

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

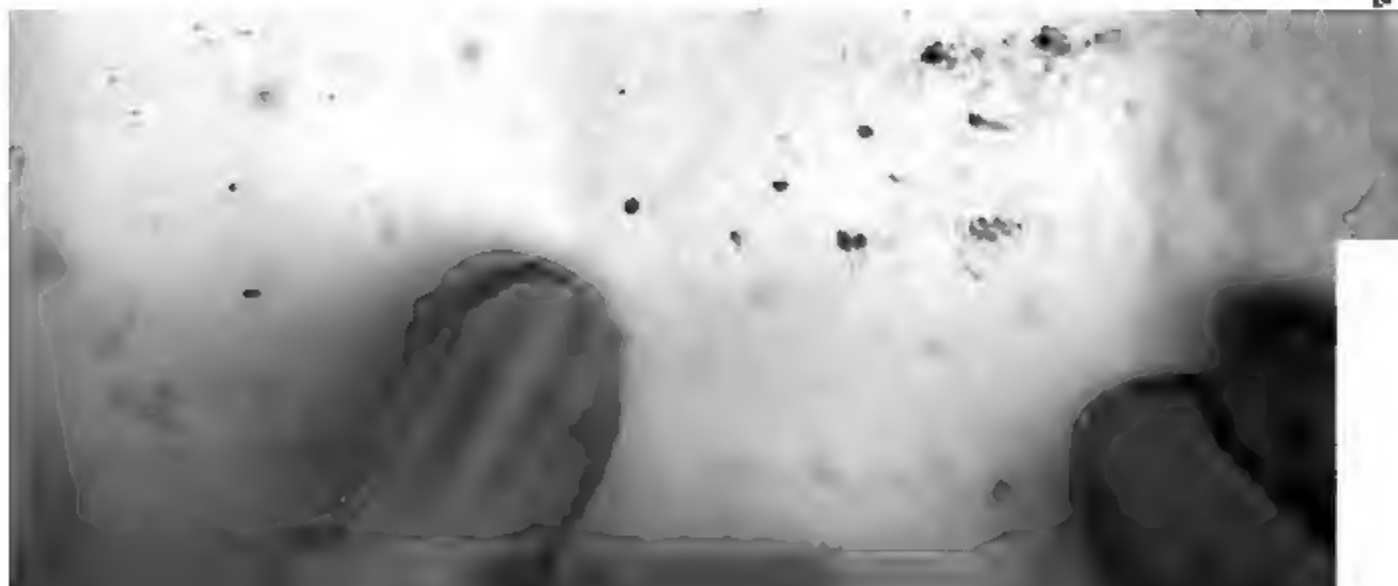
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1 R. 37.

Sam. W. Porter

6000845010

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES.

TOM. IV.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES,

EX RECENSIONE

ARN. DRAKENBORCHII.

ACCEDUNT

NOTÆ INTEGRÆ

EX EDITIONIBUS

J. B. L. CREVIERII.

CUM

INDICE RERUM LOCUPLETISSIMO.

—
TOM. IV.
—

OXONII,

E PRELO BARTLETT ET NEWMAN;

(NUPERRIME COLLINGWOOD ET SOCIORUM;)

**Veneunt apud J. PARKER, et ROBERTUM BLISS; et W. H. LUNN,
et R. PRIESTLEY, LONDINI.**

MDCCCXIV.

294. e III.

T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI.

EPITOME LIBRI XLI.

IGNIS in æde Vestæ extinctus est. Ti. Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit, monumentumque operum suorum, Gracchurim oppidum in Hispania constituit. Et a Postumio Albino proconsule Vaccæi ac Lusitani subacti sunt. ¹ uterque triumphavit. Antiochus, Antiochi filius, obses Romanis a patre datus, mortuo fratre Seleuco, qui patri defuncto successerat, in regnum Syriæ ab urbe dimissus. Lustrum a censoribus conditum est. censa sunt civium capita ducenta sexaginta tria millia ducenta nonaginta quatuor. ² Q. Voconius Saxa tribunus plebis legem tulit, ne quis hæredem mulierem institueret. suasit legem M. Cato. exstat oratio ejus. Præterea res contra Ligures, Istros, Sardos, et Celtiberos, a compluribus ducibus prospere gestas, et initia belli Macedonici continet, quod Perseus, Philippi filius, moliebatur. miserat enim ad Karthaginienses legationem, et ab iis nocte audita erat: sed et alias Græciæ civitates sollicitabat. qui ³ præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis Jovis Olympii, ⁴ et Antiochiæ Capitolini, vilissimum regem egit.

¹ Uterque triumphavit] Antea legebatur de utrisque triumphavit: quo admissio, sileretur de triumpho Gracchi. Emendavit Sigonius ex vet. lib. et Livio infra, c. 7. Consentit Campanus.

² Q. Voconius] Suum quoque huic tribuno restituit nomen Sigonius. Olim, Q. Volumnius.

³ Præter religionem, qua multa templa . . . vilissimum regem egit] Hic sequimur, post Clericum, Gronovii mentem. Antea enim hæc omnia ad totius epitomes finem attexebantur in hunc modum: sed et alias Græciæ civitates sollicitabat: qui, præter religio-

nem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis, Jovis Olympii, et Antiochiæ, Capitolini, vilissimum regem egit. Itaque hæc ad Persen referebantur, quæ tamen constat ex Polybio et Diodoro ad Antiochum pertinere. Quum igitur manifestum vitium esset, Gronovio obsecuti sumus, qui reponendo in ordinem suum male trajectas voces cum levissimis mutationibus locum sanavit, aut certe ad historiæ veritatem revocavit.

⁴ Et Antiochiæ, Capitolini] Vocem ultimam adjecit Sigonius ex Livio, infra, c. 20.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLI.

* * * * *

U. C. 574. ¹ a patre in pace habitam armasse, eoque juventuti prædandi
A. C. 178. cupidæ pergratus esse dicebatur.

Istricum
bellum.

I. Consilium de Istrico bello quum haberet consul, alii gerendum extemplo, antequam contrahere copias hostes possent, alii consulendum prius senatum censebant. Vicit sententia, quæ diem non proferebat. Profectus ab Aquileia consul castra ad lacum Timavi posuit; (inminet mari is lacus) eodem decem navibus C. Furius duumvir navalis venit. Adversus Illyriorum classem creati duumviri navales erant, ² qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam, velut ³ cardinem haberent: inde L. Cornelius dextra litora usque ad Tarentum, C. Furius læva usque ad Aquileiam tueretur. Eæ naves ad proximum portum in Istriæ fines cum onerariis et magno commeatu missæ: secutusque cum legionibus consul quinque ferme millia a mari posuit castra. In portu emporium brevi perfrequens factum, omniaque hinc in castra subportabantur. et, quo id tutius fieret, stationes ab omnibus castrorum partibus circumdatæ sunt: ³ in Istriamque suum præsidium stativum, repentina

³ veluti Gron. Crev.

¹ *A patre in pace habitam*] Quinque horum librorum fragmenta quæ habemus, publici juris fecit Simon Grynæus in Helvetiis anno 1531. reperta apud monasterium Laurissenum, vulgo Lorssense, e regione Borbetomagi: nec alius postea erui potuit codex, quocum illa conferrentur. Ex unici igitur illius exemplaris fide descripti sunt hi libri.

² *Qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam*] Hunc locum feliciter emendavit sive Florebellus, sive Muretus, hoc modo: *qui tuendæ vi-*

ginti navibus maris Superi oræ Anconam velut cardinem haberent. Sic XL. c. 18. *Inter duumviros ita divi-
tuenda denis navibus maritima ora,
promontorium iis Minervæ velut car
in medio esset.*

³ *In Istriamque suum*] Rescri Gronovius: *in Istriam versum st-
vum præsidium.* *Repentina cohors*
detur exponi debere cohors ex eo r-
tum genere, qui subitarii passim:
vio nominantur. Sic infra c. 10
pentinus et tumultuarius exercitus

cohors Placentina obposita inter mare et castra⁴ et, ut idem U. C. 574. aquatoribus ad fluvium esset præsidium, M. Æbutius tri- A. C. 178. bunus militum secundæ legionis duos manipulos militum, adjicere jussus est. T. et C. Ælii tribuni militum legio-⁷ nem tertiam, quæ pabulatores et lignatores tueretur, via, quæ Aquileiam fert, duxerant. Ab eadem regione mille ferme passuum castra erant Gallorum: ⁴ Carmelus^b pro regulo erat tribus haud^c amplius millibus armatorum.

II. Istri, ut primum ad lacum Timavi castra sunt Roma- Istri tumultum creant in castris Romania. na mota, ipsi post collem occulto loco consederunt; et inde obliquis itineribus agmen sequebantur, in omnem occasionem intenti: nec quidquam eos, quæ terra marique agerentur, fallebat. Postquam stationes invalidas esse pro castris, ⁵ eorum turba inermis frequens inter castra et mare mercantium, sine ullo terrestri aut maritimo munimento, viderunt; duo simul præsidia, Placentinæ cohortis, et manipulorum secundæ legionis, adgrediuntur. Nebula matutina texerat inceptum: qua dilabente ad primum teporem solis, ⁶ perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut solet, lux, speciem omnium multiplicem intuenti reddens, tum quoque frustrata Romanos, multo majorem iis, quam erat, hostium aciem ostendit. qua territi utriusque stationis milites ingenti tumultu quum in castra confugissent, haud paullo ibi plus, quam quod secum ipsi adtulerant, terroris fecerunt. Nam neque dicere, quid fugissent, nec percunctantibus reddere responsum poterant: et clamor in portis (ut ubi nulla esset statio, quæ sustineret inpetum) audiebatur: et concursatio in obscuro incidentium aliorum in alios incertum fecerat, an hostis intra vallum esset. Una vox audiebatur ad mare vocantium. Id forte temere ab uno exclamatum Fugiant ad mare Roman. totis passim personabat castris. Itaque primo, velut jussi id facere, pauci armati, major pars inermes, ad mare decurrunt: dein plures, postremo prope omnes, et ipse consul; quum, frustra revocare fugientes conatus, nec imperio, nec auctoritate, nec precibus ad extremum, valuisset. Unus remansit M. Licinius Strabo, tribunus militum tertiæ legionis, ⁷ cum tribus signis ab legione sua relictus. Hunc, in

^b Carmelus Gron. Crev.

^c aut Gron.

⁴ Carmelus pro regulo erat] Hæc nobis suspecta sunt. Possis tamen ut-
cunque explicare: Carmelus quidam
loco reguli, qui ipse non aderat, in iis
castris erat cum tribus haud amplius
millibus armatorum. Haud amplius
legi jusserunt Florebellus et Gronovius
pro aut amplius.

⁵ Eorum turba inermis frequens] Egrege Jos. Scaliger forum pro eo-
rum. Totam periodum sic format

Gronovius: forum turba inermi fre-
quens inter castra et mare mercantium.
Forum intellige emporium illud, quod
brevis frequens factum fuisse dixit.
supra Livius.

⁶ Perlucens jam aliquid, incerta ta-
men, ut solet, lux] Lux jam aliqua ex
parte perrumpens obstantia, incerta
tamen, ut solet esse, quum nebulis
dilabentibus oriri incipit.

⁷ Cum tribus signis] Cum tribus

U. C. 574. vacua castra inpetu facto, Istri, quum alius armatus iis
 A. C. 178. nemo obviam isset, in prætorio instruentem atque adhor-
 tantem suos obpresserunt. Prælium atrocius, quam pro
 paucitate resistentium, fuit: nec ante finitum est, quam
 tribunus militum, quique circa eum constiterant, interfecti
 sunt. Prætorio dejecto, direptis, quæ ibi fuerunt, ⁸ ad
 quæstorium forum quintanamque hostes pervenerunt. Ibi,
 quum omnium rerum paratam expositamque copiam, et
 stratos lectos in quæstorio invenissent, regulus ad cubans
 epulari cœpit. mox idem ceteri omnes, armorum hostium-
 que obliti, faciunt: et, ut quibus insuetus liberalior victus
 esset, avidius vino ciboque corpora onerant.

Istri epu-
 lantur in
 castris Rom.

Trepidatio
 Romano-
 rum.

Redeunt ad
 castra reci-
 pienda.

III. Nequaquam eadem est tum rei forma apud Roma-
 nos: terra, mari trepidatur: nautici tabernacula detendunt,
 commeatumque in litore expositum in naves rapiunt: mi-
 lites in scaphas et mare territi ruunt: nautæ, metu ne com-
 pleantur navigia, alii turbæ obsistunt, alii ab litore naves
 in altum expellunt. inde certamen, mox etiam pugna cum
 vulneribus et cæde in vicem militum nautarumque oritur,
 donec jussu consulis procul a terra classis submota est.
 Secernere inde inermes ab armatis cœpit. vix mille ducenti
 ex tanta multitudine, qui arma haberent, perpauci equites,
 qui equos secum eduxissent, inventi sunt. cetera deformis
 turba, velut lixarum calonumque, præda vere futura, si
 belli hostes meminissent. ⁹ Tunc ^d demum nuncius ad ter-
 tiam legionem revocandam, et Gallorum præsidium: et si-
 mul ex omnibus locis ad castra recipienda demendamque
 ignominiam rediri cœptum est. Tribuni militum tertiæ le-
 gionis pabulum lignaque projicere jubent: centurionibus

^d Tum Crev.

manipulis. Vid. not. 2. ad l. XXXIII.
 c. 1.

⁸ *Ad quæstorium forum Quintanam-
 que*] Duo fuere in castris Romanis fora
 rerum venalium: alterum ad præto-
 rium, sive tabernaculum ducis, de quo
 diserte Polybius, libro sexto: alterum
 ad quæstorium, sive tabernaculum
 quæstoris. Ceterum et quæstorium,
 et hoc proinde forum quæstoris olim
 versus portam Decumanam fuisse jam
 annotavimus ad l. XXXIV. c. 47. Si-
 tum erat nempe in media Quintana,
 quæ via transversa erat, secans longi-
 tudinem castrorum, parallela Princi-
 piis. Atque hinc forum ipsum quæ-
 storis sæpissime Quintana dicebatur.
 Quintana dicta a quintis cohortibus
 juxta eam tendentibus. Apparet ex
 hoc Livii loco jam nunc mutatum fu-
 isse situm quæstorii, ita ut illud tum
 esset, quo loco Polybius statuit, in

fronte castrorum ad prætorii latus.
 Ideo hostes prætorio dejecto ad quæ-
 storium perveniunt. Quæstorio igitur
 translato in partem superam castra-
 rum, simul et forum quæstoris eodem
 translatum est. Quin et via proxima
 quæstorio Quintana quoque vocitata
 est a similitudine veræ Quintanæ, in
 qua olim quæstorium positum fuerat.
 Et hæc in loco quem explicamus intel-
 ligenda est Quintana, non illa altera
 vetus, quæ nimium longe abest a præ-
 torio. Hæc ita explicare conamur,
 ut brevitati simul et claritati consu-
 lamus. Sed qui totam rem apertius
 perspicere volet, adeat Lips. l. V. de
 Mil. Rom. Dial. 3.

⁹ *Tum demum nuntius*] Supple *mis-
 sus est*: et intellige Gallorum præsi-
 dium de quo hic agitur, cujusque men-
 tio facta est supra c. 1. stetisse a parte
 Romanorum.

imperant, ut graviores ætate milites binos in ea jumenta, U. C. 574. ex quibus onera dejecta erant, inponant: equites ut singulos A. C. 178. e juvenibus pedites secum in equos tollant. *Egregiam gloriam legionis fore, si castra, metu secundanorum amissa, sua virtute recipiant: et recipi facile esse, si in præda occupati barbari subito obprimantur: sicut ceperint, posse capi.* Summa militum alacritate adhortatio audita est. Ferunt citati signa, nec signiferos armati morantur: priores tamen consul copiæque, quæ a mari reducebantur, ad vallum accesserunt. L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, non hortabatur modo milites, sed docebat etiam, *Si victores Istri, quibus armis cepissent castra, iisdem capta retinere in animo haberent, primum exatam castris hostem ad mare persecuturos fuisse, deinde stationes certe pro vallo habituros. vino somnoque verisimile esse mersos jacere.*

IV. Sub hæc A. Bæculonium signiferum suum, notæ fortitudinis virum, inferre signum jussit. ¹⁰ Ille, si unum se sequerentur, quo celerius fieret, facturum* dixit: connisusque, quum trans vallum signum trajecisset, primus omnium portam intravit. Et parte alia T. et C. Ælii, tribuni ^{Recuperant castra.} militum tertiæ legionis, cum equitatu adveniunt. confestim, et quos binos oneraria in jumenta inposuerant, secuti, et consul cum toto agmine. At Istrorum pauci, qui modice vinosi erant, memores fuerunt fugæ; aliis somno mors continuata est: integraque sua omnia Romani, præterquam quod vini cibique absumtum erat, receperunt. Ægri quoque milites, qui in castris relictos fuerant, postquam intra vallum suos senserunt, armis arreptis, cædem ingentem fecerunt. Ante omnes insignis opera fuit C. Popillii equitis. Sabello cognomen erat. is, pede saucio relictus, longe plurimos† hostium occidit. Ad octo millia Istrorum sunt cæsa, captus nemo, quia ira et indignatio inmemores prædæ fecit. Rex tamen Istrorum, temulentus ex convivio, raptim a suis in equum inpositus, fugit. Ex victoribus ducenti triginta septem milites perierunt, plures in matutina fuga, quam in recipiendis castris.

V. Forte ita evenit, ut Cn. et L. Gavillii, ¹¹ novelli Aquileienses, cum comineatu venientes, ignari prope in capta castra ab Istris inciderent. Ii, quum Aquileiam, relictis ^{Terror Ro-} impedimentis, refugissent, omnia terrore ac tumultu, non ^{mæ.}

* jacturum Crev.

† plurimum Gron. Crev.

¹⁰ Ille, si unum se sequerentur... jacturum dixit] Nihil apertius est, quam legi debere, non facturum, quomodo scriptus habuit, sed jacturum, quæ Gronovii emendatio est. Dicit igitur signifer, si ceteri unum se sequi vellent, non modo illaturum se, quod

jubebatur, sed jacturum signum in castra, quo celerius res perageretur, accensis periculo ignominia, si signum amitteretur, militibus.

¹¹ Novelli Aquileienses] Qui erant e colonis ante triennium Aquileiam deductis. Supra l. XL. c. 34.

U. C. 574. Aquileiæ modo, ¹² sed Romæ quoque post paucos dies, im-
 A. C. 172. plexerunt: quo, non capta tantum castra ab hostibus, nec
 fuga, quæ vera ¹³ erant, sed perditas res deletumque exerci-
 tum omnem, adlatum est. Itaque, ¹⁴ quod in tumultu fieri
 solet, delectus extra ordinem, non in urbe tantum, sed tota
 Italia, indicti. Duæ legiones civium Romanorum conscrip-
 tæ, et decem milia peditum cum equitibus quingentis sociis
 nominis Latini imperata. M. Junius consul transire in
 Galliam et ab civitatibus provinciæ ejus, quantum quæque
 posset, militum exigere jussus. Simul decretum, ut ¹⁵ Ti.
 Claudius prætor militibus legionis quartæ, et sociûm Latini
 nominis quinque millibus, equitibus ducentis quinquaginta,
 Pisas ut convenirent, ediceret; eamque provinciam, dum
 consul inde abesset, tutaretur: M. Titinius prætor legionem
 primam, parem numerum sociorum peditum equitumque,
 Ariminum convenire juberet. Nero paludatus Pisas in pro-
 vinciam est profectus. Titinius, C. Cassio tribuno militum
 Ariminum, qui præesset legioni, misso, delectum Romæ
 habuit. M. Junius consul, ex Liguribus in provinciam
 Galliam transgressus, auxiliis protinus per civitates Galliæ
¹⁶ militibusque colonis imperatis, Aquileiam pervenit. Ibi
 certior factus, exercitum incolumem esse, scriptis literis
 Romam, ne tumultuarentur, ipse, remissis auxiliis, quæ
 Gallis imperaverat, ad collegam est profectus. Romæ
 magna ex necopinato lætitia fuit: delectus omissus est:
 exauctorati, qui sacramento dixerant: et exercitus, qui
 Arimini pestilentia adfectus erat, domum dimissus. Istri,
 magnis copiis quum castra haud procul consulis castris ha-
 berent, postquam alterum consulem cum exercitu novo ad-
 venisse audierunt, passim in civitates dilapsi sunt: consules
 Aquileiam in hiberna legiones reduxerunt.

VI. Sedato tandem Istrico tumultu, senatusconsultum
 factum est, ut consules inter se compararent, uter eorum ad
 comitia habenda Romam rediret. Quum absentem Man-
 lium tribuni plebis, ¹⁷ A. Licinius Nerva et C. Papirius

¹² *Sed Romæ quoque . . . impleverunt*] Non quod Romam profecti sint hi Gavillii, sed quod rumor ab illis sparsus Aquileia Romam brevi perlatus fuerit. DUJATIUS.

¹³ *Erant*] Sic recte Gronovii edidit. Alii *erat*, teste Hearnio.

¹⁴ *Quod in tumultu fieri solet*] Vid. not. 52. ad l. VII. c. 9. supra.

¹⁵ *Ti. Claudius prætor*] Ex hoc loco recte colligit Pighius hunc et M. Titinium, qui infra nominatur, juri in urbe dicundo præfuisse. Ceteri enim prætores tunc in provincias profecti

esse debebant. Quum autem c. seq. M. Titinius dicatur senatum dedisse Sempronio et Postumio, quod munus est prætoris urbani absentibus consulibus, judicavit idem Pighius urbanam jurisdictionem Titinio obtigisse, Claudio Neroni inter cives et peregrinos.

¹⁶ *Militibusque colonis imperatis*] Non sine causa optaret Dujatius *colonis*. Quum milites coloniis imperasset. Magis adhuc placeret, *per colonias*.

¹⁷ *A. Licinius Nerva*] Adjecit huic tribuno prænomen Sigonius.

Turdus, in concionibus lacerarent, rogationemque promul- U. C. 574.
garent, ne Manlius post Idus Martias (prorogatae namque A. C. 178.
consulibus jam in annum provinciae erant) imperium retine-
ret, uti causam extemplo dicere, quum abisset magistratu,
posset; huic rogationi Q. Aelius collega intercessit, mag-
nisque contentionibus obtinuit, ne perferretur. Per eos
dies Ti. Sempronius Gracchus et L. Postumius Albinus ex
Hispania Romam quum revertissent, senatus iis a M. Titi-
nio praetore datus in aede Bellonae ¹⁸ ad disserendas ^f res,
quas gessissent, postulandosque honores meritos, ¹⁹ ut Diis
immortalibus haberetur honos. Eodem tempore et ²⁰ in
Sardinia magnum tumultum esse, literis T. Aebutii praetoris Sardiniae
cognitum est, quas filius ejus ad senatum adtulerat. Ilien- tumultus.
ses, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam in-
vaserant: nec eis invalido exercitu, et magna parte pestilen-
tia absumto, resisti poterat. Eadem et Sardorum legati
nunciabant; orantes, ut urbibus saltem (jam enim agros
deploratos esse) opem senatus ferret. Haec legatio, totum-
que quod ad Sardiniam pertinebat, ad novos magistratus
rejectum est. Aequae miserabilis legatio Lyciorum, qui Lyciorum
crudelitatem Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio Scipione querelae.
adtributi erant, querebantur: *Fuisse sub ditione Antiochi:
eam regiam servitutem, conlatam cum praesenti statu, praecla-
ram libertatem visam. non publico tantum se premi imperio,
sed singulos ²¹ justum pati servitium. ²² juxta se conjuges libe-
rosque vexari: in corpus, in tergum saxiri: famam, quod
indignum sit, maculari dehonestarique: et palam res odiosas
fieri, ²³ juris etiam usurpandi causa; ne pro dubio habeant,
nihil inter se et argento parata mancipia interesse. ²⁴ Motus
his senatus, literas Lyciis ad Rhodios dedit: ²⁵ nec Lycios*

^f *edisserendas* Crev.

^s *et ut* Ead.

18 *Ad edisserendas*] Vulgo *disseren-*
das. Correxerit Gronovius. Supra l.
XXXIV. c. 52. *Senatus extra urbem*
Quintio ad res gestas edisserendas da-
tus est.

19 *Et ut Diis immortalibus*] Adje-
cimus voculam *et*, auctore itidem Gro-
novio. Et sic solet Livius. Supra l.
XXVIII. c. 9. *In senatu quum more*
omnium imperatorum, expositis rebus
ab se gestis, postulassent . . . ut et Diis
immortalibus haberetur honos, et ipsis
triumphantibus urbem inire liceret. Et
alibi passim.

20 *In Sardinia magnum tumultum*
esse, litteris T. Aebutii praetoris] Hic
habemus et nomen et provinciam unius
e praetoribus hujus anni, cujus mentio
interciderat cum iis quae ex initio hu-
jus libri deperdita sunt.

21 *Justum . . . servitium*] Veram ac
plenam servitutem. Sic alibi apud
nostrum, *ab justo exercitu*, et *duae le-*
giones cum suo justo equitatu.

22 *Juxta se conjuges*] Sese pariter
conjugesque ac liberos vexari. Ante
Sigonium legebatur, procul dubio men-
dose, *justos conjuges.*

23 *Juris etiam usurpandi causa*] Non
fructus alicujus aut emolumenti
spe, sed plane ut dominos sese proba-
rent.

24 *Motus his senatus*] Sic recte Si-
gonius, quum legeretur *motus is.*

25 *Nec Lycios Rhodiis*] Polybius
Excerpt. Legat. 60. tradit hoc decre-
tum multis nequaquam placuisse:
propterea quod Romani viderentur id
agere, ut committerent inter se Rho-
dios Lyciosque, ad exhaustiendos ap-

U. C. 574. *Rhodiis, nec ullos alicuiquam, qui nati liberi sint, in servitu-*
 A. C. 178. *tem dari placere. Lycios ita sub Rhodiorum simul imperio et*
tutela esse, ut in ditione populi Romani civitates sociæ sint.

Triumphus
 de Hispanis.

VII. Triumphus deinde ex Hispania duo continui acti. Prior Sempronius Gracchus de Celtiberis sociisque eorum; postero die L. Postumius de Lusitanis aliisque ejusdem regionis Hispanis triumphavit. ²⁶ quadraginta millia pondo argenti Ti. Gracchus transtulit, viginti millia Albinus. Militibus ²⁷ denarios quinos vicens, duplex centurioni, triplex equiti ambo diviserunt: sociis tantumdem, quantum Romanis. Per eosdem forte dies M. Junius consul ex Istria comitiorum causa Romam venit. Eum quum in senatu fatigassent interrogationibus tribuni plebis Papirius et Licinius de his, quæ in Istria essent acta, in concionem quoque produxerunt. Ad quæ quum consul, *se dies non plus undecim in ea provincia fuisse, responderet; quæ se absente acta essent, se quoque, ut illos, fama comperta habere; exsequebantur deinde quærentes, Quid ita non potius A. Manlius Romam venisset, ut rationem redderet populo Romano, cur ex Gallia provincia, quam sortitus esset, in Istriam transisset? ²⁸ quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus Romanus jussisset? At, Hercule, privato quidem consilio bellum susceptum esse, sed gestum prudenter fortiterque. Immo, utrum susceptum sit nequius, an inconsultius gestum, dici non posse. Stationes duas necopinantes ab Istris obpressas, castra Romana capta, ²⁹ quod peditum, quod equitum in castris fuerit. ceteros inermes ³⁰ fusosque, ante omnes consulem ipsum, ad mare ac naves fugisse. Privatum rationem redditurum earum rerum esse, quoniam consul noluisset.*

Comitia.

VIII. Comitia deinde habita. consules creati, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus: et postero die prætores facti, P. Ælius Tubero iterum, C. Quinctius Flamininus, C. Numisius, ³¹ C. Mummius, Cn. Cornelius

¹ C. L. L. Crev.

paratus et thesauros Rhodiorum, quorum cum Perseo amicitia suspecta jam is erat. Et re quidem vera idem auctor est, Legat. 61. Lycios, qui jam victi acquieverant Rhodiorum imperiis, audito Romanorum responso rursus tumultuari cœpisse.

²⁶ *Quadráginta millia pondo argenti]* Marcas nostrates 62500. *Viginti millia.* Marcas 31250.

²⁷ *Denarios quinos vicens]* Amplius ternas uncias argenti nostrates.

²⁸ *Quando id bellum senatus decrevisset; quando id bellum populus]* Male profecto iteratur id bellum. Tolle ingratam repetitionem, auctore Gronovio.

²⁹ *Quod peditum, quod equitum in castris fuerit]* Videtur adjici debere, *cœsum.* Nemo enim captus in castris esse dicitur supra c. 2. Sed M. Licinius Strabo cum trium signorum militibus cœsus. Nisi forte hic intelligendi sunt ægri relict in castris, quorum mentio fit c. 4.

³⁰ *Fusosque]* Sparsos, nullo ordine dilabentes. Sic l. II. c. 54. *Sicut acies funditur duce occiso.* Et Cicero pro Sextio, n. 91. *fusi per agros ac dispersi.*

³¹ *L. Mummius]* Prænomen aberat in prima editione. Vulgo nunc legitur *C. Mummius.* Sed vocatur *L.* infra c. 9. et supra l. XXXVIII. c. 54. mentio

Scipio, C. Valerius Lævinus. Tuberoni urbana jurisdictio, U. C. 574. Quinctio peregrina evenit, Numisio Sicilia, Munimio Sardinia: sedea propter belli magnitudinem provincia consularis facta. Gracchus eam sortitur, Istriam Claudius; Scipio et Lævinus Galliam, in duas divisam provincias, sortiti sunt. Idibus Martiis, quo die Sempronius Claudiusque consulatum inierunt, mentio tantum de provinciis Sardinia Istriaque ³² et utriusque hostibus fuit, qui in his provinciis bellum concivissent. Postero die ³³ legati Sardorum, qui ad novos magistratus dilati erant, L. Minucius Thermus, qui legatus Manlii consulis in Istria fuerat, in senatum venit. Ab his edoctus est senatus, quantum belli eae provinciae haberent. Moverunt senatum et legationes socium nominis Latini, quæ et censores et priores consules ³⁴ fatigaverunt¹, tandem in senatum introductæ. Summa querelarum erat, *Cives suos Romæ censos plerosque Romam commigrasse. Quod si permittatur, perpaucis lustris futurum, ut deserta oppida, deserti agri, nullum militem dare possent.* Fregellas quoque millia quatuor familiarum transisse ab se, Samnites Peligni-que querebantur: neque eo minus ³⁵ aut hos aut illos² in delectum militum dare. Genera autem fraudis duo mutandæ viritum civitatis inducta erant. Lex ³⁶ sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat, ut cives Romani fierent. ea lege male utendo, alii sociis, alii populo Romano injuriam faciebant. Nam et, ne stirpem domi relinquerent, liberos suos quibusquibus Romanis in eam conditionem, ut manumitterentur, mancipio dabant, libertinique cives essent: ³⁷ et quibus stirpes³ deesset, quam

Provincia.

U. C. 575.

A. C. 177.

C. Claudio,

Ti. Sempronio Coss.

Latinorum

querela.

¹ C. l. P. Gron. Crev. ² et L. Crev. ³ fatigaverant Ead. ⁴ illos plus Gron. ⁵ stirps Ead.

fit L. Mummi tribuni plebis, qui idem videtur esse cum hoc prætor.

³² *Et utriusque hostibus . . qui in his provinciis bellum concivissent*] Hoc totum, qui in his provinciis bellum concivissent, non videtur esse Livii: cui suffecerat utriusque hostibus, id est, hostibus qui in utraque provincia erant.

³³ *Legati Sardorum . . . et L. Minucius Thermus . . in senatum venit*] Gronovius inallet *venerunt*. Sed nihil videtur esse mutatione opus. Verbum refertur ad eum qui ultimo nominatus est, et intelligendum relinquitur in primo membro. Sic Horatius, *Quem juvat clamor, galeæque leves*: et rursus: *Sic te Diva potens Cypri, sic fratres Helena, lucida sidera, ventorumque regat pater*. Complura similia ex Horatio exempla collegit Bensleins in not. ad Hor. Od. I. 24.

³⁴ *Fatigaverant*] Sic legendum

censuit Gronovius. Vulgo *fatigaverunt*.

³⁵ *Aut hos, aut illos*] Aut Samnites, aut Pelignos.

³⁶ *Sociis ac nominis Latini*] Sic infra c. 9. *Qui socii ac nominis Latini*. Nimirum supplendum est *populis vel populi*, prout ratio structuræ postulat.

³⁷ *Et quibus stirpes deesset . . ut cives Romani fierent*] Primo reposuimus *stirpes*, quomodo fuisse in membranis testatur Gronovius: et sic quoque primos editos habuisse monet Hearnus. Sane non video, inquit Gronovius, cur non æque antiquitas *stirpes* dici potuerit, cur non usurpari a Livio, quam *plebes*. Recentiores editi habent *stirps*. Deinde Sigonius legi jubet *ii cives*. Sed majus hic videtur esse vulnus, quam ut tam leniter curari possit. Itaque quamvis aliquot editi emendationem Sigonii receperint,

U. C. 575. relinquerent, ut * cives Romani fiebant. Postea, his quoque
 A. C. 177. imaginibus juris spretis, promiscue sine lege, sine stirpe, in
 civitatem Romanam per migrationem et censum transibant.
*Hæc ne postea fierent, petebant legati, et ut redire in civitates
 juberent socios; deinde ut lege caverent,*³⁸ *ne quis quem civita-
 tis mutandæ causa suum faceret, neve alienaret: et, si quis
 ita civis Romanus factus esset*³⁹ **. Hæc impetrata ab se-
 natu.

IX. Provinciæ deinde, quæ in bello erant, Sardinia at-
 que Istria decretæ. In Sardiniam duæ legiones scribi jus-
 sæ; quina millia in singulas et duceni pedites, trecenti equi-
 tes; et duodecim millia peditum sociorum ac Latini nomi-
 nis, et sexcenti equites, et decem quinqueres naves,⁴⁰ si
 deducere ex navalibus vellet. Tantundem peditum equi-
 tumque in Istriam, quantum in Sardiniam, decretum. Et
 legionem unam cum equitibus trecentis, et quinque millia
 peditum sociorum, et ducentos quinquaginta⁴¹ mittere equi-
 tes in Hispaniam consules ad M. Titinium jussi. Prius-
 quam consules provincias sortirentur, prodigia nunciata sunt.
 Lapidem in agro Crustumino in lacum Martis de cælo ceci-
 disse.⁴² Puerum trunci corporis in agro Romano natum, et
 quadrupedem anguem visum; et Capuæ multa in foro ædificia
 de cælo tacta: et Puteolis duas naves fulminis ictu concre-

* ut l. ii Gron.

veterem scripturam revocavimus, ne
 hic locus specie sanitatis imponeret.
 Perspicuum est deesse aliquid. Duo
 enim genera fraudis supra explicanda
 proponuntur, alterum quo sociis, alte-
 rum quo populo Romano fieret injuria.
 In priore hujus periodi membro prius
 fraudis genus et injuriam sociis factam
 intelligimus. Hic igitur exposuerat
 procul dubio Livius et alterum quod-
 dam genus fraudis ab iis inductum
 quod si stirps deesset, et injuriam fac-
 tam populo Romano. Suspiciamus
 fraudem in eo positam fuisse, quod,
 quibus stirps deesset, ii adoptarent
 quosdam cives suos, quos fortasse post-
 ea emancipatos domi relinquerent, ut
 ipsi, quasi stirpem relinquentes in pa-
 tria sua, cives Romani fierent. Hac re
 fiebat populo quoque Romano injuria,
 in quem inquilini nullo jure et adver-
 sus legis mentem sese immiscebant.
 Itaque crediderimus nullum vitium
 inesse in vocula *ut*, Liviumque scrip-
 sisse *ut cives Romani fierent* . . . Re-
 liqua explere sine libris non possumus.

38 *Ne quis quem . . suum faceret,
 neve alienaret*] Prior pars est, ut recte
 observat Gronovius, contra accipien-
 tem mancipio, posterior contra dan-

tem. Ille enim recte dicitur *suum
 facere* eum quem mancipio accipit;
 hic *alienare* eum quem tradit. Cete-
 rum, si ea conjectura quam superiore
 nota exposuimus vana non est, videtur
 et hic excidisse aliquod hujus legis ca-
 put, nimirum contra fraudulentas illas
 adoptiones.

39 *Civis ne esset*] Hoc adjectum est
 ex mente Sigonii, ut expleretur sensus:
 nisi quod, quum ille scribi voluerit,
civis non esset, maluimus sequi Dujat-
 tium, qui observat formulam in sanc-
 tionibus hujusmodi receptam exigere
 potius *ne*, quam *non*.

40 *Si deducere ex navalibus vellet*] Quenam illa dubitatio est? aut cur
 nolle consul naves ex navalibus dedu-
 cere? Gronovius legit, *quas deduceret
 ex quibus navalibus vellet*.

41 *Mittere . . in Hispaniam . . ad
 M. Titinium*] Ex hoc loco collegit
 Pighius fuisse superiore anno, præter
 M. Titinium prætorem urbis, etiam
 alterum M. Titinium prætorem, cui
 Hispaniam citeriorem obtigisse apparet
 ex c. 26. infra.

42 *Puerum trunci corporis*] Brachi-
 isne carentem, an capite? Vox enim
trunci ambigua est.

matas esse. Inter hæc, quæ nunciabantur, lupus etiam U. C. 575.
 Romæ interdiu agitatus, quum Collina porta intrasset, per A. C. 177.
 Esquilinam magno consecretantium tumultu evasit. Eorum
 prodigiorum caussa consules majores hostias inmolarunt,
 et diem unum circa omnia pulvinaria supplicatio fuit. Sa-
 crificiis rite perfectis, provincias sortiti sunt: Claudio Is-
 tria, Sempronio Sardinia obvenit. ⁴³ Legem dein^p de sociis Lex de La-
 C. Claudius tulit senatusconsulto, et edixit: *qui socii ac no-* tinis.
minis Latini, ipsi majoresve eorum, M. Claudio, T. Quinctio
ensoribus, postque ea, apud socios nominis Latini censi essent,
ut omnes in suam quisque civitatem ante Kalendas Novembres^q
redirent. Quæstio, qui ita non redissent, L. Muminio præ-
 tori decreta est. ad legem et edictum consulis senatuscon-
 sultum adjectum est: ⁴⁴ *ut, dictator, consul, interrex, censor,*
prætor, qui nunc^r esset, apud eorum^s quem^t manumitteretur,
in libertatem vindicaretur, ut jusjurandum daret, qui eum
manumitteret, civitatis mutandæ caussa manu non mittere:
 qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt.
⁴⁵ Hæc in posterum caussa jurisque dictio C. Claudio con-
 suli decreta est.

^p *deinde* conjunctim Gron.

^q *Novembris* Cræv.

^r *tunc* Ead.

^s *forum*

^t *post quem* additum [qui] Cræv.

⁴³ *Legem dein de sociis C. Claudius tulit senatusconsulto*] *Dein de* divisionem edi jussimus, quomodo habet prima editio, teste Hearnio. Sed et lege cum Gronovio *ex senatusconsulto*. Sic enim solet Livius.

⁴⁴ *Ut dictator, consul*] Vulgo hic legitur, *Ut dictator . . prætor qui nunc esset apud forum, quem manumitteretur*. Nos representamus veterem hujus loci lectionem, qualem Lambecius, citante Hearnio, exhibet Comm. de Biblioth. Vindob. l. II. c. 8. p. 495. depromptam ex unico codice, qui hodie in Bibliotheca Cæsarea asservatur. Id solum mutavimus, quod pro *qui nunc esset* edidimus *qui tunc esset* ex mente Gronovii, et inseruimus voculam *qui* ante *manumitteretur*. Nam ceteræ mutationes et leviusculæ sunt, et evidenti de causa jam olim factæ a Simone Grynæo, ab omnibusque deinceps editoribus approbatæ: *manumitteret* pro *manumittere*, *mutandæ* pro *mutandæ*, *juraret* pro *jurare*, etc. Hujus igitur senatusconsulti hunc esse sensum credimus, ut qui manumitteretur, vel in libertatem vindicaretur apud aliquem magistratum, puta dictatorem, vel consulem, vel censorem, vel interregem, vel prætorem, qui tunc esset, id est, qui munere dictato-

rio, vel consulari, etc. fungeretur eo tempore quo perageretur manumissio, ut is, inquam, qui manumitteretur, jusjurandum daret, non eam esse mentem manumittentis, ut ipse, id est, is qui manumittebatur, civitatem mutaret. *Apud eorum quem* idem est atque *apud eorum aliquem*, nempe apud aliquem eorum magistratum qui initio nominati sunt. *Qui tunc esset* omnino legendum putamus. Hujus enim S. C. vis non in præsentem modo annum, sed et in futuros pertinebat. Præterea nullus erat Romæ, tunc quum S. C. illud daretur, nec dictator, nec interrex, neque etiam, ut videtur, censor. Denique id moram facere non debet, quod ab eo qui manumittitur, jusjurandum exigitur de mente et consilio manumittentis. Nam primo ita se rem habuisse invicte probant ea quæ proxime sequuntur verba: *qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt*. Jam vero, quum illa fraus, quæ hoc S. C. cavetur, in manumissi præcipue commodum cederet, ille habebatur totius rei caput: atque ideo ab eo jusjurandum exigitur.

⁴⁵ *Hæc . . . caussa jurisque dictio*] Testatur Lambecius, Commentar. de Biblioth. Vindob. l. II. c. 8. unicum exemplar habere: *hæc . . . caussa jussi-*

U. C. 575.
A. C. 177.
Res in Istria
gestæ a Ro-
manis.

X. Dum hæc Romæ geruntur, M. Junius et A. Manlius, qui priore anno consules fuerant, quum Aquileiæ hibernassent, principio veris in fines Istrorum exercitum introduxerunt: ubi quum effuse popularentur, dolor magis et indignatio diripi res suas cernentes Istros, quam certa spes, satis sibi virium adversus duos exercitus, excivit. concursu ex omnibus populis juventutis facto, repentinus et tumultuarius exercitus acrius primo inpetu, quam perseverantius, pugnavit. Ad quatuor millia eorum in acie cæsa: ceteri, omisso bello, in civitates passim diffugerunt. inde legatos primum ad pacem petendam in castra Romana, deinde obsides imperatos, miserunt. Hæc quum Romæ cognita literis proconsulum essent, C. Claudius consul, veritus, ne forte ea res provinciam exercitumque sibi adimeret, non votis nuncupatis, ⁴⁶ non paludatus, sine lictoribus, uno omnium certiore facto collega, nocte profectus, præceps in provinciam abiit: ubi inconsultius, quam venerat, se gessit. nam, quum concione advocata fugam e castris A. Manlii adversis auribus militum (quippe qui primi ipsi fugissent) jactasset, ingessissetque probra M. Junio, quod se dedecoris socium collegæ fecisset, ad extremum utrumque decedere provincia jussit. ⁴⁷ Quod quum milites consulis imperio dicto audientes futuros esse dicerent, quum is more majorum, secundum vota in Capitolio nuncupata, cum lictoribus, paludatus profectus ab urbe esset; furens ira, ⁴⁸ vocatum, qui pro quæstore Manlii erat, catenas poposcit, vinctos se Junium Manliumque minitans Romam missurum. Ab eo quoque spretum consulis imperium est: et circumfusus exercitus, favens imperatorum causæ, et consuli infestus, animos ad non parendum addebat. Postremo fatigatus consul et contumeliis singulorum, et multitudinis (nam insuper inride-

¹ sese Gron. Crev.

que edicto C. Claudi cons. Claudio decreta est. Emendavit Grynæus quomodo nunc legimus.

⁴⁶ Non paludatus, sine lictoribus] Vetus lectio erat, non paludatis lictoribus. Sed paludamentum eblamys imperatoria est, quam proficiscentes ad bellum duces ipsi, non utique lictores, gerebant. Supra, II. 49. Consul paludatus egrediens. et I. XXI. c. 63. de Flaminio, Ne paludatus . . cum lictoribus ad provinciam iret. et I. XXXI. c. 14. Tum P. Sulpicius . . paludatus cum lictoribus profectus ab urbe, Brundisium venit. Ex his, et multis aliis veterum locis recte colligit Gronovius hic mendosum esse unicum exemplar: atque adeo sic legi jussit quomodo edidimus, et idem mendum infra bis hoc

eodem capite correxit.

⁴⁷ Quod quum milites] Recte videtur observare idem Gronovius nihil hic negotii fuisse militibus, nec fuisse causam cur illi pro Junio et Manlio, qui decedere provincia jubebantur, responderent. Displicet etiam *quod*. Itaque legi jubet: *quumque illi, nempe Junius et Manlius, se consulis imperio dicto audientes futuros esse dicerent*. Vetus enim exemplar habuit *esse*, non *sese*.

⁴⁸ Vocatum qui pro quæstore Manlii erat, catenas poposcit] Vocavit eum qui pro quæstore Manlii erat, et illum catenas poposcit. Qui Manlii consulis quæstor fuerat, ejusdem proconsulis pro quæstore erat.

bant) ludibriis, nave eadem, qua venerat, Aquileiam rediit. U. C. 573. Inde collegæ scripsit, ut militum novorum ei parti, quæ A. C. 177. scripta in Istriam provinciam esset, ediceret, Aquileiam ut conveniret; ne quid se Romæ teneret, quo minus, votis nuncupatis, paludatus ab urbe exiret. Hæc collegæ obsequenter facta, brevisque dies ad conveniendum edicta est. Claudius prope consecutus est literas suas. Concione adveniens de Manlio et Junio habita, non ultra triduum moratus Romæ, paludatus, cum lictoribus, votisque in Capitolio nuncupatis, in provinciam, ⁴⁹ æque ac prius, præcipiti celeritate abit.

XI. Paucis ante diebus Junius Manliusque oppidum ^{Nesattium} ⁵⁰ Nesattium, quo se principes Istrorum et regulus ipse ^{Claudius} ^{Cos. obsi-} ^{det.} Æpulo receperat, summa vi obpugnarunt. Eo Claudius duabus legionibus novis adductis, vetere exercitu cum suis ducibus dimisso, ipse oppidum circumsegit, et vineis obpugnare intendit: annemque præterfluentem mœnia, qui et inpedimento obpugnantibus erat, et aquationem Istris præbebat, multorum dierum opere exceptum novo alveo avertit. Ea res barbaros miraculo terruit abscisæ ^{Furor oppi-} ^{dauorum.} aquæ: et ne tum quidem memores pacis, in cædem conjugum ac liberorum versi; etiam, ut spectaculo hostibus tam fœdum facinus esset, palam in muris trucidatos præcipitabant. Inter simul complorationem feminarum puerorumque, simul nefandam cædem, milites, transgressi murum, oppidum intrarunt. cujus capti tumultum ut ex pavido clamore fugientium accepit rex, trajecit ferro pectus, ne vivus caperetur: ceteri capti, aut occisi. Duo deinde oppida, Mutila et Faveria, vi capta et deleta. Præda, ut in gente inopi, spe major fuit, et omnis militibus concessa est. Quinque millia capitum sexcenta triginta duo sub corona venierunt. auctores belli virgis cæsi, et securi percussi. Istria tota ^{Istria pa-} ^{cata.} trium oppidorum excidio et morte regis pacata est: omnesque undique populi, obsidibus datis, in ditionem venerunt. Sub Istrici finem belli apud Ligures concilia de bello haberi cœpta.

XII. Ti. Claudius proconsul, qui prætor priore anno fuerat, cum præsidio legionis unius Pisis præerat. cujus literis senatus certior factus, eas ipsas literas ad C. Claudium (nam alter consul jam in Sardiniam trajecerat) deferendas censet: et adjicit decretum; *quoniam Istria provincia confecta esset,*

^a *abscisæ* Gron. Crev.

⁴⁹ *Æque ac prius*] Hoc substitutum est, auctore Florebello, pro mendosa vet. codicis scriptura *æque amplius*.

⁵⁰ *Nesartium*] Plerique editi ha-

bent *Nesattium*. Cellar. l. II. Geogr. Ant. c. 9. contendit ex Plinio et Ptolemæo nomen hujus urbis fuisse *Nesactium*.

bus in Istria Liguribusque prospere gestis disseruisset, postulanti triumphus est decretus. triumphavit in magistratu de duabus simul gentibus. Tulit in eo triumpho ⁵⁶ denarium trecenta septem millia, et ⁵⁷ victoriatum octoginta quinque millia septingentos duos^a. militibus in singulos ⁵⁸ quini denarii dati: duplex centurioni, triplex equiti. Sociis dimidio minus, quam civibus, datum. itaque taciti, ut iratos esse sentires, secuti sunt currum.

XIV. Dum is triumphus de Liguribus agebatur, Ligures, Ligures postquam senserunt, non consularem tantum exercitum Romanam ⁵⁹ abductum, sed legionem ab Ti. Claudio Pisis dimissam, soluti metu, clam exercitu indicto, per transversos limites superatis montibus, in campos degressi, agrum Mutinensem populati, repentino impetu coloniam ipsam ceperunt. Id ubi Romam adlatum est, senatus C. Claudium consulem comitia primo quoque tempore habere jussit, creatisque in annum magistratibus in provinciam redire, et coloniam ex hostibus eripere. Ita, uti censuit senatus, comitia habita. Consules creati, Cn. Cornelius Scipio Hispallus, Q. Petillius Spurius. Prætores inde facti, M. Popillius Lænas, P. Licinius Crassus, M. Cornelius Scipio, L. Papirius Maso, M. Aburius, L. Aquillius Gallus. C. Claudio consuli prorogatum in annum imperium, et Gallia provincia: et, ne Istri quoque idem, quod et Ligures, facerent, socios nominis Latini in Istriam mitteret, quos triumphii causa de provincia deduxisset. Cn. Cornelio et Q. Petillio consulibus, quo die magistratum inierunt, inmolantibus Jovi singulis bubus, uti solet, in ea hostia, quam Q. Petillius sacrificavit, in jocinore caput non inventum. id quum ad senatum retulisset, bove perlitare jussus. De provinciis deinde consultus senatus Pisas et Ligures provincias consulibus decrevit. Cui Pisæ provincia obvenisset, quum magistratum creandorum tempus esset, ad comitia reverti jussit. additum decreto, ut ⁶⁰ binas legiones novae

rebellant.

Comitia.

U. C. 576.

A. C. 176.

Cn. Cornelio, Q. Petillio

Coss.

^a duo Crev.

⁵⁶ Denarium trecenta septem millia] Marcus argenti nostrates 4796. uncias 7.

⁵⁷ Victoriatum octoginta quinque millia septingentos duo] Qui nunc Victoriatum appellatur, inquit Plinius, l. XXXIII. c. 3. lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus victoria, et inde nomen. Eum Volusius Mæcianus docet tantum valuisse, quantum prius quinarium. Si igitur ad hanc rationem Victoriati 85702. æstimentur, efficiuntur denarii 42851. mæcæ nostrates

paulo plus 669. unciae 4.

⁵⁸ Quinideni denarii] Minus unciae argenti nostrates binæ.

⁵⁹ Abductum] Olim legebatur abductum. Correxerit Gronovius.

⁶⁰ Binas legiones novas... et trecentos equites] Vix dubitari potest, quin hic exciderit aliquid. Expresserat nempe Livius pro more suo, quantum peditum, quantum equitum legiones novæ quæ scribebantur habere deberent. Peditum numerus intercidit. Si id sequamur quod plerumque his temporibus factitatum est, videmur legere debere: Binas legiones novas

U. C. 576. scriberent, et trecenos² equites; et dena millia peditum so-
A. C. 176. ciis nominique Latino, et sexcenos³ imperarent equites. Ti.
Claudio prorogatum est imperium in id tempus, quo in pro-
vinciam consul venisset.

XV. Dum de his rebus in senatu agitur, Cn. Cornelius, evocatus a viatore, quum templo egressus esset, paullo post rediit confuso vultu, et exposuit Patribus conscriptis, ⁶¹bovis sescenaris, quem inmolavisset, ⁶²jecur defluxisse. id se victimario nuncianti parum credentem, ipsum aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, jussisse: et vidisse ceteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter absumptum. Territis eo prodigio Patribus, et alter consul curam adjecit: qui se, quod caput jocinori defuisset, tribus bubus perlitasse negavit. Senatus majoribus hostiis usque ad litationem sacrificari jussit. Ceteris Diis perlitatum ferunt; Saluti Petillium perlitasse negant. Inde consules prætoresque provincias sortiti. ⁶³Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obvenerunt. Prætores, L. Papirius Maso urbanam, M. Aburius inter peregrinos, sortiti sunt. M. Cornelius Scipio Maluginensis Hispaniam ulteriorem, L. Aquillius Gallus Siciliam habuit. Duo deprecati sunt, ne in provincias irent: M. Popillius in Sardiniam. *Gracchum eam provinciam pacare, ⁶⁴et T. Æbutium prætorem adiutorem ab senatu datum esse. Interrumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio ipsa efficacissima esset, minime convenire. Inter traditionem imperii novitatemque successoris, quæ noscendis prius, quam agendis, rebus imbuenda sit, sæpe bene gerendæ rei occasiones intercidere.* Probata Popillii excusatio est. P. Licinius Crassus sacrificiis se inpediri sollemnibus excusabat, ne in provinciam iret. Citerior Hispania obvenerat. Ceterum aut ire jussus, aut jurare pro concione, sollemni sacrificio se prohiberi. id ubi in P. Licinio ita statutum est, et ab se uti jusjurandum acciperent, M. Cornelius postulavit, ne in Hispaniam ulteriorem iret. Prætores ambo in eadem verba ⁶⁵jurejurarunt. ⁶⁶M. Titinius et

² trecentos Gron. Crev.

³ sexcentos Eæd.

scriberent; quina millia in singulas et ducenos pedites, trecenos equites. Vid. supra, c. 9. et l. XL. c. 18.

⁶¹ Bovis sescenaris] Hujus vocis omnino ignoratur sensus. Suspicitur Gutherius vel eam derivari a scena, quam Festus docet esse aut securim, aut dolabram pontificalem, ita ut sescenaris bos dictus sit, bos eo cultri genere immolatus: vel legendum esse tagenaris, id est, saginati.

⁶² Jecur defluxisse] Perizonius legi jubet diffluxisse. Defluere enim est

delabi. At hic jecur colliquefactum erat, et, ut mox dicitur, inenarrabiliter absumptum.

⁶³ Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio] Vel utrique addendum prænomen videtur, vel utrique detrahendum.

⁶⁴ Et T. Æbutium] Recte suspicatur Gronovius pro et legendum esse et.

⁶⁵ Jurejurarunt] Verbum rarum admodum, et cujus haud aliud fortasse exemplum exstet. Ac dubitari

T. Fonteius proconsules manere cum eodem imperii jure in U. C. 576. Hispania jussi: et ut in supplementum his tria millia civium Romanorum cum equitibus ducentis, quinque milia socium Latini nominis et trecenti equites mitterentur.

XVI. Latinæ feriæ fuere ante diem tertium Nonas Maii, in quibus, quia in una hostia magistratus Lanuvinus precatus non erat, *populo Romano Quiritium*, religioni fuit. Id quum ad senatum relatum esset, senatusque ad pontificum collegium rejecisset; pontificibus, quia non recte factæ Latinæ essent, instauratis Latinis, placuit Lanuvinos, quorum opera instauratæ essent, hostias præbere. Accesserat ad religionem, quod Cn. Cornelius consul, ex monte Albano rediens, con- Cornelii cidit: et, parte membrorum captus, ad Aquas Cumanas Coe. mors. profectus ingravescente morbo, Cumis decessit. Sed inde mortuus Romam adlatus, et funere magnifico elatus sepultusque est. Pontifex idem fuerat. Consul Q. Petillius, quum primum per auspicia posset, collegæ subrogando comitia habere jussus, et Latinas edicere. comitia ⁶⁷ in ante diem tertium Nonas Sextiles, Latinas in ante diem tertium Idus Sextiles edixit. Plenis religionum animis, prodigia in- Prodigia. super nunciata: Tusculi facem in cœlo visam, Gabiis eodem Apollinis et privata ædificia complura, Graviscis murum portamque de cœlo tacta. Ea patres procurari, uti pontifices censuissent, jusserunt. Dum consules primum religiones, deinde alterum alterius mors, et comitia, et Latinarum instauraciones inpediunt, interim C. Claudius exercitum ad Mutinam, quam Ligures priore anno ceperant, admovit. ⁶⁸ Ante triduum, quam oppugnare cœperat, receptam ex hostibus colonis restituit. Octo millia ibi Ligurum intra muros cæsa; literæque Romam extemplo scriptæ, quibus non modo rem exponeret, sed etiam gloriaretur, sua virtute ac felicitate neminem jam cis Alpes hostem populi Romani: ⁶⁹ agrique aliquantum captum, qui multis millibus hominum dividi viritim posset.

sane potest, an ex hoc uno loco deformati miserum in modum libri hoc verbum allas incognitum in linguam Latinam facile admittendum sit.

⁶⁶ *M. Titinius et T. Fonteius . . manere . . in Hispania jussi*] Hinc apparet T. Fonteio, qui tertio ante anno prætor fuit, Hispaniam jam tunc obtigisse, et quidem ulteriorem, quum collega ejus M. Titinius citeriorem obtinuerit, ut constat ex c. 26. infra.

⁶⁷ *In ante diem tertium Nonas . . . in ante diem tertium Idus*] Perierat utrobique vocula *ante*. Eam restituit Sigonius ex solenni Livii et ceterorum

loquendi more.

⁶⁸ *Ante triduum, quam oppugnare cœperat, receptam*] Si hæc sana sunt, sensus est: Quum recepisset eam, antequam triduum elapsum esset, ex quo oppugnare cœperat. Sed plerumque longe aliam vim habet hæc formula loquendi, et, si solito more exponeretur, sensus esset coloniam triduo ante receptam, quam oppugnari cœpta esset. Quod quum absurdum sit, non immerito Perizonius emendat: *intra triduum*.

⁶⁹ *Agrique aliquantum*] Hic perspicuum est *aliquantum* idem esse

U. C. 576.
A. C. 176.
Sardinia pacata.

Cos. subrogatus.

XVII. Et Ti. Sempronius eodem tempore in Sardinia multis secundis proeliis Sardos perdomuit. quindecim millia hostium sunt cæsa. Omnes Sardorum populi, qui defecerant, in ditionem redacti. stipendiariis veteribus duplex vectigal imperatum, exactumque: ceteri frumentum contulerunt. Pacata provincia, obsidibusque ex tota insula ducentis triginta acceptis, legati Romam, qui ea nunciarent, missi; quique ab senatu peterent, ut ob eas res, ductu auspicioque Ti. Sempronii prospere gestas, Diis immortalibus honos haberetur, ipsique decedenti de provincia exercitum secum deportare liceret. Senatus, in æde Apollinis legatorum verbis auditis, supplicationem in biduum decrevit, et quadraginta majoribus hostiis consules sacrificare jussit: Ti. Sempronium proconsulem exercitumque eo anno in provincia manere. Comititia deinde consulis unius subrogandi, ⁷⁰ quæ in ante diem tertium Nonas Sextiles edicta erant, eo ipso die sunt confecta. Q. Petillius consul collegam, qui extemplo magistratum occiperet, creavit C. Valerium Lævinum. ⁷¹ Is, jam diu cupidus provinciæ, quum opportunæ cupiditati ejus literæ adlatæ essent, Ligures rebellasse, Nonis Sextilibus ⁷² paludatus, litteris auditis, tumultus ejus causa legionem tertiam ad C. Claudium proconsulem in Galliam proficisci jussit; et duum viros navales cum classe Pisas ire, qui Ligurum oram, maritimum quoque terrorem admoventes, circumvectarentur. Eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat. Et C. Claudius proconsul, audita rebellione Ligurum, præter eas copias, quas secum Parmæ habebat, subitariis conlectis militibus, exercitum ad fines Ligurum admovit.

Res in Liguria gestæ.

XVIII. Hostes sub adventum C. Claudii, a quo duce se meminerant nuper ad Scultennam flumen victos fugatosque,

quod *multum*, quum ager ille bello captus multis millibus hominum dividi viritim posse dicatur.

⁷⁰ *Quæ in ante diem*] Vocula in abest a vetustioribus editis. Eam quisquis reposuit, non sine causa fecit.

⁷¹ *Is jamdiu cupidus provinciæ*] Ordo et structura verborum declarat hæc intelligi de Valerio consule: quod itidem probant ea quæ sequuntur: *eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat*. At quomodo novellus ille consul, ante biduum creatus, potest dici jamdiu cupidus provinciæ? Nisi si forte, quum eo loco natus esset, eos honores gessisset, ut sibi posset prope certa spe consulatum despondere, significaverat jam antequam consul fieret, se cupidum

esse provinciæ.

⁷² *Paludatus, litteris auditis*] Hæc videntur narrari, tanquam argumenta illius cupiditatis, quam in consule notavit Livius. Ex tota enim superiorum temporum historia colligi potest consules non ante paludamenta in urbe sumpsisse, quam ad bellum proficerentur. At hic aliquanto antequam exeat in provinciam, paludatum sese ostentat, paludatus audit litteras, quas nimirum vel in concione, vel in senatu recitari jusserat. Hæc omnia eo spectabant, ut rem in majus augeret, ac, quemadmodum in tumultu civitatem saga sumere mos erat, sic ipse consul quum paludatus in urbe versaretur, impendentis alicujus periculi speciem ingereret animis.

locorum magis præsidio adversus infeliciter expertam vim, U. C. 576. quam armis, se defensuri, duos montes Letum et Balistam A. C. 176. ceperunt, ⁷³ muroque insuper amplexi. Tardius ex agris demigrantes oppressi ad mille et quingentos perierunt. Ceteri montibus se tenebant, et, ne in metu quidem feritatis ingenitæ obliti, sæviunt in prædam, quæ Mutinæ parta erat. captivos cum fœda laceratione interficiunt: pecora in fanis trucidant verius passim, quam rite sacrificant. Satiati cæde animantium, quæ inanima erant, ⁷⁴ parietibus affligunt^a, ⁷⁵ vasa omnis generis usui magis, quam ornamento in speciem, facta. Q. Petillius consul, ne absente se debellaretur, literas ad C. Claudium misit, ut cum exercitu ad se in Galliam veniret: campis Macris se eum expectaturum. Literis acceptis, Claudius ex Liguribus castra movit, exercitumque ad campos Macros consuli tradidit. Eodem paucis post diebus C. Valerius consul alter venit. Ibi, divisis copiis, priusquam digrederentur, communiter ambo exercitus lustraverunt. tum sortiti, quia non ab eadem utrumque parte adgredi hostem placebat, regiones quas peterent. Valerium auspicato sortitum constat^b, quod in templo fuisset: in Petillio id vitio factum, postea augures responderunt; ⁷⁶ quod extra templum sortem in sitellam in templum latam foris ipse posuerit. Profecti inde in diversas regiones. Petillius adversus Balistæ et Leti jugum, quod eos montes perpetuo dorso inter se jungit, castra habuit. Ibi adhortantem eum pro concione milites, inmemorem ambiguitatis verbi, ominatum ferunt, *se eo die Letum capturum* Petillius esse. Duabus simul partibus subire in adversos montes coepit. Ea pars, in qua ipse erat, inpigre subcedebat. Alteram hostes quum propulissent, ut restitueret rem inclinatham, consul equo advectus, suos quidem a fuga revocavit: ipse,

^a affligunt Gron.^b constabat Gron. Crev.

⁷³ *Muroque insuper amplexi. Tardius ex agris demigrantes*] Apposui-
mus post verbum *amplexi* eam distinc-
tionem, qua sensus finiretur. Itaque
hoc modo interpretamur; Montes
Letum et Balistam ceperunt, ac muro
insuper amplexi sunt. Qui eorum tar-
dus demigravere, oppressi sunt a Clau-
dio. Ceteri montes tenebant.

⁷⁴ *Parietibus affligunt*] In parietes
impingunt. Gronovianæ editiones ha-
bent *affligunt*: mendose.

⁷⁵ *Vasa . . usui magis quam orna-
mento in speciem facta*] Tolle vocem
ornamento, quæ videtur e margine, ubi
addita erat interpretandis sequentibus
verbis *in speciem*, in textum irrepsis-
se. *Vasa in speciem facta* sunt vasa

quæ ad speciem et dignitatem, ad de-
corem aspectus comparantur.

⁷⁶ *Quod extra templum sortem*] Hæc admodum intricata sunt, et ha-
bent aliquid procul dubio aut vitiatum,
aut certe luxatum. Attamen, donec
melius quid afferatur, videmur utcum-
que explicare posse in hunc modum:
quod ipse extra templum posuerit sor-
tem in sitellam, quæ quidem sitella
postea *foris*, id est, ex loco qui extra
templum esset, in templum lata est.
Foris aliquando denotat terminum un-
de aliquid proficiscitur aut sumitur.
Sic *foris sumere, foris petere*. Cete-
rum *templum* hic intelligendum est
locus augurilis consecratus.

U. C. 576. **dum incautius ante signa obversatur, missili trajectus cecidi-**
 A. C. 176. **dit.** Nec hostes ducem occisum senserunt; et suorum pau-
 ci, qui viderant, haud neglegenter, ut qui in eo victoriam
 verti scirent, corpus occultavere. Alia multitudo peditum
 equitumque, deturbatis hostibus, montes sine duce cepere.
 Ad quinque millia Ligurum occisa: ex Romano exercitu
 duo et quinquaginta ceciderunt. Super tam evidentem tris-
 tis ominis eventum, etiam ex pullario auditum est, vitium in
 auspicio fuisse; nec id consulem ignorasse. C. Valerius,
 audita

* * *

⁷⁷ periti religionum jurisque publici, quando duo ⁷⁸ ordinarii
 consules ejus anni, alter morbo, alter ferro periisset, subfec-
 tum consulem negabant, recte^c comitia habere posse.

* * *

deduxit.

Bellum in-
 ter Darda-
 nos et Bas-
 tarnas.

XIX. Cis Apenninum Garuli, et Lopicini, et Hercates;
 trans Apenninum Briniates fuerant. ⁷⁹ Inter Audenam am-
 nem P. Mucius cum iis, qui Lunam Pisasque depopula-
 ti erant, bellum gessit: omnibusque in ditionem redac-
 tis arma ademit. Ob eas res, in Gallia Liguribusque gestas
 duorum consulum ductu auspicioque, senatus in triduum
 supplicationes decrevit, et quadraginta hostiis sacrificari
 jussit. Et tumultus quidem Gallicus et Ligustinus, qui
 principio ejus anni exortus fuerat, haud magno conatu bre-
 vi obpressus erat. Belli Macedonici subibat jam cura, mis-
 cente Perseo inter Dardanos Bastarnasque certamina: et le-
 gati, qui missi ad res visendas in Macedoniam erant, jam
 reverterant Romam, renunciaverantque, bellum in Dardania
 esse. Simul venerant et ab rege Perseo oratores, ⁸⁰ qui pur-
 garent, nec accitos ab eo Bastarnas, nec auctore eo quid-
 quam facere. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem, ne-
 que arguit: moneri eum tantummodo jussit, ut etiam atque
 etiam curaret, ⁸¹ ut sanctum haberet foedus, quod ei cum

^c recte del. Gron. Crev.

⁷⁷ *Periti religionum*] Hanc perio-
 dum apud Priscianum l. XVIII. re-
 pertam suo loco Sigonius inseruit.

⁷⁸ *Ordinarii consules*] *Ordinarii*
 consules sunt ii qui primis comitiis
 electi sunt. Iis opponuntur consules
suffecti.

⁷⁹ *Inter Audenam amnem*] Nullus
 est horum verborum sensus. Lege
 omnino *intra*, ut dicatur Mucius non
 ultra Audenam amnem, ac proinde
 Apenninum, bellum gessisse. At vero

Æmilius Gallicum tumultum com-
 presserat, et in Liguria ipsa ad utrum-
 que Apennini latus arma circumtule-
 rat.

⁸⁰ *Qui purgarent, nec accitos*] Qui
 ad purgandum et liberandum eum a
 suspitione belli, dicerent et probare
 intenderent, nec accitos.

⁸¹ *Ut sanctum haberet foedus*] Hunc
 locum feliciter emendat Jac. Grono-
 vius: *ut sanctum habere foedus, quod*
ei cum Romanis esset, videri posset...

Romanis esse videri posset. Dardani, quum Bastarnas non U. C. 577. modo non excedere finibus suis, quod speraverant, sed gra- A. C. 175. viore fieri in dies cernerent, subnisos Thracum adcolarum et Scordiscorum auxiliis, audendum aliquid vel temere rati, omnes undique armati ad oppidum, quod proximum castris Bastarnarum erat, conveniunt^d. Hiems erat, et id anni tempus elegerant, ut Thraces Scordiscique in fines suos abirent. quod ubi ita factum, et solos jam esse Bastarnas audierunt, bifariam dividunt copias: pars, ut recto itinere adlaccessendum ex aperto iret; pars, devio saltu circumducta, ab tergo adgrederetur. Ceterum, priusquam circumire castra hostium possent, pugnatum est; victique Dardani compelluntur in urbem, quæ fere duodecim millia ab castris Bastarnarum aberat. Victores confestim circumsidunt ur- Dardano-
bem, haud dubie postero die aut metu dedituris se hostibus, rum urbe
aut vi expugnaturi. Interim Dardanorum altera manus, obsessa.
quæ circumducta erat, ignara cladis suorum, castra Bastarnarum sine præsidio relicta

* * *

XX. *** more, sella eburnea posita, jus dicebat, disceptabatque controversias minimarum rerum. ⁸² adeoque nulli fortunæ adhærebat animus, per omnia genera vitæ errans, uti nec sibi, nec aliis, quinam homo esset, satis constaret. Non adloqui amicos, ⁸³ vix notis familiariter adridere; munificentia inæquali sese aliosque ludificari: quibusdam honoratis magnoque æstimantibus se puerilia, ⁸⁴ ut ecæ aut lusus, munera dare; alios nihil exspectantes ditare. Itaque nescire, quid sibi vellet, quibusdam videri. quidam ⁸⁵ ludere eum simpliciter, quidam haud dubie insanire aiebant. In duabus tamen magnis honestisque rebus vere re- Antiochi
gius erat animus, in urbium donis, et Deorum cultu. Me- munificen-
galopolitanis in Arcadia murum se circumdaturum urbi est tia.
pollicitus, majoremque partem pecuniæ dedit. Teges
theatrum magnificentum e marmore facere instituit. ⁸⁶ Cyzici

^d convenerunt Gron. Crev.

⁸² *Adeoque nulli fortunæ]* Lege cum Rubenio, *nulliformæ*. Sic apud Tac. l. I. Ann. c. 74. *Qui formam vitæ iniit, quam etc.*

⁸³ *Vix notis]* Conjunge *et vix* cum *notis*. *Vix noti* opponuntur *amicis*.

⁸⁴ *Ut ecæ aut lusus]* Polybius nominat talos et dactylos palmarum.

⁸⁵ *Ludere . . simpliciter]* Ludere per jocosam et nugacem simplicitatem.

⁸⁶ *Cyzici in Prytaneum]* Prytanei Syracusani meminuit Cie. in Verr. l.

IV. n. 119. Nempe, ut notat ad hunc Ciceronis locum Grævius, nulla urbs Græca fuit, quæ non suum Prytaneum haberet. Prytanea autem erant Vestæ sacra: cujus in honorem perpetuus ibi ignis fovebatur. Vid. Casaub. Animadv. in Athen. l. XV. c. 19. et Ezech. Spanhemii Dissert. de Vesta et Prytanibus. Quia igitur Prytanea Vestæ sacra erant, cujus ædes penetrabile erat urbis Romæ, ideo Livius Prytaneum Latine interpretatur *penetrabile urbis*. Quod adjicit, publice ibi vesci,

U. C. 577. in Prytaneum, (id est penetrale urbis, ubi publice, quibus
A. C. 175. is honos datus est, vescuntur) vasa aurea mensæ unius posuit. Rhodiis, ⁸⁷ ut nihil unum insigne, ita omnis generis, ut quæque usus eorum postulaverunt, dona dedit. Magnificentiae vero in Deos vel Jovis Olympii templum Athenis, unum in terris inchoatum pro magnitudine Dei, potest testis esse. ⁸⁸ Sed et Delon aris insignibus statuarumque copia exornavit: et Antiochiæ Jovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, sed parietibus totis lamina inauratum, et alia multa in aliis locis pollicitus, quia perbreve tempus regni ejus fuit, non perfecit. Spectaculorum quoque omnis generis magnificentia superiores reges vicit; ⁸⁹ reliquorum sui moris, et copia Græcorum artificum. Gladiatorum munus Romanæ consuetudinis primo majore cum terrore hominum, insuetorum ad tale spectaculum, quam voluptate, dedit: deinde sæpius dando, et ⁹⁰ modo vulneribus tenus, modo sine missione etiam, et familiare oculis gratumque id spectaculum fecit, et armorum studium plerisque juvenum accendit. Itaque, qui primo ab Roma magnis præmiis paratos gladiatores arcessere solitus erat, jam suo

* * *

XXI. *** pio inter peregrinos. M. Atilio prætori provincia Sardinia obvenerat: sed cum legione nova, quam consules conscripserant, quinque millibus peditum trecentis equitibus, in Corsicam jussus est transire. dum is ibi bellum gereret, ⁹¹ Cornelio prorogatum imperium, uti obtineret Sardiniam. Cn. Servilio Cæpioni in Hispaniam ulteriorem, et

sive publico sumptu ali solitos, quibus is honos datus est, id de Athenis notissimum est omnibus. Sed et in aliis quoque Græcis urbibus eundem morem servatum esse, hic locus testimonio est.

⁸⁷ *Ut*] Particula *ut* adjecta est ex Freinshemii et Gronovii sententia.

⁸⁸ *Sed et Delon aris insignibus*] Hic olim legebatur *Delan maris*. Correxere Vossius et Gronovius. Quæ emendatio si vera est, hic Livius paulum discessit a Polybio, qui loquitur tantummodo de statu is circa Deliam aram ab Antiocho positis.

⁸⁹ *Reliquorum sui moris*] Vox reliquorum pendet a præcedenti nomine spectaculorum. Dicit Livius ab Antiocho superatos esse superiores reges magnificentia spectaculorum omnis generis, ex quibus cetera moris Græci erant, et cum copia Græcorum artificum; undem Romanæ consuetudinis,

nempe gladiatorium munus: quod quidem primo majore cum terrore. . . Artifices hic intelligendi sunt, ut l. V. supra, c. l. ii quorum opera ludi peraguntur, puta histriones, saltatores, tibicines, &c.

⁹⁰ *Modo vulneribus tenus, modo sine missione etiam*] Modo ita ut vulnerarentur tantum gladiatores, non interficerentur; modo ad necem usque. *Missio* erat gratia deserendi pugnam, quæ dabatur aliquando victis gladiatoribus. Quum autem placeret, ut eoque pugnaretur donec alteruter occumberet, dicebatur pugna *sine missione*. Sic Flor. l. III. c. 20. de Spartaci militibus: *dignam viris obire mortem: et, quod sub gladiatore ducere oportuit, sine missione pugnatum est*. Vide plura apud Lips. Saturn. II. 21.

⁹¹ *Cornelio prorogatum imperium*] Hinc apparet Cornelium superiore anno prætorem fuisse.

P. Furio Philo in citeriorem tria millia peditum Romano- U. C. 578.
rum, equites centum quinquaginta, et socium Latini nomi- A. C. 174.
nis quinque millia peditum, trecenti equites: Sicilia L.
Claudio sine supplemento decreta. Duas præterea legiones
consules scribere jussi, cum justo numero peditum equitum-
que, et decem millia peditum sociis imperare, et sexcentos
equites. Delectus consulibus eo difficilior erat, quod pesti- **Pestilentia.**
lencia, quæ priore anno in boves ingruerat, ⁹² eo verte-
ret^a in hominum morbos. qui inciderant, haud facile sep-
timum diem superabant: qui superaverant^f, longinquo,
maxime quartanæ, implicabantur morbo. Servitia maxi-
me moriebantur. eorum strages per omnes vias insepul-
torum erat. Ne liberorum quidem funeribus ⁹³ Libitina
subficiebat. Cadavera, intacta a canibus ac vulturibus, ta-
bes absumebat: satisque constabat, nec illo, nec priore an-
no, in tanta strage boum hominumque vulturium usquam
visum. Sacerdotes publici ea pestilentia mortui sunt, Cn.
Servilius Cæpio pontifex, pater prætoris, et ⁹⁴ Ti. Sempronius
Ti. F.^a Longus decemvir sacrorum, et P. Ælius Pætus au-
gur, et Ti. Sempronius Gracchus, et C. Mamilius Vitulus
curio maximus, et M. Sempronius Tuditanus pontifex,
⁹⁵ pontifices subfecti sunt, C. Sulpicius Galba ******* in lo-
cum Tuditani. Augures subfecti sunt, in Gracchi locum
T. Veturius Gracchus Sempronianus, in P. Ælii Q. Æ-
lius Pætus. Decemvir sacrorum C. Sempronius Longus,
curio maximus C. Scribonius Curio subficitur. Quum
pestilentiae finis non fieret, senatus decrevit, uti decem-
viri libros Sibyllinos adirent. Ex decreto eorum diem
unum supplicatio fuit. et, ⁹⁶ Q. Martio Philippo verba præ-
eunte, populus in foro votum concepit: *Si morbus pestilen-
tiæ ex agro Romano emota esset, biduum ferias ac suppli-
cationem se habiturum.* In Veienti agro biceps natus puer, **Prodigia.**
et Sinuessæ unimanus, et Auximi¹ puella cum dentibus; et
arcus interdiu sereno cœlo super ædem Saturni in foro Ro-
mano intentus, et tres simul soles effulserunt: et ⁹⁷ faces ea-
dem nocte plures per cœlum lapsæ sunt in Lanuvino: Cæ-

^a verterat Gron. Crev.^f superabant Eæd.^s Ti. F. l. C. F. Gron.^b abest signum lacunæ Gron. Crev.¹ Oximi Eæd.92 *Eo*] Anno.93 *Libitina*] Vid. not. 67. ad l. XL.
c. 19.94 *Ti. Sempronius Ti. F. Longus*]
Hæc est vetus scriptura, quam male
mutaverat Sigonius, legique jusserat
Ti. Sempronius C. F. Vid. supra l.
XXVII. c. 6.95 *Pontifices subfecti sunt C. Sulpi-
cius Galba in locum Tuditani*] Hic
exiit nomen ejus qui in locum Cæ-

pionis pontifex suffectus est.

96 *Q. Marcio Philippo*] Decemviro
sacrorum. Vid. supra l. XL. c. 42.97 *Faces . . lapsæ sunt in Lanuvi-
no. Caritesque*] Priscianus l. IV. citat
hunc locum sic: *Lanuvini Caritesque
anguem jubatum.* Itaque legendum
est hoc modo: *lapsæ sunt. Lanuvini
Caritesque.* SIGONIUS. *Faces* sunt stel-
læ facem ducentes.

U. C. 578. ritesque anguem in oppido suo jubatum, aureis maculis
A. C. 174. sparsum, adparuisse adfirmabant. et, in agro Campano bovem locutum esse, satis constabat.

XXII. Legati ⁹⁸ Nonis Juniis ^k ex Africa redierunt, qui, convento prius Masinissa rege, Karthaginem ierant: ceterum certius aliquanto, quæ Karthagine acta essent, ab rege rescierant, quam ab ipsis Karthaginensibus. compertum tamen adfirmaverunt, legatos ab rege Perseo venisse, iisque noctu senatum in æde Æsculapii datum esse. ab Karthagine legatos in Macedoniam missos, et rex adfirmaverat, et ipsi parum constanter negaverant. In Macedoniam quoque mittendos legatos senatus censuit. tres missi sunt, C. Lælius, M. Valerius Messalla, Sex. Digitius. Perseus per id tempus, quia quidam Dolopum non parebant, et, de quibus ambigebatur rebus, disceptationem ab rege ad Romanos revocabant, cum exercitu profectus, sub jus iudiciumque suum totam coëgit gentem. Inde, per Cætæos montes transgressus, religionibus quibusdam animo objectis, oraculum adiurus Delphos adscendit. Quum in media repente Græcia adparuisset, magnum non finitimis modo urbibus terrorem præbuit, sed in Asiam quoque ad regem Eumenem nuncius tumultus ejus venit. Triduum, non plus, Delphis moratus, per ⁹⁹ Phthiotidem Achaiam, Thessaliamque, sine damno injuriaque agrorum, per quos iter fecit, in regnum rediit. Nec earum tantum civitatum, per quas iturus erat, satis habuit animos sibi conciliare: ¹ aut legatos, aut literas dimisit, petens, *ne diutius simultatum, quæ cum patre suo fuissent, meminissent. nec enim tam atroces fuisse eas, ut non cum ipso potuerint, ac debuerint, finiri. Secum quidem omnia illis integra esse ad instituendam fideliter amicitiam.* Cum Achæorum maxime gente reconciliandæ gratiæ viam quærebat.

Persei iter
Delphos.

Achæorum
animos sibi
reconciliare
tentat.

XXIII. Hæc una ex omni Græcia gens, et Atheniensium civitas, eo processerat irarum, ut finibus interdiceret Macedonibus. Itaque servitiis ex Achaiâ fugientibus receptaculum Macedonia erat: quia, quum finibus suis interdixissent, intrare regni terminos ipsi non audebant. Id quum Perseus animadvertisset, comprehensis omnibus, literas ***. ceterum, ne similis fuga servorum postea fieret, cogitandum et illis esse. Recitatis his literis per Xenarchum prætorem, qui privatæ gratiæ aditum apud regem

^k Juni Gron. Crev. ¹ sed aut Gron.

⁹⁸ Nonis Juni] Sic reposuit Sigonius, quum prius legeretur Julii. Nimirum Julii mensis nomen nondum in usu erat.

⁹⁹ Phthiotidem Achaiam] Vid. not. 63. ad l. XXXIII. c. 32.

¹ Aut legatos, aut litteras] Adiecerat Sigonius de suo sed ante prius illud aut. Videntur pluscula deesse. Dederat fortasse Livius: sed circa omnes Græciæ civitates, aut legatos . . .

quærebat, et plerisque moderate et benigne scriptas esse U. C. 578.
 consentibus literas, atque his maxime, qui præter spein A. C. 174.
 recepturi essent amissa Mancipia; ² Callicrates ex iis, qui Callicratis
 in eo verti salutem gentis crederent, si cum Romanis adversus re-
 inviolatum fœdus servaretur, Parva, inquit, aut medio- gem oratio.
 cis res, Achai, quibusdam videtur agi; ego ³ maxime gra-
 vissimam omnium non agique tantum arbitror, sed quodam
 modo actam esse. Nam qui regibus Macedonum, Macedoni-
 busque ipsis, finibus interdixissemus, ⁴ manereque id decretum,
⁵ scilicet, ne legatos, ne nuncios admitteremus regum, per quos
 aliquorum ex nobis animi sollicitarentur; ii concionantem
 quodam modo absentem audimus regem, et, si Diis placet,
 orationem ejus probamus. Et, quum feræ bestię cibum ad
 fraudem suam positum plerumque adspernentur et refugiant,
 nos cæci, specie parvi beneficii, inescamur: et, servulorum mi-
 nimi pretii recipiendorum spe, nostram ipsorum libertatem sub-
 rui et tentari patimur. Quis enim non videt, ⁶ viam regię so-
 cietatis quæri, qua Romanum fœdus, quo nostra omnia conti-
 nentur, violetur? Nisi hoc dubium alicui est, bellandum Ro-
 manis cum Perseo esse, et, quod vivo Philippo expectatum,
 morte ejus interpellatum est, id post mortem Philippi futurum.
 Duos, ut scitis, habuit filios Philippus, Demetrium et Persea.
 Genere materno, virtute, ingenio, favore Macedonum, longe
 præstitit Demetrius. Sed quia in Romanos odii regnum posu-
 erat præmium, Demetrium nullo alio crimine, quam Romanę
 amicitię initę, occidit: ⁷ Perseu, quem populus Romanus prius
 panę, quam regni, hæredem futurum sciebat, regem fecit. Ita-
 que quid hic post mortem patris egit aliud, quam bellum para-
 vit? Bastarnas primum ad terrorem omnium ⁸ in Dardaniam
 inmisit: qui si sedem eam tenuissent, graviores eos adcolas

² Callicrates, ex iis qui in eo verti] Hic Callicrates non tam honorifice tractatur a Polybio, qui eum traducit tanquam proditorem publicę Achæo- rum libertatis, et insignem ejus perfidiam notat, Legat. 58.

³ Maxime gravissimam omnium, non agique tantum] Emendat Gronovius: maximam et gravissimam omnium, neque agi tantum. Quod concinnius est et magis ex solito loquendi more.

⁴ Manereque id decretum] Hoc vel vitiatum, vel mancum, vel superfluum est. * Resecto hoc membro, sua orationi integritas constat, sua sententię perspicuitas. † Corrigit Gronovius: Nam quum regibus Macedonum Macedonibusque ipsis, finibus interdixissemus, maneretque id decretum . . . hic concionantem. Sed vix dubitari potest, quin totius hujus periodi structura, qualis vulgo exhibetur, et duo illa

membra sibi mutuo respondentia, qui regibus Macedonum . . . ii concionantem, a Livii manu sint.

⁵ Scilicet, ne legatos] Hic non referuntur ipsa decreti verba, sed mens explicatur. Regibus Macedonum, inquit, Macedonibusque ipsis, finibus nostris interdixeramus, id scilicet præcaventes, ne legatos, ne nuncios . . .

⁶ Viam regię societatis quæri] Magis placeret societati.

⁷ Persea, quem populus Romanus prius panę] Lege vel cum Gronovio, quem in populum Romanum prius odii, quam regni hæredem futurum sciebat: vel cum Rubenio, quem belli in populum Romanum prius pene, quam regni.

⁸ In Dardaniam inmisit] Hic admisimus, auctore Gronovio, particulam in, quam orationis Latine ratio postulabat.

U. C. 578. *Græcia habuisset, quam Asia Gallos habeat. Ea spe deputatus, non tamen belli consilia omisit: immo, si vera volumus dicere, jam inchoavit bellum. Dolopiam arnis subegit,⁹ nec provinciis de controversis ad disceptationem populum Romanum^m adivitⁿ. inde, transgressus Ætam, ut repente in medio umbilico Græciæ conspiceretur, Delphos adscendit. Hæc usurpatio itineris insoliti quo vobis spectare videtur? Thessaliam deinde peragravit. quod sine ullius eorum, quos oderat, noxia, hoc magis tentationem metuo. Inde literas ad nos cum muneris specie misit, et cogitare jubet, quo modo in reliquum hoc munere non egeamus; hoc est, ut decretum, quo arcentur Peloponneso Macedones, tollamus; rursus legatos regios, et hospitia cum principibus, et mox Macedonum exercitus, ipsum quoque a Delphis (quantum enim interluit fretum?) trajicientem in Peloponnesum videamus,¹⁰ inmiscemur Macedonibus armantibus se adversus Romanos. Ego nihil novi censeo decernendum, servandaque omnia integra,¹¹ donec ad certum dirigatur^o, vanusne hic timor noster, an verus fuerit. Si pax inviolata inter Macedonas Romanosque manebit, nobis quoque amicitia et commercium sit: nunc de eo cogitare periculosum et inmatuum videtur.*

Arco Calli-
crati re-
spondet.

XXIV. Post hunc Arco, frater Xenarchi prætoris, ita disseruit: *Difficilem orationem Callicrates, et mihi, et omnibus, qui ab eo dissentimus, fecit: agendo enim Romanæ societatis causam ipse, tentarique et obpugnari dicendo, quam nemo neque tentat, neque obpugnat, effecit, ut, qui ab se dissentiret, adversus Romanos dicere videretur. Ac primum omnium, tamquam non hic nobiscum fuisset, sed aut ex curia populi Romani veniret, aut regum arcanis interesset, omnia scit et nunciat, quæ occulte facta sunt.¹² Divinat etiam, quæ futura fuerant, si Philippus vixisset: quid ita Perseus regni hæres sit, quid parent Macedones, quid cogitent Romani. Nos autem, qui, nec ob quam causam, nec quemadmodum perierit Demetrius, scimus; nec quid Philippus, si vixisset, facturum fuerat^r, ad hæc, quæ palam geruntur, consilia nostra adcommodare oportet.¹³ Ac scimus, Persea, regno accepto, ad lega-*

^m populi Romani Gron. ⁿ nec provocantes de controversiis ad disceptationem populi Romani adivit. Crev.

^o redigatur Ead. ^p fuerit Gron. Crev.

9 *Nec provocantes*] Supple, Dolopias. Vulgo hic habetur *nec provinciis*. Probabilem Gronovii conjecturam in textum recepit Clericus, nec nos exturbare sustinuiimus.

10 *Inmiscemur*] Sic dedit Sigonius pro *immiscemur*.

11 *Donec ad certum redigatur*] Donec certum fiat, donec certo sciatur. Sic l. XLIV. c. 15. *Et, si id ante dubium fuisset, legatorum . . . verba ad certum redegissee*. Ceterum legebatur

hic *ad certum dirigatur*. Correxerit Gronovius.

12 *Divinat etiam quæ futura fuerant*] Hoc mutat Gronovius, tanquam grammaticæ legibus absonum, jubetque reponi *fuerint*. Sed sexcentis in locis quum Livii, tum probatissimorum scriptorum, reperire facile est similium locutionum exempla. Vid. Novam Methodum linguæ Latinæ.

13 *Ac scimus Persea . . . ad legatos Romanos venisse, ac regem Persea*]

tos Romanos venisse, ac regem Persea a populo Romano ad- U. C. 578.
pellatum: audimus, legatos Romanos venisse ad regem, et eos A. C. 174.
benigne exceptos¹. Hæc omnia pacis equidem signa esse judi-
co, non belli: nec Romanos offendi posse, si, ut bellum gerentes
eos secuti sumus, nunc quoque pacis auctores sequamur. cur
quidem nos inexpiabile omnium soli bellum adversus regnum
Macedonum geramus, non video. Opportuni propinquitate ipsa
Macedoniæ sumus; an infirmissimi omnium, tamquam, quos
nuper subjecit, Dolopes? ¹⁴ immo contra ea, vel viribus nostris,
Deum benignitate, vel regionis intervallo tuti. ¹⁵ Sed sumus
æque subjecti ac Thessali Ætolique; nihilo plus fidei auctori-
tatisque habemus adversus Romanos, qui semper socii atque
amici fuimus, quam Ætoli, qui paullo ante hostes fuerunt.
Quod Ætolis, quod Thessalis, quod Epirotis, omni denique
Graciæ cum Macedonibus juris est, idem et nobis sit. cur exse-
crabilis ista nobis solis velut desertio juris humani est? Fecerit
aliquid Philippus, cur adversus eum armatum et bellum geren-
tem hoc decerneremus: quid Perseus, novus rex, omnis injuriæ
insons, suo beneficio paternas simultates obliterans, meruit?
cur soli omnium hostes ei sumus? Quamquam et illud dicere
poteram, tanta priorum Macedoniæ regum merita erga nos
fuisse, ut Philippi unius injurias, si quæ forte fuerunt, * uti-
que post mortem. Quum classis Romana Cenchreis staret,
consul cum exercitu Elatiæ esset, triduum in concilio fuimus,
consultantes, utrum Romanos, an Philippum, sequeremur.
¹⁶ Nonnihil metus præsens ab Romanis sententias nostras incli-
narit: fuit certe tamen aliquid, quod tam longam deliberatio-

¹⁴ acceptos Gron. Crev.

Nemo est quin videat tollendum esse secundum illud *Persea*, tam inutiliter et odiose repetitum. Admodum etiam verisimile est, ea quæ præcedunt vitiata esse. Nusquam enim memoratum est, ut observat Gronovius, *Persea* statim regno accepto ad legatos Romanos venisse, sed legatos Romam misisse. Et causam errori præbere fortasse potuerint hæc verba membri sequentis: *audimus legatos Romanos venisse*. Itaque recte videtur hunc locum emendare Gronovius hoc modo: *Ac scimus Persea, regno accepto, legatos Romam misisse, ac regem a populo Romano appellatum*.

¹⁴ Imo contra ea] Voculam *ea* efficit Gronovius. Sed si illa non exprimitur, debet intelligi. Quid igitur necesse est eam deleri, si quando exprimitur? Nec videmus, cur non tam dicamus contra ea, quam præterea, aut postea. Et alibi usurpavit Livius, ut l. III. 60. et l. XXI. c. 20. * Fortasse legendum est contra eam, nempe con-

tra Macedoniam, quæ paulo ante nominata est, vel intelligendum contra ea pericula.

¹⁵ Sed sumus æque subjecti ac Thessali Ætolique] Patet ex iis quæ sequuntur, legi debere *Epirotæque*. Ceterum hæc ita intelligenda sunt, ut ea Arco sibi ipse objiciat, ac dum objicit refellat. Subjecti idem est ac supra opportuni. Nisi forte legendum est potius suspecti.

¹⁶ Nonnihil metus præsens ab Romanis] Imo nihil, ut recte monet Perizonius. Arco vult intelligi Romanorum metum, quorum classis Cenchreis, exercitus terrestris Elatiæ erat, dum deliberarent Achæi, in ~~causa~~ fuisse, cur ad illos inclinarent consultantium animi. Sed demus, inquit, nihil tunc valuisse metum illum. Certe aliquid tamen fuit, quod tam longam deliberationem faceret. De beneficiis Macedonum regum in Achæos vid. Polyb. l. II. et Plut. in Arato.

U. C. 378. *nem fecerat*^r : id quod erat vetusta conjunctio cum Macedoni-
 A. C. 174. *bus, vetera et magna in nos regum merita. Valeant et nunc eadem illa, non ut præcipue amici, sed ne præcipue inimici simus. Ne id, quod non agitur, Callicrates, simulaverimus. nemo novæ societatis aut novi fæderis, quo nos temere inligemus, conscribendi est auctor : sed commercium tantum juris præbendi repetendique sit, ne interdictione finium nostrorum et nos quoque regno arceamus, ne serois nostris aliquo fugere liceat. Quid hoc adversus Romana fædera est? Quid rem parvam et apertam, magnam et suspectam facimus? Quid vanos tumultus ciemus? Quid ut ipsi locum adsentandi Romanis habeamus, suspectos alios¹⁷ ac invisos efficimus? Si bellum erit, ne Perseus quidem dubitat, quin Romanos secuturi simus. in pace etiam, si non odia finiuntur, intermittantur. Quum*
 Nihil novi statuunt A- *iidem huic orationi, ¹⁸ qui literis regis adsentierant^s, adsen-*
 chæi. *tirentur, indignatione principum, quod, quam rem ne legatione quidem dignam judicasset Perseus, literis paucorum versum¹⁹ impetraret, decretum differtur. Legati²⁰ deinde postea missi ab rege, quum Megalopoli concilium esset; dataque opera est ab iis, qui offensionem apud Romanos timebant, ne admitterentur.*

Ætolorum
discordiæ.

XXV. Per hæc tempora Ætolorum in semet ipsos versus furor mutuis cædibus ad internecionem adducturus videbatur gentem. Fessi deinde et Romam utraque pars miserunt legatos, et inter se ipsi de reconcilianda concordia agebant : ²¹ quæ novo facinore discussa res veteres etiam iras excitavit. Exsulibus Hypatæis, qui factionis Proxeni erant, quum reditus in patriam promissus esset, fidesque data per principem civitatis Eupolemum, octoginta inlustres homines, quibus redeuntibus inter ceteram multitudinem Eupolemus etiam^t obvius exierat, ²² quum salutatione benigne excepti essent, dextræque datæ, ingredientiæ portam, fidem datam Deosque testes nequidquam invocantes, interfecti sunt. Inde gravius de integro bellum exarsit. C. Valerius Lævinus, et Ap. Claudius Pulcher, et C. Memmius, et M. Popillius, et L. Canuleius missi ab senatu venerant. Apud eos quum Delphis utriusque partis legati magno certamine agerent, Proxenus maxime, quum caussa, tum eloquentia, præstare visus est; qui paucos post dies ab Ortho-

^r *faceret* Gron. Crev.

^s *adsentierant* del. Crev.

^t *etiam* del. Gron. Crev.

¹⁷ *Ac invisos*] *Lege et invisos.*

¹⁸ *Qui litteris regis, adsentirentur*] Vetus scriptura : *qui litteris regis adsentierant, adsentirentur.* Gronovius tolli jussit verbum *adsentierant*, quod sane a Livio esse non videtur.

¹⁹ *Impetraret*] Et hic Gronovius reposuit *impetraret* pro *imperaret*.

²⁰ *Deinde postea*] *Alterutrum vacat.*

²¹ ** Quæ . . . discussa res*] *Delimus postremam vocem. Etenim ex præcedentibus facile intelligitur concordia.*

²² *Quum salutatione benigne excepti essent*] *Mallems benigna.*

bula uxore veneno est sublatus: ²³ damnataque eo crimine, U. C. 579. in exilium abiit. Idem furor et Cretenses lacerabat. ad- A. C. 174. ventu deinde Q. Minucii legati, qui cum decem navibus ^{Cretensium} missus ad sedanda eorum certamina erat, in spem pacis ve- ^{dissidia.} nerant. ²⁴ ceterum induciæ et antea sex mensium fuerunt: inde multo gravius bellum exarsit. Lycii quoque per idem tempus ab Rhodiis bello vexabantur. Sed externorum inter se bella, quo quæque modo gesta sunt, persequi non operæ est ²⁵ satis superque oneris sustinenti res a populo Romano gestas scribere.

XXVI. Celtiberi in Hispania, qui bello domiti se Ti. ^{Celtibero-} Graccho dediderant, pacati manserant M. Titinio prætorum ^{rum rebel-} obtinente provinciam. rebellarunt ²⁶ sub adventum Ap. ^{lio.} Claudii, orsi que bellum sunt ab repentina obpugnatione castrorum Romanorum. Prima lux ferme erat, quum vigilantes in vallo, quique in portarum stationibus erant, quum vidissent procul venientem hostem, ad arma conclamaverunt. Ap. Claudius, signo proposito pugnae, ac paucis adhortatus milites, tribus simul portis eduxit. Obsistentibus ad exitum Celtiberis, primo par utrumque^a prælium fuit, quia propter angustias non omnes in faucibus pugnare poterant Romani: ²⁷ urgentes deinde alii alios secuti evaserunt extra vallum, ut pandere aciem, ²⁸ et exæquari cornibus hostibus, quibus circumibantur, possent. ita repente eruperunt, ut sustinere inpetum eorum Celtiberi nequirent. Ante horam secundam pulsi sunt: ad quindecim millia cæsa aut capta: signa ademta duo et triginta. Castra etiam eo die expugnata, debellatumque. nam, qui superfuere prælio, in oppida sua dilapsi sunt. quieti deinde paruerunt imperio.

XXVII. Censores eo anno creati Q. Fulvius Flaccus et ^{Censores.} A. Postumius Albinus legerunt senatum: princeps lectus M. Æmilius Lepidus pontifex maximus. De senatu novem ejecerunt. insignes notæ fuerunt M. Cornelii Maluginensis, ^{Insignes} ²⁹ qui biennio ante prætor in Hispania fuerat; et ³⁰ L. Cor- ^{notæ.}

^a utrimque Gron. Crev.

²³ *Damnataque eo crimine*] Lege cum Perizonio, *damnata quæ*. Vid. not. 89. ad l. IV. c. 17. supra.

²⁴ *Ceterum induciæ et antea sex mensium fuerunt*] Lege cum Gronovio: *ceterum inducias tantum sex mensium fecerunt*.

²⁵ *Satis superque oneris sustinenti res a populo Romano gestas scribere*] Delendum videtur verbum *scribere*, quod et otiosum est, et deformat orationem. Dicit Livius se satis superque oneris ferre, nempe, res a populo Romano gestas.

²⁶ *Sub adventum Ap. Claudii*] Hinc

discimus Ap. Claudium fuisse prætorum superiore anno, et citeriorem Hispaniam obtinuisse.

²⁷ *Urgentes deinde alii alios secuti*] Nemini non apparebit vocem *secuti* hic ita positam esse, ut impediatur potius sensum, quam adjuvet. Non dubitamus, quin rescribendum sit: *urgentibus deinde alii alios secuti*.

²⁸ *Et exæquari cornibus hostibus, quibus*] Reponit Gronovius: *et exæquari cornibus hostium, a quibus*.

²⁹ *Qui biennio ante prætor in Hispania fuerat*] Hic prætor in Hispaniam ire noluerat, ut constat ex c.

U. C. 578. nelii Scipionis prætoris, cujus tum inter cives et peregrinos
 A. C. 174. jurisdictio erat; et ³¹ Cn. Fulvii, qui frater germanus, ³² et,
 ut Valerius Antias tradit, consors etiam censoris erat.
³³ Consules, votis etiam in Capitolio nuncupatis, in provin-
 cias profecti sunt. ³⁴ Ex iis M. Æmilio senatus negotium
 dedit, ut Patavinorum in Venetia seditionem comprimeret,
 quos certamine factionum ad intestinum bellum exarsisse,
³⁵ et ipsorum legati adtulerant. Legati, qui in Ætoliā ad
 similes motus comprimendos ierant, renunciarunt, coërceri
 rabiem gentis non posse. Patavinis salutis fuit adventus
 consulis: neque aliud, quod ageret in provincia, quum ha-
 buisset, Romam rediit. Censores vias sternendas silice in
 urbe, ³⁶ glarea extra urbem substruendas * marginandasque
 primi omnium locaverunt, pontesque multis locis faciendos:
 et ³⁷ scenam ædilibus prætoribusque præbendam: et carce-

Censorum
 opera.

* *substernendas* Gron. Crev.

15. supra. Ergo aut delendæ sunt vo-
 ces in *Hispania*, aut lapsus est memo-
 ria Livius.

30 *L. Cornelii Scipionis prætoris*] Testatur Valer. Max. l. III. c. 5. ejus propinquos dedisse operam, ne aut sel- lam ponere, aut jus dicere auderet. Id fortasse ut perficere possent, notan- dum eum a censoribus curaverant. Quamvis enim hujus notæ vi præturam non amitteret, alienum tamen erat a dignitate populi Romani, hominem a censoribus notatum jus dicere, et statuere de fortunis civium.

31 *Cn. Fulvii, qui frater germanus . . censoris*] Huic Fulvio prænomen assignabatur in veteri codice *Lucius*. At Velleius l. I. c. 10. eum vocat *Cnaum*: eique potius assentiendum Sigonius existimat. Ceterum is, sive L. sive Cn. Fulvius, idem est, qui supra l. XL. c. 41. vocatur M. Fulvius Nobilior, et dicitur legionem in qua tribunus militum erat, dimisisse. Quod autem in priore illo libri XL. loco vocatur M. Fulvius Nobilior, hic autem Cn. Fulvius, id ex eo oriri Sigonius existimat, quod a M. Fulvio Nobiliore adoptatus esset. Itaque *Cn. Fulvius Flaccus* primum est ejus nomen: *M. Fulvius Nobilior* nomen est illud quod a patre adoptivo sibi adsciverat.

32 *Et . . . consors*] Eodem vocabulo utitur Velleius hac ipsa de re agens. Cicero quoque, l. III. in Verr. n. 57. *Sostratum et Numenium, et Nymphodorum, tres fratres consortes* appellat. Ad eum Ciceronis locum in editione Grævii apposita est hæc Salmasii ex Plinianis Exercitationibus nota. *Con-*

sortes dicebantur cohæredes quamdiu hæreditas divisa non erat. Glossæ: *consortes, συνέσις, σύζυγοι*. Inde et *consortium* societas et communio cohæredum. Contra *dissortes*, postquam diviserant. Glossæ: *dissortes διασπείρις*.

33 *Consules votis etiam*] Tollenda videtur particula *etiam*, quæ hic nul- lum habet sensum, et facile immigrare potuit ex iis quæ præcedunt, *censore etiam censoris*.

34 *Ex iis M. Æmilio*] Mendum est in nomine consulis. Non enim hoc anno, sed superiore, M. Æmilius con- sul fuit.

35 *Et ipsorum legati*] Vel delenda est particula *et* vel excidit prius ora- tionis membrum.

36 *Glarea . . . substernendas, marginandasque*] Vocis *substernendas* hæc profecto vis est, ut lapidibus, quibus sternebantur viæ, solum e terra lapi- dosa substerneretur, cui solidius ac firmitus lapides inhærent. Ac rem ita se habere asserit oculatus testis, Cl. auctor Antiquitatis Schematibus illus- tratæ, qui Appiæ viæ partem aliquam etiamnum integram inspexit diligen- tius et exploravit. Eum vid. Tom. V. parte II. *Marginandas* recte Dujatius exponit marginibus lapideis munien- das. Margines illi, inquit Raph. Fa- brettus in Apolog. ad Grunnovium, *firmissima ad viarum latera crasso- rum lapidum serie, duplici etiam, tri- plicique alicubi, ut observavimus, vias ipsas continebant*.

37 * *Scenam*] Vid. not. 88. ad XL. 51.

res in circo, et ³⁸ ova ad notas curriculis numerandis, ³⁹ et * U. C. 578.
 dam, et metas trans * et caveas ferreas per * intrmitteren- A. C. 174.
 tar * ferreis ⁴⁰ in monte Albano consulibus, et clivum Capi-
 tolinum silice sternendum curaverunt, et ⁴¹ porticum ab æde
 Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam.
 Et extra portam Trigeminam emporium lapide straverunt,
 stipitibusque sepserunt: et porticum Æmiliam reficiendam
 curarunt: gradibusque adscensum ab Tiberi in emporium fe-
 cerunt. et extra eandem portam in Aventinum porticum
 silice straverunt, ⁴² et eo publico ab æde Veneris fecerunt.
 Idem Calatiæ et Auximi muros faciendos locaverunt: ven-
 ditisque ibi publicis locis, pecuniam, quæ redacta erat, ta-
 bernis utrique foro circumdandis consumserunt. et alter ex
 iis Fulvius Flaccus (nam Postumius nihil, nisi senatus Ro-
 mani populivæ jussu, se locaturum ⁴³ ipsorum pecunia *)
 Jovis ædem Pisauri, et Fundis, ⁴⁴ et Pollentiæ etiam aquam
 adducendam, et Pisauri viam silice sternendam, ⁴⁵ et Sinu-
 essam a ga * aviariæ. In his et clo * um circumducend *
 et forum porticibus tabernisque claudendum, et ⁴⁶ Janos

³⁸ *Ova ad notas curriculis nume-
 randis]* Prius legebatur *numerandas*:
 male. Mendosam quoque esse vocem
notas judicat Fulv. Ursinus, ac reponit
 probabili conjectura *metas*. Ova enim
 illa, e ligno fabricata, imponebantur
 columnis, aliquando binis, aliquando
 quaternis, ad metas Circi statutis. Tot
 illa erant numero, quot curricula erant
 peragenda: septena proinde, ut pluri-
 mum, pro septeno curriculorum nu-
 mero, qui solennis maxime erat. Pri-
 mo curriculo peracto, unum ovum e
 medio tollebatur, secundo curriculo
 alterum, et sic de reliquis. Hæc fere
 Salmasius.

³⁹ *Et * dam, et metas trans *]* Hæc
 explet utcumque Marcellus Donatus,
 legitque *et rhedam, et metas transitus*.
 Nobis consultius videtur locum intac-
 tum relinquere, quam male curatum
 exhibere. Idem et in iis quæ sequun-
 tur judicat legendum esse, *et caveas*
ferreas, per quas intrmitterentur fe-
re. Sat feliciter. In Circensibus enim
 ludis non solum cursu certabatur, sed
 et ferarum inter se, aut cum bestiariis
 pugnae edebantur.

⁴⁰ *In monte Albano consulibus]* Hic
 perspicuum est aliquid deesse.

⁴¹ *Porticum ab æde Saturni in Ca-
 pitolium ad senaculum, ac super id*
curiam] Fortasse legendum *in Capito-*
lio. Fuit enim Saturni ædes in clivo
 Capitolino. Itaque porticus illa intel-
 ligetur porrecta ab æde Saturni in

clivo Capitolino ad senaculum, atque
 ad curiam quæ est super id senaculum.
 Possis et cum Justo Rycquio, libro de
 Capit. c. 34. legere *et senaculum*: ut
 sensus sit porticum ab æde Saturni in
 Capitolium, id est, in templum Jovis
 Capitolini, porrectam, et senaculum,
 et curiam, locata esse a censoribus la-
 pide silice sternenda. Porro *senacu-*
lum, sive *senatulum*, hoc enim quoque
 modo scribitur, est, teste Festo, locus
 in quo *senatus* haberi solet, sive po-
 tius, in quo solebant *magistratus dun-*
taxat cum senioribus deliberare. Cu-
 riam de qua hic agitur, idem Rycquius
 existimat fuisse curiam Kalabram, de
 qua vid. Macrob. Saturn. l. I. c. 15.

⁴² *Et eo publico ab æde Veneris]*
 Suspiciatur Gronovius *et basilicam ad*
ædem Veneris.

⁴³ *Ipsorum pecunia dicebat]* Ver-
 bum adjectum est ex mente Sigonii.

⁴⁴ *Et Pollentiæ, etiam aquam ad-
 ducendam]* Vel lege *et Pollentiam*
aquam adducendam: vel in voce *etiam*
 latebit nomen alicujus alterius urbis,
 in quam Fulvius aquam ducendam lo-
 caverit.

⁴⁵ *Et Sinuessam]* Emendat Marcel-
 lus Donatus, *et Sinuessæ glarea*: sup-
 ple, viam sternendam. In iis quæ se-
 quuntur legendum putat Sigonius, *et*
cloacam in fluvium circumducendam.

⁴⁶ *Janos tres]* Hi Jani erant trans-
 itiones perviæ. Vid. not. 78. ad l.
 II. c. 49.

U. C. 578. tres faciendos. Hæc ab uno censore opera locata, cum
A. C. 174. magna gratia colonorum. Moribus quoque regendis diligens et severa censura fuit. multis equi ademti.

XXVIII. Exitu prope anni diem unum supplicatio fuit ob res prospere gestas in Hispania ductu auspicioque Ap. Claudii proconsulis: et majoribus hostiis viginti sacrificatum. et alterum diem supplicatio ⁴⁷ ad Cereris, Liberi, Liberæque fuit, quod ex Sabinis terræ motus ingens cum multis ædificiorum ruinis nunciatus erat. Quum Ap. Claudius ex Hispania Romam redisset, decrevit senatus, ut ovans urbem iniret. Jam consularia comitia adpetebant; quibus, magna contentione habitis propter multitudinem petentium, creati L. Postumius Albinus et M. Popillius Lænas. Prætores inde facti, ⁴⁸ N. Fabius Buteo, M. Matienus, C. Cicereius, M. Furius Crassipes iterum, A. Atilius Serranus iterum, C. Cluvius Saxula iterum. Comitibus perfectis, Ap. Claudius Centho, ex Celtiberis ovans quum in urbem iniret, ⁴⁹ decem millia pondo argenti, quinque millia auri in ærarium tulit. Flamen Dialis inauguratus est Cn. Cornelius. Eodem anno tabula in ædem⁷ Matris Matutæ cum indice hoc posita est: *Ti. Sempronii Gracchi consulis imperio auspicioque legio exercitusque populi Romani Sardiniam subegit. in ea provincia hostium cæsa aut capta supra octoginta millia. Republica felicissime gesta, ⁵⁰ atque liberatis vectigalibus * restitutis, exercitum salvum atque incolumem plenissimum præda domum reportavit. iterum triumphans in urbem Romam rediit. Cujus rei ergo hanc tabulam donum Jovi dedit. Sardinia insulæ forma erat, atque in ea simulacra pugnarum picta. Munera gladiatorum eo anno aliquot parva alia data; unum ante cetera insigne fuit T. Flaminini, quod mortis causa patris sui, ⁵¹ cum visceratione epuloque et ludis scenicis, quatrimum dedit. ⁵² magni tamen muneris ea summa fuit, ut per triduum ⁵³ quatuor et septuaginta homines pugnarint.*

Comitia.

Tabula in æde Matris Matutæ a Graccho posita.

* * *

⁷ æde Gron. Crev.

⁴⁷ *Ad Cereris, Liberi, Liberæque* Ædem. Vid. not. 46. ad l. III. c. 55.

⁴⁸ *Numerius Fabius*] Vulgo Cn. Fabius. Mutavit Sigonius.

⁴⁹ *Decem millia pondo argenti*] Marcas nostrates 15625. *Quinque millia auri.* Marcas 7812. uncias 4.

⁵⁰ *Atque liberatis vectigalibus, et reipublicæ restitutis*] *Liberata vectigalia* interpretatur Gronovius salva reddita populo Romano, quæ defectores averterant. Hæ voces, *et reipublicæ*, debentur Sigonio. Gronovius conjicit: *sociisque restitutis*.

⁵¹ *Cum visceratione*] Vid. not. 37. ad l. VIII. c. 22.

⁵² *Magni tamen muneris*] In illo munere, quod magnum illis temporibus judicatum est, tantummodo quatuor et septuaginta homines per triduum pugnarunt. Intelligit Livius hoc munus magnum illo ævo visum esse, sed nihil ad sui temporis profusam magnificentiam, sive potius vesaniam.

⁵³ *Quatuor et septuaginta homines pugnarint*] Hic mutilum esse librum credimus. Namque ex epitome hujus libri apparet Livium in eo legis Voco-

niæ mentionem fecisse. At Cicero, l. I. in Verrem, n. 107. docet Voconiam sanxisse de iis qui post A. Postumium, Q. Fulvium censores censi essent, ita ut hi censores in lege discrete nominati fuisse videantur. Jam vero ildem hi censores creati memorantur hujus libri c. 27. a quo nulla jam occurrit lacuna. Sequitur ergo, ut in fine libri de lege Voconia egerit Livius. At enim Cic. l. de Senect. n. 14. dicit legem Voconiam latam esse Cæpione et Philippo II. consulibus, qui quinto post hunc anno consules futuri sunt. Sed primo non admodum mirandum est duos scriptores aliquot annis inter se de eadem re discrepare. Deinde etiam videmur suspicari posse, ideo dissentire Livium et Ciceronem circa annum legis Voconia, quia circa

ætatem Catonis dissenserint, et Livius U. C. 578. eum quinque annis senlorem faciat, A. C. 174. quam Cicero, ut observavimus supra ad l. XXXIX. c. 40. Cicero enim loco modo memorato scribit Catonem annos natum quinque et sexaginta legem Voconiam suasisse, qui Catonis vitæ annus, eo modo quo numerat Cicero, incidit revera in consulatum Cæpionis et Philippi. At vero ex Livii sententia sexagesimus quintus vitæ Catonis annus retrahi debet in quinque ante annos, ac proinde incidisse in consulatum Sp. Postumii, et Q. Mucii, qui est hic ipse annus in quo desinit hic liber. Itaque credimus nihil jam superesse, cur quisquam dubitet inserendum hoc loco fuisse supplementum de lege Voconia : quod fecimus.

EPITOME LIBRI XLII.

Q. FULVIUS Flaccus censor templum Junonis Laciniae tegulis marmoreis spoliavit, ut ædem, quam dedicabat, tegeret. tegulae ex senatusconsulto reportatae. Eumenes, Asiae rex, in senatu de Perseo, Macedoniae rege, questus est: cujus injuriæ in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Crassus consul, ¹ cui id mandatum erat, in Macedoniam transiit, levibusque expeditionibus, equestribus præliis, in Thessalia cum Perseo parum felici eventu pugnavit. Inter Masinissam et Karthaginienses de agro ² fuit arbiter ad disceptandum a senatu datus. Legati missi ad civitates socias et reges ³ rogandos, ut in fide permanerent, dubitantibus Rhodiis. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita ⁴ ducenta quinquaginta septem millia ducenta triginta unum. Res præterea adversus Corsos et Ligures prospere gestas continet.

¹ Cui id mandatum erat] Sic habere tres membranas testatur Gronovius, nisi quod addidit ipse voculam *id*. Admisit emendationem Gronovii Clericus. Vulgo: cui Macedonia decreta erat.

² Fuit dies ad disceptandum a senatu datus] Gronovius ex uno MS. affert: fuit arbiter . . datus. Sed nulla apud Livium fit arbitri mentio. Infra c. 24. jubetur Masinissa legatos quamprimum ad senatum mittere, et denunciare Carthaginensibus, ut ad disceptandum veniant. Hoc voluit auctor epitomes, etsi minus accurate locutus

esse videtur. Non enim fuit dies certus a senatu datus, quo sisterent se legati Carthaginensium et Masinissæ: sed quamprimum, nulla definita die, Masinissa jussus est legatos mittere.

³ Rogandos, ut in fide permanerent] Vulgo, an in fide: quod procul dubio vitiosum erat. Ut reperit in uno MS. Gronovius. Adstipulantur Andreas, Campanus, Sigonius, et unus ex MSS. Hearnli.

⁴ CCLVII. millia, CCXXXI] Livius aliter infra c. 10. nempe CCLXIX. millia, et XV.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLII.

U. C. 579. **L. POSTUMIUS** Albinus, M. Popillius Lænas quum om-
A. C. 173. nium primum de provinciis exercitibusque ad senatum re-
L. Postu- tulissent, Ligures utrique decreti sunt: ut novas ambo,
mio, M. Po- quibus eam provinciam obtinerent, legiones, (binæ singulis
pillio Coss. decretæ) et sociūm Latini nominis dena millia peditum et
Provinciæ. sexcenos^a equites, et supplementum Hispaniæ tria millia
peditum Romanorum scriberent, et ducentos equites. Ad
hoc mille et quingenti pedites Romani cum centum equiti-
bus scribi jussi; cum quibus prætor, cui Sardinia obtigisset,
in Corsicam transgressus bellum gereret; interim M. Atilius,
vetus prætor, provinciam obtineret Sardiniam. Præ-
tores deinde provincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus ur-
banam, C. Cluvius Saxula inter cives et peregrinos, N.
Fabius Buteo Hispaniam citeriorem, M. Matienus ulterio-
rem, M. Furius Crassipes Siciliam, C. Cicereius Sardiniam.
Priusquam magistratus proficiscerentur, senatui placuit, L.
Postumium consulem ad agrum publicum a privato termi-
nandum in Campaniam ire; cujus ingentem modum possi-
dere privatos, paullatim proferendo fines, constabat. Hic,
iratus Prænестinis, quod, cum eo privatus sacrificii in tem-
plo Fortunæ faciundi causa profectus esset, nihil in se ho-
norifice, neque publice, neque privatim, factum a Prænes-
tinis esset, priusquam ab Roma proficisceretur, literas Præ-
neste misit, ut sibi magistratus obviam exiret, locum pub-
lice pararet, ubi diverteretur, jumenta^bque, quum exiret inde,
præsto essent. Ante hunc consulem, nemo umquam sociis
in ulla re oneri aut sumtui fuit. ideo magistratus mulis ta-
bernaculisque et omni alio instrumento militari ornabantur,
ne quid tale imperarent sociis. privata hospitia habebant;
ea benigne comiterque colebant: domusque eorum Romæ
hospitibus patebant, apud quos ipsis diverti mos esset.
Legati, qui repente aliquo mitterentur, singula jumenta per
oppida, iter qua faciundum^b erat, imperabant: aliam inpen-
sam socii in magistratus Romanos non faciebant. ¹ Injuria
consulis, etiamsi justa, non tamen in magistratu exercenda,

Magistra-
tuum Rom.
prisca mo-
destia.

^a sexcentos Gron. Crev.

^b faciendum Crev.

¹ Injuria consulis, etiamsi justa] Ma- injuria justa? Emendant ira: bono
nifestum mendum. Quid est enim sensu.

et silentium, nimis aut modestum, aut timidum, Prænestino- U. C. 579.
rum jus, velut probato exemplo, magistratibus fecit gravio- A. C. 173.
rum in dies talis generis imperiorum.

II. Principio hujus anni legati, qui in Ætoliā et Mace- Legati ex Macedonia et Ætolia redueca.
doniam missi erant, renunciarunt, *sibi conveniendi regis Persei,*
quum alii abesse eum, alii agrum esse, falso utrumque, fingerent,
potestatem non factam. Facile tamen adparuisse sibi, bellum
parari, nec ultra ad arma ire dilaturum. Item in Ætolia
seditionem gliscere in dies, neque discordiarum principes aucto-
ritate sua coërceri potuisse. Quum bellum Macedonicum in
expectatione esset, priusquam id susciperetur, prodigia Prodigia.
expiari, ² pacemque Deūm peti precationibus, quæ editæ expia.
ex fatalibus libris essent, placuit. Lanuvii classis magnæ
species in cœlo visæ dicebantur; et Priverni lana pulla terra
enata: et in Veienti ³ apud Rementem lapidatum; Pomp-
tinum omne velut nubibus locustarum coopertum esse; in
Gallico agro, qua induceretur aratrum, sub existentibus
glebis pisces emersisse. Ob hæc prodigia libri fatales in-
specti, editumque ab decemviris est, et quibus Diis, quibus-
que hostiis sacrificaretur, et ut supplicatio prodigiis expian-
dis fieret: altera, quæ priore anno valetudinis populi causa
vota esset, ea uti feriæque essent. itaque sacrificatum est,
ut decemviri scriptum ediderunt.

III. Eodem anno ædis^{*} Junonis Laciniae detecta. Q.
Fulvius Flaccus censor ædem Fortunæ Equestris, quam in Ædes For-
tunæ E-
questris.
Hispania prætor bello Celtiberico voverat, faciebat eniso
studio, ne ullum Romæ amplius aut magnificentius tem-
plum esset. Magnum ornamentum se templo ratus adjec-
torum, si tegulæ marmoreæ essent, profectus in Bruttios, Tegulæ
marmoreæ
ex æde Ju-
nonis Laci-
niæ detrac-
tæ.
ædem Junonis Laciniae ad partem diquidiam ~~egit~~ ^{egit}. id satis
fore ratus ad tegendum, quod ædificaretur. Naves paratæ
fuerunt, quæ tollerent atque asportarent, auctoritate censo-
ria sociis deterritis id sacrilegium prohibere. Postquam
censor rediit, tegulæ, expositæ de navibus, ad templum por-
tabantur. quamquam, unde essent, silebatur, non tamen ce-
lari potuit. Fremitus igitur in curia ortus est: ex omnibus
partibus postulabatur, ut consules eam rem ad senatum re-
ferrent. Ut vero arcessitus in curiam censor venit, multo
infestius singuli universique præsentem lacerare: *Templum*
augustissimum regionis ejus, quod non Pyrrhus, non Hannibal
violassent, violare parum habuisse, nisi detexisset fæde, ac

^{*} ædes Gron. Crev.

² Pacemque deūm peti precationibus,
quæ editæ] Hæc lectio sana est, nec
dubit sollicitari a Gronovio. Non
modo enim edebant ex libris decem-
viri, quibus diis supplicandum esset,
sed et quo ritu, qua forma precatio-

num utendum. Ita sacrificatum est,
inquit Livius infra, ut decemviri scrip-
tum ediderunt.

³ Apud Rementem] Nomen loci in-
cognitum: pro quo suspicatur Cluve-
rius legi posse Cremeram.

U. C. 579. *prope diruisset. Detractum culmen templo, nudatum tectum*
 A. C. 173. *patere imbribus putrefaciendum. censorem, moribus regendis*
creatum, cui ⁴ sarta tecta exigere sacris publicis, et loca tuen-
da, more majorum traditum esset; eum per sociorum urbes
diruentem templa, nudantemque tecta ædium sacrarum, vagari:
et, quod, si in privatis sociorum ædificiis faceret, indignum vi-
deri posset, ⁵ id Deum immortalium templa demolientem facere:
et ⁶ obstringere religione populum Romanum, ruinis templo-
rum templa ædificantem: tamquam non iidem ubique Dii in-
mortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi exornandique.
 Quum, priusquam referretur, adpareret, quid sentirent Pa-
 tres, relatione facta, in unam omnes sententiam ierunt, ut
 hæc tegulæ reportandæ in templum locarentur, piaculariaque
 Junoni fierent. Quæ ad religionem pertinent, cum cura
 facta: tegulas relictas in area templi, quia reponendarum
 nemo artifex inire rationem potuerit, ⁷ redemptores nuncia-
 runt.

Relatæ jus-
 su senatus.

IV. Ex prætoribus, qui in provincias ierant, N. Fabius
 Massiliæ moritur, quum in citeriorem Hispaniam iret. Ita-
 que, quum id nunciatum a Massiliensibus legatis esset, se-
 natus decrevit, ut P. Furius et Cn. Servilius, quibus succe-
 debatur, inter se sortirentur, uter citeriorem Hispaniam pro-
 rogato imperio obtineret. ⁸ Sors opportuna fuit; P. Fu-
 rius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret. Eodem
 anno, quum agri Ligustini et Gallici, quod bello captum
 erat, aliquantum vacaret, senatusconsultum factum, ut is
 ager viritim divideretur. Decemviros in eam rem ex sena-
 tusconsulto creavit A. Atilius prætor urbanus, M. Æmilius
 Lepidum, C. Cassium, T. Æbutium Carum, C. Tremellium,
 P. Cornelium Cethegum, Q. et L. Appuleios, M. Cæcilium,
 C. Salonium, C. Munatium. ⁹ Diviserunt dena jugera in
 singulos, sociis nominis Latini terna. Per idem tempus,
 quo hæc agebantur, legati ex Ætolia Romam venerunt de
 discordiis seditionibusque suis, et Thessali legati, nuncian-
 tes, quæ in Macedonia gererentur.

Perseus ani-
 mos Græco-
 rum sibi
 conciliat.

V. Perseus, jam bellum vivo patre cogitatum in animo

⁴ *Sarta tecta*] Vid. not. ad XXIX.
 37.

⁵ *Id deum immortalium templa de-*
molientem facere] Vox *demolientem*
 non exstat in prima editione, teste
 Hearnio. Sane magis placeret: *id in*
deum immortalium templis facere.

⁶ *Obstringere religione populum*
Romanum] Subjicere populum Roma-
 num pœnæ violatarum religionum.

⁷ *Redemptores*] Ii qui tegulas repor-
 tandas conduxerant.

⁸ *Sors opportuna fuit: P. Furius*

Videtur legendum . . *fuit, ut P. Fu-*
rius: quod Pithæus apud Hearnium
 monet. *Sors opportuna fuit*, dum ita
 remi trapsegit, *ut P. Furius idem, cu-*
jus ea provincia fuerat, remaneret.

⁹ *Diviserunt dena jugera in singu-*
los] Qui eives Romani essent. Cete-
 rum vix est, ut non hic exciderit ali-
 quid. Debuisset enim profecto Livius
 docere, quantus numerus civium Lati-
 norumque in eorum agrorum posses-
 sionem missus sit. Nec facile nobis
 persuademus id ab eo prætermissum.

volvens, omnes, non gentes modo Græciæ, sed civitates et- U. C. 579.
iam, legationibus mittendis, pollicendo plura, quam præ- A. C. 173.
stando, sibi conciliabat. Erant tamen magna ex parte ho-
minum ad favorem ejus inclinati animi, et aliquanto quam
in Eumenem propensiores: quum Eumenis beneficiis mu-
neribusque omnes Græciæ civitates et plerique principum
obligati essent: et ita se in regno suo gereret, ut, quæ sub
ditione ejus, urbes* nullius liberæ civitatis fortunam secum
mutatam vellent. contra Persea fama erat post patris mor-
tem uxorem manu sua occidisse: Apellem, ministrum quon-
dam fraudis in fratre tollendo, atque ob id requisitum a
Philippo ad supplicium, exsulantem, arcessitum post patris
mortem ingentibus promissis ad præmia tantæ perpetratæ
rei clam interfecisse. intestinis¹⁰ externisque præterea mul-
tis cædibus infamem, nec ullo commendabilem merito, præ-
ferebant vulgo civitates tam pio erga propinquos, tam justo
in cives, tam munifico erga omnes homines regi, seu fama
et majestate Macedonum regum præoccupati ad spernen-
dam originem novi regni; seu mutationis rerum cupidi;
seu quia eum objectum esse Romanis volebant. Erant au-
tem non Ætoli modo in seditionibus, propter ingentem vim
æris alieni, sed Thessali etiam: ¹¹ ea contagione, velut ta-
bes, in Perrhæbiam quoque id pervaserat malum. ¹² Quum
Thessalos in armis esse nunciatum est, Ap. Claudium lega-
tum ad eas res adspiciendas componeudasque senatus misit.
Qui, utriusque partis principibus castigatis, quum injusto
fœnore gravatum æs alienum, ipsis magna ex parte conce-
dentibus, qui onerarent, levasset, justis crediti solutionem
¹³ in *^d annorum pensiones distribuit. Per eundem Ap-
pium eodemque modo compositæ in Perrhæbia res. Ætolo-
rum caussas Marcellus Delphis per idem tempus hostilibus
actas animis, ¹⁴ quas intestino gesserant bello, cognovit.
Quum certatum utrimque temeritate atque audacia cerne-
ret, decreto quidem suo neutram partem aut levare, aut

* add. *essent* Gron. Crev.

^d asteriscus abest a Gron. et Crev.

10 * *Externisque præterea*] Harum
externarum cædium enumerationem
habet infra in oratione Eumenis, n.
13.

11 *Ea contagione*] Lege cum Gro-
novio: *et contagione*.

12 *Quum Thessalos in armis esse
nunciatum est*] Idem recte monet re-
poni debere: *Quum . . . nunciatum
esset*.

13 *In annorum pensiones*] Videtur
intercidisse numerus annorum,

14 *Quas intestino gesserant bello*] Suspici-
licet *et gesserant* addidisse
aliquem supplendæ sententiæ, quum

jam corrupte legeretur *quas*: scrip-
sisse autem Livium *quasi intestino bel-
lo*. Non enim bellum fuit, sed fac-
tionum rabies. GRONOVIVS. * Inelegans
et obscurum additamentum, quod sus-
picamur assutum ab imperito librario,
ad interpretandum membrum præce-
dens *hostilibus actas animis*. Sensus
est: causas eo ardore odiorum actas,
quo si non cives, sed hostes inter se
decertarent. Nihil ultra adjici opus
est: et sublato illo quod nobis parum
placet additamento, integra et clara
est oratio.

U. C. 579. onerare voluit : communiter ab utrisque petiit, abstinerent
 A. C. 173. bello, et oblivione præteritorum discordias finirent. Hujus
 reconciliationis inter ipsos fides obsidibus ultro citroque
 datis firmata est. Corinthum, ut ibi deponerentur obsides,
 convenitur.

Legati in
 Macedoni-
 am et
 Ægyptum.

Legati ab
 Antiocho
 Romam ve-
 niunt.

VI. A Delphis et Ætólico concilio ¹⁵ Marcellus in Pello-
 ponnesum trajecit, quo Achæis edixerat conventum. Ubi,
 conlaudata gente, quod constanter vetus decretum de arcen-
 dis aditu finium regibus Macedonum tenuissent, insigne
 adversus Persea odium Romanorum fecit: quod ut maturius
 erumperet, Eumenes rex, commentarium ferens secum,
 quod de adparatibus belli omnia inquirens fecerat, Romam
 venit. Per idem tempus quinque legati ad regem missi,
 qui res in Macedonia adspicerent. Alexandriam iidem ad
 Ptolemæum renovandæ amicitiae causa proficisci jussi.
 Legati erant hi, C. Valerius, Cn. Lutatius Cerco, Q. Bæ-
 bius Sulca, M. Cornelius Mammula, M. Cæcilius Denter.
 Et ab Antiocho rege sub idem tempus legati venerunt:
 quorum princeps Apollonius, in senatum introductus, mul-
 tis justisque causis regem excusavit, *Quod stipendium serius*
quoad diem præstaret. id se omne advenxisse, ne cujus, nisi
temporis, gratia regi fieret. Donum præterea adferre, ¹⁶ *vasa*
aurea quingentum pondo. Petere regem, ut, quæ cum patre
suo societas atque amicitia fuisset, ea secum renovaretur; im-
peraretque sibi populus Romanus, quæ bono fidelique socio
regi essent imperanda. se nullo usquam cessaturum officio. Ea
merita in se senatus fuisse, quum Romæ esset, eam comitatem
juventutis, ut pro rege, non pro obside, omnibus ordinibus fue-
rit. Legatis benigne responsum, et societatem renovare
 cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Atilius præ-
 tor urbanus jussus. Quæstores urbani stipendium, vasa
 aurea censores acceperunt: eisque negotium datum est, ut
 ponerent ea, in quibus templis videretur: ¹⁷ legatoque ¹⁸ cen-
 tum millium æris munus missum, et ¹⁹ ædes liberæ hospitio
 datæ, sumtusque decretus, donec in Italia esset. ²⁰ Legati,
 qui in Syria fuerant, renunciaverunt, in maximo eum honore
 apud regem esse, amicissimumque populo Romano.

VII. In provinciis eo anno hæc. C. Cicereius prætor in

¹⁵ *Marcellus in Peloponnesum tra-*
jecit, quo] Videtur excidisse nomen
 ejus urbis, ubi illud concilium Achæo-
 rum habitum est.

¹⁶ *Vasa aurea quingentum pondo]*
 Livius procul dubio numerum vasorum
 apposuerat, quem librariorum incuria
 perire passa est. Ceterum quingenta
 pondo auri sunt marcæ auri nostrates
 781. unciae 2.

¹⁷ *Legatoque]* Principi legationis

Apollonio.

¹⁸ *Centum millium æris]* Quæ red-
 eunt ad marcas argenti nostrates 156.
 uncias 2.

¹⁹ *Ædes liberæ]* Vid. not. ad XXX.
 17.

²⁰ *Legati qui in Syria fuerant, re-*
nunciaverunt] Magis placeret *renun-*
ciaverant. * Hic enim redditur ratio,
 cur tam honorifice tractatus sit ille
 Antiochi legatus.

res in circo, et ³⁸ ova ad notas curriculis numerandis, ³⁹ et * U. C. 578. dam, et metas trans * et caveas ferreas pe * intromitteren- A. C. 174. tur * ferreis ⁴⁰ in monte Albano consulibus, et clivum Capitolinum silice sternendum curaverunt, et ⁴¹ porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam. Et extra portam Trigeminam emporium lapide straverunt, stipitibusque sepserunt: et porticum Æmiliam reficiendam curarunt: gradibusque adscensum ab Tiberi in emporium fecerunt. et extra eandem portam in Aventinum porticum silice straverunt, ⁴² et eo publico ab æde Veneris fecerunt. Idem Calatiæ et Auximi muros faciendos locaverunt: venditisque ibi publicis locis, pecuniam, quæ redacta erat, tabernis utrique foro circumdandis consumserunt. et alter ex iis Fulvius Flaccus (nam Postumius nihil, nisi senatus Romani populive jussu, se locaturum ⁴³ ipsorum pecunia *) Jovis ædem Pisauri, et Fundis, ⁴⁴ et Pollentiæ etiam aquam adducendam, et Pisauri viam silice sternendam, ⁴⁵ et Sinuessam a ga * aviariæ. In his et clo * um circumducend * et forum porticibus tabernisque claudendum, et ⁴⁶ Janos

³⁸ *Ova ad notas curriculis numerandis*] Prius legebatur *numerandas*: male. Mendosam quoque esse vocem *notas* judicat Fulv. Ursinus, ac reponit probabili conjectura *metas*. Ova enim illa, e ligno fabricata, imponebantur columnis, aliquando binis, aliquando quaternis, ad metas Circi statutis. Tot illa erant numero, quot curricula erant peragenda: septena proinde, ut plurimum, pro septeno curriculorum numero, qui solennis maxime erat. Primo curriculo peracto, unum ovum e medio tollebatur, secundo curriculo alterum, et sic de reliquis. Hæc fere Salmasius.

³⁹ *Et * dam, et metas trans **] Hæc explet utcumque Marcellus Donatus, legitque *et rhedam, et metas transitus*. Nobis consultius videtur locum intactum relinquere, quam male curatum exhibere. Idem et in iis quæ sequuntur judicat legendum esse, *et caveas ferreas, per quas intromitterentur ferre*. Sat feliciter. In Circensibus enim ludis non solum cursu certabatur, sed et ferarum inter se, aut cum bestiariis pugnae edebantur.

⁴⁰ *In monte Albano consulibus*] Hic perspicuum est aliquid deesse.

⁴¹ *Porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam*] Fortasse legendum *in Capitolio*. Fuit enim Saturni ædes in clivo Capitolino. Itaque porticus illa intelletur porrecta ab æde Saturni in

clivo Capitolino ad senaculum, atque ad curiam quæ est super id senaculum. Possis et cum Justo Ryequio, libro de Capit. c. 34. legere *et senaculum*: ut sensus sit porticum ab æde Saturni in Capitolium, id est, in templum Jovis Capitolini, porrectam, et senaculum, et curiam, locata esse a censoribus lapide silice sternenda. Porro *senaculum*, sive *senatulum*, hoc enim quoque modo scribitur, est, teste Festo, locus in quo *senatus* haberi solet, sive potius, in quo solebant *magistratus duntaxat cum senioribus deliberare*. Curiam de qua hic agitur, idem Ryequius existimat fuisse curiam Kalabram, de qua vid. Macrobi. Saturn. l. I. c. 15.

⁴² *Et eo publico ab æde Veneris*] Suspiciatur Gronovius *et basilicam ad ædem Veneris*.

⁴³ *Ipsorum pecunia dicebat*] Verbum adjectum est ex mente Sigonii.

⁴⁴ *Et Pollentiæ, etiam aquam adducendam*] Vel lege *et Pollentiam aquam adducendam*: vel in voce *etiam* latebit nomen alicujus alterius urbis, in quam Fulvius aquam ducendam locaverit.

⁴⁵ *Et Sinuessam*] Emendat Marcellus Donatus, *et Sinuessæ glarea*: supple, viam sternendam. In iis quæ sequuntur legendum putat Sigonius, *et cloacam in fluvium circumducendam*.

⁴⁶ *Janos tres*] Hi Jani erant transiiones perviæ. Vid. not. 78. ad l. II. c. 49.

U. C. 579. rantia populi Romani, ne quis umquam se postea dedere aude-
 A. C. 173. ret, pessimo exemplo venisse: et distractos passim ²⁴ justis
 Redimi ju- quondam hostibus populi Romani pacatis servire. Quas ob res
 bentur. placere senatui, M. Popillium consulem Ligures, pretio emto-
 ribus reddito, ipsos restituere in libertatem; bonaque ut iis,
 quidquid ejus recuperari possit, reddantur curare. ²⁵ Arma
 primo quoque tempore fieri in ea gente. consulem de provincia
 decedere, quum deditos in sedem suam Ligures restituisset.
 Claram victoriam ²⁶ vincendo obpugnantes, non sæviendo in
 adflictos, fieri.

Consulis
 contumacia.

IX. Consul, qua ferocia animi usus erat in Liguribus,
 eandem ad non parendum senatui habuit. Legionibus ex-
 templo Pisas in hibernacula missis, iratus Patribus, infestus
²⁷ prætori, Romam rediit: senatuque extemplo ad ædem
 Bellonæ vocato, multis verbis invectus est in prætorem:
 qui, quum ob rem bello* bene gestam, uti Diis immortalibus
 honos haberetur, referre ad senatum debuisset, adversus se pro
 hostibus senatusconsultum fecisset, quo victoriam suam ad Li-
 gures transferret, dedique iis prope consulem prætor juberet.
 Itaque multum ei se dicere: a Patribus postulare, ut senatus-
 consultum in se factum tolli juberent: supplicationemque,
²⁸ quam absentes ex literis, de bene gesta republica missis, de-
 cernere debuerint, præsentis honoris Deorum primum causa,
 deinde et sui aliquo tandem respectu, decernerent. Nihilo le-
 nioribus, quam absens, senatorum aliquot orationibus incre-
 pitus, neutra impetrata re, in provinciam redit†. Alter con-
 sul Postumius, consumpta æstate in recognoscendis agris, ne
 visa quidem provincia sua, comitiorum causa Romam red-
 iit. ²⁹ consules C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem
 creavit. Prætores exinde‡ facti C. Licinius Crassus, M.

Comitia,

* bello rem bene Gron. Crev.

† rediit Eæd.

‡ deinde Eæd.

²⁴ Justis . . . hostibus] Qui vere et
 plane hostes fuerant: vel, quibuscum
 justum piumque bellum gestum esset.

²⁵ Arma primo quoque tempore fie-
 ri] Addidit Sigonius vocem primo.
 Ceterum ideo jubet senatus arma fieri
 in ea gente, ut rescindat id quod fece-
 rat consul, qui arma Statiellatibus ade-
 merat, ac nova fabricari procul dubio
 vetuerat.

²⁶ Vincendo oppugnantes] Recte Cle-
 ricus: vincendo pugnantes.

²⁷ Prætori] Legebatur prætoribus.
 Emendavit Sigonius.

²⁸ Quam absentes] Gronovius mu-
 tat: quam absenti sibi. Sed debuerat
 ergo corrigere et rē præsentis, quod
 sequitur. Sane tam aberat senatus a
 Popillio, quam Popillius ab senatu. Et

sic loquuntur Latini. Cic. in Bruto,
 n. 11. *Vos vero et præsentem me cura
 levatis, et absenti magna solatia de-
 distis.*

²⁹ Consules C. Popillium Lænatem,
 P. Ælium Ligurem creavit] Hi ambo
 primi de plebe consules fuisse in
 Fastis Capitolinis notantur: atque id
 miratur a Livio prætermisum esse
 Pighius. Sed hi quidem ambo primi
 de plebe consules magistratum gesse-
 runt, at non primi creati sunt. Anno
 enim quarto secundi Punici belli Mar-
 cellus Sempronio Graccho collega da-
 tus fuerat: sed vitio creatus magistra-
 tum abdicavit. Atque illo loco diligen-
 ter annotatum a Livio est, tum primum
 duos consules plebeios factos esse. Vid.
 supra l. XXIII. c. 31.

Junius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluvius, Cn. Sicinius, U. C. 579.
C. Memmius iterum. A. C. 172.

X. Eo anno lustrum conditum est. Censores erant Q. Fulvius Flaccus, ³⁰ A. ^b Postumius Albinus. Postumius condidit. Censa sunt civium Romanorum capita ducenta sexaginta novem millia et quindecim. Minor aliquanto numerus, quia L. Postumius consul pro concione edixerat, qui socium Latini nominis ex edicto C. Claudii consulis redire in civitates suas debuissent, ne quis eorum Romæ, sed omnes in suis civitatibus censerentur. Concors et e republica censura fuit. omnes, quos senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, ærarios fecerunt, et tribu moverunt: ³¹ neque ab altero notatum alter probavit. Fulvius ædem Fortunæ Equestris, quam proconsul in Hispania, dimicans cum Celtiberorum legionibus, voverat, annos sex post, quam voverat, dedicavit: et scenicos ludos per quatrimum, unum diem in circo fecit. L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum, eo anno mortuus est. in locum ejus subfectus A. Postumius Albinus. Locustarum tantæ nubes a mari ven- Locustæ in
to repente in Apuliam inlatæ sunt, ut examinibus suis Apulia.
agros late operirent. ad quam pestem frugum tollendam
³² Cn. Sicinius prætor designatus, cum imperio in Apuliam missus, ingenti agmine hominum ad colligendas eas coacto, aliquantum temporis absumsit. Principium insequentis U. C. 580.
anni, quo C. Popillius et P. Ælius fuerunt consules, resi- A. C. 172.
duas contentiones ex prior anno habuit. Patres referri de C. Popillio,
Liguribus, renovarique senatusconsultum volebant, et con- P. Ælio
sul Ælius referebat. Popillius et collegam et senatum pro Coss.
fratre deprecabatur; præ se ferens, si qui decernerent, in- Contentio-
tercessurum, collegam deterruit. Patres, eo magis utrique nes de Li-
pariter consulum infensi, in cœpto perstabant. Itaque, guribus.
quum de provinciis ageretur, et Macedonia, jam imminente Persei bello, peteretur, Ligures ambobus consulibus decernuntur. Macedoniam decreturos negant, ni de M. Popillio referretur. Postulantibus deinde, ut novos exercitus scribere, aut supplementum veteribus liceret, utrumque negatum est. Prætoribus quoque in Hispaniam supplementum petentibus negatum: M. Junio in citeriorem, Sp. Lucretio in ulteriorem. C. Licinius Crassus urbanam jurisdictionem,

^b A. l. L. Gron.

ⁱ quid Gron. Crev.

³⁰ A. Postumius] Hactenus L. Postumius. Debuerant editores parere Sigonio prænomen hujus censoris corrigenti ex Livio, l. XLI. c. 27. et Fastis Capitolinis.

³¹ Neque ab altero notatum alter

probavit] Sigonius inseruit vocem alter, quæ necessaria erat.

³² Cn. Sicinius] Editi habent C. Sicinius. Sed quum et supra et infra vocetur Cn. prænomen ei suum hoc quoque loco restituimus.

U. C. 580. Cn. Sicinius inter peregrinos erat sortitus, C. Memmius Siciliam, Sp. Cluvius Sardiniam. Consules, ob ea irati senatui, Latinis feriis in primam quamque diem indictis, in provinciam abituros esse^b denunciarunt; nec quidquam reipublicæ acturos, præterquam quod ad provinciarum administrationem adtineret.

Eumenes
Romam ve-
nit.

Perseum
suspectum
facit Roma-
nis.

XI. Attalum, regis Eumenis fratrem, legatum venisse Romam, Valerius Antias his consulibus scribit, ad deferenda de Perseo crimina, indicandosque adparatus belli. Plurimum annales, et quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse tradunt. Eumenes igitur, ut Romam venit, exceptus cum tanto honore, quantum non meritis tantum ejus, sed beneficiis etiam suis, ingentia quæ in eum congesta erant, existimaret deberi populus Romanus, in senatum est introductus. *Caussam veniendi sibi Romam fuisse, dixit, præter cupiditatem visendi Deos hominesque, quorum beneficio in ea fortuna esset, supra quam³³ ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret senatum, ut Persei conatis obviam iret.* Orsus inde a Philippi consiliis, *necem Demetrii filii retulit, adversantis Romano bello; Bastarnarum gentem excitam sedibus suis, quorum auxiliis fretus in Italiam transiret.* Hæc eum colutantem in animo, obpressum fato, regnum ei reliquisse, *quem infestissimum esse sensisset Romanis. itaque Persea, hæreditarium a patre relictum bellum, et simul cum imperio traditum,³⁴ jamjam primum alere ac fovere omnibus consiliis. Florere præterea juventute, quam stirpem longa pax ediderit, florere opibus regni, florere etiam ætate.* Quæ quum corporis robore ac viribus vigeat, *animum esse inveteratum diutina arte atque usu belli. Jam inde a puero, patris contubernio, Romanis quoque bellis, non finitimis tantum, aduetum, missum a patre in expeditiones multas variasque. Jam ex quo ipse accepisset regnum, multa, quæ non vi, non dolo, Philippus, omnia expertus, potuisset moliri, admirando rerum successu tenuisse. Accessisse ad vires eam, quæ longo tempore, multis magnisque meritis pareretur¹, auctoritatem.*

XII. Nam apud Græciæ atque Asiæ civitates vereri majestatem ejus omnes. nec, pro quibus meritis, pro qua munificentia tantum ei tribuatur, cernere: nec dicere pro certo posse, utrum felicitate id quadam ejus accadat, an, quod ipse vereatur dicere, invidia adversus Romanos favorem illi conciliet. Inter

^b esse l. æ Gron. Crev.

¹ pararetur Eæd.

33 *Ne optare quidem*] Adde quicquam.

34 *Jamjam primum*] Hoc corruptum est. Corrigit Gronovius *tantum primum*: id est, tanquam aliquid pri-

mum ac præcipuum, quod potissimum spectaret. Sed durius videtur hoc loquendi genus, quam pro Liviana elegantia.

ipsos quoque reges ingentem auctoritate; ³⁵ Seleuci filiam U. C. 580. duxisse eum, non petentem, sed petitem ultro; sororem de- A. C. 172. disse Prusiæ ³⁶ precanti ac oranti: celebratas esse utrasque nuptias gratulatione donisque innumerabilium legationum, et ³⁷ velut auspiciis nobilissimis populis deductas esse. Bæotum gentem, captatam Philippo, numquam ad scribendum amicitiae fœdus adduci potuisse: tribus nunc locis cum Perseo fœdus incisum literis esse: uno Thebis, altero ³⁸ ad Delum, augustissimo et celeberrimo in templo, tertio Delphis. in Achaïco concilio vero, nisi discussa res per paucos Romanum imperium intentautes esset, eo rem prope adductam, ut aditus et in Achaiam daretur. ³⁹ At, Hercule, suos honores, cujus merita in eam gentem privatim, an publice, sint majora, vix dici posset, partim desertos per incultum ac negligentiam, partim hostiliter sublato esse. Jam, Ætolos, quem ignorare, in seditionibus suis non ab Romanis, sed a Perseo præsidium petiisse? His eum fultum societatibus atque amicitis eos domesticos adparatus belli habere, ut externis non egeat; triginta millia peditum, quinque millia equitum: in decem annos ⁴⁰ frumentum præparare, ut abstinere et suo et hostium agro frumentandi causa possit. Jam pecuniam tantam habere, ut ⁴¹ decem millibus mercenariorum militum, præter Macedonum copias, stipendium in totidem annos præparatum habeat: præter annuum, quod ex metallis regiis capiat, vectigal. Arma ⁴² vel tribus tantis exercitibus in armamentaria congeississe. ⁴³ Juventutem, ut jam Macedonia deficiat, velut ex perenni fonte unde hauriat, Thraciam subjectam esse.

XIII. Reliquum orationis adhortatio fuit. Non ego hæc, Hortatur ad bellum contra Per-

35 *Seleuci filiam*] Laodicen, quæ deducta ad eum fuerat a Rhodiis, ut testatur Polyb. Legat. 60. Unde infra dicit Eumenes nuptias illas auspiciis nobilissimis populis celebratas et deductas esse.

36 *Precanti ac oranti*] Lege et oranti. Neque enim apud optimos illos Latinitatis auctores vocula ac ponitur ante vocalem.

37 * *Velut auspiciis*] Vox propria in negotio nuptiali. Etenim auspices nuptiis apud Romanos interponebantur, qui auguriis exquirent utrum volentibus propitiisque diis nuptiæ fierent. † Vid. Valer. Max. l. II. c. I.

38 *Ad Delum*] Olim ad Sidenum. Correxerit Sigonius,

39 *At Hercule suos honores . . . partim desertos . . . partim . . . sublato esse*] Sed ii haud ita multo post restituti sunt, nisi qui aliquid habebant, quod aut parum decorum esset Achæorum communi, aut legibus repugnaret.

Rem narrat Polybius, qui etiam, ut id fieret, multum adjuvit. Eum vide Legat. 74.

40 *Frumentum præparare*] An non potius, *præparatum*? Supple ex præcedentibus *habere*: quemadmodum paulo infra, *stipendium præparatum habeat*: et c. 52. Perseus ipse dicit *se et pecuniam, et frumentum . . . in decem annos seposuisse*.

41 *Decem millibus*] Sic dedimus, auctore Gronovio. Prius *decem millia*.

42 *Vel tribus tantis*] Tribus etiam exercitibus tam numerosis, quam ille est quem jam collectum habet Perseus. Ceterum *et tantis* debetur Sigonio, quum prius legeretur *tantum*.

43 * *Juventutem, ut jam Macedonia*] Etiam si Macedonia milites jam suppeditare non posset, Thraciam vicinam ei et ad manum esse, unde, tanquam ex perenni fonte, hauriat militarem juventutem.

U. C. 580. A. C. 172. inquit, incertis factata rumoribus, et cupidius credita, quia vera esse de inimico crimina volebam, adfero ad vos, Patres conscripti; sed comperta et explorata, haud secus quam si speculator missus a vobis subjecta oculis referrem. Neque, relicto regno meo, quod amplum et egregium vos fecistis, mare tantum trajecissem, ut vana ad vos adferendo fidem abrogarem mihi. Cernebam nobilissimas Asiae et Graeciae civitates, in dies magis denudantes judicia sua, mor, si permetteretur, eo processuras, unde receptum ad paenitendum non haberent. Cernebam Persea, non continentem se Macedoniae regno, alia armis occupantem, alia, quae vi subigi non possunt, favore ac benevolentia complectentem. Videbam, quam impar esset sors, ⁴⁴ quum ille vobis bellum^m, vos ei securam pacem praestaretis; quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur. ⁴⁵ Abrupolim, socium atque amicum vestrum, regno expulit. Artetarum Illyrium, quia scripta ab eo quaedam vobis comperit, socium item atque amicum vestrum, interfecit. ⁴⁶ Eversamⁿ et Callicritum Thebanos, principes civitatis, quia liberius adversus eum in concilio Baetorum locuti fuerant, delaturosque ad vos, quae agerentur, professi erant, tollendos curavit. Auxilium Byzantiis adversus faedus tulit, ⁴⁷ Dolopiae bella intulit, Thessaliam et Doridem cum exercitu pervasit, ut in bello intestino deterioris partis auxilio meliorem adfligeret. Confudit et miscuit omnia in Thessalia Perrhaebiaeque spe novarum tabularum, ut manu debitorum obnoxia sibi optimates obprimeret. Haec quum vobis quiescentibus et patientibus fecerit, et concessum sibi Graeciam esse a vobis videat; pro certo habet, neminem sibi, antequam in Italiam trajecerit, armatum obcursurum. Hoc quam vobis tutum aut honestum sit, vos videritis: ego certe mihi turpe esse duxi, prius Persea ad bellum inferendum, quam me socium ad praedicendum, ut caveretis, venire in Italiam. Functus necessario mihi officio, et quodam modo liberata atque exonerata fide mea, quid ultra facere possum, quam uti Deos Deasque precer, ut vos et vestrae reipublicae, et nobis sociis atque amicis, qui ex vobis pendemus, consulatis?

^m add. [pararet] Crev.

ⁿ Evercam Ead.

44 Quum ille vobis bellum pararet] Verbum pararet adjecit Gronovio auctore Clericus. Nec dubitabit, quin Livius ita scripserit, qui ea legerit quae sequuntur: *quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur*. Est enim correctio, tanquam minus quam res est dixisset. Oportuit igitur etiam eum dixisse quod corrigit.

45 Abrupolim socium] Quae hic et infra c. 40. indicantur de Abrupoli, de Artetaro, de Eversca, et Callicrito, fusiùs memoraverat procul dubio Livius

in iis quae exciderunt de libro XLI. Illo enim libro initia continebantur belli Macedonici, ut constat ex epitome. Abrupolim Sapensium regem (Sapaica Thraciae regio est) fuisse, e Pausania corrupto licet textu eruitur, in Achaicis, sive libro VII.

46 Evercam] Ita legendum censet Henr. Valesius, non Eversam: quia illud Graecum nomen est, hoc non item.

47 Dolopiae bella intulit] Lege cum Gronovio bellum.

XIV. **H**æc oratio movit Patres conscriptos. ceterum in U. C. 580. præsentia nihil, præterquam fuisse in curia regem, scire A. C. 172. quisquam potuit: eo silentio clausa curia erat. bello denique perfecto, quæque dicta ab rege, quæque responsa essent, emanavere. Persei deinde regis legatis post paucos dies senatus datus est. Ceterum, præoccupatis non auribus magis, quam animis, ab Eumene rege, omnis et defensio et deprecatio legatorum respuebatur: et exasperavit animos ⁴⁸ferocia animi Harpali, qui princeps legationis erat. Is, *velle quidem et laborare*, dixit, *regem, ut purganti, se nihil hostile dixisse aut fecisse, fides habeatur: ceterum, si pervicacius causam belli quæri videat, forti animo defensurum se. Martem communem esse, et eventum incertum belli.* Omnibus civitatibus Græciæ atque Asiæ curæ erat, quid Persei legati, quid Eumenes in senatu egisset: et propter adventum ejus, quem moturum aliquid rebantur, miserant pleræque civitates, alia in speciem præferentes, legatos. ⁴⁹et legatio Rhodiorum erat, ac Satyrus princeps, haud dubius, quin Eumenes civitatem quoque suam Persei criminibus junxisset. Itaque omni modo per patronos hospitesque disceptandi cum rege locum in senatu quærebat. Quod quum contigisset, libertate intemperantius invectus in regem, quod Lyciorum gentem adversus Rhodios concitasset, graviorque Asiæ esset, quam Antiochus fuisset; popularem quidem ac gratam populis Asiæ (nam eo quoque jam favor Persei venerat) orationem habuit: ceterum invisam senatui, inutilemque sibi et civitati suæ. Eumeni vero conspiratio adversus eum, favorem apud Romanos fecit. ita omnes ei honores habiti, dona-que quam amplissima data, cum sella curuli atque eburneo scipione.

Rhodii frustra Eumenum adcu-
sant.

XV. Legationibus dimissis, quum Harpalus, ⁵⁰ quanta eximia celeritate poterat, regressus in Macedoniam, nunciasset regi, nondum quidem parantes bellum reliquisse se Romanos, sed ita infestos, ut facile adpareret, non dilatu-ros; et ipse, præterquam quod et ita credebatur futurum, jam etiam volebat, ⁵¹ in flore virium se credens esse. Eumeni ante omnes infestus erat: a cujus sanguine ordiens bellum, Evandrum Cretensem, ducem auxiliorum, et Macedonas tres, adsuetos ministeriis talium facinorum, ad cædem regis subornat: literasque eis dat ad Praxo hospitam, principem auc-

In Eumenum percussores mittit Perseus.

⁴⁸ *Ferocia animi Harpali*] Bene videtur inversis litteris emendare Gronovius: *ferocia nimia Harpali*.

⁴⁹ *Et legatio Rhodiorum erat*] Gronovius putat excidisse aliquid, quale foret: *Inter ceteras et legatio*.

⁵⁰ *Quanta arimia*] Legit idem Gronovius, *quanta maxima*.

⁵¹ *In flore virium se credens esse*] Credens sibi vires, id est, copias, apparatus, opes, omnia denique ad bellum fortiter feliciterque gerendum adjumenta, esse in ipso flore, in ipso integri roboris vigore: ac proinde iis jam uti tempus esse.

U. C. 580. toritate et opibus Delphorum. Satis constabat, Eumenem, A. C. 172. ut sacrificaret Apollini, Delphos adscensurum. ⁵² Progressi * cum Evandro insidiatores, nihil aliud ad peragendum inceptum, quam loci opportunitatem, omnia circumeuntes, quærebant. Adscendentibus ad templum a Cirrha, priusquam perveniretur ad frequentia ædificiis loca, maceria erat ab læva semitæ paullum exstans a fundamento, qua singuli transirent; dextra pars labe terræ in aliquantum altitudinis diruta erat. post maceriam se abdiderunt, gradibus adstructis, ut ex ea, velut e muro, tela in prætereuntem conjicerent. ⁵³ Primo a mari circumfusa turba amicorum ac satellitum procedebat: deinde extenuabant paullatim angustiae agmen. Ubi ad eum locum ventum est, qua singulis eundum erat, primus semitam ingressus Pantaleon Ætoliæ princeps, cum quo institutus regi sermo erat. Tum insidiatores exortiti saxa duo ingentia devolvunt: quorum altero caput ictum est regi, altero ⁵⁴ humerus sopitus. ⁵⁵ ex semita proclivi in declive multis super prolapsam jam saxis congestis, et ceteri quidem etiam amicorum et satellitum, postquam cadentem videre, diffugiunt, Pantaleon constanter inpavidus mansit ad protegendum regem.

Adscendentem Delphos lapidibus obruunt.

Sopitus vulnere tollitur.

XVI. Latrones, quum brevi circumitu maceriæ decurrere ad conficiendam saucium possent, velut perfecta re, in jugum Parnasi ^p refugerunt eo cursu, ut, quum unus non facile sequendo per invia atque ardua moraretur fugam eorum, ne comprehenso indicium emanaret, occiderint comitem. Ad corpus regis primo amici, deinde satellites ac servi concurrerunt, tollentes sopitum vulnere ac nihil sentientem. Vivere tamen ex calore et spiritu remanente in præcordiis senserunt; victurum exigua ac prope nulla spes erat. Quidam ex satellitibus, secuti latronum vestigia, quum usque ad jugum Parnasi, nequidquam fatigati, pervenissent, re infecta redierunt. Adgressi facinus Macedones, ut inconsulte, ita audacter cœptum, nec consulte et timide reliquerunt. Compotem jam sui regem amici postero die deferunt ad navem: inde Corinthum: a Corintho, per Isthmi jugum navibus traductis, Æginam trajiciunt. Ibi adeo secreta ejus cu-

* *Prægressi* Crev.

^p *Parnassi* Gron. Crev.

⁵² *Prægressi*] Sequimur emendationem Gronovii. Vulgo *progressi*.

⁵³ *Primo a mari*] Primo dum procedebant a mari, quod Cirrham alluit, ascensuri Delphos. Cirrha portus Delphorum est. Itidem Plutarchus hanc ipsam rem narrans in libro de Fraternali Amore, scribit insidias Eumeni positas quum iret πρὸς τὸν Διὸν ἀπὸ θαλάσσης. Frustra ergo Gronovius hunc Livii locum suspectum habet,

censetque legendum *primo agmine*. Nihil mutandum.

⁵⁴ * *Humerus sopitus*] Humerus ita elisus, ut motum sensumque amitteret.

⁵⁵ *Ex semita proclivi in declive*] Possumus quidem explicare: multis super Eumenem prolapsam jam congestis in declive saxis ex semita proclivi. Tamen hic redundare crediderimus vel *proclivi*, vel *in declive*.

ratio fuit, admittentibus neminem, ut fama mortuum in U. C. 580.
Asiam perferret. Attalus quoque celerius, quam dignum A. C. 172.
concordia fraterna erat, credidit: nam et cum uxore fratris, Convalescit.
et præfecto arci, tamquam jam haud dubius regni hæres,
est locutus: Quæ postea non scellere Eumenem: et,
quamquam dissimulare et tacite habere id patique statuerat,
tamen in primo congressu non temperavit, quin uxoris pe-
tendæ præmaturam festinationem fratri objiceret. Romam
quoque fama de morte Eumenis perlata est.

XVII. Sub idem tempus C. Valerius ex Græcia, qui le-
gatus ad visendum statum regionis ejus speculandaque con-
silia Persei regis missus erat, rediit; congruentiaque omnia Index sce-
criminibus ab Eumene adlatis referebat. simul et adduxerat leris Ro-
secum Praxo a Delphis, cujus domus receptaculum latronum mam addu-
fuerat, et L. Rammium Brundisium, qui talis indicii dela- citur.
tor erat. Princeps Brundisii Rammius fuit; hospitio quo- Perseus per
que et duces Romanos omnes, et legatos exterarum quoque veneficia
gentium insignes, præcipue regios, accipiebat. ex eo notitia grassari co-
ei cum absente Perseo fuerat: literisque spem amicitiae in- natur in
terioris magnæque inde fortunæ facientibus, ad regem pro- Rom.
fectus, brevi perfamiliaris haberi, trahique, inagis quam vel-
let, in arcanos sermones est cœptus. Promissis enim in-
gentibus præmiis petere institit ab eo rex, *Quoniam duces*
omnes legatique Romani hospitio ejus uti adsuissent, quibus eo-
rum ipse scripsisset, ut venenum dandum curaret. cujus scire se
comparationem plurimum difficultatis et periculi habere, pluri-
bus consciis comparari. eventu præterea incerto esse, ⁵⁶ ut aut
satis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem celandam
dentur. Se daturum, quod nec in dando, nec datum, ullo signo
deprendi posset. Rammius, veritus ne, si abnuisset, primus
ipse veneni experimentum esset, facturum pollicitus profi-
ciscitur. nec Brundisium ante redire, quam convento C.
Valerio legato, qui circa Chalcidem esse dicebatur, voluit.
Ad eum primum indicio delato, jussu ejus Romam simul ve-
nit. Introductus in curiam, quæ acta erant, exposuit.

XVIII. Hæc ad ea, quæ ab Eumene delata erant, acces- Paratur bel-
sere, quo maturius hostis Perseus judicaretur: quippe quem lum in Per-
non justum modo adparare bellum regio animo, sed per sca.
omnia clandestina grassari scelera latrociniorum ac venefi-
ciorum cernebant. Belli administratio ad novos consules
rejecta est: in præsentia tamen Cn. Sicinium prætorem,
cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, scribere mi-
lites placuit; qui, Brundisium ducti, primo quoque tem-

⁵⁶ *Ut aut satis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem celandam dentur*] Ingrata est repetitio vo-
cis rem. Eam delet Gronovius in pos-
teriore membro. Idem mallet quoque,
nec sine causa, *efficax, tutum, datur.*

U. C. 580.
A. C. 172.

Eumenes
redit Pergamum.

pore Apolloniam in Epirum trajicerentur ad occupandas maritimas urbes, ubi consul, cui provincia Macedonia obvenisset, classem adpellere tuto, et copias per commodum exponere posset. Eumenes, aliquamdiu Æginæ retentus periculosa et difficili curatione, quum primum tuto potuit, præfectus Pergamum, præter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante, summa vi parabat bellum. Legati eo ab Roma, gratulantes quod e tanto periculo evasisset, venerunt. Quum Macedonicum bellum in annum dilatum esset, ceteris prætoribus jam in provincias profectis, M. Junius et Sp. Lucretius, quibus Hispaniæ provinciæ obvenerant, fatigato sæpe idem petendo senatu, tandem pervicerunt, ut supplementum sibi ad exercitum daretur tria millia peditum, ⁵⁷ centum et quinquaginta equites in Romanas legiones: in socialem exercitum quinque millia peditum, ⁵⁸ et trecentos equites, imperare sociis jussi. Hoc copiarum in Hispanias cum prætoribus novis portatum est.

XIX. Eodem anno, quia per recognitionem Postumii consulis magna pars agri Campani, quem privati sine discrimine passim possederant, recuperata in publicum erat, M. Lucretius tribunus plebis promulgavit, ut agrum Campanum censores fruendum locarent: quod factum tot annis post captam Capuam non fuerat, ⁵⁹ ut in vacuo vagaretur cupiditas privatorum. Quum in exspectatione senatus esset, bello etsi non indicto, tamen jam decreto, qui regum suam, Persei qui secuturi amicitiam essent, ⁶⁰ legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes, Romam venerunt. quorum oratio fuit, *regem educandum filium Romam misisse, ut jam inde a puero adsuesceret moribus Romanis hominibusque. Petere, ut eum non sub hospitum modo privatorum custodia, sed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse.* Ea regis legatio grata senatui fuit. Decreverunt, ut Cn. Sicinius prætor ædes instructas locaret, ⁶¹ ubi filius regis comitesque ejus habitare possent. Et Thracum legatis, apud se disceptantibus, et societatem amicitiamque petentibus, et, quod petebant, datum est, et munera ⁶² binum millium æris sum-

Ariarathis
filius Ro-
mæ.

⁵⁷ Centum et quinquaginta equites] Vel supple, vel adde scribere.

⁵⁸ Et trecentos equites imperare sociis jussi] Hinc sustulimus manifestum solæcismum, qui plerasque nuperarum editionum insederat, *trecenti*.

⁵⁹ * Ut in vacuo] Ita ut cupiditas privatorum, nullo retardata freno, invaderet agros vacuos et nulli colonis attributos.

⁶⁰ Legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes] Hic puer non erat genuinus regis filius, sed illi subditus ab Antiochide uxore,

din sterili: quæ postea quum filium peperisset, rem totam viro aperuit: atque ille, ne hic subditus legitimo hæredi negotium olim facesseret, eum procul ab Cappadocia amandabat. Hæc infra narrata fusius reperientur l. XLVII. c. 14. ex Diodori l. XXXI. deprompta.

⁶¹ Ubi] Hic quoque peccant recentiores editi, habentque *ut pro ubi*, quod exstat in antiquioribus.

⁶² Binum millium æris] Marcum argenti Paris. 3. uncias l.

mæ in singulos missa. Hos utique populos, quod ab tergo U. C. 580. Macedonia Thracia esset, adsumptos in societatem gaude- A. C. 172. bant. Sed ut in Asia quoque et insulis explorata omnia essent, Ti. Claudium Neronem, M. Decimium legatos miserunt. adire eos Cretam et Rhodum jusserunt, simul renovare amicitiam, simul speculari, num sollicitati animi sociorum ab rege Perseo essent.

XX. In suspensa civitate ad expectationem novi belli, ^{Prodigia.} nocturna tempestate ⁶³ columna rostrata in Capitolio* bello Punico* consulis, cui collega Ser. Fulvius fuit, tota ad imum fulmine discussa est. Ea res, prodigii loco habita, ad senatum relata est. Patres ad aruspices referre, et decemviros adire libros jusserunt. Decemviri, ⁶⁴ lustrandum oppidum; ⁶⁵ supplicationem obsecrationemque habendam, victimis majoribus sacrificandum et in Capitolio Romæ, et in Campania ad Minervæ promontorium, renunciarunt: ludos per decem dies Jovi optimo maximo primo quoque die faciendos. Ea omnia cum cura facta. Aruspices, in bonum versurum id prodigium, prolationemque finium et interitum perduellium portendi, responderunt; quod ex hostibus spolia fuissent ea rostra, quæ tempestas disjecisset. Accesserunt, ⁶⁶ quæ cumularent religiones animis. Saturniæ, nunciatum erat, sanguine per triduum in oppido pluisse; Calatiæ asi-

* nota lacunæ abest: Gron. Crev.

* — Punico priore posita a M. Æmilio consule, cui etc. Gron. Uncinis inclusa priore — Æmilio refert Crev.

⁶³ *Columna rostrata in Capitolio, bello Punico* [priore posita a M. Æmilio] Quinque ultimæ voces adjectæ sunt a Sigonio. Ceterum hujus columnæ rostratæ nulla alia exstat memoria. Triumphasse illos consules de Pœnis et Cossurensibus Fasti Capitolini testes sunt. Vid. supra l. XVIII. c. 41. *Rostrata* est rostris navium exornata.

⁶⁴ *Lustrandum oppidum*] Sacrificium peragendum esse, in quo oppidum circuiret et ambiret victima. *Lustratio*, vel *lustrum* commune erat nomen omnium sacrificiorum, in quibus hostia circumducebatur. Si circum urbem, dicebatur peculiari nomine *amburbium*; si circum agros, *amburbia*; si circum exercitum, *lustrum* appellationem retinebat. *Amburbium* describitur a Lucano, l. I. v. 592. et seq. *Amburbia* a Virgilio, l. I. Georg. v. 345. et seq. Vid. et Festum in voce *Amburbiales*, et Servium ad Eclog. III. v. 77. Ceterum hic illud notandum occurrit, quod quum sermo de Roma sit, *oppidi* nomen usurpatur. Id mirum primo adpectu videri debet illis qui norunt hanc esse pervul-

gatam scriptorum Romanorum consuetudinem, ut Romam urbis *αστυ* nomine insigniant, *oppida* soleant dicere minores urbes. Sed nimirum hoc loco et aliis similibus non tota Roma *oppidi* nomine intelligenda est, sed certa quædam ejus regio: ut Parisiis duas urbis partes, alteram nominamus *la Cité*, alteram *la Ville*. Jos. Scaliger in conjectaneis ulterius rem exsequitur, et oppidi nomine designatam esse putat Romam illam quadratam, a Romulo primum conditam.

⁶⁵ *Supplicationem obsecrationemque*] *Supplicatio* erat, ut facile quivis annotare potuit ex sexcentis Livii locis, quum populus templa circumibat, et, cæsis victimis, vel gratulabatur de prosperis, vel mala deprecabatur. *Obsecratio* fiebat in foro, nec videtur aliud fuisse, nisi precatio quædam, quam e Rostris sacerdos publicus perageret. Vid. supra nostrum, l. IV. c. 21. et Sueton. in Claudio, c. 22.

⁶⁶ * *Quæ cumularent religiones animis*] Quæ magis ac magis animos implerent religionibus, novisque iræ divinæ timoribus.

U. C. 580. num tripedem natum, et taurum cum quinque vaccis uno
A. C. 172. ictu fulminis exanimatos. Auximi terra pluisset. Horum
quoque prodigiorum caussa res divinæ factæ, et supplicatio
unum diem feriæque habitæ.

XXI. Consules ad id tempus in provincias non exierant,
quia neque, uti de M. Popillio referrent, senatui obseque-
bantur, et, nihil aliud decernere prius, statutum Patribus
erat. Aucta etiam invidia est Popillii literis ejus, quibus
Res in Li- iterum cum Statiellatibus Liguribus proconsul⁶⁷ pugnas-
guria gestæ. se scripsit, ac se decem millia eorum occidisse. propter
cujus injuriam belli ceteri quoque Ligurum populi ad arma
ierunt. Tum vero non absens modo Popillius, qui deditis
contra jus ac fas bellum intulisset, et pacatos ad rebellium
incitasset, sed consules, quod non exirent in provinciam, in
senatu increpiti. hoc consensu Patrum accensi M. Marcius
Sermo et Q. Marcius Scylla, tribuni plebis, et consulibus
multam se dicturos, nisi in provinciam exirent, denuncia-
runt; et rogationem, quam de Liguribus deditis promulgare
in animo haberent, in senatu recitarunt. Sanciebatur,⁶⁸ *ut
qui ex Statiellis deditis in libertatem restitutus*⁶⁹ *ante Kalen-
das Sextiles primas non esset, cujus dolo malo is in servitutem
venisset, ut juratus senatus decerneret, qui eam rem quæreret
animadverteretque.* Ex auctoritate deinde senatus eam ro-
gationem promulgarunt. Priusquam proficiscerentur con-
sules, C. Cicereio prætori prioris anni ad ædem Bellonæ
senatus datus est. Is, expositis, quas in Corsica res gessis-
set, postulatoque frustra triumpho, in monte Albano, quod
jam in morem venerat, ut sine publica auctoritate fieret,
triumphavit. Rogationem Marciam de Liguribus magno
consensu plebes scivit jussitque. ex eo plebiscito C. Lici-
nius prætor consuluit senatum, quem quærere ea^{*} rogatione
vellet. Patres ipsum eum quærere jusserunt.

Cicereius
de Corsis
triumphat
in monte
Albano.

XXII. Tum demum consules in provinciam profecti
sunt,⁷⁰ exercitumque a M. Popillio ceperunt. Neque ta-
men M. Popillius reverti Romam audebat, ne causam di-
cèret, adverso senatu, infestiore populo, apud prætorem,

^{*} ea l. ex Gron. Crev.

67. *Pugnasse se scripsit, ac se decem
millia*] Forte *sedecim millia*. Ingrata
enim auribus accidit repetitio voculæ
se tam propinquis in locis. PERIZO-
NIUS.

68 *Ut qui ex Statiellis . . . ut jura-
tus senatus*] Geminatorem particulæ
ut in ejusmodi formulis jam aliquoties
annotavimus, et observabit infra dili-
gens lector, capp. 22. 28. et 30. * Sen-
sus hujus rogationis, qui paulo impe-
ditior videri potest, perspicuus fiet re-
vocanti in ordinem, trajecta, ex more

his in formulis usitato, orationis mem-
bra. Ut juratus senatus decerneret,
qui inquireret animadverteretque in
eum, cujus dolo malo in servitutem ve-
nundatus esset, quicumque ex Statiellis
non restitutus foret in libertatem ante
Kalendas Sextiles.

69 *Ante Kalendas Sextiles primas*]
Ante Kalendas Sextiles proxime secu-
turas. Vid. not. 59. ad l. XXIII. c. 32.

70 *Exercitumque a M. Popillio ce-
perunt*] Lege cum Gronovio *accepe-
runt*. Sic enim solet loqui Livius.

qui de quæstione in se posita senatum consulisset. Huic U. C. 580. detrectationi ejus tribuni plebis, alterius rogationis denun- A. C. 172. ciatione, obcurrerunt: ut, si non ante Idus Novembres in urbem Romam introisset, de absente eo C. Licinius statueret ac judicaret. Hoc tractus vinculo quum redisset, ⁷¹ ingenti cum invidia in senatum venit. Ibi quum laceratus jurgiis multorum esset, senatusconsultum factum est, ut, qui Ligurum post Q. Fulvium, L. Manlium consules hostes non fuissent, ut eos C. Licinius, Cn. Sicinius prætores in libertatem restituendos curarent, agrumque iis trans Padum consul C. Popillius daret. Multa millia hominum hoc senatusconsulto restituta in libertatem, ^{transductisque} Padum ager est adsignatus. M. Popillius rogatione Marcia bis apud C. Licinium causam dixit: tertio prætor, gratia consulis absentis et Popilliae familiae precibus victus, Idibus Martiis adesse reum jussit, quo die novi magistratus inituri erant honorem; ne diceret jus, qui privatus futurus esset. Ita rogatio de Liguribus arte fallaci elusa est.

XXIII. Legati Karthaginienses eo tempore Romæ erant, et Gulussa filius Masinissæ: inter eos magnæ contentiones in senatu fuere. Karthaginienses querebantur, *præter agrum, De Masi-* *de quo ante legati ab Roma, ⁷² qui in re præsentī cognoscerent, nissa Kar-* *missi essent, amplius septuaginta oppida castellaque agri Kar- thaginiensi-* *thaginiensis biennio proximo Masinissam vi atque armis posse-* *disse. Id illi, ⁷³ cui nihil pensi sit, facile esse. Karthagini-* *enses fœdere inligatos silere. Prohiberi enim extra fines efferre arma. Quamquam sciant, in suis finibus, si inde Numidas pellerent, se gesturos bellum; illo haud ambiguo capite fœderis deterreri, quo diserte vetentur cum sociis populi Romani bellum gerere. Sed jam ultra superbiam crudelitatemque et avaritiam ejus non pati posse Karthaginienses. missos esse, qui orarent senatum, ut trium harum rerum unam ab se impetrari sinerent: ut vel ex æquo apud socium populum, quid cujusque esset, disceptarent: vel permetterent Karthaginiensibus, ut adversus injusta arma pio justoque se turentur bello: vel ad extremum, si gratia plus, quam veritas, apud eos valeret, semel statuerent, quid donatum ex alieno Masinissæ vellent. Modestius certe daturos eos, et scituros, quid dedissent: ipsum nullum, præterquam suæ libidinis arbitrio, finem facturum. Ho-* *in senatu.*

¹ *transductisque* Crev.

71 * *Ingenti cum invidia*] Magna invidia oneratus, inirum in modum omnibus invisus.

72 *Qui in re præsentī*] Adjecit Sigonius particulam *in*, quæ necessaria erat. Hæc est enim quasi solennis quædam loquendi forma, qua usus quoque est Livius bis, de his ipsis inter Masinissam et Carthaginienses controver-

siis agens, supra l. XL. c. 17. et l. XXXIV. c. 62.

73 * *Cui nihil pensi sit*] Qui pro arbitrio ac libidine omnia agat, nihil expendens, nullius aut legis aut juris rationem habens. Supra XXVI. 15. *Queis neque quid facerent, neque quid dicerent, quidquam unquam pensi fuisset.*

U. C. 580. *rum si nihil impetrarent, et aliquod suum post datam a P. Scipione pacem delictum esset, ipsi potius animadverterent in se. Tutam servitatem se sub dominis Romanis, quam libertatem expositam ad injurias Masinissæ, malle. Perire namque semel ipsis satius esse, quam sub acerbissimi carnificis arbitrio spiritum ducere. Sub hæc dicta lacrimantes procubuerunt; stratique humi, non sibi magis misericordiam, ⁷⁴ quam regi *.*

Gulussa defendit patrem.

Senatus responsum.

XXIV. Interrogari Gulussam placuit, quid ad ea responderet, aut, si prius mallet, expromeret, super qua re Romam venisset. Gulussa, Neque sibi facile esse, dixit, de iis rebus agere, de quibus nihil mandati a patre haberet: neque patri facile fuisse mandare, quum Karthaginienses, nec de qua re acturi essent, nec omnino ituros se Romam, indicaverint. In æde Æsculapii clandestinum eos per aliquot noctes consilium principum habuisse, ⁷⁵ unde præterea legatos occultis cum mandatis Romam mitti. Eam causam fuisse patri mittendi se Romam, ⁷⁶ qui deprecaretur senatum, ne quid communibus inimicis criminantibus se crederent, quem ob nullam aliam causam, nisi propter constantem fidem erga populum Romanum, odissent. His utrinque auditis, senatus, de postulatis Karthaginiensium consultus, ⁷⁷ respondere ita jussit: Gulussam placere extemplo in Numidiam proficisci, et nunciare patri, ut de iis, de quibus Karthaginienses querantur, legatos quamprimum ad senatum mittat; denunciaretque Karthaginensibus, ut ad disceptandum veniant. Si aliquid possent Masinissæ honoris causa, et fecisse et facturos esse. ⁷⁸ jus gratiæ non dare. Agrum, qua cujusque sit, possideri velle: nec novas statuere fines, sed veteres observari, in animo habere. Karthaginensibus victis se et urbes, et agros concessisse; non ut in pace eriperent per injuriam, quæ jure belli non ademissent. Ita regulus Karthaginiensesque dimissi. Munera ex instituto data utrisque, aliaque hospitalia comiter conservata.

Legati ad res repetendas in Macedoniam missi redeunt.

XXV. Sub idem tempus Cn. Servilius Cæpio, Ap. Claudius Centho, T. Annius Luscus legati, ad res repetendas in Macedoniam renunciandamque amicitiam ⁷⁹ regi missi, redierunt: qui jam sua sponte infestum Persi senatum insuper accenderunt, relatis ordine, quæ vidissent, quæque audis-

* [invidiam concitarunt. Deinde] ins. Crev.

⁷⁴ Quam regi [invidiam concitarunt. Deinde] Tres ultimas voces adjecit ex Sigonii mente Clericus.

⁷⁵ Unde præterea] Locus manens, a solo tamen Clerico observatus. Ea videtur mens fuisse Livii, ut Gulussam faceret, dicentem, nihil patrem suum ex iis quæ acta fuerint in illo consilio scisse, præterquam legatos Romam mitti. Verba assequi non possumus sine libris.

⁷⁶ Qui deprecaretur senatum] Sic jussit legi Sigonius pro deprecarentur.

⁷⁷ Respondere] Vel lege responderi, vel adde prætorem.

⁷⁸ * Jus gratiæ non dare] Se jus non violare in gratiam personarum; se ex jure, non ex gratia, statuere ad judicare.

⁷⁹ Regi] Olim regis. Emendavit Sigonius.

sent. Vidisse se per omnes urbes Macedonum summa vi parari U. C. 580. bellum. Quum ad regem pervenissent, per multos dies conveni- A. C. 172. mdi ejus potestatem non factam: postremo, quum desperato jam colloquio profecti essent, tum demum se ex itinere revocatos, et ad eum introductos esse. Sæ orationis summam fuisse; fædus, cum Philippo ictum, cum ipso eo post mortem patris renovatum: in quo diserte prohiberi eum, extra fines arma ejferre; prohiberi, socios populi Romani lacessere bello. Exposita deinde ab se ordine, quæ ipsi nuper in senatu Eumenem vera omnia et comperta referentem audissent. Samothracæ^{*} præterea per multos dies occultum consilium cum legationibus civitatum Asiæ regem habuisse. Pro his injuriis satisfieri, senatum æquum censere, reddique sibi res sociisque suis, quas contra jus fæderis habent. Regem ad ea primo accensam ira inelenter locutum, avaritiam superbiamque Romanis objicientem frequenter: quod alii super alios legati venirent speculari dicta factaque sua, quod se ad nutum imperiumque eorum omnia dicere ac facere æquum censerent. Postremo, multum ac diu vociferatum, reverti postero die jussisse. scriptum se responsum dare velle. Tum ita sibi scriptum traditum esse: Fædus, cum patre ictum, ad se nihil pertinere. Id se renovari, non quia probaret, sed quia in nova possessione regni patienda omnia essent, passum. Si novum fædus secum facere vellent, convenire prius de conditionibus debere: et, si in animum inducerent, ut ex æquo fædus fieret, et se visurum, quid sibi faciendum esset, et illos credere reipublicæ consulturos. Atque ita se proripuisse, et submoveri e regia omnes cæptos. Tum se amicitiam et societatem renunciasse. qua voce eum accensum restitisse, atque voce clara denunciassse sibi, ut triduo regni sui decederent finibus. Ita se profectos: nec sibi, ⁸⁰ aut venientibus, aut manentibus, quidquam hospitaliter aut benigne factum. Thessali deinde Ætolique legati auditi. Senatui, ut scirent quam primum, quibus ducibus usura respublica esset, literas mitti consulibus placuit, ut, uter eorum ⁸¹ posset, Romam ad magistratus creandos veniret.

XXVI. Nihil magnopere, quod memorari adtineat, rei publicæ eo anno consules gesserant. magis e republica visum erat, comprimere ac sedari exasperatos Ligures. Quum Macedonicum bellum expectaretur, Gentium quoque Illy- Gentius ab riorum regem suspectum Issenses legati fecerunt: simul Issensibus questi, fines suos secundo populatum, simul nunciantes, uno Romæ insi- animo vivere Macedonum atque Illyriorum regem: communi mulatur. consilio parare Romanis bellum: et specie legatorum Illyrios

^{*} Samothraciæ Gron. Crev.

⁸⁰ Aut venientibus, aut manentibus] aut venientibus, aut moventibus.
Hanc lectionem induxit Sigonius Flo- ⁸¹ Posset] Hoc a Gronovio est.
rebello obsecutus. Vetus codex habuit, Prius esset.

U. C. 580. *speculatores Romæ esse, Perse* ^u *auctore missos, ut, quid ageretur, scirent.* A. C. 172. Illyrii vocati in senatum. qui quum legatos se esse missos ab rege dicerent ad purganda crimina, si qua de rege Issenses deferrent; quæsitum, ecquid ita non adissent magistratum, ut ex instituto loca, lautia, acciperent? sciretur denique venisse eos, et super qua re venissent? Hæsitantibus in responso, ut curia excederent, dictum. Responsum tamquam legatis, ⁸² ut qui adire senatum non postulassent, dari non placuit: mittendosque ad regem legatos censuerunt, qui nunciarent, ⁸³ *qui* ^x *socii quererentur apud senatum, exustum a rege agrum. non æquum eum facere, qui ab sociis suis non abstineret injuriam.* In hanc legationem, missi, A. Terentius Varro, C. Plætorius, C. Cicereius. Ex Asia, qui circa socios reges missi erant, legati redierunt, qui renunciarunt, ⁸⁴ *Eumenem in ea, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria sese convenisse. Omnes sollicitatos legationibus Persei, sed egregiè in fide permanere, pollicitosque omnia, quæ populus Romanus imperasset, præstatu- ros. et civitates socias adisse: ceteras satis fidas; solos Rhodios fluctuan- tes et imbutos Persei consiliis invenisse.* Venerant Rhodii legati ad purganda ea, quæ vulgo jactari de civitate sciebant: ceterum senatum iis dari, quum novi consules magistratum inissent, placuit.

Legati ex
Asia re-
duces.

Adparatus
in Persea.

XXVII. Belli adparatum non differendum censuerunt. C. Licinio prætori negotium datur, ut ex veteribus quinqueremibus, in navalibus Romæ subductis, quæ possent usui esse, reficeret, pararetque naves quinquaginta. Si quid ad eum numerum explendum deesset, C. Memnio collegæ in Siciliam scriberet, ut eas, quæ in Sicilia naves essent, reficeret atque expediret, ut Brundisium primo quoque tem- pore mitti possent. Socios navales libertini ordinis in viginti et quinque naves ex civibus Romanis C. Licinius prætor scribere jussus: in quinque et viginti parem numerum Cn. Sicinius sociis imperaret: idem prætor peditum octo millia, quadringentos equites a sociis Latini nominis exigeret. Hunc militem qui Brundisii acciperet, atque in Macedoniam mitteret, A. Atilius Serranus, qui priore anno prætor fuerat, deligitur: ⁸⁵ Cn. Sicinius prætor qui ^y exercitum paratum ad trajiciendum haberet, C. Popillio consuli ex

^u *Perseo Crev.*

^x *quod Ead.*

^y *quo Ead.*

⁸² *Ut qui adire senatum]* Malle-
mus iis qui.

⁸³ *Quod socii quererentur]* Hic bene
correxerit Gronovius veterem lectionem,
qui socii. *Quod* intelligi debet, quan-
tum attineret ad id quod: ut apud
Cicer. ep. 5. l. III. ad Quintum, *Quod*
quæris, quid de illis libris egerim,

quos, quum essem in Cumano, scribere
institui, non cessavi neque cesso.

⁸⁴ *Eumenem in ea]* In Asia.

⁸⁵ *Cn. Sicinius prætor quo exerci-
tum]* Ut Cn. Sicinius prætor paratum
exercitum haberet, etc. Male antea
legebatur, *qui exercitum.* Gronovius
mutavit.

auctoritate senatus C. Licinius prætor scribit, ut et legio- U. C. 520.
nem secundam, quæ maxime veterana in Liguribus erat, A. C. 179.
⁸⁶et socios^a Latini nominis quatuor millia peditum, ducen-
tos equites Idibus Februarii Brundisii adesse juberet. Hac
classe et hoc exercitu Cn. Sicinius provinciam Macedoniam
obtinere, donec successor veniret, jussus, prorogato in an-
num imperio. Ea omnia, quæ senatus censuit, impigre facta
sunt. Duodequadráginta quinqueres ex navalibus de-
ductæ: qui deduceret eas Brundisium, L. Porcius Licinus
præpositus: duodecim ex Sicilia missæ. Ad frumentum
classi exercituique cõmendandum in Apuliam Calabriamque
tres legati missi, Sex. Digitius, T. Juventius, M. Cæcilius.
Ad omnia præparata Cn. Sicinius prætor, paludatus ex urbe
profectus, Brundisium venit.

XXVIII. Exitu prope anni C Popillius consul Romam
rediit aliquanto serius, quam senatus censuerat: ⁸⁷cui pri-
mo quoque tempore magistratus creari^a, quum tantum bel-
lum innineret, jussum erat. Itaque non secundis auribus
Patrum auditus est consul, quum in æde Bellonæ de rebus
in Liguribus gestis dissereret. subclamationes frequentes e-
rant interrogationesque, cur scelere fratris obpressos Ligures
in libertatem non restituisset? Comititia consularia, in quam Comitita.
edicta erant diem, ante diem duodecimum Kalendas Martias
sunt habita. Creati consules, P. Licinius Crassus, C. Cassius
Longinus. Postero die prætores facti, C. Sulpicius Galba, L.
Furius Philus, L. Canuleius Dives, C. Lucretius Gallus, C.
Caninius Rebilus, L. Villius Annalis. His prætoribus provin-
ciæ decretæ: duæ jure Romæ dicendo, Hispania, et Sicilia,
et Sardinia; ut uni sors integra esset, quo senatus censuisset.
Consulibus designatis imperavit senatus, ut, qua die magis-
tratum inissent, hostiis majoribus rite mactatis, precarentur, Vota a Pop.
ut, quod bellum populus Romanus in animo haberet gerere, suscepta.
ut id prosperum eveniret. Eodem die ⁸⁸decrevit senatus^b,
C. Popillius consul ludos per dies decem Jovi optimo maximo
voveret, donaque circa omnia pulvinaria dari, si respublica

^a socium Gron.^a creare Gron. Crev.^b ius. ut Crev.

⁸⁶ Et socios Latini nominis quatuor millia peditum] Hæc est vetus lectio. Gronovius legi jussit socium. Sed nihil videtur mutatione opus esse. Hoc membrum, quatuor millia peditum, intelligi debet per appositionem junctum primo illi, socios Latini nominis. Similia exempla superius jam observata sunt.

⁸⁷ Cui . . . jussum erat] Vix nobis persuademus sic locutos esse aurei illius ævi scriptores. Lege quem . . . jussum erat, vel qui jussus erat. Vide

tamen Sanctii Minervam, l. II. c. 4. et ibi Perizonium, qui ambo probare nituntur Latine dici jubeo tibi. Ceterum, quia pronomen cui longius abest a nomine consul, interjecta etiam mentione senatus, magis placeret illud pronomen referri ad senatum, et legi: cui primo quoque tempore magistratus creari . . . visum erat.

⁸⁸ Decrevit senatus, ut C. Popillius] Adjecimus voculam ut ex vetustis editionibus.

U. C. 580. **decem annos in eodem statu fuisset. Ita ut censerant, in**
 A. C. 172. **Capitolio vovit consul ludos fieri, donariaque dari, quanta**
ex pecunia decreasset senatus, quum centum et quinquaginta
non minus adessent. praeunte verba Lepido pontifice ma-
ximo, id votum susceptum est. Eo anno sacerdotes publici
mortui, L. Aemilius Papus decemvir sacrorum, et Q. Ful-
vius Flaccus pontifex, qui priore anno fuerat censor. Hic
foeda morte periit. Ex duobus filiis ejus, qui tum in Illy-
rico militabant, nunciatum alterum decessisse, alterum gravi
et periculoso morbo aegrum esse. Obruit animum simul
 Fulvius la- **luctus, metusque: mane ingressi cubiculum servi laqueo de-**
 queo gulam **pendentem invenero. Erat opinio, post censuram minus**
 sibi frangit. **competem fuisse sui: vulgo Junonis Lucinae iram ob spo-**
liatum templum alienasse mentem ferebant. Subfectus in
Aemilii locum decemvir M. Valerius Messalla: in Fulvii
⁸⁹ **pontifex Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adolescens**
sacerdos lectus.

U. C. 581. **XXIX. P. Licinio, C. Cassio consulibus, non urbs tan-**
 A. C. 171. **tum Roma, nec terra Italia, sed omnes reges, civitatesque,**
 P. Licinio, **quae in Europa, quaeque in Asia erant, converterant animos**
 C. Cassio **in curam Macedonici ac Romani belli. Eumenem quum**
 Coss. **vetus odium stimulabat, tum recens ira, quod scelere ejus**
 Expositum **prope ut victima mactatus Delphis esset. Prusias, Bithy-**
 quis esset **niae rex, statuerat abstinere armis, eventumque expectare.**
 regum ani- **nam neque pro Romanis se æquum censere adversus fratrem**
 mus erga **uxoris arma ferre; et apud Persea victorem veniam per so-**
 Romanos et **rorem impetrabilem fore. Ariarathes, Cappadocum rex,**
 Persea. **præterquam quod Romanis suo nomine auxilia pollicitus**
erat, ⁹⁰ ex quo est junctus Eumeni adfinitate, in omnia belli
pacisque se consociaverat consilia. Antiochus imminebat
quidem Aegypti regno, et ⁹¹ pueritiam regis, et inertiam tu-
torum spernens; et ambigendo de Coele Syria* causam
belli se habiturum existimabat, gesturumque sine ullo inpe-
dimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bel-
lum: tamen omnia et per suos legatos senatui, et ipse lega-
tis eorum eximie pollicitus erat. Ptolemæus propter æta-
tem alieni etiam tum arbitrii erat. tutores et bellum adver-
sus Antiochum parabant, quo vindicarent ⁹² Coelen Syriam,

* *Colesyria* Gron. Crev.

⁸⁹ *Pontifex oppido adolescens sacerdos*] Manifestum est vacare nō sacerdos, ac proinde delendum esse.

⁹⁰ *Ex quo est junctus Eumeni affinitate*] Eumenes uxorem duxerat Ariarathis filiam, ut colligitur ex l. XXXVIII. c. 39. supra. Ei nomen fuisse *Stratonicen* docet Plutarchus in lib. de Frat. Amore. Ceterum malle-

mus ex quo erat junctus.

⁹¹ *Pueritiam regis*] Is erat Ptolemæus Philometor, filius Ptolemæi Epiphanis, de quo mentio facta est l. XXXL c. 2. et alibi sæpius.

⁹² *Coelensyriam*] Sic edendum censuit Gronovius, quum in scripto legatur *Coelensyriam*. *Græce κοίλην Συρίαν*. Vulgati *Colesyriam*.

et Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum, U. C. 581. Masinissa et frumento juvabat Romanos, et auxilia cum A. C. 171. elephantis Misageneique filium mittere ad bellum parabat. consilia autem in omnem fortunam ita disposita habebat: si penes Romanos victoria esset, suas quoque in eodem statu mansuras res, neque ultra quidquam movendum: non enim passuros Romanos, vim Karthaginiensibus adferri. Si fractæ essent opes Romanorum, quæ tum protegerent Karthaginienses, suam omnem Africam fore. Gentius, rex Illyriorum, fecerat potius, cur suspectus esset Romanis, quam satis statuerat, utram foveret partem; impetuque magis, quam consilio, his aut illis se adjuncturus videbatur. Cotys Thrax, Odrysarum rex, evidenter Macedonum partis erat.

XXX. Hæc sententia regibus quum esset de bello, in Quis libera-
liberis gentibus populisque ⁹³ plebs ubique ^d omnis ferme, ut rum civita-
solet, ⁹⁴ deterioribus erat ob regem Macedonasque inclinata; tium.
principum diversa cerneret studia. pars ita in Romanos
effusi erant, ut auctoritatem inmodico favore conrumpe-
rent: pauci ex iis justitia imperii Romani capti; plures ita,
si præcipuam operam navassent, potentes sese in civitatibus
suis futuros rati. pars altera regiæ adulationis erat, quos æs
alienum et desperatio rerum suarum, eodem manente statu,
præcipites ad novanda omnia agebat; quosdam ventosum
ingenium, quia ⁹⁵ Perseus magis auræ popularis erat. tertia
pars, optima eadem et prudentissima, si utique optio domini
potioris daretur, sub Romanis, quam sub rege, malebat
esse. ⁹⁶ si liberum inde arbitrium fortunæ esset, neutram
partem volebant potentiorē altera obpressa fieri; sed, in-
libatis potius viribus utriusque partis, ⁹⁷ pacem ex eo ma-

^d utique Gron. Crev.

⁹³ *Plebs utique omnis*] Quædam editiones habent *ubique*. Sed melius videtur *utique*. *Plebs utique omnis*, id est, plebs quidem certe omnis: ut opponatur principibus, de quibus mox agitur.

⁹⁴ *Deterioribus erat ob regem . . inclinata*] Minime dubium esse potest, quin mendum sit in vocula *ob*, atque ejus loco legendum sit *ad*. Superest major difficultas, de voce *deterioribus* quid statuendum sit. Gronovius putat intelligi *studiis*, quæ vox reperitur in sequente membro: *principum diversa cerneret studia*. Sed, ut nihil dicamus de asperitate trajectionis, aliquid certe pingue et redundans redoleret, hæc oratio, *deterioribus studiis erat ad regem inclinata*. Nobis verisimilius videtur excidisse hic verbum aliquod,

quale esset *favens*: *plebs . . ut solet, deterioribus favens, erat ad regem . . inclinata*. Id suadet locus plane geminus, c. 63. infra: *pravo studio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur, deteriori atque infirmiori favendi*.

⁹⁵ *Perseus magis auræ popularis erat*] Horum verborum duplex potest esse sensus: nempe, Perseus se magis dabat auræ populari, magis captabat favorem multitudinis: vel, Perseus gravior erat in vulgus. Quemadmodum utraque res natura conjuncta est, ita et utramque hic interpretationem jungas licet.

⁹⁶ *Si liberum inde*] Displicet *inde*. Mallems *sibi*.

⁹⁷ *Pacem ex eo manere*] Placet Gronovii conjectura: *ex æquo*.

U. C. 581.
A. C. 171.

S. C. de
bello in
Persea.

Exercitus.

Legiones
Macedoni-
cæ auctio-
res.

nere. ita inter utrosque optimam conditionem civitatum fore; protegente altero semper inopem ab alterius injuria. Hæc sentientes, certamina fautorum utriusque partis taciti ex tuto spectabant. ⁹⁸ Consules, quo die magistratum inierunt, ex senatusconsulto quum circa omnia fana, in quibus lectisternium majorem partem anni esse solet, majoribus hostiis immolassent, inde preces suas acceptas ab Diis immortalibus ominati, senatui, rite sacrificatum, precationemque de bello factam, renunciarunt. Aruspices ita responderunt, *si quid rei novæ inciperetur, id maturandum esse. victoriam, triumphum, ⁹⁹ prorogationem imperii portendi.* Patres, *quod faustum felixque populo Romano esset, centuriatis comitiis primo quoque die ferre ad populum consules, jusserunt, ut, quod Perseus, Philippi filius, Macedonum rex, adversus fædus cum patre Philippo ictum, et secum post mortem ejus renovatum, sociis populi Romani arma intulisset, agros vastasset, urbesque occupasset; quodque belli parandi adversus populum Romanum consilia inisset*, arma, milites, classem ejus rei causa comparasset; ut, nisi de iis rebus satisfacisset, bellum cum eo iniretur.* Hæc rogatio ad populum lata est.

XXXI. Senatusconsultum inde factum est, *Ut consules inter se provincias Italiam et Macedoniam compararent, sortirenturve. Cui Macedonia obvenisset, ut is regem Persea, quique ejus sectam secuti essent, nisi populo Romano satisfacissent, bello persequeretur.* Legiones quatuor novas scribi placuit, binas singulis consulibus. ¹ Id præcipue provinciæ Macedoniæ datum, quod, quum alterius consulibus legionis ² quina millia et duceni equites ex vetere instituto darentur in singulas legiones, in Macedoniam sena millia peditum scribi jussa;

* inisset Gron. Crev.

⁹⁸ Consules . . . quum . . . immolassent, inde . . . ominati] Viderentur hæc omnia structa elegantius, et aptius inter se coherentia, si hunc in modum ordinarentur: Consules . . . quum circa omnia fana . . . majoribus hostiis immolassent, aruspices ita responderunt, si quid rei novæ inciperetur, id maturandum esse: victoriam, triumphum, prorogationem (seu potius, propagationem) imperii portendi. *Inde preces suas acceptas ab diis immortalibus ominati* (consules) *senatui rite sacrificatum, precationemque de bello factam renunciarunt. Patres, quod faustum, etc.*

⁹⁹ Prorogationem imperii] Prorogatio imperii non dicitur, ut recte observat Perizonius, Animadv. Histor. c. 6. nisi quum iis qui cum imperio in provinciam missi sunt, finito imperii dati anno, jus imperii in longius tem-

pus extenditur. Itaque ille existimat hic legendum, *propagationem imperii.*

¹ Id præcipue . . . datum] Malle-mus id præcipui. Sic infra: *Illud quaque præcipuum datum sorti Macedoniæ.*

² Quina millia et duceni equites] Lege sine ulla dubitatione cum Perizonio: *quina millia et duceni pedites.* Hoc enim erat vetus institutum: hic velut solennis illis temporibus peditum numerus in legione. Vid. not. 60. ad l. XLI. c. 14. Invicte probant hanc emendationem ea quæ sequuntur de equitibus: *equites treceni æqualiter in singulas legiones scribi jussi*: id est, de equitum numero nullum fuit discrimen inter legiones Macedonicas et eas quæ in Italia manere debebant: æqualiter in omnes treceni equites scripti.

equites treceni æqualiter in singulas legiones. et in sociali U. C. 581. exercitu consuli alteri auctus numerus: sexdecim millia A. C. 171. peditum, octingentos equites (præter eos, quos Cn. Sicinius duxisset, sexcentos equites) in Macedoniam trajiceret. Italiæ satis visa duodecim millia sociorum peditum, sexcenti equites. Illud quoque præcipuum datum sorti Macedoniæ, ut centuriones militesque veteres scriberet, quos vellet, consul usque ad quinquaginta annos. In tribunis militum novatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod consules ex senatusconsulto ad populum tulerunt, ne tribuni militum eo anno suffragiis crearentur, sed consulum prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque esset. Inter prætores ita partita imperia. prætorem, cujus sors fuisset, ut iret, quo senatus censuisset, Brundisium ad classem ire placuit; utque ibi recognosceret socios navales, dimissisque, si qui parum idonei essent, supplementum legeret ex libertinis, et daret operam, ut duæ partes civium Romanorum, tertia sociorum esset. Commeatus classi legionibusque ut ex Sicilia Sardiniaque subveherentur, prætoribus, qui eas provincias sortiti essent, mandari placuit, ut alteras decumas Siculis Sardisque imperarent, utque id frumentum ad exercitum in Macedoniam portaretur. Siciliam C. Caninius Rebilus est sortitus, L. Furius Philus Sardiniam, L. Canuleius Hispaniam, C. Sulpicius Galba urbanam jurisdictionem, L. Villius Annalis inter peregrinos. C. Lucretio Gallo, quo senatus censuisset, sors evenit.

Tribuni
Mil. a Coss.
lecti.

Prætorum
provinciæ.

XXXII. Inter consules magis cavillatio, quam magna contentio, de provincia fuit. Cassius, ³ *sine sorte se Macedoniam obpugnaturum*[†], dicebat, *nec posse collegam, salvo iurejurando, secum sortiri.* ⁴ *Prætorem eum, ne in provinciam iret, in concione jurasse, se stato loco statisque diebus sacrificia habere, quæ, absente se, recte fieri non possent: quæ non magis consule, quam prætore, absente recte fieri possent.* ⁵ *Si senatus, non quid vellet in consulatu potius, quam quid in prætura juraverit P. Licinius, animadvertendum esse censeat, se tamen futurum in senatus potestate.* Consulti Patres, cui consulatum populus Romanus non negasset, ab se provinciam negari, superbum rati, sortiri consules jusserunt. P.

Sortiantur
Coss.

[†] *optaturum* Crev.

³ *Sine sorte se Macedoniam optaturum*] Mendosa erat vetus scriptura, *oppugnaturum*. Rubenius substituit *optaturum*, probabili conjectura. Itaque id in contextum admisimus, ut et Clericus fecerat.

⁴ *Prætorem eum, ne in provinciam iret*] Hoc memoravit Livius supra, XLI. 15.

⁵ *Si senatus, non quid vellet*] Dele

cum Gronovio particulam negantem, quæ sensum perturbat. Hæc enim mens est Cassii, ut dicat, si senatus jubeat secum sortiri Licinium, et ei gratificans, attendat potius quid velit in consulatu, quam quid juraverit in prætura, se, quamvis parum id æquum sibi videatur, tamen senatui obtemperaturum.

U. C. 581. Licinio Macedonia, C. Cassio Italia obvenit. Legiones A. C. 171. inde sortiti sunt. prima et tertia in Macedoniam trajicerentur, secunda et quarta ut in Italia remanerent. Delectus intentior cura. consules multo intentiorem, quam alias, curam habebant. Licinius veteres quoque scribebat milites centurionesque: et multi voluntate nomina dabant, quia locupletes videbant, qui priore Macedonico bello, aut adversus Antiochum in Asia, stipendia fecerant. Quum tribuni militum ⁶ centuriones, sed primum quemque, citarent, tres et viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis adpellarunt. Duo ex collegio, M. Fulvius Nobilior et M. Claudius Marcellus, ad consules rejiciebant: ⁷ *Eorum cognitionem esse debere, quibus delectus, quibusque bellum mandatum esset. ceteri, cognituros se, de quo adpellati essent, aiebant; et, si injuria fieret, auxilium civibus laturos.*

23. centuriones citati a tribunis mil. adpellant tribunos pl.

XXXIII. Ad subsellia tribunorum res agebatur. eo M. Popillius consularis, advocatus, centuriones, et consul venerunt. Consule ⁸ inde postulanti, ut in concione ea res ageretur, populus in concionem advocatus. Pro centurionibus M. Popillius, qui biennio ante consul fuerat, ita verba fecit: *Militares homines et ⁹ stipendia justa, et corpora, et ætate, et assiduis laboribus, confecta habere: nihil recusare tamen, quo minus operam ⁹ reipublicæ dent. id tantum deprecari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum militassent, habuissent, adtribuerentur.* P. Licinius consul ¹⁰ senatusconsulta ¹¹ recitari jussit: primum, quod bellum senatus Perseo jussisset: deinde, quod ¹¹ veteres centuriones quam plurimum ad id bellum scribi censuisset, nec ulli, qui non major annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse. Deprecatus est deinde, *ne novo bello, tam propinquo Italiæ, adversus regem potentissimum, aut tribunos militum, delectum ha-*

⁸ Consuli Gron. Crev.

¹¹ senatusconsultum Ead.

⁶ Centuriones, sed primum quemque] Vocula sed omnino hic supervacua est; ac videtur nobis prode aliquod hoc loco mendum. Libenter legeremus: Centuriones, vetustissimum quemque.

⁷ * Eorum cognitionem esse debere] De postulatis centurionum cognoscere et statuere debet: eos quibus . . .

⁸ * Stipendia justa] Iustum ac legitimum stipendiorum numerum.

⁹ Reipublicæ] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur populo Romano. Nempe ille putat traiectione litterarum peccatum esse a librariis, qui scripserint P. R. pro R. P.

¹⁰ Senatusconsultum recitari jussit: primum, quod bellum senatus . . . deinde, quod] Hæc si integra sunt, sic

videntur exponenda: senatusconsultum recitari jussit, cujus hoc erat primum caput, quod bellum senatus Perseo jussisset: alterum deinde illud, quod, etc. Sed magis placeret: Senatusconsulta recitari jussit: primum, quo senatus bellum Perseo jussisset: deinde, quo . . . censuisset. Deinde etiam malleus bellum cum Perseo: quia ita locutus est Livius, l. XXXI. c. 8. et l. XXXVI. c. 2. Denique nobis suspectum est verbum jussisset: quia juberi populi est, senatus decernere, censere. Infra, c. 36. quum jam bellum regi eorum . . . et senatus decresset, et populus jussisset.

¹¹ Veteres centuriones quam plurimum] Lege cum Gronovio quam plurimos.

bentes, impedirent; aut prohiberent consulem, quem cuique or- U. C. 581.
dinem assignari e republica esset, eum assignare. Si quid in A. C. 174.
ea re dubium esset, ad senatum rejicerent.

XXXIV. Postquam consul, quæ voluerat, dixit, Sp. Li-
gustinus ex eo numero, qui tribunos plebis adpellaverant, a
consule et ab tribunis petiit, ut sibi paucis ad populum agere
liceret. Permissu omnium ita locutus fertur. *Sp. Ligustinus* Sp. Ligusti-
ni oratio ad
populum.
tribus Crustumina ex Sabinis sum oriundus, Quirites. Pater
mihi iugerum agri reliquit et parvum tugurium, in quo natus
educatusque sum: hodieque ibi habito. ¹² *Quum primum in æta-*
tem veni, pater mihi uxorem fratris sui filiam dedit: quæ se-
cum nihil attulit, præter libertatem pudicitiamque, et cum his
fecunditatem, quanta vel in diti domo satis esset. Sex filii
nobis, duæ filiae sunt: utraque jam nuptæ. Filii quatuor togas
viriles habent, duo prætextati sunt. Miles sum factus, P.
Sulpicio, C. Aurelio consulibus. In eo exercitu, qui in Mace-
doniam est transportatus, biennium miles gregarius fui adver-
sus Philippum regem: tertio anno virtutis causa ¹³ *mihi T.*
Quinctius Flaminius decimum ordinem hastatum assignavit.
Devicto Philippo Macedonibusque, quam in Italiam ¹⁴ *portati*
ac dimissi essemus, continuo miles voluntarius cum M. Porcio
consule in Hispaniam sum profectus. Neminem omnium im-
peratorum, qui vivant, acriorem virtutis spectatorem ac judicem
fuisse sciunt, qui et illum et alios duces longa militia experti
sunt. hic me imperator dignum iudicavit, cui ¹⁵ *primum hasta-*
tum prioris centuriæ assignaret. Tertio iterum voluntarius
miles factus sum in eum exercitum, qui adversus Ætolos et
Antiochum regem est missus. ¹⁶ *a M. Acilio* ¹⁷ *mihi primus*
princeps prioris centuriæ est assignatus. Expulso rege An-
tiocho, subactis Ætolis, reportati sumus in Italiam: ¹⁸ *et dein-*

¹² *Quum primum in ætatem veni]*
De eo dicitur qui adolevit juvenisque
est: quod adolescentia et pubertas pri-
ma ætas videatur esse, perinde quasi
in ætatibus pueritia non sit habenda.
Hinc ab ineunte ætate est a principio
adolescentiæ. TURNEBUS.

¹³ *Mihi . . . decimum ordinem Has-*
tatum assignavit] Me iussit esse cen-
turiationem decimi ordinis Hastatorum.

¹⁴ *Portati]* Lege reportati, ut in-
fra in hac ipsa oratione.

¹⁵ *Primum Hastatum prioris cen-*
turiæ] Hastatorum, Principum, et
Triariorum corpora in decem singula
manipulos distributa erant: unusquis-
que manipulus in duos ordines, vel
duas centurias. Dicit igitur Ligusti-
nus se factum esse centurionem prioris
centuriæ in primo Hastatorum mani-
pulo.

¹⁶ *A M. Acilio]* Sic recte Sigo-
nius. Ante a M. Cælio.

¹⁷ *Mihi primus Princeps prioris cen-*
turiæ est assignatus] Factus sum cen-
turio prioris centuriæ in primo mani-
pulo Principum. De his gradibus Ro-
manæ militiæ vide fusius disserentem
Lipsium l. II. de Mil. Rom. Dial. 8.

¹⁸ *Et deinceps bis, quæ annua]* Nul-
lus nobis sensus videtur ex his verbis
erui posse, de quibus tamen interpre-
tes plerique siluerunt. Solus, quem
viderimus, Dujatius interpretationem
afferre conatus est, sed parum feliciter.
Existimat enim Ligustinum dicere, se
pro sedecim annis militiæ, quos leges
expleri juberent, duos ac triginta im-
plevisse. At primo non sedecim, sed
viginti annua stipendia merere debe-
bant Romani pedites: qua de re vid.
Lips, l. I. de Mil. Rom. Dial. 2. De-

... creabant legiones, stipendia feci. Bis de-
 ... xxi, semel Q. Fulvio Flacco, iterum Ti.
 ... tore. A Flacco inter ceteros, quos vir-
 ... provincia ad triumphum deducebat, de-
 ... nullo rogatus, in provinciam ii. Quater
 ... primum pilum duxi: quater et tricies vir-
 ... ab imperatoribus sum: sex civicas coro-
 ... duo stipendia annua in exercitu emerita
 ... annis sum quinquaginta. Quod si mihi nec
 ... emerita essent, necdum ætas vacationem daret,
 ... quatuor milites pro me uno vobis dare, P. Li-
 ... equum erat me dimitti. Sed hæc pro causa mea
 ... scelim: ipse me, quoad quisquam, qui exercitus
 ... militem judicabit, numquam sum excusaturus.
 ... me dignum judicent tribuni militum, ipsorum est
 ... quis me virtute in exercitu præstet, dabo operam;
 ... na fecisse me et imperatores mei, et qui una stipen-
 ... d, testes sunt. Vos quoque æquum est, commilitones,
 ... vacationis vobis usurpatis jus, quum adolescentes nihil
 ... magistratum senatusque auctoritatem usquam feceri-
 ... proque in potestate senatus ac consulum esse, et om-
 ... loca ducere, quibus rempublicam defensuri sitis.

XXXV. Hæc ubi dixit, conlaudatum multis verbis con-
 ... concione in senatum duxit. Ibi quque ei ex aucto-
 ... senatus gratiæ actæ, tribunique militares in legione
 ... primum pilum virtutis causa ei adsignarunt. ceteri
 ... rationes, ommissa adpellatione, ad delectum obedienter
 ... ponderunt. Quo maturius in provincias magistratus pro-
 ... ceuntur, Latinæ Kalendis Juniis fuere: eoque sollemni
 ... lecto, C. Lucretius prætor, omnibus, quæ ad classem
 ... erant, præmissis, Brundisium est profectus. Præter
 ... exercitus, quos consules comparabant, C. Sulpicio
 ... prætori negotium datum, ut quatuor legiones scri-
 ... et urbanas justo numero peditum equitumque; ²¹ iisque
 ... quatuor tribunos militum ex senatu legeret, qui præessent:
 ... us latini nominis imperaret quindecim millia peditum,
 ... mille et ducentos equites. Is exercitus uti paratus esset,
 ... quo senatus censuisset. P. Licinio consuli ad exercitum

note Augustinus ipse infra dicit se duo
 tantum et viginti stipendia annua eme-
 rita habere, non duo et triginta. Nos
 nihil habemus plane, quod de hoc loco
 dicere possimus.

[*Ordinem quo me dignum judi-*
cant . . . ipsorum est potestatis] Supple,
judicare, statuere. Legit Gronovius
no.

semper ita fecisse me] Redun-
 + *vocula ita.*

21 *Iisque quatuor tribunos militum*
ex senatu legeret, qui præessent] Hoc
 notandum. Nam ex more solito tri-
 buni alternis imperitabant, ut obser-
 vatum est ad l. XL. c. 41. Sed his, qui
 ex senatu leguntur, datur nimirum ob
 ampliorem dignitatis gradum extraor-
 dinaria potestas. Nisi forte mendum
 est in numero, legendumque *quatuor*
 et viginti tribunos. * Sex enim tribuni
 creabantur in singulas legiones.

civilem socialemque petenti addita auxilia, Ligurum ²² duo U. C. 581. millia, Cretenses sagittarii, (incertus numerus, ²³ quantum A. C. 171. rogati auxilia¹ Cretenses misissent) Numidæ item equites elephantique. In eam rem legati ad Masinissam Karthaginensesque missi, L. Postumius Albinus, Q. Terentius Culleo, C. Aburius. In Cretam item legatos tres ire placuit, A. Postumium Albinum, ²⁴ C. Decimium, A. Licinium Nervam.

XXXVI. Per idem tempus legati ab rege Perseo venerunt. eos ²⁵ in oppidum intromitti non placuit, quum jam bellum regi eorum et Macedonibus et senatus decresset, et populus jussisset. ²⁶ In ædem Bellonæ in senatum intro- Legati a Perseo. ducti ita verba fecerunt: *Mirari Persea regem, quid in Macedonia exercitus transportati essent. Si impetrari a senatu posset, ut ii revocentur, regem de injuriis, si quas sociis factas quererentur, arbitrato senatus satisfacturum esse.* Sp. Carvilius, ad eam ipsam rem ex Græcia remissus ab Cn. Sicinio, in senatu erat. is Perrhæbiam expugnatam armis, Thessaliæ aliquot urbes captas, cetera, quæ aut ageret, aut pararet rex, quum argueret, respondere ad ea legati jussi. Postquam hæsitabant, negantes sibi ultra quidquam mandatum esse, jussi renunciare regi, *Consulem P. Licinium brevi cum exercitu futurum in Macedonia esse. ad eum, si satisfacere in animo esset, mitteret legatos. Romam quod præterea mitteret, non esse:* ²⁷ *neminem eorum per Italiam ire liciturum.* Ita dimissis, P. Licinio consuli mandatum, intra undecimum diem juberet eos Italia excedere, et Sp. Carvilius mitteret, qui, donec navem conscendissent, custodiret. Hæc Romæ acta, nondum profectis in provinciam consulibus. Jam Cn. Sicinius, qui, priusquam magistratu abiret, Brundisium ad classem et ad exercitum præmissus erat, trajectis in Epirum quinque millibus peditum, trecentis equitibus, ad Nymphæum in agro Apolloniati castra habebat. Inde tribunos cum duobus millibus militum ad occupanda Dassaretiorum

¹ *auxilia* del. Crev.

²² *Duo millia*] Olim legebatur *insulæ mille milia*. Correxerit Sigonius. Error nempe natus erat ex numerorum notis *MM*.

²³ *Quantum rogati Cretenses misissent*] Vulgo *rogati auxilia*. Expunxit superfluum vocem Gronovio auctore Clericus.

²⁴ *C. Decimium*] C. Decimius infra XLIII. 11. fit prætor. Inde sumpsit hoc nomen Sigonius, quum prius hic legeretur *C. Decium*.

²⁵ *In oppidum*] Vid. not. 64. ad c. 20. supra.

²⁶ *In ædem Bellonæ*] Scribit Gronovius in *æde*: et sane sic solet Livius.

²⁷ *Neminem eorum per Italiam ire liciturum*] Fore ut neminem eorum liceat ire per Italiam. Hoc sine causa suspectum fuit Gronovio. *Liciturum* est vox proba, qua usus est Livius supra l. XXXII. c. 21. ut observat Jac. Gronovius: usus est et Cicero l. II. ad Att. Ep. 1. Nec necesse est mutare *neminem* in *nemini*. Tam enim dicitur *licet me hoc facere, quam licet mihi*. Vid. Novam Method. linguæ Latinæ.

U. C. 381. et Illyriorum castella, ipsis arcessentibus præsidia, ut tutio-
A. C. 171. res a finitimorum inpetu Macedonum essent, misit.

Legati in
Græciam,
et in Illyri-
cum.

XXXVII. Paucis post diebus Q. Marcius, A. Atilius, et P. et Ser. Cornelii Lentuli, et L. Decimius, legati in Græciam missi, Corcyram peditum mille secum advexerunt: ibi inter se et regiones, quas obirent, et milites dividerunt. Decimius missus est ad Gentium, regem Illyriorum, quem, si aliquem respectum amicitiae eum habere cerneret, tentare, aut etiam ad belli societatem perlicere^k jussus. Lentuli in Cephalleniam missi, ut in Peloponnesum trajicerent, oramque maris, in occidentem versi, ante hiemem circumirent. Marcio et Atilio Epirus, Ætolia, et Thessalia circumeundæ adsignantur. Inde Bœotiam atque Eubœam adspicere jussi; tum in Peloponnesum trajicere. ibi congressuros se cum Lentulis constituunt. Priusquam digrederentur a Corcyra, literæ a Perseo adlatæ sunt, quibus quærebat, quæ causa Romanis aut in Græciam trajiciendi copias, aut urbes occupandi, esset? Cui rescribi nihil placuit; nuncio ipsius, qui literas adtulerat, dici, *præsidii causa ipsarum urbium Romanos facere*. Lentuli, circum-euntes Peloponnesi oppida, quum sine discrimine omnes civitates adhortarentur, ut, quo animo, qua fide adjuvissent Romanos, Philippi primum, deinde Antiochi bello, eodem adversus Persea juvarent, fremitum in concionibus audiebant: Achæis indignantibus, eodem se loco esse, (qui omnia a principiis Macedonici belli præstitissent Romanis, et Macedonum Philippi bello hostes fuissent) quo Messenii atque Elii, qui pro Antiocho hoste arma adversus populum Romanum tulissent; ac, nuper in Achaicum contributi concilium, velut præmium belli se victoribus Achæis tradi quererentur.

Achæorum
querelæ.

XXXVIII. Marcius et Atilius²⁸ ad Gitanas, Epiri oppidum decem millia ab mari, quum adscenderent, concilio Epirotarum habito, cum magno omnium adsensu auditi sunt: et quadringentos juventutis eorum in Orestas, ut præsidio essent²⁹ liberatis ab se Macedonibus, miserunt. Inde in Ætoliā progressi, ac paucos ibi morati dies, dum in prætoris mortui locum alius subficeretur, et³⁰ Lycisco præ-

^k pellicere Crev.

28 *Ad Gitanas*] Nomen incognitum. Pro his duabus vocibus legendum censet Jac. Gronovius *Ægilipa*, oppidum memoratum Straboni et Stephano ex Homero. Sed de mendo constare non potest, nisi constet nos omnia scire debere.

29 *Liberatis ab se Macedonibus*] Videtur *ab se* referri debere ad Epirotas, quamvis nulla hujus rei prius facta

fuerit mentio. Sed Marcius qui tantummodo a Corcyra in Epirum venerat, nullos potuerat liberare Macedonas, quum ne Macedoniam quidem attigisset. Forsan aliquod mendum latet.

30 *Lycisco prætor*] MS. exemplar habuit *Pr.* unde quidam fecere *præfecto*, ut in nonnullis editionibus legitur. Sed patet ex iis verbis quæ præ-

tore facto, quem Romanorum favere rebus satis compertum U. C. 581:
A. C. 171. erat, transierunt in Thessaliam. Eo legati Acarnanum, et Bœotorum exsules venerunt. Acarnanes nunciare jussi, *Quæ Philippi primum, Antiochi deinde bello, decepti* ³¹ *pollicitationibus regis, adversus populum Romanum commisissent, ea corrigendi occasionem illis oblatam. Si male meriti clementiam populi Romani experti essent, bene merendo liberalitatem experirentur.* Bœotis exprobratum, societatem eos cum Perseo junxisse. iis, quum culpam in Ismeniam, principem alterius partis, conferrent, ³² et quasdam civitates dissentientes in causam deductas, *adpariturum id esse*, Marcius respondit: *singulis enim civitatibus de se ipsis consulendi potestatem facturos.* Thessalorum Larissæ fuit concilium. ibi et Thessalis benigna materia gratias agendi Romanis pro libertatis munere fuit; et legatis, quod, et Philippi prius et post Antiochi bello, enise adjuti a gente Thessalorum essent. hac mutua commemoratione meritorum accensi animi multitudinis ad omnia decernenda, quæ Romani vellent. Secundum hoc concilium legati a Perseo rege venerunt, privati maxime hospitii fiducia, quod ei paternum cum Mar- Legati a
Perseo ad
Marcium. cio erat. Ab hujus necessitudinis commemoratione orsi, petierunt legati, in colloquium veniendi regi potestatem faceret. Marcius, *Et se ita a patre suo accepisse, dixit, amicitiam hospitiumque cum Philippo fuisse. minime inmemorem necessitudinis ejus legationem eam suscepisse. Conloquium, si satis commode valeret, non fuisse dilaturum: nunc, ubi primum posset, ad Peneum flumen, qua transitus ab Homolio* ¹ *Dium esset, præmissis, qui nunciarent regi, venturos.*

XXXIX. Et tum quidem ab Dio Perseus in interiora regni recipit ² se, levi aura spei objecta, quod Marcius ipsius causa suscepisse se legationem dixisset. Post dies paucos ad constitutum locum venerunt. Magnus comitatus Conloqui-
um inter re-
gem et le-
gatos Rom. fuit regius, quum amicorum, tum satellitum turba stipante. Non minore agmine legati venerunt, et ab Larissa multis prosequentibus, et legationibus civitatum, quæ conveniant Larissam, et renunciare domum certa, quæ audissent, volebant. Inerat cura insita mortalibus videndi congregantes nobilem regem; et populi principis terrarum omnium legatos. Postquam in conspectu steterunt, dirimente amne, paullisper internunciando cunctatio fuit, utri transgrederentur. aliquid illi regiæ majestati, aliquid hi populi Romani

¹ *Omolio* Gron. Crev.

² *recepit* Eæd.

cedunt, legendum esse *prætoris*, quod Sigonius voluerat.

³¹ *Pollicitationibus regis*] At duo reges nominati sunt, Philippus et Antiochus. Lege ergo *regis*.

³² *Et quasdam civitates*] Et dicant quasdam civitates, quæ dissentirent, ab Ismenia et Persei fautoribus deductas esse in illam causam, coactas esse illam partem sequi.

U. C. 381. nomini, quum præsertim Perseus petisset colloquium, existimabant deberi. Joco etiam Marcius cunctantes movit. Minor, inquit, ad majorem, et (³³ quod Philippo ipsi cognomen erat) *filius ad patrem transeat*. Facile persuasum id regi est. Aliud deinde ambigebatur, cum quam multis transiret. Rex, cum omni comitatu transire, æquum censebat: legati vel cum tribus venire jubebant, vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Hippian et Pantauchum, quos et legatos miserat, principes amicorum, obsides dedit. Nec tam in pignus fidei obsides desiderati erant, quam ut adpareret sociis, nequaquam ex dignitate pari congregi regem cum legatis. Salutatio non tamquam hostium, sed hospitalis ac benigna fuit; positisque sedibus consederunt.

Marcii oratio.

XL. Quum paullisper silentium fuisset: *Expectari, nos, inquit Marcius, arbitror, ut respondeamus literis tuis, quas Corcyram misisti; in quibus quæris, quid ita legati cum militibus venerimus, et præsidia in singulas urbes dimittamus? Ad hanc interrogationem tuam et non respondere vereor, ne superbum sit, et vera respondere, ne nimis acerbum audienti tibi videatur. Sed quum aut verbis castigandus, aut armis sit, qui fœdus rumpit; sicut bellum adversus te alii, quam mihi, mandatum malim, ita orationis acerbitem adversus hospitem,* ³⁴ *utcumque est, subibo: ³⁵ sicut medici, quum salutis causa tristiora remedia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, unam rem te, quæ facienda fuerit, senatus fecisse censet; quod legatos Romam ad renovandum *** judicat potius, quam, quum renovatum esset, violandum. Ahrupolim, socium atque amicum populi Romani, regno expulisti. Artetari interfectores, ut cæde (ne quid ultra dicam) lætatum adpareret, recepisti, qui omnium Illyriorum fidissimum Romano nomini regulum occiderant. Per Thessaliam et Maliensem agrum cum exercitu contra fœdus Delphos isti: Byzantiis item contra fœdus misisti auxilia. Cum Bæotis, sociis nostris, ³⁶ secretam tibi ipsi societatem, quam non licebat, jurejurando pepigisti. Thebanos legatos, Eversam^a et Callicritum, venientes a nobis, quærere malo, quis interfecerit, quam arguere. In Ætolia bellum intestinum et cædes principum per quos, nisi per tuos, factæ videri possunt? Dolopes a te ipso evastati sunt. Eumenes rex, ab Roma quum in regnum rediret, prope ut victima Delphis*

^a Eversoam Crev.

33 * *Quod Philippo ipsi cognomen erat*] Quia Marcio cognomen erat Philippus, quod patri Persei nomen fuerat.

34 *Utcumque est*] Supple, res. Quantumvis grave sit acerbitem orationis adversus hospitem expromere. Magis

placeret tamen, quæcumque est.

35 *Sicut medici, quum*] Potest abesse vocula *quum* sine sensus dispendio.

36 * *Secretam tibi ipsi*] Peculiarem et propriam tibi ipsi, separatim a nobis.

in sacro loco ante aras mactatus, quem insimulet, piget re- U. C. 581.
 ferre. Quæ hospes Brundisinus occulta facinora indicet, cer- A. C. 171.
 tum habeo, et scripta tibi omnia ab Roma esse, et legatos tuos
 renuunciasse. Hæc ne dicerentur a me, uno modo vitare potu-
 isti, non quærendo, quam ob causam exercitus in Macedoniam
 traficerentur, aut præsidia in sociorum urbes mitteremus.
 Quærenti tibi superbius tacuissemus, quam vera respondimus.
 Equidem pro paterno nostro hospitio faveo orationi tuæ, et opto,
 ut aliquam mihi materiam præbeas agendæ tuæ apud senatum
 causæ.

XLI. Ad ea rex: Bonam causam, si apud iudices æquos *Peræus* so
 ageretur, apud eosdem et accusatores et iudices agam. *Eorum* purgat.
 autem, quæ objecta sunt mihi, partim ea sunt, quibus nescio an
 gloriari debeam; partim, quæ fateri non erubescam; partim,
 quæ verbo objecta verbo negare sit. Quid enim, si legibus ves-
 tris hodie reus sim, aut index Brundisinus, aut Eumenes mihi
 objiciat, ut accusare potius vere, quam conviciari, videantur?
 Scilicet, nec Eumenes, quum tam multis gravis publice ac pri-
 vatim sit, alium, quam me, inimicum habuit: neque ego potio-
 rem quemquam ad ministeria facinorum, quam Rammium,
 (quem neque unquam ante videram, nec eram postea visurus)
 invenire potui. Et Thebanorum, quos naufragio perisse con-
 stat, et Artetari cædis mihi reddenda ratio est. in qua tamen
 nihil ultra objicitur, quam interfectores ejus in regno exulasse
 meo. Cujus conditionis iniquitatem ita non sum recusaturus,
 si vos quoque accipitis, ut, quicumque exsules in Italiam aut
 Romam se contulerunt, his facinorum, propter quæ damnati
 sunt, auctores vos fuisse fateamini. Si hoc et vos recusabitis,
 et omnes aliæ gentes, ego quoque inter ceteros ero. Et, Her-
 cule, quid adinet cuiquam exsilium patere, si nusquam exsuli
 futurus locus est? Ego tamen istos, ut primum in Macedonia
 esse, admonitus a vobis, comperi, requisitos abire ex regno
 jussi, et in perpetuum interdixi finibus meis. Et hæc quidem
 mihi, tamquam causam dicenti reo, objecta sunt: illa, tam-
 quam regi, et quæ de fædere, quod mihi est vobiscum, discepta-
 tionem habeant. Nam, si est in fædere ita scriptum, ut ne, si
 bellum quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat,
 mihi fatendum est, quod me armis adversus Abrupolim, socium
 populi Romani, defenderim, fædus violatum esse. Sin autem
 hoc et ex fædere licuit, et jure gentium ita comparatum est, ut
 arma armis propulsentur, quid tandem me facere decuit, quum
 Abrupolis fines mei regni usque ad Amphipolim pervastasset,
 multa libera capita, magnam vim Mancipiorum, multa millia
 pecorum abegisset? Quiescerem et paterer, donec Pellam et in
 regiam meam armatus pervenisset? At enim bello quidem
 justo sum persecutus; sed vinci non oportuit eum, neque ea,
 quæ victis accidunt, pati: quorum casum quum ego subierim,

U. C. 581. *qui sum armis lacessitus, quid^o potest queri sibi accidisse, qui*
 A. C. 171. *caussa belli fuit? Non sum eodem modo defensurus, Romani,*
quod Dolopas armis coërcuerim: quia,³⁷ etsi non merito eor-
um, jure feci meo; quum mei regni, meæ ditionis essent, ves-
tro decreto patri adtributi meo. Nec, si caussa reddenda sit,
non vobis, nec fæderatis, sed iis, qui ne in servos quidem sæva
atque injusta imperia probant, plus æquo et bono sævisse in eos
videri possum. quippe Euphranorem, præfectum a me inposi-
tum, ita occiderunt, ut mors pænarum ejus levissima fuerit.

XLII. *At, quum processissem inde ad visendas Larissam,*
et Antrona, et³⁸ Pylleon, quo in propinquo multo ante debita
vota persolverem, Delphos sacrificandi caussa adscendi. Et
hic, criminis augendi caussa, cum exercitu me fuisse adjicitur.
Scilicet, ut, quod nunc vos facere queror, urbes occuparem, ar-
cibus inponerem præsidia. Vocate in concilium Græciæ civi-
tates, per quas iter feci; queratur unusquilibet militis mei in-
jurium; non recusabo, quin, simulato sacrificio, aliud petisse
videar. Ætolis et Byzantiis præsidia misimus, et cum Bæotis
amicitiam fecimus. Hæc, qualiacumque sunt, per legatos meos
non solum indicata, sed etiam excusata sunt sæpe in senatu ves-
tro: ubi aliquos ego disceptatores, non tam æquos, quam te, Q.
Marci, paternum amicum et hospitem, habebam. Sed nondum
Romam accusator Eumenes venerat; qui calumniando omnia
detorquendoque suspecta et invisæ efficeret, et persuadere vobis
conaretur, non posse Græciam in libertate esse, et vestro mu-
nere frui, quoad regnum Macedonia incolume esset. Circuma-
getur hic orbis: erit mox, qui arguat, ne quidquam Antiochum
³⁹ ultra juga Tauri remotum: graviolem multo Asia, quam
Antiochus fuerit, Eumenem esse: nec conquiescere socios ves-
tros posse, quoad regia Pergami sit. eam arcem supra capita
finitimarum civitatum inpositam. Ego hæc, Q. Marci et A.
Atili, quæ aut a vobis objecta, aut purgata a me sunt, talia
esse scio, ut aures, ut animi audientium sint: nec tam referre,
quid ego, aut qua mente fecerim, quam quomodo id vos factum
accipiatis. Consciis mihi sum, nihil me scientem deliquisse:
et, si quid fecerim imprudentia lapsus, corrigi me et emendari
castigatione hac posse. Nihil certe insanabile, nec quod bello
et armis persequendum esse censeatis, commisi: at^p frustra
clementiæ gravitatisque vestræ fama vulgata per gentes est, si

^o qui Gron. Crey. ^p aut Eæd.

37. * *Etsi non merito eorum*] Etiam si concederem illos non meruisse ea quæ passi sunt.

38 *Pylleon*] Legit Turnebus *Pteleon* ex Homeri Catalogo, Ἀρχιάλων τ' Ἀντρωνά, ἰδὲ Πτελιὸν λεχέσποιν. Infra quoque, c. 67. hujus libri, Antron et Pteleon ut vicinæ urbes conjunguntur.

Itaque certa constat huic emendationi auctoritas.

39 *Ultra juga Tauri remotum*] Magis Livianum foret *emotum*, quod annotavit Gronovius ad c. 50. hujus libri. Vid. supra l. XXXVII. c. 53. et l. XXXVIII. c. 53. et aliquot aliis in locis.

*talibus de caussis, quæ vix querela et expostulatione dignæ sunt, U. C. 581.
arma cupitis, et regibus sociis bella infertis. A. C. 171.*

XLIII. Hæc dicenti tum adsensus Marcius auctor fuit mittendi Romam legati, quum experienda omnia ad ultimum, nec prætermittendum⁴⁰ spem ullam censuisset. Reliqua consultatio erat, quonam modo tutum iter legatis esset. ad id quum necessaria petitio induciarum videretur, cupe-
retque Marcius, neque aliud conloquio petisset, gravate et⁴⁰ in magnam gratiam petentis concessit. nihil enim satis *Induciarum.* paratum ad bellum in præsentia habebant Romani, non exercitum, non ducem: quum Perseus (ni spes vana pacis obræcasset consilia) omnia præparata atque instructa haberet, et suo maxime tempore atque alieno hostibus incipere bellum posset. Ab hoc conloquio, fide induciarum interposita, ⁴¹ legati Romani in Bæotiam comparati sunt. Ibi jam *Bæotiarum* motus cœperat esse, discedentibus a societate communis *motus.* concilii Bæotorum quibusdam populis, ex quo renunciatum erat, respondisse legatos, adpariturum, quibus populis proprie societatem cum rege jungi displicuisset. Primi a Chæronea legati, deinde a Thebis, in ipso itinere occurrerunt, adfirmantes non interfuisse se, quo societas ea decreta esset, concilio: quîs, legati, nullo in præsentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt. Thebis magna contentio orta erat ex alio certamine. Comitibus prætoribus Bæotorum victa pars, injuriam persequens, coacta multitudine decretum fecit Thebis, ne Bæotarchæ urbibus reciperentur. Exsules Thepias universi concesserunt: inde (recepti enim sine cunctatione erant) Thebas, jam mutatis animis, revocati decretum faciunt, ut duodecim, qui privati cœtum et concilium habuissent, exilio multarentur. Novus deinde prætor (Ismenias is erat, vir nobilis ac potens) capitalis poenæ absentes eos decreto damnat. Chalcidem fugerant: inde ad Romanos Larissam profecti, ⁴² causam cum Perseo societatis in Ismeniam contulerant. ⁴³ Ex contentione ortum certamen. utriusque tamen partis legati ad Romanos venerunt, et exsules accusatoresque Ismenias, et Ismenias ipse.

XLIV. Chalcidem ut ventum est, aliarum civitatum

⁴⁰ prætermittendam Gron. Crev.

⁴⁰ * *In magnam gratiam petentis]* Ita ut rex, qui petebat inducias, magnam gratiam pro iis concessis debere videretur.

⁴¹ *Legati Romani in Bæotiam comparati sunt]* Vitium esse videtur in verbo *comparati*. Legit Gronovius *conversi*.

⁴² *Causam cum Perseo societatis]* Videtur hic excidisse aliquod verbum, quale esset *initæ*. Sic enim rotundior

foret oratio: *causam initæ cum Perseo societatis*.

⁴³ *Ex contentione ortum certamen]* Hæc alio caractere edenda curavimus, tanquam dicta ab exsulis Bæotis. Ii nempe significant ex contentione quæ fuerat inter ipsos et Ismeniam de societate cum Perseo, ortum certamen, quod eo eruperat, ut ipsis in exilium abire necesse foret.

U. C. 581. principes, id quod maxime gratum erat Romanis, suo qui-
 A. C. 171: que proprio decreto Persei societatem adspernati, Romanis
 se adjugebant: Ismenias gentem Bœotorum in fidem Ro-
 manorum permitti æquum censebat. inde certamine orto,
 nisi in tribunal legatorum perfugisset, haud multum abfuit,
 quin ab exsulibus fautoribusque eorum interficeretur. The-
 bæ quoque ipsæ, quod Bœotiæ caput est, in magno tumultu
 erant, aliis ad regem trahentibus civitatem, aliis ad Roma-
 nos. et turba Coronæorum* Haliartiorumque convenerat
 ad defendendum decretum regiæ societatis. sed constantia
 principum, docentium cladibus Philippi Antiochique, quan-
 ta esset vis et fortuna imperii Romani, victa eadem multi-
 tudo et, ut tolleretur regia societas, decrevit, et eos, qui
 auctores paciscendæ amicitiae fuerant, ad satisfaciendum
 legatis Chalcidem misit, fideique legatorum commendari
 civitatem jussit. Thebanos Marcius et Atilius læti audie-
 runt, ⁴⁴ auctoresque et his separatim singulis fuerunt ad re-
 novandam amicitiam mittendi Romam legatos. Ante om-
 nia exsules restitui jusserunt, et ⁴⁵ auctores regiæ societatis
 decreto suo damnarunt. Ita, quod maxime volebant, dis-
 cussio Bœotico concilio, Peloponnesum proficiscuntur, Ser-
 Cornelio Chalcidem arcessito. Argis præbitum est iis con-
 cilium: ubi nihil aliud a gente Achæorum petierunt, quam
 ut mille milites darent. id præsidium ad Chalcidem tuen-
 dam, dum Romanus exercitus in Græciam trajiceretur, mis-
 sum est. Marcius et Atilius, peractis, quæ agenda in Græ-
 cia erant, principio hiemis Romam redierunt.

Bœoticum
 concilium
 discussum.

Legati
 Rom. in A-
 siæ insulas.

XLV. Inde legatio sub idem tempus in Asiam circum
 insulas missa. tres erant legati, Ti. Claudius, P. Postumius,
 M. Junius. ii circumeuntes hortabantur socios ad suscipi-
 endum adversus Persea pro Romanis bellum: et, quo quæ-
 que opulentior civitas erat, eo adcuratius agebant, quia mi-
 nores secuturæ majorum auctoritatem erant. Rhodii maxi-
 mi ad omnia momenti habebantur, quia non favere tantum,
 sed adjuvare etiam viribus suis bellum poterant, quadra-
 ginta navibus auctore ⁴⁶ Hegesilocho comparatis. qui, quum
 in summo magistratu esset, (Prytanin ipsi vocant) multis
 rationibus pervicerat Rhodios, ut, omissa, quam sæpe vanam

* Coronæorum Crev.

⁴⁴ *Auctoresque et his separatim sin-
 gulis]* Recte Gronovius, *auctoresque et
 his, nempe Thebanis, et separatim sin-
 gulis Bœotiæ civitatibus.* Id et postu-
 lat sensus, et firmat Polybii auctoritas,
 Legat. 73.

⁴⁵ *Auctores regiæ societatis decreto
 suo damnarunt]* Ismenias cum Niceta
 quodam in carcerem conjecti, non

multo post mortem sibi consciverunt.
 Testis est Polybius ibidem.

⁴⁶ *Hegesilocho]* Hic olim legebatur
Hegesilo. Apud Polyb. vero Legat. 64,
 vocabatur hic idem Rhodiorum magis-
 tratus *Ἡγείλοχος*. Fulvius Ursinus alter-
 rum ex altero correxit, ut hic habere-
 tur *Hegesilocho*, apud Polybium *Ἡγεί-
 λος*.

experti essent, regum fovendorum spe, Romanam societa- U. C. 581.
tam (unam tum in terris vel viribus, vel fide stabilem) reti- A. C. 171.
nerent. *Bellum inninere cum Perseo: desideraturos Roma-
nos eundem navalem adparatum, quem nuper Antiochi, quem
Philippi ante bello vidissent. trepidaturos tum repente paranda
classe, quum mittenda esset; nisi reficere naves, nisi instruere
navalibus sociis cœpissent. Id eo magis enise faciendum esse,
ut crimina delata ab Eumene fide rerum refellerent.* His inci-
tati, quadraginta navium classem instructam ornatamque
legatis Romanis advenientibus, ut non expectatam adhor-
tationem esse adpareret, ostenderunt. Et hæc legatio mag-
num ad conciliandos animos civitatum Asiæ momentum
fuit. Decimius unus sine ullo effectu, captarum etiam pe-
cuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis, Romam
rediit.

XLVI. Persens, quum a colloquio Romanorum in Ma- Persens le-
gatos By-
zantium et
Rhodum
mittit.
cedoniam recepisset sese, legatos Romam de inchoatis cum
Marcio conditionibus pacis misit: ⁴⁷ et Byzantium et Rho-
dam literas legatis ferendas dedit. In literis eadem senten-
tia ad omnes erat: *conlocutum se cum Romanorum legatis.
quæ audisset, quæque dixisset, ita disposita, ut superior
fuisse in disceptatione videri posset. Apud Rhodios legati
addiderunt, Confidere pacem futuram. auctoribus enim Mar-
cio atque Atilio, missos Romam legatos. Si pergerent Ro-
mani contra fœdus movere bellum, tum omni gratia, omni ope
nitendum fore Rhodiis, ut reconcilient pacem. Si nihil de-
precaudo proficiant, id agendum, ne omnium rerum jus ac po-
testas ad unum populum perveniat. Quum ceterorum id inter-
esse, tum præcipue Rhodiorum, ⁴⁸ qui plus inter alias civitates
dignitate atque opibus excellent: quæ serva atque obnoxia
fore, si nullus alio sit, quam ad Romanos, respectus. Magis
et literæ et verba legatorum benigne sunt audita, quam
momentum ad mutandos animos habuerunt: potentior
esse partis melioris auctoritas cœperat. Responsum ex
decreto est: Optare pacem Rhodios. si bellum esset, ne quid
ab Rhodiis speraret aut peteret rex, quod veterem amicitiam,*

⁴⁷ Et Byzantium, et Rhodum] Hic aliquid videtur vel corruptum esse, vel excidisse. Hoc probant primo ea quæ sequuntur. In litteris eadem sententia ad omnes erat. Vox enim omnes latius aliquid sonat, quam ut de duabus tantum civitatibus, Byzantio et Rhodo, dici poterit. Deinde vero Polybius, ex quo hæc omnia descripta sunt, significat Legat. 65. plures fuisse populos, ad quos hæc litteræ missæ fuerint. Postquam enim exposuit, quid illæ litteræ continerent, subiungit: Circa

alias quidem civitates per tabellarios duntaxat litteras illas misit: Rhodum vero etiam legatos cum litteris. Itaque hic Livii locus culpa librariorum deformatus profecto est, et ejus sententia ex Polybio refigenda.

⁴⁸ Qui plus . . . excellent] Si hoc modo legatur, vacat, et plus. Lege quo plus. Polybius, ὁ ὅτι πλεον ὑπερβαίνει τῆς ἰσχυρίας καὶ παρρησίας, καὶ διατιλῶσι στρατιῶντος ἢ μόνον τῆς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλασθερίας.

U. C. 581. *multis magnisque meritis pace belloque partam, disjungeret*
 A. C. 171. *sibi ab Romanis.* ⁴⁹ Ab Rhodo redeuntēs, Bœotiæ quoque civitates, et Thebas, et Coronæam, et Haliartum, adierunt: quibus expressum invitis existimabatur, ut, relicta regia societate, Romanis adjungerentur. Thebani nihil moti sunt: quamquam nonnihil, et damnatis principibus, et restitutis exsulibus, succensebant Romanis. Coronæi et Haliartii, favore quodam insito in reges, legatos in Macedoniam miserunt, præsidium petentes, quo se adversus inpotentem superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab rege est*, *præsidium se propter inducias cum Romanis factas mittere non posse: tamen suadere, ita a Thebanorum injuriis, qua possent, ut se vindicarent, ne Romanis præberent caussam in se sæviendi.*

Marcus le-
gationem
renunciat.

Senibus in-
probatus.

XLVII. Marcus et Atilius Romam quum venissent, legationem in Capitolio ita renunciarunt, ut nulla re magis gloriarentur, quam decepto per inducias et spem pacis rege. *Adeo enim adparatibus belli fuisse instructum, ipsis nulla parata re, ut omnia opportuna loca præoccupari ante ab eo potuerint, quam exercitus in Græciam trajiceretur. Spatio autem induciarum sumto, venturum illum nihilo paratiorem; Romanos omnibus instructiores rebus cæpturos bellum. Bœotorum quoque se concilium arte distraxisse, ne conjungi amplius ullo consensu Macedonibus possent. Hæc, ut summa ratione acta, magna pars senatus adprobabat: veteres et moris antiqui memores negabant, se in ea legatione Romanas agnoscere artes. Non per insidias et nocturna prælia, nec simulatam fugam improvisosque ad incautum hostem reditus, nec ut astu magis, quam vera virtute, gloriarentur, bella majores gessisse.* ⁵⁰ *indicere prius, quam gerere, solitos bella, denunciare etiam; interdum locum finire, in quo dimicaturi essent. Eadem fide indicatum Pyrrho regi medicum, vitæ ejus insidiantem: eadem* ⁵¹ *Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis. Hæc Romana esse, non versutiarum Punicarum, neque calliditatis Græcæ: apud quos fallere hostem, quam vi superare, gloriosius fuerit. Interdum in præsens tempus plus profici dolo, quam virtute: sed ejus demum animum in perpetuum*

* est del. Crev.

⁴⁹ *Ab Rhodo redeuntēs, Bœotiæ quoque civitates]* Polybius diversos legatos Rhodum et in Bœotiam missos esse clare docet Legat. 65. et 66. Quod ideo observamus, quia ceteroquin eum in hac omni narratione sequitur et describit noster.

⁵⁰ *Indicere... solitos bella, denunciare etiam]* Bellum indicebatur senatus decreto ac populi jussu: tum denunciabatur vel ipsi utique regi aut populo,

cui indictum fuerat, vel saltem ad proximum in finibus præsidium. Vid. supra, l. XXXI. c. 8.

⁵¹ *Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis]* Sigonius existimat alios hic auctores secutum esse Livium, quam quos secutus est in ipsa re narranda, supra l. V. c. 27. Gronovius legi posse putat *proditorem liberorum magistrum.*

vinci, cui confessio expressa sit, se neque arte, neque casu, sed U. C. 581.
 conlatis cominus viribus, justo ac pio bello esse superatum. A. C. 171.
 Hæc seniores, quibus nova hæc minus placebat sapientia.
 vicit tamen ea pars senatus, cui potior utilis, quam honesti,
 cura erat, ut comprobaretur prior legatio Marcii, ⁵² et eo-
 dem rursus in Græciam cum quinquereimibus remitteretur, In Græciam
 jubereturque cetera, uti e republica maxime visum esset, remittitur.
 agere. A. quoque Atilium miserunt ad occupandam Laris-
 sam in Thessalia, timentes, ne, si induciarum dies exisset,
 Perseus, præsidio eo ¹ misso, caput Thessaliæ in potestate
 haberet. Duo millia peditum Atilius ab Cn. Sicinio acci-
 pere ad eam rem agendam jussus. et P. Lentulo, qui ex
 Achaia redierat, trecenti ² milites Italici generis dati, ut
³ Thebis daret operam, ut in potestate Bœotia esset.

XLVIII. His præparatis, quamquam ad bellum consilia Legati Per-
 erant destinata, senatum tamen præberi legatis placuit. sei auditi.
 Eadem tere, quæ in colloquio ab rege dicta erant, ⁵⁴ relata
 ab legatis. Insidiarum Eumeni factarum crimen, et ma-
 xima cura, et minime tamen probabiliter, (manifesta enim
 res erat) defensum. Cetera deprecatio erat: sed non eis
 animis audiebantur, qui aut doceri, aut flecti possent. De-
 nunciatum, extemplo mœnibus urbis Romæ, Italia intra Excedere
 trigesimum diem excederent. P. Licinio deinde consuli, Italia jussi,
 cui Macedonia provincia obvenerat, denunciatum, ut exer-
 citui diem primam quamque diceret ad conveniendum. C. Lucretius
 Lucretius prætor, cui classis provincia erat, cum quadra- Pr. in Græ-
 ginta quinquereimibus ab urbe profectus: nam ex reffectis ciam navi-
 navibus alias in alium usum retineri ad urbem placuit. gat.
 Præmissus a prætore est ⁵⁵ frater Lucretius ⁴ cum quinque-
 reme una: jussusque, ab sociis ex fœdere acceptis navibus,
 ad Cephalleniam classi obcurrere. ab Rheginis triremi una,
 ab Locris duabus, ab Uritibus quatuor, præter oram Italiæ
 supervectus Calabriae extremum promontorium in Ionio
 mari, Dyrrhachium trajicit. Ibi decem ipsorum Dyrrha-
 chinorum, duodecim Issæorum, quinquaginta quatuor Gen-
 tii regis lembos nactus, simulans se credere, eos in usum
 Romanorum comparatos esse, omnibus abductis, die tertio
 Corcyram, inde protinus in Cephalleniam trajicit. C. Lu-

¹ eo del. Gron. Crev.

² trecenti Ead.

⁴ M. Lucretius Crev.

52 Et eodem rursus in Græciam]
 Tolle duas postremas voces, manifes-
 tum glossema, interpretando τῷ eodem
 inepte additum. Idem plane vitium
 inreperat supra l. XXXVII. c. 19.
 eodem Adramyttæum, ubi itidem no-
 men urbis tollendum esse monuimus.
 Hic videtur præterea exoidisse nume-
 rus quinquereimium.

53 * Thebis] Thebis manens, Thebas
 tenens.

54 * Relata] Iterata.

55 Frater M. Lucretius] In vulga-
 tis hic prætoris frater caret prænomine.
 Restitutum ei est hoc loco ex auctori-
 tate Gronovii, qui observavit eum ap-
 pellari M. Lucretium, infra c. 56.

U. C. 581. cretius prætor ab Neapoli profectus, superato freto, die
A. C. 171. quinto in Cephalleniam transmisit. Ibi stetit classis, simul
opperiens, ut terrestres copię trajicerentur, simul, ut onerarię,
ex agmine suo per altum dissipatę, consequerentur.

Licinius.
Cos. profi-
ciscitur in
Macedo-
niam.

XLIX. Per hos forte dies P. Licinius consul, votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab urbe profectus est. Semper quidem ea res cum magna dignitate ac majestate geritur: præcipue tamen convertit oculos animosque, quum ad magnum nobilemque, aut virtute aut fortuna, hostem, euntem consulem prosequuntur. Contrahit enim non ⁵⁶ officii modo cura, sed etiam studium spectaculi, ut videant ducem suum, cujus imperio consilioque ⁵⁷ summam rempublicam tuendam permiserunt. Subit deinde cogitatio animum, qui belli casus, quam incertus fortunę eventus, communisque Mars belli sit: adversa, secunda, quęque inscitia et temeritate ducum clades sæpe acciderint; quę contra bona prudentia et virtus adtulerit. Quem scire mortalium, utrius mentis, utrius fortunę consulem ad bellum mittant? triumphantemne mox cum exercitu victore scandentem Capitolium ad eosdem Deos, a quibus proficiscatur, visuri; an hostibus eam præbituri lætitiā sint? Persi autem regi, adversus quem ibatur, famam et bello clara Macedonum gens, et Philippus pater, inter multa prospere gesta Romano etiam nobilitatus bello, præbebat; tum ipsius Persei numquam, ex quo regnum accepisset, desitum belli expectatione celebrari nomen. cum his cogitationibus omnium ordinum homines proficiscentem consulem prosecuti sunt. Duo consulares tribuni militum cum eo missi, C. Claudius, Q. Mucius; et tres illustres juvenes, P. Lentulus, et duo Manlii Acidini. alter ⁵⁸ M. Manlii, alter L. Manlii filius erat. Cum iis consul Brundisium ad exercitum, atque inde, cum omnibus copiis transvectus, ad Nymphæam in Apolloniati agro posuit castra.

Perseus
consilium
habet.

L. Paucos ante dies Persens, postquam legati, ab Roma regressi, præciderant spem pacis, consilium habuit. Ibi ⁵⁹ aliquamdiu diversis sententiis certatum est. Erant, quibus vel stipendium pendendum, si injungeretur, vel agri parte cedendum, si multarent; quidquid denique aliud pacis crassa patiendum esset, non recusandum videretur, nec committendum, ut in aleam tanti casus se regnumque da-

⁵⁶ *Officii*] Privati: * ut cuique cum eo qui proficiscitur privatim aut amicitia, aut cognatio, aut alia aliqua necessitudo est.

⁵⁷ *Summam rempublicam*] Et hic, quemadmodum supra, c. 33. inversę erant literę P. R. pro R. P.

⁵⁸ *M. Manlii*] Atqui supra, l. VI. c. 20. memoravit Livius gentis Manlię decreto cautum esse, ne quis deinde M. Manlius vocaretur. Itaque hic titium est in prænominis.

⁵⁹ *Aliquamdiu diversis*] Sic recte Sigonius pro *aliquam diversis*.

ret. Si possessio haud ambigua regni maneret, multa diem U. C. 581. tempusque adferre posse, quibus non amissa modo recuperare, A. C. 171. sed timendus ultro iis esse, quos nunc timeret, posset. Ceterum multo major pars ferocioris sententiæ erat: Quidquid cessisset, cum eo simul regno protinus cedendum esse, adfirmabatur. Neque enim Romanos pecunia aut agro egere: sed hoc scire, quum omnia humana, tum maxima quæque et regna et imperia sub casibus multis esse. ⁶⁰ Karthaginiensium opes fregisse sese, et cervicibus eorum prapotentem finitimum regem inposuisse: Antiochum progeniemque ejus ⁶¹ ultra juga Tauri remotum. Unum esse Macedoniae regnum, et regione propinquum, et quod, ⁶² sicubi populo Romano⁷ sua fortuna labet, antiquos animos regibus suis videatur posse facere. Dum integræ res ⁶³ ** apud animum suum Persea debere, utrum, singula concedendo, nudatus ad extremum opibus extorrisque regno, Samothraciam aliamve quam insulam petere ab Romanis, ubi privatus superstes regno suo in contentu atque inopia consenescat, malit: an, armatus vindex fortunæ dignitatisque suæ, ita ut viro forti dignum sit, patiatur, quodcumque casus belli tulerit; aut victor liberet orbem terrarum ab imperio Romano. Non esse admirabilius Romanos Græcia pelli, quam Hannibalem Italia pulsum esse. neque, Hercule, videre, quî conveniat, fratri, adfectanti per injuriam regnum, summa vi restitisse; alienigenis bene parto eo cedere. ⁶⁴ Postremo ita bello et pace quæri, ut inter omnes conveniat, nec turpius quidquam esse, quam sine certamine cessisse regno: nec præclarius quidquam, quam pro dignitate ac majestate omnem fortunam expertum esse.

LI. Pellæ, in vetere regia Macedonum, hoc consilium erat. Geramus ergo, inquit, Diis bene juvantibus, quando ita videtur, bellum: literisque circa præfectos dimissis, Cition (Macedoniæ oppidum est) copias omnes contrahit. ipse centum hostiis sacrificio regaliter ⁶⁵ Minervæ, quam

⁷ populus Romanus Gron. Crev.

⁶⁰ *Carthaginiensium opes fregisse sese*] Vox sese redundat, et videtur nata esse ex vitiosa repetitione ultimarum litterarum verbi præcedentis.

⁶¹ *Ultra juga Tauri remotum*] Hic quoque, ut c. 42. supra, magis placeret emotum.

⁶² *Sicubi populus Romanus sua fortuna labet*] Recte videtur emendare Clericus, *Sicubi populo Romano sua fortuna labet*. Atque id quidem eo facilius admitti debet, quod P. R. aut additis pauculis litteris Pop. Rom. scribere vulgo solebant.

⁶³ *Sint cogitare*] Has duas voces adjicit Sigonius explendo senavi.

⁶⁴ *Postremo ita bello et pace quæri*] Locus corruptus: cujus sensum ægre, verba nullomodo assequi nos posse speramus. Ceterum ex particulis ita . . ut videtur inferri posse, aliquid prioris membro dictum fuisse, quod aliquatenus adversaretur iis quæ in secundo membro dicuntur: prorsus quasi priori membro præfixum esset *et quævis*, alteri tamen. Itaque suspicamur hanc fuisse Livii mentem, ut significare voluerit, ita potiore esse bello pacem, ut tamen inter omnes conveniat, etc.

⁶⁵ *Minervæ, quam vocant Alcidem*] Probabilis videtur Turnebi conjectura, qui legit *Alcidemum*, id est, populi re-

U. C. 581. vocant Alcidem, confecto, cum purpuratorum et satellitum
 A. C. 171. manu profectus Citium est. eo jam omnes Macedonum ex-
 Copiæ Per- ternorumque auxiliorum convenerant copiæ. Castra ante
 sei. urbem ponit, omnesque armatos ⁶⁶ in campo struxit. ⁶⁷ Sum-
 ma omnium quadraginta millia armata fuere: quorum pars
 ferme dimidia phalangitæ erant. ⁶⁸ Hippias Berœæus præ-
 erat. Delecta deinde et viribus et robore ætatis, ex omni
 cætratorum numero, duo erant âgemata: hanc ipsi legio-
 nem vocabant. Præfectos habebant Leonatum et Thrasipa-
 pum ⁶⁹ Eulyestas. Ceterorum cætratorum trium ferme mil-
 lium hominum, dux erat Antiphilus Edessæus. Pæones, et
 ex ⁷⁰ Parorea et Parstrymonia (sunt autem ea loca subjecta
 Thraciæ) et Agrianes, admixtis etiam ⁷¹ Thracibus incolis,
 trium millium ferme et ipsi expleverunt numerum. Arma-
 verat contraxeratque eos Didas Pæon, qui adolescentem
 Demetrium occiderat. Et armatorum duo millia Gallorum
 erant, præfecto Asclepiodoto. Ab Heraclea ex Sintiis tria
 millia Thracum liberorum suum ducem habebant. Creten-
 sium par pene numerus suos duces sequebatur: Susum Pha-
 lasarneum et Syllum Gnossium. Et Leonides Lacedæmo-
 nius quingentis ex Græcia, mixto generi hominum, præ-
 erat. Regii is generis ferebatur; exsul, damnatus fre-
 quenti concilio Achæorum, literis ad Persea deprensus. Æ-
 tolorum et Bæotorum, qui non explebant plus quam quin-
 gentorum omnes numerum, Lyco Achæus præfectus erat.
 Ex his mixtis tot populorum, tot gentium auxiliis, duodecim
 millia armatorum ferme efficiebantur. Equitum ex tota Ma-
 cedonia contraxerat tria millia. Venerat eodem Cotys, Seu-
 thæ filius, rex gentis Odrysarum, cum mille delectis equiti-
 bus, pari ferme peditum numero. Summa totius exercitus
 triginta novem millia peditum erant, quatuor equitum. Satis
 constabat, ⁷² secundum eum exercitum, quem Magnus Alex-

bur. In hanc mentem eum deduxe-
 runt alia quædam Minervæ cognomina
 huic affinia, ut *Λαίας*, populi salus,
Ἀλκιμέχης, fortiter pugnans.

66 *In campo struxit*] Melius vide-
 retur Gronovio *instruxit*.

67 *Summa omnium*] Vel hic intel-
 ligendi sunt soli pedites, vel numerus
 male conceptus est, legendumque *qua-*
draginta tria millia. Vid. hoc ipso ca-
 pite versus finem.

68 *Hippias Berœæus*] Olim *Beræ-*
us: ut et infra legebatur *Antiphilus*
Edissæus pro *Edessæus*. Utrumque
 nomen correxit idem Sigonius.

69 *Eulyestas*] Turnebus, *Elymiotas*.
 Forte *Lyncestas*. GRONOVIVS.

70 *Parorea*] Hoc nomen ex vi vo-
 cabuli exprimit regionem montibus

propinquam. *Parstrymonia* regio est
 ad Strymonem.

71 * *Thracibus incolis*] Thracibus qui
 in Agrianum regionem transierant, ibi-
 que habitabant.

72 *Secundum eum exercitum quem*
Magnus Alexander] Ita loquitur Li-
 vivius, quasi Alexandri exercitus Persei
 copias vel superasset numero, vel certe
 æquasset. Constat tamen ex scripto-
 rum omnium consensu, ipsum illum
 exercitum Orbis domitorem minus mi-
 litum habuisse, quam quot secum Per-
 seus ducebat. Plutarcho auctore in
 Alexandro, copiarum ejus numerum
 qui maximum edidit, tradunt fuisse
 quatuor et triginta millium peditum,
 equitum quatuor. Justinus, l. XI. c.
 6. triginta duo ei peditum millia tri-

ander in Asiam trajecit, numquam ullius Macedonum regis U. C. 591.
copias tantas fuisse. A. C. 171.

LII. Sextus et vicesimus annus agebatur, ex quo petenti Philippo data pax erat: per id omne tempus quæta Macedonia et progeniem ediderat, cujus magna pars matura militiæ esset, et levibus bellis Thracum adcolarum, quæ exercerent magis, quam fatigarent, sub assidua tamen militia fuerat: et diu meditatam Philippo primo, deinde et Persi, Romanum bellum, omnia ut instructa parataque essent, effecerat. Mota parumper acies, (⁷³ non justo decursu tamen) ne stetisse tantum in armis viderentur: armatosque, sicut erant, ad concionem vocavit. Ipse constitit in tribunali, circa se habens filios duos: quorum major Philippus, natura frater, adoptione filius; minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat. Cohortatus est milites ad bellum: ⁷⁴ injuriam populi Romani in patrem seque commemoravit: *Illum, omnibus indignitatibus compulsum ad rebellandum, inter adparatum belli futo obpressum: ad se simul legatos, simul milites ad occupandas Græciæ urbes missos. Fallaci* Oratio Per-
sei ad mi-
lites. *deinde conloquio per speciem reconciliandæ pacis extractam hienem, ut tempus ad comparandum haberent. Consulem nunc venire cum duabus legionibus Romanis, quæ ⁷⁵ ** trecenos equites habeant, et pari ferme numero sociorum peditum equitumque. Eo ut accedant regum auxilia Eumenis et Masinissæ, non plus septem millia peditum, duo equitum futura. Auditis hostium copiis, respicerent suum ipsi exercitum; quantum numero, quantum genere militum præstarent tironibus, raptim ad id bellum conscriptis, ipsi, a pueris eruditi artibus militiæ, tot subacti atque durati bellis. Auxilia Romanis Lydos, et Phrygas, et Numidas esse: sibi Thracas, Gallosque, ferocissimas gentium. Arma illos habere ea, quæ sibi quisque paraverit pauper miles: Macedonas pronta ex regio adparatu, per tot annos patris sui cura et impensa facta. Commeatum illis quum procul, tum omnibus sub casibus maritimis fore: se et pecuniam et frumentum, præter redditus metallorum, in decem annos seposuisse. Omnia, quæ Deorum indulgentia, quæ regia*

buit, quatuor millia et quingentos equites: quam sententiam videtur ipse secutus esse Livius, l. IX. c. 19. Vid. et Freinshem. qui ex priscis monumentis rem diligenter exsequitur, Suppl. in Curtium, l. II. c. 3.

⁷³ *Non justo decursu tamen, ne stetisse tantum*] Transponit Muretus: *non justo decursu tamen; tantum, ne stetisse in armis viderentur.* GRONOVIVS. *Non decurrerunt plane: id tantum edidere motus, quod necesse erat ut non stetisse in armis omnino

quieti viderentur.

⁷⁴ *Injuriam populi Romani*] Magis placeret injurias. Libro II. c. 38. *Veteres populi Romani injurias, cladesque gentis Volscorum.*

⁷⁵ *Singulæ sena millia peditum et trecenos equites*] Quinque primas voces inseruit Clericus ex mente Gronovii. Manifestum erat aliquid hoc loco deesse. Cur enim Perseus de solis equitibus mentionem faceret. *Trecenos* reposuit Sigonius pro *tricenos*.

U. C. 581. *cura pręparanda fuerant, plena cumulataque habere Macedo-*
 A. C. 171. *nas. animum habendum esse, quem habuerint maiores eorum;*
qui, Europa omni domita, transgressi in Asiam, incognitum
famę aperuerint armis orbem terrarum: nec ante vincere de-
sierint, quam ⁷⁶ *Rubro mari inclusis, quod vincerent, defuerit.*
At, Hercule, nunc non de ultimis Indię oris, sed de ipsius
Macedonię possessione certamen fortunam indixisse. Cum
patre suo gerentes bellum Romanos ⁷⁷ *speciosum Gręcię libe-*
randę tulisse titulum. nunc propalam Macedoniam in servitu-
tem petere, ne rex vicinus imperio sit Romano, ne gens bello
nobilis arma habeat. Hęc enim tradenda superbis dominis
esse cum rege regnoque, si absistere bello, et facere imperata
velint.

Macedonię
civitates
pecuniam
obferunt.

It in Thes-
saliam.

LIII. Quum per omnem orationem satis frequenti ad-
 sensu subclamatum esset; tum vero ea vociferatio, simul
 indignantium minitantiumque, partim jubentium bonum
 animum habere regem, exorta est, ut finem dicendi faceret.
⁷⁸ tantum jussis ad iter parare^a, (jam enim dici, movere cas-
 tra ab Nymphęo Romanos) concione dimissa, ad audien-
 das legationes civitatum Macedonię se contulit. venerant
 autem ad pecunias, pro facultatibus quęque suis, et frumen-
 tum pollicendum ad bellum. Omnibus gratię actę, remis-
 sum omnibus; satis regios adparatus ad ea dictum subfi-
 cere: vehicula tantum imperata, ut tormenta, telorumque
 missilium ingentem vim pręparatam, bellicumque aliud in-
 strumentum veherent. Profectus inde toto exercitu, Eor-
 dęam^a petens, ad Begorritem, quem vocant, lacum positis
 castris, postero die in Elimeam ad Haliacmona fluvium pro-
 cessit. Deinde saltu angusto superatis montibus, quos
 Cambunios vocant, descendit ⁷⁹ ad (Tripolim vocant) Azor-
 um, ⁸⁰ Pythium, et Dolichen incolentes. Hęc tria oppida
 paullisper cunctata, quia obsides Larissęis dederant, victę
 tamen pręsenti metu, in deditionem concesserunt. Benigne
 his adpellatis, haud dubius Perrhębos quoque idem factu-
 ros, ⁸¹ urbem, nihil cunctatis, qui incolebant, primo adventu
 recipit. ⁸² Cyretias obpugnare coactus^b, primo etiam die

^a parari Crev.

^a Eordeam Gron. Crev.

^b conatus Gron.

⁷⁶ Rubro mari] Id est, Indico. Ve-
 teres Rubri maris nomine non intelli-
 gebant solummodo Arabicum sinum,
 cui nunc soli hęc appellatio remansit,
 sed et Persicum sinum, teste Plinio, l.
 VI. c. 24. atque etiam Indicum mare:
 ut patet ex hoc loco, et ex Curtio l.
 VIII. c. 9. in descriptione Indię.

⁷⁷ Speciosum . . . tulisse titulum]
 Gronovius legit prętulisse.

⁷⁸ Tantum jussis ad iter parari]
 Sigonius emendavit; quum prius lege-
 retur parare.

⁷⁹ *Ad (Tripolim vocant) Azorum . .
 incolentes] Ad incolentes Azorum, Py-
 thium, et Dolichen, quam quidem re-
 gionem Tripolim vocant. Tripolis vox
 Gręca est, indicans regiunculam tri-
 bus oppidis habitatam.

⁸⁰ Pythium] Vulgo Pythoum. Ma-
 tavit Sigonius ex Plutarcho in Paulo,
 et Stephano.

⁸¹ Urbem, nihil cunctatis] Patet
 excidisse nomen urbis.

⁸² Cyretias oppugnare coactis] Sic
 habuit vetus exemplar. Sigonius jus-

acri concursu ad portas armatorum est repulsus: postero U. C. 581.
die omnibus copiis adortus, ⁸³ in deditionem omnes ante A. C. 171.
noctem accepit.

LIV. Mylæ, proximum oppidum, ita munitum, ut inexsuperabilis munimenti spes incolas ferociores faceret, non portas claudere regi satis habuerunt, sed ⁸⁴ probris quoque in ipsum Macedonasque procacibus jaculati sunt. quæ res, quum infestiores hostem ad obpugnandum fecisset, ipsos desperatione veniæ ad tuendos sese acrius accendit. Itaque per triduum ingentibus utrinque animis et obpugnatae sunt, et defensae. Multitudo Macedonum ad subeundum in vicem praelium haud difficulter succedebat: oppidanos, diem, noctem eosdem tuentes incenia, non vulnera modo, sed etiam vigiliæ et continens labor conficiebat. quarto die quum et scalæ undique ad muros erigerentur, et porta vi majore obpugnaretur; oppidani depulsi muris ad portam tuendam concurrunt, eruptionemque repentinam in hostes faciunt. quæ quum iræ magis inconsultæ, quam veræ fiduciæ viri-um esset, pauci et fessi ab integris pulsi terga dederunt; fugientesque per patentem portam hostes acceperunt. Ita capta urbs ac direpta est. libera quoque corpora, quæ cædi-bus superfuerunt, venundata. Diruto magna ex parte et incenso oppido profectus, ad Phalannam castra movit: inde postero die Gyrtonem pervenit. Quo quum T. Minucium Rufum et Hippium, Thessalorum prætorem, cum præsidio intrasse accepisset, ne tentata quidem obpugnatione, prætergressus, ⁸⁵ Elatiam et Gonnum, percussis inopinato adventu oppidanis, recepit. Utraque oppida in faucibus sunt, quæ Tempe adeunt; magis Gonnus. itaque et firmiore id præsidio tutum equitum peditumque, ad hoc fossa triplici ac vallo munitum, reliquit. Ipse, ad Sycurium progressus, opperiri ibi hostium adventum statuit: simul et frumentari passim exercitum jubet in subjecto hostium agro, namque Sycurium est sub radicibus Ossæ montis. qua in meridiem vergit, subjectos habet Thessaliæ campos: ab

sit legi *conatus*, quæ infelix emendatio plerosque editos occupavit. Perspicuum tamen est primo nihil minus convenire huic loco, quam verbum *conatus*. Non enim Cyretias Perseus oppugnare conatus est, sed et oppugnavit revera, et cepit. Deinde non minus clarum est, verbum *coactus* hic aptissime quadrare. Urbem in Perrhæbiis Perseus primo adventu receperat. At non eadem facilitate Cyretias potuit est. Eas oppugnare est coactus, atque etiam primo die repulsus est.

⁸³ *In deditionem omnes ante noctem accepit*] Vox *omnes* nullum hic locum

habet: ac facile crediderimus eam male natam esse ex propinqua voce *omnibus*, quæ reperitur in præcedenti membro.

⁸⁴ *Probris . . . jaculati sunt*] Gronovius observat usitatius dici *jaculari aliquid*, vel pro scopo, ut *Dextera sacras jaculatus arces*; vel pro telo, ut *jaculatus puppibus ignes*. Itaque legit vel *probra . . . jaculati sunt*, vel, si utique *probris* retineatur, *jaculati*.

⁸⁵ *Elatiam et Gonnum*] Sua his urbibus restituit nomina Sigonius. Prius legebatur *Velatias et Connum*.

U. C. 581. tergo Macedoniam atque Magnesiam. Ad has opportuni-
A. C. 171. tates accedit summa salubritas et copia, pluribus circum-
jectis fontibus, perennium aquarum.

Cos. ad re-
gem vadit.

Eumenis
adventus.

Alia auxi-
lia.

Lucretius
Pr. in Bœo-
tia.

LV. Consul Romanus, per eosdem dies Thessaliam cum exercitu petens, iter expeditum primo per Epirum habuit: deinde, postquam in Athamaniam est transgressus, asperi ac prope invii soli, cum ingenti difficultate parvis itineribus ægre Gomphos pervenit: cui si, vexatis hominibus equisque, tironem exercitum ducenti acie instructa et loco suo et tempore obstitisset rex, ne Romani quidem abnuunt, magna sua cum clade fuisse pugnatueros. Postquam Gomphos sine certamine ventum est, præter gaudium periculosi saltus superati, contemptus quoque hostium, adeo ignorantium opportunitates suas, accessit. Sacrificio rite perfecto, consul, et frumento dato militibus, paucos ad requiem jumentorum hominumque moratus dies, quum audiret vagari Macedonas effusos per Thessaliam, vastarique sociorum agros, satis jam refectum militem ad Larissam ducit. Inde, quum tria millia ferme abesset a Tripoli, (Sceam vocant) super Peneum ainnem posuit castra. Per idem tempus Eumenes ad Chalcidem navibus accessit cum Attalo atque Athenæo fratribus, Philetæro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. inde cum Attalo et quatuor millibus peditum, mille equitum, ad consulem venit. Chalcide relicta duo millia peditum, quibus Athenæus præpositus. Et alia eodem auxilia Romanis ex omnibus undique Græciæ populis convenerunt, quorum pleraque (adeo parva erant) in oblivionem adducta. Apolloniatae trecentos equites, centum pedites miserunt. Ætolorum ⁸⁶ alæ unius instar, quantum in tota gente equitum erat, venerant: et ⁸⁷ Thessalorum omnis equitatus separatus erat. non plus quam trecenti erant equites in castris Romanis. Achæi juventutis suæ, Cretico maxime armatu, ad mille dederunt.

LVI. Sub idem tempus et C. Lucretius prætor, qui navibus præerat ad Cephalleniam, M. Lucretio fratre cum classe ⁸⁸ super Maleam Chalcidem jusso petere, ipse triremem conscendit, sinum Corinthium petens ad præoccupandas in Bœotia res. tardior ei navigatio propter infirmitatem corporis fuit. M. Lucretius, Chalcidem adveniens, quum a P. Lentulo Haliartum obpugnari audisset, nuncium, prætoris verbis, qui abscedere eum inde juberet, misit. Bœoto-

⁸⁶ * *Alæ unius instar*] Ex vi verborum, imago ac species unius alæ: id est, una propemodum ala. *Alæ* apud Romanos trecentorum ferme equitum erat.

⁸⁷ *Thessalorum omnia equitatus separatus erat*] Huc illuc sparsus: quia

scilicet, quum in Thessalia bellum gereretur, per omnem regionem distribuerant sese, ut varias ejus partes adversus præsentem hostem tuerentur.

⁸⁸ * *Super Maleam*] Superando Maleam promontorium.

rum juventute, quæ pars cum Romanis stabat, eam rem ad- U. C. 581.
gressus legatus, a mœnibus abscessit. Hæc soluta obsidio A. C. 171.
locum alteri novæ obsidioni dedit. namque extemplo M.
Lucretius cum exercitu navali, decem millibus armatorum,
ad hoc duobus millibus regionum, qui sub Athenæo erant,
Haliartum circumscdit: parantibusque jam obpugnare, su-
pervenit a Creüsa prætor. Ad idem fere tempus et ab so-
ciis naves Chalcidem convenerunt: duæ Punicæ quinque-
remes, duæ ab Heraclea ex Ponto triremes, quatuor Chal-
cedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes.
Prætor, quia nusquam erat maritimum bellum, remisit so-
ciis. et Q. Marcius Chalcidem navibus venit, Alope capta,
Larissa, quæ Creinaste dicitur, obpugnata. Quum hic sta-
tus in Bœotia esset, Perseus, quum ad Sycurium (sicut ante
dictum est) stativa haberet, frumento undique circa ex agris
convecto, ad vastiandum agrum Pheræorum misit: ratus ad
juvandas sociorum urbes longius ab castris abstractos de-
prehendi Romanos posse. Quos quum eo tumultu nihil
motos animadvertisset, ⁸⁹ prædam quidem, præterquam ho-
minum, (pecora autem maxime omnis generis fuere) divisit
ad epulandum militibus.

LVII. Sub idem deinde tempus consilium et consul et *Persens in*
rex habuerunt, unde bellum ordirentur. ⁹⁰ Regis creverunt *Romanos*
animi vastatione concessa sibi ab hoste Pheræi agri. itaque *ducit.*
eundem inde ad castra, nec dandum ultra spatium cunctan-
di, censebat. Et Romani censebant, cunctationem suam
infamem apud socios esse, maximopere indigne ferentes,
non latam Pheræis opem. Consultantibus, quid agerent,
(aderant autem Eumenes et Attalus in consilio) trepidus
nuncius adfert, hostem magno agmine adesse. Consilio di-
misso, signum extemplo datur, ut arma capiant. Interim
placet, ex regiis auxiliis centum equites et parem numerum
jaculatorum peditum exire. ⁹¹ Persens hora ferme diei quar-
ta, quum paullo plus mille passus abesset a castris Romanis,
consistere signa peditum jussit. ⁹² prægressus ipse cum equi-
tibus ac levi armatura, et Cotys cum eo ducesque aliorum
auxiliorum præcesserunt. Minus quingentos passus ab cas-
tris aberant, quum in conspectu fuere hostium equites: duæ
alæ erant magna ex parte Gallorum, (Cassignatus præerat)
et levis armaturæ centum fere et quinquaginta Mysi aut
Cretenses. Constitit rex, incertus quantum esset hostium.

⁸⁹ *Prædam quidem*] Vacat particula
quidem. Gronovius suspicatur legen-
dam, *præde quod erat*.

⁹⁰ *Regis creverunt animi*] Magis
placeret: *Regi creverant animi*.

⁹¹ *Persens hora ferme diei quarta*]

Adjecit Sigonius vocem *hora*, quæ
commode abesse non poterat.

⁹² *Prægressus ipse . . . et Cotys cum*
eo ducesque . . . præcesserunt] Mani-
festum est vacare ultimam vocem.

U. C. 581.
A. C. 171.
Equestre
prælium.

Duas inde ex agmine turmas Thracum, duas Macedonum, cum binis Cretensium cohortibus et Thracum, misit. Prælium, quum pares numero essent, neque ab hac aut illa parte nova auxilia subvenirent, incerta victoria finitum est. Eumenis ferme triginta interfecti; inter quos Cassignatus dux Gallorum cecidit. et tunc quidem Perseus ad Sycurium copias reduxit. postero die circa eandem horam in eundem locum rex copias admovit, plaustris cum aqua sequentibus. nam duodecim millium passuum via omnis sine aqua, et plurimi pulveris erat: adfectosque siti, si ⁹³ primo in conspectu dimicassent, pugnatos fuisse adparebat. Quum Romani quiescent, stationibus etiam intra vallum reductis, regii quoque in castra redeunt. Hoc per aliquot dies fecerunt, sperantes fore, ut Romani equites abeuntium novissimum agmen adgrederentur. inde certamine orto, quum longius a castris eos elicuissent, facile, ubiubi essent, se, qui equitatu et levi armatura plus possent, conversuros aciem.

Persens
equitatum
omnem ad
castra hos-
tium ducit.

LVIII. Postquam inceptum non succedebat, castra propius hostem movit rex, et a quinque millibus passuum communiit. inde, luce prima in eodem, quo solebat, loco peditum acie instructa, equitatum omnem levemque armaturam ad castra hostium ducit. Visus et plurium et propior solito pulvis trepidationem in castris Romanis fecit. Et primo vix creditum nuncianti est, quia prioribus continuis diebus numquam ante horam quartam hostis adparuerat. tum solis ortus erat. Deinde ut plurium clamore et cursu a portis dubitatio exempta est, tumultus ingens oboritur. tribuni, præfectique, et centuriones in prætorium; miles ad sua quisque tentoria discurrit. Minus quingentos passus a vallo instruxerat Perseus suos circa tumulum, quem Callicinum vocant, Lævo cornu Cotys rex præerat cum omnibus suæ gentis: equitum ordines levis armatura interposita distinguebat. In dextro cornu Macedones erant equites: intermixti turmis eorum Cretenses. ⁹⁴ Huic armaturæ Milo Berœæus, equitibus et summæ partis ejus Meno Antigonensis præerat. ⁹⁵ Proximi cornibus constiterant regii equites, et mixtum genus, delecta plurium gentium auxilia: ⁹⁶ Patrocles Antigonensis hic* et Pæoniæ præfectus Didas erant præpositi. Medius ~~omnium~~

* *his Crev.*

⁹³ * *Primo in conspectu*] Statim atque hostis conspectus erat. Ad pugnam die proxime præcedenti affecti siti venissent, si statim atque conspexerant hostem dimicassent. Ceterum non explicat Livius, cur aut unde sitim, intervallo facto, levarint.

⁹⁴ *Huic armaturæ*] Milo, sive Midon, sic enim olim hic legébatur, præ-

erat levi armaturæ Cretensium. Equitibus præerat Meno Antigonensis, et insuper summam imperii in hac parte, id est, in dextro cornu, habebat.

⁹⁵ * *Proximi cornibus*] Intellige hos locatos fuisse inter cornua et mediam aciem, in qua rex erat.

⁹⁶ *Patrocles Antigonensis hic*] Sic jussit legi Gronovius. Vulgo *hic*.

rex erat. circa eum ⁹⁷ agema, quod vocant, equitumque ⁹⁸ sa- U. C. 581.
cræ alæ. Ante se statuit funditores jaculatoresque: quadrin- A. C. 171.
gentorum manus utraque numerum expleverat. Ionem Thes-
salonicensem et Timanora Dolopem iis præfecit. sic regii con-
stitierant. ⁹⁹ Consul, intra vallum peditum acie instructa, et Consul
ipse equitatum omnem cum levi armatura misit ^d. pro vallo ^{acies}
instructi sunt. Dextro cornu præpositus C. Licinius Cras-
sus, consulis frater, cum omni Italico equitatu, velitibus in-
termixtis: sinistro M. Valerius Lævinus sociorum ex Græ-
cis populis equites habebat, ejusdem gentis levem armatu-
ram. Mediam autem aciem ¹ cum delectis equitibus extra-
ordinariis tenebat Q. Mucius. ducenti equites Galli ante
signa horum instructi, et de auxiliis Eumenis Cyrtiorum
gentis trecenti. Thessali quadringenti equites parvo inter-
vallo ² super lævum cornu locati. Eumenes rex Attalusque
cum omni manu sua ab tergo inter postremam aciem ac
vallum steterunt.

LIX. In hunc modum maxime instructæ acies, par fer-
me utrinque numerus equitum ac levis armaturæ, concur-
runt, a funditoribus jaculatoribusque, qui præcesserunt,
proelio orto. Primi omnium Thraces, haud secus quam diu ^{Proelium}
claustris retentæ feræ, concitati cum ingenti clamore in
dextrum cornu, Italicos equites, incurrerunt; ut usu belli
et ingenio inpavida gens turbaretur. gladiis hastas petere
pedites, nunc succidere crura equis, nunc ilia subfodere.
³ Perseus, in mediam invectus aciem, Græcos primo inpetu

^d *emisit* Gron. Crev.

⁹⁷ *Agema*] Sic vocavit Livius, lib. XXXVII. c. 40. alam mille equitum: supra c. 51. pedestrem manum, cetratorum nempe legionem. Suidæ *age-ma* est agmen antecedens regem, e selectis equitibus et peditibus. * Hic potius equites intelligendi videntur. Pugna enim de qua agitur, plane equestris fuit; nec pedites habuit, nisi leviter armatos.

⁹⁸ *Sacræ alæ*] Vid. not. 28. ad c. 66. infra.

⁹⁹ *Consul intra vallum*] Olim *pro-consul*. Correxerit Sigonius.

¹ *Cum delectis equitibus extraordinariis*] Qui sunt equites *extraordinarii*, explicavimus ad l. XXVII. c. 12. Ceterum vox *delectis* hic suspecta nobis est. Neque enim *extraordinarii* equites tam multi erant, ut pars eorum sufficeret ad tuendam mediam aciem. Itaque vox *delectis* videtur eradenda esse, tanquam apposita ab aliquo, qui exponere voluerit sensum vocis *extra-*

ordinariis. Nisi forte legendum est, *cum delectis equitibus et extraordinariis*. Docet enim Polybius, l. VI. morem fuisse, ut ex equitibus extraordinariis rursum aliqui deligerentur, quos vocat ipse *ἐκλεκτοὶ ἀπολέκτοι*, *ex extraordinariis delectos*, qui semper in castris, in agmine, consulibus præsto essent. Hos igitur poterimus hic intelligere, si adjiciamus particulam *et*: sicque et mitior, et fortasse verior erit emendatio.

² *Super lævum cornu*] Ultra lævum cornu, in subsidiis: quod disertis verbis exprimitur in ipsius pugnae narratione.

³ *Perseus in mediam invectus aciem, Græcos . . . avertit*] Græci non tenebant mediam consulis aciem, sed lævum cornu. Itaque, si nihil hic peccavit librariorum incuria, necesse est ut Perseus intelligatur, post tentatam mediam hostium aciem, invectus esse in lævum cornu.

U. C. 581. avertit: quibus quum ⁴gravis ab tergo instaret hostis;
 A. C. 171. Thessalorum equitatus, qui a lævo cornu brevi spatio dis-
 junctus in subsidiis fuerat extra concursum, primo specta-
 tor certaminis, deinde, inclinata re, maximo usui fuit. Ce-
 dente senim sensim integris ordinibus, postquam se Eume-
 nis auxiliis adjunxerunt, et cum eo tutum inter ordines suos
 receptum sociis fuga dissipatis dabant, et, quum minus con-
 ferti hostes instarent, progredi etiam ausi, multos fugien-
 tium obvios exceperunt. Nec ⁵regii, sparsi jam ipsi pas-
 sim sequendo, cum ordinatis et certo ⁶incedentibus gradu
 manus conserere audebant. ⁷Quum, victor equestri præ-
 lio rex parvo momento si adjuvisset, debellatum esset, op-
 portune ⁸adhortanti supervenit phalanx, quam sua sponte,
 ne audaci cœpto ⁹deessent, Hippias et Leonatus raptim
 adduxerant, postquam prospere pugnasse equitem accepe-
 runt. Fluctuante rege inter spem metumque tantæ rei co-
 nandæ, Cretensis Evander, quo ministro Delphis ad insidias
 Eumenis regis usus erat, postquam ¹⁰agmen impeditum ve-
 nientium sub signis vidit, ad regem adcurrit, et monere in-
 stitit, *ne elatus felicitate summam rerum temere in non necessa-
 riam aleam daret. Si contentus bene re gesta quiescet eo die,
 vel pacis honestæ conditionem habiturum, vel plurimos belli so-
 cios, qui fortunam sequerentur, si bellare mallet.* In hoc
 consilium pronior erat animus regis. Itaque, conlaudato
 Evandro, signa referri, peditumque agmen redire in castra
 jubet; equitibus receptui canere.

Rex eques-
tri prælio
victor.

Receptui
canit.

LX. Cecidere eo die ab Romanis ducenti equites, duo
 millia, haud minus, peditum; capti ferme ducenti equites.
 ex regiis autem viginti equites, quadraginta pedites inter-
 fecti. Postquam redire in castra victores, omnes quidem

⁴ *Gravis*] Sic edidit Gronovii. Quædam alia editiones *gravis*: minus concinno. Idem mendum irrepserat supra l. XXVII. c. 4. atque inde sublatum est, auctoribus scriptis.

⁵ *Regii, sparsi jam ipsi*] Macedones, qui et ipsi, dum sequuntur fugientes, ordines solverant. Nihil in hunc locum, utpote clari admodum sensus, annotassemus, nisi Dujatius *regios* intellexisset Eumenis milites.

⁶ *Incedentibus*] Primum exemplar habuit *incidentibus*. Emendavit Sigonius.

⁷ *Quum, victor equestri prælio rex ... si adjuvisset, debellatum esset*] Potest quidem exponi: Quum debellatum esset, si rex, qui victor jam equestri prælio erat, parvo momento adjuvisset. Mallemus tamen cum Sigonio et

Gronovio legere: *debellaturus esset*.

⁸ *Adhortanti*] Si adhortabatur socius Perseus ad peragendam victoriam, cur igitur tam bona occasione segnitius usus est? An legemus, *adhuc stanti*, necdum receptui canere jubenti? quod paulo post fecit.

⁹ *Deessent*] Sic maluit Sigonius. Vetus exemplar *deesset*. Sed parum interest.

¹⁰ *Agmen impeditum*] Observat Perizonius phalangem nullo modo *impeditam* dici potuisse, quæ supra c. 58. dicitur stetisse instructa eo loco quo solebat, parata ad pugnam, ut ex tota narratione patuit. Itaque legit *agmen peditum*. Paulo post de eadem phalange: *peditumque agmen redire in castra jubet*.

ætí, ante alios Thracum insolens lætitia eminebat: cum U. C. 581. cantu enim ¹¹ superfixa capita hostium portantes redierunt. A. C. 171. Apud Romanos non mœstitia tantum ex male gesta re, sed pavor etiam erat, ne extemplo castra hostis adgrederetur. Eumenes suadere, ut trans Peneum transferret castra; ut Cos. trans Peneum castra transfert. pro munimento amnem haberet, dum perculsi milites animos colligerent. Consul moveri flagitio timoris fatendi: victus tamen ratione, silentio noctis transductis copiis, castra in ulteriore ripa communit. Rex, postero die ad laces- sendos prælio hostes progressus, postquam trans amnem in tuto posita castra animadvertit, fatebatur quidem peccatum, quod pridie non institisset victis; sed aliquanto majorem culpam esse, quod nocte foret cessatum. nam, ut neminem alium suorum moveret, levi armatura inmissa, trepidantium in transitu fluminis hostium deleri magna ex parte copias potuisse. Romanis quidem præsens pavor demtus erat, in tuto castra habentibus: damnum inter cetera præcipue famæ movebat. et in consilio apud consulem pro se quisque in Ætolos conferebant causam; *ab iis fugæ terrorisque principium ortum. secutos pavorem Ætolorum et ceteros socios Græcorum populorum.* Quinque principes Ætolorum primi terga vertentes conspecti dicebantur. Thessali pro concione laudati, ducesque eorum etiam virtutis causa donati.

LXI. Ad regem spolia cæsorum hostium referebantur. Persens dona ex his, aliis arma insignia, aliis equos, quibusdam captivos dono dabat. Persens suos donat. scuta erant supra mille quingenta^{*}; lorice thoracesque ¹² mille amplius summam explebant; galearum gladiatorumque et missilium omnis generis major aliquanto numerus. Hæc, per se ampla, pleraque multiplicata verbis regis, quæ ad concionem vocato exercitu habuit. *Præjudicatum eventum belli habetis. Meliorem partem hostium, equitatum Romanum, quo invictos se esse gloriabantur, fuditis. Equites enim illis principes juventutis, equites seminarium senatus: inde lectos in Patrum numerum consules, inde imperatores creant. horum spolia paullo ante divisimus inter vos. Nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis. quæ, nocturna fuga vobis subtractæ, naufragorum trepidatione passim natantium flumen compleverunt. Sed facilius nobis sequentibus victos Peneum superare erit, quam illis trepidantibus fuit; transgressique extemplo castra obpugnabimus, quæ hodie cepissemus, ni fugissent. Aut, si acie decernere volent, eundem*

^{*} quingena Gron.

¹¹ *Superfixa capita*] Videtur excidisse *hastis*, aut aliud teli nomen. GRONOVIVS.

¹² *Mille amplius summam*] Non intelligimus, cur Gronovius voluerit

reponi *millenũm*. Optime enim procedere videtur hæc oratio: Lorice thoracesque explebant summam *mille* thoracum loricarumque, et amplius.

U. C. 581. *pugnæ pedestris ecentum expectate, qui equitum in certamine*
 A. C. 171. *fuerit.* Et qui vicerant alacres, spolia cæsorū hostium
 humeris gerentes, ¹³ ante ora sua audivere, ex eo, quod ac-
 ciderat, spem futuri præcipientes: et pedites, aliena glo-
 ria accensi, præcipue qui Macedonum phalangis erant, sibi
 quoque et navandæ regi operæ, et similem gloriam ex hoste
 pariendi, occasionem optabant. Concione dimissa, postero
 die profectus inde ¹⁴ ad Mopsium posuit castra. tumulus hic
 inter Tempe et Larissam medius est.

LXII. Romani, non abscedentes ab ripa Penei, transtu-
 lerunt in locum tutiorem castra. Eo Misagenes Numida
 venit cum mille equitibus, pari peditum numero, ad hoc
 elephantis duobus et viginti. Per eos dies consilium ha-
 bentī regi ¹⁵ de summa, quum jam consedisset ferocia ab re
 bene gesta, ausi sunt quidam amicorum consilium dare, ut
 secunda fortuna ¹⁶ in conditione honestæ pacis uteretur po-
 tius, quam, spe vana evector, in casum inrevocabilem se da-
 ret. *Modum inponere secundis rebus, nec nimis credere sere-*
nitati præsentis fortunæ, prudentis hominis et merito felicitis esse.
Mitteret ad consulem, qui fædus in easdem leges renovarent,
quibus Philippus pater ejus pacem a T. Quinctio victore acce-
pisset. ¹⁷ *Neque finiri bellum magnificentius, quam a tam me-*
morabili pugna; neque spem firmiorem pacis perpetuæ dari,
quam quæ perculos adverso prælio Romanos molliores factura
sit ad paciscendum. Quod si Romani tum quoque insita pertina-
cia æqua adspernarentur, Deos hominesque et moderationis Per-
sei, et illorum pervicacis superbiæ, futuros testes. Numquam
 ab talibus consiliis abhorrebat regis animus. itaque plurium
 adsensu comprobata est sententia. Legati, ad consulem
 missi, adhibito frequenti consilio, auditi sunt. *Pacem pete-*
re, vectigal, quantum Philippus pactus esset, ¹⁸ *daturum Per-*
sea Romanis pollicentes. urbibus, agris, locisque, quibus Phi-
lippus cessisset, ¹⁹ *cessurum primum.* hæc legati. Submotis
 his, quum consultarent, Romana constantia vicit in consilio.
 Ita tum mos erat, in adversis vultum secundæ fortunæ ge-
 rere, moderari animos in secundis. Responderi placuit, *Ita*

Perseus pa-
cem petit.

¹³ *Ante ora sua]* Lege cum Grono-
 vio . . gerentes, facinora, vel decora
 sua audivere.

¹⁴ *Ad Mopsium]* Correctio Sigonii,
 Stephano auctore nixa. Prius *ad Mop-*
selum.

¹⁵ * *De summa]* De universo bello.
 Videtur excidisse vel *re*, vel *rerum*.

¹⁶ *In conditione]* Recte hic quoque
 Gronovius: *in conditionem honestæ pa-*
cis: * ut honestæ pacis conditio im-
 petraretur.

¹⁷ *Neque finiri bellum magnificen-*

tius] Omnino hic desideramus *posse*.

¹⁸ *Daturum Persea Romanis polli-*
centes] Ultimum verbum videtur esse
 a mala manu, quæ Livio succurre-
 re voluerit, ne nimirum hiaret ora-
 tio. Innumerabilia in loca, talia ad-
 minicula infulserat correctorum igno-
 rantia. Vid. supra l. XXX. c. 7. et l.
 XXXVI. c. 7. Hoc quoque *elimine-*
mus licet.

¹⁹ *Cessurum primum]* Bene Gro-
 novius: *cessurum et ipsum.*

pacem dari, si de summa rerum liberum senatui permittat rex U. C. 581.
de se deque universa Macedonia statuendi jus. Hæc quum A. C. 171.
 renunciassent legati, miraculo ignavis moris pertinacia Ro- Frustra.
 manorum esse; et plerique vetare, amplius mentionem pacis
 facere. ultro mox quæsituros, quod oblatum fastidiant. Per-
 seus hanc ipsam superbiam, quippe ex fiducia virium esse,
 timere: et, summam pecuniæ augens, si pretio pacem eme-
 re posset, non destitit animum consulis tentare. Postquam
 nihil ex eo, quod primo responderat, mutabat, desperata
 pace, ad Sycurium, unde profectus erat, rediit, belli casum
 de integro tentaturus.

LXIII. Fama equestris pugnae, vulgata per Græciam,
 nudavit voluntates hominum. non enim solum, qui partis
 Macedonum erant, sed plerique, ingentibus Romanorum Græci fa-
 obligati beneficiis, ²⁰ quidam vim superbiamque experti, læ- vent Per-
 ti eam famam acceperunt: non ob aliam causam, quam pra- seo.
 vo studio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur
²¹ deteriori atque infirmiori favendo. Eodem tempore in
 Bræotia summa vi Haliartum Lucretius prætor obpugnarat: Haliarti ob-
 et, quamquam nec habebant externa auxilia obsessi, præter pugnatio.
 Coronæorum juniores, qui prima obsidione mœnia intrave-
 rant, neque sperabant, tamen ipsi animis magis, quam viri-
 bus, resistebant. nam et eruptiones in opera crebro facie-
 bant: et arietem adnotum, libraumento plumbi gravatum, ad
 terram urgebant: ²² et, si qua declinarent, qui agebant, ic-
 tum, pro diruto muro novum tumultuario opere, raptim
²³ ex ipsa ruinæ ^f strage congestis saxis, exstruebant. Quum
 operibus obpugnatio lentior esset, scalas per manipulos divi-
 di prætor jussit, ut corona undique mœnia adgressurus; eo
 magis subfecturam ad id multitudinem ratus, quod, qua par-
 te palus urbem cingit, nec adtinebat obpugnari, nec poterat.
 Ipse ab ea parte, qua duæ turres, quodque inter eas muri
 prorutum fuerat, duo millia militum delectorum admovit;
 ut eodem tempore, quo ipse transcendere ruinas cona-
 retur, concursu adversus se oppidanorum facto, scalis va-
 cua defensoribus mœnia capi parte aliqua possent. Haud
 segniter oppidani vim ejus arcere parant. nam super

^f ruinæ del. Gron.

²⁰ *Quidam vim superbiamque ex-*
perti] Recte Gronovius existimat exci-
dine, Macedonum: vel, si malueris,
Persei, aut regis. Hic enim Livius
 loquitur de iis quos Perseo favisse mi-
 ram videri debeat. Nec vero ille in
 Romanos tam asperis verbis uteretur.

²¹ *Deteriori atque infirmiori favendo]* Scribe *favendi.* Adhæret enim
 hoc verbum *et studio.* GRONOVIVS.

²² *Et, si qua declinarent, qui age-*
bant, ictum] Et, si qua declinarent ictum
 molis illius plumbæ, qui agebant
 arietem, ac proinde aliquam muri par-
 tem prouerent . . .

²³ *Ex ipsa ruinæ strage]* Grono-
 vianæ editiones omittunt vocem *ruinæ*,
 quæ exstat in prima omnium edi-
 tione, et apud Sigonium, teste Hear-
 nio.

U. C. 581. stratum ruinis locum, fascibus aridis sarmentorum inje-
 A. C. 171. tis, stantes cum ardentibus fascibus accensuros ea se sæpe
 minabantur, ut, incendio ²⁴intersepti ab hoste, spatium ad
 obijciendum interiorem murum haberent. Quod inceptum
 eorum fors inpediit. nam tantus repente effusus est imber,
 ut nec accendi facile pateretur, et exstingueret accensa.
 Itaque et transitus per distracta fumantia virgulta patuit;
 et, in unius loci præsidium omnibus versis, moenia quoque
 pluribus simul partibus scalis capiuntur. In primo tumultu
 captæ urbis seniores. impubesque²⁵, quos casus obvios obtu-
 lit, passim cæsi: armati in arcem confugerunt: et postero
 die, quum spei nihil superesset, deditioe facta, sub corona
 venierunt. Fuerunt autem duo millia ferme et quingenti:
 ornamenta urbis statuæ et tabulæ pictæ, et quidquid pretio-
 sæ prædæ fuit, ad naves delatum: urbs diruta a fundamen-
 tis. ²⁶Inde Thebas ductus exercitus: quibus sine certami-
 ne receptis, urbem tradidit exsulibus, et qui Romanorum
 partis erant: adversæ factionis hominum, fautorumque re-
 gis ac Macedonum ²⁶familias sub corona vendidit. his ges-
 tis in Bœotia, ad mare ac naves rediit.

Perseus
 frustra cas-
 tra Roma-
 na incende-
 re vult.

LXIV. Quum hæc in Bœotia gererentur, Perseus ad Sy-
 eurium stativa dierum aliquot habuit. Ubi quum audisset,
 raptim Romanos circa ex agris demessum frumentum con-
 vehere, deinde ante sua quemque tentoria spicas fascibus^a
 desecantem, quo purius frumentum tereret, ingentes acervos
 per tota castra stramentorum fecisse: ratus incendio oppor-
 tuna esse, facies, tædamque, et malleolos stuppæ inlitos pice
 parari jubet: atque ita media nocte profectus, ut prima lu-
 ce adgressus falleret. Nequidquam. primæ stationes ob-
 pressæ tumultu ac terrore suo ceteros exciverunt: sig-
 numque datum est arma extemplo capiendi; simulque
 in vallo, ad portas, miles instructus erat, et intentus pro-
 pugnationi castrorum. Perseus et extemplo circumegit
 aciem, et prima impedimenta ire, deinde peditum signa ferri
 jussit. ipse cum equitatu et levi armatura substitit ad ag-
 men cogendum; ratus, id quod accidit, insecuturos ad ex-
 trema ab tergo carpenda hostes. Breve certamen levis ar-
 maturæ maxime cum procursatoribus fuit. equites pedites-
 que sine tumultu in castra redierunt. Demessis circa sege-

^a *impueresque* Gron. Crev.

^b *falcibus* Ead.

²⁴ *Intersepti*] Conjectura Florebelli
 a Sigonio adoptata. Prius *intercepti*.

²⁵ *Inde Thebas ductus exercitus*] Atqui supra c. 44. Thebani memoran-
 tur decrevisse ut tolleretur regia socie-
 tas, et fidei legatorum Romanorum ci-
 vitatem commendavisse: et c. 46. ten-
 tati a Perseo, nihil moti sunt. Vel igi-

tur hic alicujus alterius civitatis no-
 men posuerat Livius, vel aliquid omi-
 sit de Thebanis, unde nosse possemus,
 cur adversus eos Romanus exercitus
 ducatur.

²⁶ *Familias*] Servos et bona. Vid.
 not. 45. ad l. III. c. 55. supra.

tibus, Romani ad Cranonium¹ intactum agrum castra mo- U. C. 581.
vent. Ibi quum securi, et propter castrorum longinquitatem, et viæ inopis aquarum difficultatem, quæ inter Sycu- A. C. 171.
rium et Cranona est, stativa haberent; repente prima luce in imminentibus tumulis equitatus regius cum levi armatura visus ingentem tumultum fecit. Pridie per meridiem profecti ab Sycurio erant: peditum agmen sub lucem reliquerant in proxima planitie. Stetit paullisper in tumulis, elici posse ratus ad equestre certamen Romanos: qui postquam nihil movebant, equitem mittit, qui pedites referre ad Sycurium signa juberet; ipse mox insecutus. Romani equites, modico intervallo sequentes, sicubi sparsos ac dissipatos invadere possent, postquam confertos abire, signa atque ordines servantes, viderunt, et ipsi in castra redeunt.

LXV. Inde, offensus longinquitate itineris, rex ad Mopsium castra movit; et Romani, demessis Cranonis segetibus, in Phalannæum agrum transeunt. Ibi quum ex transfuga cognosset rex, sine ullo armato præsidio passim vagantes per agros Romanos metere, cum mille equitibus, duobus millibus Thracum et Cretensium profectus, quum, quantum adcelerare poterat, effuso agmine issent, improviso adgressus est Romanos. juncta vehicula, pleraque onusta, mille admodum capiuntur, sexcenti ferme homines. Prædam custodiendam ducendamque in castra trecentis Cretensium dedit. ipse, revocato ab effusa cæde equite et reliquis peditum, ducit ad proximum præsidium, ratus haud magno certamine obprimi posse. L. Pompeius tribunus militum præerat, qui perculsos milites repentino hostium adventu in propinquum tumultum recepit, loci se præsidio, quia numero et viribus impar erat, defensurus. Ibi quum in orbem milites coëgisset, ut densatis scutis ab jactu sagittarum et jaculorum sese tuerentur, Perseus, circumdato armatis tumulo, alios adscensum undique tentare jubet, et cominus prælium conserere, alios eminus tela ingerere. Anceps Romanos terror circumstabat: nam neque conferti pugnare propter eos, qui adscendere in tumultum conabantur, poterant: et, ubi ordines procursando solvissent, patebant jaculis sagittisque. Maxime ²⁷cestro- Cestro-
sphendonis vulnerabantur. hoc illo bello novum genus teli sphendonis
descriptio.

¹ Cranonium Gron. Crev.

²⁷ Cestrosphendonis] Hujus teli descriptio quæ sequitur, aliquid habet obscuri: sed multam ei lucem afferunt Græca Polybii verba, ex quibus Livius eam expressit. Illa leguntur apud Suidam, et referuntur a Lipsio, l. IV. Poliorcet. dial. 3. qui ea vertit hoc modo: *Cestrus. Novum hoc inventum bello Persico. Ipsum spiculum*

bipalme fuit, tubulum habens æqualem mucroni. Huic hastile ligneum insertum erat, longitudine spithame mensuram æquans, crassitie, digiti. In hujus medium tres pinnule e ligno infigebantur, plane breves. Hoc in funda, quæ duo funalia imparia habebat, in medio utrorumque, amento leviter, et ita ut facile solvi posset, ligatum,

U. C. 581. inventum est. Bipalme spiculum hastili semicubitali in-
 A. C. 171. fixum erat, crassitudine digiti: huic ad libramen pinnae tres,
 velut sagittis solent, circumdabantur: funda media duo fun-
 nalia imparia habebat. cum majori sinu libratum fundi-
 tor habena rotaret, excussum, velut glans, emicabat. Quum
 et hoc, et alio omni genere telorum, pars vulnerata
 militum esset, nec facile jam arma fessi sustinerent,
 instare rex, ut dederent se, fidem dare, præmia interdum
 polliceri: nec cujusquam ad deditionem flectebatur animus;
 quum ex insperato jam obstinatis mori spes adfulsit. Nam
 quum ex frumentatoribus refugientes quidam in castra nun-
 ciassent consuli, circumsideri præsidium; motus periculo
 tot civium (nam octingenti ferme, et omnes Romani erant)
 cum equitatu ac levi armatura (accesserant nova auxilia,
 Numidæ pedites equitesque et elephantum) castris egreditur:
 et tribunis militum imperat, ut legionum signa sequantur.
 Ipse, velut ad firmanda levium armorum auxilia adjec-
 tis, ad tumultum præcedit. consulis latera tegunt Eumenes,
 Attalus, et Misagenes, regulus Numidarum.

LXVI. Quum in conspectu prima signa suorum circum-
 sessis fuerunt, Romanis quidem ab ultima desperatione re-
 creatus est animus: Perseus, cui primum omnium fuerat, ut,
 contentus fortuito successu, captis aliquot frumentatoribus
 occisisque, non tereret tempus in obsidione præsidii; secun-
 dum, ea quoque tentata utcumque, quum sciret nihil roboris
 secum esse, dum liceret intacto, abire; et ipse hostium adven-
 tum, elatus successu, mansit, et, qui phalangem arcesserent,
 propere misit. qua et serius, quam res postulabat, et rap-
 tim acta, turbati cursu adversus instructos et præparatos

*imponeretur. Tum igitur in circum-
 actione fundæ intentis funalibus mune-
 bat. Quum vero alterum solveretur
 in emissione, excidens amento suo, vel-
 ut glans e funda, ferebatur, et cum
 impetu incidens, quidquid incurrisset
 valde lædebat.* Ad rei totius plenio-
 rem expositionem, multa addit Lip-
 sius: ex quibus pauca mutuabimur,
 plurimis omissis. Ait Livius *cestro-
 sphendonem* hoc telum dictum: recte.
 Etsi in Suida pars una vocis modo est,
cestrus. Atqui solitaria ea duntaxat
veruculum et breve telum notat. Com-
 positio Liviana mixtum hoc complec-
 titur, et *telum e funda missum. Bi-
 palme spiculum*, id est, semipedale.
 Sed in Græco hoc distinctius additur,
 ipsum mucronem palmi fuisse: aulis-
 eum, sive tubulam, item palmi. *Has-
 tile semicubitale*: Polybio *σπῆλαιον*.
Spithama enim est dimidia pars cubiti,
 dodrans pedis. Adduntur pinnae tres,
 quas Græcus monet e ligno fuisse.

Funda media est ipsum fundæ me-
 dium; latius illud, cui telum sedet.
Funalia duo imparia videntur ex Poly-
 bio intelligenda, non duo ex utra-
 que parte; sed utrinque unum, al-
 terum brevius. In hanc mentem nos
 ducunt hæc Polybii verba: *quum alte-
 rum e funalibus solveretur in emissio-
 ne*: quæ videntur indicare, duo omni-
 no fuisse funalia, quorum alterum sol-
 veretur, altero retento. Cur autem
 unum brevius fuerit altero, non satis
 perspicuum nobis est: nisi forte illud
 quod remanere debebat in manu fun-
 ditoris, ideo longius erat, ut certius
 teneri posset. *Majore sinu* interpreta-
 tur Lipsius, majore quam vulgatæ
 fundæ habere solent. Postremo no-
 tandum est id quod a Polybio diserte
 expressum Livius omisit, de amento,
 quo telum utiliter illigabatur, ne ca-
 deret in rotatu, tum ut vehementius
 emitteretur.

erant adventuri. Consul anteveniens extemplo prœlium U. C. 581. conseruit. Primo resistere Macedones; deinde, ut nulla re A. C. 171. pares erant, amissis trecentis^k peditibus, viginti quatuor primoribus equitum²⁸ ex ala, quam Sacram vocant, inter quos Antimachus etiam præfectus alæ cecidit, abire conantur. Ceterum iter prope ipso prœlio tumultuosius fuit. Phalanx, abs trepido nuncio adcita, quum raptim duceretur, primo in angustiis captivorum agmini oblata vehiculisque frumento onustis; ²⁹ iis cæsis, ³⁰ ingens ibi vexatio partis utriusque fuit, nullo expectante, utcumque^l explicaretur agmen, sed armatis detrudentibus per præceps inpedimenta, (neque enim aliter via aperiri poterat) jubentis, quum stimulantur, in turba sævientibus. Vix ab incondito agmine captivorum expedierant sese, quum regio agmini percussisque equitibus obcurrunt. Ibi vero clamor jubentium referre signa ruinæ quoque prope similem trepidationem fecit: ut, si hostes, introire angustias ausi, longius insecuti essent, magna clades accipi potuerit. Consul, recepto ex tumulto præsidio, contentus modico successu, in castra copias reduxit. Sunt, qui eo die magno prœlio pugnatum auctores sint. octo millia hostium cæsa, in his Sopatrum et Antipatrum regios duces: vivos captos circiter duo millia octingentos, signa militaria capta viginti septem. Nec incruentam victoriam fuisse: supra quatuor millia et trecentos de exercitu consulis cecidisse: signa ³¹ sinistrae alæ quinque amissa.

LXVII. Hic dies et Romanis refecit animos, et Persea ^{Perseus in Macedoniam rediit.} perculit, ut, dies paucos ad Mopsium moratus, sepulturæ maxime militum amissorum cura, præsidio satis valido ad Gonnum relicto, in Macedoniam reciperet copias. Timotheum quendam ex regiis præfectis cum modica manu relinquit ad Philam, jussu Magnetæ et propinquos tentare. Quum Pellam venisset, exercitu in hiberna dimisso, ipse cum Cotye Thessalonicam est profectus. Eo fama adfertur, Atlesbim regulum Thracum, et Corragum Eumenis præfectum, in Cotyis fines inpetum fecisse: et regionem, Marenen quam vocant, cepisse. Itaque, dimittendum Cotyn ad sua tuenda ratus, magnis proficiscentem donis prosequitur.

^k *trecentis* Gron.

^l [*dum*] *utcumque* Crev.

²⁸ *Ex ala quam Sacram vocant*] Jam mentio facta est Sacrarum alarum supra c. 58. rursusque fiet infra l. XLIV. c. 42. Suspiciamus illas equitum alas circa ipsum regem solitas esse pugnare, ei tuendo speciatim addictas, unde et ipsis fortasse *Sacrarum* nomen inditum. Nec aliam esse ducimus *regiam alam*, memoratam Livio l. XXXVII. c. 40.

²⁹ *Iu cæsis*] Si hoc referas ad vehi-

cula, ineptum est; si ad captivos, parum verisimile. Aliquid mendi latere videtur.

³⁰ *Ingens ibi vexatio partis utriusque*] Tum phalangis, tum Creten-sium, qui deducebant captivos et prædam. In iis quæ sequuntur particula *dum* ex Gronovii mente adjecta est.

³¹ *Sinistræ alæ*] Sinistri sociorum peditum corporis.

U. C. 581.
A. C. 171.
Cos. in hi-
berna se
confert.

³² ducenta talenta, semestre stipendium, equitatu numerat,
³³ quum primo annum dare constituisset. Consul, post-
quam profectum Persea audivit, ad Gonnum castra mo-
vet, si potiri oppido posset. Ante ipsa Tempe in fauci-
bus situm, Macedoniae claustra tutissima præbet, et in
Thessaliam opportunum Macedonibus decursum. Quum
et loco et præsidio valido ³⁴ inexpugnabilis res esset, absti-
tit incepto. In Perrhæbiam flexis itineribus, Mallœa pri-
mo inpetu capta ac direpta, Tripoli aliaque Perrhæbia re-
cepta, Larissam rediit. inde Eumene atque Attalo domum
remissis, Misagenem Numidasque in hiberna in proximis
Thessalis ³⁵ urbibus distribuit. et partem exercitus ita per
totam Thessaliam divisit, ut et hiberna commoda omnes ha-
berent, et præsidio urbibus essent. Q. Mucium legatum
cum duobus millibus ad obtinendam Ambraciam misit.
Græcarum civitatum socios omnes præter Achæos dimisit.
cum exercitus parte profectus in Achaiam Phthiotim, Pte-
leum desertum fuga oppidanorum diruit a fundamentis,
Antrona voluntate colentium recepit. Ad Larissam deinde
exercitum admovit. urbs deserta erat; in arcem omnis mul-
tudo concesserat: eam obpugnare adgreditur. Primi om-
nium Macedones, regium præsidium, metu excesserant. a
quibus relictis oppidani in deditionem extemplo veniunt.
Dubitari inde, utrum Demetrias prius adgredienda foret, an
in Bœotia ³⁵ adspiciendæ ³⁵ res. Thebani, vexantibus eos
Coronæis, in Bœotiam arcessebant. ad horum preces, quia
hibernis aptior regio, quam Magnesia erat, in Bœotiam
duxit.

³² Thessaliæ Gron. Crev.

³⁵ adipiscendæ Eæd.

³² Ducenta talenta] Marcas argenti
nostrates 18750.

³³ Quum primo annum dare con-
stituisset] Semestre tantum stipendium
numeravit, quamvis primo pollicitus
esset solidum iis totius anni stipendium
persolutum iri. Hac re notatur Persei

avaritia.

³⁴ Inexpugnabilis res] Lege cum
Gronovio urbs.

³⁵ Adipiscendæ res] Displicet ³⁵
adipiscendæ. An adspiciendæ? quem-
admodum supra c. 37. Inde Bœotiam
atque Eubœam adspicere jussi.

EPITOME LIBRI XLIII.

PRÆTORES aliquot, eo quod *avare et crudeliter* provincias administrassent, damnati sunt. **P. Licinius Crassus** proconsul complures in Græcia urbes expugnavit, et crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo sub corona venierant, ex senatusconsulto postea restituti sunt. Item a præfectis ¹classium Romanarum multa inpotenter in socios facta. Res præterea a Perseo rege in Thracia prospere gestas continet, ²victis Dardanis et Illyrico, cujus rex erat Gentius. Motus, qui in Hispania ab Olonico factus erat, ipso interemto consedit. **M. Æmilius Lepidus** a censoribus princeps in senatu lectus.

¹ *Classium Romanarum*] Sic Andreas, Sigonius, alique: melius quam quomodo Gronovianæ editiones habent, *Romanorum*.

² *Victis Dardanis, et Illyrico, cujus rex erat Gentius*] Hæc parum accurata sunt, sive in librariis culpa, sive in

ipso epitomarum auctore resideat. Aliquot Illyriorum oppida cepit Perseus, ut memoratur infra capp. 18. 19. et 20. At non vicit Illyricum; multo minus eam Illyrici partem cujus rex erat Gentius, quem in societatem belli perlicere summopere studebat.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIII.

U. C. 581. **E**ADEM æstate, qua in Thessalia ¹ equestri pugna vicere
A. C. 171. Romani, ² legatus, in Illyricum a consule missus, opulenta
Gesta in Il- duo oppida vi atque armis coëgit in deditiōem: omniaque
lyrico. iis sua concessit, ut opinione clementiæ eos, qui Carnun-
tem munitam urbem incolebant, adliceret. postquam nec,
ut dederent se, compellere, neque capere obsidendo pot-
erat; ne duabus obpugnationibus nequidquam fatigatus mi-
les esset, ³ quas prius intactas urbes reliquerat, diripuit. Al-
Cassii Cos. ter consul C. Cassius nec in Gallia, quam sortitus erat,
res geste. memorabile quidquam gessit: et per Illyricum ducere le-
giones in Macedoniam vano incepto est conatus. Ingres-
sum hoc iter consulem senatus ex Aquileiensium legatis
cognovit: qui, querentes coloniam suam novam et infir-
mam, necdum satis munitam, inter infestas nationes Istrorum
et Illyriorum esse, quum peterent, ut senatus curæ haberet,
quomodo ea colonia muniretur, interrogati, vellentne eam
rem C. Cassio consuli mandari? responderunt, Cassium,
Aquileiam indicto exercitu, profectum per Illyricum in
Macedoniam esse. Ea res primo incredibilis visa: et pro
se quisque credere, Carnis forsitan aut Istris bellum inla-
tum. Tum Aquileienses, nihil se ultra scire, nec audere
adfirmare, quam triginta dierum frumentum militi datum;
et duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam nossent, con-
quisitos abductosque. Enimvero senatus indignari, tan-
tum consulem ausum, ut suam provinciam relinqueret, in
alienam transiret; exercitum novo periculoso itinere inter
exteras gentes duceret, viam tot nationibus in Italiam ape-
raret. Decernunt frequentes, ut C. Sulpicius prætor tres
ex senatu nominet legatos, qui eo die proficiscantur ex

¹ *Equestri pugna vicere Romani*] Victi fuerant Romani eo prælio quod describitur c. 59. libri præcedentis: superiores fuere eo quod refertur c. 66. Itaque legit Gronovius: *equestri pugna primum victi, deinde vicere Romani*. Sed quum prior pugna major multo clariorque fuerit, quam posterior, credimus Livium potius scripsisse: *equestri pugna victi fuere Romani*.

² *Legatus in Illyricum . . missus*] Excidit nomen legati. Non absurde suspicatur Sigonius Q. Mucium fuisse, de quo paulo ante mentio facta est extremo libro XLII.

³ *Quas prius intactas urbes*] Olim, *quam prius intactam urbem*. Sigonius mutavit, quia duo oppida capta fuerant.

urbe; et quantum adcelerare possent, Cassium consulem, U. C. 581. ubicumque sit, persequantur; nuncient, ne bellum cum ulla A. C. 171. gente moveat, nisi cum qua senatus gerendum censuerat. Legati hi profecti, M. Cornelius Cethegus, M. Fulvius, P. Marcius Rex. Metus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendæ Aquileiæ curam.

II. Hispaniæ deinde utriusque legati aliquot populorum Hispanorum querelæ de Mag. Rom. in senatum introducti. Ii, de magistratuum Romanorum avaritia superbiaque conquesti, nisi genibus ab senatu peterunt, ne se socios fœdius spoliari vexarique, quam hostes, patiantur. Quum et alia indigna quererentur, manifestum autem esset, pecunias captas; L. Canuleio prætori, qui Hispaniam sortitus erat, negotium datum est, ut in singulos, a quibus Hispani pecunias peterent, quinos ⁶ recuperatores ex ordine senatorio daret, patronosque, quos vellent, sumendi potestatem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum est senatusconsultum, jussique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Corneliū Cn. F. Scipionem, ⁶ L. Æmiliū L. F. Paullum, C. Sulpiciū Gallum. ⁷ Cū M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Junio consulibus in citeriore Hispania fuerat, recuperatores sumserunt. Bis ampliatus, tertio absolutus est reus. Dissensio inter duarum provinciarum legatos est orta: citerioris Hispaniæ populi M. Catonem et Scipionem; ulterioris L. Paullum et Gallum Sulpiciū patronos sumserunt. Ad recuperatores adducti a citerioribus populis P. Furius Philus, ab ulterioribus M. Matienus. Ille Sp. Postumio, Q. Mucio consulibus triennio ante, hic bienio prius, L. Postumio, M. Popillio consulibus, prætor fuerat. Gravissimis criminibus accusati ambo ampliati: quum dicenda de integro causa esset, excusati exsilii causa solum vertisse. Furius Præneste, Matienus Tibur exsulatum abierunt. Fama erat, prohiberi a patronis nobiles ac potentes compellare; auxitque eam suspicionem Canuleius prætor, quod, omissa ea re, delectum habere instituit. dein repente in provinciam abiit, ne plures ab Hispanis vexarentur. Ita, præteritis silentio oblitteratis, in futurum consultum ab senatu Hispanis, quod impetrarunt, ⁸ ne frumenti

4 *Legati hi profecti*] Sic edidere Gronovii. Prius *legati ii*; unde Sigonius efficiebat *legati III*. id est tres.

5 *Recuperatores*] Vid. not. 52. ad l. XXVI. c. 48.

6 *L. Æmiliū, L. F.*] Vetustiores editiones, et indices ex iis confecti, præferunt *M. F.*

7 *Cum M. Titinio . . recuperatores sumserunt*] Recuperatores sibi dari

postularunt, qui inter se et M. Titinium disceptarent; M. Titinio litem intenderunt apud recuperatores.

8 *Ne frumenti æstimationem*] Duo videntur hic distingui frumenti genera, æstimatum et emptum, de quibus fuse disserit Cic. in Verr. l. III. Primo quidem magistratibus Romanis frumentum in cellam, id est, in domesticum usum, a provinciis sumere

U. C. 581. æstimationem magistratus Romanus haberet; neve cogéret
A. C. 171. vicesimas vendere Hispanos, quanti ipse vellet; et ne præfecti in oppida sua ad pecunias cogendas inponerentur.

Carteia colonia.

Gulussa et legati Karthaginenses Romæ.

III. Et alia novi generis hominum ex Hispania legatio venit. ex militibus Romanis et ex Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos se memorantes, supra quatuor millia hominum, orabant, ut sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decrevit, *uti nomina sua apud L. Canuleium profiterentur*: ⁹ *eorumque si quos manumisisset, eos Carteiam ad oceanum deduci placere.* ¹⁰ *Qui Carteiensium domi manere vellent, potestatem fore, uti numero colonorum essent, agro adsignato.* ¹¹ *Latinam eam coloniam fuisse, libertinorumque adpellari.* Eodem tempore ex Africa et Gulussa, Masinissæ regis filius, legatus patris, et Karthaginienses venerunt. Gulussa prior in senatum introductus, et, quæ missa erant ad bellum Macedonicum a patre suo, exposuit; et, si qua præterea vellent imperare, præstaturum ¹² merito populi Romani est pollicitus: et monuit Patres conscriptos, ut a fraude Karthaginensium caverent. *classis eos magnæ parandæ consilium cepisse; specie pro Romanis, et adversus Macedonas: ubi ea parata instructaque esset, ipsorum fore potestatis, quem hostem aut socium habeant.*

* * *

U. C. 582. IV. *** tantum pavorem ingressi castra, ostentantes ca-
A. C. 170. pita, fecerunt, ut, si admotus extemplo exercitus foret, capi castra potuerint. Tum quoque fuga ingens facta est: et

licebat. Ii igitur pro frumento pecuniam sibi numerari jubebant, prædabanturque in eo quod frumentum grandi pretio æstimarent. Unde videntur hic Hispani impetravisse, ut magistratus Romani frumentum ipsum accipere cogerentur, non frumenti æstimationem, id est, pro frumento pecuniam: vel, si quis malit, ne liceret magistratibus Romanis pretium imponere frumento illi quod in cellam sumere poterant, sed, si vellent sibi pro frumento dari pecuniam, æstimatione communi et publica uterentur. Alterum frumenti genus est, emptum. Jubebantur nimirum provinciales certam quamdam frumenti sui partem vendere Romanis. In eam rem magistratus pecuniam a publico accipiebant. Sed ut ea ea aliquid in suum questum averterent, vilissimo pretio taxabant frumentum illud quod emere debebant. Hispani igitur, qui vicesimas frumenti sui vendere debebant Romanis, hoc impetrant, ut illas vendere cogerentur, quanti vellet magistratus Roma-

nus.

⁹ *Eorumque si quos manumisisset*] Ex his verbis, et appellatione coloniarum infra, cui nomen imponitur, *Libertinorum colonia*, inferri debet hos servos fuisse, ac proinde natos ex ancillis. Qui enim non ex legitimo matrimonio nascitur, matrem sequitur ex communi gentium jure. Vid. l. I. Institut. Justiniani, tit. 4. Ac proinde hi hybridæ si nati essent ex liberis mulieribus, liberi et ipsi fuissent, nec proinde manumissione opus habuissent.

¹⁰ *Qui Carteiensium domi manere vellent*] Simile decretum memoravit Livius de Antiatribus, l. VIII. c. 14.

¹¹ *Latinam eam coloniam fuisse*] Lege cum Gronovio esse. Hoc enim ipso tempore illa colonia deducitur.

¹² *Merito populi Romani*] Ut postularent merita populi Romani in Masinissam. Eodem modo locutus est Livius supra XXVIII. 9. *Se vero ea quæ postularent decernere, Patres, merito decum primum, dein secundum decem, consulum, responderunt.*

erant, qui legatos mittendos ad pacem precibus petendam U. C. 582. censerent: civitatesque complures, eo nuncio audito, in de- A. C. 170. ditionem venerunt. quibus purgantibus sese, culpamque in duorum amentiam conferentibus, qui se ultro ad pœnam ipsi obtulissent, quum veniam dedisset prætor; profectus extemplo ad alias civitates, omnibus imperata facientibus, quieto exercitu pacatum agrum, qui paullo ante ingenti tumultu arserat, peragravit. Hæc lenitas prætoris, qua sine sanguine ferocissimam gentem domuerat, eo gratior plebi Patribusque fuit, quo crudelius avariusque in Græcia bellatum, et ab consule Licinio et ab Lucretio prætore, erat. Lucretium tribuni plebis absentem concionibus assi- In Lucre-
tium inve-
hantur Tr.
pl.
duis lacerabant, quum reipublicæ causa abesse excusaretur: sed tum adeo vicina etiam inexplorata erant, ut is eo tempore in agro suo Antiati esset, aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ duceret. Id opus ¹³ centum triginta millibus æris locasse dicitur. tabulis quoque pictis ex præda fanum Æsculapii exornavit. Invidiam infamiamque ab Lucretio averterunt ¹⁴ in Hortensium successorem ejus Abderitæ legati, flentes ante curiam, querentesque, *op-
pidum suum ab Hortensio expugnatum ac direptum esse.* Abderita-
rum quere-
læ de Hor-
tensio.
Causam excidii fuisse urbi, quod, quum ¹⁵ centum millia denariûm et ¹⁶ tritici quinquaginta millia modium imperaret, ¹⁷ spatium petierunt, quo de ea re et ad Hostilium consulem, et Romam mitterent legatos. Vixdum ad consulem se pervenisse, et audisse oppidum expugnatum, principes securi percussos, sub corona ceteros venisse. ¹⁸ Indigna senatui visa: decreveruntque eadem de Abderitis, quæ de Coronæis decreverant priore anno; eademque pro concione edicere ¹⁹ Q. Mænium prætorem jusserunt. Et legati duo, C. Sempronius Blæsus, Sex. Julius Cæsar, ad restituendos in libertatem Abderitas missi. Iisdem mandatum, ut et Hostilio consuli et Hortensio prætori nunciarent, senatum Abderitis injustum bellum inlatum, conquirique omnes, qui in servitute sint, et restitui in libertatem, æquum censere.

V. Eodem tempore de C. Cassio, qui consul priore anno fuerat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hosti-

¹³ *Centum triginta millibus æris]* Assibus 130000. id est, marcis argenti nostratibus circiter 127.

¹⁴ *In Hortensium successorem]* Hinc apparet Hortensium hoc anno prætorem fuisse, et classem cum ora Græciæ maritima sortitum esse.

¹⁵ *Centum millia denariûm]* Marci argenti 1562. uncias 4.

¹⁶ *Tritici quinquaginta millia modium]* Modios Parisienses fere 38542.

¹⁷ *Spatium petierunt]* Mallet Gro-

novius petierint.

¹⁸ *Indigna senatui visa]* Lege cum eodem vel *Indigna res senatui visa;* vel, *Indigna ea senatui visa.*

¹⁹ *Q. Mænium prætorem]* Hic habemus alterius adhuc prætoris nomen: cui jurisdictionem obligasse patet ex eo quod nunc quoque in urbe sit; peregrinam, ex eo quod collega ejus M. Retius, infra c. 11. ea agat quæ ad prætoris urbani officium pertinebant.

U. C. 582. A. C. 170. *Querelæ de Cassio.* lio erat, querelæ ad senatum delatæ sunt, et legati regis Gallorum Cincibili venerunt. Frater ejus verba in senatu fecit, questus, Alpinorum populorum agros sociorum suorum depopulatum C. Cassium esse, et inde multa millia hominum in servitutem abripuisse. Sub id tempus Carnorum Istrorumque et Iapydum legati venerunt: *Duces sibi ab consule Cassio primum imperatos, qui in Macedoniam ducenti exercitum iter monstrarent: pacatum ab se, tamquam ad aliud bellum gerendum, abisse: inde ex medio regressum itinere hostiliter peragrasse fines suos: passim rapinasque et incendia facta: nec se ad id locorum scire, propter quam causam consuli pro hostibus fuerint.* Et regulo Gallorum absentem, et his populis responsum est, *Senatum ea, quæ facta querantur, neque scisse futura, neque si sint facta, probare. Sed indicta causa damnari absentem consularem virum, injurium esse, quum is reipublicæ causa absit. Ubi ex Macedonia redisset C. Cassius, tum, si coram eum arguere vellent, cognita re senatum daturum operam, uti satisfiat.* Nec responderi tantum iis gentibus, sed legatos mitti, duos ad regulum trans Alpes, tres circa eos populos placuit, qui indicarent, quæ Patrum sententia esset. Munera mitti legatis ex ²⁰ binis millibus æris censuerunt. duobus fratribus regulis hæc præcipua, torques duo ²¹ ex quinque pondo auri facti, et ²² vasa argentea quinque ex viginti pondo, et duo equi phalerati cum agasonibus, et equestria arma ac sagula; et comitibus eorum vestimenta liberis servisque. Hæc missa: illa petentibus data, ut denorum equorum iis commercium esset, educendique ex Italia potestas fieret. legati cum Gallis missi trans Alpes, C. Lælius, M. Æmilius Lepidus: ad ceteros populos C. Sicinius, P. Cornelius Blasio, T. Memmius.

VI. Multarum simul Græciæ Asiæque civitatum legati Romam convenerunt. Primi Athenienses introducti: ii, *se, quod navium habuerint militumque, P. Licinio consuli et C. Lucretio prætori misisse exposuerunt, quibus eos non usus ²³ frumenti sibi centum millia imperasse: quod, quamquam sterilem terram arent, ipsosque etiam agrestes peregrino frumento alerent, tamen, ne deessent officio, confecisse; et alia, quæ imperarentur, præstare paratos esse.* Milesii, nihil præstitisse memorantes, si quid imperare ad bellum senatus vellet, præstare se paratos esse, polliciti sunt. Alabandenses

²⁰ *Binis millibus æris]* Marcis argenti nostratibus 3. uncia 1.

²¹ *Ex quinque pondo auri]* Septem marcis nostratibus, unciiis 6. semuncia 1.

²² *Vasa argentea quinque ex vigin-*

ti pondo] Ex marcis nostratibus 81. unciiis 2.

²³ *Frumenti . . centum millia]* Supple, modium. Modios Parisienses, fere 77084.

templum Urbis Romæ se fecisse commemoraverunt, ludos- U. C. 529.
 que anniversarios ei Divæ instituisse: et ²⁴ coronam auream A. C. 170.
 quinquaginta pondo, quam in Capitolio ponerent, donum Templum
 Jovi optimo maximo, adtulisse, et scuta equestria trecenta; ma.
 ea, cui jussissent, tradituros. Donum ut in Capitolio po-
 nere, et sacrificare, liceret, petebant. ²⁵ Hoc Lampsaceni,
²⁶ octoginta pondo coronam adferentes, petebant, commemo-
 rantes, *Discessisse se a Perseo, postquam Romanus exercitus*
in Macedoniam venisset, quum sub ditione Persei, et ante
Philippi fuissent. Pro eo, et quod imperatoribus Romanis
omnia præstitissent, id se tantum orare, ut in amicitiam populi
Romani reciperentur: et, si pax cum Perseo fieret, exciperen-
tur, ²⁷ *ne in regiam potestatem reciperentur.* Ceteris legatis
 comiter responsum; Lampsacenos in sociorum formulam
 referre Q. Mænius prætor jussus. munera omnibus in sin-
 gulos binum millium æris data. Alabandenses scuta repor-
 tare ad A. Hostilium consulem in Macedoniam jussi. Et
 ex Africa legati ²⁸ simul Karthaginensium, ²⁹ tritici decies
 centum millia et ³⁰ hordei quingenta indicantes se ad mare
 devecta habere, ut, quo senatus censuisset, deportarent. *Id*
munus officiumque suum scire minus esse, quam pro meritis
populi Romani et voluntate sua: ³¹ *sed sæpe alias, bonis in re-*
bus utriusque populi, se gratorum fideliumque socium muneribus
functos esse. Item Masinissæ legati, tritici eandem summam
 polliciti, et mille et ducentos equites, duodecim elephantos:
 et, si quid aliud opus esset, uti^a imperaret senatus: æque
 propenso animo, ac quæ ipse ultro pollicitus sit, præstatu-
 rum esse. Gratiae et Karthaginensibus et regi actæ; ro-
 gatique, ut ea, quæ pollicerentur, ad Hostilium consulem in
 Macedoniam deportarent. Legatis in singulos binum millium
 æris munera missa.

VII. Cretensium legatis, commemorantibus, se, quantum
 sibi imperatum a P. Licinio consule esset sagittariorum, in

^a ut Gron. Crev.

²⁴ *Coronam auream quinquaginta pondo]* Marcarum nostratum 78. unde 1.

²⁵ *Hoc Lampsaceni]* Recte Gronovius: *Hoc et Lampsaceni.*

²⁶ *Octoginta pondo]* Marcarum Parisiensium 125.

²⁷ *Ne in regiam potestatem reciperentur]* Lege cum Gronovio reciderent.

²⁸ *Simul]* Superflua vocula, vel quæ potius indicet pluscula excidisse. Fortassis: *legati simul Karthaginensium et Masinissæ venerunt: Carthaginensium, tritici etc.*

²⁹ *Tritici decies centum millia]* Nempe modium. Modios nostrates

paulo plus 770233. *Hordei quingenta* millia modium. Modios nostrates plus 885416.

³⁰ *Hordei quingenta]* Conjectura Sigonii. Vetus exemplar habuit *quinquaginta.*

³¹ *Sed sæpe alias]* Hæc sane parum coherent cum illis quæ præcedunt. Tamen possumus ita accipere, ut Carthaginenses mediocritati munerum suorum ideo nunc ignoscendum censeant; quod sæpe alias, quum bonæ essent res utriusque populi, fidelium sociorum officium alacrius impleverint: nunc quum solliciti agerent ob hærentem lateri Masinissam, nihil amplius sese posse præstare.

U. C. 582. Macedoniam misisse, quum interrogati non inficiarentur,
 A. C. 170. *apud Persea majorem numerum sagittariorum, quam apud Romanos, militare, responsum est: Si Cretenses bene ac gnaviter destinarent potiore populi Romani, quam regis Persei, amicitiam habere, senatum quoque Romanum iis, tamquam certis sociis, responsum daturum esse. Interea nunciarent suis, placere senatui, dare operam Cretenses, ut, quos milites ³² intra ^b præsidia regis Persei haberent, eos primo quoque tempore domum revocarent. Cretensibus cum hoc responso dimissis, Chalcidenses vocati; ³³ quorum legatio ipso introitu, ob id quod Mictio ^c princeps eorum pedibus captus lectica est introlatus, ultimæ necessitatis extemplo visa res: ³⁴ in qua ita adfecto excusatio valetudinis, aut ne ipsi quidem petenda visa foret, aut data petenti non esset. Quum sibi nihil vivi reliquum, præterquam linguam ad deplorandas patriæ suæ calamitates, præfatus esset, exposuit civitatis primum suæ benefacta, et vetera, et ea, quæ Persei bello præstitissent ducibus exercitibusque Romanis: tum quæ primo C. Lucretius in populares suos prætor Romanus superbe, avare, crudeliter fecisset: deinde quæ tum cum maxime L. Hortensius faceret. Quemadmodum omnia sibi, etiam iis, quæ patiantur, tristiora, patienda esse ducant potius, quam se dedant Persi. Quod ad Lucretium Hortensiumque adtineret, scire, tutius fuisse claudere portas, quam in urbem eos accipere. ³⁵ Qui ^d exclusissent eos, Emathiam, Amphipolim, Maroneam, Ænum, incolumes esse: apud se templa omnibus ornamentis compilata; ³⁶ spoliataque sacrilegiis ^e C. Lucretium navibus Antium devexisse, libera corpora in servitutem abrepta, fortunas sociorum populi Romani direptas esse, et quotidie diripi. Nam, ex instituto C. Lucretii, Hortensium quoque in tectis hieme pariter atque æstate navales socios habere, et domos suas plenas turba nautica esse; versari inter se, conjuges, liberosque suos, ³⁷ quibus nihil neque dicere pensi, neque facere.*

^b inter Gron. ^c Miction Gron. Crev. ^d Quæ Gron. ^e spoliataque sacrilegiis Crev.

32 *Intra præsidia regis]* Sic prima editio, teste Hearnio, melius quam, ut recentiores, *inter præsidia*. Vid. not. 40. ad l. XXXVIII. c. 11.

33 *Quorum legatio ipso introitu . . . ultimæ necessitatis extemplo visa res]* Hæc nobis pingue quiddam et inelegans redolept. Libenter legeremus, deleta voce *legatio*: *Quorum ipso introitu . . . ultimæ necessitatis extemplo visa res*: ita ut *quorum* penderet ab his verbis *ipso introitu*.

34 ** In qua]* Quoniam ita affectus tamque male se habens, aut ipse petendam non existimasset a civibus suis,

aut petens non impetrasset, excusatione valetudinis, veniam hujus tam longi tamque laboriosi Chalcide Romanam itineris.

35 *Qui exclusissent eos]* Hæc est vetus lectio. Sigonius legi jussit *quæ*, propterea quod nomina urbium sequantur. Sed novum non est urbes poni pro civibus.

36 *Spoliataque sacrilegiis]* Hanc Gronovii emendationem admisit in textum Clericus. Vulgo *spoliataque sacrilegiis*.

37 *Quibus nihil neque dicere pensi, neque facere]* Lege cum Sigonio: *qui-*

VIII. Arcessere in senatum Lucretium placuit, ut discep- U. C. 592.
taret coram, purgaretque sese. Ceterum multo plura præ- A. C. 170.
sens audivit, quam in absentem jacta erant; et graviores
potentioresque accessere accusatores duo tribuni plebis,
M'. Juventius Thalna et Cn. Aufidius. Ii non in senatu
modo eum lacerarunt, sed in concionem etiam pertracto,
multis objectis probris, diem dixerunt. Senatus jussu Chal- **Senatus**
cidensibus Q. Mænius prætor respondit: *Quæ bene meritos* **responsum.**
sese, et ante, et in eo bello, quod geratur, de populo Romano
dicant, ea et scire vera eos referre senatum, et, perinde ac de-
beant, grata esse. Quæ facta a C. Lucretio, fierique ab L.
Hortensio prætoribus Romanis querantur; ea neque facta,
neque fieri voluntate senatus, quem non posse existimare? qui
sciat, bellum Persi, et ante Philippo patri ejus, intulisse popu-
lum Romanum pro libertate Græciæ: ³⁸ non ut ea a magistra-
tibus sociis atque amicis paterentur. Litteras se ad L. Horten-
sium prætorem daturus esse; quæ Chalcidenses querantur acta,
ea senatui non placere: si qui in servitutem liberi venissent,
ut eos conquirendos primo quoque tempore, restituendosque in
libertatem curaret: sociorum navalium neminem, ³⁹ præter ma-
gistros, in hospitia deduci æquum censere. Hæc Hortensio
jussu senatus scripta. Munera binûm millium æris legatis
missa, et vehicula Mictioni ⁴⁰ publice locata, quæ eum
*Brundisium commode perveherent. C. Lucretium, ubi dies, **Lucretius***
*quæ dicta erat, venit, tribuni ad populum accusarunt, mul- **damnatur.***
tamque ⁴¹ decies centum millium æris dixerunt. Comitibus
habitis, omnes quinque et triginta tribus eum condemnarunt.

IX. In Liguribus eo anno nihil memorabile gestum. nam In Liguria
nec hostes moverunt arma, neque consul in agrum eorum nihil ges-
legiones induxit: et, satis explorata pace ejus anni, ⁴² mili- tum.
tes duarum legionum Romanarum intra dies sexaginta,
quam in provinciam venit, dimisit. sociorum nominis La-
tini exercitu mature in hiberna Lunam et Pisas deducto,
ipse cum equitibus Galliæ provinciæ pleraque oppida adiit.
Nusquam alibi, quam in Macedonia, bellum erat: suspec-

f M. l. M. Crev.

bus nihil neque dicere pensi sit, neque
facere: quemadmodum supra l. XLII.
c. 23. Id illi, cui nihil pensi sit, facile
esse.

38 *Non ut ea*] Non ut Græci talia
paterentur a magistratibus sociis atque
amicis, qualia Chalcidenses ab Lucre-
tio et Hortensio passi fuerant. Gro-
novius vult legi *socii atque amici*:
quod fortasse elegantius videri possit.

39 *Præter magistros*] Videntur hi
magistri sociorum navalium iidem es-
se, qui interdum, ut supra l. XXIX.

c. 25. *navium magistri* dicuntur: et
dignitate gubernatoribus superiores e-
rant, ut colligitur ex l. XLV. c. 42. in-
fra.

40 * *Publice locata*] Publica populi
Romani impensa præbita, certo pretio
redemptoribus conducto.

41 *Decies centum millium æris*] *Marcarum* argenti Parisiensium 1562.
unciarum 4.

42 *Milites . . . dimisit*] Hoc debetur
Sigonio. Prius *divisit*.

U. C. 582.
A. C. 170.
Res in Illy-
rico gestæ.

tum tamen et Gentium Illyriorum regem habebant. itaque et octo naves ornatas a Brundisio senatus censuit mittendas ad C. Furium legatum Issam, qui cum præsidio duarum Issensium navium insulæ præerat. duo millia militum in eas naves sunt imposita, quæ Q. Mænius prætor ex senatusconsulto in ea parte Italiæ, quæ objecta Illyrico est, conscripsit: et consul Hostilius Ap. Claudium in Illyricum cum quatuor millibus peditum misit, ut adcolas Illyrici ⁴³ tutarentur. qui, non contentus iis, quas adduxerat, copiis, auxilia ab sociis conrogando, ad octo millia hominum vario genere armavit: peragrataque omni ea regione, ad Lychnidum Dassaretiorum consedit.

Ap. Claudius ab
Ulcianen-
sibus causus.

X. Haud procul inde Uscana oppidum finium ⁴⁴ plerumque Persei erat. decem millia civium habebat, et modicum, custodiæ causa, Cretensium præsidium. Inde nuncii ad Claudium occulti veniebant: *Si propius copias admovisset, paratos fore, qui proderent urbem. Et operæ pretium esse, non se amicosque tantum, sed etiam milites præda expleturum.* Spes cupiditati admota ita obcæcavit animum, ut nec ex iis, qui venerunt^s, quemquam retineret; nec obsides, pignus futuros furto et fraude agendæ rei, posceret; nec mitteret exploratum; nec fidem acciperet. die tantum statuta profectus a Lychnido, duodecim millia ab urbe, ad quam tendebat, posuit castra. Quarta inde vigilia signa movit, mille ferme ad præsidium castrorum relictis: incompoti, longo agmine effusi, infrequentes, quum nocturnus error dissiparet, ad urbem pervenerunt. Crevit negligentia, postquam neminem armatum in muris viderunt. Ceterum, ubi primum sub jactu teli fuerunt, duabus simul portis erumpitur; et ad clamorem erumpentium ingens strepitus e muris ortus ululantium mulierum cum crepitu undique æris: et incondita multitudo, turba inmixta servili, variis vocibus personabat. Hic tam multiplex undique objectus terror effecit, ne sustinere primam procellam eruptionis Romani possent. Itaque fugientes plures, quam pugnantes, intereunti sunt: vix duo millia hominum cum ipso legato in castra perfugerunt. Quo longius iter in castra erat, eo plures fessos consectandi hostibus copia fuit. Ne moratus quidem in castris Appius, ut suos dissipatos fuga colligeret, (quæ res palatis per agros saluti fuisset) ad Lychnidum protinus reliquias cladis reduxit.

XI. Hæc et alia, haud prospere in Macedonia gesta, ex *Sax.* Digitio tribuno militum, qui sacrificii causa Roman

^s venerant Gron. Crev.

⁴⁴ Tutarentur] Magis placeret tutari; nempe Ap. Claudius.

⁴⁴ Plerumque] Hoc oppidum in finibus Macedoniae et Illyrici positum, modo hujus, modo illius ditionis fuerat; sed, ut plurimum, Macedoniae.

venerat, sunt audita. Propter quæ veriti Patres, ne quæ U. C. 582.
 major ignominia acciperetur, legatos in Macedoniam, M. A. C. 170.
 Fulvium Flaccum, et M. Caninium Rebilum, miserunt, qui
 comperta, quæ agerentur, referrent: et ⁴⁵ ut A. Hostilius
 consul comitia consulibus subrogandis ita ediceret, uti mense
 Januario comitia haberi possent, et ut primo quoque tem-
 pore in urbem rediret. Interim ⁴⁶ M. Ræcio^b prætori
 mandatum, ut edicto senatores omnes ex tota Italia (nisi
 qui reipublicæ causa abessent) Romam revocaret. Qui
 Romæ essent, ne quis ultra mille passuum ab Roma abes-
 set^c. Ea, uti senatus censuit, sunt facta. Comitia consu- Comitia.
~~luta~~ ⁴⁷ ante diem quintum Kalendas Septembres fuere.
 Creati consules sunt Q. Marcius Philippus iterum et Cn.
 Servilius Cæpio. post diem tertium prætores sunt facti C.
 Decimius, M. Claudius Marcellus, C. Sulpicius Gallus, C.
 Marcius Figulus, Ser. Cornelius Lentulus, P. Fonteius Ca-
 pito. Designatis prætoribus præter duas urbanas, quatuor
 provinciæ sunt decretæ; Hispania, et Sardinia, et Sicilia,
 et classis. Legati ex Macedonia, exacto admodum mense Status re-
 Februario, redierunt. Hi, quas res ea æstate prospere ges- rum in Ma-
 sisset rex Perseus, referebant, quantusque timor socios po- cedonia.
 puli Romani cepisset, tot urbibus in potestatem regis red-
 actis. *Exercitum consulis infrequentem com meatibus vulgo*
datis ⁴⁸ *per ambitionem esse: culpam ejus rei consulem in tri-*
bunos militum, contra illos in consulem conferre. Ignominiam,
Claudii temeritate acceptam, ⁴⁹ *elevare eos Patres acceperunt,*
qui perpauca Italici generis, et magna ex parte tumultuario
delectu conscriptos ibi milites amissos referebant. Consules
 designati, ubi primum magistratum inissent, de Macedonia
 referre ad senatum jussi: destinatæque provinciæ iis sunt
 Italia et Macedonia. Hoc anno intercalatum est: ⁵⁰ tertio

^b *Retio* Gron. Crev.

^c *abessent* Gron.

⁴⁵ *Ut A. Hostilius . . . comitia . . .*
ita ediceret, uti mense Januario comi-
ta haberi possent] Vacat posterius il-
lad comitia, ut observat recte Grono-
vius.

⁴⁶ *M. Retio prætori mandatum]*
 Ergo M. Retius prætor urbanus hoc
 anno fuit. Editi hactenus habent *Re-*
cio. Pighius per diphthongum effert
 hoc nomen, *Ræcius*. Nobis consultius
 visum est eam sequi scripturam, quam
 reperimus l. XXVII. Livii, c. 36. ubi
 M. Retius, fortasse hujus prætoris pa-
 ter, sic nominatur et scribitur.

⁴⁷ *Ante diem quintum Kalendas*
Septembres] Lege omnino cum Pighio
Kalendas Februarias. Supra enim di-
 citur A. Hostilio imperatum, *ita co-*
mitia consulibus subrogandis ediceret,

uti mense Januario haberi possent: et
 infra, post consulum prætorumque co-
 mitia, legati ex Macedonia *exacto ad-*
modum mense Februario rediisse me-
 morantur.

⁴⁸ *Per ambitionem]* Per pravam
 indulgentiam, captandæ militum gra-
 tiæ causa.

⁴⁹ *Elevare eos Patres acceperunt]*
 Duo postrema verba dele cum Freia-
 shemio et Gronovio. Sed nihil aliud
 novandum. Dicunt legati magnam
 esse cladem eam quæ Ap. Claudii te-
 meritate accepta fuerat: eosque qui
 referebant perpauca Italici generis in
 ea amissos, elevare ac minuire contra
 rei veritatem illius cladis ignomini-
 am.

⁵⁰ *Tertio die post Terminalla Ka-*

U. C. 583. die post Terminalia Kalendæ intercalares fuere. Sacerdotes A. C. 169. intra eum annum mortui, ⁵¹ L. Flamininus ** pontifices duo decesserunt, L. Furius Philus et C. Livius Salinator. in locum Furii T. Manlium Torquatum, in Livii M. Servilium pontifices legerunt.

Q. Marcio
II. Cn. Servilio Coss.
Exercitus.

XII. Principio insequentis anni quum consules novi Q. Marcius et Cn. Servilius de provinciis retulissent, primo quoque tempore aut comparare eos inter se Italiam et Macedoniam, aut sortiri placuit: priusquam id sors cerneret, in incertum, ne quid gratia momenti faceret, in utramque provinciam, quod res desideraret supplementi, decerni. In Macedoniam peditum Romanorum sex millia, sociorum ~~minis~~ minis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos. Veteres milites dimitti, ita ut in singulas Romanas legiones ne plus sena millia peditum, treceni ^b equites essent. Alteri consuli nullus certus finitus numerus civium Romanorum, quem in supplementum legeret. id modo finitum, ut duas legiones scriberet, quæ quina millia peditum et ducenos haberent, equites trecenos. ⁵² Latinorum ¹ major, quam collegæ, decretus numerus: peditum decem millia et sexcenti equites. quatuor præterea legiones scribi jussæ, quæ, si quo opus esset, educerentur. ⁵³ Tribunos his ^m, non permissum, ut consules facerent: populus creavit. Sociis nominis Latini sexdecim millia peditum, et mille equites imperati. Hunc exercitum parari tantum placuit, ut exiret, si quo res posceret. Macedonia maxime

^b trecenti Gron.

¹ Peditum Latinorum Ead.

^m tis Crev.

lenda Intercalares fuere] Terminalia, festus dies dei Terminii, de quo vid. not. 12. ad l. I. c. 55. celebrabantur septimo Kal. Martias. *Kalendæ Intercalares* sunt Kalendæ mensis Intercalaris, de quo egimus ad l. I. c. 19. Ceterum hic aliqua est difficultas. Etenim intercalatum esse semper postridie Terminalia colligi videtur ex Varro, l. V. de Lingua Lat. et ex Macrobio, l. I. Sat. c. 13. Itaque Puteaneus existimat, libro de Bissexto, c. 2. legendum hic esse *postridie Terminalia*. Sed si hic status et sollemnis fuit dies Kalendis Intercalaribus, ita ut nulla unquam ea in re varietas fuerit, quid attinebat id a Livio notari? Dodwellus Dissert. X. de Cyclis Rom. Sect. 19. et seq. suspicatur, præeunte aliquatenus Macrobio, diem unum a Pontificibus per hunc annum exemptum fuisse, qui dies nunc redditur, ut plenum sit annui orbis spatium, et interponitur inter Terminalia, et Kalendas Intercalares. Quia autem id non semper accidebat, imo hic præter solitum in-

tercalandi morem fiebat, ideo notatur a Livio.

⁵¹ *L. Flamininus augur*] Adjecit Sigonius nomen sacerdotii, quo præditum fuisse Flamininum existimat. Nempe l. XXV. c. 2. L. Flamininus sit augur in locum P. Furii Philii. Sed deest etiam nunc hoc loco nomen ejus qui in Flaminini locum successit.

⁵² *Latinorum major*] Olim *peditum Latinorum*. Gronovius deleri jussit vocem *peditum*, quæ male hic ex subsequente versu immigrarat.

⁵³ *Tribunos iis*] Mallemus *his*. Sensus est: in has quatuor legiones non a consulibus tribuni, sed a populo dati sunt. Nempe initio belli Macedonici, tertio ante hunc anno, permissum fuerat consulibus prætoribusque, ut eo anno tribunos militum facerent. Vid. l. XLII. c. 31. Id et duobus annis qui secuti sunt, videtur esse servatum, nisi quod in hisce quatuor legionibus, de quibus modo actum est, jus suum populus usurpare voluit, et tribunos militum suffragiis creare.

curam præbebat. in classem mille socii navales cives Ro- U. C. 583.
mani libertini ordinis, ex Italia * a scribi jussi; totidem ut A. C. 169.
ex Sicilia scriberentur: et, cui ea provincia evenisset, man-
datum, ut eos in Macedoniam, ubicumque classis esset, de-
portandos curaret. In Hispaniam tria millia peditum Ro-
manorum in supplementum, trecenti equites decreti. Finitus
ibi quoque in legiones militum numerus, peditum quina
millia, treceni et triceni equites. Et sociis imperare præ-
tor, cui Hispania obvenisset, jussus quatuor millia peditum,
et trecentos equites.

XIII. Non sum nescius, ab eadem negligentia, qua nihil
Deos portendere vulgo nunc credant, ⁵⁴ neque nunciari
⁵⁵ admodum nulla prodigia in publicum, neque in annales
referri. ceterum et mihi, vetustas res scribenti, nescio quo
pacto, ⁵⁶ antiquus fit animus; ⁵⁷ et quædam religio tenet,
quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint,
ea pro dignis habere, quæ in meos annales referam. Anag-
nia duo prodigia eo anno sunt nunciata; facem in cælo Prodigia.
conspectam, et bovem feminam locutam publice ali. Min-
turnis quoque per eos dies ⁵⁸ cæli ardentis species adfulse-
rat. Reate imbri lapidavit. Cumis in arce Apollo triduum
ac tres noctes lacrimavit. in urbe Romana duo æditui nun-
ciarunt, alter, in æde Fortunæ anguem jubatum a compluri-
bus visum esse: alter, in æde ⁵⁹ Primigeniæ Fortunæ, quæ
in colle est, duo diversa prodigia; palinam in area enatam,
et sanguine interdium pluisse. Duo non suscepta prodigia
sunt, alterum quod in privato loco factum esset, palmam
enatam inpluvio suo T. Marcius Figulus nunciabat: alte-
rum, quod in loco peregrino, Fregellis in domo L. Atrei
hasta, quam filio militi emerat, interdium plus duas horas ar-
sisse, ita ut nihil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publico-
rum prodigiorum caussa ⁶⁰ libri a decemviris aditi; quadra-

* nota lacunæ abest Gron. Crev.

• trecenti et triginta Ead.

* ulla Crev.

⁵⁴ *Neque nunciari admodum ulla prodigia*] Sic edidit obsecutus Gronovio Clericus, Vulgati habent manifestum mendum, *nulla*.

⁵⁵ * *Admodum*] Fere.

⁵⁶ *Antiquus fit animus*] Quædam editiones *sit*. Sed vetustiores, et ea quoque quæ ab Hearnio adornata est, id habent quod edidimus.

⁵⁷ *Et quædam religio tenet . . . pro dignis habere*] Videtur legendum esse potius *indignis*. Religioni enim ea habere dicimur, quæ aversamur, quæ facere aut fieri nolumus, non ea quæ præoptamus. Sic l. V. c. 23. *Jovis reliquæ equis æquiparari dictatorem in religionem etiam trahabant*. Et Ter,

Heaut. II. l. 16. *religio est dicere*.

* Si quis tamen vulgatam lectionem tueri velit, habet quo nitatur exemplum e l. X. Liviano, c. 37. Vid. ibi not. 55.

⁵⁸ *Cæli ardentis species affulserat*] Gronovius mallet *effulserat*, ut l. XLI. c. 21. *Tres simul soles effulserunt*.

⁵⁹ *Primigeniæ*] Olim *Primigenæ*. Correxerit Gronovius.

⁶⁰ *Libri a decemviris aditi . . . et addiderunt*] Locus fractus, quem hoc modo restituit Gronovius: *Libris decemviri aditis, quadraginta majoribus hostiis quibus diis consules sacrificarent, ediderunt, et uti*. Verbum *ediderunt* hac in re solenne est, nec potest dubi-

U. C. 333. ginta majoribus hostiis quibus Diis consules sacrificarent, A. C. 169. et addiderant, uti supplicatio fieret, cunctique magistratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificarent, populusque coronatus esset. Omnia, uti decemviri ⁶¹ praeierunt, facta.

Censores.

Delectus a
prætoribus
habitus.

XIV. Censoribus deinde creandis comitia edicta sunt. petierunt censuram principes civitatis, C. Valerius Lævinus, L. Postumius Albinus, P. Mucius Scævola, M. Junius Brutus, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus. Hos duos censores creavit populus Romanus. Quum delectus habendi major, quam alias, propter Macedonicum bellum cura esset, consules plebem apud senatum accusabant, ⁶² quod et juniores non responderent. Adversus quos ⁶³ C. Sulpicius et M. Claudius tribuni plebis causam egerunt. *Non consulibus, sed ambitiosis consulibus, delectum difficilem esse.* ⁶⁴ *neminem invitum militem ab iis fieri.* ⁶⁵ *Id ita ut esse scirent et Patres conscripti, prætores,* ⁶⁶ *quibus et vis imperii minor et auctoritas esset, delectum, si ita senatui videretur, perfecturos esse.* Id prætoribus ⁶⁷ magna Patrum * non sine sugillatione consulum, mandatum est. Censores, ut eam rem adjuvarent, ita in concione edixerunt, *Legem censui censendo dicturos esse, ut,* ⁶⁸ *præter commune omnium civium jusjurandum, hæc adjurarent: Tu minor annis sex et quadraginta es, tuque ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum ad delectum prodito: et, quotiescumque delectus erit,* ⁶⁹ *quem hic censores magistratum habebunt^p, si miles factus non eris, in delectu prodibis.* Item, quia fama erat, multos ex Mace-

^p his censoribus magistratus habebunt Crev.

tari quin ita Livius scripserit. Cetera etiam haud dubie mentem Livii expriment, nec possunt longe abire ab ejus scriptura, habent tamen aliquid densius quodammodo et quasi confertius, quam solet Livius.

61 * *Præierunt*] Vid. not. 8. ad IV. 21.

62 *Quod et juniores*] Superest *et* et, aut plura desunt.

63 *C. Sulpicius et M. Claudius tribuni*] Imo *prætores*. Ii et supra, c. 11. memorantur inter prætores hujus anni; et hic, ideo quia prætores sunt, postulant ut delectus cura mandetur prætoribus; et, perfecto a prætoribus delectu, jubentur c. 15. ex his quas scripserint legionibus, quas videretur, consuli dare. Scripta haud dubie fuit vox *prætores* per duas litteras *PR*. unde librarii pro solita oscitantia, maxime quia sequebatur continuo vox *plebis*, fecerunt *TR*. id est, *tribuni*. Hæc fere Perizonius.

64 *Neminem invitum militem ab iis fieri*] Sic probant Sulpicius et Marcellus ambitiosos esse consules, qui metu offensionum neminem militare invitum cogent.

65 *Id ita ut esse*] Ut patres Conscripti quoque scirent id ita esse.

66 *Quibus et vis imperii minor et auctoritas esset*] Quorum et minor potestas, et minor dignatio esset. In imperio est vis cogendi: *auctoritas* venerationem conciliat. Supra l. I. c. 7. *Evander tum ea . . . auctoritate magis quam imperio regebat loca.*

67 *Magna Patrum consensione*] Ultimam vocem adjecit Sigonius, ut mancum locum expleret.

68 *Præter commune . . . jusjurandum*] Vid. not. 14. ad l. I. c. 42.

69 *Quem his censoribus magistratum habebunt*] Sic emendavit Gronovius. Vetus lectio omnino corrupta erat, *quem hic censores magistratum habebunt*.

donicis legionibus, incertis com meatibus per ambitionem U. C. 587. imperatorum ab exercitu abesse, edixerunt de militibus, P. A. C. 169. *Ælio, C. Popillio consulibus, postve eos consules in Macedonia scriptis, Ut, qui eorum in Italia essent, intra dies triginta, censi prius apud sese, in provinciam redirent. qui in patris aut avi potestate essent, eorum nomina ad se ederentur. Missorum quoque causas sese cognituros esse: et, quorum ante emerita stipendia* ⁷⁰ *gratiosa missio sibi visa esset, eos milites fieri jussuros.* Hoc edicto literisque censorum per fora et conciliabula dimissis, tanta multitudo juniorum Romam convenit, ut gravis urbi turba insolita esset.

XV. Præter delectum eorum, quos in supplementum mitti oportebat, quatuor a C. Sulpicio prætore scriptæ legiones sunt, intraque undecim dies delectus est perfectus. Consules deinde sortiti provincias sunt. nam prætores prop- Provincia- ter jurisdictionem maturius sortiti erant. Urbana C. Sul- rum sorti- picio, peregrina C. Decimio obtigerat, Hispaniam M. Clau- tia. dius Marcellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus, Sardiniam P. Fonteius Capito, classem C. Marcius Figulus erat sortitus. Consulum Cn. Servilio Italia, Q. Marcio Macedonia obvenit. Latinisque actis, Marcius extemplo est profectus. Cæpione deinde referente ad senatum, quas ex novis legionibus duas legiones secum in Galliam duceret, decrevere Patres, ut C. Sulpicius, M. Claudius prætores ex his, quas scripsissent, legionibus, quas videretur, consuli darent. ⁷¹ Indigne patiente ⁷² prætorum arbitrio consulem subjectum, dimisso senatu, ad tribunal prætorum stans postulavit, ex senatusconsulto destinarent sibi duas legiones. ⁷³ prætores consuli in eligendo arbitrium fecerunt. Senatum deinde Censura. censores legerunt: M. Æmilius Lepidus princeps ab tertiis jam censoribus lectus. Septem e senatu ejecti sunt. In censu accipiendo populi milites ex Macedonico exercitu, qui quam multi abessent ab signis, census docuit, in provinciam cogeabant: ⁷⁴ causas stipendiis ⁷⁵ missorum cognoscebant: et, cujus nondum justa missio visa esset, ita jusjurandum adigebant: ⁷⁶ *Ex tui animi sententia, tu ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum in provinciam Macedoniam redibis, quod sine dolo malo facere poteris?*

⁷¹ *patiens* Crev.

⁷² add. [nondum emeritis] Ead.

⁷⁰ *Gratiosa*] Gratiae data non juri.

⁷¹ *Indigne patiente*] Et hoc a Gronovio est. Vulgo *patiente*, quæ vox solacium efficiebat orationem.

⁷² *Prætores consuli . . . arbitrium fecerunt*] Lege omnino, ut Gronovius jubet, *consultis*. Sic enim amat loqui Livius. Supra l. XXVII. c. 8. *Sena-*

tus populi potestatem fecit.

⁷³ *Causas stipendiis* [nondum emeritis] *missorum*] Sic videtur legi debere. Supra, c. 14. *et quorum ante emerita stipendia gratiosa missio sibi visa esset.*

⁷⁴ *Ex tui animi sententia*] Vere et ex animo promittis te etc. Vid. not. 68. ad l. XXII. c. 68.

U. C. 583.
A. C. 169.
Cens. ob-
fendunt
ordinem
equestrem.

XVI. In equitibus recensendis tristis admodum eorum atque aspera censura fuit : multis equos ademerunt. ⁷⁵ in ea re quum equestrem ordinem obfendissent, ⁷⁶ flammam invidiae adjecere edicto, quo edixerunt, *Ne quis eorum, qui Q. Fulvio, A. Postumio censoribus publica vectigalia aut* ⁷⁷ *ultro tributa condurissent, ⁷⁸ ad hastam suam accederet, sociusve aut adfinis ejus conductionis esset.* Sæpe id querendo veteres publicani quum impetrare nequissent ab senatu, ut modum potestati censoriæ inponerent, tandem tribunum plebis P. Rutilium, ex rei privatæ contentione iratum censoribus, patronum caussæ nacti sunt. ⁷⁹ Clientem libertinum parietem in Sacra via adversus ⁸⁰ ædes publicas ⁸¹ demoliri jusserant, quod publico inædificatus esset. adpellati a privato tribuni. quum præter Rutilium nemo intercederet, censores ⁸² ad pignora capienda miserunt, multamque pro concione privato dixerunt. ⁸³ Hinc contentione orta, quum veteres publicani se ad tribunum contulissent, rogatio repente sub unius tribuni nomine promulgatur : *Quæ publica vectigalia, ultro tributa C. Claudius et Ti. Sempronius locassent, ea rata locatio ne esset. de integro locarentur, et ut omnibus redimendi et conducendi promiscue jus esset.* Diem ⁸⁴ ad ejus rogationem concilio tribunus plebis dixit. qui postquam venit, ut censores ad dissuadendum processerunt, Graccho dicente, silentium fuit. quum Claudio obstreperetur, audientiam facere præconem jussit. ⁸⁵ Eo facto, advocatam a se concionem tribunus questus, et in ordinem se coactum, ex Capitolio, ubi erat concilium, abiit. Postero die ingentes tu-

Tr. Pl.
diem iis
dicit.

* re del. Gron.

† jusserunt Ead.

‡ Hic Ead.

⁷⁵ *In ea re*] Adjecimus vocem *re*, qua carent Gronovianæ editiones, ex auctoritate primæ editionis, quam secutus est quoque Sigonius.

⁷⁶ *Flammam invidiae adjecere edicto*] Odium in se equestris ordinis magis inflammavere. Videlicet publicani ex equestri ordine erant.

⁷⁷ *Ultrotributa*] Vid. not. 70. ad l. XXXIX. c. 44.

⁷⁸ * *Ad hastam suam*] Ad locationem suam. Vid. not. 86. ad XXIV. 18.

⁷⁹ *Clientem libertinum*] Merito judicat Gronovius legendum esse *Hujus*, nempe Rutilii, *clientem*; vel *Clientem ejus*.

⁸⁰ *Ædes publicas*] Haud satis liquet, quid fuerint ædes illæ publicæ. An quales sunt apud nos *Maisons*, ou *Hotels de Ville*?

⁸¹ *Demoliri jusserant*] Sic prima editio, teste Hearnio. Recentiores *jusserunt*, minus commode.

⁸² *Ad pignora capienda*] Vid. not. 70. ad l. III. c. 38. supra.

⁸³ *Hinc contentione orta*] Mendose in recentioribus editis legitur *hic*.

⁸⁴ *Ad ejus rogationem*] Sic dixit Livius *ad ejus rogationis rogationem*, quomodo dixisset *ad eam rogationem rogandam*. *Rogatio* est quidquid ad populum fertur. *Promulgabatur* rogatio, quum in publico scripta proponeretur per trinundinum inspicienda et versanda ab iis quibuscunque collibisset. *Rogabatur* tum, quum de ea populus in suffragium mittebatur.

⁸⁵ *Eo facto advocatam a se concionem*] Nimirum tribunus habebat illam concionem et concilio præerat, non censores. Quum igitur pro potestate jussisset Claudius præconem audientiam facere, videbatur avocasse concionem a tribuno, id est, concionis moderamen abstulisse a tribuno et sibi vindicasse.

multus ciere. ⁸⁶ Ti. Gracchi primum bona consecravat, U. C. 583. quod in multa pignoribusque ejus, qui tribunum adpellasset, A. C. 169. intercessioni non parendo, ⁸⁷ se in ordinem coëgisset. C. Claudio diem dixit, quod concionem ab se avocasset, et ⁸⁸ utrique censori perduellionem se judicare pronunciavit, diemque comitiis a C. Sulpicio prætore urbano petiit. Non recusantibus censoribus, qui minus ⁸⁹ primo quoque tempore judicium de se populus faceret, in ante dies octavum et septimum Kalendas Octobres comitiis perduellionis dicta dies. Censores extemplo in atrium Libertatis adscenderunt: et, ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, et dimissis ⁹⁰ servis publicis, negarunt, se prius quidquam publici negotii gesturos, quam judicium populi de se factum esset. Prior Claudius causam dixit: et, quum ⁹¹ ex duodecim centuriis equitum octo censorem condemnassent, multæque aliæ primæ classis, extemplo principes civitatis in conspectu populi, annulis aureis positis, vestem mutarunt, ut supplices plebem circumirent. Maxime tamen Absolutam sententiam vertisse dicitur Ti. Gracchus, quod, quum clatur. mor undique plebis esset, periculum Graccho non esse, conceptis verbis juravit, si collega damnatus esset, non expectato de se iudicio, comitem exsilii ejus futurum. Adeo tamen ad extremum spei venit reus, ut octo centuriæ ad damnationem defuerint. Absoluto Claudio, tribunus plebis negavit se Gracchum morari.

XVII. Eo anno, postulantibus Aquileiensium legatis, ⁹² ut numerum colonorum augeret, mille et quingentæ familiæ ex senatusconsulto scriptæ, triumvirique, qui eas deduc-

⁸⁹ quo minus Gron. Crev.

⁸⁶ Ti. Gracchi . . . bona consecravat] Bonorum Q. Metelli, Cn. Lentuli, etc. hoc modo a tribunis plebis consecratorum mentionem facit Cic. pro Domo, n. 123. et seqq. Ea consecratio fiebat in concione, certo quodam verborum carmine, foculo posito, et adhibito tibicine. Ejus hanc vim esse volebat is qui bona alicujus consecraverat, ut bona illa alicui deo, puta Cereris, jam sacra essent, ac proinde nullum ad profanum usum vetri possent, inque ea jus omne amitteret is qui illa antea possederat. Sed ad irritum cadebant illæ minæ, et scenicæ illæ theatralesque bonorum consecrationes fraudi non erant possessoribus. Hæc omnia docet Cicero loco memorato.

⁸⁷ * Se in ordinem coëgisset] Jus magistratus sui infregisset, ac secum velut cum privato egisset. Vid. not. 52. ad III. 35.

⁸⁸ Utrique censori perduellionem se

judicare] Se judicare utrumque censorem perduellionis crimine teneri. Sed hoc judicium ratum esse non poterat, nisi populus suffragiis suis illud firmasset. Eodem fere modo multa dicebatur a magistratu, sed jubebatur a populo. Recens exemplum habes in Lucretio, supra c. 8. De perduellione vid. not. 85. ad I. I. c. 26.

⁸⁹ Servis publicis] Servi publici sunt ii qui, etsi nullius privati, at populi servi sunt. Tales servi ad tabularii ministeria præsto erant censoribus.

⁹⁰ Ex duodecim centuriis equitum] Imo octodecim. Tot enim instituit Ser. Tullius. Vid. supra I. I. c. 43.

⁹¹ Ut numerum colonorum augeret] Lege, ut numerus colonorum augeretur: vel in iis quæ præcedunt, postulantibus a senatu Aquileiensium legatis.

U. C. 583.
A. C. 169.
Legati
Rom. in
Græcia,

cerent, missi sunt, T. Annius Luscus, P. Decius Subulo, M. Cornelius Cethegus. Eodem anno C. Popillius et Cn. Octavius legati, qui in Græciam missi erant, senatusconsultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponnesi urbes circumtulerunt, *Ne quis ullam rem in bellum magistratibus Romanis conferret, præterquam quod senatus censuisset.* Hoc fiduciam in posterum quoque præbuerat, levatos se oneribusque inensisque, quibus, alia aliis imperantibus, exhauriebantur.⁹² Achaïco concilio Argis agitato, ⁹³ benigne locuti auditique, ⁹⁴ egregia spe futuri status fidissima gente relictæ, in Ætoliæ trajecerunt. Ibi nondum quidem seditio erat, sed ⁹⁵ omnia suspecta, criminumque inter ipsos plena. ob quæ obsidibus postulatis, neque exitu rei inposito, in Acarnaniam inde profecti legati sunt. ⁹⁶ Thyrii concilium legatis Acarnanes dederunt. Ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam principum postulare, ut præsidia in urbes suas inducerentur adversus amentiam eorum, ⁹⁷ qui ad Macedonas gentem trahebant: pars recusare, ne, ⁹⁸ quod bello captis et hostibus mos esset, id pacatæ et sociæ civitates ignominie acciperent. Justa deprecatio hæc visa. Larissam ad Hostilium proconsulem (ab eo enim missi erant) legati redierunt. Octavium retinuit secum. Popillium cum mille ferme militibus in hiberna Ambraciam misit.

Persei ex-
peditio in
Illyricum.

XVIII. Perseus, principio hiemis egredi Macedoniæ finibus non ausus, ne qua in regnum vacuum inrumperent Romani, sub tempus brumæ, quum inexcuperabiles ab Thessalia montes nivis altitudo facit, occasionem esse ratus frangendi finitimorum spes animosque, ne quid, averso se in Romanum bellum, periculi subesset, quum a Thracia pacem Cotys, ab Epiro Cephalus repentina defectione a Romanis præstarent, Dardanos recens domuisset bello, solum

* oneribus Gron. Crev.

92 *Achaïco concilio Argis*] Reponendum est *Ægii*, ex Polyb. Legat. 74.

93 *Benigne locuti*] Sed magis ut servirent temporibus, quam ex animo. Etenim dicebantur, inquit Polybius, accusaturi *Lycortam*, et *Archonem*, et *Polybium*, tanquam alienos a populi Romani rebus. Id tamen facere non sunt ausi, quod nullam causam satis probabilem haberent, cur eos reos agerent.

94 *Egregia spe*] Id est, in egregia spe futuri status. Ceterum, si hoc durius videtur, lege cum Mureto: *Egregia spe . . . fidissimæ genti relictæ.*

95 *Omnia suspecta criminumque inter ipsos plena*] Rem fusius exponit

Polybius, docetque criminationes illas inde ortas esse, quod hi ceteros contenderent haud sincera fide cum Romanis sentire; illi accusatores suos calumniis in se grassari dicerent, quo potentioribus adularentur.

96 *Thyrii*] Nomen hujus urbis varie scribitur, *Tyrrheum*, *Thyreum*, *Thurium*, *Thyrium*. Vide Cellar. Geogr. Ant. II. 13.

97 *Qui ad Macedonas gentem trahebant*] Emendatio Gronovii. Olim ad *Macedonicam*.

98 *Quod bello captis et hostibus mos esset*] Potius, *quod bello captos et hostes mos esset*, ut intelligatur accipere ignominie. GRONOVIVS.

[*Præstarent*] Sic vetustiores editi:

infestum esse Macedoniæ latus, quod ab Illyrico pateret, U. C. 583. cernens, neque ipsis quietis Illyriis, et ² aditum præbentibus A. C. 169. Romanis, si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem jam diu dubium in societatem perlici posse, cum decem millibus peditum, quorum pars phalangitæ erant, et duobus millibus levium armatorum, et quingentis equitibus profectus, Stuberam venit. Inde frumento complurium dierum sumto, jussoque adparatu obpugnandarum urbium sequi, tertio die ³ ad Uscanam (⁴ Penestianæ terræ ea maxima urbs est) posuit castra: prius tamen, quam vim admo-veret, missis, qui tentarent nunc præfectorum præsidii, nunc oppidanorum animos. erat autem ibi cum juventute Illyriorum Romanum præsidium. Postquam nihil pacati referebant, obpugnare est adortus, et corona eam capere conatus est. quum sine intermissione interdiu noctuque alii aliis succedentes, ⁵ pars scalas muris, ignem portis inferrent, sustinebant tamen eam tempestatem propugnatores urbis; quia spes erat, neque hiemis vim diutius pati Macedonas in aperto posse, nec ab Romano bello tantum regi laxamenti fore, ut posset morari. Ceterum, postquam vineas agi, tur-resque excitari viderunt, victa pertinacia est. nam. præter-quam quod adversus vim pares non erant, ne frumenti qui-dem aut ullius alterius rei copia intus erat, ut in necopinata obsidione. Itaque quum spei nihil ad resistendum esset, C. Carvilius Spoletinus et C. Afranius a præsidio Romano missi, qui a Perseo peterent, primo, ut armatos suaque se-cum ferentes abire sineret; dein, si id minus impetrarent, vitæ tantum libertatisque fidem acciperent. Promissum id benignius est ab rege, quam præstitum. exire enim sua secum effrentibus jussis ⁶ primum arma ademit. his urbe egressis, et Illyriorum cohors, (quingenti erant) et Uscanen-ses se urbemque dediderunt.

XIX. Perseus, præsidio Uscanæ inposito, multitudinem

et recte quidem. Pertinet enim hoc verbum ad Cotyn simul et Cephalum. Gronovianæ editiones mendose habent *præstaret*.

² *Aditum præbentibus Romanis*] Quum Illyrii præberent aditum Ro-manis. Magis placeret quod Grono-vius subjicit, *Romano*.

³ *Ad Uscanam . . . posuit castra*] Urbs illa, c. 10. supra, frustra tenta-tur ab Ap. Claudio, et in potestate Persei remanet. Quum hic igitur a Perseo oppugnetur, intelligendum est illam hoc temporis spatio in potesta-tem Romanorum venisse.

⁴ *Penestianæ terræ ea maxima urbs est*] Sic edidit Sigonius, et post eum

Hearnius, ut et placuit Gronovio. Alii *maxime*.

⁵ *Pars scalas muris, ignem portis*] Magis placeret cum eodem Gronovio legere: *scalas muris, pars ignem por-tis inferrent*. In priore enim potius, quam in posteriore membro omittere solet Livius vocem qua partitio signi-ficatur. *Virgis cædi, alii securi sub-jici*. l. III. c. 37.

⁶ *Primum arma ademit*] Perspi-cuum est hic alterum orationis mem-brum excidisse, quod respondeat *et primum*. Ex iis quæ sequuntur appa-ret retentos esse a rege Romanos. Id hoc loco significarat Livius.

U. C. 583. omnem deditorum, quæ prope numero exercitum æquabat,
 A. C. 169. Stuberam abducit. Ibi ⁷ Romanis, (quatuor millia autem hominum erant) præter principes, in custodiam civitatum divisus, Uscanensibus Illyriisque venditis, in Penestiam exercitum reducit ad Oæneum oppidum in potestatem redigendum. et alioqui opportune situm, et transitus ea est in Labeates, ubi Gentius regnabat. Prætereunti frequens castellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis ejus, *nihil Oæneo capto opus esse, ait, nisi in potestate et Draudacum sit.* ⁸ *opportunius etiam ad omnia positum esse.* Admoto exercitu, omnes extemplo dediderunt sese. Qua spe celeriore deditione erectus, postquam animadvertit, quantus agminis sui terror esset, undecim alia castella eodem metu in potestatem redigit. ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita: et in his recepti mille et quingenti dispositi per præsidia milites Romani. Magno usui Carvilius Spoletinus erat in conloquiis, dicendo, nihil in ipsos sævitum. Ad Oæneum perventum est, quod sine justa obpugnatione capi non poterat; et majore aliquanto, quam cetera, juventute, et validum oppidum mœnibus erat. et hinc amnis Artatus nomine, hinc mons præaltus et aditu difficilis cingebat. hæc spem ad resistendum oppidanis dabant. Perseus, circumvallato oppido, aggerem a parte superiore ducere instituit, cujus altitudine muros superaret. quod opus dum perficitur, crebris interim præliis, quibus per excursiones et mœnia sua oppidani tutabantur, et opera hostium inpediebant, magna eorum multitudo variis casibus absumpta est: et, qui supererant, labore diurno nocturnoque et vulneribus inutiles erant. Ubi primum agger injectus muro est, et cohors regia, quos Nicatoras adpellant, transcendit, et scalis multis simul partibus inpetus in urbem est factus. puberes omnes interfecti sunt: conjuges liberosque eorum in custodiam dedit: prædæ alia militum cessere. Stuberam inde victor revertens ad Gentium legatos, Pleuratum Illyrium, exsulantem apud se, et ⁹ Aputeum Macedonem a Berœa, mittit. Iis mandat, ut exponerent ætatis ejus hiemisque acta sua adversus Romanos Dardanosque. adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditionis opera. ¹⁰ hortarentur Gentium in amicitiam secum et cum Macedonibus jungendam.

Legatos ad
 Gentium
 Perseus
 mittit.

⁷ *Romanis . . . præter principes, in custodiam civitatum divisus*] Principes nempe secum habuit, ut colligitur ex iis quæ dicuntur infra de Carvilio. Ceteros custodiendos per civitates divisit.

⁸ *Opportunius etiam*] Reposuimus veterem primæ editionis et Sigonii lec-

tionem, ab Hearnio testatam. Gronovianæ editiones, *opportunius enim*.

⁹ *Aputeum*] Is *Adæus* a Polybio vocatur, Legat. 76.

¹⁰ *Hortarentur Gentium in amicitiam . . . jungendam*] Magis placeret ad amicitiam.

XX. Hi, transgressi jugum Scordi montis, per Illyrici U. C. 583. solitudines, quas de industria populando Macedones fecerant, ne transitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam essent, Scodram labore ingenti tandem pervenerunt. Lissi rex Gentius erat. eo aditi legati, mandata exponentes, benigne auditi sunt: qui responsum sine effectu tulerunt: *Voluntatem sibi non desse ad bellandum cum Romanis: ceterum ad conandum id, quod velit, pecuniam maxime desse.* Gentius pecuniam poscit. Hæc Stuberam retulere regi, tum maxime captivos ex Illyrico vendenti. Extemplo iidem legati, addito Glaucia ex numero custodum corporis, remittuntur sine mentione pecuniæ, qua una barbarus inops impelli ad bellum poterat. Ancyram inde populatus Perscus, in Penestas rursum exercitum reducit: firmatisque Uscanæ, et circa eam per omnia castella, quæ receperat, præsiidiis, in Macedoniam sese recipit.

XXI. L. Coelius, legatus Romanus, præerat Illyrico: qui, moveri non ausus, quum in iis locis rex esset, post prosecutionem demum ejus conatus in Penestis Uscanam recipere, a præsidio, quod ibi Macedonum erat, cum multis vulneribus repulsus, Lychnidum copias reduxit. Inde post dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum satis valida manu in Penestas misit ad obsides ab his urbibus, quæ in amicitia cum fide permanserant, accipiendos. Procedere etiam in Parthinos (ii quoque obsides dare pepigerant) jussit: ab utraque gente ¹¹ sine tumultu exigi. Penestarum obsides Apolloniam, Parthinorum ¹² Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen Græcis erat) missi. Ap. Claudius, acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens, Phanotem Epiri castellum adortus obpugnare, et auxiliis Athamanum Thesprotorumque, præter Romanum exercitum, ad sex milia hominum secum adduxit: neque operæ pretium fecit, Cleva, qui relictus a Perseo erat, cum valido præsidio defendente. Et Perseus, ¹³ in Elimeam profectus, et circa eam exercitu lustrato, ¹⁴ ad Stratum, vocantibus Epirotis, Res gestæ a Rom. in Illyrico. Perseus adducit. Stratus validissima tum urbs Ætoliae erat. sita est Stratum it.

¹¹ *Sine tumultu exigi*] Placet conjectura Gronovii, exacti.

¹² *Dyrrachium* (tum *Epidamni* magis celebre nomen] Duplici nomine urbs illa *Dyrrachium* et *Epidamnus* vocabatur. Magis celebre tum erat apud Græcos *Epidamni* nomen.

¹³ *In Elymaam profectus, et circa eam exercitu lustrato*] Quod hic dicitur de exercitu circa Elymaam lustrato melius conveniret urbi, quam regioni. Et revera in Elymiotide re-

gione urbs est Elyma, sive Elymæa. Itaque legendum est sine præpositione *Elymaam profectus, vel ad Elymaam profectus.*

¹⁴ *Ad Stratum vocantibus Epirotis*] Ex iis quæ sequuntur, videtur legendum esse potius *Ætolis*. Namque Stratus urbs *Ætoliae* est: traditur per Archidamum principem *Ætolorum*: denique rex ubi ad Stratum accessit, expectat effusos omnibus portis *Ætolos* in fidem suam venturos.

U. C. 583. super Ambracium sinum, prope amnem Acheloum. Cum
A. C. 169. decem millibus peditum eo profectus est et equitibus trecentis: quos pauciores propter angustias viarum et asperitatem duxit. Tercio die quum pervenisset ad Citium montem, vix transgressus propter altitudinem nivis, locum quoque castris ægre invenit. Profectus inde, magis quia manere non poterat, quam quod tolerabilis aut via aut tempestas esset, cum ingenti vexatione, præcipue jumentorum, altero die ad templum Jovis, quem Nicæum vocant, posuit castra. Ad Arachthum inde flumen, itinere ingenti emenso, retentus altitudine amnis, ¹⁵ mansit. Quo spatio temporis ponte perfecto, traductis copiis diei progressus iter, ¹⁶ obvium ⁷ Archidamum principem Ætolorum, per quem ei Stratus tradebatur, habuit.

Stratum intrant Romani.

XXII. Eo die ad finem agri Ætoli castra posita. Inde altero die ad Stratum perventum: ubi, prope Acheloum amnem castris positus, quum exspectaret, effusos omnibus portis Ætolos in fidem suam venturos, clausas portas, atque ipsa ea nocte, qua venerat, receptum Romanum præsidium cum C. Popillio legato invenit. Principes, qui præsentis Archidami auctoritate compulsi regem arcessierant, obviam egresso Archidamo segniores facti, locum adversæ factioni dederant ad Popillium cum mille peditibus ab Ambracia arcessendum. In tempore et Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum, cum sexcentis peditibus et equitibus centum venit. Satis constabat, eum, tamquam ad Persea tendentem, Stratum venisse: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis se, adversus quos venerat, junxisse. Nec Popillius securior, quam debebat esse, inter tam mobilia ingenia erat. claves portarum custodiamque murorum suæ extemplo potestatis fecit: Dinarchum Ætolosque cum juventute Stratorum in arcem per præsidii speciem amovit. Perseus, ab imminentibus superiori parti urbis tumultis tentatis colloquiis, quum obstinatos atque etiam telis procul arcentes videret, quinque millia passuum ab urbe trans Petitarum amnem posuit castra. Ibi consilio ² advocato, quum Archidamus ¹⁷ Epirotarumque transfugæ retinerent, Mace-

Regreditur Perseus.

⁷ obviam Gron.

² concilio Crev.

¹⁵ Mansit. Quo spatio temporis] Profecto hic aliquid deest. Ut enim hæc structa sunt, necesse est omnino ut Livius indicaverit, quodnam fuerit illud spatium temporis, quo mansit rex ad Arachthum.

¹⁶ Obvium Archidamum . . . habuit] Sic habet, Hearnio teste, prima editio; melius quam, ut vulgatæ nunc,

obviam.

¹⁷ Epirotarumque transfugæ] li procul dubio erant ex factione Gephalii, de quo supra c. 18. et ideo dicuntur transfugæ, quia quum primo ab Romanis stetissent, ab iis postea defece- rant. Nisi forte hic quoque legendum est Ætolorum.

donum principes non pugnandum cum infesto tempore anni U. C. 583. censerent, nullis præparatis com meatibus; quum inopiam A. C. 169. prius obsidentes, quam obsessi, sensuri essent, ¹⁸ maxime quod hostium haud procul inde hiberna erant; territus in Aperantiam castra movit. Aperantii cum, propter Archidami magnam in ea gente gratiam auctoritatemque, consensu omnium acceperunt: is ipse cum octingentorum militum præsidio his est præpositus.

XXIII. ¹⁹ Rex cum^a minore vexatione jumentorum hominumque, quam venerat, in Macedoniam rediit. Appium tamen ²⁰ ab obsidione Phanotis fama ducentis ad Stratum Persei submovit. Clevas, cum præsidio impigrorum juvenum insecutus, sub radicibus prope inviis montium ad mille hominum ex agmine impedito occidit, ad ducentos cepit. Appius, superatis angustiis, in campo, quem Elæona^b vocant, stativa dierum paucorum habuit. Interim Clevas, adsumto ²¹ Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat, in agrum Antigonensem transscendit. Macedones ad depopulationem profecti; Philostratus cum cohorte sua in insidiis loco obscuro consedit. in palatos populatores quum erupissent ab Antigonea armati, fugientes eos persequentes effusius in vallem insessam ab hostibus præcipitant. ibi ad mille occisis, centum ferme captis, ubique prospere gesta re, prope stativa Appii castra movent, ne qua vis sociis suis ab Romano exercitu inferri possit. Appius, nequidquam in his locis terens tempus, dimissis Chaonumque, et si qui alii Epirotæ erant, præsidii, cum Italicis militibus in Illyricum regressus, per Parthinorum socias urbes in hiberna militibus dimissis, ipse Romanæ sacrificii causa rediit. Perseus ex Penestaram gente mille pedites, ducentos equites revocatos, Cassandriam, præsidio ut essent, misit. Ab Gentio eadem adferentes redierunt. nec deinde alios atque alios mittendo tentare eum destitit, quum adpareret, quantum in eo præsidii esset; nec tamen impetrare ab animo posset, ²² ut impensam in rem maximi ad omnia momenti faceret ****.

^a cum l. non Gron. Crev.

^b Elæona Eæd.

18 * *Maxime quod*] Eo maxime territus, quod hostium haud procul inde hiberna erant.

19 *Rex non minore vexatione*] Olim cum minore. Emendavit Gronovius et Freinsheimii sententia.

20 *Ab obsidione Phanotis*] Scribe *Phanotes*. Est enim Φανότα. GRONOVIVS.

21 *Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat*] Hoc obscurum est; et

auget mendi suspicionem id quod sequitur: *Philostratus cum cohorte sua*. An enim Epirotarum gens contribui poterat in unam cohortem? Legere possumus hic *Epirotarum transfugas*, si recte illi nominati sunt c. præcedenti.

22 *Ut impensam in rem maximi ad omnia momenti faceret*] Hic asteriscum apposuerat Sigonius, quod ea quæ de Olonico Hispano in epitome hujus

translata sunt, ad Clondicum Bostar-
 tianum ducem a Livio nominatum l.
 XLIII. 38. retulerit: quem in Pæonia
 occisum aliquem motum existimavit, et
 ibi interemptum esse. Ea igitur quæ
 ad illum Clondicum spectarent, hic
 excidisse putavit. Sed quum multo
 probabilior sit, ut supra annotavimus,
 de Olonco conjectura Gronovii, qui
 illum eundem esse cum Flori Salondio
 arbitratus est, nulla satis idonea ra-

tione videtur motus esse Sigonius:
 mutilum hic esse librum arbitrari
 Dujatius Sigonii auctoritate in-
 credidit et ipse hic aliquid intercidisse
 inseruitque hoc loco rogationem a
 conio promulgatam et perlatam
 coërcendis mulierum hereditatibus.
 Sed de lege Voconia egerat Livius
 XLI. ut apparet ex epitome illius.
 Credimus igitur nihil ex fine huius
 libri XLIII. periisse.

EPITOME LIBRI XLIV.

ARCIUS Philippus per invios saltus penetravit in
miam, compluresque urbes occupavit. Rhodii misere
Romam, ¹ minantes, se Perseo auxilio futuros, nisi
Romanus cum eo pacem atque amicitiam jungeret.
id latum. Quum id bellum L. Æmilio Paulo, se-
anni consuli iterum, mandatum esset, ² Paullus, in
re precatus, ut, quidquid diri populo Romano inmineret,
rum suam converteretur, et in Macedoniam profectus,
Persen, totamque Macedoniam in potestatem redegit.
uam confligeret, ³ C. Sulpicius Gallus tribunus militum
it exercitui, ne miraretur, quod luna nocte proxima de-
esset. Gentius quoque rex Illyriorum, quum rebellas-
Anicio prætore victus, venit in deditionem, ⁴ et cum
et liberis, et propinquis, Romam missus est. Alexan-
gati a Cleopatra et Ptolemæo regibus venerunt, queren-
Antiocho rege Syriae, quod his bellum inferret. Perses,
atis in auxilium Eumene rege Pergami, et Gentio rege
rum, quia his pecuniam, quam promiserat, non dabat, ⁵ ab-
ctus est.

*antes se Perseo auxilio futu-
pop. Rom. cum eo pacem at-
citiam jungeret]* Hæc est unius
Gronovio inspecti scriptura;
um expeditissima sit, Clericus
editione sua representavit,
is exemplo nos itidem hic faci-
in vulgata lectione aliquid erat
minantes, ut Perseo essent auxi-
populus Romanus . . conjunge-

ullus in concione precatus, ut]
recationem fecit Paullus, non
um proficisceretur ad bellum,
icto Perseo, quum jam secundo
Italiam tenuisset. Vid. infra
. c. 41. et Val. Max. l. V. c. 10.
hic fallitur auctor epitomes.
m in hac periodo formanda se-
mus auctoritatem trium mem-
um a Gronovio laudatarum,

quibus assentitur Campanus, nisi quod
supra domum suam, quemadmodum
vulgati, præfert. Vulgo *precatus est*,
et *supra domum suam*, et *vicit Per-*
seum.

³ *C. Sulpicius Gallus tribunus mi-
litum]* Nihil horum comparebat in
libris: sed ea inseruit ex historiæ fide
Sigonius. Non enim Paullus, sed Sul-
picius ille Gallus hunc Lunæ defectum
prædixisse memoratur tum Livio ipsi
infra, c. 37. tum Val. Max. l. VIII. c.
11.

⁴ *Et cum urere]* Deest copulativa
in Gronovianis editionibus, operarum,
ut videtur, incuria.

⁵ *Ab eis relictus est]* Ab Eumene
scilicet, et Gentio. De Eumene nulla
est difficultas. De Gentio vid. not.
38. ad c. 26. hujus libri.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIV.

U. C. 583.
A. C. 169.

Marcus
Cos. et
Marcus
prætor tra-
jiciunt in
Græciam.

PRINCIPIO veris, quod hiemem eam, quæ hæc gesta sunt, insecutum est, ab Roma profectus Q. Marcius Philippus consul ¹ cum quinque millibus (² quod in supplementum legionum secum trajecturus erat) Brundisium pervenit. M. Popillius consularis ³ et alii pari nobilitate adolescentes tribuni militum in Macedonicas legiones consulem secuti sunt. Per eos dies et C. Marcius Figulus prætor, cui classis provincia evenerat, Brundisium venit: et simul ex Italia profecti, Corcyram altero die, tertio Actium Acarnaniæ portum tenuerunt. Inde consul, ad Ambraciam egressus, itinere terrestri petit Thessaliam. Prætor, superato Leucata, Corinthium sinum invectus, et Creusæ relictis navibus, terra et ipse per mediam Bœotiam diei unius expedito itinere Chalcidem ad classem contendit. Castra eo tempore A. Hostilius in Thessalia circa Palæpharsalum habebat; sicut nulla re bellica memorabili gesta, ita ⁴ ad cunctam militarem disciplinam abeffusa licentia formato milite, et sociis cum fide cultis, et ab omni genere injuriæ defensis. Audito successoris adventu, quum arma, viros, equos cum cura ⁵ inspexisset, ornato exercitu obviam venienti consuli processit. Et primus eorum congressus ex dignitate ipsorum ac Romani nominis, ⁶ et in rebus deinde gerendis *. Proconsul enim

1 *Cum quinque millibus*] Deest profecto hic aliquid. Numerus enim absolute et per se, non adjecta re quæ numeretur, stare in oratione non potest. Sed et numerus ipse hoc loco videtur vitiatus esse, quum supra l. XLIII. c. 12. decreverit senatus in supplementum Macedonici exercitus peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos.

2 *Quod in supplementum*] Dele cum Gronovio voculam *in*, et lege *quod supplementum*.

3 *Et alii pari nobilitate adolescentes*] *Et alii pari nobilitate*, sed non pari ætate, quippe *adolescentes*, quum M. Popillius consularis esset, ac proinde maturæ jam ætatis.

4 *Ad cunctam militarem disciplinam*] Ad cunctas militaris disciplinæ

partes.

5 *Inspexisset*] Conjectura Manutii. Codex habuit *inexisset*.

6 *Et in rebus deinde gerendis*] Hunc locum sic explet Sigonius: *et in rebus deinde gerendis summe utilis Philippo consuli fuit. Proconsul enim ad exercitum conversus, cum ad rem fortiter gerendam hortatus est, eoque consuli tradito Romam reversus est.* Sed quis dixerit eum summe utilem duci fuisse in rebus gerendis, qui tantummodo hortatus milites ad rem fortiter gerendam statim abierit? Omittimus inelegantiam dictionis, et geminatas odiose voces. Nobis non libet harrolari in re omnino obscura. Mens Livii ex reliquiis ejus non satis apparet, ut eam expiscari posse videamur; nec alii auctores adjuvant. Locum ergo mutilum relinquimus.

ad exercitum **. Paucis post diebus consul concionem U. C. 583. apud milites habuit. orsus a ⁷ parricidio Persei perpetrato A. C. 169. in fratrem, cogitato in parentem, ⁸ adjecit, *post scelere partum regnum, veneficia, cædes, latrocinio nefando petitem Eumenem, injurias in populum Romanum, direptiones sociarum urbium contra fædus, ea omnia quam Diis quoque invisa essent, sensurum in exitu rerum suarum. Facere enim pietati fideique Deos, per quæ populus Romanus ad tantum fastigii venerit.* Vires deinde populi Romani, jam terrarum orbem complectentis, cum viribus Macedoniæ, exercitus cum exercitibus comparavit. *Quanto majores Philippi Antiochique opes non majoribus copiis fractas esse?*

¶ I. Hujus generis adhortatione accensis militum animis, consultare de summa gerendi belli cœpit. Eo et C. Marcius prætor a Chalcide, classe accepta, venit. Placuit, non ultra morando in Thessalia tempus terere, sed movere ex templo ⁹ castra, atque pergere inde in Macedoniam: et præ- Cos. in Ma- cedoniam contendit.
torem dare operam, ut eodem tempore classis quoque inve-
hatur hostium litoribus. Prætor dimisso, consul, ⁹ men-
struum jusso milite secum ferre, profectus decimo post die,
quam exercitum acceperat, castra movit: et, unius diei
progressus iter, convocatis itinerum ducibus, ¹⁰ quum, expo-
nerent in consilio, jussisset, qua quisque ducturus esset;
submotis iis, ¹¹ quam potissimum peteret, retulit ad consi-
lium. Aliis per Pythium placebat via: aliis per Cambu-
nios montes, qua priore anno duxerat Hostilius consul:
aliis præter Ascuridem paludem. Restabat ¹² aliquantum
viæ communis: itaque in id tempus, quo prope divortium
itinerum castra posituri erant, deliberatio ejus rei differtur.
in Perrhæbiam inde ducit, et inter Azorum et Dolichen
stativa habuit ad consulendum rursus, quam potissimum
capesseret viam. Per eosdem dies Perseus, quum adprop-
inquare hostem sciret, quod iter petiturus esset ignarus,
omnes saltus insidere præsidiis statuit. In jugum Cambu- Perseus adi- tus occu- pat.

⁹ *extemplo del. Crev.*

⁷ *Parricidio . . . cogitato in paren-*
tem] Nihil ea de re antea memoravit
Livius.

⁸ *Adjecit, post scelere partum reg-*
num, veneficia] Adjecit consul venefi-
cia, cædes, aliaque facinora consecuta
scelere partum a Perseo regnum.
Volgo aliter distinguitur hic locus:
adjecit post, scelere partum regnum,
veneficia. Nostra interpunctio ele-
gantiores efficit sensum.

⁹ *Menstruum]* Cibariorum quantum
in mensem satis esset.

¹⁰ *Quum exponerent in consilio*
jussisset] Merito Gronovius legi jubet

exponere. Intellige eos, id est, duces
itinerum.

¹¹ *Quam potissimum peteret]* Si-
gonius suspicatur excidisse viam. Gro-
novius existimat Livium voluisse illam
vocem huc intelligendo referri ex se-
quentibus, *aliis per Pythium placebat*
via. Malumus illam repetere ex præ-
cedentibus, *qua,* nempe via, *quisque*
ducturus esset.

¹² *Aliquantum viæ communis]* Ali-
quantum viæ, quæ pariter ad Pythium,
ad Cambunios montes, ad Ascuridem
paludem duceret.

U. C. 583. niorum montium (Volustana ipsi vocant) ¹³ decem millia
 A. C. 169. levis armaturæ juvenum cum duce Asclepiodoto mittit: ad
 castellum, quod super Ascuridem paludem erat, (Lapathus
 vocatur locus) Hippias tenere saltum cum duodecim millium
 Macedonum præsidio jussus. Ipse cum reliquis copiis
 primo circa Dium stativa habuit. deinde, adeo ut obtorpu-
 isse inops consilii videretur, cum equitibus expeditis ¹⁴ litore
 nunc Heracleum, nunc Philan percurrerebat, eodem inde
 cursu Dium repetens.

Macedo-
 niam ingre-
 ditur Mar-
 cius.

III. Interim consuli sententia stetit eo saltu ducere,
¹⁵ ubi propter Octolophum diximus regis castra*. Præ-
 mitti tamen quatuor millia armatorum ad loca opportuna
 præoccupanda placuit: quibus præpositi sunt M. Claudius,
 Q. Marcius consulis filius. confestim et universæ copię
 sequebantur. Ceterum adeo ardua et aspera et confragosa
 via fuit, ut præmissi expediti biduo quindecim millium pas-
 suum ægre itinere confecto castra posuerint: ¹⁶ turrim Eu-
 dieru, quem cepere, locum adpellant. Inde postero die
 septem millia progressi, tumulo ¹⁷ haud procul hostium
 castris capto, nuncium ad consulem remittunt: *perventum
 ad hostem esse, loco se tuto et ad omnia opportuno consedis-
 se; ut, quantum extendere iter posset, consequeretur.* Sollicito
 consuli, et propter itineris difficultatem, quod ingressus
 erat, et eorum vicem, quos paucos inter media præsidia
 hostium præmiserat, nuncius ad Ascuridem paludem obcur-
 rit. Addita igitur et ipsi fiducia est, conjunctisque copiis,
 castra tumulo, qui tenebatur, qua aptissimum ad loci natu-
 ram erat, sunt adclinata. Non hostium modo castra, quæ
 paullo plus mille passuum aberant, sed omnis regio ad

¹³ *Decem millia levis armaturæ ju-
 venum*] Nōle otiosam vocem *juvenum*.
 Nisi forte Nilius loco fuit nomen gen-
 tis, quæcunque tandem illa sit: ut in
 altero præsidio, quocum mox Hippias
 dicitur jussus tenere saltum ad Lapa-
 thunta, diserte exprimitur illud fuisse
duodecim millium Macedonum.

¹⁴ *Littore*] Magis placeret *per litto-
 ra*, ut infra c. 4. *Sed quum ad Dium
 per littora cum equitibus vagaretur rex.*
 Libenter quoque pro *percurrerebat* lege-
 remus *currebat*.

¹⁵ *Ubi propter Octolophum diximus
 regis castra*] Subjicit Sigonius *Phi-
 lippi fuisse*, et lectorem remittit ad l.
 XXXI. ubi revera reperitur pugna
 equestris ad Octolophum inter Philip-
 pum regem, et Sulpicium consulem
 Romanum. Sed si quis totam narra-
 tionem rerum a Sulpicio adversus Phi-
 lippum gestarum sedulo expendit,
 facile animadvertet Octolophum libro

XXXI. memoratum ad occidentum Ma-
 cedoniæ latus situm fuisse, ac longe
 abfuisse ab Heracleo, et Phila, et Dio,
 quæ prima Macedoniæ oppida hic
 Marcio e jugis degresso occurrunt.
 Vel igitur duplex locus fuit qui Octo-
 lophi nomen haberet, alter in Dassare-
 tiis, alter in finibus Perrhæbiæ; vel
 hic inendum agnoscendum est. Quæ
 desunt, explere non tentamus. Tamen
 regem cujus hic mentio fit, potius Per-
 seæ fuisse credimus, quam Philippum.

¹⁶ *Turrim Eudieru*] Si nihil est in
 hoc nomine vitii, intellige Græcum
 esse vocabulum in patrio casu, *σίδυρον*.
Δυρόν humidus. Itaque turris *σίδυρον*
 dicta fuerit ab amœnitate et bonitate
 aquarum.

¹⁷ *Haud procul hostium castris*] *Castra*
 illa hostium intellige præsidium
 Macedonum cui præerat Hippias, ut
 patet ex c. seq.

Dium et Philan, oraque maris, late patente ex tam alto U. C. 583. jugo prospectu, oculis subjicitur. Quæ res accendit militi A. C. 169. animos, postquam summam belli, ac regias omnes copias, terramque hostilem tam e propinquo conspexerunt. Itaque quum alacres, protinus duceret ad castra hostium, consulem hortarentur; dies unus fessis labore viæ ad quietem datus est. tertio die, parte copiarum ad præsidium castrorum relicta, consul ad hostem ducit.

IV. Hippias nuper ad tuendum saltum ab rege missus Levia præ- erat: qui, ex quo castra Romana in tumultu conspexit, præ- lia cum paratis ad certamen animis suorum, venienti agmini consu- Macedoni- lis obvius fuit: et Romani expediti ad pugnam exierant, et bus. hostes. levis armatura erat, promptissimum genus ad laces- sendum certamen. Congressi igitur extemplo, tela conje- cerunt. multa utrimque vulnera temerario incursu et ac- cepta, et inlata: pauci utriusque partis ceciderunt. Irrita- tis in posterum diem animis, majoribus copiis atque infes- tius concursum ab illis, si loci satis ad explicandam aciem fuisset: jugum montis, in angustum dorsum cuneatum, vix ¹⁸ ternis ordinibus armatorum in fronte patuit. Itaque, paucis pugnantibus, cetera multitudo, præcipue qui gra- vium armorum erant, spectatores pugnae stabant. levis ar- matura etiam per amfractus jugi procurrere, et ab lateribus cum levi armatura ¹⁹ conserere, per iniqua atque æqua loca pugnam petere. ac, pluribus ea die vulneratis, quam inter- fectis, prælium nocte diremtum est. Tertio die egere con- silio Romanus imperator: nam neque manere in jugo inopi, neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo; ²⁰ sed ce- denti ex superioribus locis instare hostis poterat: nec aliud restabat, quam audacter commissum pertinaci audacia, quæ prudens interdum in exitu est, corrigere. Ventum quidem erat eo, ut, si hostem similem antiquis Macedonum regibus habuisset consul, magna clades accipi potuerit. sed, quum ad Dium per litora cum equitibus vagaretur rex, et ab duodecim millibus prope clamorem et strepitum pugnan- tiam audiret, nec auxit copias integros fessis submittendo, neque ipse, quod plurimum intererat, certamini adfuit: quum Romanus imperator, major sexaginta annis, et præ- gravis corpore, omnia militaria munera ipse in pigre obiret. Egregie ad ultimum in audacter commisso perseveravit: et,

¹⁸ *Ternis ordinibus . . in fronte*] Or- dines hic intelligendi videntur intror- sum porrecti, ita ut terni homines in fronte essent, quos sequebatur a tergo longus ordo suorum. Hinc paucitas pugnantium, mox a Livio notata.

¹⁹ *Conserere*] Manum, vel pugnam.

Alterutra vox profecto excidit.

²⁰ *Sed cedenti . . . instare hostis pot- erat*] Emendat Gronovius: *Nam ne- que manere in jugo inopi, neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo, si ce- denti ex superioribus locis instaret hos- tis, poterat.*

U. C. 583. Popillio relicto in custodia jugi, per invia transgressus, A. C. 169. præmissis, qui repurgarent iter, Attalum et Misagenem, cum suæ gentis utrumque auxiliariis, præsidio esse saltum aperientibus jubet. ipse, equites impedimenta præ se habens, cum legionibus agmen cogit.

Difficultas
itinerum.

V. Inenarrabilis labor descendentibus cum ruina jumentorum sarcinarumque. Progressis vixdum quatuor millia passuum nihil optabilius esse, quam redire, qua venerant, si possent. Hostilem prope tumultum agmini elephantibus præbebant: qui, ubi ad invia venerant, dejectis rectoribus, cum horrendo stridore pavorem ingentem, equis maxime, incutiebat, donec traducendi eos ratio inita est. Per proclive, ²¹ sumto fastigio, longi duo validi asseres ex inferiore parte in terra defigebantur, distantes inter se paullo plus, quam quanta belluæ latitudo est. in eos transversim incumbentes tigni, ad tricenos longi pedes, ut pons esset, injungebantur: humusque insuper injiciebatur. modico deinde infra intervallo similis alter pons: dein ^b tertius, et plures ex ordine, quarupes ²² abscissæ erant, fiebant. Solido procedebat elephas in pontem: cujus priusquam in extremum procederet, ²³ subcisis asseribus conlapsus pons, usque alterius initium pontis, prolabi eum leniter cogebat. alii elephantibus pedibus insistentes, alii clunibus subsidentes, prolabebantur. ubi planities altera pontis excepisset eos, rursus simili ruina inferioris pontis deferebantur, donec ad æquiorum vallem perventum est. ²⁴ Paulo plus septem millia die Romani processerunt; minimum pedibus itineris confectum. plerumque provolventes se simul cum armis aliisque oneribus, cum omni genere vexationis, processerunt: adeo ut ne dux quidem et auctor itineris inficiaretur, parva manu deleri omnem exercitum potuisse. Nocte ad modicam planiciem pervenerunt: neque, an infestus is locus esset, septus undique, cir-

^b *dein* l. *inde* Gron. Crev.

²¹ *Sumpto fastigio*] Longi duo asseres inter se adversi modica inclinatione demissi secundum superiorem partem, in terra ex inferiore parte defigebantur. Hic *fastigium* intelligitur *clivus*, propterea quod si quid in clivum devexum est, idem et in fastigium contrario sensu assurgit: eadem fere ratione, qua *altum* et *profundum* promiscue usurpantur. Itaque illi asseres intelligendi sunt triquetra fere forma fuisse, ita ut e tribus lateribus unum per proclive porrigeretur et acclinaretur secundum montem; alterum, nempe superius, modice inclinatum esset et leni fastigio devexum; tertium denique e terra, in qua ex inferiore parte defigebatur, assurgeret in

rectum.

²² *Abscissa*] Ex *abs* et *caedo* fit verbum *abscido*, *abscidi*, *abscisum*. Martialis, l. III. epigr. 66. *Abscidit vultus ensis uterque sacros*. *Abscindo* diversum est verbum, licet ejusdem fere sensus. Atque hujus quidem participium *abscissus* frequentius nunc occurrit in editis. At observat Gronovius fere ubique in optimis et antiquissimis codicibus legi *abscisus*.

²³ * *Succisis asseribus*] Sive asserum fulcris.

²⁴ *Paulo plus septem millia die*] Per diem, et opponitur *et nocte*, quod sequitur paulo post. Itaque nihil opus est hic inserere *eo* ante vocem *die*, quod voluerat Gronovius.

cumspiciendi spatium fuit. vix tandem ex insperato stabi- U. C. 583.
lem ad insistendum nactis locum postero quoque die in tam A. C. 169.
cava valle opperiri Popillium, ac relictas cum eo copias,
necesse fuit: quos et ipsos, quum ab nulla parte hostis ter-
ruisset, locorum asperitas hostiliter vexavit. Tertio die
conjunctis copiis eunt per saltum, quem incolæ Callipeucen
adpellant. ²⁵ quarto inde die per æque invia, sed adsuétude
peritius, et meliore cum spe, quod nec hostis ²⁶ umquam
adparebat, et mari adpropinquabant, ²⁷ degressi ^d in campos,
inter ²⁸ Heracleum et Libethrum posuerunt castra peditum:
quorum pars major tumulos tenebat. ii vallem, ²⁹ campi
quoque partem, ubi eques tenderet, amplectebantur.

VI. Lavanti regi dicitur nunciatum, hostes adesse. quo Persei pa-
nuncio quum pavidus exsiluisset ³⁰ e solio, ³¹ victum se sine ^{vor}
proelio clamitans proripuit; et, subinde per alia atque alia
pavida consilia et imperia trepidans, ³² duobus ex amicis
Pellam, alterum Asclepiodotum, ubi pecunia deposita erat,
ex præsidiis revocat; omnesque aditus aperit bello. Ipse,
ab Dio ³³ auratis statuīs omnibus raptim, ne præda hosti
essent, in classem congestis, ocus demigrare Pydnam co- et incredi-
git: et, quæ temeritas consulis videri potuisset, quod eo bilis stupor.
processisset, unde invito hoste regredi nequiret, eam ³⁴ non
inconsultam audaciam fecit. Duos enim saltus, per quos
inde evadere possent, habebant Romani: unum per Tempe
in Thessaliam, alterum in Macedoniam præter Diem; quæ
utraq; regiis tenebantur præsidiis. Itaque si dux intrep-
idus decem dies primam speciem adpropinquantis terroris
sustinuisset, ³⁵ neque receptus Romanis per Tempe in Thes-
saliam, neque commeatibus pervehendis eo patuisset iter.

^c usquam Crev.

^d digressi Gron. Crev.

²⁵ *Quarto inde die*] Olim legebatur
tertio, manifesto errore, quem sustulit
Sigonius.

²⁶ *Usquam*] Olim unquam. Mu-
tavit Sigonius.

²⁷ *Digressi*] Lege cum Sigonio, de-
gressi.

²⁸ *Heracleum*] Sic dedit Grono-
vius. Antea *Heracetum*: corrupte.

²⁹ *Campi quoque*] Gronovius legi
jubet *campique*.

³⁰ *E solio*] Solium est pars balnei,
in qua quis sedens lavatur.

³¹ *Victum se clamitans, prori-
puit*] Bis intelligendum *et se*, quamvis
semel exprimitur. Clamitans se vic-
tum esse, se proripuit.

³² *Duobus ex amicis Pellam*] Illic
aliqua desunt, quæ ex c. 10. infra, et
ex Diodoro in Excerpt. Vales. suppleri
possunt in hunc fere modum. Duobus
ex amicis, Niciam proficisci jussit Pel-

lam, ubi pecunia deposita erat, et,
quidquid ejus ibi nancisceretur, in
mare dejicere: alterum, Andronicum
misit Thessalonicam, ut navalia incen-
deret. Simul Hipplam et Asclepiodo-
tum ex præsidiis revocat. In eo tamen
discrepat Diodorus a Livio, quod pro
urbe Pella nominat Phacum.

³³ *Auratis statuīs*] Intellige insig-
nem illam turmam, Lysippi opus: id
est, statuas equestres viginti quinque,
quas Alexander fieri jusserat totidem
fortissimorum virorum in pugna ad
Granicum occisorum.

³⁴ *Non inconsultam audaciam*] Hoc
debetur Sigonio. Antea, *non consul-
tam*.

³⁵ *Neque receptus Romanis per
Tempe in Thessaliam*] Quatuor pos-
tremæ voces videntur huc immigrasse
ex quarto ante versu. Certe iis nihil
hic est opus.

U. C. 583. A. C. 169. Sunt enim Tempe saltus, etiamsi non bello fiat infestus, transitu difficilis. nam. ³⁶ præter angustias per quinque milia, qua exiguum jumento onusto iter est, rupes utrinque ita abscissæ sunt, ut despici vix sine vertigine quadam simul oculorum animique possit. terret et sonitus et altitudo per mediam vallem fluentis Penei amnis. Hic locus, tam suapte natura infestus, per quatuor distantia loca ³⁷ præsidiiis regis fuit insessus. unum in primo aditu ad Gonnum erat: ³⁸ alterum Condylon castello inexpugnabili: tertium circa Lapathunta, quem Characa adpellant: quartum viæ ipsi, qua et media et angustissima vallis est, inpositum, quam vel decem armatis tueri facile est. Intercluso per Tempe simul aditu commeatibus, simul reditu, ipsi montes, per quos descenderant, repetendi erant. ³⁹ quod ut furto fefellerant, ita propalam, tenentibus superiora cacumina hostibus, non poterant: et experta difficultas spem omnem incidisset. Supererat nihil aliud in temere commisso, quam in Macedoniam ad Dium per medios evadere hostes: quod, nisi Dii mentem regi ademissent, ipsum ingentis difficultatis erat. Nam quum Olympi radices montis paullo plus quam mille passuum ad mare relinquunt spatium, cujus dimidium loci occupat ostium late restagnans Baphyri amnis, ⁴⁰ partem planitiæ aut Jovis templum, aut oppidum tenet; reliquum perexiguum fossa modica valloque claudi poterat, et saxorum ad manum silvestrisque materiæ tantum erat, ut vel murus objici, turresque excitari potuerint. Quorum nihil quum dispexisset cæcata mens subito terrore, ⁴¹ nudatis omnibus præsidiiis, patefactisque bello, ad Pydnam refugit.

VII. Consul, plurimum et præsidii et spei cernens in stultitia et segnitie hostis, remisso nuncio ad Sp. Lucretium Larissam, ut castella, relictæ ab hoste, circa Tempe occuparet, præmisso Popillio ad explorandos transitus circa Dium, postquam patere omnia in omnes partes animadvertit, se-

³⁶ *Præter angustias*] Præterquam quod angusta via est per quinque milia, adeo ut exiguum onusto jumento iter sit, utrinque . . . Parum videntur convenire huic descriptioni ea quæ Plinius l. IV. c. 8. de eodem loco habet. *Tempe*, inquit, *quinque millium passuum longitudine, et ferme sesqui-jugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextra lævaque leniter convexis jugis.*

³⁷ *Præsidiiis regis*] Mallemus cum Gronovio *regiis*. Sic enim solet Livius.

³⁸ *Alterum Condylon*] Idem Gronovius legendum existimat *alterum*,

nempe præsidium, ad *Condylon*. *Castello* intellige *cum castello*, vel *in castello*.

³⁹ *Quod ut furto fefellerant*] Quod ut fecerant fallentes furto Persea Macedonasque, ita propalam facere non poterant, si tenuissent cacumen hostes. Transscenderant quidem illos saltus, quia fefellerant hostem: at idem facere non poterant palam et aperta vi, si hostis obstitisset.

⁴⁰ *Partem planitiæ*] Revocavit primæ editionis scripturam Gronovius. Vulgatæ habent *planitiei*.

⁴¹ *Nudatis omnibus præsidiiis*] *Nudatis* præsidio omnibus locis.

cundis castris pervenit ad Dium: metarique ⁴² sub ipso U. C. 583. A. C. 169. Cos. Dium pervenit. templo, ne quid sacro in loco violaretur, jussit. Ipse, urbem ingressus, sicut non magnam, ita exornatam ⁴³ publicis locis et ⁴⁴ multitudine statuarum, munitamque egregie, vix satis credere, in tantis rebus sine causa relictis non aliquem subesse dolum. Unum diem ad exploranda circa omnia moratus, castra movet: satisque credens, paratam frumenti copiam fore, eo die ad amnem nomine Mityn processit. Postero die progressus, Agassam urbem, tradentibus sese ipsis, recepit: et, ut reliquorum Macedonum animos sibi conciliaret, obsidibus contentus, sine praesidio relinquere se eis urbem, immunesque ac suis legibus victuros, est pollicitus. Progressus inde diei iter, ad Ascordum flumen posuit castra: et, ⁴⁵ quantum procederet longius a Thessalia, eo majorem rerum omnium inopiam sentiens, regressus ad Dium est; dubitatione omnibus exempta, quid intercluso ab Inopia laborat. Thessalia patiendum fuisset, cui procul inde abscedere tutum non esset. Perseus, contractis in unum omnibus copiis ducibusque, increpare praefectos praesidiorum, ante omnes Asclepiodotum atque Hippiam: ab his dicere claustra Macedoniae tradita Romanis esse: cujus culpae reus nemo justius, quam ipse, fuisset. Consuli postquam ex alto conspecta classis spem fecit, cum commeatu naves venire, (ingens enim caritas annonae ac prope inopia erat) ab invectis jam portum audit, onerarias naves Magnesiae relictas esse. Incerto inde, quidnam agendum foret, (adeo sine ulla ope hostis quae adgravaret, cum ipsa difficultate rerum pugnandum erat) peropportune literae a Sp. Lucretio adlatæ sunt: castella se, quæ super Tempe essent et circa Philan, tenere omnia, frumentique in iis et aliarum in usum rerum copiam invenisse.

VIII. His magnopere lætus consul ab Dio ad Philan Dium relin- ducit, simul ut praesidium ejus firmaret, simul ut militi fru- quit. mentum, cujus tarda subvectio erat, divideret. Ea profectio famam haudquaquam secundam habuit. nam alii, metu recessisse eum ab hoste, ferebant, quia ⁴⁶ manenti imperatori proelio dimicandum foret: alii ⁴⁷ ignarum, belli quæ in dies

⁴² *Sub ipso templo*] Templum Jovis intellige, cujus sub finem c. praecedentis mentio facta est.

⁴³ * *Publicis locis*] Qualia sunt fora, porticus, basilicae.

⁴⁴ *Multitudine statuarum*] Vid. not. 33. ad c. proxime praecedens: *et intellige, praeter illam amicorum turmam, quam Perseus in classem congesterat, allarum quoque statuarum non mediocrem numerum in urbe Dio fuisse.

⁴⁵ *Quantum procederet longius*] Muretus et Gronovius reponunt *quanto*. Sed quid vetat dici *quantum longius*, quemadmodum apud Plautum *quam magis intendas vincula*? Nimirum *quantum* regitur a praepositione *secundum* intellecta.

⁴⁶ *Manenti imperatori*] Vox imperatori omnino otiosa est.

⁴⁷ *Ignarum belli quæ*] Magis placeret, mutato duarum vocum ordine, *ignarum, quæ belli in dies fortuna ho-*

U. C. 583. fortuna novaret; ut qui, obferentibus sese rebus, omisisset
A. C. 169. e manibus ea, quæ mox repeti non possent. Simul enim
cessit possessione Dii, excitavit hostem, ut nunc^d tandem
sentiret, recuperanda esse, quæ prius culpa amissa forent.

Perseus
Dium redit. Audita enim profectione consulis, regressus Diu, quæ
disjecta ac vastata ab Romanis erant, reficit: pinnas mœ-
nium decussas reponit, ab omni parte muros firmat: deinde
quinque millia passuum ab urbe citra ripam Enipei amnis
castra ponit. ~~Amnem~~ ipsum, transitu perdifficilem, pro mu-
nimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis, æstate
exiguus, hibernis idem incitatus pluviis: ⁴⁸ et supra rupes
ingentes gurgitibus facit, et intra prorupta, in mare evol-
vendo terram, præaltas voragines, cavatoque medio alveo
ripas utrimque præcipites. Hoc flumine Perseus ⁴⁹ septum
iter hostis credens, extrahere reliquum tempus ejus æstatis
in animo habebat. Inter hæc consul a Phila Popillium
cum duobus millibus armatorum Heracleum mittit. abest a
Phila quinque millia ferme passuum, media regione inter
Diu Tempeque, in rupe anni imminente positum.

Heracleum
obpugna-
tum.

IX. Popillius, priusquam armatos muris admoveret, mi-
sit, qui magistratibus principibusque suaderent, fidem cle-
mentiamque Romanorum, quam vim, experiri mallent. ni-
hil ea consilia moverunt, quia ignes ad Enipeum ex regis
castris adparebant. Tum terra marique (et classis adpulsa
ab litore stabat) simul armis, simul operibus machinisque,
obpugnari cœpti. Juvenes etiam quidam Romani, ludicro
circensi ad usum belli verso, partem humillimam muri ce-
perunt. Mos erat tum, nondum hac effusione inducta
⁵⁰ bestiis omnium gentium circum complendi, varia specta-
culorum conquirere genera: ⁵¹ nec, semel quadrigis, semel

^d tunc Gron. Crev.

varet. Aut certe sic exponendus locus,
quasi hoc ordine collocatæ voces es-
sent: qua de forma loquendi vid. not.
89. ad l. IV. c. 17. supra.

⁴⁸ *Et supra rupes ingentes gurgiti-*
bus] Emenda ex Gronovii mente: *Et*
supra rupes, ingentes gurgites facit, et
infra, prorutam in mare evolvendo ter-
ram, præaltas voragines. Nempe in-
telligendum est rupibus in ipso alveo
euatis cursum amnis impediri. Supra
eas rupes tardatæ earum objectu aquæ
ingentes gurgites faciunt. Infra eas-
dem rupes vis aquarum per se ipsa pro-
ruit terram, et alveum magis ac magis
cavat.

⁴⁹ *Septum iter hostis]* Melius *hosti.*

⁵⁰ *Bestiis omnium gentium]* Vult
Fulvius Ursinus *omnium generum.*
Potest tamen vulgata lectio retineri,

ut recte monet Dujatius. Sensus est:
bestiis ex toto terrarum Orbe conquisi-
tis. Nota est hæc Romanorum insa-
nia, tum ex multis aliis testimoniis,
tum ex litteris Cœlii ad Ciceronem, l.
VIII. Ep. Cic. ad Fam. * Fortasse erunt
quibus placeat magis legere *bestiis om-*
nium generum.

⁵¹ *Nec semel quadrigis]* Gronovius
scribendum existimat, *et semel quadri-*
gis: ut voluerit Livius, non ita mul-
tiplicatos esse olim, ut ævo suo,
quadrigarum et desultorum missus;
atque adeo, ut muneris tempus produ-
ceretur, conquisita esse varia specta-
culorum genera. Gronovianæ emenda-
tioni prævivere Onufrius Pânvinus,
et Jul. Cæsar Bullingerus: quorum
alter, l. I. de Ludis Circensibus, c. 9.
alter libro de Circo ludisque Circensi-

desultore misso, vix unius horae tempus utrumque curriculum complebat. Inter cetera sexageni ferme juvenes, interdum plures, ⁵² adparitoribus^a ludi armati inducebantur. horum inductio ⁵³ in parte simulacrum decurrentis exercitus erat; ex parte ⁵⁴ elegantioris exercitii, quam militaris artis, propiorque gladiatorum armorum usum. ⁵⁵ Quum alios decursus edidissent motus, quadrato agmine facto, scutis super capita densatis, stantibus primis, secundis submissioribus, tertiis magis et quartis, postremis etiam genu nisis, fastigatam, sicut tecta aedificiorum sunt, testudinem faciebant. Hinc quinquaginta ferme pedum spatio distantes duo armati procurrebant, comminatique inter se, ab ima in summam testudinem per densata scuta quum evasissent, nunc velut propugnantes per oras extremæ testudinis, nunc in media inter se concurrentes, haud secus quam stabili solo persultabant. Huic testudini simillima parti muri adnota, quum armati superstantes subissent, propugnatoribus muri fastigio altitudinis æquabantur: depulsisque iis, in urbem ⁵⁶ duorum signorum milites transcenderunt. Id tantum dissimile fuit, quod, et in fronte extrema, et ex lateribus, soli non habebant super capita elata scuta ne nudarent corpora; ⁵⁷ sed prætectæ pugnantium more. ita nec ipsos tela ex muro missa subeuntes læserunt, et testudini injecta imbris in modum lubrico fastigio innoxia ad imum labebantur. Et consul, capto jam Heracleo, castra eo promovit; tamquam Dium, atque, inde submoto rege, in Pieriam etiam progressurus. Sed, hiberna jam præparans, vias commeatibus subvehendis ex Thessalia muniri jubet, et eligi horreis opportuna loca tectaque ædificari, ubi diversari portantes commeatus possent.

X. Perseus, tandem ⁵⁸ a pavore eo, quo adtonitus fuerat, Pudet Perseus pavoris sui.

^a ab apparitoribus Gron.

bus, c. 50. hunc Livii locum allegantes, habent, *Nam semel quadrigis*: sive ex conjectura corrigerent locum, sive in suis Livii exemplaribus sic legissent. Qui sint desultores, docet ipse aliud agendo Livius, l. XXIII. c. 29. *Numida . . quibus desultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex foveo armatis transsaltare mos erat.* Denique hoc eodem loco Gronovius reposuit ex antiquis editis utrumque curriculum, quum recentiores mendose habeant utrumque circuitum. Curriculum hic idem valet ac cursus.

⁵² Apparitoribus ludi] Sic legebatur in veteribus editis, teste Gronovio. Nuperi adjecerunt *ab* ante apparitoribus. Multum blanditur Mureti con-

jectura: *interdum plures apparitoribus ludis.*

⁵³ In parte . . ex parte] Hæc sic dicta sunt, quomodo si iteraretur partim.

⁵⁴ Elegantioris exercitii, quam militaris artis] Expunge cum Gronovio vocem artis.

⁵⁵ Quum alios decursus edidissent motus] Malit Dujatius *decursu*: et merito quidem.

⁵⁶ Duorum signorum] Duorum manipulorum. Vid. not. 2. ad l. XXXIII. c. 1.

⁵⁷ Sed prætectæ] Reponit Lipsius *prætentæ*. Refertur enim ad scuta.

⁵⁸ A pavore . . recepto animo, malle] Adjecit Sigonius voculam *a*, et legi jussit *malle* pro *mallet*.

U. C. 583. recepto animo, malle, imperiis suis non obtemperatum esse,
 A. C. 169. quum trepidans gazam in mare dejici Pellæ, Thessalonicae
 navalia jusserat incendi. Andronicus, Thessalonicam mis-
 sus, traxerat tempus, ⁵⁹ id ipsum quod accidit, pœnitentiæ
 relinquens locum. incautior Nicias Pellæ projiciendo ⁶⁰ pe-
 cuniæ partem, quod fuerat nactus: sed ⁶¹ in rem emendabi-
 lem visus lapsus esse, quod per urinatores omne ferme ex-
 tractum est. tantusque pudor regi pavoris ejus fuit, ut uri-
 natores clam interfici jusserit; deinde Andronicum quoque
 et Nician, ne quis tam dementis imperii conscius exsisteret.
 Inter hæc C. Marcius, cum classe ab Heracleo Thessaloni-
 cam profectus, et agrum pluribus locis, expositis per litora
 armatis, late vastavit, et procurrentes ab urbe, secundis
 aliquot præliis, trepidos intra mœnia compulit. jamque
 ipsi urbi terribilis erat, ⁶² quum, dispositis omnis generis
 tormentis, non vagi modo circa muros, temere adpropin-
 quantes, sed etiam qui in navibus erant, saxis tormento
 emicantibus ⁶³ percutiebantur. Revocatis igitur in naves
 militibus, omissaque Thessalonicae obpugnatione, Æniam
 inde petunt. quindecim millia passuum ea urbs abest, ad-
 versus Pydnam posita, fertili agro. Pervastatis finibus
 ejus, legentes oram, Antigoneam perveniunt. ibi, egressi in
 terram, primo et vastarunt agros passim, et aliquantum
 prædæ contulerunt ad naves. dein palatos eos adorti Mace-
 dones, mixti pedites equitesque, fugientes effuse ad mare
 persecuti, quingentos ferme occiderunt, et non minus cepe-
 runt. Nec aliud, quam ultima necessitas, quum recipere se
 tuto ad naves prohiberentur, animos militum Romanorum,
 simul desperatione alia salutis, simul indignitate, irritavit.
 Redintegrata in litore pugna est. adjuvare et, qui in navi-
 bus erant. Ibi Macedonum ducenti ferme cæsi; par nu-
 merus captus. Ab Antigonea classis profecta, ad agrum
 Pallenensem excensionem ad populandum fecit. Finium
 is ager Cassandrensiū erat, longe fertilissimus omnis oræ,

Variae urbes
 a Rom.
 frustra ten-
 tatae.

⁵⁹ *Id ipsum quod accidit, pœnitentiæ relinquens locum*] Scabra Gronovio videtur hæc oratio, non nobis. * Nulla hic erit difficultas, si in interpretando membrorum ordinem inverteris. † *Pœnitentiæ relinquens locum, id ipsum quod accidit*, id est, quod quidem ipsum accidit, nempe ut regem pœniteret.

⁶⁰ *Pecuniæ partem, quod fuerat nactus*] Et hunc locum Gronovius post Freinshemium conjecturis sollicitat. Nobis nihil videtur esse vitii. *Pecuniæ partem*, scilicet *id quod fuerat nactus*.

⁶¹ *In rem emendabilem . . . lapsus esse*] Potest tolerari vulgatum. Magis

tamen placeret, quod subjicit Gronovius, in errorem . . . *emendabilem*.

⁶² *Quum dispositis omnis generis tormentis*] Ab iis qui in urbe erant. * Tota periodus habere videtur aliquid obscuri propter nimiam brevitatem. Sensus est: jamque ipsi urbi terribilis erat, quum subito conversa est rerum facies, dispositis super urbis muros tormentis, quibus Romani, et in agris, et in ipsis quoque navibus percutiebantur. Itaque absistere incepto coacti sunt.

⁶³ *Percutiebantur*] Lege *percuterentur*.

quam prætervecti fuerant. Ibi Eumenes rex, viginti tectis U. C. 583.
navibus ab Elea profectus, obvius fuit; et quinque missæ a A. C. 169.
Prusia rege tectæ naves.

XI. Hac virium accessione animus crevit prætori, ut Cassandream obpugnaret. ⁶⁴ Conditâ est a Cassandro rege in ipsis faucibus, quæ Pallenensem agrum ceteræ Macedoniæ jungunt, hinc Toronaïco, hinc Macedonico septa mari. Eminent namque in altum lingua, in qua sita est: ⁶⁵ nec minus, quam in altum magnitudine Atho mons, excurrit, obversa in regionem Magnesie duobus imparibus promontoriis; quorum majori Posideum est nomen, minori Canastræum. Divisis partibus obpugnare adorti: Romanus ad Clitas, quas vocant, munimenta, ⁶⁶ cervis etiam objectis, ut viam intercluderet, a Macedonico ad Toronaïcum mare perducit. ab altera parte ⁶⁷ euripus est: inde Eumenes obpugnabat. Romanis in fossa complenda, quam nuper objecerat Perseus, plurimum erat laboris. Ibi quærenti prætori, quia nusquam cumuli adparebant, quo regesta e fossa terra foret, ⁶⁸ monstrati sunt fornices: *non ad eandem crassitudinem, qua veterem murum, sed simplici laterum ordine, structos esse.* Consilium igitur cepit, transfosso pariete iter in ur-

⁶⁴ *Conditâ est a Cassandro rege]* Olim Potidæa, teste Plinio, l. IV. c. 10. Illam deinde vel auxerat, vel instauraverat Castander, et de suo nomine *Cassandream* dixerat.

⁶⁵ *Nec minus quam in altum magnitudine Atho mons excurrit]* Prolixa et verbosa oratio, et quæ sapiat sarcinatoris manum. * Reseca vocem *magnitudine*, et, levi traiectione verborum, emenda: *nec minus in altum quam Atho mons excurrit.*

⁶⁶ *Cervis etiam objectis]* Cervi erant ramosi trunci arborum, quos in terram ante fossam vallumque depangere et varie serere solebant, ad obstruendum aut impediendum iter. Nomen habuerunt a similitudine cornuum cervi. Plura de his vide apud Lips. l. II. Pothoræ. Dial. 2.

⁶⁷ *Euripus]* Intelligenda videtur fossa aliqua manu facta, quæ maris aquas acciperet. Nam tales fossæ *Euripi* apud antiquos nominabantur.

⁶⁸ *Monstrati sunt fornices]* Gronovius reponit *monstratum est*, atque etiam hanc emendationem Clericus in contextum admiserat. Sed videtur antiqua lectio stare posse. Nimirum in iis quæ sequuntur, *quæ structos esse* pendent a verbo *dicebant*, *dictum est*, intellecto, ex solenni more Livii. Ceterum totius loci, qui ob nimiam brevi-

tatem sane perspicuus non est, hic fortasse sensus esse possit. Quærebat prætor, quo regesta e fossa terra esset. Monstrati sunt fornices, dictumque illos structos esse e terra quam e fossa egresserant, in lateres cocta. Quod ut probarent ii qui prætores tota de re commonefaciebant, observabant illos fornices aliter structos esse ac veterem murum urbis, nec proinde eodem tempore. Fossa autem, ut supra annotatum est, nuper objecta fuerat a Perseo. Quum igitur fossa esset recens facta, fornices item recens structi, hoc argumento aliquatenus dicta firmabant. Prætori e re natum est consilium, ut fornicum parietes simplici laterum ordine structos, quod facile factu erat, transfoderet, atque id sibi iter in urbem patefaceret. Restaret explicandum, ubi et quem ad usum structi illi fornices, et qui eorum pariete perfosso in urbem pateret via. Hæc non facile expeditur. Tantum observabimus fossam tunc completam non fuisse a Romanis. Itaque locus ubi perfossi sunt fornices, debuit esse citra fossam, si Romanos respicias. In ejusmodi locis non possumus non multum desiderare Polybium, qui ut militaris vir, et locorum peritus, et accuratissimus scriptor, omnia, ni fallit animus, diligentius exposuerat.

U. C. 583. bem patefacere. fallere autem ita se posse, si, muros a parte
 A. C. 169. alia scalis adortus, tumultu injecto, ⁶⁹ in custodiam ejus loci
 propugnatores urbis avertisset. Erant in præsidio Cassan-
 dreæ, præter non contemneudam juventutem oppidanorum,
 octingenti Agrianes, ⁷⁰ et duo millia Penestarum Illyriorum,
⁷¹ a Pleurato inde missi, bellicosum utrumque genus. His
 tuentibus muros, quum subire Romani summa vi niterentur,
 momento temporis parietes fornicum perfossi urbem patefe-
 cerunt. ⁷² quod si, qui irrupere, armati fuissent, extemplo
 cepissent. Hoc ubi perfectum esse opus militibus nuncia-
 tum est, clamorem alacres gaudio repente tollunt, aliis parte
 alia in urbem inrupturis.

XII. Hostes primum admiratio cepit, quidnam sibi re-
 pentinus clamor vellet. postquam patere urbem accepere
 præfecti præsidii Pytho et Philippus, ⁷³ pro eo, qui occu-
 passet adgredi, opus factum esse rati, cum valida manu
 Agrianum Illyriorumque erumpunt: Romanosque, qui alii
 aliunde coibant convocabanturque, ut signa in urbem infer-
 rent, incompósitos atque inordinatos fugant, persequuntur-
 que ad fossam: in quam compulsos ruina cumulant. sex-
 centi ferme ibi interfecti, omnesque prope, qui inter murum
 fossamque deprehensi erant, vulnerantur. Ita suo ipse
 conatu percussus prætor, segnior ad alia factus consilia
 erat: et ne Eumeni quidem, simul a mari, simul a terra
 adgredienti, quidquam satis procedebat. Placuit igitur
 utrique, custodiis firmatis, ne quod præsidium ex Macedo-
 nia intromitti posset, quoniam vis aperta non processis-
 set, operibus mœnia obpugnare. Hæc parantibus his, de-
 cem regii lembi, ab Thessalonica cum delectis Gallorum
 auxiliaribus missi, quum in salo stantes hostium naves con-
 spexissent; ipsi, obscura nocte, simplici ordine, quam pot-
 erant proxime litus tenentes, intrarunt urbem. Hujus novi
 præsidii fama absistere obpugnatione simul Romanos re-
 gemque coëgit. circumvecti promontorium, ad Toronen
 classem adpulerunt. Eam quoque obpugnare adorti, ubi

⁶⁹ *In custodiam ejus loci]* Quem
 scalis adoriretur.

⁷⁰ *Et duo millia Penestarum]* Sic
 dedit Sigonius, quum inveniret *M mil-*
lia: unde ille effecit *MM.* sive *duo*
millia. Tamen l. XLIII. c. 23. dicitur
Perseus ex Penestarum gente mille
pedites, ducentos equites . . . Cassan-
driam, præsidio ut essent, misisse.

⁷¹ *A Pleurato inde missi]* Pro inde,
 quod procul dubio vitiosum est, lege
 vel deinde, vel cum Gronovio eodem.

⁷² *Quod si, qui irrupere]* Nulli ir-
 rupere, ut constat ex c. seq. Neque

inermes id facere fuissent ausi, tanto
 vitæ periculo. Legit ergo Perizonius,
quod si, qui irrumperent, armati fui-
sent: hoc sensu, si præsto fuissent ar-
 mati, qui irrumperent in urbem. Notis
 probabilius videtur quod Dujatius sug-
 gerit, *qui perfodere, vel qui perirupit,*
 nempe parietem.

⁷³ *Pro eo]* Antea *Proco.* Emenda-
 vit Freinshemius, adstipulante Grono-
 vio. Rati opus factum a Romanis si
 utile futurum, qui primus aggredi ma-
 turasset.

valida defendi manu animadverterant, irrito incepto Demetriadem petunt. Ibi quin adpropinquantes repleta moenia armatis vidissent, prætervecti ad Iökon classem adpulerunt; inde, agro vastato, Demetriadem quoque adgressuri.

U. C. 583.
A. C. 169.

XIII. Inter hæc et consul, ne segnis sederet tantum in agro hostico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam urbem obpugnandam mittit. Sita est in radicibus Ossæ montis, qua parte in Thessaliam vergit, opportune imminens super Demetriadem. Primus adventus hostium perculit incolas loci: conlectis deinde ex necopinato pavore animis, discurrunt armati ad portas ac moenia, qua suspecti aditus erant: spemque extemplo inciderunt, capi primo inpetu posse. Obsidio igitur parabatur, et opera obpugnationum fieri cœpta. Perseus, quum audisset, simul Melibœam a consulis exercitu obpugnari, simul classem Iöki stare, ut inde Demetriadem adgrederetur, Euphranorem quemdam ex ducibus cum delectis duobus millibus Melibœam mittit. eidem imperatum, ut, si a Melibœa submovisset Romanos, Demetriadem prius occulto itinere intraret, quam ab Iölco ad urbem castra moverent Romani. Et ab obpugnatoribus Melibœæ, quum in superioribus locis repente adparuisset, cum trepidatione multa relictis opera sunt, ignisque injectus. ita a Melibœa abscessum est. Euphranor, soluta unius urbis obsidione, Demetriadem extemplo ducit. nec tum moenia modo, sed agros etiam ⁷⁴ considerunt se a populationibus tueri posse: et eruptiones in vagos populos non sine vulneribus hostium faciæ sunt. Circumvecti tamen moenia sunt prætor et rex, situm urbis contemplantes, si qua parte tentare aut opere aut vi possent. Fama fuit, per ⁷⁵ Cydantem* Cretensem et Antimachum, qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem et Persea conditiones amicitiae. ab Demetriade certe abscessum est. Eumenes ad consulem navigat: gratulatus, quod prospere Macedoniam intrasset, Pergamum in regnum abit^f. Marcius Figulus prætor, parte classis in hiberna Sciathum missa, cum reliquis navibus ⁷⁶ Oreum Boeotiae petit, eam urbem aptissimam ratus, unde exercitibus, qui in Macedonia, quique in Thessalia erant, mitti comuectus possent. De Eumene rege longe diversa tradunt. Si Valerio Antiati credas, nec classe adjutum ab eo prætorem esse, quum saepe

* *Cydantem* Crev.

^f *abijt* Gron. Crev.

⁷⁴ * *Considerunt*] Observa parum omnino usitatum verbum, pro *conficiunt*.

⁷⁵ *Cydantem*] Sic Sigonius. Antea *Cydantem*.

⁷⁶ *Oreum Boeotiae*] Oreum urbs est

Eubææ insulæ, non Boeotiae. Lego ergo *Oreum Eubææ*. Neque enim vitium est in nomine urbis, quum infra c. 30. Octavius prætor, qui Marcio successit, dicatur isse *Oreum ad classem*.

U. C. 583. eum literis arcessisset, tradit, ⁷⁷ nec cum gratia ab consule
A. C. 169. profectum in Asiam, indignatum, quod, ut iisdem castris
tenderet, permissum non fuerit. ne ut equites quidem Gal-
los, quos secum adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo po-
tuisse. Attalum fratrem ejus et remansisse apud consulem,
et sinceram ejus fidem æquali tenore egregiamque operam
in eo bello fuisse.

XIV. Dum bellum in Macedonia geritur, legati Trans-
alpini ab regulo Gallorum (Balanos ipsius traditur nomen;
gentis, ex qua fuerit, non traditur) Romam venerunt, polli-
centes ad Macedonicum bellum auxilia. Gratiae ab senatu
actae, muneraque missa, torquis aureus ⁷⁸ duo pondo, et pa-
terae aureae quatuor pondo, equus phaleratus, armaque eques-
tria. Secundum Gallos Pamphyli legati coronam auream,
⁷⁹ ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam intul-
erunt: petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis optimi
maximi ponere, et sacrificare in Capitolio liceret, permis-
sum. benigneque amicitiam renovare volentibus legatis re-
sponsum, et ⁸⁰ binum millium æris singulis missum munus.
Tum ab rege Prusia, et paullo post ab Rhodiis, de eadem re
longe aliter disserentes legati auditi sunt. utraque legatio
de pace reconcilianda cum rege Perseo egit. Prusiae preces
magis, quam postulatio, fuere, profitentis, *et ad id tempus se
cum Romanis stetisse, et, quoad bellum foret, staturum. Cete-
rum quum ad se a Perseo legati venissent de finiendo cum
Romanis bello, et iis pollicitum deprecatores apud senatum
futurum; ⁸¹ petere, si possent inducere in animum, ut finiant
irram, se quoque in gratia reconciliatae pacis posse uti.* hæc
regii legati. Rhodii, superbe commemoratis erga populum
Romanum beneficiis, et pene victoriae, utique de Antiocho
rege, majore parte ⁸² ad se vindicata, adjecerunt: *Quum par*

Prusiae et
Rhodiorum
legati.

Rhodiorum
superba
oratio.

⁷⁷ * *Nec cum gratia ab consule pro-
fectum]* Neque ita profectum ab con-
sule, ut integra esset inter illos gratia
et amicitia, sed cum mutua offensione.

⁷⁸ *Duo pondo]* Qui tres marcas
nostrates, unciam unam pondo habe-
ret. *Quatuor pondo.* Sex marcas, un-
cias duas.

⁷⁹ *Ex viginti millibus Philippeo-
rum]* Aureorum: qui quum singuli
pares essent didrachmo, sequitur vi-
ginti millia nummorum Philippeorum
redire ad 400. libras Romanas pondo,
marcas nostrates 625. Immane pro-
fecto pondus, etiamsi detrabatur ma-
nus pretium. Sed corona illa dicanda
erat Jovi, et stabili sede in Capitolio
collocanda.

⁸⁰ *Binum millium æris]* Marcarum

argenti 3. unciae 1.

⁸¹ *Petere, si possent]* Lege cum
Gronovio *et petere*, quod respondent illi
quæ præcedunt, *et pollicitum.* Ultima
hujus periodi sic ab eo formantur: *se
quoque in gratia reconciliatae pacis uti
ponerent:* id est, darent sibi locum in-
eundæ gratiæ apud Persea, tanquam
pacis reconciliatori. Hujus locutionis,
ponere in gratiam, vel in gratia, ex-
empla ex epistolis Ciceronis hic allegat
Gronovius. Unum afferemus e lib. V.
ad Att. ep. 11. *Apud Patronem te in
maxima gratia posui.* Feci, ut mag-
nam tibi gratiam haberet Patro, os-
tendendo ei, te, quod desiderat, id mihi
vehementer commendasse.

⁸² *Ad se vindicata]* Olim a m.,
Emendavit Sigonius.

inter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege U. C. 583.
 Perseo captam. eam se invitos, nullo ejus in se merito, quoniam A. C. 169.
 ita Romanis visum sit in societatem se belli trahere, interrupuisse.
 Tertium se annum multa ejus incommoda belli sentire. mari
 intercluso, inopia insulam premi, amissis ⁸³ maritimis vectigali-
 bus atque commeatibus. Quum id ultra pati non possent, lega-
 tos alios ad Persea in Macedoniam misisse, qui ei denuncia-
 rent, Rhodiis placere, pacem eum componere cum Romanis: se
 Romam eadem nunciatum missos. Per quos stetisset, quo-
 minus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum esset,
 Rhodios consideraturos esse. Ne nunc quidem hæc sine in-
 dignatione legi audirive posse, certum habeo. inde existi-
 mari potest, qui habitus animorum audientibus ea Patribus
 fuerit.

XV. Claudius, nihil responsum, auctor est: tantum se-
 natusconsultum recitatum, quo Caras et Lycios liberos esse Castigatio
ferociæ
Rhodiorum,
 juberet populus Romanus, literasque extemplo ad utramque
 gentem ⁸⁴ scirent indicatum mitti. Qua audita re, princi-
 pem legationis, cujus magniloquentiam vix curia paullo
 ante ceperat, contruisse. Alii responsum esse tradunt, Po-
 pulum Romanum et principio hujus belli haud vanis auctoribus
 compertum habuisse, Rhodios cum Perseo rege adversus rem-
 publicam suam occulta consilia inisse: et, si id ante dubium
 fuisset, legatorum paullo ante verba ad certum rede-
 gisse: et plerumque ipsam se fraudem, etiamsi initio cautior fuerit, de-
 tegere. Rhodios ⁸⁵ nuncio in orbe terrarum arbitria belli pa-
 cisque agere: ⁸⁶ Deorum nutu arma sumtu-
 ros positurosque Romanos esse. jam non Deos fide-
 rum testes, sed Rhodios habitu-
 ros. ⁸⁷ Itane tandem iis pareatur, exercitusque de Macedonia

⁸³ * *Maritimis vectigalibus æque
 commeatibus*] Maritima vectigalia sunt
 portoria, et aliæ mercedes quæ in pub-
 licum redigebantur ex mercibus im-
 portatis in insulam. Maritimi com-
 meatus, quæcunque mari invehuntur
 ad usum commoditatemque vitæ.

⁸⁴ *Scirent indicatum*] Hæc cor-
 rupta esse cuivis apparet. Sigonius
 legendum putat ut *scirent*: id est, ut
 Rhodii scirent rem indicatam esse Ly-
 cios et Carios. Sed hoc nobis frigi-
 dum et obscurum videtur. Magis in-
 clinat sententia ut credamus eam *scirent
 indicatum* ab aliquo emendatore esse,
 qui depravatam aliquatenus veterem
 scripturam nactus magis fœdaverit;
 Liviumque scripsisse: *Litteras ex-
 templa ad utramque gentem et senatus-
 consultum mitti*. Nempe mos est sæpe
 testatus Livius, ut litteræ alicujus ma-
 gistratus cum senatusconsulto mittan-
 tur. Sic l. XXVI. c. 15. *litteras a Cul-*

*purnio prætore Fulvio et senatuscon-
 sultum tradidit.*

⁸⁵ *Nuncio*] Uno nuncio per Orbem
 terrarum misso. Sic Cic. pro Lege
 Manil. n. 11. *tot civium Romanorum
 millibus uno nuncio atque uno tempore
 necatis.*

⁸⁶ *Deorum nutu*] Magis placeret
 eorum, nempe Rhodiorum: siquidem
 in duobus orationis membris, præce-
 denti et sequenti, amara punguntur
 ironia Rhodii, quæ perit, si legitur
deorum; retinetur, si reponimus co-
 rum. Nisi melius est legere *Rhodio-
 rum*. In ipsa enim repetitione inest
 aliquid irrisionis.

⁸⁷ *Itane tandem*] Hunc locum sic
 legere et interpungere placeret: *Itane
 tandem? Ni pareatur, exercitusque
 de Macedonia deportentur, visuros esse
 quid sibi faciendum sit?* Hæc ultima
 verba ex oratione Rhodiorum desump-
 ta, hic per irrisionem repetuntur.

U. C. 583. *deportentur? Visuros esse, quid sibi faciendum sit. Quid*
 A. C. 169. *Rhodii visuri sint, ipsos scire. Populum certe Romanum,*
devicto Perseo, quod prope diem sperent fore, visurum, ut pro
meritis cujusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat.
 Munus tamen legatis in singulos binum millium æris mis-
 sum est: quod ii non acceperunt.

Marcii lit-
 teræ.

XVI. Literæ deinde recitatæ Q. Marcii consulis sunt,
Quemadmodum, saltu superato, in Macedonium transisset:
ibi et ex aliis locis ⁸⁸ *commeatus a prætore prospectos in*
hiemem habere, et ab Epirotis ⁸⁹ *viginti millia modium tritici,*
decem hordei sumsisse: ut ⁹¹ *pro eo frumento* ⁹² *pecunia Ro-*
mæ legatis eorum curaretur. Vestimenta militibus ab Roma
mittenda esse: equis ducentis ferme opus esse, maxime Numi-
dis: nec sibi in his locis ullam copiam esse. Senatusconsul-
tum, ut ea omnia ex literis consulis fierent, factum est. C.
Sulpicius prætor sex millia togarum, triginta tunicarum, et
equos deportanda in Macedoniam, præbendaque arbitrato
consulis locavit, et legatis Epirotarum pecuniam pro fru-
mento solvit; et Onesimum, Pythonis filium, nobilem Ma-
cedonem, in senatum introduxit. Is ⁹³ *pacis semper auctor*
regi fuerat, monueratque, sicut pater ejus Philippus institu-
tum usque ad ultimum vitæ diem servabat, ⁹⁴ *quotidie bis in*
die fœderis icti cum Romanis perlegendi; ut eum morem,
si non semper, crebro tamen usurparet. Postquam deter-
rere eum a bello nequit, primo subtrahere sese per alias
atque alias causas, ne interesset iis, quæ non probabat,
cœpit: postremo, quum suspectum se esse cerneret, et pro-
ditionis interdum crimine insimulari, ad Romanos transfu-
git: magno usui consuli fuit. Ea introductus in curiam
quum memorasset, senatus in formulam sociorum eum re-
ferri jussit: locum, lautia præberi: agri Tarentini, qui pub-
licus populi Romani esset, ducenta jugera dari, et ædes
Tarenti emi: uti ea curaret, C. Decimio prætori manda-
tum. Censores censum Idibus Decembribus, severius quam
ante, habuerunt: multis equi adempti, inter quos P. Rutilio

Onesimi
 Macedonis
 præmia,

Census.

⁸⁸ *et ibi et Gron.*

⁹² *eo del. Ead.*

⁸⁸ *Ibi et ex aliis locis]* Vulgo *et ibi*
et ex aliis, contra primæ editionis fi-
 dem, teste Hearnio.

⁸⁹ *Commeatus a prætore prospectos]*
 Hoc debetur Sigonio. Prius *commea-*
tus rempublicam prospectos. Nimi-
 rum, ut idem observat, sæpe et facile
 librarii decepti sunt in his vocibus, *P.*
R. et R. P. et P. R. Populus Roma-
nus, Res Publica, Prætor.

⁹⁰ *Viginti milia modium]* Modios
 Parisienses plus 15416. *Decem millia,*
 7708.

⁹¹ *Pro eo frumento]* Addidimus ex

vetustioribus editis vocem *eo*, quæ re-
 spicit triticum et hordeum memorat-
 in iis quæ proxime præcedunt.

⁹² *Pecunia . . . curaretur]* Solve-
 retur. *Curare pecuniam, curare auxi-*
mas, sæpe occurrit in epistolis Cicer-
 nis: puta l. II. ad Q. Fratr. ep. 4.
 VII. ad Att. ep. 3. et alibi sæpius.

⁹³ *Pacis semper auctor regi]* Ma-
 olim legebatur *regis*. Emendavit
 Sigonius.

⁹⁴ *Quotidie bis in die]* Vel *quoti-*
vacat, vel in die.

qui tribunus plebis eos violenter ⁹⁵ accusarat; tribu quoque U. C. 583. is motus, ⁹⁶ et ærarius factus. Ad opera publica faciendâ A. C. 149. quum eis dimidium ex vectigalibus ejus anni adtributum ex senatusconsulto a quæstoribus esset; Ti. Sempronius ex ea pecunia, quæ ipsi adtributa erat, ædes P. Africani ⁹⁷ pone Veteres ad Vortumni signum, ⁹⁸ lanicnasque et tabernas conjunctas in publicum emit, ⁹⁹ basilicanque faciendam curavit, quæ postea Sempronia adpellata est.

XVII. Jam in exitu annus erat, et propter Macedonici maxime belli curam in sermonibus homines habebant, quos in annum consules ad finiendum tandem id bellum crearent, itaque senatusconsultum factum est, ut Cn. Servilius primo quoque tempore ad comitia habenda veniret. Senatusconsultum ¹ Sulpicius prætor ad consulem * post paucos dies recitavit, quibus ante diem ** in urbem venturum. Et consul maturavit, et comitia eo die, qui dictus erat, sunt perfecta. *Comitia.* Consules creati L. Æmilius Paullus iterum, ² septimo decimo anno postquam primo consul fuerat, et C. Licinius Crassus. Prætores postero die facti Cn. Bæbius Tamphilus, L. Anicius Gallus, Cn. Octavius, P. Fonteius Balbus, M. Æbutius Elva, C. Papirius Carbo. Omnia ut maturius agerentur, belli Macedonici stimulabat cura. itaque designatos extemplo sortiri placuit provincias; ut, utri Macedonia consuli, ³ cuique prætori classis venisset, sciretur: ut jam inde cogitarent pararentque, quæ bello usui forent, senatunque consulerent, si qua re consulto opus esset. *Latinus, ubi magistratum inissent, quod per religiones posset, primo quoque tempore fieri placere; neque consulem, cui eundem in Macedoniam esset, teneri.* His decretis, consulibus Italia et Macedonia, prætoribus, præter duas jurisdictiones in urbe, classis, et Hispania, et Sicilia, et Sardinia provinciæ nominatæ sunt. Consul, Æmilio Macedonia, Licinio Italia evenit. Prætores, Cn. Bæbius urbanam, L. Anicius peregrinam, et si quo senatus censuisset, Cn. Octavius classem, P. Fonteius Hispaniam, M. Æbutius Siciliam, C. Papirius Sardiniam est sortitus.

. 95 *Accusarat*] Libri ante Sigonium habebant *accusaret*: mendose.

. 96 *Et ærarius*] Hoc a Fulvio Ursino est. Prius *ut operarius*.

. 97 *Pona veteres*] Vel excidit nomen, quod jungatur *et veteres*, vel ut in illis locorum appellationibus fieri solet, brevitate causa ex usu communi supprimebatur. Illud supplere non notum est.

. 98 *Lanicnas*] Sic Turnebus jussit legi. Antea *lanæas*.

. 99 *Basilicam*] Vid. not. 44. ad l.

XXVI. c. 27.

1 *Sulpicius prætor ad consulem misit*] Hic locus suppletus est ex Gronovii mente: tantum, dies quo se in urbem venturum scribebat consul, certo definiri non potuit.

. 2 *Septimodecimo anno*] Imo *decimo quarto*, vel, si ambo extremi anni numerentur, *decimo quinto*.

3 *Cuique prætori classis venisset*] *Legis evenisset*, vel *obvenisset*. Sic enim ubique Livius.

U. C. 583.
A. C. 149.
Bellum Mace-
doniae ad-
paratus.

XVIII. Extemplo adparuit omnibus, non segniter id bellum L. Æmilium gesturum; præterquam quod alius vir erat, etiam quod dies noctesque intentus ea sola, quæ ad id bellum pertinerent, animo agitabat. Jam omnium primum a senatu petit, ut legatos in Macedoniam mitterent ad exercitus viendos classemque, et comperta referenda, quid aut terrestribus aut navalibus copiis ⁴ opus esset: præterea ut explorarent copias regias, quantum possent, quaque provincia nostra, qua hostium foret: utrum intra saltus castra Romani haberent, an jam omnes angustiae exsuperatae, et in æqua loca pervenissent: qui fideles nobis socii, qui dubii suspensæque ex fortuna fidei, qui certi hostes viderentur: quanti præparati commeatus, et unde terrestri itinere, unde navibus subportarentur: ⁵ quid ea æstate terra marique rerum gestarum esset: ex his bene cognitis certa in futurum consilia capi posse ratus. Senatus Cn. Servilio consuli negotium dedit, ut is in Macedoniam, quos L. Æmilio videretur, legaret. Legati biduo post profecti, Cn. Domitius Ahenobarbus, A. Licinius Nerva, L. Bæbius. Bis in exitu anni ejus lapidatum esse nunciatum est; in Romano agro, ⁶ simul in Veientibus. novemdiale sacrum factum est. Sacerdotes eo anno mortui sunt, P. Quinctilius Varus, flamen Martialis; et M. Claudius Marcellus decemvir: in ejus locum Cn. Octavius subfectus. Et jam magnificentia crescente notatum est, ludis circensibus P. Cornelii Scipionis Nasicae et P. Lentuli ædilium curulium sexaginta tres ⁷ Africanas, et quadraginta ursos et elephantos ⁸ lusisse.

Ludorum
circensium
magnificen-
tia.

U. C. 584.
A. C. 148.
L. Æmilio
H. C. Licinio
Cura.

XIX. L. Æmilio Paullo, C. Licinio consulibus, Idibus Martiis principio insequentis anni, quum in expectatione Patres fuissent, maxime quidnam consul de Macedonia, ejus ea provincia esset, referret; nihil se habere, Paullus, quod referret, quum nondum legati redissent, dixit. Ceterum Brundisii legatus jam erat, bis ex cursu ⁹ Dyrrachium ejectos. Cognitis mor, quæ nunci prius in rem esset, relaturum: id fore intra perpaucos dies. Et, ne quid projectionem suam teneret, ¹⁰ pridie Idus Aprilis Latinis esse constitutam diem. Sacri-

⁴ Opus esset] Olim opus est. Mutavit jure Sigonius.

⁵ Quid . . . rerum gesturum esset] Emendat Gronovius gestum.

⁶ Simul in Veientibus] Feliciter emendat Jac. Gronovius: simul in Veienti. His novemdiale sacrum. Totius enim novemdiale sacrum fuit, quoties lapidibus pluisse visus erat. Vid. l. XXVII. c. 37.

⁷ Africanas] Pautheras, ut patet ex Plinio, l. VIII. c. 17.

⁸ Ausores] In ludis exhibitos esse.

Intelligenda videtur venatio facta in Circo, vel pugna bestiarum inter se.

⁹ Dyrrachium ejectos] Ejecti verbum est naufragorum. Ejectum littore, egentem. Vid. not. 70. ad l. XXIII. c. 34. Magis placet cum Gronovio legere ejectos.

¹⁰ Pridie Idus Aprilis] Lege ex c. 28. infra, et ex fragmento tabularum diurnarum, seu, ut censent alii, librorum diurnorum, quod Fighius vulgavit, pridie Kalendas Aprilis, sive Aprilis.

ficio rite perfecto, se et Cn. Octavium, simul senatus censuisset, U. C. 584. exituros esse. C. Licinio collega suo fore curæ, se absente, ut, A. C. 168. si qua parari mittive ad id bellum opus sit, parentur mittunturque. Interea legationes exterarum nationum audiri posse.

¹¹ *Sacrificio rite perfecto, primi Alexandrini, legati* ¹² *ab Pto-* Alexandrini
lemæo et Cleopatra regibus, vocati sunt. Sordidati, barba legati.
et capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi curiam, procu-
buerunt: et oratio, quam habitus, fuit miserabilior. Antio-
chus Syriæ rex, qui obses Romæ fuerat, per honestam spe-
ciem majoris Ptolemæi reduciendi in regnum, bellum cum
minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, et
ad Pelusium navali prælio victor fuerat, et, tumultuario
opere ponte per Nilum facto, transgressus cum exercitu,
obsidione ipsam Alexandriam terrebat: nec procul abesse,
quin potiretur regno opulentissimo, videbatur. Ea legati
querentes orabant senatum, ut opem regno regibusque ami-
cis imperio ferrent. *Ea merita populi Romani in Antiochum,*
eam apud omnes reges gentesque auctoritatem esse, ut, si legatos
misissent, qui denunciarent, non placere senatui, sociis regibus
bellum fieri, extemplo abscessurus a manibus Alexandria,
abducturusque exercitum in Syriam esset. Quod si cunctentur
facere, brevi extorres regno Ptolemæum et Cleopatram Romam
venturos, cum pudore quodam populi Romani, quod nullam
opem in ultimo discrimine fortunarum tulissent. Moti Patres
precibus Alexandrinorum, extemplo ¹³ C. Popillium Læna- Ad Antio-
tem, et ¹ C. Decimium, et C. Hostilium legatos, ad finiendum chum et
inter reges bellum, miserunt. Prius Antiochum, dein Ptole- Ptolemæum
mæum adire jussi, et nunciare, ni absistatur bello, per utrum mittuntur
stetisset, eum non pro amico, nec pro socio habituros esse. legati.

XX. His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis
proiectis, legati ex Macedonia ¹⁴ Quinquatribus ultimis adeo
expectati venerunt, uti, nisi vesper esset, extemplo sena-
tum vocaturi consules fuerint. Postero die senatus fuit;
legatique auditi sunt. *Ii nunciant, Majore periculo, quam* Legatorum
emolumento, exercitum per invios saltus in Macedoniam induc- ex Macedo-
um. Pieriam, ¹⁵ *quo processisset, regem tenere: castra cas-* nia redu-
cum oratio.

¹ et del. Crev.

¹¹ *Sacrificio rite perfecto, primi]* Vix dubium videtur esse, tres primas voces ex quinto ante versu huc immigravisse. Nihil iis hoc loco opus est.

¹² *Ab Ptolemæo]* Ptolemæo Epi- phani duo filii fuere, Ptolemæus Philometor, qui sororem Cleopatram in matrimonio habuerat, et Ptolemæus Evergetes, sive Physcon, qui tum pulso fratre Alexandriam tenebat cum Cleopatra, quam Philometori ademerat. Ab his, nempe Ptolemæo minore et

Cleopatra, venerat legatio de qua hic agit Livius.

¹³ *C. Popillium Lænatem, C. Decimium, et C. Hostilium]* Sic voluit Sigonius. Olim editi habebant, *et C. Decimium, C. Hostilium.* Vulgati nunc geminant et.

¹⁴ *Quinquatribus ultimis]* Ultimo die Quinquatruum. Vid. not. 49. ad l. XXX. c. 36. De Quinquatribus egimus ad l. XXVI. c. 27.

¹⁵ *Quo processisset]* Romanus exercitus. Ceterum hic habes emendatio-

U. C. 584. *tris prope ita conlata esse, ut flumine Enipeo interjecto ar-*
 A. C. 168. *ceantur. neque regem pugnandi potestatem facere, nec nostris*
vim ad cogendum esse. Hiemem etiam asperam rebus gerendis
intervenisse, in otio militem ali, nec plus quam sex ^{**} frum-
mentum habere. Macedonum dici triginta millia armatorum
esse. Si Ap. Claudio circa Lychnidum satis validus exer-
citus foret, potuisse ancipiti bello ¹⁶ distingere¹ regem: nunc
et Appium, et quod cum eo præsidi sit, in summo periculo esse,
nisi propere aut justus exercitus eo mittatur, aut illi inde dedu-
euntur. Ad classem se ex castris profectos, sociorum navalium
partem morbo audisse absumtam; partem, maxime qui ex Si-
cilia fuerint, domos suas abisse, et homines navibus deesse. qui
sint, neque stipendium accepisse, neque vestimenta habere. Eu-
menem classemque ejus, tamquam vento adlatas naves, sine
causa et venisse, et abisse: nec animum ejus regis constare
satis visum. Sicut omnia de Eumene dubia, ¹⁷ Attali egre-
gie constantem fidem nunciabant.

S. C. de
belli adpa-
ratu.

XXI. Legatis auditis, tunc de bello referre sese L. Æmilius dixit. Senatus decrevit, ut in ¹⁸ octo legiones parem numerum tribunorum consules et populus crearent: creari autem neminem eo anno placere, nisi qui honorem gessisset. Tum ex omnibus tribunis militum uti L. Æmilius in duas legiones in Macedoniam, quos eorum velit, eligat, et ut, sollemni Latinarum perfecto, L. Æmilius consul, Cn. Octavius prætor, cui classis obtigisset, in provinciam profisciscantur. Additus est his tertius L. Anicius prætor, cujus inter peregrinos jurisdictio erat. eum in provinciam Illyricum circa Lychnidum Ap. Claudio succedere placuit. Delectus cura C. Licinio consuli inposita. is septem millia civium Romanorum et equites ducentos scribere jussus; et sociis nominis Latini septem millia peditum imperare, quadringentos equites; et ¹⁹ Cn. Servilio Galliam obtinenti provinciam literas mittere, ut sexcentos equites conscriberet. Hunc exercitum ad collegam primo quoque tempore mittere in Macedoniam jussus. neque in ea provincia plus quam duas legiones esse; eas repleti, ut sena millia peditum, trecenos haberent equites. ceteros equites peditesque in præsidiis disponi. qui eorum idonei ad militandum non essent, dimitti.

¹⁶ pro asteriscis *dicrum* exhibent Gron. Crev. et prior quidem *unicinis* non inclusum. ¹ *distineri* Crev.

nem Gronovianam. Prisci editi *pro-*
cessit.

¹⁶ *Distineri*] Vulgo *distingere*. Mutavit Gronovius.

¹⁷ *Attali*] Scribe cum eodem Gronovio, ita *Attali*.

¹⁸ *Octo legiones*] In ea quæ sequitur legionum descriptione sex tantum

enumerantur. Sed præterea duo credi possunt urbani fuisse. Vid. not. 20. ad XXXII. 25.

¹⁹ *Cn. Servilio*] Prioris anni consuli, qui, ut ex hoc loco discimus, prorogato ex consulatu imperio Galliam obtinebat.

Decem præterea millia peditum imperata sociis, et octingenti U. C. 184. equites. Id præsidii additum Anicio, præter duas legiones, A. C. 168. ²⁰ quas portare in Macedonium est jussus, quinque millia peditum et ducenos habentes, trecenos equites: et in classem quinque millia navalium socium sunt scripta. Licinius consul duabus legionibus obtinere provinciam jussus: eo addere sociorum decem millia peditum, et sexcentos equites.

XXII. Senatusconsultis perfectis, L. Æmilius consul e L. Æmilia curia in concionem processit, orationemque talem habuit. Cos. oratio.
Animadvertisse videor, Quirites, majorem mihi, sortito Macedonium provinciam, gratulationem factam, quam quum aut consul essem consulatus, aut quo die magistratum inissem: neque id ob aliam causam, quam quia bello in Macedonia, quod diu trahitur, existimastis dignum majestate populi Romani exitum per me inponi posse. Deos quoque huic favisse sorti spero, eisdemque in rebus gerendis adfuturos esse. Hæc partim ²¹ opinari, partim sperare possum. Illud adfirmare pro certo habeo audeoque, me omni ope adrisurum esse, ne frustra vos hanc spem de me conceperitis. Quæ ad bellum opus sunt, et senatus decrevit, et (quoniam extemplo proficisci placet, neque ego in mora sum) C. Licinius collega, vir egregius, æque enise parabit, ac si ipse id bellum gesturus esset. Vos, quæ scripsero senatui, aut vobis, credite. rumores credulitate vestra ne alatis, quorum auctor nemo exstabit. Nam nunc quidem, quod vulgo fieri, hoc præcipue bello, animadverti, nemo tam famæ contemtor est, cujus non debilitari animus possit. In omnibus circulis, atque etiam (si Diis placet) in convivis sunt, qui exercitus in Macedoniam ducant; ubi castra locanda sint, sciant; quæ loca præidiis occupanda; quando, aut quo saltu intranda Macedonia; ubi horrea ponenda; qua terra, mari subvehantur commeatus; quando cum hoste manus conserenda; quando quiescendum sit. Nec, quid melius faciendum sit, modo statuunt, sed, quidquid aliter, quam ipsi censuere, factum est, consulem veluti dicta die accusant. Hæc magna impedimenta res gerentibus sunt. nec enim omnes tam firmi et constantis animi contra adversum rumorem esse possunt, quam Fabius fuit: qui suum imperium minui ²² per vanitatem populi maluit, quam secunda fama male rem gerere. Non sum is, qui non existimem admonendos duces esse: immo eum, qui de sua unius sententia omnia gerat, superbum judico magis, quam sapientem. Quid ergo est? Primum a prudentibus, et proprie rei

²⁰ Quas portare in Macedoniam est jussus] Imo in Illyricum. Hæc enim Anicio provincia obtigerat.

²¹ Opinari] Parum proprium hoc loco verbum. Legimus ominari. Sensus est. Hæc ita futura spondere mihi

possum, partim ex ominibus, quibus propitia nobis deorum voluntas declaratur; partim ex spe, quam subjicit ratio haud fallax.

²² Per vanitatem populi] Per inconsultam populi levitatem,

U. C. 584. *militaris peritis, et usu doctis, monendi imperatores sunt: de-*
 A. C. 168. *inde ab his, qui intersunt gerendis * loco^m, qui hostem, qui*
temporum opportunitatem vident, qui in eodem velut navi-
gio participes sunt periculi. Itaque si quis est, qui, quod e
republica sit, suadere se mihi in eo bello, quod gesturus sum,
confidat; ne deneget operam reipublicæ, et in Macedoniam
mecum veniat. nave, equo, tabernaculo, viatico etiam a me
jurabitur. Si quem id facere piget, et otium urbanum militiæ
laboribus præoptat, e terra ne gubernaverit. Sermonum satis
ipsa præbet urbs. loquacitatem suam contineat: nos castrensi-
bus consiliis contentos futuros esse sciat. Ab hac concione,
 Latinis, quæ pridie Kalendas Apriles fuerunt, ²³ in monte
 sacrificio rite perpetrato, protinus inde et consul et prætor
 Cn. Octavius in Macedoniam profecti sunt. Traditum est
 memoriæ, majore, quam solita, frequentia prosequentium
 consulem celebratum; ac prope certa spe ominatos esse
 homines, ²⁴ finem esse Macedonico bello, maturumque redi-
 tum cum egregio triumpho consulis fore.

Persei ad-
paratus.

Fœdus facit
cum Gen-
tio.

XXIII. Dum hæc in Italia geruntur, Perseus, quod jam
 inchoatum perficere, quia impensa pecuniæ facienda erat,
 non inducebat in animum, ut Gentium Illyriorum regem
 sibi adjungeret; hoc, postquam intrasse saltum Romanos,
 et adesse discrimen ultimum belli animadvertit, non ultra
 differendum ratus; quum per Hippiam legatum ²⁵ trecenta
 argenti talenta pactus esset, ita ut obsides ultro citroque
 darentur, Pantauchum misit, ex fidissimis amicis, ad ea
 perficienda. Medeone Labeatidis terræ Pantauchus regi
 Illyrio occurrit: ibi et jusjurandum ab rege et obsides ac-
 cepit. missus et a Gentio est legatus, nomine Olympio, qui
 jusjurandum a Perseo obsidesque exigeret. ²⁶ Cum eodem

^m loca Gron. Crev.

²³ *In monte]* Albano. Ibi enim
 Latinarum feriarum sacrum peragi
 mos erat.

²⁴ *Finem esse Macedonico bello]*
Lege finem adesse. Sic l. II. c. 9. *Ad-*
esse finem regnis.

²⁵ *Trecenta argenti talenta]* Mar-
 cas argenti nostrates 28125.

²⁶ *Cum eodem ad pecuniam]* Hæc
 sic intellige ex Polyb. Legat. 85. Cum
 eodem missi sunt alii, qui pecuniam a
 Perseo acciperent, alii, suadente Pan-
 tauchus, qui Rhodum legati cum Ma-
 cedonibus irent. Quæ sequuntur sic
 struimus, mutato tantum ordine, in-
 tactis ipsis vocibus . . . *cum Macedoni-*
bus irent: duorum simul regum no-
mine incitari Rhodios ad bellum Ro-
manum posse. Adjunctam civitatem,
pene quam unam tum rei navalis glo-

ria esset, nec terra nec mari spes re-
licturam Romanis. Parmenio et Mor-
eus destinantur: quibus ita mandatum,
uti jurejurando, obsidibusque, et pecu-
nia accepta, tum demum Rhodum pro-
fisciscerentur. Venientibus Illyriis, etc.
 Hunc ordinem ut vulgato antepona-
 mus duo suadent: primum, quod in
 his *duorum simul regum*, etc. videtur
 agnoscere verba Pantauchi impellentis
 Gentium ad mittendos Rhodum lega-
 tos, jaetantisque commoda ex societate
 cum Rhodiis ventura. Alterum, quod,
 ut hæc vulgo collocata sunt, verbum
destinantur redundat; in ordine quem
 struimus, idem omnino necessarium
 est. Sed dubitationem omnem eximit
 Polybius, qui loco jam allato eum plane
 ordinem repræsentat, quem hic resti-
 tutum volumus. Et hinc auctoritas

ad pecuniam accipiendam missi sunt, et, auctore Pantau- U. C. 584.
cho, qui Rhodum legati cum Macedonibus irent, Parmenio A. C. 168.
et Morcus destinantur. quibus ita mandatum, uti, jureju-
rando, obsidibusque, et pecunia accepta, tum demum Rho-
dum proficiscerentur: *duorum simul regum nomine incitari*
Rhodos ad bellum Romanum posse. adjunctum civitatem,
penes quam unam tum rei navalis gloria esset, nec terra nec
mari spem relicturam Romanis. Venientibus Illyriis Per-
seus, ab Enipeo amni ex castris cum omni equitatu profec-
tus, ad Dium occurrit. Ibi ea, quæ convenerunt²⁷ circum-
fuso agmine equitum facta; quos adesse fœderi sancitæ
cum Gentio societatis volebat rex, aliquantum eam rem
ratus animorum iis adjecturam. et obsides in conspectu
omnium dati acceptique: et, Pellam ad thesauros regio-
missis, qui pecuniam acciperent, qui Rhodum irent cum Il-
lyriis legatis, Thessalonicae conscendere jussi. Ibi Metro-
dorus erat, qui nuper ab Rhodo venerat: auctoribusque
Dinone et Polyarato, principibus civitatis ejus, adfirmabat,
Rhodos paratos ad bellum esse. ²⁷ is princeps junctæ cum
Illyriis legationis datus est.

Legati Per-
sei et Gentil
ad Rhodos.

XXIV. Eodem tempore ad Eumenem et ad Antiochum Perseus
communis mandata, quæ subdicere conditio rerum poterat. Eumenem
Natura inimica inter se esse liberam civitatem et regem. Sin- et Antio-
gulos populum Romanum adgredi, et, quod indignius sit, chum solli-
regum viribus reges obpugnare. Attalo adjutore, patrem suum citat.
obpressum. Eumene adjuvante, et quadam ex parte etiam
Philippo putre suo, Antiochum obpugnatum. in se nunc et
Eumenem et Prusiam armatos esse. Si Macedonia regnum
sublatum foret, proximum Asiam esse; quam jam ex parte,
sub specie liberandarum civitatum, suam fecerint: deinde
Syriam. Jam Prusiam Eumeni honore præferri, jam Antio-
chum victorem ²⁸ *præmio belli ab Ægypto arceri.* ²⁹ *Hæc*
cogitantem providere jubebat, ut aut ad pacem secum facien-
dam compelleret Romanos, aut perseverantes in bello injusto
communes duceret omnium regum hostes. Ad Antiochum
aperta mandata erant, ad Eumenem per speciem captivorum
redimendorum missus legatus erat: verum occultiora quæ-
dam agebantur, quæ in præsentia invisum quidem et sus-
pectum Romanis Eumenem falsis gravioribus **. Proditor

²⁷ convenerunt Gron. Crev.

accedit similibus mutationibus, quas
in quibusdam aliis locis tentavimus,
puta l. XXVII. c. 2. ubi vid. not. 6.
quæ et alia similia indicat exempla.

²⁷ *Is princeps . . . legationis datus]*
Mallemus *legationi*.

²⁸ *Præmio belli ab Ægypto arceri]*
Tolle cum Gronovio præpositionem:

præmio belli, id est, Ægypto.

²⁹ *Hæc cogitantem]* Sive Eume-
nem, sive Antiochum. Etenim ubi
supra dicuntur *communis mandata*,
intelligi debent eadem, sed seorsum ad
Eumenem, seorsum ad Antiochum,
mandata.

U. C. 584. enim ac prope hostis habitus, dum inter se duo reges cap-
 A. C. 168. tantes fraude et avaritia certant. Cydas erat Cretensis,
 ex intimis Eumenis: hic prius ad Amphipolim cum Chi-
 maro quodam populari suo, militante apud Persea, inde
 postea ad Demetriadem, semel cum Menecrate quodam,
 iterum ³⁰ cum Antimacho, regiis ducibus, sub ipsis mœni-
 bus urbis conlocutus fuerat. Eropon^o quoque, qui tum
 missus est, duabus ad eundem Eumenem jam ante legatio-
 nibus functus erat. Quæ conloquia occulta et legationes
³¹ infames quidem erant: sed, quid actum esset, quidve
 inter reges convenisset, ignorabatur. Res autem ita sese^p
 habuit.

Quid ac-
 tum fuerit
 inter Persea
 et Eume-
 nem.

XXV. Eumenes neque favit victoriæ Persei, ³² neque
 bello eum invadere animo habuit: ³³ non tam quia paternæ
 inter eos inimicitiae erant, quam ipsorum odiis inter se
 accensæ. Non ea regum æmulatio, ut æquo animo Persea
 tantas adipisci opes, tantamque gloriam, quanta Romanis
 victis eum manebat, Eumenes visurus fuerit. Cernebat et
 Persea, jam inde ab initio belli, omni modo spem pacis ten-
 tasse, et in dies magis, quo propior admovebatur terror, ni-
 hil neque agere aliud, neque cogitare. Romanos quoque,
 quia traheretur diutius spe ipsorum bellum, et ipsos duces,
 et senatum, non abhorre a finiendo tam incommodo ac
 difficili bello. Hac utriusque partis voluntate explorata,
 quod fieri etiam sua sponte tædio validioris, metu infirmio-
 ris credebat posse, in eo suam operam venditare concilianda
 gratia magis cupiit. Nam, modo ne juvaret bello Romanos
 terra marique, modo pacis patranda cum Romanis pacisce-
 batur mercedem: ³⁴ ne bello interesset, mille et quingenta^a

^o *Cryphon* Crev. ^p *æ* Ead. ^a *quingena* Gron.

³⁰ *Cum Antimacho*] Olim *Antiocho*.
 Emendavit Gronovius ex c. 13. supra.
 Idem infra legi jussit. *Cryphon* ex Po-
 lyb. Legat. 85. Vulgo *Eropon*.

³¹ * *Infames erant*] Infamie
 Eumeni apud Romanos erant; sus-
 pectum proditoris Eumenem facie-
 bant.

³² *Neque bello eum invadere animo
 habuit*] Sigonius reposuerat *in animo*.
 Sed nihil est præpositione opus, ut
 observat Gronovius. Sic Auctor de
 Bello Hisp. in litteris Pompeii: *co-
 hortem animo habeo ad vos mittere*. Vid.
 et not. 81. ad XXXI. 18.

³³ * *Non tam quia*] Hic aliquid im-
 pediti est et obscuri. Ea fuisse videtur
 mens Livii ut diceret, Eumenem magis
 æmulatione quam odio inimicitarum
 eo adductum esse, ut minime faveret
 victoriæ Persei. In hanc sententiam
 sic formare Livianæ orationis contex-

tum possumus: *non tam quia paternæ
 inter eos inimicitiae erant, et ipsorum
 odiis inter se accensæ, quam quod non
 ea regum æmulatio, ut . . .*

³⁴ *Ne bello interesset, mille et quin-
 genta talenta. In utroque*] Hic ali-
 quid deesse ipsa res clamat. Quid ex-
 ciderit, discimus ex Appiano in ex-
 cerptis de Bello Macedonico. Sic enim
 habet Græcus scriptor. Τάλαντα δ' ἑκα-
 τὸν (Εὐμενὲς) τῆς μὲν διαλύσεως, χίλια καὶ
 πεντακόσια, τῆς δὲ ἡσυχίας χίλια. Hunc
 sensum procul dubio expresserat Li-
 vivius: verba sic formamus. *Ne bello
 interesset, mille; ut pacem conciliaret,
 mille et quingenta talenta. Mille ta-
 lenta* sunt marcæ argenti nostratæ
 93750. *Mille et quingenta*, marcæ
 140625. In iis quoque quæ sequuntur,
 lege: *In utrumque*. Hæc omnia de-
 bentur Gronovio.

talenta. in utroque non fidem modo se, sed obsides quoque, U. C. 584. dare paratum esse, ostendebat. Perseus ad rem inchoan- A. C. 168. dam promptissimus erat, cogente metu, et de obsidibus accipiendis sine dilatione agebat, conveneratque, ut accepti Cretam mitterentur. Ubi ad pecuniæ mentionem ventum erat, ibi hæsitabat: ³⁵ et utique alteram in tanti nominis regibus turpem ac sordidam, et danti, et magis accipienti, mercedem esse. Malebat in spem Romanæ pacis non recusare inpensam, sed eam pecuniam perfecta re daturum; interea Samothracæ in templo depositurum. Ea insula quum ipsius ditionis esset, videre Eumenes nihil interesse, ³⁶ an Pellæ pecunia esset: id agere, ut partem aliquam præsentem ferret. Ita, nequidquam inter se captati, nihil præter infamiam movere.

XXVI. Nec hæc tantum Persco per avaritiam est di- Persei avar- missa res, ³⁷ quum pecuniam tutam et pacem habere per ritia. Eumenem, quæ vel parte regni redimenda esset, ac receptus protrahere inimicum mercede onustum, et hostes merito ci Romanos posset facere: sed etiam ³⁸ Gentii regis parata societas, et tum Gallorum, effusorum per Illyricum, ³⁹ ingens agmen ⁴ oblatum avaritia dimissum est. Veniebant decem Gallorum millia equitum, par numerus ⁴⁰ peditum, et ipsorum jungentium auxilia re- cursum equis, et in vicem prolapsorum equitum vacuos cusat. capientium ad pugnam equos. Hi pacti erant, eques ⁴¹ denos præsentis aureos, pedes quinos, mille dux eorum. Venientibus his Perseus ab Enipeo ex castris profectus obviam

⁴ agmen uncinis includit Crev.

³⁵ *Et utique alteram*] Et ex duabus illis rebus, unius quidem certe, nempe ne bello interesset Eumenes, mercedem turpem ac sordidam esse.

³⁶ *An Pella*] Nonne melius videatur? *ibi an Pella*.

³⁷ *Quum pecuniam tutam*] Emen-dat Gronovius: *quum pecunia tantula aut pacem habere per Eumenem, quæ vel parte regni redimenda esset, aut deceptus protrahere inimicum . . . posset*. *Protrahere* intellige indicare. Sic infra, l. XLV. c. 5. *Suberat et ille natus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris protraheret*.

³⁸ *Gentii regis parata societas*] Hic intelligendum est *hæc res cum summa avaritia dimissa est*. Rursus c. seq. Perseus dicitur Gentium regem sibi alienavisse. Quod quidem non caret difficultate. Bellavit enim, et quidem magno suo malo, Gentius adversus Romanos. Sed nimirum bellum illud gessit, non in gratiam Persei, non tanquam Persei socius atque amicus, sed quia aliter

facere non potuit, postquam legatos Romanorum in vincula conjecerat.

³⁹ *Ingens agmen oblatum*] Vox agmen inserta est, postulante sensu.

⁴⁰ *Peditum . . . jungentium cursum equis*] Cæsar l. I. de Bello Gallico rem fusius explicat. De Germanis loquitur: *Equitum millia erant sex: totidem numero pedites velocissimi et fortissimi, quos ex omni copia singuli singulas suæ salutis causa delegerant. Cum his in præliis versantur: ad hos se equites recipiunt: hi, si quid erat durius, concurrebant; si qui, graviore vulnere accepto, equo deciderant, circumstabant. Si quo erat longius prodeundum, aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut iubeis equorum sublevati cursum adæquarent*.

⁴¹ *Denos . . . aureos*] Binas uncias nostrates cum dimidia. *Quinos*. Singulas uncias cum quarta uncias parte. *Mille*. Marcos nostrates 31. uncias 2.

U. C. 584. cum dimidia copiarum parte denunciare per vicos ur-
 A. C. 168. besque, quæ viæ propinquæ sunt, cœpit, ut commeatus expedirent, frumenti, vini, pecorum ut copia esset. ipse equos, phalerasque, et sagula, donum principibus ferre, et parum auri, quod inter paucos divideret, multitudinem credens trahi spe posse. Ad ⁴² Almanam urbem pervenit, et in ripa fluminis Axii posuit castra. circa ⁴³ Desudabam in Mædica exercitus Gallorum consederat, mercedem pactam opperiens. Eo mittit Antigonum, ex purpuratis unum, qui juberet, multitudinem Gallorum ad Bylazora (Pæoniæ is locus est) castra movere, principes ad se venire frequentes. ⁴⁴ septuaginta quinque millia ab Axio flumine et castris regis aberant. Hæc mandata ad eos quum pertulisset Antigonus, adjecissetque, per viam quanta omnium præparata cura regis copia multitudini foret, quibusque muneribus principes advenientes, vestis, argenti, equorumque excepturus rex esset, de his quidem se coram cognituros respondent. illud, quod præsens pepigissent, interrogant, ⁴⁵ ecquid aurum, quod in singulos pedites equitesque dividendum esset, secum adduxisset? Quum ad id nihil responderetur, Clondicus regulus eorum, *Abi, renuncia ergo, inquit, regi, ⁴⁶ nisi aurum obsidesque acceperint, nusquam inde Gallos longius vestigium moturos.* Hæc relata regi quum essent, advocato consilio, quum, quid omnes suasuri essent, adpareret, ipse, pecuniæ, quam regni, melior custos, institit de perfidia et feritate Gallorum disserere. *Multorum jam ante cladibus expertum, periculosum esse, tantam multitudinem in Macedoniam accipere, ne graviores eos socios habeant, quam hostes Romanos. Quinque millia equitum sat esse, quibus et uti ad bellum possent, et quorum multitudinem ipsi non timeant.*

XXVII. ⁴⁷ Adparebat in omnibus, mercedem multitudinis timere, nec quidquam aliud: sed, quum suadere consulenti nemo auderet, remittitur Antigonus, qui nunciaret,

⁴² *Almanam*] Jubet legi Turnebus *Albanam*, et intelligi eam urbem quæ a Ptolemæo vocatur *Albanopolis* in finibus Macedoniæ. Ortelius non probat hanc Turnebi conjecturam, rescribitque *Almonem*, oppidum Thessaliæ Plinio memoratum l. IV. c. 8. Utrique huic emendationi parum videtur convenire cum locorum situ et Axio flumine.

⁴³ *Desudabam*] Hoc nomen non immerito suspectum est Jac. Gronovio, qui mutat illud in *Æsimam*; quæ urbs etsi Edonis vulgo attribuitur, nihil tamen vetat eam aliquando habitam fuisse finium Mædicæ, quæ Edonis vicina est.

⁴⁴ *Septuaginta quinque millia*] Leucas nostrates 25.

⁴⁵ *Ecquid aurum . . . adduxisset*] Magis placerat, quod Gronovius subjicit: *adverisset*.

⁴⁶ *Nisi aurum . . acceperint*] Lege cum eodem Gronovio *acceperint*.

⁴⁷ *Apparebat in omnibus*] Dele sine ulla dubitatione præpositionem. Apparebat omnibus iis qui in consilio erant, simulatum esse illum timorem quem jactitabat Perseus: nec quidquam aliud eum a multitudine timere, quam magnitudinem pecuniæ quæ in ejus multitudinis stipendium eroganda esset.

quinque millium equitum opera tantum uti regem: con- U. C. 584.
temnere multitudinem aliam. Quod ubi audivere barbari, A. C. 168.
ceterorum quidem fremitus fuit, indignantium se frustra
excitos sedibus suis: Clondicus rursus interrogat, ecquid
ipsis quinque millibus, quod convenisset, numeraret? Quum
adversus id quoque misceri ambages cerneret, inviolato fal-
laci nuncio, (quod vix speraverat ipse posse contingere)
retro ad Istrum, perpopulati Thraciam, qua vicina erat via,
redierunt. Quæ manus, quieto sedente rege ad Enipeum,
adversus Romanos ⁴⁸ Perrhæbiæ saltum in Thessaliam tra-
ducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos
inde Romani commeatus expectarent, sed ipsas excindere
urbes, tenente ad Enipeum Perseo Romanos, ne urbibus
sociis opitulari possent. Ipsis quoque Romanis de se cogi-
tandum fuisset: quando neque manere, amissa Thessalia,
unde exercitus alēbatur, potuissent, neque progredi, quum
ex adverso castra Macedonum ***. qui ea pependérant
spe, haud mediocriter debilitavit. Eadem avaritia Gentium ^{Gentium in}
regem sibi alienavit. nam, quum ⁴⁹ trecenta talenta Pellæ ^{fraudem}
missis a Gentio numerasset, signare eos pecuniam passus ^{inpellit.}.
Inde decem talenta ⁵⁰ ad Pantauchum missa, eaque præsen-
tia dari regi jussit: reliquam pecuniam, signatam Illyrio-
rum signo, portantibus suis præcipit, parvis itineribus vhe-
rent. dein, quum ad finem Macedoniæ ventum esset, sub-
sisterent ibi, ac nuncios ab se opperirentur. Gentius, exi-
gua parte pecuniæ accepta, quum assidue¹ Pantaucho ad
laccessendos hostili facto Romanos stimularetur, M. Perper-
nam et L. Petillium legatos, qui tum forte ad eum venerant,
in custodiam conjecit. Hoc audito, Perseus, contraxisse
eum necessitates ratus ad bellum utique cum Romanis, ad
revocandum, ⁵¹ qui pecuniam portabat, misit: velut nihil
aliud agens, quam ut, quanta maxima posset, præda ex
victo Romanis reservaretur. Et ab Eumene Eropon, igno-
tis, quæ occulte acta erant, redit. De captivis actum esse
et ipsi evulgaverant, et Eumenes consulem, vitandæ² suspi-
cionis causa, certiore fecit.

XXVIII. Perseus, post reditum ab Eumene Eropon ^{Classis Per-}
sei.

¹ add. est Gron.

² ins. a Gron. Crev.

³ evitandæ Gron.

⁴⁸ *Perrhæbiæ saltum . . . traduc-*
ta] Gruterus legendum existimat *per*
Perrhæbiæ. Sed nihil mutandum. Sic
dixit Livius *traducta Perrhæbiæ sal-*
tum, ut l. XXI. c. 23. *Iberum copias*
trajecit. Regitur nempe nomen a
prepositione quæ verbo adjuncta est.

⁴⁹ *Trecenta talenta*] *Marcas ar-*
genti nostrates 28125. Decem. Mar-
cas 937. uncias 4.

⁵⁰ *Ad Pantauchum missa*] *Lege*

cum Gronovio, *misit*. In iis quæ præ-
cedunt, vulgati nunc habent *passus est*,
sed invitis veteribus editionibus, quæ
habent tantummodo *passus*, teste eo-
dem Gronovio.

⁵¹ *Qui pecuniam portabat*] Corri-
gunt Dujatius et Jac. Gronovius *porta-*
bant, propterea quod præcedit *portan-*
tibus suis. Sed hic potest intelligi
dux eorum qui pecuniam portabant.

U. C. 584. spe dejectus, Antenorem et Callippum præfectos classis cum
 A. C. 168. quadraginta lembis (adjectæ ad hunc numerum quinque
 pristæ erant) Tenedum mittit; ⁵² ut inde sparsæ per Cy-
 cladas insulas naves, Macedoniam cum frumento petentes,
 tutarentur. Cassandreæ deductæ naves in portus primum,
 qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari quum
 trajecissent, stantes in portu Rhodias apertas naves Euda-
 mumque præfectum earum, ⁵³ inviolatas, atque etiam be-
 nigne adpellatos dimiserunt. Cognito deinde, ⁵⁴ in latere
 altero quinquaginta onerarias suarum, stantibus in ostio
 portus Eumenis rostratis, quibus Damius præerat, inclusas
 esse; ⁵⁵ circumvecti ⁵⁶ propere, ac submotis terrore hostium
 navibus, onerarias, datis, qui prosequerentur, decem lembis,
 in Macedoniam mittunt: ita ut ⁵⁶ in tutum prosecuti redi-
 rent Tenedum. Nono post die ad classem, jam ad Sigeum
 stantem, redierunt. Inde Subota (insula est interjecta Elææ
 et Atho) trajiciunt. Forte postero die, quam Subota classis
 tenuit, quinque et triginta naves, quas hippagogos vocant,
 ab Elæa profectæ cum equitibus Gallis equisque, Phanas
 promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in
 Macedoniam possent. Attalo ab Eumene mittebantur.
 Has naves per altum ferri quum ex specula signum datum
 Antenori esset, profectus a Subotis, inter Erythrarum pro-
 montorium Chiumque, qua artissimum fretum est, iis ob-
 currit. Nihil minus credere præfecti Eumenis, quam Ma-
 cedonum classem in illo vagari mari: nunc Romanos esse,
 nunc Attalum, aut remissos aliquos ab Attalo ex castris
 Romanis Pergamum petere. Sed quum jam adpropin-
 quantum forma lemborum haud dubia esset, et concitatio
 remorum, directæque in se proræ, ⁵⁷ hostes adpropinquare
 aperuissent; tunc injecta trepidatio est, quum resistendi
 spes nulla esset, inhabilique navium genere, et Gallis vix
 quietem ferentibus in mari. Pars eorum, qui propiores
⁵⁸ continenti litori erant, in Erythræam ⁵⁹ enarunt: pars, velis
 datis, ad Chium naves ejecere, relictisque equis, effusa fuga

⁵² circumvectis Crev.

⁵³ Elææ Gron.

⁵⁴ Erythreæ Gron. Crev.

⁵² *Ut inde sparsæ*] Videtur melius futurum *sparsi*, ut referatur ad præfectos classemque potius quam ad pristæ.

⁵³ *Inviolatas, atque etiam benigne appellatos*] Lege *inviolatos*, nempe Eudamum ceterosque Rhodios qui erant in navibus.

⁵⁴ *In latere altero*] Insulæ Tenedi.

⁵⁵ *Circumvectis*] Aliæ editiones habent *circumvectus*, aliæ *circumvectos*. Sed cuius patet legendum esse: *circumvecti* præfecti classis Macedonicæ,

ac summotis terrore ipso, quem advenientes injecerunt, hostium navibus.

⁵⁶ *In tutum*] Olim *totum*. Emen- davit Sigonius.

⁵⁷ *Hostes adpropinquare aperuissent*] Conjectura Turnebi. Prius legebatur *apparuiisset*. Quod si quis retinere velit, legat *et concitatione remorum, directisque in se proræ hostes adpropinquare apparuiisset*.

⁵⁸ *Continenti littori*] Sic Horatius: *Parum locuples continente ripa.*

urbem petebant. Sed, propius urbem lembi accessuque D. C. 584.
 commodiore quum exposuissent armatos, partim in via A. C. 168.
 fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante
 portam exclusos. clausurant enim Chii portam, ignari, qui
 fugerent, aut sequerentur. Octingenti ferme Gallorum oc-
 cisi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari, fractis navibus,
 absumti; partim ⁵⁹ nervos succiderunt in litore Macedones.
 viginti eximiae equos formae cum captivis eodem decem
 lembos, quos ante miserat, Antenor devehere Thessaloni-
 cam jussit, et primo quoque tempore ad classem reverti:
 Phanis se eos exspectaturum. Triduum ferme classis ad
 urbem stetit. Phanas inde progressi sunt, et, spe celerius
 reversis decem lembis, eVecti Aegeo mari Delum trajece-
 runt.

XXIX. Dum haec geruntur, legati Romani, C. Popil- Legati
 lius, et ^{*} C. Decimius, et C. Hostilius, a Chalcide profecti, Rom. in in-
 tribus quinquereuib Delum quum venissent, lembos ibi sula Delo.
 Macedonum quadraginta, et quinque regis Eumenis quin-
 queremes invenerunt. Sanctitas templi insulaeque inviola-
 tos praestabat omnes. Itaque permixti Romanique et Ma-
 cedones et Eumenis navales socii in templo, inducias reli-
 gione loci praebente, versabantur. Antenor, Persei prae-
 fectus, quum aliquas ⁶⁰ alto praeferrere onerarias naves ex spe-
 culis significatum foret, parte lemborum ipse insequens,
 parte per Cycladas disposita, praeterquam si quae Macedo-
 niam peterent, omnes aut subprimebat, aut spoliabat naves.
⁶¹ quibus poterat, Popillius aut Eumenis naves succurrebat:
⁶² sed vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Mace-
 dones fallebant. Per id fere tempus legati Macedones Illy-
 riique simul Rhodum venerunt, quibus auctoritatem addidit
 non lemborum modo adventus, passim per Cycladas atque
 Aegeum vagantium mare, sed etiam conjunctio ipsa regum
 Persei Gentique, et fama cum magno numero peditum
 equitumque venientium Gallorum. Et jam quum accessis-
 sent animi Dinoni ac Polyarato, qui Persei partium erant,
 non benigne modo responsum regibus est, sed palam pro-
 nunciatum, *bello finem se auctoritate sua inposituros esse. ita-*
que ipsi quoque reges aequos adhiberent animos ad pacem acci-
piendam.

XXX. ⁶³ Jam veris principium erat, novique duces in

^{*} et del. Crev.

⁵⁹ Nervos succiderunt] Intelligi-
 mus nervos poplitum, ut supra jam
 exposuimus l. XXXVII. c. 42.

⁶⁰ Alto praeferrere] Praetervehi. Sic
 l. XXVIII. c. 30. [Unius praelata im-
 petu lateris alterius remos detergit.

⁶¹ Quibus poterat, Popillius, aut
 Eumenis naves, succurrebat] Lege

cum Gronovio poterant et succurre-
 bant.

⁶² Sed vecti nocte] Sed Macedones
 nocte paucis lembis vecti, sive fortasse
 erecti, fallebant Popillium et Eumenis
 naves, sicque nullo obstante onerarias
 hostiles impugnabant.

⁶³ Jam veris principium erat] Ini-

U. C. 584.
A. C. 168.
Gentii ge-
nus et
facta.

provinciam venerant; consul Æmilius in Macedoniam, Octavius Oreum ad classem, Anicius in Illyricum, cui bellandum adversus Gentium. Patre Pleurato rege Illyriorum et matre Eurydica genitus fratres duos, Platorem utroque parente, Caravantium matre cadem natum, habuit. Hoc propter ignobilitatem paternam minus suspecto, Platorem occidit et duos amicos ejus, Ettritum et Epicadum, inpigros viros, quo tutius regnaret. Fama fuit, Honuni Dardanorum principis filiam Etutam pacto fratri eum invidisse, tamquam his nuptiis adjungenti sibi Dardanorum gentem. et similis id vero fecit ducta ea virgo, Platore interfecto. Gravis deinde, demto fratris metu, popularibus esse cœpit: et violentiam insitam ingenio intemperantia vini accendebat. Ceterum, sicut ante dictum est, ad Romanum incitatus bellum, Lissum omnes copias contraxit. quindecim milia armatorum fuerunt. Inde, fratre in ⁶⁴ Caviorum gentem, vi aut terrore subigendam, cum mille peditibus et quinquaginta equitibus misso, ipse ad Bassaniam urbem quinque millia ab Lisso ducit. Socii erant Romanorum. itaque per missos nuncios prius tentati, obsidionem pati, quam dedere sese, maluerunt. Caravantium in Caviis ⁶⁵ Durnium oppidum advenientem benigne accepit: Caravantis altera urbs exclusit. et, quum agros eorum effuse vastaret, aliquot palati milites agrestium concursu interfecti sunt. Jam et Ap. Claudius, adsumtis ad eum exercitum, quem habebat, ⁶⁶ Bullinorum, et Apolloniatium, et Dyrrachinorum auxiliis, profectus ex hibernis, ⁶⁷ circa Genusuum

tio mensis Aprilis profectus erat Æmilius: supra c. 22. Quomodo igitur veris principio in provinciam venit? inquit Gronovius. Veris enim initium sumebant veteres a die 7. vel 8. vel 9. Februarii. Nimirum hic annus et præcedentes aliquot valde luxati fuerant a Romanis pontificibus, ut constat ex solis defectu, de quo mentio fit infra c. 37. Ille enim refertur a Livio in a. d. III. Nonas Septembres, quum revera contigerit die 21. Junii anni Juliani, ut asserit peritissimus Astronomus Ismael Bullialdus in epistola ad Gronovium ipsum, quæ ad calcem tertii tomi Liviani in editione Gronoviana habetur. Itaque quum numerabant hoc anno Romani initium mensis Aprilis, mensem Januarium numerare debuissent. Dodwellus, Dissert. X. de Cyclis Rom. Sect. 12. non tantum fuisse errorem existimat, eumque diem quem hoc anno Romani primum Aprilis numerabant, fuisse revera 21. Februarii Juliani. Itaque c. 37. hujus libri mendum in Livii contextum ir-

repsisse putat, et pro *Nonas Septembres* legendum esse *Nonas Sextiles*. Ut ut sit, intelligitur quomodo Æmilius Kalendis Aprilibus profectus, principio tamen veris in provinciam venerit. Ex Bullialdi sententia, ipso ineunte vere, ut tum numerabant, in provinciam venerit; ex Dodwelli, initio secundi mensis verni.

64 *Caviorum*] Hoc nomen corruptum esse censet Turnebus, ac legi jubet *Cerauniorum*, vel *Caulicorum*. Sed non ideo fortasse mendum statim agnoscendum est, si quid occurrit quod ignoretur.

65 *Durnium*] Hoc quoque nomen incognitum est Geographis. Sigonius perlevi mutatione legit *Burnium*, Ptolemæo et Plinio ducibus, qui oppidum *Burni* et *Burnistarum* populorum mentionem faciunt.

66 *Bulinorum*] Sic dedit idem Sigonius pro *Bullianorum*.

67 *Circa Genusuum annum*] Cæsar l. III. de Bello Civili, et Lucanus, l. V. v. 462. *Genusum* vocant.

amnem castra habebat; audito foedere inter Persea et Gen- U. C. 584.
tium, et legatorum violatorum injuria accensus, bellum A. C. 168.
haud dubie adversus eum gesturus. Anicius prætor, eo Anicii Pr.
tempore Apolloniæ auditis, quæ in Illyrico gererentur, præ- res gesta.
missisque ad Appium literis, ut se ad Genusuum opperire-
tur, triduo et ipse in castra venit: et ⁶⁸ ad ea, quæ habebat,
auxilia adsumtis* Parthinorum juventutis duobus millibus
peditum et equitibus ducentis, (peditibus Epicadus, equitibus
Algalsus⁷ præerat) parabat ducere in Illyricum, maxime ut
Bassanitas solveret obsidione. tenuit impetum ejus fama lem-
borum vastantium maritimam oram. Octoginta erant lem-
bi, auctore Pantaucho missi a Gentio ad Dyrrachinorum et
Apolloniatum agros populandos. Tum classis ad

* * *

to eo, tradiderunt se.

XXXI. Deinceps et urbes regionis ejus idem faciebant,
adjuvante inclinationem animorum clementia in omnes et
justitia prætoris Romani. Ad Scodram inde ventum est, id
quod belli caput fuerat; non eo solum, quod Gentius eam
sibi ceperat velut regni totius arcem, sed etiam quod La-
beatium gentis munitissima longe est et difficilis aditu.
Duo cingunt eam flumina, Clausala latere urbis, quod in
orientem patet, præfluens, Barbana ab regione occidentis,
ex Labeatide palude oriens. hi duo amnes confluentes inci-
dunt Oriundi flumini; quod, ortum ⁶⁹ ex monte Scodro,
multis et aliis auctum aquis, mari Hadriatico infertur.
Mons Scodrus, longe altissimus regionis ejus, ab oriente
Dardaniam subjectam habet, a meridie Macedoniam, ab
occasu Illyricum. Quamquam munitum situ naturali op-
pidum erat, gensque id tota Illyriorum et rex ipse tuebatur,
tamen prætor Romanus, quia prima successerant prospere,
fortunam totius rei principia secuturam esse ratus, et repen-
tinum valiturum terrorem, instructo exercitu ad mœnia suc-
cedit. Quod si clausis portis muros portarumque turres,
dispositis armatis, defendissent, vano cum incepto mœnibus
pepulissent Romanos. nunc, porta egressi, prælium loco
æquo majore animo commiscerunt, quam sustinuerunt. Pulsi
enim et fuga conglobati, quum ducenti amplius in ipsis
faucibus portæ cecidissent, tantum intulerunt terrorem, ut
oratores ex templo ad prætorem mitteret Gentius Teuticum

* *adsumtis* uncinis includit Crev. 7 *Algalsus* Gron. Crev.

⁶⁸ *Ad ea quæ habebat auxilia as-*
sumptis Parthinorum juventutis] Vox
assumptis adjecta est a Sigonio. Gro-
novius potius existimat legendum: *ad*
ea quæ habebat auxilia, Parthinorum

junctis duobus millibus peditum.
⁶⁹ *Ex monte Scodro]* Hic mons
supra l. XLIII. c. 20. *Scordus* voca-
tur.

U. C. 584. et Bellum, principes gentis, per quos inducias peteret, ut
A. C. 168. deliberare de statu rerum suarum posset. Triduo in hoc
dato, quum castra Romana quingentos ferme passus ab
urbe abessent, navem conscendit, et flumine Barbana navi-
gat in lacum Labeatum, velut secretum locum petens ad
consultandum; sed, ut adparuit, falsa spe excitus, Caravan-
tium fratrem, ⁷⁰ multis millibus armatorum actis ⁷¹ ex ea
regione, in quam missus erat, adventare. qui postquam
evanuit rumor, tertio post die navem eandem secundo amni
Scodram demisit: præmissisque nunciis, ut sibi adpellandi
prætoris potestas fieret, copia facta, in castra venit. Et
Gentius se principium orationis ab accusatione stultitiæ orsus suæ,
dedit. postremo ad preces lacrimasque effusus, genibus prætoris
accidens, in potestatem sese dedit. Primo, bonum animum
habere jussus, ad cœnam etiam invitatus, in urbem ad suos
rediit, et cum prætore eo die honorificè est epulatus: de-
inde in custodiam C. Cassio tribuno militum traditus, ⁷² vix
gladiatorio accepto decem talentis ab rege rex, ut in eam
fortunam recideret.

Capiuntur
cognati re-
gis.

Perseus in
magno ter-
rore est.

XXXII. Anicius, Scodra recepta, nihil prius, quam
requisitos Petillium Perpernamque legatos ad se duci, jussit.
quibus splendore suo restituto, Perpernam extemplo mittit
ad comprehendendos amicos cognatosque regis: qui, Me-
deonem, Labeatium gentis urbem, profectus, ⁷³ Etlevam
uxorem cum filiis duobus, ⁷⁴ Scerdilædo* Pleuratoque, et
Caravantium fratrem Scodram in castra adduxit. Anicius,
bello Illyrio ⁷⁵ intra triginta dies perfecto, nuncium victoriæ
Perpernam Romam misit: et post dies paucos Gentium
regem ipsum cum parente, conjuge, ac* liberis, ac fratre,
aliisque principibus Illyriorum. Hoc unum bellum prius
perpetratum, quam cœptum, Romæ auditum est. Quibus
diebus hæc agebantur, Perseus quoque in magno terrore

* Scerdileto Gron. Crev.

* ac del. Eæd.

⁷⁰ *Multis millibus armatorum actis]* Magis placeret cum Gronovio legere *coactis*.

⁷¹ *Ex ea regione in quam missus erat]* Hæc non videntur intelligenda esse de expeditione Caravantii in Caviis, de qua c. præc. egit Livius. Designatur potius amica aliqua Gentii regio, in quam Caravantius, a Caviis vel reversus, vel revocatus, missus esset a fratre ut copias contraheret. Id fortasse clarius memoraverat Livius in iis quæ interciderunt.

⁷² *Vix gladiatorio accepto]* Acceptis decem talentis, quæ pecuniæ summa vix tanta est, quanta dari solet iis qui operam suam arenæ locant. De-

cem talenta sunt marcæ argenti notrantes 937. uncia 4.

⁷³ *Etlevam uxorem]* Supra c. 30. dicitur Gentius uxorem duxisse Etutam Honuni Dardanorum principis filiam. Sed fortasse idem est nomen *Etuta* et *Etleva*: fortasse alterutro in loco vitium est. Nihil quoque vetat credere Etutam aut mortuam, aut repudiatam fuisse.

⁷⁴ *Scerdileto]* Liber habuit *Scerdilio*. Sigonius mutavit, quia *Scerdileto* nomen est Illyriis regulis familiare, ut apparet ex superioribus libris.

⁷⁵ *Intra triginta dies]* Appianus in Illyricis habet solummodo viginti.

erat, propter adventum simul Æmilii novi consulis, quem U. C. 584. cum ingentibus minis adventare audiebat, simul Octavii A. C. 168, prætoris. ⁷⁶ Nec minus terroris a classe Romana et periculo marinæ oræ habebat. Thessaloniciæ Eumenes et Athenagoras præerant cum parvo præsidio duorum millium cætratorum. Eo et Androclum præfectum mittit, jussu sub ipsis navalibus castra habere. Æniam mille equites cum Antigono misit ad tutandam marinam oram: ut, quocumque litore adplicuisse naves hostium audissent, exemplo ferrent agrestibus opem. quinque millia Macedonum missa ad præsidium ⁷⁷ Pythii et Petræ, quibus præpositi erant Histæus, et Theogenes, et Milo. His profectis, ripam ^{Ripam Eni-} munire Enipei fluminis adgressus est, quia sicco alveo ^{Eni-} transiri poterat. ⁷⁸ Huic ut omnis multitudo vacaret, feminae, ex propinquis urbibus coactæ, cibaria in castra adferbant: miles jussus ex propinquis silvis

* * *

XXXIII. * * * postremo sequi se ⁷⁹ utrarios ad mare, quod minus trecentos passus aberat, jussit, et in litore alios ^{Inventa} alibi modicis intervallis fodere. montes ingentis altitudinis ^{aqua.} spem faciebant, eo magis quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere latices, quorum venæ in mare permanentes ⁸⁰ undæ miscerentur. Vix deducta summa arena erat, quum scaturigines turbidæ primo et tennes emicare, dein liquidam multamque fundere aquam, velut Deum dono, coeperunt. Aliquantum ea quoque res duci famæ et auctoritatis apud milites adjecit. Jussis deinde militibus expedire arma, ipse cum tribunis ⁸¹ primisque ordinibus vadit ad contemplandos transitus; qua descensus facilis arnatis, qua in ulteriorem ripam minime iniquus adscensus esset. His satis exploratis, illa quoque primum, ut ordine ac sine tumultu omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fierent, providit. Ubi omnibus simul pronunciaretur, ⁸² quod fieret, neque omnes exaudirent; incerto imperio accepto, alios, ⁸³ ab se adjicientes, plus eo, quod imperatum sit, alios

⁷⁶ *Nec minus terroris*] Non hæc ita accipienda sunt, quasi tertius quidam terror, præter Æmilii Octaviique adventum, Perseum sollicitare diceretur. Comparat Livius maritimum terrestremque terrores inter se.

⁷⁷ *Pythii*] Olim *Pythoi*. Correxerit Sigonius, ut supra l. XLII. c. 53.

⁷⁸ *Huic ut omnis multitudo*] Manifestum est aliquid deesse. Lege cum Mureto: *huic operi ut omnis multitudo*.

⁷⁹ *Utrarios*] Vox rarissima. Intel-

ligendi procul dubio sunt illi qui utriusque aquam in castra deferre solebant.

⁸⁰ * *Undæ miscerentur*] Si sana hæc sunt, vox *undæ*, sic. nude posita, accipienda est pro *undis marinis*.

⁸¹ *Primis . . . ordinibus*] Primorum ordinum centurionibus. Vid. supra l. XXX. c. 4.

⁸² * *Quod fieret*] Sensus videtur exigere, *quid fieri deberet*.

⁸³ * *Ab se adjicientes*] Adjicientes aliquid ex suo ad ea quæ audierunt.

U. C. 584. minus facere. clamores deinde dissonos oriri omnibus locis,
 A. C. 168. et prius hostes, quam ipsos, quid paretur, scire. Placere
 igitur, tribunum militum ⁸⁴ primo pilo legionis ⁸⁵ secretum
 edere imperium: illum, et dein singulos, proximo cuique in
 ordine centurioni dicere, quid opus facto sit; sive a primis
 signis ad novissimum agmen, sive ab extremis ad primos
 Vigiliae. perferendum imperium sit. Vigiles etiam novo more scutum
 in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire,
 ut armis utatur, sed ad vigilandum, ut, quum senserit hosti-
 um adventum, recipiat se, excitetque ad arma alios. ⁸⁶ Scuto
 præ se erecto stare galeatos: deinde ^b ubi fessi sint, innisos
 pilo, capite super marginem scuti posito, sopitos stare: ut
 fulgentibus armis procul ⁸⁷ conspici ab hoste possint, ipsi nihil
 Stationes. provideant. Stationum quoque morem mutavit. armati
 omnes, et frenatis equis equites, diem totum perstabant. id
 quum æstivis diebus, urente assiduo sole, fieret, tot hora-
 rum æstu et languore ipsos equosque fessos integri sæpe
 adorti hostes, vel pauci plures vexabant. itaque ex matutina
 statione ad meridiem decedi, et in postmeridianam succedere
 alios jussit; ita numquam fatigatos recens hostis adgredi
 poterat.

XXXIV. Hæc quum ita fieri placere, concione advocata,
 pronunciasset, adjecit urbanæ concioni convenientem ora-
 tionem. *Unum imperatorem in exercitu providere et consulere,*
 Oratio æ. *quid agendum sit, debere, nunc per se, nunc cum iis, quas*
 militi ad mi- *advocaverit in consilium. qui non sint advocati, eos nec palam,*
 lites, *nec secreto jactare consilia sua. Militem hæc tria curare*
debere, corpus ut quam validissimum et perniciosissimum habeat,
arma apta, ⁸⁸ cibum paratum ad subita imperia: cetera scire
de se Diis immortalibus et imperatori suo curæ esse. in quo
exercitu ⁸⁹ milites, consul, et imperator rumoribus vulgi circum-
agatur, ibi nihil salutare esse. Se quod sit officium impera-
toris, provisurum, ut bene gerendæ rei occasionem eis præbeat.
illos nihil, quod futurum sit, quærere: ubi datum signum sit,
tum militarem operam navare. Ab his præceptis concionem

^b deia Gron. Crev.

⁸⁴ *Primopilo*] Vid. not. 45. ad l. II. c. 27.

⁸⁵ * *Secretum*] Soli primopilo, seorsum a ceteris.

⁸⁶ *Scuto præ se erecto*] Hæc sunt incommoda quæ sequuntur ex illo more quem hactenus tenuerant, ut scutum et cetera arma in vigiliam ferrent.

⁸⁷ *Conspici . . . possint, ipsi nihil provideant*] Secuti sumus emendationem Gronovii, quum prius legeretur *possit et provident*.

⁸⁸ *Cibum paratum*] Nihil hic mandandum est. Observari potuit in superioribus libris aliquoties militibus Romanis imperatum, ut cibaria cocta in certum dierum numerum haberent: ut l. III. c. 27. et alibi sæpius.

⁸⁹ *Milites consul et imperator*] Hunc locum egregie emendat doctissimus idem et ingeniosissimus Perizonius. *In quo exercitu milites consulant, vel miles consulat, imperator rumoribus vulgi circumagatur, ibi nihil salutare esse.*

dimisit; vulgo etiam veteranis fatentibus, se illo primum U. C. 384. die, tamquam tirones, quid agendum esset in re militari, A. C. 168. didicisse. Non sermonibus tantum his, cum quanto adsensu audissent verba consulis, ostenderunt; sed rerum præsens effectus erat. Neminem totis mox castris quietum videres: *Fervet in* acuere alii gladios: alii galeas ⁹⁰ bucculasque, scuta alii lori- *castris* casque tergere: alii aptare corpori arma, experiri que sub his ^{opus.} membrorum agilitatem: quater alii pila, alii micare gladiis, ⁹¹ mucronemque intueri: ut facile quis cerneret, ubi primum conserendi manum cum hoste data occasio esset, aut victoria egregia, aut morte memorabili ⁹² inituros bellum. Perseus quoque quum, adventu consulis simul et veris principio, strepere omnia moverique apud hostes, velut novo bello, cerneret, mota a Phila castra in adversa ripa posita, nunc ad contemplanda opera sua circumire ducem, haud dubie transitus speculantem,

* * *

norum esse.

XXXV. Quæ res Romanis auxit animos, Macedonibus regique eorum haud mediocrem adtulit terrorem. Et primo subprimere in occulto famam ejus rei est conatus, missis, qui Pantauchum inde venientem adpropinquare castris vetarent. ⁹³ sed jam et pueri quidam visi ab suis erant inter obsides Illyrios ducti; et, ⁹⁴ quo quæque accuratius curantur, eo facilius loquacitate regionum ministrorum emanant. Sub idem tempus Rhodii legati in castra venerunt cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis a castrensi consilio auditi sunt. Itaque quum alii ⁹⁵ præcipites sine responso ^{*} agendos castris, pronunciavit, post diem quintumdecimum se responsum daturum. Interim, ut adpareret, quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas valuisset, consultare

⁹⁰ *Bucculas*] Laminas flexiles, quæ pendentes e casside, buccas tegebant. Neque enim, ut observat Lips. l. III. de Milit. Rom. Dial. 5. clausæ erant, et vultui appressæ antiquorum galeæ. His tantum bucculis genæ tegebantur.

⁹¹ *Mucronemque intueri*] Videtur aliquod latere vitium in verbo *intueri*.

⁹² *Inituros bellum*] Muretus legendum existimat *finituros*. Neutrum verbum hic satis congruit.

⁹³ *Sed jam et pueri quidam*] Nihil intricatum est in verbis: sed res ipsa parum clara. Si *obsides Illyrios* intelligas obsides a Perseo regi Gentio datos, et a Pantaucho subductos ne in Romanorum manus inciderent, pote-

ris sic exponere: Pueri quidam Macedones traditi inter ceteros obsides Gentio, et reducti in Macedoniam a Pantaucho, visi a suis erant, eosque edocuerant, quid in Illyrico gestum esset.

⁹⁴ *Quo quæque accuratius curantur*] Admodum probabilis est Gronovii conjectura, *celantur*.

⁹⁵ *Præcipites sine responso censerent agendos castris*] Vox *censerent* adjecta est a Gronovio, qui nihil præterea aliud excidisse putat. Dubitamus tamen, an hoc modo locus persanatus sit. Non immerito videtur Sigonius suspicari deesse membrum orationis, quod respondeat *et aliis*.

U. C. 584.
A. C. 168.
Consilia de
bello.

de ratione belli gerendi cœpit. Placebat quibusdam, ⁹⁶ et maxime majoribus natu, per Enipei ripam munitionesque vim facere, *confertis et vim facientibus resistere Macedonas non posse: ex tot castellis aliquanto altioribus ac munitioribus, quæ validis præsiidiis insedissent, priore anno dejectos.* aliis placebat, Octavium cum classe Thessalonicam petere, et populatione maritimæ oræ distringere copias regias: ut, altero ab tergo se ostendente bello, circumactus ad interiorrem partem regni tuendam, nudare aliqua parte transitus Enipei cogeretur. ⁹⁷ Ipsi natura et operibus inexsuperabilis ripa videbatur: et, præterquam quod tormenta ubique disposita essent, missilibus etiam melius et certiore ictu hostes uti audierat. Alio spectabat mens tota ducis: dimissoque consilio Perrhæbos mercatores, Schœnum et Menophilum, notæ et fidei jam sibi et prudentiæ homines, arcessitos secreto percunctatur, quales ad Perrhæbiam transitus sint. Quum loca non iniqua esse dicerent, ⁹⁸ præsiidiis autem regis obsideri, spem cepit, si nocte improviso valida manu adgressus necopinantes esset, dejici præsidia posse. *Jacula enim et sagittas et cetera missilia in tenebris, ubi, quid petatur, procul^c provideri nequeat, inutilia esse. gladio cominus geri rem in permixta turba, quo miles Romanus vincat.* His ducibus usus, prætorem Octavium arcessitum, exposito, quid pararet, Heracleum cum classe petere jubet, et mille hominibus decem dierum cocta cibaria habere. Ipse P. Scipionem Nasicam, ⁹⁹ Q. Fabium Maximum filium suum cum quinque delectis millibus Heracleum mittit, velut classem consensuros ad maritimam oram interioris Macedoniæ, quod in consilio agitatum erat, vastandam. Secreto indicatum, cibaria his præparata ad classem esse, ne quid eos moraretur. Inde jussi duces itineris ita dividere viam, ut quarta vigilia tertio die ¹ Pythium adoriri possent. Ipse postero die, ut distineret regem ab circumspectu rerum aliarum, prima luce medio in alveo cum stationibus hostium prælium commisit. pugnatumque utrimque est levi armatura: nec gravioribus armis in tam inæquali alveo pugnari poterat. Descensus ripæ utriusque in alveum trecentorum ferme passuum erat: medium spatium torrentis, alibi aliter

Nasica cum
5000. mili-
tibus mitti-
tur ad Py-
thium.

Prælia in
alveo Eni-
pei.

^c *procul* del. Crev.

⁹⁶ *Et maxime majoribus natu*] Existimamus Livium potius scripsisse *minoribus natu*. Fervidum enim illud consilium faciendæ sibi viæ per ripam Enipei munitionesque magis sapit juvenilem ardorem, quam senilem prudentiam.

⁹⁷ *Ipsi*] Æmilio.

⁹⁸ *Præsiidiis autem regis*] Malle-

mus regis: ut jam alibi annotavimus.

⁹⁹ * *Q. Fabium Maximum filium suum*] Nempe is adoptatus fuerat a Q. Fabio Maximo, atque adeo nomina patris sui adoptivi gerebat.

¹ *Pythium*] Templum Apollinis Pythii, et castellum in summo Olympi jugo positum. Vid. Plut. in Æmilio.

cavati, paullo plus quam mille passus patebat. Ibi in me- U. C. 584.
dio, spectantibus utrimque ex vallo castrorum hinc rege, A. C. 168.
hinc consule cum suis legionibus, pugnatum est. Missili-
bus procul regia auxilia melius pugnabant; cominus stabi-
lior et tutior, ² aut parma, aut scuto Ligustino, Romanus
erat. Meridie fere receptui cani suis consul jussit. ita eo
die diremtum prælium est, haud paucis utrimque interfec-
tis. Sole orto postero die, irritatis certamine animis, etiam
acrius concursum est: sed Romani, non ab his tantum, cum
quibus contractum certamen erat, sed multo magis ab ea
multitudine, quæ disposita in turribus stabat, omni genere
missilium telorum ac saxis maxime vulnerabantur. Ubi
propius ripam hostium subissent, tormentis missa etiam ad
ultimos perveniebant. Multo pluribus eo die amissis, con-
sul paullo serius recepit suos. Tertio die prælio abstinuit,
degressus ad imam partem castrorum, veluti ³ per devexum
in mare brachium transitum tentaturus. Perseus, quod in
oculis erat,

* * *

XXXVI. *** anni post circumactum solstitium erat: *Æmilii*
hora diei jam ad meridiem vergebat: iter multo pulvere et *cunctatio.*
incalescente sole factum erat. lassitudo et sitis jam sentie-
batur, et, meridie instante, magis ⁴ accessurum utrumque
adparebat. Statuit sic adfectos recenti atque integro hosti
non objicere. Sed tantus ardor in animis ad dimicandum
utrimque erat, ut consuli non minore arte ad suos eluden-
dos, quam ad hostes, opus esset. Nondum omnibus instruc-
tis, instabat tribunis militum, ut maturarent instruere: cir-
cumibat ipse ordines, animos militum hortando in pugnam
accendebat. Ibi primo alacres signum poscebant. deinde,
quantum incresceret æstus, et vultus minus vigentes et vo-
ces segniores erant, et quidam incumbentes scutis, nisque
pilis stabant. Tum jam aperte ⁵ primis ordinibus imperat,
metarentur frontem castrorum, et impedimenta coustitue-

² *Aut parma, aut scuto Ligustino]*
Hic nempe pugnabant velites Romani,
qui parmam habebant; et Ligures,
qui scutum, sed leve et ex more sue
gentis. Testis est Plutarchus in exer-
citu Æmilii fuisse aliquem numerum
Ligurum.

³ *Per devexum in mare brachium]*
An fossam vallumque a Perseo ducta
versus mare, ac proinde a ceteris mu-
nimentis longius remota? an brachium
fluminis Enipei in mare devexo alveo
fluens? Si hoc posteriore sensu capias,
indicaverit Livius hic scindere se flu-

men, atque adeo, ut fere sit, minus
altum et transitu facilius esse.

⁴ *Accessurum utrumque]* Lassitu-
dinem et sitim. Hic generis muta-
tio offendit Gronovium. Sed eodem
plane modo noster supra l. XXX. c.
30. *Tuam et adolescentiam, et perpe-
tuam felicitatem, ferociora utraque,
quam quietis opus est consiliis, metuo.*

⁵ *Primis ordinibus]* Primorum or-
dinum centurionibus. Testatur Poly-
bius l. VI. lectos centuriones cum tri-
buno militum castrorum metationis
apud Romanos curam habuisse.

U. C. 584. rent. Quod ubi fieri milites sensere, alii gaudere palam,
 A. C. 168. quod fessos viæ labore flagrantissimo æstu non coëgisset
 pugnare. legati circa imperatorem ducesque externi erant,
 inter quos et Attalus,⁶ omnes adprobantes, quum pugnaturum
 consulem credebant: ⁷ neque enim ne his cunctationem aper-
 ruerat suam. tunc mutatione consilii subita quum alii sile-
 rent, Nasica unus ex omnibus ausus est monere consulem,

Nasicæ con-
 loquium
 cum Paulo:

⁸ *Ne hostem quidem ludificatos priores imperatores, fugiendo certamen, manibus emittere. Vereri, ne nocte abeat, sequendus maximo labore ac periculo in intima Macedonia; exercitusque, sicut prioribus ducibus, per calles saltusque Macedonicorum montium vagando circumagatur. Se magnopere suadere, dum in campo patenti hostem habeat, adgrediatur, nec oblatam occasionem vincendi amittat.* Consul, nihil offensus libera admonitione tam clari adolescentis, *Et ego, inquit, animum istum habui, Nasica, quem tu nunc habes: et, quem ego nunc habeo, tu habebis. Multis belli casibus didici, quando pugnandum, quando abstinendum pugna sit.* ⁹ *Non operæ sit stanti nunc in acie docere, quibus de causis hodie quiesse melius sit. rationes alias reposcito: nunc auctoritate veteris imperatoris contentus eris.* Conticuit adolescens; haud dubie videre aliqua impedimenta pugnae consulem, quæ sibi non adparerent.

XXXVII. Paullus, postquam metata castra impedimen-
 taque conlocata animadvertit, ex postrema acie triarios pri-
 mos subducit; deinde principes, stantibus in prima acie
 hastatis, si quid hostis moveret: postremo hastatos, ab dex-
 tro primum cornu singulorum paullatim signorum milites
 subtrahens. Ita pedites, equitibus cum levi armatura ante
 aciem hosti obpositis, sine tumultu abducti: nec ante, quam
 prima frons valli ac fossa perducta est, ex statione equites
 revocati sunt. Rex quoque, quum sine detrectatione paratus
 pugnare eo die fuisset, contentus, quod per hostem moram
 fuisse pugnae scirent, et ipse in castra copias reduxit. Cas-
 tris permunitis, C. Sulpicius Gallus tribunus militum secun-
 dæ legionis, qui prætor superiore anno fuerat, consulis per-
 missu ad concionem militibus vocatis pronunciavit, *nocte*
proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda

Eclipsis
 Lunæ præ-
 dicta a Sul-
 picio.

⁶ *Omnes approbantes*] Omnes pug-
 nare cupientes, ac proinde, quum pug-
 naturum consulem credebant, appro-
 bantes hoc ejus consilium.

⁷ *Neque enim ne his*] Videtur revo-
 canda huc particula *quidem*, quæ infra
 alieno loco habetur, *ne hostem quidem*.
 Legimus ergo: *neque enim ne his qui-
 dem cunctationem aperuerat suam*.
 Duplicata hoc loco negatio nihil mo-
 lestum habet, si struas hoc modo: *ne-*

que enim cunctationem aperuerat suam
ulli, ne his quidem.

⁸ *Ne hostem quidem*] Particulam
quidem rejicimus in superiora, ut in
 præcedente nota diximus. Cetera Gro-
 novio auctore sic refigimus: *Ne hos-
 tem ludificatum priores imperatores*
fugiendo certamen, manibus emitteret.

⁹ *Non operæ sit*] Vid. not. 70. ad l.
 I. c. 24.

usque ad quartam horam noctis lunam defecturam esse. *Id*, U. C. 584. quia naturali ordine statis temporibus fiat, et sciri ante et præ- A. C. 168: dici posse. Itaque quemadmodum, ¹⁰ quia certi solis lunæque et ortus et occasus sint, nunc pleno orbe, ¹¹ nunc senescente exiguo cornu fulgere lunam non mirarentur; ita ne obscurari quidem, quum condatur umbra terræ, trahere in prodigium debere. ¹² Nocte, quam pridie Nonas Septembres insecuta est dies, edita hora luna quum defecisset, Romanis militibus Galli sapientia prope divina videri: Macedonas, ut triste prodigium, occasum regni perniciemque gentis portendens, movit: nec aliter vates. clamor ululatusque in castris Macedonum fuit, donec luna in suam lucem emersit. ¹³ Postero die tantus utrique ardor exercitui ad concurrendum fuerat, ut et ¹⁴ regem et consulem suorum quidam, quod sine prælio discessum esset, accusarent. Regi prompta defensio erat, non eo solum, quod hostis prior, aperte pugnam detrectans, in castra copias reduxisset; sed etiam, quod eo loco signa constituisset, quo phalanx, quam inutilem vel mediocris iniquitas loci efficeret, promoveri non posset. Consul ¹⁴ ad id, quod pridie prætermisisset pugnandi occasionem videbatur, et locum dedisse hosti, si nocte abire vellet, tunc quoque per speciem immolandi terere videbatur tempus, quum luce prima signum propositum pugnae ad exeundum in aciem fuisset. Tertia demum hora, sacrificio rite perpetrato, ad consilium vocavit; atque ibi, quod rei gerendæ tempus esset, loquendo et intempestive consultando videbatur quibusdam extrahere. post sermones tamen consul orationem habuit.

XXXVIII. P. Nasica, egregius adolescens, ex omnibus *Æmilii ora-*
 unus, quibus hesterno die pugnari placuit, denudavit mihi *tio de pug-*
 suum consilium: idem postea, ita ut transisse in sententiam *na dilata.*
 meam videri posset, tacuit. Quibusdam aliis absentem carpere
 imperatorem, quam præsentem monere, melius visum est. Et

^a et del. Gron.

¹⁰ * *Quia certi Solis Lunæque et ortus et occasus sint*] Hæc nobis male coherere videntur cum iis quæ sequuntur. Non enim ideo variant Lunæ phases, quia ejus et Solis certi sunt ortus et occasus. Melius hæc rejicerentur in anteriora, ut sic procederet Galli argumentatio. Quemadmodum Lunæ Solisque ortus et occasus, quia sunt certi, et sciri ante et prædici possunt, ita et defectus Lunæ, qui itidem naturali ordine statis temporibus fiunt. Si conjectura nostra bona est, totus locus sic formari poterit: *Id quia naturali ordine statis temporibus fiat, ut certi Solis Lunæque et ortus et occasus*

sunt, et sciri ante et prædici posse. Itaque quemadmodum nunc pleno orbe...

¹¹ *Nunc senescente*] Lege cum Florebello et Gronovio *senescentem*.

¹² * *Nocte quam pridie Nonas Septembres*] Hic Lunæ defectus, ex Astronomorum rationibus, incidit in diem 21. Junii Juliani. Atque id perbene congruit cum Solstitiali tempore, testato supra a Livio. † Vid. not. 63. ad c. 30. supra.

¹³ * *Postero die*] Refer hæc verba ad verbum *accusarent*.

¹⁴ *Ad id quod*] Præterquam quod. Sic locutus est Livius et l. III. c. 62.

U. C. 584. tibi, P. Nasica, et quicumque idem, quod tu, occultius sense-
 A. C. 168. runt, non gravabor reddere dilatae pugnae rationem. Nam
 tantum abest, ut me hesternae quietis poeniteat, ut servatum a
 me exercitum eo consilio credam. in qua me opinione esse ne
 quis sine causa vestrum credat, recognoscat, agetum, mecum,
 si videtur, quam multa pro hoste et adversus nos fuerint. Jam
 omnium primum, ¹⁵ quantum numero nos praestent, neminem
 vestrum nec ante ignorasse, et hesterno die ¹⁶ implicatam intuen-
 tes aciem animadvertisse, certum habeo. Ex hac nostra pauci-
 tate quarta pars militum praesidio impedimentis relicta erat:
 nec ignavissimum quemque relinqui ad custodiam sarcinarum
 scitis. Sed fuerimus omnes. parvum hoc tandem esse credimus,
 quod ex his castris, in quibus hac nocte mansimus, exituri in
 aciem hodierno aut summum crastino die, si ita videbitur, Diis
 bene juvantibus, sumus? Nihilne interest, utrum militem, quem
 neque viae labor hodie, neque operis fatigaverit, requietum, inte-
 grum in tentorio suo arma capere jubeas, atque ¹⁷ in aciem ple-
 num virium, vigentem et corpore et animo educas? an longo
 itinere fatigatum, et onere fessum, madentem sudore, ¹⁸ ardenti-
 bus siti faucibus, ore atque oculis repletis pulvere, ¹⁹ torren-
 tem meridiano sole, hosti objicias recenti, ²⁰ quieto, qui nulla
 re ante consumtas vires ad praelium adferat? Quis, pro Deum
 fidem! ita comparatus, vel iners atque inbellis, fortissimum
 virum non vicerit? Quid? quod hostes per summum otium in-
 struxerant aciem, reparaverant animos, stabant compositi suis
 quisque ordinibus? nobis tunc repente trepidandum in acie
 instruenda erat, et incompositis concurrendum?

XXXIX. ²¹ At, Hercule, aciem quidem inconditam inordi-
 natamque habuissimus: castra munita, provisam aquationem,
 tutum ad eam iter praesidiis inpositis, explorata circa omnia;
 an nihil nostri habentes praeter nudum campum, in quo pugnare-
 mus? Majores vestri castra munita portum ad omnes casus

¹⁵ Quantum numero nos praestent] Perseus supra l. XLII. c. 51. dicitur ha-
 buisse undequadragesima peditum millia,
 quatuor equitum. Consuli ex legioni-
 bus Romanis et exercitu sociali erant
 duodeviginti millia peditum, equitum
 duo, ut colligitur ex c. 31. l. XLII. et c.
 21. hujus libri. Huc adde non magna
 sane Attali et Misagenis auxilia.

¹⁶ Implicatam intuentes aciem] Recte emendat Gronovius explicatam.

¹⁷ In aciem . . . educas] Correctio Sigonii. Antea in acie.

¹⁸ Ardentibus siti faucibus] Vide an malis arentibus.

¹⁹ Torrentem meridiano sole] Legi jubet Perizonius torrente. Potest ta-
 men defendi vulgata lectio Virgiliano
 hoc versu, Per pice torrentes atraque

voragine ripas. Nam ibi Servius, Aen. l. IX. v. 105. torrentes interpretatur ardentibus.

²⁰ Quietto] Gronovius existimat hic quoque scripsisse Livium requieto. Est enim, inquit, aliud quietus, aliud requietus. Ad illud sufficit praesens quies: hoc competit illis qui aliquamdiu quiete usi sunt.

²¹ At hercule aciem] Objicit sibi Aemilius: At hercule aciem quidem inordinatam atque incompositam habuissimus, sed cetera egregie parata, id est, castra munita, provisam aquationem . . . Tum respondet: itane parati concurrissimus, an potius nihil nostri habentes, praeter nudum campum, in quo pugnaremus.

exercitus ducebant esse: unde ad pugnam exirent, quo jactati U. C. 584. tempestate pugnae receptum haberent. ideo, quum munimentis ea A. C. 168. ²²sepissent, praesidio quoque valido firmabant; quod, qui castris exutus erat, etiamsi pugnando acie vicisset, pro victo haberetur. castra sunt victori receptaculum, victo perfugium. Quam multi exercitus, quibus minus prospera pugnae fortuna fuit, intra vallum compulsi, tempore suo, interdum momento post, eruptione facta, victorem hostem pepulerunt? patria altera est militaris haec sedes, vallumque pro manibus, et tentorium suum cuique militi domus ac penates sunt. Sine ulla sede vagi dimicassetis, ²³ut quo victores nos reciperemus? Illis difficultatibus et impedimentis pugnae illud obponitur: Quid si hostis hac interposita nocte abisset, quantum rursus sequendo eo penitus in ultimam Macedoniam exhausti laboris erat? Ego autem, neque mansurum eum, neque in aciem copias educturum fuisse, certum habeo, si cedere hinc statuisset. quanto enim facilius abire fuit, quum procul abessemus, quam nunc, quum in cervicibus sumus? Nec falleret nos, nec interdiu nec nocte abeundo. Quid autem est nobis optatius, quam ut, quorum castra, praefixa fluminis ripa tuta, vallo insuper septa ac crebris turribus, obpugnare adorti sumus, eos, relictis munimentis, agmine effuso abeuntes, in patentibus campis ab tergo adoriamur? Haec dilatae pugnae ex hesterno die in hodiernum causae fuerunt. Pugnare enim et ipsi mihi placet; et ideo, quia per Enipeum amnem septa ad hostem via erat, alio saltu, dejectis hostium praesidiis, novum iter aperui; neque prius, quam debellavero, absistam.

XL. Post hanc orationem silentium fuit, partim traductis in sententiam ejus, partim verentibus nequidquam offendere in eo, quod, utcumque praetermissum, revocari non posset. ²⁴Ac ne illo ipso quidem die, aut consule, aut rege, (rege*, quod nec fessos, ut pridie, ex via, neque trepidantes in acie instruenda et vixdum compositos adgressurus erat; consule, quod in novis castris non ligna, non pabulum covectum erat, ad quae petenda ex propinquis agris magna pars militum e castris exierat) neutro imperatorum volente, Fortuna, quae plus consiliis humanis pollet, contraxit certa-

Certamen
casu con-
trahitur.

* unam vocem rege unius includit Crev.

²² Sepissent] Legit Gronovius sepsissent. Sed Grammatici a sepio deducunt sepiui et sepsi.

²³ Ut quo victores nos] Sic supra l. XL. c. 13. ut quibus aliis deinde sacris contaminatam omni scelere mentem eripiam?

²⁴ Ac ne illo ipso quidem die aut consule, aut rege, (rege] Posterius illud rege adiecit Gronovius. Sensus clarior est: Ac ne illo ipso quidem die aut

consule, aut rege . . . volente, Fortuna contraxit certamen. Media parenthesis exponit, cur neuter imperatorum vellet pugnari. Tantum observabit lector, ob longiorem parenthesis, quae dividebat nimium a consule aut rege ab volente, coactum esse Livium inserere neutro imperatorum. Exempla similia habes l. V. c. 24. XXXVIII. 55. etc.

U. C. 584. men. Flumen erat haud magnum propius hostium castris,
 A. C. 168. ex quo et Macedones et Romani aquabantur, præsi-
 diis ex utraque ripa positis, ut id facere tuto possent. Duæ co-
 hortēs a parte Romanorum erant, Marrucina et Peligna;
 duæ turmæ Samnitium equitum, quibus præerat M. Sergius
 Silus legatus: et aliud pro castris stativum erat præsidium
 sub C. Cluvio legato, tres cohortes, Firmana, Vestina, Cre-
 monensis; duæ turmæ equitum, Placentina et Æsernina.
 Quum otium ad flumen esset, neutris lacescentibus, ²⁵ hora
 circiter quarta jumentum, e manibus curantium elapsum, in
 ulteriorem ripam effugit. quod quum per aquam, ferme
 genu tenus altam, tres milites sequerentur, Thraces duo id
 jumentum ex medio alveo in suam ripam trahentes; altero
 eorum occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum
 se recipiebant. Octingentorum Thracum præsidium in hos-
 tium ripa erat, ex his pauci primo, ægre passi popularem
 in suo conspectu cæsum, ad persequendos interfectores
 fluvium transgressi sunt: dein plures, postremo omnes, et
 cum præsidio,

* * *

proelium ducit.

XLI. Movebat imperii majestas, gloria viri, ante omnia
 ætas, quod major sexaginta annis juvenum munia in parte
 præcipua laboris periculique capessebat. Intervallum, quod
²⁶ inter cætratos et phalanges erat, inplevit legio, atque
 aciem hostium interrupit. A tergo cætratis erat, frontem
 adversus clipeatos habebat: aglaspides adpellabantur. Se-
 cundam legionem L. Albinus consularis ducere adversus
 leucaspidem phalangem jussus: ea media acies hostium
 fuit. ²⁷ In dextrum cornu, unde circa fluvium commissum
 proelium erat, elephantes inducti, ²⁸ et ala sociorum: et hinc

²⁵ *Hora circiter quarta*] Hunc lo-
 cum sic et emendat, et explicat Gro-
 novius: *Hora circiter nona jumentum
 e manibus curantium hominum de
 parte Romana elapsum in ulteriorem
 ripam effugit*, id est, fugere inceperat.
*Quod quum per aquam ferme genu te-
 nus altam tres milites Romani seque-
 rentur, Thraces duo Macedonicorum
 auxiliorum ex medio alveo in suam ri-
 pam traherent; altero eorum, id est,
 Thracum, occiso, receptoque eo jumen-
 to, ad stationem suorum tres illi Ro-
 mani milites se recipiebant.* Legendum
 putat *hora nona*, propterea quod supra
 dictum est diem extraxisse in consilio
 consulem, et Plutarchus diserte scribit
 pugnam cæptam esse ὥρας ἑννάτης. Con-
 fusas scilicet notas fuisse IV. et IX.
 Voces *id jumentum* ablegat, tanquam

scholium inutile. Denique corrigit *tra-
 herent*, quia, si legatur *trahentes*, sua
 non potest orationi constare integritas.

²⁶ *Inter cætratos et phalanges*] Hæc
 est primæ editionis et Sigonianarum
 lectio: proba illa quidem, quum duæ
 * erant, ut supra memoravimus, in
 exercitu Persei phalanges; quæ et mox
 a Livio appellantur, Aglaspides nimi-
 rum et Leucaspides. † Gronovii edi-
 dere *phalangem*.

²⁷ *In dextrum cornu . . . elephantes
 inducti*] Elephantes inducti in eam
 partem qua dextrum erat cornu Roma-
 norum.

²⁸ *Et ala sociorum*] Utra? Duæ
 enim fuere, ut jam aliquoties monui-
 mus, dextra et sinistra. Alterutra vox
 videtur hic excidisse.

primum fuga Macedonum est orta. ²⁹ Nam sicut pleraque U. C. 584.
 nova commenta mortalium in verbis vim habent, ³⁰ expe- A. C. 168.
 riendo, quum agi, non, quemadmodum agantur, edisseri,
 oportet, sine ullo effectu evanescunt; ita tum elephantum in
 acie ³¹ nomen tantum sine usu fuerunt. Elephantorum in-
 petum subsecuti sunt socii nominis Latini, pepuleruntque
 laevum cornu. In medio secunda legio inmissa dissipavit
 phalangem. neque ulla evidentior causa victoriae fuit, Fugantur
Macedones.
 quam quod multa passim proelia erant, quæ fluctuantem
 turbarunt primo, deinde disjecerunt phalangem: cujus con-
 fertæ et intentis horrentis hastis intolerabiles vires sunt. Si
 carptim adgrediendo circumagere ³² immobilem longitudine
 et gravitate hastam cogas, confusa strue implicantur: si
 vero aut ³ ab latere, aut ab tergo aliquid tumultus increpuit,
 ruinæ modo turbantur. sicut tum adversus catervatim incur-
 rentes Romanos, et interrupta multifariam acie, obviam ire
 cogebantur: et Romani, quacumque data intervalla essent,
 insinuabant ordines suos. Qui, si universa acie in frontem
 adversus instructam phalangem concurrissent, quod Pelignis,
 principio pugnae incaute congressis adversus cætratos, eve-
 nit, induissent se hastis, nec confertam aciem sustinuissent.

XLII. Ceterum sicut peditum passim cædes fiebant, nisi
 qui abjectis armis fugerunt; sic equitatus prope integer Equitatus
integer fu-
git.
 pugna excessit. Princeps fugæ rex ipse erat. jam a
 Pydna ³³ cum sacris alis equitum Pellam petebat: ³⁴ con-
 festim Costocus sequebatur Odrysarumque equitatus. ceteræ
 quoque Macedonum alæ integris abibant ordinibus; quia
 interjecta peditum acies, cujus cædes victores tenebant⁴,

³ aut del. Gron. Crev.

⁴ tenebat Crev.

²⁹ Nam sicut pleraque] Ut pleraque
 nova inventa mortalium vim habere
 videntur, quamdiu verbis tantummodo
 jactantur; sed ubi ad rem ventum,
 quum oportet agi, non edisseri solum
 quomodo iis inventis utamur, sine ullo
 effectum evanescunt. . . . Ceterum tota
 hæc periodus quid sibi velit hoc loco,
 parum videmus. Nam neque elephan-
 torum usus in præliis novum tunc
 commentum mortalium haberi pot-
 erat: nec videntur nomen sine usu
 fuisse in hac pugna. Imo contrarium
 satis indicatur proxime sequentibus
 verbis: *Elephantorum impetum subse-*
cuti sunt socii nominis Latini. Non
 egre nobis persuaderi pateretur illam
 periodum ex alio aliquo loco huc te-
 nere immigrasse. Certe si eam tollas,
 nihil desiderabis.

³⁰ Experiendo] Unicus codex ha-
 buit *explendo*. Emendavit Turnebus.

³¹ Nomen tantum sine usu fuerunt]

Legebatur in exemplari *fuerant*. Mu-
 tavit Sigonius: utrum recte, an per-
 peram, non decernimus, quum totus
 hic locus, ut diximus in not. 29. nobis
 videatur alienus ab ea in quam inser-
 tus est narratione.

³² Immobilem . . . hastam] Has-
 tam, quæ ob longitudinem et gravita-
 tem facile moveri nequit. Hoc ideo
 notamus, quia Gronovius legendum
 esse censet *hastas*, ut *in immobilem*
 referatur ad phalangem. Nos nihil
 mutamus.

³³ Cum Sacris alis] Vid. not. 28. ad
 l. XLII. c. 66. supra.

³⁴ Confestim Costocus sequebatur]
 Emendat Jac. Gronovius, *confestim eos*
Cotys sequebatur. Firmant hanc con-
 jecturam quæ sequuntur, *Odrysarum-*
que equitatus. Nam Cotys rex Ody-
 sarum fuit, ut constat ex a. 51. l.
 XLII. supra.

U. C. 584. inmemores fecerat sequendi equites. Diu phalanx a fronte,
 A. C. 168. a lateribus, ab tergo cæsa est : postremo, qui ex hostium
 manibus elapsi erant, inermes ad mare fugientes, quidam
 aquam etiam ingressi, manus ad eos, qui in classe erant,
 tendentes, suppliciter vitam orabant : et quum scaphas con-
 currere undique ab navibus cernerent, ad excipiendos sese
 venire rati, ut caperent potius, quam occiderent, longius in
 aquam, quidam etiam natantes, progressi sunt. Sed quum
 hostiliter e scaphis cæderentur, retro, qui poterant, nando
 repetentes terram, in aliam fœdiorem pestem incidebant.
 elephantum enim, ab rectoribus ad litus acti, exeuntes obtere-
 bant elidebantque. Facile conveniebat, Romanis numquam
 una acie tantum Macedonum interfectum. Cæsa enim ad
 viginti millia hominum sunt : ad sex millia, qui Pydnam ex
 acie perfugerant, vivi in potestatem pervenerunt : et vagi e
 fuga quinque millia hominum capta. Ex victoribus cecide-
 runt non plus centum, et eorum multo major pars Peligni.
 vulnerati aliquanto plures sunt. Quod si maturius pugnari
 cœptum esset, ut satis diei victoribus ad persequendum
 superesset, deletæ omnes copiæ forent : nunc imminens nox
 et fugientes texit, et Romanis pigritiem ad sequendum locis
 ignotis fecit.

20000. cæ-
 si : 11000.
 capti.

Regis fuga. XLIII. Perseus ad Piëriam silvam via militari, frequenti
 agmine equitum et regio comitatu, fugit. Simul in silvam
 ventum est, ubi plures diversæ semitæ erant, et nox adpro-
 pinquabat : cum perpaucis maxime fidis via divertit^s. E-
 quites, sine duce relict, alii alia in civitates suas dilapsi
 sunt : perpauci inde Pellam celerius, quam ipse Perseus,
 quia ³⁵ recta expedita via ierant, pervenerunt. Rex ad me-
 diam ferme noctem terrore et variis difficultatibus viæ vexa-
 tus est. In regia Perseo, qui Pellæ præerat, Euctus regii-
 que pueri præsto erant. contra ea amicorum, qui, alii alio
 casu servati, ex prælio Pellam venerant, quum sæpe arces-
 siti essent, nemo ad eum venit. tres erant tantum cum eo
 fugæ comites, Evander Cretensis, ³⁶ Neo^b Bœotius, et Ar-
 chidamus Ætolus, cum iis, jam metuens, ne, qui venire ad
 se abnuerent, majus aliquid mox auderent, quarta vigilia
 profugit. Secuti eum sunt admodum quingenti Cretenses.
 petebat Amphipolim : sed nocte a Pella exierat, properans
 ante lucem Axium amnem trajicere, eum finem sequendi,
 propter difficultatem transitus, fore ratus Romanis.

XLIV. Consulem, quum se in castra victor recepisset,
 ne sincero gaudio frueretur, cura de minore filio stimulabat.

^s *devertit* Gron. Crev.

^b *Neon* Crev.

³⁵ *Recta expedita via*] Lege potius
 cum Gronovio, *recta et expedita via* :
 et *expeditam viam* intellige non arbo-

ribus et fruticetis impeditam.
³⁶ *Neon Bæotius*] Sic edidit Sigo-
 nius ex Plutarcho, pro *Bœotius*.

P. Scipio is erat, Africanus et ipse postea, deleta Karthagine, adpellatus, naturalis consulis Paulli, adoptione Africani nepos. Is, septimumdecimum tunc annum agens, quod ipsum curam augebat, dum effuse sequitur hostes, in partem aliam turba ablatus erat: et, serius quam redisset, tunc demum, recepto sospite filio, victoriæ tantæ gaudium consul sensit. Amphipolim quam jam fama pugnae pervenisset, concursusque matronarum in templum ³⁷ Dianæ, quam Tauropolon vocant, ad opem exposcendam fieret; Diodorus, qui præerat urbi, metuens, ne Thraces, quorum duo millia in præsidio erant, urbem in tumultu diriperent, ab subornato ab se per fallaciam in tabellarii speciem literas in foro medio accepit. Scriptum in iis erat, *ad Emathiam classem Romanam adpulsam esse, agrosque circa vexari. orare præfectos Emathiæ, ut præsidium adversus populatores mittat.* His lectis, hortatur Thraces, *ut ad tuendam Emathiæ oram proficiscantur. magnam eos cadem prædamque, palatis passim per agros Romanis, facturos. Simul elevat famam adversæ pugnae: quæ si vera foret, alium super alium recentes ex fuga venturos fuisse.* Per hanc causam Thracibus ablegatis, simul transgressos eos Strymonem vidit, portas clausit.

XLV. Tertiæ die Perseus, quam pugnatum erat, Amphipolim venit. inde oratores cum caduceo ad Paullum misit. Interim Hippas, et Milo, et Pantauchus, principes amicorum regis, Berceam, quo ex acie confugerant, ipsi ad consulem profecti, Romanis dedunt: ³⁸ hoc idem et aliæ deinceps metu percussæ parabant facere. Consul, nunciis victoriæ Q. Fabio filio et L. Lentulo et Q. Metello cum literis Romanam missis, spolia jacentis hostium exercitus peditibus concessit; equitibus prædam circumjecti agri, dum ne amplius duabus noctibus a castris abessent. Ipse propius mare ad Pydnam castra movit. Bercea primum, deinde Thessalonica, et Pella, et deinceps omnis ferme Macedonia intra Pydnæi, qui proximi erant, nondum miserant legatos: multitudo incondita plurium simul gentium, turbaque, quæ ex acie fuga in unum compulsæ erat, consilium et consensum civitatis inpediebat: nec clausæ modo portæ, sed etiam inædificatæ erant. Missi Milo et Pantauchus sub muros ad colloquium Solonis, ³⁹ qui præsidio erat: per eum emittitur militaris turba. oppidum deditum

U. C. 584.
A. C. 164.
Anxietas
Cos. de filio
suo Scipione.

Perseus caduceatores
mittit ad
Cos.

Tota Macedonia
dedita.

³⁷ *Dianæ quam Tauropolon vocant]* Dianæ hoc cognomen additum volunt, vel quod apud Taurros Scythiæ populam colatur, vel quod gregibus præsit, vel quod eadem sit cum luna, quam tauris vehi fingunt poëtae.

³⁸ *Hoc idem et aliæ deinceps metu*

percussæ] Vel intercidit vox civitates; vel legendum est *alii deinceps metu percussi.* GRONOVIVS.

³⁹ *Qui præsidio erat]* Magis placeret præerat, quod monet Gronovius.

U. C. 524.
A. C. 163.
Persei mi-
seranda
sorte.

Amphipoli
abit.

Samothra-
cam per-
venit.

Consul Pel-
lam venit,

militibus datur diripiendum. Perseus, ⁴⁰ una tantum spe Bisaltarum auxilii tentata^b, ad quos nequidquam miserat legatos, in concionem processit, Philippum secum filium habens: ut et ipsos Amphipolitanos, et equitum peditumque, qui aut semper secuti, aut fuga eodem delati erant, adhortando ⁴¹ animos confirmaret. Sed aliquoties dicere incipientem quum lacrimæ præpedissent; quia ipse dicere nequii, Evandro Cretensi editis, quæ agi cum multitudine vellet, ⁴² de templo descendit. Multitudo, sicut ad conspectum regis fletumque tam miserabilem et ipsa ingemuerat lacrimaveratque, ita Evandri orationem adspernabatur: et quidam ausi sunt media ex concione subclainare, *Abite hinc, ne, qui pauci supersumus, propter vos pereamus*. Horum ferocia vocem Evandri clausit. ⁴³ Rex in domum se recepit, pecuniaque et auro argentoque in lembos, qui in Strymone stabant, delatis, et ipse ad flumen descendit. Thraces, navibus se committere non ausi, domos dilapsi, et aliæ militaris generis turbæ: Cretenses spem pecuniæ secuti. et, quoniam in dividendo plus obfensionum, quam gratiæ, erat, ⁴⁴ quinquaginta talenta iis posita sunt in ripa diripienda. Ab hac direptione quum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine gravatum merse-
runt. Galepsum eo die, postero Samothracam, quam petebant, perveniunt; ad ⁴⁵ duo millia talentum pervecta eo dicuntur.

XLVI. Paullus, per omnes deditas civitates dimissis qui præessent, ne qua injuria in nova pace victis fieret, retentisque apud se caduceatoribus regis, P. Nasicam, ignarus fugæ regis, Amphipolim misit cum modica peditum equitumque manu: simul ut Sinticen evastaret, et ⁴⁶ ad omnes conatus regisⁱ impedimento esset. Inter hæc Melibœa a Cn. Octavio capitur diripiturque: ad Æginium, ad quod obpugnandum Cn. Anicius legatus missus erat, ducenti, eruptione ex oppido facta, amissi sunt, ignaris Æginiensibus debellatum esse. Consul, a Pydna profectus, cum

^b tentati Crev.

ⁱ regi Gron. Crev.

⁴⁰ *Una tantum spe Bisaltarum auxilii tentati*] Lege cum eodem Gronovio tentata.

⁴¹ *Animos confirmaret*] Gronovianæ editiones, *confirmarent*. Correximus ex vetustioribus.

⁴² *De templo descendit*] De loco unde populum alloqui mos erat. Loquitur more Romano Livius. Notum est Rostra templum fuisse, id est, locum auguriis consecratum. Vid. supra l. VIII. c. 14.

⁴³ *Rex in domum*] Gaudet Livius

præfigere præpositiones iis nominibus quæ ex vulgatiore usu eas repudiant, Exempli passim occurrunt.

⁴⁴ *Quinquaginta talenta*] Marcæ argenti nostrates 4687. unciae 4.

⁴⁵ *Duo millia talentum*] Marcæ sunt argenti 187500.

⁴⁶ *Ad omnes conatus regi impedimento esset*] In vetustioribus quibusdam editionibus legitur *regis*. Sed electio quam Gronovianæ expressere, nobis elegantior videtur.

toto exercitu die altero Pellam pervenit: et, quum castra U. C. 584.
mille passus inde posuisset, per aliquot dies ibi stativa ha- A. C. 168.
buit, situm urbis undique adspiciens; quam non sine caussa
delectam esse regiam advertit. Sita est in tumulo, vergente
in occidentem hibernum. cingunt paludes inexcuperabilis
altitudinis æstate et hieme, quas restagnantes faciunt lacus.
In ipsa palude, qua proxima urbi est, ⁴⁷ velut insula eminet,
aggeri operis ingentis inposita: ⁴⁸ qui et murum sustineat,
et humore circumfusæ paludis nihil lædatur. Muro urbis
conjuncta procul videtur. divisa est ⁴⁹ intermurali amni, et
eadem ponte juncta: ut nec, obpugnante externo, ⁵⁰ aditum
ab ulla parte habeat; nec, si quem ibi rex includat, ullum
nisi per facillimæ custodiæ pontem effugium. Et gaza
regia in eo loco erat: sed tum nihil præter ⁵¹ trecenta ta-
lenta, quæ missa Gentio regi, deinde retenta fuerant, in-
ventum est. Per quos dies ad Pellam stativa fuerunt,
legationes frequentes, quæ ad gratulandum convenerant,
maxime ex Thessalia, auditæ sunt. Nuncio deinde accepto,
Persea Samothracam trajecisse, profectus a Pella consul
quartis castris Amphipolim pervenit. Effusa omnis obviam ^k Deinde
turba cuivis indicio erat, ⁵² non bono ac justo rege orba ^l Amphipo-
lim.

*

*

*

^k obviam Crev.^l ob ra Gron.

⁴⁷ *Velut insula eminet*] Insetit Gro-
novius vocem *arx* hoc modo: *velut in-
sula eminet (arx) aggeri operis ingen-
tis imposita*. Atque hoc quidem cla-
rius est. dubitamus tamen, an ita de-
derit Livius. *Insula* intelligitur in-
terdum corpus quoddam ædificiorum
inter se cohærentium, a reliquis ædi-
ficiis divisum per vicos quibus undique
cingitur. Quidni igitur hoc fere sensu
noster hic *insulam* sumpserit, quum
præsertim doceat se de ædificio loqui,
non de nudo solo, dum adjicit *insulam*
aggeri impositam esse? Judicet lec-
tor.

⁴⁸ *Qui et murum sustineat*] *Qui*
agger et murum arcis, sive insulæ eo
modo sumptæ quo exposuimus, *susti-
neat, et humore circumfusæ paludis*
nihil lædatur. Ceterum non facile in-

telligimus, qui minus agger læderetur
ab aqua, quam saxeæ murorum moles.
Videretur potius dicendum aggere illo
et sustineri murum, et defendi ne hu-
more circumfusæ paludis lædatur. Ad
eum sensum optaremus ut facile re-
fingi possent Livii verba.

⁴⁹ *Intermurali*] Vox rarissima: cu-
jus sensus esse videtur, inter duplicem
murum fluente, murum urbis et mu-
rum arcis.

⁵⁰ ** Aditum . . . habeat*] Ullum ha-
beat locum per quem adiri possit.

⁵¹ *Trecenta talenta*] Marcas argenti
28125.

⁵² *Non bono ac justo rege orbatos*] *Laceræ* hujus loci reliquiæ offerunt *ob-
ra*. Inde per trajectionem duarum
litterarum effecimus *orba-tos*.

EPITOME LIBRI XLV.

PERSEUS ab *Æmilio Paulo* in *Samothrace* captus est. Quum *Antiochus*, *Syriæ* rex, *Ptolemæum* et *Cleopatram*, *Egypti* reges, obsideret, et missis ad eum a senatu legatis, qui juberent, ab obsidione socii regis absisteret, editisque mandatis consideraturum se ille, quid faciendum esset, respondisset; unus ex legatis *Popillius* virga regem circumscripsit: ¹jussitque, antequam circulo excederet, responsum daret. qua asperitate effecit, ut *Antiochus* bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum ac regum in senatum admissæ. *Rhodiorum*, quia eo bello contra populum Romanum faverant, exclusa. postero die, quum de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur, causam in senatu patriæ suæ legati egerunt. nec tamquam hostes, nec tamquam socii dimissi. ²*Macedonia* in provinciæ formam redacta est. *Æmilius Paullus*, repugnantibus militibus ejus propter minorem prædam, et contradicente *Ser. Sulpicio Galba*, triumphavit: et *Persen* cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi lætitia ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: quorum alterius mors patris triumphum præcessit, alterius secuta est. Lustrum conditum est a censoribus. Censa sunt civium capita trecenta duodecim milia, octingenta quinque. *Prusias*, *Bithyniæ* rex, Romam, ut senatui gratularetur ob victoriam ex *Macedonia* partam, venit; et *Nicomedem* filium senatui commendavit. Rex, plenus adulationis, libertum se populi Romani dicebat.

¹ *Jussitque . . . responsum daret*] Mallemus cum Gronovio dare.

² *Macedonia in provinciæ formam redacta*] Non tunc, sed post devictum *Pseudophilippum*. GRONOVIVS. Quæ in provinciæ formam redactæ erant regiones, in eas magistratus Romanus

quotannis cum imperio mittebatur, qui eas regeret. At nihil tale a Paulo de *Macedonia* decretum est. Infra c. 29. liberi jubentur esse Macedones, utentes legibus suis, creantes annuos magistratus.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLV.

U. C. 584.
A. C. 168.
Fama de
victoria
Macedo-
nica.

VICTORIÆ nuncii, Q. Fabius et L. Lentulus et Q. Metellus, quanta potuit adhiberi festinatio, celeriter Romam quum venissent, præcerptam tamen ejus rei lætitiā inveniunt. Quarto post die, quam cum rege est pugnatum, quum in circo ludi fierent, murmur repente populi tota spectacula pervasit; *pugnatum in Macedonia, et devictum regem esse*. Dein fremitus increbruit: postremo clamor plaususque, velut certo nuncio victoriæ adlato, est exortus. Mirari magistratus, et quærere auctorem repentinæ lætitiæ: qui postquam nullus erat, ¹ evanuit quidem tamquam incertæ rei gaudium; omen tamen lætum insidebat animis. Quod postquam veris nunciis Fabii Lentulique et Metelli adventu firmatum est, quum victoria ipsa, tum augurio animorum suorum, lætabantur. Et aliter traditur circensis turbæ non minus similis veri lætitiæ. ² Ante diem decimum Kalendas Octobres, ludorum Romanorum secundo die, C. Licinio consuli, ad quadrigas mittendas ³ escendenti, tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, ⁴ laureatas literas dicitur: quadrigis missis, consul currum conscendit: et, quum per circum reveheretur ⁴ ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit. Quibus conspectis, repente inmemor spectaculi populus in medium decurrit, eo senatum consul vocavit, recitatisque tabellis, ex auctoritate Patrum pro foris publicis denunciavit populo: *L. Æmiliū collegam signis conlatis cum rege Perseo pugnasse. Macedonum exercitum cæsum fusumque. Regem cum paucis fugisse. civitates omnes Macedoniae in ditionem populi Romani venisse*. His auditis, clamor cum ingenti plausu ortus:

¹ *Evanuit . . . tamquam incertæ rei gaudium*] Sic recte Sigonius. Vetus codex habuit *tanquam certæ*.

² *Ante diem decimum Kal. Octobres*] Imo *decimum quintum*. Is enim tertius decimus dies erat ab eo quo in Macedonia pugnatum est, ut infra observatur. At pridie Nonas Septembres pugnatum fuerat: (supra, l. XLIV. c. 37.) Tertius decimus autem dies a pridie Nonas Septembres erat tunc a. d. XV. Kal. Octobres. Mensis enim

September viginti et novem dierum erat ex ordinatione Numæ, quam tunc sequebantur Romani.

³ *Escendenti*] In currum, ut nempe e foris publicis, ubi sedebat, ad carceres iret, atque inde signum quadrigis daret. Ceterum unicum exemplar præferebat *exscendenti*, unde pronum est efficere *escendenti*, quod placuit Turnebo et Gronovio.

⁴ *Ad foros publicos*] Vid. not. 91. ad l. XXIX. c. 37.

ludis relictis, domus^a magna pars hominum ad conjuges U. C. 584. liberosque lætum nuncium portabant. Tertius decimus dies A. C. 168. erat, ab eo, quo in Macedonia pugnatum est.

II. Postero die senatus in curia habitus, supplicationes-
que decretæ, et senatusconsultum factum est, ut consul,
⁵ quos, præter milites sociosque navales, conjuratos haberet,
dimitteret. de militibus sociisque navalibus dimittendis re-
ferretur, quum legati ab L. Æmilio consule, a quibus præ-
missus tabellarius esset, *. Ante diem sextum Kalendas
Octobres, hora fere secunda, legati ⁶ urbem ingressi sunt, Legati Æ-
ingentem secum obcurrentium, quacumque ibant, prose- milii.
quentiumque trahentes turbam, in forum ad tribunal per-
rexerunt. Senatus forte in curia erat: eo legatos consul
introduxit. Ibi tantum temporis ⁷ retenti, dum exponerent,
*quantæ regiæ copiæ peditum equitumque fuissent, quot millia
ex his cæsa, quot capta forent; quam paucorum militum jac-
tura tanta hostium strages facta; quam cum paucis rex fugis-
set: existimari Samothraciam petiturum, paratum classem ad
persequendum esse: neque terra, neque mari elabi posse: ea-
dem hæc paullo post in concionem traducti exposuerunt:*
renovataque lætitia, quum consul edixisset, *ut omnes ædes* Supplica-
sacræ aperirentur, pro se quisque ex concione ad gratias tiones.
agendas ire Diis; ingentique turba, non virorum modo, sed
etiam feminarum, ⁸ conferta tota urbe Deorum immortalium
templa. Senatus, revocatus in curiam, supplicationes, ob
rem egregie gestam ab L. Æmilio consule, in quinque dies
circa omnia pulvinaria decrevit, hostiisque majoribus sacri-
ficari jussit. Naves, quæ in Tiberi paratæ instructæque
stabant, ut, si rex posset resistere, in Macedoniam mitte-
rentur, subduci, et in navalibus conlocari: socios navales,
dato annuo stipendio, dimitti, et cum his omnes, qui in

^a domos Crev.

⁵ Quos, præter milites . . conjuratos
haberet] Conjuratos videmur intelli-
gere debere eos qui illud tantum jusju-
randum dederant, de quo Livius men-
tionem fecit l. XXII. c. 38. his verbis :
*ipsi inter se equites . . . pedites conjura-
bant sese fugæ atque formidinis ergo
non abituros, neque ex ordine recessu-
ros,* etc. Illi, quum hic distinguantur a
militibus, existimandi sunt nondum
adacti fuisse solenni illo militiæ sacra-
mento, jussu consulum concenturos,
neque injussu abituros: quo qui obli-
gati erant, ii demum justi milites cen-
sebantur. Itaque infra hoc ipso capite
dimissi dicuntur post adventum legato-
rum, quotquot in consulis verba jura-
verant, id est, ii a quibus solenne sa-
cramentum militiæ exactum fuerat,
sive milites. Apparet quidem ex me-

morato supra Livii loco militum, quum
illud alterum jusjurandum ~~ita~~ volun-
tate jurarent, id tantum fecisse post-
quam essent in decurias aut centurias
distributi, ac proinde post solenne
sacramentum, ut colligi potest ex
Polybii libro VI. Sed suspicari possu-
mus, imo debemus ex hoc loco, ordi-
nem mutatum esse postquam illo jure-
jurando a tribunis adigi cæpti sunt, et
eos qui lecti a tribunis in legionem
erant, statim illud jusjurandum dedisse,
unde dicerentur *conjurati*.

⁶ Urbem ingressi sunt . . ad tribunal
perrexerunt] Dele verbum sunt.

⁷ Retenti . . . exposuerunt] In hoc
demum verbo, post interposita lega-
torum dicta in senatu, quiescit oratio.

⁸ Conferta . . deorum immortalium
templa] Supple erant.

U. C. 584. consulis verba juraverant: et quod militum Corcyrae, Brun-
A. C. 168. disii, ad mare superum, aut in agro Larinati esset, (omnibus
his locis dispositus exercitus fuerat, cum quo, si res posce-
ret, C. Licinius collegae ferret opem) hos omnes milites di-
mitti placuit. ⁹ Supplicatio pro concione populi indicta
est, ¹⁰ ex ante diem quintum Idus Octobres cum eo die in
quinque dies.

Legati Rho-
dii ludibrio
habiti.

III. Ex Illyrico duo legati, C. Licinius Nerva et P. De-
cius, nunciarunt, *exercitum Illyriorum caesum: Gentium re-
gem captum, in ditione populi Romani et Illyricum esse.* Ob
eas res, gestas ductu auspicioque L. Anicii praetoris, senatus
in triduum supplicationes decrevit, ¹¹ ut Latinae edictae a
consule sunt in ante quartum et tertium et pridie Idus
Novembres. ¹² Tradidere quidam, legatos Rhodios, ¹³ non-
dum missos, post victoriam nunciatam, velut ad ludibrium
stolidae superbiae, in senatum vocatos esse. Ibi Agesipolim
principem eorum ita locutum: *Missos esse legatos ab Rho-
diis ad pacem inter Romanos et Persea faciendam; quod id
bellum grave atque incommodum Graeciae omni, sumtuosum ac
damnosum ipsis Romanis esset. Fortunam perbene fecisse,
quando, finito aliter bello, gratulandi sibi de victoria egregia
Romanis opportunitatem dedisset.* Haec ab Rhodio dicta.
Responsum ab senatu esse, ¹⁴ Rhodios nec utilitatum Grae-
ciae, neque cura impensarum populi Romani, sed pro Perseo
legationem eam misisse. Nam, si ea fuisset cura, quae simula-
retur, tum mittendos legatos fuisse, quum Perseus, ¹⁵ in Thessa-
liam* exercitu inducto, per biennium Graecas urbes, alias obsi-
deret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis
ab Rhodiis mentionem factam. ¹⁶ Postquam superatos saltus
transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, et inclusum
teneri Persea, tunc Rhodios legationem misisse, non ad ullam
aliam rem, quam ad Persea ex imminente periculo eripiendum.
cum ~~legato~~ responso legatos dimissos.

IV. Per eosdem dies et M. Marcellus, ex provincia His-

* Thessalia Gron.

⁹ Supplicatio pro concione populi] Scribe populo: ut is casus regatur a verbo indicta est, non a nomine concio. Ita enim dicebant simpliciter pro concione. Sic l. VII. c. 10. Dictator . . . miris pro concione eam pugnam laudibus tulit.

¹⁰ Ex ante diem quintum] Vetus lectio fuit ex ante ad quintum. Correxerit Sigonius.

¹¹ Ut Latinae edictae . . sunt] Vel dele duas priores voces, vel earum loco lege cum Jac. Gronovio et statim.

¹² Tradidere quidam] Polybium

intelligit: quem vid. legat. 88.

¹³ Nondum missos] Lege cum Gronovio nondum admissos.

¹⁴ Rhodios nec utilitatum Graeciae, neque cura impensarum] Praepostera collocatio verborum. Magis placeret nec utilitatum Graeciae, neque impensarum populi Romani cura.

¹⁵ In Thessaliam] In Gronovianis editionibus mendose legitur in Thessalia.

¹⁶ Postquam . . audirent] Recte monet Gronovius legendum audierint.

pania decedens, Marcolica nobili urbe capta, ¹⁷ decem pondo U. C. 584. auri, et argenti ¹⁸ ad summam sestertii decies in ærarium A. C. 169. retulit. Paullus Æmilius consul, quum castra, ut supra ^{Persei lite-} dictum est, ad Siras terræ Odomanticæ haberet, ¹⁹ quum ^{re ad Æmi-} literas ab rege Perseo per ignobiles tres legatos cerneret, et ^{lium?} ipse in lacrimasse dicitur sorti humanæ: quod, qui paullo ante, non contentus regno Macedoniæ, Dardanos Illyriosque obpugnasset, ²⁰ Bastarnarum excivisset auxilia, is tum, amisso exercitu, extorris regno, in parvam insulam compulsus, supplex, fani religione, non viribus suis, tutus esset. Sed postquam, ²¹ *Regem Persea consuli Paulo salutem*, legit; miserationem omnem stultitia ignorantis fortunam suam exemit. Itaque quamquam in reliqua parte literarum minime regiæ preces erant, tamen sine responso ac sine literis ea legatio dimissa est. Sensit Perseus, cujus nominis obliviscendum victo esset: itaque alteræ literæ cum privati nominis titulo missæ, et petiere, et impetravere, ut aliqui ad eum mitterentur, cum quibus loqui de statu et conditione suæ fortunæ posset. Missi sunt tres legati, P. Lentulus, A. Postumius Albinus, A. Antonius. Nihil ea legatione perfectum est, Perseo regium nomen omni vi amplectente, Paulo, ut se suaque omnia in fidem et clementiam populi Romani permitteret, contendente.

V. Dum hæc aguntur, classis Cn. Octavii Samothracam ^{Classis Ro-} est adpulsa. Is quoque, præsentis admoto terrore, modo ^{mana ad} minis, modo spe perlicere, ut se traderet, quum conaretur; ^{Samothra-} adju- ^{cen adpul-} vit in hoc eum res, seu casu contracta, seu consilio. L. Attilius inlustris adolescens, quum in concione esse populum Samothracum animum advertisset, a magistratibus petiit, ut sibi paucis adloquendi populi potestatem facerent. Permisso, *Utrum nos, hospites Samothraces, vere accepimus, an falso,* ²² *sacram hanc insulam, et augusti totam atque inviolati soli esse?* Quum creditæ sanctitati adsentirentur omnes, *Cur igitur, inquit, 23 pollutam homicida sanguine regis Eumenis*

17 *Decem pondo auri*] Marcas nostrates 15. uncias 5.

18 *Ad summam sestertii decies*] Ad mille sestertia, seu, quod idem est, sestertios decies centies millenos: id est, marcas nostrates argenti 3906. uncias 2. Ceterum hic prima editio habet *interitum*. Mutavit Gronovius.

19 *Quum litteras ab rege Perseo*] Subjicit Muretus *missas*: quæ vox necessaria videtur, vel *allatas*.

20 *Bastarnarum excivisset auxilia*] Prima editio *civisset*: vulgata *scripsisset*. Gronovius edidit *excivisset*: quod perplacet.

21 *Regem Persea consuli Paulo salutem*] Supple *dicere*. Ceterum melius videretur ipsa salutatoria epistolæ verba referri: *Rex Perseus consuli Paulo salutem*.

22 *Sacram hanc insulam*] De diis Samothracum et eorum religionibus egerunt multi, sed vix quidquam clari aut certi attulerunt. * Hoc constat, illas religiones pro sanctissimis toto Orbe habitas esse. † Vid. Diodor. l. V. Strab. l. X. Dion. Halic. l. I.

23 *Pollutam homicida sanguine regis Eumenis violavit*] Lege cum Gronovio sine ulla cunctatione *pollutus*.

U. C. 584. *violavit ? et, ²⁴ quum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non*
 A. C. 168. *sint puræ manus, sacris arceat, vos penetralia vestra contami-*
nari cruento latronis corpore sinetis ? Nobilis fama erat, apud
 omnes Græciæ civitates, Eumenis regis per Evandrum Del-
 phis prope perpetrata cædes. Itaque, præterquam quod in
 potestate Romanorum sese insulamque totam et templum
 cernebant esse, ne inmerito quidem ea sibi exprobrari rati,
 Theondam, qui summus magistratus apud eos erat, (regem
 ipsi adpellant) ad Persea mittunt, qui nunciaret, *Argui cæ-*
dis Evandrum Cretensem. esse autem judicia apud sese more
majorum comparata de iis, qui incestas manus intulisse intra
terminos sacratos templi dicantur. Si confideret Evander,
innoxium se rei capitalis argui, veniret ad caussum dicendam:
si committere se iudicio non auderet, liberaret religione tem-
plum, ac sibimet ipse consuleret. Perseus, evocato Evandro,
 iudicium subeundi nullo pacto auctor esse: *nec causa, nec*
gratia parem fore. Suberat et ille metus, ne damnatus auc-
 torem se nefandi facinoris ²⁵ protraheret. ²⁶ *reliqui quid esset,*
nisi ut fortiter moriatur ? Nihil palam abnuere Evander: sed
 quum, veneno se malle mori, quam ferro, dixisset; occulte
 fugam parabat. quod quum renunciatum regi esset, metu-
 ens, ne, tamquam a se subtracto poenæ reo, iram Samothra-
 cum in se converteret, interfici Evandrum jussit. Qua
 perpetrata temere cæde, subiit extemplo animum, in se
 nimirum receptam labem, quæ Evandri fuisset: ab illo
 Delphis vulneratum Eumenem, ab se Samothracæ Evan-
 drum occisum. ita duo sanctissima in terris templa, se uno
 auctore, sanguine humano violata. Hujus rei crimen, con-
 rupto pecunia Theonda, avertitur, ut renunciaret populo,
 Evandrum sibi ipsum mortem conscisse^b.

Occiditur a
Perseo.

Persei ami-
ci trans-
fugiunt.

Rex fugam
molitur.

VI. Ceterum tanto facinore in unicum relictum amicis,
 ab ipso per tot casus expertum, proditumque, quia non pro-
 diderat, omnium ab se abalienavit animos. Pro se quisque
 transire ad Romanos: fugæque consilium capere solum
 prope relictum coëgerunt: Oroandemque Cretensem, cui
 nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in ea regione fece-
 rat, adpellat, ut se sublatum in lembum ad Cotym devehe-
 ret. Demetrium est portus in promontorio quodam Samo-

^b conscivisse Gron. Crev.

Dure enim admodum diceretur homi-
 cida violare ejus quem interfecit san-
 guine, locum in quem confugit.

²⁴ *Quum omnis præfatio sacrorum]*
 Quum verba solennia quibus utuntur
 sacerdotes antequam sacra peragantur,
 arceant sacris eos quibus puræ non
 sunt manus. Intelligit illud solenne
 carmen, et notum omnibus, quo sacris

arcebantur non ii tantum qui aliquo
 scelere manus polluissent, sed profani
 omnes, id est, ii qui sacris initiati non
 erant.

²⁵ *Protraheret]* Indicaret. Vid. supra
 l. XLIV. c. 26.

²⁶ *Reliqui quid esset]* Imo esse, ut
 monet Gronovius.

thracæ: ibi lembus stabat. Sub occasum solis deferuntur, U. C. 584.
 quæ ad usum necessaria erant: deferitur et pecunia, quanta A. C. 168.
 clam deferri poterat. Rex ipse nocte media, cum tribus
 consciis fugæ, per posticum ædium in propinquum cubiculo
 hortum, atque inde, inaceriam ægre transgressus, ad mare
 pervenit. Oroandes jam tum, ²⁷ dum pecunia deferretur,
 primis tenebris solverat navem, ac per altum Cretam pete-
 bat. Postquam in portu navis non inventa est, vagatus
 Perseus aliquamdiu in litore, postremo timens lucem jam
 adpropinquantem, in hospitium redire non ausus, in latere
 templi prope angulum obscurum delituit. Pueri regii apud
 Macedonas vocabantur principum liberi, ad ministerium
 electi regis: ea cohors, persecuta^c regem fugientem, ne
 tum quidem abscedebat, donec jussu Cn. Octavii pronun-
 ciatum est per præconem, *Regios pueros Macedonasque alios, Regii pueri*
qui Samothracæ essent, si transirent ad Romanos, incolumita- traueunt
tem, libertatemque et sua omnia servaturos, quæ aut secum ha- ad Roma-
berent, aut in Macedonia reliquissent. Ad hanc vocem trans- nos.
 itio omnium facta est, nominaque dabant ad C. Postumium
 tribunum militum. Liberos quoque parvos regios Ion Thes-
 salonicensis Octavio tradidit: nec quisquam, præter Phi-
 lippum, maximum natu e filiis, cum rege relictus. Tum *Tradit se*
 sese filiumque Octavio tradidit; fortunam Deosque, ²⁸ quo- rex.
 rum in templo erant, nulla ope supplicem juvantes, accu-
 sans. In prætoriam navem inponi jussus: eodem et pecu-
 nia, quæ superfuit, delata est: extemploque classis Amphi-
 polim repetit. Inde Octavius regem in castra ad consulem
 misit, præmissis literis, ut in potestate eum esse et adduci *Adducitur*
 sciret. *ad Æmi-*
lium.

VII. Secundam eam Paullus, sicut erat, victoriam ratus,
 victimas cecidit eo nuncio; et, consilio advocato, literas
 prætoris quum recitasset, Q. Ælium Tuberonem obviam
 regi misit: ceteros manere in prætorio frequentes jussit.
 Non alias ad ullum spectaculum tanta multitudo obcurrit.
 Patrum ætate Syphax rex captus in castra Romana adduc-
 tus erat: præterquam quod nec sua, nec gentis fama com-
 parandus, ²⁹ tunc quoque accessio Punici belli fuerat, sic-
 ut Gentius Macedonici. Perseus caput belli erat: nec
 ipsius tantum, ³⁰ patris avique, quos sanguine ac genere

^c *prosecuta* Gron. Crev.

²⁷ *Dum pecunia deferretur*] Imo, *fuerat*] Recte delet Gronovius verbum
 postquam pecunia delata est. * Ipso *fuerat*, tanquam otiosum indocti inter-
 temporis puncto, quo delatam ad se pretis additamentum.

²⁸ *Quorum in templo erant*] Vetus *genere contingebat*] Mirum vero, si
 codex caruit præpositione. Unde le- cognatione attingeret patrem et avum.
 gendum putat Gronovius, *quorum tem-* Videtur aliquid intercidisse. Legi pos-
 plum erat.

²⁹ *Tunc quoque accessio Punici belli* *quos sanguine ac genere contingebat.*

U. C. 584. contingebat, fama conspectum eum efficiebat, sed effulge-
 A. C. 168. bant Philippus ac Magnus Alexander, qui summum impe-
 rium in orbe terrarum Macedonum fecerant. ³¹ Pullo amic-
 tus illo Perseus ingressus est castra, ³² nullo suorum alio
 comite, qui socius calamitatis miserabiliorem eum faceret.
 progredi præ turba obcurrentium ad spectaculum non pot-
 erat, ³³ donec consul lictores misisset, qui submovendo iter
 ad prætorium facerent. Consurrexit consul, et, jussis se-
 dere aliis, progressusque paulum, introëunti regi dextram
 porrexit. submittentemque se ad pedes sustulit: nec adtin-
 gere genua passus, introductum in tabernaculum adversus
 advocatos in consilium considerare jussit.

VIII. Prima percontatio fuit, *qua subactus injuria contra
 populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset; quo
 se regnumque suum ad ultimum discrimen adduceret?* Quum,
 Cos. eum adloquitur. responsum expectantibus cunctis, terram intuens, diu taci-
 tus fleret, rursum consul: *Si juvenis regnum accepisses, mi-
 nus equidem mirarer, ignorasse te, quam gravis aut amicus,
 aut inimicus esset populus Romanus. nunc vero, quum et bello
 patris tui, quod nobiscum gessit, interfuisses, et pacis post-
 ea, quam cum summa fide adversus eum coluimus, meminis-
 ses, quod consilium, quorum et vim bello, et fidem in pace
 expertus esses, cum iis tibi bellum esse, quam pacem, malle?*
 Nec interrogatus, nec accusatus quum responderet; *Ut-
 cumque tamen hæc, sive errore humano, seu casu, seu neces-
 sitate inciderunt, bonum animum habe: multorum regum, po-
 pulorum casibus cognita populi Romani clementia non modo
 spem tibi, sed ³⁴ prope certam fiduciam salutis, præbet.* Hæc
 Græco sermone Perseo: Latine deinde suis, *Exemplum
 insigne cernitis, inquit, mutationis rerum humanarum. Vobis
 hoc præcipue dico, juvenes. ideo in secundis rebus nihil in
 quemquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsentem
 credere fortunæ; quum, quid vesper ferat, incertum sit. Is*

31 *Pullo amictus illo Perseus*] De-
 pravatum hunc locum varii variis con-
 jecturis tentarunt. Nihil probabilius,
 quam quod suggerit Gronovius, qui
 vocem *illo* corruptam esse putat ex
filio, et præterea male trajectam fuisse
 in vetere exemplari. Legit ergo: *Pullo
 amictus Perseus ingressus est castra;
 filio, nullo suorum alio comite.*

32 *Nullo suorum alio comite, qui
 socius calamitatis*] Nimirum solus cum
 filio minorem misericordiam fletumque
 movebat videntibus, quam si grex circa
 eum plangeret amicorum, luctumque
 incenderet: quod ipsi contigit postea,
 quum in triumpho Æmilii daceretur.
 Hoc ideo notavimus, quia Dujatius

hunc locum sanum non esse suspicatus
 est.

33 *Donec consul lictores misisset*]
 Gronovio magis placet *misit*.

34 *Prope certam fiduciam salutis*]
 Hæc jactat consul verbo tenus, ne non
 misero aliquid tamen vel vani solatii
 præbeat. Qualem enim salutem Ro-
 mani præstiterunt Perseo? quo ultra
 eorum superbia et crudelitas excedere
 poterat, quam ut traducerent eum per
 civium ora, ac deinde in custodiam
 conjicerent? Si hanc Paulli orationem
 Livius finxit, sane desiderare videmur
 scriptoris judicium: si Paullus vere
 habuit, consulis fidem.

denum vir erit, cujus animum nec prospera flatu suo efferet, U. C. 584. nec adversa infringet. Consilio dimisso, tuendi cura regis A. C. 169. Q. Ælio mandatur. Eo die et invitatus ad consulem Perseus, et alius omnis ei honos habitus est, qui haberi in tali fortuna poterat.

IX. Exercitus deinde in hiberna dimissus est. maximam ^{Regni Macedoniae finis.} partem copiarum Amphipolis, reliquas propinquæ urbes acceperunt. Hic finis belli, quum quadriennium continuum bellatum esset, inter Romanos ac Persea fuit: idemque finis incliti ³⁵ per Europæ plerumque atque Asiam omnem regni. ³⁶ Vicesimum ab Carano, qui primus regnavit, Persea numerabant. Perseus, Q. Fulvio, L. Manlio consulibus, regnum accepit: a senatu rex est adpellatus, M. Junio, A. Manlio consulibus: regnavit undecim annos. Macedonum obscura admodum fama usque ad Philippum Amyntæ filium fuit: inde ac per eum crescere quum cœpisset, Europæ se tamen finibus continuit, Græciam omnem et ^d partem Thraciæ atque Illyrici amplexa. Superfudit deinde se in Asiam: et tredecim annis, quibus Alexander regnavit, primum omnia, qua Persarum prope immenso spatio imperium fuerat, suæ ditionis fecit. Arabas hinc Indiamque, ³⁷ qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplexitur, peragravit. tum maximum in terris Macedonum regnum nomenque; inde morte Alexandri distractum in multa regna, dum ad se quisque opes rapiunt, ³⁸ lacerantes viribus: a summo culmine fortunæ ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit.

X. Victoriæ Romanæ fama quum pervasisset in Asiam, Antenor, qui cum classe lemborum ad Phanas stabat, Cassandriam inde trajecit. C. Popillius, qui ad Delum præsidio navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in Macedonia, et statione submotos hostium lembos audivit, dimissis et ipse Atticis navibus, ad susceptam legationem peragendam navigare Ægyptum pergit: ut prius obcurrere Antiocho posset, quam ad Alexandræ mœnia accederet. Quum præterveherentur Asiam legati, et Loryma venissent, qui portus viginti paullo amplius millia ab Rhodo abest, ex adverso urbi ipsi positus; principes Rho-

Rhodum invitantur legati Romanorum ad

^d et l. ac Gron. Crev.

³⁵ *Per Europæ plerumque]* Per majorem Europæ partem. *Plerumque Europæ* dixit Livius, ut Sallustius in Jugurtha *plerumque noctis*. SIGONIUS.

³⁶ *Vicesimum ab Carano]* Numerus haud dubie mendosus. Justinus, l. XXXIII. c. 2. triginta Macedoniae reges numerat: Eusebius in Chronico, novem et triginta.

³⁷ *Qua terrarum ultimus finis]* Imo, ut recte vidit Gronovius, *qua terrarum ultimos fines Rubrum mare amplexitur*. Rubri maris nomine intelligi a Livio mare Indicum jam monimus ad l. XLII. c. 52.

³⁸ *Lacerantes viribus]* Lege cum Gronovio, *laceratis viribus*.

Antiochum.

U. C. 584. diorum obcurrunt (jam enim eò quoque victoriæ fama
 A. C. 108. perlata erat) orantes, ut *Rhodium deveherentur. pertinere id ad
 famam salutemque civitatis, noscere ipsos omnia, quæ acta
 essent, agerenturque Rhodi, et comperta per se, non vulgata
 fama, Romam referre.* Diu negantes perpulerunt, ut moram
 navigationis brevem pro salute sociæ urbis paterentur.
 Postquam Rhodium ventum est, in concionem quoque eos
 iidem precibus pertraxerunt. Adventus legatorum auxit
 potius timorem civitati, quam minuit: omnia enim Popil-
 lius, quæ singuli universique eo bello hostiliter dixerant,
 fecerantque, retulit. et, vir asper ingenio, agebat atrocita-
 tem eorum, quæ dicerentur, vultu truci et accusatoria voce:
 ut, quum propriæ simultatis nulla causa cum civitate esset,
 ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis in se universi
 senatus animus esset, conjectarent. C. Decimii moderatio-
 oratio fuit, qui, in plerisque eorum, quæ commemorata a
 Popillio essent, culpam non penes populum, sed penes paucos
 concitores vulgi esse, dixit. eos, venalem linguam habentes,
 decreta plena regiae adsentationis fecisse: et eas legationes
 misisse, quarum Rhodios semper non minus puderet, quam
 pœniteret. Quæ omnia, ³⁹ si tamen populo foret, in capita
 noxiorum versura. Cum magno adsensu auditus est, non
 magis eo, quod multitudinis noxam elevabat, quam quod
 culpam in auctores verterat. Itaque quum principes eorum
 Romanis responderent, nequaquam tamen tam grata oratio
 eorum fuit, qui, quæ Popillius objecerat, diluere utcumque
 conati sunt; quam eorum, qui Decimio in auctoribus ad
 piaculum noxæ objiciendis adsensi sunt. Decretum igitur
 extemplo, ut, qui pro Perseo adversus Romanos dixisse
 quid, aut fecisse, convincerentur, capitis condemnarentur.
 Excesserunt urbe ⁴⁰ sub adventu Romanorum quidam, alii
 mortem sibi consciverunt. Legati, non ultra quam quin-
 que dies Rhodi morati, Alexandream proficiscuntur. Nec
 eo segnius judicia ex decreto coram his facto Rhodi exer-
 cebantur: quam perseverantiam in exsequenda re Decimii
 lenitas *.

Popillii as-
peritas.

Decimii
moderatio.

Damnati
qui Perseo
faverant.

Res Ægyp-
ti.

XI. Quum hæc gererentur, Antiochus frustra tentatis
 mœnibus Alexandræ abscesserat: ceteraque Ægypto poti-
 tus, relicto Mœmphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri
 suis viribus simulabat, ut victorem mox adgrederetur, in
 Syriam exercitum abduxit. Nec hujus voluntatis ejus igna-
 rus Ptolemæus, dum conterritum obsidionis metu minorem
 fratrem haberet, posse se recipi Alexandræ, et sorore ad-

³⁹ Si tamen populo foret] Probabilis est conjectura Jac. Gronovii: si emens populo (Rhodio) foret. Qualem nempe descriperat Decimius, dum ip-

sos excusat.

⁴⁰ Sub adventu] Sic et Florus, l. III. c. 6. sub ipso hostis recessu.

juvante, et non repugnantibus fratris amicis, ratus; primum U. C. 584. ad sororem, deinde ad fratrem amicosque ejus, non prius A. C. 164. destitit mittere, quam pacem cum iis confirmaret. Suspectum Antiochum effecerat, quod, cetera Ægypto sibi tradita, Pelusii validum ⁴¹ relictum erat præsidium. adparebat, claustra Ægypti teneri, ⁴² ut, quum vellet, rursus exercitum induceret: bello intestino cum fratre eum exitum fore, ut victor, fessus certamine, nequaquam par Antiocho futurus esset. Hæc, prudenter animadversa a majore, cum adscensu minor frater, quique cum eo erant, acceperunt: soror plurimum adjuvit, non consilio modo, sed etiam precibus. Itaque, consentientibus cunctis pace facta, Alexandream recipitur, ne multitudo quidem adversante: quæ in bello, non per obsidionem modo, sed etiam postquam a mœnibus abscissum est, quia nihil ex Ægypto subvehebatur, omnium rerum adtenuata inopia erat. His quum lætari Antiochum conveniens esset, si reducendi ejus causa exercitum Ægyptum induxisset, quo specioso titulo ad omnes Asiæ et Græciæ civitates, legationibus recipiendis literisque dimittendis, usus erat, adeo est offensus, ut multo acrius infestiusque adversus duos, quam ante adversus unum, pararet bellum. Cyprum extemplo classem misit: ipse, primo vere cum exercitu Ægyptum petens, in Coelen Syriam processit. Circa Rhinocolura Ptolemæi legatis agentibus gratias, quod per eum regnum patrium recepisset, petentibusque, ut suum munus tueretur, et diceret potius, quid fieri vellet, quam, hostis ex socio factus, vi atque armis ageret, respondit; *Non aliter neque classem revocaturum, neque exercitum reducturum, nisi sibi et tota Cypro, et Pelusio, agroque, qui circa Pelusiacum ostium Nili esset, cederet*: diemque præstituit, intra quam ⁴³ de conditionibus peractis responsum acciperet.

XII. Postquam dies data induciis præteriit, * ⁴⁴ navigantibus ostio Nili ad Pelusium*, per deserta Arabiæ * ad Memphim incolebant, et ab ceteris Ægyptiis, partim voluntate, partim metu, ad Alexandream modicis itineribus descendit. ⁴⁵ Ad Leusinem transgresso flumen, qui locus

* [ipse] per Crev.

⁴¹ Relictum erat præsidium] Commodius reliquerat. GRONOVIVS.

⁴² Ut, quum velit, rursus exercitum induceret] Legit Gronovius, quum velit.

⁴³ De conditionibus peractis] Vox peractis videtur esse mendosa. Fortasse scripserat Livius delatis.

⁴⁴ Navigantibus ostio Nili] Præter classem Syriacam, quæ Cyprum supra missa dicitur, et infra a legatis

Romanis dimissa e Cypro memoratur, suspicamur Antiochum apud se retinuisse aliquas maritimas copias, ut simul terra, simul mari Ægyptum aggrederetur. Eæ hic navigasse intelligentur per ostium Nili ad Pelusium, dum ipse Antiochus terrestri exercitu per deserta Arabiæ Ægyptum petit.

⁴⁵ Ad Leusinem] Emenda cum Turnebo et Valesio ad Eleusinem. Eleusis vicus fuit ad fossam Canopi-

U. C. 584.
A. C. 168.
Obcurrunt
Antiocho
legati Rom.

Popillius
virga cir-
cumscribit
regem.

Licinii Cos.
res gestæ.

quatuor millia ab Alexandria abest, legati Romani obcurrerunt. quos quum advenientes salutasset, dextramque Popillio porrigeret; tabellas ei Popillius scriptum habentes tradidit, atque omnium primum id legere jubet: ⁴⁶ quibus perlectis, quum se consideraturum, adhibitis amicis, quid faciendum sibi esset, dixisset; Popillius, pro cetera asperitate animi, virga, quam in manu gerebat, circumscripsit regem: *ac, Priusquam hoc circulo excedas, inquit, redde responsum, senatui quod referam.* Obstupefactus tam violento imperio parumper quum hæsitasset, *Faciam, inquit, quod censeat senatus.* Tum demum Popillius dextram regi, tamquam socio atque amico, porrexit. Die deinde finita quum excessisset Ægypto Antiochus, legati, concordia etiam auctoritate sua inter fratres firmata, ⁴⁷ inter quos vixdum convenerat, pars Cyprum navigant: et inde, quæ jam vicerat prælio Ægyptias naves, classem Antiochi dimittunt. Clara ea per gentes legatio fuit, quod haud dubie adempta Antiocho Ægyptus habenti jam, redditumque patrium regnum stirpi Ptolemæi fuerat. Consulum ejus anni, sicut alterius clarus consulatus insigni victoria, ita alterius obscura fama, quia materiam res gerendi non habuit. Jam primum quum legionibus ad conveniendum diem dixit, non auspicato ⁴⁸ templum intravit. vitio diem dictam esse augures, quum ad eos relatum est, decreverunt. Profectus in Galliam circa Macros campos ad montes Siciminam et Papinum stativa habuit: deinde circa eadem loca cum sociis nominis Latini hibernabat: legiones Romanæ, quod vitio dies exercitui ad conveniendum dicta erat, Romæ manserant. Et prætores, præter C. Papirium Carbonem, cui Sardinia evenerat, in provincias iere. eum jus dicere Romæ (⁴⁹ nam eam quoque sortem habebat) inter cives et peregrinos Patres censuerant.

XIII. ⁵⁰ Et Popillius et ea legatio, quæ missa ad Antio-

^f Et l. Ut Gron.

cam, cujus mentionem faciunt Suidas in voce Καλλιμάχης, et Strabo, l. XVII. et Athenæus, l. XIII.

⁴⁶ Quibus perlectis] Hoc debetur Sigonio. Antea perfectis.

⁴⁷ Inter quos vixdum convenerat, pars Cyprum navigant] Feliciter corrigit hunc locum Perizonius in hunc modum: *inter quos vixdum convenerat pax, Cyprum navigant.* Hujus emendationis necessitas probatur tum ex eo quod non memoret Livius, quid effecerit pars altera legationis, quæ tamen universa trium hominum erat, tum ex eo quod Polybius, legat. 92. iisdem hominibus, nempe ταῖς πρὸς Ποπίλλιον, adscribat ea omnia quæ sive in Ægypto, sive in Cypro gesta sunt. Jam vero ut

ostendat quam facilis lapsus fuerit librariis, idem Perizonius observat sæpe in antiquis monumentis scriptum reperiri *pars*.

⁴⁸ Templum intravit] Templum hic intelligimus locum auguriis consecratum, unde diem dici ad conveniendum exercitui mos esset, ut scilicet initia rei gerendæ sub deorum numine sumerentur.

⁴⁹ Nam eam quoque sortem habebat] Nimirum intelligendum est, misso adversus Gentium Anicio, cujus ea sors fuerat, ad Carbonem sortem ejus translatam fuisse.

⁵⁰ Et Popillius, et ea legatio] Legit Gronovius, ut *Popillius*. Nobis magis placeret delere in iis quæ se-

chum erat, Romam rediit; retulit, controversias inter reges U. C. 581. sublatas esse, exercitumque ex Ægypto in Syriam reduc- A. C. 168. tum. Post ipsorum regum legati venerunt: Antiochi legati, referentes, *Omni victoria potiore pacem regi, quæ senatui placuisset, visam: eumque haud secus, quam Deorum imperio, legatorum Romanorum* ⁵¹ *jussis* ⁵² *paruisse*. Gratulati deinde victoriam sunt, ⁵³ *ad quam summa ope, si quid imperatum foret, adfuturum regem fuisse*. ⁵⁴ Ptolemæi legati, communi nomine regis et Cleopatæ, gratias egerunt, *Plus eos senatui populoque Romano, quam parentibus suis, plus, quam Diis immortalibus, debere: per quos obsidione miserrima liberati essent, regnum patrum prope amissum recepissent*. Responsum ab senatu est: *Antiochum recte atque ordine fecisse, quod legatis paruisset, gratumque id esse senatui populoque Romano*. Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatæque: *si quid per se boni commodique evenisset, id magnopere senatum letari: daturumque operam, ut regni sui maximum semper præsidium positum esse in fide populi Romani ducant*. Munera legatis ut ex instituto mittenda curaret, C. Papirio prætori mandatum. ⁵⁴ Litteræ deinde Macedonia adlatæ, quæ victoriæ lætitiâ geminarent: *Persea regem in potestatem consulis venisse*. Dimissis legatis, disceptatum inter Pisanos Lunensesque legatos: Pisanis querentibus, agro se a colonis Romanis pelli; Lunensibus adfirmantibus, eum, de quo agatur, a triumviris agrum sibi adsignatum esse. Senatus, qui de finibus cognoscerent statuerentque, quinqueviros misit, Q. Fabium Buteonem, P. Cornelium Blasionem, T. Sempronium Muscam, L. Nævium Balbum, C. Appuleium Saturninum. Et ab Eumene et ab Attalo et ab Athenæo fratribus, communis legatio de victoria gratulatum venit. Et Masgabæ, regis Masinissæ filio, Puteolis navem egresso,

Legati Antiochi.

Ptolemæi.

Masgaba
Masinissæ
F.⁵¹ *jussu* Gron.⁵² *Ti. Crev.*

quantur verbum *rediit*, quod plane superfluum est. Quid enim desideres in hac oratione? *Et Popillius, et ea legatio quæ missa ad Antiochum erat, Romam retulit, controversias inter reges sublatas esse*. Primum illud *Et* non respondet sequenti, sed connectit hanc periodum cum præcedente. *Popillius et ea legatio sunt si regi Περσίᾳ*, ipso annotante Gronovio: quemadmodum l. III. c. 25. *Virginis et tribuni*; et l. XXX. c. 12. *misso Syphace et captivis*.

⁵¹ *Jussis paruisse*] Sic prima editio et Sigonius. Gronovianæ editiones, *jussu*: mendose.

⁵² *Ad quam summa ope*] Bene adiecit Sigonius *summa*.

⁵³ *Ptolemæi legati*] Ptolemæi mi-

noris. Is enim solus auxilium imploraverat Romanorum, et propter eum missa legatio a Romanis fuerat. Vid. supra l. XLIV. c. 19. Ideo in iis quæ sequuntur scribit Livius *communi nomine regis et Cleopatæ*, non *regum*: et rursus infra, *Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatæque*, non *Ptolemæis*. Itaque nihil hic mutandum.

⁵⁴ *Litteræ deinde Macedonia allatæ*] Videtur excidisse vocula *e*, ut scripserit Livius, *Litteræ deinde e Macedonia*. Gronovius firmare nititur vulgata scripturam exemplo consimili e Justin. l. XII. c. 1. Sed in illo Justiniani loco variant et scripti et editi: nec ullum proinde ex eo argumentum peti potest.

U. C. 581. A. C. 168. præsto fuit, obviam missus cum pecunia, L. Manlius quaestor, qui Romam eum publico sumtu perduceret. Adveni-
 enti extemplo senatus datus est. Is adolescens ita locutus
 est, ut, quæ rebus grata erant, gratiora verbis faceret.
 Commemoravit, quot pedites equitesque, quot elephantos,
 quantum frumenti eo quadriennio ⁵⁵ pater suus in Macedoniam
 misisset ⁵⁶. Sed duas res ei rubori fuisse: unam, quod rogasset
 eum per legatos senatus, quæ ad bellum opus essent, et non im-
 perasset: alteram, quod pecuniam ei pro frumento misisset.
 Masinissam meminisse, regnum a populo Romano partum
 auctumque et multiplicatum habere: usu regni contentum scire,
 dominium et jus eorum, qui dederint, esse. Sumere itaque
 eosdem, non se rogare, æquum esse, ⁵⁶ neque emere ea, ex fructi-
 bus agri ab se dati quæ ibi proveniant. Id Masinissæ satis
 esse, et fore, quod populo Romano superesset. Cum iis man-
 datis a patre profectum postea consecutos equites, qui devictam
 Macedoniam nunciarent, ⁵⁷ gratulatumque senatui juberent
 indicare, tantæ eam rem lætitiæ patri suo esse, ut Romam ve-
 nire velit, Jovique optimo maximo in Capitolio sacrificare, et
 grates agere: id, nisi molestum sit, ut ei permittatur, ab senatu
 petere.

XIV. Responsum regulo est: Facere patrem ejus Masi-
 nissam, quod virum gratum bonumque facere deceat, ut pre-
 tium honoremque ⁵⁸ debito beneficio addat. Et populum Ro-
 manum ab eo, bello Punico, forti fidelique opera adjutum; et
 illum, favente populo Romano, regnum adeptum; ⁵⁹ æquitate

⁵⁵ misit Crev.

⁵⁵ Pater suus . . . misit] Lege cum Gronovio misisset.

⁵⁶ Neque emere ea ex fructibus agri ab se dati, quæ ibi proveniant] Inficeta verborum verborum. Ea quæ ibi proveniunt nihil aliud sonant, quam fructus agri. Deleamus ergo illas voces, tanquam rogatorium interpretamentum ab oscitante librario temere additum. Fortasse dederat Livius: nec quicquam emere ex fructibus agri ab se dati. Id Masinissæ satis esse et fore . . .

⁵⁷ Gratulatumque senatui juberent indicare] Et juberent se, postquam gratulatus esset senatui, indicare.

⁵⁸ Debito beneficio] Beneficio in se Romanorum, quod ipsi debebatur ob constantem in rempublicam fidem. Elevat comiter suum beneficium senatus, fatendo debitum fuisse Masinissæ, quicquid illi præstitum a populo Romano fuerat. Gronovius suspectum habuit hunc locum, legique posse censuit, ut pretium honoremque verborum beneficio addat. Quæ conjectura primo

blanditur. Sed tamen is dicitur honorem verborum beneficio addere, qui beneficio a se collato verba addit honorifica. At hic non agitur de beneficio Masinissæ in Romanos, sed Romanorum in Masinissam. Neque enim credimus fastum Romanæ magnitudinis sive eos agnoscere beneficium in se a rege quamvis potentissimo collatum: et præterea in iis quæ præcedunt dicitur Masinissæ id facere quod virum gratum deceat. Viri autem grati est extollere beneficium acceptum, non a se datum.

⁵⁹ Æquitate sua] Hæc nobis non sapiunt Livii manum. Æquitati non est hic locus. Inclinat animus, ut credamus scripsisse nostrum: et illum favente populo Romano regnum adeptum, ac virtute sua. Postea triumphum regum bellis, etc. Sic fere in oratione Rhodiorum infra c. 28. Si quæ vestra nunc est fortuna deum benignitate, ac virtute vestra. Et sæpe alias. Præterea hæc nobis consentanea videntur reliquæ orationi, quæ tota in eo est, ut

suâ postea trium regum bellis deinceps omnibus functum officiis. Victoria vero populi Romani lætari eum regem mirum non esse, qui sortem omnem fortunæ regnique sui cum rebus Romanis immiscuisset. Grates Diis pro populi Romani victoria apud suos penates ageret; Romæ filium pro eo acturum. Gratulatum quoque satis suo ac patris nomine esse. Ipsum relinquere regnum, et Africa excedere, præterquam quod illi inutile esset, non esse e republica populi Romani, senatum censere. Petenti Masgabæ, ut ⁶⁰ Hanno Hamilcaris filius obses^k in locum ⁶¹exigeret. Munera ex senatusconsulto emere regulo quæstor jussus ex ⁶²centum pondo argenti, et prosequi eum Puteolos, omnemque sumtum, quoad in Italia esset, præbere, et duas naves conducere, quibus ⁶³ipse comitesque regis in Africam deveherentur: et comitibus omnibus, liberis servisque, vestimenta data. Haud ita multo post de altero Masinissæ filio Misagene literæ adlatæ sunt, missum eum ab L. Paulo post devictum Persea in Africam cum equitibus suis; navigantem, dispersa classe in Adriatico mari, Brundisium tribus navibus ægrum delatum. Ad eum cum iisdem muneribus, quæ data Romæ fratri ejus erant, L. Stertinius quæstor Brundisium missus: jussusque curare, ut ædes hospi-

U. C. 584.

A. C. 168.

Misagenes
alter filius
Masinissæ.

* * *

XV. *** in quatuor urbanas tribus descripti erant libertini, præter eos, ⁶³quibus filius quinquenni major ex senatusconsulto esset. Eos, ubi proximo lustro censi essent, ⁶⁴censeri jusserunt: et eos, qui prædium prædiave rustica

ⁱ rebus del. Gron. Crev.^k hospes Crev.^l signum lacunæ deest Ead.

cum Masinissæ gratulatione et modestia certet comitate et laudibus.

⁶⁰ Hanno Amilcaris filius hospes in locum exigere] Nemo non videt multum esse hunc locum. Sigonius pro hospes legit obses. Cetera hoc modo supplet: Petenti Masgaba, ut Hanno Amilcaris filius obses [alterius cujusdam] in locum [Romanis a Pœnis mitteretur, respondit senatus haud æquum videri, ut obsides a Carthaginiensibus arbitrio Masinissæ] exigere. Sed quæ nihil omnino afferat Sigonius, quæ hæc conjectura nitatur, nec ullo modo probabilius sit hæc voluisse Livium, quam quidlibet aliud, quod cuivis in mentem venire posset, religioni dæmonis incertum prorsus additamentum in contextum admittere: locumque manum relinquere maluimus.

⁶¹ Centum pondo argenti] Marcis nostratibus 156. unciiis 2.

⁶² Ipse comitesque regis] Lege cum Gronovio comitesque ejus. Etiam si

enim Masgaba, ut Masinissæ regis filius, rex et ipse dici potuisset, at vox ipse postulat ejus.

⁶³ Quibus filius quinquenni major ex S. C. esset] Inepte hic inseruntur hæc voces ex senatusconsulto. Vel rejice eas in anteriora, ex senatusconsulto descripti erant libertini; vel iis quæ sequuntur adjuuge, censeri ex senatusconsulto jusserunt.

⁶⁴ Censeri jusserunt] Hæc et ea quæ sequuntur intelligimus de censoribus C. Flamini, et L. Æmilio, non de censoribus, qui hoc anno in magistratu erant: duabus maxime adducti rationibus: una, quod omnes omnino libertini in tribum Esquilinam a Graccho conjecti videntur. Perpende verba Liviana, in quam omnes qui servitutem servissent, conjicerent: et rursus: in ea Ti. Gracchus pronunciavit libertinos omnes censeri placere. Deinde hæc locutiones jus factum est, et hoc quæ ita servatum esset, non videntur accipi

U. C. 584.
A. C. 168.

pluris ⁶⁵ sestertiūm triginta millium haberent, ⁶⁶ censendi jus factum est. Hoc quum ita servatum esset, negabat Claudius, *suffragii lationem injussu populi censorem cuiquam homini, nedum ordini universo, adimere posse. Neque enim, si tribu movere posset, quod sit nihil aliud, quam mutare jubere tribum, ideo omnibus quinque et triginta tribubus emovere posse; id est, civitatem libertatemque eripere; non, ubi censeatur, finire, sed censu excludere.* Hæc inter ipsos disceptata: postremo eo descensum est, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis sortirentur, in quam omnes, qui servitutem servissent, conjicerent. Esquilinæ sors exiit: in ea Ti. Gracchus pronunciavit, libertinos omnes censi placere. Magno ea res honori censoribus apud senatum fuit. gratiæ actæ ei Sempronio, qui in bene cœpto perseverasset; et Claudio, qui non impedisset. Plures, quam a superioribus, et ⁶⁷ senatu emoti sunt, et equos vendere jussi. omnes iidem ab utroque et ⁶⁸ tribu remoti, et ærarii facti: neque ullius, quem alter notaret, ab altero levata ignominia. Petentibus, ut ex instituto ad sarta tecta exigenda, et ad opera, quæ locassent, probanda, ⁶⁹ anni et bimensis tempus prorogaretur, Cn. Tremellius tribunus, quia lectus non erat in senatum, intercessit. Eodem anno C. Cicereius ædem in

In Esquilinam tribum conjecti libertini.

Censura severe gesta.

posse de decreto quod modo latum esset, sed de more jam per aliquantum temporis servato.

⁶⁵ *Sestertiūm triginta millium*] Marcarum argenti nostratum 117. semunciarum 3.

⁶⁶ *Censendi jus factum est*] Credimus hic aliquid excidisse, et sensum vix aliter constare posse, quam si legamus, *in tribubus rusticis censendi jus factum est.* Nam L. Æmilio, C. Flaminio censoribus, non agebatur utrum censerentur libertini, sed ubi censerentur. Bene autem ii in tribus rusticas admittuntur, qui prædia rustica haberent. Potest venire in mentem, non contemnendas fuisse divitias illis temporibus sestertiūm triginta millia in prædiis rusticis, quum aliquot annis post Cn. Scipionis filiæ dos e publico constituta sit, teste Valer. Max. l. IV. c. 4. quadraginta millium æris gravis, id est, sedecim millium sestertiūm. Sed facile respondebimus hanc ipsam fuisse censorum mentem, ut in tribus rusticas non admitterentur, nisi ditissimi quique ex libertinis. Porro quidquid hic afferimus, id non pro certo affirmare in animo est, sed, in rebus perobscuris, tanquam non omnino improbabile lectori expendendum permittere.

⁶⁷ *Senatu emoti sunt*] Magis placeret *senatu moti sunt.* Sic enim solet loqui Livius. Ceterum hæc jam memoraverat Livius, l. XLIII. capp. 15. et 16. Sed hic supplet ea quæ illic omiserat.

⁶⁸ *Tribu remoti*] Solennis et propria locutio est, *tribu moti.*

⁶⁹ *Anni et bimensis*] Hoc nobis valde suspectum est. Primo enim dubitamus an *bimensis* vox proba sit, cujus nullum aliud exemplum reperimus. Deinde illud spatium anni et duorum mensium nec cum legitimo censuræ spatio congruit, nec videmus ad quid referri possit. Credimus Livium dedisse *anni et VI. mensium*: quod quum hoc modo scriptum esset, primo littera *V* in *B* ob affinitatem soni mutata est: unde aliquis librarius quum reperiret *bimensium*, existimavit se facturum esse operæ pretium, si corrigeret *bimensis*. Igitur quum censores intra anni et sex mensium spatium, quo censura finiebatur, non potuissent et sarta tecta exigere, et opera quæ locassent probare, postulabant, ut exacto magistratu prorogaretur sibi tempus, non quo totam censuræ vim tenerent, sed cum potestate essent ad hæc quæ supererant perficienda.

monte Albano dedicavit quinquennio post, quam vovit. Flamen Martialis inauguratus est eo anno L. Postumius Albinus.

XVI. Q. Ælio, M. Junio consulibus de provinciis refe- U. C. 585.
rentibus, censuere Patres, duas provincias Hispaniam rursus A. C. 167.
feri, quæ una per bellum Macedonicum fuerat: et Mace- Q. Ælio, M.
doniam Illyricumque eosdem, L. Paullum et L. Anicium, Junio Coss.
obtinere, donec de sententia legatorum et res bello turbatas, Provinciam.
70 et statum alium ejus regni formando composuissent.
Consulibus Pisæ et Gallia decretæ 71 cum binis legionibus
peditum, et equitum quadringentenis. Prætorum sortes
fuere, Q. Cassii urbana, M. 72 Juventii Thurnæ inter pere-
grinos, Ti. Claudii Neronis Sicilia, Cn. Fulvii Hispania
citerior, C. Licinii Nervæ ulterior. A. Manlio Torquato
Sardinia obvenerat. nequirit ire in provinciam, ad res capi-
tales quærendas ex senatusconsulto retentus. De prodigiis Prodigia.
deinde nunciatis senatus est consultus. Ædes Deorum
Penatium in Velia de cælo tacta erat: et in oppido Miner-
vio duæ portæ et muri aliquantum. Anagninæ terra pluerat;
et Lanuvii fax in cælo visa erat; et 72 Calatinæ in publico
agro M. Valerius civis Romanus nunciabat e foco suo san-
guinem per triduum et duas noctes manasse. Ob id maxime
decemviri libros adire jussi, supplicationem in diem unum
populo edixerunt, et quinquaginta capris in foro sacrificave-
runt. et aliorum prodigiorum causa diem alterum suppli-
catio circa omnia pulvinaria fuit, et hostiis majoribus sacri-
ficatum est, et 73 urbs lustrata. Inde, quod ad honorem
Deum immortalium pertineret, decrevit senatus, *Ut, quoniam
perduelles superati, Perseus et Gentius reges cum Macedonia
atque Illyrico in potestate populi Romani essent, ut, quanta
dona, Ap. Claudio, M. Sempronio consulibus, ob devictum An-*

73 M. l. Manii Gron. Crev.

70 *Et statum alium ejus regni]* Lege cum Sigonio utriusque regni.

71 *Cum binis legionibus peditum et equitum quadringentenis]* Hæc mutila esse cuius attendenti patet. Desideratur enim numerus peditum. Præterea multo usitatius est dicere *quadringenos* quam *quadringentos*. *Equitum quadringenis* quoque pro *equitibus quadringenis* non placet. Denique numerus ipse quadringenorum equitum in singulas legiones nimio major videtur, quam Macedonicæ legiones, quæ sena millia peditum habebant, trecentos tantummodo haberent equites, ut constat ex l. XLIV. c. 21. supra. Totus igitur hic locus sic fortasse emendandus est: *cum binis legionibus quina millia peditum et duce-*

dem plane modo, quo ibidem l. XLIV. c. 21. *Duas legiones . . . quina millia peditum et duceños habentes, trecentos equites.* Idem numerus notatur tanquam vetere instituto assignatus legionibus, supra l. XLII. c. 31.

72 *Calatinæ in publico agro M. Valerius civis Romanus nunciabat e foco suo]* Calatia erat urbs Campaniæ, cujus ager, quemadmodum et Capuæ, publicus factus fuerat populi Romani. Is igitur ager fruendus locabatur colonis a censoribus. M. Valerius de quo hic agitur, unus videlicet erat ex iis qui aliquam partem hujus publici agri conduxerant.

73 *Urbs lustrata]* Amburbiali sacro, de quo supra l. XXI. c. 62. et l. XLII. c. 20. Vid. ibi nott.

U. C. 585. *tiochum regem data ad omnia pulvinaria essent, tanta Q. Cas-*
 A. C. 167. *sius et M'. Juventius prætores curarent danda.*

Legati in
Macedoni-
am et Illy-
ricum.

XVII. Legatos deinde, quorum de sententia imperatores L. Paullus, L. Anicius componerent res, decreverunt ⁷⁴ decem in Macedoniam, quinque in Illyricum. In Macedoniam sunt hi nominati, A. Postumius Luscus, C. Claudius, ambo censorii, C. Licinius Crassus, collega in consulatu Paulli; tum prorogato imperio provinciam Galliam habebat. His consularibus addidere Cn. Domitium Ahenobarbum, Ser. Cornelium Sullam, L. Junium, C. Antistium Labeonem, T. Numisium Tarquinieusem, A. Terentium Varronem. In Illyricum autem hi nominati, P. Ælius Ligus consularis, C. Cicereius, et Cn. Bæbius Tamphilus, (hic priore anno, Cicereius multis ante annis prætor fuerat) P. Terentius Tusceveicanus, P. Manilius. Moniti deinde consules a Patribus, ut, quoniam alterum ex his succedere C. Licinio, qui legatus nominatus erat, in Galliam oporteret, primo quoque tempore provincias aut compararent inter se, aut sortirentur, sortiti sunt. M. Junio Pisæ obvenerunt, (quem prius, quam in provinciam iret, legationes, quæ undique Romam gratulatum convenerunt, introducere in senatum placuit) Q. Ælio Gallia. Ceterum quamquam tales viri mitterentur, quorum de consilio sperari posset, imperatores nihil indignum nec clementia nec gravitate populi Romani decreturos esse, tamen in senatu quoque agitata est summa consiliorum, ut inchoata omnia legati ab domo ferre ad imperatores possent.

S. C. de
Macedonia.

XVIII. Omnium primum liberos esse placebat Macedonas atque Illyrios, ut omnibus gentibus adpareret, arma populi Romani non liberis servitutem, sed contra servientibus libertatem adferre; ut et in libertate gentes quæ essent, tutam eam sibi perpetuamque ⁷⁵ sub tutela populi Romani^a esse, et, quæ sub regibus viverent, et in præsens tempus mitiores eos justioresque respectu populi Romani habere se, et, si quando bellum cum populo Romano regibus fuisset suis, exitum ejus victoriam Romanis, sibi libertatem adlaturum crederent. ⁷⁶ Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationesque prædiorum rusticorum tolli placebat. nam neque sine publicano

^a [populi Romani] Crev.

⁷⁴ *Decem in Macedoniam*] At novem tantum nominantur. Intercidit unum nomen, quod Jac. Gronovius suspicatur esse Q. Marcii Philippi.

⁷⁵ *Sub tutela (populi Romani) esse*] Adjecit merito Sigonius has voces *populi Romani*.

⁷⁶ *Metalli quoque Macedonici*] Dubium esse potest, utrum hæc verba referenda sint ad *vectigal*, an ad *locatio-*

nes. Posterius magis placet. Quid sint hoc loco *locationes prædiorum rusticorum*, haud facile definire possumus. Fortasse hoc intelligendum est de prædiis, quæ proprium essent regum Macedonicorum patrimonium, quod vocamus apud nos *le domaine*: quæ quum locarentur a regibus, a Romanis vel vendantur, vel donantur.

*exerceri posse; et, ubi publicanus est,*⁷⁷ *ibi aut jus publicum* U. C. 585. *vanum, aut libertatem sociis nullam esse. Ne ipsos quidem* A. C. 167. *Macedonas*⁷⁸ *idem exercere posse. ubi in medio præda admi-*
nistrantibus esset, ibi nunquam causas seditionum et certami-
*nis defore.*⁷⁹ *Commune concilium*^{*} *gentis esset, ne inprobum*
tulcus a senatu aliquando libertatem salubri moderatione datam
ad licentiam pestilentem traheret. In quatuor regiones describi
Macedoniam, ut suum quæque concilium haberet, placuit; et
dimidium tributi, quam quod regibus ferre soliti erant, po-
pulo Romano pendere. Similia his et in Illyricum mandata.
cetera ipsis imperatoribus legatisque relictæ, in quibus præ-
sens tractatio rerum certiora subjectura erat consilia.

XIX. Inter multas regum gentiumque et populorum ^{Attalus} *legationes* ^{Romæ.} *Attalus, frater regis Eumenis, maxime convertit*
in se omnium oculos animosque. exceptus enim est ab his,
qui simul eo bello militaverunt, haud paullo benignius, quam
si ipse rex Eumenes venisset. Adduxerant eum duæ in
speciem honestæ res: una, gratulatio, conveniens in ea vic-
toria, quam ipse adjuvisset: altera, querimonia Gallici
*tumultus,*⁸¹ *Advertæque gladiis regnum in dubium adduc-*
tum esse. Suberat et secreta spes honorum præmiorumque
*ab senatu, quæ vix salva pietate*⁸² *ejus contingere poterant.*
erant enim quidam Romanorum quoque non boni auctores,
qui spe cupiditatem ejus elicerent: Eam opinionem de At-
talo et Eumene Romæ esse, tamquam de altero Romanis certo
amico, altero nec Romanis, nec Persi fido socio. Itaque vix
statui posse, utram, quæ pro se, an, quæ contra fratrem petitu-
rus esset, ab senatu magis impetrabilia forent: adeo universos
*omnia et huic tribuere,*⁸³ *et illi vero negare. Eorum hominum*
(ut res docuit) Attalus erat, qui, quantum spes spopondisset,
cuperent, ni unius amici prudens monitio velut frenos animo
ejus, gestienti secundis rebus, inposuisset. Stratius cum
eo fuit medicus, ad id ipsum a non securo Eumene Romam
missus, speculator rerum, quæ a fratre agerentur, monitor-
que fidus, si decedi fide videret. Is, ad occupatas jam au-

^{*} *consilium Crev.*

⁷⁷ *Ibi aut jus publicum vanum]* Ubi publicanus est, alterutrum acci-
dere necesse est. Aut remissius agere
publicani jubeantur: tunc jus publi-
cum vanum erit, id est, ex jure illo
publico, vel metalli, vel portorii, nihil
aut perpaululum pecuniæ recipietur.
Aut publicanus rigide et districte aget:
tunc libertas sociis nulla erit.

⁷⁸ *Idem exercere]* Mallemus id ex-
ercere.

⁷⁹ *Commune consilium gentis esset]*
Imo, ut recte observat Sigonius, et res

ipsa clamat, *commune consilium gentis*
nullum esse.

⁸⁰ *Dimidium tributi quam quod]*
Ocius dele cum Gronovio *quæ* quam.
Exempla similia reperies infra capp.
26. et 29.

⁸¹ *Advertæque gladiis]* Hæc pro
desperatis habemus.

⁸² *Ejus]* Magis placeret ei contin-
gere.

⁸³ *Et illi vero negare]* Emphasin
agnoscimus in particula *vero*. Itaque
nihil mutandum censem.

U. C. 585. res sollicitatumque jam animum quum venisset, adgressus
A. C. 167. ⁸⁴ tempestivis temporibus rem prope prolapsam restituit,

Castigantur aliis alia regna crevisse rebus, dicendo: regnum eorum novum, a Stratio. nullis vetustis fundatum opibus, fraterna stare concordia: quod unus nomen regium et præcipuum capitis insigne gerat, omnes fratres regnent. Attalum vero, quia ætate proximus, quis non pro rege habeat? neque eo solum, quia tantas præsentis ejus opes cernat, sed quod haud ambiguum prope diem regnaturum eum infirmitate ætateque Eumenis esset, nullam stirpem liberum habentis: (necdum enim agnoverat ⁸⁵ eum, qui postea regnavit). ⁸⁶ Quid attineret vim adferre rei, sua sponte mor ad eum adventuræ? Accessisse etiam novam tempestatem regno tumultus Gallici, cui vir consensu et concordia regum resisti queat. Si vero ad externum bellum domestica seditio adjiciatur, sisti non posse; ⁸⁷ nec aliud eum, quam, ne frater in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum. Si utraque gloriosa res esset, et servasse fratri regnum, et eripuisse; servati tamen regni, quæ juncta pietati sit, potiore laudem fuisse. Sed enimvero quum detestabilis altera res et proxima parricidio sit, quid ad deliberationem dubii superesse? Utrum enim partem regni petiturum esse, an totum erepturum? si partem; ambo infirmos, distractis viribus, et omnibus injuriis obnoxios fore: si totum; privatumne ergo majorem fratrem, an exulem illa ætate, illa corporis infirmitate, ⁸⁸ an ultimum mori jussurum? Egregium enim (ut fabulis traditus inpiorum fratrum eventus taceatur) Persei exitum videri, qui ex fraterna cæde raptum diadema in templo Samothracum, velut præsentibus Diis exigentibus pœnas, ad pedes victoris hostis prostratus posuerit. Eos ipsos, qui, non illi amici, sed Eumeni infesti, stimulent eum, pietatem constantiamque laudaturos, si fidem ad ultimum fratri præstitisset.

Stratio obtemperat Attalus.

XX. Hæc plus valere in Attali animo. Itaque introductus in senatum, gratulatus victoriam, et sua merita eo bello fratrisque, si qua erant, et Gallorum defectionem, quæ nuper ingenti motu facta erat, exposuit. Petiit, ut legatos

84 *Tempestivis temporibus]* Lege cum Gronovio, *tempestivis sermonibus*.

85 *Eum qui postea regnavit]* Attalum Philometora, qui regnavit post hunc Attalum patrum suum, et hærede populo Romano decessit.

86 *Quid attineret vim afferre]* Admittimus emendationem Gronovii: *quid attinere vim afferri*.

87 *Nec aliud eum quam]* Recte censet Dujatius hic nulla mutatione opus esse. Sufficit ex more Livii supplere effecturum. *Nec aliud eum effecturum, quam sibi ipsi spem propinquam regni erepturum, ne frater in*

regno moriatur, id est, dum vetat ne frater in regno moriatur. Ne frater in regno moriatur, hoc assequetur ipse, ut sibi spem propinquam regni eripiat. Ceterum ingeniosa tamen est Gronovii emendatio: *Nec aliud eum fratri, quam ne in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum*.

88 *An ultimum]* *Ultimum* hic interpretatur *ad ultimum*, *denique*. Particulam *an*, quam mutat Gronovius in *ad*, retinendam esse existimamus, ut tertium hoc sit divisionis membrum.

mitteret ad eos, quorum auctoritate ab armis avocarentur. U. C. 585. His pro regni utilitate editis mandatis, Ænum sibi et Maroneam petiit. Ita destituta eorum spe, qui, fratre accusato, partitionem regni petiturum crediderant, ⁸⁹ curiam^p excessit. ⁹⁰ Ut raro alias quisquam, rex aut privatus, tanto favore tantoque omnium adsensu est auditus; omnibus honoribus muneribusque, et præsens est cultus, et proficiscentem prosecuti sunt. Inter multas Asiæ Græciæque legationes Rhodiorum maxime legati civitatem converterunt. nam quum ^{Rhodiorum legati.} primo in veste candida visi essent, quod gratulantes decebat, et, si sordidam vestem habuissent, lugentium Perseicæ præbere speciem poterant; postquam consulti ab M. Junio consule Patres, stantibus in comitio legatis, an locum, lautia, senatumque darent, nullum hospitale jus in iis servandum censuerunt; egressus e curia consul, quum Rhodii, gratulatum se de victoria purgatumque civitatis crimina ^{Male ex-} dicentes venisse, petissent, ut senatus sibi daretur, pronunciat: *Sociis et amicis et alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos, et senatum dare consuesse: Rhodios non ita meritos eo bello, ut* ^{cepti.} ⁹¹ *amicorum sociorum numero habendi sint.* His auditis, prostraverunt se omnes humi, consulemque et cunctos, qui aderant, orantes, ne nova falsaque crimina plus obesse Rhodiis æquum censerent, quam antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Extemplo, veste sordida sumta, domos principum cum precibus ac lacrimis circumibant, orantes, ut prius cognoscerent causam, quam ⁹² condemnarentur.

XXI. M'. Juventius Thalna prætor, cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, populum adversus Rhodios indicabat: rogationemque promulgaverat, *Ut Rhodiis bellum* ^{Thalnae rogatio contra Rhodios.} *indiceretur: et ex magistratibus ejus anni deligerent, qui ad id bellum cum classe mitteretur, se eum sperans futurum esse.*

^p curia Gron.

⁸⁹ *Curiam excessit*] Vulgo *curia*. At prima editio habet quomodo edidimus, teste Gronovio. Et sic sæpe Livius.

⁹⁰ *Ut raro alias*] Recte idem Gronovius delet voculam *ut*. Ceterum hic operæ pretium est supplere ea ex Polybio quæ Livius, quum cetera ex eo exscriberet, omisit, seu quia falsa putabat, seu quia Romanis parum decora, nimium indulgens cæco in patriam amori, noluit historiæ suæ inserere. Tradit ergo Polybius, ^{legat. 93.} Ænum et Maroneam primo concessas esse Attalo, et decretam legationem ad Gallos, et omnibus honoribus muneribusque eum magnifice cultum esse, quia sperabant Patres iterum illum aditum ad eos, postulaturumque ut

regnum Eumenis secum divideretur. Quæ ubi spes eos frustrata est, tum vero eos, quum etiamnum esset in Italia Attalus, liberas esse jussisse Ænum et Maroneam urbes, promissionis factæ Attalo oblitus. Præterea misisse quidem legationem ad Gallos. Sed quomodo de ea loquitur Græcus scriptor, quamvis rem clare non explicet, satis indicat ea mandata legatis data, ex quibus potius confirmarentur Gallorum animi ad bellum, quam Eumeni et Attalo conciliarentur. Idem suspicari possumus ex ipso Livio ^{infra c. 34.}

⁹¹ *Amicorum sociorum*] Lege cum Gronovio *sociorumve*.

⁹² *Condemnarentur*] Melius *condemnarent*.

U. C. 585. Huic actioni M. Antonius et M. Pomponius tribuni plebis
A. C. 167. adversabantur. Sed et prætor novo maloque exemplo rem
ingressus erat, quod, ante non consulto senatu, non consuli-
bus certioribus factis, de sua unius sententia rogationem
ferret, *Vellent, juberentne, Rhodiis bellum indici?* quum an-
tea semper prius senatus de bello consultus esset, deinde ad
populum latum; ⁹³ et tribuni plebis, quum ita traditum es-
set, ne quis prius intercederet legi, quam privatis suadendi
dissuadendique legem potestas facta esset; eoque persæpe
evenisset, ut, qui non professi essent se intercessuros, anim-
adversis vitiis legis ⁹⁴ ex ratione dissuadentium, interce-
derent; et, qui ad intercedendum venissent, desisterent,
victi auctoritatibus suadentium legem. Tum inter præto-
rem tribunosque omnia intempestive agendi certamen erat.
Tribuni festinationem prætoris ante tempus intercedendo,

* * *

in adventum im-⁹⁵

* * *

Oratio Rho-
diorum in
senatu.

XXII. *** *peccaverimusne, adhuc dubium est: poenas, igno-
minias omnes jam patimur. Antea, Karthaginiensibus victis,
Philippo, Antiocho superatis, quum Romam venissemus, ex pub-
lico hospitio in curiam gratulatum vobis, Patres conscripti, ex
curia in Capitolium ad Deos vestros ⁹⁵ dona ferentes¹; nunc ex
sordido deversorio, vix mercede recepti, ac prope hostium more ex-
tra urbem manere jussi, in hoc squalore venimus in curiam Ro-
manam Rhodii, quos provinciis nuper Lycia atque Caria, quos
præmiis atque honoribus amplissimis donastis. Et Macedonas Il-
lyriosque liberos esse (ut audimus) jubetis, quum servierint, ante-
quam vobiscum bellarent: (nec cujusquam fortunæ invidemus,
immo agnoscimus clementiam populi Romani) Rhodios, qui nihil
aliud quam quieverunt hoc bello, hostes ex sociis facturi estis?
Certe quidem vos estis Romani, qui ideo felicia bella vestra esse,
quia justa sint, præ vobis fertis, nec tam exitu eorum, ⁹⁶ quod
vincatis, quam principiis, quod non sine causa suscipiatis, glori-
amini. Messana in Sicilia obpugnata Karthaginienses, Athe-
næ obpugnatae et Græcia in servitutem petita, et adjutus Han-
nibal pecunia, auxiliis, Philippum hostem fecerunt. Antiochus*

⁹⁵ *intercedendo in adventum imperatoris sine lacunæ significatione Gron. 1 add. veniebamur Gron. [deducebamur] Crev.*

⁹³ *Et tribuni plebis]* Supple, *novo maloque exemplo adversabantur huic actioni.*

⁹⁴ *Ex ratione dissuadentium]* Gronovius emendat *ex oratione.*

⁹⁵ *Dona ferentes deducebamur]* Ul-

tima vox a nobis adjecta est. Sigonius voluerat *veniebamur*: minus aut proprie, aut eleganter.

⁹⁶ *Quod vincatis]* Hoc debetur Gronovio. Antea *quod vindicatis.*

ipse, ultro ab Ætolis hostibus vestris arcessitus, ex Asia classe in U. C. 585. Græciam trajecit; Demetriade, et Chalcide, et saltu Thermopy- A. C. 167. larum occupato, de possessione imperii vos deicere conatus. Cum Perseo socii vestri obpugnati, alii interfecti reguli principesque gentium aut populorum, caussa belli vobis fuere. Quem tandem titulum nostra calamitas habitura est, si perituri sumus? Nondum segrego civitatis causam a Polyarato et Dinone, civibus nostris, et iis, quos, ut traderemus vobis, adduximus. Si omnes Rhodii æque noxii essemus, quod nostrum in hoc bello crimen esset? Persei partibus favimus; et, quemadmodum Antiochi Philippique bello pro vobis adversus reges, sic nunc pro rege adversus vos stetimus. Quemadmodum soleamus socios juvare, et quam inpigre capessere bella, C. Livium, L. Æmiliū Regillum interrogate, qui classibus vestris in Asia præfuerunt. Numquam vestrae naves pugnare sine nobis. nostra classe pugnavimus semel ad Samum, iterum in Pamphylia adversus Hannibalem imperatorem. quæ victoria nobis eo gloriosior est, quod, quum ad Samum magnam partem navium adversa pugna et egregiam juventutem amisissimus, ne tanta quidem clade territi, iterum ausi sumus regiæ classi ex Syria venienti obviam ire. Hæc non gloriandi caussa retuli, (neque enim ea nunc nostra est fortuna) sed ut admonerem, quemadmodum adjuvare socios solerent Rhodii.

XXIII. Præmia, Philippo et Antiocho devictis, amplissima accepimus a vobis. Si, quæ vestra nunc est fortuna Deum beniginitate et virtute vestra, ea Persei fuisset, et præmia petitem ad victorem regem venissemus in Macedoniam, quid tandem dicemus? Pecuniane a nobis adjutum, an frumento? auxiliis terrestribus, an navalibus? quod præsidium tenuisse nos? ubi pugnassemus aut sub illius ducibus, aut per nos ipsos? Si quæreretur, ubi miles noster, ubi navis intra præsidia sua fuisset; quid responderemus? Causam fortasse diceremus apud victorem, quemadmodum apud vos dicimus. Hoc enim legatos utroque de pace mittendo consecuti sumus, ⁹⁷ ut ne ab utraque parte gratiam iniuremus; ab altera etiam crimen et periculum esset. Quamquam Perseus vere objiceret, id quod vos non potestis, Patres conscripti, nos principio belli misisse ad vos legatos, qui pollicerentur vobis, quæ ad bellum opus essent; ⁹⁸ navalibus, armis, juventute nostra, sicut prioribus bellis, ad omnia paratos fore. Ne præstaremus, per vos stetit, qui de quacumque caussa tum adspersati nostra auxilia estis. Neque fecimus igitur quidquam tamquam hostes, neque bonorum sociorum defuimus officio; sed a vobis prohibiti præstare fuimus. Quid igitur? nihilne factum neque dictum est in civitate vestra, Rhodii, quod nolletis, quo merito offenderetur

97 Ut ne ab utraque parte] Lege cum Gronovio ut ab neutra parte.

98 Navalibus armis] Hic rursus emendat Gronovius, navibus, armis.

U. C. 585. *populus Romanus? Hinc jam non, quod factum est, defensurus*
 A. C. 167. *sum, (non adeo insanio) sed publicam causam a privatorum*
culpa segregaturus. Nulla enim est civitas, quæ non et impro-
bos cives aliquando, et inperitam multitudinem semper habeat.
Etiam apud vos fuisse audiui, qui adsentando multitudini gras-
sarentur: et secessisse aliquando a vobis plebem, nec in potestate
vestra rempublicam fuisse. Si hoc in hac tam bene morata civitate
accidere potuit, mirari quisquam potest, aliquos fuisse apud nos,
qui, regis amicitiam petentes, plebem nostram consiliis deprava-
rent? qui tamen nihil ultra valuerunt, quam ut in officio ces-
saremus. Non præteribo id, quod gravissimum est in hoc bello
crimen civitatis nostræ. Legatos eodem tempore et ad vos, et
ad Persea de pace misimus: quod infelix consilium furiosus (ut
postea audivimus) orator stultissimum fecit: quem sic locutum
constat, tamquam C. Popillius legatus Romanus, quem ad sub-
movendos a bello Antiochum et Ptolemæum reges misistis, loque-
retur. Sed tamen ea, sive superbia sive stultitia adpellanda est,
eadem, quæ apud vos, et apud Persea fuit. Tam civitatum,
quam singulorum hominum mores sunt: gentes quoque aliæ ira-
cundæ, aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem
proniores, aliæ sunt. Atheniensium populum fama est celerem et
supra vires audacem esse ad conandum: Lacedæmoniorum cunc-
tatorem, et vix in ea, quibus fidit, ingredientem. Non negave-
rim, et totam Asiæ regionem inaniora parere ingenia, et nostro-
rum tumidiorem sermonem esse, quod excellere inter finitimas
civitates videamur; et id ipsum non tam viribus nostris, quam
vestris honoribus ac judiciis. Satis quidem et tunc in præsentia
castigata illa legatio erat, cum tam tristi responso vestro dimissa.
si tum parum ignominiae pensum est, hæc certe tam miserabilis
ac supplex legatio etiam insolentioris, quam illa fuit, legationis
satis magnum piaculum esset. Superbiam, verborum præsertim,
iracundi oderunt, prudentes inrident; utique si inferioris ad-
versus superiorem est: capitali poena nemo umquam dignam judi-
cavit. Id enimvero periculum erat, ne Romanos Rhodii con-
temnerent. Etiam Deos aliqui verbis ferocioribus increpant,
nec ob id quemquam fulmine ictum audimus.

XXIV. *Quid igitur superat, quod purgemus, si nec factum*
hostile ullum nostrum est, et verba tumidiora legati obfensionem
aurium, non perniciem civitatis, meruerunt? ⁹⁹ *Voluntatis nos-*
træ tacitæ velut litem æstimari vestris inter vos sermonibus audio,

⁹⁹ *Voluntatis nostræ tacite]* Amplectimur sine ulla dubitatione emendationem Perizonii: *voluntatis nostræ tacitæ.* Rhodii modo probaverunt nulum suum factum hostile esse; dicta superba, sed contemnenda. Superest expendenda tacita voluntas. Nec causa

erat, ut recte observat Perizonius, senatoribus Romanis, cur tacita continerent ea quæ de Rhodiis sentiebant. *Voluntatis æstimare litem* est expendere quam mulctam poenamve voluntas mala mereatur.

Patres conscripti : fuisse nos regi, et illum vincere maluisse ; U. C. 585. *ideo bello persequendos esse credunt. Alii vestrum, voluisse* A. C. 167. *quidem nos hoc, non tamen ob id bello persequendos esse : neque moribus, neque legibus ullius civitatis ita comparatum esse, ut, si quis vellet inimicum perire, ¹ si nihil fecerit, quo id fiat, capitis damnetur. His, qui nos pœna, non crimine, liberant, gratiam quidem habemus : ipsi nobis hanc dicimus legem ; si omnes volumus, quod arguimur, non distinguimus voluntatem a facto : omnes plectamur. Si alii principum nostrorum vobis, alii regi faverunt ; non postulo, ut propter nos, qui partium vestrarum fuimus, regis fautores salvi sint : illud deprecor, ne nos propter illos pereamus. Non estis vos illis infestiores, quam civitas ipsa ; ² et hoc qui sciebant, plerique eorum aut profugerunt, aut mortem sibi consciverunt. alii, damnati a nobis, in potestate vestra erunt, Patres conscripti. Ceteri Rhodii, sicut gratiam nullam meriti hoc bello, ita ne pœnam quidem sumus. Priorum nostrorum benefactorum cumulus hoc, quod nunc cessatum in officio est, expleat. Cum tribus regibus gessistis bella per hos annos. ne plus obsit nobis, quod uno bello cessavimus, ³ quam quod duobus bellis pro vobis pugnavimus. Philippum, Antiochum, Persea, tamquam tres sententias, ponite. duæ nos absolunt : ⁴ una dubia est, ut gravior sit. ⁵ Illi de nobis si judicarent, damnati essemus. vos judicate, Patres conscripti, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur. Non enim de bello deliberatis, Patres conscripti, quod inferre potestis, gerere non potestis ; quam nemo Rhodiorum arma adversus vos laturus sit. Si perseverabitis in ira, tempus a vobis petemus, quo hanc funestam legationem domum referamus : omnia libera capita, quidquid Rhodiorum virorum, feminarum est, cum omni pecunia nostra naves conscendemus ; ac, relictis penatibus publicis privatisque, Romam veniemus : et, omni auro et argento, quidquid publici, quidquid privati est, in comitio, in vestibulo curiæ vestræ, cumulado, corpora nostra conjugumque ac liberorum vestræ potestati permittemus, hic passuri, quodcumque patiendum erit. procul ab oculis nostris urbs*

¹ Si nihil fecerit] Vetus exemplar habuit, teste Gronovio, ut si nihil fecerit. Deleverunt et ut editores, tanquam supervacuum. At Gronovius etiam scripsisse Livium credit, ut is si nihil fecerit. Vid. supra l. XXII. c. 11. et l. XXXVI. c. 3.

² Et hoc qui sciebant] Legit Perizonius, et hoc quia sciebant.

³ Quam quod] Lege quam prosit quod.

⁴ Una dubia est, ut gravior sit] Hunc locum mendii arguit Gronovius : sed immerito. Una sententia, inquit Rhodii, ut gravior sit, id est, et-

iamsi severior, durior sit, dubia est. Si quis, inquit, benigne de nobis judicare vellet, etiam in bello adversus Persea nos aliqua in parte socialibus officiis non defuisse existimaret, quum nostram Romanis operam initio hujus belli polliciti fuerimus. Sed si severius ac gravius rem aestimare velit ; nihil amplius facere poterit, quam ut de nostra erga Romanos fide dubitet. Dubia erit ejus sententia : non absolvet nos quidem, sed nec damnabit.

⁵ Illi] Philippus, Antiochus, atque etiam Perseus.

U. C. 585. *nostra diripiatur, incendatur. Hostes Rhodios esse, Romani
A. C. 167. judicare possunt: est tamen et nostrum aliquod de nobis iudicium,
quo numquam judicabimus nos vestros hostes: nec quidquam
hostile, etiam si omnia patiemur, faciemus.*

Rhodiis an-
ceps re-
sponsum
datum.

Rhodii so-
cietatem a
Rom. pe-
tunt.

XXV. ⁷ Secundum talem orationem universi rursus pro-
ciderunt, ramosque oleæ supplices jactantes, tandem exci-
tati, curia excesserunt. Tunc sententiæ interrogari coeptæ.
Infestissimi Rhodiis erant, qui consules prætoresve aut le-
gati gesserant in Macedonia bellum. Plurimum caussam
eorum adjuvit M. Porcius Cato; qui, asper ingenio, tum
lenem mitemque senatorem egit. ⁸ Non inseram simulacrum
viri copiosi, quæ dixerit, referendo: ⁹ ipsius oratio scripta
exstat, Originum quinto libro inclusa. Rhodiis responsum
ita redditum est, ut nec hostes fierent, nec socii permane-
rent. ¹⁰ Philocrates et Astymedes principes legationis erant.
Partem cum Philocrate renunciare Rhodum legationem
placuit, partem cum Astymede Romæ subsistere⁹, ¹¹ quæ
agerentur, sciret, certioresque suos faceret. In præsentia
deducere ante certam diem ex Lycia Cariaque ¹² jusserunt
præfectos. Hæc Rhodum nunciata, quæ per se tristia
fuissent, quia majoris mali levatus erat timor, quum bellum
timuissent, in gaudium renunciata verterunt. Itaque ex-
templo coronam ¹³ viginti millium aureorum decreverunt:
¹⁴ Theodotum, præfectum classis, in eam legationem mise-
runt. Societatem ab Romanis ita volebant peti, ut nullum
de ea re scitum ¹⁵ populi fieret, aut literis mandaretur:
¹⁶ quod, nisi impetrarent, major repulsis ignominia esset.

⁹ ins. [ut] Crév.

⁶ *Quo nunquam judicabimus*] Ne-
scimus unde invecum fuerit illud *quo*.
Veteres editi habent *quod*, quomodo
legit et ipse Gronovius, ut ex ejus nota
apparet. Reponit ille *qui*: atque id
melius videtur.

⁷ *Secundum talem orationem*] Lon-
ge diversam habuit orationem Astyme-
des, quam edidisse eum in vulgus tra-
dit Polybius, legat. 93. qui et hoc gra-
vissimum reprehendit, quod Rhodius
orator ita suos liberare culpa conaretur,
ut Græcos ceteros accusaret.

⁸ *Non inseram*] Non inseram hoc
loco imaginem adumbratam eloquen-
tiae Catonis, scribendo orationem tan-
quam ab illo habitam.

⁹ *Ipsius oratio scripta exstat*] Ejus
orationis multa capita refert, et defen-
dit adversus Tironem A. Gellius l.
VII c. 3.

¹⁰ *Philocrates et Astymedes princi-
pes legationis*] Duplicem legationem a
Rhodiis missam esse docet Polybius

ibid. quarum alterius Philocrates, alte-
rius Astymedes princeps erat.

¹¹ *Ut quæ agerentur sciret*] Parti-
culam *ut* addidit Clericus. Gronovius
legit: *qui quæ agerentur scirent, cer-
tioresque suos facerent*. Elige utrum
malis.

¹² *Jusserunt*] Patres Romani.

¹³ *Viginti millium aureorum*] Po-
lybius habet tantummodo decem. Vi-
ginti millia aureorum æquiparantur
pondere marcis nostratibus 625. Eju-
dem pretii et ponderis coronam obtu-
lisse legati Pamphylii memorantur,
supra l. XLIV. c. 14.

¹⁴ *Theodotum*] Theætetam vocat
Polybius.

¹⁵ *Populi*] Rhodii.

¹⁶ *Quod, nisi impetrarent*] Quia, si
non impetrarent, postquam populus et
universa civitas id postulandum decre-
set, major ignominia futura erat re-
pulsis, quam si præfectus classis id
quasi suo nomine petere videretur.

Præfecti classis id unius erat jus, ut agere de ea re sine ro- U. C. 585.
gatione ulla perlata posset. nam ita per tot annos in amici- A. C. 167.
tia fuerant, ut sociali fœdere se cum Romanis non inliga-
rent ob nullum aliam causam, quam ne spem regibus ab-
scinderent auxilii sui, si cui opus esset, neu sibi ipsis fructus
ex benignitate et fortuna eorum percipiendi. Tunc utique
petenda societas videbatur; non quæ tutiores eos ab aliis
faceret, (nec enim timebant quemquam, præter Romanos)
sed quæ ipsis Romanis minus suspectos. Sub idem fere
tempus et Caunii descivere ab his, et Mylasenses Euromen-
sium oppida occuparunt. Non ita fracti animi civitatis
erant, ut non sentirent, si Lycia et Caria ademptæ ab Roma-
nis forent, cetera aut se ipsa per defectionem liberarent,
aut a finitimis occuparentur, includi se insulas parvæ et
sterilis agri litoribus, quæ nequaquam alere tantæ urbis po-
pulum posset. missa igitur juventute, propere et Caunios,
quamquam Cibratarum adsciverant auxilia, coëgerunt im-
perio parere; et Mylasenses Alabandenosque, qui, Euro-
mensium provincia adempta, ad ipsos conjuncto exercitu
venerunt, circa Orthosiam acie vicerunt.

XXVI. Dum hæc ibi, alia in Macedonia, alia Romæ
geruntur; interim in Illyrico L. Anicius, rege Gentio, sicut
ante dictum est, in potestatem reducto, Scodraë, quæ regia Anicil reo
gestæ in
Epiro.
fuerat, præsidio inposito Gabinium præfecit, Rhizoni et
Olcinio urbibus opportunis C. Licinium. Præpositis his
Illyrico, cum reliquo exercitu in Epirum est profectus. ubi
prima Phanota ei dedita, tota multitudine cum infulis ob-
viam effusa. hic præsidio inposito, in Molossidem trans-
gressus: cujus omnibus oppidis, præter Passaronem, et
Tecomonem, et Phylacen, et Horreum, receptis, primum ad
Passaronem ducit. Antinous et Theodotus principes ejus
civitatis erant, insignes et favore Persei, et odio adversus
Romanos: iidem universæ genti auctores desciscendi ab Ro-
manis. Hi conscientia privatæ noxæ, quia ipsis nulla spes
veniæ erat, ut communi ruina patriæ obprimerentur, clause-
runt portas, multitudinem, ut mortem servituti præponerent,
hortantes. Nemo adversus præpotentes viros hiscere audebat.
Tandem Theodotus quidam, nobilis et ipse adolescens, quum
major a Romanis metus timorem a principibus suis vicisset,
Quæ vos rabies, inquit, agitat, qui duorum hominum noxæ ¹⁸ ci-

17 *Olcinio*] Hæc est vera hujus no-
minis scriptura, quam exhibet prima
editio, et retinuit quoque Sigonius.
1781 editi *Olcinio*. Sed bis infra incolæ
ejus oppidi nominantur *Olciniatæ*, et
eodem modo a Ptolemæo ipsam urbem
nominari observat Cellarius, 'Ολκίνιον.

18 *Civitatis accessionem facitis*] Longe elegantius est, quod suggerit
Gronovius, *civitatem*: nec dubitamus
sic dedisse Livium. Sensus est: qui
vultis civitatem sequi fortunam duo-
rum maxiorum capitum.

U. C. 585. *vitatis accessionem facitis? Equidem pro patria qui letum ob-*
 A. C. 167. *petissent, sæpe fando audiri: qui patriam pro se perire æquum*
censerent, hi primi inventi sunt. Quin aperimus portas, et im-
perium accipimus, quod orbis terrarum acceperit? Hæc dicentem
quum multitudo sequeretur, Antinous et Theodotus in pri-
am stationem hostium intruperunt, atque ibi, obferentes se
ipsi vulneribus, interfecti. urbs dedita est Romanis. Simili
pertinacia ¹⁹ *Cephalii principis clausum Tecmonem, ipso in-*
terfecto, per deditionem recepit. Nec Philace, nec Horreum,
obpugnationem tulerunt. Pacata Epiro, divisisque in hiberna
copiis per opportunas urbes, regressus ipse in Illyricum, Sco-
dræ, quo quinque legati ab Roma venerant, evocatis ex tota
provincia principibus, conventum habuit. Ibi pro tribunali
pronunciavit de sententia consilii: Senatum populumque
Romānum Illyrios esse liberos jubere. præsidia ex omnibus
oppidis, arcibus, et castellis sese deducturum. Non solum liberos,
sed etiam immunes fore Issenses, et Taulantios, Dassaretiorum
²⁰ *Pirustas, Rhizonitas, Olciniatas, quod, incolumi Gentio, ad*
Romanos defecissent. Daorseis quoque immunitatem dare; quod,
relicto Caravantio, cum armis ad Romanos transissent. Sco-
drensibus, et Dassarensibus, et ²¹ *Selepitanis, ceterisque Illyriis,*
rectigal dimidium ejus, quod regi ²² *pendissent. Inde in tres*
partes Illyricum divisit. unam eam fecit, quæ supra dicta
est; alteram Labeatas omnes; tertiam ²⁴ *Agravonitas, et*
Rhizonitas, et Olciniatas, adcolasque eorum. hac formula
dicta in Illyrico, ipse in Epiri Passaronem in hiberna re-
diit.

Decretum
de Illyriis.

Macedoniæ
tres urbes
direptæ a
Rom.

XXVII. Dum hæc in Illyrico geruntur, Paullus ante
 adventum decem legatorum Q. Maximum filium, jam ab
 Roma regressum, ad Æginium et Agassas diripiendas mittit:
 Agassas, quod, quum Marcio consuli tradidissent urbem,
 petita ultro societate Romana, defecerant rursus ad Persea:
 Æginiensium novum crimen erat. famæ de victoria Roma-
 norum fidem non habentes, in quosdam militum, urbem

¹⁹ *Cephalii principis]* Sic nomen
 hujus insignis viri edunt et Polybius in
 Excerpt. de Virt. et Vit. l. XXVII. et
 ipse Livius supra l. XLIII. c. 18. Vul-
 gati hic habent *Cephalenis*.

²⁰ *Pirustas]* Sic legi jussit Sigonius
 ex Ptolemæo et Strabone. Antea *Ti-*
rustas.

²¹ *Selepitanis]* Dujatius suspicatur
 hoc nomen corruptum esse ex *Separis*,
Æpētitiis, qui apud Plinium appellan-
 tur, l. III. c. 22. Sed fortasse non est
 quod mirumur ignotum nobis populi
 nomen occurrere: nec quidquid igno-
 rumus, statim pro suspecto habendum
 est.

²² *Pendissent]* Usitatius foret *pe-*
pendissent. Vid. tamen de hoc verbo
 Nov. Method. Ling. Lat.

²³ *Unam eam fecit, quæ supra dicta*
est] Ubinam? Vel hic aliqua interci-
 derunt, vel rem non parum sano fasti-
 diosam indiligentius transcurrit Li-
 vius. Ut ut sit, certe haud facile defi-
 niri potest ex antecedentibus, quos po-
 pulos habuerit prima hæc Illyrici pars.

²⁴ *Agravonitas]* Fortasse *Ærivi-*
onitas. Æriviū urbe est Dalmatæ,
 memorata Plinio et Ptolemæo. DUJA-
 TIUS. Sed ab *Æriviis* urbe non bene
 formaretur nomen gentilitium *Æri-*
onitæ. Liceat aliqua ignorare.

ingressos, hostiliter sævierant. Ad Æniorum quoque hos- U. C. 585.
tiliter urbem diripiendam L. Postumium misit, quod perti- A. C. 167.
nacijs, quam finitimæ civitates, in armis fuerant. Autumni
fere tempus erat; cujus temporis initio circummeundam ^{Paullus}
Græciam, visendaque, ^{Græciam} ^{peragrat.} ²⁵ quæ nobilitata fama magis auribus
accepta sunt, quam oculis noscuntur, ut statuit, præposito
castris C. Sulpicio Gallo, profectus cum haud magno comi-
tatu, tegentibus latera Scipione filio et Athenæo Eumenis
regis fratre, per Thessaliam Delphos petit, inclitum oracu-
lum: ubi, sacrificio Apollini facto, inchoatas in vestibulo
columnas, quibus inposituri statuas regis Persei fuerant,
suis statujs victor destinavit. Lebadia quoque templum
²⁶ Jovis Trophonii adiit. ibi quum vidisset os specus, per
quod oraculo utentes sciscitatum Deos descendunt, sacrificio
Jovi Hercynnæque facto, quorum ibi templum est, Chalci-
dem ad spectaculum ²⁷ Euripi * ¹ ævoque ante insulæ, ponte
continenti junctæ, descendit. A Chalcide Aulidem trajicit,
trium millium spatio distantem, portum inclitum statione
quondam mille navium Agamemnoniæ classis, Dianæque
templum, ubi navibus cursum ad Trojam, filia victima aris
admota, rex ille regum petiit. Inde Oropum Atticæ ven-
tum est; ²⁸ ubi pro Deo vates Amphilochns colitur, tem-
plumque vetustum est, fontibus rivisque circa amœnum.
Athenas inde, ²⁹ plenas quidem et ipsas vetustate famæ,
multa tamen visenda habentes: arcem, ³⁰ portus, muros
Piræum urbi jungentes, ³¹ navalia magnorum imperatorum,
simulacra Deorum hominumque, omni genere et materiæ et
artium insignia.

XXVIII. Sacrificio Minervæ præsidi arcis in urbe facto

* abest nota lacunæ Crev.

²⁵ *Quæ . . . magis auribus accepta sunt, quam oculis noscuntur*] Quæ vulgo plerique auribus accipere satis habent, nec curant etiam noscere oculis.

²⁶ *Jovis Trophonii*] De Trophonii oraculo, et Hercynna, quæ infra nominatur, vid. Pausaniam in Bœoticis. Ibi fuse descriptum reperies et locum ipsum, et ritum consulendi oraculi. Ostorum male hic olim legebatur *Trophonius*. Correxerit Sigonius.

²⁷ *Euripi ævoque ante insulæ*] Lege *Euripi Eubææque insulæ*: quod dudum monuerunt Sigonius et Gronovius.

²⁸ *Ubi pro deo vates Amphilochns colitur*] Non sine causa existimat Dujatius Livium hoc loco *Amphilochnm* dixisse pro *Amphiarao*. Vid. Pausaniam in Atticis.

²⁹ *Plenas quidem et ipsas vetustate*

sumæ, multa tamen] Plenas quidem monumentis vetustatis, quæ nihil aliud insigne habeant, quam quod representant heroicorum temporum memoriam; multa tamen habentes, quæ per se ipsa, et ob structuræ magnificentiam, aut excellentiam artificii, visenda sint.

³⁰ *Portus*] In Piræo solo tres erant portus. Præterea et duos alios ad Munychiam et ad Phalerum portus habebant Athenienses. Vid. Pausan. Att. initio.

³¹ *Navalia magnorum imperatorum*] Navalia non sunt imperatorum, sed populi. Videtur excidisse aliqua vox, puta *monumenta*, aut alia non ab- similis sensus. Sic igitur legendum et distinguendum erit: *navalia, magnorum imperatorum monumenta, simulacra deorum hominumque*.

U. C. 525.
A. C. 167.

profectus, Corinthum altero die pervenit. urbs erat tunc præclara ³² ante excidium. arx quoque et Isthmus præbuere spectaculum: ³³ arx inter omnia in inmanem altitudinem edita, scatens fontibus: Isthmus duo maria, ab occasu et ortu solis finitima, artis faucibus dirimens. Sicyonem inde et Argos nobiles urbes adit: inde haud parem opibus Epidaurum, sed inclitam Æsculapii nobili templo; quod, quinque millibus passuum ab urbe distans, nunc vestigiis revulsorum donorum, tum donis dives erat, quæ remediorum salutarium ægri mercedem sacraverant Deo. Inde Lacedæmonem adit, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque memorabilem: unde per Megalopolim Olympiam adscendit. Ubi et alia quidem spectanda visa, et, Jovem velut præsentem intuens, ³⁴ motus animo est. Itaque, haud secus quam si in Capitolio inmolaturus esset, sacrificium amplius solito adparari jussit. Ita peragrata Græcia, ut nihil eorum, quæ quisque Persei bello ³⁵ privatim aut publice sensisset, inquireret, ne cujus metu sollicitaret animos sociorum, ³⁶ Demetriadem quum revertit, in itinere sordidata turba Ætolorum obcurrit; mirantique et percunctanti, quid esset, defertur, quingentos quinquaginta principes ab Lycisco et Tisippo, circum sesso senatu per milites Romanos, missos a Bæbio præside, interfectos; alios in exsilium actos esse: bonaque eorum, qui interfecti essent, et exsulum ³⁷ possidere, qui arguebant. Jussis Amphipolim adesse, ipse, convento Cn. Octavio Demetriade, postquam fama accidit, trajecisse jam mare decem legatos, omnibus aliis omissis, ³⁸ Apolloniam ad eos pergit. quo quum Perseus obviam Amphipoli nimis soluta custodia processisset, (id diei iter est) ipsum quidem benigne adlocutus est: ceterum, postquam in castra ad Amphipolim venit, graviter increpuisse traditur C. Sulpicium: primum, quod Persea tam procul a se vagari per provinciam ³⁹ passus esset: deinde, quod adeo indulsisset militibus, ut nudare tegulis muros urbis ad tegenda hibernacula sua pateretur. referrique tegula et resarciri tecta, sicut fuerant, jussit. Et Persea quidem

Redit Paulus in Macedoniam.

* est Crev.

32 *Ante excidium*] Corinthus excisa a Mummio est, altero et vicesimo post hunc anno.

33 *Arx inter omnia*] Felicissime Gronovius: *arx intra mœnia*. Docet enim Strabo l. VIII. p. 379. Acrocorinthum communi cum urbe muro cinctam fuisse.

34 *Motus animo est*] Plutarchus refert memorabile Æmilii dictum: Phidias solus, inquit, effinxisse videtur eum Jovem quem cecinit Homerus.

35 *Privatim ac publice*] Magis placet *aut publice*, quomodo legitur in prima editione, teste Hearnio.

36 *Demetriadem quum revertit*] *Macedoniam* Gronovius revertisset.

37 *Possidere, qui arguebant*] Eos qui arguebant, sive accusatores.

38 *Apolloniam*] Intellige Apolloniæ Chalcidicam, sitam inter Chabrium et Strymona fluvios.

39 *Passus est*] Lege cum Gronovio *esset*.

cum majore filio Philippo, traditos A. Postumio, in custodi- U. C. 585.
am misit: filiam cum minore filio, a Samothrace aditos A. C. 167.
Amphipolim, omni liberali cultu habuit.

XXIX. Ipse, ubi dies venit, quo ⁴⁰ adesse Amphipoli Amphipoli
res Mace-
doniae com-
ponit.
denos principes civitatum jusserat, literasque omnes, quæ
ubique depositæ essent, et pecuniam regiam conferri, cum
decem legatis, circumfusa omni multitudine Macedonum, in
tribunali consedit. Adsuetis regio imperio tamen novum for-
mam terribilem præbuit tribunal, ⁴¹ submotor aditus, præco,
adscensus, insueta omnia oculis auribusque; ⁴² quæ vel so-
cios, nedum hostes victos, terrere possent. Silentio per
præconem facto, Paullus Latine, quæ senatui, quæ sibi ex
consilii sententiâ visa essent, pronunciavit: ea Cn. Octavius
prætor (nam et ipse aderat) interpretata sermone Græco
referebat. *Omnium primum liberos esse jubere Macedonas, Decretum
habentes urbes easdem agrosque, utentes legibus suis, annuos de Macedo-
nibus.*
*creantes magistratus: tributum dimidium ejus, quod pependis-
sent regibus, pendere populo Romano. Deinde in quatuor re-
giones dividi Macedoniam. unam fore et primam partem, quod
agri inter Strymonem et Nessum amnem sit: ⁴³ accessurum
huic parti trans Nessum, ad orientem versum, qua Perseus
tenuisset vicos, castella, oppida, præter Ænum, et Maroneam,
et Abdera; trans Strymonem autem vergentia ad occasum,
Bisalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticen adpellant.
Secundam fore regionem, quam ab ortu Strymo amplecteretur
amnis, præter Sinticen Heracleam et Bisaltas: ab occasu qua
Axius terminaret fluvius, additis ⁴⁴ Pæonibus, qui prope Axium
flumen ad regionem orientis colerent. Tertia pars facta, quam
Axius ab oriente, Peneus amnis ab occasu, cingunt: ad septen-
trionem Bora mons objicitur. adjecta huic parti regio Pæoniæ,
qua ab occasu præter Axium amnem porrigitur: Edessa quo-
que et Beræa eodem concesserunt. Quarta regio trans Boram
montem, una parte confinis Illyrico, altera Epiro. Capita*

⁴⁰ *Adesse Amphipoli . . . jusserat]*
Imo *Amphipolim*: ut supra jussis *Am-
phipolim* adesse.

⁴¹ *Summotor aditus]* Lictor qui
summoveret obvios, nec adire ad pro-
consulem sineret.

⁴² *Quæ vel socios, nedum hostes vic-
tos, terrere possent]* Si hæc sana sunt,
habes exemplum particulæ *nedum*
sumptæ pro *non solum*: quod vulgo
negant rectum esse Grammatici. Sed
et ipse Cicero eodem sensu illam usur-
pavit, l. X. ad Att. ep. 16. *Tu quoniam
quartana cares, et nedum morbum re-
movisti, sed etiam gravedinem.* Sic
enim plurimos scriptos habere testan-
tur omnes fere interpretes. Et rursus

Balbus et Oppius in ep. ad Cic. lib.
IX. ad Att. *Nedum hominum humi-
lium, ut nos sumus, sed etiam amplissi-
morum virorum consilia ex eventu, non
ex voluntate, a plerisque probari so-
lent.* Itaque non plane fortasse assen-
tiendum est hac in re communi Gram-
maticorum opinioni.

⁴³ *Accessurum huic parti trans Nes-
sum, ad Orientem versum]* Supple ex
præcedentibus *agrum*, sive *quod agri
sit.* * Sed melius omnino legeretur
versus.

⁴⁴ *Pæonibus]* Hic mendum vulga-
tissimum insederat antiquum codicem,
Legebatur nimirum *Pæonis*. Correx-
it Gronovius.

U. C. 585. *regionum, ubi concilia fierent, primæ regionis Amphipolim,*
 A. C. 167. *secundæ Thessalonicen, tertiæ Pellum, quartæ Pelagoniam*
fecit. Eo concilia ⁴⁵ *sue cujusque regionis indici, pecuniam*
conferri, ibi magistratus creari jussit. Pronunciavit deinde,
⁴⁶ *neque connubium, neque commercium agrorum ædificiorum-*
que inter se placere cuiquam extra fines regionis sue esse. Me-
talla quoque auri atque argenti non exerceri: ferri et æris
permitti. vectigal exercentibus dimidium ejus inpositum,
quod pependissent regi. Et sale in vecto uti vetuit. Dar-
danis repetentibus Pæoniam, quod et sua fuisset, et conti-
nens esset finibus suis, omnibus dare libertatem pronunciavit,
qui sub regno Persei fuissent. Post non impetratam Pæoniam,
⁴⁷ *salis commercium dedit: tertiæ regioni imperavit, ut*
Stobos Pæoniæ deveherent, pretiumque statuit. Navalem
materiam et ipsos cædere, et alios pati vetuit. Regionibus,
quæ ad fines barbaris essent, (excepta autem tertia, omnes
erant) permisit, ut præsidia armata in finibus extremis ha-
berent.

XXX. Hæc, pronunciata primo die conventus, varie
 adfecerunt animos. Libertas præter spem data adrexit, et
 levatum annum vectigal. Regionatim commerciis inter-
 ruptis ⁴⁸ ita videri lacerata, tamquam animalia in artus, al-
 terum alterius indigentes, distracta: adeo, quanta Macedo-
 nia esset, quam ⁴⁹ divisui facilis, ⁵⁰ et a se ipsa quæque con-
 tempta pars esset, Macedones quoque ignorabant. Pars
 prima Bisaltas habet, fortissimos viros, (⁵¹ trans Nessim
 amnem incolunt et circa Strymoneum) et multas frugum
 proprietates, et metalla, et opportunitatem Amphipolis:
 quæ objecta claudit omnes ab oriente sole in Macedoniam
 aditus. Secunda pars celeberrimas urbes, Thessalonicen et
 Cassandriam, habet; ad hoc Pallenen, fertilem ac frugife-
 ram terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent

et del. Gron.

⁴⁵ *Sue cujusque regionis]* Potius
sua, inquit Gronovius. Vid. supra l.
 III. c. 23. et l. XXV. c. 17.

⁴⁶ *Neque connubium, neque com-*
mercium] Jam olim similis lex a Ro-
 manis dicta Latinis et Hernicis, VIII.
 14. IX. 43.

⁴⁷ *Salis commercium dedit]* Per-
 misit Dardanis salem ex Macedonia
 mercari: quem ut facilius Dardani ha-
 bere possent, imperavit tertiæ regioni,
 ubi nimirum maxima salis copia erat,
 ut Stobos deveherent, quod oppidum
 hand procul aberat a Dardanorum fini-
 bus.

⁴⁸ *Ita videri lacerata]* Nihil est ad
 quod referri possit *et lacerata*. Lege

omnino *lacerati*, nempe ipsi Macedo-
 nes.

⁴⁹ *Divisui facilis]* Fortasse scripsit
 Livius *divisu*. Sed tamen tam videtur
 dici posse regio *divisui facilis*, quam
cibus facillimus ad concoquendum,
 quomodo locutus est Cicero, l. II. de
 Fin. c. 20.

⁵⁰ *Et a se ipsa quæque contempta*
pars] Dubitari non potest, quin Livius
 scripserit, *et se ipsa quæque contempta*
pars esset: id est, quam sibi ipsa quæ-
 que pars sufficeret.

⁵¹ *Trans Nessim amnem incolunt]*
 Imo *citra Nessim*, si reliquam Mac-
 doniam respicias, et Romam quoque,
 ubi Livius scribebat.

Partes Ma-
 cedoniæ
 quatuor.

tus ad Toronen ac montem Atho, (⁵² Ænæe vocant hunc) U. C. 385. ad insulam Eubœam, alii ad Hellespontum opportune A. C. 167. i. Tertia regio nobiles urbes, Edessam et Berœam et Lam, habet, et Vettiorum bellicosam gentem: incolas que permultos Gallos et Illyrios, inpigros cultores. artam regionem Eordæi et Lyncestæ et Pelagones incolunt: juncta his Atintania, et ⁵³ Stymphalis, et Elimiotis. Ista hæc omnis, duraque cultu, et aspera plaga est: cultum quoque ingenia terræ similia habet. ferociores eos et olæ barbari faciunt; nunc bello exercentes, nunc in pace centes ritus suos. Divisæ itaque Macedoniæ partiumque separatim, ⁵⁴ quanta universos teneat Macedonas, formula dicta, ⁵⁵ quum leges quoque se daturum ostendisset.

[XXXI. Ætoli deinde citati: in qua cognitione magis, Judicium de Ætolis. pars Romanis, utra regi favisset, quæsitum est, quam fecissent injuriam, aut accepissent. Noxa liberati infectores: exsilium pulsus æque ratum fuit, ac mors interis. A. Bæbius unus est damnatus, quod milites Romanæ præbuisset ad ministerium cædis. Hic eventus Ætoliæ causæ in omnibus Græciæ gentibus populisque eorum, qui partis Romanorum fuerant, inflavit ad intolerabilem superbiam animos; et obnoxios pedibus eorum subiecit, quos aliqua parte suspicio favoris in regem contigerat. Assentatorum Romanæ potentie superbia. genera principum in civitatibus erant: duo, quæ ad id aut Romanorum imperium, aut amicitiam regum, privatim opes obpressis faciebant civitatibus: medium genus, utrique generi adversum, libertatem et leges tuebatur. His ut major apud suos caritas, ita minor apud externos gratia erat. Secundis rebus elati Romanorum partis fautores, soli tum in magistratibus, soli in legationibus erant. Hi quum frequentes et ex Peloponneso, et ex Bœotia et ex aliis Græciæ conciliis adessent, inplevere aures legatorum: *Non eos tantum, qui se propalam ⁵⁶ per vanitatem jactassent, tanquam hospites et amicos Persei, sed multo plures alios ex occulto favisse. reliquos per speciem tuentis libertatis in conciliis adversus Romanos omnia instruxisse. aliter eas mansuras in fide gentes, nisi, fractis univis par-*

² Ænæe vocant hunc] Hunc, id est, portum ad montem Atho, vocant Ænæe portum.

³ Stymphalis] Probat Cellar. Geograph. Ant. l. II. c. 13. legendum esse Stymphæis, vel Stymphæa; cujus incolæ Stymphæi, qui iidem a Strabone Stymphæi appellantur.

⁴ Quanta universos teneat Macedonas] Hoc corruptum est. Emendat Cellar. quæ universos teneret Macedonas formula dicta: * id est, forma

quædam regiminis præscripta fuit, quam non hæc aut illa pars Macedoniæ, sed universi Macedones sequi juberentur.

⁵⁵ * Quum leges quoque] Atque etiam se leges iis daturum promisit Æmilius: quod et revera exsecutus esse memoratur, infra c. 32.

⁵⁶ * Per vanitatem] Per inconsultam levitatem.

U. C. 585. *tium, aleretur confirmareturque auctoritas eorum,*⁵⁷ *qui nihil*
 A. C. 167. *præter imperium Romanorum spectarent.* Ab his editis nomi-
 Inquisitiones in eos
 qui fave-
 rant Perseo. nibus, evocati⁵⁸ literis imperatoris ex Ætolia, Acarnaniaque,
 et Epiro, et Bœotia, qui Romam ad causam dicendam
 sequerentur: in Achaïam ex decem legatorum numero pro-
 fecti duo, C. Claudius et Cn. Domitius, ut ipsi edicto evo-
 carent. Id duabus de causis factum: una, quod fiducia
 plus animorumque esse Achæis ad non parendum credebant,
 et forsitan etiam in periculo fore Callicratem et ceteros
 criminum auctores delatoresque: altera, cur præsentibus evo-
 carent, causa erat, quod ex aliis gentibus principum literas
 deprehensas in commentariis regiis habebant: in Achæis
 cæcum erat crimen, nullis eorum literis inventis. Ætolis
 dimissis, Acarnanum citata gens: in his nihil novatum,
 nisi quod Leucas exempta est Acarnanum concilio. Quæ-
 rendo deinde latius, qui publice aut privatim partium regis
 fuissent, in Asiam quoque cognitionem extendere: et ad
 Antissan in Lesbo insula diruendam, traducendos Methym-
 nam Antissæos, Labeonem miserunt; quod Antenorem,
 regium præfectum, quo tempore cum lembis circa Lesbum
 est vagatus, portu receptum comitatibus juvissent. Duo
 securi percussi viri insignes; Andronicus Andronici filius
 Ætolus, quod, patrem secutus, arma contra populum Ro-
 manum tulisset: et Neo Thebanus,⁵⁹ quo auctore societa-
 tem cum Perseo junxerant.

Principes
 Macedones
 in Italiam
 ablegati.

XXXII. His rerum externarum cognitionibus interposi-
 tis, Macedonum rursus advocatum concilium: pronuncia-
 tum,⁶⁰ *Quod ad statum Macedoniae pertinebat, senatores, quos*
Synedros vocant, legendos esse, quorum consilio respublica ad-
ministraretur. Nomina deinde sunt recitata principum Ma-
 cedonum, quos cum liberis, majoribus quam quindecim
 annos natis, præcedere in Italiam placeret. Id, prima specie
 sævum, mox adparuit multitudini Macedonum pro libertate
 sua esse factum. nominati sunt enim regis amici purpurati-
 que, duces exercituum, præfecti navium aut præsidiorum;
 servire regi humiliter, aliis superbe imperare adsueta: præ-
 divites alii, alii, quos fortuna non æquarent, his sumptibus
 pares: regius omnibus victus vestitusque: nulli civilis ani-

57 *Qui nihil præter imperium Ro-
 manorum exspectarent]* Lege cum
 Gronovio, *spectarent.*

58 *Litteris imperatoris]* Has litteras
 invitus dedit Æmilius, ut discimus ex
 Polybio, Legat. 94. qui testatur ei nul-
 lo modo placuisse calumnias illas as-
 sentatorum Romanæ potentiae, idque
 cum rebus ipsis satis significasse affir-
 mat. Vid. et nostrum supra c. 28.

59 *Quo auctore societatem cum Per-
 seo junxerant]* Quinam? Excidit no-
 men, vel Thebanorum, vel Bœotorum.
 De Bœotis in universum ut accipiamus,
 magis inclinatur animus, ob ea quæ ha-
 bet Livius supra l. XLII. capp. 42. et
 43. Adde et Polyb. Legat. 63.

60 *Quod ad statum Macedoniae per-
 tinebat]* Lege *pertineat*: siquidem hæc
 sunt verba legatorum Romanorum.

mus, neque legum neque libertatis æquæ patiens. Omnes U. C. 585.
 igitur, qui in aliquibus ministeriis regiis, etiam qui in mini- A. C. 167.
 mis legationibus fuerant, jussi Macedonia excedere, atque
 in Italiam ire: qui non paruisset imperio, mors denunciata.
 Leges Macedoniae dedit cum tanta cura, ut non hostibus *Leges datæ.*
 victis, sed sociis bene meritis, dare videretur: et quas ne
 usus quidem longo tempore (qui unus est legum conrector)
 experiendo argueret. Ab seriis rebus ludicrum, quod ex
 multo ante præparato, et in Asiæ civitates, et ad reges mis-
 sis, qui denunciarent, et quum circumiret ipse Græciæ civi-
 tates, indixerat principibus, magno adparatu Amphipoli fe-
 cit. Nam et ⁶¹ artificum omnis generis, qui ludicram artem
 faciebant, ex toto orbe terrarum multitudo, et athletarum, et
 nobilium equorum convenit: et legationes cum victimis, et
 quidquid aliud Deorum hominumque caussa fieri magnis
 ludis in Græcia solet. Ita factum est, ut non magnificen-
 tiam tantum, sed prudentiam in dandis spectaculis, ad quæ
 rudes tum Romani erant, admirarentur. Epulæ quoque
 legationibus paratæ et opulentia et cura eadem. Vulgo
 dictum ipsius ferebant, et convivium instruere, et ludos
 parare ejusdem esse, qui vincere bello sciret.

XXXIII. Edito ludicro omnis generis, clipeisque æreis
 in naves inpositis, cetera omnis generis arma, cumulata in
 ingentem acervum, precatus Martem, Minervam, ⁶² Luam-
 que matrem, et ceteros Deos, quibus spolia hostium dicare
 jus fasque est, ipse imperator, face subdita, succendit. de-
 inde circumstantes tribuni militum pro se quisque ignes
 conjecerunt. Notata est in illo conventu Europæ Asiæque, *Munificen-*
 undique partim ad gratulationem, partim ad spectaculum *tia Paulli.*
 contracta multitudine, tantis navalibus terrestribusque ex-
 ercitibus, ea copia rerum, ⁶³ ea vilitas annonæ; ut et priva-
 tis, et civitatibus, et gentibus, dona data pleraque ejus ge-
 neris sint ab imperatore, non in usum modo præsentem,
 sed etiam quod domos aveherent. Spectaculo fuit ei, quæ
 venerat, turbæ non scenicum magis ludicrum, non certa-
 mina hominum, aut curricula equorum, quam præda Mace-
 donica omnis, ut viseretur, exposita statuarum, tabularum-
 que, textilium, et vasorum ex auro et argento et ære et
 ebore ⁶⁴ factorum ingenti cura in ea regia: ut non in præ-
 sentem modo speciem, qualibus referta regia Alexandriæ
 erat, sed in perpetuum usum fierent. Hæc, in classem in-

⁶¹ *Artificum*] Vid. not. 2. ad l. V. Sigonio. Prius ea utilitas.
 c. 1.

⁶² *Luamque matrem*] Sic recte
 Turnebus, quum prius legeretur *Lu-*
um. Vid. not. 2. ad l. VIII. c. 1.

⁶³ *Ea vilitas annonæ*] Hoc debetur

⁶⁴ *Factorum ingenti cura in ea re-*
gia] Quæ vasa facta erant ingenti cura
 in regia Pellæ. * Huic opponitur mox,
 in iis quæ sequuntur, regia Alexan-
 driæ.

U. C. 585. posita, devehenda Romam Cn. Octavio data. Paullus, be-
 A. C. 167. nigne legatis dimissis, transgressus Strymonem, mille pas-
 suum ab Amphipoli castra posuit: inde profectus, Pellam
 quinto die pervenit. Prætergressus urbem, ad Spelæum
 (quod vocant) biduum moratus, P. Nasican, et Q. Maxi-
 mum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios,
 qui Persea juverant bello, misit, jussos ad Oricum sibi ob-
 currere: ipse, Epirum petens, quintisdecimis castris Passa-
 ronem pervenit.

Epiri præda
 data exer-
 citui.

XXXIV. Haud procul inde Anicii castra aberant. ad
 quem literis missis, ne quid ad ea, quæ fierent, moveretur;
senatum prædam Epiri civitatum, quæ ad Persea defecissent,
exercitui dedisse, submissis centurionibus in singulas urbes,
 qui se dicerent ad præsidia deducenda venisse, ut liberi
 Epirotæ, sicut Macedones, essent, denos principes ex sin-
 gulis evocavit civitatibus: quibus, quum denunciasset, ut
 aurum atque argentum in publicum proferretur, per omnes
 civitates cohortes dimisit. ante in ultiores, quam in pro-
 piores, profecti, ut uno die in omnes perveniretur. Edita
 tribunis centurionibusque erant, quæ agerentur: mane omne
 aurum argentumque conlatum: hora quarta signum ad di-
 ripiendas urbes datum est militibus: tantaque præda fuit,
 ut in equitem ⁶⁵ quadringeni denarii, peditibus duoeni divi-
 derentur, centum quinquaginta millia capitum humanorum
 abducerentur. Muri deinde direptarum urbium diruti sunt:
 ea fuere oppida circa septuaginta. Vendita præda omnium,
 de ea summa militi numeratum est. Paullus ad mare
 Oricum descendit, nequaquam, ut ratus erat, expletis mili-
 tum animis: qui, tamquam nullum in Macedonia gessissent
 bellum, expertes regiæ prædæ esse indignabantur. Orici
 quum missas cum Scipione Nasica Maximoque filio copias
 invenisset, exercitu in naves inposito, in Italiam trajecit. Et
 post paucos dies Anicius, conventu reliquorum Epirotarum
 Acarnanumque acto, jussisque in Italiam sequi principibus,
 quorum cognitionem causæ reservarat, et ipse, navibus
 expectatis, quibus usus Macedonicus exercitus erat, in
 Italiam trajecit. Quum hæc in Macedonia Epiroque gesta
 sunt, legati, qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos
 et regem Eumenem missi erant, in Asiam pervenerunt.
 Induciis per hiemem factis, et Galli domos ⁶⁶ abierant*, et
 rex in hiberna concesserat Pergamum, gravique morbo æger
 fuerat. ⁶⁷ Ver primum ex domo excivit: jamque Synnada

Paullus in
 Italiam tra-
 jecit, ut et
 Anicius.

* abierunt Gron.

⁶⁵ *Quadringeni denarii*] Marcæ ar-
 genti nostrates sex, unciae 2. *Duceni.*
 Marcæ 3. uncia 1.

⁶⁶ *Abierant*] Sic bene prima editio
 et Sigonius. In Gronovianis editioni-

bus legitur *abierunt*.

⁶⁷ *Ver primum ex domo excivit*] Satis intelligitur hæc dici de Gallis. Res tamen clarior esset, si eorum no-
 men diserte exprimeretur.

pervenerant, quum Eumenes ad Sardes undique exercitum U. C. 585. contraxerat. Ibi et Romani Solovettium ducem Gallorum A. C. 167. Synnadis adlocuti, et Attalus cum eis profectus; sed castra Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex disceptatione irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum est locutus, ⁶⁸ retulitque, ferociorem eum deprecando factum. ut mirum videri posset, inter tam opulentos reges, Antiochum Ptolemæumque, tantum legatorum Romanorum verba valuisse, ut extemplo pacem facerent; apud Gallos nullius momenti fuisse.

XXXV. Romani primum reges captivi, Perseus et Gentius, in custodiam cum liberis abducti; dein turba alia captivorum: tum quibus Macedonum denunciatum erat, ut Romam venirent, principumque Græciæ. nam hi quoque non solum præsentibus exciti erant, sed etiam, si qui apud reges esse dicebantur, literis arcessiti sunt. Paullus ipse Paullus Romanam appellit, dein Anicius, et Octavius. post dies paucos regia nave ingentis magnitudinis, quam sexdecim versus remorum agebant, ornata Macedonicis spoliis, non insignium tantum armorum, sed etiam regionum textilium, adverso Tiberi ad urbem est subvectus, completis ripis obviam effusa multitudo. Paucos post dies Anicius et Octavius classe sua advecti. Tribus iis omnibus decretus est ab senatu triumphus: mandatumque Q. Cassio prætori, cum tribunis plebis ex auctoritate Patrum ageret, rogationem ad plebem ferrent, ut iis, quo die urbem triumphantes inveherentur, imperium esset. Intacta invidia media sunt: ad summa ferme tendit. nec de Anicii, nec de Octavii triumpho dubitatum est: Paullum, cui ipsi quoque Triumphus iis decretus a senatu. se comparare erubuissent, obrectatio carpsit. Antiqua Triumphum Paullo milites abrogare volunt. disciplina milites habuerat; de præda parcius, quam speraverant ex tantis regiis opibus, dederat nihil relicturis⁶⁹, (si aviditati indulgeretur) quod in ærarium deferret. Totus Macedonicus exercitus imperatori erat neglegenter adfuturus comitiis ferendæ legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus militum secundæ legionis in Macedonia fuerat, privatim imperatori inimicus, prensando ipse, et per suæ legionis milites sollicitando, stimulaverat, ut frequentes ad suffragium adessent: *Imperiosum ducem et* ⁶⁹ *malignum antiquando rogationem, quæ de triumpho ejus ferretur, ulciscerentur. plebem urbanam seculuram esse militum judicia. Pecuniam illum dare non potuisse,* ⁷⁰ *militem honorem dare posse? ne speraret ibi fructum gratiæ, ubi non meruisset.*

⁷ tam del. Gron. Crev.

⁸ relicturus Ead.

⁶⁸ Retulitque ferociorem] Vid. quæ annotavimus supra ad c. 20.

⁶⁹ Malignum] Nimis parcum.

⁷⁰ Militem honorem dare posse] De

hoc loco variant admodum doctissimorum quoque interpretum sententiæ. Nobis nihil melius videtur, quam quod Sigonio placuit: *militem honorem dare.*

U. C. 585.

A. C. 167.

Ser. Galba
dissuadet
legem de
triumpho
Paulli.

XXXVI. His incitatis, quum in Capitolio rogationem eam Ti. Sempronius tribunus plebis ferret, ⁷¹ et privatis lege dicendi locus esset, nec^a ad suadendum, ut in re minime dubia, quisquam procederet; Ser. Galba repente processit, et a tribuno postulavit, *Ut, quoniam hora jam octava diei esset, nec satis temporis ad demonstrandum haberet, cur L. Æmilius non juberent triumphare, in posterum diem differrent, et mane eam rem agerent. Integro sibi die ad causam eam orandum opus esse.* Quum tribunus dicere eo die, si quid vellet, juberet, in noctem rem dicendo extraxit, referendo admonendoque, *Exacta acerbe munia militiæ; plus laboris, plus periculi, quam desiderasset res, injunctum; contra in præmiis, in honoribus, omnia artata. militiamque, ⁷² si talibus succedat ducibus, horridiorem asperioresque bellantibus; eandem victoribus inopem atque inhonoratam futuram. Macedonas in meliore fortuna, quam milites Romanos, esse. Si frequentes postero die ad legem antiquandam adessent, intellecturos potentes viros, non omnia in ducis, aliquid et in militum manu esse.* His vocibus incitati, postero die milites tanta frequentia Capitolium compleverunt, ut aditus nulli præterea ad suffragium ferendum esset. Intro vocatæ primæ tribus quum antiquarent, concursus in Capitolium principum civitatis factus est, *Indignum facinus esse, clamitantium, L. Paullum, tanti belli victorem dispoliari^b triumpho. obnoxios imperatores tradi licentiæ atque avaritiæ militari: ⁷³ in uno nimis se per ambitionem peccare. Quid, si domini milites imperatoribus inponantur?* In Galbam pro se quisque probra iugerere. Tandem, hoc tumultu sedato, M. Servilius, qui consul et magister equitum fuerat, ut de integro eam rem agerent, ab tribunis petere, dicendique sibi ad populum potestatem facerent. Tribuni, quum ad deliberandum secessissent, victi auctoritatibus principum, de integro agere cœperunt, revocatuosque se easdem tribus renunciarunt, sicut M. Servilius alique privati, qui dicere vellent, dixissent.

^a [nec] Crev.^b despoliari Gron. Crev.

non posse. Intellige autem non posse militem, quia non vult; quemadmodum imperatorem arguit Galba iactasse non posse se pecuniam dare, quum revera nollet.

⁷¹ *Et privatis lege dicendi locus esset, nec ad suadendum*] Particula nec merito addita a Sigonio est. Recte quoque Gronovius monet legendum, et *privatis de lege dicendi locus esset*, id est, suadendi dissuadendive legem. Denique quum vetus exemplar habuerit, *ut in re minime dubia si quisquam*, idem Gronovius suspicatur, ut *in re minime dubiosa, quisquam*; et firmat conjecturam suam auctoritate Gellii,

qui voce *dubiosus* usus est non semel. At nos illa auctoritas non frangit, ne facile ex sequiore ævo ductam vocem in Livium admittimus.

⁷² *Si talibus succedat ducibus*] hæc sana sunt, sensus erit; si talibus ducibus res prospere succedant, si tales duces honore et præmiis augeantur.

⁷³ *In uno nimis se per ambitionem peccare*] Amplectimur emendationem Gronovii: *ultro nimis sæpe per ambitionem peccari. Ultro*, id est, etiam quum nihil cogat. *Ambitionem* intellige, ut sæpe alias, pravam et intempestivam gratiæ vulgi captationem.

XXXVII. Tum Servilius: *Quantus imperator L. Æmilius fuerit, Quirites, si ex alia re nulla æstimari possit, vel hoc satis erat, quod, quum tam seditiosos et leves milites, tam nobilem, tam temerarium, tam eloquentem ad instigandam multitudinem inimicum in castris haberet, nullam in exercitu seditionem habuit. Eadem severitas imperii, quam nunc oderunt, tunc eos continuit. Itaque, antiqua disciplina habiti, ⁷⁴ neque fecerunt. Ser. quidem Galba, si in L. Paulo accusando tirocinium ponere, et documentum eloquentiæ dare voluit, non triumphum impedire debuit, quem, si nihil aliud, senatus justum esse judicaverat: sed ⁷⁵ postero die, quam triumphatum est, privatum eum ^c visurus esset, nomen deferret, et legibus interrogaret; aut serius paullo, quam primum magistratus ipse cepisset, diem diceret, inimicum ad populum accusaret. Ita et pretium recte facti triumphum haberet L. Paullus pro egregie bello gesto; et pœnam, si quid et vetere gloria sua et nova indignum fecisset. Sed videlicet, ⁷⁶ cui crimen nullum, nullum ^d probrum dicere poterat, ejus obtrectare laudes voluit. Diem integrum hesterno die ad accusandum L. Paullum petiit: quatuor horas, quantum supererat diei, dicendo absumsit. Quis umquam tam nocens reus fuit, cujus vitia vitæ tot horis expromi non possent? Quid interim objecit, quod L. Paullus, si causam dicat, negatum velit? Duas mihi aliquis conciones parumper faciat: unam militum Macedonicorum; puram alteram, integrioris judicii, ⁷⁷ et a favore et odio, universo judicante populo Romano. Apud concionem togatam et urbanam prius ⁷⁸ reus agatur. Quid apud Quirites Romanos, Ser. Galba, diceres? ⁷⁹ illa enim tibi tota abscisa oratio esset: *“in statione severius et intentius institisti; vigiliæ acerbius et diligentius circumitæ sunt; ⁸⁰ operis plus, quam antea, fecisti, quam ipse imperator et exactor circumires; eodem die et iter**

^c cum l. cum Gron. Crev.

^d [nullum] Crev.

⁷⁴ *Neque fecerunt*] Rescribit Alb. Rubenius, assentiente Gronovio, tunc quieverunt: quæ conjectura eo probabilior est, quod præcedit vox *habiti*, cujus duæ ultimæ litteræ potuerunt absorbere duas a quibus incipit tunc.

⁷⁵ *Postero die quam triumphatum est, privatum quum visurus esset*] Reposuit Sigonius cum pro eum. Sed et muta cum Gronovio est in et: postero die quam triumphatum, et privatum cum visurus esset.

⁷⁶ *Cui crimen nullum, nullum probrum dicere poterat*] Nullum semel tantum in vetusto codice erat. Geminavit Sigonius. Sed et malleus cuius nullum crimen.

⁷⁷ *Et a favore et odio*] Legimus et a favore et ab odio.

⁷⁸ *Reus agatur*] Haud videmus, cur

hoc displicuerit Mureto, qui dubitanter quidem, sed tamen subjicit: *res agatur*. Sic agit hoc loco Servilius, quasi Paullus a Galba accusaretur ad populum.

⁷⁹ *“Illa enim*] Pronomen *illa* intelligi debet de iis quæ sequuntur. Sensus est: jam nihil omnino diceres ex iis quæ mox memoraturus sum: frustra in eum hæc jaceres: *in statione severius et diligentius institit*, etc.

⁸⁰ *Operis plus, quam antea, fecisti, quum ipse imperator . . . circumires*] Toto hoc in loco aliquid vitiatum est. Quæ enim in secunda persona dicuntur, alia ad imperatorem spectant, alia ad militem. Libentius mutaremus verba ad imperatorem pertinentia, legeremusque: *institit, circumiret, ductus es*.

U. C. 585.

A. C. 167.

Servilii oratio pro triumpho.

U. C. 585. "*fecisti, et in aciem ex itinere duxisti. Ne victorem quidem te*
 A. C. 167. "*adquiescere passus est: statim ad persequendos hostes duxit.*
"Quam te praeda partienda locupletem facere posset, pecuniam
"regiam translaturus in triumpho est, et in ararium laturus."
Hæc sicut ad militum animos stimulandos aliquem aculeum ha-
bent, qui parum licentiæ, parum avaritiæ suæ inservitum cen-
sent; ita apud populum Romanum nihil valuissent: qui, ut
vetera atque audita a parentibus suis non repetat, quæ ambitione
imperatorum clades acceptæ sint, quæ severitate imperii victoria
partæ, proximo certe Punico bello, quid inter M. Minucium
magistrum equitum et Q. Fabium Maximum dictatorem inter-
fuerit, meminit. ⁸¹ *Itaque accusatorem id scire potuisse, et*
supervacaneam defensionem Paulli fuisse. Transeat ad alte-
ram concionem: nec Quirites vos, sed milites videor adpellatu-
rus, si nomen hoc saltem ruborem incutere, et verecundiam ali-
quam imperatoris violandi adferre possit.

XXXVIII. *Equidem ipse aliter adfectus animo sum, qui*
apud exercitum mihi loqui videar, quam paullo ante eram, quam
ad plebem urbanam spectabat oratio. ⁸² *Quid etiam dicitis,*
milites? Aliquis est Romæ, præter Persea, qui triumphari de
Macedonibus nolit? et eum non iisdem manibus discerpitis, qui-
bis Macedonas vicistis? Vincere vos prohibuisset, si potuisset,
qui triumphantes urbem inire prohibet. Erratis, milites, si
triumphum imperatoris tantum, et non militum quoque et uni-
versi populi Romani, esse decus censetis. ⁸³ *Non unius hoc*
Paulli. Multi etiam, qui ab senatu non impetrarunt triumphum,
in monte Albano triumpharunt. Nemo L. Paulo magis eripere
decus perfecti belli Macedonici potest, quam C. Lutatius primi
Punici belli, quam P. Cornelio secundi, ⁸⁴ *quam illis, qui post*
eos triumphaverunt. *Nec L. Paullum minorem aut majorem*
imperatorem triumphus faciet. militum magis in hoc universique
populi Romani fama agitur. primum ⁸⁵ *ne invidiæ et ingrati*
animi adversus clarissimum quemque civem opinionem habeat, et
imitari in hoc populum Atheniensem, lacerantem invidia principes
suos, videatur. Satis peccatum in Camillo a maioribus vestris
est, quem tamen ante receptam per eum a Gallis urbem viola-

quam [decora cuique sua] illis qui [ante postea eos] triumphaverunt. Crev.

⁸¹ *Itaque accusatorem]* Hic aliquid est quod offendat. Legit Gronovius: *itaque et accusator id scire potuisset, et supervacanea Paulli defensio fuisset.* Nos aliquid Livio dignius desideramus.

⁸² *Quid etiam dicitis]* Lege cum Mureto, quid enim.

⁸³ *Non unius hoc Paulli. Multi etiam . . in monte Albano triumpharunt]* Hæc manca esse cuivis patet. Credi-

mus aliqua excidisse, et asteriscum ap-
 ponendum esse post nomen *Paulli*.

⁸⁴ *Quam decora cuique sua illis qui ante postea eos triumphaverunt]* Hunc locum in vetere exemplari mutilum, utcumque expletum habes ex Gronovii fere sententia. Vetus scriptura nihil aliud habuit, nisi *quam illis qui triumphaverunt.*

⁸⁵ *Ne invidiæ et ingrati animi]* Mallemus invidi.

erunt: satis insuper a vobis in P. Africano. Linterni domicilium U. C. 585. et sedem fuisse domitoris Africae! ⁸⁶ Linterni sepulcrum ostendi! A. C. 167. Erubescamus, gloria si par illis viris L. Paullus, injuria vestra exaequetur. Haec igitur primum infamia deleatur, foeda apud alias gentes, damnosa apud nostros. Quis enim aut Africani, aut Paulli, similis esse in ingrata et inimica bonis civitate velit? Si infamia nulla esset, et de gloria tantum ageretur, qui tandem triumphus non communem nominis Romani gloriam habet? Tot de Gallis triumphi, tot de Hispanis, tot de Poenis, ipsorum tantum imperatorum, an populi Romani, dicuntur? Quemadmodum non de Pyrrho modo, nec de Hannibale, sed de Epirotis Karthaginensibusque triumphi acti sunt; sic non M. Curius tantum, nec P. Cornelius, sed Romani triumphaverunt. Militum quidem propria est causa; qui et ipsi laureati, et quisque donis, quibus donati sunt, insignes, ⁸⁷ triumphum nomine cient, suasque et imperatoris laudes canentes per urbem incedunt. Si quando non deportati ex provincia milites ad triumphum sint, fremunt: et tamen tum quoque se absentes, quod suis manibus parta victoria sit, triumphare credunt. Si quis vos interroget, milites, ad quam rem in Italiam deportati, et non statim, confecta provincia, dimissi sitis? quid Romam frequentes sub signis veneritis, quid moremini hic, et non diversi domos quisque abeatis vestras? quid aliud respondeatis, quam vos triumphantes videri velle? ⁸⁸ Vos certe victores conspici velle debebatis.

XXXIX. *Triumphatum nuper de Philippo, patre hujus, et de Antiocho est. ambo regnabant, quum de his triumphatum est. De Perseo capto, in urbem cum liberis abducto, non triumphabitur? Quod si in curru scandentes Capitolium, auratos purpuratosque, ex inferiore loco L. Paullus in turba togatorum unus privatus interroget: L. Anici, Cn. Octavi, utrum vos digniores triumpho esse, an me, censetis? currum ei cessuri, et prae pudore videntur insignia ipsi sua tradituri. Et vos Gentium, quam Per-*

⁸⁶ *Linterni sepulcrum ostendi! Erubescamus, gloria si par]* Haec parum sana esse monet Gronovius, et in emendando multum audet. Sic enim haec omnia refingit: *satis insuper nos in P. Africano, Linterni domicilium et sedem fuisse domitoris Africae, Linterni sepulcrum ostendi, erubescimus. Gloriare par illis viris L. Paulus, injuria etiam vestra exaequabitur?* Nobis haec emendatio minime blanditur. Malumus locum intactum relinquere. Tantummodo notam admirationis addidimus, ut hic esse sensus intelligatur: *Quam pudendum nobis est, Linterni domicilium et sedem fuisse domitoris Africae! Linterni sepulcrum ostendi!* Non raro

per vehementem affectum supprimitur integrum orationis membrum. Virgil. *Aen. l. I. Mene Iliacis occumbere campis Non potuisse!*

⁸⁷ *Triumphum nomine cient]* Inclamantes saepius, *Io triumphe*. Horatius, *Od. 2. l. IV. io triumphe, Non semel dicemus, io triumphe, Civitas omnis.*

⁸⁸ *Vos certe victores conspici velle debebatis]* Insulsa et ingrata repetitio. Non possumus credere haec sic a Livio, sine ulla necessitate, sine ullo lepore, inculcata esse. Vel totum hoc deleri oportet, vel alio rejici. Sed quonam apte transferri possit, non satis certo reperimus.

U. C. 585. *sea, duci in triumphum mavultis, Quirites, et de accessione potius*
 A. C. 167. *belli, quam de bello, triumphari? Et legiones ex Illyrico laureatae*
urbem inibunt, et navales socii? Macedonicae legiones, suo abro-
gato, triumphos alienos spectabunt? ⁸⁹ *Quid deinde tam opimae*
praedae, tam opulentae victoriae spoliis fiet? Quonam abdentur illa
tot millia armorum, detracta corporibus hostium? an in Macedo-
niam remittentur? Quo signa aurea, marmorea, eburnea, tabu-
lae pictae, textilia, tantum argenti caelati, tantum auri, tanta pe-
cunia regia? An noctu, tamquam furtiva, in aerarium deporta-
buntur? Quid illud spectaculum maximum, nobilissimus opulen-
tissimusque rex captus, ubi victori populo ostendetur? Quos Sy-
phax rex captus, accessio Punici belli, concursus fecerit, plerique
meminimus. Perseus rex captus, Philippus et Alexander filii
regis, tanta nomina, subtrahentur civitatis oculis? Ipsum L.
Paullum, bis consulem, domitorem Graeciae, omnium oculi con-
spicere urbem curru ingredientem avent. Ad hoc fecimus consu-
lem, ut bellum, ⁹⁰ *per quadriennium ingenti etiam pudore nostro*
tractum, perficeret. cui sortito provinciam, cui proficiscenti pra-
sagientibus animis victoriam triumphumque destinavimus, ei vic-
tori triumphum negaturi? et quidem non homines tantum, sed
Deos etiam suo honore fraudaturi? Diis quoque enim, non solum
⁹¹ *hominibus, debetur. Utrum maiores vestri omnium magnarum*
rerum et principia exorsi ab Diis sunt, ⁹² *et finem eum statue-*
runt? Consul, proficiscens, praetorve, ⁹³ *paludatis lictoribus, in*
provinciam et ad bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor, per-
petrato eodem, in Capitolio triumphans ad eosdem Deos, quibus
vota nuncupavit, merita dona populi Romani traducit. pars non
minima triumphi est victimae praecedentes; ut adpareat, Diis
grates agentem imperatorem ob rempublicam bene gestam redire
Omnes illas victimas, ⁹⁴ *quas traducendas in triumpho vindicavit*
alias alio caedente, mactate. illas quidem epulas senatus, quae
nec privato loco, nec publico profano, sed in Capitolio eduntur
⁹⁵ *utrum hominum voluptatis causa, an Deorum hominumque*
auctore Ser. Galba, turbaturi estis? L. Paulli triumpho port-
elaudentur? Rex Macedonum Perseus cum liberis et turba ab

⁸⁹ *Quid deinde tam opimae praedae, tam opulentae victoriae spoliis fiet?* Merito rescribit Gronovius *tam opima praeda*: quomodo et dedit Sigonius in editione tertia, teste Hearnio.

⁹⁰ *Per quadriennium*] Imo *per triennium*. Vid. not. 7. ad c. 41. infra.

⁹¹ *Hominibus debetur. Utrum maiores*] Scribe cum Gronovio: *Diis quoque enim, non solum hominibus debetur triumphus. Majores vestri.*

⁹² *Et finem eum statuerunt*] Nempe deos.

⁹³ *Paludatis lictoribus*] Emendat

Gronovius, *paludatus cum lictoribus*. Vid. not. 46. ad l. XLI. c. 10.

⁹⁴ *Quas traducendas in triumpho vindicavit*] Vitium manifestum. Gronovius legendum putat, *quas traducendas in triumpho locavit*: satis bene, si modo intelligatur Paullus victimas non modo traducendas in triumpho, sed et praebendas locasse.

⁹⁵ *Utrum hominum voluptatis causa, an deorum hominumque*] Non haec sincera nobis videntur. Fortasse legere possimus: *non hominum voluptatis causa, sed deorum honoris.*

captivorum, spolia Macedonum, citra flumen relinquentur? L. U. C. 585. Paullus privatus, tamquam rure rediens, a porta domum ibit. A. C. 167.
⁹⁶*Et tu, centurio, miles, quid de imperatore Paulo senatus decrevit[†] potius, quam quid Ser. Galba fabuletur, audi: et hoc dicere me potius, quam illum, audi. Ille nihil, præterquam loqui, et ipsum maledice ac maligne, didicit: ego ter et vices cum hoste per provocationem pugnavi: ex omnibus, cum quibus manum conserui, spolia retuli. insigne corpus honestis cicatricibus, omnibus adverso corpore exceptis, habeo. Nudasse deinde se* Servilius nudat corpus et vulnera ostendit.
dicitur, et, quo quæque bello vulnera accepta essent, retulisse. quæ dum ostentat, adaperitis forte, quæ velanda erant, tumor inguinum proximis risum movit. Tum, Hoc quoque, quod ridetis, inquit, in equo dies noctesque persedendo habeo: nec magis me ejus, quam cicatricum harum, pudet pœnitetque; quando nunquam mihi impedimento ad rempublicam bene gerendam domi militiæque fuit. Ego hoc ferro sæpe vexatum corpus vetus miles adolescentibus militibus ostendi. Galba nitens et integrum denudet. Revocate, si videtur, tribuni, ad suffragium tribus; ego ad vos, milites,

* * *

XL. Summam omnis captivi auri argentique translati⁹⁷ sestertiûm millies ducenties fuisse, Valerius Antias tradit: quæ haud dubie major aliquanto summa⁹⁹ ex numero plaustrorum ponderibusque auri, argenti, generatim ab ipso scriptis, efficitur. Alterum tantum aut in bellum proximum

[†] decrevit Gron. Crev.

⁹⁶ *Et tu, centurio, miles]* Lege cum Gronovio: *At tu, centurio, miles, quid senatus decrevit . . . audi.* In iis quæ sequuntur, *et hoc dicere me potius quam illum audi*, facile pateremur recidi hæc verba, *hoc dicere*, tanquam nec satis clara, et inutilia.

⁹⁷ *Sestertiûm millies ducenties]* Id est, sestertios 120000000. libras argenti pondo Romanas 300000. marcas nostrates 468750.

⁹⁸ *Quæ haud dubie major aliquanto summa]* Lege cum Gronovio *qua*. Ceterum quod hic observat Livius, summam a Valerio Antiæ notatam minorem justo esse, id adstruitur ex ceteris quoque scriptoribus. Ex Plutarcho, ut videre licet in iis quæ ex illo desumpta inseruimus supplementi loco, solum aurum argentumque signatum ab illa summa non multum abit. Velleius l. I. scribit Æmilium bis millies centies ærario intulisse. Plinius l. XXXIII. c. 3. bis millies trecenties. Sic enim legendum esse contendit Clar. Harduinus. Et sane maximam fuisse

illam pecuniam necesse est, quæ populo Romano finem attulerit tributorum, ut habet Cic. l. II. de Off. n. 76. cui adstipulantur Plinius loco memorato, et Plutarchus in Paulo. Cave tamen mutes in Livio notam numeri, quod voluit Gronovius. Ideo enim carpit Valerium noster, quia numerum parum accurate notatum iudicavit.

⁹⁹ *Ex numero plaustrorum]* Non est verisimile plaustris aurum argentumque transvectum: nec ita Plutarchus, qui et signatos nummos, et omnia aurea argenteaque vasa ob hominibus gestata esse memorat. Ergo libenter cum Perizonio reponeremus *Philippeorum*; vel, quomodo magis placet Jac. Gronovio, *ph. aureorum*, qua ex scriptura facile vulgata manare potuit. Certe frequens usus Philippeorum apud Græcas et Asiaticas nationes; frequens item eorum mentio in triumphis quos Romani ex illis gentibus egerunt. Vid. supra XXXIV. 52. XXXVII. 59. XXXIX. 5. etc.

U. C. 385. absumtum, aut in fuga, quum Samothracen peteret, dissipatum tradunt: eoque id mirabilius erat, quod tantum pecuniæ intra triginta annos post bellum Philippi cum Romanis, partim ex fructu metallorum, partim ex vectigalibus aliis, coacervatum fuerat. Itaque admodum inops pecuniæ Philippus, Perseus contra prædives, bellare cum Romanis cœpit. ¹ Ipse postremo Paullus in curru magnam, quum dignitate alia corporis, tum senecta ipsa, majestatem præ se ferens: post currum inter alios illustres viros filii duo, Q. Maximus ² et P. Scipio: deinde equites turmatim, et cohortes peditum suis quæque ordinibus. Pediti in singulos ³ dati centeni, duplex centurioni, triplex equiti. tantum pediti daturum fuisse credunt, et pro rata aliis, si aut non refragati honori ejus fuissent, aut benigne, hac ipsa summa nunciata, adclamassent. Sed non Persens tantum per illos dies documentum humanorum casuum fuit, in catenis ante currum victoris ducis per urbem hostium ductus; sed etiam victor Paullus, auro purpuraque fulgens. Nam duobus filiis, quos, duobus datis in adoptionem, solos nominis, sacrorum, familiæque hæredes retinuerat domi, minor, ferme duodecim annos natus, quinque diebus ante triumphum, major, quatuordecim annorum, triduo post triumphum decessit: quos prætextatos curru vehi cum patre, sibi ipsos similes prædestinantes triumphos, oportuerat. Paucis post diebus, data a M. Antonio tribuno plebis concione, quum de suis rebus gestis more ceterorum imperatorum disseruisset, memorabilis ejus oratio et digna Romano principe fuit.

Paullus in curru.

Paullus duos filios amittit.

Oratio Æmilii ad populum.

XLI. *Quamquam et quam feliciter rempublicam administraverim, ⁴ et quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos, Quirites, arbitror, quum specta-*

¹ *Ipse postremo Paullus]* Fortasse quis crediderit nos nimia emendandi prurigine laborare. Sed tamen credimus hic ordinem narrationis a librariis corruptum esse. Secundo enim die translatum fuerat aurum et argentum. Tertio Perseus et captivi ante currum victoris ducti sunt. Igitur verisimile non est, Livium post mentionem Persei factam, antequam de Paulo qui proxime sequebatur diceret, reliquisse descriptionem incidentis pompæ, ut de summa auri argentique captivi, quod pridie translatum fuerat, de divitiis Persei dissereret, ac tum denique ad Paullum reverteretur. Si quid hic videmus, tota hæc periodus, *Ipse postremo Paullus*, usque ad hæc verba et cohortes peditum suis quæque ordinibus, præcedere debet. Subjungenda postea ad summam omnis captivi auri

argenti . . . bellare cum Romanis cepit. Unde transiliemus ad hæc verba *Pediti in singulos*.

² *Et P. Scipio]* Prænomen adjecit Sigonius.

³ *Dati centeni]* Deest vox *denarii*. Centeni denarii sunt uncie nostratæ duodecim cum semuncia. In iis quæ sequuntur, assentimur Gronovio et Mureto reponentibus, *alteram tantum pediti daturum fuisse credunt, et pro rata aliis*: id est, duccenos pediti, quadringenos centurioni, sexcentenos equiti. Cum iisdem quoque legimus *hac ipsa summa pronunciata*. Cicero pro Cluent. n. 78. *suppressum esse ab eo pecuniam, quam pro reo pronunciasset*.

⁴ *Et quod duo fulmina]* Merito emendat Gronovius: et quæ duo fulmina.

culo vobis nunc triumphus meus, nunc funera liberorum meorum fuerint; tamen paucis, quæso, sinatis me cum publica felicitate comparare eo, quo debeo, animo privatam meam fortunam. Profectus ex Italia, classem a Brundisio sole orto solvi; nona diei hora cum omnibus meis navibus Corcyram tenui. Inde quinto die Delphis Apollini pro me, exercitibusque, et classibus ⁵ lustra sacrificavi. A Delphis quinto die in castra perveni: ubi exercitu accepto, mutatis quibusdam, quæ magna impedimenta victoriæ erant, progressus, quia inexpugnabilia castra hostium erant, neque cogi pugnare poterat rex, inter præsidia ejus ⁶ saltum ad Petram evasi, et, ad pugnam rege coacto, acie vici: Macedoniam in potestatem populi Romani redegei, et, quod bellum ⁷ per quadriennium quatuor ante me consules ita gesserunt, ut semper successoribus traderent gravius, id ego quindecim diebus perfeci. Aliarum deinde secundarum rerum velut proventus secutus. civitates omnes Macedoniae se dediderunt; gaza regia in potestatem venit; rex ipse, tradentibus prope ipsis Diis, in templo Samothracum cum liberis est captus. Mihi quoque ipsi nimia jam fortuna mea videri, eoque suspecta esse. Maris pericula timere cæpi, in tanta pecunia regia in Italiam trajicienda, et victore exercitu transportando. Postquam omnia secundo navium cursu in Italiam pervenerunt, neque erat, quod ultra precarer, illud optavi, ut, quum ex summo retro volvi fortuna consuesset, mutationem ejus domus mea potius, quam respublica, sentiret. Itaque ⁸ defunctam esse fortunam publicam mea tam insigni calamitate spero; quod triumphus meus, velut ad ludibrium casuum humanorum, duobus funeribus liberorum meorum est interpositus. Et, quum ego et Perseus nunc nobilia maxime sortis mortalium exempla spectemur, ille, qui ante se captivos captivus ipse duci liberos vidit, incolumes tamen eos habet: ego, qui de illo triumphavi, ab alterius funere filii ⁹ curru in * * *

⁵ *Lustra sacrificavi*] Annotat Siginus nusquam legi apud scriptores antiquos *lustra sacrificare*. Præterea non potuisse Æmiliam lustrare Delphis exercitum, quem nondum acceperat. Itaque legit: *pro me, exercitibusque et classibus vestris sacrificavi*.

⁶ *Saltum ad Petram*] Locus vocatur *Pythium*, supra l. XLIV. c. 35. Plut. in Æmilio, ubi saltum hunc superatum narrat, utrumque nomen conjungit, τὴν (ἁλωτὴν) παρὰ τὸ Πύθιον καὶ τὸ Πίρρον.

⁷ *Per quadriennium quatuor ante me consules*] Mirum videri debet, et supra c. 39. et hic rursus perperam numerari annos quibus bellum adversus Persea gestum est. Constat enim, ut

quod maxime, ex præcedentibus libris, tres tantum consules ante Æmiliam Paullum per triennium hoc bellum administrasse, nempe P. Licinium Crassum, A. Hostilium Mancinum, Q. Marcium Philippum. Credere vix audemus hunc errorem esse a Livio. Incusemus igitur corruptoris perviciam.

⁸ *Defunctam esse fortunam publicam*] Liberam et immunem factam esse fortunam publicam ab omni malorum metu ac periculo, per meam calamitatem; in meam scilicet domum verso quidquid calamitatis, in compensationem nimis lætarum rerum, impendere Reipublicæ poterat.

⁹ *Curru in Capitolium, ex Capitolio*

U. C. 585. *ex Capitolio prope⁸ jam expirantem veni: neque ex tanta*
 A. C. 167. *stirpe liberum superest, qui L. Æmilii Paulli nomen ferat.*
Duos enim, tamquam ex magna progenie liberorum in adoptio-
nem datos, Cornelia et Fabia gens habent; Paulli in domo,
præter se, nemo superest. Sed hanc cladem domus mea vestra
felicitas et secunda fortuna publica consolatur.

Triumphus
 navalis Cn.
 Octavii.

Perseus Al-
 bam mis-
 sus.

XLII. Hæc, tanto dicta animo, magis confudere audien-
 tium animos, quam si miserabiliter orbitatem suam deflendo
 locutus esset. Cn. Octavius Kalendis Decembribus de rege
 Perseo navalem triumphum egit. Is triumphus sine capti-
 vis fuit, sine spoliis. Dedit sociis navalibus in singulos
¹⁰ denarios septuagenos quinos; gubernatoribus, qui in na-
 vibus fuerant, duplex; ¹¹ magistris navium quadruplex.
 Senatus deinde habitus est. Patres censuerunt, ut Q. Cas-
 sius Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam
 duceret; comites, pecuniam, argentum, instrumentum quod
 haberet. Bitis, regis Thracum filius, cum obsidibus in custo-
 diam Carseolos est missus. Ceteros captivos, qui in triumpho
 ducti erant, in carcerem condi placuit. Paucos post dies,
 quam hæc acta, legati ab Cotyæ rege Thracum venerunt,
 pecuniam ad redimendum filium aliosque obsides adportan-
 tes. Eis, in senatum introductis, et ¹² id ipsum argumenti
 prætendentibus orationis, non sua voluntate Cotyn bello
 juvisse Persea, quod obsides dare coactus esset, orantibus-
 que, ut eos pretio, quantum ipsi statuissent Patres, redimi
 paterentur, responsum ex auctoritate senatus est: *Populum*
Romanum meminisse amicitiae, quæ cum Cotyæ, majoribusque
ejus, et gente Thracum fuisset. Obsides datos crimen, non
criminis defensionem, esse: quum Thracum genti ne quietus
quidem Perseus, nedum bello Romano occupatus, timendus
fuerit. Ceterum, etsi Cotys Persei gratiam prætulisset amici-
tiae populi Romani, magis, quid se dignum esset, quam quid
merito ejus fieri posset, æstimaturum: filium atque obsides
ei remissurum. Beneficia gratuita esse populi Romani: pre-
tium eorum malle relinquere in accipientium animis, quam
præsens exigere. Legati nominati, T. Quinctius Flamininus,
C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obsides in
Thraciam reducerent: et Thracibus munera data in singu-

⁸ *curru ex Capitolio ad alterum prope etc.* Gron. *curru in [Capitolium] ex Ca-*
pitolio [ad alterum] prope etc. Crev.

ad alterum prope jam expirantem]
 Unicum exemplar habuit *currum ex*
Capitolio prope jam expirantem. Cor-
 rexit et supplevit Ursinus.

¹⁰ *Denarios septuagenos quinos]*
 Uncias argenti 9. grossas, ut vocant,
 3.

¹¹ *Magistris navium]* Vid. not. 39.
 ad l. XLIII. c. 8.

¹² *Id ipsum argumenti prætendenti-*
bns orationis] Lege cum Gronovio
orationi. Quum dicerent Cotyn non
 sua voluntate juvisse Persea, idipsam
 argumenti prætendebant orationi, sive
 eo ipso argumento fidem facere cona-
 bantur orationi suæ, quod obsides dare
 coactus esset.

los ¹³ binûm millium æris. Bitis, cum ceteris obsidibus a Car- U. C. 585.
seolis arcessitus, ad patrem cum legatis missus. Naves re- A. C. 167.
giæ, captæ de Macedonibus ¹⁴ inusitatæ ante magnitudinis,
in campo Martio subductæ sunt.

XLIII. Hærente adhuc, non in animis modo, sed pene
in oculis, memoria Macedonici triumphii, L. Anicius ¹⁵ Qui- L. Anicii
rinalibus triumphavit de rege Gentio Illyriisque. Similia triumphus.
omnia magis visa hominibus, quam paria. minor ipse impe-
rator, et nobilitate Anicius cum Æmilio, et jure imperii
prætor cum consule conlatus: non Gentius Perseo, non
Illyrii Macedonibus, non spolia spoliis, ¹⁶ non pecunia pe-
cuniæ, non dona donis comparari poterant. Itaque sicut
præfulgebat huic triumphus recens; ita adparebat ipsum
per se intuentibus nequaquam esse contemnendum. Per-
domuerat intra paucos dies, terra marique ferocem, locisque
munitis fretam, gentem Illyriorum: regem regiæque omnesq
stirpis ceperat: ¹⁷ transtulit in triumphum multa militaria
signa, spoliaque alia, et supellectilem regiam: ¹⁸ auri pondo
viginti et septem, argenti decem et novem pondo: ¹⁹ dena-
riûm tria millia, et ²⁰ centum viginti millia Illyrii argenti.
Ante currum ducti Gentius rex cum conjuge et liberis,
et Caravantius frater regis, et aliquot nobiles Illyrii. De
præda militibus in singulos ²¹ quadragenos quinos denarios,
duplex centurioni, triplex equiti, sociis nominis Latini quan-
tum civibus, et sociis navalibus dedit quantum militibus.
Lætior hunc triumphum est secutus miles, multisque dux
ipse carminibus celebratus. ²² sestertiûm ducenties ex ea
præda redactum esse, auctor est Antias, præter aurum ar-

^b pondo del. Gron. Crev.

13 *Binûm millium æris*] Marcarum argenti nostratum 3. uncia 1.

14 *Inusitata ante magnitudinis*] Sive vulgatam lectionem sequare, sive cum Gronovio emendes *invisitata*, utique intelligendum est, Romanis. Nam notæ sunt, nec ignorare eas potuit Livius, Hieronis *pavis quæ viginti ordinibus remorum ageretur; Ptolemæi Philadelphi duæ, quæ triginta remorum ordinibus; Philopatoris, quæ quadraginta: de quibus Athenæus l. V.

15 *Quirinalibus*] Quirinalia celebrabantur Februario mense, a. d. XIII. Kal. Martias, in honorem Quirini, seu Romuli. Vid. Festum in voce *Quirinalia*, et Ovid. l. II. Fast.

16 *Non pecunia pecuniæ*] Emendatio Sigonii. Vetus lectio fuit: *non pecunia Macedonicæ*.

17 *Transtulit in triumphum*] Lege cum Gronovio *in triumpho*: sic enim semper Livius, et Grammaticæ ratio postulat.

18 *Auri viginti et septem . . pondo*] Marcas nostrates 42. semuncias 3. *Argenti decem et novem*. Marcas 29. uncias 5. semunciam 1. Merito observat Gronovius hanc summam perexiguam esse, et aliquid fortasse vitii esse in numeris.

19 *Denariûm tria millia*] Marcas argenti 46. uncias 7.

20 *Centum viginti millia Illyrii argenti*] Non abs re suspicatur Dujatius hic designari Victoriatos, quos ex Illyrico primum advectos esse memorat Plinius, l. XXXIII. c. 3. Victoriatus autem erat quinarius, sive dimidia pars denarii. Itaque centum viginti millia Victoriatorum efficiunt marcas argenti 937. uncias 4.

21 *Quadragenos quinos denarios*] Uncias argenti 5. *grossos*, ut vocant, 5.

22 *Sestertiûm ducenties*] Libras argenti Romanas 50000. marcas Parisienses 78125.

U. C. 585.
A. C. 167.

Gentius
cum suis
Spoletium
missus,
tum Igu-
vium.

Comitia.

Prusias rex
Romam ve-
nit.

gentumque, quod in ærarium sit latum: quod quia unde redigi potuerit, non adparebat, auctorem pro re posui. Rex Gentius cum liberis, et conjuge, et fratre Spoletium in custodiam ex senatusconsulto ductus, ceteri captivi Romæ in carcerem conjecti: recusantibusque custodiam Spoletinis, ²³ Igiturvium reges traducti. Reliquum ex Illyrico prædæ ducenti viginti lembi erant; de Gentio rege captos eos Corcyræis¹, et Apolloniatis, et Dyrrachinis Q. Cassius ex senatusconsulto tribuit.

XLIV. Consules eo anno, agro tantum Ligurum populo, ²⁴ quum hostes exercitus numquam eduxissent, nulla re memorabili gesta, Romam ad magistratus subrogandos redierunt; et primo comitali die consules crearunt M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum. Deinde prætores postero die L. Julium², L. Appuleium Saturninum, A. Licinium Nervam, P. Rutilium Calvum, P. Quinctilium Varum, M. Fonteium. His prætoribus duæ urbanæ provinciae sunt decretæ, duæ Hispaniæ, Sicilia ac³ Sardinia. Intercalatum eo anno: postridie Terminalia ²⁵ intercalares fuerunt. Augur eo anno mortuus est C. Claudius: in ejus locum augures legerunt T. Quinctium Flamininum. et flamen Quirinalis mortuus ²⁶ Q. Fabius Pictor. Eo anno rex Prusias venit Romam cum filio Nicomede. Is, magnocomitatu urbem ingressus, ad forum a porta tribunalque Q. Cassii prætoris perrexit: concursuque undique facto Deos, qui urbem Romam incolerent, senatumque et populum Romanum salutatum se dixit venisse: et gratulatum, quo Persea Gentiumque reges vicissent; Macedonibusque et Illyrii in ditionem redactis, auxissent imperium. Quum prætor senatum ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petii quo templa Deum urbemque et hospites amicosque visere Datus, qui circumduceret eum, L. Cornelius Scipio quæstor; qui et Capuam ei obviam missus fuerat; et ædes, quæ ipsum comitesque ejus benigne reciperent, conductæ. Tertio post die senatum adit; gratulatus victoriam est; meritis sua in eo bello commemoravit; petiit, *Ut votum sibi solveretur, Romæ in Capitolio decem majores hostias, et Præneste una Fortunæ, liceret, ea vota pro victoria populi Romani esse. Et ut societas secum renovaretur; agerque sibi, de rege Antiocho captus, quem nulli datum a populo Romano Galli possidere*

¹ Corcyreis Gron. Crev.

² Julium l. Livium Ead.

³ et Ead.

²³ Igiturvium] Recte Sigonius et Turpebus Iguvium. Reges intellige Gentium cum uxore et omni stirpe.

²⁴ Quum hostes exercitus nunquam eduxissent] Magis placeret nusquam.

²⁵ Intercalares] Vel excidit, vel in-

telligenda est vox *Kalendæ*. Vid. supra l. XLIII. c. 11.

²⁶ Q. Fabius Pictor] Huic prænomina dabatur in vetere exemplari M. Mutavit Sigonius ex l. XXXVII. c. 47.

daretur. Filium postremo Nicomedem senatui commenda- U. C. 583.
vit. Omnium, qui in Macedonia imperatores fuerant, fa- A. C. 167.
vore est adjutus. Itaque cetera, quæ petebat, concessa: de
agro responsum est, *Legatos ad rem inspiciendam missuros.*
Si ager populi Romani fuisset, nec cuiquam datus esset, dig-
nissimum eo dono Prusiam habituros esse. Si autem Antiochi
non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum adparere:
aut, si datus Gallis esset, ignoscere Prusiam debere, si ex nul-
lius injuria quidquam ei datum vellet populus Romanus. ²⁷ *Ne*
quod detur quidem, gratum esse donum posse, quod eum, qui
det, ubi vellet, ablaturum esse sciat. Facile Nicomedis com-
mendationem accipere. Quanta cura regum amicorum liberos
tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Ægypti re-
gem esse. Cum hoc responso Prusias est dimissus. ²⁸ Mu-
nera ei ex * sesteritiis jussa dari, et vasorum argenteorum
²⁹ pondo quinquaginta. et filio regis Nicomedi ex ea summa
munera dari censuerunt, ex qua Masgabæ filio regis Masi-
nissæ data essent: et ut victimæ aliaque, quæ ad sacrificium
pertinerent, seu Romæ, seu Præneste inmolare vellet, regi
ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur: et
ut ex classe, quæ Brundisii esset, naves longæ viginti ad-
signarentur, quibus uteretur, donec ³⁰ ad classem, dono da-
tam ei, rex pervenisset. L. Cornelius Scipio ne ab eo abs-
cederet, sumtumque ipsi et comitibus præberet, donec na-
vem ³¹ conscendisset. ³² Mire lætum et ea benignitate in
se populi Romani regem fuisse, ferunt: ³³ munera sibi ipsum
emisse; filium jussisse donum populi Romani accipere.
Hæc de Prusiâ nostri scriptores. ³⁴ Polybius, eum regem *Prusiæ vi-*
indignum majestate nominis tanti, tradit; pileatum, capite *litas.*
raso, ³⁵ obviam ire legatis solitum, libertumque se populi
Romani ferre; et ideo insignia ordinis ejus gerere. Romæ

* asteriscum ponit post *sesteritiis* Gron. Nota lacunæ nulla est in Crev. ²⁸ *con-*
scendissent Gron.

²⁷ *Ne quod detur quidem*] Fortasse, inquit Muretus, quoi, id est, cui. Sed obsoleta voce usum esse Livium non facile credimus. Reponamus cui.

²⁸ *Munera ei ex sesteritiis jussa da-*
ri] Excidit numerus sesterriorum.

²⁹ *Pondo quinquaginta*] Marcæ nos-
trates 78. uncia 1.

³⁰ *Ad classem dono datam ei*] Dis-
cimus ex hoc loco, si modo sanus est,
datam esse a Romanis Prusiæ regi clas-
sem, ex navibus nimirum Perseo erep-
tis.

³¹ *Conscendisset*] Nempe Prusias.
Gronovianæ editiones habent *conscen-*
dissent, contra primæ editionis fidem.

³² *Mire lætum et ea benignitate . . .*
regem] Manutius mutat particulam et

in ex. Nos eam omnino suppressam
maluerimus.

³³ *Munera sibi ipsum emisse*] Lege
cum Gronovio *renuisse*.

³⁴ *Polybius eum regem*] Eum vid.
Legat. 97.

³⁵ * *Obviam ire legatis solitum*] Hæc
intelligenda sunt de legatis olim ad
eum missis, non de eo tempore quo
ipse Romam venit. Ideo dicitur Pru-
sias *solitus* obviam in legatis: quod
verbi quadrare non potest in unum
aliquod factum, sed plura denotat:
Nec vero legati ad Prusiam venientem
Romani missi sunt, sed L. Cornelius
Scipio quæstor, ut supra memoratum
est.

U. C. 585. quoque, quum veniret in curiam, submisisse se, et osc
 A. C. 167. limen curiæ contigisse : et *Deos servatores suos* senatum
 pellas, aliamque orationem, non tam honorificam audi
 tibus, quam sibi deformem, habuisse. Moratus circa urbem
 triginta haud amplius dies in regnum est ³⁶ profectus.

36 *Profectus*] Lambecius, citante Hearnio, observat in Biblioth. Vindobon. l. II. p. 947. post vocem *profectus* sequi in unico exemplari *actumque*, aliosque etiam duos versus olim fuisse, qui nunc prorsus evanuerunt, nec ulla ratione ex eorum vestigiis certi quidquam posse colligi. Totum denique

illud volumen claudi monet subscriptione hac, quæ ob vetustatem in oculos fugit :

TITI LIVI
 AB URBE CONDITA
 LIB. XLV. EXP.
 INC. LIB. XLVI. FELICITE

EPITOMÆ
LIBRORUM
DEPERDITORUM.

EPITOME LIBRI XLVI.

EUMENES rex Romam venit : qui, quia Macedonico bello medium egerat, ne aut hostis judicatus videretur, si exclusus esset, aut liberatus crimine, si admitteretur ; in commune lex lata est, ne cui regi Romam venire liceret. **Claudius Marcellus** consul **Alpinos Gallos**, **C. Sulpicius Gallus** consul **Ligures** subegit. Legati **Prusiæ** regis conquesti sunt de **Eumene**, quod fines suos popularetur : dixeruntque, eum conspirasse cum **Antiocho** contra populum Romanum. Societas cum **Rhodiis** deprecantibus juncta est. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti septem millia viginti duo. Princeps senatus lectus **M. Æmilius Lepidus**. ¹ **Ptolemæus** **Ægypti** rex, pulsus regno a minore fratre, missis ad eum legatis, restitutus est. **Ariarathe** **Cappadociæ** rege mortuo, filius ejus **Ariarathes** regnum accepit, et amicitiam cum populo Romano per legatos renovavit. Res præterea adversus **Ligures**, et **Corsos**, et **Lusitanos**, vario eventu gestas, et motus **Syriæ**, mortuo **Antiocho**, qui filium **Antiochum** puerum admodum reliquerat, continet. Hunc **Antiochum** puerum ² cum **Lysia** tutore **Demetrius**, **Seleuci** filius, qui Romæ obses fuerat, ³ clam, quia non dimittebatur a Romanis, interemit ; et ipse in regnum receptus. **L. Æmilio Paulo**, qui **Persen** vicerat, mortuo, tanta ejus abstinentia fuit, ut, quum ex **Hispania** et ex **Macedonia** immensus opes retulisset, vix ex auctione ejus redactum sit, unde uxori ejus dos solveretur. **Pomptinæ** paludes a **Cornelio Cethego** consule, cui ea provincia evenerat, siccata, agerque ex iis factus.

XLVII.

Cn. Tremellio tribuno plebis multa dicta est, quod cum **M. Æmilio Lepido** pontifice maximo injuriose contenderat : ⁴ sacro-

¹ *Ptolemæus rex Ægypti, pulsus regno a minore fratre*] Sic tres Gronovii MSS. et Campanus. Vulgo *Ptolemæus Ægyptiorum rex, a minore fratre regno pulsus*. Sed *Ægyptiorum* nimis emphatice dictum videtur, nec satis ex more solito loquendi. Vocabulum plane redundat.

² *Cum Lysia tutore*] Addidit Sigonius vocem *ejus*, quam deinde receperunt editores.

Sed illa facile intelligitur : quumque nec apud Andream, nec apud Campanum, nec in libris ab Hearnio inspectis exstet, delenda visa est.

³ *Clam, quia non dimittebatur a Romanis*] Adde hic *elapsus*.

⁴ *Sacrorumque magistratum jus potentius fuit*] Observat Gronovius, nusquam pontificatum dici magistra-

rumque, quam magistratum, jus potentius fuit. Lex de ambitu lata. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta triginta octo millia, trecenta quatuordecim. Princeps senatus lectus Æmilius Lepidus. Inter Ptolemæos fratres, qui dissidebant, fœdus ictum, ut alter in Ægypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes, Cappadociæ rex, consilio Demetrii, regis Syriæ, et viribus pulsus regno, a senatu crestitutus est. Missi a senatu, qui inter Masinissam et Karthaginienses de agro judicarent. C. Marcius consul aduersus Dalmatas parum prospere primum, postea feliciter pugnavit; cum quibus bello conflegendi causa fuit, quod Illyrios, populi Romani socios, vastaverunt; eandemque gentem Cornelius Nasica consul domuit. Q. Opimius consul Transalpinos Ligures, qui Massiliensium oppida, Antipolim et Nicæam, vastabant, subegit. Præterea res in Hispania a compluribus parum prospere gestas continet. Consules anno quingentesimo nonagesimo octavo ab urbe condita magistratum, peractis comitiis insequentisque anni consulibus creatis, inire ceperunt. Mutandi comitia causa fuit, quod Hispani rebellabant. Legati ad disceptandum inter Masinissam et Karthaginienses missi renuntiaverunt, vim navalis materiæ se Karthagine deprehendisse. Aliquot prætores, a provinciis avaritiæ nomine accusati dampnati sunt.

XLVIII.

Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti quatuor millia. Semina tertii belli Punici referuntur. Quum in finibus Karthaginiensium ingens Numidarum exercitus, duce ⁶ Ariobarzane, Syphacis nepote, diceretur esse, M. Porcius Cato suasit, ut Karthaginiensibus, quum Ariobarzanem, specie contra Masinissam regem, sed re vera contra Romanos, adcitum in finibus haberent, bellum indiceretur. Contradicente P. Cornelio Nasica, placuit, legatos mitti Karthaginem, qui specularentur, quid ageretur. Castigato senatu Karthaginiensium, quod contra fœdus et exercitum et navales materias haberent, pacem inter eos et Masinissam

tum sacrum. Itaque quum vett. editiones et aliquot scripti præferant Sacrorum quoque magistratum, emendat ille Sacrorumque quam magistratum jus potentius fuit: atque ita edendum curavit. Nobis probabilis licet conjectura non ideo tamen in contextum admittenda visa est.

⁵ Consules anno 598. ab u. c. magistratum, peractis comitiis, insequentis-

que anni consulibus creatis, inire ceperunt] Illum annum numeramus quingentesimum nonagesimum nonum ab u. c. Cetera quæ hic leguntur partim obscura, partim etiam falsa sunt. Vid. infra c. 36.

⁶ Archobarzane duce] Aliquot MSS. a Gronovio inspecti habent Ariobarzane.

facere voluerunt, Masinissa agro, de quo lis erat, cedente. sed Gisgo, Hamilcaris filius, homo seditiosus, qui tunc in magistratu erat, quum senatus purituum se iudicio legatis dixisset, ita bellum adversus Romanos suadendo concitavit; ut legatos, quo minus violarentur, fuga explicuerit. Id nunciantes, infestum jam senatum Karthaginensibus, infestiores fecerunt. M. Porcius Cato filii, in prætura mortui, funus tenuissimo, ut valuit, (⁷ nam pauper erat) sumtu fecit. Andriscus, qui se Persei filium, regis quondam Macedoniae, ingenti adseveratione mentiretur, Romam missus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps senatus ⁸ ab sextis jam censoribus erat lectus, antequam exspiraret, præcepit filiis, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent; in reliquum funus ⁹ ne plus, quam æris denos, consumerent: imaginum specie, non sumtibus, nobilitari magnorum virorum funera solere. De beneficiis quæsitum. Publicia et Licinia, nobiles feminae, quæ ¹⁰ viros suos consulares necasse insimulabantur, cognita causa, ¹¹ quum prætori pro se vades dedissent, cognatorum decreto necatae sunt. ¹² Gulussa, Masinissæ filius, denunciavit, Karthagine delectus agi, classem comparari, et haud dubium bellum strui. Quum Cato suaderet, ut iis bellum indiceretur, P. Cornelio Nasica dicente, nihil temere faciendum, placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Postumius Albinus consules, quum delectum severe agerent, nec quemquam gratia dimitterent, ab tribunis plebis, qui pro amicis suis vacationem impetrare non poterant, in carcerem coniecti sunt. Quum Hispaniense bellum, parum prospere aliquoties gestum, ita confudisset civitatem Romanam, ut ne ii quidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent, P. Cornelius Æmilianus

⁷ *Nam pauper erat*] Haud ita Plutarchus, qui Catonem colligendæ pecuniæ studiosissimum fuisse affirmat, nec male ei rem cecisse. Eum vide in Cat. Maj.

⁸ *Ab sextis jam censoribus*] Addidit Sigonius particulam *ab*: non sine causa, ut putamus.

⁹ *Ne plus quam æris denos*] Summa ridicule exigua. Deni enim æris, etiamsi grave æs intelligatur, æquant denarium unum, sive unum argenti grossum. / Unus MS. teste Gronovio habet *æris decus*, unde facillimum est id efficere quod Pithæus, memorante Hearnio, conjecerat, *æris decies*: nisi quod tunc summa non contemnenda exurgit. Decies enim centena assium millia, etiamsi intelligantur vulgares tum asses, qui senideni in denarium contributebantur, æquant denarios 62500. marcas argenti nostrates 976. uncias 4. semunciam 1. Imitemur cau-

tam Freinsheimii modestiam, qui hoc libro, c. 10. nihil definiens, *modicam pecuniam* in funus suum consumi jussisse Lepidum dicit.

¹⁰ *Viros suos consulares*] Addidit Gronovius e tribus MSS. vocem *consulares*. Sane alter ex iis L. Postumius consulatum gesserat. Sed Claudium Asellum fuisse consulem non exstat memoria. Vid. c. 10. hujus libri.

¹¹ *Quum prætori prædes vadesque dedissent*] Observat Gronovius nihil hic prædibus opus esse. Prædes enim in lite nummaria, vades in re capitali dabantur. Itaque ex variis depravaturum in MSS. lectionum vestigiis varias emendationes tentat: quarum hæc maxime perspicui sensus esse nobis videtur: *quum a prætore die dicta vades dedissent*. Sed illa longius abit a MSS.

¹² *Gulussa . . . denunciavit, Karthagine delectus agi*] Melius Pithæus apud Hearnium nuntiavit.

processit, et excepturum se militiæ genus, quodcumque imperatum esset, professus est, quo exemplo omnes ad studium militandi concitavit. ¹³ L. Lucullus consul, qui M. Claudio Marcello successerat, quum laessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos, et Cantabros, et alias adhuc incognitas nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Africanus Scipio Æmilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, sed adoptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: et ¹⁴ in obpugnatione Intercatiæ urbis, majus etiam periculum adiit. nam murum primus transcendit. Ser. Sulpicius Galba prætor male adversus Lusitanos pugnavit. Quum legati ex Africa cum oratoribus Karthaginensium, et Gulussa Masinissæ filio, redissent, dicerentque, et exercitum se et classem Karthagine deprehendisse, ¹⁵ perrogari sententias placuit. Catone et aliis principibus senatui suadentibus, ut in Africam confestim transportaretur exercitus, quod P. Cornelius Nasica dicebat, nondum sibi justam causam belli videri, ¹⁶ placuit, ut bello abstererent, si Karthaginenses classem exussissent, et exercitum dimisissent: sin minus, proximi consules de Punico bello referrent. Quum locatum a censoribus theatrum extrueretur; P. Cornelio Nasica auctore, tamquam inutile et nociturum publicis moribus, ex senatusconsulto destructum est, populusque aliquamdiu stans ludos spectavit. Karthaginenses quum adversus fœdus bellum Masinissæ intulissent, victi ab eo, ¹⁷ annos

¹³ L. Lucullus consul, (Claudius Marcellus, cui successerat] Longe aliter hanc periodum formavit Gronovius, partim ex duobus MSS. partim ex conjectura. Sic ille edidit: L. Lucullus consul, cum Claudio Marcello, cui successerat, quum laessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos etc. sed hæc parum sane placent: et hoc orationis membrum, quum laessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, impediti, et obscuri, et mutili sensus esse videtur. Nos representamus vet. editorum et plerorumque MSS. lectionem, nisi quod admoniti a Sigonio, et cui male collocatum in suum, ut putamus, ordinem revocavimus. Habent enim antiqui editi, L. Lucullus consul, cui Claudius Marcellus successerat, quod est contra historiæ fidem, quum Marcello Lucullus successerit. Sensus clarus est quomodo legimus: Quum Claudius Marcellus Luculli decessor omnes Celtiberiæ populos pacasse videretur, Lucullus in ignotas adhuc regiones penetravit, et, deficiente in Celtiberis belli materia, Vaccæos, Cantabros subegit.

¹⁴ In obpugnatione Intercatiæ] Vett.

editi et plerique scripti habent in expugnatione. Quis mutaverit, incertum. Ceterum quum Intercatia non expugnata fuerit, sed per deditionem venerit in Romanorum potestatem, (vid. c. 23. hujus libri) et obpugnatione, quod in Gronovianis editionibus reperimus, loco movendum esse non visum est. Intercatiæ est ab felici Sigonii conjectura, quum prius legeretur capta; in quibusdam autem scriptis intercepta.

¹⁵ Perrogari sententias placuit] Et hunc quoque locum Sigonius levi emendatione adjuvit. Scripti et vet. editi: prorogari sententiam placuit.

¹⁶ Placuit, ut bello abstereretur] Vulgati, ut bello desisteretur, quod minus proprium est; nondum etenim bellum cœptam erat. Apud Andream et in uno e MSS. Hearnii exstat et abstereretur: aliquot scripti habent abstererent.

¹⁷ Annos habente nonaginta duos] Legendum potius videtur duodenonaginta, quomodo Freinshemius habet c. 32. hujus libri. Etenim Polyb. apud Valesium tradit Masinissam, quum decessit, annos tantum nonaginta natum

habente nonaginta duos, et sine pulpamine mandere et gustare panem tantum solito, insuper ¹⁸ Romanum bellum meruerunt.

XLIX.

Tertii Punici belli initium ¹⁹ altero et sexcentesimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat cœptum, consummati. Inter M. Porcium Catonem et Scipionem Nasicam, quorum alter sapientissimus vir in civitate habebatur, ²⁰ alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat, diversis certatum sententiis est; Catone suadente bellum, et ut tolleretur deletereturque Karthago; ²¹ Nasica dissuadente. Placuit tamen, quod contra fœdus naves haberent, quod exercitum extra fines duxissent, quod socio populi Romani et amico Masinissæ arma intulissent, quod filium ejus Gulussam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepissent, bellum iis indici. Priusquam ullæ copiæ in naves inponerentur, Uticenses legati Romam venerunt, se sueque omnia dedentes. Ea legatio, veluti omen, grata Patribus, acerba Karthaginensibus fuit. Diti patri ludi ²² ad Terentum, ex præcepto librorum Sibyllinorum, facti: ²³ qui anno centesimo,

fuisse: consentitque Epitome libri Liviani L. in qua *Masinissa major nonaginta annis decessisse* memoratur. Hæc enim loquendi forma satis indicat non multum excessisse eum annos nonaginta. Si autem tunc quum Carthaginenses devicit duos et nonaginta habuisset, mortuus fuisset major annis quatuor et nonaginta. Ceterum sic quoque Masinissa multo nunc provecior annis erit, quam esse debuit si staretur iis quæ de ejus ætate leguntur in Livio, lib. XXIV. c. 49. Ibi enim dicitur septem et decem annos natus, anno u. c. 539. Unde sequeretur eum tunc quum pugnam illam cum Carthaginensibus pugnavit de qua agit hæc epitome, anno nimirum u. c. 602. annum ætatis tantummodo primum et octogesimum egisse. Nisi si quis error irrepsit in notas numerorum apud Livium.

¹⁸ *Romanum bellum meruerunt]* Hic auctior est Pithœi codex, et, memorante Hearnio, addit: *Motus præterea Syriæ, et bella inter reges gesta referuntur: inter quos motus Demetrius Syriæ rex occisus erat.*

¹⁹ *Altero et sexcentesimo anno ab u. c.]* Repetit initium tertii Punici belli auctor hujus epitomes ab consulatu T. Quintii, et M'. Acilii, ut patet ex eo quod bellum hoc intra quintum annum

consummatum fuisse dicat. Finitum est autem Cn. Cornelio, L. Mummiō Coss. qui quinto abhinc anno magistratum gesturi sunt. Porro *sexcentesimo alter* intelligi debet, ut probavimus in nota ad Liv. l. III. c. 33. *sexcentesimus primus*. Hunc tamen annum, quo T. Quintius et M'. Acilius consules sunt, numeramus sexcentimum secundum, ne a Dodwelli rationibus, quem sequimur in chronologia, ducem, discrepemus.

²⁰ *Alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat]* Imo hic Scipio Nasica, Corculum dictus, bis consul, et pontifex maximus, ejus qui ab senatu vir optimus judicatus erat, filius fuit. Id constat ex omni horum temporum historia. Nec audiendus Auctor de Vir. illust. qui consentiens huic epitomæ ex duobus unum facit.

²¹ *Nasica dissuadente: placuit tamen]* Distingue et scribe, *Nasica dissuadente. Placuit tandem*. GRONOVIVS.

²² *Ad Terentum]* Olim *ad Tarentum*. Correxerit Sigonius ex Festo, et Val. Max. l. II. c. 4.

²³ *Qui anno centesimo, primo bello Punico]* Hic multum variant scripti et editi. Gronovius legit proxime ad MSS. suorum fidem, vel *qui anno centesimo ante, vel qui ante annum centesimum, primo Punico bello*.

primo Punico bello, quingentesimo et altero anno ab urbe condita, facti erant. Legati triginta Romam venerunt, per quos se Karthaginienses dedebant. Catonis sententia pervicit, ut in decreto perstaretur, et ut consules quam primum ad bellum profiscerentur. Qui ubi in Africam transierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obsidibus, et ²⁴ armis, omnibusque instrumentis bellicis, si qua Karthagine erant; tunc, quam ex auctoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum a mari decem millia passuum, ²⁵ ne minus, remotum, ²⁶ oppidum facerent, indignitate rei ad bellandum Karthaginienses compulerunt. Obsideri obpugnarique coëpta est Karthago ab L. Marcio, M. Manilio consulibus. In qua obpugnatione quam neglectos ab una parte muros duo tribuni temere ²⁷ cum cohortibus suis inrupissent, et ab oppidanis graviter cederentur, a Scipione Africano expliciti sunt: per quem et castellum Romanorum, ²⁸ quod nocte expugnabant, paucis equitibus juvantibus, liberatum est: castrorumque, quæ Karthaginienses, omnibus copiis ab urbe pariter egressi, obpugnabant, liberatorum is ipse præcipuam gloriam tulit. Præterea, quam ab irrita obpugnatione Karthaginis consul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adversus Hasdrubalem, qui ²⁹ cum altera manu iniquum saltum insederat, suasit primo consuli, ne tam iniquo loco confligeret. victus deinde complurium, qui et prudentiæ ejus et virtuti invidebant, sententiis, et ipse saltum ingressus est. quumque, sicut prædixerat, fusus fugatusque esset Romanus exercitus, et duæ cohortes ab hoste obsiderentur, cum exiguis equitum turmis in saltum reversus, liberavit eas, et incolumes reduxit. Quam virtutem ejus et Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in senatu sic prosecutus est, ut diceret, ³⁰ reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere; ³¹ et populus Romanus eo favore complexus, ut comitiis plurimæ eum tribus ³² consulem scriberent, quam hoc per æta-

24 *Armis, omnibusque instrumentis belli*] Hæc est veterum editorum lectio et aliquot scriptorum. Campanus pro *belli* habet *bellicis*, quod potest admitti. Vulgati: *armis omnibus instrumentisque belli*.

25 *Ne minus*] Sic conjecerat Gronovius, quomodo plane Pithœus annotavit in variantibus lectionibus ad hunc locum, teste Hearnio. Vulgo *nec minus*: quod præ illo altero sordere debet cuivis bono Latinitatis æstimatori.

26 *Oppidum facerent*] Recte videtur emendare Gronovius transferrent.

27 *Cum cohortibus*] Pithœus apud Hearnium et Campanus addunt *suis*.

28 *Quod nocte expugnabant*] Id est, expugnaturi videbantur; parum abe-

rat, quin expugnarent. Exprimimus hic Andreæ, Campani, et MSS. codicum Gronovii lectionem. Vulgo *expugnabant*.

29 *Cum altera manu*] Pithœus apud Hearnium, cum *ampla manu*: quod amplectendum videtur.

30 *Reliquos . . umbras militare*] Versus Homericus, Od. X. v. 495. *ὄϊσι στρατοῦ τοὶ δὲ οὐκ εἰσὶν ἀνδρες*. Idem censet Gronovius legendum *umbras militare*: hoc enim est *ἀνδρες*.

31 *Et populus Romanus eo favore illum complexus est*] Retinuiamus est, quod etsi abest a quibusdam scriptis Gronovio inspectis, necessarium tamen videtur ad fulciendam orationem.

32 *Consulem scriberent*] Suspiciatur

tem non liceret. Quam L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgasset, ut Lusitani, ³³ qui, in fidem populi Romani dediti, a Ser. Galba ³⁴ in Galliam venissent, in libertatem restituerentur, M. Cato accerrime suasit. exstat oratio in Annalibus ejus inclusa. Q. Fulvius Nobilior, ³⁵ et sæpe ab eo in senatu laceratus, respondit pro Galba. ipse quoque Galba, quum se damnari videret, complexus duos filios prætextatos, ³⁶ et Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. exstant tres orationes ejus: ³⁷ duæ adversus Libonem tribunum plebis rogationemque ejus, habitæ de Lusitanis: una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Lusitanos propter sese castra habentes cæsos fatetur, quod compertum habuerit, equo atque homine suo ritu inmolatis, per speciem pacis adoriri exercitum suum in animo habuisse. Andriscus quidam, ultimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens, et mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Romana, quo illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipsum mendacium miserat, clam profugisset, multis ad falsam ejus fabulam, velut ad veram, coeuntibus, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolementium, aut armis occupavit. Fabulam autem talem finxerat. Ex pellice se et Perseo rege ortum, traditum educandum ³⁸ Cretensi cuidam esse, ut in belli casus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut semen regiae stirpis exstaret. Perseo demortuo, Adramytti se educatum usque ad duodecimum annum ætatis, patrem cum eum credentem, a quo educaretur, ignarum generis fuisse sui. adfecto deinde eo, quum prope ad vitæ finem ultimum esset, ³⁹ detectam tandem ibi originem suam, falsæque matri libellum datum, signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, quum ad puberem ætatem venisset: obtestationesque ultimas abjectas,

Gronovius consulem juberent. Etenim si scriberent non potest intelligi nisi de suffragiis per tabellam latis. Tunc autem pronuntiabantur suffragia, non scribebantur. Nondum enim lex ulla tabellaris erat.

³³ Qui in fidem populi Romani dediti] Sic vet. lib. habere testatur Sigonius: sic habet et Campanus, nisi quod edidit in *fide*. Haud videmus igitur cur omnes editi recentiores dederint populo Romano: quæ loquendi forma minus usitata est.

³⁴ In Gallia venissent] Venumdati erant. Sigonius legi jussit in *Gallia*. Olim in *Galliam*.

³⁵ Et sæpe ab eo] Vellemus, et ipse sæpe ab eo in senatu laceratus.

³⁶ Et Sulpicii Galli filium] Sic Campanus: et eodem alludunt duo MSS. Gronovii. Vulgo et filium Caii Sulpicii.

³⁷ Duæ adversum Libonem . . rogationemque ejus habitæ de Lusitanis] Gronovius edidit *habitam*. Sed quis unquam dixit *habere rogationem*? Retinuimus *habitæ*, quod exstat in vet. editis, et referri debet ad orationes.

³⁸ Cretensi] Haud scimus a quo sit orta hæc lectio. Vett. editi *Carthesæ*. Sigonius ex vet. lib. et Pithæus apud Hearnium *Cretæ* se.

³⁹ Detectam sibi tandem originem suam] Quidam editi ante Sigonium carebant *et* sibi, ut et unus MS. Gronovii. Et vero ex iis quæ sequuntur patet Andriscum non dixisse tunc *sibi*, sed falsæ matri detectam originem suam, quæ ei, quum ad puberem ætatem venisset, mysterium illud enuntiaret. Itaque libenter legemus hic cum Gronovio: *detectam tandem originem suam falsæ matri, et libellum datum*.

ut res in occulto ad id tempus servaretur. pubescenti libellum traditum: in quo relictis sibi duo thesauri a patre dicerentur. tum scientem mulierem subditum se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius, quam manaret ad Eumenem res, Perseo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem aliquod a Demetrio auxilium, in Syriam se contulisse: atque ibi primum, quis esset, palam expromere ausum.

L.

Thessalia, quum et illam invadere armis atque occupare Pseudophilippus vellet, per legatos Romanorum auxiliis Achaearum defensa est. Prusias rex Bithyniæ, ⁴⁰ omniumque humillimorum vitiorum, a Nicomede filio, adjuvante Attalo rege Pergami, occisus est. Habebat alium filium, qui, pro superiore ordine dentium, enatum habuisse unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem et Prusiam faciendam Romani misissent, et unus ex iis multis cicatricibus sparsum caput haberet, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socori haberetur; dixit Cato, eam legationem nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ⁴¹ ex stirpe generis Persei, regis Macedonum, inertia socordiaque similem Prusia regem habebat, jacente eo ⁴² in ganea et lustris, Ammonius regnabat; per quem et amici omnes regis, et Laodice regina, et Antigonus, Demetrii filius, occisi. Masinissa, Numidiæ rex, major nonaginta annis decessit, vir insignis. Inter cetera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam versus in senectam, vixit, ut post sextum et octogesimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus, maximum natu Micipsam, Gulussam, Mastanabalem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquisset, et dividere eos arbitro Scipione jussisset) partes administrandi regni divisit. Item ⁴³ Phamææ Himilconi, præ-

40 Omniumque humillimorum vitiorum] Et vir omnibus humillimis vitiis deformis.

41 Ex stirpe generis Persei regis Macedonum] Hic agitur de Bala Alexandro, quem nemo ex stirpe Persei fuisse memoravit. Delrius apud Hearnium legit e MS. stirpe generis parem Macedonum regi, inertia socordiaque similem Prusiæ. Quæ lectio amplectenda videtur. Regem Macedonum hic intellige Pseudophilippum, qui tum in Macedonia regnabat, et incerti obscurique generis erat itidem ut Ale-

xander.

42 In ganeo] Unus e MSS. Gronovii habet in granea: unde ille legendum existimat in ganea, quod plane exstat apud Andream. Sed parum interest.

43 Phamææ Himilconis] Sigonius legi jussit ex Appiano Phamææ, quum libri haberent Phaniæ. Sed et ex eodem Appiano reponendum esset Himilconi. Hunc enim præfectum equitatus Carthaginiensium vocat ille scriptor Himilconem, cognomine Phamæam.

fecto equitum Karthaginiensium, viro forti, et cujus præcipua opera Pæni utebantur, persuasit, ut ad Romanos cum equitatu suo transiret. Ex tribus legatis, qui ad Masinissam missi fuerant, ⁴⁴ Claudius Marcellus, coorta tempestate, fluctibus obrutus est. Karthaginienses Hasdrubalem, Masinissæ nepotem, quem prætorem habebant, proditionis suspectum, in curia occiderunt: quæ suspicio inde emanavit, quod propinquus esset Gulussæ, Romanorum auxilia juvantis. P. Scipio Æmilianus, quum ædilitatem peteret, consul a populo dictus, quoniam per annos consulem fieri non licebat, cum magno certamine suffragantis plebis, et repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus solutus, et consul creatus est. ⁴⁵ M'. Manilius aliquot urbes circumpositas Karthagini expugnavit. Pseudophilippus in Macedonia, cæso cum exercitu P. Juventio prætore, a Q. Cæcilio victus captusque est, et recepta Macedonia.

LI.

⁴⁶ Karthago, in circuitu millia viginti tria passuum patens, magno labore obsessa, et per partes capta est; primum a Mancino legato, deinde a Scipione consule, cui extra sortem provincia Africa data erat. Karthaginienses, portu novo (quia vetus obstructus a Scipione erat) facto, et contracta clam exiguo tempore ampla classe, infeliciter navali prælio pugnaverunt. Hasdrubalis quoque ducis eorum castra, ad Nepherim oppidum loco difficili sita, cum exercitu deleta sunt a Scipione; qui tandem urbem expugnavit septingentesimo anno, quam erat condita. spoliis major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Ultimo urbis excidio, quum se Hasdrubal Scipioni dedidisset, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito impetrare non potuerat, ut ad victorem transfugerent, in medium se flagrantis urbis incendium, duobus cum liberis, ex arce præcipitavit. Scipio exemplo patris sui naturalis Æmilii Paulli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit, transfugasque ac fugitivos bestiis objecit. Belli Achaici semina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulsati sint Corinthi, missi, ut eas civitates, quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent.

⁴⁴ Claudius Marcellus] Pithæus apud Hearnium, M. Claudius.

⁴⁵ M'. Manilius] Hoc debetur Sigonio. Libri omnes mendose, M. Æmilius.

⁴⁶ Carthago in circuitu viginti tria millia passuum patens] Recentiores editi et plerique MSS. habent passus. Sed melius visum est passuum, quod in antiquis editis exstat. Ceterum Frein-

shemius l. XLIX. c. 38. Strabone auctore, scripsit peninsulam in qua sita Carthago erat, quinque et quadraginta millia passuum habuisse, totamque muro circumdatam fuisse. Sed intelligendum est urbem ipsam non tantum patuisse, suæque peculiaris mœnia habuisse, præter hunc murum, qui totam peninsulam ambiebat.

LII.

Cum Achæis, qui in auxilio Bæotos et Chalcidenses habebant, Q. Cæcilius Metellus ⁴⁷ ad Thermopylas bello conflixit: quibus victis, dux eorum Critolaus veneno sibi mortem conscivit. in cuius locum Diæus, Achaici motus primus auctor, ab Achæis dux creatus, ad Isthmon a L. Mummius consule victus est. qui, omni Achaia in deditionem accepta, Corinthon ex senatusconsulto diruit, quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque et Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipse L. Mummius ⁴⁸ abstinentissimum virum egit. nec quidquam ex iis opibus ornamentisque, quæ prædives Corinthos habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco triumphavit; P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus de Karthagine et de Hasdrubale. Viriathus in Hispania primum ex pastore venator, ex venatore latro, mox justi quoque exercitus dux factus, totam Lusitaniam occupavit; ⁴⁹ M. Vetilium prætorem, fuso ejus exercitu, cepit: post quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem gessit: tantumque terroris is hostis intulit, ut adversus eum consulari opus esset et duce, et exercitu. Præterea motus Syriæ, et bella inter reges gesta referuntur. Alexander, homo ignotus et incertæ stirpis, occiso (sicut antea dictum est) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui a patre quondam ob incertos belli casus ablegatus Gnidon fuerat, contempta socordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolemæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram in matrimonium acceperat, bello interemit. Ptolemæus, in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, exspiravit: atque in locum ejus frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat, successit. Demetrius ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat, ⁵⁰ a Diodoto quodam, uno ex subjectis, qui Alexandri filio, bimulo admodum, regnum adserebat, bello superatus, Seleuciam confugit. L. Mummius de Achæis triumphavit. signa ærea, marmoreaque, et tabulas pictas in triumpho tulit.

47 *Ad Thermopylas bello conflixit*] Sic veteres editi et MSS. aliquot a Gronovio inspecti: licet ipse vocem bello in sua editione omiserit.

48 *Abstinentissimum virum egit*] Campanus, Andreas, et plerique codices tum Gronovii, tum Hearnii, habent *abstinentissimum se virum egit*.

49 *C. Vetilium*] Sic nominat hunc

prætorem Appianus in Ibericis, et post eum Freinshemius, infra c. 25. et seqq. Vulgo hic: *M. Vetilium*.

50 *A Diodoto quodam, uno ex subjectis*] Hoc nec satis Latine, nec proprie dictum est. Suspiciamus ~~uno ex~~ *purpuratis*. Frequens occurrit *purpuratorum* mentio in regum Macedonicorum aulis.

LIII.

Ap. Claudius consul Salassos, gentem Alpinam, domuit. Alter Pseudophilippus in Macedonia a L. Tremellio quæstore cum exercitu cæsus est. Q. Cæcilius Metellus proconsul Celtiberos cecidit. a Q. Fabio proconsule pars magna Lusitaniæ, expugnatis aliquot urbibus, recepta est. C. Julius senator Græce res Romanas scribit.

LIV.

Q. Pompeius consul in Hispania ⁵¹ Termestinos subegit. cum eisdem et Numantinis ⁵² pacem ab infirmitate fecit. Lustrum a censoribus conditum est. Censu civium capita trecenta viginti octo millia, quadringenta quadraginta duo. Quum Macedonum legati conquestum de D. Junio Silano, prætore venissent, quod acceptis pecuniis provinciam spoliasset et senatus de querelis eorum vellet cognoscere; T. Manlius Torquatus, pater Silani, petiit, inpetravitque, ut sibi cognitio mandaretur: et, domi caussa cognita, filium condemnavit, abdicavitque; ac ne funeri quidem ejus (quum suspendio vitam finisset) interfuit; sedensque domi potestatem consultantibus ex instituto fecit. Q. Fabius proconsul rebus in Hispania prospere gestis labem inposuit, pace cum Viriatho æquis conditionibus facta. Viriathus a proditoribus, consilio Servilii Cæpionis, interfectus est, et ab exercitu suo multum comploratus, ac nobiliter sepultus; vir duxque magnus, et per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentius superior.

LV.

P. Cornelio Nasica, cui cognomen Serapion fuit ab inridente Curiatio tribuno plebis inpositum, et D. Junio Bruto consulibus delectum habentibus, in conspectu tironum res saluberrimi exempli facta est: nam C. Matienus accusatus est apud tribunos plebis, quod exercitum in Hispania deseruisset: damnatusque,

⁵¹ *Termestinos*] Sic scribunt hoc nomen veteres editiones: nuperæ *Thermestinos*. Sed *Termisus*, *Termantia*, quæ duo ejusdem urbis nomina videntur apud Appianum in Ibericis, *Termes* apud Plinium et alios, quæ eadem urbs est ac *Termisus* Appiani, sine aspiratione scribuntur.

⁵² *Pacem ab infirmitate fecit*] Sive hoc modo legas, sive, ut olim, ob *infirmitatem*, utrumque nugatorium merito videtur Gronovio: qui suspicatur, *pacem a populo Romano infirmatam fecit*; vel, *pacem, improbante populo Romano, fecit*.

sub furca diu virgis cæsus est, et sestertio nummo venit. Tribuni plebis, quia non impetrarent, ut sibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, consules in carcerem duci iusserunt. Junius Brutus consul in Hispania iis, qui sub Viriatho militaverant, agros et oppidum dedit, quod Valentia vocatum est. M. Popillius a Numantinis, ⁵³ cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat, cum exercitu fusus fugatusque est. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cavea evolaverunt. conscendenti deinde navim, ut in Hispaniam proficisceretur, accidit vox, Mane, Mansine: quæ auspicia tristia fuisse, eventu probatum est. Victus enim a Numantinis et castris exutus, quum spes nulla servandi exercitus esset, pacem cum eis fecit ignominiosam, quam ratam esse senatus vetuit. Triginta millia Romanorum a Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Junius Lusitaniam, triginta urbium expugnationibus, usque ⁵⁴ ad occasum et oceanum perdomuit: et, quum ⁵⁵ fluvium Oblivionem transire nollent milites, ereptum signifero signum ipse transtulit, et sic, ut transgrederentur, persuasit. Alexandri filius, rex Syriæ, decem annos admodum habens, a Diodoto, qui Tryphon cognominabatur, tutore suo, per fraudem occisus est; corruptis medicis, qui, eum calculi dolore consumi ad populum mentiti, dum secant, occiderunt.

LVI.

D. Junius Brutus in Hispania ulteriore feliciter adversus Gallæcos pugnavit. dissimili eventu M. Æmilius Lepidus proconsul adversus Vaccæos rem gessit, clademque similem Numantinae passus est. Ad exsolvendum Numantini fœderis religione populum, Mancinus, quum hujus rei auctor fuisset, deditus Numantinis, non est receptus. Lustrum a censoribus conditum est. ⁵⁶ Censa sunt civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus consul Vardæos in Illyrico subegit. M. Cosconius prætor in Thracia cum Scordiscis prospere pugnavit. Quum bellum Numantinum vitio ducum non sine pudore publico duraret, delatus est ultro Scipioni Africano a senatu populoque Romano consulatus: quem quum illi capere ⁵⁷ ob legem, quæ vetabat,

⁵³ Cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat] Sigonius immisit *ut fieri*: quod tamen abesse maluerimus, et revera ignorant Andreas, et Campanus.

⁵⁴ Ad Occasum et Oceanum] Andreas, Campanus, Hearnii codices, Sigonius omittunt *ut Occasum et*.

⁵⁵ Fluvium Oblivionem] Legendum Oblivionis. Nam is fluvius, non Obli-

vio, sed Oblivionis nominabatur. Is. Casaubonus ad Strab. l. III. p. 153.

⁵⁶ Censa sunt] Sic plerique scripti et vet. editi. In vulgatis deest *aut*. Sed et in numero civium censorum variant libri. Verum operæ pretium non videtur in his minutis tricis immorari.

⁵⁷ Ob legem quæ vetabat quemquam iterum consulem fieri] Olim legebatu

quemquam iterum consulem fieri, non liceret, sicuti priori consulu, legibus solutus est. Bellum servile, in Sicilia ortum, quam obprimi a prætoribus non potuisset, C. Fulvio consuli mandatum est. hujus belli initium fuit Eunus servus, natione Syrus; qui, contracta agrestium servorum manu, et solutis ergastulis, justus exercitus numerum inplevit. Cleon quoque, alter servus, ad septuaginta millia servorum contraxit; et, copiis junctis, ⁵⁸ contra populum Romanum exercitumque ejus bellum sæpe gesserunt.

LVII.

Scipio Africanus Numantiam obsedit, et corruptum licentia luxuriaque exercitum ad severissimam militiæ disciplinam revocavit. omnia deliciarum instrumenta recidit; duo millia scortorum a castris ejecit; militem quotidie in opere habuit, et triginta dierum frumentum ⁵⁹ ad septenos vallos ferre cogebat. agre propter onus incedenti dicebat, Quum gladio te vallare scieris, vallum ferre desinito. ⁶⁰ Alii, scutum parvum habiliter ferenti, scutum amplius justo ferre jussit: ⁶¹ neque id se reprehendere, quando melius scuto, quam gladio, uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, ⁶² fustibus cecidit. Jumenta omnia, ne exonera-

quemquam intra decem annos iterum consulem. Trigam hanc verborum, intra decem annos, omitti jussit Sigonius, auctore vetere libro, cui adstipulatur Pithæus apud Hearnium, et Campanus. Sane decennalis intervalli mentio nihil huc attinet, quum inter utrumque Scipionis Æmiliani consulatum toti duodecim anni effluxerint. Legem quæ vetabat quemquam bis consulem fieri, Pighius existimat latam esse primo anno tertii Punici belli. Certe Festus in voce *Pavimenta* refert verba quædam ex oratione M. Catonis, Ne quis consul bis fieret. Eandem orationem laudat quoque Priscianus. Hæc fere Sigonius in nota ad hunc locum. Vid. et Pighium ad annum 603.

⁵⁸ *Contra populum Romanum exercitumque ejus*] Brevius et aptius duo scripti Grutero inspecti, Pithæus apud Hearnium, et Campanus: *adversus exercitum Romanum*.

⁵⁹ *Ad septenos vallos*] Super, vel præter septenos vallos. Sigonius legi jusserat *ac*. Sed veterem lectionem ex aliis libris Gronovius asseruit.

⁶⁰ *Alii scutum parvum habiliter*

ferenti] Hæc lectio a Grutero prodita est. Nobis satis placeret ea quam monstrat apud Hearnium Pithæus; *alii scutum parvum habiliter ferenti*. Nec nos offendit apud hunc epitomatorem *alii . . jussit*: quam locutionem Sanctius in Minerva l. II. c. 4. et ibi Perizonius summa vi tuentur, et Latine esse contendunt. Quod etiamsi iis non concedatur in aurei ævi scriptoribus, apud posteriorem certe ætatem invaluisse negari non potest.

⁶¹ *Neque id se reprehendere*] Suspiciatur non immerito Gronovius aliquid hic excidisse, quod esset affine ei narratiunculæ quam ex Frontino habet Freinshemius infra c. 6. de milite ornatum elegantius scutum habente: quod se non reprehendere Scipio dixerit, quoniam ille melius scuto quam gladio uteretur.

⁶² *Virgis cecidit*] Virgæ enim inhonestius supplicium, et ideo a civium tergo remotum. Gronovius ex quibusdam libris edidit *fustibus cecidit*. Sed *fustuarium*, militare supplicium, usitatum fuit etiam in cives, etiam Ciceronis ævo, ut patet ex Phil. III. c. 6.

rent militem, vendidit. Sæpe adversus eruptiones hostium feliciter pugnavit. Vaccæi obsessi, liberis conjugibusque trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera, missa sibi ab Antiocho rege Syriæ, quam celare aliis imperatoribus regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit, omniaque ea referre quæstorem in publicas tabulas jussit: ex iis se viris fortibus dona daturum. Quam undique Numantiam obsidione clausisset, et obsessos fame videret urgueri; hostes, qui pabulatum exierant, vetuit occidi; quod diceret, velocius eo absumturos, frumenti quod haberent, si plures fuissent.

LVIII.

Ti. Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum legem agrariam ferret adversus voluntatem senatus et equestris ordinis, ne quis ex publico agro plus, quam ⁶³ quingenta jugera, possideret, in eum furorem exarsit, ut M. Octavio collega, causam diversæ partis defendenti, potestatem lege lata abrogaret; ⁶⁴ seque, et Gracchum fratrem, et Ap. Claudium socerum, triumviros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit et aliam legem agrariam, ⁶⁵ qua sibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager, qua privatus esset. deinde, quum minus agri esset, quam quod dividi posset sine offensa etiam plebis, (quoniam eos ad cupiditatem ⁶⁶ amplum modum sperandi incitaverat) legem se promulgaturum ostendit, ut iis, qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia, quæ regis Attali fuisset, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. ⁶⁷ Tot indignitatibus commotus graviter senatus, ante omnes ⁶⁸ T. Annius consularis, qui, quum in senatu in Gracchum perorasset, raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Quum iterum

⁶³ *Quingenta jugera*] Certa emendatio Sigonii, nixa Plutarcho et Appiano. Nec dubium est quin Gracchus revocare voluerit legem Liciniam de modo agrorum, de qua Liv. agit libro VI. extremo: quæ quidem lex illum ipsum numerum quingentorum jugerum præfiniebat. Plerique libri, tum scripti, tum editi, habebant *decem jugera*: Campanus *centum*: Pithæus apud Hearnium *mille*.

⁶⁴ *Seque et fratrem Caium*] Sic legi jussit Sigonius ex vet. lib. melius, ut nobis videtur, quam *seque et Gracchum fratrem*, quamvis pleraque librorum manus hoc præferat.

⁶⁵ *Qua sibi latius agrum pateface-*

ret] Hæc nobis paulo suspectiora sunt. Vid. infra c. 31. quem sensum ex iis exsculpere conetur Freinshemius.

⁶⁶ *Amplum modum*] Amplum agri modum. Hæc vera est lectio, quam exhibent Andreas, Campanus, et scripti Gronovio inspecti. Quidam libri habent *ampla modo*.

⁶⁷ *Tot indignitatibus*] Sic edidit Gronovius ex scriptis et vet. editt. quibus succinit Campanus. Quidam *indignationibus*.

⁶⁸ *P. Mucius consul*] Libri omnes hic sunt mendosi. Plerique habent *C. Antonius*, alii *T. Annius*. Verum nomen consulis reposuit Sigonius.

tribunus plebis creari vellet Gracchus, auctore P. Cornelio Nasica, in Capitolio ab optimatibus occisus est, ictus primum fragmentis subselliorum, et inter alios, qui in eadem seditione occisi erant, insepultus in flumen projectus. Res præterea in Sicilia vario eventu adversus fugitivos gestus continet.

LIX.

Numantini, fame coacti, ipsi se per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio Africanus delevit, et de ea triumphavit, quartodecimo anno post Karthaginem deletam. P. Rupilius consul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Aristonicus, regis Eumenis filius, Asiam occupavit; quum, testamento Attali regis legata populo Romano, libera esse deberet. Adversus eum P. Licinius Crassus consul, quum idem pontifex maximus esset, (quod numquam antea factum erat) extra Italiam projectus, prælio victus et occisus est. M. Perperna consul victum Aristonicum in deditioem accepit. Q. Pompeius et Q. Metellus, tunc primum uterque ex plebe facti censores, lustrum condiderunt. Censa sunt civium capita trecenta septemdecim millia, octingenta viginti tria, præter pupillos et viduas. Q. Metellus censor censuit, ut omnes cogerentur ducere uxores, liberorum creandorum causa. exstat oratio ejus, quam Augustus Cæsar, quum de maritandis ordinibus ageret, ⁶⁹ velut in hæc tempora scriptam in senatu recitavit. C. Atinius Labeo tribunus plebis Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo præteritus erat, de saxo dejici jussit: quod ne fieret, ceteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tulisset, ⁷⁰ ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creare liceret; rogationem ejus P. Africanus gravissima oratione dissuasit; in qua dixit, Ti. Gracchum jure cæsum videri. ⁷¹ Gracchus contra suasit rogationem: ⁷² sed Scipio tenuit. Bella inter Antiochum Syriæ, et Phraatem Parthorum regem gesta, nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolemæus, Euergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem suis invisus, incensa a populo regia,

⁶⁹ *Velut in hæc tempora scriptam]* Ante Sigoniam editi: *velut eo tempore.* Ille correxit ex vet. lib. cui adstipulatur Campanus. Recte in hæc tempora. Habetur enim ratio personæ Livii, qui Augusto æqualis fuit.

⁷⁰ *Ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creare liceret]* Emendat Gronovius: *ut eundem tribunum plebi, quoties vellet, creare liceret.* Saue, ut vulgo legitur, *et vellet non potest re-*

ferri nisi ad tribunum, quod absurdum est. Creare habet Campanus.

⁷¹ *Gracchus contra]* Videtur excidisse prænomen: C. Gracchus contra. GRONOVIVS.

⁷² *Sed Scipio tenuit]* Hoc quis dederit, incertum. Sed Andreas, Campanus, MSS. Hearnii: *censuit.* Vulgatæ lectionis sensus commodus est: *tenuit propositum, vicit.*

clam ⁷³ Cypron profugit. et, quum sorori ejus Cleopatraz, quam (filia ejus virgine per vim compressa, atque in matrimonium ducta) repudiaverat, regnum a populo datum esset, infensus filium, quem ex illa habebat, Cypri occidit, caputque ejus et manus, et pedes matri misit. Seditiones a triumviris Fulvio Flacco, et C. Graccho, et C. Papirio Carbone, agro dividendo creatis, excitatae: quibus quum P. Scipio Africanus adversaretur: fortisque ac validus de die domum se recepisset, mortuus in cubiculo inventus est. Suspecta fuit, tamquam ei venenum dedisset, Sempronia uxor, hinc maxime, quod soror esset Gracchorum; cum quibus similtas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla quaestio acta. Eo defuncto, seditiones triumvirales acrius exarserunt. C. Sempronius consul contra Japydas primo rem male gessit: mox victoria cladem acceptam emendavit virtute D. Junii Bruti, ejus, qui Lusitaniam subegerat.

LX.

L. Aurelius consul ⁷⁴ rebellantes Sardos subegit. ⁷⁵ M. Fulvius Flaccus primus Transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliensibus adversus Salluvios Gallos, qui fines Massiliensium populabantur. L. Opimius praetor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit, Fregellas diruit. Pestilentia in Africa ab ingenti locustarum multitudine, et deinde necatarum strage, fuisse traditur. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta millia septingenta trigenta sex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis, eloquentior quam frater, perniciosas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut ⁷⁶ semisse et triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam, quam et frater ejus tulerat: tertiam, qua equestrem ordinem, tunc cum senatu consentientem, conrumperet: ⁷⁷ ut sexcenti ex equitibus in curiam sublegerentur: et quia illis temporibus

⁷³ *Cypron profugit*] Sic edidit Gronovius ex membran. Vulgo in *Cyprum*. Campanus quoque omittit praepositionem.

⁷⁴ *Rebellantes Sardos*] Hanc scripturam, quam Gronovius a Pighii conjectura profectam ait, tuetur Pithæus quoque apud Hearnium. Plerique MSS. *bellantes*.

⁷⁵ *M. Fulvius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit*] At in Epit. XLVII. Q. Opimius consul *Transalpinos Ligures . . . subegisse* dicitur. Majus autem est *subegisse*, quam domuisse. Hæc observat Perizonius Animadv. Hist. c. 8. Legamus

igitur hoc loco *Transalpinos Gallos*.

⁷⁶ *Semisse et triente*] Id est, dextante, sive decem assis partibus, quales duodecim totum assem æquant.

⁷⁷ *Ut sexcenti ex equitibus*] Rualdus, Animadv. 26. in Plut. multis probat hoc tulisse C. Gracchum, ut judicia ab senatoribus ad Equites transferrentur: cetera quæ hic narrantur, vana et futilia esse. Non absurda Freinsheimii conjectura est, infra c. 66. hoc tentasse vel certe cogitasse Gracchum, quod narrat auctor epitomes, sed perficere non potuisse, atque adeo ad transferenda ad solos Equites judicia animum adjecisse.

trecenti tantum senatores erant, sexcenti equites trecentis senatoribus admiscerentur: id est, ut equester ordo bis tantum virium in senatu haberet. et, continuato in alterum annum tribunatu, legibus agrariis latis effecit, ut complures coloniae in Italia deducerentur, et una in solo diruta Karthaginis; quo, ipse triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res a Q. Metello consule adversus Baliares gestas continet: quas Græci Gymnesias adpellant, quia æstatem nudi exigant: ⁷⁸ Baliares a teli missu adpellati, aut a Baleo, Herculis comite, ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriae referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum suum et Seleucum filium, indignata quod, occiso patre ejus a se, injussu suo diadema sumsisset, interemit.

LXI.

C. Sextius proconsul, victa Salluviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ⁷⁹ ob aquarum copiam e calidis frigidisque fontibus, atque a nomine suo ita adpellatas. Cn. Domitius proconsul adversus Allobrogas ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi causa fuit, quod Teutomalium, Salluviorum regem, fugientem recepissent, et omni ope juvissent; quodque Æduorum agros, sociorum populi Romani, vastassent. C. Gracchus, seditioso tribunatu facto, quum Aventinum quoque armata multitudo occupasset, a L. Opimio consule, ex senatusconsulto vocato ad arma populo, pulsus et occisus est; et cum eo Fulvius Flaccus consularis, socius ejusdem furoris. Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, adversus Allobrogas et Bituitum, Arvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominum centum viginti. Ipse, quum ad satisfaciendum senatui Romam profectus esset, ⁸⁰ Albam custodiendus datus est, quia contra pacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque est, ut Congentiatus, filius ejus, comprehensus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius, accusatus apud populum a Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos cives in carcerem conjecisset, absolutus est.

LXII.

Q. Marcius consul ⁸¹ Stænos, gentem Alpinam, expugnavit.

⁷⁸ *Baleares a teli missu*] Nempe a verbo Græco βάλλειν.

⁷⁹ *Ob aquarum copiam*] Magis placeret cum Gronovio legere: *ab aquarum copia*. . atque a nomine suo ita adpellatas.

⁸⁰ *Albam custodiendus datus est*] Sic duo e MSS. Gronovii et Pithæus

apud Hearnium. Atque id elegantius nobis visum est, quam quod vulgati præferunt, *Albæ*.

⁸¹ *Stænos*] Sic scribitur hoc nomen apud Strabonem, l. IV. p. 204. et apud Plinium, l. III. c. 20. Pighius legi jubet *Stænos* ex marmoribus Capitoli-
nis.

Micipsa, Numidarum rex, mortuus regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempsali, et Jugurthæ fratris filio, quem adoptaverat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas subegit. Jugurtha Hiempsalem fratrem bello petiit, quem victum occidit: Adherbalem regno expulit: ⁸² is a senatu restitutus est. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus, censores, duos et triginta senatu moverunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

LXIII.

Cato Porcius consul in Thracia male adversus Scordiscos pugnavit. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia, trecenta triginta sex. Æmilia, Licinia, Marcia, virgines Vestales, incesti damnatæ sunt: idque incestum quemadmodum et commissum, et deprehensum, et vindicatum sit, refertur. Cimbri, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab iis Papirius Carbo consul cum exercitu fusus est. Livius Drusus consul adversus Scordiscos, gentem a Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit.

LXIV.

Adherbal, bello petitus a Jugurtha, et in oppido Cirta obsessus, contra denunciationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Jugurthæ bellum indictum: idque Calpurnius Bestia consul gerere jussus, pacem cum Jugurtha injussu populi et senatus fecit. Jugurtha, fide publica evocatus ad indicandos auctores consiliorum suorum, quod multos pecunia in senatu conrupisse dicebatur, Romam venit: et, propter eadem, admissam in regulum quemdam, nomine Massivam, ⁸³ qui regnum ejus populo Romano invisum adfectabat, Romæ interfectum, quum periclitaretur, causam capitis dicere jussus, clam profugit, et, cedens urbe, fertur dixisse: O urbem venalem, et cito perituram, si emptorem invenerit! A. Postumius legatus ⁸⁴ infeliciter prælio adversus Jugurtham gesto pacem quoque adjecit ignominiosam, quam non esse servandam senatus censuit.

⁸² *Is a senatu restitutus est*] Sic edidit Gronovius ex aliquot MSS. quibus assentitur Campanus. Vulgo qui a senatu.

⁸³ *Qui regnum ejus . . . appetebat*] Aliquot MSS. Gronovio inspecti, et Pithœus apud Hearnium pro *appetebat*

substituunt *affectabat*: quod verbum magis proprium videtur.

⁸⁴ *Infeliciter prælio . . . gesto pacem quoque adjecit*] Sic legi jussit Sigonius, cui assentitur Pithœus. Plerique libri inter *et gesto* et *pacem* inserunt verbum *conflixit*, quod plane otiosum est.

LXV.

Q. Cæcilius Metellus consul duobus præliis Jugurtham fudit, totamque Numidiam vastavit. M. Junius Silanus consul adversus Cimbros infeliciter pugnavit. legatis Cimbrorum⁸⁵ sedem et agros, in quibus consisterent, postulantibus senatus negavit. M. Minucius proconsul adversus Thracas prospere pugnavit. L. Cassius consul a Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui a civitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæsus est. milites, qui ex ea clade superaverunt, obsidibus datis, et dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

LXVI.

Jugurtha, pulsus a C. Mario Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus est: et, cæsis prælio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infeliciter susceptum diutius sustinere, vinctus ab eo et Mario traditus est: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæstoris Marii, fuit.

LXVII.

M. Aurelius Scaurus, legatus consulis, a Cimbris fuso exercitu, captus est: et, quum,⁸⁶ in consilium ab iis evocatus, deterreret eos, ne Alpes transirent Italiam petaturi, eo quod diceret, Romanos vinci non posse,⁸⁷ a Boiorige rege, ferocè juvene, occisus est. Ab iisdem hostibus Cn. Manlius consul et Q. Servilius Cæpio proconsul, victi prælio castrisque binis eruti sunt. militum millia octoginta occisa, calorum et lixarum quadraginta.⁸⁸ Secundum populi Romani jussionem, Cæpionis, cujus temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primi post regem Tarquinium; imperiumque ei abrogatum. in triumpho C. Marii ductus ante currum ejus Jugurtha cum duobus filiis, et in carcere necatus est. Marius triumphali veste in senatum venit, quod nemo ante eum fecerat:

⁸⁵ *Sedem et agros in quibus considerat]* Aliquot MSS. tum Hearnii, tum Gronovii, Andreas, Campanus: in quibus consisterent.

⁸⁶ *In consilium ... evocatus]* Multo melius Pithæus apud Hearnium, advocatus.

⁸⁷ *A Boiorige]* Conjectura Freinsheimii a Gronovio probata. Prius legabatur: a *Boio* rege. Edidimus feroci, quemadmodum Campanus et Andreas,

et libri Hearnii habent, non *feroce*, ut nunc vulgo editi.

⁸⁸ *Secundum populi Romani jussionem]* Hæc non immerito inepta Gronovio visa sunt. Ille ex MSS. vestigiis legit: *Octoginta millia militum occisa, calorum ac lixarum quadraginta, secundum Arausionem. Cæpionis, etc.* Sane in illa regione res gesta est: et favet Pithæus quoque apud Hearnium; *secundum aprausionem.*

eique propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. Secundo et tertio absens consul creatus, quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est. Cn. Domitius pontifex maximus populi suffragio creatus est. Cimbri, vastatis omnibus, quæ inter Rhodanum et Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populi, a Celtiberis fugati sunt: reversique in Galliam, ⁸⁹ bellicosus se Teutonis conjunxerunt.

LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones persecutus est. C. Marius consul summa vi obpugnata a Teutonis et Ambronibus castra defendit. duobus deinde præliis circa Aquas Sextias eos hostes delevit, in quibus cæsa traduntur hostium ducenta millia, capta nonaginta. Marius absens quintum consul creatus est. triumphum oblatum, donec et Cimbros vinceret, distulit. Cimbri, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsule, qui fauces Alpium obsederat, et ad flumen Athesim castellum editum insederat, reliqueratque, ⁹⁰ quum, virtute sua expliciti, fugientem proconsulem exercitumque consecuti, in Italiam trajecissent, junctis ejusdem Catuli et C. Marii exercitibus, prælio victi sunt ab eis: in quo cæsa traduntur hostium centum quadraginta millia, capta sexaginta. ⁹¹ Marius, totius civitatis consensu exceptus, pro duobus triumphis, qui obferebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu ut novo homini, ad tantos honores evecto, inviderant, conservatam ab eo rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre occisa, primus insutus culeo, in mare præcipitatus est. Ancilia cum strepitu mota esse, antequam Cim-

89 *Bellicosus se Teutonis conjunxerunt*] *Bellicosus* hic frigidum est, ut et *belli causa*, quod substituit Schefferus. Libri et vett. edd. fere *imbellicosus*. Gronovius conjicit: *Ambronibus se et Teutonis conjunxerunt*. Certe in Epit. sequenti Ambrones et Teutoni simul castra Marii oppugnasse memorantur.

90 *Quum virtute sua expliciti*] Vett. editiones et plerique MSS. *explicita*. Mutavit Sigonius, et intelligit Cimbros obsidione quasi Catuli liberatos. Verum Cimbri tum victores non explicabantur periculo, sed ultro periculum ac terrorem Romanis inferebant. Membranzæ quædam Gronovio inspectæ longe aliam lectionem exhibent: *Cimbri, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsule, qui fauces Al-*

pium obsidebat, flumen Athesim transgressi, castellum editum, quod insederat, ut reliquerat, effecerunt. quem tamen virtute sua explicita fugientem proconsulem exercitumque consecutus est. In Italiam quum deinde trajecissent, junctis ejusdem Catuli copiis, etc. Hæc, inquit Gronovius, videntur meliora vulgatis, modo scribas relinqueret, et illa, quem tamen, sic corrigas et suppleas: *qui tamen in castello fuerunt, virtute sua expliciti fugientem proconsulem exercitumque consecuti sunt.* Digna memoria virtus, de qua vid. c. 50. hujus libri.

91 *Marius totius civitatis consensu exceptus*] Videtur hic aliquid desiderari, quale esset summo cum honore vel ingenti gratulatione.

bricum bellum consummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syria reges gesta continet.

LXIX.

L. Appuleius Saturninus, adjuvante C. Mario, et per milites occiso A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, gessit; et, quum legem agrariam per vim tulisset, Metello Numidico, eo quod in eam non juraverat, diem dixit: qui quum a bonis civibus defenderetur, ne caussa certaminum esset, in exilium voluntarium Rhodum profectus est: ibique legendo et audiendis magnis viris avocabatur. Profecto C. Marius, seditio- nis auctor, qui sextum consulatum per tribus sparsa pecunia emerat, aqua et igni interdixit. Idem Appuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum consulatus, quem maxime adversarium actionibus suis timebat, occidit. quibus rebus concitato senatu, (in cujus causam et C. Marius, homo varii et mutabilis ingenii consiliique semper secundum fortunam, transierat, quum eum tueri minime posset) obpressus armis cum Glaucia prætore, et aliis ejusdem furoris sociis, bello quodam interfectus est. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius civitatis favore, reductus est. M'. Aquillius pro- consul in Sicilia bellum servile excitatum confecit.

LXX.

Quum M'. Aquillius de pecuniis repetundis causam diceret, ipse iudices rogare noluit. M. Antonius, qui pro eo perorabat, tunicam a pectore ejus discidit, ut honestas cicatrices ostenderet: quibus conspectis, indubitanter absolutus est. Cicero ejus rei solus auctor. T. Didius proconsul adversus Celtiberos feliciter pugnavit. Ptolemæus, Cyrenarum rex, cui

⁹² *Et quod in eam non juraverat]* MSS. Gronovii, qui in eam non juraverat: elegantius.

⁹³ *Ibique legendo et audiendis magnis viris vacabat]* Plerique MSS. et vett. editi habent vel *advocabat*, vel *advocabatur*. Unde Gronovius edendum credidit *avocabatur*. Verbum proprium, inquit, de his qui aut a sensu rerum adversarum, aut gravantibus alloqui negotiis animum avertunt, eique levando dant operam. Utatur, qui voluerit. Nobis videtur simplicius *vacabat*, quod vulgati tenent.

⁹⁴ *Candidatum consulatus]* Ante

VOL. IV.

Sigonium vulgati adiciebant *petitorem*: quam vocem ille ex vet. libro, cui Campanus assentitur, delevit, sed tamen revocandam esse Gronovius existimavit. Nobis nihil necesse visum est otiosum nomen inculcare.

⁹⁵ *A Rabirio quodam]* Conjectura Sigonii. Libri, et vett. editi, *bello quodam*. Freinshemius, *telo quodam*. Cicero pro Rabirio, c. II. *Scæva Servo Q. Cretonis, qui occidit L. Saturninum, libertas data est*. Unde posses legere, *a Scæva quodam*, vel *a Servo quodam*. GRONOVIVS.

R

cognomentum Apioni fuit, mortuus heredem populum Romanum reliquit, et ejus regni civitates senatus liberas esse jussit. Ariobarzanes in regnum Cappadociæ a L. Cornelio Sulla reductus est. Parthorum legati, a rege Arsace missi, venerunt ad Sullam, ⁹⁶ ut amicitiam populi Romani peterent. P. Rutilius, vir summæ innocentiae, quoniam legatus ⁹⁷ Q. Mucii proconsulis a publicanorum injuriis Asiam defenderat, in visus equestri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exilium missus est. ⁹⁸ C. Sentiüs prætor contra Thracas infeliciter pugnavit. Senatus, quum in potentiam equestris ordinis in judiciis exercendis ferre nollet, omni vi niti cæpit, ut ad se judicia transferrentur, sustinente causam ejus M. Livio Druso tribuno plebis: qui, ut vires sibi acquireret, perniciose spe largitionum plebem concitavit. Præterea motus Syriæ regum continet.

LXXI.

M. Livius Drusus, tribunus plebis, ut majoribus viribus senatus causam susceptam tueretur, socios et Italicos populos ⁹⁹ spe civitatis Romanæ sollicitavit: iisque adjuvantibus, per vim legibus agrariis frumentariisque latis, judiciariam quoque pertulit; ut æqua parte judicia penes senatum et equestrem ordinem essent. Quum deinde promissa sociis civitas præstari non posset, irati Italici defectionem agitare cæperunt. ¹ Eorum coitus, conjurationesque, et orationes in conciliis principum referuntur. propter quæ Livius Drusus, in visus etiam senatui factus, velut socialis belli auctor, incertum a quo, domi occisus est.

LXXII.

Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani, initio belli a Picentibus moto. Q. Servilius proconsul in oppido Ascula cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est. saga populus sumsit. Ser. Galba, a Lucanis comprehensus, unius femina opera,

⁹⁶ Ut amicitiam populi Romani peterent] Andreas, Campanus, et Hearnii eodex, a populo Romano.

⁹⁷ Q. Mucii proconsulis] Conjectura Sigonii, testimonio Asconii nixa. Vid. et infra capp. 10. et 11. hujus libri. Antea legebatur hoc loco, C. Marii.

⁹⁸ C. Sentiüs prætor] Sic Andreas et turba editorum ante Sigonium. Ille reposuit C. Sentiüs: et ei Gronovius assensus est. Sed quum hæc emendatio haud satis cum historia quadrare videretur,

ut probabimus in not. ad c. 17. hujus libri, revocavimus eam lectionem quam Sigonius mutaverat: eo quidem magis, quod Freinshemius illam agnoscit c. 56.

⁹⁹ Spe civitatis Romanæ sollicitavi] Haud fortasse spernendum quod habet Campanus, in spem civitatis.

[Coitus] Magis placeret coitiones: quæ vox in hujusmodi rebus valde propria est.

ad quam devertebatur, captivitate exemptus est. Æsernia et Alba coloniæ ab Italicis obsessæ sunt. Auxilia deinde Latini nominis externarumque gentium missa populo Romano, et expeditiones invicem expugnationesque urbium referuntur.

LXXIII.

L. Julius Cæsar consul male adversus Samnites pugnavit. Nola coloniæ in potestatem Samnitium venit cum L. Postumio prætorè, qui ab iis interfectus est. Complures populi ad hostes defecerunt. Quum P. Rutilius consul male adversus hostes Marsos pugnasset, et in prælio cecidisset, C. Marius, legatus ejus, meliorem eventum cum hostibus conflixit. Ser. Sulpicius Pègnos prælio fudit. Q. Cæpio, legatus Rutilii, quum obsessus prospere in hostes erupisset, et ob eum successum æquatum ei cum C. Mario esset imperium, temerarius factus, et circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit. L. Julius Cæsar consul feliciter adversus Samnites pugnavit. ob eam victoriam Romæ saga posita sunt. et, ut varia belli fortuna esset, Æsernia coloniæ cum M. Marcello in potestatem Samnitium venit. Sed C. Marius prælio Marsos fudit, ² Herio Asinio, prætorè Marrucinatorum, occiso. C. Cacilius in Gallia Transalpina Salluvios rebellantes vicit.

LXXIV.

Cn. Pompeius Picentes prælio fudit, et obsedit: propter quam victoriam Romæ prætextæ et alia magistratum insignia sumta sunt. C. Marius cum Marsis dubio eventu pugnavit. Libertini tum primum militare ceperunt. A. Plotius legatus Umbros, ³ L. Porcius prætor Marsos, quum uterque populus defecisset, prælio vicerunt. Nicomedes in Bithyniæ, Ariobarzanes in Cappadociæ regna reducti sunt. Cn. Pompeius consul Marsos acie vicit. Quum ære alieno obpressa esset civitas, ⁴ A. Sempronius Asellio prætor, quoniam secundum debitores jus dicebat, ab iis, qui fœnerabantur, in foro occisus est. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.

² Herio Asinio] Sic edd jussit hoc nomen Gronovius ex Velleio et Appiano. Antea, Hirno, vel Hirnio Asinio.

³ L. Porcius prætor Marsos] Ea que sequuntur, quum uterque populus defecisset, prebent in voce Marsos hic esse mandum. Non enim tum primum deficere ceperunt Marsi: sed omnium primi rebellionis signum sus-

tulerant. Lege ex Floro et Orosio Etruscos, quos Appianus auctor est, non initio belli, sed suscepto et gesto magna ex parte bello, defecisse.

⁴ A. Sempronius Asellio] Magna pars librorum, Asellus. Sigonius emendavit ex Appiano, Valerio Maximo, etc. Campanus veram lectionem hic servat, Asellio.

LXXV.

A. Postumius Albinus legatus, quum classi præesset, infamis crimine prodicionis, ab exercitu suo interfectus est. L. Cornelius Sulla legatus Samnites prælio vicit, et bina castra eorum expugnavit. Cn. Pompeius Vestinos in deditionem accepit. L. Porcius consul, rebus prospere gestis, fuisque aliquoties Marsis, dum castra eorum expugnat, cecidit. ea res hostibus victoriam ejus prælii dedit. Cosconius et Luceius Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobilissimum hostium ducem, occiderunt, compluraque eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sulla Hirpinos domuit, Samnites multis præliis fudit, aliquot populos recepit: quantisque raro quisquam alius ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus Romam est projectus.

LXXVI.

*A. Gabinius legatus, rebus adversus Lucanos prospere gestis, et plurimis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpicius legatus Marrucinos cecidit, totamque eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconsul Vestinos et Pelignos in deditionem accepit. Marsi quoque, a L. Murena, et ⁵ Cæcilio Pinna legatis aliquot præliis fracti, pacem petierunt. Asculum a Cn. Pompeio captum est, cæsis et a Mam. Emilio legato Italicis. Silo Pompædus, dux Marso-
rum, ⁶ auctor hujus rei, in prælio cecidit. Ariobarzanes Capadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno a Mithridate Ponti rege pulsi sunt. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.*

LXXVII.

Quum P. Sulpicius tribunus plebis, auctore C. Mario, perniciosas leges promulgasset, ut exsules revocarentur, et novi cives libertinique distribuerentur in tribus, et ut Marius adversus Mithridatem Ponti regem dux crearetur, et adversantibus consulibus Q. Pompeio et L. Sullæ vim intulisset, ⁷ occiso Q. Pompeio consulis filio, genero Sullæ; L. Sulla consul cum exercitu in urbem venit, et adversus factionem

⁵ Cæcilio Pio] Sic edidit Sigonius: quam lectionem firmat Gronovius ex Velleio, l. II. c. 15. Libri habent Cæcilio Pinna. Vid. infra, c. 2.

⁶ Auctor hujus rei] Imo hujus belli.

⁷ Occiso Q. Pompeio] Sic dedit ex conjectura Sigonius, quum prius legere-
retur occisoque Pompeio. Assentitur Sigonio Pithæus apud Hearnium.

Sulpicii et Marii in ipsa urbe pugnavit, eamque expulit. ⁸ ex qua duodecim a senatu hostes, inter quos ⁹ C. Marius pater et filius, judicati sunt. P. Sulpicius, quum in quadam villa lateret, indicio servi sui retractus et occisus est. servus, ¹⁰ ut premium promissum indici haberet, ¹¹ manumissus, et ob scelus proditi domini de saxo dejectus est. C. Marius filius in Africam trujecit. C. Marius pater, quum in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis: et, quum missus ad occidendum eum servus, natione Gallus, majestate tanti viri perterritus recessisset, ¹² inpositus publice in navim delatus est in Africam. L. Sulla civitatis statum ordinavit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius consul, ad accipiendum a Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, consilio ejus occisus est. Mithridates, Ponti rex, Bithynia et Cappadocia occupatis, et pulso Aquillio legato, Phrygiam, provinciam populi Romani, cum ingenti exercitu intravit.

LXXVIII.

Mithridates Asiam occupavit: Q. Oppium proconsulem, item Aquillium legatum, in vincula conjecit: jussuque ejus, quidquid civium Romanorum in Asia fuit, uno die trucidatum est. Urbem Rhodum, quæ sola in fide permanserat, obpugnavit, et aliquot præliis navalibus victus recessit. Archelaus, prefectus regis, in Græciam cum exercitu venit; Athenas occupavit. Præterea ¹³ trepidationem urbium insularumque, aliis ad Mithridatem, aliis ad populum Romanum civitates suas trahentibus, continet.

LXXIX.

L. Cornelius Cinna, quum perniciosas leges ¹⁴ per vim atque arma ferret, pulsus urbe a Cn. Octavio collega, ¹⁵ cum sex tribu-

⁸ *Ex qua]* Hoc quoque debetur Sigonio. Firmant Pithœus apud Hearnium, et Campanus. Reliqui, ex quo.

⁹ *C. Marius pater et filius]* Magis placeret Gronovio, Caii Marii pater et filius.

¹⁰ *Ut premium promissum indici]* Ita Gronovius. Sigonius ex vetere libro premium indicii. Reliqui, premi-
um indicii.

¹¹ *Manumissus est, et . . . de saxo dejectus est]* Alterutrum ex illis est vacat. Prius ignorant duo e MSS. Gronovii et Pithœus apud Hearnium: posterius, Campanus.

¹² *Inpositus publicæ navi]* Non mi-

nus placeret publice in navim, quomodo Pithœus et Sigonius apud Hearnium volunt: a quibus non longe abit Andreas, qui exhibet publice in navi.

¹³ *Trepidationem]* Unus e MSS. Gronovii cum Campano, trepidationes.

¹⁴ *Per vim atque arma]* Duæ postremæ voces adjectæ sunt a Sigonio, ex vet. ut ipse ait, lib. Sed earum hic nullus est usus: nec eas agnoscunt Campanus, Andreas, et magna pars librorum.

¹⁵ *Cum sex tribunis plebis]* Hoc quoque a Sigonio est, cui assentitur apud Hearnium Pithœus. Antea cum Sextio tribuno plebis. Campanus, cum

nis plebis: imperioque ei abrogato, corruptum Ap. Claudii exercitum in potestatem suam redegit, et bellum urbi intulit, arcessito C. Mario ex Africa cum aliis exsulibus: in quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinna, ignorantes concurrerunt: et, quum victor spoliaret occisum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei exstructo, ipse supra rogum se transfodit, et eodem igni consumtus est. ¹⁶ *Et quam obprimi inter initia potuissent, Cn. Pompeii fraude, qui, utramque partem fovendo, vires Cinnae dedit, nec nisi profligatis optimatium rebus auxilium tulit, et consulis segnitie confirmati Cinna et Marius quatuor exercitibus,* ¹⁷ *ex quibus duo Q. Sertorio et Carboni dati sunt, urbem circum sederunt. Ostiam coloniam Marius expugnavit, et crudeliter diripuit.*

LXXX.

Italicis populis a senatu civitas data est. Samnites, qui soli arma retinebant, Cinnae et Mario se conjunxerunt. ab iis Plautius cum exercitu cæsus est. Cinna et Marius cum Carbone et Sertorio Janiculum occupaverunt, et fugati ab Octavio consule recesserunt. Marius Antium, et Ariciam, et Lanuvium colonias devastavit. Quum nulla spes esset optimatibus resistendi propter segnitiam et perfidiam et ducum et militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diversas partes transibant, Cinna et Marius in urbem recepti sunt: qui, velut captam, eam cadibus et rapinis vastarunt, Cn. Octavio consule occiso, et omnibus adversæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentissimo viro, ¹⁸ L. et C. Cesare, quorum capita in rostris posita sunt. Crassus filius ab equitibus Fimbriae occisus. pater Crassus, ne quid indignum virtute sua pateretur, gladio se transfixit. Et citra ulla comitia consules in sequentem annum se ipsos renunciaverunt: eodemque die, quo magistratum inierant, Marius Sex. Licinium senatorem de saxo dejici jussit; editisque multis sceleribus, Idibus Januariis decessit: vir, cujus si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit. adeo, quam rempublicam armatus servavit, eam primo togatus omni genere fraudis, postremo armis hostiliter evertit.

Sexto Publico tribuno plebis. Non tam constat nobis, quomodo legendum sit, quam Sigoniam lectionem vitiosam esse. Appianus enim libro primo Civil. testis est majorem partem tribunorum plebis cum Octavio sensisse.

¹⁶ *Et quum obprimi inter initia potuissent*] Sic dedimus auctore uno ex

MSS. Gronovii, ut referatur verbum ad id quod sequitur, *confirmati Cinna et Marius.* Vulgo *potuisset.*

¹⁷ *Quorum duo*] Complures MSS. et Campanus, *ex quibus duo.*

¹⁸ *L. et C. Cesare*] Lege cum Gronovio, *L. et C. Caesaribus.*

LXXXI.

L. Sulla Athenas, quas Archelaus, praefectus Mithridatis, occuparat, circumscivit, et cum magno labore expugnavit. urbi libertatem, et civibus, quae habuerant, reddidit. Magnesia, quae sola in Asia civitas in fide manserat, summa virtute adversus Mithridatem defensa est. Praeterea Thracum in Macedonia continet gesta.

LXXXII.

Sulla copias regis, quae, Macedonia occupata, in Thessaliam tenerant, praelio vicit, caesis hostium centum millibus, et castris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum classe regia Sullae se tradidit. L. Valerius Flaccus consul, collega Cinnae, missus, ut Sullae succederet, propter avaritiam invisus exercitui suo, a C. Fimbria legato ipsius, ultimae audaciae homine, occisus est, et imperium ad Fimbriam translatum. Praeterea expugnatae in Asia urbes a Mithridate, et crudeliter direpta provincia, incursionesque Thracum in Macedoniam, referuntur.

LXXXIII.

C. Fimbria in Asia fuis praelio aliquot praefectis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obsessumque regem, non multum absuit, quin caperet. Urbem Ilion, quae se potestati Sullae reservabat, expugnavit ac delevit, et magnam partem Asiae recepit. Sulla multis praeliis Thracas cecidit. Quum L. Cinna et Cn. Papirius Carbo, ab se ipsis consules per biennium creati, bellum contra Sullam pararent, effectum est per L. Valerium Flaccum principem senatus, qui orationem in senatu habuit, et per eos, qui concordiae studebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem invitum cogebat naves conscendere, et adversus Sullam proficisci, interceptus est. Consulatum Carbo solus gessit. Sulla, quam in Asiam trajecisset, pacem cum Mithridate fecit; ¹⁹ ita ut is cederet provinciis Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria, desertus ab exercitu, qui ad Sullam transierat, ipse se percussit: inpetravitque de servo suo, praebens cervicem, ut se occideret.

¹⁹ Ita ut is cederet Asia, Bithynia, Cappadocia] Omnes libri et veteres edidi ante et Asia habent provinciis: quod in voce aliquid vitii est, quum Bithynia et Cappadocia non essent tunc

provinciae Romanae, sed regna. Legamus cum Sigonio in Commentar. in Fastos ad annum 669. ita ut is cederet provincia Asia, Bithynia, Cappadocia.

LXXXIV.

Sulla legatis, qui a senatu missi erant, futurum se in potestate senatus respondit, si cives, qui pulsi a Cinna ad se confugerant, restituerentur. quæ conditio quum justa senatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ne conveniret, effectum est. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italiae coloniisque obsides exigere vellet, ut fidem eorum contra Sullam obligaret, consensu senatus prohibitus est. ²⁰ *Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est. Q. Metellus Pius, qui partes optimatum secutus erat, quum in Africa bellum moliretur, a C. Fabio prætore pulsus est: senatusque consultum per factionem Carbonis et Marianarum partium factum est, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque et triginta tribus distributi sunt. Præterea belli adparatum, quod contra Sullam excitabatur, continet.*

LXXXV.

Sulla in Italiam cum exercitu trajecit, ²¹ *missisque legatis, qui de pace agerent, a consule C. Norbano violatis, eundem Norbanum prælio vicit. Et quum L. Scipionis alterius consulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, castra obpugnaturus esset, universus exercitus consulis, sollicitatus per emissos a Sulla milites, signa ad Sullam transtulit. Scipio, quum occidi posset, dimissus est. Cn. Pompeius, Cn. F. ejus, qui Asculum ceperat, conscripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem se nobilitas omnis conferebat, ita ut deserta urbe ad castra veniretur. Præterea expeditiones per totam Italiam utriusque partis ducum referuntur.*

LXXXVI.

Quum C. Marius, C. Marii filius, consul ante annos viginti per vim creatus esset, C. Fabius in Africa propter crudelita-

²⁰ *Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est]* Hic profecto aliquid peccavit vel librarium manus, vel ipse epitomes auctor. Italis enim cum civitate jus quoque suffragii datum esse constat. Sed fortasse hujus senatusconsulti hæc mens fuerat, ut quod a tribuno plebis Sulpicio institutum, mox a Sulla rescissum fuerat, renovaretur et confirmaretur, nempe, ut novi cives in quinque et triginta tribus distribuerentur.

²¹ *Missisque legatis, qui de pace*

agerent, a consule C. Norbano violatis] Sustulimus, auctore Campano, particulam et ante a consule. Sensus quippe est: legatis qui a Sylla missi erant, a consule violatis. Aliam hic et majoris momenti emendationem fecit Sigonius. Plerique editi et libri habebant a cons. Cn. Carbone et C. Norbano: quod contra historię fidem erat. Neque enim Carbo hoc anno consul fuit. Certissimam Sigonii conjecturam firmant Pithæus apud Hearnium, et Campanus, qui habet a consule Cn. Norbano.

tem et avaritiam in prætório suo vivus exustus est. L. Philippus legatus Sullæ Sardiniam, Q. Antonio prætor pulso et occiso, occupavit. Sulla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem ²² et suffragii jus nuper datum, fadus percussit. Idemque, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores, a quibus adibatur, vadimonia Romam differre jussit, quum a parte diversa urbs adhuc teneretur. L. Damasippus prætor, ex voluntate C. Marii consulis quum senatum contraxisset, omnem, quæ in urbe erat, nobilitatem trucidavit. ex cuius numero Q. Mucius Scævola pontifex maximus fugiens in vestibulo ædis Vestæ occisus est. Præterea bellum a L. Murena adversus Mithridatem in Asia renovatum continet.

LXXXVII.

Sulla C. Marium, exercitu ejus fuso delectoque ad Sacripotum, in oppido Præneste obsedit. urbem Romam ex inimicorum manibus recepit. Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res a legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, gestas continet.

LXXXVIII.

Sulla Carbonem, ²³ exercitu ejus fuso ad Clusium, ad Faventiam Fidentiamque cæso, Italia expulit: cum Samnitibus, qui soli ex Italicis populis nondum arma posuerant, juxta urbem Romanam ante portam Collinam debellavit: recuperataque republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum fuit, inquinavit. Octo millia ²⁴ deditorum ²⁵ in villa publica trucidavit: tabulam proscriptionis posuit: urbem ac totam Italiam cædibus replevit: inter quas omnes Prænestinos inermes concidi jussit: Marium, senatorii ordinis virum, eruribus brachiisque fractis, auribus præsectis, et effossis oculis, necavit. C. Marius, Preneste obsessus ²⁶ a Lucretio Ofella, Sullanarum partium viro, quum per cuniculum captaret evadere, septus ab exercitu, ²⁷ mortem sibi conscivit. id est, in ipso cuniculo, quum sentiret se evadere non posse, cum Pontio Telesino, fugæ comite, stricto utrinque gladio, concurrat: quem quum occidisset, ipse saucius inpetravat a servo, ut se occideret.

²² Et suffragii jus nuper datum] Vid. not. 20. ad epit. LXXXIV. supra.

²³ Exercitu ejus fuso ad Clusium] Inseruit Gronovius ex aliquot MSS. et fuso.

²⁴ Deditorum] Magis placeret cum Pithæo apud Hearnium legere deditiorum.

²⁵ In villa publica] Egregia Sigonii correctio, nixa auctoribus Augustino de Civ. Dei, III. 28. et Val. Max. IX.

2. Antea in via.

²⁶ A Lucretio Ofella] Sic plane Campanus, et apud Hearnium Pithæus. Reliqui Asella.

²⁷ Mortem sibi conscivit: id est] Gronovius duas ultimas voces adjecit ex quibusdam scriptis. Nos libenter assentiremur Sigonio hæc omnia delenti, ita ut legatur: septus ab exercitu, in ipso cuniculo.

LXXIX.

²⁸ *M. Brutus a Cn. Papirio Carbone, qui Cossuram adpulerat, missus nave piscatoria Lilybeum, ut exploraret, an ibi Pompeius esset, et* ²⁹ *circumventus a navibus, quas Pompeius miserat,* ³⁰ *in se mucrone verso, ad transtrum navis obnixus corporis pondere, incubuit. Cn. Pompeius, in Siciliam cum imperio a senatu missus, Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit.* ³¹ *Sulla, dictator factus, quod nemo umquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit.* ³² *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit, tribunorum plebis potestatem minuit, et omne jus legum ferendarum ademit. Pontificum augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim; senatum ex equestri ordine subplevit: proscriptorum liberis jus petendorum honorum eripuit, et bona eorum vendidit:* ³³ *ex quibus plurima primo rapuit.* ³⁴ *redactum est sestertium ter millies quingenties. Q. Lucretium Ofellam, consulatum adversus voluntatem suam petere ausum, iussit occidi in foro: et, quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, se iussisse dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum et Hiarbam, regem Numidiæ, bellum molientes, victos occidit; et, quatuor et viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit.* ³⁵ *Cn. Norbanus consularis proscriptus, in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipse se occidit. Mutius, unus ex proscriptis, clam capite adoperto* ³⁶ *ad posticas ædes Bastiæ uxoris quum accessisset, admissus non est, quia illum proscriptum diceret, itaque se transfodit, et sanguine suo*

²⁸ *L. Brutus]* Sic olim legebatur. Sigonius dedit *M. Brutus*, eique obsecuti sunt editores. Sed hunc Brutum credimus cum Pigbio non alium esse, quam L. Brutum Damasippum prætoris hujus anni, qui Carboni conjunctus memoratur libro sup. capp. 3. et 4.

²⁹ *Circumventus a navibus]* Vocula *a* in Gronovianis editionibus male omissa fuerat: sed in vetustioribus omnibus reperitur.

³⁰ *In se mucrone verso . . incubuit]* Magis placeret cum Gronovio legere *mucroni*.

³¹ *Sulla . . quod nemo umquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit]* Solitum hoc dictatoribus, ut testantur Plut. in Fabio, Polyb. l. II. c. 87. Itaque vel erravit epitomes auctor, vel aliquod hic vitium est.

³² *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit]* Sine ulla dubitatione as-

sentimur Gronovio emendanti *legibus navis*.

³³ *Ex quibus plurima primo rapuit]* Offendit *et primo*. Nec opitulatur Gronovius, dum ex aliquot codd. affert *plurima præmia*, interpretaturque *prædas*. Fortasse aliquid intercidit, ut Sulla dictus fuerit plurima primo rapuisse, deinde cetera in publicum redigisse.

³⁴ *Redactum est sestertium ter millies quingenties]* Marcæ argenti 1367187. uncie 4.

³⁵ *C. Norbanus]* Vulgo *Cn.* Sed ex Fastis Capitolinis, reliquisque omnibus veterum monumentis *C.* reponendum esse Sigonius monet, cui assentitur apud Hearnium Pithæus.

³⁶ *Ad posticas ædes]* Ante Sigonium legebatur *ad posticum ædis*. Ille in vet. lib. reperit *ad posticias ædes*. Nec aliter Pithæus. Notum est *ædem* non dici de privata et profana domo.

fores uoris respersit. ³⁷ Sulla Nolam in Samnio recepit. ³⁸ quadraginta septem legiones in agros captos deduxit, et eos iis divisit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obsessum, in deditionem accepit. Mitylenæ quoque in Asia, quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, expugnatae dirutæque sunt.

XC.

Sulla decessit, honosque ei a senatu habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. M. Æmilius Lepidus, quum acta Sullæ tentaret rescindere, bellum excitavit: et a Q. Catulo collega Italia pulsus est: et in Sardinia, frustra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam obtinebat, a Cn. Pompeio occisus est. ³⁹ Q. Sertorius proscriptus in ulteriore Hispania ingens bellum excitavit. ⁴⁰ L. Manlius proconsul et ⁴¹ M. Domitius legatus ⁴² ab Herculeio quæstore prælio victi sunt. Præterea res a P. Servilio proconsule adversus Cilicas gestas continet.

XCI.

Cn. Pompeius, ⁴³ quum adhuc eques esset, cum imperio consulari adversus Sertorium missus est. Sertorius aliquot urbes expugnavit, plurimasque civitates in potestatem suam redegit. Ap. Claudius proconsul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconsul L. Herculeium, quæstorem Sertorii, cum exercitu cecidit.

XCII.

Cn. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut singula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium et Perpernam cum duobus exercitibus prælio fudit: cujus victoria partem cupiens ferre Pompeius parum prospere pugnavit. ⁴⁴ Obsessus deinde Cluniæ Sertorius, adsiduis eruptionibus non

³⁷ Sulla Nolam in Samnio] Non tam in Samnio, quam a Samnitibus qui invaserant. Supra Epit. l. LXXII. GRONOVIVS.

³⁸ Quadraginta septem legiones] Imo tres et viginti, si Appiano fides: et hoc verisimilius per se videtur.

³⁹ Q. Sertorius] Unus e MSS. Gronovii ante hæc verba inserit: Q. Sertorii viri bellicosissimi gesta referuntur: itidemque alius, nisi quod bellicosissimi habet pro bellicosissimi.

⁴⁰ L. Manlius] Sic scribendum esse hoc nomen monuit Sigonius ex Oratio et Eutropio. Vulgo hic L. Manlius.

⁴¹ M. Domitius] Imo L. Domitius, ex Plut. et Eutropio.

⁴² Ab Herculeio] Alias Hirtulæio.

⁴³ Quum adhuc equester esset] Sic dedit Sigonius ex quibusdam veteribus libris, quum prius editi haberent quæstor esset. Idem optime probat Pompeiam tunc temporis quæstorem non fuisse, imo nunquam hunc magistratum gessisse. Sed dubitamus an equester pro equite dici possit: cujus rei nullum nobis suppetit exemplum. Itaque mallems legere: quum adhuc eques Rom. esset.

⁴⁴ Obsessus . . Cluniæ] Ante Grono-

leviora damna obsidentibus intulit. Præterea ab Curione proconsule in Thracia res gestas adversus Dardanos, et Q. Sertorii multa crudelia in suos facta continet; qui plurimos ex amicis et secum proscriptis, crimine prodicionis insimulatos, occidit.

XCIII.

P. Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit, et aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bithyniæ rex, moriens populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum est. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Adparatus deinde regiarum copiarum pedestrium navaliumque: et, occupata Bithynia, M. Aurelius Cotta consul ad Chalcedonem proelio a rege victus est. ⁴⁵ resque a Pompeio et Metello adversus Sertorium gestas continet; qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam, ab obsidione Calagurris oppidi depulsos, cœgit diversas regiones petere, Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompeium Galliam.

XCIV.

⁴⁶ L. Licinius Lucullus consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit, et expeditiones aliquot prosperas fecit, poscentesque pugnam milites a seditione inhibuit. Deiotarus, Gallogræciæ tetrarches, ⁴⁷ præfectos Mithridatis, bellum in Phrygia moventes, cecidit. Præterea res a Cn. Pompeio in Hispania contra Sertorium prospere gestas continet.

XCV.

C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor et septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: et, ⁴⁸ congregata servitiorum ergastulorumque multitudine, Criro et Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum et ⁴⁹ P. Varenum prætorem prælio vicerunt. L. Lu-

vium editi habebant Calagurii. Mutavit ille, et e vestigiis MSS. eruit nomen Cluniæ.

45 Resque a Pompeio et Metello adversum Sertorium gestas continet] Hic habemus emendationem Sigonii, qui priorum editionum omnino vitiosam lectionem ex vet. lib. correxit, adjiciens ex conjectura duas postremas voces.

46 L. Licinius Lucullus] Nomen et prænomen Luculli, et infra prænomen Pompeii ex MSS. suis addenda duxit Gronovius.

47 Præfectos Mithridatis] Hoc debetur Sigonio. Antea præfectus, contra historiæ fidem.

48 Congregata servitiorum ergastulorumque multitudine] Sic edidit Gronovius ex suis MSS. Vulgo servorum ergastulorumque. Sed non spernendum id fortasse, quod, teste Sigonio, Claudius Puteauus in MSS. legisse se affirmat: servorum ex ergastulis.

49 P. Varenum] Sigonius ex Appiano et Frontino legendum putat P. Varinium.

cullus proconsul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque delevit; pulsumque Bithynia regem, variis belli ac naufragiorum casibus fractum, cœgit in Pontum profugere.

XCVI.

Q. Arrius prætor Crixum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. ⁵⁰ *Cn. Lentulus consul male adversus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius consul et Q. Arrius prætor acie victi sunt. Sertorius* ⁵¹ *a M'. Antonio, et M. Perperna, et aliis conjuratis in convivio interfectus est, octavo ducatus sui anno: magnus dux, et adversus duos imperatores, Pompeium et Metellum, sæpe par,* ⁵² *vel frequentius victor: ad ultimum desertus et proditus.* ⁵³ *Imperium partium ad Marcum translatus est: quem Cn. Pompeius victum captumque interfecit, ac recepit Hispanias decimo fere anno, quam captum erat bellum. C. Cassius proconsul et Cn. Manlius prætor male adversus Spartacum pugnaverunt: idque bellum M. Crasso prætori mandatum est.*

XCVII.

M. Crassus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germanisque constabat, feliciter pugnavit, cæsis hostium triginta quinque millibus, et duce eorum ⁵⁴ *Granico.* ⁵⁵ *Cum Spartaco deinde bellavit, cæsis cum ipso millibus sexaginta. M. Antonius prætor bellum adversus Cretenses, parum prospere susceptum, morte sua finivit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnavit, cæsis hostium* ⁵⁶ *amplius quam sexaginta millibus.* ⁵⁷ *M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (sed Pompeius,*

⁵⁰ *Cn. Lentulus]* Suum huic consuli prænomen restituit Sigonius, ex consensu auctorum omnium. Antea *C. Lentulus.*

⁵¹ *A Manio Antonio]* Vid. not. 53. infra.

⁵² *Vel frequentius superior]* Olim, ut frequentius. Sigonius ex vet. lib. dedit *vel.* Mallemus *et.*

⁵³ *Imperium . . ad Marcum translatus est]* Ante Sigonium editi habebant *ad Marium:* quod erat contra historię fidem, ex qua constat, Sertorio occiso, Perpernam imperium invasisse. Bene ergo Sigonius ex vetere libro emendavit *ad Marcum.* At inde sequitur vitiose quoque olim cusos habuisse a *M. Antonio.* Si enim Antonio et Perperne idem prænomen *Marcus*

fuiisset, non constaret hoc loco ad utrum eorum imperium devenisset. Ideo Sigonius edi jussit a *Manio Antonio.*

⁵⁴ *Granico]* In quibusdam Gronovii MSS. legitur *Ganico.* Plutarchus *Cannicum* vocat, Frontinus *Gannicum.*

⁵⁵ *Cum Spartaco dein debellavit]* Sic legendum esse ipsa res monstrat, nulla prorsus mutatione, quum vulgo editi habeant *deinde bellavit.*

⁵⁶ *Amplius quam]* Unus e Gronovii MSS. non agnoscit ultimam vocem, quæ nec necessaria est.

⁵⁷ *M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (Pompeius]* Vetus lectio erat, *consules facti sunt sicut Pompeius, vel facti sic Pompeius.* Unde Sigonius mancā esse orationem exis-

antequam quaesturam gereret, ex equite Romano) tribunitiâ potestatem restituerunt. Judicia quoque ⁵⁸ per L. Aurelium Cottam prætorem ad equites Romanos translata sunt. Mithridates, desperatione rerum suarum coactus, ad Tigranem Armeniæ regem confugit.

XCVIII.

Machares, filius Mithridatis, Bospori rex, ab L. Lucullo in amicitiam receptus est. Cn. Lentulus et L. Gellius censores asperam censuram egerunt, quatuor et sexaginta senata motis: a quibus, lustro condito, censa sunt civium capita quadringenta quinquaginta millia. L. Metellus prætor ⁵⁹ in Sicilia adversus piratas prospere rem gessit. Templum Jovis in Capitolio, quod incendio consumptum ac resectum erat, a Q. Catulo dedicatum est. L. Lucullus in Armenia Mithridatem et Tigranem, et ingentes utriusque regis copias, pluribus præliis fudit. Q. Metellus proconsul, bello sibi adversus Cretenses mandato, Cydoniam urbem obsedit. C. Triarius, legatus Luculli, adversus Mithridatem parum prospere pugnavit. Lucillum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem, summamque victoriæ inponeret, seditio militum tenuit, quia sequi volebant: id est, quia ⁶⁰ legiones Valerianæ, inpleta a se stipendia dicentes, Lucillum reliquerunt.

XCIX.

Q. Metellus proconsul Gnosson, et Lyctum, et Cydoniam, et alias plurimas urbes expugnavit. L. Roscius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi adsignarentur. Cn. Pompeius, lege ad populum lata, persequi piratas jussus, qui commercium annonæ intercluserant, intra quadragessimum diem toto mari eos expulit; belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis agros et urbes dedit. Præterea res gestas a Q. Metello adversus Cretenses continet: et epistolas Metelli et Cn. Pom-

tipaverat, legendumque: consules facti, ut Crassus ex pretura, sic Pompeius. Gronovius delendum potius aliquid, quam infulciendum judicavit, formavitque hanc lectionem quam secuti sumus.

58 Per L. Aurelium Cottam] Prænomen hujus prætoris ex Aseonio mutavit Sigonius, quum olim hic legeretur per M. Aurelium. Ceterum lex ab eo lata de judiciis minus accurate ab epitomes concinnatore exhibetur.

Ea enim communicabat judicia inter tres ordines, senatum, equites, et tribunos ærarios. Vid. infra c. 38. hujus libri.

59 In Sicilia] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur in Cilicia. Hanc emendationem veram esse facile intelliget lector ex c. 29. hujus libri.

60 Legiones Valerianæ, quæ] Sic habuit vetus liber Sigonii, atque hæc lectio expeditissima est. Gronoviana et Dujatiana editiones carent r̃ quæ.

peii in vicem missas. Queritur Metellus, ⁶¹ gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio praeipi, qui in Cretem miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditiones. Pompeius rationem reddit, hoc se facere debuisse.

C.

C. Manilius tribunus plebis magna indignatione nobilitatis legem tulit, ut Pompeio Mithridaticum bellum mandaretur. ⁶² Concio ejus bona. Q. Metellus, perdomitis Cretensibus, liberae in id tempus insulae leges dedit. Cn. Pompeius, ad gerendum bellum adversus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit, equestri praelio Mithridatem vicit. Praeterea bellum inter Phraatem Parthorum regem, et Tigranem Armeniorum, ac deinde inter Tigranem filium patremque gestum, continet.

CI.

Cn. Pompeius Mithridatem, nocturno praelio victum, coëgit Bosporon profugere. Tigranem in deditionem accepit, eique, ademptis Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniae restituit. Conjuratio eorum, qui in petitione consulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis consulibus, obpressa est. Cn. Pompeius, quum Mithridatem persequeretur, in ultimas ignotasque gentes penetravit. Iberos Albanosque, qui transitum non dabant, praelio vicit. Praeterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochosque, et res ab eo in Bosporo gestas continet.

CII.

Cn. Pompeius in provinciae formam Pontum redegit. Pharnaces, filius Mithridatis, bellum patri intulit. Ab eo Mithridates obcessus in regia, quam veneno sumto parum profecisset ad mortem, a milite Gallo, nomine ⁶³ Bitato, a quo, ut adjuvaret se, petierat, interfectus est. Cn. Pompeius Judaeos subegit: sanum eorum in Hierosolyma, inviolatum ad id tempus, cepit.

⁶¹ Gloriam rerum ab se gestarum a Pompeio praeiri. Vulgo hic legitur a Pompeio sublatam praeiri. Sed testatur Gronovius penultimam vocem abesse ab aliquot MSS. Itaque eam ut supervacuam et inellegantem resecurimus. Manifestum est mendum in verbo praeiri. Pro eo idem Gronovius subjicit intercipi. Sed quum duo codices habeant gloriam sibi rerum, totus hic locus videtur potius sic for-

mandus: gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio praeipi.

⁶² Concio ejus bona] Hic suspicamur aliquid esse vitii. Sed parvi res est.

⁶³ Bitato] Ante Sigonium hic legabatur Bithoco. Ille edi jussit Bitato, quia apud Appianum vocatur hic Gallus Bituros. Sed Gallicum nomen est Bituitus, quomodo Freinshemius expressit, infra c. 55.

L. Catilina, bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætore, et Cethego, et pluribus aliis, conjuravit de cæde consulum et senatus, incendiis urbis, et obprimenda republica; exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio industria M. Tullii Ciceronis eruta est. Catilina urbe pulso, de reliquis conjuratis supplicium sumtum est.

CIII.

Catilina a C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus est. P. Clodius accusatus, ⁶⁴ quod in habitu muliebri in sacrarium, in quod virum intrare nefas est, intrasset, et uxorem ⁶⁵ maximi pontificis stuprasset, absolutus est. ⁶⁶ C. Pontinius prætor Allobrogas, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transiit. C. Cæsar Lusitanos subegit: eoque consulatus candidato, et captante rempublicam invadere, conspiratio inter tres principes civitatis facta est, Cn. Pompeium, M. Crassum, C. Cæsarem. Leges agrariæ a Cæsare consule cum magna contentione, invito senatu, et altero consule M. Bibulo, latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prospere rem gessit. M. Cicero, lege a P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necavisset, in exilium missus est. Cæsar, in provinciam Galliam profectus, Helvetios, vagam gentem, domuit: quæ, sedem quærens, ⁶⁷ per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere volebat. Præterea situm Galliciarum continet. ⁶⁸ Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane, et Tigranis filio, triumphavit: Magnusque a tota concione consalutatus est.

CIV.

Prima pars libri situm Germaniæ moresque continet. C. Cæsar, quum adversus Germanos, qui Ariovisto duce in Gal-

⁶⁴ *Quod . . . intrasset: quumque uxorem]* Hæc verborum structura non immerito displicuit Gronovio: qui proinde, quum reperiret in quibusdam MSS. *Quod . . . cum intrasset et uxorem*, copulativam tollit; ita ut legi debeat: *Quod . . . quum intrasset, uxorem maximi pontificis stupravisset.*

⁶⁵ *Maximi pontificis]* Hoc debetur Sigonio. Antea *Metelli pontificis*. Sed omnis historia testatur ad Cæsaris uxorem Pompeiam totum hoc negotium attinuisse.

⁶⁶ *C. Pontinius]* Varie hoc nomen scribitur, *Pontinus, Pontinius, Pomptinus*. At in prænومine nulla dubitatio est. Ubique apud Ciceronem, apud Sallustium C. vocatur, non Cn. quomodo hactenus hoc loco legebatur.

⁶⁷ *Per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere]* Gronovius pro *Narbonem* legi jubet *Narbonensem*.

⁶⁸ *Pompeius de liberis Mithridatis]* Sigonius multis disputat, hæc suo loco posita non esse, propterea quod constat Pompeium Pisone et Messala Coss. triumphasse, antequam cum Cæsare et Crasso societatem iniret, tertio anno ante Pisonis et Gabinii consulatum et exilium Ciceronis, et Cæsaris in Galliam adventum. Jam vero Gronovius in historia quoque vitium esse observat. Cur enim de liberis potius Mithridatis quam de Mithridate ipso triumphasse Pompeius dicitur? Triumphavit Pompeius de Mithridate et Tigrane regibus ductis ante currum liberis Mithridatis et Tigranis filio Tigrane.

liam transcenderant, exercitum duceret, rogatus ab Æduis et Sequanis, quorum ager possidebatur, trepidationem militum, propter metum novorum hostium ortam, adlocutione exercitus inhibuit, et victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, et ⁶⁹ T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gaudio senatus ac totius Italiae, ab exilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Suessiones, Veromanduos, Atrebates, Belgarum populos, quorum ingens multitudo erat, prælio victos in deditionem accepit: ac deinde ⁷⁰ contra Nervios unius civitatis cum magno discrimine pugnavit, eamque gentem delevit; quæ bellum gessit, donec ex sexaginta millibus armatorum ⁷¹ trecenti superessent: ex sexcentis senatoribus tres tantum evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, et publicanda pecunia regia, ⁷² M. Catoni administratio ejus rei mandata est. Ptolemæus, Ægypti rex, ob injurias, quas patiebatur a suis, regno pulsus, Romam venit. C. Cæsar Venetos, gentem oceano junctam, navali prælio vicit. Præterea res a legatis ejus eadem fortuna gestas continet.

CV.

⁷³ Quum C. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur, senatus vestem mutavit. M. Cato in petitione præturæ, prælato Vatinio, repulsam tulit. idem, quum legem impediret, qua ⁷⁴ provinciæ consulibus in quinquennium, Pompeio Hispaniæ, Crasso Syria et Parthicum bellum, Cæsari Gallia et Germania dabantur, a C. Trebonio tribuno plebis, legis auctore, in vincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolemæum reduxit in regnum Ægypti, ejecto Archelao, quem sibi regem adsciverant. Cæsar, ⁷⁵ victis Germanis in Gallia cæsisque, Rhenum transcendit, et proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde oceano in Britanniam, primo parum prospere tempestatibus adversis, trajecit; ⁷⁶ iterum parum feliciter: magnaque multitudine hostium cæsa, aliquam partem insulæ in potestatem redegit.

⁶⁹ T. Annio Milone tribuno plebis agente] Ultimam vocem adjecit ex conjectura Sigonius. Pompeius, qui erat privatus, orabat: Milo tribunus plebis, agere debuit, ut revera fecit, non orare tantum.

⁷⁰ Contra Nervios, unam harum civitatum] Magis arridet, quod subjicit Gronovius: unam horum, nempe Belgarum, civitatem.

⁷¹ Trecenti superessent] Quingentos Cæsar superfuisse scribit.

⁷² M. Catoni] Male plerique editi,

C. Catoni.

⁷³ C. Catonis] Proba Sigonii emendatio. Antea, M. Catonis.

⁷⁴ Provinciæ consulibus] Idem Sigonius recte pro consulares reposuit consulibus.

⁷⁵ Victis Germanis et in Gallia cæsis] Magis placet unius MS. a Gronovio inspecti scriptura: victis Germanis in Gallia cæsisque.

⁷⁶ Iterum parum feliciter] Dele et parum ex superiore versiculo inculcatum. GRONOVIVS.

CVI.

Julia Cæsaris filia, Pompeii uxor, decessit: honosque ei a populo habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. Gallorum aliquot populi, ⁷⁷ Ambiorige duce Eburorum, defecerunt: a quibus Cotta et ⁷⁸ Titurius, legati Cæsaris, circumventi insidiis, cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt. et quum aliarum quoque legionum castra oppugnata magno labore defensa essent, ⁷⁹ interque eos, qui in Nervii præerat, Q. Cicero, ab ipso Cæsare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus, bellum Parthis inlaturus, Euphratem fluvium transiit, victusque prælio, in quo et filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepisset, evocatus in colloquium ab hostibus, velut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehensus, et, ne quid vicus pateretur, repugnans interfectus est.

CVII.

C. Cæsar, Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam transiit: nulloque ibi hoste invento, reversus in Galliam, Eburones et alias civitates, quæ conspiraverant, vicit, et Ambiorigem in fuga persecutus est. P. Clodii, a T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia via ad Bovillas occisi, corpus plebs in cûria cremavit. Quum seditiones inter candidatos consulatus Hypsæum, Scipionem, et Milonem essent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas ⁸⁰ Cn. Pompeius legatus a senatu consul tertium factus est, absens et solus, quod nulli alii umquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodii, Milo judicio damnatus in exsilium actus est. ⁸¹ Lex lata est, ut ratio absentis Cæsaris in petitione consulatus haberetur, invito et contradicente M. Catone. Præterea res gestas a C. Cæsare adversus Gallos, qui prope universi, Vercingentorige Arverno duce, defecerunt, et laboriosas obsidiones urbium continet: inter quas Avarici Biturigum, et Gergoviæ Arvernorum.

⁷⁷ *Ambiorige duce Eburorum]* Hic aliquid deesse manifestum est. Gronovius reponit, *Ambiorige duce, rege Eburorum.*

⁷⁸ *Titurius]* Hoc debetur Sigonio. Vetustius cusi habebant, *T. Aurunculeius*: Sigonii codices, *T. Veturius*. Verum nomen ille revocavit ex Cæsare.

⁷⁹ *Interque eos, qui in Nervii præerat, Q. Cicero]* Primo, nihil est in iis quæ præcedunt, quo referatur *et eos*. Itaque lege cum Gronovio vel superius aliorum quoque legatorum pro aliarum quoque legionum, vel hic interque ea, quibus . . præerat Q. Cicero. Secundo,

quum in plerisque editis legeretur qui *in Treviris præerat*, edi jussimus *in Nervii*, obsecuti Jac. Gronovio, qui ita habuisse antiquitus cusos docet: et de ipsa re constat ex Cæsaris ipsius Comment. l. V.

⁸⁰ *Cn. Pompeius legatus a senatu]* Vitium esse in voce *legatus*, manifestum est. Suspiciatur Gronovius, rogatus.

⁸¹ *Lex lata est]* Hoc debetur Sigonio, qui reposuit verbum in hac *lata*, pro *dicta*, vel *data* quomodo libri sive editi, sive scripti habebant.

CVIII.

C. Cæsar Gallos ad Alesiam vicit, omnesque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Cassius, quæstor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit, creatis consulibus Ser. Sulpicio, M. Marcello. C. Cæsar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter consules de successore C. Cæsari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Cæsar ad petitionem consulatus veniret, quum is lege lata ⁸² in id tempus consulatus provincias obtinere deberet, resque a M. Bibulo in Syria gestas continet.

CIX.

Causæ civilium armorum et initia referuntur, contentiones que de successore C. Cæsari mittendo, quum se dimissurum exercitus negaret, ⁸³ nisi a Pompeio dimitterentur. Et C. Curionis tribuni plebis ⁸⁴ primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones continet. Quum senatusconsultum factum esset, ut successor Cæsari mitteretur, M. Antonio et Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id senatusconsultum impediebant, urbe pulsus, mandatum est a senatu consulibus et Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid respublica detrimenti caperet. C. Cæsar, bello inimicos persecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio et ⁸⁵ L. Lentulo cepit, eosque dimisit. Cn. Pompeium ceterosque partium ejus Italia expulit.

CX.

C. Cæsar Massiliam, quæ portas ipsi clauserat, obsedit: et, relictis in obsidione urbis ejus legatis, C. Trebonio et D. Bruto, profectus in Hispaniam, L. Afranium et M. Petreium, legatos Cn. Pompeii, cum septem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omnesque incolumes dimisit, Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in potestatem suam redacto. Gadtanis civitatem dedit. Massilienses, duobus navalibus præliis victi, post longam obsidionem potestati Cæsaris se permiserunt. C. Antonius, legatus Cæsaris, male contra Pompeianos

⁸² *In id tempus consulatus]* Merito delet et id Gronovius.

⁸³ *Nisi a Pompeio]* Melius: nisi et a Pompeio. GRONOVIVS.

⁸⁴ *Primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones]* Hanc lectionem Sigonius concinnavit ad historię fidem.

Ipsæ inveniebat in libris: *Primum adversum Cæsarem de populo Romano Cæsare actiones.*

⁸⁵ *P. Lentulo]* Male vulgatę editiones *L. Lentulo*. Is enim est P. Lentulus Spinther, qui consul Ciceronem in patriam restituerat. Vid. infra, c. 65

CVI.

Julia Caesaris filia, Pompeii uxor, decessit: honosque ei a populo habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. Gallorum aliquot populi, ⁷⁷ Ambiorige duce Eburorum, defecerunt: a quibus Cotta et ⁷⁸ Titurius, legati Caesaris, circumventi insidiis, cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt. et quum aliarum quoque legionum castra oppugnata magno labore defensa essent, ⁷⁹ interque eos, qui in Nervii præerat, Q. Cicero, ab ipso Cesare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus, bellum Parthis inlaturus, Euphratem fluvium transiit, victusque prælio, in quo et filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepisset, evocatus in colloquium ab hostibus, velut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehensus, et, ne quid virus pateretur, repugnans interfectus est.

CVII.

C. Caesar, Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam transiit: nulloque ibi hoste intento, reversus in Galliam, Eburones et alias civitates, quæ conspiraverant, vicit, et Ambiorigem in fuga persecutus est. P. Clodii, a T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia via ad Bovillas occisi, corpus plebs in curia cremavit. Quum seditiones inter candidatos consulatus Ilypiæum, Scipionem, et Milonem essent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas ⁸⁰ Cn. Pompeius legatus a senatu consul tertium factus est, abiens et solus, quod nulli alii umquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodii, Milo judicio damnatus in exilium actus est. ⁸¹ Lex lata est, ut ratio absentis Caesaris in petitione consulatus haberetur, invito et contradicente M. Calpurnio. Præterea res gestas a C. Cesare adversus Gallos, qui prope universi, Vercingentorige Arverno duce, defecerunt, et laboriosas obsidiones urbium continet: inter quas Avarici Biturigum, et Gergoviæ Arvernorum.

⁷⁷ *Ambiorige duce Eburorum]* Hic aliquid deesse manifestum est. Gronovius reponit, *Ambiorige duce, rege Eburorum.*

⁷⁸ *Titurius]* Hoc debetur Sigonio. Vetustius eusi habebant, *T. Aurunculeius*: Sigonii codices, *T. Veturius*. Verum nomen ille revocavit ex Cæsare.

⁷⁹ *Interque eos, qui in Nervii præerat, Q. Cicero]* Primo, nihil est in his quæ præcedunt, quo referatur *et* eos. Itaque lege cum Gronovio vel superius aliorum quoque legatorum pro aliarum quoque legionum, vel hic interque ea, quibus . . præerat Q. Cicero. Secundo,

quum in plerisque editis legeretur qui in Treviris præerat, edi iussimus in Nervii, obsecuti Jac. Gronovio, qui ita habuisse antiquitus eos docet: et de ipsa re constat ex Cæsaris ipsius Comment. l. V.

⁸⁰ *Cn. Pompeius legatus a senatu]* Vitium esse in voce *legatus*, manifestum est. Suspiciatur Gronovius, regatus.

⁸¹ *Lex lata est]* Hoc debetur Sigonio, qui reposuit verbum in hac *re* proprium *lata*, pro *dicta*, vel *data* quomodo libri sive editi, sive scripti habebant.

CVIII.

C. Cæsar Gallos ad Alesiam vicit, omnesque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Cassius, quæstor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit, creatis consulibus Ser. Sulpicio, M. Marcello. C. Cæsar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter consules de successore C. Cæsari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Cæsar ad petitionem consulatus veniret, quum is lege lata ⁸² in id tempus consulatus provincias obtinere deberet, resque a M. Bibulo in Syria gestas continet.

CIX.

*Causæ civilium armorum et initia referuntur, contentiones que de successore C. Cæsari mittendo, quum se dimissurum exercitus negaret, ⁸³ nisi a Pompeio dimitterentur. Et C. Curi-
onis tribuni plebis ⁸⁴ primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones continet. Quum senatusconsultum factum esset, ut successor Cæsari mitteretur, M. Antonio et Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id senatusconsultum impediabant, urbe pulsus, mandatum est a senatu consulibus et Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid respublica detrimenti caperet. C. Cæsar, bello inimicos persecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio et ⁸⁵ L. Lentulo cepit, eosque dimisit. Cn. Pompeium ceterosque partium ejus Italia expulit.*

CX.

C. Cæsar Massiliam, quæ portas ipsi clauserat, obsedit: et, relictis in obsidione urbis ejus legatis, C. Trebonio et D. Bruto, profectus in Hispaniam, L. Afranium et M. Petreium, legatos Cn. Pompeii, cum septem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omnesque incolumes dimisit, Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in potestatem suam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Massilienses, duobus navalibus præliis victi, post longam obsidionem potestati Cæsaris se permiserunt. C. Antonius, legatus Cæsaris, male contra Pompeianos

⁸² *In id tempus consulatus]* Merito delet et id Gronovius.

⁸³ *Nisi a Pompeio]* Mellius: nisi et a Pompeio. GRONOVIVS.

⁸⁴ *Primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones]* Hanc lectionem Sigonius concludit ad historię fidem.

Ipsæ inveniebant in libris: *Primum adversum Cæsarem de populo Romano Cæsare actiones.*

⁸⁵ *P. Lentulo]* Male vulgatæ editiones *L. Lentulo*. Is enim est P. Lentulus Spinther, qui consul Cicerone in patriam restituerat. Vid. infra, c. 65

in Illyrico rebus gestis, captus est. In quo bello Opitergini Transpadani, Cæsaris auxiliares, rate sua ab hostilibus navibus clausa, potius, quam in potestatem hostium venirent, inter se concurrentes obcubuerunt. C. Curio, legatus Cæsaris in Africa, quum prospere ⁸⁶ adversus Varum, Pompeianarum partium ducem, pugnasset, a Juba rege Mauritaniæ cum exercitu cæsus est. C. Cæsar in Græciam trajecit.

CXI.

⁸⁷ M. Cælius Rufus prætor, quum seditiones in urbe concitaret, novarum tabularum spe plebe sollicitata, abrogato magistratu pulsus urbe, Miloni exsuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, se conjunxit. uterque, quum bellum molirentur, interfecti sunt. Cleopatra, Ægypti regina, a Ptolemæo fratre regno pulsa est. Propter ⁸⁸ Q. Cassii prætoris avaritiam crudelitatemque Cordubenses in Hispania ⁸⁹ cum duabus Varianis legionibus a partibus Cæsaris desciverunt. Cn. Pompeius, ad Dyrrachium obsessus a Cæsare, et, præsidiis ejus cum magna clade diversæ partis expugnatis, obsidione liberatus, translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam acie victus est. Cicero in castris remansit, vir nihil minus quam ad bella natus; omnibusque adversarum partium, qui se potestati victoris permiserunt, Cæsar ignovit.

CXII.

Trepidatio victarum partium in diversas orbis terrarum partes et fuga referuntur. Cn. Pompeius, quum Ægyptum petisset, jussu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus magna apud regem auctoritas erat, et Pothino, occisus est ab Achilla, cui id facinus erat delegatum, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor et Sex. Pompeius filius Cyprum refugerunt. Cæsar, post tertium diem insecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii et annulum obtulisset, ⁹⁰ et infensus est, et illacrimavit. sine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæsar, dictator creatus, Cleo-

⁸⁶ *Adversus Varum*] Olim *Varronem*. Correxerit Sigonius.

⁸⁷ *M. Cælius Rufus*] Verum huic prætori nomen restituit Sigonius, quum ante eum corrupte legeretur *M. Cæcilius*. Is est Cælius orator, cujus exstant ad Ciceronem epistolæ, qui ab eodem Cicerone defensus est luculenta oratione; quem omnis horum temporum historia describit acrem, inquietum, novarum rerum cupidum.

⁸⁸ *Q. Cassii*] Et hoc debetur Sigo-

nio. Olim *Q. Catuli*.

⁸⁹ *Cum duabus Varianis legionibus*] Jac. Gronovius recte monet legendum *Varronianis*, id est, legionibus iis quæ sub M. Varrone militaverant. Vid. supra, CX. 36. et Auct. de B. Alexandrino capp. 53. 57. 58

⁹⁰ *Et infensus est, et illacrimavit sine periculo*] Lege cum Gronovio, *et offensus est, et illacrimavit; nec sine periculo*.

patram in regnum Ægypti reduxit, et inferentem bellum iisdem auctoribus Ptolemæum, quibus Pompeium interfecerat, cum magno suo discrimine vicit. Ptolemæus dum fugit, in Nilo navicula subsedit. Præterea laboriosum M. Catonis in Africa per deserta cum legionibus iter, et bellum a Cn. Domitio contra Pharnacem ⁹¹ parum prospere gestum continet.

CXIII.

*Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, imperium earum P. Scipioni delatum est; Catone, cui ex æquo deferebatur imperium, cedente. Et quum de diruenda urbe Utica propter favorem civitatis ejus in Cæsarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato tenuisset, Juba suadente, ut dirueretur; tutela ejus et custodia mandata est Catoni. ⁹² Cn. Pompeius Magni filius in Hispania, contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius, nec Petreius excipere volebant, bellum adversus Cæsarem renovavit. Pharnaces, Mithridatis filius, rex Ponti, sine ulla belli mora victus est. Quum seditiones Romæ a P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ essent, et ex ea causso plebs tumultuaretur, inductis a M. Antonio magistro equitum in urbem militibus, octingenti e plebe cæsi sunt. Cæsar veteranis cum seditione missionem postulanti-
bus dedit: et, quum in Africam trajecisset, contra copias Jubæ regis cum discrimine magno pugnavit.*

CXIV.

Bellum in Syria Cæcilius Bassus, eques Romanus Pompeianarum partium excitavit, relicto a legione Sex. Cæsare, quæ ad Bassum transierat, ⁹³ occisoque eo. Cæsar ⁹⁴ Scipionem prætorem, Afranium, Jubamque vicit ad Thapsum, castris eorum expugnatis. Cato, audita re, quum se percussisset Uticæ, et, interveniente filio, curaretur, inter ipsam curationem rescisso vulnere exspiravit, anno ætatis quadragesimo nono. Petreius Jubam seque interfecit. P. Scipio in nave circumventus honestæ morti ⁹⁵ vocem quoque adjecit: quarentibus enim impera-

⁹¹ *Parum prospere*] Vocem parum adjecit Sigonius ex historiæ fide. Vid. finem hujus libri.

⁹² *Cn. Pompeius Magni filius*] Sigonius ex veteribus, ut ait, libris legi jusserrat, *Inde Pompeius*. Sed ræ inde hic supervacuum est. Præterea quum duo filii Pompelli essent, qui prænominibus distinguebantur, verisimile admodum est auctorem epitomes, ei de quo agebat suum prænomen addidisse. Atque illud clare expressum reperitur in uno e codd. a Gronovio inspectis.

Itaque admisimus.

⁹³ *Occisoque eo*] Hic *τιλίαν σιγμήν* apposuimus, obsecuti Sigonio et Jac. Perizonio. Hic quidem etiam deleri jubet vocem *eo*, nec sine causa. Agitur enim de Sexto Cæsare, qui relictus a legione occisus est.

⁹⁴ *Scipionem prætorem*] Lege cum Gronovio vel *Scipionem proconsulem*, vel *Scipionem, Petreium*.

⁹⁵ *Vocem quoque*] Hic inserit Gronovius *parem*, vel *memorabilem*.

torem hostibus dixit, Imperator bene se habet. *Faustus e Afranius occisi. Catonis filio venia data. Brutus, legatu Cæsaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prælio vicit.*

CXV.

*Cæsar quatuor triumphos duxit; ex Gallia, ex Ægypto, e Ponto, ex Africa. Epulum et omnis generis spectacula dedit. M. Marcello consulari, senatu rogante, reditum concessi.*⁹⁶ *Qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit, a*⁹⁷ *Cn. Magi Cilone cliente suo Athenis occisus. Recensum egit, quo cens sunt civium capita centum quinquaginta millia. Profectusque in Hispaniam adversus Cn. Pompeium, multis utrimque expeditionibus factis, et aliquot urbibus expugnatis, summam victoriam cum magno discrimine ad Mundam urbem consecutus es Pompeius Sextus effugit.*

CXVI.

C. Cæsar ex Hispania quintum triumphum egit. Et, quum plurimi maximique honores ei a senatu decreti essent, inter quos ut Pater Patriæ adpellaretur, et sacrosanctus, ac dictatus in perpetuum esset, invidiæ causam adversus eum præstiterit, quod senatui deferenti hos honores, quum ante ædem Vener Genitricis sederet, non adsurrexit: et quod a M. Antonio consule collega suo, inter Lupercos currente, diadema capiti suo inpositum in sella reposuit: et quod Epidio Marullo et Cæseto Flavio tribunis plebis invidiam ei tamquam regnum adfectantibus, potestas abrogata est. Ex iis causis conspiratio in eum facta, (cujus capita fuerunt M. Brutus, et C. Cassius) et ex Cæsaris partibus D. Brutus et C. Trebonius) in Pompe curia occisus est viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfectoribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus senatu decreta, obsidibus Antonii et Lepidi liberis acceptis, conjurati a Capitolio descenderunt. Testamento Cæsaris hæres et parte dimidia institutus C. Octavius sororis nepos, et in nomen adoptatus est. Cæsaris corpus, quum in campum Martium ferretur, a plebe ante rostra crematum est. Dictaturæ honor in perpetuum sublatus est. C. Amatius, humillimæ sortis homo, qui se C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem seditiones moveret, necatus est.

⁹⁶ *Qui Marcellus beneficio ejus]* Gronovius quum repererit in uno MS. *Qui beneficio ejus Marcellus, rescribit, Quo beneficio ejus Marcellus: recte.*

⁹⁷ *P. Magio]* Sigonius jussit legi *Cn. Magio, causamque addidit, quod*

nempe sic ille interfector Marcelli nominaretur in epistola Servii ad Ciceronem. Sed eæ Ciceronis editiones quod vidimus, atque in iis Græviana, habent *P. Magio, quomodo hic ante Sigonem emendationem legebatur.*

CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit, (eo enim illum Cæsar præmiserat, bellum in Macedonia gesturus) omnibusque prosperis exceptus etiam nomen Cæsuris sumsit. In confusione rerum ac tumultu ⁹⁸ Lepidus pontificatum maximum interceptit. Sed M. Antonius consul, quum inpotenter dominaretur, legemque de permutatione provinciarum per vim tulisset, et Cæsarem quoque, petentem, ut sibi adversus percussores avunculi adesset, magnis injuriis adfecisset: Cæsar, et sibi, et reipublicæ vires adversus eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoque quarta et Martia ⁹⁹ signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt. ¹ Deinde et complures sævitia M. Antonii, passim in castris suis trucidati, quia et suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt. D. Brutus, ut petenti Cisalpinam Galliam Antonio obsisteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea discursus utriusque partis virorum ad accipiendas provincias, adparatusque belli continet.

CXVIII.

M. Brutus in Græcia, sub prætextu reipublicæ et suscepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in potestatem suam redegit. C. Cæsari, ² qui primus reipublicæ arma sumserat, ³ proprætoris imperium a senatu datum est cum consularibus ornamentis; adjectumque, ut senator esset. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obsedit, missique ad eum a senatu legati de pace parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus saga sumsit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem cum exercitu potestati suæ subiecit.

CXIX.

C. Trebonius in Asia fraude P. Dolabellæ occisus est. Ob id facinus Dolabella hostis a senatu judicatus est. Quum Pansa

⁹⁸ *Lepidus pontificatum maximum interceptit]* Hoc loco habemus conjecturam Sigonii, qui ex historiæ veritate veterem lectionem vitiosissimam emendavit. Legebatur nempe: *Lepidum pontificem maximum interemit.*

⁹⁹ *Signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt]* Legendum existimamus transulerunt.

¹ *Deinde et complures]* Totam hanc periodum refingit Gronovius in hunc modum: *Deinde et complures sævitia, sive ob sævitiam M. Antonii, passim in castris suis trucidantis qui suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt.*

² *Qui primus reipublicæ arma sumpserat]* Lege cum Gronovio qui privatus pro republica arma sumpserat. Passim a Cicerone, Velleio, Tacito, et ceteris scriptoribus, hoc sedulo notatur, Octavium privato consilio arma cepisse, privatis armis defendisse rempublicam.

³ *Proprætoris imperium]* Hæc certissima est Sigonii conjectura. Vid. infra, c. 10. Antea, pro populo Romano imperium. Nimirum, ut sæpe factum est, litteræ PR. scribarum ignorantia vel incuria abierunt in has voces populo Romano.

consul male adversus Antonium pugnasset, A. Hirtius consul cum exercitu superveniens, fuis M. Antonii copiis, fortunam utriusque partis æquavit. Victus deinde ab Hirtio et Cæsare Antonius in Galliam confugit, et M. Lepidum cum legionibus, quæ sub ipso erant, sibi junxit: hostisque a senatu cum omnibus, qui intra præsidia ejus essent, judicatus est. A. Hirtius, qui post victoriam in ipsis hostium castris ceciderat, et C. Pansa, e vulnere, quod in adverso prælio exceperat, defunctus, in campo Martio sepulti sunt. Adversus C. Cæsarem, qui solus e tribus ducibus supererat, parum gratus senatus fuit: qui, D. Bruto, obsidione Mutinensi a Cæsare liberato, honore triumphî decreto, Cæsaris militumque ejus mentionem non satis gratam habuit: ob quæ C. Cæsar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam cum exercitu venit, et, percussis adventu ejus iis, qui in eum iniqui erant, ⁴ quum annos novemdecim haberet, consul creatus est.

CXX.

Cæsar consul legem tulit de quæstione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset: postulatique ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus, absentes damnati sunt. Quum M. Antonio vires Asinius quoque Pollio et Munatius Plancus, cum exercitibus suis adjuncti, ampliassent, et D. Brutus, cui senatus, ut persequeretur Antonium, mandaverat, relictus a legionibus suis, profugisset; jussu Antonii, in cujus potestatem venerat, a Capeno Sequano interfectus est. C. Cæsar pacem cum Antonio et Lepido fecit: ita ut tresviri reipublicæ constituendæ per quinquennium essent ipse, et Lepidus, et Antonius; et ut suos quisque inimicos proscriberent. in qua proscriptione plurimi equites Romani, centum triginta senatorum nomina fuerunt, et inter eos L. Paulli fratris M. Lepidi, et L. Cæsaris Antonii arunculi, et M. Ciceronis. hujus, occisi a Popillio legionario milite, quum haberet annos sexaginta tres, caput quoque cum dextra manu in rostris positum est. Præterea res a M. Bruto in Græcia gestas continet.

CXXI.

C. Cassius, cui mandatum a senatu erat, ut Dolabellam hostem judicatum bello persequeretur, auctoritate reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in potestatem suam redegit. Dolabellam, in urbe Laodicea obsessum, mori coëgit. M. quoque Bruti jussu C. Antonius captus, occisus est.

⁴ Quum annos novemdecim haberet] Vid. infra, cap. ult. hujus libri,

CXII.

M. Brutus adversus Thracas parum prospere rem gessit; omnibusque transmarinis provinciis exercitibusque in potestatem ejus et C. Cassii redactis, coierunt Smyrnæ uterque ad ordinanda belli futuri consilia. M. Messallæ Poplicolam fratrem victum communi consilio condonaverunt.

CXIII.

Sex. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proscriptis ac fugitivis, cum exercitu diu, sine ulla loci cujusquam possessione, prædatus in mari, Messanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam provinciam occupavit: occisoque A. Pompeio Bithynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæsaris navali prælio vicit. Cæsar et Antonius cum exercitibus in Graciam trajecerunt, bellum contra Brutum et Cassium gesturi. Q. Cornificius in Africa ⁵ T. Sextium, Cassianarum partium ducem, prælio vicit.

CXIV.

C. Cæsar et Antonius apud Philippos vario eventu adversus Brutum et Cassium pugnaverunt, ⁷ ita ut dextra utriusque cornua vincerent, et castra quoque utrimque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors Cassii fecit: qui, quum in eo cornu fuisset, quod pulsum erat, totum exercitum fusum ratus, mortem sibi conscivit. Altero deinde prælio victus M. Brutus et ipse vitam finivit, exorato Stratone fugæ comite, ut sibi gladium adigeret, ⁸ annorum circiter quadraginta, inter quos Q. Hortensius occisus est.

⁵ *Victum]* Sic dedit Sigonius, quum prius editi haberent *unctum*. Neutrum placet Gronovio, qui legi jubet *insidiarum convictum*. Vid. c. 1. et 7. hujus libri.

⁶ *T. Sextium, Cassianarum partium ducem]* Lege cum Henr. Valesio, *Cæssarianarum partium*. Ratio patebit ex ipsa historia, infra, c. ult.

⁷ *Ita ut dextra utriusque cornua]* Vel utriusque aciei, vel utrorumque, vel utrimque. GRONOVIVS.

⁸ *Annorum circiter quadraginta. Inter quas]* Locum hunc mutilum esse perspicue patet. Sigonius eum supplere conatus est, jussitque legi: *Romanorum principum circiter quadraginta idem fecerunt. Inter quos.* Atque hanc emendationem Dujatius et Clericus receperunt. Sed primo nimia licen-

tia est tot voces ex mera conjectura in contextum immittere. Tum numerus quadraginta principum Romanorum, qui tum interierint, apud nullum vetustum scriptorem reperitur; multo minus, qui idem fecerint quod Brutus, id est qui sese a suis confodi voluerint: quod quidem etiam falsum putamus. Denique, quum Hortensius jussu Antonii occisus sit, non potest in eorum numerum referri, qui idem fecerint quod Brutus. Repræsentamus ergo hic eam lectionem, quam in vet. lib. Sigonius se invenisse testatur, et expressit in sua editione Gronovius: satiusque nobis visum est mancam et hiuleam orationem exhibere, quam eam quæ specie falsæ sanitatis imponeret. Vetustiores editiones habent: *annorum erat ætatis circiter quadraginta.*

CXXV.

9 C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit: reversus in Italiam veteranis agros divisit. Seditiones exercitus sui, quas corrupti a Fulvia, M. Antonii uxore, milites adversus imperatorem suum concitaverant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius consul, M. Antonii frater, eadem Fulvia consiliante, bellum Cæsari intulit; receptis in partes suas populis, quorum agri veteranis assignati erant, et M. Lepido, qui custodiæ urbis cum exercitu præerat, fuso, hostiliter in urbem inrupit.

CXXVI.

C. Cæsar, quum esset annorum viginti trium, obsessum in oppido Perusia L. Antonium conatumque aliquoties erumpere, et repulsum, fame cœgit in deditionem venire; ipsique et omnibus militibus ejus ignovit. Perusiam diruit. redactisque in potestatem suam omnibus diversæ partis exercitibus, bellum citra ullum sanguinem confecit.

CXXVII.

Parthi, Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam inruperunt: victoque Decidio Saxa, M. Antonii legato, totam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius, quum ad bellum contra Cæsarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimissa, ne concordiae ducum obstaret, pace facta cum Cæsare, sororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum, consilia nefaria contra Cæsarem molitum, indicio suo protraxit, isque damnatus mortem sibi conscivit. P. Ventidius, Antonii legatus, Parthos, prælio victos, Syria expulit, Labieno eorum duce occiso. Quum vicinus Italiæ hostis Sex. Pompeius Siciliam teneret, et commercium annonæ impediret, cum eo postulatam pacem Cæsar et Antonius fecerunt, ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africae¹⁰ et bella ibi gesta continet.

9 C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit] Hæc mendosa esse perspicuum est. Gronovius ex variis membranis inter se collatis, conjectura quoque nonnihil adjuvante, emendat: C. Cæsar, relicto trans mare Antonio,

(quæ provinciæ ex parte, mallems et partitione imperii, in potestatem ejus cesserant) reversus in Italiam.

10 Et bella ibi gesta] Addidimus voculam ibi, quam in vet. cod. easse Sigonius testatur.

CXXVIII.

Quam Sex. Pompeius rursus latrociniis mare infectum redderet, nec pacem, quam acceperat, præstaret, Cæsar, necessario adversus eum bello suscepto, duobus navalibus præliis dubio eventu pugnavit. P. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prælio vicit, regemque eorum occidit. Judæi quoque a legatis Antonii subacti sunt. Præterea belli Siculi adparatum continet.

CXXIX.

Adversus Sex. Pompeium vario eventu navalibus præliis pugnatum est: ita ut ex duabus Cæsaris classibus altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæsar duxerat, deleta, expositi in terram milites in magno periculo essent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad societatem belli, contra Sex. Pompeium a Cæsare gerendi, trajecerat, quam bellum Cæsari quoque inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam inpetravit. M. Agrippa navali corona a Cæsare donatus est; qui honos nulli ante eum habitus erat.

CXXX.

M. Antonius, ¹¹ dum cum Cleopatra luxuriatur, tarde Mediam ingressus, bellum cum legionibus octodecim et sexdecim millibus equitum Parthis intulit: et quum, duabus legionibus amissis, nulla re prospere cedente, retro redirect, insecutus subinde Parthis, et ingenti trepidatione, et magno totius exercitus periculo, in Armeniam reversus est, viginti et uno diebus ¹² trecenta millia fuga emensus. circa octo millia hominum tempestatibus amisit. tempestates quoque infestas, super tam infelicitè susceptum Parthicum bellum culpa sua passus est; quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram festinat.

CXXXI.

Sex. Pompeius, quum in fidem M. Antonii veniret, bellum adversus eum in Asia moliens, obpressus a legatis ejus, occisus est. Cæsar seditionem veteranorum, cum magna pernicie motam, inhibuit: Japydas, et Dalmatas, et Pannonios subegit. Antonius Artavasdem, Armeniæ regem, fide data perductum, in

¹¹ Dum cum Cleopatra luxuriatur] Scribit Gronovius luxuriatur, ex duobus MSS.

¹² Trecenta millia] Centum leucas nostrates.

vincula conjici jussit, regnumque Armeniæ filio suo, ex Cleopatra nato, dedit; quam uxoris loco, jam pridem captus amore ejus, habere cœperat.

CXXXII.

Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Quam M. Antonius ob amorem Cleopatræ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum et Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque, finito triumviratus tempore, imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi et Italiæ inferret, ingentibus tam navalibus quam terrestribus copiis ob hoc contractis, remissoque Octaviæ sorori Cæsaris repudio, Cæsar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnae deinde navales et prœlia equestria secunda Cæsaris referuntur.

CXXXIII.

M. Antonius ad Actium classe victus, Alexandriam profugit; obsessusque a Cæsare, in ultima rerum desperatione, præcipue occisæ Cleopatræ falso rumore impulsus, se ipse interfecit. Cæsar, Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reversus, tres triumphos egit: unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria,¹³ tertium de Cleopatra, inposito fine civilibus bellis¹⁴ altero et vicesimo anno. M. Lepidus, Lepidi, quæ triumpvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens, obpressus et occisus est.

CXXXIV.

Cæsar, rebus compositis, et omnibus provinciis in certam formam redactis, Augustus quoque cognominatus est: ¹⁵ et mensis Sextilis in honorem ejus adpellatus est. Quam ille conventum Narbone ageret, census a tribus Galliis, quas Cæsar pater vicerat, actus. Bellum adversus Bastarnas, et Mæsos, et alias gentes, a M. Crassô gestum, refertur.

¹³ *Tertium de Cleopatra]* Sic legi jussit Sigonius, non *ex Cleopatra*, quoniam cum nominibus hominum propriis verbum *triumphare* postulat præpositionem *de*, non *ex*.

¹⁴ *Altero et vicesimo anno]* Hic quoque habemus emendationem Sigonii, nixam quum auctoritate veterum librorum, tum subducta temporum

ratione. A Lentulo quippe et Marcello Coss. quibus primum civilia mota sunt arma, alter et vicesimus annus est is quo Actiacum triumphum egit Cæsar Octavianus, se V. et Sex. Apuleio, Coss. Ante Sigonium legebatur *altero et trigesimo*.

¹⁵ *Et mensis Sextilis]* Lege cum Gronovio, ut et mensis *Sextilis*.

CXXXV.

Bellum a M. Crasso adversus Thracas, et a Cæsare adversus Hispanos gestum refertur : et Salassi, gens Alpina, perdomiti.

CXXXVI.

¹⁶ *Rætia a Ti. Nerone et Druso, Cæsaris privignis, domita. Agrippa, Cæsaris gener, mortuus ; et a Druso census actus est.*

CXXXVII.

Civitates Germaniæ, cis Rhenum et trans Rhenum positæ, obpugnantur a Druso ; et tumultus, qui ob censum exortus in Gallia erat, compositus ; ara Cæsari ad confluentem Araris et Rhodani dedicata, sacerdote creato C. Julio ¹⁷ Vercundari Dubio Æduo.

CXXXVIII.

Thraces domiti ¹⁸ a L. Pisone ; item Cherusci, Tencteri, Chatti, aliæque Germanorum trans Rhenum gentes subactæ a Druso referuntur. Octavia, soror Augusti, defuncta, antea amisso filio Marcello : cujus monumenta sunt theatrum et porticus, nomine ejus dedicata.

CXXXIX.

Bellum adversus Transrhenanas gentes a Druso gestum refertur. in quo inter primores pugnaverunt ¹⁹ Senectius et Anectius tribuni, ex civitate Nerviorum. Dalmatas et Pannonios Nero, frater Drusi, subegit. ²⁰ Pax cum Parthis facta est,

¹⁶ *Rhætia*] Variis, nec spernendis, argumentis probare nititur Sigonius in nota ad hanc epitomen, desiderari duos libros ante hunc, qui expleant numerum 142. librorum, quot a Livio Petrarcha scriptos esse ait. Nimirum aliquot eventa horum annorum sane nobilia et memorabilia, ludi seculares, Janus clausus, tribunitia potestas ab Augusto accepta, quæ scriptor harum epitomarum minime prætermissa voluisse existimandus est, quum hic nusquam indicentur, inde oritur non vana suspicio intercidisse epitomas quæ illorum mentionem facerent. Et a Salassis perdomitis, quæ postrema sunt epitomes 135. verba, ad Rhætiam a Tiberio subactam, quod intervallum est undecim annorum, transiluisse

hunc epitomarum scriptorem, parum verisimile est.

¹⁷ *Vercundaridubio*] Nomen hoc aliter aliis in codicibus habetur. Quænam vera sit lectio, nec facile est discernere, nec inquirere operæ pretium est.

¹⁸ *A L. Pisone*] Ante Sigonium legebatur a L. Scipione. Correxerit ille ex Dione, Velleio, Tacito.

¹⁹ *Senectius et Anectius*] In his nominibus variare codices suos observat Gronovius : sed res est parvi momenti.

²⁰ *Pax cum Parthis facta est*] Sero hæc memorantur, totis decem annis prius gesta. Vid. supra, CXXXVI. 22. Itaque videntur retrahenda in epitomen libri CXXXVI. quæ hic alieno loco leguntur.

signis a rege eorum, quæ sub Crasso, et postea sub Antonio capta erant, redditis.

CXL.

Bellum adversus Germanorum trans Rhenum civitates, gestum a Druso, refertur. Ipse ex fractura, equo super crus ejus collapsus, tricesimo die, quam id acciderat, mortuus est. Corpus a Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus, raptim adcurrerat, Romam pervectum, et ²¹ in C. Julii tumulo conditum. Laudatus est a Cæsare Augusto vitrico, et supremis ejus plures honores additi.

21 *In C. Julii tumulo*] Vel lege, vel intellige *Augusti*. Vid. infra, c. 7.

I N D E X

IN

TITI LIVII

HISTORiarum LIBROS.

I N D E X

IN

TITI LIVII

HISTORIARUM LIBROS.

A.

rum aliis luxus instrumentis
Romam advecti, 39, 6.

1 Africæ, 30, 7.

oppidum, 38, 15.

pidum, 45, 29.

ueruntur apud senatum de
te Hortensii, et in integrum
stur, 43, 6.

m ager, 38, 41.

bilis Sagunti Hispanus, obsi-
anorum Sagunto eductos tra-
anis, 22, 22.

1 junguntur fœdere Trojanis,
stantur bello, ducemque Lati-
ittant, 2.

regno expulsus a Perseo, 42,

1, legatus ad Masinissam et
inienses, 42, 35.

us, tribunus plebis, moram
l. Fluvio triumphum petenti,
prætor, 41, 18. jurisdictionem
regrinos sortitur, 19.

1 Jellesponti urbs, 32, 33. 33,
oppugnata a Philippo, 31, 14.

Abydeni in rabiem versi, sese
nes vias leti interficiunt, 17,
bydus oppugnata a Romanis,
t 12. relinquitur obsidio, 12.

1, gymnasium Athenis, 31, 24.
urbs vi capitur, ac diripitur,

1 diremti ab Ætolis, 26, 24.
olis victi Philippum adversus
essunt, 25. conjurant, se nisi
1 ex acie non redituros, *ibid.*
cum Romanis inito, ab Philip-
ædoniæ rege adscribuntur, 29,

huos juvenes, in Cereris Ini-
Atheniensibus interfectos, At-

ticam depopulantur auxilio Macedo-
num, 31, 14.

eorum concilium Leucadem indici-
tur, 33, 16. respuunt societatem Ro-
manam, *ibid.* in deditionem populi
Romani veniunt, 17.

tentantur ab Antiocho, 36, 11. et
12.

Acarnanum factiones, 43, 19.

eorum concilio Leucas eximitur,
45, 31.

Acarnania inter Ætoliam atque Epirum
posita, 33, 17.

Acarnanum portus, 28, 7.

Accensi, 1, 43. 8, 8.

Accius Navius, augur, cotem novacula
discidit, 1, 36.

Accua oppidum, vi captum, 24, 20.

Vibius Accusæus, *vid.* Vibius.

Acerre direptæ et incensæ a Pœnis, 23,
17. restituuntur, 27, 8.

Acerranis civitas sine suffragio data, 8,
17.

Achaia, 25, 15. 31, 26.

Achæi auxilium impetrant a Philippo
contra Machanidam et Ætolos, 27,
29. Philippo ad Dymas occurrunt, 31.
cum Ætolis Eleisque ad Messenem
prosperè pugnant, 32.

Achæorum concilium Ægii, 28, 7. et 8.
et Argis, ubi de bello consultant ad-
versus Nabin, 31, 25.

Achæi pepigerunt, se quotannis juratu-
ros in verba Philippi, 32, 5. iis quæ-
dam urbes redduntur, *ibid.* eos a so-
cietate Philippi abducere conatur T.
Quinctius consul, 19. post longam et
ancipitem deliberationem Romanis se
adjungunt, 20. *et seqq.*

prælio fundunt Androthenem, 38,
14 omnem eorum oram vastant. copias
Philippi, *ibid.* iis sum redduntur urbes,
34.

- et Acrocorinthus traditur, 34, 50.
bellum adversus Nabin decernunt,
35, 25. eos tentat Antiochus, 47.
obsident Messenem in Peloponneso,
36, 31. tradunt Zazynthum Romanis,
32.
depopulantur oram maritimam Æ-
tolorum, 37, 4. mittunt auxilium At-
talo Pergami obsesso, 20. Seleucum
ex agro Pergameno castra movere
cogunt, 21.
decernunt bellum in Lacedæmonios,
38, 32. eosque Achæico concilio con-
tribuunt, 34.
Achæos sibi reconciliare studet Perseus,
41, 28. Macedonibus interdixerant
finibus suis, *ibid.*
Achæi funditores, 38, 29.
Achæi Phthiotæ liberi esse jubentur, 33,
32. *vid.* et 36, 15.
Achæorum portus, 37, 9.
Acharræ, oppidum, 32, 13.
Achelous, amnis, 43, 21. et 22.
Acheron, fluvius, 8, 24.
Acherusia aqua, *ibid.*
Achilles, Epit. 112.
Achivi, 1, 1.
Achradina, 24, 21. 25, 24. circumsidetur
a Marcello, 25, 26. deditur Romanis, 31.
Aciei Romanæ descriptio, 8, 8. ejus cum
phalange Macedonica collatio, 9, 19.
Acies quomodo structa apud Romanos
et Latinos, 8, 8.
Acies Romanæ, 21, 55. 22, 45. 27, 14.
30, 8. et 33. 33, 8. 37, 39. 42, 58.
— Annibalis, 21, 55. 22, 4. et 46. 30,
33. et 35.
— Antiochi, 37, 40.
— Asdrubalis, 23, 29. 27, 48.
— Gallorum, 38, 26.
— Hispanorum, 29, 2.
— Macedonum, 33, 18.
— Persei, 42, 58. 44, 40.
— Punica, 23, 14.
— Rhodiorum, 33, 18.
Aciliani libri Græci, 35, 14. in Latinum
versi a Claudio, 25, 39.
C. Acilius, tribunus plebis, 32, 29.
L. Acilius, 40, 31.
M'. Acilius legatus ad Ptolemæum, 27,
4. in sententiam ejus senatuscon-
sultum fit, 25.
M'. Acilius Glabrio, tribunus plebis, 30,
40.
Decemvir sacrorum, 31, 50.
Ædilis plebis, 33, 25.
Prætor, 33, 24. sortitur jurisdictio-
nem inter cives et peregrinos, 26.
servos vincit in Etruria, 36.
ambit consulatum, 35, 10.
Consul creatur, 35, 24. sortitus
Græciam, ludos magnos Jovi vovet, 36,
1. et 2. paludatus urbe egreditur, 3.
in Thessalia capit Limnæum et Pelli-
næum urbes, 14. proficiscitur ad
Thermopylas, 16. ejus ad milites
oratio, 17. instruit aciem, 18. cædit
Antiochum, 19. expugnat Heracleam,
22. 23. 24. ab eo pacem petunt Ætoli,
27, 28. obsidet Naupactum, et Herculi
sacrificium facit, 30.
corona cingit Lamiam, 37, 4. eam
capit, 5. triumphat de Antiocho et
Ætolis, 46. petit censuram, sed, ac-
cusatus a duobus tribunis plebis, pe-
titione desistit, 57.
M'. Acilius Glabrio dæmumvir Pietatis
ædem dedicat, 40, 34. statuam auro-
tam, omnium in Italia primam, ponit
patri Glabrioni, *ibid.*
Q. Acilius, triumvir colonizæ deducendæ,
21, 25.
Acilla, *it.* Acholla, 33, 48.
Acra, 24, 36.
Acræphia, oppidum, 33, 29.
Acraeus Jupiter, 38, 2. Acraea Juno,
32, 23.
Acrillæ urbs, 24, 35.
Acrocorinthus, 33, 31. 34, 49. 50.
Actium prom. 41, 1. Epit. 138.
Actor tragicus, 24, 24.
Actores fabellarum Atellanarum, *vid.*
Atellanæ.
M. Acontius, tribunus plebis, 5, 10.
Addicti, *vid.* Æs alienum, et Nexi.
Adherbalis cum Lælio pugna in fret-
Gaditano, 28, 30. *vid.* et Epit. 62. 63.
64.
Adoreus, mons, 38, 18.
Adramytteum, urbs, 37, 19. 21. Epit. 49.
Adria, 24, 10. Tuscorum colonia, 5, 2.
Adriani, 34, 45. ob servatam fidem a Ro-
manis laudantur, 27, 10.
Adrianus ager, 22, 9.
Adriaticum mare, 5, 33. 10, 6. 40, 2. 44,
31. 45, 14.
Adriaticus sinus, 1, 1. 10, 2.
Adrumetum, 30, 29.
Adverta, 45, 19.
Adulterii pœna pecuniaria, 10, 31.
Æbura, oppidum, 40, 30.
Æbutia, anus honesta ex Aventino, 39,
11.
L. Æbutius consul moritur, 3, 6.
M. Æbutius, tribunus militum secunda
legionis, 41, 5.
M. Æbutius Elva, triumvir creatus ad
coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.
creatur prætor, 44, 17. sortitur Si-
ciliam, *ibid.*
Postumus Æbutius Cornicen, consul,
4, 11.
Postumus Æbutius Elva, magister equi-
tum, 4, 21.

- P. Æbutius, 39, 9. eum pupillum Bacchis initiari vult mater, *ibid.* rem aperit consuli, 11. ei præmia dantur a senata ob detecta Bacchanalia, 19.
- T. Æbutius, consul, 2, 19. magister equitum, *ibid.*
- T. Æbutius Carus, triumvir coloniae deducendae, 39, 57. prætor, 41, 2. de tumultu Sardiniae senatui scribit, 10. decemvir agris dividendis, 42, 4.
- Æcæ, urbs Appulorum, oppugnatae, 24, 20.
- Ædes Æsculapii Carthaginæ, 41, 27.
- Alba, Capuæ, 32, 9. 40, 45.
 - Apollinis, 3, 63. 4, 29. 7, 20. 27, 37. 34, 43. 37, 58. 39, 4. 41, 21.
 - Bellonæ, 26, 21. 28, 9. 30, 22. 31, 47. 33, 24. 41, 10.
 - Castoris, 2, 20. 42, 8, 11.
 - Cereris, 3, 55. 28, 11. 41, 38.
 - Cloacinæ, 3, 48.
 - Concordiæ, 9, 46. 22, 38. 26, 28.
 - Deorum Penatium, 45, 16.
 - Dianæ, 39, 2.
 - Fauni, 33, 42. 34, 53.
 - Feroniæ, 33, 26.
 - Fortunæ, 23, 19. 25, 7. 27, 11. 23, 33. 27, 43, 15.
 - Fortis Fortunæ, 10, 46. 27, 11.
 - Fortunæ Equestris, 40, 40. 42, 3.
 - Fortunæ Primigeniæ, 29, 36. 34, 53. 43, 15.
 - Herculis, 21, 62. 32, 1. 9. 33, 35.
 - Herculis rotunda, 10, 23.
 - Honoris, 27, 25.
 - Jovis Ariciæ, 24, 44. Cære, 27, 23. Cumis *ibid.* Formiis, 32, 1. Lanuvii, 32, 9. Minturnis, 27, 39. 36, 37. Ostiæ, 32, 1. Satrici, 28, 11. Tarracinæ, 28, 11. 40, 45.
 - Jovis Acræi, 33, 9.
 - Jovis Capitolini, 1, 55. 2, 8. 4, 20. 27, 4. 32, 1. 35, 41. 41, 25. et 32.
 - Jovis Feretrii, 1, 10. 33, 4, 20.
 - Jovis Optimi Maximi, 7, 3. 36, 35.
 - Jovis Statoris, 1, 12. 27, 37.
 - Jovis Vicilini, 24, 44.
 - Junonis, 5, 21. 10, 2. 21, 62.
 - Junonis Laciniae, 28, 46. 42, 2. 3.
 - Junonis Monetæ, 7, 28. 42, 7.
 - Junonis Reginæ, 27, 37. 39, 2.
 - Junonis Sospitæ, 8, 14. 32, 30. 34, 53.
 - Juventatis, 36, 36.
 - Larium Permarinum, 40, 52.
 - Liberi et Liberæ, 3, 55. 41, 38.
 - Libertatis, 24, 16. *vid.* Libertas.
 - Lunæ, 40, 2.
 - Martis, 6, 5. 7, 23, 10. 23. 27, 23. 35, 9. 38, 28.
 - Matris Magnæ, 29, 37. 36, 36.
 - Matris Matutæ, 5, 19. 7, 27. 25, 7. 29, 11. 33, 27. 41, 33.
- Ædes Mentis, 22, 10. 23, 31.
- Mercurii, 2, 21. 27.
 - Minervæ, 35, 36.
 - Monetæ, 4, 7. 20. 6, 20. 33, 26.
 - Opia, 39, 22.
 - Quirini, 4, 21. 8, 20. 10, 46. 28, 11.
 - Salutis, 9, 43. 10, 1. 28, 11.
 - Sanci, 32, 1.
 - Saturni, 2, 21. 22, 1. 41, 26. et 32.
 - Spei, 21, 62. 25, 7. 40, 51.
 - Summani, 32, 29.
 - Telluris, 2, 41.
 - Veneris, 10, 31. 29, 37. 41, 32.
 - Veneris Erycinæ, 22, 10. 23, 31. 30, 39. 40, 34.
 - Vestæ, 26, 27. 28, 11.
 - Victoriæ, 10, 33. 29, 14.
 - Virtutis, 27, 25. 29, 11.
 - Vulcani, 32, 29.
- Ædes Cassii publice dirutæ, 2, 41. item Sp. Mælii, 4, 16. et Vitruvii, 8, 20.
- Ædicula Victoris Virginis, 35, 9.
- Ædiles plebei, 3, 6. Ædilibus qui no-
cuisset, ejus caput Jovi sacrum, 55.
senatusconsulta in ædem Cereris ad
eos deferri jubentur, *ibid.* eos leges
Decemvrales in æs incisas in publi-
co proposuisse, sunt qui scribant, 57.
iis negotium datum, ut animadverte-
rent, ne qui, nisi Romani, Dii cole-
rentur, 4, 30. instaurant ludos plebe-
ios, 38, 10. *vid.* Ludi. Ædilis plebei
esse non potest, cujus pater, qui cu-
ruli sella sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.
- Ædiles ex Patribus, sive curules, 6, 42.
7, 1. per quatrimum ludos scenicos
faciunt, 24, 43. instaurant ludos Ro-
manos, 27, 6. 28, 10.
- Ædiles unde initium sumserint fori or-
nandi, 9, 40.
- dicunt plerisque diem, quia plus,
quam lege finitum erat, agri posside-
rent, 10, 13. diem dicunt pecuariis,
33, 42. 35, 10.
- Ædiles incusantur ab senatu, quod non
prohiberent novos ritus sacrificandi
precandique Deos, 25, 1.
- Ædilitii scribæ et viatores, 30, 39.
- Æditui ædes sacras omnes tota urbe
aperire jubentur, 30, 17.
- Ædui, pop. Galliæ, 5, 34. Epit. 61. 104.
- Ægæum mare, 44, 28. 29.
- Ægates, insulæ, 21, 10. 49. 22, 54. 23,
13. 30, 32.
- Ægeleos, urbs, opprimitur ab Attalo, 31,
64.
- Ægimurus, insula, 29, 27. sinum Car-
thaginiensem claudit, 30, 24.
- Ægina, insula, 27, 30. 33. 28, 5. 7. 31,
14. 33, 30. 36, 42.
- Æginienses, 44, 46. 45, 27.

Æginium, oppidum, 89, 15. 36, 18.

44, 46. diripitur a Romanis, 45, 27.

Ægium, 38, 29. ibi Achæorum concilium, 28, 7. 35, 48. 36, 35.

Ægyptus, 8, 24.

Ægypto imminent Philippus Macedoniae, et Antiochus Syriae, reges, 31, 14.

Ægypti reges Romanis gratulantur, 37, 8.

Ægypto excedere jubent Antiochum Epiphanem Romani, 45, 12.

C. Ælius, tribunus militum tertiae legionis, 41, 5. et 8.

C. Ælius Pætus, consul, 40, 27.

L. Ælius Pætus, ædilis plebeius, ludos facit ex mulctaticia pecunia, 10, 23.

P. Ælius, inter primos quæstores de plebe creatos, 4, 54.

P. Ælius, legatus ad Antiochum, 34, 59.

P. Ælius, triumvir coloniae deducendae, 41, 17.

P. Ælius Ligus, prætor, 41, 2. consul, 42, 9. 10. legatus in Illyricum, 45, 17.

P. Ælius Pætus, consul, 8, 15.

P. Ælius Pætus, magister equitum, vitio creatus, abit magistratu, 9, 7. augur, 10, 9.

P. Ælius Pætus, augur, 27, 36. moritur pestilentia, 41, 26.

P. Ælius Pætus, ædilis plebis, creatur prætor, 29, 38. sortitur jurisdictionem urbanam, 30, 1. magister equitum, 39. consul, 40. decemvir agro dividundo, 31, 4. triumvir rebus coloniae Narniensis ordinandis, 32, 2. censor, 7.

P. Ælius Tubero, ædilis plebis vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39. prætor creatus sortitur Siciliam, 40. legatus in Asiam, 37, 55. prætor iterum sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 12.

Q. Ælius, tribunus plebis, 41, 10.

Q. Ælius Pætus, augur. 22, 35.

Q. Ælius Pætus, pontifex, cadit in prælio Cannensi, 23, 21.

Q. Ælius Pætus, in locum P. Ælii Pæti, sufficitur augur, 41, 26. prætor, 43, 4. consul, 45, 14. sortitur Galliam provinciam, 17.

Q. Ælius Tubero, tribunus plebis, fert ad plebem de duabus coloniis Latinis deducendis, 34, 53. triumvir, 35, 9.

Q. Ælius Tubero, obviam mittitur Perseo, 45, 7. cura tuendi regis ei mandatur, 8.

Q. Ælius Tubero, annalium scriptor, 4, 23. 10, 9.

Sex. Ælius Pætus, ædilis curulis, 31, 50. triumvir rebus coloniae Narniensis ordinandis, 32, 2. consul, 7. in Capi-

tolio senatum habet, 8. profectus in Galliam, 9. nihil memorabile gerit, 26. censor, 34, 44. 35, 9.

T. Ælius, tribunus militum tertiae legionis, 41, 5. et 8.

Æmia porticus refecta, 41, 32.

Æmia tribus, 38, 36.

Æmia, uxor P. Scipionis Afric. 38, 57.

Æmia, virgo Vestalis, Epit. 63.

C. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. contra Æquos rem gerit, 28. tribunus militum consulari potestate iterum, Volsinienses vincit, 32.

L. Æmilius, consul, vincit Æquos et Volscos, 2, 42. iterum consul, Veientes pacem petere supplices cogit, 49. tertium consul, 54.

L. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 5. tertium, 21. quartum, 22. quintum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.*

L. Æmilius, interrex, 7, 17.

L. Æmilius, quartus decimus interrex, 8, 23.

L. Æmilius, legatus, Carthaginem mittitur, 21, 18.

L. Æmilius Mamercinus, consul, 7, 1. secundum consul, 3. magister equitum, 21.

L. Æmilius Mamercinus, magister equitum, 7, 39. consul, 8, 1. dictator, 1. consul secundum, 20. dictator iterum, 9, 21.

L. Æmilius Papus, consul, 20, 36. triumphat, 25, 21.

L. Æmilius Papus, prætor creatus, sortitur Siciliam, 28, 38.

L. Æmilius Papus, decemvir sacrorum, moritur, 42, 28.

L. Æmilius Paullus, consul, 20, 59. triumphat, 63. accusatur, et ambustus vix evadit, *ibid.* consul iterum, 22, 35. occiditur in pugna Cannensi, 49. fuerat pontifex, 23, 21.

L. Æmilius Paullus, triumvir coloniae deducendae, 34, 45.

Ædilis, ex pecunia damnatorum pecuniariorum clypea inaurata in fastigio ædis Jovis posuit, 35, 10. prætor, 24. sortitur Hispaniam ulteriorem, 36, 2.

Proconsul, creditur a Lusitanis, 37, 46. Lusitanos fundit, 57.

vetus candidatus, et sæpe repulsam passus, 39, 32. consul, 56.

in Ligures Ingaunos exercitum ducit, 40, 25. oppugnatur ab Ingaunis, *ibid.* erumpit castris, 27. vincit Ingaunos Ligures, 28. deque iis triumphat, 34. nominatur patronus ab Hispanis ulterioribus, 43, 2.

- Consul iterum, sortitur Macedoniam, 44, 17. ejus, antequam in Macedoniam iret, ad populum oratio, 22. multa ab eo institutorum militarium in melius mutata, 33. ejus oratio ad milites, 34. per Perrhæbiam it ad hostes, 35. ejus prudens ad Nasicam oratio, 36. instructo exercitu munit castra, 37. ejus de pugna dilata oratio, 38. vincit Macedonas, 41.
- acceptis a Perseo literis, illacrimatur sorti humanæ, 45, 4. ad eum adducitur Perseus, 7. benigne excipit Perseum, eumque tacentem alloquitur, 8. peragrat Græciam, 27. Amphipoli componit res Macedoniæ, 29. succendit arma hostium, 33. trajicit in Italiam, 34. triumphus, ei decretus a senatu, impeditur a Ser. Sulpicio Galba, tribuno militum, 35, 36. triumphat de Perseo, 39, 40. amittit duos filios, *ibid.* ejus de sua fortuna oratio, 41. abstinencia, Epit. 46.
- L.** Æmilius Paullus, legatus in decem ad res Asiæ disceptandas componendasque, 37, 55. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44. *et seqq.*
- L.** Æmilius Regillus, prætor, 36, 45. ei evenit navalis provincia, 37, 2. 4. 14. ad eum caduceatores ab Antiocho missi, qui de pace agerent, 18. habet consilium, 19. invadit agros Teiorum, 28. contendit ad hostem, 29. vincit classem Antiochi, 30. oppugnat Phœciam, 32. ejus triumphus navalis, 58.
- L.** Æmilius Scaurus Hellespontum mittitur, 37, 31.
- Mam.** Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. dictator dicitur, 17. Veientes et Fidenates proelio vincit, 18, 19. triumphans urbem ingreditur, 20. iterum dictator, 23. quinquennalem censuram redigit ad anni unius et sex mensium spatium, 24. a censoribus tribu movetur, *ibid.* dictator creatur, paulo ante motus tribu, 31. ejus oratio ad populum, 32. ejus ad milites adhortatio, 33. Fidenas capit, et triumphat, 34.
- Mam.** Æmilius, consul, 4, 58.
- M'** Æmilius Mamercinus, tribunus consularis, 4, 61. iterum, 5, 1. tertium, 10.
- M.** Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 32.
- M.** Æmilius, consul, 10, 1. in fugam vertit Græcos, cum Cleonymo in Italiam classe advectos, 2.
- M.** Æmilius, prætor Siciliæ, 21, 49.
- M.** Æmilius, prætor urbanus, 22, 9. 33. 27, 33.
- M.** Æmilius, frater L. Æmilii Regilli prætoris, decedit, 37, 22.
- M.** Æmilii Lepidi, bis consulis atque auguris, tres filii, L. M. et Q. ludos funebres patri, et gladiatorum paria duo et viginti per triduum in foro dant, 28, 30.
- M.** Æmilius, M. Lepidi filius, tribunus militum, 37, 43.
- M.** Æmilius Lepidus, ædilis curulis, 24, 43. prætor, sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, *ibid.* decemvir sacrorum, 26, 23.
- M.** Æmilius Lepidus, legatus ad Ptolemæum, 31, 2. ferociter cum Philippo agit, 18. pontifex, 32, 7. ædilis, 35, 10. prætor, 24. sortitur Siciliam, 36, 2. consul, 38, 42. et quidem post duas repulsas, 39, 56. 40, 46. quum ædem Dianæ vovisset, devincit Ligures, 39, 2. viam ab Placentia Ariminum perducit, *ibid.* triumvir coloniae deducendæ, 55. pontifex maximus, 40, 42. censor, 45. in gratiam reconciliari se cum collega M. Fulvio patitur, 46. princeps senatus legitur, 51. consul iterum, 41, 22. lectus secundo princeps senatus, 32. lectus tertio, 43, 15. lectus sextum, Epit. 42. ante mortem quæ filiis præceperit, *ibid.*
- M.** Æmilius Lepidus acta Sullæ tentat rescindere, Epit. 90.
- M.** Æmilius Numida, decemvir sacrorum, moritur, 26, 23.
- M.** Æmilius Papus, dictator, 9, 7.
- M.** Æmilius Papus, maximus curio, moritur, 27, 6.
- M.** Æmilius Paullus, magister equitum, male rem gerit, 10, 3.
- M.** Æmilius Regillus consul dicitur a prærogativa centuria, 24, 7. irrito eventu, 8. et 9. flamen Quirinalis, 8. flamen Martialis, moritur, 29, 11.
- Q.** Æmilius Barbula, consul creatus, 9, 20. 21. secundum consul, 30.
- Q.** Æmilius Cerretanus, consul, 8, 37. *vid.* Q. Aulius Cerretanus.
- Ti.** Æmilius, consul, 2, 61. ejus res gestæ in Sabinis, 62. consul iterum, dandi agri plebi auctor, 3, 1.
- Ti.** Æmilius, quinquevir mensarius, 7, 21. prætor, 8, 2.
- Ti.** Æmilius Mamercinus, consul, ejusque cum senatu rixæ, 8, 12.
- Æmus**, mons, 40, 21. ex eo monte creditum vulgo fuit, Ponticum simul et Adriaticum mare, et Istrum amnem, et Alpes conspici posse, *ibid.* eum conscendit Philippus, et degressus nihil vulgatæ opinioni detrahit, 22.
- Ænaria**, insula, 8, 22.
- Ænea**, oppidum, 40, 4. eadem Ænia, 44, 10. 32. Æneates, 40, 4. statum Æneæ sacrificium, quod conditori Æneæ quotannis fit, *ibid.*

Ænea in Capitolio limina, *vid.* Capitolium.
Ænea signa Deorum, *vid.* Signum.
Ænei orbes, positi in sacello Sanci, 8, 20.
Æneæ portus ad montem Atho, 45, 30.
Æneas, Anchisæ et Veneris filius, 1, 1. profugus venit in Macedoniam, Siciliam, et Italiam, ubi Lavinium condit, *ibid.* ut animos Aboriginum sibi conciliaret, Latinos utramque gentem appellat, 2. ejus mors, *ibid.*
Æneas Silvius, rex tertius Albæ, 1, 3.
Ænei, *vid.* Ænus.
Ænesidemus Dymæus, præfectus præsidii Achæorum Argis, 32, 25.
Ænia, *vid.* Ænea.
Ænianum sinus, 28, 5.
Ænus, oppidum Thraciæ, proditione capitur a Philippo, 31, 16. Æno præsidium Antiochi deducitur, 37, 60. controversiæ cum Philippo de Æni possessione, 39, 24. 27. 28. Ænum sibi petit Attalus, 45, 20.
Ænei, 31, 31. **Ænii**, 37, 33. 38, 41. 45, 27.
Æolis, 33, 38. 37, 8. 12. 18. 25. 35. 38, 16.
Æpulo, Istrorum regulus, ne vivus capiatur a Romanis, pectus ferro trajicit, 41, 15.
Æqui, sive Æquicolæ, gens antiqua, 1, 32. ab Æquicolis jus, quo res repetuntur, Ancus Marcius descripsit, *ibid.* Latinum agrum invadunt, 2, 30. vincuntur, 31. seditio inter Æquos et Volscos, et atrox prælium, 40. Romanos bello petunt, 43. oppugnant Ortonam, *ibid.* vexant Latinos incursionibus, 48, 53. 58. vincuntur, 60.
 bello petiti, a Q. Servilio vincuntur, 3, 2. depopulantur agrum Romanum, et cæduntur, 3. obsidentes Furium consulem in castris, a T. Quintio cæduntur, 5. Æqui et Volsci denuo Hernicorum et Romanorum agros depopulantur, 6. vincuntur a Lucretio consule, 8. rebellant, 10. arcem Tusculanam capiunt, et cæduntur, 23. pacem petunt, et impetrant, 24. denuo bellum movent, 25. obsident Minucium consulem in castris, 26. adversus eos L. Quintius Cincinnatus dictator dicitur, *ibid.* circumvallantur, et sub jugum mittuntur, 28. denuo Romanos bello lacerant, 30. vincuntur, 31. bellum instaurant, 38. fundunt Romanum exercitum, 42. a Valerio consule vincuntur, 60. 61. iterum Romanis bellum inferunt, 66. vincuntur, 70. rursus rebellantes vincuntur, 4, 26. *et seqq.* impetrant inducias an-

norum octo, 30. Æqui et Lavicani Tusculanum agrum depopulantur, 45. vincuntur, 47. coloniam Volas deducunt, sed cæduntur, 49. parant bellum, 53. capiunt arcem Carventanam, 55.

oppugnant Lavicos, Romanam coloniam, 5, 16. Romanis bellum inferunt, et vincuntur, 28. capiunt Vitelliam coloniam, et rursus vincuntur, 29. 31.

bellum moliantur, 6, 2. pervasuntur, 4. undenam toties victis Æquis et Volscis suffecerint milites, 12.

iterum petiti bello, deserunt castra, et prope ad internecionem delentur, 9, 45.

redintegrant bellum, et subiguntur a C. Junio dictatore, 10, 1.

Æquicolarum ager, 1, 32. 10, 13.

Æquimælium, 4, 16. 38, 28.

Æquimælius vicus, 24, 47.

Æquinoctium autumnale, 31, 47. **Æquinoctium** vernum, 33, 3. 37, 9.

Ærarium, 4, 22. ex eo signa militaria promuntur, *ibid.* et 7, 23. captiva pecunia in ærarium illata, 10, 46. etiam pecunia ex venditis captivis redacta, 7, 27. 10, 46. 24, 18. 26, 36. **Ærarium** sanctius, 27, 10. pecuniam ex ærario clam egerunt scribæ viatoresque ædilitii, 30, 39.

Ærarii facti a censoribus, 4, 24. 24, 18. 29, 37. 44, 16.

Æropus, prætor Epirotarum, 29, 12.

Æropus, mons, 32, 5.

Æs grave, 4, 41. et 60. 22, 33. 32, 26.

Æs alienum Romæ maximum, atque inde turbæ, 2, 23. ac postremo accessio plebis in Sacrum montem, 33. æris alieni magna vis ædificando contracta, 6, 27. hinc occasio et materia Manlio Capitolino novorum consiliorum, *ibid.* *et seqq.* miseria plebis ære alieno demersæ, 34. de ære alieno lex, 6, 35. 36. æris alieni causa quinqueviri mensarii creantur, 7, 21. ejus dissolvendi ratio inita, 27.

Æra militibus constituta, 4, 59. 60. equitibus, 5, 7.

Æsculapio supplicatio habita, 10, 47.

Æsculapius ab Epidaurio Romam accessit, 29, 11. Carthaginienses in æde ejus senatum dant legatis Persei, 41, 27. ei dona voventur, 40, 37. ejus fanum tabulis pictis ex præda exornatur, 43, 6. templum ejus Epidaurium, donis opulentum, 45, 28.

Æsernia, colonia, in fide atque officio erga populum Romanum manet, 27, 10.

Æternus ager, 10, 31.

Æternina turma, 44, 40.

Ætis, fluvius, 5, 35.

Æquihæ, *vil.* **Esquilæ**.

Æsulana arx, 26, 9.

Æthalia, insula, 37, 13.

Ætna, mons, 26, 29.

Ætolorum concilium et fœdera cum Romanis, 26, 24. **adversus Philippum bellum movent**, *ibid.* **bellum inferunt Acarnaniæ**, 25.

depopulantur Achæos, 27, 29. **vincuntur a Philippo**, 30.

animos tollunt a Romana societate, et post Attali adventum, 28, 5. **saltum Thermopylarum insidentes**, a Philippo funduntur, 7.

pacem faciunt cum eo, 29, 12.

ad eos legatos mittit Philippus, ne adventu Romanorum fidem mutant, 31, 28. **cum Athamanibus bellum inferunt Philippo**, et ab eo cœduntur, 41. **deserunt castra**, et in **Ætoliæ** fugiunt, 42. **Ætolorum juvenus in Ægyptum advecta**, 43. **Ætolorum legatorum cum Attalo et Romanis colloquium**, 46.

Ætolorum concilium Heracleam indictum, 33, 3. **ab eorum equitibus regii fugantur**, 6. **eorum eques in Græcia est longe optimus**, **pedite inter finitimos vincuntur**, 7. **eorum querelæ**, insatiabilis aviditas prædæ, et arrogantia, 11. **inter eos et Quintium de Thebis Phthioticis disceptatio**, 13. **pacis cum Philippo leges non approbant**, 31, 35. **ingenio inquieta gens**, 44. **Ætolorum animi cur alienati a societate Romana**, 49.

invehuntur in Athenienses, et **Romanos insimulant fraudis**, 34, 23.

concitant reges ad bellum Romanum, 35, 12. **decretum faciunt**, quo accessitur Antiochus ad liberandam Græciam, 33. **occupant Demetriadem urbem**, 34. **Nabin interficiunt**, 35. **cœduntur a Lacedæmoniis**, 36. **Chalcidem oppugnare tentant**, 37. **Antiochum appellant imperatorum**, 45. **Ætolorum principum cum Chalcidensibus colloquium**, 46. **tentant socios Romanorum**, 47.

se conjungunt Antiocho, 36, 9. **includunt sese Heracleæ**, et **juga montis Ortæ occupant**, 16. **cœduntur**, 18. **Heracleæ obsidentur**, 22. **permittunt se in fidem Romanorum**, et **gravibus consulis imperiis**

rursus ad bellum incitantur, 28. **obsessi in urbe Naupacto implorant opem T. Quintii**, 34. **impetrant inducias**, et **legatos mittunt Romanis**, 35.

Hi infecta pace dimittuntur, 37, 1. **Ætoli occupant montem Coracem**, 4. **impetrant a consule L. Scipione inducias sex mensium**, 7. **pax convenire non potest**, 49. **inferunt bellum Dolopiæ et Athamaniæ**, *ibid.* et 32, 1.

pacem petunt a M. Fulvio consule, 38, 8. **Legatos mittunt Romanis**, 10. **Leges pacis cum Ætoliis**, 11.

de iis triumphat M. Fulvius, 39, 5.

eorum mutuis cœdibus in semetipsos versus furor, 41, 30.

eorum discordias sopit Marcellus, 42, 5.

Ætoli occurrunt sordidati L. Æmilio Paulo, 45, 28. **eorum querelæ de principibus suis interfectis**, aut in exilium actis, *ibid.* **de eo negotio cognitio et judicium**, 31.

Ætoli, gens inquieta, 31, 28. **vanissima et ingraticissima**, 36, 17.

Ætoli umbilicum Græciæ incolunt, 35, 12.

C. Afranius, 43, 20.

C. Afranius Stellio, prætor, 39, 23. **triumvir colonis deducendæ**, 55.

L. Afranius, *Epit.* 110. 113. 114.

Africam præsidio firmat Annibal, 21, 22. **in Africa res parum prospere gesta a Servilio consule**, 22, 31. **eam populatur M. Valerius Messala**, 27, 5. 29. **in Africam trajicit Scipio**, 29, 26. 27.

Afri, gens mobilis atque infida, 29, 3.

Africanæ ludis Circensibus exhibitæ, 44, 18.

P. Africanus, *vid.* **Cornelius**.

Africus ventus, 26, 42. 30, 24.

Agalsus, equitum præfectus, 44, 30.

Agamemnonia classis mille navium, 45, 27.

Agasones adjuvant victoriam Romanorum, 7, 14. 15.

Agasones cum equis phaleratis donati, 43, 7.

Agassa, urbs, sive **Agassæ**, 44, 7. 45, 27.

Agathocles, rex Syracusanus, **conjicit Carthaginienses in magnum discrimen**, 28, 43.

Agathyrus, oppidum in Sicilia, **colluviei hominum perfugium**, 26, 40. 27, 12.

Agema equitum, 37, 40.

- Agema, legio Macedonum, 42, 51.
 Ager. Lex, ne quis plus quingenta jugera agri possideret, a tribunis plebis promulgata, 6, 35. *vid.* Lex.
 Ager captus ex hostibus viritim divisus a Ser. Tullio, 1, 46. *vid.* Agraria lex.
 Ager Tarquiniorum consecratus Marti, fuit deinde Martius campus, 2, 5.
 Agri adsignati privatis pro pecunia, 31, 13. agris donati milites Scipionis, 31, 4. 49.
 Ager sacer Apollinis, 32, 40.
 Agesimbrotus præest classi Rhodiorum, 31, 46. 32, 16. 32.
 Agesipolis, princeps exsulum Lacedæmoniorum, 34, 26.
 Agesipolis, princeps legationis Rhodiæ, 45, 3.
 Aglaspides, milites, 44, 41.
 Agmen quadratum, 7, 29. 31, 37. 39, 30.
 Agnus mactatus ad sancendam promissorum fidem, 21, 45.
 Agræi, Ætoliae populus, 32, 84.
 Agraria lex quando primum lata, 2, 41. tribunis plebis semper materia seditionum fuit, 6. 11. ob leges agrarias discordiæ, 3, 1. 4, 48, *vid.* Lex.
 Agravonitæ, populi Illyrici, 45, 26.
 Agrianes, 28, 5. 33, 18. 42, 51. bellicosum genus, 44, 11.
 Agrigentum, 25, 23. ab Himilcone recipitur, 24, 35. proditur Romanis 26, 40.
 Agrippa, Tiberini filius, rex Albæ, 1, 3. M. Agrippa navali corona donatus, Epit. 129. *vid.* et Epit. 136.
 Abala, *vid.* Servilius.
 Abarna, oppidum, 10, 25.
 Ahenobarbus, *vid.* Domitius.
 Aio Locutio templum, 5, 50.
 Ala equitum trecentorum, 29, 1.
 Ala Campanorum, quingenti equites, 10, 29.
 Ala mille equitum, 37, 40.
 Ala regia, *ibid.*
 Ala sacra equitum Macedonum, 42, 58. 66. 44, 42.
 in Alas divisus socialis exercitus, 31, 21. dextra et sinistra alæ peditum sociorum, 27, 2. sinistra ala, 25, 21.
 Alabanda, oppidum, 33, 18. 38, 13.
 Alabandenses, 38, 13. apud eos templum urbis Romæ, ludique anniversarii ei Divæ instituti, 43, 8. acie vincuntur a Rhodiis, 45, 25.
 Alander, fluvius, 38, 18. ejus fontes, 15.
 Alæres cohortes, 10, 41.
 Alarii equites, 35, 5. 40, 40.
 Alatrinatibus suæ leges redditæ, 9, 43.
 Alba Silvius, rex Albæ, 1, 3.
 Alba Longa ab Ascanio condita, 1, 3.
 oriunda ab Lavinio, 23. diruta, 29. *vid.* 7, 39. 30, 17. 45. Epit. 61, 72.
 Albani reges, 1, 3. inter Albanos et Romanos ortum bellum, 1, 22. 23. ter geminorum utrimque fratrum virtuti res permittitur, 24. Albani ditionis Romanæ facti, 25. parum fidos se Romanis socios præbent, 27. eorum dux Mettus Fuffetius supplicio afficitur, 28. Albani Romam migrant, 29. Albanorum principes in Patres lecti, 30. Albani patrio ritu sacra facere jubentur, 31. Cœlium montem inhabitant, 33.
 Albanos vincit Pompeius, Epit. 101.
 Albana vallis, 3, 7. arx, 7, 24.
 Albanus mons, 1, 3. in eo triumphatum, 26, 21. 33, 23. 42, 21.
 Albanus ager, 6, 42.
 Alba in Æquis, colonia, 10, 1. negat esse, unde pecuniam militesque Romanis dare possit, 27, 9. multiplicem pecuniæ militumque numerum dare cogitur, 29, 15. Albensis ager, 26, 11.
 Alba ædes Capuæ, 32, 9. 40, 45.
 Albingauni Ligures, 29, 5.
 L. Albinus inter primos tribunos plebei, 2, 33.
 L. Albinus virgines Vestales sacraque in plaustrum imponit, et Cære perrehit, 5, 40.
 M. Albinus plebeius, tribunus militum, 6, 30.
 C. Albius Calenus, gregarius miles, et princeps seditionis in castris Scipionis, 28, 24. virgis cæsus, securi percutitur, 29.
 Albula, vetus nomen Tiberis fluvii, 1, 3.
 Album in vestimentum addere vetantur ii, qui honores petunt, 4, 25. albo politæ columnæ, 40, 51.
 Alce, urbs Celtiberiæ, in deditionem venit Romanorum, 40, 48. 49.
 Alcibiades, exsul Lacedæmonius, 39, 35.
 Alcis Minerva, 42, 51.
 Alcon Saguntinus, transfuga ex oratore, 21, 12.
 Alesia, urbs, Epit. 108.
 Alexamenus, princeps Ætolorum, 35, 34. Nabin occidit, 35. obtruncatur a Lacedæmoniis, 36.
 Alexandri Magni rerum gestarum ætas, 8, 3.
 ei parem destinant L. Papirium Cursorem, 9, 16. ejus collatio cum Romanis ducibus, 17. ejus vitia, 18. Fortunæ Alexandri collatio cum populi Romani fortuna, *ibid.* collatio copiarum ejus cum Romanis copiis, 19.
 regnavit tredecim annis, 45, 9.
 Alexander, Epiri rex, in Italiam classem

- appellit, 8, 8. adversus eum, excensionem facientem, pugnant Samnites et Lucani, 17. pacem facit cum Romanis, *ibid.* ejus fata, res gestæ, et mors, 24. ejus uxor Cleopatra, soror Olympias; quarum altera mater Alexandri Magni, soror altera fuit, *ibid.*
- Alexander, magister equitum apud Epirotas, 32, 10.
- Alexander, princeps Ætolorum, ejusque oratio in Philippum, 32, 38. Romanos insinuat fraudis, 34, 23.
- Alexander Megalopolitanus, se oriundum a Magno Alexandro fert, 35, 47.
- Alexander Acarnan, 35, 18. ejus oratio, *ibid.* moritur, 36, 20.
- Alexander Beroëns suffocat Demetrium, Philippi filium, 40, 24.
- Alexander, filius Perœi, 42, 52. ducitur ante currum Æmilii triumphantis, 45, 39. Albam in custodiam mittitur cum patre, 42.
- Alexander, Ægypti rex, *vid.* Ptolemæus.
- Alexandria in Ægypto condita, 8, 24. frustra tentatur ab Antiocho, 45, 11.
- Alexandria Troas, 35, 42. 37, 36.
- Alexandrini legati queruntur de Antiocho, 44, 19.
- Algidum, 3, 2. 21, 62. 26, 9.
- Algidus, mons, 3, 28. 25. 27. 29. 30. 4, 26.
- Alimne, urbs, 38, 14.
- Aliphera, urbs, 28, 9. 32, 5. eam Philippus restituit Megalopolitis, 28, 8.
- Allia, fluvius, 5, 37. 6, 28. 22, 50. 59.
- Alliensis clades, 5, 38. 22, 50.
- Alliensis dies, 6, 1. *vid.* Dies.
- L. Allienus, ædilis plebis, diem dicit Veturio, 3, 31.
- Allifæ, oppidum, 8, 25. 9, 42. 22, 18.
- Allifæ de Samnitibus a C. Marcio Rutilo consule vi captæ, 9, 38.
- Allifanus ager, 22, 13. 17. 26, 9.
- Allobroges, gens nulla Gallica opibus aut fama inferior, 21, 31. *vid.* et Epit. 109.
- Allucius, princeps Celtiberorum, 26, 50. sponsam pudice servatam a Scipione recipit, *ibid.*
- Almana, urbs, 44, 26.
- Alope, oppidum, 42, 56.
- Alopeconnesum oppidum recipit Philippus, 31, 16.
- Alorcus Hispanus, se pacis Annibalem inter et Saguntinos interpretem fore, pollicetur, 21, 12. ejus oratio ad Saguntinos, 13.
- Alpes, 1, 1. Taurino saltu a Gallis primum transitæ, 5, 34. ab Annibale quintodecimo die superatæ, 21, 38. hieme clausæ, 27, 36. prope inextuperabilis finis inter Italiam et Galliam, 39, 34.
- Alpiæ gentes, maxime Ræti, et Tusci originem ducunt, 5, 38.
- recipiunt Asdrubalem, et sequuntur ad bellum, 27, 39. *vid.* Epit. 63.
- Alsiensis populus sacrosanctam vacationem habere se frustra jactat, 27, 38.
- Altinius, *vid.* Dasius Altinius.
- Altum castrum, *vid.* Castrum.
- Alyattos, 38, 18.
- Amadocus, dux Thracum, capitur a Philippo, 39, 35.
- Amarynthidis Dianæ sacrum anniversarium Eretriæ, 35, 38.
- C. Amatius, Epit. 116.
- Ambarri, populus Gallicus, 5, 34.
- Ambigatus, rex Celtarum, exonerat prægravante turba regnum, 5, 34.
- Ambiorix, dux Eburonum, Epit. 106. 107.
- Ambitus, deque eo leges latæ, 40, 19. *vid.* Lex.
- Ambracia, urbs, 38, 3. 42, 67. 43, 22. 44, 1. ejus situs, 4. oppugnatur a Romanis, 5. se dedit, 9.
- Ambracienses accusant M. Fulvium consulem, 38, 48. senatusconsultum in gratiam Ambraciensium, 44.
- Ambracius sinus, 32, 14. 38, 4.
- Ambrones pop. Epit. 68.
- Ambrysus, urbs, 32, 18.
- Ambustus, *vid.* Fabius Ambustus.
- Ameriola, urbs a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Amiculum purpureum dono missum reginæ Ægypti Cleopatæ, 27, 4.
- Amilcarem, agitantem in animo bellum adversus Romanos, mors opprimit, 21, 1. 2. et 5. ad Castrum Altum in Hispania, 24, 41.
- Amilcar, Gisgonis filius, præfectus præsidii in insula Melita, captus, 21, 51.
- Amilcar, Bomilcaris filius, 23, 49.
- Amilcar Pænus, dux Gallorum, invadit Placentiam, 31, 10. exilio mulctatur a Carthaginiensibus, et bona ejus publicantur, 19. cadit in prælio ad Cremonam, 21. alii captum in prælio ad Mincium annem tradunt, 32, 30. et ante currum triumphantis consulis ductum fuisse, 33, 23.
- Amiternini pollicentur Scipioni milites, 28, 45.
- Amiterninus ager, 21, 62.
- Amiternium, oppidum, 10, 39. 26, 11. 36, 37. capitur de Samnitibus, 10, 39.
- Ammonius regnat in Syria, Epit. 50.
- Amphilochia, regio, 38, 3. olim Ætolorum fuerat, *ibid.* et 32, 34.
- Amphiloichi oppugnantur a Perseo, Philippi filio, 38, 5. 8.
- Amphilochnus vates Oropi colitur pro Deo, 45, 27.
- Amphipolis, urbs, 40, 24. 56. 43, 7. 44, 24. 43. 44. *etc.* 45, 6. 9. 28.

- Amphissa, urbs, 37, 5.
 Ampliati rei, 4, 44. 43, 2.
 Amulius pellit Numitorem fratrem majorem, et, ut spem partus Rheæ Silvæ adimeret, eam Vestalem legit, 1, 3.
 Amulio Remus captus traditur, 5. Amulius obtruncatur, et Numitor restituitur, *ibid.* et 6.
 Amusius, princeps Ansetanorum, ad Asdrubalem profugit, 21, 61.
 Amyclæ, 34, 28.
 Amynder, Athamanum rex, 27, 30. 29, 12.
 venit in castra Romanorum, iisque auxilia promittit, 31, 28.
 Phecam oppidum capit, et Gomphos, atque Thessaliam populatur, 32, 14.
 cum Athamanum peditum ducens et millo se jungit Quintio consuli, 33, 3. tenet castella, quæ per belli tempus Philippo ademerat, 34. eum tentat Antiochus, 35, 47.
 Antiocho se conjungit, 36, 9. cum Athamanum juventute occupat Pellinæum, 10. cum conjuge ac liberis Ambraciam se confert, 14. eum sibi ab Ætolis dedi petit M'. Acilius Glabrio, consul, 28. Zacyntho donatur a Philippo rege Macedonum, 31.
 pellit Macedones ex Athamania, 38, 1. mittit legatos Romam, et ad Scipiones in Asiam, 3. venit in castra Romanorum, et efficit, ut Ambracia se dedat Romanis, 9.
 Anabura, 38, 15.
 Anagnia, 45, 16.
 Anagninis civitas sine latione suffragii data, 9, 43.
 Anagninum compitum, 27, 4.
 Anagninus ager, 26, 9.
 Anapus, fluvius, 24, 36.
 Ancilia cælo demissa, 1, 20. *vid.* 5, 52. dies, quibus moventur Ancilia, religiosi exercitui ad iter faciendum, 37, 33.
 Ancilla indicat Q. Fabio maximo, ædili curuli, veneficia matronarum, 8, 18.
 Ancona, 41, 5.
 Ancus Marcius rex creatur, ejusque res gestæ, 1, 32. 33. moritur, postquam regnavit annos quatuor et viginti, 35. ejus filii conspirant contra Tarquinium Priscum, 40.
 Ancyra, urbs nobilis, 38, 24.
 Andania, parvum oppidum, 36, 31.
 Andranodorus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, regum Syracusanorum, 24, 4. post cædem Hieronymi, Insulam et arcem Syracusis occupat, 21. ad eum missi legati a Syracusano populo, 22. cedit tempori, *ibid.* ejus oratio ad Syracusanos, *ibid.* creatur prætor, 23. occiditur, 24.
 Andrisus, Pseudophilippus, Epit. 48. 49. 52.
 Androcles, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Androcles, præfectus Persei, 44, 32.
 Androgynus Sinuessæ natus, 27, 11.
 Androgynus vivus in arcam conditus; et in mare projectus, 27, 37.
 Andronicus, Andronici filius, Ætolus, quod arma contra Romanos tulisset, securi percutitur, 45, 31.
 Andronicus Macedo, 37, 13.
 Andronicus a Perseo interficitur, 44, 10. *vid.* Perseus.
 Androstenes, dux præsidii Macedonici, Corinthum defendit adversus Romanos et Achæos, 32, 23. ceditur ad Corinthum, 33, 14. ejus imprudentia, 15.
 Andrus, insula, 31, 15. 36, 20. capta a Romanis, 31, 45.
 Anectius, Epit. 139.
 Anemurium, promontorium Ciliciæ, 33, 20.
 Angæ, oppidum, 32, 13.
 Angues, prælati in bello a sacerdotibus Tarquiniensibus, terrent milites Romanos, 7, 17.
 — duo, sacrificio perpetrato, ad exta ex occulto allapsi, edere jecur, conspectique repente abierunt, 25, 16. *vid.* Prodigium.
 Anguis specie consuetudinem cum Olympiade, et cum matre Scipionis Africani habere creditus Jupiter, 26, 19.
 L. Anicius Gallus creatur prætor, 44, 17. sortitur jurisdictionem peregrinam, *ibid.* in Illyricum, adversus Gentium, proficiscitur, 30. vincit Illyrios, 31. ei se dedit Gentius, *ibid.* ob ejus res gestas supplicationes in triduum decretæ, 45, 3. Epirum pacat, 26. Illyrici res constituit, *ibid.* triumphat de Gentio, 43.
 Cn. Anicius, legatus Æmilii Paulli, 44, 46.
 Anidus, mons, 40, 38.
 Aniensis tribus addita ceteris, 10, 9.
 Aniensis centuria, 24, 7.
 Anio, fluvius, 1, 27, 36. 4, 17. 6, 42. 26, 10. pons in Anienem, 7, 9.
 Anitorgis, urbs, 25, 32.
 Annales citati, 2, 54. 3, 8. 4, 34. 7, 9. 18. 42. 8, 18. 23. 30. 9, 15. 42. 21, 25, 22, 31. 23, 6. 47. 42, 11.
 — Aciliani, 25, 39.
 — Magistratum, 9, 18.
 Annalium veterum confusio, 9, 15.
 — exempla exoleta, 27, 8.
 — incertitudo, 9, 44. 45. 10, 2. 17.
 — varietas, 10, 30. 22, 31. 25, 39. 26, 16. 49. 27, 7.
 Annalis, cognomen Villiorum, ex eo ortum, quod L. Villius, tribunus plebis, primus legem annariam tulit, 40, 44.

Annibal, annos ferme novem natus, hostem se populi Romani fore jurejurando adstringit, 21, 1. imperator in locum Asdrubalis succedit, 3. ejus doctes et ingenium, 4. res ejus gestas adversus varios Hispaniæ populos, 5. Saguntum oppugnat, 6. vulneratur, 7. non admittit legatos Romanorum, 8. centum quinquaginta millia habuit in armis, *ibid.* dedendum eum Romanis censet Hanno, 10. Annibal Saguntum capit, 14. ejus apparatus ad bellum, 21. transit Iberum, et Pyreneum saltum superat, 23. sibi conciliat Gallos, 24. trajicit Rhodanum, 27. hortatur milites, 30. petit Gallie mediterranea, 31. transit Alpes, 32. ingreditur Italiam, 38. Taurinorum urbem expugnat, 39. Annihali quantæ copiae fuerint in Italiam transgresso, *ibid.* rebus prius, mox verbis milites hortatur, 42. *et seqq.* promittit suis præmia, 45. vincit Romanos ad Ticinum, 46. mox ad Trebiam, 54. *et seqq.* saucius excedit pugna ad Emporium prope Placentiam, 57. pugnat rursus cum Sempronio, 59.

altero oculo capitur, 22, 2. vincit Romanos ad Trasimenum lacum, 4. *et seqq.* Italiæ agros devastat, 9. ex Hirpinis in Samnium transit, ducemque itineris virgis cæsum in crucem tollit, 13. duo millia ferme boum accensis cornibus in montes concitat, 16. ejus dolus ad augendam dictatoris invidiam, 23. ad certamen prolicit magistrum equitum, 28. ejus de Q. Fabii Maximi virtute testimonium, 30. exercitus omnium rerum penuria laborat, 40. relictis castris, fugam simulat, 41. ejus insidiæ detectæ, 42. ejus inopia et anxietas, 43. ad Cannas castra ponit, *ibid.* aciem instruit, 46. vincit Romanos magna clade, 49. sed uti victoria nescit, 51.

vesci docuit corporibus humanis, 23, 5. Capuam venit, 7. apud Minios Celeres diversatur, 8. ejus in senatu Campano oratio, 10. in agrum Nolanum traducit exercitum, 14. Nuceriam in deditionem accipit, 15. ad Nola vincitur a Marcello, 16. Aceras diripit, et Casilinum oppugnat, 17. 18. ejus exercitum Campanæ deliciae enervant, *ibid.* ex hibernis redit, Casilinum oppugnaturus, 19. ejus ad Philippum legati intercipiuntur, 34. Campanis opem laturus ad Hamas pervenit, 36. ab obsidione Cumarum discedit, 37. cum exercitu Nola oppugnaturus accedit, 43. Nola oppugnat, 44. ejus equites mille ducen-

ti septuaginta duo ad Marcellum transfugiunt, 46.

Puteolos frustra tentat, 24, 13. Tarentum per prodicionem capit, 26, 8. 9. 10. consilium ejus de Tarentina classe in apertum mare emittenda, 11. Cn. Fulvium prætorem vincit ad Herdoneam, 21.

in Campaniam contendit, 26, 5. oppugnandæ Romæ consilium capit, 7. tria millia passuum ab Roma castra locat, 10. irritum incepto discedit, 11.

Cn. Fulvium proconsulem cum exercitu fundit, 27, 1. ejus de M. Marcello judicium, 14. de Fabio, 16. Metapontum se recipit, *ibid.* Lacinium copias admovet, 25. Marcelli corpus sepelit, 28. ejus annulo uti conatus ad decipiendos Salapitanos, suamet ipse fraude capitur, *ibid.* viso capite Asdrubalis, se Carthaginis fortunam agnoscere dicit, 51. omnia auxilia in extremum Italiæ angulum Bruttios contrahit, *ibid.*

adversis, quam secundis rebus, mirabilior, 28, 12. ad Junonis Laciniæ templum æstatem agit, 46. aram ibi dedicat cum ingenti rerum ab se gestarum titulo, *ibid.*

Locros tendit, 29, 7. adverso prælio perculsus, Crotonem exercitum abducit, 36.

ex Italia revocatur, 30, 9. 19. frendens ac gemens eam relinquit, 20. ejus cum Scipione colloquium, 29. *et seqq.* suos ad pugnam hortatur et instruit, 32. victus Adrumetum profugit, 35. spem salutis alibi non esse, quam in pace impetranda, fatetur, *ibid.* Gisgonem, ad dissuadendam pacem procedentem, ex superiore loco detrahit, 37. Pœnos in curia flentes ridet, et increpat, 44.

nuncios et literas ad Antiochum misisse insimulatur, 33, 45. prætor judicum potentiam, gravem libertati, minuit, 46. vectigalium publicorum rationes cum fide et prudentia administrat, et corrigit, *ibid.* *et* 47. Romani Carthagine Annibalem accusant, *ibid.* aufugit ad regem Antiochum, 48. 49. quem ad bellum concitat, 34, 60. concitare conatur Pœnos, 61.

ejus cum P. Villio et P. Scipione Africano colloquium, 36, 14. propter colloquia cum Villio suspectus, se apud Antiochum oratione purgat, 19.

ejus de bello Romano oratio, 36, 7. eum, ut vatem omnium quæ evenerant, admiratur Antiochus, 15.

- præficitur classi, 37, 23. fugatur a Rhodiis, 24.
 profugit ad Prusiam; ejus mors, 39, 51.
- L. Annius, prætor Latinorum, Romam evocatus, 8, 3. ejus in concilio Latinorum oratio, 4. in senatu Romano postulat, ut consul alter et senatorum pars dimidia e Latio sumantur, 5. labitur et ita impingitur saxo, ut sopiatur, 6.
- T. Annius, triumvir coloniae deducendae, ob Boiorum rebellionem Mutinam confugit, 21, 25.
- T. Annius Luscus, prætor, 41, 22. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, 42, 25. triumvir colonis Aquileiam deducendis, 48, 19.
- T. Annius Milo, Epit. 104. 107.
- Annonæ habita cura Romæ, 2, 9. 10, 11.
- Annonæ caritas, atque inde turbæ, 2, 34. 4, 12.
- Annonæ vilitas, 31, 50. tanta, ut mercator pro vectura nautis reliquerit frumentum, 30, 38.
- Anuli gemmati Sabinis, 1, 11.
 — aurei quare et quando Romæ positi? 9, 7. 46.
 — occisorum ad Cannas Romanorum detracti, modium expleant, 23, 12.
- Annulo Marcelli potitur Annibal, eoque frustra ad fraudem abuti conatur, 27, 28.
- Annus a Numa Pompilio ad cursum Lunæ in duodecim menses descriptus, 1, 19.
- Anni consularis principium Kalendæ Sextiles, 3, 6. Idus Maiæ, 3, 36. 38. Idus Decembres, 4, 37. 5, 9. Kalendæ Octobres, 5, 9. Kalendæ Quintiles, 5, 32. 8, 20. Idus Martiæ, 22, 1.
- Anorum indices, clavi, apud Volsinios, 7, 3. *vid.* Clavus.
- Anquisitum capitis, 2, 52. 26, 3. pecuniæ, *ibid.*
- Anseres Junoni sacri, Capitolii servatores, 5, 47.
- Antemnates Romam ad ludos proficiscuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. palantes in agris opprimuntur, 11.
- Antenor Trojanis cum multitudine Hecetum venit in sinum Adriaticum, 1, 1.
- Antenor, præfectus classis Macedonicæ, 44, 28. 45, 10. 31.
- Antefixa scutilla Decorum Romanorum, 34, 4.
- Antepilani in militia, 8, 8.
- Antesignani legionum, 2, 20. 7, 33. 22, 5. 27, 18.
- Antias Valerius, *vid.* Valerius.
- Antiates, *vid.* Antium.
- Anticyra oppugnata et capta 1 Ætolis, 26, 26. *vid.* et 28, 8 18.
- Antigonensis, 42, 58. 43, 25.
- Antigonia Epiri, 32, 5. 43, 25.
- Antigonia Macedoniæ, 44, 10.
- Antigoni apophthegma, 4, 21.
- Antigonus, Echecratis filius, Philippum edocet ordinem consularium Persei in Demetrium sibi destinat successorem, 56. legatus missus ad cecos Bastarnas, 57. cum interfecit, 58.
- Antigonus, purpuratus Persei, mittitur Æniam cum mille equis, 32.
- Antimachus, præfectus alie societatis, 42, 66.
- Antimachus, præfectus Demetrii, 13. 24.
- Antinous, princeps civitatis Paphlagoniæ, a Romanis et interfecit, 26.
- Antiochia, 33, 19. 41. 38, 13. 1 Jovis Capitolini magnificum templum, 41, 25.
- Antiochus Magnus, rex Syriæ, cum Philippo, 31, 14. transitumque in Europam, 33, 13. omnes civitates Ptolemæe-Syria in suam potestatem adducit, 19. legati Rhodiorum ad et Romanorum, 35. hibernat ejus res gestæ in Asia, 38. legatus missus ab senatu ad ducem inter Antiochum et Ptolemæum, 39. regis responsum, in Asiam Antiochus, patitur periculum, 41. ab eo bellum in Romanis, decem legati nunc ad eum fugit Annibal, 49.
- Antiochus molitur bellum adversus Romanos, 35, 13. ejus cum Villio legationis, 15. trajicit Hellespontum venit Demetriadem, accessit Ætolis, 43. ejus in concilio oratio, 44. Imperator apud Ætolis, 45. tentat Romanorum, 47. ei portas aperiunt Chalcidenses Salganeam et castellum ad eum, 51.
- Antiochus adjungit sibi Boeotos, 36. nihilis orationi non credit, 7. ossa Macedonum ad Cynosce Thessalorum legati ad eum, Pheras et Scotussam, *ibid.* Claudii deterretur ab obsidione, 10. ducit virginem Cynosce; ejus exercitus luxuria corrumpitur, 11. Medione exceptum

exclusus, redit in Euboeam, 12. it in Ætoliam, dein in saltum Thermopylarum, 15. cœditur ab M'. Acilio Glabrione, consule, 19. ejus statua in templo Minervæ Itoniæ, 20. trajicit in Asiam, 21. ejus securitas, 41. moneatur ab Annibale, *ibid.*

reparat classem, et exercitum comparat, 37, 8. agit de pace, quæ ei negatur, 19. plures urbes capit, 21. Prusiam, Bithyniæ regem, frustra concitare conatur ad bellum, 25. oppugnat Colophonem, 26. ejus classis vincitur ab Æmilio, 30. deserit Lysimachiam, et contrahit copias, 31. legatos ad Scipionem mittit de pace, 34. filius Africani captivus apud Antiochum, *ibid.* remittit filium Africani, 37. retrocedit, et castra munit, *ibid.* ejus acies, 39. 40. vincitur, et castra amittit, 43. fugit in Lydiam, 44. mittit ad Scipionem legatos ad pacem petendam, 45. quam impetrat, 55.

foederis cum Antiocho leges, 38, 38.

Antiochus, filius Antiochi Magni, 35, 13. moritur, 15.

Antiochus Epiphanes, filius Antiochi Magni, regnum Syriæ occupat, 41, 24. mores ejus absurdi, 24. *et* 25.

Legatos Romam mittit, 42, 6. stipendium præstat, et vasa aurea quingentum pondo donat Romanis, *ibid.* cum eo societas renovata, *ibid.*

cum sollicitat Perseus, 44, 19.

Ptolemæis infert bellum, et frustra tentat mœnia Alexandriæ, 45, 11. virga circumscribitur a C. Popillio, 12. legatos mittit Romam, 13.

Antipater, Antiochi fratris filius, legatus mittitur ad Scipionem, 37, 45. cum eo ictum foedus in Capitolio, 55.

Antipater, dux Persei, in prælio occisus, 42, 66.

Antipatria urbs capitur a Romanis, 31, 27.

Antiphilus, prætor Bœotorum, 33, 1.

Antiphilus Edessæus, dux cetratorum Persei, 42, 51.

Antipolis, oppidum, Epit. 47.

Antissa, urbs in insula Lesbo, 45, 31.

Antissæi traducti Methymnam, *ibid.*

C. Antistius Labeo, legatus in Macedoniam, 45, 17.

L. Antistius, tribunus plebis, absens creatus, 4, 42.

L. Antistius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.

M. Antistius, legatus, 21, 63. tribunus plebis, 26, 33.

Sex. Antistius, legatus, 27, 36.

Antium, 2, 33. urbs opulentissima, 63. deditur Romanis, 65. urbs valida, 6, 9.

Antium colonia deducitur, 3, 1. Antium colonia suspecta, 4. eo nova colonia missa, 8, 14.

Antiates bellum inferunt Romanis, 6, 6. vincuntur, 8. dedunt se Romanis, 33. Satricum coloniam deducunt, 7, 27. duce Antiati populo, Volscorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. in agrum Ostiensem excursiones faciunt, 12. naves Antiatum abactæ, earumque rostris suggestum in foro adornatum, 14.

Antiatibus dati ad jura statuenda ipsius coloniae patroni, 9, 20.

Antiatis populi vacatio observatur, 27, 38. eisdem negatur vacatio rei navalis, 36, 3.

Sp. Antius, legatus Romanus, jussu Tolumnii interficitur; ei statua publice in Rostris posita, 4, 17.

A. Antonius, legatus ad Perseum, 45, 4.

C. Antonius, *vid.* Epit. 103. 110.

L. Antonius cos. M. Antonii frater, Epit. 125. 126.

M. Antonius, magister equitum vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.

M. Antonius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thalmæ prætoris, 45, 21.

M. Antonii, viri eloquentissimi, caput in rostris ponitur, Epit. 80.

M. Antonius prætor moritur, Epit. 97.

M. Antonius, Epit. 124. 125. se ipse interimit, Epit. 133.

Q. Antonius Merenda, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.

Q. Antonius pulsus et occisus ab L. Philippo, Sullæ legato, Epit. 86.

T. Antonius Merenda, decemvir, 8, 35.

Antron, oppidum, 42, 42. *et* 67.

Anxur, oppidum Volscorum, postea Taracina, 4, 59. vi captum et direptum, *ibid.* neglectum Anxuri præsidium, proditis portarum custodibus, opprimitur, 5, 8. Anxur recipitur, 13. Volsci obsident præsidium ad Anxur, 16. Anxur trecenti in coloniam missi, bina agri jugera accipientes, 8, 21.

Anxuratis populi vacatio non observatur, 27, 38.

Aous, amnis, 32, 5. 10. *et* 13. 38, 4. 38, 49.

Apamea urbs, 35, 15. 37, 18. *et* 44. haud procul veteribus Celænis, 38, 13.

Apamea, soror Seleuci regis, 38, 13.

Apamia, filia Alexandri Megalopolitani, 35, 47.

Apelauros, Stymphaliæ terræ locus, 33, 14.

- Apelles**, legatus Philippi Romam, 40, 20. clam interficitur a Perseo, 42, 5.
Apenninus, mons, 5, 33. 10, 27. 21, 58. 22, 1. 36, 15. 39, 2.
Aperantia, regio, recipitur a Philippo, 36, 38. in potestatem Ætolorum venit, 38, 3. recipitur a Perseo rege, 43, 24.
Aperantii, 43, 24.
Apex dialis, 6, 41.
Aphrodisias, castellum Ciliciæ, 33, 20.
Aphrodisias, oppidum Cariæ, 37, 21.
Apocleti, sanctius Ætolorum consilium, 35, 34. et 46. 36, 28.
Apodeotæ, 32, 34.
Apollo, 1, 56.
Apollo Pythius, 23, 11. 29, 10. consulitur, *ibid.* et 5, 15. 1, 56. decima prædæ pars ei datur, 5, 23. et cratera aurea Delphos portata, 25.
— Zerinthus, et ejus templum, 38, 41.
Apollinis promontorium, 30, 24.
Apollinis ædes in pratis Flaminiis, 3, 63.
in ejus æde senatus datus, 34, 43. 39, 4. et 58. 41, 21. fanum augustum et oraculum ad Hieran Comen, 39, 12. et 13. ager sacer redimitur Sicyone ab Attalo, 32, 40. ædes Caietæ, 40, 2. Formiis, *ibid.* Gabiis, 41, 16. Velitris, 32, 1.
Apollinis Medici ædes, 40, 51.
Apollini ædes vota, 4, 25. 5, 13. dedicata, 4, 29. *vid.* et 7, 20. lectisternium habitum, 5, 13, 22, 10. sacrum factum bove aurato et capris duabus albis auratis, 25, 12. dona vota, 40, 37. Delphis sacrificat Antiochus, 36, 11.
Apollinaris circus in pratis Flaminiis, 3, 63.
Apollinares ludi, eorumque origo, 25, 12. eos populus spectat opronatus, *ibid.* decernit senatus, ut voveantur in perpetuum, 26, 28, roventur, 27, 11. et 23. quotannis facti a prætoribus urbanis, *ibid.* extra portam Collinam ad ædem Erycinæ Veneris quare parati, 30, 38.
Apollodorum, auctorem defectionis ab Romanis, Athenienses in exilium eiciunt, 35, 50.
Apollonia, 28, 8. 42, 18. 44, 30. Apolloniam tentat Philippus, 24, 40.
Apollonia Macedoniæ, 45, 28.
Apolloniatas aggreditur Philippus, 26, 25. 29, 12. Apolloniatae trecenti jungunt se Quintio, 33, 3. auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30. donantur lembis de Gentio captis, 45, 43.
Apollonides, principum unus apud Syra-
cusanos, 24, 28. salutaris ejus oratio, *ibid.*
Apollonius, purpuratus sub Antiocho Magno, 37, 23.
Apollonius, Antiochi Epiphanis legatus, 42, 6.
Aporidos Come, vicus, 38, 15.
Apparitores regii, 1, 40.
— ad pignora capienda dimissi, 3, 38.
Appia via, 7, 39. 22, 1. et 15. munita, 9, 29.
Appiæ municipia, 26, 8.
Appiolæ, oppidum Latinum vi captum, 1, 35.
Appius Claudius, *vid.* Claudius.
C. Appuleius Saturninus, 45, 13.
L. Appuleius, tribunus plebis, diem dicit M. Furio Camillo, 5, 32.
L. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4. creatur prætor, 45, 44.
Q. Appuleius Pansa, consul, 10, 5. et 6. frustra obsidet Nequinum oppidum, 9.
Q. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4.
C. Apronius, tribunus plebis, 3, 54.
Apsus, flumen, 31, 27.
Apuani Ligures domantur a C. Flaminio consule, 39, 2. circumveniunt Q. Marcium consulem, 20. ad rebellionem spectant, 40, 1. opprimuntur et traducuntur in Samnium, 38.
Apuli, populi, fœdus faciunt cum Romanis, 8, 25. deficient et vastantur, 37. iis pax datur, 9, 20. cæduntur a P. Decio, 10, 15. deficient ad Pœnos, 22, 61.
Apulia, 6, 42. 7, 26. 9, 2. et 12. 22, 9. 25, 20.
Apuliæ saltus, 9, 17. 24, 20.
L. Apustius, legatus, 23, 38.
L. Apustius, legatus P. Sulpicii consulis, populatur extrema Macedoniæ, et Antipatriam aliaque oppida capit, 31, 27. legatus L. Cornelii Scipionis, consulis, 37, 4. tumultuario prælio cadit, 16.
L. Apustius Fullo, ædilis plebis, 31, 4. prætor, 33, 24. sortitur urbanam jurisdictionem, 26. coloniæ Latinæ in Thurinum agrum deducendæ triumvir, 34, 53. 35, 9.
Aqua in urbem ducta, 9, 29.
— Ferentina, 1, 51.
Aqua in urbem ducenda locatur: sed impedimento est operi M. Licinius Crassus, 40, 51.
Aquæ Calidæ prope Carthaginem, 30, 24.
— Cumanæ, 41, 20.
— Neptuniæ, 39, 44.
— Sinuessanæ, 22, 13.
Aquæ Sextiæ, Epit. 61. 68.

calidarum fontes Thermopy-
16.
infert pileum Lucumoni, et rur-
riti ejus reponit, 1, 34.
Aquila, *vid.* Pontius.
colonia Latina deducta, 39, 55.
84. prope eum locum, ubi op-
nuper a Gallis conditum fuerat,
45. et 54. novis colonis auge-
1, 19.
fratres conjurant adversus rem-
um, 2, 4.
ius, consul, Hernicos devincit,
lius Corvus, tribunus militum
ari potestate, 6, 4.
ius Gallus, prætor, 41, 8.
lius procos. bellum servile in
conficit, Epit. 69. repetunda-
us absolvitur, Epit. 70.
ius in Etruriam ad cõmendum
rtum missus, 27, 3.
s, venti, 36, 43.
1, 10, 38. capta a Romanis, 41.
ibus direpta et incensa, 44.
ager, 26, 9.
1, Pyrenæis montibus subjecta,
ssu senatus, aut tribunorum
majoris partis, vetatur dedicari,
cordiæ, 24, 22.
s Elicii, in Aventino a Numa
lio dedicata, 1, 20. 40, 22.
Junonis Laciniæ templi vesti-
qjus cinis nullo unquam move-
nto, 24, 3.
Junonis Laciniæ templo ab Anni-
odita et dedicata, 28, 46.
tis in Campo, 35, 10. 40. 45.
1 sellis curulibus sedent censo-
id.
uma ab Evandro Herculi di-
, 7. 9, 29.
tuni in Circo Flaminio, 28, 11.
icitæ, 10, 23.
1, 40, 22.
agittarii gladios habent tennes,
quaterna cubita, 37, 40.
laerta, 45, 12.
is, flavius Epiri, 43, 23.
opuli, 35, 48.
, 31. Epit. 137.
achæorum principi, uxorem adi-
nilippus, 27, 31.
1 urbs, vi capta, 21, 5.
lix, 5, 24.
felix, 1, 26.
1 præcisarum ruina obrutus ex-
s Romanus, 23, 24.
, 1, 5.
1 consilium, 32, 5.
æ lapideæ sub Janiculo inventæ,
1. IV.

in quibus libri Numæ Pompilii, 40, 29.
Archelaus, princeps Acarnanum, 33, 16.
Archelaus, præfectus Mithridatis, Epit.
81, 82.
Archelaus, Ægypti regno ejectus, Epit.
105.
Archidamus, dux Ætolorum, cogit Phi-
lippum obsidionem Thaumacorum ur-
bis solvere, 32, 4. legatus mittitur ad
Achæorum concilium, 35, 48. ejus in-
solentia, *ibid.*
Archidamus, princeps Ætolorum, Perseo
se adjungit, 43, 23. et 24. cum eo
fugit, 44, 43.
Archimedes, spectator cæli et siderum
unicus, maritimam oppugnationem
Romanorum elusit, 24, 34. intentus
formis, quas in pulvere descriperat,
interficitur, 25, 31. ejus sepulturæ
cura habita a Marcello, *ibid.*
Archippus, dux Argivus, expellit præsi-
dium Nabidis ex urbe Argis, 34, 40.
Archo, Poridi Æneatum principi nupta,
40, 4.
Arco, frater Xenarchi, Achæorum præ-
toris, ejusque contra Callicratem ora-
tio, 41, 29.
Ardea a Tarquinio Superbo obsessa, 1,
57. inter Ardeates et Aricinos judex
sumtus populus Romanus agrum, de
quo ambigebatur, sibi adjudicat, 8,
71. et 72. ob eam injuriam Ardeates
desciunt, 4, 1. fœdus cum iis reno-
vatur. 7. Ardeæ turbatæ seditione res
auxilio Romanorum componuntur, 9.
et 10. colonia Ardeam deducta, ager
interceptus ad Ardeates redit, 11. eos
ad opprimendos Gallos hortatur, et
ducit Camillus, 5, 43. et 44. *vid.* et 21,
7. 27, 9. 29, 15.
Ardonæ, 24, 20. *vid.* et Herdonea.
Ardues, filius Antiochi, 33, 19.
Ardyæi, Illyria gens, dedunt se Romanis,
20, 28. *vid.* et 27, 30.
Area Vulcani, *vid.* Vulcanus.
Arci, inter auxilla Rhodiorum, 33, 18.
Arenæ Linterni, 22, 16.
C. et L. Arennii, tribuni plebis, 27, 6.
L. Arennius, præfectus sociûm, capitur a
Numidis, 27, 26. 27.
Aretho, amnis navigabilis, prope Am-
braciam, 38, 3. 4.
Arethusa, fons, 25, 30.
Areus, exsul Lacedæmonius, 39, 35.
Argei, loca sacris faciendis, 1, 21.
Argens, oppidum, 32, 14.
Argentunum, oppidum, deficit a Pœni-
ad Romanos, 30, 19.
Argentum nondum signatum, 4, 60.
— bigatum, 38, 23. 37. 36, 21.
— factum et infectum, 34, 52. 36, 40.
— mulctaticium, ex quo signa aruca ad
Cereris data, 27, 6. *vid.* et 30, 39.

- Argentum Oscense, 34, 10.
 Argentum in serarium latum, 28, 38. 30, 45.
 Argenti ad aurum proportio ut 1 ad 10. 38, 11.
 Argenti fodinae in Hispania, 28, 3.
 Argentariae in urbe Roma, 9, 40. 26, 27. 40, 51.
 Argentariae et ferrariae in Hispania a Catone consule institutae, 34, 21.
 Argestaenus campus, 27, 33.
 Argi nobilitati morte Pyrrhi, 31, 7. concilium Achaeorum Argis, 31, 25. Argi produntur Philocli, 32, 25. Argi a Philippo traduntur Nabidi, 38. spoliuntur ab uxore Nabidis, 40. Argi duas arces habent, 34, 25. Argis celebrata Nemea, 41. iis restituitur libertas, *ibid.*
 Argivi oriundos ab se Macedonum reges credunt, 32, 22. abeunt ex concilio Achaeorum, *ibid.* primo comitiorum die solent praetores pronunciare Iovem, Apollinem, Herculem, 25. Argivorum campus, 34, 25.
 Argiletum, 1, 19.
 Argithea, caput Athamaniae; inde expelluntur Macedones, 38, 1.
 Argos Amphilochicum, 38, 10.
 Argyraspides, 37, 40.
 Ariarathes, Cappadociae rex, 37, 31. 38, 26. a consule veniam petit, quod Antiochum auxilio juvisset, 37. ei ducenta talenta imperantur, *ibid.* despondet filiam suam Eumeni, recipiturque in amicitiam Romanorum, 39. ejus legati Romae, 40, 20. filium Romanam mittit educandum, 42, 19.
 Aricia, 1, 50. 2, 14. 24, 44. cum oppugnat Aruns, Porsenae filius, 2, 14. Aricini vincunt Etruscos, *ibid.* urbs Mario devastatur, Epit. 80.
 Aricini et Ardeates de ambiguo agro certant, et turpe populi Romani de eo iudicium, 3, 71. 72. Aricinis civitas data, 8, 14.
 Aries, ejusque in oppugnandis urbibus usus, 21, 12. 31, 46. 32, 23. 38, 5.
 Arietum ictus excipiuntur laqueis, 36, 23.
 Ariminum, 21, 51. 24, 44. 31, 10. 20. ab Placentia Ariminum viam perduxit M. Aemilius consul, 39, 2. Arimini nomine provincia Gallia indicatur, 28, 38.
 Ariminenses ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10.
 Ariobarzanes, rex Cappadociae, Epit. 70, 76.
 Ariovistus, dux Germanorum, Epit. 104.
 Aristaeus, praetor Achaeorum, 32, 19. ejusque ad Achaeos oratio, 20, 21. comitatur Quintium in colloquio cum rege Philippo, 33. suadet Boeotia, ut se Romanis adjungant, 33, 2. castigat Aetolorum vaniloquentiam, 34, 24. occurrit Quintio consuli cum decem milibus Achaeorum, et equitibus mille, 25.
 Aristo, actor tragicus, 24, 24.
 Aristo Tyrius mittitur ab Annibale Carthaginem, ad concitandum Pœnos ad bellum, 34, 61. deprehenditur, et aufugit, *ibid.*
 Aristodemus, tyrannus, retinet naves Romanorum pro bonis Tarquiniorum, 2, 34.
 Aristomachus, princeps plebis, Crotonae ad Annibalem transfugit, eique urbem prodit, 24, 2. 3.
 Aristonicus, Eumenis fil. Epit. 59.
 Aristoteles, praefectus regis Antiochi Chalcide, 36, 21.
 Arma quinque classibus varia imperata, 1, 43.
 Arma de publico data, 3, 15.
 Arma et tela Romae in muros congesta, 10, 4.
 Arma templis detracta, 22, 57. 24, 21.
 Arma hostium, Marti, Minervae, et Laematri dicata, face subdita imperator succendit, 45, 33. *vid. et* 8, 1. *et* 30. 38, 23. 41, 16.
 Arma Samnitium militum auro et argento celata, 9, 40. 10, 18.
 Armamentarium Chalcidis, 31, 23.
 Armatura levis, promptissimum genus ad lacesendum certamen, 44, 4.
 Armenes, Nabidis filius, ante curram triumphalem T. Quintii ductus, 34, 52.
 Armes, Pœnus, 26, 49.
 Armillae aureae, 1, 11.
 Armillae, dona militaria, 10, 44.
 Armilustrum, 27, 37.
 Arnus, fluvius, 22, 2.
 Arpi, 9, 13. 22, 9. 12. 24, 3. 25, 15. Arpos proditurum se Romanis promittit Altinius, 24, 45. aggreditur et capit Q. Fabius consul, 46. *et* 47.
 Arpinates Romanis favent, 9, 13. iis data civitas, 10, 1. et latio suffragii, 38, 36.
 Arpini, 24, 47. 34, 45.
 Arpinum receptum a Samnitibus, 9, 44.
 Arretium, urbs e praecipuis Etruriae, 9, 37. 22, 2. *et* 3. 28, 46. 31, 21. laborat seditionibus, 10, 3. ab Arretio legati, pacem foedusque ab Romanis petentes, impetrant inducias triginta annorum, 37. Arretium obsidetur a Gallis Senonibus, 11, 30. *in supplementis.* a Bononia Arretium viam perducit C. Flaminius, 39, 2.
 Arretini, 9, 32. meditantur defectionem; sed metu advenientis Marcelli consulis quiescunt, 27, 21. coguntur dare obsides, 24. triginta millia scutorum, et alia pollicentur Scipioni, 28, 45.

- Q. Arrius prætor, Epit. 96.
 Arsia silva, 2, 7.
 Artatus, amnis in Penestria, 43, 21.
 Artavasdes, Armeniæ rex, Epit. 131.
 Artena capta, et diruta a Romanis, 4, 61.
 Artes militares non eodem et imperato-
 ris, 25, 19.
 Artium Græcarum opera mirandi ini-
 tium apud Romanos, 25, 40.
 Artetarus, Illyrius, interfectus a Persco,
 49, 18. *vid.* et 40.
 Artifices scenici, 5, 1. 25, 40.
 Arverni Galliæ populi, 5, 34. recipiunt
 Asdrubalem, 27, 39.
 Arvina, *vid.* Cornelius.
 ex Arundinibus textæ case, 35, 27.
 Aruns, Lucumonis frater, moritur, 1,
 84. ejus filius Egerius, *vid.* Egerius.
 Aruns Tarquinus, *vid.* Tarquinius.
 Aruns, Porsenæ filius, 2, 14.
 Aruns Clusinus, Gallis dux et auctor est
 oppugnandi Clusium, 5, 33.
 Aruspex Etruscus, abductus a Romano
 milite, adhibetur ad Deos rite placan-
 dos, 5, 15. 17.
 Aruspices ex Etruria acciti, 27, 37. a
 Ti. Sempronio consulti, 25, 16. ex eo-
 rum responso supplicatio indicta, 32,
 1.
 Arx Albana, 7, 24.
 — Artensæ, 4, 61.
 — Carventana, 4, 53.
 — Corinthi, 45, 28.
 — Fregellana, 9, 28.
 — Romana, a Tito Tatio, Sabinorum
 rege, occupata dolo, 1, 11.
 — Tarentina, oppugnata ab Annibale,
 25, 11. *vid.* Tarentus.
 — Veientana, capta cuniculo, 5, 21.
 Ascanius, Æneæ filius, sive ex Lavinia,
 sive ex Creûsa natus, Albam Longam
 condit, 1, 1. et 3.
 Asclepiodotus, præfectus armatorum
 Gallorum in exercitu Persei, 42, 51.
vid. etiam 44, 2.
 Ascordus, fluvius, 44, 7.
 Acuris, palus, 44, 2. et 3.
 Asdrubal, gener et successor Amilcaris,
 21, 2. a barbaro quodam ~~p~~am occi-
 ditur, 21, 2.
 Asdrubal, frater Annibalis, tuendam
 suscipit Hispaniam, 21, 22. fidelium
 populi Romani sociorum agros vastat,
 61. classem auget, 22, 1. in Lusita-
 niam concedit, 22, 21. jubetur in
 Italiam exercitum ducere, 23, 27. vin-
 citur a Scipionibus, 29. ingentes co-
 pias Hispanorum fundit, 24, 41. de-
 let exercitus ducesque Romanos in
 Hispania, 25, 32. 36. ludit Neronem,
 26, 17. vincitur a Scipione, 27, 18.
 19. transgreditur in Galliam, 36.
 transit Alpes, 39. obsidet Placentiam,
 et abscedit, 42. mira ejus prudentia
 et solertia, 47. vincitur ad Metaurum,
 48, 49. pugnans egregie, cadit, *ibid.*
 ejus caput projectum ante stationes
 Annibalis, 51.
 Asdrubal Calvus in Sardiniam missus,
 23, 32. et 34. vincitur et capitur, 40,
 41.
 Asdrubal, Gisgonis filius, tertius Cartha-
 ginensium dux in Hispania, 24, 41.
 ad Oceanum Gadesque concedit, 28,
 1. cum Magone bellum instaurat, 12.
 a Scipione fugatur, et cæditur, 15,
 16. fugit Gades, *ibid.* in Africam, 17.
 Asdrubal et Scipio eodem tecto reci-
 piuntur, unaque cœnant, 18. Asdru-
 balis de Scipione judicium, *ibid.* ejus
 filiam ducit Syphax, 29, 23. ejusdem
 et Syphacis ingentes copiae adversus
 Scipionem, 35. eorum fuga, 30, 5. 6.
 Asdrubal Hædus pacis auctor Carthagi-
 niensibus, 30, 42. ejus acutum re-
 sponsum, *ibid.* Annibalis risum in pub-
 lico fletu increpat, 44.
 L. Asellio, *vid.* Sempronius.
 Asena, urbs in Hispania, 23, 27.
 Asia imbellis, 9, 19. amœnitate urbium
 et copia terrestrium maritimarumque
 rerum, ditiores, quam fortiores, facit
 exercitus, 39, 1. Asia tota inania pa-
 rit ingenia, 45, 23. in Asiam trans-
 grediuntur Romani, 37, 33. civitates
 multæ se dedunt L. Scipioni consuli,
 et legatos mittunt Romam, 45.
 Asiam Galli vectigalem faciunt, 38, 16.
 Asiatici, mitissimum genus hominum,
 38, 17.
 Asiatici Græci levissima sunt genera ho-
 minum, et servituti nata, 36, 17.
 Asiaticus exercitus invehit luxum Ro-
 mam, 39, 6.
 Asiaticus cognominatur L. Scipio, 37,
 58. idem et Asiagenes, 39, 44.
 Asnaus, mons, 32, 5.
 Asopus, fluvius, 36, 22.
 Aspendii, Pamphyliae populi, 37, 23.
 38, 15.
 Asta, oppidum Hispaniae, capitur a Ro-
 manis, 39, 21.
 Astensis ager, 39, 21.
 Astapa, urbs, 28, 22.
 Astapenses in obsidione urbis se suos-
 que interficere statuunt, 28, 22. tru-
 cidant sese in urbe, et cum armis in-
 jiciunt se medio incendio, *ibid.*
 Astii, Thraciae populi, 38, 40.
 Astræum, urbs Pæoniæ, 40, 24.
 Astragos, castellum agri Stratonicensis,
 33, 18.
 Astronomiæ peritia utilis in bello, 44, 37.
 Astura, fluvius, 8, 13.

- Astymedes legatus Rhodiorum**, 45, 25.
Asyla apud Græcos, 35. 51.
Asylum, a Romulo institutum, 1, 8.
Atalanta, insula, 35, 37.
Atella deficit ad Pœnos, 22, 61. in deditionem accipitur a Romanis, 26, 16.
 de Atellanis iudicium senatus, 26, 34. Atellani Calatiam migrare jubentur, 27, 3.
Atellanæ fabellæ, 7, 2. earum actores nec tribu moventur, et stipendia faciunt, *ibid.*
A. Aterio consuli, ut magistratu abiit, dies dicta, 3, 31. creatur tribunus plebis, 65.
Aternum, oppidum, expugnatum a prætorè Sempronio Tuditano, 24, 47.
Athacus, urbs, 31, 34.
Athamanes, 27, 30. 29, 12. 31, 28. inferunt cum Ætolis bellum Philippo, qui eos cædit, 31, 41. fugiunt in Ætoliam, 42. populantur Thessaliam, 32, 14. in jus ditionemque Philippi concedunt, 36, 14. expellunt Macedonas, 38, 1. et 2. libertatem repetunt a legatis Romanis, 39, 24. 25. *vid.* Amynder.
Athanagia, Ilorgetum caput, 21, 61. deditur Cn. Scipioni, 62.
Athenas missi legati, qui Solonis leges, aliarumque Græciæ civitatum instituta et jura describerent, 8, 31.
Athenienses mittunt legatos ad dirimendum bellum, Philippum inter et Ætolos, 27, 30. una navali pugna florentem rempublicam suam in perpetuum adflixerunt, 28, 41. a Romanis adscripti foederi, cum Philippo inito, 29, 12. implorant auxilium a Romanis, 31, 5. caussa belli inter Athenienses et Philippum, 14. Philippus adversus Athenas ducit exercitum, 24. omnia vastat, *ibid.* et 26. omnes Philippi statuæ Athenis delentur, 44.
Athenas visit L. Æmilius Paullus, 45, 27.
 Athenarum arcis præses Minerva, 28.
Athenis templum Jovis Olympii, 41, 25.
Athenis oratio plurimum pollet, favore multitudinis, 31, 24.
Athenienses literis verbisque solis valent, 31, 44. celeres sunt, et supra vires audaces, 45, 28.
Athenæum, castellum, 38, 1. 39, 25.
Athenæus, frater Eumenis et Attali, auxilio est Romanis, 38, 12. 13. 42, 55. Æmilium Paullum Delphos comitatur, 45, 27.
Athenagoras, præfectus Philippi, 31, 27. 35. adoritur Dardanos, 43. in Chaoniam ad occupandas fauces mittitur, 32, 5. repellit Romanos, 38, 7.
Athenagoras, dux Persei, præest Thessalonice, 44, 32.
Athletarum certamen primum Romæ, 39, 22. *vid.* et 45, 32.
Atho, mons, 44, 11. 28. 45, 30.
A. Atilius Serranus, prætor, 35, 10. præficitur classi, 20. mittitur contra Nabidem, 22. prætor iterum, 41, 38. legatus in Græciam, 42, 37. renunciat in senatu legationem, 47. consul, 43, 4.
C. Atilius, prætor, auxilium fert L. Manlio prætori, 21, 20. vota suscipere jubetur, 62. pontifex, candidatus consulatus, 22, 35.
C. Atilius, duumvir, dedicat ædem Concordiæ, 28, 21.
C. Atilius Serranus, ædilis curulis, 34, 54. prætor, 39, 23.
L. Atilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.
L. Atilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
L. Atilius, tribunus plebis, 9, 30.
L. Atilius, quæstor, in prælio ad Cannas cæsus, 22, 49.
L. Atilius, tribunus plebis, 26, 33.
L. Atilius, prætor, 32, 27. sortitur Sardiniam, 28.
L. Atilius, præfectus præsidii Looris, 24, 1. elabatur cum præsidio, *ibid.*
L. Atilius, illustris adolescens, et ejus ad Samothracas oratio, 45. 5.
M. Atilius Regulus, consul, in Sidicinos exercitum ducit, 8, 16.
M. Atilius Regulus, consul, 10, 32. ejus res gestæ, *ibid.* et 33, 35. et 36. ei negatur triumphus, *ibid.*
M. Atilius Regulus, consul iterum, suffectus C. Flaminio, 22, 25. artibus Fabii ipse et collega bellum gerit, 32. triumvir mensarius, 28, 21. censor, 24, 11. censuræ ejus acta, 18. mortuo collega, se abdicat, 43.
M. Atilius, duumvir, dedicat ædem Concordiæ, 28, 21.
M. Atilius, prætor, 24, 43. sortitur jurisdictionem urbanam, et simul accipit sortem peregrinam, 44. novis religionibus liberat populum, 25, 1. legatus C. Fulvii in obsidione Capuæ, 26, 6. et 33. legatus ad Ptolemæum, 27, 4.
M. Atilius Serranus, triumvir colonie deducendæ, 37, 46. prætor, sortitur Sardiniam, 41, 26.
Atina, urbs, capitur a Romanis, 9, 28.
Atinatum ager, 10, 39.
C. Atinius, tribunus militum quartæ legionis, signum ademptum signifero jactat in hostes, 34, 46.
C. Atinius, creatus prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 38, 35. *vid.* et 39, 7. prospere pugnat cum Lusitanis, et

- Astam oppidum capit, 39, 21. ex vulnere moritur, *ibid.*
- C. Atinius Labeo, tribunus plebis, 28, 22. et 25. prætor, 42. sortitur jurisdictionem peregrinam, 48.
- C. Atinius Labeo, prætor, 36, 45. sortitur Siciliam, 37, 2.
- M. Atinius, Thuriis præfectus, 25, 15.
- M. Atinius, præfectus socium, occiditur a Boiis, 34, 47.
- M. et C. Atinii, capita conjurationis, et Bacchanalium auctores, 39, 17. puniuntur, 18.
- Ti. Atinii somnium, 2, 36.
- Atintania, 27, 30. 29, 12. 45, 30.
- L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, 41, 7.
- Atlesbis, regulus Thracum, impetum facit in Cotyis, Odrysarum regis, fines, 42, 67.
- Atratinus, *vid.* Sempronius.
- Atrax, oppidum, decem ferme millia ab Larissa, obsidetur a Romanis, 32, 15. qui re infecta abeunt, 17. et 18. *vid.* et 33, 4. 36, 10. et 13.
- L. Atrens, 43, 13.
- Atrium Libertatis, 26, 7. reficitur, et amplificatur, 34, 44. in eo tabularium censorum, 43, 18. *vid.* et 45, 15.
- Mænium in Lautumiis, 39, 44.
- publicum in Capitolio, 24, 10.
- regium, incendio consumtum, 26, 27. reffectum, 27, 11.
- Titium in Lautumiis, 39, 44.
- C. Atrius UMBER, seditionis Sucronensis princeps, securi percutitur, 28, 24. et 29.
- Atta Clausus, *vid.* Ap. Claudius.
- Attalus, rex Asiæ, 26, 24. Æginam venit, 27, 30. et ibi hibernat, 33. capit et diripit Opuntiorum urbem, 28, 7. opprimitur ferme a Philippo, *ibid.* omissis rebus Romanis in Asiam trajicit, 7. Romanos legatos Pessinuntem deducit, sacrumque iis lapidem tradit, 29, 11. a Romanis adscribitur fœderi, cum Philippo inito, 12. venit Piræum renovandæ cum Atheniensibus societatis causa, 31, 14. adloquitur populum scripto, 15. honores ei ab Atheniensibus decreti, *ibid.* cum Romanis Oreum oppugnat, et capit, 46. opprimit Ægeleon, *ibid.* ejus legati monent senatum, fines regni sui vastari ab Antiocho, 32, 8. coronam auream 246 pondo in Capitolio ponendam curat, 27. Attali et Quintii consulis colloquium cum Nabide, 39. et 40. in concilio Bœotorum primus verba facit, et loquens concidit, 33, 2. Pergamum adfectus, moritur: ejus laudes, 31. primus Asiam incolentium abnuat stipendium dare Gallis, 38, 16.
- Attalus, Eumenis frater, nunciat senatui, Antiochum cum exercitu Hellespontum trajecisse, 35, 23. rem Romanam adjuvat in pugna cum Antiocho, 37, 43. arcessit eum a Pergamo Manlius consul, ad capessendum secum bellum Gallicum, 38, 12. celerius, quam dignum concordia fraterna erat, credit Eumenem mortuum, 42, 16. fidum se socium præbet Romanis in bello adversus Persen, 42, 55. 58. 66. et 44, 13. Romam venit, 46, 19. a Stratio medico prudenter admonetur, *ibid.* heredem pop. Rom. relinquit, Epit. 58.
- Attalis, tribus Athenis, 31, 15.
- Attanes, Turdetanorum regulus, transfugit a Pœnis ad Romanos, 28, 15.
- Attica terra, 28, 8. 31, 14. devastatur, *ibid.* marmoris copia, et ingeniis artificum eximie ornata, 31, 26.
- Atys, rex Albæ, 1, 3.
- Avaricum, urbs, Epit. 107.
- Auctores si Patres fierent, ita demum ratum erat id, quod populus decrevisset, 1, 17. *vid.* Senatus.
- Auctoritas senatus, *vid.* Senatus.
- Andena, amnis, 41, 23.
- Aventinus, rex Albæ, fulmine ictus, 1, 3.
- Aventinus, mons, 1, 6. urbi additus, et datus Latinis, 33. cœtus nocturnos facit plebs in Aventino monte, 2, 28. eum insedit exercitus Romanus, relictis castris, 3, 50. in eo signum æneum Junoni dedicant matronæ, 21, 72.
- Averni lacus, 24, 12.
- Avis sangualis, 41, 17.
- Aves æstivæ, 5, 6.
- Aves non addicunt Fabio auspicanti, 27, 16.
- Avibus admittentibus, signum pugnae datum, 4, 18. *vid.* Auspicium.
- Aufidena vi capta, 10, 12.
- Cn. Aufidius, tribunus plebis, accusat C. Lucretium, prætorem, ad populum, 43, 10.
- Aufidus, amnis, 22, 44.
- Auginus, mons: in eum confugiunt Frijnates Ligures, 39, 2.
- Augur consulit Deos de Numa, 1, 18.
- Augures a Numa instituti, id est, in collegium contributi, 4, 4. de religione, quæ morabatur dictatoris creationem, consuluntur, 31. vitiosum dictatorem esse pronunciant, 8, 23. tres initio fuisse, 10, 6. quinque de plebe creati, 10, 9. solvunt tributum, 33, 42.
- Augurii capiendi ritus, 1, 18.
- Augurium ex corvi occentu, 10, 40.

Anguriis ex Accii Navii facto magnus accedit honor, 1, 36.
Augusti imperatoris tempore Janus clausus fuit, 1, 19. Augustus templorum omnium conditor fuit, aut restitutor, 4, 20. ejus ductu et auspicio perdomita est Hispania, 28, 12. *vid.* Octavius.
Aulerci, populi, 5, 34.
Aulis, oppidum, 35, 37. *et* 50. 45, 27.
M. Aulius, praefectus socium, 27, 26. occiditur, 27.
Q. Aulius Cerretanus, consul creatus, 8, 37. secundum consul, 9, 15. cum Ferentanis uno proelio debellat, 16. magister equitum occidit imperatorem Samnitium, et obtruncatur, 9, 22.
C. Aurelius legatus Marcelli, 23, 16.
C. Aurelius Cotta, praetor, 30, 26. sortitur jurisdictionem urbanam, 27. consul, 31, 4. Italiam provinciam obtinet, 6. *vid.* *et* 47.
C. Aurelius Scaurus, praetor, 39, 6. sortitur Sardiniam, 8.
L. Aurelius quaestor urbanus, cum sacerdotibus de tributo solvendo certat, 38, 42.
L. Aurelius Cotta, tribunus militum, 40, 27.
M. Aurelius Cotta, 23, 30. praepositus Puteolis, 25, 22. decemvir sacris faciendis, 29, 37. legatus mittitur ad Philippum, 30, 26. socios populi Romani tuetur armis, 42. *vid.* *et* 31, 3. *et* 5. moritur, 31, 50.
M. Aurelius Cotta, legatus L. Scipionis, cum Antiochi legatis venit Romam, 37, 52. exponit, quae acta sint in Asia, *ibid.*
Aurinx urbs Hispaniae, 24, 42. *eadem fortasse, quae Oringis, vid.* Oringis.
Aurum, argentum, et aes signatum, in publicum confertur, 26, 36.
— a sociis oblatum, non receptum a Romanis, 22, 32. *et* 36. 30, 21.
Aurum, Vicesimarium, servatum ad ultimos casus in sanctiore aërio, 27, 10.
Auri mille, pondo pretium populi Romani factum, 5, 48. aurum, quod Gallicis ereptum erat, sub Jovis sella poni iussum, 50.
Auri ex Gallicis spoliis magnum pondus, saxo quadrato septum, in Capitolio sacrat C. Sulpicius, dictator, 7, 15. proportio ad argentum, 38, 11.
Auri et argenti metella interdicta Macedonibus, 45, 29,
Auro et argento caelata scuta, 9, 40. aurata, 10, 29. signa aurata, 33, 27.
Aurata statua prima omnium in Italia statuta, 40, 34.

Aureus baculus, corneo inclusus, offertur a Bruto Apollini, 1, 56.
Aureae paternae ad Cereris positae, 10, 23. pelvis aurea ad Junonia, 27, 38. quadrigae aureae in Capitolio positae, 29, 38. coronae aureae, *vid.* Corona.
Aurunca, *vid.* Sueva.
Aurunci bellant adversus Romanos, 2, 16. 17. *et* 26. *et* 7, 28. in deditionem accipiuntur, eosque defendi senatus jubet, 8, 15.
C. Aurunculeius, praetor, 27, 6. sortitur Sardiniam, 7.
C. Aurunculeius, tribunus militum tertiae legionis, 27, 41.
L. Aurunculeius, praetor, 36, 45. sortitur jurisdictionem urbanam, 37, 2. legatus, 37, 55.
Ausetani, populi, subiguntur ab Annibale, 21, 23. deduntur Romanis, 61. eos ad bellum contra Romanos concitat Indibilis, 29, 2. vincuntur, 3. *vid.* *et* 34, 20.
Ausetanus ager, 39, 56.
Ausona, urbs Ausonum, 9, 25.
Ausones uno proelio vincuntur a Romanis, 8, 16. veniunt in potestatem Romanorum, 9, 25. Ausonum gens deleta, *ibid.*
Auspicato omnia gerunt Romani, 1, 36, 41.
Auspicium mentitus pullarius, 10, 40.
Auspicia neglecta, 21, 63.
Auspicia nemo habet plebeius, 4, 6.
— more majorum penes Patres, 6, 41.
— incerta, 8, 30. ad auspicium repetendum redit Romam dictator, *ibid.*
Axius, fluvius, 39, 54. 44, 26. *et* 43, 45, 29.
Axylos terra, 38, 18.
Azorus, oppidum, venit in deditionem Persei, 42, 53. *vid.* *et* 44, 2.

B.

Babylonia, 38, 17.
Bacchanalium initia ex Etruria, 39, 8. nefaria in iis stupra, aliaque scelera, *ibid.* eorum indicium deferatur ad Postumium consulem, 11. questio de Bacchanalibus mandatur consulibus, 14. Postumius invehitur in Bacchanalia, 15. Bacchanalia, diruntur, eorumque auctores puniuntur, 17. *et* 18. senatusconsultum de Bacchanalibus, 18.
Baccharum habitu matronae, crinibus passis, cum ardentibus facibus, ad Tiberim decurrunt, demissaque in

faciē integra flamma efferunt,
 , insula, 37, 21.
 sine nodo aduncus, Lituus dic-
 18.
 Campanus provocat Crispinum
 em ad singulare certamen, et
 atus aufugit ad suos, 25, 18.
 as, quod milites Romanos præ-
 t ad ministerium cædis Ætolis,
 tur, 45, 28. et 31.
 ius Tamphilus, tribunus plebis,
 dicit M. Livio et C. Claudio
 ibus, 29, 37. designatur prætor,
 edilis plebeius esset, 31, 49. et
 rtitur Ariminum, 32, 1. prætor,
 ingressus Gallorum Insubrium
 lade afficitur, 7. a consule L.
 o probris increpitus, provincia
 re jubetur, *ibid.* triumvir colo-
 ducendæ, 39, 22. consul, 56.
 us Tamphilus, prætor, sortitur
 tionem urbanam, 44, 17. lega-
 llyricum, 45, 17.
 , legatus in Macedoniam, 44, 18.
 is Dives, creatur prætor, 37,
 etitur Hispaniam ulteriorem,
 n, proficiscentem in provinciam,
 veniunt Ligures, 57. sine licto-
 erfugit Massiliam, ubi intra tri-
 aspirat, *ibid.*
 is, legatus, 30, 25.
 is Tamphilus, triumvir colonie
 idæ, 34, 45. prætor, 35, 10.
 ttiis ad Tarentum et Brundu-
 giones promovere jubetur, 23.
 transire in Epirum, 24. pro-
 36, 8. in Thessalia quasdam
 apit, 13. præest parti castro-
 obsidione Heracleæ, 22. ad
 undum inter Philippum et Eu-
 legatas mittitur, 39, 24. lega-
 renunciat, 33. creatur consul,
 ei prorogatum imperium, 36.
 am in Apuanos Ligures inducit,
 lo bello gesto, triumphat, *ibid.*
 s Tamphilus, legatus ad Anni-
 missus, 21, 6. iterum ad Car-
 nenses, 18.
 s Herennius, tribunus plebis,
 tur senatum et augures, 22,
 s oratio in nobiles, *ibid.*
 , tribunus plebis, 31, 6.
 s Sulca, legatus, 42, 6.
 rbs Hispaniæ, 27, 18. 28, 13.
 onius, signifer notæ fortitudi-
 8.
 3, 2.
 vius, 28, 16. incolæ amnem
 ertim appellant, 22.
 flavius, et ad eum pugna Ro-
 n serpente, 30, 25.

Balanos, regulus Gallorum, Romanis
 auxilia pollicetur ad bellum Macedoni-
 cum, 44, 14.
 Balari, Sardinie populi, 41, 10. cadun-
 tur a Romanis, 16.
 Balbus mons herbidus aquosusque, 29, 31.
 Baleares, insulæ duæ, major et minor,
 28, 37. *vid. et* 22, 20. 23, 40. unde
 appellati, Epit. 60.
 Baleares peritissimi funditores, 21, 21.
 55. 22, 37. 28, 37.
 Balearica funda, 38, 29.
 Balista, mons Liguriæ, 39, 2. 40, 41.
 41, 22.
 Ballistis et scorpionibus instructæ naves
 Tarentinorum, 21, 11. 24, 4.
 Balneis inclusos Romanos Campani fer-
 vore et æstu suffocant, 23, 7.
 Bantia, 27, 25.
 L. Bantius Nolanus, juvenis acer, pro-
 pensus in Annibalem, Romanis a Mar-
 cello conciliatur, 23, 15.
 Baphyrus, amnis, 44, 6.
 Barbam omnibus olim Romanis promit-
 tere mos fuit, 5, 41.
 Barbam et capillum promittere, pars et
 signum doloris, 6, 16. 27, 34. 44, 29.
 Barbana, fluvius, 44, 31.
 Cornelius Barbatus, *vid.* Cornelius.
 T. Quintius Barbatus, *vid.* Quintius.
 Barbothes, mons, 35, 27. et 30.
 Barcina familia, 23, 13.
 Barcina factio, 21, 2. et 9. *vid. et* 30, 7.
 et 42.
 Barcinorum in bello præstantia, 28, 12.
 Bardo, urbs Hispaniæ, 33, 21.
 Bargulum, 29, 12.
 Bargusios, Hispaniæ populos contra Por-
 nos sollicitant legati Romani, 21, 19.
 subiguntur ab Annibale, 23.
 Bargyliæ, oppidum, 32, 33. 33, 18. 30.
 35. et 39.
 Bargylieticus sinus, 37, 17.
 Barium, oppidum, 40, 18.
 Basilica post argentarias novas, 40, 51.
 — Porcia, 39, 44.
 — Sempronia, 44, 16.
 Bassania, urbs, 44, 30.
 Bassanitiæ, 44, 30.
 Bassus, *vid.* Cæcilius.
 Bastarnæ, 40, 5. a Philippo evocati, 57.
 tempestate opprimuntur, 58. vincunt
 Dardanos, 41, 23. absorbentur Istro,
ibid.
 Bato, Longari filius, deficit ad Romanos,
 31, 28.
 Begorritis, lacus, 42, 53.
 Belbinates ager, 32, 34.
 Belgæ pop. Epit. 104.
 Belligeni, per quem ad transitionem Me-
 ricus Hispanus illectus erat, quadrin-
 genta agri jugera decreta, 26, 21.
 U 4

- Bellona** Dea, 8, 9. **Victrix**, 10, 19. **Bellonæ** in medio pugnae discrimine templum vovet Ap. Claudius, *ibid.*
 — in ejus æde senatus datus, 26, 21. 24, 9. et 34. 30, 21. et 40. 31, 47. 38, 22. et 24. 39, 29. 42, 21.
Bellovesus, filius sororis Ambigati, Celtarum regis, 5, 34. ejus expeditiones, *ibid.* favet Cenomanis, Alpes transcendentibus, 35.
Belli indicendi ritus, 1, 32. *vid.* et 31, 8. et 36, 3. bellicæ caerimonie ab Anco institutæ, 1, 32. de bello semper prius relatum ad Patres, quam rogatio ad populum ferretur, 45, 21.
Bellovaci victi, Epit. 108. 114.
Bellus, legatus Gentii, 44, 31.
Bendidium, templum, 38, 41.
Beneventum urbs, olim appellata Maleventum, 9, 27. *vid.* et 24, 16. 25, 13. Beneventum colonia deducta, 15, 8.
Beneventani a Romanis laudati, 27, 10.
Beneventanus ager, 22, 13. 25, 17.
Bergistanorum civitas a Catone subacta, 34, 16. et 17.
Berra deditur Romanis, 44, 45. *vid.* et 45, 29.
Berterus, 23, 39. 42, 51. et 58.
Besasides, imperator Hispanus, 33, 44.
Besilise, oppidum Bruttiorum, a Pœnis deficit ad Romanos, 30, 19.
Bessi, populus Thraciæ, 39, 53.
Bestia, *vid.* Calpurnius.
Beturia, 39, 30.
Bendos vetus, 38, 15.
Berus, flumen, 31, 33.
Blamor, princeps Acarnanum, 33, 16.
L. Bibulus, M. Bibulus. *vid.* Calpurnius, *vid.* et Epit. 103, 108.
Bigatum argentum, 33, 53.
Bigati quingenti et equus eximius strenuo militi dantur honoris ergo, 23, 15.
Bigeræ, urbs, 24, 41.
Bilistages, regulus Illyretum, auxilium petit a Romanis, 34, 11.
Bixaltæ, populi, 44, 43. trans Nessum amnem incolunt, et circa Strymonem, 43, 39. viri fortissimi, *ibid.*
Biturici vel **Richoci** milites, Epit. 102.
Bohyum, 27, 34. 42, 29. *vid.* Attalus.
Boionides, Prusias.
Bura, Coryis regis Thracum filius, ductus in triumpho ante currum Emilio Pauli, 43, 39. remissus ad patrem, 43.
Burinus, Avernorum rex, Epit. 51.
Buriga, populi summam incedere colluvem conantur, 3, 34. *vid.* Epit. 102.
Burda, urbs in Lucania, 24, 30.
Maunus, Nisyus princeps, dux Romanus, **Maunus**, **Nisyus**, **Amidus** adventus, appellat de prodicione, 26, 38. **Sa-**
lapiam tradit Marcello, *ibid.*
Blosii fratres, apud Campanos conjurantes adversus Romanos, opprimuntur, 27, 3.
Boarium forum, *vid.* Forum.
Bocchar, rex Maurorum, 29, 30.
Bocchar, ex præfectis regis vir acer et impiger, mittitur a Syphace contra Masinissam, 29, 32.
Bocchus, Epit. 66.
Bœbe, palus, 31, 41.
Bœbels, 27, 32.
Bœotia, 27, 30. 28, 8. 33, 1.
Bœotiæ motus, 42, 43.
Booti adscripti a Philippo foederi, cum Romanis inito, 29, 12. jungunt societatem cum Romanis, 33, 2. efferrati odio in Romanos, per latrocinia multos interficiunt, 29. mulctantur a T. Quintio, *ibid.* eos sibi adjungit Antiochus, 36, 6. eorum concilium discussum a Romanis legatis, 42, 44.
Bœotius, 44, 43.
Bœotarchæ, 33, 27. 42, 43.
Boii, Gallicus populus, Etruscos et Umbros agro pellunt, 5, 35. in Italia rebellant, 21, 25. Boiorum agrum invadit C. Oppius, quem cadunt, 31, 2. duce Amilcare Pœno, invadunt Placentiam, 10. jungunt se Insubribus et Cenomanis, 32, 30. eorum agros urunt consules, *ibid.* et 31. cadunt Romanos, 33, 36. eorum agros populantur Romani, 37. vincuntur, ita ut vix nuncius cladis relictus sit, *ibid.* caduntur a L. Valerio, 34, 22. et 46. oppugnant castra Romana, *ibid.* ingressi repelluntur, 47. in eorum agrum exercitum inducit L. Cornelius Merula consul, 35, 4. Boii vincuntur, 5. se dedunt Romanis 40. pugna magna vincuntur a P. Cornelio Scipione, 36, 38. datis obsidibus, mulctantur agri parte fere dimidia, 39.
Boiorum mos ex calva hostilis capitis pocula faciendi, 23, 24.
Boiorix, regulus Boiorum, 34, 46. *vid.* et Epit. 67.
Bolæ, *vid.* Volæ.
Bomilear, 21, 27.
Bomilear, præfectus classis Carthaginiensis. Locros accedit, 23, 41. magnam portum Syracusarum cum classe ingreditur, 24, 36. *vid.* et 25, 25. et 27.
Bona vestis domini supplicium publicata, 4, 13.
Bona ejus, cujus caput sacrum esset, et ita quæque Cereri sacrata, 3, 55. *vid.* et 2, 2. et 41.
Bona sequentia domini deditionem, 8, 24, 3, 2.

Bonis vendendis, cur bona Porsenæ regis vendi dicerentur, 2, 14.
 Bononia, Latina colonia, 3, 57. a Bononia viam perduxit Arretium Flaminius consul, 39, 2.
 Bononiensis ager vastatur ab Apuanis Liguribus, 39, 2.
 Bora, mons, 45, 29.
 Boreas, ventus, 81, 45.
 Bos insignis magnitudinis, in Sabinis nata, immolatur Dianæ, 1, 45.
 — eximius immolatur Marti, 7, 37.
 Bovis sescenaris, quem consul immolaverat, jecur defluxit, 41, 19.
 Bove aurato Apollini sacrum factum, 25, 12.
 — femina aurata Latonæ sacrum factum, *ibid.*
 Boves trecenti voventur Jovi, 22, 10.
 — albi voventur multis Divis, *ibid.*
 — feminae duæ albæ immolantur Junoni Reginae, 27, 37.
 Bobus centum, in Hispania votis, Jovi sacrificat Scipio, 28, 38.
 Bove aurato donatur L. Minucius, præfectus annonæ, 4, 16.
 Bobus decem donatur M. Valerius Corvus, 7, 26.
 — centum, eximioque uno albo optimo, auratis cornibus, donatur P. Decius, 7, 37.
 — triginta donatur Lælius, 26, 48.
 Boves Herculis a Caco abducti, 1, 7.
 Bonum cornibus præligati ab Annibale virgarum fascēs accenduntur, 22, 16. *et* 17.
 Bonum fluvius uritur pro lignis, 38, 18.
 Boves Lucæ, *vid.* Elephantī.
 Bostar, præfectus Sagunti, 22, 22.
 Bostar, legatus Pœnorum ad Philip-pum, 23, 34.
 — Capuæ præest præsidio Punico, 26, 5. *et* 12.
 Bottia, 26, 25.
 Bovianum, oppidum, 9, 28. 25, 13. caput Pentrorum Samnitium, 9, 31. capitur a Romanis, *ibid.* *vid.* *et* 9, 44. 10, 12.
 Bovillæ, 10, 47. Epit. 107.
 Brachyllas Boeotarcha occisus, 38, 27, *et* 28. memoratur etiam 35, 47. 36, 6.
 Brancus, Allobrogum regulus, contendit cum fratre de regno, 21, 31. ei imperium restituit Annibal, *ibid.*
 Brennus, regulus Gallorum, 5, 38. inter Brennum et Q. Sulpicium colloquium, 5, 48.
 Brennus, Gallorum dux, 38, 16.
 Briniates, populi, 39, 2. 41, 23.
 Brixia, urbs, 5, 35. caput Cenomanorum gentis, 32, 30.
 Brixiani Galli auxilio sunt Romanis, 21, 25.
 Brundusium, oppidum, colonia de-

ducta, 31, 13. 34, 52. 42, 17. *et* 18. 45, 14.
 Brundusini a Romanis laudati, 27, 10.
 Brundusinus portus, 23, 33.
 Bruttiae legiones fusæ ab Alexandro Epiroensi, 8, 24.
 Bruttii populi omnes deficiunt ad Pœnos, 22, 61. apud Bruttios res gestæ Pœnorum, 24, 1. Bruttii capiunt Crotonem, excepta arce, 2. Bruttii, extremus Italiae angulus, 27, 51. per latrocinia militiam exercere solent, 28, 12. 29, 6. conjurationes in Bruttis adversus rempublicam, 32, 1.
 Bruttiorum ager, 25, 1. 26, 12. 27, 41. in Bruttios colonia deducta, 34, 53.
 Brutus, *vid.* Junius.
 Brutulus Papius, nobilis et potens Samnis, induciarum raptor, 8, 39. jussus dedi Romanis, sibi ipse mortem consciscit, *ibid.*
 Bryanium, 31, 39.
 Bubulcus, *vid.* Junius.
 Bucculae, 44, 34.
 Budares, imperator Hispanus, capitur a Romanis, 33, 44.
 Bullini, populi, auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30.
 Bullinus sive Byllinus ager, 36, 7.
 Bulla, 26, 36.
 Busa, mulier Apula, juvat Canusii fugientes Romanos frumento, veste, viatico, 22, 52. ei ab senatu honores habiti, *ibid.*
 Busta Gallica, 5, 48. 22, 14.
 Butrotus, amnis, 29, 7.
 Buxentum, 32, 29. eo colonia deducta, 34, 45. *vid.* *et* 39, 23.
 Bylazora, Pœoniae locus, 44, 26.
 Byrsa, arx Carthagini, 34, 62.
 Byzantium tenent Galli, 38, 16.
 Byzantii, 32, 33.

C.

Cacus aversos boves Herculis caudis in speluncam trahit, et ab illo occiditur, 1, 7.
 Cadavera in peste per vias Romæ jacentia, 41, 26.
 Caddusii, populi, 35, 48.
 Caduceator ab Asdrubale ad Neronem missus, 26, 17. a Philippo ad Romanos, 31, 38. 32, 32. 33, 11. ab Antiocho ad Scipionem, 37, 45.
 Caduceum præferentes dedunt se Privernates, 8, 20.
 Cæcilius Bassus, Epit. 114.
 Cæcilius Pinna, Epit. 76.
 A. Cæcilius, ædilis plebis, 38, 35.
 L. Cæcilius Denter, prætor creatur, 39, 56. sortitur Siciliam, 40, 1.
 L. Cæcilius Metellus, auctor deser-

- dæ Italiæ post Cannensem cladem, 22, 53. quæstor, notatur a censoribus, 24, 18. tribunus plebis, 43.
L. Cæcilius Metellus Dalmatas subigit, Epit. 62.
M. Cæcilius præfuit legionibus in exercitu **L. Furii** adversus Gallos, 31, 21.
M. Cæcilius, decemvir agro dividundo, 42, 4. legatus ad frumentum cœmendum in Apuliam mittitur, 27.
M. Cæcilius Denter, legatus in Macedoniam et ad **Ptolemæum** Ægypti regem, 42, 6.
M. Cæcilius Metellus, ædilis plebis, 27, 36. prætor urbanus, 28, 10. ad **Attalum** legatus, 29, 11.
Q. Cæcilius, tribunus plebis, 4, 16.
Q. Cæcilius Metellus, pontifex, 23, 21. ædilis plebeius, 27, 21. ædilis curulis, 36. legatus, 51. et 28, 9. magister equitum, 10. consul, *ibid.* proconsul, 45. dictator, 29, 11. decemvir agro dividundo, 31, 4. adversatur **L. Cornelio** consuli, triumphum petenti, 35, 8. ad disceptandum inter **Philippum** et **Eumenem** legatus missus, 39, 24. renunciat legationem, 33. ejus ad censores oratio, 40, 46.
Q. Cæcilius Metellus, nuncius victoriæ de **Perseo**, mittitur Romam, 44, 45. *vid.* et Epit. 50. 53. 65.
T. Cæcilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7. sed lege **T. Clælius**.
Cædicius, centurio, 5, 45. et 46.
L. Cædicius, tribunus plebis, diem dicit **Sp. Servilio**, 2, 52.
M. Cædicius audit silentio noctis vocem clariorem humana de adventu Gallorum, 5, 32.
Cælius, *vid.* **Cælius**.
Cæni, Thraciæ populi, 38, 40.
Cæninenses Romam ad ludos proficiscuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, *ibid.*
Cænoinani, *vid.* **Cenomani**.
Cæpio, *vid.* **Servilius**.
Cære oppidum, 1, 2. sacrarium populi Romani ac diversorium sacerdotum, 5, 40. et 50. 7, 20.
Cærites, populi, 5, 50. cum iis hospitium publice factum, *ibid.* iis bellum indictum, 7, 19. eorum legati deprecantur bellum, 20. impetrant pacem, *ibid.* **Scipionem** juvant in ornanda classe, 28, 45.
Cærimoniarum cultu Roma crevit, 6, 41. neglectus Reipublicæ noxius, 22, 9.
Cæsar, *vid.* **Julius**.
L. Cæsar, Epit. 80. 120.
Sextus Cæsar, Epit. 114.
Cæso, *vid.* **Duilius**, **Fabius**, **Quintius**.
Cætrati, *vid.* **Cetrati**.
Caicus, amnis, 37, 18.
Calabria, 23, 34. 42, 48.
Calagurris, oppidum Celtiberorum, 39, 21. Epit. 93.
Calathana, vicus, 32, 13.
Calatia, 9, 2. et 28. 23, 14. 42, 20. 45, 16. expugnatur a Samnitibus, 9, 48. Calatiam migrare jubentur **Atellani**, 27, 3. Calatiæ muros reficiunt censores, 41, 32.
Calatini deficient ad **Pœnos**, 22, 61. dedunt se Romanis, 26, 16.
Calatinus ager, 22, 13.
Novius Calavius Campanus, 9, 26.
Ofilius Calavius Campanus, 9, 7.
Ovius Calavius Campanus, 9, 26.
Pac. Calavius senatum Campanum sibi et plebi obnoxium facit, 23, 2. et 3. filium **Perollam** absterret ab occidendo **Annibale**, 9.
Calavium fraude incendium Romæ ortum, 26, 27.
Calendis Quintilibus magistratum accipiunt tribuni militum consulari potestate, 5, 31. *vid.* et 8, 20. dies a. d. 15. **Calendas Sextiles**, duplici clade insignis, 6, 1.
Calendis Octobribus magistratus initus, 5, 9.
Calendæ intercalares, 43, 13.
Caleni, populi, 10, 20.
Calenus ager, 10, 20. 22, 13.
Cale, urbs, 8, 16. 22, 15. 23, 31. 24, 45. 26, 9. 15. et 16. 27, 9. capitur a Romanis, 8, 16. eo deducitur colonia, *ibid.* *vid.* et 27, 9. de **Calibus**, quod pecuniam militesque Romanis negant, senatusconsultum, 29, 15.
Caletranus ager, 39, 35.
Calidæ aquæ, locus, 30, 24.
Caligo tam densa, ut neque signiferi viam, nec signa milites cernerent, 33, 7.
Callicinus tumulus, 42, 58.
Callicrates, 45, 31. ejus contra **Perseum** oratio, 41, 28.
Callicritus Thebanus, civitatis princeps, interfectus a **Perseo**, 42, 13. et 40.
Callicula, mons, 22, 15. et 16.
Callidromon, eacumen montis **Oræ**, 36, 15. et 16.
Callifæ, oppidum, 8, 25.
Calligenes, medicus **Philippi**, 40, 56.
Callipeuce, saltus, 44, 5.
Callipolis Chersonesi, 31, 16.
Callipolis Ætolia, 36, 30.
Callippus, præfectus classis **Macedonica**, 44, 28.
Callithera, oppidum, 32, 13.
Calor, fluvius, 24, 14. 25, 17.
Calpurnius Bestia eos. Epit. 64.
C. Calpurnius, 22, 61.
C. Calpurnius Piso prætor creatur, 25, 41. prætor urbanus, 26, 10. 15. et

21. prorogato imperio, mittitur in Etruriam, 28. Capus et exercitui præficitur, 27, 6. iterum præficitur Etruriam, 7. proprætor ad senatum de Etruriæ defectione scribit, 21.
- C. Calpurnius Piso creatur prætor, 39, 6. sortitur Hispaniam ulteriorem, 8. et 21. ejus in Hispania res gestæ, 30. et 31. de Lusitanis et Celtiberis triumphat, 42. creatur triumvir coloniarum deducendæ, 40, 29. consul, 35. moritur, 37. ejus mors suspecta, *ibid.*
- L. Calpurnius, legatus Romanus ad concilium Achæorum, 32, 19.
- M. Calpurnius Flamma, 22, 60.
- Calva, *vid.* Boii.
- Calycadnus, promontorium, 38, 38.
- Calydon, 36, 11.
- Cambunii, montes, 42, 53. 44, 2.
- Cameli, quos dromadas vocant, ante equitatum Antiochi, 37, 40.
- Cameria a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Camerinus, *vid.* Sulpicius.
- Camers, *vid.* Clusium.
- Camertes Umbri, 9, 36. 28, 45.
- Canillus, *vid.* Furius.
- Camœnarum lucus, 1, 21.
- Campana legio, pœnas dat, 28, 28.
- Campania 2, 52. provincia evenit C. Marcio Rutilo, 7, 38.
- Campani, juncti Sidicinis, compelluntur a Samnitibus intra moenia sua, 7, 29. iis petentibus auxilium a Romanis negatur, *ibid.* et 30. et 31. se dedunt Romanis, *ibid.* et 8, 11. mulctantur agro, *ibid.* iis civitas sine suffragio data, 14. Campani senatus obsequium in plebem, et plebis licentia, 23, 2. et 4. mittunt legatos ad Varronem consulem, *ibid.* ad eos oratio consulis, 5. deficiunt ad Annibalem, 7. suffocant Romanos in balneis, *ibid.* vocant Annibalem, 25, 15. obsessi a Romanis, sunt equestribus præliis victores, 26, 4. deliberant de deditioe, 13. Vibio Virio suadente, septem et viginti senatores venenum sumunt, *ibid.* et 14. urbe dedita, senatus Campani supplicium, 15. et 16. multitudo venundatur, *ibid.* Campanorum querelæ de Fulvio, et super ea re senatusconsulta, 33. et 34. Campanorum conjuratio indicata, 27, 3. agri Campani pars vendi a quæstoribus jubetur, 28, 46. agrum Campanum censores fruentum locant, 42, 19. *vid.* Capua.
- Campani petunt, ut sibi cives Romanas ducere uxores liceat, 38, 36.
- Campi Argivorum, 34, 25.
- Fenectani, 8, 12.
 - Macri, 41, 22.
- Campi Magni, 30, 8.
- Stellates, 9, 44.
 - Thessaliæ, 31, 41. 42, 54.
 - Veteres, 25, 16.
- Campus Ægestæus, 27, 33.
- Diomedis Argivi, 25, 12.
 - Hyrcanus, 37, 38.
 - Martius, 3, 27. in eo instructus exercitus, et lustratus, 1, 44. ager Tarquiniorum, consecratus Marti, Martius deinde campus fuit, 2, 5. in eum populus centuriatim citatus, 6, 20. in eo comitia habita, 31, 7. in eum senatus evocatus, 3, 63.
 - Metropolitanus, 38, 15.
 - Priaticus, 38, 41.
 - Sceleratus, unde nomen habeat? 8, 15.
 - Thebes, nobilitatus carmine Homeri, 37, 19.
- Canæ, oppidum, 36, 45. 37, 8.
- Canastræum, promontorium Pallenes, 31, 45. 44, 11.
- Caniculæ ortus, 40, 22.
- C. Caninius Rebilus creatur prætor, 42, 28. sortitur Siciliam, 31. M. Caninius Rebilus, legatus in Macedoniam, 43, 13. reducit obsides in Thraciam, 45, 42.
- Canis sectio in lustratione exercitus Macedonici, 40, 6.
- Canna, flumen, 25, 12.
- Cannæ, vicus, 22, 43. prælium ad Cannas, et Romanorum clades, 47. et *seqq.*
- Cannensis cladis occasione multi socii a Romanis deficiunt, 22, 61. reliquii in Siciliam relegantur, 23, 31. legatis ad Marcellum consulem missis, offerunt operam suam ad bellum, 25, 6. constans in eos senatus severitas, 7. eos minime aspernatus Scipio, secum trajicit in Africam, 29, 24.
- Cannenses equites notati, 27, 11.
- Cantabri, Epit. 48.
- Cantherium in fossa, 23, 47.
- L. Cantilius, scriba pontificis, qui cum virgine Vestali stuprum fecerat, virgis in comitio cæsus, inter verbera expirat, 22, 57.
- M. Cantius, tribunus plebis, L. Postumium accusat, 10, 46.
- C. Canuleius, tribunus plebis, rogationem promulgat de Patrum cum plebeiis connubio, 4, 1. invehitur in consules, 3.
- L. Canuleius, legatus missus ad Ætolos, 41, 30.
- L. Canuleius Dives, creatur prætor, 42, 28. sortitur Hispaniam, 31. recuperatores dare jubetur in eos, quos Hispani accusarent, 43, 2.
- M. Canuleius, tribunus plebis, 4, 44.

- Canusini, populi, veniunt in Romanorum ditionem, 9, 20.
- Canusium fugiunt superstites, post praelium ad Cannas, Romani, 22, 50. et 52.
- Capena, urbs, 5, 10. 22, 1.
- Capena porta, 1, 26. 7, 23. 10, 23. 23, 32. 25, 40. 26, 10. 33, 26. *vid.* Porta.
- Capenates auxilio veniunt Veientibus, 5, 8. eorum ager vastatur, 12. vincuntur praelio a Romanis, 13. bellum instaurant, et subiguntur, 24.
- Capenus Sequanus, Epit. 120.
- Capetus Silvius, Albæ rex, 1, 3.
- Capillus promissus, *vid.* Barba.
- Capitolium adscendit Romulus, templumque primum Jovi Feretrio dedicat, 1, 10. sedes datur Sabinis, 33. ab Herdonio Sabino cum exsulibus et servis occupatur, 3, 15. recuperatur et lustratur, 18. etiam prodigii causa lustratur, 29. militaris juvenus occupat Capitolium, illud contra Gallos defensura, 5, 39. obsidetur a Gallis, 43. servatur ab anseribus, 47. liberatur ab obsidione, 49. latum ad populum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20. senatus in Capitolio habitus, 8, 5. 24, 10. foedus ictum, 37, 55. in eo consules vota nuncupant, antequam in provincias profisciscantur, 21, 63. 41, 32. 42, 49.
- in Capitolio aream ædi Jovis exstruendæ Tarquinius Priscus occupat fundamentis, 1, 38. ædem exstruit Tarquinius Superbus, 53. 55. dedicat Horatius Pulvillus, 2, 8. substructum saxo quadrato Capitolium, 6, 4.
- in Capitolio Herculis simulacrum positum dedicatumque, 9, 44.
- Limina ænea posita, 10, 23.
- Fornix cum signis septem auratis, duobus equis, et marmorea duo labra, 37, 3.
- Quadrigæ aureæ, 29, 38.
- Signa tria ex mulctaticio argento posita, 30, 39.
- Capitolini ludi, *vid.* Ludi.
- Capitolinus, *vid.* Manlius, Quintius, Sestius.
- Cappadocia, 37, 31. 42, 29.
- Capræ palus, 1, 16.
- Captivi sub corona venditi, 2, 17.
- non minus decem pondo compedibus vincti, in publici carceris custodia servantur, 32, 26.
- Captivorum commutandorum ratio, 22, 23.
- Captivorum redimi cupientium oratio, 22, 59. eos redimi non vult senatus, 61.
- Captivi Romani, vel plurimum captivorum fraus, justa poena castigata, 22, 58. et 61.
- Captivi Romani, apud Achæos servitutem servientes, liberantur, 34, 50. idem fit in Creta, 37, 60.
- Capua urbs, olim Vulturnus, unde dicta? 4, 37. dolo occupatur a Samnitibus, *ibid.* et 7, 38. Capuæ deliciae corrumpunt milites, *ibid.* de Capua capienda militum consilia, *ibid.* eluduntur arte, 39. Capuæ præfecti creati, 9, 20. Capuæ conjurationes adversus Romanos factæ, 25. et 26. Annibal it Capuam in hiberna, 23, 18. corrumpitur illic ejus exercitus, *ibid.* Capua laborat inopia, 25. 13. sublevatur ab Hannone, *ibid.* obsidetur a consulibus Romanis, 20. cingitur operibus, 22. et 26, 1. et 4. *vid.* Campani.
- Capusa, filius Œsalcis, Numidarum regis, accipit paternum imperium, 29, 29. dimicat cum Mezetulo de regno, et cadit, *ibid.*
- Capita Sari fluminis, 33, 41.
- Capita hostium lanceis infigunt, aut in equorum pectoribus pendentia gestant Galli Senones, 10, 36.
- Capitibus rasis sequuntur currum T. Quintii triumphantis, qui servitute ab eo exempti fuerant, 34, 52.
- Capitis velandi mos fecialibus usurpatus, 1, 32.
- Capita hostium præcidenda, libertatis præmium, volonibus proposita, 24, 15.
- Capite anquisitum de imperatore nullo, ob rem male gestam, 8, 33. capitis anquiri in Fulvium tribunus, 26, 3.
- Caput humanum integra facie in fodiendis templi Jovis Tarpeii fundamentis inventum, 1, 55.
- Caput Jovi sacrum, 3, 55. 10, 38.
- Capys Silvius, rex Albæ, 1, 3.
- Capys dux, unde Capua dicta, 4, 37.
- Carabis, urbs Hispaniæ, 41, 3.
- Carales, 23, 40. 30, 39.
- Caralitanus ager vastatur a Punica classe, 27, 6.
- Caralitis, palus, 38, 15.
- Caranus, primus Macedoniæ rex; vicesimus ab eo Perseus, 45, 9.
- Caravantis, Caviorum in Illyrica urbs, 44, 30.
- Caravantius, frater Gentii, Illyriorum regis, 44, 30. captivus Romam mittitur, 32. in triumpho L. Anicii prætoris ducitur ante currum, 45, 43.
- Carbo, *vid.* Papirius.
- Carcer ædificatur media urbe, 1, 33.
- inferior, 34, 44. alio nomine Tullianum, 29, 22.

autumiarum, 32, 26.
 rivatus in singulis patriciorum
 us, 6, 36.
 in circo, 8, 20. 41, 32.
 urbs Hispaniæ, 33, 21.
 3, 19. 37, 16.
 3, 18. jubentur liberi esse, 44,

 ydreia, 37, 56.
 regio urbis Romæ, 26, 10. 36,

 is, *vid.* Catmelus.
 execrationis, 10, 38.
 ationis, 3, 64.
 stane precationis consulum, 39,

 imphale, 3, 29.
 is horrendi lex, 1, 26.
 a Marcii vatis, 25, 12.
 de Idæa matre, Pessinunte
 enda, in Sibyllinis libris reper-
 29, 10.
 ab ter novenis virginibus per
 n cani jussum, 27, 39. 31, 12.
 a militaribus jociis jactata in
 iles triumphantes, 28, 9. 39, 7.
 a Sibyllæ, 10, 8.
 ita fatiloqua ante Sibyllæ in
 am adventum habita, 1, 7.
 italis porta, 2, 49. 24, 47. 25, 7.
 itis saxum, 5, 47.
 populi, queruntur de C. Cassii
 iles crudelitate, 43, 7.
 in feriis Latinis dandæ mos, 39,
 gati ab Ardea queruntur, sibi
 iles non datam esse carnem;
 instauratæ Latinæ, *ibid.* *vid.* et
 .
 tem, munitam urbem, occupare
 itur Romani, 43, 1.
 es, populi Galliæ, 5, 34.
 tis ut festo profestoque uti pos-
 matronis concessum, 5, 25.
 34, 1. et 3.
 ii, 23, 26.
 ania Hispaniæ, 39, 30. 40, 30.
 .
 ani, populi, cum Vaccæis aliis-
 populis, vinuntur ab Annibale,
 5. et 11.
 essedisque superstantes Galli
 ant in Romanos, 10, 28.
 as, *vid.* Albius.
 li, colonia, 10, 3. et 13. negat
 ulibus milites et pecuniam, 27,
 ea re senatusconsultum, 29. 15.
 i, *sive potius Althea*, urbs opu-
 a, capta et direpta ab Annibale,
 5.
 a in ora Oceani, 28, 30. cum
 u, *ibid.* colonia, 43, 3.
 ginis judicium ordinis potentia,
 16.
 go Nova; eo exercitum in hi-

berna deducit Annibal, 21, 5. ejus
 situs et portus, 26, 42. oppugnatur
 a P. Cornelio Scipione, *ibid.* capitur,
 46. præda ingens capta, et obsides
 totius Hispaniæ, 47. *vid.* et 49. et
 50. Carthaginis captæ annus du-
 bius, 27, 7.
 Carthaginienses exercitum trajiciunt
 in Siciliam, 4, 29.
 cum iis foedus ictum, 7, 27. legatos
 Romam mittunt gratulatum cum co-
 rona aurea, 38. cum iis foedus reno-
 vatum, 9, 43.
 secundi inter Carthaginienses et
 Romanos belli magnitudo et causæ,
 21, 1. hujus belli eventa describun-
 tur decem libris, a 21. ad 30. pacis
 conditiones, 30, 37. quingentiæ navcs
 Carthaginensium incensæ, 43. *vid.*
 Punicum.
 a primum tributum solvunt Roma-
 nis, 32, 2.
 legatos Romam mittunt, pollicen-
 tes frumentum et hordeum, 36, 4.
 cum Masinissa contendunt de agro,
 40, 17. iis a Romanis centum obsides
 reddit, et pax cum Masinissa facta,
 34.
 noctu in æde Æsculapii senatum
 dant legatis Persei, 41, 27.
 legatos Romam mittunt questum
 de Masinissa, 42, 23. legatos Romam
 mittunt, pollicentes triticum et hor-
 deum, 43, 6.
 Carthaginienses cruce mulctant consi-
 lio pravo gesta, etiamsi prospere eve-
 nerint, 38, 48.
 Carthalo summam imperii equestris in
 exercitu Annibalis obtinet, 22, 15.
 nobilis Carthaginiensis Romam cum
 captivis proficiscitur, 58. ei obviam
 lictor mittitur, qui eum finibus Ro-
 manis excedere jubet, *ibid.*
 Carthalo mittitur ad castra Romana,
 25, 17.
 Carthalo, Punici præsidii præfectus, in
 Tarenti expugnatione obtruncatur,
 27, 16.
 Carventana arx, 4, 53. et 55.
 C. Carvilius Spoletinus, 43, 20. et 21.
 L. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
 Sp. Carvilius C. F. Maximus, ædilis
 curulis, 10, 9. consul, in Samnium
 profectus, vi capit Amiternum, oppi-
 dum, 39. et Coninium, 43. et alia in
 Samnio oppida, 44. et *seqq.* ejus res
 gestæ in Etruria, 46. triumphat, *ibid.*
 Sp. Carvilius, consul, suadet, ut ex La-
 tiis populis senatus suppleatur, 23,
 22. moritur augur, 26, 23.
 Sp. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
 Sp. Carvilius, a Cn. Sicinio ex Græcia
 Romam remissus, 42, 36.
 Caryæ, 34, 26. 35, 27.

- Carystus**, urbs Eubœæ, capitur a Romanis, 32, 16. *et* 17. libertatem a Romanis accipit, 33, 24.
- Carystus**, urbs in Ligurum agro Statiellati, 42, 7.
- Carystiorum** in Eubœa agri vastantur, 31, 45. 32, 16.
- Casæ textæ** ex arundinibus, 35, 27.
- Casander**, minister Philippi crudelitatis in Maronitas, veneno creditur ab eo sublatus, 39, 34.
- Casilinum**, urbs, Falernum a Campano agro dividit, 22, 15. nobilis obsidio Casilini, 23, 17. *et* 20. recipitur Casilinum a Romanis, 24, 19.
- Casinas ager**, 22, 13. 26, 9.
- in Casini et Casilini nominibus error**, 22, 13.
- Casinum**, colonia, 9, 28.
- Cassander**, rex, 44, 11.
- Cassandra**, urbs, 28, 8. 31, 45. 43, 23. 44, 28. 45, 10. condita a Cassandro rege, 44, 11. ejus situs. *ibid.* oppugnatur a Romanis, *ibid.* relinquitur, 12.
- Cassandrenses**, 44, 10.
- Cassignatus**, dux Gallorum, cadit in prælio, 42, 57.
- C. Cassius**, tribunus militum, 44, 31.
- C. Cassius Longinus**, prætor, 41, 26. decemvir agro dividendo, 42, 4. consul, 28. sortitur Italiam, 32. Galliam sortitus in Macedoniam per Illyricum ducere exercitum vano incepto conatur, 43, 1. de ejus crudelitate queruntur Galli, 7.
- Q. Cassius Longinus**, creatur prætor, 45, 14. sortitur jurisdictionem urbanam, 16.
- Sp. Cassius**, consul, Pometiam capit, 2, 17. triumphat, *ibid.* magister equitum primus, 18. consul iterum, 33. consul III. legem agrariam primus promulgat, 41. regni crimine damnatus, necatur, *ibid.*
- Castellani agrestes**, sive Ilotæ, apud Lacedæmonios, 34, 27.
- Castellani**, sive domini castellorum, 38, 45.
- Castori ædes vota**, 2, 20. dedicata Idibus Quintilibus, 42. *vid. et* 8, 11. 9, 43.
- Castra Numidarum** descripta, 30, 3.
— Punica, quæ ferme tota lignea, *ibid.*
— Pyrrhi, quibus captis, Romani metationem castrorum postea perfectam habuere, 35, 14.
— Claudiana, locus, 23, 31.
— Pyrrhi, locus, 32, 13. 35, 27.
— Telmissium, 37, 56.
- Castrorum portæ**, 40, 27.
— usus, 44, 39.
- Castrum Mutilus**, 31, 2. 33, 47.
— Novum, colonia, 36, 3.
- Castrum Salerni**, 32, 29.
— Altum, locus insignis cæde magni Amilcaris, 24, 41.
- Castulo**, urbs Hispaniæ valida ac nobilis, unde Annibali uxor erat, deficit ad Romanos, 24, 41. redit ad Pœnorum societatem, 28, 19. eam deditione recipit Scipio, 20.
- Castulonensis saltus**, 22, 20. 26, 20. 27, 20.
- Catana**, 27, 8.
- Cataphracti equites**, 35, 48. 37, 40.
- Catapultæ**, 21, 11. maximæ et minoris formæ, 26, 47.
- Catellis donati equites**, 39, 31.
- Catilina**, *vid.* Sergius.
- C. Catilina**, Epit. 103.
- L. Catilina**, Epit. 102.
- Q. Catus**, ædilis plebis, 27, 6. legatus Neronis consulis, 43. ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 38, 45.
- Catmelus**, Gallorum regulus, 41, 5.
- Cato**, *vid.* Porcius Cato.
- Catulus**, *vid.* Lutatius.
- Caudium**, 9, 2. 14, 19. *et* 27.
- Caudinæ Furcæ**, earumque descriptio, 9, 2.
- Caudina pax** facta non foedere, sed per sponsionem, 9, 5. ejus sponsores per feciales deduntur, 10.
- Caudini Samnites**, 23, 41. devastantur, 24, 20.
- Cavæ ferreæ** in circo, per quas intromitterentur feræ, 41, 31.
- Caviorum gens**, 44, 30.
- Caularis**, amnis, 38, 15.
- Caulonia** urbs, oppugnatur, 27, 12. solvitur obsidio, sub adventum Annibalis, 15.
- Caunum a Ptolemæo** emerunt Rhodii, 46, 10.
- Caunei sive Caunii**, 33, 20. desciscunt ab Rhodiis, 45, 25. rediguntur in officium, *ibid.*
- Caumus**, mons in Hispania, 40, 50.
- Caussarii milites**, 6, 6.
- Celænæ**, urbs, ubi Mæandri amnis fontes oriuntur, 38, 13. quondam caput Phrygiæ, *ibid.* ei nomen Apamæ inditum, *ibid.*
- Celelates**, populi, se dedunt Romanis, 32, 29.
- Celeres trecentos** ad custodiam corporis instituit Romulus, 1, 15. eorum tribunus L. Brutus, 59.
- Celetrum**, oppidum, captum a Romanis, 31, 40. ejus situs, *ibid.*
- Cella Fortis Fortunæ**, 27, 11.
— Jovis, 5, 50. 35, 41. 44, 14.
— Minervæ, 6, 29.
- Cellam unam pontifices** negant amplius, quam uni Deo, rite dedicari, 27, 25.

Celoces piratiæ, 37, 37.

Celtiberia, 28, 1. subigitur a Tl. Sempronio Graccho, 40, 47. 50. *vid. et* 41, 8.

Celtiberiæ montes, 21, 43.

Celtiberi excutiunt jugum Pœnorum, 22, 21. eos eadem mercede, quam pacti cum Carthaginensibus erant, imperatores Romani ad se perducunt, 24, 49. deserunt Scipionem, 25, 33. vincuntur a M. Silano, 28, 8. ingenti agmine ad oppidum Illiturgi M. Helvio occurrunt, 31, 10. cœduntur, *ibid.* Celtiberum deceni millia mercede conducunt Turduli, 17. funduntur et fugantur a M. Fulvio, 35, 7. duodecim millia cæsa a Romanis, 39, 21. de iis triumphat C. Calpurnius Piso, 42. eorum oppida aliquot expugnata, 56. adoriuntur Q. Fulvium Flaccum, Urbicam oppugnantem. 40, 16. fessi proeliis variis abecedunt, *ibid.* vincuntur, 31, 32. eorum maxima pars in deditionem venit, 33. insidiantur Fulvio Flacco, eumque in saltu Manliano invadunt, 39. cœduntur, 40. de iis triumphat Q. Fulvius Flaccus, 43. mira eorum simplicitas, 47. de iis triumphat Sempronius Gracchus, 41, 11.

Cenæum Eubœæ, 36, 20.

Cenchreæ, 28, 8. 32, 19. Corinthiorum emporium, 32, 17. capitur, 23.

Cenomani transcendunt Alpes, et in Italia considunt, 5, 35. in fide populi Romani manent, 21, 55. duce Amilcare Pœno, invadunt Placentiam, 31, 10. conciliantur Romanis, 32, 30. de iis triumphatur, 33, 23. iis arma demit M. Furius prætor, 39. 3. conquerentibus Romæ apud senatum arma reddita, *ibid.*

Cenon, oppidum, ab A. Virginio consule captum, 2. 63.

Censennia, urbs, 9, 44.

Censor, a censu dictus, 4, 8.

— alius numquam sufficitur defuncto, 5, 31. 6, 27.

— post mortem collegæ abdicat, 9, 34.

— primus e plebe fit C. Marcius Rutilus, 7, 22.

— alter alterum notat, 29, 37.

Censores Mam. Æmilium tribu movent, octuplicatoque censu ærarium faciunt, 4, 24.

— qui nondum consules fuerant, creati, 27, 11.

— recitant senatum, 29, 37. 40, 51.

— senatu movent aliquot senatores, 34, 44. 39, 42.

— notas adscribunt senatu motis, 39, 42.

Censores equitibus adimunt equos publicos, 24, 18. *vid. et* 27, 11.

— in campo ad aram Martis sellis curulibus considunt, 40, 45.

Censorum opera publica, in quas iis vectigal annuum decretum, 40, 46. 41, 39.

— de delectu edicta, 43, 16.

Censoria potestas per dictatorem exercita, 23, 22. *et* 23.

Censura, ejusque initium, et potestas, 4, 8.

Censura, insignis, 9, 29. 39, 42-44.

Censuræ tempus minutum, et ex quinquennali annua et semestris facta, 4, 24. 9, 33.

— severitas, 24, 18. 39, 44.

Census instituitur, 1, 42. *et* 43. census actus, 8, 8. 22. *et* 24. 10, 47. 27, 36. 29, 37. 35, 9. 38, 36. 42, 10. *vid.* Lustrum.

— populi primum in villa publica actus, 4, 22.

— equitum, 29, 37.

— Idibus Decembribus habitus, 44, 16.

C. Centenius, proprætor, 22, 8.

M. Centenius, cognomento Penula, insignis inter primipili centuriones, 25, 19. ejus clades, *ibid.*

Centunculi mulorum, 7, 14.

Centuriæ tres equitum a Romulo conscriptæ, 1, 13. in iis, regnante Tarquinio Prisco, mille et octingenti equites, 36. geminantur a Ser. Tullio, ita ut sex numero fiant, adjectis duodecim novis centuriis, 43.

in Centurias describitur a Ser. Tullio populus Romanus, 1, 42. *et* 43. ordo suffragiorum per Centurias, *ibid.* prærogativa Centuria, 5, 18. 10, 22. 24, 7. 26, 22.

Centuria, sive ordo in legione, 42, 34.

Centuriata comitia, *vid.* Comitia.

Centuriatus, sive descriptio modo lectorum militum in Centurias, 22, 38. *vid.* *et* 10, 21. 25, 15.

Centuriati libertini, 10, 21.

Centurio primus, Primipilus appellatus, 7, 41. *vid.* *et* 8, 8. ubi acies Romana describitur. *vid.* *et* 25, 19. 34, 46.

— primus princeps, 25, 14. 42, 34.

— primus hastatus, *ibid.*

Centurionis vox pro omine accepta, 5, 55.

Centuriones et Duplicarii, securi percussi, 2, 59.

Centurionibus quantum dividerint triumphantes imperatores, 34, 52. 36, 40.

Cephalus, princeps Epirotarum, suam gentem Perseo adjungit, 48, 5. pugnant cadit, 45, 26.

- Cephalenia insula**, 37, 13. et 50. 38, 9. et 28.
- Ceræ ducena millia pondo Romanis dare coguntur Corsi**, 42.
- Cercetius, mons**, 32, 14.
- Cercina, insula**, 32, 31. 33, 48.
- Cercinium, oppidum, captum et incensum**, 31, 41.
- Cercuri, navigii genus**, 38, 19.
- Cerdiciates, populi, se dedunt Romanis**, 33, 29.
- Cerdubellus, Hispanus, prodit Romanis Castulonem urbem**, 28, 20.
- Cerealia, ludos, dictator et magister equitum ex senatusconsulto faciunt**, 30, 39.
- Ceres**, 2, 41.
- Cereris sacrum anniversarium qua occasione intermissum**, 22, 56.
- **ædes**, 3, 55. 28, 11. 40, 2.
- Cereris templum Athenis ingressi duo juvenes Acarnanes, imprudentes religionis, interficiuntur**, 31, 14.
- **Initia**, 31, 47.
- Cereri peculium Sp. Cassii consecrat pater**, 2, 41.
- **institutum jejunium ob prodigia**, 36, 37.
- **signum æneum ex mulctatio argento positum**, 33, 25.
- Cerrinus Jubellius, vid. Jubellius.**
- Certima prævalida urbs Celtiberiæ, deditur Romanis**, 40, 47.
- Certimensium legatorum rudis simplicitas, ibid.**
- Certis, fluvius, idem qui Bætis**, 28, 22.
- Cerva, Dianæ sacra**, 10, 27.
- Cervi objecti viæ intercludendæ**, 44, 11.
- Cestrosphendonæ descriptio**, 42, 65.
- Cethegus, Epit. 102. vid. et Cornelius.**
- Cetra peltæ haud dissimilis**, 28, 5.
- Cetrati**, 31, 36. 33, 4. et 8. 35, 30. 42, 51.
- Cetrati**, 21, 21. 44, 41. **Peltastæ vocati**, 31, 36. 33, 4.
- Chærea**, 40, 55.
- Chæronea**, 35, 46. 36, 11. 42, 43.
- Chalcaspides, milites**, 44, 40.
- Chalcedon**, 42, 56. **Epit. 93.**
- Chalcis Euboïca**, 8, 22. 27, 30. 28, 5. 6. et 8. ab Chalcide Euboïca originem trahunt. **Cumani**, 8, 22.
- Chalcidis situs**, 28, 7.
- Chalcidem occupant Romani, et direptam relinquunt**, 31, 23. eam tentat frustra **Thoas, Ætolorum princeps**, 35, 37.
- Chalcidenses colloquuntur cum Ætolis**, 35, 38. et 46. portas aperiunt **Antiocho**, 51. et mox consuli **M'. Acilio Glabrioni**, 36, 21. queruntur de injuriis sibi illatis, 43, 9. **urbs eorum diruta, Epit. 52.**
- Chalcidensis hospitis cœna**, 35, 49.
- Chalciceon, templum Minervæ æreum**, 35, 36.
- Chaones**, 43, 25.
- Chaonia**, 32, 5.
- Charax, locus præsidio Persei circa Tempe occupatus**, 44, 6.
- Chariclitus, præfectus Rhodiorum classis**, 37, 23.
- Charilaus, princeps civitatis Palæpolis, tradit urbem Publilio Philoni, imperatori Romano**, 8, 25.
- Charopus, princeps Epirotarum, Villio et Quintio consulibus utilem operam præbet**, 32. 6. et 11.
- Charopus, superioris nepos, missus ab avo Romam, ut linguam Romanam literasque perdisceret**, 43, 5. principes gentis suæ criminatur apud Romanos, et cogit ad Persei amicitiam confugere, *ibid.*
- Chatti pop. Epit. 138.**
- Chaus, amnis**, 38, 14.
- Chelidonium promontorium**, 33, 41.
- Chersonesus**, 31, 16. 36, 41.
- Cherusci pop. Epit. 138.**
- Chimarus, miles Persei Cretensis**, 44, 24.
- Chius**, 44, 28. **insula et oppidum**, 37, 27.
- Chii**, 44, 28. mittunt legatos ad dirimendum bellum, **Philippum inter et Ætolos**, 27, 30. donantur agro, 38, 39.
- Cia**, 31, 15.
- Ciani**, 31, 31. 33, 30.
- Cibyra, oppidum**, 38, 14.
- Cibyratæ, populi**, 45, 25.
- C. Cicereius Africani, cujus scriba fuerat, filio ad præturam consequendam adjumento est**, 41, 26. fit prætor, 33. vincit Corsos, et in Sardiniam transit, 42, 7. de Corsis triumphat in monte Albano, 21.
- C. Cicereius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem**, 26. *vid. et* 45, 17. ædem votam dedicat, 45, 15.
- Cicero, vid. C. Claudius, et Tullius.**
- Q. Cicero, Epit. 106.**
- Cilicia**, 33, 19. **Cilices maritimi**, 38, 18.
- Cilnium genus in Etruria præpotens**, 10, 3.
- Cimbis, locus non procul a Gadibus**, 28, 37.
- Cimetra, urbs, capta**, 10, 15.
- Ciminiam silvam penetrat exercitus Romanus**, 9, 36.
- Ciminus mons**, 9, 37.
- Cincibilus, Gallorum rex, legatos mittit Romam questum de crudelitate C. Cassii consulis**, 43, 7.

Cincinnatus, vid. Quintius.

Cincia lex de donis et muneribus, 34, 4.

Cincius, diligens vetustorum monumentorum auctor, 7, 3. idem qui

L. Cincius Alimentus, captus ab Annibale, 21, 38. prætor, 26, 28. ei ad obtinendam Siciliam Cannenses milites dati, 28. in annum prorogatur imperium, 27, 7. legatus, 29.

M. Cincius Alimentus, tribunus plebis, ad Scipionem mittitur, 29, 20.

M. Cincius, præfectus Pisis, de Ligurum conjuratione ad senatum scribit, 34, 56.

Cimbri, Epit. 63. 68.

Cimbricum bellum, Epit. 67. 68.

Cinctus Gabinus, 5, 46. 8, 9.

Cingilia, oppidum Vestinorum, capitur a Romanis, 8, 29.

Cinna, vid. Cornelius, et Helvius.

Circe, Dea, a qua oriundus Octavius Mamilius Tusculanus, 1, 49.

*Circeii, 1, 56. 2, 39. colonos Romanos inde expellit Marcus Coriolanus, et urbem Volscis tradit, *ibid.* *vid. et 27, 9. 29, 15. de Circeiis, quod pecuniam militesque Romanis negarant, senatusconsultum, *ibid.***

Circeienses moliantur defectionem, 6, 12. et 21.

Circense ludicrum, 44, 9.

Circensium ludorum crescens magnificentia, 44, 18.

Circus Apollinaris, 3, 63.

— Flaminius, 3, 54. 27, 21. in eo ara Neptuni, 28, 11.

— Maritimus apud Hernicos, 9, 42.

— Maximus, a Tarquinio Prisco ædificatus, 1, 35. foros in eo facit Tarquinius Superbus, 56. in eo factus fornix de manubiis, et fornici imposita signa aurata, 33, 27. signa in eo, cum columnis, quibus superstabant, evertit atrox tempestas, 40, 2.

in Circo carceres quando primum statuti, 8, 20. ova, 41, 32. in eo ludi per quadriduum facti, 30, 27. Circo inundato, ludi Apollinares extra portam Collinam parati, 30, 38.

Circha, 42, 15.

*Cirta, 29, 32. caput regni Syphacis, 30, 12. se dedit Masinissæ, *ibid.* eam Masinissæ donat Scipio, 44. obsessa, Epit. 64.*

Cistophori nummi, 37, 46. 39, 7.

Circumpadani campi, 21, 85.

Cirta, caput regni Syphacis, Romanis deditur, 30, 12.

Cisalpina Gallia, vid. Gallia, et Galli.

Cithæronis saltus, 31, 26.

Citium, Macedoniæ oppidum, 42, 51.

Citius, mons, 43, 23.

Civica corona, vid. Corona.

Cives novi censi, 8, 17.

Civium Romanorum in centurias distributio, 1, 43. numerus tempore Servii Tullii, 44.

Civile jus, in penetralibus pontificum repositum, C. Flavius Cn. filius, scriba, evulgat, 9, 46.

Civismarus, regulus Gallorum, cadit in prælio, 24, 42.

Civitas in duas partes discedit, 9, 46.

Civitatis forma mutatur, a consulibus ad decemviros translato imperio, 3, 33.

Cius, urbs, supditus eversa, 32, 38. et 34.

Clamor in prælio, 8, 16. et 38. 25, 21. et 41. 30, 34.

Clamor initio pugnae, index eventus, 4, 37.

Clampetia, in Bruttiiis, capitur a Romanis, 29, 38. 30, 19.

Clarigatio, 8, 14.

Classico milites ad concionem convocati, 7, 36. 8, 7. et 32.

Classis Achæorum, 35, 26.

— Attali, 32, 16.

— Græcorum, ad Italiæ litora appulsa, 10, 2.

— Nabidis, 35, 26.

— Punica, 21, 22. vastat Sardiniam, 27, 6. vincitur a Romana, 29. et 28, 4.

— Rhodiorum, 32, 16.

— Romanorum, 9, 30. et 38. classis die quadragesimo quinto, quam ex silvis materia detracta erat, in aquam deducitur, 33, 45. proficiscitur, duce Scipiope, in Africam, 29, 25. et 26.

Classibus pugnatum ad Fidenas, 4, 34.

Classium a Servio Tullio instituta distinctio, 1, 43. 4, 4.

*Clastidium, vicus, proditur Pœnis, 21, 48. fait horreum Pœnis, *ibid.* se dedit Romanis, 32, 29. incenditur, 31.*

*Claudia Quinta, matrona, ab sacerdotibus Idæam Matrem accipit, 29, 14. ejus pudicitia, *ibid.**

Claudia gens omnis, cur, et quando sordidata, 6, 20. majestatis Patrum propugnatrix, 41. inimica plebi, 9, 34.

Clandia tribus ab Ap. Claudio appellata, 2, 16.

Claudiana castra, 23, 31. 39. et 48. 25, 22.

Claudius historicus, 8, 19. 9, 5. 33, 10. annales Acilianos ex Græco in Latinum vertit, 25, 39. 35, 14.

Claudius Asellus pugnat cum Jubellio Taurea Campano, 23, 46. et 47.

Ap. Claudius, magna clientium comitatus manu, ab Regillo Roman transfu-

- git, 2, 16. iis datur civitas et trans Anienem ager, *ibid.* inter Patres legitur, *ibid.* consul, 21. in ejus consulatu turbæ, 28. *et seqq.* ejus sententia de dictatore creando, 29. *et* 30. auctor est dissolvendæ potestatis tribunitiæ per intercessionem, 44.
- Ap. Claudius consul, infectus plebi, 2, 56. atrox ejus certamen adversus tribunos de magistratibus plebeiis, tributis comitiis creandis, *ibid.* mittitur in Volscos, 58. exercitum nequidquam domare tentat, *ibid.* vinci volunt ejus milites, 59. in exercitum animadvertit, *ibid.* ei dies dicitur, 61. moritur. *ibid.*
- Ap. Claudius creatur decemvir, 8, 38. ejus ambitio, 35. violentia, 36. libido, 44. foro pellitur, 49. abdicat decemviratum, 54. ei dies dicitur, 56. ducitur in carcerem, 57. sibi necem consciscit, 58.
- Ap. Claudius, filius decemviri, tribunus militum, 4, 35. a collegis linquitur præfectus urbis, 36.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, avitum consilium de intercessoribus parandis refert, 4, 48. tribunus militum consulari potestate, 5, 1. ejus oratio pro hibernaculis ad Veios, 3. *et seqq.* ejus sententia de præda Veiorum, 20.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, dissuadet legem de consulatu plebeio, 6, 40. dictator, 7, 6. consul, in ipso apparatu belli moritur, 25.
- Ap. Claudius, censor, 9, 29. post abdicationem collegæ, solus censuram gerens, viam munit, et aquam in urbem ducit, *ibid.* eo auctore, Potitia gens sacra Herculis edocet servos publicos, et exstinguitur, *ibid.* ejus concertatio cum P. Sempronio, tribuno plebis, de censura, 33. *et* 34. fit consul, 42. dissuadet legem de pontificibus et auguribus plebeiis, 10, 7. interrex, 11. creatur consul iterum, 15. male rem gerit, 18. in medio pugnæ discrimine templum vovet Bellonæ, 19. vincit Samnites et Tuscos, *ibid.* prætor, 22. ejus res gestæ adversus Samnites, 31.
- Ap. Claudius Pulcher, tribunus militum, 22, 53. prætor, 23, 24. Siciliam sortitur, 30. legatos mittit ad Hieronymum, 24, 6. Romam ad petendum consulatum mittitur a Marcello, 39. consul, 25, 2. *et* 3. obsidet Capuam, 22. vulneratur, 26, 6. moritur sub deditionem Capuæ, 16.
- Ap. Claudius, tribunus militum, 32, 35. mittitur Romam, 36. legatus, 34, 50. ad præsidium Larissæ mittitur, 36, 10. ejus arte ab obsidione Larissæ deterretur Antiochus, *ibid.* præest parti castrorum in obsidione Heraclæ, 22. præmittitur ad occupanda juga Œtæ, 30. prætor, sortitur Tarentum, 38, 42. consul, 39, 23. cædit Ingaunos, Ligures, 32. vi Claudiana fratrem ad consulatum evehit, *ibid.* princeps legationis in Græciam, 33. ejus legationis gesta, 34—37. legatus missus ad Ætolos, 41, 30.
- Ap. Claudius Nero, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 42. *et* 43. 34, 10. legatus, 37, 55.
- Ap. Claudius Centho, ædilis curulis, 40, 59. prætor, 41, 22. cædit Celtiberos, 31. ovans ingreditur urbem, 38. legatus ad Thessalos eorum discordias componit, 42, 5. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 25. a consule Hostilio mittitur in Illyricum, 43, 11. cæditur ab Uscaensibus, 12.
- C. Claudius Ap. F. consul, 8, 15. petens decemviratum repulsam patitur, 35. ejus oratio ad Appium decemvirum, 40. orat populum pro Appio reo, 58. censet arma capienda adversus tribunos, 4, 6.
- C. Claudius Cicero, tribunus plebis, Romillio consuli diem dicit, 3, 31.
- C. Claudius Regillensis, dictator, *et*
- C. Claudius Hortator, magister equitum, vitio creati, abdicant se magistratu, 8, 15.
- C. Claudius Appii F. Centho, interrex, 22, 34. dictator, 25, 2.
- C. Claudius, flamen Dialis, 26, 23. quod exta perperam dederat, abiit flaminio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, graviter a Marcello consule increpitus, 24, 17. prætor, 25, 2. provinciam sortitur Suessulam, 3. ab Suessula excitur Capuam, 22. mittitur in Hispaniam, 26, 17. deluditur ab Asdrubale, *ibid.* legatus, 27, 14. consul, 34. cum Annibale non semel congreditur, 41. *et* 42. relicto Annibale, ad Asdrubalem properat, 43. ad milites orationem habet, 45. devicto Asdrubale, ad Annibalem revertitur, 50. caput Asdrubalis ante stationes hostium projici jubet, 51. redit ad urbem, 28, 9. equo triumphat sine militibus, *ibid.* censor, 29, 37. ejus intempestiva severitatis jactatio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, legatus ad Ptolemæum, 31, 2.
- C. Claudius Centho cum copiis mittitur ad auxilium Athenarum, a Macedonibus obsessarum, 31, 14.
- C. Claudius Ap. F. Pulcher, augur in

abii Maximi locum lectus, 33.
rator, 40, 37. consul in Istriam
ps discedit, 41, 12—14. exerci-
offendit, et Romam redit, *ibid.*

obsidet Nesartium, et capit,
striam pacat, *ibid.* legiones in
es transducit, 16. vincit Ligures,
riumphat, 17. ei in annum pro-
um imperium, 18. recipit Muti-
a Liguribus, 20. consularis, fit
us militum, 42, 49. creatur
, 43, 16. edictum ejus et col-
de delectu, *ibid.* reus ad popu-
ægre absolvitur, 18. censem
14, 16. 45, 15. legatus in Ma-
am, 45, 17. moritur, 44.

ius Asellus, prætor, 41, 26.

adius, Ap. Claudii decemviri
asserit Virginiam in servitu-
, 44. abit exsulatum, 58.

dus, tribunus plebis, 43, 16.

lius, dux in exercitu Marcii in
onia, 44, 3.

ius, præfectus socium, 27, 41.

ius cum parte copiarum mitti-
F. Quintio, 38, 29.

ius, tribunus militum de legione
la, cadit in prælio cum Boiis,

ius Pulcher, ædilis curulis, 38,
eatus prætor, sortitur jurisdic-
peregrinam, *ibid.* consul, 39,
amvir coloniae deducendæ, 40,

ius, tribunus plebis, 21, 63.

ius Flamen, prætor creatur, 27,
rtitur provinciam Tarentum,
prætor, 43. 28, 10.

lius Asellus, tribunus militum,
prætor creatus, sortitur Sar-
, 28, 10.

ius Asellus, ædilis plebis, 29, 11.

lius Nero, creatur prætor, 29,
titur Sardiniam, 13. consul, 30,
fricam provinciam cupit, 27.

is classem, tempestate vexatam,
Romam, 39.

lius Nero, prætor creatus, sor-
ardiniam, 40, 18.

lius Nero, prætor, 40, 59. sor-
urisdictionem peregrinam, 41,
datus Pisas in provinciam pro-
ar, 9. ei prorogatur imperium,
atus in Asiam, 42, 19. *et* 45.

ius Nero, prætor, 45, 14. Sici-
rtitur, 16.

Marcellus, *vid.* Marcellus.

fluvius, 44, 31.

vid. Atta Clausus.

ortarum urbis et arcis a præ-
lomoano reposcunt frustra En-
, 34, 37.

Clavibus portarum Arretii amissis Ro-
mani novas omnibus portis imponunt,
27, 24.

Clavus fixus dextro lateri ædis Jovis
Optimi Maximi, 7, 3. index numeri
annorum Volsiniis fuit, *ibid.* clavi
figendi solenne a consulibus ad dicta-
tores translatum, *ibid.* clavus ab dicta-
tore fixus pestilentiae sedandæ causa,
7, 3. 9, 28. in secutionibus, ad revo-
candas ad sanitatem civium mentes,
8, 18. clavi figendi causa dictator
dictus L. Manlius, 7, 3. et Cn. Quin-
tilius, 8, 18.

Clavorum in scandendo per abrupta
usus, 28, 20.

Clavi lati, *vid.* Lati clavi.

Clazomeniis immunitas concessa, 38,
39.

Cleomedon, legatus Philippi, 32, 21.

Cleomenes, primus tyrannus Lacedæ-
mone, 34, 26.

Cleon servorum dux, Epit. 56.

Cleonæ, oppidum, 38, 14. *et* 15. 34, 25.

Cleonæum agrum depopulantur copiae
Philippi, 38, 14.

Cleonymus, dux Lacedæmoniorum, clas-
sem appellit ad Italiæ litora, et Thu-
rias urbem capit, 10, 2. Patavinos
agros diripit, *ibid.* cæditur a Patavinis,
ibid.

Cleopatra, uxor Alexandri, Epiri regis,
8, 24.

Cleopatra, Ægypti regina, donatur a
Romanis palla picta cum amiculo pur-
pureo, 27, 4.

Cleopatra, Ægypti regina, legatos Ro-
mam mittit de Antiocho ex Græcia
pulso, 37, 3.

Cleopatra, soror Ptolemæorum Philome-
toris et Evergetæ, 44, 19. 45, 13. *vid.*
et Epit. 60.

Cleopatra ab Antonio amatur, Epit.
130. mortem sibi consciscit, 133.

Cleoptolemi Chalcidensis filiam ducit
Antiochus, 36, 11.

Clevas, dux Persei, 43, 23. *et* 25.

Clipeus, *vid.* Clypeus.

Clitæ, 44, 11.

Clitore, in Arcadia, datum legatis Ro-
manis concilium, 39, 35.

Clivus Capitolinus silice stratus, 41, 32.

Clivus Publicius, 27, 37. ad solum exu-
ritur, 30, 26.

—Virbius, vel Urbius, 1, 48.

Cloaca maxima, a Tarquinio Superbo
extracta, 1, 55. *vid.* *et* 5, 55.

Cloacina, 3, 48.

Clodius Licinius, rerum Romanarum
scriptor, 29, 22.

P. Clodius, Epit. 103. 107. *vid.* *et*
Claudius.

- Clœlia** virgo, una ex obsidibus, inter tela hostium Tiberim tranat, 2, 13. statua equestri donatur, *ibid.*
- Clœlii**, ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
- Gracch. Clœlius**, Æquorum dux, in Lavicanum agrum, inde in Tusculanum, populabundus venit, 3, 25. male habet Romanos legatos, *ibid.* a dictatore **L. Quintio Cincinnato** vincitur, et capitur, 28.
- Clœlius Tullus**, legatus Romanus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei in Rostris statua posita, *ibid.*
- P. Clœlius** tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- P. Clœlius Siculus** inauguratur rex sacrificus, 40, 42.
- Q. Clœlius**, consul, 2, 21.
- Q. Clœlius Siculus**, censor factus, 6, 31.
- T. Clœlius Siculus**, inter primos tribunus militum consulari potestate, 4, 7. triumvir colonias deducendæ, 11.
- Clondicus**, Bastarnarum dux, 40, 58.
- Clondicus**, regulus Gallorum, a Perseo delusus, 44, 26. *et* 27.
- Cluiliæ fossæ**, 1, 23. 2, 39.
- Cluilius**, dux Volscorum, Ardeam obsidet, 4, 9. vincitur a Romanis, 10.
- C. Cluilius Albæ** imperitat, 1, 22. ejus res gestæ, *ibid.* *et* 23. moritur, 23.
- Clunia**, Epit. 92.
- Clupea**, urbs, relinquitur a Romanis, 27, 29. 29, 32.
- Clusini**, a Gallis oppugnati, legatos a Romanis ad Gallos impetrant, 5, 35.
- Clusinorum** cum Gallis prælium, 36. cæduntur a Romanis, 10, 30, abietem in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
- Clusium**, Etruriæ oppidum, 5, 38.
- Clusium Camers**, 10, 25.
- Cluvia** urbs, capta a Samnitibus, recipitur a Romanis, 9, 31.
- Cluvia (Faucula)**, Campana mulier, quæ quondam corpore quæstum fecerat, captivis Romanis clam alimenta suppeditat, 26, 33. eidem bona et libertas restituuntur, 34.
- C. Cluvius**, legatus, 44, 40.
- C. Cluvius Saxula**, creatur prætor, 41, 22. prætor iterum, 33. sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 42, 1.
- Sp. Cluvius** creatur prætor, 42, 9. sortitur Sardiniam, 10.
- Clypea** inaurata, in fastigio ædis Jovis ab ædilibus posita, 35, 10. *vid.* *et* 35, 41. ærata, 38, 35.
- Clypeus Marcius**, 25, 39.
- argentens**, centum triginta octo pondo, cum imagine **Barcini Aadrubalis**, captus, *ibid.*
- Clypeis** olim Romani usi, postquam stipendiarii facti sunt, scuta pro clypeis fecere, 8, 8.
- usi Macedones**, 9, 19.
- Clypeati**, 33, 15. 44, 41.
- Clytus**, prætor Acarnanum, deficit a Romanis, 36, 11.
- Cnidus**, urbs Cariz, 37, 16.
- Cobulatus**, amnis, 38, 15.
- Hor. Cocles**, *vid.* **Horatius**.
- Codrio**, oppidum munitum, deditur Romanis, 31, 27.
- Cœla**, Eubœicus sinus, 31, 47.
- Cœla Thessaliæ**, 32, 4.
- Cœle Syria**, 33, 19. 42, 29. 45, 11.
- Cœletæ**, Thraciæ populi, 36, 40.
- Cœlius**, scriptor antiquus, 21, 38. 22, 31. 23, 6. 26, 11. 27, 27. 28, 46. 29, 27.
- L. Cœlius** legatus, Illyrico præest, 43, 23.
- Cœlius mons**, 2, 11. additur urbi Romæ, 1, 30. eam sedem Tullus regis capit, *ibid.* datur Albanis, 33.
- Cœlum** velut magno hiatu findi visum, *vid.* **Prodigium**.
- Cohors sexcentorum hominum**, 28, 45.
- Cohortes quadringenariæ**, 7, 7. 10, 40.
- Cohortes alares**, 10, 40.
- subsidiariæ**, 9, 27.
- Cohors cetrata**, 31, 36. 38, 46.
- Cohors exsulum Romanorum**, 2, 19.
- Cohortes Cumanæ**, 2, 14.
- Cohors Cremonensis**, 44, 40.
- Firmana**, *ibid.*
- Lucana**, 10, 33.
- Marrucina**, 44, 40.
- Marsorum**, 33, 36.
- Peligna**, 25, 14. 44, 40.
- Placentina**, 41, 5.
- Suessana**, 10, 33.
- Vestina**, 44, 40.
- Cohors puerorum regionum**, apud **Macedonas**, transit ad Romanos, 45, 6.
- Cohortibus**, quæ signa amiserant hordeum datum, 27, 13.
- Colcas**, regulus duodetriginta oppidorum Hispaniæ ulterioris, 28, 13. cum eo decem et septem oppida consurgunt adversus Romanos, 33, 21.
- Collatia Sabinis** ademta, 1, 38. formula deditionis, *ibid.*
- Collatinus**, *vid.* **Tarquininus**.
- Collegium mercatorum**, 2, 27.
- Collegium ad ludos Capitolinos** conditum, 5, 50. *et* 52.
- Collegium pontificum**, 4, 44. *vid.* **Pontifices**.
- Collina porta**, 2, 11. *et* 51. 3, 51. 7, 11. 26, 10. 41, 13. ad **Collinam portam**

es Vestales, stupri compertæ, defossæ, 8, 15. 22, 57.
 Adria, 27, 10.
 ernia, *ibid.*
 a in Æquis, 10, 1. 27, 9.
 emnæ, 1, 11.
 ium, 3, 1. 8, 14. 27, 38. 36, 3.
 rur, 8, 21.
 ileia, 39, 55. 40, 34.
 lea, 4, 11.
 minum, 27, 10.
 eventum, *ibid.*
 ionia, 37, 57.
 indusium, 27, 10.
 Iruttios, 34, 53.
 centum, 34, 45. 39, 28.
 es, 8, 16. 27, 9.
 scoli, 10, 3. *et* 13. 27, 9.
 steia, 43, 3.
 ium, 9, 28.
 trum novum, 36, 3.
 ceii, 1, 56. 6, 21. 27, 9.
 a, 2, 16. 27, 9.
 a, 27, 10.
 mona, 37, 46.
 ton, 34, 45.
 istumeria, 1, 11.
 enæ, 4, 17. *et* 30.
 mnum, 27, 10.
 gellæ, 8, 22.
 genæ, 36, 3.
 iviscæ, 40, 29.
 ramna, 9, 28. 27, 9.
 ici, 4, 47.
 ernum, 34, 45.
 a, 41, 17.
 xeria, 9, 26. 27, 10.
 aturnæ, 10, 21. 36, 3.
 tina, 39, 55.
 rnia, 10, 10. 27, 9.
 pete, 6, 21. 27, 9.
 rba, 2, 34. 7, 42. 27, 10.
 ia, 1, 33. 27, 38. 36, 3.
 ma, 39, 55.
 aurum, 39, 44.
 centia, 27, 10. 37, 46.
 netia, 2, 16.
 stie, 9, 28. 27, 10.
 lentia, 39, 44.
 teoli, 34, 45.
 rgi, 36, 3.
 ernum, 34, 45.
 icula, 27, 10.
 ricum, 6, 16. *et* 22. 7, 27.
 turnia, 39, 55.
 ia, 6, 30. 7, 42. 27, 9.
 nia, 1, 56. 2, 21. 8, 3. 27, 10.
 iussa, 10, 21. 36, 3.
 ontum, 34, 45. 39, 23.
 ra, 10, 1.
 oletium, 27, 10.
 essa, 9, 28. 27, 9.

Colonia Sutrium, 27, 9.
 — Tarracina, *vid.* Anxur, 36, 3.
 — Tempsa, 34, 45.
 — in Thurinum agrum, 34, 53.
 — Velitræ, 2, 31. *et* 34. 6, 21. 8, 3.
 — Venusia, 27, 10.
 — Vibo, 35, 40.
 — Vitellia, 5, 29.
 — Vulturum, 34, 45.
 Colonie Latinæ, 34, 53.
 Colonie duodecim abnuunt, se milites dare posse Romanis, 27, 9. aliæ in obsequio et fide manent, 10. rebellium coloniarum pœna, 29, 15.
 Coloni maritimi, sacrosanctam vacationem habentes, coguntur dare milites, præter Antiates et Ostienses, 27, 38. omnes coacti in classem, 36, 3.
 Colophon, oppidum, oppugnatur ab Antiocho, 37, 26. ejus situs, *ibid.*
 Colophonis, qui in Notio habitabant, immunitas concessa, 38, 39.
 Columen, loci nomen, 8, 23.
 Columna seneca insculptum fœdus cum Latinis, 2, 33.
 Columna aurea solida in templo Junonis Laciniae, 24, 3.
 Columna rostrata in Capitolio, bello Punico priore posita ab M. Fulvio consule, ad imum fulmine discussa, 42, 20.
 Columnæ Herculis, 21, 43. 23, 5.
 Columnæ politæ albo, 40, 51.
 Combolomarus, regulus Gallorum Troemorum, 38, 19.
 Combulteria, urbs, 23, 39. 24, 20.
 Come Macra, oppidum, 32, 13.
 Comensis ager, 33, 36.
 Cominium, a Carvilio captum, 10, 39. 40. *et* 43. diripitur et incenditur a militibus, 44.
 Cominium Ceritum, 25, 14.
 Cominius, præfectus turmae equitum, 41, 3. ejus audacia, *ibid.*
 L. Cominius, tribunus militum, 8, 30.
 Pontius Cominius, *vid.* Pontius.
 Post. Cominius, consul, 2, 18. iterum, 33.
 Comissandi mos a convivio, 40, 9.
 Comitia centuriata, 1, 60. iis creati consules, *ibid.* tribuni militum consulari potestate, 5, 52. prætor, 10, 22. proconsul, 26, 18. prodictator, 22, 8. iisdem perlatae leges 12 tabularum, 3, 34. *et* aliæ leges, 3, 55. 8, 12. iudicia perduellionis exercita, 6, 20. 26, 3. 43, 18. bellum iussum, 31, 7.
 Comitia centuriata habita in Campo Martio, 1, 44. 6, 20. 31, 7. *vid.* Centuria.
 Comitia curiata rem militarem continent, 5, 52. *vid.* *et* 9, 38. *vid.* Curia-

- Comitia tributa, 56. iis ut crearentur magistratus plebei, lex magna contentione perlata, *ibid.* et 57. ex iis Patres submoti, 60. iis quæ plebs iusserat, populum tenent, 3, 55. 8, 12. iis senatui potestas facta pacem cum Carthaginensibus faciendi, 30, 43. pax iussa cum Philippo 33, 25.
- Comitia ædilibus et tribunis plebis creandis, sola per quinquennium habitata, 6, 35.
- censoribus creandis, 7, 21.
 - consulibus, 1, 60. et *passim*.
 - curioni maximo creando, 27, 7.
 - decemviris creandis, 3, 33.
 - pontifici maximo creando, 25, 5.
 - prætoribus, 10, 22.
 - quæstoriis, 4, 54.
 - tribunis plebei creandis, 2, 33.
 - tribunis militum consulari potestate, 4, 6.
 - tribunis militum ad legiones, 7, 5.
- Comitia vitium de cælo turbat, 40, 42.
- Comitium, 6, 15. 34, 45. Comitium tectum, 27, 36.
- Commentarium Eumenis de apparatus belli a Perseo factis, 42, 6.
- Commentarii Numæ Pompilii, editi iussu Anci Marci, 1, 32.
- pontificum, 4, 3. 6, 1.
 - Servii Tullii, 1, 60.
- Compedes Græciæ, Demetriæ, Chalcis, Corinthus, 32, 37.
- Complega, oppidum Hispaniæ, 41, 3.
- Compsa, urbs, tradita Pœno, 23, 1. recepta a Romanis, 24, 20.
- Compsanus ager, in quo Jovis Vicilini templum, 24, 44.
- Comum, oppidum, capitur a Romanis 33, 36.
- Conciliabula, 25, 5. 39, 14.
- Conciliabula et nundinæ, 7, 15.
- Concilium Acarnanum, 33, 16.
- Achæorum, 28, 7. 32, 20.
 - Ætolorum, 31, 29. 33, 3. Panætolicum, 31, 32. 35, 32.
 - Arcadum, 32, 5.
 - Bœotorum, 33, 2.
 - Etruscorum, 5, 17.
 - Latinorum populorum, 7, 25. 8, 3.
 - Magnetum, 35, 31.
 - Pylaicum, 31, 32.
 - Thessalorum, 36, 8. 42, 38.
- Concio apud Græcos in theatro habita, 33, 28.
- Conciones seditiosæ tribunorum plebis, 4, 35. et *alibi passim*.
- Concordiæ ædes in area Vulcani, 9, 46. alia in arce, 22, 33.
- ara, 24, 22. area, 39, 56. 40, 19.
- Condylon, castellum inexpugnabile, 44, 6.
- Congentiatum, Epit. 61.
- Congii olei in ricos singulos dati, 25, 2.
- Conjurati, nondum milites, 45, 1. *vid.* et 22, 38.
- Conjuratio de regibus revocandis, 2, 3. et 4.
- in Hieronymum Syracusanum regem, *vid.* Hieronymus.
- Conjuraciones, 7, 38. 33, 36. 39, 8.
- Conjuratio Acarnanum, non reditura se ex bello, nisi victores, 26, 25.
- Connubium Romulus novo populo petit, 1, 9. de Patrum et plebis connubio lex, 4, 1. 3. et 4.
- Connubia Latinis populis et commercia ademta, 8, 14.
- extra fines suos interdicta Macedonibus, 45, 29.
- Conscripti Patres unde dicti, 2, 1.
- Consentia, urbs, capitur ab Alexandro Epiroensi, 8, 24. *vid.* et 23, 30. 29, 38. 30, 19.
- Consentini, populi in Bruttis, redeunt in fidem Romanorum, 25, 1.
- Consentinum agrum depopulantur Romani, 28, 11.
- Q. Considius, tribunus plebis, auctor legis agrariæ, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
- Consualia, 1, 9.
- Consulatus ortus ex domo Junia, 2, 5.
- initus Kalendis Sextilibus, 3, 6.
 - Idibus Decembribus 4, 37.
 - Idibus Martiis, 22, 1.
- ad Consulatum ex quæstura saltus, 32, 7. lex de ætate, ad consulatum et alios magistratus necessaria, 40, 44. lex, ne quis consulatum aliumve magistratum bis intra decem annos caperet, 7, 42. 10, 13.
- Consules primi Romæ creati, 1, 60.
- a Consulibus ad decemviros transfertur imperium, 3, 33.
- sublato decemviratu, reditur ad consules, 3, 54. et 55.
 - lex, a Canuleio lata, ut populo potestas esset, sive de plebe, sive de Patribus vellet, consules faciendi, 4, 1. sed resistentibus legi patriciis, eo decursum, ut tribuni militum pro consulibus crearentur, 6. et 7.
 - lex de consule uno plebeio perlata, 6, 35. et *seqq.*
 - primus e plebe consul L. Sextius, 6, 42. 7, 1.
- Consulem alterum ex Latia creari, petunt Latini, 8, 4. et 5. *vid.* et 23, 6.
- Consules ambo de plebe, 23, 31. *vid.* et 42, 9.
- Consules ordinarii et suffecti, 41, 22.
- primi consules omnia jura et insignia regis potestatis habuere, 2, 1.

us tantum consul in urbe fasces
at, *ibid.*
de provocatione a consulibus ad
lum, 2, 8. 3, 55. 10, 9.
bus minantur vincula tribuni
ni senatui dicto audientes sint,
magistratu se abdicare jussi,
8, 8.
est dicere dictatorem, 4, 81.
sine lictoribus ad dictatorem ve-
2, 11.
est, aut imperatoris, dedicare
lum, 9, 46. *vid. et* 2, 27.
ante L. Postumium Albinum
in re oneri sociis aut sumtui
nt, 42, 1.
bra, oppidum Etruscum, vi cap-
Romanis, 6, 4.
ia in Hispania, capta a Fulvio
o, 40, 38.
palus, 33, 29.
quando primum Romæ in pre-
se cœperit, 39, 6.
colonia, deficit ad Latinos, 2, 16.
es dat Romanis, 22. negat con-
is pecuniam et milites, 27, 9.
ium, oppidum, ab Antiocho op-
atur, 38, 20.
ager, 8, 19.
mons altissimus inter Callipolin
upactum, 36, 30. 37, 4.
Latii oppidum, capitur a Corio-
2, 39. expugnatur a Volscis, 3,
in Hispania citeriore oppidum
etanorum, 39, 42.
et Orsua, patruales fratres, de
ipatu civitatis ferro certant, 28,
insula et urbs, 26, 24. 31, 18.
44. 32, 6. 36, 26. *et* 42. 40,
2, 37. 44, 1. 45, 2.
is donantur lembi, de rege Gen-
pti, 45, 43.
us in Achaia, 27, 31. 31, 22.
gnatur, 32, 23. redditur Achæis,
4. *vid. et* 34, 50. diruitur, Epit. 52.
i arx et Isthmus, 45, 28.
iacus sinus, 26, 26.
ius ager vastatur a classe Roma-
7, 31.
ius sinus, 28, 7. *et* 8. 44, 1.
s, oppidum, obsident et capiunt
ani, 2, 33. adimit Romanis Co-
nus, 39.
nus, *vid.* Marcius.
ia, urbs, 38, 15.
a gens, 35, 10. 45, 41. tribus,
36.

Cornelia venefica, suomet ipsa epoto
medicamento, interit, 8, 18.
Cornelia, nupta Graccho, 38, 57.
Cornelius Barbatus, pontifex maximus,
9, 46.
A. Cornelius, quæstor, diem dicit M.
Volscio, 3, 24.
A. Cornelius, pontifex maximus, 4, 27.
A. Cornelius, tribunus militum consu-
lari potestate, 6, 36. iterum, 42.
A. Cornelius Arvina dictator creatur, 8,
33. prælio vincit Samnites, *ibid. et*
39. triumphat, *ibid.*
A. Cornelius Arvina, fecialis, Sp. Pos-
tunium et T. Veturium, ceterosque
sponsores pacis Caudinæ, dedit Sam-
nitibus, 9, 10.
A. Cornelius Cossus, tribunus militum,
occidit in prælio Lartem Tolumnium,
Veientium regem, 4, 19. spolia opima
regis interfecti in dictatoris triumpho
gerit, 20. super ea re disputatio Livii,
ibid. consul creatur, 30. tribunus mi-
litum consulari potestate, 31. magis-
ter equitum, *ibid.*
A. Cornelius Cossus, dictator, 6, 11.
adversus Volscos proficiscitur, 12.
eosque vincit, 13, M. Manlium, seditionem
molientem, in carcerem mittit,
16. triumphat, *ibid.*
A. Cornelius Cossus, magister equitum,
7, 19. iterum, 26. creatur consul, 28.
in Samnium proficiscitur, 32. ejus pe-
riculum, 34. vincit Samnites, 36.
triumphat, 38. primus arma Samnio
intulit, 10, 31.
A. Cornelius Mammula, prætor in
Sardinia, 28, 21. vovit ver sacrum, 33,
44.
A. Cornelius Mammula, prætor, 35, 24.
sortitur provinciam Bruttios, 26, 2.
prætor, 37, 2. *et* 4.
C. Cornelius, tribunus militum consu-
lari potestate, 6, 5.
C. Cornelius Lentulus, 32, 2.
C. Cornelius Cethegus, proconsul, vin-
cit Hispanos, 31, 49. absens creatur
ædilis curulis, 50. magno apparatu
facit ludos Romanos, 32, 7. creatur
consul, 27. proficiscitur in Galliam,
29. vincit Insubres, 30. ædem vovit
Nospitæ Junoni, *ibid.* triumphat, 33,
23. Amilcar ante ejus currum tra-
ductus, *ibid.* censor creatur, 34, 44.
ludis Romanis, loca senatoria secer-
nit a populo, *ibid.* lustrum condit,
35, 9.
C. Cornelius Cethegus, legatus in Afri-
cam, 34, 62.
Cn. Cornelius Blasio, prætor, 34, 42.
sortitur Siciliam, 43.

- Cn. Cornelius Cossus**, tribunus militum, consulari potestate, 4, 49. iterum, 61.
- Cn. Cornelius Cossus**, consul, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 58. iterum, 5, 10. Capenatem agrum vastat, 12. frater P. Licinii Calvi, *ibid.*
- Cn. Cornelius Dolabella** rex sacrorum inauguratur, 27, 36. ejus mors, 40, 42.
- Cn. Cornelius Lentulus**, tribunus militum, 22, 49. quæstor, æquo fere Marte pugnat cum Annibale, 25, 19. ædilis curulis, 29, 11. creatur consul, 30, 40. abit Africam provinciam, *ibid.* eo consule, pax cum Carthaginiensibus facta, 44. ei proconsuli imperium in Hispania esse plebs jubet, 31, 50. ex senatusconsulto ovans urbem ingreditur, 33, 27.
- Cn. Cornelius Merenda** creatur prætor, 34, 42. sortitur Sardiniam, 43.
- Cn. Cornelius Merula**, legatus in decem ad res Asiæ componendas, 37, 55.
- Cn. Cornelius Scipio Calvus**, consul, cum classe et exercitu, adversus Asdrubalem mittitur in Hispaniam, 21, 32. ibi prospere rem gerit, 60. *et* 61. *vid. et* 22, 19—21. fratre adjuncto, communi deinde cum eo simul animo consilioque bellum administrat, 22. utriusque res gestæ, 23, 26—29. 48. *et* 49. 24, 41. 42. 48. *et* 49. cum tertia parte veteris exercitus Cn. Scipio, Celtiberis adjunctis, cum Asdrubale Barcino bellum gerit, 25, 32. eum deserunt Celtiberi, 33. recedit, 35. tumulum occupat, 36. eum aggreduantur Pœni, *ibid.* occiditur, ejusque exercitus cæditur, *ibid.* de ejus morte variæ auctorum sententiæ, *ibid.* ex ejus morte luctus Romæ et in Hispania, *ibid.*
- Cn. Cornelius Scipio**, pontifex, 32, 7.
- Cn. Cornelius Scipio**, prætor, sortitur Galliam, 41, 8.
- Cn. sive L. Cornelius Scipio**, Africani filius, vix præturam, ope Cicereii competitoris, assecutus, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 41, 26. senatu ejicitur a censoribus, 32.
- Cn. Cornelius Scipio Hispallus**, prætor, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 40, 44. consul, 41, 18. in magistratu moritur, 20.
- L. Cornelius Caudinus**, ædilis curulis, 27, 21.
- L. Cornelius Dolabella**, duumvir navalis, 40, 42. *vid. et* 41, 5. contentio ejus cum pontifice maximo, 40, 42.
- L. Cornelius Lentulus**, consul, Samnitibus, si qua se moverent, oppositus, 8, 22. dicit comitiorum causa dictatorem in castris, 23. suadet ad Caudium ut a Pontio dictæ leges accipiantur, 9, 4.
- L. Cornelius Lentulus**, pontifex maximus, populum consulendum censet de vere sacro, 22, 10. moritur, 25, 2.
- L. Cornelius Lentulus**, decemvir sacrorum creatur, 25, 2. prætor sortitur Sardiniam, 41. legatus, 27, 14. moritur, 42. 10.
- L. Cornelius Lentulus**, Scipionis in Hispania successor, 28, 38. ejus res gestæ, 29, 2. *et* 3. ædilis curulis absens creatur, absens gerit honorem, 29, 11. ei prorogatur imperium in Hispania, 13. ex Hispania rediit, petit triumphum, 31, 20. ex senatusconsulto ovans urbem ingreditur, *ibid.* creatur consul, 49. *vid. et* 32, 7. 8. *et* 9.
- L. Cornelius Lentulus Romam** mittitur, nuncius victoriæ de Perseo, 44, 45, 45, 1.
- L. Cornelius Maluginensis**, consul, 3, 22. ejus res gestæ, *ibid. et* 23, 24. tuetur causam decemvirorum, in quibus frater ipsi erat, 40.
- L. Cornelius Merula**, prætor, 32, 7. sortitur jurisdictionem urbanam, 8, 26. triumvir coloniæ deducendæ, 34, 45. consul, 54. inducit exercitum in Boiorum agrum, 35, 4. eos vincit proelio, 5. postulat supplicationem et triumphum, 8. nihil impetrat, *ibid.*
- L. Cornelius Scipio**, interrex, 7, 21. consul, 23.
- L. Cornelius Scipio**, consul, *et* ejus res gestæ, 10, 11. *vid. et* 25, 26.
- L. Cornelius Scipio**, frater P. Cornelii Scipionis, oppugnat et capit opulentissimam urbem Oringin, 28, 8. nuncius receptæ Hispaniæ Romam a fratre mittitur, 4. *et* 17. *vid. et* 30. 38. creatur prætor, 34, 54. sortitur Siciliam, 55. consul, 36, 45. ei Græcia decreta, 37, 1. paludatus ab urbe proficiscitur, 4. ei nominantur ad quinque millia voluntariorum, *ibid.* accipit exercitum M'. Acilii Glabrionis, 7. ei, per Macedoniam et Thraciam eunti, omnia parat Philippus, *ibid.* trajicit Hellespontum, 33. sacrificat Ilii Minervæ, 37. pergit ad Antiochum, 38. ejus acies, 39. fundit et fugat Antiochum, 43. capit ejus castra, *ibid.* pacem dat Antiocho, 45. vult se appellari Asiaticum, 58. triumphat, 59.

- dissuadet legem de pecunia regis Antiochi, 38, 54. damnatur peculatus, 55. ejus statua extra portam Capenam, 56, jubetur in carcerem duci, 58, defenditur a Nasica, *ibid.* liberatur a Graccho, 60.
- petit censuram, 39, 40. ei ademptus equus, 44.
- L. Cornelius Scipio, Africani filius, *vid. supra* Cn. sive L. Cornelius Scipio.
- L. Cornelius Scipio, quæstor, obviam mittitur Prusiæ, 45, 44.
- M. Cornelius Cethegus, in L. Cornelii Lentuli pontificis maximi locum, pontifex creatur, 25, 2. habet comitia pontifici maximo creando, 5. prætor, sortitur Apuliam, 41. Siciliæ res administrat, 26, 21. censor creatur, quum nondum consul fuisset, 27, 11. lustrum condit, 36. creatur consul, 29, 11. ei Etruria provincia obvenit, 13. continet Etruriam in officio, 36. proconsul Magonem vincit, 30, 18. moritur, 38, 42.
- M. Cornelius C. F. C. N. Cethegus, legatus, 43, 1. triumvir colonis Aquileiam deducendis, 19.
- M. Cornelius Cossus consul creatur, 4, 51.
- M. Cornelius Maluginensis, decemvir, 3, 35. 40. *et* 41.
- M. Cornelius Maluginensis, consul, 4, 21.
- M. Cornelius Maluginensis, suffectus in locum demortui censoris, 5, 31. *vid. et* 9, 34. tribunus militum consulari potestate, 6, 36. iterum, 42.
- M. Cornelius Scipio Maluginensis creatur prætor, 41, 18. sortitus Hispaniam ulteriorem, provinciam ejurat, 19. notatur a censoribus, 32.
- M. Cornelius Mammula, legatus, 42, 6.
- P. Cornelius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 11.
- P. Cornelius, oræ maritimæ præfectus 9, 38.
- P. Cornelius Arvina consul creatur, 9, 42. censor, lustrum condit, 10, 47.
- P. Cornelius Asina, *vid.* P. Cornelius Scipio Asina.
- P. Cornelius Blasio, legatus, 43, 7. *vid. et* 45, 13.
- P. Cornelius Calussa, pontifex maximus creatus, quum sella curuli nondum sedisset, 25, 5.
- P. Cornelius Caudinus, 26, 48.
- P. Cornelius Cethegus ædilis curulis, 39, 7. creatur prætor, 32. utramque in urbe jurisdictionem habet, 38. *et* 39. creatur consul, et Ligures provinciam sortitur, 40, 18. exercitum in Ligures Apnanos inducit, 37. nullo bello gesto triumphat, 38. decemvir agro dividendo, 42, 4.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. iterum, 56. dictator, 57. vincit Volscos, castellumque ad lacum Fucinum expugnat, *ibid.* abdicat se magistratu, *ibid.* tertium tribunus militum consulari potestate, 58.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 5, 24. depopulatur Faliscum agrum, *ibid.*
- P. Cornelius Lentulus, prætor, 24, 9. Siciliam sortitur, 10. *et* 25, 6.
- P. Cornelius Lentulus prætor creatur, 29, 38. sortitur Sardiniam, 30, 1. inde naves cum commeatu transmittit in Africam, 23. *et* 36.
- P. Cornelius Lentulus, legatus in Græciam, 42, 37. *et* 47.
- P. Cornelius Lentulus, illustris juvenis, cum P. Licinio consule, tribunus militum, in Macedoniam proficiiscitur, 42, 49. ædilis curulis, 44, 18. legatus a Paulo Æmilio ad Persea, 45, 4.
- P. Cornelius Maluginensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. 5, 16.
- P. Cornelius Mammula, prætor, sortitur Siciliam, 40, 35.
- P. Cornelius Merenda, candidatus consularatus, 22, 35.
- P. Cornelius Rufinus, dictator vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.
- P. Cornelius Scapula consul creatur, 8, 22.
- P. Cornelius Scipio a dictatore Camillo magister equitum dicitur, 5, 19. tribunus militum consulari potestate creatur, 24. interrex creatur, 31. interrex iterum, 6, 1.
- P. Cornelius Scipio, primus ædilis curulis, 7, 1. magister equitum, 24.
- P. Cornelius Scipio, dictator, 9, 44.
- P. Cornelius Scipio Asina, interrex, 22, 34. omnes duces exercitusque tota ex Italia ad urbis præsidium revocandos censet, 26, 8.
- P. Cornelius Scipio, consul, 21, 6. venit Massiliam, 26. cum Annibale congregi in Gallia cupiens, eum assequi non potest, 32. repetit Genuam, *ibid.* festinat ad Padum, 39. movet castra ad Ticinum amnem, *ibid.* ejus ad milites adhortatio, 40. vulneratur in pugna equestri ad Ticinum, 46. recedit ultra Padum, 47. eum sequitur Annibal, *ibid.* recedit ad Trebiam, 48. dissentit a collega, pugnare cupiente, 52. *et* 53.
- classe advehitur in Hispaniam, 22, 22. fratri conjungitur, *ibid.* *vid.* Cn. Cornelius Scipio Calvus.
- duas partes exercitus adversus Ma-

- gonem ducit, 25, 32. lancea trajicitur pugnans, 34. ejus mors non magis Romæ, quam in Hispania, defleta, 36.
- P. Cornelius P. F. Scipio** patrem in pugna ad Ticinum præsentis periculo eripit, 21, 46. in pugna ad Cannas tribunus militum de legione secunda, 22, 53. conjurationem aliquot nobilium adolescentium de deserenda Italia disturbat, *ibid.*
- ante annos sit ædilis curulis, 25, 2.
- quatuor et viginti annos natus, creatur a populo proconsul in Hispaniam, 26, 18. ejus artes ad paranda sibi multitudinis obsequia, 19. milites adhortatur, 41. uno die Carthaginem novam capit, 42—46. bene habet obsides Hispanos, 49. sponsam Allucii servat pudice, sponsoque reddit, 50.
- res egregie gerit in Hispania, 27, 17. et 18. regium nomen, sibi ab Hispanis delatum abnuit, 19.
- novæ ejus in Hispania victoriæ, 23, 1—4. et 12—16. pellit Hispania Carthaginienses, *ibid.* ad Syphacem cum quinquaginta duabus trajicit, 17. eodem lecto apud Syphacem cum Asdrubale accumbens cœnat, 18. Asdrubalis de eo judicium, *ibid.* fœdere cum Syphace icto, redit in Hispaniam, *ibid.* sumit pœnas de Illiturgitanis, Castulonensibus, Astapensibus, 19—23. dum gravi morbo implicitus decumbit, seditio in castris ad Sucronem oritur, quam sanguine triginta quinque maxime noxiorum expiat, et placat, 24—29. Mandonium et Indibilem rebellantes vincit, 32—34. Masinissam, secum congressum, sibi et populo Romano conciliat, 35. Romam redit, et, tentata magis spe triumphi, quam petita pertinaciter, consul creatur, 38. Africa ei provincia destinatur, *ibid.* super ea re ejus et Fabii contrariæ orationes, 40—44. in Siciliam proficiscitur, 46.
- trecentos juvenes Romanos deligit, quos Siculorum totidem armis et equis ornat, 29, 1. res Siciliæ componit, *ibid.* Locros advehitur, atque ibi Q. Pleminius legatum relinquit, 7. et 8. hinc crimina in Scipionem, 19. rebus, non verbis, se purgat, 22. profectio ejus in Africam, 24—27. ejus res gestæ, 28, 29. et 33—35.
- victoriæ de Syphace et Asdrubale, 30, 3—9. oratio ejus ad Masinissam de Sophonisba, 14. cum Annibale in colloquium congreditur, 29—31. vincit Annibalem, 32—35. Carthaginem petit, 36. ad eum legati Carthaginienses, *ibid.* conditiones pacis a Scipione dictæ, 37. jubetur a populo pacem dare Carthaginiensibus, 43. cur non exitio Carthaginis bellum finierit, 44. Romam redit, triumphat, et Africani cognomen adsciscit, 45.
- creatur censor, 32, 7.
- parum ex dignitate populi Romani esse ducit, Annibalem pervicaci odio persequi, 33, 47.
- consul iterum, 34, 42. princeps senatus lectus, 44. legatus mittitur in Africam, 62.
- ejus cum Annibale colloquium, 35, 14.
- se legatum, cum fratre in Græciam iturum pollicetur, 37, 1. fornicem in Capitolio, cum signis septem auratis, duobus equis et marmorea duo labra ante fornicem, ponit; 3. ejus ad Prusiam, Bithyniæ regem, literæ, quibus eum ad concilia pacis revocat, 25. P. Cornelius Scipio, quia Salius erat, distinctus ab exercitu, 33. ejus filius apud Antiochum captivus, 34. Africani animum tentat legatus Antiochi, 36. responsum egregium Africani, *ibid.* ejus filium remittit Antiochus 37. respondet legatis Antiochi, iisque præscribit conditiones pacis, 45.
- princeps in senatu tertium legitur, 38, 28. accusatur a tribunis plebis, 50. se defendit sola commemoratione rerum gestarum, *ibid.* populum ab tribunis abducit secum in Capitolium, ad gratias Diis agendas pro egregie a se gesta republica, 51. in Literninum concedit, 52. citatus absens, non adest, *ibid.* Gracchi, tribuni plebis, decretum in gratiam Scipionis, *ibid.* Africani laudes, 53. mors, 54. de eo obscura historia, 56. ejus statua extra portam Capenam, *ibid.*
- quo anno mortuus? 39, 52.
- P. Cornelius Scipio**, filius Africani, augur cooptatur in locum Albinus, 40, 42.
- P. Cornelius Scipio Africanus**, filius naturalis L. Paulli, adoptione prioris Africani nepos, septimum decimum annum agens, in pugna, qua Persus victus est, effuse sequitur hostes, 44, 44.
- tribunus militum provocatorem barbarum occidit, Epit. 48. Cos. Epit. 50. triumphat de Carthagine, Epit. 52. mortuus in cubiculo inventus, Epit. 59.
- P. Cornelius Cn. F. Scipio**, adolescens, nondum quæstorius, Romæ judicatur vir bonorum optimus, 29, 14. obviam it Matri Deûm cum matronis, *ibid.* ad supplendum Venusinis colonorum numerum, triumvir creatur, 31, 49. ædilis curulis, 33, 25. prætor, 34, 42. sortitur Hispaniam ulteriorem, 48. in

- Hispania multa secunda proelia facit, 35, 1. proprætor, vincit Lusitanos, *ibid.* petens consulatum, repulsam patitur, 10. consul creatur, 24. perfert rogationem de indicendo regi Antiocho bello, 36, 1. sortitur Italiam provinciam, 2. proficiscitur in Boios, 37. cædit Boios, 38. se dedunt Boii, *ibid.* Boios agri parte fere dimidia mulctat, 39. triumphat de Boiis, 40. defendit L. Scipionem, 38, 58. petit censuram, 39, 40. triumvir Aquileiæ coloniae deducendæ, 55. 40, 34. nominatur patronus ab Hispanis citerioribus, 43, 2.
- P. Cornelius Scipio Nasica præsidium Macedonum ad Pythium iugo dejecit, 44, 35. ejus cum L. Æmilio Paulo colloquium, 36. mittitur Amphipolim, 46. Dalmatas domat, Epit. 48.
- P. Cornelius Sisenna, creatus prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 39, 45.
- P. Cornelius Sulla, prætor, 25, 2. sortitur jurisdictionem urbanam et peregrinam, 3. ludos Apollinares primus facit, 12. *vid.* et 15. 19. 22. et 41.
- P. Cornelius Sulla, prætor, 39, 6. sortitur Siciliam, 8.
- Ser. Cornelius, consul, 2, 41.
- Ser. Cornelius, flamen Quirinalis, pestilentia mortuus, 8, 32.
- Ser. Cornelius, consul, 10, 1.
- Ser. Cornelius, tribunus militum, 29, 2.
- Ser. Cornelius Lentulus, ædilis curulis, 28, 10.
- Ser. Cornelius Lentulus, legatus, 42, 37. prætor, 43, 13. sortitur Siciliam, 17.
- Ser. Cornelius Maluginensis tribunus militum consulari potestate, 5, 36. iterum, 6, 6. tertium, 18. quartum, 22. quintum, 27. sextum, 36. septimum, 38.
- Ser. Cornelius Maluginensis, magister equitum, 7, 9.
- Ser. Cornelius Sulla, prætor, sortitur Sardiniam, 41, 22. legatus in Macedoniam, 45, 17.
- Cornicen, *vid.* Æbutius, et Oppius.
- Cornicines et tibicines in centurias distributi a Servio, 1, 43.
- Corniculana captiva, qua natus Servius Tullius, 1, 39. 4, 3.
- Corniculis donati equites, 10, 44.
- Corniculum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38.
- Q. Cornificius, Epit. 123.
- Cornus urbs, Sardiniae caput, a T. Manlio occupatur, 28, 40.
- Corolamus, regulus Boiorum, cædit Romanos, 33, 36.
- Coronæ aureæ Jovi in Capitolium missæ, 2, 22. 3, 57. *vid.* et 4, 20. 7, 38. 32, 27. 36, 35. 38, 14. 43, 6. 44, 14. 45, 25. Coronis aureis donati milites, 7, 10. 26. et 37. 10, 44.
- Coronæ aureæ præferuntur in triumpho, 34, 52. 37, 58. et 59. 39, 5. 7. 29. et 42. 40, 16. 34. et 43. 45, 39.
- gestatæ a triumphantibus, 30, 15.
- in Coronam auream quindecim talenta oblata, 38, 14.
- Corona laurea, gestata sacrificantibus, 23, 11. 27, 37.
- civica, 6, 20. 10, 46.
- graminea obsidionalis, 7, 37.
- muralis, 6, 20. 10, 46.
- vallaris, 10, 46.
- Corona urbem oppugnare, aut capere, 7, 27. 23, 18. 43, 18.
- sub Corona venire, 2, 17. 4, 34. 9, 42.
- Coronatus populus ludos spectat, 10, 47. 25, 12.
- Coronatus ad omnia pulvinaria supplicat, 34, 55. 36, 37. 40, 37.
- Coronea, oppidum, 33, 29.
- Coronei, 42, 44. et 63. vexant Thebanos, 67. a Crasso consule crudeliter vexati, a senatu in integrum restituntur, 43, 4.
- Coroneum, vel Coronensem agrum depopulantur Romani, 36, 20.
- Corone, urbs, 39, 49.
- Corporibus humanis vesci Annibal docuit milites suos, 23, 5.
- Corragum, castellum, capitur, 31, 27.
- Corragus Macedo, 38, 13.
- Corragus, Eumenis præfectus, 42, 67.
- Corribilo, nobilis regulus Hispanus, vivus capitur, 35, 22.
- Corsica, insula, 22, 31. 30, 39.
- Corsi deficiunt, 40, 19. cæduntur ab M. Pinario, prætore, 34. dant obsides, *ibid.* vincuntur a C. Cicereio, prætore, 42, 7. iis pax data, et exacta ceræ ducena millia pondo, *ibid.* de iis triumphat in monte Albano C. Cicereius, 21.
- Cortona, urbs Etruriæ, 9, 37. *vid.* et 22, 4.
- Cortuosa, oppidum Etruscum, vi captum a Romanis, 6, 4.
- Corvus in M. Valerii, tribuni militum, singulari certamine cum Gallo pugnantis, consedit galea, 7, 26.
- Corvus nidum facit in æde Sospitæ Junonis, *vid.* Prodigium.
- Coryus, vel Corvinus, *vid.* M. Valerius.
- Corycus, urbs Ciliciæ, 33, 20.
- Corycus, portus Ioniæ, 36, 43. 37, 8.
- Corycum, promontorium, 37, 12. et 13.
- Corylenus, oppidum, 37, 21.
- Ces, ab Accio Navio augure novacula discissa, 1, 36.

- Cosani**, ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10. petunt ut colonorum numerus cogatur, 32, 2. frustra, *ibid.*
Cosa colonia aucta, 38, 24.
Cosanus portus, 22, 11. 30, 39.
Cosconius Samnites vincit, Epit. 75.
M. Cosconius, tribunus militum, cadit in proelio cum Magone Poeno, 80, 18.
Cossura, Epit. 89.
Costocus fugit cum Perseo, 44, 42.
Cotta, *vid.* Aurelius.
Cotto, nobilis Ba-tarna, 40, 57.
Cotton, urbs, oppugnatur, 37, 21.
Cotys, Seuthæ filius, Odrysarum rex favet Perseo, 42, 29. 51. 57. *et* 67.
Thrax genere solo, non moribus, 43, 4. *vid.* Bitis.
Cous, civitas, 37, 16.
Cranii, Cephalleniae populi, 38, 28.
Cranon, urbs Thessaliae, 36, 10. 42, 64. *et* 65.
Cranonius ager, 42, 64.
Crassus, *vid.* Licinius, *et* Papirius.
M. Crassus bellum adversus Spartacum gerit, Epit. 97. occiditur, Epit. 106. sub Crate necari, 1, 51. 4, 50.
Cratera aurea donum Apollini Delphos portata, 5, 25. *et* 28.
Craterus, 35, 26.
Creditori ne debitoris corpus obnoxium esset, lege cautum, 8, 28. *vid.* Aēs alienum, *et* Nexi.
Cremaste Larissa, 31, 46.
Cremera, fluvius, 2, 49.
Cremona colonia deducta, atque inde Gallorum iræ, 21, 25.
Cremonam obsident Galli, 31, 10. ad Cremonam a L. Furio vincuntur Galli, 21. Cremonae quod bello dirutum fuerat, restituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.
Cremonensium fides in Romanos, 27, 10. legati queruntur, agrum suum ab accolis Gallis incursari, ac vastari, 28. 11. queruntur inopiam colonorum, 37, 46.
Cremonensis cohors, 44, 40.
Cremonis jugum, 21, 38.
Crene, oppidum, 37, 21.
Crepitus æris ad territandos hostes, 26, 3. in defectu lunæ, *ibid.*
Creta pluit, *vid.* Prodigium.
Creta, insula, 34, 27. 37, 60.
Creteuses, 24, 30. 35, 28. *et* 29. 37, 39. *et* 40. periti Romano parum metuendi, 31, 39. captivos Romanos a Creteasibus frustra repetit Q. Fabius Labeo 37, 60. eorum dissidia, 41, 30. legatos Romanos mittunt, pollicentes sagittarios, 43, 9.
Creteuses sagittarii, 37, 41. 38, 21. 42, 33. 43, 9.
Creusa, mater Ascanii, 1, 3.
Creusa, Thespiensium emporium, 26, 21. 42, 56. 44, 1.
Crinibus matres stratae templa verrunt, 3, 7. 26, 9.
Crispinus, *vid.* Quintius.
Cristæ, 10, 39.
Cristæ elephantorum, 37, 40.
Cristatæ galeæ, 9, 40. 10, 38.
Crito Berræus, legatus Philippi ad Annibalem, 23, 39.
Critolaus Achæorum dux, Epit. 52.
Crixo servorum dux, Epit. 95.
Croton, urbs Græca, 1, 18. capitur, excepta arce, a Brutiis, 23, 30. *vid.* *et* 24, 2. *et* 3. 29, 36. Crotonem colonia civium Romanorum deducta, 34, 45.
Crotonienses deficient ad Pœnos post cladem ad Cannas, 22, 61. abeunt locros, 24, 3.
Crotoniensis ager, 29, 36. 30, 19.
Crustumium colonia deducta a Romulo, 1, 11. a Tarquinio Prisco capitur, 38.
Crustumina tribus, 42, 34.
Crustumini, populi, ad videndam Romam profiscuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, 11.
Crustumini montibus Allia fluvius defluit, 5, 37.
Crustuminus ager, 41, 13.
Cruci adfigunt transfugas suos Romani, 30, 43. *et* servos principes conjurationis, 33, 36.
Cuballum, Gallogræciæ castellum, 38, 18.
Cultus amœnior in femina suspectus, 4, 44.
Cumæ, 2, 9. 4, 44. 9, 19. 23, 36. 41, 20. Cumas missi ad frumentum comparandum, 2, 9. *et* 34. Cumis moritur Tarquinius, 31. Cumæ capiuntur a Campanis, 4, 44. Cumas it obsessum Annibal, 23, 36. defenduntur a Graccho, *ibid.* a Cumis recedit Annibal, 37.
Cumanis civitas sine suffragio data, 8, 14. Cumani unde originem trahant? 22. municipes, 23, 31. in Cumanos Campanorum molitiones, 35, 37. Cumanis permissum publice Latine loqui, eorumque præconibus jus datum vendendi Latine, 40, 42.
Cumanæ cohortes, 2, 14.
Cumanæ aquæ, 41, 20.
Cumanus ager vastatur ab Annibale, 24, 13.
Cuneus, 3, 10. 22, 47. Cuneus Macedonum, phalanx, 32, 17.
Cuneo pugnant Hispani, 39, 31.
Cuniculi in obsidione, 4, 23. 5, 19. *et*

21. 23. 18. 36. 35. cuniculis depre-
 hensis quomodo resistatur, 38, 7.
 Cupressæ simulacra Junonis, 27, 37.
 P. Curatius, tribunus plebis, accusat
 duos tribunos militum, 5, 11.
 Curia, pars populi. In Curias triginta
 populus a Romulo divisus, 1, 13.
 Curia Faucia, 9, 38. Curiata comi-
 tia, 5, 52. 6, 41. Curiata lex, 5, 46. 9,
 38.
 Curia, locus in quo senatus habetur.
 Curia Hostilia, 1, 30. 5, 55. 29,
 55.
 Curiatii, ex Albanis principibus in col-
 legium Patrum lecti, 1, 30.
 Curiatorum et Horatorum, trigemi-
 norum fratrum, certamen, 1, 24. *et*
 25. sepulchra Horatorum et Curi-
 atorum, *ibid.* Curiatorum spolia fixa
 eo loco, qui Pila Horatia appellatur,
 26.
 P. Curiatius, consul, 3, 32. decemvir
 legibus scribendis, 33.
 Curio maximus, 3, 7. 27, 8. primus ex
 plebe maximus Curio, C. Mamilius
 Vitulus, *ibid.*
 Curio, *vid.* Scribonius.
 C. Curio procos Dardanos domat, Epit.
 95.
 C. Curio legatus Cæsaris, a Juba cæsus,
 Epit. 110.
 M'. Curius, tribunus plebis, 32, 7.
 Currus. Ante currum triumphantis cap-
 tivi ducti, 6, 4. *vid.* Triumphus.
 C. Curtius, consul, 4, 1. capit parum
 recte tabernaculum, 7.
 M. Curtius, juvenis bello egregius, equo
 insidens, armatus se in voraginem
 immittit, 7, 6.
 Mett. Curtius, *vid.* Mettius.
 Curtius lacus, 1, 18. 7, 6.
 Curulis magistratus, 5, 41. *vid.* *et* Ma-
 gistratus.
 Curulis sella, 1, 8.
 Curules magistratus creari, toto quin-
 quennio non patiuntur, tribuni plebis,
 6, 86.
 Curules magistratus duos simul unus
 nec capere potest, nec gerere, 89, 39.
 Curules equi, 24, 18.
 Casibi, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
 Cutiliæ, 26, 11.
 Cutina, oppidum Vestinorum, capitur a
 Romanis, 8, 29.
 Cyatidem, arcem Samæorum, occupant
 Romani, 88, 29.
 Cyblosactes, *vid.* Seleucus.
 Cyclades, insulæ, 34, 26. 36, 43. 44, 28.
et 29. regio inter Cycladas est vento-
 sissima, fretis aliis majoribus, alias
 minoribus divisa, 36, 43.
 Cyliadas, prætor Achæorum, 27, 31.
 Philippi postulationem eludit, 31, 25.
 trahens res ad Philippum, expellitur
 31, 19. apud Philippum exsul, 82.
 Cydas, dux Gortyniorum Cretensium,
 jungit se Quintio, 33, 3.
 Cydas Cretensis, ex intimis Eumenis,
 44, 24. per eum tractatæ inter Eume-
 nem et Persea conditiones amicitiae,
 18.
 Cydoniatæ adversus Gortynios et Gnos-
 sios bellum gerunt, 37, 60. *vid.* *et*
 Epit. 98.
 Cylarabis, gymnasium trecentos passus ab
 Argis, 34, 26.
 Cyllene, 27, 32.
 Cyme, urbs, deficit ad Seleucum, 87,
 11.
 Cymæi, 38, 39.
 Cymines oppidi potiuntur Ætoli, 32, 18.
 Cynosarges, templum Herculis, incen-
 ditur a Philippo, 31, 24.
 Cynoscephalæ, tumuli, 38, 7. ibi magna
 pugna vincitur Philippus, 7—10. *vid.*
et 16. *et* 36, 8.
 Cynus, emporium Opuntiorum, 28, 6.
 Cypæra, urbs, capitur ab Antiocho, 36,
 10.
 Cyphara, 32, 13.
 Cyprius vicus Romæ, 1, 47.
 Cyprus, insula, 38, 41. Cyprum classe
 missa, Antiochus ea sibi cedi postu-
 lat, 45, 11. *vid.* *et* Epit. 59. 104.
 Cypsela, castellum, occupat Philippus,
 31, 16. *vid.* *et* 38, 40.
 Cyrenæ, urbs, 23, 10.
 Cyretiæ, urbs in Thessalia, capitur a
 Romanis, 31, 41. *vid.* *et* 36, 10. *et* 18.
et 42, 53.
 Cyrtæi funditores, 37, 40.
 Cyrtii, 42, 58.
 Cyrus, rex Persarum, 9, 17.
 Cyssus, portus Erythræorum, 36, 43.
 Cythnus, insula, 31, 15. *et* 45.
 Cyzicus, urbs, 41, 25. Epit. 95.

D.

- Dædala, castellum, 37, 22.
 Dahæ, populi, 36, 48.
 Dahæ, equites sagittarii, 37, 38. *et* 40.
 Dalmatæ pop. Epit. 47. 62. 131. 132.
 139.
 Dalmaticus, *vid.* L. Cæcilius Metellus.
 Damarata, Damaratus, *vid.* Demarata,
 Demaratus.
 Damasippus, *vid.* L. Junius Brutus.
 L. Damasippus, prætor, nobilitatem
 trucidat, Epit. 86.
 Damippus Lacedæmonius, missus ab Sy-
 racusanis ad Philippum regem, 25,
 23. capitur a Romanis, *ibid.* eum
 redimere studet Epicycles, *ibid.*

- Damiurgi, sive Demiurgi, Achaeorum magistratus, 32, 22. vid. et 38, 30.**
- Damius, praefectus classis Eumenis, 44. 28**
- Damocles, Argirus adolescens, in libertatem Argos vindicare volens, occiditur, 34, 25.**
- Damocritus, praetor Aetolorum, Philippo adversus Romanos favet, 31, 32 legatus mittitur ab Aetolis ad Nabin, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ejus ad T. Quintium superbum responsum, 33. vivus traditur Romanis, 36, 24. conjicitur in Lautumias, 37, 3. se transfigit gladio, 46.**
- Damoteles, legatus Aetolorum, 38, 8.**
- Dantheletas depopulantur Macedones, 39, 53. 40, 22.**
- Daorseis, populis Illyrici, immunitas data, 45, 26.**
- Daphne, 33, 49.**
- Darda, Epirotarum praetor, 29, 12.**
- Dardanum, urbs Asiae, 37. 9, 37. donatur libertate, 38, 39.**
- Dardani, 26, 25. 40, 30. populantur Macedoniam, 27, 38. iis infert bellum Philippus, 28, 8. pollicentur Romanis auxilia adversus Philippum, 31, 28. male mulctantur, 43. pugnant et cedunt confertim, *ibid.* ceduntur a Philippo, 33, 19. gens infestissima Macedoniae, 40, 57. bellum eos inter et Bastarnas, 41, 23.**
- Darius, rex Persarum, mulierum ac spadonum agmen trahens, praeda verius, quam hostis, 9, 17.**
- Darsa, urbs, 38, 15.**
- Dasius Altinius Arpinus, proditor, vincitur a Romanis, 24, 45. ejus familia comburitur ab Annibale, *ibid.***
- Dasius Brundusinus prodit Annibali Clastidium vicum, 21, 48.**
- Dasius, Salapiae princeps, favet Annibali, 26, 38. eum de proditione appellat Blasius, *ibid.***
- Dassarenses, populi, 45, 26. iidem, ut videtur, cum Dassaretiis, qui max sequuntur.**
- Dassaretii, populi, 27, 32. eorum fines populatur P. Sulpicius, 31, 33. Dassaretiorum Pirustis immunitas data, 45, 26.**
- Dassaretiorum vici, 27, 32. castella, 42, 36.**
- Daulis, urbs, 32, 18.**
- Debitoris corpus ne obnoxium esset creditori, lege cautum, 8, 28. vid. Aes alienum, et Nexi.**
- Deceates, Liguriae populi, 47, 29. victi, se fidei permittunt Romanorum, 31.**
- Decembribus Idibus consulatus initus, 4, 37. et census habitus, 44, 16.**
- Decemviri legibus scribendis sine provocatione creati, 3, 32.**
- decem tabulas legum ferunt, 3, 34.
- novi creantur, 3, 35. horum impotentia et crudelitas, 36. et 37. alterum annum privati imperium retinent, 38.
- senatum per praconem in curiam vocant, *ibid.*
- delectum habent, 3, 41.
- coguntur se magistratu abdicare, 3, 54.
- Claudio et Oppio in carcere mortuis, ceteri in exilium mittuntur, eorumque bona publicantur, 3, 58.
- Decemviri sacrorum, partim ex plebe, partim ex patriciis, 6, 37. et 42.**
- inspiciunt libros Sibyllinos, 7, 27. 21, 62 22, 1. 36. et 57. 25, 12. 31, 12. 34, 55. 35, 9. 41, 26.
- majoribus hostiis sacrificant, 22, 1.
- Graeco ritu sacra faciunt, 25, 12.
- supplicationem indicunt, 40, 37.
- coronati laurea praetextatique, sequuntur Virgines in sacrificio Junonis, 27, 37.
- verba praecunt in voto concipiendo, 41, 26.
- Decemviri agris inter veteranos milites dividendis creati, 31, 4.**
- Decemviris qui nocuisset, ejus caput Jovi sacrum, 3, 55.**
- Decidius Saxa, Epit. 127.**
- Decima praedae, vid. Praeda.**
- C. Decimius Flavus, tribunus militum, 27, 14. ejus insigne factum, *ibid.***
- C. Decimius Flavus, praetor creatur, 39. 32. sortitur jurisdictionem urbanam, 38. moritur, 39.**
- C. Decimius, legatus, 42, 35. praetor, 43, 18. sortitur jurisdictionem peregrinam, 17. legatus ad finiendum inter Antiochum et Ptolemæum reges bellum, 44, 19. ejus apud Rhodios moderatio, 45, 10.**
- L. Decimius, legatus, 42, 37. captarum pecuniarum ab regibus Illyriorum suspitione infamis, 45.**
- M. Decimius, legatus, 42, 19.**
- Num. Decimii Samnitis interventu restitutum proelium, 22, 24.**
- Decius Jubellius, tribunus militum, 28, 28.**
- Decius Magius, vid. Magius.**
- M. Decius, tribunus plebis, 9, 30.**
- P. Decius Mus, quinquevir mensarius creatus, 7, 21. tribunus militum, 34. eximit ingenti periculo Romanas legiones, *ibid.* et 35. 36. donis militariibus ornatus a consule, 37. duas a militibus coronas obsidionales accipit, *ibid.* consul, 8, 3. ejus somnium, 6. c]**

ti parum læta exta apparent, levovet pro populo Romano usque, *ibid.* in mediis hostibus, *ibid.* ejus corpus postero die in inter maximam hostium, coopertum telis, 10. ei funus T. Manlius, consul, *ibid.*

Mus, consul, 9, 28. et 29. le-
O. consul iterum, 41. ejus in res bene gestæ, *ibid.* magister, 44. censor, 46.

oratio pro lege, de augendo sacerdotam, 10, 7. et 8. pon-
eatur, 9. tertium consul, 14. gestæ, *ibid.* et 15. proconsul um exercitum expellit finibus, et urbes in Samnio capit, 17. 18. 20. quartum consul, 22. tentio cum Fabio collega de iis, 24. cum eo ad bellum pro-
r, 26. pro exercitu Romano se anibus devovet, 28. equum in concitans, interficitur, 29.

Subulo, triumvir deducendis am colonis, 43, 19.

, legatus, 45, 8.

duæ frumenti exactæ, 36, 2. 37, 2.

a porta castrorum, 3, 5, 10, 32. ias decem distributi centum post obitum Romuli, 1, 17.

as, sive descriptio equitum in a, 22, 38.

quitum, 4, 88.

exercitus, 26, 51. 29, 22. 35, 6.

templi consulis est, aut impe-
9, 45.

bs diripi non debet, 37, 32. *vid.*

umphati, ac venditi, 7, 27.

formula, 1, 37. 7, 81. *vid. et*

, Gallogræciæ regulus, Epit. 94. 2, 55. 3, 67. 4, 1. 31.

ditur, 4, 6. 6, 32.

ex toto passim populo habitus,

orum a Camillo habitus, ita ut s quoque in verba sua juratos aret, 6, 7.

vacationibus habitus, 7, 28.

ntariorum, 9, 10.

is generis hominum, 10, 21.

orum, 22, 57. 23, 14.

ororum, et judicatorum pe-
23, 14.

cultus habitus, 25, 5. 42, 32.

tu censorum edicta, 43, 16.

tibus, *vid. porro* 22, 37. et 39.

. 26, 35. 27, 38.

Delium, urbs Bœotiæ, 31, 45. et Apol-
linis templum, imminens mari, 35, 51.
ejus templi religio, *ibid.*

Delphi, umbilicus terrarum orbis, 38,
48. medius umbilicus Græciæ, 41, 28.

Delphos petit Æmilius Paullus, 45,
27.

Delphos missi regis Tarquinii liberi,
portenti causa, 1, 56. idem rursus
factum, durante Veiorum obsidione,
5, 15. et 16. *vid. et* 22, 57. 23, 11.

— legati, ad donum ex præda portan-
dum, missi, 5, 28. 28, 45.

Delphicum oraculum, *vid. Oraculum.*

Delubra Deorum, 8, 33. *vid. Ædes, et*
Templum.

Delus, insula, 33, 30. 36, 42. 44, 28.
45, 10. Delon aris insignibus et sta-
tnarum copia exornat Antiochus Epi-
phanes, 41, 25. ejus insulæ templique
sanctitas inviolatos præstat omnes, 44,
29.

Demarata, filia Hieronis, uxor Andrano-
dori, stimulat maritum ad retinendam
tyrannidem, 24, 22. occiditur, 25.

Demaratus Corinthius, Lucumonis pa-
ter, 1, 34.

Demetrias, urbs Thessaliæ ad mare, 27,
32. 28, 5. 7. et 8. 31, 24. 36, 20. 42,
67. 44, 12. 13. et 24. una e compedi-
bus Græciæ, 32, 37. occupatur ab
Ætolis, 35, 34. se dedit Philippo, 36,
33. *vid. et* 40, 24.

Demetriacus sinus, 28, 5.

Demetrium Phthiotidis, 28, 6.

Demetrium, portus Samothraciæ, 45, 6.

Demetrius Pharius, 20, 27. ejus impro-
bitate bellum cum Illyriis instaura-
tum, 57. strenue se defendit, 59. præ-
sens ejus in ancipiti discrimine consi-
lium, 61. et 62. ad Philippum profu-
git, 62. ad eum deposcendum legati
missi, 22, 33.

Demetrius, Philippi Macedoniæ regis
pater, 31, 28.

Demetrius, filius Philippi, 33, 13. obses
a patre datur Romanis, 30. antè cur-
rum triumphalem T. Quintii ducitur,
34, 52. patri redditur, 36, 35. remit-
titur a patre Romam ad purganda cri-
mina, 39, 35. defendit patrem, 47. in
ejus honorem senatus multa condonat
Philippo, *ibid.* redit in Macedoniam,
53. ejus cum Perseo fratre majore
comparatio, *ibid.* cum eodem discor-
diæ, *ibid.* prava Persei in Demetrium
consilia, 40, 5. Demetrius fit suspectus
Philippo, *ibid.* ludicri certaminis victor,
6. cum apud patrem accusat Perseus, 8.
Demetrius sese oratione defendit, 12.
meditatur fugam, 23. fictæ dolo Persei
ad eum perdendum T. Quintii literæ,

- ibid.* et 24. iterum accusatus a fratre, jussu patris interficitur, *ibid.* ejus innocentiam Philippus agnoscit, 54. et 55. et desiderio multum angitur, 56.
- Demetrius, Seleuci filius, obses Romæ, 41, 24.
- Demiurgi, *vid.* Damiurgi.
- Democrates, præfectus classis Tarentinæ, 26, 39. *vid.* et 27, 15. fortiter pugnans cadit, 16.
- Denarius, nummus, 8, 11. denarii quando primum Romæ cusi, 15, 6.
- Dentheletæ, *vid.* Dantheletæ.
- Desudaba, urbs Mædicæ, 44, 26.
- Desultorum, binos trahentium equos, dexteritas, 23, 29.
- Devovere licet consuli, dictatori, et prætori, non se, sed quem velit legionarium militem, 8, 10. si is non moritur, quid faciendum, *ibid.*
- Devovent se primores Romanorum, adventantibus Gallis, 5, 41. Decii, *vid.* *supra* Decius.
- Deuriopus, Pæoniæ regis, 39, 53.
- Dexagoridas, proditurus Romanis urbem Gythium, interficitur a Gorgopa, 34, 29.
- Dialis flamen, 1, 20. 26, 23. ei unam noctem extra urbem manere nefas, 5, 52. jure sacerdotii ingreditur senatum, 27, 8. jurare in leges non potest, 31, 50.
- Dialis apex, 6, 41.
- Diana Ephesia, 1, 45.
- Dianæ ædes vota, 39, 2. dedicata, 40, 52.
- lucus, 27, 4.
- templum in Aventino, 1, 45.
- Abydi, 31, 17.
- Heracleæ, 36, 22.
- Aulide, 45, 27.
- Dianæ insignis magnitudinis bos immolatur, 1, 45. lectisternium ponitur, 5, 13. 22, 10. festum per triduum agitur Syracusis, 25, 23.
- Dianæ Amarynthidis sacrum anniversarium Eretriæ, 35, 38.
- Dianæ, quam Tauropolon vocant, fanum Amphipoli, 44, 44.
- Dianium, 1, 48.
- Dicæarchi Plataënsis rogatio, 33, 2.
- Dicæarchus, 38, 10. Ætolorum legatus, mittitur ad Antiochum, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. eum sibi dedi postulat M'. Acilius Glabrio, consul, 36, 28.
- Dictator primus quis, non satis constat, 2, 18.
- sine provocatione, 2, 29. 3, 20.
- belli causa dictus, 4, 26. 7, 9. et 11.
- Dictator clavi figendi causa, 7, 3. 5, 18.
- comitiorum causa, 8, 23. 9, 7. 26, 2.
- feriarum constituendarum causa, 7, 28.
- questionibus exercendis, 9, 26.
- primus de plebe, 7, 17.
- consulem ad se venire jubet sine lictoribus, 22, 11.
- Dictatoris edictum pro numine observatum, 8, 34.
- Dictatori nefas equo uti sine permisso populi, 23, 14.
- cum magistro equitum æquatum imperium, 22, 26.
- Dictatori mulctam dictam quidam parum probabiliter scribere, 6, 38.
- a Dictatore provocatum ad populum, 8, 33.
- duo Dictatores tempore uno, 23, 22. et 23.
- Dictator sine magistro equitum, *ibid.*
- de Dictatore dicendo magna concertatio, 4, 56. 27, 5.
- Dictatura semestris, 3, 28. 9, 34.
- Dictynneum, locus prope Spartam, 34, 38.
- Didas, præfectus Pæoniæ, prodit Persæ arcana consilia Demetrii, 40, 23. occidit Demetrium, 24. *vid.* et 42, 51. et 58.
- Didius, Epit. 70.
- Dies Alliensis unde dictus, 6, 1.
- Dies comitiales, 3, 11.
- festi profestique, 5, 25. 34, 3.
- nefasti fastique facti a Numa Pompilio, 1, 19.
- religiosi, 6, 1.
- Dii cœlestes, inferi, 10, 28.
- Hospitales, 39, 51.
- Indigetes, 8, 9.
- Manes, 8, 6. et 9. 10, 28.
- Penates, 1, 1.
- præsides urbis Romæ, 3, 7.
- sociales, 3, 18.
- Dii non alii, nisi Romani, et more patrio, colendi, 4. 30. 35, 1.
- Deorum cultus ne mortis quidem metu desertus, 5, 46.
- Deorum evocandorum ex urbe hostili mos, 5, 21. e sede sua in aliam transferendorum ritus ac religio, 22.
- Deorum negligentia et contemptus ætate Livii, 3, 20. 10, 40.
- Diis templa in ipso discrimine vovendi mos, 10, 42. et *passim*.
- Sex. Digitius, socius navalis, post Carthaginem novam captam, certat de murali corona cum Q. Trebellio, 26, 48.
- Sex. Digitius, prætor, 34, 42. sortitur Hispaniam citeriorem, 43. parum scite aut fortunate rem gerit in ca-

spania, 35, 1. et 2. legatus

ius, legatus in Macedoniam,
ad frumentum classi exercitui-
mendum in Apuliam mittitur,
tribunus militum, 48, 18.

expugnat L. Æmilius, 20, 59.
9, 12.

, præfectus equitum gentis
um, 43, 24.

is Phrygiæ, 38, 15.

niceps Rhodiorum, 44, 23. et
itur Romanis, 45, 22.

, præfectus Philippi, fugit, 33,

, prætor Messeniorum, 39, 49.

, custos corporis Hieronymi,
conjurat, et sociis ad eum in-
dum aperit viam, 24, 7. Sy-
prætor creatur, 23.

princeps Ætolorum, occupat
adem, 35, 34.

præfectus Amphipolis, 44, 44.
, *ibid.*

Argivi campi, 26, 12.

Siciliæ tyrannus, per dolum
rotonis cepit, 24, 3. ejus vox, 22.
rus, legatus Attali, 32, 32.

, prætor Achæorum, leniter
ir a T. Quintio legato, 36,
nus in auxilium Attalo, Syros
ione Pergami abscedere cogit,
et 21. legatus mittitur Ro-
1, 32.

Athenas defendit adversus
um, 31, 24.

thenis, 31, 24.

ili in Philippum a Diis exau-
, 5.

militaris a T. Manlio sancita
guine, 8, 7. defensa a Papirio
, 34. et 35. jam inde ab ini-
s tradita per manus, 9, 17.

ordinum, venenum urbis Ro-
17.

1, 2.

asiles, 8, 9.

debantur dena millia gravis
45.

rupere imperium Romanum,
, 4. 39, 6.

is Macedoniæ, 26, 25. 33, 3.
44, 2. et 3. non magna, sed
egregie, et exornata publicis
multitudine statuarum, 44, 7.
ovis sortes, 8, 24.

vid. Cornelius. *vid.* et Epit.
, 121.

d proruendum vallum, 9, 37.
refringendæ portæ, 28, 3.

ppidum deditum Perseo, 42,
et 44, 2.

IV.

Dolopes pronunciantur liberi, 33, 34.
recipiuntur armis a Philippo, 36, 38.
deficiunt ad Ætolos, 38, 3. a Perseo,
Philippi filio, oppugnantur, 5. a Ma-
cedonibus devastantur, 8. totam gen-
tem sub jus judiciumque suum cogit
Perseus, 41, 27.

Dolopia, 32, 13. 36, 33. 38, 8. 39, 26.

Cn. Domitius, consul, 8, 17.

C. *sive potius* Cn. Domitius, Cn. F. Cal-
vinus, ædilis curulis, 10, 9.

Cn. Domitius Ahenobarbus, ædilis ple-
bis, 33, 42. creatur prætor, 34, 42.
sortitur jurisdictionem urbanam, 43.
creatur consul, 35, 10. et 20. ei se
dedunt Boii, 22. et 40. proconsul,
36, 37.

Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido ado-
lescens, in locum Q. Fulvii Flacci suf-
ficitur pontifex, 42, 28. legatus in
Macedoniam, 44, 18. rursum, 45, 17.
vid. Epit. 62. 89.

Dona militaria, *vid.* Miles.

— Legatis data, *vid.* Lautia, et Legatus.

Donuca, mons Thraciæ, 40, 58.

Dorimachus, princeps Ætolorum, 26, 24.

Doris, 28, 7. Doridis oppida, Tritonon
et Drymas, capit Philippus, *ibid.*

Doriscon, castellum, occupat Philippus,
31, 16.

Dorulacus, dux Boiorum, 34, 46.

Draudacum, castellum frequens in Pe-
nestia, 43, 21.

Drepanum. ab Drepanis atque Eryce de-
tractus Amilcar, 28, 41.

Dromades ante equitatum Antiochi, 37,
40.

Dromos, campus ad Lacedæmonem, 34, 27.

Druentia, amnis, 21, 31.

Drusus, *vid.* Claudius, et Livius.

Drymæ, oppidum Doridis, 28, 7.

Drymusa, insula, 38, 39.

Ducarius quidam, eques Insuber, C. Fla-
minium consulem lancea transfigit,
22, 6.

Cæso Duilius creatur decemvir, 3, 35.

Cæso Duilius, consul, 8, 16. triumvir co-
loniæ Ausonum Calæ deducendæ, *ibid.*

C. Duilius plebeius, tribunus militum
consulari potestate creatus, 5, 13.

C. Duilius, quinquevir mensarius crea-
tus, 7, 21.

M. Duilius, tribunus plebis, 2, 58. diem
dicit Ap. Claudio, 2, 61. plebi in cer-
taminibus decemviralibus non inutilis,
3, 52—54. iterum tribunus plebis
creatur in Aventino, 54. rogationem
pertulit de consulibus creandis cum
provocatione, *ibid.* ejus æquitas demit-
metum Patribus, 59. collegis, magis-
tratum continuare cupientibus, re-
sistit, 64.

M. Duilius, tribunus plebis, rogationem fert de unciario fœnore, 7, 16.
 Duodecim tabulæ, 3, 57. *vid.* Tabulæ.
 Duplicarii, 2, 59.
 Durnium, *sive potius* Burnium, oppidum, 44, 30.
 Duronia, urbs, 10, 39. expugnata a L. Papirio, consule, *ibid.*
 Duronia, mater P. Æbutii, 39, 9. filium Bacchis vult initiari, *ibid.*
 L. Duronius, creatus prætor, sortitur Apuliam, cui Istri adjecti, 40, 18.
 Duumviri judicant perduellionem, 1, 26. 6, 20.
 Duumviri sacris faciundis, librorum Sibyllinorum custodes, 3, 10 5, 13 dedicant ædem Martis, 6, 5. rogatio, ut pro duumviris sacris faciundis creentur decemviri, 6, 37.
 — ad ædem Junoni Monetæ faciendam, 7, 28.
 — navales, classis ornandæ reficiendæque causæ, 9, 30. 40, 18. *et* 26. 41, 5.
 Duces, ob male rem gestam rei, 2, 52. 5, 11. *et* 12. 26, 2. *et* 3.
 Ducum Romanorum, circa Alexandri Magni tempora præstantissimorum, enumeratio, 9, 17.
 — clarissimorum trium uno anno parum dignus splendore vitæ exitus, 39, 52.
 Ducibus validior res Romana, quam exercitu, 2, 39.
 Dymæ, 27, 31. 32, 21. 38, 29.
 Dymæi abeunt e concilio Achæorum, in quo societas cum Romanis adversus Philippum inibatur, 32, 22.
 Dymæus ager, 27, 31.
 Dymenses funditores, 38, 29.
 Dyrrhachium, 29, 12. 31, 27. 42, 48.
 Dyrrhachini, 42, 48. auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30. donantur lembis, de Gentio rege captis, 45, 43.

E.

Eburones pop. Epit. 106. 107.
 Ebusus insula direpta, 22, 20.
 Ecetra, 4, 61. 6, 31.
 Ecetranis Volscis datur ex senatusconsulto pax, et adimitur ager, 2, 25. desciscunt ad Æquos, 8, 4.
 Echecrates, pater Antigoni, 40, 54.
 Echedemus, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Echedemus, Atheniensis legatus, 37, 7.
 Echinus, oppidum, 32, 38. 34, 23.
 Eclipsis solis, 22, 1. 30, 2. *et* 38. 37, 4. 38, 36.
 Eclipsis lunæ prædicta a C. Sulpicio Callo, tribuno militum, 44, 37.

Edesca, clarus inter Hispanos dux, venit ad P. Scipionem, 27, 17.
 Edessa, urbs Macedoniae, 45, 29.
 Edictum dictatoris, 2, 30. 8, 34.
 — consulum, 2, 24. 8, 6.
 Egeria, Dea, cum qua nocturnos congressus simulat Numa Pompilius, 1, 19.
 Egerii nomen ab inopia inditum filio Aruntis, 1, 34. is Collatiæ in præsidio relinquitur, 38. ejus filius Tarquinius Collatinus, *vid.* Tarquinius.
 Gell. Egnatius, dux Samnitium, auctor belli adversus Romanos. 10, 12. Umbros vocat ad defectionem, et Gallos ingenti pretio sollicitat, 21. cadit in pugna, 29.
 Elæa, 37, 18. 38, 40. 44, 28.
 Elæon campus, 43, 23.
 Elæus, oppidum, 31, 16. 27, 9.
 Elatia, urbs Phocidis, 28, 7.
 Elatia Thessaliæ, 42, 54.
 Elei cum Achæis pugnant, 27, 31. 32. *et* 33. eos, Olympiorum sollemne iudicium parantes, aggredi vult Machidas, 28, 7. a Romanis adscripti fœderi, cum Philippo inito, 29, 12. veniunt Chalcidem ad Antiochum, auxilium petentes adversus Achæos, 36, 1. post fugam Antiochi Achæorum legatis lenè dant responsum, 31.
 Elæus ager vastatur a Philippo, 27, 31. *et* 32.
 Elephantum turbant suorum aciem, 27, 14.
 — quonam modo Rhodanum trajecti, 21, 28.
 — quonam modo per invia traducti, 44, 5.
 — in ludis Circensibus adhibiti, 44, 18.
 Elephantorum frontalia, et criste, et tergo impositæ turres, 37, 40.
 Elephantis quando primum Romani asi, 31, 36.
 Elephantos fabрили scalpro necare docuit Asdrubal, 27, 49.
 Eleusinem frustra tentat Philippus, 31, 25. et Philocles, unus ex Philippi prefectis, 26.
 Eleusis ad Alexandriam, 45, 12.
 Elicius Jupiter, *vid.* Jupiter.
 Elimea regio, 31, 40. 42, 53. 43, 23.
 Elimiotis, 45, 30.
 Elis, civitas, 27, 32. sentit cum Ætolis, 36, 31. Elin concilium indicit M. Fulvius consul, 38, 32.
 Elitovius, dux Cenomanorum, transcedit Alpes, 5, 35.
 Elva, *vid.* Æbutius.
 Elymæi, populi, 35, 43.
 Elymæi sagittarii, 37, 40.
 Emathia, 40, 3. 43, 9. 44, 44.
 Emporia, regio, 29, 25. *et* 33. 34, 62.

Emporiae, urbs Græca, oriunda a Phœcia, 28, 19. *vid. et* 28, 42.

Emporiarum situs, 34, 9.

Emporiis appulit classem Cn. Scipio, 21, 60.

Emporitani Hispani se dedunt Catoni consuli, 34, 16.

Emporium prope Placentiam, defensum a Romanis, 21, 57.

Emporium ad Tiberim, 35, 10. lapide stratum, stipitibusque septum, 41, 32.

Empulum, oppidum, captum a Romanis, 7, 18.

Enipeus, fluvius Macedoniæ, 44, 8. *et* 20.

Enna, urbs, a Romanis aut malo, aut necessario facinore retenta, 24, 39.

Q. Ennius. ejus de Q. Fabio Maximo dictum, 30, 26. statua extra portam Capenam, 38, 56.

Eordæa, 31, 39. *et* 40. Eordææ aditus, 33, 8. *vid. et* 42, 58.

Eordæi, populi, 45, 30.

Epanterii montani, cum quibus bellum gerunt Ingauni, 28, 46.

Ephesus, 1, 45. 33, 38. 36, 42. se dedit Romanis, 37, 45. adtribuitur Eumeni, 38, 39.

Epicadus occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.

Epicadus, præfectus peditum Parthiorum in castris Anicii, 44, 30.

Epicrates Rhodius, 37, 18. *et* 15.

Epicyles, missus ab Annibale cum Hipocrate fratre legatus ad Hieronymum, 24, 6. *et* 23. Syracusis prætores ambo creantur, 27. bellum inter Syracusanos et Romanos concitare nituntur, 29. Syracusanum exercitum sibi conciliant, 30. *et* 31. occupant Syracusas, 32. Romanis superbe respondent, 33. Epicyles præest custodiæ urbis, a Romanis obsessæ, 35. relinquit Syracusas, magna jam ex parte captas, 25, 27. trajicit in Africam, 26, 40.

Epicyles, cui Sindon cognomen, præfectus alterius Epicydis, interficitur Syracusis, 25, 28.

Epidaurus, urbs nobilis templo Æsculapii, 10, 47. 45, 28.

Epidius Marullus, Epit. 116.

Epipolæ, locus Syracusis, 25, 24.

Epirotæ. *vid.* Alexander, *et* Pyrrhus. de communi pace legatos ad Philippum mittunt, 29, 12. a Philippo adscripti foederi, cum Romanis inito, *ibid.* tentant pacem Philippum inter et Romanos frustra, 32, 10. non manent sincera fide in amicitia Romanorum, 36, 35. eorum legati ad M'. Acilium consulem, *ibid.* mittuntur Romam, *ibid.* septuaginta eorum urbe a Paullo

Æmilio diripiendæ dantur militibus, 45, 34.

Epirus, 8, 24. 29, 12. 31, 7. *et* 18.

Epiri fauces, 32, 16.

— montes, 32, 13.

Eposognatus, regulus Gallorum, 38, 18.

Epulones triumviri quando primum creati, 33, 42. iis, ut pontificibus, datum jus togæ prætextæ habendæ, *ibid. vid. et* 40, 42.

Epulum Jovis ludorum causa, 25, 2. 27, 36. 29, 38. 30, 39. 31, 4. 32, 7.

— ludorum causa, 33, 42.

— in quo toto foro strata triclinia, 39, 46.

Epulæ instructæ Romæ ante omnium domos, 3, 29. *vid. et* 25, 12.

— similiter et Beneventi, 24, 16.

— quando primum Romæ magno luxu apparatus, 39, 6.

Equestria spolia, 8, 7.

Equestris Fortunæ magnificum templum, 40, 40. 42, 3.

Equestris statua, 9, 43. *vid.* Statua.

Equitatus Annibalis melior equitatu Romanorum, 21, 47.

— post amissam aliam, quæ Salapiæ erat, numquam deinde superior, 26, 38.

— Ætolorum longe optimus in Græcia, 33, 7.

— Numidarum descriptus, 35, 11.

— Thessalorum, 9, 19.

Equites, *vid.* Centuriæ Equitum. e publico iis emti atque equi, 1, 45. quibus census equester erat, equus publicus nondum erat assignatus, equis suis merere incipiunt, 5, 7. iis stipendium assignatum, *ibid.* triplex, 12. institutum a Fabio Rullo censore, ut Idibus Quintilibus transveherentur, 9, 46. gestant annulos aureos, 23, 12. principes juventutis, seminarium senatus, 42, 61.

Equitibus, ignominie causa, adempti a censoribus equi publici, 24, 18. 27, 11. 29, 37. 39, 44.

Equites alarii, 35, 5. 40, 40.

— extraordinarii, 42, 58.

— Galli in castris Eumenis, 44, 13.

— legionarii, 35, 5. 40, 40.

— treceni in singulas legiones, 8, 8.

— loricati, quos cataphractos vocant, 35, 48. 37, 40.

— sagittarii, 37, 38.

— ex equis desiliunt, et restituunt pugnam, 3, 62. 4, 38.

— pedestrem pugnam committunt, 2, 20. 4, 24.

— detrahunt equis frenos, et per-rumpunt hostium agmen, 4, 33. 8, 30.

- Equites** sexcenti obsides dantur Samnitibus, 9, 5. liberantur, 15.
 — ob rem bene gestam corniculis armillisque argenteis donantur, 10, 44. et phaleris, catellis ac fibulis, 39, 31.
 — in equos suos velites singulos accipiunt, 26, 4.
 — in stationibus armati, frenatis equis, totum diem perstabant, 44, 33.
Equitibus quantum diviserint imperatores triumphantes, 34, 46. *et* 52, 36, 40.
 — colonis Bononiam deductis septuagena jugera, ceteris quinquagena data, 37, 57.
Equus publicus, 1, 43. 5, 7.
Equo uti non licet dictatori sine permissu populi, 23, 14.
Equi albi currum Camilli triumphantis trahunt, 5, 23.
Equos binos trahentium desultorum inos, 23, 29.
Equos phaleratos duos Masinissæ donant Romani, 30, 17. et regulis Gallorum, 43, 7.
Equulens Reate cum quinque pedibus natus. *vid.* Prodigium.
Eretria Thessaliæ, 32, 13. et quidem in agro Phthiotico, 33, 6.
Eretria Eubœæ oppugnatur, et capitur, 32, 16. libertatem a Romanis accipit, 33, 34.
Eretum, 3, 26. 29. 38. *et* 42. 26, 11. *et* 23.
Ergastulum, 2, 23. 7, 4.
Ergavia, *seu potius* Ergavica, nobilis et potens civitas Hispaniæ, deditur Romanis, 40, 50.
Ericinium, oppidum, 36, 13. 39, 25.
Erigonus, fluvius ex Illyrico per Pæoniam fluens, in Axium amnem editur, 31, 39. 39, 54.
Eritium, oppidum Thessaliæ, 36, 13.
Eriza, urbs, 38, 14.
Eropon, legatus Persei ad Eumenem, 44, 24. 27. *et* 28.
Eropos capit Lychnidum, 27, 32.
Erycina, urbs, *vid.* Eryx.
Erycinæ Veneri ædes vota, 22, 9. *et* 10. dedicata, 40, 34. *vid.* *et* Venus.
Erythræ Ætolorum prope Eupalium 28, 8.
Erythræ Ioniæ, 37, 27. Erythrarum promontorium, 44, 28.
Erythræa, 37, 12. 44, 28. Erythræa terra, 36, 45.
Erythrææ triremes, 37, 11.
Erythraei donantur agro, 38, 39.
Eryx, mons et oppidum, capitur ab Amilcare, 21, 10. *et* 41. 28, 41.
Esquilæ, 1, 44. 26, 10. in Esquilis cætus facit plebs, 2, 28.
Esquiliarius collis, 1, 48.
Esquilina porta, 2, 11. 3, 66. *et* 68. 26, 10. 33, 26. 41, 13. ad Esquilinam portam exercitus indictus, 6, 22.
Esquilina tribus, 45, 15. in eam conjecti libertini, *ibid.*
Esseda Gallorum, 10, 28.
Etesia, 37, 23.
Ethopia, urbs, 38, 2.
Etleva, uxor Gentii Illyriorum regis, captiva ducitur Romam, 44, 32.
Etovissa, urbs ad Iberum, 21, 22.
Etritus, amicus Platoris, occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.
Etruria vicina Romæ, 1, 23. *et* 30. perdomita a Q. Fabio, consule, 9, 41. rebellat, 10, 3. vastatur, 12. 30. *et* 37. meditatur defectionem, 27, 21. frenatur, 24.
Etruriæ concilia, 4, 23. 5, 17. 10, 16.
Etrusci obsident Romam, 2, 11. *vid.* Porsena. instaurant bellum, 44. improbant regem, a Veientibus creatum, 5, 1. movent bellum adversus Romanos, 6, 2. obsident et capiunt Sutrium, 3. cæduntur, et captivi sub hasta venundantur, 4. parant bellum, 7, 17. vincuntur, *ibid.* *et* 9, 35. *et seqq.* inducias annuas impetrant, 9, 41. rebellant, et vincunt Romanos, 10, 3. funduntur, iisque induciæ biennii dantur, 4. *et* 5. paciscuntur cum Gallis adversus Romanos, 10, 18. afficiuntur clade, 30. *vid.* *et* Tusci.
Etrusci, gens ante omnes alias dedita religionibus, 5, 1.
Etrusci haruspices, 5, 15.
 — vates ad publica prodigia adhibiti, 1, 56.
Etrusci campi fertiles, 22, 3.
Etruscum mare, 40, 41.
Etuta, filia Honuni, Dardanorum principis, uxor Gentii, regis Illyriorum, 44, 30.
Evander Arcas instituit in Palatino monte Lupercalæ sacrum, 1, 5. miraculo literarum inter rudes populos venerabilis, 7. Herculem Jove natum agnoscit et sacrum ei facit, *ibid.*
Evander Cretensis, dux auxiliorum, ad cædem Eumenis subornatur a Perseo, 42, 15. *et* 59. comes fugæ Persei, 44, 43. interficitur a Perseo, 45, 5.
Eubœa, insula, 27, 30. ejus urbes Romanis traditæ, 36, 21.
Eubœæ angustia, 31, 28. Coela, 47.
Eubœicarum civitatum conventus, 34, 51.
Eubœicus sinus, 31, 47.
Eubœicum talentum, *vid.* Talentum.
Eubulidam Chalcidensem sibi ab An-

dedi, postulant Romani, 37, 38.
 præfectus Pellæ, 44, 43.
 , præfectus Rhodiæ classis, vincit prælio navali Annibale. *vid. et* 44, 28.
 turris, 44, 8.
 Thebanus, civitatis princeps, is a Perseo, 42, 13. *et* 40.
 inter mare Alpesque incoluntur ab Henetis, 1, 1.
 n, 29, 12.
 m, oppidum, vastatur a Philo, 13.
 rex, Attali filius, 33, 30. *et* 34.
 ium fert T. Quintio, consuli, *et* 30.
 at Romanos ad bellum coniochum, 35, 13.
 rit cum tribus navibus C. præfecto classis Romanæ, 36, impugna navali fortis et fide- a, 44. dimittitur donum, 45.
 rit obviam Æmilio, 37, 14.
 ni caput Pergamum obside- seleuco, Antiochi filio, 18.
 est Romanis, in Asiam traji- us, 33. itemque in pugna ntiocho, 41. proficiscitur Ro- 5. ei datur senatus, 52. ejus ta, 53. quæ regiones et civi- nominatim datæ, 38, 39.
 egati de Philippo queruntur, um venit, et Perseum Roma- xectum facit, 42, 11. *et seqq.*
 em accusant Rhodii, frustra, eum percussores mittit Per- . adscendens Delphos lapidi- ruitur, *ibid.* sopitus vulnere , et Æginam transfertur, 16.
 rgamum, 18.
 fides dubia, 44, 13. *et* 20.
 licitat Persens, 24. ejus con- cum Perseo nundinatio, 25.
 ab eo missa ad Attalum fra- tercipiuntur a classe Mace- 28. Attalo, eunti Romam, t Stratum medicum, 45, 19.
 dux Persei, præest Thessa- 44, 32.
 prætor Thessalorum, 35, 39.
 rvus, bellum ciet in Sicilia, l.
 , 28, 8.
 , dux Cretensis, 36, 5.
 r, præfectus Persei, interfici- olopibus, 42, 41.
 r, dux alius Persei, 44, 13.
 s Ambraciam, obsessam a s, intrat, 38, 4.
 , principis Hypatæorum, in perfidia, 41, 30.
 alcidici descriptio, 28, 6. Eu-

ripi fretum, 31, 32.
 Euripi castellum oppugnat Antiochus, 35, 51.
 Euripus ad Cassandream, 44, 11.
 Euromum, 33, 30. quæ et Euromen- sium urbs, 32, 33. eorum oppida oc- cupant Mylassenses, 45, 25.
 Europa, 27, 29.
 Eurotas, amnis, 34, 28. 35, 29.
 Eurys, ventus, 25, 27.
 Euryalus, tumulus Syracusis, 25, 25.
 Eurydica, mater Gentii, Illyriorum re- gis, 44, 30.
 Eurylochus, princeps Magnetum, pro- fugit in Ætoliæ, 35, 31. *et* 32. re- vocatur, 34. sibi consciscit mortem, 36, 33.
 Eurymedon, amnis in Pamphylia, 33, 41. 37, 23.
 Eurymenæ, oppidum, 39, 25.
 Euthymidas princeps, Chalcide pulsus, frustra tentat patriam in potestatem Ætolorum redigere, 35, 37. *et* 38.
 Examen apum in arbore, prætorio im- minente, considet, *vid.* Prodigium.
 Execratio Atheniensium in Philippum, 31, 44.
 Exercitus Romani ordo et numerus descriptus, 8, 8. collatio cum Alex- andri Magni exercitu, 9, 19.
 Exercitus consularis, 7, 19.
 — voluntarius, 5, 7.
 — sine ulla vacationis venia scriptus, 8, 20.
 — tumultuarius, 8, 11.
 — navalis, 22, 11.
 — urbanus, *ibid.* *et* 27, 7.
 Exercitus numero copiarum insignes apud Romanos, nempe decem scrip- tæ legiones, 2, 30. 7, 25. armati 87200 in castris Romanis, quum pugnatum ad Cannas est, 22, 36. *vid.* Legio.
 Exercitus lustrati, 1, 44. 38, 12. 40, 6.
 Exercitus itineribus et mutatione lo- corum salubrior, 10, 25. in oppidis hibernare vetitus, 26, 21.
 Exercituum seditiones, 2, 32. 43. *et* 59. 3, 50. 4, 50. 7, 38—42. 28, 24. *et seqq.*
 in Exercitu Annibalis, misto ex colluvione omnium gentium, nulla seditio, 28, 12.
 Exodia, 7, 2.
 Expiatio fanorum, *vid.* Fanum.
 Exploratores Romanos inter Numidas- que certamen, 21, 26.
 Extæ læta prolationem finium, victori- am et triumphum portendunt, 31, 5.
 — cruda in mare porricit Scipio, 29, 27.
 — primo trunca et turpia, deinde ni- mis læta, 27, 26.
 — ad Extæ, sacrificio perpetrato, duo

angues, ex occulto adlapi, edere jecur. *vid.* Prodigium.

Extares ollæ, *sive* extar, *aut* extare, 25, 16.

Exsules occupant noctu Capitolium, 3, 15.

Exsules Lacedæmonii, 34, 26. reducuntur ab Achæis, 38, 30—34.

Exsules Hypatæi, 41, 30.

Exuvias non militum tantum, sed imperatorum, portat Annibalis exercitus, 30, 28.

F.

Fabia gens, 2, 45. bellum cum Veientibus suscipit privato sumtu, 48. sex et trecenti milites, omnes patricii, e gente Fabia, 49. a Veientibus cæsi omnes, uno tantum e stirpe relicto, 50.

Fabiæ sorores, M. Fabii Ambusti filiæ, 6, 34.

Fabius Pictor, auctor antiquissimus, 1, 44. *et* 55. 2, 40. 8, 30. 10, 37. 22, 7. *vid. infra* Q. Fabius Pictor.

C. Fabius, consul, jussu populi Tarquiniensibus bellum indicit, 7, 12. male contra Tarquinienses rem gerit, 15. creatur interrex, 17.

C. Fabius, magister equitum, 9, 23.

Cæso Fabius, quæstor, diem perduellionis dicit Sp. Cassio consuli, 2, 41. creatur consul, 42. iterum, 43. exercitus ejus non vult vincere, *ibid.* pugnam cum M. Fabio fratre, consule, restituit, 46. tertium consul, 48. gentis suæ orator ad senatum, *ibid.* et dux, proficiscitur ad bellum Veientum, 49.

Cæso Fabius Ambustus, quæstor, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 61. iterum, 5, 10. præest castris ad Veios, 12. tertium tribunus militum, 24.

C. Fabius Dorso per medios hostes (Gallos) in Quirinalem collem pergit, ibi sacra peragit, et in Capitolium ad suos redit, 5, 46.

L. Fabius, legatus a Scipione ad Carthaginienses, 30, 25.

M. Fabius, Cæsonis frater, consul, 2, 42. iterum, 43. adversus Veientes egregie rem gerit, 44—47. triumphum sibi decretum recusat, 47.

M. Fabius, pontifex maximus, præfatur carmen, quo primores Romanorum sese, adventantibus Gallis, pro patria devovent, 5, 41.

M. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. ejus filiæ duæ nuptæ, Ser. Sulpicio major, minor C. Licinio Stolori, 34. consilia

init cum genere et L. Sestio, de vi plebeis hominibus ad consulatum aperienda, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 36.

M. Fabius Ambustus, consul, 7, 11. ducit exercitum adversus Hernicos, 7, 11. ejus res gestæ, *ibid.* ovans urbem ingreditur, *ibid.* secundum consul, 17. a Faliscis fusus, restituit aciem, *ibid.* consul tertium, 18. dictator, 7, 22. pro filio, magistro equitum, adversus Papirium dictatorem contendit, 8, 33.

M. Fabius Ambustus, magister equitum, 8, 38.

M. *sive* Cæso Fabius, Fabii Rulli frater, 9, 36.

M. Fabius Buteo, sine magistro equitum dictator ad supplendum senatum dictus, 23, 22. senatu lecto, sese extemplo magistratu abdicat, 23.

M. Fabius Buteo, ædilis curulis, 30, 26. creatur prætor, sortitur Sardiniam, 40.

M. Fabius Dorso, consul creatus, 7, 28.

M. Fabius Vibulanus, consul, 4, 11. legatus, 17. 19. *et* 27. tribunus militum consulari potestate, 25.

Num. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 4, 58.

N. Fabius Buteo creatur prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam citeriorem, 42, 1. Massiliæ moritur, 4.

N. Fabius Vibulanus, consul, 4, 43. tribunus militum consulari potestate, 49. iterum, 57.

Q. Fabius, consul, 2, 41. iterum, 43. in prælio occiditur, 46.

Q. Fabius, is qui unus exstinctæ ad Cremeram genti superfuerat, consul creatur, 3, 1. iterum, 2. rem bene gerit adversus Æquos, *ibid.* populatur eorum agros, 3. præfectus urbis, resistit tribuno, legem de minuendo consulari imperio ferenti, 9. consul tertium, vincit Volcos, 22. Tusculanis fert auxilium, 28. legatus ad Æquos, 25. decemvir legibus scribendis, 36. ejus ingenium non tam gravum in malitia, quam in bono parum constans, 41. mittitur ad bellum in Sabinos, *ibid.* cum collegis exilii causa solum vertit, 58.

Q. Fabius, legatus ad Gallos, duces eorum occidit hasta, 5, 35. *et* 36. cum duobus fratribus creatur tribunus militum, *ibid.* ei dies dicta, 6, 1. moritur *ibid.*

Q. Fabius, uxoris T. Quintii Flamini sororis filius mittitur Romam, 32, 36.

Q. Fabius Ambustus, consul, 4, 52.

Q. Fabius Ambustus, magister equitum, 7, 28.

Q. Fabius Ambustus, dictator, 9, 7.

Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 24. et 26.

Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Galliam provinciam, 40, 18. ei prorogatur imperium, 36. creatur triumvir colonie deducende, 43. quinquevir, ut de finibus statueret, cognosceret, 45, 18.

Q. Fabius, Maximi filius, Gurgis aliquot matronas, stupri damnatas, mulctat pecunia, 10, 31. ædem Veneris curat faciendam, *ibid.* consul, 47.

Q. Fabius Labeo, quæstor urbanus, 33, 42. ei magnum certamen cum sacerdotibus propter tributum solvendum, *ibid.* creatur prætor, 37, 47. præest classi, 52. trajicit in Cretam, 60. ejus res in Asia gestæ, 38, 39. triumphat, 47. candidatus consulatus, nec semel repulsam passus, 39, 32. triumvir duabus coloniis deducendis, 44. consul, 45. pontifex, 40, 42.

Q. Fabius Maximus Rulianus, ædilis curulis, 8, 18. iterum secundum quosdam auctores, 10, 9. et 11.

magister equitum, 8, 29. adversus imperium L. Papirii dictatoris pugnat cum Samnitibus, et prospere rem gerit, 30. concremat arma hostilia, *ibid.* citatur a dictatore, 32. sese recipit ad triarios, qui eum dictatori eripiunt, *ibid.* fugit Romam, 33. noxæ dampnatus donatur populo, 35. vetatur quicquam pro magistratu agere, 36. creatur consul, 38.

interrex, 9, 7. dictator, 22. capit Saticulam, *ibid.* vincit Samnites, 23. iterum consul, 33. adversus Etruscos proficiscitur, eosque fundit, 35. et seqq. jussus a senatu, L. Papirium Cursorem, cui iustus privatim erat, dictatorem dicit, 38. ob egregie perdomitam Etruriam ei continuatur consulatus, 41. vincit Samnites et Umbros, *ibid.* ei prorogatur imperium, 42. censor omnem forensem turbam in quatuor urbanas tribus conjicit, 46. Maximi cognomen ei datur, *ibid.* ab eo institutum, ut equites Idibus Quintilibus transveherentur, *ibid.*

invitus consul quartum creatur, 10, 13. vincit Samnites, 14. consulatum recusat, 15. consul quintum, 22. ejus certamen cum P. Decio collega de provinciis, 24. egregia ejus in agro Sentinati victoria, 27. et 29. triumphat, 30.

Q. Fabius Maximus Verrucosus, legatus Carthaginem mittitur, 21, 18. prodicator creatur, 22, 8. libros Sibyllinos inspici postulat, idque pervincit, 9,

ejus consilia de bello gerendo, 11. pugnam detrectat, 12. ejus artes, *ibid.* magistrum equitum infestum sanis consiliis habet, *ibid.* et 14. ejus cunctatio et in castris et in urbe infamis, 15. ab Annibale deluditur, 16. et 17. sacrorum causa Romam vocatur, 18. inviolatum ab Annibale agrum suum vendit captivis redimendis, 23. eo absente, Minucias rem non improspere gerit, 24. ipsi æquatur magister equitum, 25. et 26. cui laboranti, et pepe jam victo, fert suppetias, 28. et 29. magister equitum sub ejus imperium auspiciumque sponte redit, 30. exacto semestri imperio, abdicat se dictatura, 31. ejus ad L. Æmilium Paullum consulem oratio, 39. ejus consilium post cladem Cannensem, 55.

creatur pontifex, 23, 21. dumvir ædibus dedicandis, 31. consul tertium, *ibid.* ejus res gestæ, 46—48.

ejus oratio de creandis consulibus quam præstantissimis, 24, 8. consul quartum creatur, 9. Casilinum oppugnat, 19. legatus filio consuli ad Succulam venit, 44.

Annibale ad Romam oppugnandam veniente censet abscedendum non esse a Capua, 26, 8.

consul quintum, 27, 7. Senatus princeps, 11. Marcellum per literas monet, ut quam acerrimo bello detineat Annibalem, 12. Manduria vi capta, obsidet Tarentum et capit, 15. Deos iratos Tarentinis jubet relinquere, 16.

Livium et Neronem, consules, sibi mutuo reconciliat, 27, 35. Scipioni, in Africam transcendere cupienti, adversatur, 28, 40. ejus oratio, *ibid.* et seqq.

truci oratione et sententia Scipionem impugnat, 29, 19.

moritur, 30, 26. ejus laudes, *ibid.*

Q. Fabius, filius præcedentis, prætor, 24, 9. sortitur Apuliam, 12. absens creatur consul, 43. patrem jubet descendere equo, 44. Alatinum Arpinum jubet vinciri, 45. capit Arpos, 46.

Q. Fabius, legatus ab M. Livio consule Romam ad senatum mittitur, 23, 9.

Q. Fabius, ægur in locum patris electus, 30, 26. moritur, 33, 42.

Q. Fabius, quæstor, 39, 29.

Q. Fabius Maximus, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 18.

Q. Fabius Maximus, filius L. Æmilii Paulli consulis, 44, 35. nuncius victoriae de Perseo mittitur Romam, 45, 46, 1. mittitur a patre ad Æginium

- et Agassas diripiendas, 27. et ad Illyrios depopulandos, 38.
- Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, cum Allobrogibus pugnat, Epit. 61.
- Q. Fabius Pictor Delphos ad oraculum mittitur, 22, 57. Delphis Romam redit, responsūque ex scripto recitat, 23, 11. *vid. supra* Fabius Pictor.
- Q. Fabius Pictor, flamen Quirinalis, creatur prætor, 37, 47. ei Sardinia provincia evenit, 50. prohibetur a pontifice maximo ire in provinciam, 51. moritur, 45, 44.
- Q. Fabius Vibulanus, consul, 4, 37. tribunus militum consulari potestate iterum, 49. *primus ejus tribunatus in Livio non reperitur: sed supplendus est ex Fastis Capitolinis et Diodoro, ad tertium ante annum, extremo Liviani libri IV. cap. 47. interrex, 51.*
- Fabraterni, populi, recipiuntur a Romanis in fidem, 8, 19.
- C. Fabricius, ad Pyrrhum missus, Epit. 13.
- C. Fabricius Luscinus, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 33, 42. et 43. legatus, 37, 4.
- Fabrūm centuriæ duæ in prima classe, 1, 43.
- Fæsulæ, 22, 3.
- Falarica, genus teli, 21, 8. 34, 14.
- Falcatæ quadrigæ, *vid. Quadrigæ.*
- Falerina tribus addita, 9, 20.
- Falerii, *vid. Falisci.*
- Falernus ager, 7, 26. 10, 20. et 21. 22, 13. dividitur, usque ad Vulturnum fluvium, plebi Romanæ, 8, 11.
- Falisci auxilio veniunt Veientibus et Fidenatibus, 4, 17. ad Veios, a Romanis obsessos, accedunt, 5, 8. adoriuntur castra Romanorum, *ibid. et* 13. vincuntur a Camillo, 19. eorum castra capiuntur, et urbs obsidetur, 26. magistri Faliscam juventutem prodentis supplicium, 27. Falisci dedunt se Romanis, *ibid.* rebellant, 7, 17. inducias quadraginta annorum impetrant, 22. iis bellum indicitur, 10, 45. pacem petentibus induciæ annuæ datæ, 46. eorum legati Romanos docent, Etruscos concilia de pace petenda habere, 10, 14.
- Faliscus ager, 10, 12. 26. et 27.
- Fames Romæ, 2, 34. 3, 32. tanta, ut multi ex plebe, capitibus obvolutis, se in Tiberim præcipitarint, 4, 12. *vid. et* 52. Capuæ, 25, 13.
- Fanum Æsculapii, tabulis pictis exornatum, 43, 6.
- Apollinis, et oraculum ad Hieran Comen, 38, 12. et 13.
- Dianæ, 1, 45.
- Feroniæ, 1, 30.
- Fanum Herculis, 40, 51.
- Palloris, 1, 27.
- Pavoris, *ibid.*
- Proserpinæ, 29, 18. expilatum a Pleninio, 29, 8. et 18. *vid. et* 31, 12. 32, 1.
- Quietis, 4, 41.
- Terminis, 1, 55.
- Voltumnæ, 4, 23. 25. et 61. 5, 17. 6, 2.
- Fanum quomodo differat ab æde, 10, 37.
- Fanorum expiatio in libris per duumviros quæsitæ, 5, 50.
- in Fanis omnibus, in quibus lectisternium majorem partem anni fieri solet, consules res divinas majoribus hostiis faciunt, 36, 1.
- Farris selibræ M. Manlio datæ, 5, 47.
- Fasces non ambo consules in urbe habent, 2, 1.
- populo submissi a P. Valerio, 2, 7.
- capti a Pœnis, ponuntur ante tribunal imperatoris, 25, 16.
- a multitudine concitata franguntur, 2, 55. 3, 49.
- Fasti dies facti a rege Numa, 1, 19.
- Fastos circa forum in albo proponit Flavius, ut, quando lege agi posset, sciretur, 9, 46.
- Fasti, in quos nomina consulum dictatorumque cum eorum rebus gestis referebantur, 9, 18.
- Fatales libri, *vid. Sibyllini, et Libri.*
- Fauces ad Antigoniam, 32, 5.
- Fauces Isthmi, 32, 21.
- Fauces Thessaliam ab Athamania dividentes, 32, 14.
- Fauces, quæ ferunt in Tempe, 33, 13.
- Faucia curia, 9, 38.
- Faucula Cluvia, *vid. Cluvia.*
- Fauni ædes, facta in Insula ex pecuniis multaticia, 33, 42. dedicata, 34, 53.
- Faventia, Epit. 88.
- Faveria, oppidum Istriæ, vi capitur a Romanis, 41, 15.
- Favonii venti, 37, 23.
- Faustulus, regii pecoris magister, Romuli et Remi servator et educator, 1, 4. et 5.
- Faustus, Sullæ filius, *vid. Cornelius.*
- Fax ingens arsit in cælo. *vid. Prodigium.*
- Facibus ardentibus armata multitudo, 4, 33.
- Facibus ardentibus anguibusque prælatis sacerdotes Tarquiniensium militem Romanum terrent, 7, 17.
- Februariæ Kalendæ, 37, 58.
- Fecenia Hispala, *vid. Hispala.*
- Fecialium cærimoniarum in sanciendo bello, 1, 24. 9, 5. in indicendo bello, 1, 32.
- Feciales mittuntur ad res repetendas,

- 4, 30. 7, 6. 9. 16. et 32. 8, 22. 9, 45. 10, 12.
- Feciales jubentur ire ad fœdus ferendum 30, 43.
- Fecialium collegium consultum de ratione indicendi belli, 31, 8. 36, 3.
- Felsina, oppidum, 33, 37.
- Fenectani campi, 8, 12.
- Feralia, 35, 7.
- Ferentinæ lucus, 1, 50. et 52. 7, 25.
- Ferentina aqua, 1, 51. Ferentinum caput, 2, 38.
- Ferentinum, oppidum, 4, 51. et 61. 7, 9. *vid. et* 10, 34. 32, 2.
- Ferentinati populo suæ leges redditæ, 9, 43. *vid. et* 34, 42.
- Ferentum, *sive* Forentum oppidum, 9, 20. Ferentani, *sive* Forentani vincuntur, 16.
- Feretrius Jupiter, *vid.* Jupiter.
- Feriæ per novem dies actæ, quod lapidibus pluisset, 1, 31.
- per triduum, 3, 5.
- Feriarum constituendarum causa dictator creatus, 7, 28.
- Feriæ Latinæ, 5, 17. et 19. 21, 63. 22, 1. 32, 1.
- ob terræ motum per dies duodequadraginta, 35, 40.
- valetudinis populi causa indictæ, 42, 2.
- Feroniæ fanum, 1, 30. lucus et templum, 26, 11. 27, 4. ædes in Capenate, 33, 26.
- Feroniæ donum a libertinis mulieribus datum, 22, 1.
- Ferrariæ et argentariæ in Hispania, 34, 21.
- Fescenninus versus, 7, 2.
- Festum Dianæ per triduum Syracusis, 25, 23.
- Fibulis donati equites, 39, 31.
- Ficana capta ab Anco, et inde cives traducti Romam, 1, 33.
- Ficulnea vetus a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Ficulnensis via, quæ postea Nomentana, 3, 52.
- Ficus Ruminalis, 1, 4. ad eam simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus lupæ posita, 10, 23.
- Fidei sollemne a Numa Pompilio institutum, 1, 21.
- in Fidem se permittentes, quo jure fuerint apud Romanos, 36, 28.
- Fidenæ, colonia Romanorum, 1, 27. 4, 17. deficiuntur ad Velentes, *ibid.* capiuntur, 4, 22. 33. et 34.
- Fidenates bellum inferunt Romanis, 1, 14. vincuntur, *ibid.* alterum cum Romanis bellum, 27. vincuntur, *ibid.* obsidentur, 2, 19. occidunt legatos Romanorum, 4, 17. populabundi decedunt in agrum Romanum, 21.
- vincuntur, multique sub corona venundantur, 33, 34.
- Fidentia, Epit. 88.
- Filo velatum fecialis caput, 1, 32.
- C. Fimbria L. Valerium Flaccum occidit, Epit. 82. ipse occiditur a servo suo, Epit. 83.
- Fimus bubulus pro lignis, 38, 18.
- Firmanorum fides in Romanos laudata, 27, 10.
- Firmana cohors, 44, 40.
- Flaccus, *vid.* Fulvius et Valerius.
- Flamen Dialis, *vid.* Dialis.
- Martis, 1, 20. 29, 11. 45, 15.
- Quirinalis, 1, 20. 5, 40. 24, 8. 37, 47. et 51.
- Flamines bigis, curru arcuato, ad Fidei sacrarium vehi jubet Numa, 1, 21.
- Flaminibus cura sacrorum demandata, 1, 33.
- Flaminum Vestaliumque hospitium, a Cæritibus religiose cultum, 7, 20.
- Flamines abesse a sacris non possunt, atque adeo in provinciam ire vetantur a pontifice maximo, 19, 53. 37, 51. *vid. et* 24, 8.
- L. Flamininus, 43, 11. *De ceteris Flamininis vid.* Quintius.
- Flaminus circus, 3, 54. 27, 21. 40, 52.
- Flaminia prata, 3, 54. et 63.
- via, 22, 11. 39, 2.
- C. Flaminius, censor, viam munit, et circum exstruit, 23, 23.
- iterum consul, 21, 57. clam in provinciam abit, et Arimini consulum init, 15. et 63. de eo querelæ Romanorum, 22, 1. ejus ferocia, 3. ad Trasimenum lacum circumventus ab Annibale, in prælio cadit, 4—6.
- C. Flaminius, quæstor, 26, 47. ædilis curulis, 33, 42. tritici decies centum millia binis æris populo dividit, *ibid.* creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam citeriorem, 55. in Hispania expugnat Litabrum oppidum, 35, 22. creatur consul, 38, 42. defendit M. Fulvium contra Ambracienses, 43. Friniates Ligures, pluribus secundis præliis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, 39, 2. domat Apuanos, *ibid.* viam a Bononia perducit Arretium, *ibid.* triumvir coloniarum Aquileiam deducendæ, 39, 55. 40, 34.
- Q. Flaminius creatur decemvir agro dividundo, 31, 4.
- Flamma circa caput Servii infantis dormientis, 1, 39.
- Flamma, a capite concionantis Marci emicans, 25, 39.
- Flamma, in proris navium prælata, arceat hostes, ne propius accedant, 37, 11.

- Flavius Lucanus**, prætor, 25, 16. pro-
dit Ti. Gracchum, *ibid.*
- C. Flavius Cn. F. scribe** humilique for-
tuna ortus, ædilis curulis, 9, 46.
certat adversus nobiles, *ibid.* jus ci-
vile, repositum in penetralibus pon-
tificum, evulgat, *ibid.* Fastos circa
forum in albo proponit, *ibid.* dedicat
ædem Concordiæ, *ibid.* curulem sel-
lam sibi adferri jubet, quoniam nobi-
lium nemo ei assurgeret, *ibid.*
- M. Flavius** dat viscerationem populo
in funere matris, 8, 22. tribunus
plebis, 37. fert ad populum, ut in
Tusculanos animadvertatur, *ibid.*
- M. Flavoleius**, centurio, 2, 45.
- Floronia**, virgo vestalis, stupri com-
perta, 22, 57.
- Flumen** manavit sanguine. *vid.* Prodi-
gium.
- Flumentana porta**, 6, 20. 35, 21.
- Fœderis feriendi ritus**, 1, 24.
- Fœderum tria genera**, 34, 57.
- de Fœderum jure inter Romanos Car-
thaginiensesque disceptatio**, 21, 19.
- Fœdus Romanorum cum Pœnis**, 30,
37. et 43.
— cum Ætolis, 26, 24. 38, 9.
— cum Philippo, 29, 11. 33, 30.
— cum Nabide, 34, 35.
— Antiocho, 38, 38.
— Philippi cum Annibale, 23, 33.
- Fœnus unciarium**, 7, 16. *vid.* et 7, 21.
semunciarium factum ex unciario,
7, 27.
- Fœnore obruti debitores**, 35, 7.
- Fœneratores mulctantur**, 7, 28. 10,
23. 35, 41. eorum improbitas, 8, 28.
- Fœneratores ex Sardinia fugantur**, 32,
27.
- Fons Herculis**, 22, 1.
- M. Fonteius** creatur prætor, 45, 44.
- P. Fonteius Balbus** creatur prætor,
44, 17. sortitur Hispaniam, *ibid.*
- P. Fonteius Capito**, prætor, 43, 11.
sortitur Sardiniam, 17.
- T. Fonteius**, legatus, 25, 34. 26, 17.
- T. Fonteius Capito** creatur prætor,
40, 59. sortitur Hispaniam ulterio-
rem, 41, 2. proconsul in Hispania
manere jubetur, 19.
- Fontinalis porta**, 35, 10.
- Forem ex æde Lunæ**, quæ in Aventino
est, raptam fert atrox tempestas, et
in posticis parietibus Cereris templi
adfigit, 40, 2.
- Fores Sulpicii**, tribuni militum, virga
percutit lictor, 6, 34.
- Fori in circo**, 1, 35. et 56.
- Fori publici**, 29, 37.
- Formiæ**, 35, 21.
- Formiana saxa**, 22, 16.
- Formianis civitas sine suffragio data**,
8, 14. tum longo post tempore suf-
fragii latio, 38, 26.
- Formianus ager**, 10, 31.
- Formianus mons**, 39, 44.
- Formix in Capitolio**, cum septem signis
auratis, et duobus equis, positus a
P. Cornelio Scipione Africano, 37, 3.
- Fornices duo de manubiis facti ab L.
Sertinio**, 33, 27.
- Fornices in Muro**, apti ad excurren-
dum, 36, 23.
- Fornicata via**, 22, 36.
- Fortunæ ædes Præneste**, 23, 19. Roma
intra portam Carmentalem incendio
absumitur, 24, 47. reficitur, 25, 7.
in foro Boario, 33, 27.
— Equestris, 40, 40. et 44. 42, 3. et 10.
- Fortis Fortunæ ædes**, 10, 46. 27, 11.
- Fortunæ muliebris templum**, 2, 40.
— Primigeniæ ædes in colle Quiri-
nali, 34, 53. 43, 15. *vid.* et 29, 36.
- Fortunæ in Algido supplicatio impe-
rata**, 21, 62.
- Foruli**, vicus, 26, 11.
- Forum Romæ**, 1, 12.
— ornatum scutis auratis Samni-
tium, 9, 40. inde initium fori or-
nandi ab ædilibus, *ibid.*
— medium specu vasto collapsum in
immensam altitudinem, 7, 6.
- circa Forum fastos in albo proponit C.
Flavius**, ut, quando lege agi posset,
sciretur, 9, 46.
- in Forum per viatorem accitæ matro-
næ veneficæ**, 8, 18.
- in Foro medio captivi et defectionis
auctores virgis cæsi et securi per-
cussi**, 7, 19. 9, 24. 28, 28.
- in Foro suggestum adornatum rostris
navium Antiatum, unde Rostra**, 8, 14.
- Forum Boarium**, 10, 23. 21, 62. 22,
57. 27, 37. 29, 37. 35, 40. in foro
Boario ante Fortunæ ædem fornix fac-
tus ab L. Sertinio, 33, 27.
— Olitorium, 21, 62. 40, 34. in foro
Olitorio ædes Junonis Sospitæ dedi-
cata, 34, 53.
— Piscatorium, 26, 27. 40, 51.
— extra portam Trigeminam, 40, 51.
- Forum quæstorium in castris**, 41, 6.
- M. Foslius**, tribunus militum consulari
potestate, 4, 25.
- M. Foslius Flaccinator** consul creatur, 9,
20. magister equitum, 26. iterum, 28.
- Fossa Cluvia**, 1, 23. 2, 39.
— Græca, 28, 46.
— Quiritium, opus Anci regis, 1, 38.
- Frater fratri**, etiam filium habenti, suc-
cedit in principatum apud Hispanos,
28, 21. item apud Numidas, 29, 29.
- Fregellæ**, colonia Romanorum, 8, 22.
occupatur a Samnitibus, 9, 12.
- Fregellana arx capitur a Samnitibus**, 9,
28. recipitur, *ibid.*

- Fregellanorum in Romanos fides, 27, 10. equitum fortitudo, 26. *et* 27.
- Fregellanus ager, 26, 9.
- Fregenæ, colonie, negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
- Frentani, populus, uno prælio debellatur, 9, 16. oratores mittunt Romam, petentes pacem, 45. iis fœdus datum, *ibid.*
- Frentanus ager, 27, 43.
- Fresilia, urbs, capitur a Romanis, 10, 8.
- Friniates Ligures C. Flaminius consul, pluribus præliis secundis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, 39, 2.
- Frontalia elephantorum, 37, 40.
- Fruentum ex Campania aliisque locis Romam advehitur, 2, 34. *et* 52.
- Fruentum quaternis æris populo vicitim descriptum, 30, 26. 31, 4. binis æris, 31, 50. 33, 42.
- Fruentum pro vectura nautis relictum, 30, 38.
- Fruentum duplex militi post victoriam, iterumque post triumphum, a L. Scipione datum, 37, 59.
- Fruenti duæ decumæ exactæ, 36, 2. 37, 2.
- Frusinas ager, 26, 9.
- Frusinates conjurantes damnantur tertia parte agri, 10, 1. capita conjunctionis, virgis cæsi, securi percutiuntur, *ibid.*
- Frusino, 27, 37.
- Fucinus lacus, 4, 57.
- Fuga impedita, dum dux milites a suis haberi jubet pro hostibus, 37, 43.
- C. Fulcinius, legatus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua publice in Rostris posita, *ibid.*
- Fulfulæ, urbs in Samnio, 24, 20.
- Fulmen aureum pondo quinquaginta donum Jovi factum, 22, 1.
- Fulmine ictus Romulus Silvius, 1, 3.
- Fulmine multi icti milites, 10, 31.
- Fulmine icta Spei ædes. *vid.* Prodigium.
- Fulvia, M. Antonii uxor, Epit. 125.
- Fulvius Flaccus, legatus, 22, 12.
- C. Fulvius, quæstor, Annibali traditur, 21, 59.
- C. Fulvius, legatus, 26, 14. *et* 33. 27, 8.
- C. Fulvius Curvus, ædilis plebeius, 10, 28.
- Cn. Fulvius, legatus, 10, 4. consul, 11. vincit Samnites, 12. triumphat, *ibid.* proprætor, 26. Etruriæ fines depopulatur, 27. vincit Etruscos, 30.
- Cn. Fulvius, prætor, 36, 45. sortitur jurisdictionem peregrinam, 37, 2.
- Cn. Fulvius Centumalus, ædilis curulis, 24, 43. prætor creatur, *ibid.* ei evenit provincia Suessula, 44. creatur consul, 25, 41, 26, 1. ei prorogatur imperium, 28. vincitur ab Annibale ad Herdoneam, et cum undecim tribunis cadit, 27, 1.
- Cn. Fulvius Flaccus, prætor, 25, 2. sortitur Apuliam, 3. prosperis rebus solutus ad socordiam, 20. ad Herdoneam vincitur ab Annibale, 21. ob exercitum in Apulia amissum ei dies dicta, 26, 2. primo pecunia, mox capite in eum anquiritur, 3. it Tarquinios in exilium, *ibid.*
- Cn. Fulvius movetur senatu a fratre censore, 41, 32.
- Cn. Fulvius Gillo, creatur prætor, 45, 14. sortitur Hispaniam citeriorem, 16.
- L. Fulvius consul creatur, 8, 38. magister equitum, 9, 21.
- M. Fulvius, secundum quosdam auctores, consul suffectus Ti. Minucio, 9, 44.
- M. Fulvius, tribunus militum, 10, 14.
- M. Fulvius, tribunus militum, occiditur in pugna, 27, 12.
- M. Fulvius, tribunus plebis, 32, 7.
- M. Fulvius, legatus, 43, 1.
- M. Fulvius Centumalus, prætor, 35, 10. 20. 23. *et* 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 20.
- M. Fulvius Flaccus, decemvir agro dividundo, 31, 4.
- M. Fulvius Flaccus, triumvir colonie deducendæ, 39, 44.
- M. Fulvius Flaccus, legatus in Macedoniam, 43, 13.
- M. Fulvius Nobilior, ædilis curulis, 33, 42.
- creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam ulteriorem, 55.
- Vaccæos, Vectones, et Celtiberos fundit fugatque, 35, 7.
- proconsul, multa prospere gerit, 22.
- ovans urbem ingreditur, 36, 21. *et* 39.
- creatur consul, 37, 47. ei provincia Ætolia evenit, 50.
- proficiscitur in Epirum, 38, 3. Ambraciam urbem oppugnat, 4—9. donatur corona aurea centum et quinquaginta pondo, *ibid.* perdomitis Ætolis, recipit Cephalleniam, 28. *et* 29. componit res Achæorum, 30. comitiorum causa proficiscitur Romam, 35. redit in provinciam, eique in annum prorogatum imperium, *ibid.* eum accusant Ambracienses, 43. defenditur a C. Flamini, *ibid.*
- ex Ætolia rediens, petit triumphum, 39, 4. M. Aburius, tribunus plebis, intercedit, *ibid.* Gracchi oratio pro M. Fulvio, 5. triumphat de Ætolis et Cephallenia, *ibid.* per dies decem, ludos, quos voverat Ætolico bello, facit, 22. censuram petit, 40.

- creatur triumvir coloniis deducendis, 44.
 censor, 40, 45. reconciliatur cum M. Æmilio collega, 46. ejus opera publica, 51. lustrum condit, 41, 2.
M. Fulvius Nobilior, tribunus militum, mensibus suis dimittit legionem: obque id factum in Hispaniam relegatur, 40, 41.
M. Fulvius Nobilior, tribunus plebis, 42, 32.
M. Fulvius Prætinus, consul, 10, 9.
Q. Fulvius, ædilis curulis, 30, 39.
Q. Fulvius, tribunus plebis, 32, 28.
Q. Fulvius, legatus, 32, 36.
Q. Fulvius M. F. triumvir epulo cooptatur, 40, 42.
Q. Fulvius Flaccus pontifex, 23, 21. prætor, 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 30. prætor resectus cum jurisdictione urbana, 24, 9. magister equitum, 25, 2. tertium consul, *ibid.* pontificatum maximum petens, repulsam patitur, 5. Hannonis castra oppugnat, eaque capit, 13. et 14. ei prorogatum imperium, 26, 1. Capuam obsidet, 4. Romam euntem Annibalem sequitur, 8. et 9. ingreditur Romam cum exercitu, 10. virgis cædi et securi percussus jubet senatores Campanos, 15. accusatur a Campanis, 27. et 33. dictator dicitur, 27, 5. iis comitiis, quæ habebat ipse, creatur consul quartum, 6. ejus senescit fama, 20. ei prorogatur in annum imperium, 22. iterum, 35.
Q. Fulvius Flaccus, ædilis plebis, 38, 35. creatur prætor, et sortitur Sardiniam, 42. legatus Æmilii Paulli, 40, 27. consul, 37. bellum gerit cum Apuanis Liguribus, 41.
Q. Fulvius Flaccus, ædilis curulis designatus, petit præturam, impetrassetque, nisi senatus comitia sustulisset, 39, 39. fit prætor, 56. sortitur Hispaniam citeriorem, 40, 1. Urbicam, oppidum, capit, 16. ejus res gestæ adversus Celtiberos, 30. et 33. rursum vincit Celtiberos, 39. et 40. ædem Fortunæ Equestri et lulos Jovi vovet, *ibid.* pontifex cooptatur, 40, 42. creatur consul, quum extra urbem triumphii causa esset, 43. de Celtiberis triumphat, *ibid.* ejus ludi, 45. creatur censor, 41, 32. fratrem germanum et consortem senatu movet, *ibid.* ejus opera publica, *ibid.* ædem Fortunæ Equestris enixo studio facit, et ex æde Junonis Laciniae marmoreas tegulas detrahit, 42, 3. ædem Fortunæ Equestris dedicat, 10. laqueo sibi gulam frangit, 28.
Q. Fulvius Nobilior, triumvir coloniæ deducendæ, 39, 44.
Q. Fulvius Gillo, legatus Scipionis, 30, 21. prætor, 31, 4. sortitur Siciliam, 6.
 Fundanis populis civitas sine suffragio data, 8, 14. sociant se Privernatibus bello Romanos lacescentibus, 19. orant veniam, *ibid.* iis datur latio suffragii, 38, 36.
M. Fundanius, tribunus plebis ad plebem fert de lege Oppia abroganda, 34, 1.
M. Fundanius Fundulus, ædilis plebeius, aliquot matronas probri accusat, 25, 2.
 Fundis ædes Jovis, 41, 32.
 Fundæ prævalidæ descriptio, 38, 29.
 Funditores in exercitu Pyrrhi, 27, 38, 36, 18.
 — Achæi, eorumque in bello maximum momentum, 38, 29.
 — Baleares, eorumque peritia, 28, 37. *vid. et* 21, 21.
 — Cyrtæi, 37, 40.
 Funebres laudationes, 2, 47. et 61. matronis concessæ, 5, 50.
 Funebres laudes vitiant historiam, 8, 40.
 Funebres ludi, 28, 21. *vid.* Ludi.
 Funus prosecutis mulsum datum, 38, 55.
 in Funus Menenii, collati a populo sextantes, 2, 33. in Valerii consulis, quadrantes, 3, 18.
 Funera Romanorum ducum curata ab Annibale, 22, 52. 25, 17. 27, 28.
 Furcæ Caudinæ, *vid.* Caudium.
 Furie genti fato quodam data Gallica bella, 31, 48.
 Furii et Fusii iidem, 3, 4.
 Furius, legatus, frater Sp. Furi consulis, ab Æquis cæditur, 3, 5.
 Agr. Furius, consul, 3, 66. collegæ summam imperii concedens, ab eo vicissim honoratur, 70.
 Agr. Furius, tribunus militum consulari potestate, 5, 32. adversus Salpinates bellum gerit, *ibid.*
 C. Furius damorix navalis, 41, 5. legatus, 43, 11.
 C. Furius Aculeo, quæstor L. Scipionis, damnatur, 38, 55.
 C. Furius Pacilus, consul, 4, 12. censor, probavit villam publicam in campo Martio, 22. Mamercum Æmilium, qui censuram ad unius anni et sex mensium spatium redegerat, ærarium facit, 24. *vid. et* 9, 33. tribunus militum consulari potestate, 4, 31.
 C. Furius Pacilus consul creatur, 4, 52.
 L. Furius, consul, resistit agrariæ legi, 2, 54. post consulatum fit reus ad populum, *ibid.* tribunus, qui eum accusabat, mortuus domi inventus, *ibid.*
 L. Furius, tribunus militum consulari potestate cum Camillo, 6, 22. ejus temeraria adversus collegam proter-

- via, 23. pugna initio improspera; et corrigendæ culpæ studium, 24. moderatio in eum Camilli, 25.
- L. Furius**, tribunus plebis, 9, 42.
- L. Furius Bibaculus**, quæstor, in prælio ad Cannas occisus, 22, 49.
- L. Furius Camillus**, dictator, reddit Patribus possessionem pristinam consulatus, 7, 24. ob id meritum consul creatur, *ibid.* collega mortuo, solus rempublicam et bellum Gallicum administrat, 25. vincit Gallos, 26. adversus Græcos ad oram maritimam profectus, nullam memorabilem rem gerit, *ibid.* dictator in pugna adversus Auruncos, vovet ædem Junoni Monetræ, 28.
- L. Furius Camillus**, consul, 8, 13. capit Pedum oppidum, *ibid.* triumphat, *ibid.* statua equestri ei in foro posita, *ibid.* ejus oratio ad senatum de Latinis populis, *ibid.* consul iterum, 29.
- L. Furius Medullinus**. (*In hoc nomine tanti errores implicant apud Livium, ut haud facile ad liquidum perducere possit. Nec tanti est. Itaque apponemus notam eorum locorum, in quibus L. Furius Medullinus aliquem magistratum gessisse dicitur, licet non omnia in unum hominem convenient, et sint in duos tresve dispertienda, ut constat ex Sigonio ad 4, 44.*)
- L. Furius Medullinus**, tribunus militum consulari potestate, 4, 25. et 35. iterum, 44. creatur consul, 51. consul iterum, 54. et 61. tribunus militum consulari potestate, quam jam functus eo honore esset, 57. tertium, 5, 14. quartum, 16. quintum, 24. sextum, 26. septimum, 32.
- L. Furius Purpureo**, tribunus militum, 27, 2. prætor, 31, 4. sortitur Galliam, 6. et 10. Gallos vincit, 21. petit triumphum, 47. de ea re variæ in senatu sententiæ, 48. triumphat, 49. creatur consul, 38, 24. per tribum Sappiniam in Boios venit, 37. populatur agrum Boiorum, *ibid.* ædes ab eo votæ, 34, 53. 35, 41. legatus, 37, 36. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44. et 45. *vid. et* 54. magna contentione censuram petit, 39, 40. legatus in Galliam Transalpinam mittitur, 54.
- L. Furius Purpureo**, legatus ad concilium Ætolorum, 31, 29. ejus oratio, 31.
- L. Furius Philus**, creatur prætor, 42, 28. sortitur Sardiniam, 31. pontifex moritur, 43, 13.
- M. Furius** defendit in senatu M. Aurelium, quem accusabant legati Philippi, 40, 42.
- M. Furius**, legatus, 31, 21.
- M. Furius Camillus**, tribunus militum consulari potestate, 5, 1. iterum, 10. contra Faliscos proficiscitur, 12. tertium tribunus militum consulari potestate, 14. a Capena ingentes prædas agit, *ibid.* interrex, 17. dictator, 19. ludos magnos ex senatûsconsulto vovet, *ibid.* vincit Faliscos, *ibid.* cuniculum in arcem Veiorum agit, *ibid.* Veios capit, 21. ejus precatio, *ibid.* curru equis albis juncto triumphans urbem ingreditur, 23. resistit legi de transmigrando Veios, 25. religionem injicit de decima prædæ Veientanæ, *ibid.* tribunus militum consulari potestate quartum, 26. Faliscum ludî magistrum, puerorum proditorem, remittit Falerios, 27. invehitur in plebem, 29. senatum incitat adversus legem, 30. creatur interrex, 31. ei ab L. Apuleio, trib. pl. dies dicta, 32. abit in exsilium, et absens quindecim millibus gravis æris damnatur, *ibid.* concitat Ardeates ad opprimendos Gallos populatores, 44. et 45. revocatur, et dictator dicitur, 46. cæsis Gallis triumphat, 49. diligentissimus religionem cultor, 50. prohibet migrari Veios, habetque super ea re ad populum orationem, 51. et seqq.
- interrex, 6, 1. dictator tertium, 2. capit Volscorum castra, *ibid.* recipit Sutrium, ab Etruscis captum, 3. triumphat, 4. tribunus militum consulari potestate quintum, 6. ei regimen omnium rerum collegæ permittunt, *ibid.* ejus res gestæ, 7—10. in eum Manlii Capitolini livor, 11. fit tribunus militum consulari potestate sextum, 18. septimum, 22. ejus moderatio in collegam, et victoria de hostibus, 23—25. dictator quartum creatur, 38. certamen inter eum et tribunos plebis, *ibid.* se abdicat magistratu, *ibid.* dictator quintum creatus, 42. victis Gallis, triumphat, *ibid.* discordias inter ordines sedat, *ibid.* ejus mors et laudes, 7, 1.
- M. Furius Crassipes**, coloniae deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid. et* 35, 40. prætor creatus, sortitur Galliam, 38, 42. insontibus Cenomanis arma adempta reddere jubetur a senatu, et provincia decedere, 39, 8. prætor iterum, 41, 33. sortitur Siciliam, 42, 1.
- M. Furius Luscus**, adilis plebis, 39, 7.
- P. Furius**, triumvir agro dando, 8, 1.
- P. Furius Philus**, fit prætor iterum et sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 22, 35. *vid. et* 55. classem

accipit a Marcello collega, 57. redit ex Africa Lilybæum graviter saucius, 28, 11. censor, 24, 11. severe castigat vitia, 18. dies ei dicitur a L. Metello, tribuno plebis, quem senatu moverat, 48. mors ejus impedit, ne lustrum perficiatur, *ibid.* augur moritur, 25, 2.
P. Furius Philus, consularis viri filius, 22, 53.
P. Furius Philus, prætor creatus, obtinet Hispaniam citeriorem, 41, 26. ab Hispanis accusatus, Præneste in exilium abit, 43, 2.
Q. Furius, pontifex maximus, jubetur creare tribunos plebis, 8, 54.
Sex. Furius, consul, 2, 89.
Sp. Furius, consul, 2, 48.
Sp. Furius, consul, male rem gerit adversus Æquos, et in castris obsidetur, 3, 4. a T. Quintio liberatur, 5.
Sp. Furius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
Sp. Furius M. F. Camillus, primus prætor, 7, 1.
Sp. Fusius, sive Furius, pater patratus, 1, 24.
Fustuarium, poena militaris, 5, 6.

G.

Gabii, 1, 53. 24, 10. 26, 9. 41, 20. eos fraude capit Tarquinius Superbus, 1, 53. et 54. Gabiis murus ac porta de cælo tacta. *vid.* Prodigium.
Gabina via, 2, 11. 3, 6. 5, 49.
Gabini, 6, 21.
A. Gabinius, legatus, Epit. 76.
Gabinus ager vastatur a Volscis, 3, 8.
Gabinus ciactus, 5, 46. 8, 9. 10, 7.
Gabinus, præfectus præsidii Scodraë, regis Gentii, 45, 26.
Gades profectus Annibal, vota exsolvit Herculi, 21, 21. *vid.* et 24, 49. 26, 43. 28, 1.
Gaditana provincia, 28, 2.
Gaditani perfugæ pollicentur, se prodituros urbem et præsidium Punicum Romanis, 28, 23. patefacta proditione, conjurati Carthaginem devehuntur, 30. a Gaditanis Mago exigit pecuniam, 36. Gaditanos magistratus in crucem tollit, 37. Gaditani Romanis deduntur post Magonis ab Oceani ora discessum, *ibid.*
Gaditanis remissum, ne præfectus Gades mitteretur, 32, 2.
Gæsa, 8, 8.
Gætuli milites, 23, 18.
Gala Massylorum, Numidicæ gentis, rex, 24, 48. Masinissæ pater, 49. 29, 29.

jangitur Carthaginensibus, 24, 49. moritur, 29, 29.
Galatia, castellum, capitur ab Annibale, 26, 5.
Galba, *vid.* Sulpicius.
Galesus, fluvius, quinque millia passuum a Tarento abest, 25, 11.
Galea, 1, 43. Galeæ cristatæ, 9, 40. 10, 38. Galeas gestare soliti milites in stationibus, 44, 33.
Galeagra, turris, 25, 23.
Galepsus, urbs Thraciæ, 44, 45.
Galeria centuria juniorum, 27, 6.
Gallæci pop. Hispaniæ, Epit. 56.
Galli fanatici, matris Deum famuli, 37, 9.
transitus Gallorum in Italiam descriptus, locique et fines, quos tendere, 3, 34. et 35.
Galli, novi accolæ Etruscis, 5, 17. captos dulcedine fragum, maxime vini, transisse Alpes fama est, 33. ducentis ante annis, quam Roma caperetur, in Italiam transcenderant, *ibid.* Tarquinio Prisco regnante Romæ, 34. eorum variis temporibus transitus in Italium descripti, *ibid.* et 35. postremi omnium transgressi Senones, Clusium oppugnant, 35. legati ad eos Romanorum, *ibid.* responsum Gallorum, 36. jure gentium a Romanis legatis violato, ipsi mittunt legatos Romam, *ibid.* elusa sua legatione, Romam iter intendunt, 37. vincunt Romanos ad Alliam, *ibid.* et 38. diripiunt et incendunt Romam, 41. oppugnant frustra arcem Romanam, 43. repelluntur, 47. paciscuntur cum Romanis, 48. *ve victis*, *ibid.* dum appenditur aurum, intervenit Camillus, dictator eosque pugnare jubet, et vincit, 49. iterum eos cedit, ita ut ne nuncius quidem supersit, *ibid.*
— rursus vincuntur a Camillo, 6, 42. ad tertium lapidem, Salaria via, trans pontem Anienis castra habent, 7, 9. post cæsum a T. Manlio Gallum eximia corporis magnitudine, relinquunt trepide castra, 9—11. alia cum Gallis bella, 2, 12—15. 23. 24. et 25. 8, 20. pugna M. Valerii Corvi, 7, 26. cum Gallis pacem ingenti pecunia redimunt Etrusci, 10, 10. eorum auxilia mercede sollicitata a Samnitibus et Etruscis, 18, 21.
Galli Senones delent legionem Romanam, 10, 26.
Galli, juncti cum Etruscis, Samnitibus, Umbris, vincuntur in Sentinati agro, 10, 27. et 29.
Gallorum in Italia, sub initia belli Annibalici, motus, 21, 25. et 26. et in-

- certi ac fluctuantes animi, 39. et 32.
22, 1.
- Galli Transalpini frustra sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 20. ab Annibale partim donis conciliati, partim vi victi, 23. 24. et 26—28.
in Venetiam transgressi, 39, 22. expelluntur a Romanis, 54. legationi super ea re missæ ad Transalpinos populos benigne respondetur, *ibid.* et 55.
- De rebus gestis Cæsaris adversus Gallos.*
vid. C. Julius Cæsar.
- Gallorum manus in Hercynios saltus missa, 5, 34.
- Gallorum in Asiam transitus, 39, 16.
Gallogræci dicuntur, 17. *vid.* Gallogræci.
- Gallorum auxilium a Perseo per avaritiam dimissum, 44, 27.
- Gallis procera corpora, promissæ et rutilatæ comæ, 38, 17. corpora intolérantissima laboris atque ætus, 10, 28. humori et frigori assueta, 5, 49. corpora his et animi magna magis, quam firma, 5, 42. molles ad laboris longæque viæ tædia, 22, 2. eorum mollia et fluida corpora, minime patientia sitis, decedere pugna cogit, 34, 47. prima eorum prælia plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, 10, 28.
- Galli, gens nata in vanos tumultus, 5, 37. et 39. *vid.* et 38, 17. haudquam negligens religionum, 5, 46. auri avidissima, 21, 20.
- Galli in concilium veniunt armati, *ibid.*
— super umbilicum pugnant nudi, 22, 46. 38, 21.
— ex calva hostium pocula faciunt, 23, 24.
- Gallorum ades, 38, 26.
— arma, 22, 46. 38, 17.
- Gallus et Galla vivi defodiuntur, 22, 57.
- Gallæ cujusdam facinus, 38, 24.
- Gallicum aurum occultari a Patribus, criminatur M. Manlius, 6, 14.
- Gallicus ager, qui Gallorum Senonum fuerat, viritim populo divisus, 23, 14.
39, 44. 42, 4.
- Gallicus sinus, *vid.* Sinus.
- Gallienus tumultus, 7, 9. et 11.
- Gallogræcia, 37, 8. 38, 12.
- Gallogræcis bellum infert Cn. Manlius consul, 38, 12. 15. et 17. ejus belli gesta, 18—27. pax his data, 27. et 40. de his triumphus, 39, 6.
- Gallogræci equites, 37, 40.
- Ganymedes, præfectus Ptolemæi, prodit Philippo Æneum oppidum, 31, 16.
- Garamantes, 29, 38.
- Garitones, hospes Philippi, ab eo occisi, 38, 21..
- Garuli, Liguriæ populi, 41, 23.
- Cn. Gavilius Aquileiensis, 41, 5.
- L. Gavilius, *ibid.*
- Gaulotus, regulus Gallogræcorum Tectosagum, 38, 19.
- Gauzeleos, portus Andri insula, 31, 45.
- Gaurus, mons in Campania, 7, 32.
- Geganii ex Albanis principibus in Patres lecti, 1, 30.
- L. Geganius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- M. Geganius, tribunus militum consulari potestate, 6, 42.
- M. Geganius Macerinus, consul, seditiones tribunorum, adversus nobilitatem juventutem ortas, 3, 65. secundum consul, 4, 8. Volcos, Ardeam obsidentes, obsidet ipse, 9. vincit Volcos, et sub jugum mittit, 10. componit Ardeam res, *ibid.* redit in urbem triumphans, *ibid.* tertium consul, 17. censor, probavit villam publicam in campo Martio, 22. Mam. Æmilium, qui dictator censuram, quinquennalem eatenus, intra anni et sex mensium redegerat spatium, omni ignominia afficit, 24. *vid.* et 9, 33. et 34.
- Proculus Geganius Macerinus, consul, 4, 12.
- T. Geganius, consul, 2, 34.
- St. Gellius, *vid.* Statius.
- Gellius Egnatius, *vid.* Egnatius.
- L. Gellius, consul, Epit. 96.
- Gelo, Hieronis filius, deficit ad Pœnos, 23, 30. mors ejus adeo opportuna, ut patrem quoque suspicione adspersat, *ibid.* ejus, dum viveret, in cultu habitusque modestia, 24, 5.
- Geminus Metius, præfectus equitum Tusculanorum, iuit cum T. Manlio singulare certamen, 8, 7. vincitur, et interficitur, *ibid.*
- Genio Deo quinque majores hostes cæsar, 21, 62.
- Genua, urbs, 21, 32. capitur a Magone, Amilcaris filio, 28, 46. ab eo diruta, exædificatur a Romanis, 30, 1.
- C. Genucius, inter primos augures e plebe creatos, 10, 9.
- Cn. Genucius, tribunus plebis, domi suæ occisus, 2, 54.
- Cn. Genucius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13. iterum tribunus militum, 18. præcipitatus in insidias, ante signa inter primores cadit, *ibid.*
- Cn. Genucius, consul, 7, 8.
- L. Genucius, ex plebe consul, 7, 1. secundum consul, 4. adversus Hernicos profectus, male rem gerit, 6. interficitur, *ibid.*

- L. Genucius**, tribunus plebis, fert ad populum, ne fœnerare liceat, 7, 42.
L. Genucius, consul, 10, 1.
L. Genucius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
M. Genucius, consul, 4, 1.
M. Genucius, tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, 35, 5.
T. Genucius, tribunus plebis, auctor agrariæ legis, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
T. Genucius decemvir creatur, 31, 33.
Gentem habere se solos, patricii gloriantur, 10, 8.
Gentis enuptio, 39, 19.
Gentilitia sacra, 5, 52.
Gentius, Illyriorum rex, variis criminibus insimulatus apud senatum, legatos Romam mittit ad purgandum se, 40, 42. eum suspectum Issenses legati faciunt, tamquam uno animo viventem cum Perseo, 42, 26. ad eum legati Romani, *ibid.* est Romanis suspectus, 43, 11. obsidibus ultro citroque datis, fœdus facit cum Perseo, 44, 23. conjicit legatos Romanos in carcerem, 27. pecunia pacta fraudatur a Perseo, decem tantummodo talentis acceptis, *ibid.* ejus genus et facta, 30. copiæ, *ibid.* vincitur a Romanis, 31. petit inducias, *ibid.* dedit se in potestatem Anicii prætoris, *ibid.* in custodiam traditur, *ibid.* cum conjuge et liberis in triumphum ducitur ante currum L. Anicii prætoris, 45, 43. Spoletium mittitur, in custodiam, *ibid.*
Genusus, amnis, 44, 30.
Geræsticus portus Teiorum, 37, 27. *et* 28.
Geræstus, nobilis Eubœæ portus, 31, 45.
Gergithum, oppidum, 38, 39.
Gergovia, urbs, Epit. 107.
Germania, Epit. 104. 105. 107. 137.
Germanici saltus, 9, 36.
Geronium, *sive* Gerunium, urbs, 22, 18. 24. *et* 39.
Gerrunium, castellum, 31, 27.
Geryon, 1, 7. Epit. 60.
Gisgo, legatus ad Philippum, 23, 34.
Gisgo, dissuadens pacem, ab Annibale e superiore loco detrahitur, 30, 37.
Gisgo, Hamilcaris filius, Epit. 48.
Gitanæ, Epiri oppidum, 42, 38.
Gladiatores apud Campanos dicti Samnites, 9, 40.
Gladiatoria spectacula, 23, 30. 28, 21. 31, 50. 39, 46. 41, 33.
Gladius et parua sunt arma velitum, 31, 35.
— ponderi additur ab insolente Gallo, 5, 48.
Gladii Arabum sagittariorum, insidentium camelis, tennes, longi quaterna cubita, 37, 40.
— Gallorum inepti, 22, 46.
— Hispanienses, 7, 10. 22, 46. 31, 34.
Gladiis dstrictis discincti destituuntur milites, ignominie causa, 27, 13.
Glarea substructæ marginatæque viæ, 41, 32.
Gnidus, *vid.* Cnidus.
Gnossii, 37, 60. 42, 51.
Gnossus, Epit. 99.
Gomphi, urbs Thessaliæ, 31, 41. 32, 14. 36, 13. 38, 2.
Gonni, *sive* Gonnus, 33, 10. 36, 10. 42, 54. oppidum, situm in faucibus, qua Tempe advenitur, *ibid.* *et* 36, 10. 42, 67. 44, 6.
Gonnocondylum, oppidum Perræbiæ, 39, 25.
Gordium, oppidum, 38, 18.
Gordiutichos, locus, 38, 13.
Gorgopas præest urbi Gythio, 34, 29. interficit Dexagoridam, urbem prodeere volentem Romanis, *ibid.*
Gortynii quingenti, duce Cydate, se jungunt Quintio consuli, 33, 3. *vid.* *et* 37, 60.
Gracchus, *vid.* Sempronius.
C. Gracchus interimitur, Epit. 61.
Gracchi, Epit. 59.
Gracchus Clœlius, *vid.* Clœlius.
Gracchuris, oppidum Hispaniæ, 41, 8.
Gradivus Mars, *vid.* Mars.
Græcia ulterior, 7, 26.
— major, 31, 7. post cladem Romanorum ad Cannas, deficit ad Pœnos, 22, 61.
Græcia libertate donata a Romanis, 33, 32.
Græciæ civitates tria habent principum genera, 45, 31. a Romanorum fautoribus ceteri vexantur, *ibid.*
Græca calliditas, 42, 47.
Græca fossa, 28, 46.
Græcæ fabulæ, 28, 43.
Græcarum artium opera quando primum admirati sint Romani, 25, 40.
Græci, gens lingua magis strenua, quam factis, 8, 22.
— barbaris sunt natura hostes, 31, 29.
— sunt omnium eruditissimi, 39, 8.
— Asiatici sunt levissima hominum genera, et servitutis nata, 36, 17.
Græci septem libri, de sapientiæ disciplina, inventi in sepulcro Numæ, 40, 29.
Græcis literis, Livii ævo, instituta juvenus Romana, 9, 36.
Græco ritu decemviri sacra faciunt Apollini, Dianæ, et Latonæ, 25, 12.

classis mare Tuscum, oram-
ris Antiatis, et Tiberis ostia,
7, 25. a Sicilia tyrannis, ut
missa, 26.

assis, ad Italix litora appulsa,
Turias, urbem, 10, 2. mari
o ad litus Venetorum perve-
ique cœduuntur a Patavinis
ibid.

levissimi quique, Parthorum
glorix, contra nomen Roma-
vent, 9, 18.

Græca vivi defodiuntur, 22, 57.
nobilis, auctor Bacchanalium,
schanalia.

corona obsidionalis, 7, 37.
tonitru prælium prohibent, 2,
11.

Epit. 97.
colonia in agro Etrusco, 40,
20.

luco ad Lacinix Junonis sine
pascentes, et ultro ad stabula
es, 24, 3.

um, Lucanix oppidum, 28, 37.

filius Masinissæ, a patre Ro-
mittitur, 42, 23. respondet lega-
thaginiensium de patre queren-
24. dimittitur cum donis, *ibid.*
gatus Romam, 43, 3.

um Cynosarges Athenis, 31, 24.
rabis Argis, 34, 26.

Tarentinorum jubet occludi
s, 29, 19.

s, Baleares appellantur, quia
nudi agunt, Epit. 60.

urbs, 36, 10. 42, 54.

urbs valida, omniumque ma-
rum rerum Lacedæmoniis re-
rum, 34, 29. capitur a T.
o, *ibid.* oppugnatur a Nabide,
tur, 35, 27.

H.

vid. Adria.

vid. Æmus.

um, fluvius, 42, 53.

is, oppidum, 42, 46. et 56. op-
tum et captum a Romanis, 63.
ur a fundamentis, *ibid.*

, 42, 44.

assus, civitas, 37, 10. et 16.

assenses, 33, 20.

uvius, 38, 16. et 25.

bsunt a Cumis tria millia pas-
23, 35. Hamis statum sacrifi-
et nocturnum sacrum, *ibid.*

ur, *vid.* Amilcar.

ora, princeps Sardinix, molitur
ionem, 23, 32. consciscit sibi
n, 41.

. IV.

Hannibal, *vid.* Annibal.

Hanno, princeps factionis Barcinix ini-
micæ, censet, Annibalem mittendum
non esse in Hispaniam, 21, 3. deden-
dum Romanis, 9. pacem petendam ab
Romanis post Cannensem pugnam,
23, 13.

Hanno, Bomilcaris F. strenue rem gerit
in transitu Rhodani, 21, 27. et 28.

Hanno in Hispania cis Iberum ab
Annibale præficitur, 21, 23. ibi-
dem a Cn. Scipione vincitur et capi-
tur, 60.

Hanno, nobilis Carthaginiensis, capi-
tur in Sardinia, 23, 41.

Hanno, victus et pulsus finibus Luca-
nis a Ti. Sempronio Longo, abit in
Bruttios, 23, 37. copiis auctus redit
Nolam, et cum Nolanis colloquitur,
43. in Bruttios remittitur, 46. ad
defectionem sollicitat Græcas urbes
in Bruttis, 24, 1. inter Hannonem
et Gracchum acris pugna ad Bene-
ventum, 14. et 15. sublevat in-
opiam Capuæ, 25, 13. ejus castra ca-
piuntur a Romanis, 14. fugit in
Bruttios, *ibid.* præest præsidio Me-
taponti, 27, 42.

Hanno Capuæ præest præsidio Punico,
26, 5. et 12.

Hanno, relicta Sicilia, trajicit in Afri-
cam, 26, 40.

Hanno, novus imperator, in Hispa-
niam ex Africa, in locum Barcini
Asdrubalis, transgreditur, 28, 1. ad-
versus eum mittitur a Scipione M.
Silanus, *ibid.* Hanno vivus capitur a
Romanis, 2. mittitur Romam, 4.

Hanno, præfectus Magonis, 28, 23.
funditur a L. Marcio, 30.

Hanno, nobilis juvenis, equitatu Pu-
nico præfectus, in pugna equestri
occiditur, 29, 29. *vid.* et 35.

Hanno, Amilcaris filius, præfectus Pu-
nico equitatu, 29, 34. elicitur a
Masinissa ad pugnam, vincitur et
interficitur, *ibid.*

Hanno, Amilcaris filius, 45, 14.

Harmonia, Gelonis filia, Themisto
nupta, 24, 24. occiditur, 25

Harpagones, asseres ferreo unco præ-
fixi, 30, 10.

Harpalus, princeps legationis Persei,
offendit Romanos, 42, 14.

Harpasus, flumen, 38, 13.

Haruspex, *vid.* Aruspex.

Hasdrubal, Masinissæ nepos, Epit.
50. cum exercitu a Scipione deletur,
Epit. 51. uxore ejus cum duobus libe-
ris ex arce se præcipitat, *ibid.*

Hasta Martis, 24, 10.

sub Hasta bona vendita, 5, 16. et cap-
tivi, 6, 4. *vid.* et 24, 18.

Hastæ immissio in fines eorum, unde

- res repetitæ, ritus indicendi belli, 1, 32.
 Hastarum duarum spicula ardent, *vid.* Prodigium.
 Hastis tribus fit jugum, 3, 28.
 ex Hastis, quæ in terram cadentes infixæ steterant, vallum, 35, 30.
 Hastati, primæ aciei milites, 8, 8.
 Hastatus secundus, 26, 5.
 — decimus, 42, 34.
 — primus prioris centuriæ, *ibid.*
 Hebrus, fluvius, 38, 41.
 Hegeas, præfectus equitum Neapolitanorum, 23, 1.
 Hegesianax, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. 58. et 59.
 Hegesilochus, summus apud Rhodios magistratus, 42, 45. ejus prudens consilium, *ibid.*
 Helenæ reddendæ auctores Æneas et Antenor, 1, 1.
 Heliodorus purpuratus insidiis opprimit Seleucum, 41, 24.
 Hellespontus, 31, 15. 32, 33. 33, 38. 38, 18.
 Hellesponti fauces, 37, 9.
 Helorus, urbs Siciliæ, 24, 35.
 Helvetii pop. Epit. 65. 103.
 Cn. Helvius, tribunus militum, in pugna cadit, 30, 18.
 C. Helvius ex ædilitate plebeia creatur prætor, 32, 7. sortitur Galliam, 8. et 26.
 C. Helvius, legatus Cn. Manlii consulis, 38, 20. 22. et 23.
 M. Helvius, tribunus militum, cadit in prælio, 27, 12.
 M. Helvius ex ædilitate plebeia prætor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam ulteriorem, 28. ejus de motu Hispanorum ad senatum literæ, 33, 21. cædit Celtiberos, 34, 10. ovans ingreditur urbem, *ibid.* triumvir coloniarum deducendæ creatur, 45.
 Hemerodromi Græcis, ingens uno die cursu conficientes spatium, 31, 24.
 Heneti populi, 1, 1.
 Heniochi pop. Epit. 101.
 Hephæstia, urbs Thraciæ, 33, 35.
 Heptagoniæ, locus prope Spartam, 34, 38.
 Hepteris navis, 37, 23.
 Heraclea, urbs magnæ Græciæ, 1, 18. colonia Tarentinorum, 8, 24.
 Heraclea Minoa, 24, 35. 25, 40.
 Heraclea prope Thermopylas, 28, 5. et 7. 33, 9. ejus situs, 36, 22. oppugnatur et capitur a Romanis, 23. et 24.
 Heraclea Acarnaniæ, 38, 1.
 Heraclea, 40, 24.
 Heraclea Sintice, 42, 51. 45, 29.
 Heraclea Pontica, 42, 56.
 Heraclea, filia Hieronis, uxor Zoilippi, crudeliter cum filiabus occiditur, 24, 26.
 Heracleensis ager, 36, 16.
 Heracleum, oppidum, 44, 2. et 5. ejus situs, 8. capitur a Romanis, 9.
 Heraclides, præfectus regius Philippi, 31, 46.
 Heraclides classi præficitur a Philippo rege, 31, 16. et 33. conjicitur in vincula, 32, 5.
 Heraclides Byzantius, Antiochi ad L. Scipionem consulem legatus, 37, 34. ejusdem oratio, 35. tentat animum P. Scipionis Africani, 36. ei egregie respondet Africanus, *ibid.*
 Heraclitus, cui Scotino cognomen, legatus regis Philippi ad Annibalem, 23, 39.
 Heræa, Peloponnesi urbs, 28, 7. et 8. 32, 5. 33, 34.
 Heræorum ludorum curatio ad Philippum deferatur, 27, 30.
 Heræum, 38, 17.
 Herbessus, urbs Siciliæ, 24, 30. a Marcello recipitur, 35.
 Hercates, populi, 41, 29.
 Herculaneum, oppidum in Samnio, captum a Sp. Carvilio consule, 10, 45.
 L. Herculeius, Epit. 90. 91.
 Hercules venit in Latium, 1, 7. ejus cum Evandro, post Cacus interfectum, congressus, *ibid.* in ejus honorem lectisternium habitum, 5, 13.
 Herculis ministri Potitii, 1, 7. 9, 29.
 — ara ab Evandro dedicata, 1, 7.
 — ara Maxima, 9, 29.
 — ædes rotunda, 10, 23. *vid.* et 21, 62. 32, 1. 38, 35.
 — columnæ, 21, 43.
 — fanum, 40, 51.
 — simulacrum magnum in Capitolio dedicatum, 9, 44.
 — templum, 26, 10. *vid.* et 31, 24.
 Herculis mortale corpus crematum in loco, quem Pyram vocant, 36, 30.
 Herculi sacra a Romulo ritu Græco fiunt, 1, 7.
 — Gadibus vota exsolvit Annibal, 21, 21.
 — sacrificium facit in monte Cæta M'. Acilius Glabrio, consul, 36, 30.
 Hercynii saltus, 5, 34.
 Hercynna Dea, 45, 27.
 Herdonea, urbs, 25, 21. 27, 1. ab Annibale deletur, et oppidani migrare jubentur, *ibid.* *vid.* Ardoneæ.
 Ap. Herdonius Sabinus cum exsulis et servis Capitolium et arcem occupat, 3, 15. interficitur, 18.
 Turn. Herdonius in Tarquinium invehitur, 1, 50. opprimitur a Tarquinio, 51.
 Herennius Bassus ab Hannone ex Nola ad colloquium vocatur, 23, 43. Hannoni respondet, 44.

s Cerrinius, Bacchis initiatus
 39, 18.
 s Pontius, imperatoris Samni-
 ter, vir prudentissimus, 9,
 discordia responsa de exerci-
 tibus Romanorum, ad Claudium in-
 3.
 alius, triumvir coloniae dedu-
 21, 25.
 inius, Epit. 73.
 stius ab Hannone ex Nola ad
 um vocatur, 28, 43.
 35, 50.
 ca, urbs, ab Annibale vi capta,

 inius, consul, 3, 65.
 nius, genere factisque clarus,
 oratio Coclite pontem subli-
 rumper defendit, 2, 10. stre-
 juvat victoriam consulis de
 1, 11. occiditur in pugna ad
 m lacum, 20.
 as ager, 31, 44.
 arant bellum, 2, 22. devicti,
 iis ictum foedus, 41. iis agri
 tes ademptae, *ibid.* eorum agros
 antur Aequi et Volsci, 3, 6.
 s tristia responsa a senatu
 id. deficiunt a Romanis, 6, 2.
 . et *aeqq.* iis bellum inferunt
 , 7, 6. cedunt Romanos, *ibid.*
 orum exercitus, 7. fugantur,
 a C. Plautio consule subacti.
 . Romanis bellum indicunt, 9,
 i se dedunt, 43. iis suae leges
 , *ibid.*
 , princeps Thessalorum, inter-
 Philippo, 40, 4.
 Cianus, mercator, 35, 37.
 , princeps amicorum Deme-
 jicitur in custodiam, 40, 23.
 in tormentis, *ibid.*
 ixor Romuli, 1, 11.
 n, Bruttiorum oppidum, a
 efficit ad Romanos, 30, 19.
 vid. Etrusci.
 s Syracusis, 24, 21. *vid. et* 32,

 vis, 29, 9. 37, 23.
 Epit. 89.
 la, res nova militi Romano,
 s edificari coepta, et super ea
 ones tribunorum plebis et Ap.
 5, 2—6.
 la Pœnorum in tres partes
 16, 20.
 la Pœnorum et Numidarum
 antur a Scipione, 30, 3—6.
 Misipsæ filius, occiditur a
 a, Epit. 62.
 da et nivosa, ut viæ clausæ et
 innavigabilis fuerit, 5, 13.

Hiera come, 38, 12. ibi fanum augus-
 tum Apollinis, et oraculum, 13.
 Hiero, Epit. 16. pollicetur gratis se
 daturum Romanis legionibus frumen-
 tum ac vestimenta, 21, 50. post pug-
 nam ad Trasimenum lacum, legatos
 Roman, cum classe magno com meatu
 onusta, donisque, et auxiliis, mittit,
 22, 37. victoriam auream pondo tre-
 centum viginti dono dat, *ibid.* classe
 Punica vastatur ejus regnum, 56.
 Hieronis mors, 24, 4.
 Hierocles Agrigentinus, tradit Zacyn-
 thum insulam Achæis, 36, 31. et 32.
 Hieronymus, nepos Hieronis, et succes-
 sor, 24, 4. ejus vitia, 5. conspiratio
 in illum, *ibid.* ad Annibalem inclinat,
 6. legati Romani male ab eo excepti,
ibid. ejus foedus cum Pœnis, *ibid.* a
 conjuratis occiditur, 7.
 Hierosolyma, Epit. 102.
 Hilermus, rex quorundam Hispaniae
 populorum, vivus capitur, 35, 7.
 Himera, amnis, Siciliam dividens, 24,
 6. *vid. et* 25, 40.
 Himilco, vir factionis Barcinæ, victoria
 Annibalis ad Cannas Carthaginem
 nunciata, Hannonem increpat, 23, 12.
 Himilco cum exercitu in Siciliam venit,
 24, 35. ejus res gestae, *ibid. et* 36.
 Agrigentum se recipit, 24, 39. Syra-
 cusanis suppetias fert, 25, 26. peste
 perit, *ibid.*
 Himilco Punicis auxiliaribus Castulone
 praest, 28, 20.
 Hiostus, filius Hampsicoræ, principis
 Sardorum, in acie cadit, 22, 40.
 Hippagogus, genus navis, 44, 28.
 Hippas, Persei amicus, 42, 39. *vid. et*
 42, 51. et 59. 44, 2. 4. 23. et 45.
 Hippas, Thessalorum praetor, 42, 54.
 Hippo regius, 29, 3. 4. et 32.
 Hippo, urbs Hispaniae, 39, 30.
 Hippocrates, *vid.* Epicydes. Dum fra-
 ter praest Syracusis, ipse, Pœnis con-
 junctus, bellum gerit adversus Mar-
 cellum, 24, 35. vincitur, 36. Murgan-
 tiam se recipit, 39. Syracusanis sup-
 petias fert, 25, 26. peste perit, *ibid.*
 Hippolochus, 36, 9.
 Hirpini, populi, 22, 13. a Romanis de-
 ficiunt ad Pœnos, 22, 61. 23, 1. ex
 Hirpinis tria oppida recepta a Roma-
 nis, 23, 37. Hirpini dedunt se Roma-
 nis, 27, 15. domiti a L. Sulla, Epit. 75.
 A. Hirtius, Epit. 119.
 Hispalæ Feceniae, nobili scorto, prae-
 mium a senatu datum, quod ejus
 opera Bacchanalia detecta, 39, 9. 14.
 et 19.
 Hispania, inter Pœnos et Romanos di-
 visa amne Ibero, 21, 2. citerior, ulte-

- rior, 32, 28. prima Romanis inita provinciarum, quæ quidem continetis sint, postrema perdomita est, ductu auspicioque Augusti Cæsaris, 28, 12. primus in eam Romanus imperator transgressus Cn. Scipio, 21, 32. 25, 37.
- Hispania multas habet turres, quibus pro speculis et propugnaculis utuntur adversus latrones, 22, 19.
- bello reparando aptissima, 28, 12.
- arido et inculto solo magnam urbium multitudinem alere non potest, 41, 3.
- Hispaniæ loca pleraque crebris saltibus inclusa, 28, 1.
- Hispani sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 19.
- suppositis incubantes cetris, Rhodanum transnataant, 27.
- ad concursandum inter saxa rupesque apti, 22, 18.
- inquieti avidique in res novas, 22, 21.
- allecti præda caduntur, 28, 33. vincuntur a Lentulo et Manlio Acidino, 29, 2. et 8. a Cornelio Cethego, 31, 49. a Minucio, 33, 44. a Catone, 34, 14. 15. et 16. a Ti. Graccho, 41, 3.
- Hispani ægre patiuntur sibi adempta arma, multique sibi consciscunt necem, 34, 17.
- quærentur de magistratuum Romanorum avaritia, et aliquod impetrant a senatu levamen, 43, 2.
- primi mercenarii apud Romanos, 24, 49.
- præstantissimi milites exercitus Hannibalis, 27, 14.
- Hispanorum acies, 29, 3. 39, 31.
- gladius, 7, 10.
- Hispanorum obsides Sagunti, 22, 22.
- Hister Tusco verbo vocatur Ludio, 7, 2.
- Histiæus, dux Persei, 44, 32.
- Historiæ utilitas, Præf. l. 1.
- Historiæ veteris obscuritas, 6, 1. 8, 40. 9, 15.
- Histriones unde dicti, 7, 2. iis ad manum cantari cœptum, *ibid.*
- Holo, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
- Homeri carmine Thebes campus nobilitatus, 37, 19.
- Hominum immolatio, 22, 57.
- Homolium, oppidum Thessaliæ aut Macedoniæ, 42, 38.
- Honoris et Virtutis ædes, 27, 25.
- Honosca, urbs, 22, 20.
- Honunus, Dardanorum princeps, 44, 30.
- Horatia a fratre occisa, 1, 26.
- Horatii Pila, 1, 26.
- Horatiorum et Curiatorum, trigemino- rum fratrum, certamen, 1, 24. et 25.
- sepulcra Horatiorum et Curiatio- rum, 25.
- Horatius victor sororem suam gladio transfigit, 1, 26. in jus vocatur ad regem, *ibid.* provocat ad populum Romanum, et absolvitur, *ibid.*
- Horatius Cocles excipit impetum hostium in primo aditu pontis, 2, 10. armatus in Tiberim desilit, *ibid.* ei statua in comitio posita, *ibid.* tantum agri ei datum, quantum uno die circumaravit, *ibid.*
- C. Horatius, consul, sequo Marte cum Tuscis pugnat, 2, 51.
- C. Horatius Pulvillus, consul, Equos fundit, 8, 30. augur, pestilentia moritur, 32.
- L. Horatius Barbatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- L. Horatius Pulvillus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6.
- M. Horatius Barbatus graviter invehitur adversus decemviros, 3, 39. Appium foro expellit, 49. legatus ad plebem, 50. et 53. creatur consul, 55. ejus leges, *ibid.* vincit Sabinos, 61—63. sine auctoritate senatus, populi jussu, triumphat, *ibid.* ejus moderatio, 64. *vid. et* 4, 6.
- M. Horatius Pulvillus consul creatur, 2, 8. dedicat ædem Jovis in Capitolio, *ibid. vid. et* 7, 8.
- M. Horatius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- P. Horatius pater judicat filiam suam jure occisam, 1, 26. filium expiare tenetur pecunia publica, *ibid.*
- Hordeum datum pro tritico cohortibus, quæ signa amiserant, 27, 13.
- Horreum, oppidum, 45, 26.
- L. Hortensius, tribunus plebis, diem dicit C. Sempronio, 4, 42.
- L. Hortensius, prætor, sortitur classem cum ora maritima Græciæ, 43, 4. de ejus crudelitate queruntur Abderitæ, 6. et Chalcidenses, 9.
- Q. Hortensius dictator, Epit. 11.
- Q. Hortensius occiditur, Epit. 124.
- Hospitales Dii, 39, 51.
- Hospitalia Romanorum erga Etruscos officia, 2, 14.
- Hospitalis fœderis contemtor, *vid.* Badius Campanus.
- Hospitium publice junctum, 1, 45. 5, 50.
- Hostia, *vid.* Ostia.
- Hostiæ humanæ, *vid.* Hominum immolatio.
- Hostiis majoribus procurata prodigia, 26, 23. 27, 4. et 11. 30, 2. 33, 26. 41, 19.
- rem divinam facere jubentur consules, 31, 5.

Hostiis, partim majoribus, partim lacerantibus, procurata prodigia, 22, 1.
 Hostilla curia, 1, 30. 22, 55. in eam vocatus senatus, *ibid.*
 Quarta Hostilia damnatur, necato marito consule, ut filio suo viam ad consulatum aperiret, 40, 37.
 A. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur Sardiniam, 36.
 A. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.
 A. Hostilius Cato, legatus Scipionis, damnatus, 38, 55.
 A. Hostilius Mancinus creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 35. creatur consul, 43, 4. in Macedoniam proficiscens, Persei insidias vix effugit, 5. parum feliciter bellum administrat, *ibid.* proconsul, 19.
 C. Hostilius prætor creatus, sortitur Macedoniam, 43, 4. legatus, 44, 19. et 29.
 C. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur jurisdictionem urbanam, 36.
 C. Hostilio Mancino cos. sacrificante pulli ex cavea evolant, Epit. 55. a Numantinis vincitur, *ibid.* Numantinis deditus, minime ab iis recipitur, Epit. 56.
 C. Hostilius Tubulus, prætor creatus, sortitur jurisdictionem urbanam, 27, 6. et 7. ludos vovet facitque Apollinares, 11. adoritur Annibalem, ad quatuor millia hominum occidit, et novem signa militaria capit, 40. ei in annum prorogatum imperium, 28, 10. *vid. etiam* 29, 13.
 L. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.
 L. Hostilius Cato, legatus, 38, 55.
 L. Hostilius Mancinus, cum quadringentis equitibus exploratum missus, cecidit a Pœnis, 22, 15.
 Hostus Hostilius rem Romanam iniquo loco contra Mettium Curtium sustinet, 1, 12. cadit, *ibid. vid. et* 22.
 Tullus Hostilius, *vid.* Tullus.
 Humanis corporibus vesci milites suos docuisse dictus Annibal, 23, 5.
 Hyampolis, urbs, 32, 18.
 Hybla, 26, 21.
 Hybristas Lacedæmonius, pirata, 37, 13.
 Hydrela Caria, 37, 56.
 Hydrelatanus ager, *ibid.*
 Hydruntum, oppidum Italiæ, 36, 21.
 Hypata, 36, 16. 26. et 27.
 Hypatæi exsules, 41, 30.
 Hypatæorum agri vastantur, 36, 14.
 Hypsæus, Epit. 107.
 L. Hypsæus, *vid.* Plautius.
 Hyrcanus campus, 37, 56.

I. J.

Jacula quaternos pedes longa, 26, 4.
 Jacula et sagittæ parum nocent in tenebris, 44, 35.
 Jaculatores, 36, 18.
 — Afri, 21, 21.
 — Numidæ, 28, 11.
 Jamphorina, urbs, caput Mædicæ, in deditionem accipitur, 26, 25.
 Janiculum, Epit. 1. additur urbi, et ponte sublicio conjungitur, 1, 38.
 — repentino impetu capitur a Tuscis, 2, 10. *vid. et* 51.
 in Janiculum secedit plebs, 11, 26.
 sub Janiculo inventi libri Numæ Pompilii, 40, 29.
 Januæ ædium omnium Romæ, quibuslibet adire volentibus, per lectisternii tempus, patefactæ, 5, 13.
 Januario mense comitia consularia habita, 43, 13.
 Janus a Numa Pompilio belli et pacis index factus, 1, 19.
 — bis post Numæ regnum clausus fuit, *ibid.*
 Janus dexter portæ Carmentalis, 2, 49.
 Jani tres a censoribus facti, 41, 32.
 Iapydes pop. Epit. 59. 131.
 Iapydum legati in senatu queruntur de C. Cassio consule, 43, 7.
 Iassensium exsules, 37, 17.
 Iassus, oppidum, 32, 83. 33, 30. 37, 17.
 Ibera, urbs, a propinquo flumine appellata, 23, 28.
 Iberi, Epit. 101.
 Iberus, fluvius, Punici et Romani imperii finis, 21, 2.
 trans Iberum omnia, præter Saguntinos, sunt Carthaginiensium, 21, 5.
 cis Iberum Hispanis omnibus arma adimit M. Porcius Cato, consul, 34, 17.
 L. Icilius, tribunicus, sponsus Virginiae, 3, 44. ejus cum Appio, decemviro, contentio, 45. eum in vincula duci jubet Appius, 49. exercitum ab decemviris abducit, 51. in Aventino tribunus plebis creatur, 54.
 L. Icilius, tribunus plebis, 4, 52.
 Sp. Icilius, tribunus plebis, 2, 58.
 Icillii tres in unum annum tribuni plebis creati, 4, 54.
 Icus, insula, 31, 45.
 Idæa Mater, 29, 10. carmen in libris Sibyllinis inventum a decemviris, si Mater Idæa a Pessinunte Romam foret advecta, pelli vinctique hostes posse, *ibid.* petitur ex Asia, 11. ab viro bonorum optimo, P. Scipione Cn. F. matronisque accipitur, et præfertur in ædem Victoriæ, 14.

- Idææ Matris Magnæ ædes dedicata ab M. Junio Bruto, 36, 36.
- Idus Decembres, sollemnis ineundis magistratibus dies, 5, 9. *vid. et* 4, 37.
- Maie, 3, 36.
- Idibus Martiis magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1. *et* 26. 27, 7. 31, 5. 32, 1. 38, 45. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 19.
- Quintilibus transvectio equitum facta, 9, 46.
- Septembrihus prætor maximus clarum pangere vetusta lege jubebatur, 7, 3.
- Idus Sextiles, 41, 20. Latinæ feriæ in ante diem tertium Idus Sextiles indictæ, *ibid.*
- Jecur. caput Jecinoris a familiari parte cæsum, 8, 9. deest consuli, primam hostiam immolanti, 30, 2. *vid. et* 41. 18. *et* 19.
- Jejunium, quinto quoque anno observandum, institutum Cereri ob prodigia, 36, 37.
- Igiturvium, *sive potius* Iguvium, urbs, 45, 43.
- Ignis in Vestæ æde exstinctus, 28, 11. 41, 2.
- Ignes cælestes, *vid.* Prodigium.
- Ignes per noctem in castris accensi ad fallendum hostem, 22, 41. 36, 10.
- Ignibus armati Fidenates Romanum terrent exercitum, 4, 33.
- Iguvium, urbs, 45, 43.
- Ilercaonensium ager, 22, 21.
- Ilerda pop. Epit. 110.
- Ilergetes, 26, 49. 29, 2. subiguntur ab Annibale, 21, 23. vastantur a Cn. Scipione, 61. Ilergetum rebellio, 22, 21. *vid.* Indibilis, *et* Mandonius. auxilium petunt a Romanis, 34, 11.
- Ilienses a Romanis adscripti foederi, eum Philippo inito, 29, 12. dicunt ab se oriundos Romanos, 37, 37. Rhoeteo et Gergitho donantur, 38, 39.
- Ilienses, Sardiniae populi, concitant bellum, 40, 19. adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam invadunt, 41, 6. funduntur et fugantur a Romanis, 16.
- Ilion, urbs, Epit. 83.
- Ilion, urbs Macedoniae, 31, 27.
- Ilipa, urbs Hispaniae, 35, 1.
- Ilium, oppidum, 35, 43. 37, 9. *et* 37.
- Illiberis, oppidum, 21, 24.
- Illiturgiis, urbs Hispaniae, 26, 17. a Pœnia, ob defectionem ad Romanos, obessa, 28, 49. liberatur obsidione, *ibid.* iterum oppugnat a Carthaginiensibus, 24, 41. liberatur a Romanis, *ibid.* post cæsos Scipiones defece- rat ad Pœnos, ac scelus etiam de- fectioni addiderat, 28, 19. Illiturgiis oppugnat Scipio, *ibid.* acriter resis- tunt oppidani, *ibid.* urbs capitur, *ibid.* tum etiam arx, 20. oppidani ad in- ternecionem delentur, et urbs incen- ditur, *ibid. vid. et* 34, 10.
- Illiturgitani, 28, 25.
- Illurcis, vetus nomen ejus urbis, quæ postea Gracchuris appellata, 41, 3.
- Illyrii, gens fera, 10, 2. iis bellum in- dictum, Epit. 20. eorum legati curia excedere jussi, 42, 26. Illyrii vin- cuntur a Romanis, 44, 30—32. iis li- bertas concessa, 45, 18. *et* 26. Illy- ricum in tres partes divisum, *ibid.* *vid.* Teuta, *et* Gentius.
- Illyrii prædones, 40, 42.
- Illyriorum castella, 42, 36.
- Ilotæ, castellani, genus agreste apud La- cedæmonios, 34, 27.
- Ilva, insula, 30, 39.
- Ilvates Ligures, exciti a Gallis, inva- dunt, duce Amilcare Pœno, Placen- tiam, 31, 10. veniunt in ditionem Ro- manorum, 32, 31.
- Iluciam, oppidum in Oretanis, capit C. Flaminius, 35, 7.
- Imaginum falsi interdum tituli, 8, 40. *vid. et* 22, 31.
- Imago triumphali ornatu decreta Scipio- ni, nisi ipse prohibuisset, 38, 56.
- Imber ingentibus procellis dirimit pug- nam, 6, 8. *et* 32. 23, 44. 26, 11.
- Imbris opportunitas in Arpis capien- dis, 24, 46.
- Imbrus, insula, 33, 30. 35, 43.
- Immolant consules, antequam suos edu- ciant in aciem, 8, 9. immolati a Tar- quiniensibus trecenti milites Romani, 7, 15.
- Impedimenta Romanorum, ab equitibus Samnitium direpta, 8, 38.
- Impetator parentis loco militibus suis, 4, 42.
- Imperatoris munus, 44, 34.
- injussu nemini hostem prælio ado- riri licitum, 4, 29. 8, 7.
- aut consulis est dedicare templum, 9, 46.
- Imperatores ab exercitibus legi, res mali exempli, 26, 2.
- Imperatores nominati ob rem bene ges- tam, 27, 19.
- Imperium nullum cuiquam, injussu po- puli, deferendum, 26, 2.
- Imperii insignia regem faciunt venera- bilem, 1, 8.
- Imperia Manliana, 4, 29.
- Postumiana, *ibid.*
- Imperium Romanum, 1, 33.
- Imperii magnitudinem portendens pro- digium, 1, 55.

- Incendium ingens Romæ**, 24, 47. 26, 27. 35, 40.
- Indemnatus indicta causa non debet in vincula duci**, 3, 13.
- India**, 9, 17. 35, 32. 42, 52.
- Indi nullius momenti milites**, 9, 19.
- Indibilis**, Ilergetum regulus, 22, 21. 25, 34. ejus filie humaniter et verecunde a Scipione habitæ, 26, 49. deficit ad Romanos, 27, 17. ejus oratio, *ibid.* ei conjux et liberi restituuntur, *ibid.* rebellat, et, concitatis popularibus, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. copias contrahit, 31. victus fugit, 33. Mandonium fratrem ad Scipionem supplex mittit, 34. veniam impetrat, *ibid.* post discessum Scipionis concitat populares et Ausetanos ad bellum, 29, 1. pilo terræ affigitur in pugna, 2.
- Indici præmium pecunia ex ærario, libertas et civitas data**, 2, 5. dena millia gravis æris ex ærario numerata, 4, 45.
- Indici libertas data, et æris gravis viginti millia**, 22, 33. *vid.* et 27, 3. 39, 19.
- Indigetem Jovem appellant Æneam Latini**, 1, 2.
- Indigetes Dii**, 8, 9.
- Induciæ datæ Veientibus in centum annos**, 1, 15.
- iisdem datæ in quadraginta annos, 2, 54.
- Voluniensibus datæ in viginti annos, 5, 32.
- cum Ceritibus in centum annos factæ, 7, 20.
- Indus**, Carie fluvius, 38, 14.
- Infans in utero matris, Io triumphæ, clamavit**, *vid.* Prodigium.
- Infans, incertum masculus an femina esset, natus, et extemplo in mare deportatus**, 31, 12. *vid.* Prodigium.
- Infantes etiam cæsi in hostilis urbis expugnatione**, 28, 20.
- Inferum mare**, *vid.* Mare.
- Infule, insignia supplicum**, 25, 25.
- Inganni, gens Ligurum bellum gerunt cum Epanteriis montanis**, 28, 46. *vid.* et 30, 19. cum iis fœdus icit P. Ælius, consul, 31, 2. vincuntur ab Ap. Claudio, consule, 39, 32. oppugnant castra L. Æmilii Paulli, 40, 25. funduntur, et in deditionem veniunt, 27. et 28. de iis triumphat L. Æmilius Paullus, proconsul, 34. orant pacem, *ibid.*
- Ingenui decem, decem virgines, patrimi omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti**, 37, 3.
- Initia Cereris**, 31, 14. et 47.
- Iniani montes**, 30, 39.
- Insubres, pagus Æduorum**, 5, 34.
- Insubres Galli Mediolanum condunt**, 5, 34. rursum deficiunt, 21, 25. *vid.* et 30, 18. Insubres invadunt, duce Amilcare Pœno, Placentiam, 31, 10. circumveniunt Cn. Bæbium, et supra sex millia et sexcentos milites cædunt, 32, 7. a C. Cornelio consule vincuntur, 30. cæduntur ab L. Valerio Flacco, 34, 46.
- Insula Tiberina**, 2, 5.
- Insula nova e mari edita**, 39, 56.
- Intemelii Ligures**, 40, 41.
- Interamna, colonia Romanorum**, 9, 28. frustra a Samnitibus tentata, 10, 36. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. aliquanto majorem numerum mox dare cogitur, 29, 15.
- Interamnas ager**, 10, 39.
- Intercalares Kalendæ**, 43, 13. 45, 44.
- Intercalarius mensis**, 37, 59.
- Interregnum unde dictum**, 1, 17.
- Interregna**, 1, 17. et 22. 3, 8. 4, 7. 43. et 51. 5, 17. et 31. 6, 1. 5. et 36. 7, 17. 21. et 28. 8, 3. 17. et 23. 9, 7. 10, 11. 22, 33.
- Interrex prodebatnr auspicato a patriciis, sine suffragio populi**, 6, 41.
- Intertrimentum argenti**, 32, 2.
- Intibili, oppidum**, 23, 49.
- Inuus, Pan a Romanis vocatur**, 1, 5.
- Ioloos, oppidum**, 44, 12. et 13.
- Ion Thessalonicensis, præfectus Persei**, 48, 58. liberos Persei tradit Octavio, 45, 6.
- Ionia**, 38, 38.
- Ionium mare**, 23, 33. 42, 48.
- Iresia, oppidum, vastatur a Philippo**, 32, 13.
- Isalca, præfectus Gætulorum**, 23, 18.
- Isauri pop.** Epit. 98.
- Isidorus**, 36, 33. præfectus Antiochi, fugit Cenæum Eubœæ, 20.
- Islanda, urbs, obsessa a Termessensibus, liberatur a Romanis**, 38, 15.
- Isiondenses**, 38, 15.
- Ismenias, princeps Bœotorum**, 42, 38. et 43.
- Issa, insula et urbs, a Romanis liberata**, 43, 11.
- Issai, Issenses viginti lembos classi Romanorum adjungunt, ad depopulandos Carystiorum agros**, 31, 45. *vid.* et 37, 16. insimulant Romæ Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. duodecim lembos Romanis submitunt, 48. iis immunitas concessa, 45, 26.
- Issaici lembi**, 32, 21. Issenses naves, 43, 11.
- Ister fluvius**, 40, 21.
- Isthmia, ludicrum**, 33, 32. in quo promulgata Græciæ libertas, *ibid.*
- Isthmus Corinthiacus duo maria, ab oc-**

- casu et ortu solis finitima, arctis faucibus dividit, 45, 28.
- Isthmi faucibus continenti adhæret Peloponnesus, 32, 21.
- Istria, 39, 55. in Istriam legiones ducit M. Claudius Marcellus, consul, *ibid.* Istria tota, trium oppidorum excidio, et morte regis, pacatur, 41, 15.
- Istri, gens fera, 10, 2. subacti, Epit. 20. laccessierunt magis, quam exercuerunt. Romana arma, 21, 16. prohibent coloniam Aquileiam deduci, 40, 26. tumultum creant in castris Romanis, 41, 6. a Romanis opprimuntur, 7. *et* 8. in civitates passim dilabuntur, 9. rursum vincuntur, 14. in deditionem veniunt, 15. de iis triumphat C. Claudius Pulcher, 17. queruntur de crudelitate C. Cassii, consulis, 43, 7.
- Istricus vicus, 24, 10.
- Italia Supero et Infero mari, insulæ modo, cingitur, 5, 33.
- universa pacata, 15, 12.
- Itonia Minerva, 56, 20. ejus templum, *ibid.*
- Juba, rex Mauritaniae, Epit. 110. 113. 114.
- Decius Jubellius, Epit. 12.
- Jubellius Taurea, vir bello insignis, et nobilis eques Campanus, 23, 8. *et* 46. ejus cum Claudio Asello pugna, 47. ejus mors, capta Capua, 26, 15.
- Judices olim appellati Romæ, qui celebratissimo nomine consules, 3, 55.
- Judicum ordo, Carthagine nimirum potens lege Annibalis coercetur, 33, 46.
- Judicia capitalia solus per se agit Tarquinius Superbus, 1, 49.
- Judicia insignia, Horatii, 1, 26. Coriolani, 2, 35. Manlii Capitolini, 6, 20. Cn. Fulvii, 26, 2. *et* 3. Scipionis Africani, 38, 50—53.
- Judicium populi a senatu rescindi non potest, 4, 7.
- Jugarius vicus Romæ, 24, 47. 27, 37. 35, 21.
- Jugera agri ne quis plus quingenta possideat, lex lata, 6, 35.
- Jugi descriptio, 3, 28. sub jugum missus exercitus Romanus, 9, 5. mox Samnitium militum septem millia, 15. *vid. et* 10, 36.
- Jugurtha, Epit. 62. Adherbalem in Cirta oppido obsidet, Epit. 64. Numidia pellitur, Epit. 66. in carcere necatur, Epit. 67.
- Julia Cæsaris F. Pompeii uxor moritur, Epit. 106.
- Julii ex principibus Albanis in Patres lecti, 1, 30.
- C. Julius Cæsar dictator, Epit. 111. quatuor triumphos ducit, Epit. 115.
- quintum ex Hispania ducit, Epit. 116. dictator perpetuus, *ibid.* in curia Pompeii occiditur, *ibid.* ejus corpus a plebe ante rostra crematur, *ibid.*
- C. Cæsar cos. Epit. 119. Augustus cognominatur, Epit. 184. ei ara dedicatur, Epit. 187.
- C. Julius Iulus, consul, 2, 43. decemvir, 3, 33. P. Sestio diem dicit, *ibid.* legatus a senatu ad exercitum, Aventinum insidentem, 3, 50.
- C. Julius Iulus, consul, 3, 65. sedat tribunorum coitiones, ortas adversus juventutem nobilium, *ibid.* iterum consul, 4, 21. tertium consul, 23.
- C. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 4, 56. iterum, 61. censor decedit, 5, 31.
- C. Julius, dictator, 7, 21.
- C. Julius Mento, consul, 4, 26. discordia ejus et collegæ, certamenque adversus senatum, *ibid.* dedicat sine sorte ædem Apollinis, 29.
- C. Julius Vercondaridubius Ædus, Epit. 137.
- L. Julius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. magister equitum, 26. creatus consul, 30.
- L. Julius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- L. Julius, prætor creatus, sortitur Galliam, 39, 45.
- L. Julius, prætor, 45, 44.
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1.
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 5, 10. iterum, 16. opprimit Tarquinienses, *ibid.*
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4.
- L. Julius Sequestris, in Sabinos proficiscens, fulmine ipse et equus exanimantur, 33, 26.
- Proc. Julius affirmat, sibi visum esse Romulum, post mortem in Deos relatum, 1, 16.
- Sext. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- Sext. Julius Cæsar prætor creatur, 27, 21. sortitur Siciliam, 22. legatus, 29.
- Sex. Julius Cæsar, tribunus militum, 40, 27. legatus, 43, 6.
- Iulus, Æneæ et Creüsæ filius, auctor Juliæ gentis, 1, 3.
- Jumenta singula oppidis, per quæ legati Romani repente missi transibant, imperata, 42, 1.
- Junia domus, 2, 5. ex ea consulatus ortus, *ibid.*
- C. Junius Bubulcus consul creatur, 9, 20. secundum consul, 28. dictator creatur, 29. tertium consul, 30. ma-

- gister equitum dictus, 38. censor, 48. ædem Salutis, quam consul bello Samnitium voverat, locat, *ibid.* ab eo viæ per agros publica impensa factæ, *ibid.* tumultus causa dictator creatur, 10, 1. primo congressu Æquos subigit, *ibid.* triumphat, *ibid.* ædem Salutis dedicat, *ibid.*
- D. Junius Brutus, magister equitum, 8, 12. consul, 29.
- D. Junius Brutus Scæva, legatus Carvili consulis, 10, 48. consul, 47. munus gladiatorium pro patre defuncto primus edidit, Epit. 16.
- D. Junius, præpositus ad ostium Vulturni, 25, 22.
- D. Junius Brutus, triumvir coloniae deducendæ creatur, 84, 45.
- D. Junius Brutus adversus Gallæcos pugnat, Epit. 56.
- D. Junius Silanus, Epit. 54.
- D. Brutus a Capeno Sequano interimitur, Epit. 120.
- L. Junius, Tarquinia, sorore seu amita, Tarquinii Superbi, natus, Bruti haud abnuat cognomen, 1, 56. Delphos missus cum juvenibus Tarquiniis, baculum aureum Apollini offert, et Terram matrem osculatur, *ibid.* cum Collatino ad Lucretiam venit, 58. ducem se præbet ad expugnandum regnum, 59. quum esset tribunus Celerum, *ibid.* consul creatur, 60. senatum ad trecentorum summam explet, 2, 1. jurejurando populum adstringit, neminem Romæ regnare passuros, 2. Tarquinium Collatinum cogit consulatione se abdicare, et civitate cedere, *ibid.* supplicii liberorum suorum exactor, 5. ejus pugna cum Arunte Tarquinio, et mors, 6. funus ei a collega Valerio factum, 7. per annum a matronis lugetur, *ibid.*
- L. Junius, legatus in Macedoniam, 45, 17.
- L. Brutus sibi mortem consciscit, Epit. 89.
- M. Junius Brutus, tribunus plebis, 34, 1. tuetur legem Oppiam de cultu matronarum, *ibid.* creatur prætor, 35, 24. ei obvenit jurisdictio utraque, 36, 2. dedicat ædem Matris magnæ Idææ, 36. legatus, 37, 55. consul, 40, 59. ex Liguribus in Galliam transit, 41, 9. ejus res gestæ in Istria, 14. et 15. legatus in Asiam, 42, 45. petit censuram, 43, 16.
- M. Brutus a Cn. Pompeio occiditur, Epit. 90.
- M. Brutus absens damnatur, Epit. 120. manus sibi ipse infert, Epit. 124.
- M. Junius Pennus, ædilis plebis, 29, 11. creatur prætor, et obtinet sortem urbanam, 30, 40. creat decemviros agro Samniti Appuloque dividendo, 31, 4.
- M. Junius Pennus, prætor, 42, 9. sortitur Hispaniam citeriorem, 10. consul, 45, 14. ei obvenerunt Pisæ, 17.
- M. Junius Pera, dictator post Cannensem cladem, 22, 57. 23, 14.
- M. Junius, legatus captivorum, qui in Annibalis potestate erant, pro iis ad senatum orationem habet, 22, 59.
- M. Junius Silanus, præfectus Neapolitanus, 28, 15. prætor creatur, 25, 2. sortitur Tuscos, 8. ei in Etruria prorogatum imperium, 26, 1. ad res gerendas adjutor P. Scipioni datur, 19. a Scipione mittitur adversus Magonem et Hannonem, 28, 1. eos vincit, 2. adducit ad Scipionem auxilia, 13.
- M. Junius Silanus, præfectus socium, occiditur in tumultuario prælio, 33, 36.
- M. Junius Silanus cos. Epit. 65.
- P. Junius Brutus, tribunus plebis, tuetur legem Oppiam, 34, 1. ædilis curulis, 35, 41. creatur prætor, 36, 45. sortitur Tuscos, 37, 2. proprætor in Etruria, 50. jubetur proficisci cum imperio in Hispaniam ulteriorem, 57.
- Q. Junius, tribunus plebis, queritur indignam necem Mælii, 4, 16.
- Juniorum centuriæ, 1, 43. *vid. et* 24, 7, 26, 22. 27, 6.
- Juniores, citati a consulibus, ad nomen non respondent, 2, 28.
- Juniores omnes adiguntur sacramento, 10, 4. 22, 57.
- Juniorum ob inopiam Romæ delectus ægre confectus, 25, 5.
- Juno Acræa, 32, 23.
- Lacinia, 23, 33. 24, 3. 28, 46. 30, 20. Junonis Laciniae noble templum, sanctum omnibus circa populis, 24, 3. detectum, ablatis marmoreis tegulis, a Q. Fulvio censore, 42, 3.
- Moneta, 7, 28. Junonis Monetæ ædes structa in eo loco, quæ area ædium Manlii Capitolini fuerat, *ibid.* ei ædem vovet C. Cicereius, prætor, 42, 7.
- Regina, 5, 21. Junonis Reginæ ædes in arce Veientana, *ibid.* ejus signum, more Etrusco, nisi certæ gentis sacerdos, attrectare non solitus, 22. Juno deportatur magna religione Veiis Romam, *ibid.* perfertur in Aventinum, eique a dictatore Camillo templum locatur, *ibid.* et dedicatur, 31. *vid. et* 39, 2. 40, 52. ante pedes Junonis tres pateræ aureæ, cum titulo

- nominis Camilli, positæ, 6, 4. Junoni Reginae in Aventino majoribus hostiis sacrificatur, 22, 1. *vid.* de Junone Regina, 27, 37. 31, 12.
- Juno Sospita, 8, 14. 24, 10. 29, 14. 31, 12. Junonis Sospitæ ædes lucusque communis Lanuvinis municipibus cum populo Romano, 8, 14. ejus simulacrum, 40, 19. ei ædes vota a C. Cornelio Cethego, consule, 32, 30. dedicata, 34, 53.
- Junonis in æde veteri Patavii fixa rostravium, spoliisque Laconum, 10, 2.
- Jupiter Acræus, 38, 2.
- Capitolinus, 1, 55. 6, 17.
- Dodonæus, 8, 24. Jovis Dodonæi sortes, *ibid.*
- Elicius, 1, 20. Jovi Elicio aram in Aventino dedicat Numa Pompilius, *ibid.* *vid.* et 31.
- Jupiter Feretrius, 1, 10. ei templum dedicat Romulus, et opima spolia fert, *ibid.* ædes ejus ab Anco amplificata, 1, 33. refecta ab Augusto, 4, 20.
- Imperator, 6, 29.
- Indiges, 1, 2. sic dictus Æneas, *ibid.*
- Latiaris, 21, 63. ei donum, fulmen aureum pondo quinquaginta, factum, 22, 1.
- Olympius, 24, 21. ejus templum Athenis, 41, 25.
- Optimus Maximus, 4, 2.
- Stator, 1, 12. et 41. ei templum in pugna cum Samnitibus vovet M. Atilius, 10, 36.
- Trophonius, 45, 27.
- Victor, 10, 29. ei ædes vota, spoliisque hostium cremata, *ibid.* Jovi Victori pocillum mulsi, priusquam temetum biberet, vovet L. Papirius, 42.
- Jovis ædes in Capitolio dedicata, 2, 8.
- ædes duæ in Capitolio dedicatæ, 35, 41.
- ædem in Capitolio, columnasque circa poliendas Albo locant censores, 40, 51.
- cella, in qua ante pedes Junonis tres pateræ aureæ positæ, 6, 4.
- epulum ludorum caussa, 25, 2. 27, 36. 29, 38.
- porta, Capuæ, 26, 14.
- sella in templo Capitolino, 5, 50.
- signum, Præneste devectum, a dictatore T. Quintio in Capitolium fertur, 6, 29.
- templum in Capitolio dedicatur, Epit. 98.
- Jovi aram in monte Æmo consecrat Philippus, 40, 22.
- Jurare non potest flamen Dialis, atque adeo alium dat, qui pro se juret, 31, 50.
- Jusjurandum militum diversum a sacramento, 22, 38.
- Jurajurandi religiosa observatio, 8, 20. nimis callida interpretatio, 22, 61.
- Jurejurando adactus populus, neminem regnare Romæ passuros, 2, 1. et 2.
- Jus id est, quod postremum populus jubet, 7, 17. 9, 38.
- Jus divinum et humanum, 1, 18.
- civile, repositum in pontificum penetralibus, evulgat C. Flavius, 9, 46.
- Justitium indictum, 8, 3. et 27. 4, 26. et 31. 6, 2. et 7. 7, 6. et 28. 10, 4. et 21.
- per quadriduum servatum, 8, 3. per dies decem et octo, 10, 21.
- in foro sua sponte coeptum prius, quam indictum, 9, 7.
- Justitio simile otium, 7, 1. 26, 26.
- L. Juventius Thalna, legatus, 39, 31. Romam missus, 38.
- M'. Juventius Thalna, tribunus plebis, accusat C. Lucretium prætorem, 43, 10. creatus prætor, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 45, 14. et 16. rogationem promulgat de bello Rhodiis indicendo, 45, 21. Epit. 50.
- T. Juventius, tribunus militum, cadit in pugna, 33, 22.
- T. Juventius Thalna creatur prætor, 34, 42. sortitur jurisdictionem peregrinam, 43.
- Juvenum Romanorum nobilium conspiratio de regibus revocandis, 2, 3. conjecti in vincula, 4. dant poenas, 5.
- Juvenes trecenti conjurarunt occidere Porsenam, 2, 12.
- Juventas Dea, 5, 54.
- Juventatis ædes in circo maximo dedicata, 36, 36.
- Juventati lectisternium imperatum, 21, 62.
- Juventus Romana connubiorum ergo Sabinas virgines rapit, 1, 9.

L.

- Labeates, populi, 43, 21. 44, 31. 45, 26.
- Labeatis palus, 44, 31.
- Labeatis terra, 44, 23.
- C. Labeo, tribunus militum, cadit in pugna, 33, 22.
- Labeo, *vid.* Antistius, Atinius, Fabius.
- Labici, seu Lavici, urbs, 2, 39. Labicos capit Coriolanus, *ibid.* capiunt et diripiunt Romani, 4, 47. Lavicos deducta colonia, *ibid.*
- Labicani, sive Lavicani, hostes Romanorum, 4, 45. proelio vincuntur, 46. *vid.* et 6, 21.
- Labicanus, seu Lavicanus, ager, 3, 25. 4, 49. 26, 9.

Lavicana via, 4, 41.

Labienus, Epit. 127.

Labra duo marmorea in Capitolio a Scipione Africano posita, 37, 3.

Lacedæmon, validissima urbs viris armisque, 34, 33. *vid.* Sparta.

Lacedæmon, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque, memorabilis, 45, 28.

Lacedæmonius dux, Cleonymus. *vid.* Cleonymus.

Lacedæmonii tyranni, Cleomenes, Machanidas, Nabis. *vid. sub his vocibus.*

Lacedæmonii vexantur ab suis exsulis, 38, 30. bello oppugnantur ab Achæis, 32. Lycurgi leges abrogare, et Achæorum leges institutaque accipere jubentur, 34. de iis agitur in concilio Achæorum, coram Romanis legatis, 39, 35. et 37. manere jubentur in concilio Achæorum, 48.

— pugnant missilibus, 34, 39.

— cunctatores natura, 45, 23.

Lacedæmoniorum exsules multi, pulsati a suis tyrannis, veniunt in castra Romanorum, 34, 26.

C. Lacerius, tribunus plebis, 5, 10.

Lacetania, 21, 23.

Lacetani, 21, 60. et 61. depopulantur agros sociorum populi Romani, 28, 24. in eos edicitur expeditio, 26. *vid. et* 33. et 34. Lacetani, gens, quam insita feritas tenet in armis, 34, 20. eorum oppidum oppugnat M. Cato consul, et capit, *ibid.*

Lachares filius Mithridatis, Epit. 98.

Lacinia Juno, 24, 3. ejus nobile templum, sanctum omnibus circa populis, *ibid. vid. et* 23, 33. in eo multi, qui in Africam sequi Annibalem abnuebant, jussu ejus interfecti, 30, 20. tegulae marmoreae, ex eo sublatae a censore, jussu senatus reportantur, 42, 8.

Laciniam, promontorium, 12, 8. illum præternavigare fas Romanis esse, negat Philocharis Tarentinus, *ibid. vid. et* 27, 25. 36, 42.

Lacones, *vid.* Lacedæmonii.

Laconica ora, 38, 30.

Lacte pluit, *vid.* Prodigium.

Lacumaces, stirpis regiae apud Numidas puer, appellatur a Mezetulo rex, 29, 29. victus a Masinissa, fugit in agrum Carthaginiensem, 30. se in Masinissae fidem permittit, *ibid.*

Lacus Albanus, 5, 15. crescit in altitudinem insolitam, *ibid.*

— Averni, 24, 12. 13. et 20.

— Begorrites, 42, 53.

— Curtius, 1, 13. 7, 6.

— Fucinus, 4, 57.

Lacus Martis, 41, 13.

— Ostiae, 27, 11,

— Regillus, 2, 19. 6, 2. *vid.* Regillus.

— Tivoli, 41, 5.

— Trasimenus, 22, 4.

— Vadimonis, 9, 39.

Lacus manavit sanguine, *vid.* Prodigium.

C. Laelius, classi a Scipione praefectus, 26, 42. ob virtutem corona aurea et triginta bubus donatur, 48. it Romam, et in senatu, Carthaginem novam aliasque urbes captas esse, exponit, 27, 7. mittitur orator a Scipione ad Syphacem, 28, 17. mittitur ad prædandam Africam, 29, 1. ad eum venit Masinissa, 4. redit ex Africa, 6. classis praefectus, cum Scipione transit in Africam, 25. cum Masinissa mittitur ad persequendos Syphacem et Asdrubalem, 30, 9. vincit Syphacem, 11. improbat Masinissae cum Sophonisba nuptias. 13. a Scipione donatur corona aurea, 15. cum Syphace aliisque captivis Romam mittitur, 16. quae in Africa gesta sunt, exponit patribus, 17. ædilis plebis, 33, 25. creatur praetor, 33, 24. sortitur Siciliam provinciam, 26. ambiens consulatum, repulsam patitur, 35, 10. creatur consul, 36, 45. ejus contentio de provincia cum L. Scipione collega, 37, 1. ex Gallia Romam redit, 47. ei cum suo exercitu in annum prorogatum imperium, 50.

C. Laelius, legatus in Macedoniam, 41, 27. legatus ad Gallos trans Alpes, 43, 7.

Lætorius, tribunus plebis, 2, 56. ejus violenta contentio cum Ap. Claudio consule, *ibid.*

C. Lætorius, ædilis curulis, 23, 30. legatus, 25, 22. creatur praetor, 26, 23. *vid. et* 27, 7. decemvir sacris faciendis, 27, 8.

Cn. Lætorius, legatus L. Furii praetoris, 31, 21.

L. Lætorius, ædilis plebis, vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39.

M. Lætorius primipili, centurio, 2, 27. ei data a populo dedicatio ædis Mercurii, *ibid.*

Lævi Ligures, 5, 35. 33, 37.

Lævinus, *vid.* Valerius.

Lagos, urbs, 38, 15.

Lamia, urbs, 27, 30. 32, 4. 35, 43. oppugnatur a Philippo, 36, 25. qui ab ea recedit, *ibid.* oppugnatur a Romanis, 37, 4. capitur, 5.

Lampsacus, urbs, 37, 35. libertatem suam defendit adversus Antiochum, 33, 38. *vid. et* 35, 42.

Lampsaceni coronam octoginta pondo

- Romam mittunt, 48, 8. referuntur in sociorum formulam, *ibid.*
- Lampsus, urbs Thessaliæ, 32, 14.
- Lampter, Phocææ, 37, 31.
- Lana pulla terra enata. *vid.* Prodigium.
- Lanienæ et tabernæ in publicum euntæ, 44, 16.
- Lanistæ, 28, 21.
- Lanuvium, 3, 29. 6, 2. 26, 8. 29, 14. 45, 16.
- Lanuvii strepitus in æde Junonis Sospitæ editus, *vid.* Prodigium.
- Lanuvini deficiunt, 6, 21. iis civitas datur, 8, 14. ædes Sospitæ Junonis communis Lanuvinis municipibus cum populo Romano, *ibid.*
- Lanuvinus magistratus feriis Latinis precationem sollemnem non rite peragit, 41, 20.
- Laodice regina, Epit. 50.
- Laodiceni ex Asia inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Lapathus, castellum, 44, 2. *et* 6.
- Lapicini, populi, 41, 23.
- Lapis quidam sacer datur legatis Romanis, quem Pessinuntii Matrem Deum vocabant, 29, 11.
- Lapis sacer in agro Crustumino, 41, 17.
- Lapides silices, 30, 43.
- Lapides Atri, locus inter oppida Illiturgim et Mentissam in Ausetanis, 26, 17.
- Lapidibus pluisse quoties nunciaretur, novendiale sacrum fiebat, 1, 31.
- Laqueis excipiuntur ictus arietum, 36, 23.
- Larentia, uxor Faustuli, educat Romulum et Remum, 1, 4.
- Lares, 8, 9.
- Lares Permarini, 40, 52.
- Larium Permarinum ædes dedicatur, *ibid.*
- Larinas ager, 22, 18. *et* 24. 27, 40. *et* 43. 45, 2.
- Larissa, arx Argis, 32, 25.
- Larissa, urbs nobilis Thessaliæ, 31, 46. 42, 67.
- Larissam dies exercitui ad conveniendum a Philippo edicatur, 28, 5.
- Larissæ Thessalorum concilium, 36, 8. 42, 38. ab Larissa obsidenda deterretur Antiochus arte Ap. Claudii, 36, 10. *et* 13.
- Larissa Cremaste, 31, 46. 42, 56. *et* 67.
- Larissenses, 31, 31.
- Larissus, amnis, Eleum agrum ab Dymæo dirimit, 27, 31.
- Lartes Porsena, *vid.* Porsena.
- Lartes Tolumnius, *vid.* Tolumnius.
- Sp. Lartius, genere factisque clarus, 2, 18. cum Horatio Coclite manet aliquantisper in statione pontis, 2, 10. præficatur expeditæ juventuti, 11.
- T. Lartius, consul, 2, 18. primus dictator, *ibid.* consul iterum, 21. *vid.* *et* 29.
- Las, vicus maritimus, 38, 50. cum improvviso occupant, et statim amittunt Lacedæmonii, *ibid.*
- Latemnastus Cretensis, 35, 29.
- Lati clavi ob Caudinæ pacis ignominiam depositi, 9, 7. lato clavo tunicæ, 30, 17.
- Latini unde dicti, 1, 2. Prisci Latini ab Alba oriundi, 3. *et* 52. *vid.* *et* 32.
- Latini bello lacesunt Ancum Marcium, 1, 32. vincuntur, 33. multa eorum millia traducuntur Romam, *ibid.* cum iis bella gerit Tarquinius Priscus, 35. *et* 38. Latinorum et Romanorum communia sacra, 45. eos sibi conciliat Tarquinius Superbus, 49. cum iis fœdus facit, 50—52.
- ad Regillum lacum cæsi, 2, 19. *et* 20. sollicitant frustra Latinos Volsci ad bellum Romanis inferendum, 22. sex millia Latinorum captivorum a senatu remissa, *ibid.* coronam auream Jovi in Capitolium mittunt, *ibid.* cum Latinis populis ictum fœdus, 33. vexantur incursionibus Æquorum, 48.
- opem ferunt Romanis adversus Volscos et Æquos, sed vincuntur, 8, 7.
- deficiunt a Romanis, quum per annos plus centum numquam ambigua fide in amicitia Romana mansissent, 6, 2. *vid.* *et* 7, 11. *et* 32. ab iis Tusculum captum, 33. quod recipitur, cæsis Latinis, *ibid.*
- iis petentibus pax data, 7, 12. magna vis militum ab iis accepta, *ibid.* concilia habent, et Romanis negant milites, 25. exercitibus jam in Romanos comparatis, vertunt bellum in Pelignos, 38.
- Sidicini dedunt se Latinis, 8, 2.
- Latini vastant agros Samnitium, *ibid.* moliuntur occulte bellum in Romanos, 3. decem principes Latinorum Romanam evocati, *ibid.* consilia Latinorum ea de re, 4. petunt consulem et senatores Latinos, 5. iis inferunt bellum Romani, 6. ad Capuam conveniunt Latini cum sociis suis, *ibid.* sunt persimiles Romanis in rebus bellicis, 8. prælium atrox inter Latinos et Romanos, 9. vincuntur Latini, 10. mulctantur agro, 11. rebellantes funduntur, 12. in deditionem accipiuntur, *ibid.* Latinorum status infelix, 13. subactis iis leges dicunt Romani, *ibid.* *et* 14.
- e Latinis Romani ad exercitus suos alterum tantum adjiciebant, 8, 8. *vid.* *et* 4. ex iis senatum supplendum censet Sp. Carvilius, 33, 22.
- Latini, qui Romam commigrarant, ju-

- bentur redire domum, 39, 3. eorum querelæ in senatu, 41, 12. de Latinis lex lata, 13.
- Latina via, *vid.* Via.
- Latinae coloniae, 34, 53.
- Latinae feriae, 5, 17. *et* 19. 21, 63. 22, 1. tenent consules praetoresque Romae usque ante diem quintum kalendas Maias, 25, 11. decreto pontificum instauratae, quod Ardeatibus caro data non fuerat, 32, 1. *vid.* *et* 37, 3. *et* 41, 20.
- Latinae ante diem tertium nonas Maias, 41, 20.
- indictae ex instaurazione in ante diem tertium idus Sextiles, *ibid.* kalendis Junius factae, 42, 35.
- pridie kalendas Aprilis, 44, 22.
- in ante quartum, et tertium, et pridie idus Novembres, 45, 3.
- Latine loquendi publice Cumanis, et Latine vendendi jus eorum praconibus permissum, 40, 42.
- Latinus rex armatus, ad arcendam vim advenarum, Æneae occurrit, 1, 1. pacem cum Ænea, deinde affinitatem cum eo jungit, data ei in matrimonium filia, *ibid.*
- Latinus Silvius, Albæ rex, 1, 3.
- Latium Romanis suspectum, 6, 21. Latii status infelix, 8, 13. Latium subactum, *ibid.*
- Latona, 5, 13.
- Latona bove femina aurata sacrum factum, 25, 12.
- Latrones, ad duo millia, in spelunca oppressi, 10, 1.
- Lavici, *vid.* Labici.
- Lavinia, Latini regis filia, datur Æneae in matrimonium, 1, 1.
- Lavinium, oppidum, conditum, quod Æneas ab uxoris nomine appellat, 1, 1. inter Lavinium et Albam Longam coloniam deductam, triginta ferme interfuere anni, 3. Lavinii interfectus T. Tatius, 14. foedus inter Romam et Lavinium renovatum, *ibid.* Lavinium ab Troja oriundum, 23. *vid.* *et* 2, 39.
- Laurea corona, *vid.* Corona.
- Laurea in puppi navis longae enata. *vid.* Prodigium.
- Lauream in manu tenentes, et coronati, supplicant Romae omnes, duodecim annis majores, 40, 87.
- Laureatae literae et tabellae, 45, 1.
- Laurens ager, 1, 1.
- Laurentes, cum iis quotannis renovatum foedus post diem decimum Latinarum, 8, 11.
- Laurentium legati pulsati a Tito Tatio, 1, 14.
- Laurentibus non data caro Latinis, 37, 3.
- Lauretanus portus, 30, 39.
- Lautia, legatis praebita, 28, 39. 30, 17. 33, 24. 35, 23. 42, 26.
- Lautulae, locus angustus ac saltuosus, 7, 39. 9, 23. ad Lautulas ancipiti proelio cum Samnitibus dimicatum, *ibid.*
- Lautumiae, 26, 27. Lautumiarum carceris custodiam intentiorem habere jubentur triumviri, 32, 26. in Lautumias Ætolorum principes conjecti, 37, 3. in Lautumiis duo atria, Mænium et Titium, 39, 44.
- Lebadia, 45, 27.
- Lehadiae templum Jovis Trophonii adit Æmilius Paullus, 45, 27.
- Lechæus portus, 32, 23.
- Lecti ærati quando, et a quibus, primum Romam advecti? 39, 6.
- Lecticula in aciem illatus Cn. Scipio configit, 24, 42.
- Lectisternium quando primum Romae, et qua celebritate factum, 5, 13. *vid.* *et* 7, 2. *et* 27. 8, 25. 29, 14.
- Lectisternium Cære imperatum, 21, 62.
- Juventati, *ibid.*
- Junoni Reginae, 22, 1.
- Saturno imperatum, quem lectum senatores straverunt, *ibid.*
- per triduum habitum, sex pulvinaria in conspectu fuere, 22, 10.
- Lecton, promontorium, 37, 37.
- Legati Abderitarum queruntur de avaritia et crudelitate Hortensii, 49, 6.
- Achæi nunciant, Nabidem contra foedus maritimam oram Laconum oppugnare, 35, 22. *vid.* Achæi.
- Ætolorum Romam missi, pacem petentes, 36, 35. urbe eodem die, Italia intra quindecim dies, excedere jubentur, 37, 1. admittuntur, iisque pacis leges dantur, 38, 10. *et* 11.
- Alexandrini queruntur de Antiocho, 44, 19.
- Ambracienses accusant Fulvium Nobiliorem, 38, 43.
- Annibalis ad Philippum, 23, 34.
- Antiochi Romam, eorumque oratio, 34, 57. ad Scipionem, 37, 34. *et* 45.
- ab Ardea queruntur in senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem non esse datam, 33, 1.
- Ariarathis, eorumque oratio, 42, 19.
- Asiae et Græciae, Romae auditi, 34, 57.
- Atheniensium implorant auxilium Romanorum, 31, 5.
- Attali queruntur de Philippo, 31, 2. 32, 8. coronam auream ducentum quadraginta sex pondo in capitolio ponunt, 32, 27.

Legati ex Balearibus insulis et ultima Hispania ad Scipionem, 22, 20.

— Bilistagis, Ibergetum reguli, fientes ad genua Catonis provoluti, auxilia petunt, 34, 11.

— Cæritum, bellum deprecantes, impetrant pacem, 7, 20.

— Campanorum a Romanis auxilium petunt, 7, 30.

— Carthaginensium, amicitiam et societatem Romanorum petentes, 7, 27. auream coronam donant Romanis, 38. legatis Carthaginensibus, qui ad fœdus tertio renovandum venerant, comiter munera missa, 9, 43. ad Asdrubalem et Syphacem missi, 29, 34. ad Romanos de pace, 30, 22. et 40. frumentum et hordeum adportant, 36, 4. queruntur de Masinissa, 42, 23.

— Clusini auxilium adversus Gallos petunt, 5, 33.

— Epirotarum, 36, 35.

— Eumenis, querentes de clade Sinopensium, 40, 2.

— Gallorum pollicentur Romanis auxilia ad bellum Macedonicum, 44, 14.

— Græciæ Asiæque, Romæ auditi, 34, 57. 43, 8.

— Hispani, eorumque simplicitas, 40, 47.

— Iapydum, Istrorumque, et Carnorum, queruntur de avaritia et crudelitate consulum, 43, 7.

— Issenses Gentium, Illyriorum regem, Romæ suspectum reddunt, 42, 26.

— Lacedæmoniorum, 39, 33.

— Latinorum, 8, 5.

— Laurentium pulsantur a propinquis Titi Tatii, 1, 14.

— Locrensium, obsiti squalore et sordibus, ramos oleæ, velamenta supplicum, porrigentes, queruntur de Plemínio, 29, 16.

— Macedones deducti extra urbem in villam publicam, ibique iis locus et lautia præbita, 33, 24.

— Masinissæ a Romanis donantur, 30, 17.

— Nabidis, 34, 42.

— Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.

— Pamphyli coronam auream in curiam inferunt, 44, 14.

— Persei jubentur excedere Italia, 42, 36.

— Philippi ad Annibalem, 23, 33. 34. et 39. ad Ætolos, 31, 28. ad Romanos, 32, 37. 33, 24. pollicentur Romanis pecuniam et frumentum, 36, 4. coronam auream centum pondo in

æde Jovis optimi Maximi ponunt, *ibid.*

Legati Pisanorum, 45, 18.

— Pœnorum ad Philippum, capti mittuntur Romam, 23, 34. Pœnorum ad Masinissæ, Romæ de agro disceptantium, 34, 62.

— Privernates, 8, 21.

— Prusiæ, Romam missi, 44, 14.

— Ptolemæi, 31, 9. iis in singulos munera quindecim millium æris ex senatus consulto missa, *ibid.*

— Ptolemæi et Cleopatræ gratulantes, quod M'. Acilius Antiochum Græcia expulerit, 37, 3.

— Rhodiorum ad Antiochum, 33, 20. ad Romanos, querentium de Sinopensium clade, 40, 2. ad Romanos, 44, 14. horum superba oratio, *ibid.* alii legati, 45, 20. miserabili oratione deprecantur iram Romanorum, 22.

— Romani, ad Coriolanum de pace missi, 2, 39.

Athenas, qui Solonis leges describerent, 3, 31.

jussu Tolumnii a Fidenatibus interfecti, 4, 17.

Veios, et superbum Veientium responsum, 4, 58.

Delphos consulturi oraculum, 5, 15. Apollini crateram auream ferunt, 28. *vid. et* 28, 45.

ad Gallos, eorumque cum Gallis colloquium, 5, 35. et 36.

ad Samnites, 7, 31. 8, 23.

in Hispaniam ad Annibalem, non admittuntur, 21, 6. et 9.

Carthaginem missi, 18. iis superbe respondent Carthaginenses, *ibid.* ridentur, a Gallis, 20.

in varia loca missi, 22, 33.

male excipiuntur ab Hieronymo Syracusanorum rege, 24, 6.

violantur a Carthaginensibus, 30, 25.

ad Ptolemæum, 31, 2. ad Masinissam, 11.

— decem ad constituendas res Græciæ, 33, 24. et 31. Asiæ, 37, 55. *vid. et* 45, 17.

ad Antiochum et Philippum, 33, 35. et 39.

in Græciam, 39, 33. 42, 37.

in Macedoniam, 41, 27.

— Saguntini gratias agunt senatui, 28, 39. adducunt quosdam Carthaginenses cum pecunia, qui ad conducenda auxilia in Hispaniam trajece- rant, 30, 21.

— Samnites, Romam missi de pace, 8, 1. ad Annibalem, 23, 42.

— Sardorum Romam, 41, 10. et 12.

Syphacia, donati ab Senatu Romano, 27, 4. 30, 17.
 racusani, 28, 37. ad Marcellum, 9.
 rentini ad Annibalem, 24, 13.
 squiniorum exsulum, 2, 3. *et* 4.
 racum, petentes amicitiam et
 tatem Romanorum, 42, 19.
 rminæ Romam, 31, 11.
 senatum introducti per consules,
 1.
 re gentium sacrosancti, 2, 4.
 et viderentur commisisse, ut hos
 loco essent, in iis tamen jus gen-
 valet, 2, 4.
 itemptui habiti, 8, 25.
 perfecti, 4, 17. *et* 32.
 tra jus gentium arma capiunt,
 1.
 de excepti a Samnitibus, 7, 31.
 1.
 repente aliquo mitterentur, sin-
 per oppida, qua faciendum iter,
 nta imperant, 42, 1.
 cæsis publice in Rostris statuæ
 æ, 4, 17.
 mæra data, 9, 43. 27, 4. 28, 39.
 7. 31, 9. 37, 3. 42, 6. *et* 19. 43,
 8. 44, 14. 45, 13.
 les liberæ hospitio datæ, sumtus-
 lacretus, 42, 6.
 stium in sede Bellonæ senatus
 1, 30, 21. 33, 24.
 nis jus externis, non civibus,
 aratum, 6, 17.
 imperatorum, 2, 20. 10, 40. *et*
alibi passim.
 not militum? 6, 28. 7, 25. 8, 8.
 18. 29, 24. 43, 14.
 ima, secunda, tertia, 10, 18. 22,
 38, 36. 34, 46.
 arta, 10, 18. 26, 48. 34, 46.
 inta, 39, 30.
 tava, *ibid*.
 decima, 30, 18.
 odecima, magna ex parte cæsa,

 tia decima, *ibid*.
 edicesima, 27, 38.
 esima, 27, 14. *et* 38.
 a millia hominum quatuor, Ro-
 n foro securi percussa, 28, 28.
 teata Samnitium, 10, 38.
 bina, 2, 26.
 s Etruscorum, 10, 5.
 liscorum, 4, 5.
 banæ, 6, 9. 24, 44. 25, 3.
 stnor vulgo scribebantur, 8, 8,
 xem effectæ, 2, 30. 7, 25.
 odeviginti, 24, 11.
 a et viginti, 26, 28. 27, 22.
 a et viginti, 26, 1. 27, 36.

Legiones viginti, 30, 2.
 — tumultuariæ, 40, 26.
 Legionariorum numerus auctus, 42, 31.
 Legionarii equites, 35, 5.
 Lembi, 33, 19.
 — biremes, 24, 40.
 — Issalci, 32, 21.
 — piratici, 37, 27.
 Lemnos, insula, 28, 5.
 Lentulus, *vid*. Cornelius.
 Leon accusat Apollodorum, impellentem
 Athenienses ad defectionem, 35, 50.
idem esse videtur ac
 — Icesis filius, legatus Atheniensis,
 38, 10.
 — locus, 24, 39.
 Leonatus Eulyesta, præfectus agematis
 Macedonici, 42, 51. *et* 59.
 Leonides Lacedæmonius, dux Persæ, 42,
 51.
 Leonorius, Gallorum regulus, 38, 16.
 Leontini, in eorum urbe Hieronymus
 occiditur, 24, 7. eo profiscuntur
 Hippocrates et Epicydes, 29. Leonti-
 norum urbs a M. Marcello consule
 capta, 30.
 Leonum et pantherarum venatio Romæ,
 39, 22.
 Lepidus, *vid*. Æmilius.
 Leptis, 30, 25. 34, 62.
 Lesius, *vid*. Seppius Lesius.
 Letus, mons, 41, 22.
 Leucadia, olim peninsula, postea insula,
 divisa ab Acarnania freto vadoso, quod
 perfossum manu est, 33, 17.
 Leucas, caput Acarnaniæ, 32, 15. 33,
 17. 36, 11. Leucadem indictum con-
 cilium Acarnanum, 33, 16. eam op-
 pugnat Flamininus, 17. Leucadis si-
 tus, *ibid*. capitur prodicione, *ibid*.
 Leucas eximitur concilio Acarnanum,
 45, 31.
 Leucate, promontorium, 26, 26. 36, 15.
 40, 1.
 Leucaspis phalanx, 44, 41.
 Leves milites, 8, 8.
 Leusis, *sive potius* Eleusis, locus, qua-
 tuor millia ab Alexandria abest, 45, 12.
 Leusus Cretensis, 38, 13.
 Lex Æmilia, de minuenda censura, 4,
 24. *vid*. *et* 9, 33. *et* 34.
 — de Ære alieno, *vid*. Æs.
 — Agraria, *vid*. Agraria. *et adde*, 6,
 35. 7, 16.
 — de Ambitu, 7, 15. 40, 19.
 — Annaria, 40, 44.
 — Bæbia, *ibid*.
 — Canuleii, de connubio Patrum et
 plebis, 4, 1.
 — Cincia, de donis et muneribus, 34, 4.
 — de consule intra decem annos non
 reficiendo, 10, 13.

Lex Curiata, 5, 46. 9, 38.

— **Decem tabularum**, 3, 34.

— **Decemvirales quibus tabulis duodecim est nomen**, in æs incisæ, et in publico propositæ, 3, 57.

— **de dictatore creando**, 2, 18.

— **Flavii**, ut in Tusculanos animadvertatur, 8, 37.

— **Horatia**, 3, 55.

— **Icilia de Aventino**, 3, 32.

— **Licina**, de consule ex plebe creando, 7, 21. 22. et 25.

— **Licina Sextia**, de ære alieno, de modo agrorum, de consulatu plebeio, 6, 35.

— **magistratus plebei** ne pateant patricio, 4, 25.

— **de mulctarum æstimatione**, 4, 30.

— **Oppia**, de cultu matronarum, 34, 1. abrogatur, 8.

— **Papiria**, qua Acerranis civitas sine suffragio datur, 8, 17.

— **de perduellione**, 1, 26.

— **Petillia**, 37, 54.

— **ut plebiscita omnes Quirites teneant**, 3, 55. 8, 12.

— **Pœtelia**, de nundinis et conciliabulis obeundis, 7, 15.

— **Porcia**, pro tergo civium, 10, 9.

— **de provocatione**, 2, 8. 3, 55. 10, 9. semper a familia eadem lata, *ibid.*

— **sacrata**, in Sacro monte lata, 2, 33. aliæ sacratæ leges, 3, 32. 4, 26. 7, 41. 9, 39. 36, 38. 39, 5.

✱ — **Senator** ne quis, quive senatoris pater fuisset, maritimam navem, quæ plus quam trecentarum amphorarum esset, haberet, 21, 63.

— **Terentilla**, 3, 9. et 10.

— **Trebonia**, 3, 65. 5, 10.

— **Tribunus militum** ubi quis fuisset, ne postea ordinum ductor esset, 7, 41.

— **tribunorum militum comitia** ne fierent, consulumque utique alter ex plebe crearetur, 6, 35.

— **Tribunis**, ædilibus, iudicibus, decemviris qui nocuisset, ut ejus caput Jovi sacrum esset, 3, 55.

— **Valeria**, de provocatione adversus magistratus ad populum, sacrandoque cum bonis capite ejus, qui regni occupandi consilia inisset, 2, 8.

— **de vicesima manumissorum**, 7, 16.

— **de unciario fœnore**, *ibid.*

— **vetusta**, priscis literis verbisque scripta, ut, qui prætor maximus sit, idibus Septembribus clavum pangat, 7, 8.

— **Voconia** de hereditatibus mulierum, 41, 34.

— **Voleronis**, ut plebei magistratus tributis comitiis fierent, 2, 56.

Lex ne quis magistratus sine provocatione crearetur, 3, 55.

— **ne cui album in vestimentum addere petitionis causa** liceat, 4, 25.

— **ne quis populum sevocaret**, 7, 16.

— **ne quis, nisi qui noxam meruisset**, donec poenam lueret, in compedibus aut in nervo teneatur, 8, 28.

Leges regie, 6, 1.

— **decemvirales**, 3, 57.

— **consulares**, 3, 56.

— **tribunitiæ**, *ibid.*

— **fœnebreæ**, 35, 7.

— **Legum publice examinandarum mos**, 3, 34.

Liber vetus linteus Samnitium, 10, 38.

Libri fatales, 5, 14. 22, 9. et 57. 42, 2.

— **lindei**, repositi in sede Monetæ, 4, 7. et 20.

— **magistratum**, *ibid.*

— **Numæ Pompilii septem Græci, septem Latini**, sub Janiculo in duabus arcis lapideis inventi, comburuntur, 40, 29.

— **Sibyllini inspecti**, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 29, 10. 41, 26. *vid.* Sibylla.

— **vaticini ex senatusconsulto ad prætorem delati**, 25, 1.

Liberi sequuntur patrem, 4, 4.

Liberi, Liberæque ædes, 3, 55. 41, 38.

Libero Liberæque signa anea ex argento mulctatio posita, 38, 25.

Libertas populo Romano reddita, 2, 1.

Libertatis ædes in Aventino, 24, 16.

Libertatis atrium, 25, 7. in eo custoditi obsides Tarentinorum, *ibid.* reficitur, 34, 44. *vid.* et 45, 15.

Libertini in militiam centuriati, 10, 21. 22, 11.

— **in navalem militiam descripti**, 40, 18. 42, 27.

Libertinorum filii in senatum ab Ap. Claudio censore lecti, 9, 46.

Libertini in quatuor tribus urbanas coacti, 9, 46. 45, 15.

Libethrum, oppidum, 44, 5.

Libitina vix sufficiens funeribus, 40, 19. 41, 26.

Libo, Epit. 49.

Libui Galli, 5, 35. 21, 38. 33, 37.

Liburni, gens fera, 10, 2.

Libyphœnices, 21, 22. 25, 40.

Licina nobilis femina, Epit. 48. virgo vestalis, Epit. 63.

Licina Lex, *vid.* Lex.

Licinius Macer, historiæ Romanæ scriptor, 4, 7. 20. et 23. 7, 9. 10, 9.

A. Licinius Nerva, tribunus plebis, 41, 10. legatus, 42, 35. 44, 18. prætor, 45, 44.

C. Licinius, tribunus plebis, 2, 33.

C. Licinius, tribunus militum consulari

te, 6, 31. primus magister
m de plebe dictus, 39. *vid. et*
na, legatus Carthaginem mis-
ly, 18.
na, praefectus praesidii Rhizonis
nii, urbium, 45, 26.
us Calvus, consul, 7, 9. *idem*
C. Licinius Calvus Stolo, *de*
fra.
us Crassus, praetor, sortitur ju-
tionem urbanam, 42, 9. *et* 10.
classem, 27. dextro cornu, in
adversus Persea, praepositus a
con~~se~~, 58. creatur consul, et
t Italiam, 44, 17. ejus res gesta
llia, 45, 12. prorogatur impe-
17. legatus in Macedoniam,

ius Lucullus, tribunus, trium-
ulo creatur, qui legem de cre-
triumviris Epulonibus tolerat,
triumvir aedi Juventatis dedi-
36, 36.
us Nerva, legatus, nunciat vic-
de Gentio, 45, 3. praetor, 14.
r Hispaniam ulteriorem, 16.
s; reducit obsides in Thraciam,

ns Calvus Stolo, plebeius, mi-
M. Fabii Ambusti filiam uxo-
cit, 6, 34. creatur tribunus
35. leges adversus patriciorum
romulgat, *ibid.* reffectus tribu-
bis, non patitur creari curules
ratus, *ibid.* decimum tribunus
reffectus, suas leges perfert, 42.
r consul, 7, 2. iterum, 9. sua
lege damnatur, 16.
us, praetor, 27, 8.
us Pollio, legatus, 27, 29.
us Lucullus, aedilis curulis, 30,

ns Lucullus, cos. a tribunis pl.
erem conjicitur, Epit. 48.
llus cos. L. F. L. N. prospere
ns Mithridatem pugnat, Epit.

nius, tribunus militum, occidi-
praelio, 27, 12.
nius Crassus non patitur per
n suum aquam duci, 40, 51.
nius Lucullus, praetor, 39, 6.
r jurisdictionem inter peregri-
. *et* 18.
llus Thraces subigit, Epit. 97.
ius Strabo, tribunus militum,
ime dimicans, ab Istris interfi-
41, 6.
us Calvus, primus ex plebe tri-
militum consulari potestate cre-
12. quum iterum tribunus mi-
n. IV.

litum consulari potestate crearetur,
orat, ut is, qui sibi deferebatur, honos
filio suo mandetur, 18. ejus de praeda
Veiorum sententia, 20.

P. Licinius Calvus, tribunus militum
consulari potestate, 5, 18. *et* 20.

P. Licinius Crassus pontifex maximus
creatur ante aedilitatem, 25, 5. ma-
gister equitum, 27, 5. censor, 6. prae-
tor, 21 sortitur jurisdictionem pere-
grinam, 22. consul, 28, 38. Bruttios
provinciam extra sortem accipit, 29,
1. gravi morbo adficatur, uti et ejus
exercitus, 10. ei prorogatur imperium
13. copiis conjunctis cum consule,
pugnat cum eo adversus Annibalem,
36. ejus laudes, 30, 1. negat ludos ex
incerta pecunia voveri debere, 31, 9.
vid. et 34, 44. votum praestitit consuli,
36 2. vetat Q. Fabium Pictorem Fla-
minem Quirinalem, qui tum praetor
erat, ire in Sardiniam provinciam,
37, 51. moritur, 39, 46. funeris ejus
causa visceratio data, et gladiatores
centum viginti pugnaverunt, *ibid.*

P. Licinius Crassus creatur praetor, 41,
18. excusat se sacrificiis sollemnibus
impediri, ne in provinciam, Hispani-
am citeriorem, eat, 19. fit consul, 42,
28. Macedoniam provinciam sortitur,
32. proficiscitur, 49 male pugnat ad-
versus Persea, 58. *et* 59. pacem pe-
tent, Perseo negat, 62. altera ejus
pugna cum Perseo, meliore eventu,
66. crudeliter ab eo avareque in Grae-
cia bellatum, 48, 4. legatus ad Gallos
in Asiam, 45, 34. interimitur, Epit.
59.

P. Licinius Tegula carmen condit, quod
ab ter novenis virginibus cani jus-
sum, 31, 12.

P. Licinius Varus, aedilis curulis, 27, 6.
praetor, 21.

Sp. Licinius, tribunus plebis, suscipit
rem militarem impediendam. 2, 43.

Licinus, *vid.* L. Porcius Licinus.

Lictores a Romulo instituti duodecim,
1, 8.

— quatuor et viginti apparent consu-
libus, 2, 55.

— decemvirorum centum et viginti
forum implent, 3, 36.

— praeeunt proficiscentibus ad bellum,
10, 25. 41, 14.

Lictor Horatio laqueum injicit, 1, 26.
deligat ad palum, *ibid.* *et* 8, 7. *vid. et*
26, 16.

— Sulpicii, tribuni militum, de foro
domum se recipientis, forem virga
percutit, 6, 34.

Lignis carens terra, 38, 18.

Ligures, populi, 5, 35. in Ligures legati

- missi ad expostulandum, quod Pœchos opibus auxiliisque jurissent, 22, 33. eorum auxilia Asdrubali parata, 27, 39. jungunt se Magoni, 28, 46. 29, 5. adversus Ligures varia Romanorum bella, 32, 29. *et seqq.* 34, 56. 35, 3. 11. 21. *et* 40.
- Ligures**, improvise castra Q. Minucii adgressi, funduntur, 36, 38.
- omnes in deditionem veniunt, 37, 2.
 - circumveniunt et occidunt L. Bæbium, prætorem, 37, 57.
 - hostes perpetui populi Romani, et exercendo militi Romano apprime utiles, 39, 1. caduntur a Romanis, 32.
 - castra L. Æmilii, proconsulis, oppugnant, et ægre ab eo vincuntur, 40, 25. *et* 28.
 - sese dedunt, et in Taurasinos publico sumtu traducuntur, 39.
- alia Ligurum bella, 41, 16. 18. 20. *et seqq.*
- Ligures Alpini**, 28, 56. 29, 5.
- Apuani, 40, 41.
 - Celelates, Cerdiciates, 32, 29.
 - Galli, Epit. 46.
 - Ilvates, 32, 29.
 - Ingauni, 40, 25.
 - montani, 40, 41.
 - Statiellates vincuntur ab M. Popillio consule, 42, 7. se dedunt, 8. venditos senatus jubet redimere, *ibid.*
- Ligustini populi**, 31, 10. 39, 21. **Ligustini Ilvates**, 32, 31.
- Ligustini montes**, 34, 8.
- Ligustinum bellum**, 35, 4. scutum, 44, 35.
- Ligustinus ager** viritim divisus, 42, 4.
- Sp. Ligustinus**, 42, 34. ejus ad populum oratio, *ibid.*
- Lilybæum**, 25, 31. 27, 5.
- ad **Lilybæum** pugna navalis, 21, 50.
- Limina ænea** in Capitolio posita, 10, 23.
- Limnæa** deditur M'. Acilio, consuli, 36, 14.
- Lingos, mons**, 32, 13.
- Lingones** cum Boiis, pellunt Etruscos et Umbros agro, 5, 35.
- Lingua** ab irrisu exserta, 7, 10.
- Linteata legio**, *vid.* Legio.
- Linteï libri**, 4, 7.
- Linterni arenæ**, 22, 16. **Liternum**, 23, 35. eo colonia deducta, 32, 29. 34, 45. in Literninum secedit Scipio Africanus ibique moritur, 38, 52. *et* 53.
- Lintribus** utuntur pedites in trajiciendo Rhodano, 21, 27.
- Liparæ insulæ**, 21, 49.
- Liparenses piratæ**, 5, 28.
- Liris fluvius**, 10, 21. 26, 9. *et* 34.
- Lisinnæ, urbs Thessaliæ**, 32, 14.
- Lissus, oppidum**, 44, 50.
- Litabrum, oppidum** in Hispania munitum et opulentum, vineis expugnat C. Flaminius, 35, 22.
- Litana, silva** in Gallia cisalpina, 23, 24. in ea exercitum L. Postumii consulis delent Galli, *ibid.* ad eam octo milia Gallorum cæsa, 34, 22. *et* 42.
- Litatio ac perlitatio in sacrificiis**, 41, 19.
- Literæ laureatæ**, 5, 28. 45, 1.
- Literas attulit in Latium Evander**, 1, 7.
- Liternum, vid. Linterni arenæ.**
- Liternus, fluvius**, 32, 29.
- Litubium, oppidum Ligurum**, se dedit Romanis, 32, 29.
- Lituus augurum**, 1, 18.
- Livius, poëta**, ab sataris ausus primus argumento fabulam serere, 7, 2. *vid.* *et* 27, 37.
- C. Livius pontifex** creatur, in M'. Pomponii Mathonis locum, 26, 23. ædilis curulis, 29, 38. prætor eum cognomine Salinatoris, 30, 26. sortitur Bruttios, 27. præest equitibus alariis, in pugna adversus Boios, 35, 5. petit consulatum, sed repulsam patitur, 10. moritur, 43, 13.
- C. Livius Salinator** creatur prætor, 35, 24. sortitur classem, 36, 2. lustrat classem, 36, 42. Samen Zacynthumque populatus, pervenit Piræum, *ibid.* ei occurrit Eumenes cum tribus navibus, *ibid.* trajicit Delum, *ibid.* Deli retinetur ab adversis ventis, 43. vincit classem Antiochi, 44, 45. Hii sacrificat Minervæ, 37, 9. capit Seston, *ibid.* oppugnat Abydum, *ibid.* obsidionem relinquit, 12. tradit L. Æmilio Regillo classem, 14. cœcit obstruendum esse exitum portus Ephesini, *ibid.* in Lyciam missus, fugat Lycios, 16. legatus ad Prusiam, Bithyniæ regem, missus, eundem revocat ad consilia pacis, 25. creatur consul, 38, 35.
- L. Livius, tribunus plebis**, 9, 3.
- M. Livius, consul, legatus Carthaginem** missus, 21, 18.
- octavo post damnationem anno reducit a consulibus in urbem, 27, 34. pro cognato, M. Livio Matate, dicit in senatu, *ibid.* ad secundum consulatum pene invitatus protrahitur, *ibid.* ægre se reconciliari patitur cum Nerone collega, 35. iræ plenus adhuc in cives, proficiscitur ad bellum, 46. egregia ejus victoria de Asdrubale, 46—49. triumphat, 28, 9. dictator creatur, 10. ei in annum prorogatum imperium, *ibid.*
- Volonum exercitum in Galliam ex Etruria traducit, 29, 5. ei prorogatur

um, 13. creatur censor, 37.
 toris quare cognomen invenerit,
 nuntium ejus certamen cum collega
 e, *ibid.* præter tribunum Mæciam,
 im Romanorum omnem, quatuor
 stæta tribus, ærarios relinquit,
id. et 36, 36. 39, 3.

as Tarentum tuetur, 24, 20.
 capta ab Annibale, in arcem
 it, 25, 10. arcem defendit, 11.
 39. de eo certamen in senatu,

is Dentur, consul, 10, 1. eo con-
 Equicum bellum redintegra-
 bid. creatur pontifex inter pri-
 plebe, 9. præit verba devotionis
 io, 28. proprator, 29.

as Drusus cos. adversus Scor-
 pugnat, Epit. 68. trib. pl. domi
 ciditur, Kpit. 71.

is Macatus, 27. 34.

is quæ causæ ad res populi Ro-
 scribendas impulerint, *Præf.*
 quo tempore vixerit, 4, 20. 28,
 sequatur Polybium, 33, 10.

lantia legatis devota, 28, 39.
 . 38, 24. 35, 28. 42, 26.

divisio in spectaculis, 1, 35.

istitate insignibus etiam adfecta
 in, 24, 8.

is, 23, 30. 29, 9.

is, in Græcia restituti Ætolis,

ad eos fanum, in quo thesauri
 pine, quos diripit Pyrrhus, 29,
 leiant post Cannensem cladem
 dies, 22, 61. *vid.* et 23, 30. et

oppugnantur a Crispino, 27,
 ciuntur a Scipione, 29, 6. et
 in Pleminium præfectum im-
 8. in eos impotenter sævit Ple-
 y *ibid.* et 9. eorum querelæ per
 delatæ ad senatum, 16, 17. et
 vertas illi legesque suæ restitu-
 a senatu, 21. *vid.* et 31, 12.

Græcia, 26, 26. 28, 6.

um vis ingens, ita ut, unde ad-
 tit, parum constaret, circa Ca-
 onthem agrum complevit, 30,
 et 42, 4. earum tantæ nubes a
 ento in Apelianam illatæ, ut exa-
 as suis late agros operirent, 42,

is bellum cum Demetrio, Phi-
 Macedoniæ regis patre, gessit,
 1,

is oppidum, 2, 33. a Coriolano
 nis admittitur, 39. *vid.* et 9, 39.
 lecta, 22, 20.

num cibi versa, 23, 13.

is, Servius, 43, 6.

Loricati equites, 35, 46. 37, 40.

Loryma, portus, 37, 17. viginti paullo
 amplius millia ab Rhodo abest, 45, 10.

Lua Mater, 8, 1. ei arida cæcorum Vol-
 scorum data a consule, *ibid.* ei dicata
 spolia hostium, 45, 33.

Luca, urbs, 21, 59. eo colonia deducta,
 41, 13.

Lucani pugnant cum Samnitibus adver-
 sus Alexandrum Epiroensem, 8, 17.
 recipiuntur a Romanis in fidem, 19.
 fœdere in amicitiam accipiuntur, 25.
 deficient, fraude impuls, 27. in eu-
 rum regionem transeunt exercitus Ro-
 mani, 9, 20. Lucanorum oratores
 petunt in amicitiam Romanorum re-
 cipi, 10, 11. fœdus cum iis ictum, 12.
 eorum seditio comprimitur, 18. defi-
 ciunt ad Pœnos, 22, 61.

Lucanorum aliquot ignobilia oppida ex-
 pugnat Ti. Sempronius, consul, 25,
 1. in Lucanis perit, 16. dedunt se
 Romanis, 27, 15. 28, 11.

Lucane legiones sæpe fuscæ ab Alexandro
 Epiroensi, 8, 24.

Lucani montes, 9, 17.

Lucanus exsul veruto transfigit Alexan-
 drum Epiroensem, 8, 24.

Luceius, Epit. 75.

Luceres, tribus antiqua, 1, 13. 10, 6.
 equitum centuria, 1, 13. et 36.

Luceria, urbs, 9, 2. et 12. 22, 9. 23, 37:
 24, 3. in ea servati obsides Romano-
 rum, ad Caudium dati Samnitibus, 9,
 12. obsessa et capta a Romanis, 15.
 amissa et recepta, 26. colonia eo de-
 ducta, *ibid.* oppugnatur a Samnitibus,
 10, 35.

Lucerini, 9, 2. ad Lucerinum finem pug-
 natum cum Samnitibus, duce Atilio
 consule, 10, 35. ob servatam fidem a
 Romanis laudantur, 27, 10.

Lucretia, uxor Collatini, 1, 57. stuprum
 ei per vim oblatam a Sex. Tarquinio,
 58. illa vocat patrem et virum, *ibid.*
 cultro se occidit, *ibid.*

C. Lucretius, dumvir navalis, 40, 26.

C. Lucretius Gallus creatur prætor, 42,
 28. sortitur provinciam, quo senatus
 censuit, 31. ei decernitur classis, 35,
 et 48. acerbus ejus injuriæ in Chalci-
 denses, 43, 9. accusatur, et damnatur,
 10.

Hostus Lucretius Tricipitinus, consul,
 4, 30.

L. Lucretius Flavius, consul, vincit Æ-
 quos acie, 5, 29. tribunus militum
 consulari potestate, 32. adversus Vol-
 sinienses profectus, eos vincit, *ibid.*

L. Lucretius Tricipitinus, consul, ingem-
 tem Volscorum multitudinem fundit,
 3, 8. cum ingenti præda Romam redit,

- et de Volscis *Æquisque* triumphat, 10.
- L. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. iterum 21. tertium, 22.
- L. Lucretius, quæstor, per insidias interceptus, traditur venienti in Ligu- res Ar. nibali, 21, 59.
- M. Lucretius, tribunus plebis, 27, 5.
- M. Lucretius, tribunus plebis, 42, 19. a fratre prætore præmissus, naves a sociis ex fœdere exigit, 48.
- P. Lucretius, consul, 2, 15.
- P. Lucretius, præfectus urbis, differt ac- tiones tribunitias in adventum consu- lum, 3, 24.
- P. Lucretius Tricipitinus, tribunus mi- litum consulari potestate, 4, 44. ite- rum, 47.
- Q. Lucretius Ofella, Epit. 89.
- Sp. Lucretius, Lucretiæ pater, 1, 58. præfectus urbis a rege relictus, 59. suffectus Bruto, non sufficientibus vi- ribus ad consularia munera obeunda, intra paucos dies moritur, 2, 8.
- Sp. Lucretius, ædilis plebis, creatur prætor, et sortitur Galliam, 28, 38. ei prorogatum imperium, 29, 13. rur- sumque, ut Genuam oppidum, a Ma- gone Pœno dirutum, exædificaret, 30, 1. mittitur legatus in Africam, 31, 11.
- Sp. Lucretius, prætor, 42, 9. occupat castella super Tempe, 44, 7.
- T. Lucretius, consul, 2, 8. Etruscos cæ- dit, 11. iterum consul, 16.
- Luctus triginta diebus finitus post Can- nensem cladem, 22, 56. in luctu pur- pura et aurum deponuntur, 34, 7.
- Locullus, *vid.* Licinius.
- Lucumo, potens divitiis, commigrat Ro- mam, 1, 34. ejus pater Damaratus, *ibid.* ejus uxor Tanaquil, *ibid.* ei, car- pente sedenti, aquila pileum aufert, et rursus capiti reponit, *ibid.* vocatur L. Tarquinius Priscus, *ibid.* *Vid.* L. Tarquinius Priscus.
- Lucumo, juvenis præpotens, corrumpit uxorem Aruntis C. lusini, 5, 33.
- Lucus, quo se Numa, velut ad congres- sum Deæ, sine arbitris conferebat, sacratu Camenis, 1, 21.
- Lucus Dianæ, 27, 4.
- Ferentinæ, ad quem concilia Lati- num populorum habita, 1, 50. *et* 52, 7, 25.
- Feroniæ, 26, 11. 27, 4.
- Junonis Laciniæ, 24, 3.
- Junonis Sospitiæ, 8, 14.
- Maricæ, 27, 37.
- Pœtelinus, 6, 20. 7, 41.
- Similæ, 39, 12.
- Luci fanæque sacrosancta, 35, 61.
- Ludi a Romulo editi, 1, 9.
- a Tarquinio Priaco, qui deinde sol- lemnes annui mansere, Romani, Mag- nique varie appellati, 1, 35.
- a prætoribus urbis, 27, 23.
- ab ædilibus, plebeis et curulibus, 6, 42.
- voti a dictatoribus, 5, 19. 7, 11.
- a consulibus, 31, 9. 36, 2.
- a variis imperatoribus, 28, 45. 31, 49. 39, 22. 40, 44. *et* 45.
- religionis causa, 39, 22.
- belli causa, 22, 9. *et* 10. 27, 33. 30, 27.
- concordie causa, 4, 12. 6, 42.
- pestilentie avertendæ causa, 7, 2. 27, 23.
- Ludi Apollinares, eorumque origo, 25, 12. eos populus coronatus spectavit, *ibid.* *Vid.* *et* 26, 23. 27, 11. in per- petuum voti, 27, 23. circo inundato, extra portam Collinam, ad ædem Erycinæ Veneris parati, 30, 38. Apol- linaribus Ludis ante diem quintum idus Quintiles solis eclipsis, 37, 4.
- Capitolini, 6, 50.
- Circenses, 30, 27. 44, 18.
- Consualia, 1, 9.
- funebres, editi a Scipione, 28, 21.
- Ludi funebres per quatrimum in foro, mortis M. Valerii Lævini causa, a filiis ejus facti, in quibus quinque et viginti paria gladiatorum, 31, 50. per triduum a filiis M. Æmilii Lepidi, 23, 30. funeris P. Licinii causa, 39, 46.
- Isthmii, 33, 32.
- Magni ex instauratione Romæ pa- rati, 2, 36. tumultus causa voti, 4, 27. a Camillo voti, 5, 19. ex auctori- tate Patrum voti a dictatore, 7, 11. voti æris trecentis triginta tribus mil- libus, trecentis triginta tribus, tri- ente, 22, 10. voti a consule Acilio Glabrione, 36, 2.
- Megalesia, 29, 14. 34, 54.
- Nemei, 27, 30. *et* 31.
- Olympici, 27, 35.
- Plebei in unum diem instaurati, 27, 21. 28, 10. 39, 7. in biduum in- staurati, 25, 2. 27, 36. 29, 38. 33, 42. ter instaurati, 23, 30. 25, 2. 30, 26. quinquies toti instaurati, 38, 35. sep- ties instaurati, 29, 11. 33, 25.
- Romani, etiam Magni dicti, 1, 35. magnifice facti, 25, 2. semel instau- rati, 27, 6. 21. *et* 36. 30, 26. 39, 7. biduum instaurati, 29, 38. triduum instaurati, 23, 30. ter toti instaurati ab ædilibus curulibus, 28, 10. 29, 11. 33, 25. *et* 42. 38, 35. quater instau- rati, 32, 27.
- Scenici, quando primæ instituti,

ure? 7, 2. per quattriduum pri-
facti ab ædilibus curulibus, 24,
magnifice apparateque facti, 31, 4.
iurilia, 39, 22.
n sollemnia intermitteri, nefas, 5,
idi ab ædilibus ex mulctaticia
ria facti, 10, 23. Ludorum caussa
m Jovis, 25, 2. 27, 36. 29, 38.
idis senatoria loca secreta a po-
34, 54. Ludorum sumtus, gra-
on modo Italiæ ac sociis Latini-
is, sed etiam provinciis externis,
nscripti, 40, 44. sumtuum in
vix tolerabilis opulentis regnis
ia, 7, 2.
mum de incerta pecunia voti,
jussu senatus voti, non fiunt de
publico, 36, 36. pontifices ne-
pertinere ad religionem, quanta
isa Ludi fiant, 39, 5.
do res bene gestas quando pri-
coronati spectaverint? 10, 47.
s ex Etruria acciti, 7, 2.
m convivalia oblectamenta quan-
tum Romæ addita epulis? 39, 6.
erarum in tabernis in foro, 3,
trepunt discentium vocibus, 6,
fectu crepitus æris nocte silente
olet, 26, 5.
clipsis prædicta a C. Sulpicio
tribuno militum, 44, 37.
des in Aventino, 40, 2.
rbe, 39, 21. 43, 11.
ortus, 34, 8. 39, 21. et 32.
m agrum depopulantur Ligures,
8.
um et Pisanorum de agris con-
cia, 45, 13.
ammas Romulo et Remo præbet,
gua pueros lambit, 1, 4. simula-
fantium, conditorum urbis, sub
bus Lupæ posita, 10, 23.
d, 1, 5.
, Epit. 116.
n Gallia vigili g'adium, e vagina
m, abstulit, 21, 62. *vid.* Pro-
rrei in oppugnantes urbem in-
28, 3.
m simulacrum, 22, 1.
m, regulus Hispaniæ ulterioris,
1.
ia, 21, 43. 27, 20. Lusitaniæ
es, 21, 43.
i vincuntur a P. Cornelio Sci-
cæis duodecim millibus, 35, 1.
nt Romanos, 37, 46. funduntur
Æmilio Paulo, cæsaque sunt de-
et octo millia armatorum, 37, 57.
i millia a C. Atinio prætore, 39,
e Lusitanis triumphat C. Cal-

urnius Piso, prætor, 39, 42. iis sub-
actis, triumphat L. Postumius Albi-
nus. 41, 3. et 11.
Lustratio exercitus apud Macedonas,
40, 6.
Lustrata urbs, 35, 9.
Lustratum oppidum, 42, 20.
Lustrum, propter Capitolium captum,
et occisum consulem, condi religio-
sum est, 3, 22.
Lustra varia, 1, 44. 3, 3. et 24. 10, 9.
et 47. 27, 36. 29, 37. 35, 9. 38, 36.
41, 2. 42, 10.
Lutarius, Gallorum regulus, 38, 16.
C. Lutatius, triumvir coloniæ deducen-
dæ, a Boiis comprehenditur, 21, 25.
post sextum decimum annum servi-
tute eximitur a Servilio, consule, 30,
19.
Cn. Lutatius Cerco, 42, 6.
Q. Lutatius Cerco. eo consule, pax data
Carthaginensibus, 30, 44.
Luxus Romam invectus ab exercitu Asi-
atico, 39, 6. *vid.* et 34, 4. Romæ coër-
cetur a censoribus, 39, 44.
Lycaonia, 37, 54. donatur Eumeni, 38,
39.
Lyceum Athenis incensum a Philippo,
31, 24.
Lycens Pan, 1, 5.
Lycia, 33, 41. 37, 15.
Lyciæ caput, Patara, *ibid.*
Lycii fusi fugatique a Romanis, 37, 16.
attributi Rhodiis, 38, 39. quærentur
de crudelitate Rhodiorum, 41, 10.
vexantur bello ab Rhodiis, 30. juben-
tur esse liberi, 44, 15.
Lychnidus, oppidum, capitur, 27, 32.
vid. et 43, 9. 10. et 21.
Lyciscus, Ætolorum prætor, 42, 38. 45,
28.
Lycho Achæus, præfectus Ætolorum et
Boeotorum in Persei exercitu, 42, 51.
Lycortas, Megalopolitanus, princeps le-
gationis Achæorum ad Romanos, 38,
32. prætor Achæorum, indicit conci-
lium, 39, 35. ejus ad Ap. Claudium
oratio, 36.
Lyctus, urbs, Epit. 99.
Lycurgi disciplina, cui per septingentos
annos adsuverant Lacedæmonii, ab-
rogatur, 38, 34. 39, 33. et 37.
Lycurgus, tyrannus Lacedæmoniorum,
34, 26.
Lycus in Dassaretiis, 32, 9.
Lydia donatur Eumeni, 38, 39.
Lyncestæ, populi, 45, 30.
Lyncus, oppidum, 26, 25. 31, 33.
Lysimachia, urbs, 32, 34. 34, 57. 36,
33. 37, 35. diripitur et incenditur a
Thracibus, 33, 38. eam restituere cu-
pit Antiochus, *ibid.* ut Seleuco filio
eam det regni sedem, 40. *vid.* et 35, 15.

Lysimachus, Philippi amicus, in consilium ab eo adhibetur ad iudicium Demetrii, 40, 8.
 Lysinoë, urbs, 38, 15.
 Lysis, fluvius, 38, 15.

M.

Macatus, *vid.* Livius.
 Macedonia, 1, 1. 9, 18. Macedoniam populantur Dardani, 27, 33. tota se dedit Æmilio Paulo, consuli, 44, 45. de Macedonia senatusconsultum, 45, 18. ei libertas datur, 29. dividitur in quatuor regiones, *ibid.* et 30.
 Macedones, 7, 26.
 Macedonici exercitus Romanis comparati, 9, 19.
 Macedonum legio in Annibalis exercitu, 30, 33. *vid.* Philippus. eorum legati, in senatum introducti, queruntur de M. Aurelio, 30, 42. Macedonum gentis nobilitas, 31, 1. Macedonici belli causæ cum Philippo, 1, 5. item cum Perseo, 39, 23. Macedones terrentur fœditate vulnerum, Romanis armis illatorum, 31, 34. eorum animos sibi conciliare studet Philippus, 32, 5. Macedonum cum Romanis pugna ad Cynoscephalas, 33, 7—10. Macedonum interfectorum ossa legit Antiochus ad Cynoscephalas, 36, 8. offenduntur a Philippo, 40, 3. Macedones inter et Romanos fortuna, non jussu imperatorum, commissum certamen, 44, 40. vincuntur a Paulo Æmilio, 40—42. belli finis, 45, 9.
 Macedonum regnum quomodo, et per quos creverit? 45, 9. post mortem Alexandri in multa regna distractum, *ibid.*
 Macedonum principes in Italiam ire jubentur, 45, 32.
 Macedonibus interdicta auri et argenti metalla, 45, 29. et connubia extra fines suos, *ibid.*
 Macedonica phalanx, 9, 19.
 Macedonica præda, 45, 33. et 39.
 Macedonici exercitus lustratio, 40, 6.
 Macedonicum mare, 44, 11.
 Macedonicum vallum, *vid.* Vallum.
 Macella, urbs Siciliæ, deficit a Romanis, 26, 21.
 Macellum Romæ incendio consumitur, 26, 27. reficitur, 27, 11.
 Maer, *vid.* Licinius.
 Macerinus, *vid.* Geganius.
 Machanidas, tyrannus Lacedæmoniorum, bello petit Achæos, 27, 29. *vid.* et 28, 5. Eleos, Olympiorum sollemne ludicrum parantes, aggredi

statuit, 28, 7. metu Philippi comprimatur, *ibid.*
 Machares, filius Mithridatis, Epi. 98.
 Macra Come, oppidum, 32, 13.
 Macra, fluvius, 39, 32. 40, 41.
 Macri campi, 41, 22. 45, 12.
 Macris, insula, 37, 13. 28. et 29.
 Maduateni, Thraciæ populi, 38, 40.
 Madytus, Chersonesi urbs, 31, 16. 33, 38.
 Mæander, fluvius, 37, 45. et 56. ejus amnis fontes Cælenis oriuntur, 38, 13. vado superari non potest, 12.
 Mæcia tribus addita, 8, 17. *vid.* et 29, 37.
 P. Mæcilius, tribunus plebis, 2, 58.
 Sp. Mæcilius absens quartum tribunus plebis creatur, 4, 48. turbator vulgi, *ibid.*
 Mædi, populi, 26, 25. 28, 5.
 Mædica regio, 26, 25. 40, 21. in Mædicam exercitum ducit Philippus, *ibid.*
 P. Mælius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18.
 Q. Mælius, tribunus plebis, 9, 8.
 Sp. Mælius, ex equestri ordine, largitiones frumenti facere instituit in annonæ caritate, 4, 13. de regno parando agitatur, *ibid.* vocatur ad dictatorem Cincinnatum, 14. ab Ahala Servilio magistro equitum occiditur, *ibid.* factum defendit dictator, 15. domus ejus diruitur, 16. *vid.* Equimælium.
 Mænium atrium, 39, 44.
 C. Mænius, consul, vincit Aricinos Laviniosque, 8, 13. triumphat, *ibid.* statua equestris ei in foro posita, *ibid.* quæstionum de conjuratis excendarum causa dictator creatur, 9, 26. ei minuitur accusationem nobilitas, *ibid.* *vid.* et 9, 34. ejus oratio, 9, 26. abdicat se dictaturæ, et, reus factus, absolvitur, *ibid.*
 C. Mænius, prætor, 40, 35. exercet quæstiones de veneficiis, 43.
 L. Mænius, tribunus plebis, rogationem de unciario fœnore fert, 7, 16.
 M. Mænius, tribunus plebis, legis agrariæ lator, 4, 53. impedit decretum, *ibid.*
 M. Mænius, tribunus plebis, 6, 19. dedit se in seditione Manliana auctoritati Patrum, *ibid.* diem dicit Manlio, *ibid.* et 20.
 M. Mænius, tribunus militum, in pugna cum Magone Pœno cadit, 30, 18.
 P. Mænius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12.
 Q. Mænius, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 43, 4.
 T. Mænius, prætor, 39, 6. sortitur

- jurisdictionem inter cives, 8, 18. tribunus militum, 40, 35.
- Mæsia**, silva, 1, 33.
- Magaba**, mons, 38, 19. petunt eum Tectosagi Galli, *ibid.*
- Magalus**, regulus Roiorum, 21, 29.
- Magister equitum primus**, Sp. Cassius, 2, 18.
— primus de plebe, C. Licinius, 6, 39.
- Magistro equitum cum dictatore æquatum imperium**, 22, 25. *et* 26. sine magistro equitum dictator, 23, 22. *et* 23.
- Magister juventutis Faliscæ** prodit pueros, 5, 27. creditur virgis a pueris, *ibid.* *vid.* *et* 42, 47.
- Magistratus curulis**, 4, 7. quum sine magistratu curuli respublica esset, creatur interrex, *ibid.* *vid.* *et* Curulis.
— plebeius nullus auspicio creatur, 6, 41.
— magnos decet esse minus diuturnos, 4, 24.
- Magistratus non creandus sine provocatione**, 3, 55. qui sine Magistratu rem gessit, triumphare non potest, 28, 38. L. tamen Lentulus, qui sine Magistratu rem gesserat in Hispania, ovans urbem ingreditur, 31, 20.
- Magistratum gesturi**, intra quintum diem in leges jurare debebant, 31, 50.
- Magistratus duos curules unus nec capere potest, nec gerere**, 39, 39.
- Magistratum eundem intra decem annos non capiendum, plebiscitis cautum**, 7, 42. duo Magistratus uno anno non gerendi, *ibid.*
- Magistratus et senatores pecuniam sponte conferunt ad supplementum classis**, 26, 36.
- Magistratus minores Romæ circumire vigilas jussi**, 22, 26. 39, 16.
- Magistratus cuncti circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificant, prodigiorum procurandorum causa**, 48, 15.
- Magistratum Romanorum prisca modestia**, 42, 1. avaritia et superbia, 43, 2. crudelitas, 4. *et* 6.
- Magistratum libri citati**, 4, 20. 39, 52.
- Magistratibus ineundis sollemnis dies.** *vid.* Anni consularis principium.
- Cn. Magius Attellanus**, 24, 19.
- Cn. Magius Cilo**, *vid.* Epit. 115.
- Dec. Magii Campani constans erga Romanos fides**, 23, 7. vinctus in Annibalis castra ducitur, 10. navi Carthaginem missus, tempestate fertur Cyrenas, *ibid.* confugiens ad statuam regis Ptolemæi liberatur, *ibid.* manere mavult in Ægypto, quam redire in Italiam, *ibid.*
- Magnesia**, urbs super Mæandrum, dedit se Romanis, 37, 45.
- Magnesia**, urbs ad Sipylum, 36, 43, 37, 10. 11. *et* 37. se dedit Romanis, 37, 44. Eumeni a Romanis tribuitur, 56.
- Magnesia**, Græciæ regio, 42, 54. 44, 11.
- Magnetarches**, summus Magnetum magistratus, 35, 31.
- Magnetes pronunciantur liberi**, 33, 32. *et* 34. eorum concilium Demetriade, 35, 31. ad Magnetes legatorum Romanorum oratio, *ibid.* eos frustra tentat T. Quintius, 39.
- Magni Campi**, locus, 30, 8.
- Mago**, frater Annibalis, 21, 47. prælio ad Trebiam in insidiis collocatur, 54. in Cannensi pugna mediam aciem cum Annibale tenet, 22, 46. res a fratre Annibale gestas Carthaginensibus exponit, 23, 11. *et* 12. annulos aureos, e digitis occisorum Romanorum detractos, in curiæ vestibulo effundi jubet, *ibid.* cum eo Hannonis disceptatio, 13. mittitur in Hispaniam, 32. vincitur ad Illiturgin a Romanis, 49.
mittitur ab Asdrubale fratre ad conquisitionem militum, 24, 42.
- Asdrubali**, Gisgonis filio, conjunctus, vincit P. Scipionem, 25, 32. *et* 34. Asdrubali fratri se jungit, 35. ejus castra a Marcio capta, 39.
venit ex ulteriore Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, ad Asdrubalem fratrem, 27, 20. in fugam vertitur, 28, 2. delectum in Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, habet, et cum eo bellum instaurat, 12. equestri prælio vincitur, 13. it Gades, dissipaturque ejus exercitus, 16. Gadibus ex fuga subsistit, 23. jubetur a senatu Carthaginensi classem, quam Gadibus haberet, in Italiam trajicere, 36. a Gaditanis intra urbem non admittitur, 37. ex minore Balearium insula in Italiam trajicit, 46. capit Genuam, *ibid.* Gallos et Ligures in concilium vocat, 29, 5. vincitur a Romanis, 30, 18. femore transfixo vulneratur, *ibid.* profugit in Liguriam, 19. ex vulnere moritur, *ibid.*
- Mago**, legatus Pœnorum ad Philip-pum, 23, 34.
- Mago** ex gente Barcina, cognatus Annibalis, capitur, 23, 41.
- Mago**, Pœnorum dux, Carthaginem novam tuetur, 26, 44. se, arcem, et præsidium Scipioni dedit, 46. Romam mittitur cum quindécim captivis senatoribus, 51.

- Mabarbal, Himilconis filius, oppugnationi Sagunti præficitur ab Annibale, proficiscente in Oretanos Carpetanosque, 21, 12. depopulatur sociorum populi Romani agros, 45. persequitur Romanos, a Trasimeno fugientes, 22, 6. præfertus equitum, suadet Annibali post cladem Romanorum ad Cannas, ut quamprimum Romam petat, 51. *vid. et* 23, 18.
- Malea, 31, 44. *et* 47. 32, 16. 36, 42. 42, 56.
- Maleæ promontorium, 34, 32.
- Maleventum, 9, 27. 10, 15.
- Maliacus sinus, 27, 30. 31, 46. 32, 4. *et* 32. 36, 14.
- Malitiosa silva, 1, 30.
- Maliensis ager in Græcia, 42, 40.
- Malleolus, *vid.* Publicius.
- Malleoli, ignita tela, 38, 6.
- Mallæa Perrhæbiæ, 31, 41. 36, 13. 39, 25. vi capitur a Menippo, duce Antiochi, 36, 10. Mallæam capit Philippus, 13. capitur et diripitur a Romanis, 42, 67.
- Maluginensis, *vid.* Cornelius.
- Malus in circo instabilis in signum Pollentiæ procidit, atque id dejecit, 39, 7.
- Mamercinus, *vid.* Æmilius, *et* Pinarius.
- Mamercus Æmilius, *vid.* Æmilius.
- Mamertini, eorum scelera, 28, 28.
- C. Mamilius Vitulus, primus ex plebe curio maximus creatur, 27, 8. prætor, 27, 35. sortitur Siciliam, 36. *et* 38. legatus ad Philippum, 30, 26. pestilentia moritur, 41, 26.
- L. Mamilius, Tusculi dictator, auxilium fert Romanis, 3, 18. Romana civitate donatur, 29.
- Oct. Mamilius Tusculanus, ab Ulysse Deaque Circe oriundus, 1, 49. ei filiam nuptum dat Tarquinius Superbus, *ibid.* ad eum exsulatum abit socer, 2, 15. concitat triginta populos adversus Romanos, 18. in pugna ad Regillum lacum vulneratur, 19.
- Q. Mamilius, ædilis plebis, 27, 36.
- Q. Mamilius Turinus prætor creatur, quum ædilis plebis esset, 28, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, sed accipit Galliam, *ibid.*
- Mancinus, *vid.* Hostilius.
- Mandonius, 22, 21. frater Indibilis, Iltergetum reguli, 26, 49. ejus uxor capta flens ad pedes Scipionis procumbit, obtestaturque, ut curam feminarum impensius custodibus commendaret, *ibid.* Mandonius deficit ad Romanos, 27, 17. ei conjux et liberi reddantur, *ibid.* deficit, et, concitatis popularibus, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. magna pugna vincitur petenti veniam ignoscit Scipio deficit a Romanis, sed compensus traditur ad supplicium, 2
- Mandropolis, 38, 15.
- Manduria, oppidum in Salerni Q. Fabio, consule, vi capitur, Manes, 1, 20. Manium placaritus edocere debebat pontifex imus, *ibid.* Diis Manibus Tellus se devovet Decius, 8, 9.
- Manicius, prætor Prænestinus, 23, 19. statua ei Præneste statuta, *ibid.*
- P. Manilius, legatus in Illyricum, 17.
- Sex. Manilius in secessione cum M. Oppio summæ rerum est, 3, 51.
- Manipulus, 1, 52. 7, 24. leves milites, aliam turbam scutum habebat, 8, 8.
- Mauliæ gentis decreto cautum, deinde M. Manlius vocetur, 1
- Manliana imperia, 4, 29. 8, 7.
- Manlianus saltus in Hispania, Manlii Acidini, duo juvenes illic tribuni militum, 42, 49.
- A. Manlius, (cui in Livii exemplum *perperam* apponitur *prænom* consul, 2, 54. accusatur post latum, *ibid.* tribunus, ejus accedenti interficitur, *ibid.* — legatus Athenas missus causa, 3, 31. decemvir creat
- A. Manlius, tribunus militum laris potestate, 4, 61. iterum tertium, 16. legatus, auream ram, donum Apollini, Delphi 28. a Liparensium piratis captus dimissus, *ibid.*
- A. Manlius, tribunus militum, citur, 27, 27.
- A. Manlius Capitolinus, tribunus consulari potestate, 6, 11. tertium, 21. quartus frater M. Manlii Capitolini, vestem non mutat, 20.
- A. Manlius Torquatus, prætor 45, 14. sortitur Sardiniam, provinciam ire nequit, ex judiciis ex senatusconsulto re 16.
- A. Manlius Vulso, consul, 40, 51. rem gerit adversus Istros, 41. populatur Istriam, 14. obsidionem satium oppidum, 15. ducit Romam, *ibid.*
- C. Manlius, consul, 2, 54. *vid.* A. Manlius.
- C. Manlius, tribunus militum

- lari potestate, 6, 30. male rem gerit, *ibid.*
- Cn. Manlius, consul, 2, 43. in proelio occiditur, 47.
- Cn. Manlius, consul, 7, 12. Tiburtes ad mœnia Romæ vincit, *ibid.* secundum consul, 16. adversus Faliscos proficiscitur, *ibid.* legem de vicesima manumissorum in castris fert, *ibid.* interrex, 17. censor, 22. magister equitum, 28.
- Cn. Manlius Vulso, ædilis curulis, 33, 25. creatur prætor, 42. sortitur Siciliam provinciam, 43. colonie deducendæ triumvir, 34, 53. 35, 9. consul, 37, 47. suscipit bellum adversus Gallogræcos, 38, 12. ejus iter ab Epheso ad Tolistoboiorum fines, 12—15. ejus ad milites oratio, 17. aggreditur Tolistoboios, Olympum montem insidentes, 20. capit eorum castra, 23. res ejus gestæ adversus Teetosagos et Trocmos, 24—27. ad eum legationes Asiæ, 37. it in Pamphylliam, *ibid.* fœdus facit cum Antiocho, 38. res regum et urbium componit, 39. trajicit in Thraciam, 40. eum invadunt Thraces, et partem prædæ abigunt, *ibid.* in Thesaliam traducit exercitum, et Apolloniæ bihernat, 41. petit triumphum, 44. legati ipsius contradicunt, *ibid.* et 45. et 46. se defendit, 47. triumphus ei decernitur, 50. de Gallis Asiaticis triumphat, 39, 6. petit censuram, 40.
- L. Manlius Imperiosus, clavi figendi causa dictator dictus, 7, 3. delectum habere conatur, frustra, *ibid.* ob delectum acerbius habitum ei dies a M. Pomponio, tribuno plebis, dicta, 4. ejus crudelitas in filium, et filii generosum factum. *ibid.* et 5. Manlio remissa causæ dictio, *ibid.*
- L. Manlius, prætor, in Galliam mittitur, 21, 17. ejus exercitus cœditur a Boiis, 25. Concordiæ ædem voverat, 22, 33. 23, 21. petit consulatum, 22, 35.
- L. Manlius, quod legatos Carthaginenses pulsasset, per feciales traditur legatis, et avehitur Carthaginem, 38, 42.
- L. Manlius, quæstor, 45, 13.
- L. Manlius Acidinus, prætor, 26, 23. urbanus, 27, 4. præest exercitui ad Narniam, 27, 43. et 50. ei Hispania provincia traditur a Scipione, 28, 38. ejus in Hispania res gestæ, 29, 2. et 3. ei prorogatur imperium, 13. prohibetur a tribuno plebis, M. Porcio
- Læca, ne ovans urbem iniret, quum ab senatu impetrasset, 32, 7.
- L. Manlius Acidinus, creatus prætor, sortitur Hispaniam citeriorem, 38. 35. cum Celtiberis configit, 39, 21. impetrat ovationem, 29. legatus in Galliam Transalpinam, 54. triumvir colonie Aquileiam deducendæ, 55. et 40, 34. consul, 43.
- L. Manlius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.
- L. Manlius Torquatus, legatus, 10, 26.
- L. Manlius Torquatus, pontifex, moritur, 30, 39.
- L. Manlius Vulso, prætor, 32, 27. sortitur Siciliam, 28. consulis Cn. Manlii frater, 38, 20.
- M. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 4, 44.
- M. Manlius, cui Capitolino fuit cognomen, creatur consul, 5, 31. facit ludos magnos, *ibid.* ingreditur urbem ovans, *ibid.* servat arcem Romanam, 47. interrex, 6, 5. pravæ ejus adversus Patres molitiones, 11, seditionem movet, 14. et 15. mittitur in carcerem, 16. e carcere quare eductus, 17. ejus seditio renovatur, 18. advocata domum plebe, invehitur in Patres, et de regno incipit agere, *ibid.* tribuni plebis sese adversus eum jungunt senatui, 19. ei dies dicitur, 20. ejus defensio, *ibid.* damnatus, de saxo Tarpelo dejicitur, *ibid.* ei mortuo adjectæ notæ, *ibid.*
- P. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30. ei sine sorte, extra ordinem, Volsci provincia data, *ibid.* male rem gerit, *ibid.* creatur dictator, 38.
- P. Manlius triumvir Epulo factus, 33, 42. creatur prætor, *ibid.* in Hispaniam citeriorem adjutor consuli datur, 43. vincit Turdetanos, 34, 17. prætor iterum, 39, 56. sortitur Hispaniam ulteriorem, 40, 1. quid rerum ibi gesserit, 16. et 34. moritur, 42.
- P. Manlius Vulso, prætor, 26, 23. Sardiniam obtinuit, 27, 6. et 7.
- T. Manlius, L. F. a patre rus relegatus, 7, 4. generosum et plium T. Manlii factum, 5. tribunus militum suffragio populi creatur, *ibid.* pugnat cum Gallo, quem vincit, 10. quare dictus Torquatus, *ibid.* donatur a dictatore corona aurea, *ibid.* dicitur dictator, 19. iterum, 26. consul, 27. secundum consul, 28. tertium consul, 8, 3. ejus ad legati

- Latini superbam orationem responsio, 5. proficiscitur ad bellum, 6. filium securi percutit, 7. in pugna adversus Latinos virtute consilioque egregius, 10. redit Romam, cui seniores tantum obviam iverunt, juventute eam execrante, 12.
- T. Manlius Torquatus**, consul, 10, 9. ex equo lapsus, moritur, 11.
- T. Manlius Torquatus**, eo consule, Jani aedes clausa, 1, 19.
- centat, non redimendos esse captivos Cannenses, 22, 60. mittitur cum imperio in Sardiniam, 23, 34. Sardos domat, 40. et 41. pontificatum maximum petit frustra, 25, 5. recusat consulatum, 26, 22. comitiorum et ludorum faciendorum causa, dicitur dictator, 27, 33. ludos facit, et lustrum vovet, *ibid.*
- T. Manlius Torquatus**, praetor, 43, 4. pontifex legitur, 13.
- Manus**, servus Campanorum Calaviorum, indicat, incendium Romae fraude Campanorum factum, 26, 27. ei libertas data, et viginti millia aeris, *ibid.*
- Mantua**, 24, 10.
- Manubiae**, 10, 46. de Manubiis aedes Fortis Fortunae facta, *ibid.*
- Manumissi**, 7, 16. lex de vicesima Manumissorum in castris a Cn. Manlio, consule, lata, *ibid.*
- Manus** ad digitos usque involutae in re divina Fidei faciunda, 1, 21.
- Manus** religiose adnotae Deorum signis, 5, 22.
- Manibus** ad caelum sublatis, precatur M. Furius Camillus, 5, 21.
- Manibus** ad caelum porrectis, M. Curtius se devovet, 7, 6.
- Manus** praecisae speculatoribus deprehensis, 22, 33. et 26, 12.
- Manus** ferreae ad naves sistendas aut comprehendendas, 36, 44.
- Mapalia** Massylorum, 29, 31.
- M. Claudius Marcellus**, consul, 8, 18. dictator, 23.
- M. Claudius Marcellus**, praetor creatus, obtinet Siciliam, 22, 35. post pugnam Cannensem, quum classi, ad Ostiam stanti, praesset, mittitur ad reliquias exercitus a consule accipiendas, 57. Nolam magnis itineribus pervenit, 23, 14. Annibalem vincit, 16. supplicium de proditoribus sumit, 17. creatus consul secundum, quum augures vitio creatum pronunciavissent, abdicat, 31. proconsul copia. educit in aciem contra Annibalem, 44. hortatur suos, 45.
- Poenos in castra compellit, 46. ad eum equites Hispani et Numidae transfugunt, *ibid.*
- tertium consul absens creatur, 24, 9. ei Sicilia provincia decreta, 21. Leontinorum urbem capit, 30. oppugnat Syracusas, 33. capit alias urbes, 35. fundit Syracusanos, 36. capit Syracusas, 25, 23. et 24. Marcelli lacrimae, captis Syracusis, *ibid.* castigat Syracusanos, 31. spoliat Syracusas, 40. componit res Siculorum, *ibid.* vincit Poenos, 41.
- Marcellus**, ex Sicilia redux, petit triumphum, 26, 21. urbem ovans ingreditur, post triumphum in Albano monte, *ibid.* quartum consul, 22. Siculi eam accusant in senatu, 30. purgat se, 31. de ea re senatusconsultum, 32.
- cum Annibale dubio Marte pugnat, 27, 2. Annibali ad Capusium occurrit, 12. a quo Marte pugnat cum Annibale, *ibid.* postero die, iterum lacescens Annibalem, vincitur, *ibid.* increpat exercitum, 13. vincit Poenos, 14. accusatur a tribuno plebis, 20. absolvitur, et quintum consul creatur, 21. aedes Honoris et Virtutis aedificat, 25. insidiis exceptus, perit, 26. et 27. varia de ejus morte fama, *ibid.* sepelitur ab Annibale, 28. ejus annulo potitus Annibal, frustra dolum Salapitanis nectit, *ibid.* augur fuerat Marcellus, 36.
- M. Claudius Marcellus**, consulis filius, tribunus militum, 27, 26. vulneratur, 27. aedem Virtutis, septimo decimo anno, postquam a patre ejus primo consulatu vota in Gallia fuerat, ad portam Capenam dedicat, 29, 11. tribunus plebis, 29, 20. aedilis curulis, 31, 50. praetor, 32, 7. ei Sicilia sorte obvenit, 8. et 27. consul creatur, 33, 24. triumphat de Insubribus et Comensibus, 37. pontifex, 42. legatus Carthaginem missus, 47. legatus in exercitu, 35, 5. et 8. censor, 37, 58. lustrum condit, 38, 36. pontifex moritur, 41, 17.
- M. Claudius Marcellus**, praetor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38, 35. ejus jussu, qui pulsarant legatos Carthaginienses, iis traduntur, 42. creatur consul, 39, 45. ejus res gestae, 54. et 55. decemvir sacrorum moritur, 44, 18.
- M. Claudius Marcellus**, praetor, 39, 23.
- M. Claudius Marcellus**, pontifex, 41, 17. tribunus plebis, 42, 32. praetor,

- 43, 13. sortitur Hispaniam, 17. jubetur dylectum agere, 18. consul creatur, 43, 44.
- M. Marcellus consul, Epit. 108. occisus a P. Magio Cilone, 113.
- Marcia rogatio, 42, 31.
- Marcus clipeus, 25, 30.
- Marcus saltus, 39, 30.
- Marcus, illustris vates, ejusque carmina, 25, 12. praeiit Caunum ejusdem, *ibid.* alterum ejus vaticinium, *ibid.*
- C. Marcius, adolescens consilio et ingenio promptus, 3, 33. ejus maxime opera capti Corioli, *ibid.* inde ei cognomen Coriolano, *ibid.* ejus solus in tribuniciam potestatem, et peror sententia, 34. die dicta, damntus, in Volcos exulatum abie, 35. dolus ejus ad coeicandos Volcos, *ibid.* et 37. imperator Volcorum legitur, 39. res ejus geste adversus Romanos, *ibid.* varis ad eum legationes, *ibid.* a matre victus, discedit ex agro Romano, 40. ejus mors, *ibid.*
- C. Marcius, tribunus plebis, diem dicit Q. Fabio, quod legatus in Gallos contra jus gentium pugnavit, 6, 1.
- C. Marcius Rutilus, consul, victis Privernatibus, triumphat, 7, 16. primus de plebe dictator, victis Etruscis, jussu populi, sine auctoritate Patrum, triumphat, 7, 17. consul iterum, 21. primus de plebe censor, 32. tertium consul, 28. quartum consul, conjurationis militaris viros arte spargit et dissipat, 38. et 39.
- C. Marcia, tribunus plebis, 9, 30.
- C. Marcius, augur creatus, 10, 9.
- C. Marcius Rutilus, consul, 9, 33. capit Allifas de Samnitibus, 38. vulneratur in praelio cum Samnitibus, *ibid.* pontifex creatur, 10, 9. censor lustrum condit, 47.
- C. Marcius Figulus, creatus praetor, 43, 13. sortitur classem, 17. trajicit in Græciam, 44, 1. cum classe in Macedoniam contendit, 2. Thessalonicam frustra oppugnat, 10.
- L. Marcius, eques Romanus, Scipionibus occisis, dux a militibus eligitur, 25, 37. hortatur suos ad oppugnanda hostium castra, 38. bina castra hostium capit, 39. Samna ei conciohanti fusa dicitur e capite, *ibid.*
- scribens senatui, se proprietorem juncepat, unde multorum offenduntur animi, 26, 2. a Scipione magno in honore habetur, 19. ad oppugnandum Capitulonein mittitur, 20, 19. capit Astapem urbem, 22. *ibid.* et 34. et 35. et 38, 2.
- M. Marcius, rex sacrorum, moritur, 37, 6.
- M. Marcius, tribunus militum secundum legionis, interficitur in praelio cum Boils, 35, 3.
- M. Marcius Ralla, creatus praetor, 20, 11. sortitur jurisdictionem urbanam, 13. cum legatus Carthaginiensibus mittitur a Scipione Romanum, 30, 30.
- M. Marcius Sermo, tribunus plebis, 42, 31.
- Numa Marcius, Marci P. pontifex a Numa Pompilio ex Patribus lectus, 1, 20.
- P. Marcius Rex, legatus, 43, 1.
- Q. Marcius Tremulus consul creatur, 9, 42. ejus res egregie geste, 43. triumphat, *ibid.* ei status equestris in foro ante templum Castoris decretus, *ibid.*
- Q. Marcius Philippus ornatur praetor, et sortitur Siciliam, 28, 35. consul, 29, 6. ei et collega mandatur questio de Bacchanalibus, 14. post questiones perfectas in Ligures Apenninos proficiscitur, 20. circumvenitur a Liguribus, *ibid.* ab ejus nomine salus Marcius appellatur, *ibid.* legatus ad res Macedoniae Græciaeque viandus, 39, 49. 40, 2. et 3. decemvir sacrorum, 42. legatus in Græciam mittitur, 42, 37. ejus colloquium petit Parosus, 38. congregantur, transgresso amnes Parosus, qui et obideos dedit, 39. Marci ad regem oratio, 40. persuadet Parosus, ut mittat legatos Romanos, 43. redit Romanus, 44. gloriatur, decepto per inducias et spem pacis rege: quod quidem seniores Patrum vehementer improbant, 47. consul iterum, 43, 13. trajicit in Græciam, 44, 1. ejus ad militem oratio, *ibid.* contendit in Macedonia, 2. et seqq. Diem venit, 7. laborat inopia, *ibid.* ejus literae ex Macedonia Romanam misae, 16.
- Q. Marcius, Marci Philippi consulis filius, 44, 2.
- Q. Marcius Ralla, decemvir milibus dedicandis, 34, 53. 35, 41.
- Q. Marcius Rex, tribunus plebis, 28, 26.
- Q. Marcius Scylla, tribunus plebis, 49, 31.
- ad Marcium locum, qui praetor a Lanuvio, 6, 2.
- Marcotica, nobilis urbs Hispaniae, capitur ab M. Marcellis, 45, 4.
- Mare Adriaticum, 5, 33. 11, 22. 40, 21. 44, 31. 45, 14.
- Aegium, 36, 42. 46, 38.
- Etruscum, 40, 41.

Mare Adriaticum, vid. Adriaticum.

- **Inferum**, 5, 33. 23, 32.
- **Ionium**, 23, 33. 42, 42.
- **Macedonicum**, 44, 11.
- **Pamphylium**, 33, 13.
- **Ponticum**, 40, 21.
- **Rubrum**, 42, 52. 45, 9.
- **Siculum**, 33, 17.
- **Superum**, 5, 33. 7, 26. 23, 38. 45, 2.
- **Toronaicum**, 44, 11.
- **Tuscanum**, 26, 19.
- **Tyrrhenum**, 5, 33.

Marene, regio, 42, 67.

Maricæ lucus, 27, 37.

Maritimi coloni, vid. Coloni.

Maritimus circus, vid. Circus.

Marius Albus, Medixtuticus apud Campanos, 23, 35. in pugna occiditur, *ibid.*

Marius Blossius, prætor Campanus, concione advocata edicit, ut frequentes cum conjugibus ac liberis obviam irent Annibali, 23, 7.

Marius Statilius, præfectus cum turma Lucania exploratum missus, detegit insidias Annibalis, 22, 42.

C. Marius, vid. Epit. 67. 68. 69.

Maronea, urbs in Samnio, 27, 1.

Maronea, urbs Thraciæ, expugnatur a Philippo, 31, 16. Antiochi præsidium inde deducitur, 37, 60. *vid. et* 39, 24. 43, 9.

Maronitæ, 31, 31. 37, 33. Maronitarum vicus Sare appellatus, 38, 41. Maronitarum exsules veniunt Romam, 39, 24. eorum legati queruntur de Philippo, 27. crudeliter cæduntur a Philippo, 34.

Marrucini, populi, 8, 29. 26, 11. oratores Romam mittunt, pacem petentes, 9, 45. eis fœdus datur, *ibid.* devastantur ab Annibale, 22, 9. multos voluntarios dant Scipioni in classem, 28, 45.

Marrucinus ager, 27, 43.

Mars, conditor et parens populi Romani. Præf.

- **Gradivus**, 1, 20. 2, 45. ei duodecim Salii a Numa Pompilio lecti, 1, 20.
- **Pater**, 8, 9.

Martis, ædes, Gallico bello vota, dedicatur a T. Quintio duumviro, 6, 5.

- **ædes extra portam Capenam**, ad quam omnes armati convenire jussi, 7, 23. *vid. et* 10, 23. *et* 27.

- **ara**, 35, 10. ad eam censores, statim inito magistratu, sellis curulibus considere, mos erat, 40, 45.

- **læta**, 24, 10.

- **lucus in agro Crustumino**, 41, 13.
- **signum Appia via ad simulacrum Iupitris**, 25, 10.

Marti flamen a Numa assignatus, 1, 20.

- **piaculum faciendum suovetaurilibus**, 2, 10.
- **bos albus optimus immolatus a Decio**, 7, 37.
- **lectisternium habitum**, 22, 10.
- **spolia hostium dicata**, 45, 33.

Martem Romuli et Remi patrem nuncupat Rhea Silvia, 1, 4.

Martius campus, 1, 44. fuit ager Tarquiniorum, post eos expulsos consecratus Marti, 2, 5. *vid. et* 6, 20.

Martialis flamen, vid. Flamen.

Marsi populi, 8, 6. 26, 11. deficiunt, 9, 41. oratores, pacem petentes, Romam mittunt, 45. eis fœdus datur, *ibid.* rebellant, vincuntur et multantur, 10, 3. devastantur ab Annibale, 22, 9. dant Scipioni multos voluntarios in classem, 28, 45.

Marsorum cohors, 33, 36.

Marsyas, amnis, haud procul a Mæandri fontibus oritur, et in Mæandrum cadit, 38, 13.

Martiæ kalendæ, 38, 43. ante diem duodecimum kalendas Martias comitia fuerunt consulibus rogandis, *ibid. vid. et* 42, 28.

Martiis idibus magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1. *et* 26. 27, 7. 31, 5. 32, 1. 38, 35. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 16.

Masæsyli, altera Numidiæ pars, cuius rex fuit Syphax, 24, 48. 28, 17. 29, 32.

Masgaba, Masinissæ filius, proficiscitur Romam, 45, 13. ei obviam mittitur L. Manlius, quæstor, qui eam Romam publico sumtu perduceret, *ibid.* ejus in senatu oratio, *ibid.* ei dantur munera, 14.

Masinissa, filius Galæ, regis Numidarum Massylorum, vincit Syphacem, 24, 48. *et* 49.

socius Carthaginiensium, ingenti tumultu turbat exercitum P. Scipionis, 25, 34.

conciliatur Romanis, 28, 16. Masinissæ et Scipionis colloquium, 35. fide data acceptaque discedunt, *ibid.*

queritur apud Lælium nimiam Scipionis cunctationem, 29, 4. accedit ad Scipionem, 29. varia fortuna in amittendo recuperandoque paterno regno est usus, *ibid.* capit Thapsum, urbem, 30. in eum stimulat ab Asdrubale Syphax, 31. vincitur Masinissa a Syphace, *ibid.* profugit in montem Balbum, *ibid.* Bocchar mittitur adversus Masinissam, 32. qui vincitur, sed circumventus cum

solis quatuor equitibus aufugit, *ibid.* insilit in fluvium, unde cum duobus emergit, *ibid.* in occulta spelunca vulnus curat, *ibid.* repetit regnum, *ibid.* Syphax in eum contendit, eumque vincit, 33. cum modica manu Masinissa ad Scipionem venit, *ibid.* Hannonem ad pugnam elicit, 34.

Syphacis castra incendit, 30, 5. Masinissa regnum recuperat, 11. Sophonisbam, Syphacis uxorem, ducit, 12. ob Sophonisbæ nuptias a Scipione reprehenditur, 14. ejus anxietas, 15. venenum in poculo ad Sophonisbam mittit, *ibid.* amplissimis donis a P. Scipione donatur, *ibid.* ejus legati in senatum Romanum introducti, 17. Masinissam Cirta, oppido, cæterisque oppidis agrisque ad regnum paternum adjectis, donat Scipio, 44.

ei gratulantur Romani, et dona mittunt, 31, 11. mittit Romanis auxilia, 19. et 32, 27.

populatur agrum Carthaginensium, et quasdam urbes vectigales eorum sibi cogit stipendium pendere, 34, 62.

legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur frumentum et hordeum, *ibid.* et 48, 8.

ejus cum Carthaginensibus de agro, quem illis ademerat, contentiones, 40, 17. *vid.* et 84.

de eo legati Carthaginensium queruntur in senatu, 42, 23. mittit filium suum Roman, qui legatis respondit, *ibid.* auxilia cum elephantis, Misagenemque filium mittere Romanis ad bellum Persicum parat, 29. *vid.* 35. et 45, 18.

Massicus mons, 22, 14.

Massilia, 21, 26. 40, 18. inter Gallos sita, traxit aliquantum ab accolis animorum, 38, 17.

Massilienses, a Phocæa profecti, 5, 84. socii Romanorum, 21, 20. et 26. mores, et leges, et ingenium sincerum integrumque a contagione accolarum servarunt, 37, 54.

Massiva, Numida, puer forma insigni et regii generis, capitur in prælio, 27, 19. dimittitur a Scipione ad Masinissam avunculum cum donis, *ibid.* *vid.* et 28, 35.

Massyli, Numidiæ altera pars, cujus rex Gela, 24, 48. regnum paternum Masinissæ, 30, 11. *vid.* Masinissa.

Mataris, teli Gallici genus, 7, 24.

Mater Deum lapis quidam sacer in urbe Phrygia Pessinuntæ, 29, 11. quo ho-

nore a Romanis accepta, 14. Iudi in ejus honorem. *vid.* Megalesia.

Matris magnæ ædes in Palatio facienda locatur, 29, 37. dedicatur, 36, 36.

Matris Matutæ ædes, 5, 19. 41, 33. in ea tabula a Graccho, Sardinia subacta, posita, *ibid.* ejus ædes in foro Boario, 38, 27. *vid.* ædes Matris Matutæ, et Matutæ matris.

Matris Matutæ ædes Satrici, 28, 11. de cælo tangitur, *ibid.*

Matres duæ, receptis præter spem filiis, gaudio exanimantur, 22, 7.

Materina, plaga in Umbris, 9, 41.

C. Matienus, creatur duumvir navalis, 40, 26. prædonum Ligurum duas ac triginta naves capit, 28.

M. Matienus, prætor, 41, 38. sortitur Hispaniam ulteriorem, 42, 1. ab Hispanis ulterioribus ad recuperatores adductus, ampliatusque, quum dicenda de integro causa esset, in exilium abit Tibur, 43, 2.

P. Matienus, tribunus militum, 29, 6. a Pleninio, virgis cæsus, interficitur, 9.

Matronæ per annum lugent Brutum, 2, 7. et Valerium Publicolam, 16.

— aurum et omnia ornamenta in ærarium conferunt, 5, 25. ob eam munificentiam iis honor habitus, ut pilento ad sacra ludosque, carpentis festo profestoque uterentur, *ibid.* aurum item conferunt, ad summam pactæ mercedis Gallis conficiendam, 50. hinc decernitur, ut earum, sicut virorum, sollemnes post mortem laudationes essent, *ibid.* iis pro auro pretium persolvitur, 6, 4.

Matronæ veneficæ ad centum septuaginta damnatæ, 8, 18. stupri damnatæ, pecunia mulctantur, 10, 31. in exilium aguntur, 25, 2.

— dedicant Junoni signum æneum in Aventino, 21, 62. item pelvim auream, 27, 37. per omnia delubra vagæ supplicis votisque fatigant Deos, 50.

— cum Scipione obviam eunt Deum Matri, 29, 14.

de Matronarum cultu lex Oppia, 34, 1. contra earum luxum oratio Catonis consulis, 34, 2. L. Valerius eas defendit, 5.

Matronas patricias inter et plebeias certamen, 10, 23, *vid.* Mulieres.

Matutæ Matris ædes intra portam Carmentalem refecta, 25, 7. *vid.* Matris Matutæ.

Mauri, 21, 22. 28, 17.

Manrorum rex, Bocchar. *vid.* Bocchar. *Vid.* et Epit. 66.

Maurusii, 24, 49.

- Maximi cognomen Q. Fabio datus, 9, 46.
 Medcon, oppidum Labentidis terre, 44, 23. et 32.
 Medi, populi, 36, 46. 37, 40.
 Medicus, vitæ Pyrrhi insidians, a Romanis illi proditur, 42, 47.
 Mediolanum, a Gallis conditum, 5, 34. *vid. et* 34, 46.
 Medion, oppidum Acarnaniæ, 36, 11. et 12.
 Medionii, 36, 12.
 Meduacus, annis, 10, 2.
 Medulla, urbs, oppugnatur a Romanis, 1, 83. *vid. et* 83.
 Medullinus, *vid.* Furius.
 Medixtuticus, summus apud Campanos magistratus, 34, 19. 20, 6.
 Megalesia, ludi in honorem Magnæ Matris Deæ, 29, 14. in iis dati ludi scenici, 34, 54. 36, 36.
 Megalopolis condita, multis vicis oppidisque Arcadiæ in unam urbem contributis, 32, 5. *vid. et* 36, 31. porticus, quam Megalopoli diruerant Lacedæmonii, refecta, 38, 34.
 Megalopolita, 29, 8. 35, 27. *sive* Megalopolitani, restituti in patriam ab Antigono, Macedonis rege, 39, 22.
 Megalopolitanis in Arcadia murum se circumdaturum urbi pollicetur Antiochus Epiphanes, 41, 25.
 Megara, urbs Siciliæ, 24, 30. capta et diruta a M. Marcello, 35.
 Megara, urbs Græciæ, 28, 7. 31, 22.
 Megiste, portus, 37, 22. et 24.
 Melo, urbs in Samnio, 24, 20. eademque Meles, 27, 1.
 Melambium Scotusæni agri, 36, 6.
 Melas, amniculus propè Heracleam ad Oritam, 36, 22.
 Melas, annis inter Lysimachiam et Cypselam, 38, 40.
 Melesum, Hispanæ gentis, urbs Oringis, 28, 9.
 Melibæa, oppidum, 36, 13. situm in radicibus Ossa montis, 44, 13. tentatur a Romanis, frustra, *ibid.* capitur a Cn. Octavio, et diripitur, 44, 46.
 Melita, insula, capta a T. Sempronio consule, 21, 51.
 Melius, vicus Romæ, 33, 26.
 Melotis terra, 32, 13.
 C. Memmius Gallus creatur prætor, 41, 29. legatus ad Ætolos mittitur, 30. prætor iterum, 42, 9. sortitur Siciliam, 10. *vid. et* 27.
 T. Memmius, legatus, 43, 7.
 Memnon, Demionque apud Acheros, 32, 22.
 Memphis, urbs Ægypti, 46, 11. et 12.
 Mendin, mafitinus vicus, 31, 43.
 Menecrates, dux Persæ, 44, 24.
 Menclæa, oppidum in Dolopia, 39, 26.
 Menchius, mons, 34, 28.
 Agr. Menenius, consul, 2, 16. ad plebem, quæ in Sacrum montem secesserat, mittitur, eamque reducit, 31. moritur, 33. ei sanitas quædam fieri deesset, plebs cum extulit, sextantibus collatis in capita, *ibid.*
 Agr. Menenius, triumvir ad coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.
 Agr. Menenius Lanatus, consul, 4, 13. tribunus militum consulari potestate, 44. iterum, 47.
 C. Menenius, consul, 3, 32.
 L. Menenius Lanatus, consul, 4, 12.
 L. Menenius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. secundum, 27.
 T. Menenius, consul, male remi gerit adversus Tuscos, 2, 51. ei diem dicunt tribuni plebis, 52. damnatus, non fert ignominiam, morboque absumitur, *ibid.*
 Menetas, Epirota, 36, 28. eam sibi depetit M. Acilius Glabrio, consul, *ibid.* Ætolos concitat, 38, 10.
 Menippus, dux Philippi, 27, 32. cum mille peltastis Chalcidem mittitur, 28, 5.
 Menippus, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. ejus oratio, *ibid.* mittitur ad Ætolos, apud quos vires Antiochi in immensum extollit, 35, 32.
 Menix, insula, vastata, 22, 31.
 Meno Antigoniensis, præfectus Persæ, 42, 58.
 Menophilus, mercator Perrhæbus, 44, 35.
 Mens, Dea, 22, 10. ei ædes vota a T. Otacilio prætore, *ibid.* dedicata, 23, 31.
 Mensarii aeris alieni causa creati, 7, 21.
 Mensarii triumviri, 23, 21.
 Mensarum trium argentea vasa in colla Jovis posita, 10, 23.
 Mensis intercalaris, 37, 59.
 Mentissa, 26, 17.
 Mercatorum collegium, 2, 27.
 Mercenarii milites apud Romanos primi, 24, 49.
 Mercurius, 5, 13.
 Mercurii ædes idibus Maiis dedicata, 2, 21. de æde Mercurii dedicanda certamen inter consules, 2, 27.
 Mercurii promontorium, 29, 27.
 Mercurii tumulus, 26, 44.
 Merenda, *vid.* Antonius.
 Mericus Hispanus prodit Romanis insulam Syracusanam, 25, 30. cum coros ærea incedit, evante Marcello, et civitate Romana donatur, 26, 21.

Merula, *vid.* Cornelius.

Messalla, *vid.* Valerius.

Messana, urbs, 21, 49. 24, 1. 29, 7. 8. et 9. occupatur scelere a Mamertinis, 22, 28. *vid.* Mamertini.

Messapii, 8, 24.

Messene, urbs Peloponnesi, obsidetur ab Achaëis, 26, 31. Messenii legatos ad Quintium mittunt, nunciantes, se Romanis, non Achaëis, aperturos urbis portas, *ibid.* Messene desciiscit a concilio Achaëorum, 29, 48. inde oritur bellum, in quo Philopœmen capitur a Messacis, et veneno interficitur, 49. et 50. vincitur ab Achaëis, *ibid.*

Messenii, a Messene in Peloponneso, a Romanis adscripti federi, cum Philippo inito, 29, 12. legatos Achaëorum sine responso dimittunt, 26, 31. se Romanis portas aperire paratos nunciant, *ibid.*

Messis ante kalendas Junias, 28, 32.

Vect. Messius, ex Volscis vir nobilis, 4, 22. ejus adhortatio ad milites, *ibid.*

Metalla nova instituta a rege Philippo, 29, 24.

Metalli Macedonici ingens vectigal sublatum, 45, 18. et 29.

Metapontus, 1, 18. 8, 24. 25, 11. 27, 1.

Metapontini desciunt ad Pœnos, post eandem ad Cannas, 22, 61. 25, 15. *vid.* et 27, 16.

Metapontinus ager, 24, 20.

Metaurus, fluvius, 27, 47.

Metellus, *vid.* Cæcilius.

Methymna, 45, 31. Methymnam traditi Antiasmi, *ibid.*

M. Metilius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum, 5, 11.

M. Metilius, tribunus plebis, 22, 25. ejus in Fabium oratio, *ibid.*

M. Metilius, legatus a senatu ad consules, 25, 22.

M. Metilius absens tertium tributus plebi oratur, 4, 48. rogationem promulgat, ut ager ex hostibus captus viritim dividatur, *ibid.*

T. Metilius Croto, legatus, 28, 31.

Metropolis, urbs Thessaliam, oppidanorum consensu defenditur, 22, 13. capitur ab Antiocho, 26, 10. se dedit Romanis, 14.

Metropolitani campus in Phrygia, 28, 15.

Mettius Curtius, 1, 12. ejus clamor adversus Romulum pugna, *ibid.* Metus Curtius ab eo appellatus, 12.

Mettius Fuffetius, dictator Albanorum creatur, 1, 23. ejus oratio ad Tullum, *ibid.* perfidia, 27. et supplicium, 28.

Mevania, oppidum, 9, 41.

Mezentius, Etruscorum rex, socia arma Rutili adversus Trojanes jungit, 1, 2.

Mezetulus, Numida, contendit cum Capusa de regno, 29, 29. gens Messylo-ram omnis in ejus venit potestatem, *ibid.* abstinet novine regio, *ibid.* matrimonio sibi jungit sororis Annibalis filiam, *ibid.* victus a Masiniam, fugit in Carthaginiensem agrum, 30. redit in patriam. *ibid.*

Miction, Chalcidensis princeps, 25, 28. fidus Romanis, 46. pedibus captus lectica in senatum introfertur, 48, 9. queritur de crudelitate et sacrilegio Lucretii et Hortensii, prætorum Romanorum, *ibid.* vehicula ei publice præbentur, 10.

Miletus, civitas, 37, 16. 28, 13.

Milesii ager sacer restituitur, 28, 39. eorum legati pollicentur ad bellum, quidquid senatus imperaret, 48, 8.

Milionia, urbs, 10, 3. capta a Romanis, *ibid.* et 34.

Miles Romanus quando primum de publico stipendium acceperit? 4, 59.

— cibum potumque capere jussus stans, ignominie causa, 24, 16.

Militem mercenarium quando primum Romani habuerint? 24, 49.

— veterem invitum ducere ad bellum gerendum in Macedoniam vetitum, 31, 8.

— horridum magis esse decet, quam ornatum auro et argento, 9, 40.

Milite suo, non externo, uti solitus Romanus, 22, 37.

Milites, accensi, 8, 8.

— antepilani, 8, 9.

— antesignani, 2, 20.

— causarii, 6, 6.

— hastati, 7, 23. 8, 8.

— leves, *ibid.*

— manipulares, 7, 34. 8, 8. ubi et acies Romana describitur.

— principes, 7, 23. 8, 8.

— rorarii, *ibid.*

— statarii, 9, 19.

— subitarii, qui? 8, 4. 40, 26.

— triarii, 7, 23. 8, 8.

— tumultuarii, 25, 2.

— veterani, 8, 8.

— voluntarii, 31, 8.

— duplici frumento in perpetuum, in presentia singulis bobus bisque privis tunicis donati, 7, 37.

— sacramento adiguntur singulari ritu, 10, 38.

— a tribunis militum adiguntur iurando, 22, 38.

— post seditionem Sucronensem rursus jurant in verbis imperatoris, 28, 29.

— donantur agris, 31, 4. et 49.

— in triumphis laureati, imperatoris, canunt laudes, 39, 7. 45, 38.

- Militum Romanorum laudes, et cum Alexandri M. militibus collatio**, 9, 19.
 — **in armis decursus**, 28, 35. 26, 50.
 — **dona in triumphis**, 10, 44. 28, 9. 30, 45. 38, 23. 34, 52. 37, 59. 39, 5. et 7. 40, 34. et 43. 41, 11. et 17. 45, 40.
 — **carmina**, 3, 26. 4, 20. 28, 9.
 — **officia**, 44, 34.
- Militibus præmia data, saga et tunicae**, 10, 30.
- Militares artes diversae ab imperatoriis**, 25, 19.
- Militaria comitia**, 25, 37.
- Militaria disciplina, vid. Disciplina.**
- Militiae gradus**, 42, 34.
- Millionius, prætor Lavinii**, 8, 11.
- Milo, Beroæus, præfectus Persei**, 42, 58.
- Milo, princeps amicorum Persei, sese dedit Romanis**, 44, 45. *vid. et* 32.
- Milo, vid. Epit.** 111.
- Mincius amnis**, 24, 10. 32, 30.
- Minervæ cella in Capitolio**, 6, 29.
 — **templum**, 7, 8.
 — **inventum, numerus, ibid.**
- Minervæ et Neptuno pulvinar stratum in lectisterniis**, 22, 10.
- Minerva, arcis Athenarum præses**, 31, 30. **Piræei templum ei dicatum, ibid.**
- Minerva, præses arcis Ilii**, 37, 37.
- Minervæ Lacedæmone templum æreum, Chalciorcos**, 35, 36.
- Minervæ Itoniæ templum in agro Coronæo**, 36, 20.
- Minervæ sacrificium factum Ilii ab Romanis**, 37, 9.
- Minervæ, quam Alcidem, sive Alcideum, vocant, sacrificatum a rege Perseo**, 42, 51.
- Minervæ, Marti, et Luæ Matri spolia hostium dicata a Paulo Æmilio**, 45, 33.
- Minervæ promontorium**, 40, 18.
- Minervium oppidum**, 45, 16.
- Minio, princeps amicorum Antiochi**, 35, 15. **ejus cum legatis Romanis colloquium**, 16. **præst mediæ aciei**, 37, 41.
- Minus Cerrinius a Minia Paculla matre Bacchis initiatus**, 39, 18. **inter maximos sacerdotes conditoresque ejus sacri**, 17. **adductus ad consules, fatetur omnia, ibid.** **Ardeam in vincula mittitur**, 19.
- Minii Celeres, hospites Annibalis, quum is Capuam venit**, 23, 8.
- Minoa Heraclea**, 24, 35. *vid. Heraclea.*
- Minturnæ**, 8, 11. 36, 37. **Ausonum urbs, venit in potestatem Romanorum**, 9, 25. **eo colonia deducta**, 10, 21.
- Minturnensibus negatur vacatio militiæ**, 27, 38. **item rei navalis**, 36, 3.
- Minucia Vestalis, suspecta propter mundiciorem justo cultum**, 8, 15. **facto judicio, viva sub terram defoditur, ibid.**
- L. Minucius, consul, male rem gerit**, 3, 25. et 26. **liberatus obsidione a Quintio Cincinnato, dictatore, jubetur abdicare se consulatu**, 29.
- L. Minucius, decemvir legum ferendarum causa**, 3, 35.
- L. Minucius, præfectus annonæ**, 4, 12. **de Sp. Mælii consiliis docet senatum**, 13. **bove aurato donatur**, 16. **Mælianum frumentum assibus in modios æstimatum dividit plebi, ibid.**
- L. Minucius Myrtilus, quod legatos Carthaginienses pulsasset, per feciales traditur legatis, et Carthaginem aversatur**, 38, 42.
- L. Minucius, legatus Q. Fulvii Flacci in Hispania citeriore**, 40, 36.
- L. Minucius Thermus, legatus Manlii consulis in Istria**, 41, 12.
- M. Minucius, consul**, 2, 21. **eo consule ædes Saturno dedicata, ibid.** **consul iterum**, 34.
- M. Minucius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum**, 5, 11.
- M. Minucius Fesus augur de plebe creatur**, 10, 9.
- M. Minucius Rufus, magister equitum sub Fabio dictatore**, 22, 8. **Fabii cunctationem incusat**, 12. **ejus seditiosa oratio in Fabii cunctationem**, 14. **Fabio absente, rem non impropere gerit**, 24. **æquatur dictatori**, 26. **dividit exercitum cum Fabio**, 27. **pugnam committit adversus Annibalem, in qua laborans servatur a Fabio**, 28. et 29. **agnoscit errorem suum, et sub imperium Fabii redit, ibid. et** 30. **in pugna ad Cannas perit**, 49.
- M. Minucius, tribunus plebis**, 23, 21.
- M. Minucius Rufus, prætor**, 32, 27. **sortitur jurisdictionem peregrinam**, 28. **triumvir coloniarum Vibonem deducendæ**, 34, 53. 35, 40. **legatus in Africam**, 34, 62.
- P. Minucius, tribunus militum**, 35, 5.
- Q. Minucius, consul**, 3, 30.
- Q. Minucius, Ap. Claudii consulis legatus**, 26, 38.
- Q. Minucius, tribunus militum**, 35, 6.
- Q. Minucius Rufus, prætor factus, quum ædilis plebis esset**, 31, 4. **sortitur Bruttios**, 6. **scribit senatui, pecuniam e fano Proserpinæ sublatam**, 12. **pervestigat sacrilegium, pecuniamque reddit Proserpinæ**, 13. **ei prorogatum imperium**, 32, 1. **creatur consul**, 27. **ejus res gestæ in Gallia**, 29—31. et **negatur triumphus**, 33, 22. et 23. **triumphat in monte Albano, ibid.** lo-

in decem ad res Asiæ disceptan-
componendaque, 37, 55. legatus
alliam Transalpinam mittitur,
4.

acius Thermus, tribunus plebis,
D. ædilis curulis, 32, 27. trium-
lonis deducendis, 29. et 34, 45.
r, 33, 24. sortitur Hispaniam
orem, 26. cædit Hispanos, 44.
phat, 34, 10. consul, 54. ejus
guria res gestæ, 35, 3. ei cum
tu in Liguribus prorogatum im-
m, 20. cum Liguribus prospere
it, 21. ejus castra aggræsi Li-
repelluntur, 36, 38. ei negatur
phus, 37, 46. legatus mittitur
em ad res Asiæ constituendas,
nterficitur in prælio adversus
as, 38, 41.

acius, consul, vincit Samnites, 9,

acius Molliculus, creatus prætor,
r jurisdictionem peregrinam,
i. moritur, 37.

acius Rufus, 42, 54.

t fere adfecta locis insignibus,

um in Ti. Atinio, repente mem-
omnibus capto, mox sano ac
t, 2, 36.

et prodigiosa quo magis cre-
r, eo plura annunciantur, 24,

as, Masinissæ filius, auxilio ve-
manis, 42, 29. 62. 65. et 67.
lassis dispergitur in Adriatico
iperque æger Brundisium de-
45, 14. ei a Romanis munera
ibid.

romontorium, 24, 13.

tela, 9, 35. 38, 19. et 20.

tes, filius Antiochi, 33, 19.

tes, Ponti rex, Asiam occupat,
78. ad Tigranem confugit, Epit.
llo Pharnace in regia obsidetur,
102. interficitur, *ibid.*

, 37, 21.

æ triremes, 37, 12.

nnis, 44, 7.

hus, princeps Acarnanum, gen-
am conciliat Antiocho, 36, 11.

eum sibi dedi postulant Ro-
37, 45. 38, 38.

i, tyrannus Cibyrae, cogitur cen-
lenta, et decem millia medim-
rumentum pendere Romanis, 38,

tus, Gallorum regulus, cadit
lio, 24, 42.

op. Epit. 134.

, Epiri regio, 8, 24. 45, 36,

navis, 38, 38.

. IV.

Monetæ ædes atque officina, 4, 7. et 20.
6, 20. 33, 26. *vid.* Juno.

Monomachia, 7, 10. et 26. 8, 7. et 8.
23, 46. et 47. 25, 18.

Monopodia quando primum, et a quibus,
Romam advecta, 39, 6.

Mons Sacer, 2, 32. secessio plebis in
Sacrum montem, *ibid.* tribuni plebis
in Sacro monte creati, 33. ibi sa-
crata lex lata, *ibid.*

Mopsiani, sive Mopsiorum factio, 23, 1.

Mopsium, tumulus, 42, 61. et 67.

Morcus, legatus Gentii ad Rhodios, 44,
23.

Morgantina urbs, *vid.* Murgantia.

Mortuorum laudationes vitiant rerum
historias, 8, 40.

Mortui cum insignibus honorum cre-
mantur. 34, 7.

Morzes, Paphlagonum rex, 38, 26.

Mucia prata, sic dictus ager, Mucio
virtutis causa trans Tiberim datus,
2, 13.

C. Mucius, adolescens nobilis, penetrat
in castra hostium, 2, 12. scribam pro
rege obtruncat *ibid.* incenso foco dex-
tram injicit, *ibid.* dimittitur, *ibid.* ei
ager a Patribus Romanis datur, 13.
cur Scævola dictus, *ibid.*

P. Mucius Scævola, prætor, sortitur Si-
ciliam, 40, 44. consul, 41, 22. petit
censuram, 43, 16.

Q. Mucius Scævola prætor creatur, 23,
24. Sardiniam sortitur, 30. longo
morbo implicitus, ad belli vim susti-
nendam fit inutilis, 34. et 40.

Q. Mucius Scævola, decemvir sacrorum;
moritur, 27, 8.

Q. Mucius Scævola, prætor, sortitur ju-
risdictionem urbanam, 40, 44. consul,
41, 26. tribunus militum, 42, 49.
ejus res gestæ, 58. legatus, 67.

Mugillanus, *vid.* Papirius.

Mula parit, *vid.* Prodigium.

Mulctaticia pecunia, ex qua ludi facti,
10, 23.

Mulctaticiae leges, *vid.* Lex.

Mulctaticium argentum, *vid.* Argentum.

Muli clitellarii instructi ad hostem fal-
lendum, 7, 14. 10, 40.

Muli, tabernacula, et omnia alia instru-
menta militaria, magistratibus in pro-
vincias ituris subministrata de pub-
lico, 42, 1.

Muliebris servitus numquam salvis suis
exuitur, 34, 7.

Muliebris vestis, quæ pluris esset, quam
quindecim millium æris, in censum
deferri jussa, 39, 44.

Mulieres urbem, quam armis viri defen-
dere non possent, precibus lacrimis-
que defendunt, 2, 40.

B b

Mulieres Argivæ spoliantur auro, veste, et mundo ab uxore Nabidis, 32, 40.
 — **damnatae** iudicio publico, puniuntur privatim a cognatis, 39, 18.
Mulierum finitus lege Oppia cultus, 34, 1.
 — **coërcitæ** lege Voconia hæreditates, 41, 34.
 — **turba**, in foro et Capitolio sacrificantium et precantium Deos externo more et ritu, 25, 1.
 — **terror**, audito Annibalis ad urbem adventu, 26, 9.
 — **cura** habita post captam Carthaginem Novam, 26, 49.
Mulsum datum prosecutis funus mortui⁴ Scipionis, 38, 55.
Mulsi pocillum Jovi Victori votum, 10, 42.
Mulvius pons, 27, 51.
L. [C.] Mummius, tribunus plebis, 38, 54. prætor creatus, sortitur Sardiniam, 41, 12. postea ei decernitur quæstio, 18.
Q. Mummius, tribunus plebis, 38, 54.
C. Munatius, decemvir agris dividundis, 42, 4.
Munda, urbs Celtiberiæ, 24, 42. 40, 47. prælium ad Mundam, quo vincunt Pœnos Romani, 24, 42.
Mundus muliebris, 32, 40. *vid. et* 34, 7.
Municipes, 8, 14.
Municipia Appiæ, 26, 8.
Munimenta Romanorum ad Veios, 5, 1. combusta a Veientibus, 7.
Muralis corona, *vid.* Corona.
Murcia Dea, 1, 33. ad Murciæ Latinis sedes datæ ab Anco Marcio, *ibid.*
Murena, *vid.* Epit. 76. 86.
Mures in usum ciborum versi ab obsessis in urbe Casilino, 23, 19.
 — **aurum** rodunt, *vid.* Prodigia.
Murgantia, urbs valida in Samnio, oppugnatur et capitur, 10, 17.
Murgantia, urbs Siciliæ, 24, 27. 36. 26, 21.
Muri urbi Romæ circumdati, 1, 6. 33. 36. 38. *et* 44. 6, 32.
Muri omnium cis Iberum civitatum dejecti, 34, 17.
Murorum pinnae, 38, 5.
Murus novus objectus pro diruto in oppugnationibus, 21, 11. 38, 7.
Mutila, Istriæ oppidum, vi capitur a Romanis, 41, 15.
Mutilum, castrum, 31, 2. 33, 37.
Mutina, 21, 25. 35, 4. colonia civium Romanorum, 39, 55. captam a Liguribus, recipiunt Romani, 41, 20.
Mutinensem agrum populantur Ligures, 41, 18.
Mutines, sub Annibale omnes belli ar-

tes edoctus, novus dux in Sicilia, 25, 40. terret Romanos, *ibid.* eo absente prælium committitur, 41. vincunt Romani, *ibid.* urit agros sociorum populi Romani in Sicilia, 26, 21. ab Hannone, Carthaginensium imperatore, præfectura Numidarum spoliatur, 40. tradit Agrigentum Romanis, *ibid.* donatur civitate Romana, 27, 5. *vid. et* 38, 41.

Mycenica, locus haud procul Argis, 32, 39.

Myla, flumen, 24, 30. 31.

Mylæ, oppidum munitissimum, capitur et diripitur a Perseo, 42, 54.

Mylasenis immunitas concessa, 38, 39.

Mylasenses, *iidem qui Mylaseni*, occupant Euromensium oppida, 45, 25. rediguntur ab Rhodiis in officium, *ibid.*

Myndus, civitas, 37, 16.

Myndii, 33, 30.

Myonnesus, promontorium inter Teum Samumque, 37, 13. *et* 27.

Myrina, urbs, 33, 30.

Mysi, *vid.* Mœsi.

Mysi sagittarii, 37, 40.

Mysia Eumeni donata, 38, 39.

N.

Nabis, Lacedæmoniorm tyrannus, ab Romanis adscriptus foederi, cum Philippo rege inito, 29, 12. vastat finitimum agros, 31, 25.

ei traduntur a Philippo Argi, 32, 38. ejus cum T. Quintio Flaminio consule colloquium, 39. auxilia mittit Romanis, et inducias cum Acheis facit, *ibid.* spoliatur Argivos, 40. mittit uxorem suam Argos ad spoliandas feminas, *ibid.*

de bello ei inferendo deliberant Patres, et T. Quintio rem totam permittunt, 33, 44.

bellum adversus eum decretum, 34, 22—24. apparatus belli, 26. *et* 27. octoginta principes juventutis Læconicæ interficit, *ibid.* bellum adversus eum terra marique geritur, 28. *et* 29. petit, ut sibi colloqui cum T. Quintio liceat, 30. ejus oratio ad T. Quintium, 31. respondet Quintius, 32. conditiones pacis a Quintio scriptæ, 35. quas respuit, 36. *et* 37. Lacedæmonem oppugnat Quintius, 38. *et* 39. induciæ, 40. Nabis mittit legatos Romam qui pacem impetrant, 43.

concitantibus Ætolis denuo bellum molitur adversus Romanos, 35, 12. *et*

13. contra eum mittitur Atilius, prætor, 22. Nabis oppugnat Gythium, 25. vastat Achæorum agros, *ibid.* parat classem, 26. vincit prælio navali Achæos, *ibid.* fugatur ab Achæis, 28 — 30. occiditur ab Alexameno, principe Ætolorum, 35.
- Nadagara, urbs, 30, 29.
- Nævia porta, 2, 11.
- L. Nævius Balbus, 45, 13.
- M. Nævius, tribunus plebis, secundum quosdam auctores accusator P. Scipionis Africani, 38, 56.
- Q. Nævius Crista, vir impiger militiæque peritus, invadit Macedonum castra, 24, 40. eaque diripit, *ibid.*
- Q. Nævius Matho creatur prætor, 39, 32. sortitur Sardiniam et quæstionem de beneficiis, 38. ad duo millia veneficorum damnat, 41.
- Q. Nævius, colonie deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid. et* 35, 40.
- Narbon, Epit. 184.
- Narnia, colonia, olim Nequinum, 10, 9. et 10. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatusconsultum, 29, 15.
- Narnia colonia suppleta, 32, 2.
- Narnienses equites, nuncii Asdrubalis et Pœnorum cladis, 27, 50.
- Narniensis tribus, 6, 5. 29, 37.
- Nasica, *vid.* P. Cornelius.
- Nasus Acarnanum, 26, 24.
- Nasus, sive insula, Syracusanæ urbis pars, capitur a Romanis, 25, 30.
- Navale prælium, 21, 50. *vid. et* Pugna.
- Navales duumviri, 9, 30. *vid.* Duumviri.
- Navalia Romæ trans Tiberim, 3, 26. 8, 14. 40, 51.
- Navalis pugnæ simulacrum, 26, 51. 29, 22.
- Navalis triumphus Octavii de Perseo, 45, 42.
- Navis actuaria, 21, 28.
- aperta, 36, 42.
 - hepteris, 37, 23. *et* 30.
 - hexeris, *ibid.*
 - hippagogus, 44, 28.
 - longa, 5, 28.
 - moneris, 38, 38.
 - oneraria, 22, 11.
 - prætoria, 29, 25.
 - rostrata, 28, 45. *et* 46. 30, 10.
 - speculatoria, 30, 10. 36, 41. *et* 42.
 - maritima amphorarum trecentarum, 21, 63.
 - velata insulis ramisque oleæ, occurrit Scipioni, cum classe Carthaginem petenti, 30, 36.
- in Nave prætoria insigne nocturnum, tria lumina, 29, 25.
- Naves ex abiete structæ, 28, 45.
- instructæ armatæque in aquam deducuntur die quadragesimoquinto, quam ex silvis detracta materia erat, *ibid.*
 - plaustis translatae in mare, quibus obsessa arx Tarenti, 25, 11.
- Navium certamen quotannis Patavii, et quare, 10, 2.
- Ac. Navius, *vid.* Accius Navius.
- Q. Navius, centurio, auctor peditum equiti immiscendorum, 26, 4. ejus bellica virtus, 5.
- Naupactum, 26, 26. 27, 29. *et* 30. 35, 12. obsidetur a Romanis, 36, 30. *et* 34. solvitur obsidio, 35.
- Naustathmos Phocææ, 37, 31.
- Nautæ ex senatusconsulto imperati privati, et dati pro censu, 24, 11.
- C. Nautius, consul, 2, 52. iterum, 3, 25. Sabinos, bellum Romanis inferentes, fundit, 3, 26. *et* 29.
- C. Nautius Rutilus, consul, 4, 52.
- Sp. Nautius, consul, 2, 39.
- Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47. tertium *ex Fastis Capitolinis*, iterum *ex Livio*, 61.
- Sp. Nautius Rutilus, consul, 9, 21.
- Sp. Nautius Rutilus, dux alaribus cohortibus, 10, 41. donatur ob virtutem armilla aureaque corona, 44.
- Neapolis, nomen partis Syracusanæ urbis, 25, 24.
- Neapolis, urbs, 8, 22. 40, 41. Neapolitis conspecta mœnia Annibalem ab ejus oppugnatione absterrent, 23, 1.
- Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.
- Neapolitanum fœdus, 8, 26.
- Neapolitanum agrum populatur Annibal, 24, 13.
- Nefasti dies instituti a Numa Pompilio, 1, 19.
- Nemea, amnis Corinthium et Sicyonium interfluens agrum, 33, 15.
- Nemea, ludi. 27, 30. *et* 31. eorum curatio ad Philippum delata, *ibid.* iis præficitur T. Quintius, 34, 41. ipso Nemeorum die testata voce præconis Argivorum libertas, *ibid.*
- Nemus Albanum, 5, 15.
- Neo Bœotius fugit cum Perseo, 44, 43.
- Neo Thebanus securi percussus, 45, 31.
- Neocretes, 37, 40.
- Nepesinus ager, 5, 19. 26, 34.
- Nepete, urbs, 6, 9. capta ab Etruscis, recepta ab Romanis, *ibid. et* 10. Nepesinorum deditionis auctores securi percussi, *ibid.* colonie Nepete deducuntur.

- cendæ triumviri creati, 21. ab Nepete legati Romanos docent, Etruscos de pace petenda concilia habere, 10, 14. milites pecuniamque Romanis negat, 27, 9. in eam senatusconsultum, 29, 15.
 Nephelis, promontorium Ciliciæ, 33, 20.
 Nepheris, oppidum, Epit. 51.
 Neptuniæ aquæ, 39, 44.
 Neptunus lectisternio placatus, 5, 13. 32, 10.
 Neptuni ara in circo Flaminio, 28, 11.
 Nequinum, *vid.* Narnia.
 Nero, *vid.* Claudius.
 Nerva, *vid.* Licinius.
 Nerulum, oppidum, vi captum a Romanis, 9, 20.
 Nesattium, oppidum Istriæ, obsidetur a Romanis, 41, 15. obsessi conjuges et liberos occidunt, et palam in muris trucidatos præcipitant, *ibid.*
 Nesiotæ, populi, 38, 28.
 Nessus, flumen, 45, 29.
 Nexi ob æs alienum, 2, 27. soluti, cautumque in posterum ne necterentur, 8, 28. *vid.* Æs alienum.
 Nicæa, urbs in sinu Maliaco, 28, 5. 32, 32. *et* 35.
 Nicæa, uxor Crateri, 35, 26.
 Nicander ab Ætolis legatus mittitur ad Philippum, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ab rege Antiocho veniens, implet vana expectatione multitudinem Ætolorum, 36, 29. prætor Ætolorum, 38, 1. ejus res gestæ, 4, 5. *et* 6.
 Nicander archipirata, 37, 11.
 Nicanor, unus ex purpuratis Philippi, 33, 8.
 Nicatores apud Persas erant milites cohortis regiæ, 43, 21.
 Nicephorium, lucus ad Pergamum, 32, 33. *et* 34.
 Nicias, prætor Achæorum, 28, 8.
 Nicias clam interficitur a Perseo, 44, 10.
 Nico, Tarentinus juvenis, conjuratione facta cum aliis nobilibus juvenibus, prodit Annibali Tarentum, 25, 8. *et* 9. ejus cum D. Quintio certamen, 26, 39. hasta transfigit Quintium, *ibid.* occiditur pugnans, quum caperetur Tarentum, 27, 16.
 Nicodamus, dux Ætolorum, auxilio mittitur Ambraciæ urbi, 38, 5. *et* 6.
 Nicomedes, Bithyniæ rex, Zybœam auxilio Gallorum vincit, 38, 16.
 Nicomedes, filius Prusiæ, eum patre Romam venit, 45, 44. commendatur a patre senatui, *ibid.*
 Nicomedes, superioris ex Nysa uxore filius. *Vid.* Epit. 76. 93.
 Nicostratus, Achæorum prætor, 32, 39. *et* 40. ejus strategema, 38, 14. *et* victoria, 15.
 Nilus, 44, 19. per Nilum pons tumultuario opere factus, *ibid.*
 Nili ostium Pelusiacum, 45, 11. *et* 12.
 Nisuetæ inter auxilia Rhodiorum, 38, 18.
 Nobiles deponunt annulos aureos et phaleras, 9, 46.
 Nobilitas, ut duo consularia loca a plebe recuperaret, totis viribus incumbit, 10, 15.
 Nocte lux oborta, *vid.* Prodigium.
 Nola capitur a Romanis, 9, 28. oppugnatur ab Annibale, 28, 14—16. iterum, 43—46.
 Nolanus senatus Romanorum, plebs est Annibalis, 28, 14. *et* 39.
 Nolana plebs vocat Annibalem, 24, 13.
 Nolani milites tenent cum Samnitibus Palæpolim, 8, 23. *et* 25. urbe Romanis tradita, effugiunt, 26.
 Nolanus ager, 28, 14.
 Noliba, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
 Nomen. Ad Nomina qui non responderent, virgis cæsi, 7, 4.
 Nominis error fraudi est Annibali, 22, 13.
 Nomentana via, olim Ficulnensis, 3, 52.
 Nomentani in civitatem accepti, 8, 14.
 Nomentum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38. *vid.* *et* 4, 22. *et* 32.
 Nonæ Maii, 41, 20.
 Nonæ Quintiles, 27, 23.
 Nonæ Sextiles, 41, 20.
 A. Nomius occisus, Epit. 69.
 Norba, colonia Romanorum, 2, 34. 32, 2. eam subita incursione depopulantur Privernates, 7, 42.
 Norbani nunciant defectionem Privernatium, 8, 1. a populo Romano laudantur ob constantem in rempublicam fidem, 27, 10.
 Norbanus ager, 8, 19.
 Cn. Norbanus, a Sulla proelio victus, Epit. 85. proscriptus ipse se occidit, Epit. 89.
 Nortia, Etrusca Dea, 7, 3.
 Notæ censoriæ, 27, 11. 39, 42. *vid.* Censor, *et* Censura.
 Notium, oppidum Colophonium, 37, 26. 38, 39.
 Nova Carthago, 28, 17. *vid.* Carthago.
 Novæ tabernæ, 3, 48.
 Novendiale sacrum publice susceptum, 1, 31. 21, 62. 23, 31. 25, 7. 26, 23. 27, 37. 29, 14. 30, 38. 34, 45. 35, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 44, 18.
 Novensiles Divi, 8, 9.
 Novius Calavius, *vid.* Calavius.
 Nox prælium dirimit, 4, 39. 9, 23. *et* 32. 10, 12. 21, 59. victoriam magis, quam prælium, dirimit, 7, 38. inter noctem lux orta, 32, 29.

Nuceria Alfaterna subigitur ad deditio-
nem a Q. Fabio, 9. 41. capitur a
Pœnia, incenditur et diripitur, 23, 15.
Nucerini Atellam traducti, 27, 8.

Nucerinam agrum populantur socii na-
vales Romanæ classis, 9, 38.

Nuces secundo amni fusæ Casilinum, ad
sublevandam obsessorum inopiam,
28, 20.

Numa Pompilius rex Romanorum a Pa-
tribus eligitur, 1, 18. ejus justitia et
religio, *ibid.* Numa senior Pythagoras,
ibid. ejus inauguratio, *ibid.* Janum
indicem pacis bellicque facit, 19. De-
orum metum inficit animis, *ibid.* cum
Dea Egeria congressus nocturnos
simulat, *ibid.* describit annum ad
cursum Lunæ in duodecim menses,
ibid. nefastos dies fastosque facit,
ibid. Flamines, Salios, Pontificem
creat, 20. virgines Vestales legit, et
ipsis stipendium de publico instituit,
ibid. Jovi Elicio aram in Aventino
dicat, *ibid.* lucum sacrat Camœnis,
21. Fidei instituit sollemne, *ibid.*
regnavit tres et quadraginta annos,
ibid. ejus commentarii, 32.

Numæ Pompilii et cadaver, et libri
sub Janiculo in duabus arcis lapi-
deis inventi, 40, 29. cremantur libri,
ibid.

Numa Marcius, *vid.* Marcius.

Numantia, obsessa a Scipione Africano,
Epit. 57.

Numerius Decimius Samnis, 22, 24.

Numerius Fabius, *vid.* Fabius.

Numerus, inventum Minervæ, 7, 8.

Mumicius, flumen, 1, 2.

L. Numicius Circeiensis, prætor Latino-
rum, Romam evocatus, 8, 8.

T. Numicius Priscus, consul, adversus
Volscos proficiscitur, 2, 63. bene rem
gerit, *ibid.*

Numidarum equitum auxilia adjungun-
tur Asdrubali in Hispania, 21, 22.

Numidarum quingentorum de Anni-
balis exercitu prælium adversus tre-
centos equites Romanos, 29. *de Nu-
midis, vid.* Syphax, Masinissa, Mi-
cipsa, Jugurtha.

Numidæ primum in Africa equitum ge-
nus, 29, 34. *vid. et* 24, 48. liberant
exercitum Romanum, 35, 11. eorum
equorumque descriptio, *ibid.*

Numidæ jaculatores, 28, 11.

Numidæ ante omnes barbaros effusi in
Venerem, 29, 32. 30, 12. vagas tra-
hant domos, 29, 31. carne ac lacte
vescuntur, *ibid.*

Q. Numidicus: ita cognominatus Q.
Lucilius Metellus. *Vid.* Epit. 65.

Numisius, imperator Latinorum, 8, 11.

C. Numisius creatur prætor, et sortitur
Siciliam, 41, 12.

T. Numisius Tarquiniensis, legatus in
Macedoniam, 45, 17.

ad Numistronem M. Marcellus castra
ponit, 27, 2.

Numitor, filius major Procæ, Albæ re-
gis, 1, 3. pellitur ab Amulio fratre,
ibid. restituitur, 5.

L. Numitorius, tribunus plebis, 2, 59.

P. Numitorii cum Appio decemviro con-
tentio, 8, 45. in Aventino tribunus
plebis creatur, 54.

Nummus quadrigatus, 22, 52.

Nundinæ, 7, 15.

ob Nuptias virginis inter Ardeates bel-
lum intestinum, 4, 9.

Nursini pollicentur Scipioni milites, 28,
45.

Nymphæum in Apolloniati agro, 42,
36. 49. *et* 53.

Nymphius, princeps Palæpolis, 8, 25.
urbem tradit Romanis, 26.

O.

Oæneum, Penestæ oppidum, 43, 21.

Obrimæ fontes, 38, 15.

Obsecratio in unum diem populo indicta,
3, 63. 26, 28.

Obsecratio a populo, præcuntibus du-
umviris, facta, 4, 21.

Obsecratio circa omnia pulvinaria, 31,
8. *et* 9.

Obsides, fidei pignus, 42, 39.

Obsides totius Hispaniæ Sagunti in arce
custoditi, 22, 22. *Obs* tradit Romanis
Abelox, *ibid.*

Obsides Tarentinorum, e fuga retracti,
virgis cæduntur, et de saxo dejiciun-
tur, 25, 7.

Obsides civitatum Hispaniæ post cap-
tam Carthaginem novam reddit suis
Scipio, 26, 49.

Obsides exacti a Carthaginiensibus, ne
minores quatuordecim annis, neu tri-
ginta majores, 30, 37. redduntur iis
centum, 32, 2. iterum centum, 40,
34. exacti ab Antiocho, ne minores
octonum denum annorum, neu ma-
jores quinum quadragenum, et trien-
nio mutandi, 38, 38.

Obsides Carthaginiensium Setiæ custo-
diti, 32, 26.

Obsidibus in publicum prodeundi facul-
tas negata, *ibid.*

Obsides in triumphis ducti, 34, 52.

Oceanus orbem terrarum amplexu finit,
36, 17.

Ocrea sinistrum crus tectum, 9, 40.

Ocriculum, 22, 11.

- Ocriculani sponsione in amicitiam Romanorum accepti, 9, 41.
- Octavius Mamilius, *vid.* Mamilius.
- Octavius Metius, 10, 41.
- Cn. Octavius, ædilis plebis, prætor creatur, et sortitur Sardiniam, 28, 38. ad octoginta onerarias Pœnorum naves capit, 46. ei prorogatur imperium, 29, 13. 30, 2. infelicitè ex Sicilia trajicit in Africam, 24. legatus in Africam mittitur, 31, 11. creatur triumvir coloniae deducendae, 34, 45. legatus in Græciam, 35, 23. a Quintio missus, præsidium et paucas naves accipit, 36, 12.
- Cn. Octavius legatus in Græciam mittitur, 43, 19. prætor creatus, sortitur classem, 44, 17. decemvir sacrorum, 18. cum classe Samothracam appellitur, 45, 5. ei cum filio Philippo se tradit Perseus, 6. prædam Macedonicam Romam fert, 33. ejus triumphus navalis de Perseo, 42.
- Cn. Octavius cos. occiditur, Epit. 80.
- Octobribus kalendis magistratus initus, 5, 9.
- Octolophum, sive Octolophus, loci nomen, 31, 36. 44, 3.
- Odomantica terra, 45, 4.
- Odryæ, populi Thraciæ, 39, 53.
- Odrysarum equitatus, 44, 42.
- Æniadæ, oppidum, 26, 24. Æniadæ attribuuntur Acarnanibus, 38, 11.
- Ænoanda, *vid.* Oroanda.
- Ænus, fluvius, 34, 28.
- Æsalces, frater Galæ regis Numidarum, fratri succedit, 29, 29.
- Æta, mons, 36, 10. Ætæi montes, 41, 27.
- Ofilius Calavius Campanus, Ovii filius, clarus genere factisque, 9, 16. ejus judicium de silentio Romanorum post Caudinam ignominiam, *ibid.*
- Officina Monetæ, 6, 20.
- A. Ogulnius, tribunus militum de legione secunda, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
- Cn. Ogulnius, tribunus plebis, legem fert de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 6. ædilis curulis, damnatis aliquot fœneratoribus, ex mulctaticia pecunia varia dona et opera in sacros publicosque usus facit, 23.
- M. Ogulnius, ad frumentum in Etruria cœmendum missus, 27, 3.
- M. Ogulnius Gallus, prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 1.
- Q. Ogulnius, tribunus plebis, fert legem de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 6. ædilis curulis mulctat fœneratores, 23.
- Olbiensis ager vastatur a classe Punica, 37, 6.
- Olcades, 21, 5. Olcadibus bellum infert Annibale, *ibid.* vincuntur, *ibid.*
- Olcinium, oppidum Illyrici, 45, 26.
- Olciniatis immunitas data, 45, 26.
- Oleæ rami supplicum insignia, 24, 30. 29, 16. 30, 36.
- Olei congii in vicos singulos dati, 25, 2.
- Olitorium forum, *vid.* Forum.
- Olocrus, mons, 44, 44.
- Olonicus, sive Salondicus, rebellantium Celtiberorum dux, 43, 6. ejus temeritas, *ibid.*
- Olympia, urbs, 26, 24. 45, 28.
- Olympiorum sollemne ludicrum, 27, 35. parant Elei, 28, 7.
- Olympias, mater Alexandri Magni, 8, 24.
- Olympias, urbs, olim Gonnocondylum, 39, 2.
- Olympio, legatus Gentii ad Persea, 44, 23.
- Olympium, Jovis templum prope Syracusas, 24, 33.
- Olympius Jupiter, 24, 21.
- Olympi montis in Thessalia radices, 44, 6.
- Olympus, mons in Galatia, 38, 18. in eum fugiunt Tolistoboi, 19. ex eo depelluntur a Romanis, 20. et 21.
- Onchestus, æmnis in Thessalia, 33, 6.
- Onesimus Macedo, Pythonis filius, Romanam profugit, 44, 16. ejus præmia, *ibid.*
- Onomastus, maritimæ oræ præfectus a Philippo, jussu ejus Maronitas, intromissus in urbem Thracibus, trucidat, 39, 34. cum Philippo judicat de Demetrio, 40, 8.
- Operum publicorum apud Romanos jam ab antiquis temporibus magnificentia, 1, 56.
- Opifices ad bellum exciti, 8, 20.
- Opifices Carthaginis Novæ captos publicos fore populi Romani, edicit Scipio, 26, 47. *vid.* et 51.
- Opima spolia quæ dicantur? 4, 20. *vid.* et Spolia.
- Opimia, virgo Vestalis, stupri comperta, sub terram, ad portam Collinam, necata, 22, 57.
- L. Opimius Pansa, quæstor, occiditur a Samnitibus, 10, 32.
- Opis ædes in Capitolio, 39, 22.
- Opitergini, pop. Epit. 110.
- L. Opiternius, conditor et sacerdos Bacchanalium, 39, 17.
- Oppia, virgo Vestalis, damnata incesti, dat pœnas, 2, 42.
- Oppia (Vestia,) mulier Atellana, Capus habitans, quotidie sacrificat pro salute et victoria populi Romani, 26, 33. eidem bona et libertas restituuntur, 34.
- Oppia lex de cultu matronarum, 34, 1. pro ea oratio M. Catonis, consulis, 4

eam oratio L. Valerii, tribus, 5. abrogatur, 8.

tribunus plebis creatus, 3, 54.
præfectus socium, invadit
aria manu agrum Boiorum,
cremventus a Boiis, caeditur,

tribunus plebis, 34, 1.

tribunus plebis, 32, 28.

Salinator, post ædilitatem
in Siciliam classem triginta
ducere jubetur, 35, 23. crea-
tor, 24. sortitur Sardiniam,

in secessione militum, cum
cilio summæ rerum præest,

Cornicen decemvir creatur,
cemviris aliis ad bellum pro-
bus Ap. Claudio adjutor ad
endam datur, 41. ut auxilium
erat, in forum irrumpit, 49.

habet, 50. accusatur, 58.
eum productus, *ibid.* Oppius,
ductus, sibi manus infert,

pars urbis Romæ, 42, 20.

Locridis, capitur ac diripitur
o, 28, 7. Opunte seditio, 32,

in emporium, Cynus Locridis,

ne nautico, 22, 19. 28, 36.

Apollinis ad Hieran Comen,

icum, 1, 56. 5, 15. 29, 10. et
17.

rei Jovis, 8, 24.

ilii Glabrionis, consulis, ad
36, 17.

ii Mamerci, 4, 32.

ii Paulli, jamjam morituri,

ii Paulli, consulis, 44, 22. 34,

l Persea, mox ad suos, 45, 8.

liberos esse jubet Macedo-
de publica suæque fortuna,

rum contra Romanos, 31, 29.

ndri Acarnanis, 35, 18.

ndri Ætoli in Philippum, 32,

ad Saguntinos, 21, 13.

nodori ad Syracusanos, 24, 22.

alis ad milites, 21, 21. et 43.

ad Scipionem, 30, 30. ad se-
Carthaginiensem, 34. ad An-
, 35, 19. 36, 7. antequam
sumeret, 39, 51.

Setini, prætoris Latinorum,
senatu Romano, 5.

chi in concilio Ætolorum, 35,

44. legati ejus in concilio Achæorum,
48.

Oratio Apollonidæ, 24, 28.

— Arconis contra Callicratem, 41, 29.

— Aristæni in concilio Achæorum, 32,
20. et 21.

— Astymedis, Rhodiorum legati, 45,
21.

— Atheniensium legatorum, 31, 30.
in concilio Panætologico, 35, 32.

— Bæbii Herennii in nobiles, 22, 34.

— Q. Cæcili Metelli ad censores, 40,
46.

— Cæritum legatorum, 7, 20.

— Callicratis Achæi contra Perseum,
41, 28.

— Campanorum legatorum, 7, 30.

— Canuleii, 4, 8.

— Carthaginiensium legatorum de
pace, 30, 22. et 42. quærentium de
Masinissa, 42, 23.

— Ap. Claudii rei, 3, 56.

— Ap. Claudii, 4, 48. 5, 3. in tribu-
nos, 6, 40.

— C. Claudii, patrui Appii, 3, 40.

— M. Claudii Marcelli, respondentis
accusantibus Siculis, 26, 31. ejusdem
ad milites in castris, 27, 13.

— consulum in tribunos plebis, 4, 2.

— A. Cornelii Cossi dictatoris ad mi-
lites, 6, 12. ad M. Manlium, 15.

— L. Cornelii Lentuli in consilio mi-
litari ad Caudium, 9, 4.

— P. Cornelii Scipionis ad milites, 21,
40.

— P. Cornelii Scipionis, *qui Africanus*
dictus est, ad milites, 26, 41. et 43.
ad Allucium, Celtiberorum princi-
pem, 50. ad milites, 28, 27. et 32. in
senatu respondentis Fabio, 48. ad
Masinissam, 30, 14. ad Annibalem,
31. ad legatos Antiochi, 37, 36. et 46.
ad populum rei, 38, 51.

— P. Cornelii Scipionis Nasicæ, 38,
58.

— P. Decii, tribuni militum, ad mili-
tes, 7, 35.

— P. Decii pro lege, de sacerdotiis
cum plebe communicandis, 10, 7. de
provinciis, 24.

— C. Decimii ad Rhodios, 45, 11.

— Demetrii, 40, 12.

— Eumenis ad Æmiliū Regillum,
37, 19. ad senatum, 45. contra Per-
seum, 42, 11. et 12.

— M. Fabii, 3, 33.

— M. Fabii Buteonis, dictatoris, 23,
23.

— Q. Fabii in Terentillum, tribunum,
3, 9.

— Q. Fabii, magistri equitum, 8, 31.

— Q. Fabii Maximi Cunctatoris ad

- Æmilium, 22, 39. de consulibus creandis, 24, 8. in senatu, ne Scipioni Africa mandetur extra sortem, 28, 40.
- Oratio M. Fulvii, triumphum petentis, 39, 4.
- L. Furii, post consulatum rei, 2, 54.
 - L. Furii, tribuni militum consulari potestate, ad milites, 6, 23.
 - L. Furii Camilli, 8, 13.
 - L. Furii Purpureonis adversus Cn. Manlium, 38, 45.
 - M. Furii Camilli, 5, 27. 30. 44. et 51. 6, 7. 24. 26. et 38.
 - Gallorum legatorum in senatu, 39, 54.
 - Gulussæ, respondentis legatis Carthaginensium, 42, 24.
 - Hannonis de Annibale, 21, 8. et 9. 23, 12.
 - Heraclidis Byzantii, legati ab Antiocho ad Romanos missi de pace, 37, 35.
 - Hirpinorum et Samnitium ad Annibalem, 23, 42.
 - M. Horatii Barbati adversus decemviros, 3, 39. ad milites, 62.
 - L. Icilius contra Ap. Claudium, 3, 45.
 - Indibilis, Hispaniæ reguli, ad Scipionem, 27, 17. 28, 34. ad suos, 29, 2.
 - L. Junii Bruti, 2, 2.
 - M. Junii de captivis redimendis, 22, 59.
 - P. Licinii Calvi, 5, 18.
 - Sp. Ligustini ad populum, 42, 34.
 - Locrensiū legatorum, deplorantium fortunas suas, 29, 17.
 - Lycortæ, Achæorum prætoris, ad A. Claudium, 39, 36.
 - C. Mæni, dictatoris, 9, 26.
 - Magonis ad Gallos, 29, 5.
 - Cn. Manlii, consulis, ad milites, 38, 17. pro se, 47.
 - M. Manlii, 6, 15. et 18.
 - T. Manlii Torquati, de captivis non redimendis, 22, 60.
 - Marcii ad milites, 25, 38.
 - Q. Marcii Philippi, legati, ad Perseum, 42, 40.
 - Masgabæ, Masinissæ filii, 45, 13.
 - Masinissæ ad Scipionem, 28, 35. ejus legatorum, 30, 17.
 - Menippi, legati Antiochi, 34, 57.
 - M. Metilii, tribuni plebis, in Fabium, 22, 25.
 - militum, ex Cannensi clade superstitem, et in Siciliam relegatorum, 25, 6.
 - Minionis, amici Antiochi, ad legatos Romanos, 35, 16.
 - Minucii Rufi, cunctationem Fabii reprehendentis, 22, 14.
- Oratio Nabidis, Lacedæmoniorum tyranni, ad T. Quintium, 34, 31.
- L. Papirii, dictatoris, 8, 32. et 34.
 - Persei, accusantis Demetrium, 40, 9. se purgantem, 42, 41. ad milites, 52.
 - Petilliorum in Africanum, 38, 51.
 - Philippi in concilio Achæorum, 28, 8. ejus legatorum in concilio Ætolorum contra Romanos, 31, 29. ad T. Quintium, 32, 33. ad legatos Romanos, 39, 28. ejusdem, judicis inter duos filios, 40, 8.
 - L. Pinarii ad milites, 24, 38.
 - Polyæni Syracusani, 24, 22.
 - C. Pontii, imperatoris Samnitium, 9, 1. et 11.
 - M. Porcii Catonis, consulis, contra luxum muliebrem, 34, 2. ad milites, 13.
 - Sp. Postumii, 9, 8. et 9.
 - Sp. Postumii, consulis, in Bacchanalia, 39, 15.
 - L. Quintii Cincinnati, 3, 19. 4, 15.
 - T. Quintii Capitolini, 3, 67.
 - T. Quintii ad conjuratos, qui eum ducem elegerant, 7, 41.
 - T. Quintii Flaminini ad Græcos, 34, 22. ad Nabidem, 32. ad Græcos, 49. ad Ætolos, 35, 33. ad Achæos, 49. 36, 32.
 - Rhodiorum legatorum, 37, 54.
 - Romanorum legatorum ad Ætolos, 31, 31. post aditum Persea, legationem renunciantium in senatu, 42, 47.
 - Saguntinorum legatorum, 28, 39.
 - Samnitium legatorum, 8, 1.
 - P. Scaptii, 3, 71.
 - P. Sempronii, tribuni plebis, in Ap. Claudium, 8, 33. et 34.
 - P. Sempronii Tuditani, tribuni militum, ad milites, 22, 50.
 - Ti. Sempronii Gracchi, consulis, ad Patres, 23, 35.
 - Ti. Sempronii Gracchi, tribuni plebis, pro Africano, 38, 53. ad collegam de triumpho M. Fulvii, 39, 5.
 - C. Servilii Abalæ, 5, 9.
 - M. Servilii, pro triumpho Æmilii Paulli, 45, 37.
 - Siculorum in Marcellum, 26, 30.
 - Sophonisbæ ad Masinissam, 30, 12.
 - Sopatri Syracusani, 24, 25.
 - Sulpicii Galbæ, consulis, 31, 7. ejusdem, respondentis Minioni, 35, 16.
 - Syphacis ad Scipionem, 30, 13.
 - Syracusanorum legatorum ad Marcellum consulem, 25, 29.
 - Tempanii, decurionis, 4, 41.
 - C. Terentii Varronis ad legatos Campanos, 23, 5.
 - tribunorum plebis, 5, 2. et 11. 6, 36. 37. et 39.

ulliae ad L. Tarquinium, 1, 47.
 . Tulli, 2, 88.
 . Tullii ad dictatorem, 7, 13.
 Valerii, consulis, ad milites, 3,
 eadem ad equites, *ibid.*
 Valerii, tribuni plebis, in legem
 m, 34, 5.
 Valerii, dictatoris, 2, 31.
 Valerii Corvi ad milites, 7, 32,
 iuratos, 40.
 Valerii Lævini ad Aetolos, 26,
 senatu, 36.
 Valerii ad populum, 2, 7.
 Valerii, consulis, ad populum,
 .
 tii Messii, 4, 28.
 uriae ad Coriolanum, 2, 40.
 ii Virrii, auctoris Campanorum
 ionis, 26, 13.
 ginii ad Ap. Claudium, 3, 47. *et*
 l commilitones, 50. in Ap. Clau-
 56. *et* 57.
 Volumnii ad populum, 10, 21.
 .
 ionis ad Quintium et legatos,
 .
 xidis, legati Antiochi, de pace,
 5.
 nei positi in sacello Semonis
 8, 20.
 um, urbs in Samnio, 24, 20.
 nos reddita Achæis, 32, 5.
 ac dignitatum discrimen insti-
 a Servio rege, 1, 42.
 i in ludis discernendorum mos
 t, 34, 54.
 plissimus, *ibid.*
 militia, altera pars manipuli, 8,
 dinum ductor, 7, 41. decimus
 hastatus, 42, 34.
 42, 38. iis, quod primi ab rege
 po defecissent, suæ leges red-
 38, 34.
 regio, 27, 33. 31, 40.
 populi, 21, 11. 35, 7.
 urbs in Eubœa, 28, 5. *et* 8. 31,
 46. 44, 13. *et* 30. capitur a
 nis, 28, 6. iterum a Romanis et
 oppugnatur, et capitur, 31,
 .
 ertas datur, 38, 34.
 n, castellum, 31, 27.
 26, 25. in eorum fines subitam
 tionem facit Philippus, *ibid.*
 oppidum, 24, 40. ab Orico le-
 d M. Valerium prætorem veni-
ibid. Oricum a Philippo captum,
 recipitur a Romanis, *ibid.*
 M. Catonis, 34, 5. ejus operis
 quintus, 45, 25.
 urbs Hispaniæ, (*eadem fortasse,*
furiæ) oppugnatur et capitur

a L. Scipione, 28, 8. ejus ager frugi-
 fer : argentum incolæ fodiunt, *ibid.*
 Oritani, incolæ Orei, 28, 8.
 Oriundi flumini ortus ducitur ex monte
 Scodra, 44, 31.
 Oroanda, urbs Pisidiæ, 38, 37. *et* 39.
 Oroandenses, 38, 18. *et* 19.
 Oroandes Cretensis decipit Persea, 45, 6.
 Oropus, urbs Atticæ, in qua Amphilo-
 chus vates pro Deo cultus, 45, 27.
 Orsua et Corbis, patruelles fratres, de
 principatu civitatis ferro certant, 28,
 21.
 Orthobula veneno tollit Proxenum ma-
 ritum, 41, 30. damnata abit in exsi-
 lium, *ibid.*
 Orthosia Cariæ, 45, 25.
 Ortiagon, regulus Gallorum, 38, 19.
 ejus uxoris memorabile facinus, 24.
 Ortona, urbs Latina, oppugnatur ab
 Aëquis, 2, 43. oppugnatur, et mox
 recipitur, 3, 30.
 Osca lingua, 10, 20.
 Osci, 7, 2. ab Oscis Atellanas fabulas
 Romani acceperunt, *ibid.*
 Oscense argentum, 34, 10. *et* 46. sig-
 natum, 40, 48.
 Osphagus, fluvius, 31, 39.
 Ossa Macedonum interfectorum legit
 Antiochus, 36, 8.
 Ossa, mons, 42, 54. 44, 13.
 Ostia, urbs, in ore Tiberis condita, 1,
 33. 22, 11. *et* 27. 23, 38. 25, 20. 27,
 22. 29, 14.
 Ostia Tiberina, 26, 19. Ostiæ lacus,
sive fortasse lucus, de cœlo tactus,
 27, 11.
 Ostiensis populi vacatio observatur, 27,
 38. ei vacatio rei navalis negatur,
 36, 3.
 Ostiensis ager, 8, 12. in eum excursio-
 nem faciunt Antiates, *vid.* Antiates.
 T. Otacilius, prætor, ædem Menti vovet,
 22, 10. proprætor, literas mittit ex
 Sicilia de vastato Punica classe Hie-
 ronis regno, 56. *vid.* *et* 23, 21. duum-
 vir Menti ædem dedicat, 23, 31. *et* 32.
 in Siciliam cum imperio, qui classi
 præset mittitur, 32. depopulatur
 agrum Carthaginiensem, et aliquot
 capit naves Poenorum, 41. quum con-
 sul crearetur, Q. Fabius, ejus uxoris
 avunculus, eum certo jam honore de-
 jicit, 24, 7—9. creatur prætor iterum,
 9. obtinet classem quam priore anno
 habuerat, 10. depopulatur agrum
 circa Uticam, et frumentum Syra-
 cusas mittit, 25, 31. prorogatur ei
 imperium, 26, 1. rursum eligitur con-
 sul, irritum eventu, 22. nunciatur, eum
 mortuum esse in Sicilia, 23. pontifex
 fuerat, *ibid.*

Ova ad metas curriculis numerandis, 41.
32.
Ovatio, 3, 10. *vid. et* 26, 21. 31, 20. 33,
27. 41, 33.
Ovius Calavius, *vid.* Calavius.
Ovius Paccius, sacerdos Samnitium, 10,
38.
Oximum, 41, 26. faciendos Oximi muros
locant censores, 32.

P.

Pachyni promontorium, 24, 35.
Pachynum accedit classis Punica, 24, 27.
25, 27.
Pacilus, *vid.* Furius.
Pactius et Vibius fratres, nobilissimi
Bruttiorum, veniunt ad Q. Fabium,
consulem, 27, 15.
Paculla Minia Campana, Bacchanalium
sacerdos, 39, 13.
Pacuvius Calavius Campanus, qui Appii
filiam uxorem duxerat, filiam Livio
Romam nuptum dederat, defectionis
ab Romanis auctorem se præbet, 23,
2. senatum Campanum sibi vitæ be-
neficio obnoxium facit, 2—4. filio
Annibalem placat, 8. filium deterret
a consilio occidendi Annibalis, *ibid.*
Pacuvius Ninnius Celer, hospes Anniba-
lis Capuæ, 23, 8.
Padus, fluvius, 5, 33. *et* 35. major ac
violentior Rhodano, 21, 43. eum
transit exercitus Annibalis, 47.
Pæones, 42, 51.
Pæonia, 33, 19. 38, 17. 39, 54. 45, 29.
Pæonia olim appellata, postea dicta
Emathia, 40, 3.
Pæstani, 27, 10.
Pæstum, oppidum, 8, 17. legati a Pæsto
pateras aureas Romam adferunt, 22,
36.
Palatinus mons, 1, 5. munitur a Ro-
mulo, 7.
Palatium, 1, 5. *et* 33. 2, 10. 29, 37. cir-
ca Palatium habitabant Romani vete-
res, 1, 33. ædes Matris Magnæ in Pa-
latio, 29, 37.
Palæpharsalus, oppidum, 44, 1.
Palæpharus, oppidum, vastatur a Phi-
lippo, 32, 13.
Palæpolis, urbs sita haud procul inde,
ubi postea Neapolis, 8, 22. obsessa a
Romanis, 23. traditur Romanis, 25.
et 26.
Palæpolitani, 8, 22. *et* 25.
Palenses in Cephalenia, 38, 28.
Pales, pastorum Dea, 15, 11. ei ædes
Romæ dedicata, *ibid.*
Palla picta cum amiculo purpureo dono
missa reginæ Cleopatæ, 27, 4.

Pallanteum, urbs Arcadica, 1, 8.
Pallene, regio, 31, 45. 45, 30.
Pallenensis ager, 44, 10. *et* 11.
Pallium crepidæque Græcorum, 29, 19.
Pallori vovet fanum Tullus Hostilius,
1, 27.
Palma enata in area ædis Fortunæ Pri-
migeniæ, *vid.* Prodigium.
Palmæ, in ludis Romanis, primum date
victoribus, 10, 47.
Palmata tunica, *vid.* Tunica.
Paludamentum, 25, 16.
Paludamentum a sorore Horatii sponse
factum, 1, 26.
Paludamenta consulibus, sub jugum
transituris, detracta, 9, 5.
Paludati cum lictoribus in provincias
proficiscuntur consules, 41, 14.
Palumbinum in Samnio captum a Sp.
Carvilio, consule, 10, 45.
Palus Ascuris, 44, 2.
— Labeatis, 44, 31.
Palustris itineris difficultas, 22, 2.
Pamphilidas, præfectus classis Rhodio-
rum, 37, 22. 23. *et* 24.
Pamphylia, 33, 41. 35, 48. 37, 23. 45, 22.
Pamphyliorum legati coronam auream,
ex viginti millibus Philippeorum fac-
tam, in curiam inferunt, 44, 14.
Pamphylium mare, 38, 13.
Pamphylius sinus, 37, 23.
Panætolum, concilium Ætolorum, 31,
29. *vid. et* 35, 32.
Pandosia, urbs, 8, 24. in deditionem ve-
nit Romanorum, 29, 38.
Panis de Capitolio in hostium obsiden-
tium stationes jactatus, 5, 48.
Pannonii pop. Epit. 131. 139.
Panopolis, 32, 33.
Panormum. ad Panormum pugna, 24,
36. 29, 1.
Panormus Samiæ terræ, 37, 10. *et* 11.
Pansa, *vid.* Appuleius, *et* Vibius.
L. Pansa in campo Martio sepelitur,
Epit. 119.
Pantaleon, Ætoliae princeps, protegit
Eumenem a percussoribus, 42, 15.
Pantauchus obses a Perseo datur legatis
Romanis, 42, 39. ad Gentium mittitur
legatus, foederis faciendi causa, 44,
23. 27. *et* 30. Berceam Romanis tra-
didit, 45.
Pantherarum et leonum venatio Romæ,
39, 22.
Papaverum capita a Tarquinio Superbo
decussa, 1, 54.
Paphlagonia, 1, 1.
Papinus, mons, 45, 12.
Papiria tribus, 8, 37.
Papiriana sævitia, 10, 3.
C. Papirius Crassus, tribunus militum
consulari potestate, 6, 18.

us Carbo, prætor, 44, 17. sor-
rdiniam, *ibid.* jubetur jus di-
er cives et peregrinos, 45, 12.
us Maso, pontifex, moritur, 25,
et 21, 25.

us L. F. Maso, decemvir sa-
s, moritur, 25, 2.

us Turdus, tribunus plebis,

us, tribunus militum consulari
te, legiones ducit Velitras, 6, 22.
us, tribunus militum consulari
te, 6, 38.

us, prætor, legem fert, qua
nis civitas sine suffragio data,

ni foeneratoris foeda libido et
tas, 8, 28.

us Crassus, consul, 4, 21.

us Crassus, consul, 4, 30.

ius Crassus, prætor, dictator
; 8, 12. nihil memorabile gerit,
onsul creatur, 16. iterum, 19.
er equitum, 36.

ius Cursor, tribunus militum
ari potestate, 6, 5. iterum, 11.

fuerat eo lustrum, quo urbs
est, 9, 34.

ius Cursor, magister equitum
8, 12. consul, 23. dictator, 29.

us Samnites proficiscitur, *ibid.*
n redit, monitus a pullario, ad
ium repetendum, 30. indigna-

Fabio, magistro equitum, quod,
sente, pugnasset cum hostibus,

jus interrogatio ad Q. Fabium,
quitur Q. Fabium, proficiscen-

tomam, 33. ejus et Fabii con-
apud populum, *ibid.* dictator

lit disciplinam militarem, 34.
damnatum Q. Fabium donat

o Romano, 35. comior factus,
Samnites, 36. triumphat, 47.

magistratu, *ibid.*

sul iterum creatur, 9, 7. in
am pergit, 12. obsidet Luce-

13. cum collega vincit Samni-
14. capit Luceriam, 15. sub

a mittit Samnites, *ibid.* tertium
l, *ibid.* recipit Satricum, 16.

phat, *ibid.* ejus laudes, *ibid.*
l quartum Romæ manet, 22.

um consul, 28. dictator iterum,
signem victoriam refert de Sam-

us, 40. triumphat, *ibid.*

rius Cursor, 10, 9. consul in-
i, qua paterna gloria, qua sua,

expugnat Duroniam urbem, 39,
tur milites, *ibid.* pullarium, qui

itus fuerat auspiciis, inter pri-
gna constituit, ubi ille occiditur,

vincit Samnites, eorumque capit

castra, *ibid.* Jovi Victori pocillum
mulsi, priusquam temetum biberet,
vovit, 42. triumphat, 46. prætor, 47.

L. Papirius Maso creatur prætor, 41,
18. sortitur jurisdictionem urbanam,
19.

L. Papirius Mugillanus consul creatur,
4, 7. censor primus, 8. iterum con-
sul, 30. tribunus militum consulari
potestate, 42. proditur interrex, 43.

L. Papirius Mugillanus consul creatur,
8, 23.

M. Papirius Gallum, barbam suam mul-
centem, scipione eburneo percutit, et
ab eo interficitur, 5, 41.

M. Papirius quinquevir mensarius crea-
tus, 7, 21.

M. Papirius Atratinus, consul, 4, 52.

M. Papirius Crassus, consul, 4, 12.

M. Papirius Crassus, dictator, 8, 17.

M. Papirius Mugillanus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 4, 45. ite-
rum, 47.

Sp. Papirius, tribunus militum consu-
lari potestate, legiones ducit Velitras,
6, 22.

Sp. Papirius, tribunus militum, 6, 27.

Sp. Papirius, consulis fratris filius, re-
nunciat patruo, ambigi de auspicio,
10, 40. donis militaribus donatur, 44.

Papius. *vid.* Brutulus.

Parachelols, 39, 26.

Parilia, 40, 2.

Parma, colonia civium Romanorum, 39,
55.

Parma et gladius, arma velitum, 31, 35.

Parma tripedalis velitum, 38, 21.

Parmæ velitum breviores, quam eques-
tres, 26, 4.

Parmæ in cælo visæ. *vid.* Prodigium.

Parmati, equites, 4, 39.

Parmenio, legatus Gentii, 44, 28.

Parnasus, mons, 42, 16.

Paroreia Thraciæ, 39, 27. 42, 51.

Paros, insula, 31, 15. 33, 30. Parii, 31,
31.

Parstrymonia, 42, 51.

Parthenius, mons, 34, 26.

Parthi, 9, 18. eorum gloriæ contra no-
men Romanum favent levissimi ex
Græcis, *ibid.*

Parthicum bellum, Epit. 105. 127. 130.

Parthini, populi, 29, 12. 43, 21. et 23.
olim sub ditione Philippi, dantur

Pleurato, 33, 34, *vid.* et 44, 30.

Passaro, civitas Epiri, 46, 26. et 33.

Pastor, a Charopo Epirota missus, mag-
no usus est T. Quintio consuli, 32, 11.

Pastores in Apulia conjurant, viasque et
pascua latrociniis infesta habent, 39,
29. ad septem millia condemnat L.

Postumius, prætor, *ibid.*

- Pastorum habitu milites**, 9, 2. 10, 4.
Patara, 38, 41. 37, 17. caput Lyciæ, 37, 15. *et* 45. *vid. et* 38, 39.
Patavium, 10, 2. Patavii monumentum navalis pugnae et victoriae de Græcis, sollemni certamini exercetur, *ibid.*
Patavinorum seditio, 41, 32.
Patavinos semper in armis habent Galli, 10, 2.
Pater patratus quis, et ejus officium, 1, 24.
Patrem sequuntur liberi, 4, 4.
Patre, qui curuli sella sederit, vivo filius neque tribunus, neque ædilis plebis jure esse potest, 27, 21. 30, 19.
Patres ab honore appellati senatores, 1, 8. cur conscripti dicti, 2, 1. lecti a Romulo primo centum, 1, 8. aucti a Tarquinio Prisco, adscitis centum novis, 1, 35. Tarquinius Superbus, immunito per cædes et exilia Patrum numero, statuit nullos in Patres legere, quo contemtior paucitate ipsa ordo fiat, 49. I. Brutus Patrum numerum, primoribus equestri gradus lectis, ad trecentorum summam explet, 2, 1. post Cannensem pugnam, quum senatus ad insignem paucitatem redactus esset, centum septuaginta septem a Buteone dictatore in Patres leguntur, 23, 22. *et* 23.
 in Patres lecti principes Albanorum, 1, 30. Patres minorum gentium 35. Atta Clausus in Patres lectus, 2, 16. prima mentio apud Livium plebeii senatoris, 5, 12. senatus ab Ap. Claudio, libertinorum filiis allectis, inquinatus, 9, 46. lecti in Patres a Buteone dictatore insignes variis titulis viri, 23, 23.
Patribus loca in circo divisa, 1, 35. in ludis Romanis secreta a populo, 34, 44.
lex a Decemviris lata, ne connubium Patribus cum plebe esset, 4, 5. iterum abrogata, 1—6.
Patres tribunatum capere prohibentur, 2, 33.
Patrum ac plebis certamina, venenum urbis Romæ, 3, 67.
Patrum indulgentia in plebem, 2, 9. *vid.* Patricii, Senatores, Senatus.
Patrum juniores resistunt tribunis, 3, 14. injurias facere incipiunt plebi, 65.
Patera, ex quinque pondo auri facta, regi Syphaci mittitur dono, 27, 4.
Pateram auream Masinissæ donat Scipio, 30, 15.
^a **Pateræ tres aureæ, cum titulo nominis Camilli, in Jovis cella ante pedes Junonis positæ**, 6, 4.
Pateræ aureæ ex mulctaticia pecunia ad Cereris positæ, 10, 23.
Pateræ ducentæ septuaginta sex aureæ, capta Carthagine nova, relatæ ad Scipionem, 26, 47.
Pateras aureas legati a Pæsto Roman adferunt, 22, 36.
Patræ, urbs Achaiæ, 27, 29. 36, 21. 38, 29.
Patria, non sunt tecta urbis, et turba imbellis, sed juvenus militaris, 9, 4.
Patriæ caritas per omnes ordines velut uno tenore pertinens, 23, 49.
Patricii unde appellati? 1, 8. *vid. et* 10, 8.
 — gloriabantur penes se auspicia esse, se solos gentem habere, et justum imperium et auspiciū domi militiaeque, 10, 8. *vid. et* 6, 41. 8, 1. 7, 6.
Patricios inter et plebeios certamen de consulatu, 4, 1. *et seqq.* diremtum creatione tribunorum militum consulari potestate, promiscue ex Patribus et plebe sumendorum, 6. renovatum, 6, 34. *et seqq.* vincuntur Patricii, 42. adversus legem Liciniam Sextiam duo Patricii consules creati, 7, 18. 19, 22, 24. *et* 28. idem frustra tentatum, 10, 15.
Patricii præturam et ædilitatem curulem, pro concessio plebi altero consulatu, sibi quærunt, 6, 42. 7, 1.
Patriciorum est, prodere interregem, 6, 41.
Patriciis plebeii magistratus non parent, 4, 25. Patricii consularesque duo tribuni plebis, 3, 65.
Patricios inter et plebeios certamen de sacerdotiis, 10, 6. *et seqq. vid. et* 27, 8.
de Patriciorum superbia et libidine querelæ, 4, 3—5. 6, 36. *et* 37.
Patricii in arce aut Capitolio habitare vetiti, 6, 20.
Patricii magistratus, 6, 41.
Patriciæ Pudicitiae sacellum, 10, 23.
Patrimi et matrimi ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
Patrocles Antigoniensis, præfectus Persei, 42, 58.
Paullus, vid. Æmilius.
Paupertati honos habitus in civitate Romana, Præf. Liv. 2, 16. 33. 3, 26. et 27.
Pausanias, prætor Epirotarum, 32, 10.
Pausanias, dux Pheræorum, 36, 9.
Pausistratus, prætor Rhodiorum, 33, 18. præfectus classis, 36, 45. 37, 9. opprimitur a Polyxenida, Antiochi præfecto, 37, 10. 11. *et* 12.
Pavori vovet fanum Tullus Hostilius, 1, 27.
Pax Caudina, 9, 5. et 6.
Pacis condiciones cum Pœnis, 30, 37. *et* 43.

itiones cum Philippo, 29, 12.

Ætolis, 38, 9.

Antiocho, 38, 38.

tunt, qui erant in induciis,

cunia sunt Massyliis, 29, 31.

stibus objecta per insidias, 8, 33.

ondemnati, 10, 23. *et* 47. *et* taticia pecunia ædes in in-
ini facta, 38, 42. *et* clypea
t in fastigio ædis Jovis po-
, 10.

privata conducuntur, quæ
citum Hispaniensem opus
l, 49.

multaticia, ex qua facta
etoriæ, 10, 33. Libertatis,
Fauni, 33, 42. 34, 53. ex
li ludi, 10, 23.

privatis, ad sublevandam
ppiam, collatæ, 24, 18. 26,

a incerta ludi voti, 31, 9.

n ærarium latæ, 28, 9. *et*
assim in triumphis.

ex ærario scribæ viatores-
ilitii clam egerunt, 30, 39.
icem comperti damnantur,

le, versacrum? 34, 44.

us, princeps primus centu-
nifero signum adimit, in
acit, *et* in castra Pœnorum
t, 25, 14.

rbs Asiæ, 33, 30.

cutum, 7, 10.

æra constituta, 4, 59.

umphis dabatur ab impera-
triens ejus, quod divideba-
itibus, 34, 46. *et* 52.

ppidum, 2, 39. 7, 12. 8, 12.

a Coriolano, 2, 39. oppug-
t capitur ab L. Furio Ca-
onsule, 8, 13.

ivitas datur, 8, 14.

, 26, 25. 31, 28. *et* 39. 45, 29.

, populi, 45, 30.

opuli, 8, 6. *et* 29. deficiunt,
vincuntur, *ibid.* oratores,

petentes, Romam mittunt,
fœdus datur, *ibid.* cædunt

fugientium Samnitium, 10,
astantur ab Annibale, 22, 9.

voluntarii dant nomina in
Scipionis, 28, 45.

phors, 25, 14. 44, 40. pugnat
æ, *ibid.*

bellum, 7, 38.

rbem vi capiunt Romani,

Pella, urbs, 26, 25. 42, 67. Pellæ hi-
bernat Philippus, *ibid.* *vid.* *et* 37, 7.
ibi vetus Macedonum regia, 42, 41.
et 51. 43, 43. ibidem servabatur gaze-
regum Macedoniæ, 44, 10. deditur
Æmilio Paulo, consuli, 45. Pellæ
situs, 4.

Pellene, 33, 15.

Pellenensis Timocrates, 34, 29.

Pellenensis ager, 33, 14. *et* 15. eum
depopulantur Philippi copiæ, *ibid.*

Pelles detractas scutis comedunt Ca-
silini. *vid.* Casilinum.

sub Pellibus durant ad Veios Romani
milites, 5, 2.

Pellinæum occupat Amynder, 36,
10. recipitur a Romanis, 14.

Pelliti Sardi, 23, 40.

Peloponnesus, 1, 7. 31, 7.

Peloponnesus peninsula est, 32, 21.
testudini assimilatur, 36, 32.

Pelops, Lacedæmoniorum rex, 34, 32.

Pelta haud dissimilis cetræ, 28, 5.

Peltastæ, 28, 5. iidem qui *et* cetrati,
31, 36. 33, 4.

Pelvis aurea facta, lataque in Aventi-
num, Junoni Reginæ donum, 27, 37.

Pelusium, 44, 19. 45, 11. *et* 12.

Pelusiæcum Nili ostium, 45, 11.

Penatium Deorum ædes in Velia, 45,
16.

Penestæ Illyrii, 43, 22. 23. *et* 25. bel-
licosum genus, 44, 11.

Penestia, Illyrici regio, 43, 21.

Penestiana terra, 43, 20.

Penetræ ædis Vestæ, 26, 27.

Penetræ urbis Cyzici, sive Pryta-
neum, 41, 25.

Peneus, amnis, 32, 15. 42, 38. *et* 55.
44, 6.

Penninum, Alpium jugum, 5, 35. 21,
38.

Pennus, *vid.* Quintius.

Pentri, Samnites, 9, 31. *vid.* *et* 22, 16.

Peparethus, 23, 5. urbs haud ignobilis,
31, 28. diruitur, *ibid.*

Peræa, regio, 32, 33. *et* 35. 33, 18.

Peræa, urbs, (*nisi mendum in nomine*
est) 37, 21.

Perduellibus superatis, gratiæ actæ
Diis, 45, 16.

Perfidia barbarica, 25, 33.

Perfidia Punica, 21, 4.

Perfugæ virgis in comitio cæsi, *et* de
saxo dejecti, 24, 20. *vid.* *et* 45.

Perfugæ Latini securi percutiuntur,
30, 43.

— Romani in crucem sublati, *ibid.*

Perga, urbs, 38, 37.

Pergamus, 29, 11. 35, 13. 42, 18. 44,
28. circa Pergamum sacra profana-
que urit Philippus, 31, 46.

Pergamum oppugnat Seleucus, filius Antiochi, 37, 18. Pergamum intro-missi Achæi, 20. solvitur obsidio Pergami, 21.

Perinthus, urbs, 33, 30.

Perlitare bove jussus consul Q. Petilius, 41, 18.

Perolla, Calavii filius, interficiendi Annibalis consilium capit, 23, 8. adversatur ei pater, 9. cedit patri, ejusque ad patrem oratio, *ibid.*

M. Perperna, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætore, 32. nuncius victoriæ Romam mittitur, *ibid.*

Perrhæbia, Thessaliæ urbs, 42, 67.

Perrhæbia, 31, 41. 32, 15. 36, 33. 42, 36. *et* 67.

Perrhæbi pronunciantur liberi, 33, 32. *et* 34. *vid.* *et* 42, 53.

Perrhæborum querelæ de Philippo, 39, 34.

Perranthes, tumulus, 38, 4.

Persæ, 9, 18. *et* 19. ab Lacedæmoniis aquam et terram petiere, 35, 17. Lacedæmonios a tergo circumvenere in Thermopylis, 36, 16.

Perseis, urbs in Deuriopo, in honorem Persei, Philippi filii, sic dicta, 39, 54.

Perseus, relictus a Philippo cum quatuor millibus armatorum ad fauces Thessaliæ, 26, 25.

Perseus, Philippi regis Macedonum filius, admodum puer, mittitur ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagoniam sunt, 31, 28.

oppugnat Amphilochos, 38, 5. redit in Macedoniam, 7.

belli cum Perseo inchoata initia a Philippo sunt, 39, 23. Persei cum Demetrio comparatio, 53. inter eos discordiæ, *ibid.*

prava ejus in Demetrium consilia, 40, 5. ludicro certamine vincitur a Demetrio, 6. Perseus accusat Demetrium apud patrem, 8, 9. *et* 23. 24. ejus in Demetrium insidiæ deteguntur, 55. regnum scelere partum invadit, 56. Antigonum curat interficiendum, 58. legatos Romam mittit, petens, ut rex ab senatu appellaretur, *ibid.* *et* 41, 2. initio regni multis laudibus commendatus, *ibid.*

miscet inter Dardanos et Bastarnas certamina, 41, 23. legatos mittit Carthaginem, 27. Dolopum totam gentem sub jus judiciumque suum cogit, *ibid.* adit oraculum Delphicum, *ibid.* Achæos maxime sibi reconciliare studet, 28.

conciliat sibi animos Græcorum, 42, 5. ejus sævitia, *ibid.* ad eum legati mittuntur Roma, 6. Eumenes eum suspectum facit Romanis, 11. *et* 12. et bellum adversus eum suadet, 13. legatis ejus datur senatus, 14. ad Eumenis cædem sceleratos quosdam subornat, 15. per beneficia grassari conatur in Romanos, 17. a senatu judicatur hostis, 18. legatos Romam mittit, 36. cum Marcio, Romanorum legato, colloquitur, 39—42. mittit legatos ad Byzantinos et Rhodios, 46. de rerum suarum summa consilium habet, 50. ipsius exercitus, triginta novem millia peditum, quatuor equitum 51. cohortatur milites ad bellum, 52. in Thessaliam it, 53. Romanos equestri proelio vincit, 57—59. ad milites orationem habet, 61. tentat pacem, frustra, 62. castra Romanorum vult incendere, 64. Romanos passim vagantes opprimit, 65. redit in Macedoniam, 67.

rem prospere gerit adversus Romanos, et in Thracia, 43, 4. Epirotas sibi adjungit, 5. ejus insidias vix effugit consul Hostilius, *ibid.* in Dardanos excursionem facit, *ibid.* proximas Illyriorum gentes oppugnat, 43, 20. Uscanam capit, *ibid.* legatos ad Gentium, Illyriorum regem, mittit, 21.

occurrit Q. Marcio Philippo, consuli, 44, 2. occupat aditus, *ibid.* levius committit prælia, 4. ejus ignavia, 6. trepidans Nician mittit Pellam, ut gazam in mare dejiciat, Andronicum Thessalonicam ad navalia incendenda, 10. postea, pudore tactus, utrumque interficit, *ibid.* foedere sibi adjungit Gentium, 23. sollicitat Rhodios, Eumenem, et Antiochum, *ibid.* *et* 24. ejus avaritia, 26. recusat Gallorum auxilia, *ibid.* Gentium in fraudem impellit, 27. vincitur et fugatur ab Æmilio Paulo, consule, 40. *et seqq.* caduceatores mittit ad consulem, 45. Samothracam pervenit, *ibid.* eum sequitur consul, 46.

ejus ad Æmiliū literæ, 45, 4. molitur fugam frustra, 6. ejus pueri transeunt ad Romanos, *ibid.* Perseus ipse se tradit, *ibid.* eum benigne excipit consul, 7. *et* 8. cum filio Philippo in custodiam mittitur, 28. de eo triumphat Paullus, 39. ducitur ante currum victoris, *ibid.* deprecanti hanc ignominiam quid Paullus responderit, *ibid.* Alban

in custodiam mittitur, 42.

C. Persius, vir impiger, cædit Tarentinos, 26, 39.

Perusia, Etruriæ oppidum, petit pacem, 9, 37. accipitur in deditionem, 40. *vid. et* 10, 37.

Perusina cohors intrat Casilinum, 23, 17.

Perusini cæduntur a Romanis, 10, 30. rebellant, 31. Perusinorum quatuor millia et quingenti occisi, *ibid.* abietes in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.

Pessinus in Phrygia, 29, 10. 34, 3. 38, 18. Idæa Mater a Pessinunte Romanam advecta, 29, 10. *et* 11.

Pestilens et aridum circa urbem solum, 7, 38.

Pestilentia, ejus causa clavus pangitur, 7, 3.

Pestilentia, quæ magis in longos morbos, quam in perniciales, evasit, 27, 23. *vid. Pestis.*

Pestis Romæ, 1, 31. 3, 6. *et* 32. 4, 21. 25, 30. *et* 52. 5, 13. 6, 20. 7, 1. 2. *et* 27. 8, 17. *et* 18. 9, 28. 10, 31. *et* 47. 40, 19. *et* 37. 41, 26.

— Syracusia, 25, 26.

— in exercitibus Romano Punicoque, 28, 46.

Petelia, urbs in Bruttiiis, 23, 30. 27, 26.

Petelinorum fides erga Romanos, et legatio ad senatum, 28, 20.

Petelinus lucus prope Romam, 6, 20. in eo comitia habita, quibus damnatur M. Manlius, *ibid.*

Petillia rogatio, 38, 54.

L. Petillius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætore, 32.

L. Petillius, scribe, 40, 29. in ejus agro libri Numæ Pompilii inventi, *ibid.*

duo Q. Petillii, tribuni plebis, diem dicunt Scipioni Africano, 38, 50. illo mortuo, rogationem promulgant de pecunia regis Antiochi, 54.

Q. Petillius Spurius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 18. duas legiones tumultuarias civium Romanorum scribere jubetur, 26. libros Numæ Pompilii legit, eosque ex senatusconsulto comburi curat, 29. creatur consul, 41, 18. ei sacrificanti in jecinore non inventum caput, *ibid.* jubetur bove perlitare, *ibid.* occiditur in proelio adversus Ligures, 22.

Petitarus, amnis Ætoliæ, 43, 24.

Petra, oppidum in Pieria, 39, 26. 44, 32. 45, 41.

Petra, urbs Mædicæ, oppugnatur a Philippo, 40, 22.

M. Petreius, legatus Pompeii, Epit. 110.

Phacium, oppidum, vastatum a Philippo, 32, 13. *vid. et* 36, 13.

Phæneas, princeps Ætolorum, adest colloquio Quintii cum Philippo, 32, 32. in eum Philippi jocus, 34. venit ad Quintium cum Ætolorum auxiliis, 33, 3. ejus altercatio cum Quintio de Thebis Phthiis, 13. inter eum et Thoantem contentio, 35, 45. princeps est legationis, qua Ætoli se suaque omnia fidei populi Romani permittunt, 36, 28. ejus ferocia fracta, *ibid.* provolutus ad pedes Quintii orat eum, ut misereatur gentis Ætolorum, 35. legatus ab Ætolis cum liberis mandatis ad consulem M. Fulvium venit, 38, 8.

Phæstum, oppidum, capitur, 36, 13.

Phalauna, oppidum, 42, 54. Phalannoëus ager, 65.

Phalanx Macedonica, 8, 8. 33, 4. 42, 61. confertur cum acie Romana, 9, 19. Phalanx cuneus Macedonum et robur exercitus, 32, 17. 33, 8. duplex Phalanx, Leucaspidium et Aglaspidum, sive Chalcaspidium, 44, 40. ad conspectum Phalangis stupet Æmilius, *ibid.* Phalangis incommoda, 31, 39. 41, 37. *et* 40.

Phalangitæ, 37, 40. 42, 51. 43, 20.

Phalara, sive Phalera, oppidum in sinu Maliaco, 27, 30. 35, 43. 36, 29.

Phalasarneus, 42, 51.

Phaleras deponunt nobiles, 9, 46.

Phaleris donati equites, 39, 31.

Phaloria, oppidum Thessaliæ, 36, 13. 39, 25. a Romanis capitur, incenditur, et diripitur, 32, 15.

Phanæ, portus et promontorium Chiorum, 36, 43. 44, 28. 45, 10.

Phanota, urbs Epiri, 43, 23. 45, 26.

Phanotea Phocidis capta a Romanis, 32, 18.

Pharnaces, Ponti rex, legatos Romam mittit, 40, 2. *et* 20.

Pharsalia terra, 33, 6.

Pharsalus, urbs, 32, 33. 34, 23. dedit se M'. Acilio, consuli, 36, 14.

Phaselus, urbs in confinio Lyciæ et Pamphyliæ, 37, 23.

Phecæ, oppidum, 32, 14.

Phecadus, urbs, 31, 41.

Pheneus, oppidum, 28, 7.

Pheræ, oppidum, 32, 13. 33, 6. Pheris exclusus Philippus redit in Macedoniam, 32, 13. Antiochus oppugnat et capit Pheras, 36, 9. Pheræ se dedunt Romanis, 14.

Pheræorum fides erga Romanos, 36, 9. eorum ager vastatur a Perseo, 42, 56.

Pheræ, in Laconico agro, 35, 80.

Pherinum, oppidum, 32, 14.

Phila, urbs, 42, 67. 44, 2. 3. 7. 8. *et* 34.

Philadelphus, Epit. 132.

Phileas Tarentinus, vir inquieti animi, educit custodia obsides Tarentinorum, 25, 7.

Philemenus, conjuratione facta cum nobilibus juvenibus Tarentinis prodit Annibali Tarentum, 25, 8. *et* 9. quum reciperetur Tarentum a Romanis, ita perit, ut corpus ejus nusquam fuerit inventum, 27, 16.

Philetærus, frater Eumenis, 42, 55.

Philippei, nummi aurei, 34, 52. 37, 59. 39, 5. *et* 7. 44, 14.

Philippopolis, 39, 25.

Philippus Macedonum rex. ad eum legati missi, ad deposcendum Demetrium Pharium, 22, 33.

legatos mittit ad Annibalem, 22, 33. eum inter et Annibalem foederis leges, *ibid.* ad eum legati Pœnorum, 34 legationem alteram ad Annibalem mittit, 39.

bellum movet parum prospero eventu, 24, 40.

subitam expeditionem in Oricinorum atque Apolloniatiū fines facit, 26, 25. in Thessaliam descendit, *ibid.* redit Pellam, *ibid.*

Achæis auxilium fert, 27, 29. *et* 30. vincit Ætolos, *ibid.* it in Peloponnesum, *ibid.* repellit Romanos, populantes agrum Corinthium, 31. popularem se præbet, *ibid.* ejus intoleranda libido, *ibid.* Polycratiam, Arati Achæorum principis uxorem, asportat in Macedoniam, *ibid.* periculum ejus et insignis fortitudo in pugna adversus Romanos, eorumque socios, 32. redit in Macedoniam, *ibid.*

hortatur ac tuetur socios, 28, 5. Attalus ferme ab eo opprimitur, 7. capit Toronem, urbem, *ibid.* ejus metu Machanidas compressus, *ibid.* ejus oratio in concilio Achæorum, 8. classe in Ætoliam contendit, *ibid.* in regnum redit, ut Dardanis inferat bellum, *ibid.*

ei ducenta argenti talenta pollicentur Carthaginienses, ut in Siciliam aut Italiam trajiciat, 29, 4. cum eo pacem Ætoli faciunt, 12. itemque Romani, *ibid.*

per legatos petit sibi restitui Macedonas, qui apud Annibalem mercede militassent, captique in vinculis essent, 30, 42. *vid. et* 33. triste responsum legatis a senatu redditum, 42.

ei bellum indictum, 31, 5—8. Philippus oppugnat Abydum, 14. foedus ejus cum Antiocho, Syriæ rege, *ibid.*

bellum inter eum et Athenienses, *ibid.* quum ægre sustineret Attalum Rhodiosque hostes, ne Romano quidem bello terretur, 16. Abydum capit, *ibid. et* 17. eum audacter adloquitur M. Æmilius, legatus Romanus, 18. insueto vera audire ferocior videtur legati oratio, *ibid.* Philippus petit Athenas, 24. edit prælium memorabile cum Atheniensibus, *ibid.* recedit, et omnia circa Athenas diruit, *ibid.* Achæis Romano illigare bello frustra conatur, 25. Athenas et Piræcum frustra tentat, 26. diruit templa circa Athenas, *ibid.* ejus apparatus, 28. legatos mittit ad Ætolos, *ibid.* miratur Romanorum castra, 34. detrectat pugnam, 36. cædit vagos frumentatores Romanos, *ibid.* repellitur, 37. in magno est periculo, *ibid.* recedit, 38. cædit Ætolos, 41. *et* 42. in eum Atheniensium decreta, 44.

Thaumacos, frustra tentatos, deserit Philippus, 32, 4. ejus anxietas et curæ, 5. conciliat sibi Græcos et Macedonas, *ibid.* occupat fauces Antigoniæ, *ibid.* castra ponit ad Aoum, *ibid.* ejus colloquium cum T. Quintio consule, 10. eum aggreditur Quintius et fugere cogit in Thessaliam, 12. in Macedoniam Philippus redit, 13. ejus societate relictæ, Achæi se adjungunt Romanis, 19—23. ejus nomen in comitiis Argivorum recitatum post Jovem, Apollinem, et Herculem, 25. ejus præfecto Philocli Argos proditur, *ibid.* ejus cum Quintio consule colloquium, 32—36. Philippus dicacior erat, quam regem decet, 34. *vid. et* 36, 14. petit a Quintio, ut legatos Romam mittere liceat, 32, 36. impetrat inducias in duos menses, *ibid.* ejus legati, re infecta, discedunt Roma, 37. foedus facit cum Nabide, 38. Argivorum urbem fiduciariam Nabidi tradit, *ibid. et seqq.*

ejus apparatus, 35, 3. ad eum contendit Quintius, consul, *ibid.* copiarum Philippi numerus, 4. castra ponit ad Cynoscephalas, 7. prælium, quo vincitur, 7—10. caduceatorem mittit ad Romanos, 11. ei induciæ quindecim dierum datæ, 12. colloquium ad Tempe, 13. pacis leges cum Philippo, *ibid. et* 30. cædit Dardanos, 19. pax cum eo a populo jussa, 25.

de eo triumphat Quintius, 34, 52. Demetrius, ejus filius, obses ante currum triumphantis ductus, *ibid.*

eum ad bellum renovandum incitant Ætoli, 35, 12.

legatos Romani mittit, pollicentes

is auxilia ad bellum adversus
ium, 36, 4. quum fortunam
ri in animo haberet, offensus
tiocho, se jungit Romanis, 8.
citur in Thessaliam, 13. capit
in urbes, *ibid.* Athamania po-
4. ab oppugnatione Lamiae ju-
n discedere Acilius, consul, 25.
ias se Philippo dedit, 33.
ritui Romano, per fines suos
inti, omnia parat, 37, 7.
praesidia expelluntur Athama-
1, 1. ingreditur cum exercitu
aniam, 2. repellitur, *ibid.*
ne irarum ejus in Romanos,
colligit vires, 24. de eo Thes-
a aliorumque querelae, *ibid.* le-
oma missi ad eas controversias
andas, *ibid.* Philippus respon-
deretis Thessalorum, 26. ejus
dictum, *ibid.* respondet Maro-
a et Eumenis legatis, 28. ani-
us alienatus ab Romanis, *ibid.*
itas crudeliter trucidat, 34. ad
da crimina mittit Demetrium,
m filium, Romam, 35. sollici-
olas Istri fluminis, ut in Italiam
ant, *ibid.* Demetrius patrem
it, 47.
edonas e maritimis civitatibus
niam traducit, et urbes Thraci-
isque barbaris tradit habitan-
, 3. ejus crudelitas, *ibid.* et 4.
etrius est suspectus, 5. Per-
ccusat Demetrium apud Phi-
1, 8. ejus ad filios suos oratio
us iter ad Aemum montem, 21.
ras Jovi et Soli consecrat, 22.
rium interfici jubet, 24. inno-
a Demetrii agnoscit, 54. et 55.
a Antigono relinquere cupit,
ritur, *ibid.*
1, filius Alexandri Megalopoli-
5, 47. a Philippo, rege Mace-
, ad ludibrium frater appella-
, 14. in vinculis Romam mit-
ibid. praefectus fuerat Zacyntho
, 31.
Poëdis, scortum L. Quintii,
, natura frater, adoptione fi-
rsei, 42, 52. 44, 45. Philip-
esque Octavio tradit Perseus,
ducitur ante currum Paulli tri-
ntis, 39.
, Amyntae filius, 45, 9. per-
ovit regnum Macedoniae, *ibid.*
, praesidii praefectus Cassan-
14, 11. et 12.
, Epirotarum praetor, 29, 12.
, magister elephantorum An-
praest medicæ aciei, 37, 41.
. IV.

Philippus, Romanum cognomen, *vid.*
Marcus.
Philippopolis Thessaliae, *eadem cum*
Philippis Thessaliae, 39, 25.
Philippopolis Thraciae, 39, 58.
Philistio, praefectus Epicydis, interfici-
tur Syracusis, 25, 28.
Philo, *vid.* Publilius.
Philonem Chalcidensem Romani sibi de-
di postulant, 37, 45. 38, 38.
Philocles, praefectus Philippi, mittitur
ad populandos Atheniensium agros,
31, 16. frustra oppugnat Eleusinem,
et Athenas, 26. depopulatur fines
Atheniensium, *ibid.* Chalcidem tenet,
32, 16. Corinthum obsidione liberat,
28. ei Argos proditur, 25. legatus a
Philippo Romam mittitur speculatum
de iis, quorum Perseus Demetrium
insimulabat sermonum, cum Romanis
haborum, 40, 20. interficitur, 55.
Philocrates, princeps legationis Rhodiae,
45, 25.
Philodemus Argivus tradit tumultum
Euryalum Romanis, 25, 25.
Philocræmen, praetor Achaëorum, 35, 25.
adversus Nabin classem educit, 26.
vincitur, *ibid.* incendit castra Nabidis,
27. populatur agros Laconicos, *ibid.*
ejus in ducendo agmine locisque ca-
piendis solertia et usus, 28. vincit
et fugat Lacedaemonios, 29. societati
Achaëorum Lacedaemonios adjungit,
36. eo referente, fit ab Achaëis decre-
tum in Lacedaemonios, 38, 31. Lacedaemonem affligit et enervat, disci-
plina Lycurgi sublata, 33. et 34. *vid.*
et 39, 36. capitur a Messeniis, 39,
49. in cellam sub terra demittitur,
50. veneno tollitur, *ibid.* ab universo
Achaëo concilio sepelitur, *ibid.* di-
vini honores ei decreti, *ibid.* compara-
tur Annibali et Scipioni, *ibid.*
Philostratus, dux cohortis, 43, 26.
Philotas, praefectus praesidii Abydi, 37, 12.
Phliasii, 33, 14.
Phliasius ager, 33, 14. et 15. eum de-
populantur copiae Philippi, *ibid.*
Phlius, 28, 7.
Phocis, regio, 28, 5. 36, 20.
Phocidis urbes captae a Romanis, 32,
18.
Phocenses contributi Aetolis, 33, 34.
Phocæa, urbs, origo Massiliensium, 6,
34. et Emporitanorum, 26, 19. Pho-
cæam transmittit Romana classis, 36,
45. seditio Phocææ, 37, 9. Phocæa
situs, 31. oppugnatur ab Æmilio Re-
gillo, 37, 32. diripitur, *ibid.*
Phocæensibus ager, quem ante bellum
habebant, donatur, 38, 39.
Phocæa, 28, 7.

- Phaetum**, locus sine muro apertus, ad Spartam, 34, 38.
- Pharnice**, Epiri urbs, 29, 12.
- Phoenicus**, portus Erythraeae terrae, 36, 46.
- Phoenicus**, portus Lyciae, datum milium spatio Patari distans, 37, 16.
- Phrygandæ**, urbs Thraciae, 26, 26.
- Phrygia**, 29, 11. 37, 8. et 54. Phrygia utraque donatur a Romanis Eumeni, 66.
- Phrygius**, annis, 37, 37.
- Phthiotæ Achæi** liberi esse jubentur, 38, 32. Thessalorum genti contribuntur, 34. ante saltum Thermopylarum in septentrionem versi, 36, 15.
- Phthioticus ager**, 38, 8.
- Phthiotis**, 28, 6. Phthiotis Achaia, 41, 27. 42, 67.
- Phylace**, oppidum Molossidis, 45, 26.
- Placula** insolita et peregrina pacis Deum exposcendæ, 4, 30.
- Placularia sacrificia** genti Horatii tradita, 1, 26.
- Placulare sacrum**, 29, 19. et 21.
- Picentes**, 10, 10. cum illis foedus ictum, *ibid.*
- Picenum**, 21, 62. 27, 43.
- Picenus ager**, 22, 9.
- Pictor**, *vid.* Fabius.
- Picria**, regio Macedoniæ, 39, 26. 44, 9. et 20.
- Picria**, silva, 44, 43.
- Picra**, vel Picria, urbs Thessaliæ, 32, 13. 36, 14.
- Pietatis** uides in foro olitorio dedicatur ab M. Atilio Glabrione, 40, 34.
- Figura** fatulo imperii Romani, 26, 27.
- Pila Horatia**, 1, 26.
- Pila** pontis Tiberini, 40, 31.
- Pileus** ad Pileum vocati serri, 24, 32.
- Pileati** capite raso liberti, 43, 44. *vid.* et 23, 23. 34, 22. 38, 55.
- Pilento** usque ad sacra ludæque matronæ, 5, 25.
- Pilum**, 2, 2. 9, 19.
- Pinari**, ministri sacrorum Herculis, 1, 7. quare illis interdictum, ne extis colluvium videretur? *ibid.*
- L. Pinarius**, consul, 2, 56.
- L. Pinarius Mamercinus**, tribunus militum comulari potestate, 4, 25.
- L. Pinarius**, magister equitum, 7, 3. *pictor*, 25.
- L. Pinarius**, Eunu præfectus, Eunuæ, rebellium meditante, cedit, 24, 37. ---39.
- M. Pinarius Pucco**, prætor, sortitur Sardiniam, 40, 14. et 25. cedit Corsicam Corsicam, et in Sardinia cum Hispaniæ proelia secunda facit, 34.
- Pinus**, *vid.* Pinus.
- Pinus maritima**, 22, 5. 44, 2.
- Pinus**, vel Pinus, Illyriorum rex ad eum legati a Romanis missi, 22, 33.
- Pinus Athenarum**, 31, 14. 22. et 23. 26, 42.
- Pinus** frustra tentat Philippus, 31, 26.
- Pinetis**, Illyrio populo, immunitas data, 45, 26.
- Pisæ**, 21, 29. 33, 43. 40, 17. 41, 9. 43, 11.
- Pisæ** circumscident quadraginta milia Ligurum, 35, 3. colonia Latina Pisæ deducta, 40, 43.
- Pisani** ager vastatur ab Apuanis Liguribus, 39, 2.
- Pisanorum et Lunensium** de agro controversia, 45, 13.
- Pisaurum**, in Gallico agro colonia, 39, 44. 41, 32.
- Piscatorium** forum, 26, 26. 40, 51.
- Pisces** emerunt sub glebis, qua inducebatur aratrum, *vid.* Prodigium.
- Piscina publica**, 23, 32. ad Piscinam publicam tribunalia posita, *ibid.*
- Pisidæ**, 35, 13.
- Pisidia**, 37, 54. et 56.
- Pisistratidæ**, 31, 44.
- Pisistratus**, princeps Boeotorum, societatis Romanæ auctor, 38, 27. interficiendum curat Brachyllam Boeotarchen, 28. de eo sumitur supplicium, *ibid.*
- Piso**, *vid.* Calpurnius.
- Piso**, annalium auctor, 1, 55. 2, 58. 9, 44. 10, 9. 25, 39.
- Pisuetæ** inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Pithecusæ**, insula, 8, 22.
- Pityusa**, insula, centum millia ferme a continenti distans, 28, 27.
- Placentia** colonia deducta, multum indignantibus Galli, 21, 25.
- Placentiam** victi ab Annibale fugiunt Romani, 21, 56. *vid.* et 57. et 59. obsidetur ab Asdrubale, 27, 39. qui abcedit ab obsidione, 43. Placentiam incendunt Galli, 31, 16. eam restituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.
- ab Placentia Ariminum** viam perduxit M. Æmilius, consul, 39, 2.
- Placentini** laudati a Romanis, 27, 16.
- Placentini** captivi, ad duo milia liberorum capitum, redditi colonis, 31, 21. legatos Romanos mittunt, querentes inopiam colonorum, 37, 46. *vid.* et *supra*, 22, 11.
- Placentina** cubora, 41, 5.
- Placentina** turma equitum, 44, 46.
- Placentinum** agrum incursant et vastant Galli, 28, 11. eum, usque ad ipsam coloniam moenia, cum caedibus et incendio depopulantur Ligures, 34, 56.
- C. Plautius** triumphum deducenda colonia creatur, 34, 45.

rius, legatus ad Gentium, Illy-
riam regem, 42, 26.

sterina in Umbria, 9, 41.

39, 6.

vid. Munatius.

repositus Oreo a Philippo, 28,
tum tradit Romanis, *ibid.*

frater Gentii, Illyriorum regis,
occiditur, 44, 30.

ius consul creatur, 7, 12. Her-
cellum indicit, *ibid.* vincit sub-
i Hernicos, 15. magister equi-
7.

ius, consul, 7, 27. iterum, 8, 1.
proelio dimicat cum Volscis, et
in arma Luæ Matri dare se di-
cit.

ius, consul, 8, 20. de Priver-
a triumphat, *ibid.* favet eorum
in senatu, *ibid.* et 21. censor,
se magistratu abdicat, *ibid.* et

ius Venno, consul, 8, 19. bel-
liversus Privernates gerit, *ibid.*
40.

ius Hypsæus creatur prætor,
sortitur Hispaniam citerio-
rem.

ius Proculus, consul, 8, 22.

re habita a Tarquinio Superbo,

illegenter a senatu, 2, 9.

urim a primoribus fieri cœptæ,

re alieno oppressa, 2, 23. *vid.*
enum, et Nexi.

acceduntur sui magistratus sa-
cti, quibus auxilii latio adver-
sus esset, nempe tribuni ple-
bis. *vid.* Secessio.

ta interesse non vult consula-
tioni, 2, 64.

inter Patresque certamina, *vid.*
.

concilium, 6, 38. 39, 15. *vid.*
ia.

umnat Coriolanum, 2, 35. Ca-
a, 5, 32.

magistratus ut tributis comitiis
lex fertur, 2, 56.

magistratus nullus auspicato-
r, 6, 41.

sio consulatu certamina, *vid.*
ii.

uestores primi, 4, 54.

senatoris prima apud Livium
3, 5, 12.

tribunus militum consulari po-
te primus, 5, 12. post quadra-
guatuor annos a lege Canuleia,

magister equitum, 6, 39.

Plebeius consul, 6, 42. 7, 1. qui suis
auspiciis bellum gesserit, 7, 6.

— dictator, 7, 17.

— censor, 7, 22.

— prætor, 8, 15.

Plebei ambo consules primi, 23, 31.

Plebei ad ædilitatem curulem admissi,
7, 1.

Plebei decemviri sacris faciundis, 6, 37.
et 41.

— ad pontificatum et auguratum ad-
missi, 10, 6—7.

Plebei nobiles, 22, 34. et 35.

Plebei ludi, *vid.* Ludi.

Plebiscitum nullum, nisi ex auctoritate
senatus, perferri patiuntur tribuni
plebis, 4, 49.

— ut, si M. Furius pro dictatore quid
egisset, quingentum millium æris ei
mulcta esset, 6, 38.

— ne quis eundem magistratum intra
decem annos capiat, 7, 42.

— de duumviris navalibus creandis,
9, 30.

— de dictatore dicendo, 27, 5.

— de Campanis, 26, 38.

— de Liguribus, 42, 21.

— ut cum sociis ac nomine Latino pe-
cuniæ creditæ jus idem, quod cum ci-
vibus Romanis, esset, 35, 7.

ex Plebiscito senatus pacem decernit,
30, 43. lege cautum, ut Plebiscita
omnes Quirites tenerent, 8, 55. 8, 12.

Pleisæ, seu potius Bœæ, locus in Laco-
nica, 35, 27.

Q. Pleminius, proprætor, capit unam ex
arcibus Locrorum, 29, 6. Locris ad
tuendam urbem relinquitur a Scipio-
ne, 8. ejus crudelitas et avaritia,
ibid. Proserpinæ thesaurus spoliatur,
ibid. tribunos crudeliter occidit, 9.
de eo queruntur Locrenses apud se-
natum, 16. 17. et 18. adductus Ro-
mam, in vinculis moritur, 21. et 22.
de urbe incendienda conjurans, neca-
tur in carcere, 34, 44.

Pleestina, urbs, capitur a Romanis, 10, 3.

Pletorius, *vid.* Plætorius.

Pleuratus, Illyriorum rex, 26, 24. 27,
30. 28, 5. a Romanis adscriptus fo-
deri, cum Philippo inito, 29, 12.

Pleuratus, Scerdilædi filius, pollicetur
auxilium Romanis, 31, 28. ei Lycus
et Parthini dati, 33, 34. maritima
Ætolis vastat, 38, 7. Gentii pater,
44, 30.

Pleuratus, Gentii filius, captivus duci-
tur Romam, 44, 39.

Pleuratus, Illyrius exsul, legatus a Per-
seo missus ad Gentium, 43, 21.

Plistia, oppidum, oppugnatur a Samni-
tibus, 9, 21. capitur, 22.

- Plitendum, oppidum, 38, 18.
 Plumæ accensæ odor et fumus immissus in cuniculum, 38, 7.
 Plutei in oppugnandis urbibus adhibiti, 21, 61. 34, 17.
 Pluvina, urbs Macedoniæ, 31, 39.
 Pocula faciunt Galli ex calva hostium, 23, 24.
 Poenæ apud Romanos mitissimæ, 1, 28.
 C. Poetelius Balbus, consul, 7, 11. de Gallis Tiburtibusque triumphum agit, *ibid.*
 C. Poetelius, tribunus plebis, fert legem de ambitu, 7, 15.
 C. Poetelius, consul, 7, 27.
 C. Poetelius, consul, 8, 23. dictator, 9, 28.
 M. Poetelius consul creatur, 9, 24. cum collega Samnites vincit proelio, 27. legiones ad oppugnandum Bovianum ducit, 28.
 P. Poetelius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
 Q. Poetelius decemvir creatur, 3, 35.
 Poenæum, castellum Athamaniæ, 39, 25.
 Politorium, urbs Latinorum, ab Anco Marcio vi capta, 1, 38.
 Pollentiæ Deæ signum in circo, 39, 7.
 Pollentia colonia deducta, 39, 44. *vid. et* 41, 32.
 Pollia tribus, 8, 37. 29, 37. nemo ferme ex Pollia tribu candidatus Papiriam ferre solitus, 8, 37.
 Polusca, oppidum, 2, 33. Romanis admittitur a Coriolano, 39.
 Polyænus Syracusanus pro ara Concordiæ orationem habet, et liberam, et moderatam, 24, 22.
 Polyaratus princeps Rhodiorum, 44, 23. *et* 29. Romanis traditur, 45, 22.
 Polybius, haudquaquam spernendus auctor, 30, 45. non incertus auctor, quum omnium Romanarum rerum, tum præcipue in Græcia gestarum, 33, 10. 34, 50. 36, 19. 39, 52. 45, 45.
 Polychitus, præfectus Epicydis, interficitur Syracensis, 25, 28.
 Polycratia, uxor Arati, Achæorum principis, spe regiarum nuptiarum a Philippo in Macedoniam asportatur, 27, 31.
 Polyphantas, dux Philippi, 27, 32. in Bœotiam mittitur, 28, 5.
 Polyxenidas exsul Rhodios, præfectus classis Antiochi, 36, 41. *et* 43. configit cum Romanis, 44. fugit in portum Ephesi, 45. in cautum opprimit Pausistratum, 37, 10. *et* 11. insidiatur classi Romanæ, 13. vincitur a Romanis et Rhodiis, 30.
 Pometia, 2, 22. deficit ad Auruncos, 16. capitur, 17. *vid.* Suessa.
 Pomœrium, 1, 44.
 Pompeii, oppidum Campaniæ, 9, 38.
 L. Pompilius, tribunus militum, 42, 65.
 N. Pompilius, *vid.* Numa.
 Sex. Pompilius tribunus plebis abscis creatur, 4, 42. *vid. et* 44.
 L. Pomponius Veientanus, præfectus socium, prosperis aliquot populationibus in agro Bruttio iusti ducis speciem nactus, vincitur et capitur, 25, 1. idem publicanus, malis artibus famosus, *ibid. et* 3.
 M. Pomponius, tribunus plebis, 8, 54.
 M. Pomponius, tribunus militum consulari potestate, 5, 18.
 M. Pomponius, tribunus plebis, diem dicit L. Manlio, 7, 4. a filio Manlii cogitur jurare, se causa ejus accusandi numquam concilium plebis habiturum, 5.
 M. Pomponius Matho, prætor, 22, 7. augur et decemvir fuerat, 29, 38.
 Man. Pomponius Matho, magister equitum, vitio creatus abdicat se magistratu, 22, 38. creatur prætor, 35. *vid. et* 22, 55. 23, 20. *et* 24. ei imperium prorogatur, 24, 10. pontifex fuerat, 26, 28.
 M. Pomponius Matho, ædilis plebis, instaurat ludos plebeios, 28, 10. legatus ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 45. prætor, 29, 11. sortitur Siciliam, 13. *et* 20. 31, 12. jubetur de querelis adversus Scipionem cognoscere, 29, 20. *vid. et* 21, 22. prorogato imperio, præficatur classi, 30, 2.
 M. Pomponius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thalmæ prætoris in Rhodios, 45, 21.
 Q. Pomponius, tribunus plebis, accusatus, postquam magistratu abiit, denis millibus gravis æris condemnatur, 5, 29.
 Sex. Pomponius legatus consulis Semonii, 21, 51.
 Pomptina tribus addita, 7, 15.
 Pomptinus ager, 2, 34. 4, 25. 6, 5. dividitur a quinqueviris, 6, 21.
 Pondera iniqua a Gallis allata, quibus appenderetur aurum, quo se redimebant Romani, 5, 48.
 Pons Anienis, 7, 9.
 Pons Mulvius, 27, 51.
 Pons Sublicius in Tiberim factus, 1, 33. 2, 10.
 Pontis in Tiberim pilæ a censore locatæ, 40, 51. deinde post aliquot annos fornices, *ibid.*
 Pontes ac moles ex humanorum corporum strue facti ab Annibale, 23, 5.

intercisi ad remorandum Annia, 26, 9.
 multis locis faciendos locant
 ores, 41, 32.
 colonia, 9, 28.
 a Romanis laudati, 27, 10.
 um mare, 40, 21.
 a Numa Pompilio lectus, 1, 20.
 leis maximi appellatio primum
 vio usurpata, 3, 54. ejus jura et
 ia, 1, 20. *vid. et* 4, 44. 22, 10.
 ex maximus comitia habet in
 titio, tribunorum plebis crean-
 m causa, 3, 54.
 sacris recedere vetat flaminem,
 11.
 a sacris absit ipse, concedit
 gæ provinciam Africam extra
 m, 28, 38. *et* 44.
 ra annos centum ac viginti ne-
 qui non sedisset sella curuli,
 i.
 gebatur a populo, 25, 5.
 x publicus populi Romani præit
 a, quibus se P. Decius devoveat,
vid. et 10, 28.
 es quatuor de plebe adlecti,
 . *et* 9.
 bent jus togæ prætextæ, 33, 42.
 cum collegium de religione
 litur, et decernit, 22, 9. 30, 2.
 . 32, 1. 39, 5.
 cum commentarii, 4, 3. 6, 1. a
 ficibus suppressa, quæ ad reli-
 m pertinebant, 6, 1. *et* ad ci-
 us, 9, 46.
 ficibus et auguribus tributum,
 per bellum non contulerant,
 tur, 33, 42.
 as minores, 22, 57.
 dum jus, 40, 29.
 titificius, tribunus plebis, auctor
 agrariæ, 2, 44.
 Cominius, incubans cortici,
 do Tiberi ad urbem defertur,
 Capitolium, obsessum a Gallis,
 it, 5, 46.
 tius, Herennii filius, imperator
 ritium, 9, 1. ejus ad Samnites
 o, *ibid.* fraude capit ad Furculas
 linas Romanorum exercitum, 2.
 y. ejus ad legatos Romanorum
 nsio, 4. *et* ad secialem Roma-
 oratio, 11. in quibusdam anna-
 captus a Romanis et subjugum
 as esse memoratur, 15.
 illius, eques, cui Sabello nomen,
 ue fortitudo insignis, 41, 8.
 illius Lænas creatur prætor,
 2. consul, 42, 9. ejus conten-
 s cum senatu pro fratre, 10. *et*
 nihil memorabile gerit, 26. male

excipitur Romæ, 28. legatus mitti-
 tur in Græciam, 48, 19. *et* 24. ad
 Antiochum et Ptolemæum, 44, 19.
 Delum venit, 29. ejus in Rhodios
 asperitas, 45, 10. occurrit Antiocho,
 Alexandriam eunti, 12. circumscri-
 bit Antiochum virga, *ibid.* redit Ro-
 mam, 13.
 M. Popillius, legatus ad Ætolos mis-
 sus, 41, 30.
 M. Popillius, Lænas consul creatur,
 7, 12. Tiburtes ad mœnia Romæ
 vincit, *ibid.* damnat Licinium Stolo-
 nem decem millibus æris, 16. secun-
 dum consul, 17. tertium consul, 23.
 Gallos vincit, sed difficulter, *ibid.*
 vulneratur, 24. triumphat, 25. quar-
 tum consul, 26.
 M. Popillius, consul, 9, 21.
 M. Popillius Lænas, triumvir coloniae
 deducendæ, 40, 43. prætor, 41, 18. ei
 obveniunt Ligures, 19. consul, 38.
 vincit Ligures, 42, 7. vendit Ligures,
 quos senatus jubet redimi, 8. contu-
 macia ejus, 9. non audet ad causam
 dicendam reverti Romam, 22. judi-
 cium ejus fallaci arte eluditur, *ibid.*
 tribunus militum sequitur Philip-
 pum consulem in Macedoniam, 44, 1.
 P. Popillius, legatus ad regem Sypha-
 cem, 27, 4.
 P. Popillius Lænas, triumvir coloniae
 deducendæ, 40, 43.
 T. Popillius, 26, 6.
 Poplicola, *vid.* Gellius, Valerius.
 Populonii, urbs, 30, 39.
 Populonienses pollicentur Scipioni fer-
 rum, 28, 45.
 Populus regem jubet, Patres aucto-
 res fiunt, 1, 17. 22. *et* 32. *vid. et*
 35. *et* 46.
 Populus creat consules, 1, 60.
 — decemviros legibus scribendis, 8,
 33. *et* 35.
 — tribunos militum consulari potes-
 tate, 4, 6.
 — censores, 4, 8.
 — quæstores, 4, 44.
 — prætorem et ædiles curules, 6, 42.
 7, 1.
 — tribunos militum ad legiones, 7, 5.
 9, 30.
 — duumviros navales, 9, 30.
 — prodictatorem, 22, 8. *et* 31.
 — procensulem, qui cum imperio in
 Hispaniam mittatur, 26, 18.
 — de bello indicendo consulitur, 4,
 58. 31, 5. 6. *et* 8. 36, 1.
 — de pace facienda, 21, 18. *et* 19.
 37, 55.
 Populi jussu, sine auctoritate Patrum,
 triumphatum, 3, 63. 7, 17. *vid. et*
 10, 37.

a Populo jussæ leges decem tabularum, 3, 34. et aliæ leges, 3, 55. 4, 34.
 Populus quod postremum jussit, id jus ratumque est, 7, 17. 9, 33.
 — judicat de perduellione, 1, 26. 2, 41. comitiis centuriatis, 43, 18. *vid. et* 26, 3.
 Populo fasces summittit consul, 2, 7.
 ad Populum adversus magistratus provocatio, 2, 8. *vid.* Provocatio.
 Populi Romani modestia, 4, 6. *vid.* Romani.
 Porcia basilica, a M. Porcio Catone acta, 39, 44.
 Porcia lex, 10, 9.
 L. Porcius Licinus, legatus, in oppugnatione Capuæ pro vallo acriter pugnat, 26, 6. ædilis plebis, 27, 6. prætor, 35, sortitur Galliam, 36. litteræ ejus augent tumultum, 39. in prælio adversus Asdrubalem mediam aciem tuetur, 48.
 L. Porcius Licinus creatur prætor, 34, 54. sortitur Sardiniam, 55. creatur consul, 39, 32.
 L. Porcius L. F. Licinus, duumvir, dedicat ædem Veneris Erycinæ ad portam Collinam, 40, 34.
 L. Porcius Licinus præficitur deductioni navium Brundisium, 42, 27.
 M. Porcius Cato, quæstor P. Scipionis, 39, 25.
 ædilis plebis, 32, 7. creatur prætor, *ibid.* obtinet Sardiniam, 8. *et* 27. est asperior in coercendo scenore, *ibid.*
 creatur consul, 33, 42. sortitur Hispaniam provinciam, 43.
 ejus contra luxum muliebrem pro lege Oppia oratio, 34, 2. proficiscitur in Hispaniam, 8. ejus de bello dictum, 9. urit hostium agros, *ibid.* ad ejus genua provolvuntur legati Bilistagis, Iltergetum reguli, auxilium ab eo petentes, 11. ejus consilia, 12. strategema, 13. oratio ad milites, *ibid.* Hispanos ad pugnam elicit, 14. quos fugat, et castra eorum oppugnat et capit, *ibid.* *et* 15. ei se dedunt Hispani, 16. exarmat omnes cis Iberum Hispanos, et urbium muros una die diruit, 17. Segesticam, opulentam civitatem, capit, *ibid.* ejus vigilantia et parsimonia, 18. proficiscitur in Turdetaniam, 19. sollicitat Celtiberos, frustra, *ibid.* regreditur cum septem cohortibus ad Iberum, *ibid.* ad eum deficiunt Sedetani, Ausetani, et Suessetani, 20. oppugnat Lacetanorum oppidum, quod capit, *ibid.* triumphat, 46.
 ædiculam Victoriæ Virginis dedicat, 35, 9.

legatus consularis, 36, 17. ad Thermopylas jugum incesum ab Ætolis occupat, 18. nuncius victoriæ Romam mittitur, 21.
 M. Porcius Cato, est Scipionis Africani inimicus, 38, 54. de pecunia regis Antiochi orationem habet, *ibid.* censuram petit, 39, 40. M. Porcii Catonis laus, *ibid.* creatur censor, 41. ejus censuræ acta, 42, 43. *et* 44. patronus nominatur ab Hispanis, 43, 2. plurimum adjuvat causam Rhodiorum, 45, 25.
 P. Porcius Læca, tribunus plebis, 39, 7. triumvir epulo, 33, 42. prætor, *ibid.* sortitur Pisam, 43.
 Porcus in fœderibus sancendis saxo silice percussus, 1, 24. *vid. et* 9, 5.
 Porcus biceps natus. *vid.* Prodigia.
 P'oris, Æneatum princeps, 40, 4. ejus triste fatum, *ibid.*
 Lar, sive Lartes, Porsena, rex Clusinarum, 2, 9. ad eum perfugiunt Tarquinii, *ibid.* bellum infert populo Romano, *ibid.* obsidet urbem Romanam. 11. Porsenam cogitat occidere C. Mucius, et scribanum pro rege obtruncat, 12. mittit legatos Romanos, qui de pace agant, 13. obsides accipit a Romanis, *ibid.* Porsena filium Aruntem Ariciam oppugnatum mittit, 14. mittit legatos Romanos de reducendo in regnum Tarquinio, 15. fit amicus populi Romani, *ibid.* reddit obsides, *ibid.* agrum Veientem restituit, *ibid.*
 Porsenæ regis bona vendendi mos unde ductus, 2, 14.
 Porta Capena, 1, 26. 3, 22. 10, 23. 25, 40. 26, 10. 33, 36. extra portam Capenam convenire jubentur armati juniores, 7, 23. consules edicunt, quoties in senatum vocassent, uti senatores ad portam Capenam convenirent, 23, 32. ad portam Capenam ædem Virtutis dedicat M. Marcellus, 29, 11.
 — Carmentalis, 2, 49. 24, 47. 25, 7. 27, 37.
 — Cœlimontana, 35, 9.
 — Collina, 2, 11. *et* 51. 3, 51. 4, 22. 6, 28. 7, 11. 26, 10. 30, 38. 41, 13. ad portam Collinam Vestales, quæ stupri compertæ fuerant, defossæ, 8, 15. 22, 57.
 — Esquilina, 2, 11. 3, 66. *et* 68. 6, 22. 26, 10. 33, 26. 41, 13.
 — Flumentana, 35, 9. *et* 21.
 — Fontinalis, 35, 10.
 — Nævica, 2, 11.
 — Nomentana, 6, 20.
 — Trigemina, 4, 16. 35, 10. *et* 41. 40, 51. 41, 32.

ia, Caput, 26, 14.
 iatuor castrorum, 40, 27.
 extraordinaria porta, eadem-
 toria, *ibid.*
 nana, eadem quaestoria, 3, 5.
 34, 47. 40, 27.
 ipalis dextra, principalis si-
 40, 27.
 circa forum a Tarquinio,
 ege factæ, 1, 35.
 lus ex pecuariorum damna-
 pecunia factæ, 35, 10. alia
 extra portam Trigeminam
 gnarios facta, 35, 41. *vid. et*
ost navalia, ibid.
 d fanum Herculis, *ibid.*
 ab æde Saturni in Capito-
 senaculum, 41, 32.
 Emilia refecta, 41, 32.
 n Aventinum silice strata,
 Megalopoli, quam Lacedæ-
 ruerant, refecta, 38, 34.
 lebs liberata Romæ, 2, 9.
 nstituta, 40, 51.
 enalium Caputæ Puteolisque,
 rium Castrorum fruendum
 ensiores, 32, 7.
 arnanum, 28, 7.
 orum, 37, 9.
 m, 44, 1.
 , 45, 27.
 aginis novæ, 26, 42.
 iæ, 28, 30.
 um, 36, 43.
 us, *ibid.*
 us, 30, 39.
 s, 36, 43.
 trium, 45, 6.
 ileos, 31, 45.
 nus, *ibid.*
 rticus, 37, 27.
 tanus, 30, 39.
 rum, 32, 23.
 na, 37, 17. 45, 10.
 , 34, 8. 39, 21.
 ite, 37, 22.
 m, 36, 43.
 ius, 36, 45. 37, 16.
 a, 37, 11.
 iui, 34, 8.
 no, 30, 10.
 liorum, 25, 23.
 , promontorium Pallenes,
 , virgo Vestalis, ob cultum
 rem suspecta, de incestu
 i dicit, 4, 44.
 ia imperia, 4, 29.
 ius, dictator, contra Latinos
 prospere ad lacum Regil-

lum pugnat, 2, 19. et 20. ædem Cas-
 tori vovet, *ibid.* triumphat, *ibid.*
 consul creatur, 21.
 A. Postumius tribunus militum, 40, 41.
 A. Postumius Albus, consul, 3, 4. le-
 gatus ad Æquos, a Graccho Clælio,
 eorum duce, injuriosius tractatur,
 25.
 A. Postumius Albinus, consul, 23, 13.
 A. Postumius Albinus, ædilis curulis,
 ludos facit, 39, 7. creatur prætor,
 23. consul, 40, 35. ejus res gestæ in
 Liguribus, 41. censor creatur, 41,
 38. lustrum condit, 42, 10. in locum
 L. Cornelii Lentuli sufficitur decem-
 vir sacrorum, *ibid.* legatus in Cre-
 tam, 35. in Macedoniam, 45, 17.
 A. Postumius Albinus mittitur a
 Paulo, ad Persea, 45, 4. in exercitu
 Æmilii Pauli custodit regem Per-
 sen, 28.
 A. Postumius Regillensis, tribunus
 militum consulari potestate, oppri-
 mit graves præda Tarquinienses, 5,
 16. iterum tribunus militum, 6, 22.
 A. Postumius Tubertus, magister equi-
 tum dietus, 4, 23. dictator, 26. in-
 signi pugna Æquos Volscosque vin-
 cit, 26—29. quidam ab eo filium
 victorem securi percussum esse tra-
 didere, 29.
 C. Postumius, tribunus militum, 45, 6.
 L. Postumius Albinus, tribunus mili-
 tum consulari potestate, 6, 1.
 L. Postumius Albinus, prætor, 23, 35.
 tertium consul absens creatur, 23, 24.
 una cum exercitū ceditur a Gallis,
ibid.
 L. Postumius Albinus creatur prætor,
 40, 35. sortitur Hispaniam ulterio-
 rem, *ibid.* ei prorogatur imperium,
 44. ejus res gestæ, 47. et 50. Vac-
 cæos et Lusitanos subigit, 41, 3.
 triumphat de Lusitanis, 11. creatur
 consul, 33. Prænestinis cur infensus,
 42, 1. ante eum nemo unquam sociis
 in ulla re oneri aut sumtui fuit, *ibid.*
 legatus ad Carthaginienses et Masi-
 nissam, 35. petit censuram, 43, 16.
 legatus consularis sub Æmilio Paul-
 lo, 44, 41. mittitur ad diripiendam
 urbem Æniorum, 45, 27.
 L. Postumius Albinus inauguratur fla-
 men Martialis, 45, 15.
 L. Postumius Megellus, consul, 9, 44.
 vincit Samnites, et de iis triumphat,
ibid. proprætor, 10, 26. secundum
 consul, 32. ædem Victoriæ, quam
 ædilis curulis ex mulctaticia pecunia
 faciendam curaverat, dedicat, 33.
 Samnitium aliquot urbes capit, 34.
 in Etruriam traducit exercitum, et

ibi rem gerit, 37. triumphat, senatu adversante, et sine plebis jussu, *ibid.* accusatur a M. Cantio tribuno plebis, 46.

L. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 6, 22.

L. Postumius Tempsanus creatur praetor, 39, 23. pastores, in Apulia vias pascuaeque infesta habentes, condemnat, 29. et reliquias Bacchanalium quæstionis exsequitur, 41.

L. Postumius Tympanus, quæstor, occiditur a Boiis, 34, 47.

M. Postumius Pyrgensis, publicanus, 25, 3. ejus avaritia et fraus, *ibid.* accusatur apud populum, *ibid.* creat tumultum, *ibid.* rei capitalis dies ei dicitur, 4. abit in exilium, *ibid.*

M. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 4. 31. decem millibus æris gravis damnatur, 41.

M. Postumius Albinus, tribunus militum consulari potestate, (*sive potius censor*) 5, 1.

M. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. homo pravæ mentis, *ibid.* in eum invehitur Sextius, tribunus plebis, *ibid.* ab exercitu suo lapidibus obruitur, 50.

P. Postumius consul creatur, 2, 16. triumphat de Sabinis, *ibid.*

P. Postumius, legatus, 42, 45.

Sp. Postumius, consul, 3, 2. legatus mittitur Athenas legum causa, 31. decemvir creatur, 33. legatus, præest mediæ aciei, 70.

Sp. Postumius Albus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25. legatus, 27.

Sp. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. ab Æquis primo pulsus, mox eosdem vincit, 28.

Sp. Postumius consul creatur, 8, 16. censor, 17. magister equitum, 23. iterum creatur consul, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. ejus oratio et magnanima sententia, 8. per feciales Samnitibus deditus, non accipitur, 10.

Sp. Postumius Albinus creatur praetor, 37, 47. sortitur jurisdictionem urbanam, et inter peregrinos, 50. consul, 39, 6. ei Æbutius aperit flagitia, quæ in Bacchanalibus patrarentur, 11. rem ad senatum defert, 14. ejus oratio super ea re ad populum, 15. et 16. augur moritur, 40, 42.

Sp. Postumius Albinus creatur praetor, et sortitur Siciliam, 39, 45. consul, 41, 26.

Sp. Postumius Regillensis censor creatur, 6, 27.

Potentia, in Piceno agro, colonia, 39, 44.

Pothinus, auctor Pompeii trucidandi, Epit. 110.

Potidania, urbs Ætolorum, 28, 8.

Potitii, ab Evandro edocti, ministri sacrorum Herculis per multas ætates fuere, 1, 7. servos publicos solemnina horum sacrorum, auctore Ap. Claudio censore, edocent, 9, 29. duodecim eorum familiae intra annum extinctæ, *ibid.*

Potitus, *vid.* Valerius.

Præco ad tribunum Celerum Brutum populum advocat, 1, 59. Præco Patres in curiam ad decemviros vocat, 3, 38. in concilio Achæorum, per Præconem, suadendi, si quis vellet, potestas fit a magistratibus, 32, 20. in Isthmiorum ludicro Præco Græciæ libertatem promulgat, 33, 32.

Præcones per vicos dimissi ad concionem advocandam, 4, 32.

Præda in campo Martio exposita, ut sua quisque cognita abduceret, 8, 10. — de Æquis capta, propter ærarii inopiam venditur, 3, 31.

— ad quæstore redacta, 5, 26. 47.

— militi concessa, 6, 13. 7, 16. 24. 27. et 37. 8, 36. 9, 23. et 31. 10, 45. 23. 15. et 37. 24, 16. et 40. 27, 1. 30, 7. 31, 27. 41, 15. 45, 34. militi data, excepto auro et argento, 9, 37. exceptis liberis corporibus, 10, 31. ad Prædam Veientanam populus ex urbe in castra missus, 5, 20.

— iniquissima sorte fit eorum, qui pugnae non interfuerunt, 38, 23.

— Macedonica Romam devecta, 45, 33.

Præda Veientanæ decima Apollini data, 5, 23. quomodo soluta, 25.

— aviditate amissa occasio rei bene gerendæ, 21, 48.

Prædam vendere cogitur miles, 10, 17. et 20. vendit quæstor, et pecuniam dividit inter milites, 35, 1.

Præda partienda, et stipendio cum fide exsolvendo, milites sibi maxime conciliat Annibal, 21, 5.

ex Præda militibus data præmia, 10, 30. et *passim in triumphis*.

Prædiorum rusticorum locationes apud Mæcedonas sublatae, 45, 18.

Prædiis prædibusque populo cavendum, si ex ærario pecunia mutua detur, 22, 60.

Prædones terrestres et maritimi, 7, 25.

Præfectus annonæ L. Minucius, 4, 12.

- Præfecti Capuam priorem creati**, 9, 20. *vid. et* 26, 16.
- Præfecti sociorum in exercitu**, 8, 36. 23, 7. 34, 47.
- Prælia Gallorum prima plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, sunt.** *vid. Galli.*
- Prælium.** In ipso discrimine Prælii templa Diis votendi mos, 10, 42. *vid. et Pugna.*
- Præmia militum.** *vid. Miles.*
- Præneste**, 6, 29. 7, 12. 28, 9. 43, 2. Præneste desciscit ab Latinis ad Romanos, 2, 19. recipitur per deditiōnem a T. Quintio, 6, 29.
- Prænestini deficiunt**, 6, 21, iis bellum indictum, 22. et inlatum, 27. vastant agrum Romanum, sed vincuntur, 28. *et* 29. Prænestinorum octo oppida capta, *ibid.* Præneste devectum Jovis Imperatoris signum in Capitolium latum, *ibid.* Prænestini rebelant, 30. tuentur Pedanos, 8, 12. mulctantur agro, 14. Prænestini quingenticum Perusina cohorte post Cannensem pugnam defendunt Casilinum adversus Annibalem, 23, 17—19. pacti pretium, quo redimerentur, se tradunt, 19. iis senatus Romanus duplex stipendium et quinquennii militiæ vacationem decernit, 23, 20.
- Prænestinis infensus L. Postumius Albinus**, consul, 42, 1.
- Prænestini montes**, 3, 8.
- Prærogativa centuria**, 5, 18. *vid. et* 10, 22. 24, 7. *et* 9. 26, 22.
- Præsidio decedere**, apud Romanos capitale, 24, 37.
- Præultator ingratus Jovi**, 2, 36.
- Prætexta toga**, 1, 8. *vid. Toga.*
- Prætextati consules, prætor, ædiles curules**, 7, 1.
- Prætextati**, id est, qui nondum togam virilem sumissent, assumpti ad militiam, 22, 57.
- Prætor olim idem, qui consul**, 3, 55. prætor maximus, 7, 3.
- Prætor, qui jus in urbe diceret, ex Patribus, creatus**, 6, 42. 7, 1.
— collega consulibus atque iisdem auspiciis creatus, 3, 55. 7, 1. 8, 32.
— plebeius primus, 8, 15.
— sex, 32, 27.
— rursum quatuor, sed semel, 40, 44.
- Prætor urbanus senatum vocat**, 22, 55. a senatu jubetur senatores ex tota Italia Romam edicto vocare, 43, 18.
— fert legem ad populum, 27, 23.
— facit ludos Apollinares, 23, 32. 27, 23.
- Prætorum, quorum jurisdictio est, tribunalia**, 23, 32. 27, 50.
- Prætores, etiam quibus jurisdictio evenerat, jussi rem militarem administrare**, 23, 32.
- Prætor Arpinus**, 24, 47.
- Prætores Argis, primo comitiorum die, Jupiter, Apollo, et Hercules, ominis causa, pronunciari soliti**, 32, 25.
- Prætorium**, 7, 12. 28, 25.
- Prætoria consulum**, 9, 2. 10, 33.
- Prætoria tria circa Capuam erecta**, 25, 22.
- Prætoria comitia**, *vid. Comititia.*
- Prætoria navis D. Quintii, capta a Tarentinis**, 26, 39.
- Præutianus ager**, 22, 9. 27, 43.
- Præsiæ, continentis Atticæ locus**, 31, 45.
- Prata Flaminia**, 3, 54. *et* 63.
— Quintia, 3, 26.
— Vacci, 8, 19.
- Præxo mulier princeps auctoritate et opibus Delphorum**, 42, 15. *et* 17.
- Priaticus campus**, 38, 41.
- Priene**, 38, 13.
- Primigenia Fortuna**, 29, 36. 34, 53. *vid. et Fortuna.*
- Primipili centurio**, 2, 27. 7, 41. 25, 19.
- Princeps senatus antiquitus is legebatur, qui primus censor ex iis, qui viverent, esset**, 27, 11. is mos immutatus, *ibid.*
- Princeps primus centurio**, 25, 14.
- Princeps tertie legionis**, *ibid.*
- Principis primi signum**, 26, 6.
- primus Princeps prioris centuriæ**, 42, 34.
- Principes, milites**, 7, 23. 8, 8.
- Principum Romanorum virtus**, 26, 22.
- Principia, locus in castris**, 7, 12. 28, 25.
- Prisci Latini**, 1, 3. *vid. Latini.*
- Priscus**, *vid. Numicius, Tarquinius.*
- Pristis, navis genus**, 35, 26, 44, 28.
- Privernates vastant agrum Romanum**, 7, 15. in eorum agrum exercitum inducit C. Marcius, consul, eosque vincit, 17. capta eorum urbs, *ibid.* de iis triumphus actus, *ibid.* depopulantur colonias Romanas, Norbam et Setiam, 42. nuntii eorum defectionis veniunt Romam, 8, 1. vincuntur, *ibid.* oppidum eorum captum, et agri partes duæ ademptæ *ibid.* bellum adversus Romanos instaurant, 19. vincuntur, *ibid.* eorumque senatores trans Tiberim habitare jussi, 20. eorum legati ferox responsum, 21. iis datur civitas, *ibid.*
- Privernum obsidetur, et capitur**, 8, 20.
- Proca, rex Albæ, procreat Numitorem et Amulium**, 1, 3.

- Proconsulis** prima apud Livium mentio, 3, 4.
- Pro consule** rem gerere jubetur, postquam consulatu abiisset, Q. Publilius Philo, 8, 23. primus, 26. itidemque Q. Fabius, P. Decius, 10, 16.
- Proconsulibus**, si ingrederentur urbem, minuebatur imperium, 26, 9.
- Pro consule** mittitur in Hispaniam P. Scipio privatus, 26, 18. *vid. et* 28, 38.
- Proculus**, *vid.* Geganus, Julius, Virginius.
- Prodictator** Q. Fabius Maximus creatur, 22, 8. *vid. et* 31.
- Prodigia.** *Ædes* Vulcani de cœlo tacta, 24, 10. Jovis Ariciæ, 24, 44. *vid. et* 27, 37. 32, 1. *et* 9. 36, 37. 40, 45. duæ sedes in Capitolio, 25, 7. Fortunæ et Martis, 27, 23. Junonis Reginæ, 37. Matris Matutæ, 28, 11. Cereris, Salutis, et Quirini, *ibid.* Apollinis et Sanci, 32, 1. Vulcani Summanique, 29. Opis in Capitolio, 39, 22. Apollinis Caietæ, 40, 2. Veneris sine ullo vestigio cremata, 41, 2. Deorum Penatum in Velia, 45, 16. Spei in foro olitorio, 21, 62.
- Agnus cum ubere lactenti natus, 27, 4. mas idemque femina natus, 28, 11. cum suillo capite, 31, 12. biceps cum quinque pedibus, 32, 29.
 - Anguis ex columna lignea elapsus, 1, 56. jubatus, aureis maculis sparsus, apparet, 41, 26. 43, 15. Angues duo, perpetrato sacrificio, ex occulto ad exta allapsi, jecur edunt, conspectique repente ex oculis abeunt, 25, 16. in mari Tarracinæ miræ magnitudinis lascivientium piscium modo exsultant, 27, 4. duo prolapsi foribus in ædem Jovis, 28, 11.
 - Apollo Cumis in arce triduum ac tres noctes lacrimavit, 43, 15.
 - Apum examen Romæ in foro visum, 24, 10. Casini in foro consedit, 27, 23. et in arbore imminente prætorio, 21, 46.
 - Aqua Albana fluxit cruenta, 27, 11. et Aquæ Cæretes sanguine mistæ, 22, 1. Aquæ multo cruore e fonte calidæ manarunt, 22, 36.
 - Ara in cœlo, speciesque hominum circa eam cum candida veste visæ, 24, 10.
 - Ara Neptuni in circo Flaminio multo sudore manavit, 28, 11.
 - Arbor de cœlo tacta, 27, 11.
 - Arcus tenui linea solem amplexus, 30, 2. *vid. et* 41, 26.
 - Asinus triceps natus Calatiæ, 42, 20.
 - Atrium publicum in Capitolio de cœlo tactum, 24, 10.
- Prodigia.** Aves ad compitum Anagninum in luco Dianæ nidos in arboribus relinquunt, 27, 4.
- Bos femina locuta, 3, 10. *vid. et* 24, 10. 27, 11. 28, 11. 35, 21. 41, 17. *et* 26. 43, 15.
 - Bos peperit equuleum, 23, 31.
 - Bos in foro Boario in tertiam contignationem sua sponte escendit, atque territus habitatorum tumultu sese dejecit, 21, 62.
 - Boves domiti duo in Carinis per scalas perveniunt ad tegulas ædificii, 36, 37.
 - Cære sortes extenuatæ, 21, 62.
 - Capillus enatus in æde Herculis, 32, 1.
 - Capra sex hædos uno fortu edidit, 35, 21.
 - Capræ lanatæ factæ, 22, 1.
 - Caput humanum integra facie apertientibus fundamenta templi apparuit, 1, 55.
 - Carne pluit, 3, 10.
 - Classis magnæ species in cœlo visæ, 42, 2.
 - Cœlum visum ardere, 3, 5. *et* 10. 31, 12. 32, 9. 43, 15. findi velut magno hiatu visum, quaque patuit, ingens lumen effulsit, 22, 1.
 - Columna rostrata in Capitolio tota ad imum fulmine discussa, 42, 20.
 - Corvus ante Papirium, consulem, occinit, 10, 40. in ædem Junonis devolavit, et in ipso pulvinario consedit, 21, 62.
 - Corvi nidum faciunt in æde Sospitæ Junonis, 24, 10. aurum in Capitolio non tantum lacerasse rostris crediti, sed etiam edisse, 30, 2.
 - Creta pluit, 24, 10.
 - Culmen ædis Jovis fulmine ictum, ac prope omni tecto nudatum, 27, 4.
 - Equuleus cum quinque pedibus natus, 30, 2. 31, 12.
 - Fastigia templorum a culminibus abrepta, 40, 2.
 - Fax ab ortu Solis ad occidentem porrigi visa, 29, 14. *vid. et* 30, 2. 41, 20. *et* 26. 43, 15. 45, 16.
 - Flumen Amiterni cruentum fluxit, 24, 44.
 - Fons in vico Istrico sub terra tantum vi aquarum fluxit, ut series doliarum velut impetu torrentis tulerit, 24, 10.
 - Fons Herculis cruentis sparsus manavit maculis, 22, 1.
 - Forum Ariciæ de cœlo tactum, 3, 38. in foro Capua multa ædificia de cœlo tacta, 41, 13.

Prodigia. Gallina in marem, Gallus in feminam sese vertit, 22, 1.
 — Hasta Martis sua sponte promota, 24, 10. *vid. et* 21, 62. 40, 19.
 — Hastarum spicula arserunt, 38, 26. 43, 15.
 — Homines aliquot de cœlo tacti, examinatique, 22, 36.
 — Ignis in æde Vestæ extinctus, 28, 11. 41, 2.
 — Ignes sparsi in cœlo, 30, 2. cœlestes, multifariam orti, adurunt complurium vestimenta, 39, 22.
 — Imber lapideus, 30, 38. 43, 15.
 — Infans in utero matris clamat, Io triumphe, 24, 10.
 — Infans ambiguo inter marem et feminam sexu natus, 27, 11. *et* 37. 31. 12.
 — Infans ingenuus semestris in foro Olitorio triumphum clamat, 21, 62.
 — Julius Sequestri fulmine ipse et equus exanimati sunt, 38, 26.
 — Lac fluxit, 34, 45.
 — Lacte pluit, 27, 11.
 — Lacus Albanus, sine ullis cœlestibus aquis causave qua alia, in altitudinem insolitam crevit, 5, 15.
 — Lacus sanguine manavit, 27, 23.
 — Lana pulla e terra enata, 42, 2.
 — Lapis in agro Crustumino in lacum Martis de cœlo decedit, 41, 13.
 — Lapidibus pluit, 1, 31. 7, 28. 21, 62. Lapides frequentes grandinis instar decidunt, 22, 36. 23, 31. 25, 7. 26, 28. 27, 37. 29, 10. *et* 14. 30, 38. 34, 45. 35, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 42, 2. 44, 18.
 — Laurea in puppi navis longæ enata, 39, 1.
 — Legionæ armatæ in Janiculo visæ, 24, 10.
 — Locustarum vis ingens, ita ut, unde advenissent, parum constaret, omnem agrum circa Capuam complevit, 30, 2. *vid. et* 42, 2. *et* 10.
 — Lucus Maricus de cœlo tactus, 27, 37.
 — Lunæ duæ interdiu ortæ, 22, 1.
 — Lupus fugit ad Romanos, in acie stantes, 10, 27. Capuæ portam nocte ingressus, laniat vigilem, 27, 37. Esquilina porta ingressus frequentissima parte urbis, per portam Capenam prope intactus evasit, 33, 26. *vid. et* 21, 46. 41, 13. vigili gladium e vagina aufert, 21, 62.
 — Lupi visi in Capitolio, 3, 29. Formis duo lupi, oppidum ingressi obvios laniarunt, 32, 29.
 — Lux orta nocte, 23, 11. 29, 14. 32, 29.
 — Mare arsit, 23, 31.
 — Milites fulmine lecti, 10, 31. 32, 1.

Prodigia. Militibus aliquot spicula arserunt, 22, 1.
 — Mula peperit, 37, 3.
 — Mulus tripes natus, 40, 2. *et* 45.
 — Mures in æde Jovis roserunt aurum, 27, 23. *vid. et* 30, 2.
 — Murus ac portæ de cœlo tactæ, 24, 44. 26, 23. 27, 11. *et* 23. 29, 14. 30, 38. 35, 21. 37, 3. 45, 16.
 — Murus turresque fulminibus decussæ, 25, 7. 32, 9. *et* 29.
 — Naves duæ, fulmine ictæ, conflagraverunt, 36, 37. 41, 13.
 — Navium longarum species in flumine Tarracinae, quæ nullæ erant, visæ, 24, 44.
 — Navium species de cœlo affulsit, 21, 62.
 — Nox interdiu visa intendi, 7, 28.
 — Nux de cœlo tacta, 24, 10.
 — Palma viridis arsit, *ibid.* in æde Primigeniæ Fortunæ in area enata, 43, 15.
 — Parmæ in cœlo visæ, 22, 1.
 — Pestilentia tanta, ut Libitina non sufficeret, 40, 19.
 — Pisces emergerunt, qua induceretur aratrum, sub existentibus glebis, 42, 2.
 — Porcus cum ore humano genitus, 27, 4.
 — Porcus biceps natus, 28, 11. cum humano capite, 32, 9.
 — Porta de cœlo tacta, 29, 14. 32, 1. 35, 9. 45, 16.
 — Puer cum elephantis capite natus, 27, 11. non manus, non pedes habens, 34, 45. unimanus, 35, 21. trunci corporis, 41, 13. biceps et puella cum dentibus, 41, 26.
 — Pueri ingenui sine oculis et naso nati, 34, 45.
 — Pulli gallinacei cum ternis pedibus, 32, 1.
 — Sanguinis rivi per diem totum fluxere in foro Sudertino, 26, 28. in porta Minturnis, 27, 37. Sanguinis guttæ in Foro et Comitio et Capitolio visæ, 34, 45. Sanguis e foco manat, 45, 16.
 — Sanguine pluit Calibus, et Romæ in foro Boario, 24, 10. per biduum in area Vulcani, 39, 46. *et* in area Concordiæ, 39, 56. *vid. et* 40, 19. 43, 15.
 — Saxum ingens Reate volitare visum, 25, 7.
 — Scipio circumeunti vigilas equiti in manu arsit, 22, 1.
 — Scuta sanguinem sudarunt, *ibid.*
 — Semimas, 39, 22.
 — Signum Jovis in monte Albano de cœlo tactum, 27, 11.
 — Signa in Sabinis multo cruore manarunt, 22, 36. Lanuvii ad Junonis

- Sospitæ cruore manarunt, 28, 31. in agro Capenate, ad lucum Feroniæ, quatuor signa sanguine multo diem ac noctem sudarunt, 27, 4. Signa in Capitolio constrata, 40, 45.
- Prodigia. Simulacrum Junonis Sospitæ Lanuvii lacrimavit, 40, 19.
- Sol rubere visus solito magis, similisque sanguineo, 25, 7. per totum diem Priverni sereno ruber fuit, 31, 12.
 - Solis orbis minui visus Cumis, 30, 38. *vid. etiam* 22, 1.
 - Soles duo visi, 28, 11. 29, 14.
 - Soles tres simul effulserunt, 41, 26.
 - Sortes sua sponte extenuatæ, unaque excidit ita scripta: *Mavors telum concutit*, 22, 1.
 - Species viri majoris, quam pro humano habitu, angustiorisque, visa in quiete utrique consuli, 8, 6. Species hominum circa aram in cœlo, cum candida veste, 24, 10.
 - Spicæ metentibus cruentæ in corbem cecidere, 22, 1. metentibus cruentæ visæ, 28, 11.
 - Stagnum Mantuæ, effusum Mincio anni, cruentum visum, 24, 10.
 - Strepitus cum horrendo fragore Lanuvii in æde Junonis Sospitæ editus, 29, 14. 31, 12.
 - Tabernæ Frusinone de cœlo tactæ, 30, 38. et Minturnis, 36, 37.
 - Taurus cum quinque vaccis uno fulminis ictu exanimati, 42, 20.
 - Tempestas atrox signa ænea in Capitolio dejecit, 40, 2. forem ex æde Lunæ, quæ in Aventino est, raptam tulit, et in posticis parietibus Cereris templi adfixit, *ibid.* signa in Circo maximo cum columnis, quibus superstabant, evertit, *ibid. vid. et* 45.
 - Templum Junonis Lacinia de cœlo tactum, 37, 3.
 - Tenebræ luce obortæ, 38, 36.
 - Terra ingenti motu concussa, 8, 10. multifariam pluit, 10, 31. *vid. et* 35, 21. 37, 8. 42, 20. 45, 16. Anagninæ ante portam icta, diem ac noctem sine ullo ignis alimento arsit, 27, 4. Arpini campestri agro in ingentem sinum consedit, 30, 2. ingentibus cavernis in Veliterno agro consedit, arboresque in profundum haustæ, 30, 38. *vid. et* 32, 9.
 - Terræ motus prodigiosus, 15, 10. Terræ motibus crebris tecta in agris ruunt, 4, 21.
 - Tiberis inundatio, 30, 38. loca plana urbis inundavit, 35, 9.
 - Vacca ænea Syracusis ab agresti tæuro inita, ac semine adspersa, 17.
- Prodigia. Vespæ ingens exanipus in forum advolavit, et in iæde consedit, 35, 9.
- Via publica Lanuvii de cœlo 32, 9.
 - Victoria in æde Concordiæ in culmine erat, fulmine icta,
 - Vir factus ex muliere, 24, 1.
 - Vitulus, jam ictus, e manilificantium sese proripuit, nque circumstantes cruore res 21, 63.
 - Vorago in foro, 7, 6.
 - Vox ingens audita ex Albanis lucis, 1, 31. cœlestis ex monte missa, *ibid.* ex Arsia silentio noctis edita, et credita ni, 2, 7. divinitus emissa de Gallorum, 5, 32. audita e Matutæ Dæ, 6, 33.
 - Vulcani caput arsit, 34, 45.
 - Vulturius Priverni frequenter in tabernam devolat, 27, 11. volavit in ædem Jovis, 27, 23.
- Prodigium a Matronis procuratum 37.
- Prodigia quo ritu procurata, 24 *passim, ubi prodigiorum menti*
- vix expiata, 27, 23. 41, 19.
- ad Prodigia elicienda e mentibus, ara Jovi Elicio a Numa 1, 20.
- Prodigiorum procuratio pertinet pontificem, 1, 20.
- religio retinet consulem, 2.
- Prodigia (quod evenire solet melius in religionem animis) nunciata, et temere credita, *vid. et* 24, 10. ludibria oculi auriumque credita pro veris, in Prodigiiis nunciandis prava etiam minimis inserit Deos, Prodigia nulla admodum nuntiantur in publicum Livii ævo, 4.
- Proditionis supra septuaginta damnati securi percutiuntur, Proditores libertatis dant poena Prælia, *vid.* Prælia.
- Proërna, oppidum, 36, 14.
- Proletarii rogantur sacramento, Promontorium Anemurium, 33
- Apollinis, 30, 24.
 - Brundusii, 10, 2.
 - Calabriae, 42, 48.
 - Calycadnus, 38, 38.
 - Canastræum, 44, 11.
 - Chelidonium, 33, 41.
 - Corycum, 37, 12. *et* 29.
 - Junonis Acrææ, 32, 23.
 - Lecton, 37, 37.
 - Leucate, 26, 26.

- Promontorium Lilybæum**, 27, 5.
 — **Maleæ**, 34, 32.
 — **Mercurii**, 29, 27.
 — **Minervæ**, 40, 18.
 — **Miseni**, 24, 13.
 — **Myonnesus**, 37, 27. *et* 29.
 — **Nephele**, 33, 20.
 — **Paehyni**, 24, 35.
 — **Phanæ**, 44, 28.
 — **Posideum**, 44, 11.
 — **Pulchri**, 29, 27.
 — **Pyrenes**, 26, 19.
 — **Sarpedon**, 38, 38.
 — **Sunium**, Atticæ terræ, 32, 17.
 — **Toronæ**, 31, 15.
 — **Zelasium**, 31, 46.
Proscenium ad sedem Apollinis, 40, 51.
Proserpina, 24, 39.
Proserpinæ pecuniam referunt fluctus in vicina fano litora, 29, 18. thesauri spoliuntur a Q. Plemínio, præfecto Locris, 29, 7. super ea re Locrensiū querelæ, 18. pecunia ex his thesauris nocte clam sublata, 31, 12. sacrilegium a Q. Minucio pervestigatum, pecuniaque ex bonis noxiorum in thesauros reposita, 13.
Provincias sortiebantur inter se consules, 10, 24. *et tota passim historia.* prætores, 22, 35. *et alibi passim.*
Provinciæ extra ordinem datæ, 10, 24. 28, 38. 37, 1.
Provincias aut sortiri, aut comparare inter se consules jussi, 37, 1.
Provinciæ prorogatæ, 8, 23. *et* 26. 10, 16. 22, 34. 23, 31. *et sæpe alias.*
de Provincia decedere injussu senatus non licitum, 29, 19. *vid. tamen* 10, 18. *et* 27, 42.
Provocatio ad populum lege sancita, 2, 8. 8, 55. 10, 9.
Provocatio non est a dictatore, 2, 18. *et* 29. orantur decemviri sine provocatione, 3, 32.
Lex, ne quis ullum magistratum sine Provocatione crearet: qui creasset, eum jus fasque esset occidi, 3, 55. *vid. tamen* 4, 13.
Provocationi cedit dictator, 8, 33.
Provocatio non est longius ab urbe mille passuum, 3, 20.
Proxenus ab Orthobula uxore veneno tollitur, 41, 30.
Prusias, Bithyniæ rex, in fines regni Attali transgreditur, 28, 7. a Philippo Macedoniæ rege adscribitur foederi cum Romanis inito, 29, 12. socius et amicus Philippi, 32, 34. ad eum de Cianorum libertate scribitur, 33, 30. eum ad bellum concitat Antiochus, 37, 25. revocatur a Romanis ad consilia pacis, *ibid.* adversus Eumenem bellum gerit, 39, 46. Annibalem recipit, 51. et Romanis pro-
 dit, *ibid.* ejus legatio ad Romanos de pace cum Perseo concilianda, 44, 14. cum filio Nicomede Romanum venit, 45, 44. ejus humilitas, *ibid.* a filio Nicomede occiditur, Epit. 50.
Prytaneum Cyzici, 41, 25.
Prytanis summus apud Rhodios magistratus, 42, 45.
Psaltriæ quando primum additæ epulis, 39, 6.
Pseudophilippus, *vid.* Epit. 49. 50. 53.
Pteleum, oppidum, 35. 43. diruitur a fundamentis, 42, 67.
Ptolemæo Philopatori, Ægypti regi, ad renovandam amicitiam dono missa toga et tunica purpurea cum sella oburnea, 27, 4. is mittit legatos ad dirimendum bellum inter Philippum et Ætolos, 30. *vid. et* 32, 33.
Ptolemæus Epiphanes, rex Ægypti, 31, 2. ad eum legati Romani missi, *ibid.* ejus ad Romanos legatio, 9. Antiochi filiam ducit, 35, 13. legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur, se cum copiis suis in Ætoliam venturum, *ibid. vid. et* 37, 3.
Ptolemæus major, sive Philometor, et Ptolemæus minor, sive Evergetes aut Physcon, filii Ptolemæi Epiphanis, 44, 19. eorum discordiæ, *ibid.* et reconciliatio, 45, 11. Ægypti regnum, brevi iis adimendum ab Antiocho Epiphane, servatur a Romanis legatis, 12.
Ptolemæi statua, 23, 10.
Ptolemæus, Cyrenarum rex hæredem populum Romanum relinquit, Epit. 70.
Publicanus ubi est, ibi aut jus publicum vanum, aut libertas sociis nulla, 45, 18.
Publicanorum privata pecunia res publica administrata, 23, 48. *et* 49.
Publicanorum fraus in ementiendis naufragiis, 25, 3. turbant concilium plebis, *ibid. et* 4.
C. Publicius Bibulus, tribunus plebis, inimicus Marcello, 27, 20. accusat Marcellum et omnem nobilitatem, 21.
L. Publicius Bibulus, tribunus militum de legione secunda, 22, 53.
Publicius Clivus, *vid.* Clivus.
Publicius Malleolus, Epit. 68.
Publicola, *vid.* Valerius.
Pubilia tribus addita, 7, 15.
Pubilia, nobilis femina, virum suum consularem necasse insimulata, cognatorum decreto necatur, Epit. 48.
C. Pubilius ob æs alienum paternum nexus, 8, 28.
L. Pubilius Volscus, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.

- Q. Publilius**, tribunus plebis, in seditione Manliana senatus probat consilia, 6, 19. Manlio diem dicit, 20.
- Q. Publilius**, quinquevir mensarius, 7, 21.
- Q. Publilius Philo**, consul, 8, 12. Latinos rebellantes fundit, et castris exiit, *ibid.* dictator dictus, tres leges fert secundissimas plebi, *ibid.* primus prætor plebeius, 15. magister equitum dictus, 16. censor, 17. consul iterum, 22. bellum gerit adversus Palæpolitanos, *ibid.* et 23. *vid.* et 25. ei omnium primo prorogatum imperium, et datus post actum honorem triumphus, 26. consul tertium, 9, 7. vincit Samnites, 13. *vid.* et 14. et 15.
- T. Publilius** augur de plebe creatur, 10, 9.
- Vol. Publilius**, homo de plebe, negat se fieri debere militem, 2, 55. appellat tribunos, *ibid.* consules spoliari Publilium jubent, *ibid.* provocat ad populum, *ibid.* prævalens ipse, et adjuvantibus advocatis, repellit licitorem, *ibid.* comitiis creatur tribunus plebis, 56. rogationem fert ad populum, ut plebei magistratus tributis fiant comitiis, *ibid.* a plebe tribunus reficitur, *ibid.*
- Vol. Publilius**, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
- Pudicitie patricie sacellum** in foro Boario, 10, 23.
- Pudicitie plebeie ara**, a Virginia, Auli filia, dedicatur, *ibid.*
- Puer cum elephanti capite natus**, *vid.* Prodigium.
- Pueri Romani** erudiri soliti olim Etruscis literis, ut ætate Livii Græcis, 9, 36.
- Pueri regii** apud Macedonas, 45, 6. transeunt ad Romanos, *ibid.*
- Pugne Romanorum terrestres et navales**, 1, 30. 4, 33. 7, 8. 26. et 27. 8, 1. et 38. 9, 13. 21. 22. 23. 27. 32. 35. 38. 39. 40. et 44. 10, 2. 3. 5. 12. 14. 19. 27. 31. 36. et 41. 21, 50. 55. et 57. 22, 5. 6. 7. 16. 19. et 47. 23, 40. 41. et 44. 24, 41. 27, 12. 29, 2. 33, 9. 34, 14. 15. et 46. 35, 1. 5. 7. 22. et 29. 36, 18. et 44. 37, 23. 30. et 41—44. 39, 30—33. 40, 40. 44, 41.
- Pulcher**, *vid.* Claudius.
- Pulchri promontorium**, 29, 27.
- Pullarius**, 8, 30. nunciat auspicia secunda, 9, 14.
- Pullarius** in auspiciis missus, mentitur auspiciis, 10, 40. inter prima signa constitutus, ictus pilo cadit, *ibid.*
- Pullarius** testatur in auspicio vitium fuisse, 41, 22.
- Pulli** si non pascuntur, si ex cavea tardius exierint, infaustum auspiciis est, 6, 41.
- Pulli gallinacei** tres cum ternis pedibus nati, *vid.* Prodigium.
- Pulvillus**, *vid.* Horatius.
- Pulvinaria** sex Diis duodecim, 22, 10. quinque dies circa omnia Pulvinaria supplicatum, 30, 21. circa omnia Pulvinaria obsecratio facta, 31, 9. 32, 1. coronati ad omnia Pulvinaria supplicarunt, 34, 55.
- Punicum bellum** secundum, ceptum a Sagunti oppugnatione, quæ narratur, 21, 6—15. indictum, 18. disceptatio de fœderum jure, 19. Annibal transit Alpes, 32—33. pugna ad Ticinum, 46. ad Trebiam, 53—56. ad Trasimenum, 22, 4—6. dictatura Fabii, 12—18. et 23—30. pugna ad Cannas, 44—52. defectio Campanorum, 23, 2—10. pugna Marcelli ad Nolam, 16. Annibal it Capuam in hiberna, 18. mors Hieronis: regnum Hieronymi, 24, 4—7. Syracusæ a Marcello capte, 25, 23—31. Scipionum mortes res Romanorum in Hispania afflicte, a Marcio restitute, 32—39. Annibal ad Romæ portas, 26, 10. et 11. Capua a Romanis capta, 12—16. Carthaginis Novæ expugnatio, 42—50. mors Marcelli miserrabilia, 27, 26. et 27. Asdrubal victus ab Livio et Nerone, 43—51. pulsus Hispania Poeni, 28, 16. fœdus a Scipione cum Syphace ictum, 17. et 18. Syphax ab Romanis per Sophonisbæ nuptias abalienatus, 29, 23. Scipio proficiscitur ad invadendam Africam, 24—27. castra Syphacis et Asdrubalis a Scipione incensa, 30, 3—6. Syphax victus et captus, 11. et 12. Sophonisbæ nuptiæ cum Masinissa, et mors, 12—15. Annibal Italiam relinquit, 30. ultima ejus pugna cum Scipione, 29—35. belli exitus, 44.
- Punica perfidia**, 21, 4.
- unica religio**, 22, 6.
- Punicæ versutie**, 42, 47.
- Pupillares pecuniæ in auxilium ærarii Romani collatæ**, 24, 18.
- Pupinia** tribus, 26, 9.
- Pupiniensis ager**, 9, 41.
- Cn. Pupius**, duumvir ædis Concordiæ faciendæ causa, 22, 33.
- L. Pupius**, ædilis, 39, 39. creatur prætor, et sortitur Apuliam, 45.
- P. Pupius**, inter primos e plebe quæstores, 4, 54.
- Purpuræ usus**, quibus licitus, 34, 7. quando deponendus, *ibid.*
- Puteoli**, 24, 12. 25, 22. 26, 17. Puteolos

Annibal, frustra, 24, 18. Puteonia deducta, 34, 45.
 oppidum, 44, 6. diripitur a Romanis, 45.
 4, 45.
 artus, 37, 11.
 4, 36, 15.
 rex Henetum, 1, 1.
 concilium, 31, 32. *vid. et* 33, 12, 42.
 oppidum, 27, 30.
 is in monte Oeta, ubi Herculis corpus crematum, 36, 30.
 promontorium, 26, 19.
 31, 24.
 montes, 21, 23.
 saltus, *ibid.*
 agum, 31, 30.
 mortus, 34, 8.
 castellum Eleorum, 27, 32.
 omnia, 36, 8. ei negata vacatio illis, *ibid.*
 locus in urbe Ambracia, 38, 5.
 dux et prætor Ætolorum, vin-Philippo, 27, 30.
 thesaurum Proserpinæ omnem, per conquisitum, referri ad priasdas jubet, 29, 18.
 Ælia Ambraciæ, 38, 9.
 Ælia, locus, 35, 27.
 a Samius serior Numa Pompilius.
 ei libri, auctore Valerio Antinumæ sepulchro inventi, 40.
 a, gener Nabidis, et uxoris ejus præfectus præsidii Laconum 34, 25. cum mille mercenariis mille milibus Argivorum Lacum ad Nabidem venit, 29. mit- castra Romana ad T. Quintum. iterum, 40.
 oppidum, 42, 53. 44, 2. 32.

Apollo, 5, 21.
 pollo, 23, 11. 29, 10.
 oraculum, 5, 15.
 artes, 1, 36. 5, 23.
 modo, 44, 16. præfectus præ- sandræ, 44, 12.

Q.

is in P. Valerii, consulis, oc- ruelio, domum a plebe jactati, re ampliore efferretur, 3, 13.
 in ludis, 3, 40.
 falcata in bello, 37, 46. et 41.
 aureæ in Capitolio posite ab curulibus, 39, 33. in cella

Jovis, 35, 41. in culmine Capitolii, 10, 23.
 Quadrigis, urbem inire jubetur trium- phans M. Livius, 28, 9.
 Quadrigis duabus, in diversum concita- tis, distractum Mettii Fuffetii corpus, 1, 28.
 Quadrigati nummi, 22, 52.
 Quadringenariæ cohortes, 7, 7. 10, 40.
 Quadriremis, 28, 45. 30, 25.
 Quadruplatoris nomen infame, 3, 72.
 Quæstionem postulare, 2, 29.
 Quæstionibus exercendis dictator crea- tus, 9, 26.
 Quæstorum prima apud Livium mentio, 2, 41. jus illis fuit diem dicendi ad populum iis, qui aliquo se scelere ob- strinxissent, *ibid. et* 3, 24. et 25.
 Quæstorum numerus duplicatus, 4, 48. primis temporibus patricii omnes creati, *ibid.* primi e plebe quæstores, 4, 54.
 Quæstores ex ærario signa proferunt, 7, 23. iis data præda vendenda, *vid.* Præda.
 Quæstoria comitia, *vid.* Comitia.
 Quæstoriaporta castrorum, 34, 47. 40, 27.
 Quæstorium forum, 41, 6.
 Quæstorium captum a Samnitibus, et quæstor occisus, 10, 32.
 ex Quæstura consulatum petit, et adipis- citur T. Quintius, 32, 7.
 Quæstus omnis visus Patribus indecorus, 21, 63.
 Quarta Hostilia, uxor C. Calpurnii Pi- sonis, consulis, damnatur, quod mari- tum veneno sustulisset, ut privigno ejus, filio suo, locum adipiscendi con- sulatus daret, 40, 37.
 Quartana febris, 41, 26.
 Quartarii vini M. Manlio dati ab singu- lis militibus, 5, 47.
 Quercus pastoribus sacra, 1, 10.
 Quietis fanum, 4, 41.
 Quieti dabat Annibal id, quod gerendis rebus supererat, sine discrimine noc- tium aut dierum, 21, 4.
 Quinctius, *vid. infra* Quintius.
 Quinquaginta annis minores omnes sa- cramento rogati, 40, 26.
 Quinquatrus, 26, 27. 44, 20.
 Quinquennalia vota, 31, 9.
 Quinqueremes, 21, 17. 28, 45. novæ quinquaginta factæ, 35, 24. *vid. et* 30, 25.
 Quinqueviri postulati, qui scriberent leges de imperio consulari, 3, 9.
 Quinqueviri, qui Pomptinum agrum di- vidant, creati, 6, 21.
 Quinqueviri, quos ab dispensatione pec- unia Mensarios appellarunt, creati, 7, 21.

Quinqueviri muris turribusque reficien-
dis creati, 25, 7.

Quintana castrorum, 41, 6.

Quintiles idus, 6, 1. postridio has idus,
religiosus dies, *ibid.*

Quintiles nonæ, ludis Apollinaribus sol-
lemnis servatus dies, 27, 23.

Quintilibus kalendis magistratus initus,
5, 32. 8, 20.

Quintilibus idibus transvectio equitum
facta, 9, 46.

Cn. Quintilius clavi figendi causa dic-
tator creatur, 8, 18.

M. Quintilius Varus, tribunus militum
consulari potestate, 5, 1.

M. Quintilius, filius prætoris, 30, 18.

P. Quintilius Varus, prætor, 29, 38. sor-
titur Ariminum, 30, 1. vincit Mago-
nem in agro Insubrium Gallorum, 18.

P. Quintilius Varus, flamen Martialis,
moritur, 44, 18.

P. Quintilius Varus creatur prætor, 45,
44.

Sex. Quintilius, consul, 3, 32. moritur
pestilentia, *ibid.*

T. Quintilius Varus, legatus, 39, 31.
Romam missus, 38.

Quintia gens, 3, 12.

Quintia prata, 3, 26.

Quintii ex Albanis principibus in colle-
gium Patrum lecti, 1, 30.

Quintius Cincinnatus, tribunus militum
consulari potestate, 4, 49.

Cæso Quintius resistit tribunis, legem
Terentillam ferentibus, 3, 11. ei ho-
micidium falso objectum, 13. primus
vades publicos dat, *ibid.* in exilium
abit, *ibid.*

Cæso Quintius Flaminius duumvir
creatur ædis Concordiæ faciendi
caussa, 22, 38.

C. Quintius Cincinnatus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 6, 32.

C. Quintius Flaminius creatur prætor,
et sortitur jurisdictionem urbanam,
41, 12.

D. Quintius, obscuro genere ortus, sed
militari gloria illustris, dux Romanæ
classis, 26, 39. ejus cum Tarentina
classe prælium, *ibid.* cadit Quintius,
et, capta prætoria navi, vincuntur Ro-
mani, *ibid.*

L. Quintius, tribunus militum, 8, 25.

L. Quintius Cincinnatus, pro Cæsone
filio populum precatur, 3, 12. fit con-
sul, 19. ejus in tribunos vehemens
oratio, *ibid.* non patitur se contra se-
natusconsultum consulem refici, 21.
ab aratro ad dictaturam vocatur, 26.
Æquos circumvallat, et sub jugum
mittit, 27. et 28. corona aurea donatur
ab exercitu, quem servaverat, 29. tri-

umphat, *ibid.* petens decemviratum,
repulsam patitur, 35. ejus moderatio
in censendo, 4, 6. dictator iterum
creatur, 13. ejus oratio ad populum de
Sp. Mælii nece, 15.

L. Quintius, Cincinnati filius, tribunus
militum consulari potestate, 4, 16.
magister equitum dictus, 17. iterum
tribunus militum consulari potestate
creatur, 35. tertium tribunus militum
consulari potestate, 44.

L. Quintius Cincinnatus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 6, 6. iterum,
32. recipit Tusculum, 38.

L. Quintius Capitolinus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 6, 11.

L. Quintius Crispinus creatur prætor,
39, 6. sortitur Hispaniam citeriorem,
8. ejus in Hispania res gestæ, 30.
triumphat de Lusitanis et Celtiberis,
42. creatur triumvir coloniarum deda-
cendarum causa, 55.

L. Quintius Flaminius augur creatur,
25, 2.

L. Quintius Flaminius, ædis curulis,
31, 4. prætor, 49. sortitur jurisdictio-
nem urbanam, 32, 1. fratre T. Quo-
intio Flamini consule bellum adversus
Philippum gerente, præest classi, 16.
ejus res in Græcia gestæ, *ibid.* et *app.*
creatur consul, 35, 10. ejus gestæ in
consulatu, 20, 22. 24, 40. et 41. se-
natus movetur, 39, 42. moritur, 43, 13.

Q. Quintius Cincinnatus, tribunus mili-
tum consulari potestate, 4, 61.

T. Quintius, proprætor, prorogato im-
perio, Tarentum obtinet, 29, 13.

T. Quintius Barbatus Capitolinus, con-
sul, sedat plebem sævientem, 2, 56. ei
gratiæ actæ a senatu, 57. inter eum et
milites comitate et beneficiis certatum,
60. per Patres clientesque Patrum
consul iterum creatur, 64. insigne
ejus strategema, *ibid.* creatur triumvir
agro dando, 3, 1. tertium consul, 2.
pro consule mittitur subsidio consuli
laboranti, 4. eum liberat, 5. de-
dit Cæsionem Quintium reum, 12. et
13. quæstor Volscium, quo teste Cæso
damnatus fuerat, impugnat, 25. pe-
tens decemviratum, repulsam patitur,
35. quartum consul, 66. egregia ejus
de concordia oratio, 67. et 68. laus T.
Quintii, 69. vincit Æquos et Volcos,
70. interrex, 4, 7. quintum consul, 8.
togatus armati collegæ gloriam æquat,
10. sextum consul creatur, 13. nomi-
nat dictatorem L. Quintium Cincin-
natum, *ibid.* legatus sequitur Æmi-
lium dictatorem, 17. precatur popu-
lum pro T. Quintio, Cincinnati filio,
30, 41.

us Cincinnatus Pennus, consul, laetitia ejus cum collega, *ibid.* ejus opera in bello, 27—29. consul, 30. tribunus militum in potestate, 31. male rem ge-
re, *ibid.* legatus adjurat vic-
dictatoris, 32. et 33. reus fac-
populum, absolvitur, 41.

us, Capitolini filius, Capitoli-
nus creatur, 4, 43. tribunus
in consulari potestate, 61.

us Cincinnatus, tribunus mili-
tari potestate, 6, 4. tribunus
in secundum, 18. dictator crea-
vincit Praenestinos, 29. trium-
viri Jovis Imperatoris Prae-
fectum in Capitolium fert,

us Capitolinus, tribunus mili-
tari potestate, 6, 11. magis-
trum, *ibid.*

us, tribunus militum consulari
te, 6, 38.

us Pennus, magister equitum,

ius, dictator, 7, 9. magister
1, 11. consul, 18.

us Pennus, consul, 7, 22.

us a seditiosis militibus dux
, 7, 39. ejus oratio ad suos, 41.
us triumvir coloniae deducendae,

us Crispinus, praefectus a Mar-
sisi castrisque veteribus, 24,
etor creatur, 27, 6. sortitur
1, 7. consul, 21. vulneratur, 27.
us Annibalis antevertit, 28. mo-
vulnere, 33.

us Crispini, et Badii Campani
re certamen, 25, 18.

us Flaminius, triumvir ad sup-
n Venusinis colonorum nume-
atur, 31, 49.

us, iustura consulatum petit, et,
antibus duobus tribunis plebis,
tur, 32, 7. sortitur provinciam
nam, 8. proficisci maturat, 9.
um Philippo colloquium, 10.
us gesta, 10—12. 13. 15. 17. et
tore eo, legati a fratre ejus L.
us ad Achaos mittuntur, 19.
us capit, 24. ei prorogatum im-
, 28. ejus cum rege Philippo
ium, 32. et seqq. ei liberam
um pacis ac belli a senatu per-
1, 37. Nabin tyrannum Romanis
it, 39.

us Boeotiam, 33, 1. ingreditur
1, *ibid.* Boeotos in societatem
it, 2. ad Thermopylas venit, 3.
fuitur Xynias, *ibid.* contendit ad
um, *ibid.* movet castra ad The-
L. IV.

bas Phthioticas, 5. praelio ad Cynos-
cephalus vincit Philippum, 7. et seqq.
Aetolos offendit, 11. consilium habet
de pace, 12. ejus colloquium ad Tempe
cum Philippo, 13. inducias ei quatuor
mensium concedit, *ibid.* Boeotos, quod
multos Romanos per latrocinia occi-
derint, mulctat, 29. promulgari in
ludis Isthmiis curat libertatem Grae-
ciae, 32—34. ei prorogatur imperium,
43.

ejus justitia et temperantia, 34, 22.
ad eum senatusconsultum missum, quo
adversus Nabin bellum decretum, *ibid.*
conventum omnium sociarum civita-
tium legationibus edicit Corinthum,
ibid. ejus ad Graecos oratio, *ibid.* exer-
citus ducit Argo, 25. petit in aedae-
monem, 26. ejus res gesta in eo bello,
26—29. colloquium cum Nabide, 30—
32. socios ad pacem hortatur, 35. et
34. pax convenire non potest, 35. et
36. corona oppugnat Spartam, 38. re-
cedit. 39. inducias concedit Nabidi,
40. praeficitur Nemeis, 41. Aetolorum
in T. Quintium querelae, *ibid.* Grae-
ciam relinquens, alloquitur sociorum
legatos, 48. et 49. petit ab iis, ut cives
Romanos, si qui apud eos in servitute
essent, liberarent, 50. Acrocorinthum,
Chalcidem, et Demetriadem liberat,
51. triduum triumphat, 52. ante ejus
curram multi nobiles captivi obsides-
que ducti, inter quos Demetrius, Phi-
lippi regis, et Armenes, Nabidis, filii,
ibid. audit legatos Antiochi, iisque re-
spondet, 57. et 58.

legatus in Graeciam mittitur, 35,
23. quid egerit in ea legatione, narra-
tur, 31—33. et 39. ejus oratio in con-
cilio Achaeorum, 49. leniter increpat
Diophanem, Achaeorum praetorem, 36,
31. ejus oratio in concilio Achaeorum,
32. in Naupactum, 34. ejus opem im-
plorant Aetoli, *ibid.*

creatur censor, 37, 58. ejus censurae
acta, 38, 28. legatio ejus ad Prusiam,
fatalis Annibali, 39, 51. et 56.

T. Quintius Flaminius ludos edit mortis
caussa patris sui, 41, 83. legatus in
Thraciam, reducit obsides, 45, 42.
augur in C. Claudii locum legitur, 44.

Quirinalis Flamen a Numa creatur, 1,
20. *vid.* Flamen.

Quirinalis collis additus urbi, 1, 44.

Quirinus, 1, 20. 5, 52. 8, 9. 28, 11.

Quirini aedes, 4. 21. 28, 11. dedicatur,
et exornatur hostium spoliis, 10. 46.
Quirites unde dicti? 1, 13. ut Quirites
omnes teneantur plebiscitis, lex lata
8, 12.

Quiritium fossa, *vid.* Fossa.

D d

R.

- Man. Rabuleius decemvir creatur, 3, 35.
 Racilia, uxor L. Quintii Cincinnati, 3, 26.
 M. Ræcius, legatus in Galliam, 27, 36.
 M. Ræcius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 43, 4. edicto senatores omnes ex tota Italia Romam revocat, 13.
 Ræti, *vid.* Rhæti.
 L. Rammius, princeps Brundusii, indicat veneficia Persei, 42, 17.
 Ramnenses, sive Ramnes, antiqua tribus, et equitum centuria, 1, 13. *et* 86. 10, 6.
 Ratibus trajiciendi fluminis ratio, 21, 27.
 Reate, 25, 7. 26, 11. *et* 23.
 Reatini pollicentur Scipioni milites, 28, 45.
 Rebilus, *vid.* Caninius.
 Recuperatores tres in judicio coronæ muralis, 26, 48.
 Regia potestas non tam inmutata Romæ, inducto consulatu, quam velut annua facta, 2, 1.
 Regiæ leges conquisitæ, 6, 1.
 Regii nominis ac fastus invidia apud Romanos, 2, 1. 15. *et* 41. 4, 13—16. 6, 20.
 Regii nominis honor pro magnis erga se meritis datus regibus a Romanis, 31, 11.
 Regii pueri apud Macedones dicti principum liberi, ad ministerium regis electi, 45, 6.
 Regillum, oppidum Sabinorum, 2, 16.
 Regillus lacus, 3, 20. ad eum A. Postumius prospere contra Latinos pugnat, 2, 19. *et* 20. *vid.* *et* 6, 2.
 Regulus, *vid.* Atilius.
 Religio a Numa Pompilio constituta, 1, 19.
 — multiplex, et pleraque externa, animos invadit, 4, 30.
 — nova objecta ex carminibus Marci-
 anis, 25, 12.
 — Romanorum in suscipiendis votis, 31, 9.
 Religio loci præbet inducias hostibus simul versantibus, 44, 29.
 Religionis cura Romæ, 5, 15. 25. 28. 40. *et* 46. 40, 29.
 Religionis externæ inductio perniciosa, 25, 1.
 Religiones cultæ a priscis Romanis pie magis, quam magnifice, 3, 57.
 Religionibus dediti Etrusci, 5, 1.
 Religiosi dies, 6, 1.
 Remiges. edictum consulum de dandis Remigibus, excitat indignationem et querelas, 26, 35.
 Remulco trahere naves, 32, 16. 37, 24.
 Remus a latronibus capitur, et Amulio traditur, 1, 5. ad supplicium Numitori deditur, *ibid.* Aventinum montem ad inaugurandum capit, 7. ei priori augurium venit, sex vultures, *ibid.* a fratre occiditur, *ibid.*
 Reus, cui capitalis dies dicta sit, et de quo propediem futurum judicium, indicta causa non debet violari, 3, 13.
 Rex, cognomen, *vid.* Marcius, Rupilius.
 Rex sacrificulus, sive rex sacrorum, 2, 2. 6, 41. 9, 34. 27, 6. 40, 42. ejus sacerdotium pontifici subjectum, 2, 2. ei magistratum gerere non licuit, 40, 42.
 Rex et civitas libera, natura inter se inimica, 37, 54.
 Regis mali typus, 24, 5.
 Reges Romani a populo electi, auctore senatu, *vid.* Populus et Senatus.
 — exacti ex urbe, 1, 59.
 Reges priores bene regnaverunt, 2, 1.
 Reges se non passurum jurat populus Romanus, 2, 1. conjuratio de Regibus revocandis, 3. Regibus negatur reditus, 15.
 Reges socios omni honore augent Romani, 37, 25.
 Regibus sociis munera data, aut missa, 27, 4. 30, 15.
 Regum mos, habere venenum ad incerta fortunæ, 30, 15.
 Rhæti unde originem trahant, 5, 33.
 Rhætia, Epit. 129.
 Rhea Silvia legitur virgo Vestalis, 1, 3. vi compressa, quum geminum partum edidisset, nuncupat Martem patrem incertæ stirpis, 4. vincta in custodiam datur, *ibid.*
 Rhegium, civitas, 24, 1. 26, 12. 29, 6.
 Rhegium tentant Pœni, 24, 1. 26, 12.
 Rhegini manent in fide erga Romanos, 23, 30. triremi una opem ferunt Romanis, 42, 48.
 Rhenus, fluvius, Epit. 137. 138. 140.
 Rhinocolura, urbs, 45, 11.
 Rhion, sive Rhium, fretum, Naupactum inter et Patras, 27, 29. fauces eæ sunt Corinthii sinus, 28, 7.
 Rhisiasus Pellenensis, 32, 22. ejus contra filium Demiurgum, nomine Memnonem certamen, *ibid.*
 Rhium, *vid.* Rhion.
 Rhium, urbs, 27, 30.
 Rhizon, urbs, 45, 26.
 Rhizonitæ, populus Illyrius, 45, 26.
 Rhoda, 34, 8.
 Rhodanus, 21, 31. 27, 39. Rhodanum trajicit Annibal, 21, 26.
 Rhodani ostia, 21, 26.
 Rhodus, insula, 31, 15.
 Rhodii legati ad dirimendum bellum inter Philippum et Ætolos, 27, 30. 28,

iant Romam, Asiæ civitates a
sollicitari, 31, 2. navale Rho-
certamen cum Philippo, 14. ab
nsibus corona aurea et civitate
ir, 15. eorum viginti naves
e classi se jungunt, 46. *vid. et*
eorum legati ad Achæos, 19.
societatem jungunt Achæi, 23.
uperant Peræam, 33, 18. mit-
ptos ad Antiochum, 20. tuen-
ios Ptolemæi, *ibid.* accipiunt
iceam Cariæ, aliasque urbes,

do adversus Antiochum, mit-
sses auxilio Romanis, 36, 45.
classis eorum opprimitur a Po-
s, 10. *et* 11. eorum luctus, ac-
ra, 12. vincunt classem Anti-
. *et* 24. *vid. et* 30. oratio eorum
a contra Eumenem, 54.
et Caria iis dantur, 38, 39.
ntur de clade Sinopensium,

rexant Lycios, 41, 30.
ba eorum legatio de reconcili-
m Perseo pace, 44, 14. casti-
rum ferocia, 15. Persens eos
ad bellum, 23. eorum legati in
d Æmilium Paullum, consu-
nunt, 35.

nt ad se legatos Romanos,
ad Antiochum, 45, 10. in eos
C. Popillii, legati Romani,
i Perseo faverant, damnantur
ibid. eorum legati male exci-
Romæ, 20. contra eos Thal-
toris, rogatio, 21. eorum in-
ratio, 22. eatenus sociali fœ-
a Romanis non illigati, tunc
m petendam putant, 25.
, cacumen montis Cætæ, 36,

oppidum, 37, 9. *et* 37. 38, 39.
e Thracum, 31, 39.
tribunis plebis, non aliter,
r suffragia tribuum, creandis,

inubio Patrum et plebis, 4, 1.
iendis consulibus, seu de ple-
le Patribus, *ibid.*
olicandis bonis Servilii Ahalæ,

er ex hostibus captus viritim
r, 4, 48.
o duumviris sacris faciundis
decemviri, 6, 37.
ciario fœnore, 7, 16.
sculanis, 8, 37.
buni militum seni deni in qua-
ones a populo creentur, 9, 30.
tumviris navalibus creandis,

Rogatio de pontificibus auguribusque
plebeis adlegendis, 10, 6.

- de bello Macedonico, 31, 6.
- de pace cum Macedonibus in Capi-
tolio ad plebem lata, 33, 25.
- de bello adversus Antiochum, 36, 1.
- quot annos nati quemque magistra-
tum petant, 40, 44.
- de Statiellatibus Liguribus, 42, 21.
- de bello in Persea, 42, 30.
- de bello Rhodiis indicendo, 45, 21.

Rogationis carmen de tribunis plebis a
Duilio recitatum, 3, 64.

Rogationes Licinii Sextique tribunorum
recitari vetant collegæ, 6, 36.

Rogus, 25, 17. 28, 28.

Roma condita a Romulo, 1, 6.

- caput orbis terrarum esse jubetur a
Diis, 1, 16. *vid. et* 21, 30.
- crescit ex ruinis Albæ, 1, 30.
- cingitur muro lapideo, 1, 38.
- quadrifariam divisa regionibus col-
libusque, 1, 43.
- amplificatur, et aggere fossisque cir-
cundatur, 1, 44.
- obsidetur a Porsena, 2, 11.
- diripitur a Gallis, 5, 41. et incendi-
tur, 42. instauratur, 55. *et* 6, 4. ejus
situs descriptio, et laus, 5, 54. pesti-
lens atque aridum circa urbem solum,
7, 38.

Romæ urbis templum apud Alabanden-
ses, 43, 8.

Romanæ reipublicæ laus, *Præf. lib. 1.*

- altitudo animi, 4, 6.
- amor libertatis, 2, 15. 6, 19.
- amor in patriam, 23, 49. 24, 18.
26, 36.
- constantia in adversis, 9, 3. 22, 58.
et 61. 42, 62.
- gratus in bene meritis de sua re-
publica animus, 2, 10. *et* 13. 5, 47.
30, 15. 37, 25. 44, 16.
- gravitas, 42, 47.
- justitia, 5, 27.
- modestia in prosperis rebus, 30, 42.
37, 45.
- religionis cura, 1, 21. 30, 21. 31, 9.
vid. Religio.
- virtus militaris, 9, 17. *et* 19. *vid.*
Acies, Castra, Classis, Disciplina,
Equites, Miles.

apud Romanos in honore habita pauper-
tas, *vid. Paupertati.*

et facere et pati fortia Romanum est, 2,
12.

Romana res ducibus validior fuit, quam
exercitibus, 2, 39.

Romanorum artes fraudulentæ, 34, 62.
40, 2. *et* 20. 42, 47. *et* 52.

- avaritia, 43, 2.
- crudelitas, 39, 51.

Romanorum luxus, 39, 6. *vid.* **Luxus**.
Romani imperii incrementa, 41, 1.
T. Romilio, consuli, a Claudio Cicerone dies dicta, 8, 31. creatur decemvir, 33.
Romularis, postea Ruminalis, ficus, 1, 4.
Romulea urbs capitur a Romanis, 10, 17.
Romuli et Remi natales, 1, 4. educatio et adolescentia, *ibid.* impetus faciunt in latrones, et prædam dividunt pastorebus, *ibid.* Remus capitur a latronibus et deditur Amulio, 5. liberatur a Romulo; Amulium obtruncant, et avum Numitorem regem salutant, *ibid.* condendæ urbis consilium capiunt, 1, 6.
Romulus Palatinum montem ad inaugurandum capit, 1, 6. Romulus fratrem occidit, quod novos muros transiluerit, *ibid.* urbem a suo nomine appellatam condit, *ibid.* Palatinum primum montem munit, *ibid.* rempublicam ordinat, 8. auget urbem, *ibid.* asylum aperit, *ibid.* senatum creat, *ibid.* ex consilio Patrum legatos circa vicinas gentes mittit, qui societatem connubiumque novo populo peterent, 9. quas juvenis Romana virgines Sabinas rapuit, consolatur, *ibid.* occurrit Cæniensibus, qui impetum in agrum Romanum fecerant, eos fundit, et regem occidit, 10. Jovi Feretrio spolia opima fert, et ei primum omnium Romæ sacrat templum, *ibid.* Antemnates et Crustuminos vincit, 11. in pugna cum Sabinis Romanos fugientes resistere jubet, et Jovi Statori templum vovet, 12. pacem init cum Sabinis, et populum in triginta curias dividit, 13. Fidenates fundit, 14. Veientes cædit, 15. trecentos armatos ad custodiam corporis, quos Celeres appellavit, legit, *ibid.* ejus mors, 16. creditur Deus, *ibid.* septem et triginta regnavit annos, 21.
Romulus Deo prognatus, Deus ipse, 1, 40. *vid.* et 4, 15.
Romuli casa, 5, 53.
Camillus, Romulus alter, 5, 49.
Romulus Silvius Albæ rex, 1, 3.
Rorarii milites, 8, 8. *vid.* **Acies**.
L. Roscius, legatus Romanorum, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua publice in Rostris posita, *ibid.*
L. Roscius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi assignarentur, Epit. 99.
Rostra navium, ex hostibus captarum, in æde Junonis Patavii fixa, 10, 2.
Rostris navium suggestum in foro Romæ, exstructum adornatur: Rostraque id templum appellatur, 8, 14. Rostra per anticipationem a Livio nominata, 4, 17.

Rubrum mare, 38, 17. 42, 52. 45, 9.
Ruffrium, oppidum, 8, 25.
Ruffuli, tribuni militum a consule facti, non a populo, 7, 5.
Ruminalis ficus, olim Romularis, 1, 4.
Rupes aceto perruptæ, 21, 37.
P. Rupilius, consul in Sicilia cum fugitivis debellat, Epit. 59.
Ruscino, urbs, 21, 24. Ruscinonem conveniunt aliquot Galliæ populi adversus Annibalem, *ibid.*
Ruscino, portus Africæ, 30, 10.
Rusellani abietes in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 38, 45.
Rusellanus ager, 10, 4. agri vastati, et oppidum expugnatum, 37.
Rutilius, auctor a Livio citatus, 39, 52.
P. Rutilius, tribunus plebis, 43, 18. tribu motus a censoribus, et ærarius factus, 44, 16.
P. Rutilius Calvus creatur prætor, 45, 44.
Sp. Rutilius Crassus, tribunus militum consulari potestate, 4, 47.
Rutili, 1, 2. eorum rex Turnus, *ibid.* ab Ænea vincuntur, *ibid.* confugiunt ad Mezentium, regem Etruscorum, *ibid.* iis bellum infert Tarquinius Superbus, 57.

S.

Sabatina tribus nova, 6, 5.
Sabatini, Campaniæ populi, 26, 39.
Sabellæ cohortes, 10, 19.
Sabellus ager, 8, 1.
Sabinarum virginum raptus, 1, 9. dirimunt prælium inter Romanos et Sabinos, 13. earum nomina curiis imposita, *ibid.*
Sabini bellum parant contra Romanos ob raptum filiarum, 1, 9. et 10. tenent arcem, 11. prælium cum Romanis, 12. et 13. pax convenit, 18. bello petiti a Tullo Hostilio vincuntur, 39. et 31. Sabini, qui cum Tatio migraverant Romam, Capitolium et arcem incolabant, 33. Sabinis bellum infert Tarquinius, 36. funduntur, 37. bellum parant, 2, 16. pacem, creato Romæ dictatore, petunt, 18. Sabinus tumultus, 26. iterum bellum parant, 31. vincuntur, *ibid.* arma conjungunt Veientibus contra Romanos, sed caduntur, 53. usque ad portas urbis populates incedunt, 63. *vid.* et 64. bellum inferunt Romanis, 3, 26. et 30. pugna cum iisdem, 62. vincuntur a Romanis, 63. eorum castra direpta, *ibid.* victis a M'. Curio Dentato civitas datur absque suffragio, 11, 21. et 22.

ager, 6, 27.
 bovem miræ magnitudinis ad
 e Aventinensis fanum ducit, 1, 45.
 juvenes Romæ scorta per ludos
 int, 2, 18.
 publica, 40, 51.
 n Semonis Sanci, 8, 20.
 n Pudicitie in foro Boario, 10, 23.
 per apud Milesios, 37, 39.
 pis, 41, 17.
 ons, 2, 32. 3, 52.
 ia, 2, 13.
 quitum alæ apud Macedonas, 44,

 tes publici, 26, 23. 42, 28.
 tes creat Numa, 1, 20.
 sti suis insignibus, eunt suppli-
 d castra Coriolani, 2, 39.
 um patricii soli semper fuissent,
 de plebe alleguntur, 10, 6—8.
 o fiebant juvenes aut adolescen-
 19, 38.
 sti stipendium dare in bellum,
 2.
 ydeni cum infulis ad dedendam
 po urbem mittuntur, 31, 17.
 beniensis cum insignibus suis
 m Attalo prodeunt, 31, 14.
 ecrari quotannis jubentur Phi-
 m, liberos ejus, regnumque, 31,

 rquinienses, facibus ardentibus
 ibusque prælatis, Romanum mi-
 turbant, 7, 17.
 ochanalium comprehenduntur,
 4.
 entum militare, 3, 20. *vid. et* 22,

 ento dicere, 4, 53. 24, 8.
 ento adiguntur juniores omnes,
 1. *et* 48. 10, 4. et seniores, 6, 6.
 11.
 ento dicunt etiam minores sep-
 etim annis, 25, 5.
 lex, *vid. Lex*.
 sturi vivo flumine perfundi debe-
 , 1, 45.
 la læta, 36, 1.
 quot extraordinaria Romæ ex fa-
 us libris facta, 22, 57.
 ium Junoni Reginae a matronis
 m, 27, 37.
 vendiale, 34, 45. *vid. Novem-*
 .
 itum quotannis cum magna cæri-
 a fit Æneæ, conditori Æneæ op-
 40, 4.
 uli ex alieno errore quæstum fa-
 es, 25, 1.
 ulus rex, *vid. Rex*.
 ulus Græcus in Etruriam Bec-
 alia invahit, 39, 8.

Sacrilegium, *vid. Proserpina*.
 — a Fulvio censore commissum, 42, 3.
 ejus ultio, 28.
 — C. Lucretii, 43, 9.
 Sacriportus, locus ad quindecim millia
 ab Tarento, 26, 39. ibi exercitus C.
 Marii deletur, Epit. 87.
 Sacrosancti quinam fuerint, 3, 55.
 Sacrum novemdiæ publice susceptum,
 quod lapidibus pluisset, 1, 31. *vid.*
 Novemdiæ.
 Sacrum anniversarium Cereris intermis-
 sum, 22, 56.
 — a Samnitibus horrendo ritu cele-
 bratum, 10, 38. *et* 39.
 — anniversarium Eretriæ Amaryn-
 thidis Dianæ, 35, 38.
 Sacra gentilitia, 5, 52.
 — publica, *ibid.*
 — Græco ritu Herculi a Romulo facta,
 1, 6. *et* 7.
 — Apollini et Latonæ, ex senatuscon-
 sulto, 25, 12.
 — externa Romæ vetita, 25, 1. 39, 16.
 Sagalassenus ager, 38, 15.
 Sagittarii, 27, 38.
 — Arabes, 37, 40.
 — Cretenses, 42, 35. 43, 9.
 — equites, 37, 38.
 Sagmina, 1, 24. 30, 43.
 Sagula purpurea duo cum fibulis aureis
 singulis Masinissæ donant Romani,
 30, 17.
 Sagulum gregale, 7, 34.
 Sagulum Hispanicum, 27, 19.
 Saga ex præda militi data, 10, 30.
 Saguntina rabies, 31, 17.
 Saguntum, civitas opulentissima ultra
 Iberum, 21, 7. oppugnatur, et capi-
 tur ab Annibale, 6. *et* 15. aurum ar-
 gentumque omne in ignem conjiciunt,
 eodemque semetipsi plerique præcipi-
 tant, 14. obsides Hispanorum Sa-
 gunti, 22, 22. Saguntum recipitur a
 Romanis, et cultoribus antiquis resti-
 tuitur, 24, 42. *vid. et* 28, 39.
 Saguntini, 21, 2. iis minatur Annibal,
 6. legatos Romam mittunt, *ibid.* fidem
 socialem usque ad perniciem colunt,
 7. eorum in obsidione constantia, 11.
 legati Saguntinorum in senatum in-
 troducuntur, 28, 39. eorum oratio,
 qua gratias agunt senatui, *ibid.* alia
 Saguntinorum legatio, 30, 21.
 Salis vendendi arbitrium ademptum pri-
 vatis, 2, 9.
 Salis commercium Dardanis cum Maçe-
 donia concessum, 45, 29.
 Sale infecto uti prohibentur Macedones,
ibid.
 Salapia, 24, 20. *et* 47. traditur Marcello
 cum præsidio Punico, 26, 38. 27, 1.
 D d 3

Salapitani, 27, 28. a Salapitanis deluditur Annibal, *ibid.*
 Salapiæ principes Dasius et Blasius. *vid.* Dasius.
 Salaria via, 7, 9.
 Salaria annona, et ex ea vectigal, 29, 37.
 Salassi montani, 21, 38. Epit. 53. 135.
 Salera, urbs Africae, 29, 34.
 Salerui castrum, 32, 29.
 Salernum colonia deducta, 34, 45.
 Salganca, 35, 37. 46. et 51.
 Salinae circa Ostium factae, 1, 33.
 — Romanae, 7, 19. *vid.* et 5, 45. 7, 17. 24, 47.
 Salinator quare Livius cognominatus, 29, 37.
 Salios duodecim Marti Gradio legit Numa Pompilius, 1, 20. duodecim Salios vovet Tullus, qui *Agonales*, sive *Colitini*, dicti sunt, 27. *Vid.* *Dionys. Hal. lib. ii.*
 Salius erat P. Cornelius Scipio Africanus, 37, 38.
 Sallentini victi, 9, 42.
 Sallentinorum ignobiles urbes deficiunt ad Annibalem, 25, 1.
 Sallentinus ager, 10, 2. 21, 20.
 Salluvii, qui et Salyi, et Salyes, populus Gallicus, 5, 35.
 Salondicus, *vid.* Olonicus.
 C. Salonius, triumvir coloniae deducendae, 34, 45. decemvir agro dividendo, 42, 4.
 P. Salonius, alternis prope annis tribunus militum et primus centurio, Patres conscriptos obtestatur, ne suum honorem praeponent concordiae civitatis, 7, 41.
 Q. Salonius Sarra, praetor, 35, 10. sortitur Sardiniam, 20.
 Salpinates incursant agros Romanos, 5, 31.
 Saltatio in ludis scenicis, 7, 2.
 Saltus ad Aoum amnem, 32, 6.
 — Apuliae, 24, 20.
 — Castulonensis, 22, 20. 26, 20.
 — Caudini, 9, 7.
 — Cithæronis, 31, 26.
 — Germanici, 9, 36.
 — Hercinius, 5, 34.
 — Manlianus, 40, 39.
 — Marcius, 39, 20.
 — Taurinus, 5, 34.
 — Thermopylarum, 28, 5. et 7. 36, 15.
 — Vescinus, 10, 21.
 Salutis aedes a C. Junio Bubulco, consule, vota, ab eodem, censore, locatur, 9, 43. dedicatur ab eodem, dictatore, 10, 1. Salutis aedes de caelo tangitur. *vid.* Prodigia.
 Saluti dona vovere, et signum inauratum dare, consul jubetur, 40, 37. Sa-

lyi, duce Amilcare Poeno, invadunt Placentiam, 31, 10.
 Salyum gens, 5, 34.
 Salyum montes, 21, 26. *vid.* Salluvii.
 Samæi, Cephalleniae populus, dedunt se Romanis, 38, 28. et 29.
 Sambucistriae, 39, 6.
 Same, insula, 36, 42. *vid.* Zama.
 Same, urbs Cephalleniae, sustinet obsidionem quatuor menses, 38, 29.
 Samii, 33, 20.
 Samia terra, 37, 10. 11. 12. et 13.
 Samus, 37, 10. et *seqq.*
 Samnites ineunt foedus cum Romanis, 7, 19. gens opibus armisque valida, 29. inferunt Sidicinis arma, unde origo belli cum Romanis, *ibid.* vincunt Campanos, *ibid.* male excipiunt legatos Romanorum, 31. bellum cum Samnitibus, 32. atrox cum iis praelium, 33. vincuntur in Campania, *ibid.* victi iterum in Samnio, 36. tertia pugna cum Samnitibus, qua fugantur, 37.
 legatos Romam mittunt, pacem orantes, 8, 1. cum iis foedus renovatum, 2. Samnitium agros vastant Latini, *ibid.* petunt a Romanis, ut Latini coërceantur, *ibid.* pugnant cum Lucanis adversus Alexandrum Epiroensem, 17. suspecti sunt Romanis, 23. ferox eorum responsum, *ibid.* tria oppida iis adempta, 25. ejiciuntur Palæpoli, 26. vincuntur a Q. Fabio, magistro equitum, 30. victi rursum a Papirio, dictatore, 36. annuas impetrant inducias, 37. deficiunt, *ibid.* praelium atrox cum Samnitibus, 38. eorum equites impedimenta Romanorum diripiunt, *ibid.* vincuntur Samnites, 39. damnant bellum, *ibid.* satisfaciunt Romanis, *ibid.* nec tamen impetrant, *ibid.*
 bellum instaurant, 9, 1. et 2. fraude capiunt Romanos apud Caudinas Furcas, *ibid.* et *seqq.* occupant Fregellas, coloniam Romanorum, 12. vincuntur a Romanis, 13. iterum, 14. sub jugum mittuntur Samnitium septem millia, 15. eorum praesidium Satrici oppressum, 16. inducias biennii impetrant a Romanis, 20. rebellant, 21. anceps praelium cum Samnitibus, *ibid.* vincuntur, *ibid.* praelium equestre cum Samnitibus, in quo eorum imperator occiditur, 22. capiunt Plis-tiam, *ibid.* pugna vincuntur, 23. progrediuntur ad Caudium, 27. ad triginta millia Samnitium caesa aut capta, *ibid.* capiunt Cluviam, 31. eorum insidiae, *ibid.* ad viginti millia Samnitium caesa, *ibid.* anceps praelium

Samnitibus, 38. eorum exercitus
scuta alterius auro, alterius ar-
celata, 40. vincuntur, *ibid. vid.*
et 42. dedunt se Romanis, *ibid.*
gum mittuntur, *ibid.* victi pe-
acem, 43. *et* 45. iis fœdus an-
redditum, *ibid.*

llant, 10, 11. iis infertur bel-
2. vincuntur, *ibid.* proelium
um Samnitibus, 14. pulsus fini-
is, Etruriam petunt, 16. vin-
, 19. populantur Campaniæ
, 20. cæduntur, duxque eorum
ad consulem Romanum rapi-
id. conferunt arma cum Etrus-
mbris, Gallis, 21. cum Gallis
nt Romanos, 27. Samuites
impetu feroces; longiore cer-
residunt eorum animi, 28.
tur, 29. Samnitium agmen a
is cæditur, 30. bellum repa-
31. vincuntur prælio, in quo
amnitium sexdecim millia tre-
capta duo millia septingenti,
Samnitici belli diuturnitas et
is, *ibid.* aggreduuntur castra
a, 32. expelluntur, 33. aliquot
oppida capiunt Romani, 34,
iant Luceriam, 35. vincuntur,
ptem millia et trecenti capti,
nudi sub jugum mittuntur,
iamnitium ingens apparatus
38. vincuntur a Papirio, con-
l. *et* 42. eorum urbes captæ, 45.
iunt ad Pœnos, 22, 61.
nitium legatorum ad Anniba-
tio, 23, 42.

Caudini, 23, 41.

Pentri, 9, 31.

in nomine gladiatores appellati,

, 7, 32.

ve Samus, insula et urbs, 37,

ca, vel Samothracia, 42, 25. *et*
, 45. *et* 46.

cum insulæ religio, 45, 5.

emo, *vid.* Semo.

is de cœlo tacta, 32, 1.

is, fluvius, 38, 18.

avis, 41, 17.

mixtæ fluxerunt Cæretes aquæ.
odigium.

tribus Umbriæ pars, 31, 2.
33, 37.

3, 19. 37, 18.

ndestinam legationem ad Pœ-
tunt, 23, 32. cæduntur a Ro-
40. perdomantur, 41. legatos
mittunt, 41, 10.

omnes populi, qui defecerant,
nem rediguntur, 41, 21. de iis

triumphat Ti. Sempronius Gracchus,
26.

Sardi venales, proverbium, 41, 26.

Sardinia insula, 21, 1. 22, 31. Sardinia
et Corsica Pœnis ademptæ, 21, 1. vas-
tatur a classe Punica, 27, 6. in Sar-
dinia magnum tumultum esse nun-
ciatur, 41, 10. pacatur, 21.

Sardiniæ formam exhibens tabula in æde
Matutæ matris a Ti. Graccho posita,
41, 38.

Sare, vicus Maronitarum, 38, 41.

Sarissæ, hastæ prælongæ Macedonum,
9, 19. 37, 42. 38, 7. 44, 40.

Sarissophori, milites Macedones, 36, 18.

Sarmenta arida boum cornibus præli-
gantur, et accenduntur, 22, 16. *et* 17.

Sarpedon, promontorium, 38, 38.

Sarus, fluvius, 38, 41.

Sassula, urbs, capta a Romanis, 7, 19.

Satellites sumit Tarquinius Superbus,
1, 49. Satellites Porsenæ, 11. *et* 12.

Satellites armatos sibi circumdat Hie-
ronymus, qui nulli Hieroni fuerant,
24, 5.

Saticula, urbs, 7, 32. 9, 21. 23, 39. Sa-
ticula oppugnatur a Romanis, 9, 21.
capitur, 22.

Saticulani a Romanis laudati, 27, 10.

Saticulanus ager, 23, 14.

Satricum, oppidum, 2, 39. 6, 8. 28, 11.
a Marcio Coriolano Romanis adimi-
tur, 2, 39. mœnibus Satrici se in-
cludunt Volsci, 6, 8. capitur a Roma-
nis, *ibid.* a Prænestinis et Volscis, 22.
Latini concremant Satricum, 33. Sa-
tricum coloniam deducunt Antiates,
7, 17. capitur a Romanis, *ibid.* diri-
pitur et incenditur, *ibid.* Volscorum
exercitus consedit ad Satricum, 8, 1.
a Papirio, consule, oppugnatur, et
capitur, 9, 16.

Satricani, 28, 11. deficiunt ad Samnites,
9, 12.

Saturæ Romanorum, 7, 2.

Saturnalia instituta, 2, 21. diem ac
noctem clamata, 22, 1.

Saturnalia prima, 22, 1. 30, 36.

Saturnia, colonia civium Romanorum,
in agrum Caletranum deducta, 39, 55.

Saturnus, idem qui Belus, cultus a Car-
thaginiensibus. *vid.* Belus.

Saturni ædes, 2, 21. 22, 1. 41, 26. ad
ædem Saturni immolatum, et lectis-
ternium imperatum, 22, 1.

Satyrus, princeps legationis Rhodiorum,
intemperantius invehitur in Eume-
nem, 42, 14.

Savo, oppidum Alpinum, 28, 46.

Saxa Rubra, locus, ubi Veientes castra
habebant, 2, 49.

Saxa Formiana, 22, 16.

- Saxa infusa aceto putrefacta**, 21, 37.
Saxum Tarpeium, 6, 20. de hoc saxo M. Manlius dejectus, *ibid.*
Saxum ingens in vicum Jugarium ex Capitolio procidit, et multos oppressit, 35, 21.
Saxum ingens visum est volitare, vid. Prodigia.
Scava, vid. Junius.
Scavoia, vid. Mucius.
Scala, mœnibus admotæ, onere subeuntium fractæ, 26, 45.
Scalpro fabrili elephantos necare docuit Asdrubal, si quando sævirent, 27, 49.
P. Scantinius pontifex, 23, 21.
Scaptia tribus addita, 8, 17.
P. Scaptius hortatur populum Romanum, ut agrum, de quo lis erat inter Ardeates et Aricinos, sibi adjudicet, 8, 71.
Scarphea, urbs Locridis, 33, 3. *vid. et* 36, 19.
Scaurus, vid. Æmilius. Aurelius.
Sceleratus vicus, 1, 48.
Sceleratus campus unde nomen habeat, 8, 15.
Scenam ædilibus prætoribusque præbendam censores locant, 41, 32.
Scenica ars minime apud Græcos pudori, 24, 24.
Scenici ludi quando Romæ primum, et quare instituti, 7, 2.
Scenici ludi Romani magnifice facti ab ædilibus curulibus, 31 4. *vid. et* Ludi.
Scerdilædus, Illyriorum rex, 26, 24. 27, 80. 28, 5. pater Pleurati, 31, 28.
Scerdilædus, Gentii, Illyriorum regis, filius, captivus mittitur Romam, 44, 32.
Schoenus, mercator Perrhæbus, de transitu ad Perrhæbiam consultus ab Æmilio, consule, 44, 35.
Sciathus, 44, 13. urbs haud ignobilis, 31, 28. dirigitur, *ibid. vid. et* 45.
Scipio, vid. Cornelius.
Scipio eburneus dono datus Masinissæ, 30, 15. dono missus a sepatu, 31, 11. dono datus Eumeni, 42, 14.
Scissis, oppidum Hispaniæ expugnatum, 21, 60.
Scodra, Gentii regia, 43, 22. 44, 31. 45, 25. ejus situs, 44, 31. ad ejus mœnia Illyrios vincunt Romani, *ibid.* deditur, 32.
Scodrus, sive Scordus, mons, 43, 22. 44, 31.
Scodrenses, 45, 26.
Scopas, Ætolorum prætor, 26, 24. bellum infert Acarnanum genti, 25. ab rege Ptolemæo cum magno pondere puri mittitur in Ætoliam, 31, 43. juventutem Ætolorum, mercede conductam, avehit in Ægyptum. *ibid.*
Scordisci, populi, 41, 28.
Scorpione ictus, qui proximus Annibalem ad Locros steterat, 24, 7.
Scorpiones majores et minores, 26, 47.
Scorpionum in Carthagine Nova expugnata repertorum numerus, ibid.
Scortorum raptus bellum excitans, 2, 18.
Scorti amor redimitur homicidio, 39, 42.
Scotussa, 22, 5. et 7. 33, 6. capitur ab Antiocho, 36, 9. recipitur a Romanis, 14.
Scotussæus ager, 33, 6.
Scriba, pari fere ornatu cum rege Porsena, pro eo obtruncatur, 2, 12.
Scriba pontificis ob stuprum cum Vestali virgine ad mortem virgis cæditur, 22, 57.
Scribæ ædilitii, pecuniam ex ærario clam egressisse comperti damnantur, 30, 39.
C. Scribonius, ædilis plebis, 33, 42. *vid. et* 34, 53. prætor, 54, sortitur jurisdictionem urbanam, 55.
C. Scribonius præfectus socium, 40, 31.
C. Scribonius Curio, curio maximus, 41, 26.
L. Scribonius, legatus captivorum, qui in potestate Annibalis erant, 22, 61.
L. Scribonius Libo triumvir mensarius factus, quum esset tribunus plebis, 23, 21.
L. Scribonius Libo, prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 13.
L. Scribonius Libo, ædilis curulis, 34, 54. hujus et collegæ ludos Romanos senatus primum a populo secretus spectavit, *ibid.* creatur prætor, 35, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, 20. triumvir coloniæ deducendæ, 39, 23.
Scriptores a Livio memorati. Annales Aciliani, 25, 39. *vide* Aciliani. Cato, 34, 5. 45, 25.
Cincius, 7, 7. *vide* Cincius.
Claudius Quadrigarius, 8, 19. *vid. et* 7, 10. *vide* Claudius historicus.
Clodius Licinius, 29, 22.
Commentarii pontificum, 6, 1. *vid. et* 4, 3.
Fabius Pictor, 1, 14. *vide* Fabius Pictor.
Funebres laudes, imaginumque tituli, 8, 40.
Libri lintei, 4, 7. et 20.
Libri magistratuum, 4, 7. et 20.

nus Macer, 4, 7. *vide* Lici-
acer.

1, 55. *vide* Piso.

buius, 30, 10. *vide* Polybius.

lius, 39, 52.

us, 26, 49.

ro, 4, 23. 10, 9.

rius Antias, 3, 5. *vide* Vale-
ntias.

m nullum temporum vetus-
æqualem Livius suo ævo
i, queritur, 8, 40. *vid.* An-

a, flumen, 41, 16. *et* 22.

1, 43. majus corpori tegu-
m, quam clipeus, 9, 19. ejus
9, 40.

estre, 43, 8.

estre, 6, 8. 7, 10.

o clipeis quandonam fecerint
ni, 8, 8.

orum, 22, 46. longa, parum
mana, 38, 21.

panorum, ejusdem fere for-
allorum, 22, 46.

urum, 44, 35.

initium, auro et argento cæ-
), 40.

uinis argentariarum ad forum
dum divisa, *ibid.*

lensatis conferti Romani exci-
tela hostium, 28, 2.

tum vigilibus aufert Æmi-
aullus, consul, 44, 33.

8, 8. 28, 2.

m, 31, 44, 36, 42.

insula, 33, 30.

plebis in montem Sacrum,
et 33.

Aventinum, 3, 50. *et* 51. atque
in Sacrum montem, 52.

o militum, 7, 39—42.

apud veteres Romanos ultima
s habebatur, 7, 40.

us sacrorum caussa, 39, 10.

prælatæ dictatori, 2, 18.

cemviris, 3, 36.

sulibus extra urbem, 24, 9.

percussi in medio foro trecenti
quaginta octo delecti nobiles
uinienses, 7, 19.

ni ad Catonem consulem defi-
t, 34, 20.

nus ager, 28, 24. 29, 1. 31, 49.

depopulatur Mandonius, 28, 24.

Romæ, 2, 23. 28. *et* 56. 3, 66.

l. *et* 25. 6, 14. *et* seqq. 31.

ilitum Romanorum, 4, 50. 7,
28, 24. *et* seqq. 32, 3.

nulla sub Annibale duce, 28, 12.
onis auctores securi percussi,
9.

Segestica, civitas Hispaniæ gravis et
opulenta, 34, 17. eam vineis et
pluteis capit Cato, consul, *ibid.*

Seguntia, oppidum Hispaniæ, 34, 19.

Sejuges aurati in Capitolio a P. Cor-
nelio positi, 38, 35.

Selepitani, populi, 45, 26.

Seleucia, 33, 41.

Seleucus, Antiochi filius, 33, 41. 36, 7.

ei Lysimachia sedes a patre data,
35, 16. in Æolide relinquitur a pa-
tre ad maritimas urbes continen-
das, 37, 8. recipit Phocæam, 11.
Pergamum oppugnat, 18. eum ex
Pergameno agro discedere cogit
Diophanes, prætor Achæorum, 21.
ei cognomen fuit Philopator, 41, 24.
quum duodecim regnasset annos,
insidiis Heliodori opprimitur, *ibid.*

Selinus, oppidum Ciliciæ, 33, 20.

Sella curulis, 1, 8. 2, 54. 7, 1. 10, 7.
25, 5. Sella curulis ab Etruscis
sumta, 1, 8. Sella curulis dono
missa Masinissæ, 31, 11. Eumeni,
42, 14.

— eburnea dono missa regi Syphaci,
27, 4.

Sella Jovis in Capitolio, 5, 50.

Sellasia, 34, 28.

A. Sellius tribunus plebis absens crea-
tur, 4, 42.

Sellularii ad bellum excitati, 8, 20.

Selymbria, 33, 39.

Semigermanæ gentes, 21, 38.

Semimares in mare deportantur. *vid.*
Androgyni.

Semita saxo quadrato a Capena porta
ad Martis strata, 10, 23.

Semo Sancus, 8, 20. bona Vitruvii
Vacci Semoni Sanco consecrata,
ibid. in ejus sacello ænei orbes po-
siti, *ibid.*

Sempronia basilica, 44, 16.

Sempronia, uxor Africani, suspecta,
tanquam ei venenum dedisset,
Epit. 59.

Sempronius Blæsus, quæstor, occisus
cum mille hominibus, 22, 31.

A. Sempronius, consul, 2, 21. ite-
rum, 34.

A. Sempronius Asellio prætor, a fœ-
neratoribus occisus, Epit. 74.

A. Sempronius Atratinus, inter primos
tribunos militum consulari potes-
tate, 4, 7.

A. Sempronius Atratinus tribunus mi-
litum consulari potestate, 4, 35.
iterum tribunus militum consulari
potestate, 44, tertium, 47.

A. Sempronius Atratinus, magister
equitum dictus, 6, 28.

C. Sempronius Atratinus, consul, 4,

37. ejus negligentia et temeritas *ibid.* Sempronio diem dicit L. Hortensius, tribunus plebis, 42. eripitur reus precibus quatuor tribunorum, qui sub illo meruerant, *ibid.* rursum accusatur et damnatur, 44.
- C. Sempronius Blæsus diem dicit Cn. Fulvio, ob exercitum in Apulia amissum, 26, 2.
- C. Sempronius Blæsus, ædilis, 39, 7. creatur prætor, 32. sortitur Siciliam, 38. legatus, 43, 6.
- C. Sempronius Longus, decemvir sacrorum, 41, 26.
- C. Sempronius Rutilus, tribunus plebis, M'. Acilio Glabrioni diem dicit, 37, 57.
- C. Sempronius Tuditanus, quum ædilis plebis esset, prætor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam citeriorem, 28. proconsul victus prælio ab Hispanis, ex vulnere moritur, 33, 25. pontifex fuerat, 42.
- C. Sempronius, cos. contra Iapydas male rem gerit, Epit. 59.
- Cn. Sempronius Blæsus, legatus Q. Fulvii, 27, 6.
- L. Sempronius Atratinus, consul, 4, 7. primus cum L. Papirio censuram gerit, 8.
- M. Sempronius Tuditanus, Carthagine Nova capta, coronæ muralis arbiter, 26, 48.
- M. Sempronius Tuditanus, tribunus plebis, ex auctoritate Patrum plebem rogat, ut cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis esset, 25, 7. creatur prætor, 37, 47. sortitur Siciliam provinciam, 50. consul, 39, 23. a Pisis in Apuanos Ligures proficiscitur, eorumque agros vastat, 32. frustra censuram petit, 40. pontifex cooptatur, 46. pestilentia moritur, 41, 26.
- P. Sempronius præfectus socium, 34, 47.
- P. Sempronius Sophus, tribunus plebis, 9, 33. ejus in Ap. Claudium censorem oratio, 34. prendi Ap. pium jubet, et in vincula duci, *ibid.* consul, 45. triumphat, *ibid.* pontifex creatur, quum primum plebei pontifices facti sunt, 10, 9. censor, *ibid.* prætor, 21.
- P. Sempronius Tuditanus, tribunus militum ad Cannas, 22, 50. ejus virtus, *ibid.* et 60. ex ædilitate curuli prætor creatur, 24, 43. sortitur Ariminum, 44. ejus res gestæ, 47. imperium ei prorogatur, 25, 3. iterum, 26, 1. censor, 27, 11. lastrum condit, 38. creatur consul, quum provinciam Græciam laberet, 29, 11. pacem cum Philippo facit, 12. sortitur Bruttios, 13. consul, tumultuario prælio configit cum Annibale, 36. vincitur, *ibid.* dein et Annibalem acie vincit, *ibid.* ædem Fortunæ Primigeniæ vovet, *ibid.* *vid.* et 34, 53. legatus ad Ptolemæum, 31, 2.
- P. Sempronius Blæsus tribunus plebis; P. Cornelio Scipioni, triumphum petenti, obsistit, 36, 39. auctoritate senatus compellitur remittere intercessionem, 40.
- P. Sempronius Gracchus, tribunus plebis diem dicit M'. Acilio Glabrioni, 37, 57.
- P. Sempronius Longus creatur prætor, 39, 32. sortitur Hispaniam ulteriorem, 38.
- Ti. Sempronius Gracchus, magister equitum, 22, 57. castris Romanis præfectus, absente dictatore, Cassinum mittit frumentum et nucem, 23, 19. quum magister equitum ædilis curulis esset, consul creatur, 24. senatum habet, consolatur Patres, eosque adhortatur, ne calamitatibus succumbant, 25. init consilium, 30. ei volonum exercitus sorte evenit, 32. ejus res gestæ, 33, 36. et 37. ei prorogatur imperium, 24, 10. vincit Hannonem Pœnum, 14 et 15. volonibus dat libertatem, 16. secundum consul absens creatur, 43. in Lucanis multa prælia parva, haud ullum dignum memoratu, facit, 25, 1. aliquot ignobilia oppida Lucanorum capit, *ibid.* ei imperium prorogatur, 3. ex Lucanis cum equitatu ac levi armatura Beneventum venire jubetur, 15. triste prodigium Graccho sacrificanti factum, 16. proditione circumvenitur, *ibid.* exanimis ad Annibalem mittitur, poniturque cum captis simul fascibus ante tribunal imperatoris, *ibid.* de ejus obitu varia fama, 17. item de ejus funere, *ibid.*
- Ti. Sempronius Gracchus, admodum adolescens, augur creatur in locum M. Pomponii Mathonis, 29, 38. moritur, 41, 26.
- T. Sempronius Gracchus, præfectus socium, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
- Ti. Sempronius Gracchus, acer juvenis, legatus mittitur ad Philippum, 37, 7. ab eo comiter accipitur, *ibid.* tribunus plebis, auxilio est Scipi-

- oni Africano, ne causam dicat, 38, 52. ei gratiæ actæ, quod rem publicam privatis simultatibus potiorein habuisset, 53. ei nupta minor e duabus Africani filius. 57. ejusdem aliud decretum de L. Scipione, Africani fratre, 60. ejus oratio ad collegam, triumpho M. Fulvii moram afferentem, 39, 5. creatur triumvir coloniæ deducendæ, 55. memoratur ædilis, 40, 44. prætor, citeriorem Hispaniam sortitur, 35. capit Mundam, et Certimam, urbes, 47. vincit Celtiberos, eosque subigit, 43, 49. *et* 50. magnas et anno sequente in Hispania res gerit, 41, 3. egregium se pacis arbitrum et moderatorem præbet, *ibid.* Gracchurim urbem condit, *ibid.* triumphat de Celtiberis, 11. creatur consul, 12. multis secundis præliis perdomat Sordos, 21. de Sardis triumphat, 26. rerum ab eo in Sardinia gestarum ergo tabula in æde Matris Matutæ posita, 33. creatur censor, 43, 16. ejus censuræ acta, *ibid.* *et* 17. contentiones cum tribuno plebis P. Rutilio, 18. ejus bona consecrantur a tribuno, *ibid.* ei et collegæ dies dicitur ad populum, *ibid.* collegam servât, jurando se ei comitem exsilii futurum, *ibid.* basilicam faciendam curat, quæ Sempronia dicta est, 44, 16. libertinos in unam tribum Esquilinam conjicit, 45, 15.
- Ti. Sempronius Longus**, consul, 21, 6. in Siciliam mittitur, 17. capit Melitam, 51. revocatur in Italiam, *ibid.* venit ad collegam, *ibid.* pugniæ adversus Annibalem cupidus, 53. educit copias, 54. vincitur, 55. *et* 56. alia pugna inter Sempronium et Annibalem, 59. prospere pugnat cum Hannone Pæno, 23, 37.
- Ti. Sempronius Longus**, tribunus plebis, 31, 20. ædilis curulis, 32, 27. triumvir coloniis deducendis, 29. prætor, 33, 24. sortitur Sardiniam provinciam, 26. ei prorogatur imperium, 43. creatur consul, 34, 42. triumvir coloniæ deducendæ, 45. proficiscitur in Boios, et adversus eos pugnat, 46. *et* 47. legatus consularis, 35, 5. frustra censuram petit, 39, 40.
- Ti. Sempronius Ti. F. Longus**, augur factus, 27, 6. decemvir, *ibid.* pestilentia moritur, 41, 26.
- Ti. Sempronius Longus** præest parti castrorum in oppugnatione Heraclæ, 36, 22.
- Ti. Sempronius Musca**, 45, 13.
- T. Sempronius Rutilus**, vitricus P. Æbutii, 39, 9. cupit pupillum initiari Bacchis, *ibid.*
- Semunciarium fœnus** factum ex unciario, 7, 27.
- Sena**, colonia, 27, 46.
- Senensis populus** vacationem obtinere non potest, 27, 38.
- Senaculum** in Capitolio, 41, 32.
- Senatores** centum, a Romulo creati, 1, 8. *vid.* Patres.
- Senatores octoginta** occiduntur in prælio ad Cannas, 22, 49.
- pecuniam sponte conferunt ad supplementum remigum, 26, 36.
- amplius quinque uno tempore abesse ab urbe Roma vetiti, 36, 3.
- edicto prætoris ex tota Italia Romanam vocantur, 43, 13.
- Senatores**, quibusque in senatu sententiam dicere licet, 23, 32. 36, 3.
- Senatus** nisi auctor fieret, ratum esse non poterat id, quod populus jusserrat, 1, 17. postea in incertum comitiorum eventum auctor fieri cœpit, *ibid.*
- Senatus** quænam par sint in rebus creandis, *vid.* 1, 17. *et* 18. 22. 32. 41.
- Senatus** a regibus de omnibus negotiis consultus, 1, 49.
- de bello indicendo consultus, 1, 33.
- decernit ut ad populum feratur de bello indicendo, 4, 58. 31, 5. *vid.* *et* 45, 21.
- provincias consulibus decernit, 10, 24. 28, 38. *et* 40. *et* seqq.
- de pace facienda consultus, 6, 26. 30, 42. *et* 43. 33, 24. 37, 55. 38, 10.
- decernit triumphum, 3, 26. 28, 9. negat, 10, 36. *et* 37. 26, 21. sine auctoritate senatus triumphatum, 3, 63. 10, 37.
- quædam negotia a se ad populum rejicit, 2, 27. 7, 20. 27, 8.
- legatis populorum regumque dat responsa, 6, 26. 7, 20. 30, 17.
- mittit legatos, 2, 15. 30, 26. 42, 19. *et* alibi passim.
- Senatus Romanus** tamquam regum consessus, 9, 17.
- Senatus princeps**, 27, 11.
- Senatus habitus** in Capitolio, 3, 21. 8, 5. 24, 10. 26, 1. 28, 38. 32, 8.
- in æde Bellonæ, 30, 21. 31, 47. 41, 10.
- in æde Apollinis, 34, 43. 39, 4. 42, 21.
- Senatusconsultum** factum, ut omnes Volagi urbem excederent, 2, 37.
- ut pontifex maximus tribunos plebis crearet, 3, 54.

Senatusconsultum factum, ut decemviri magistratu se abdicent, 3, 54.
 Senatusconsultum relatum in tabulas, 4, 11.
 — ut consularia comitia haberentur, 4, 25. *et* 36.
 — ut duo ex tribunis consularibus ad bellum proficiscerentur, unus res Romæ curaret, 45.
 — de cæde Postumii, 51.
 — de creandis tribunis militum, 55.
 — ut tribuni militares peditibus equitibusque gratias agerent, 5, 7.
 — ut tribuni militum se abdicarent magistratu, 17.
 — ut agri Veientani septena jugera dividerentur plebi, 30.
 — ut consules se abdicarent magistratu, 31.
 — de rebus ad religionem spectantibus, 50.
 Senatusconsulto revocati, qui Veios iverant, 6, 4.
 Senatusconsulto e carcere eductus M. Manlius, 18.
 Senatusconsultum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20.
 — de induciis in centum annos Cæritibus concedendis, 7, 20.
 — de Latinis, 8, 14.
 — de dicendo dictatore, 15. *et* 16.
 — de colonia Cales deducenda, 16.
 — de deducendis Interamnam et Casinum coloniis, 9, 28.
 — ut privati nautas darent, 24, 11.
 — de coercendis superstitionibus et externis religionibus, Romæ exortis, 25, 1.
 — de ludis Apollini, reque divina faciunda, 12.
 — de Marcello et Siculis, 26, 32.
 — de Campanis, 34.
 — de provinciarum sortitione, 28, 45.
 — ut, quos ludos inter seditionem militarem vovisset Scipio, ex ea pecunia, quam ipse in ærarium intulisset, faceret, 38.
 — de coloniis, quæ milites dare abnuerant, 29, 15.
 — de bello adversus Nabin Lacedæmonium, 34, 22.
 — de coloniis deducendis, 53.
 — de rebus Asiæ, 37, 56.
 — in gratiam Ambraciensium, 38, 44.
 — de Bacchanalibus, 39, 18. *et* 19.
 — de exercitibus, 38.
 — quo sublata comitia prætoris creandi, 39.
 — in honorem Demetrii, 47.
 — de Latinis, 41, 18.

Senatusconsultum de agris Ligustinis et Gallieis viritim dividendis, 42, 4.
 — in gratiam Statiellatium, 22.
 — de bello in Persea, 80.
 — quo Cares Lycique jubentur esse liberi, 44, 15.
 — de Macedonibus et Illyriis, 45, 18.
 Senatusconsulti forma ultimæ necessitatis, 3, 4.
 Senatusconsulta in ædem Cereris ad ædiles plebis delata, 8, 55. ad ærarium, 39, 4.
 Senectius, tribunus, civitatis Nerviorum, Epit. 139.
 Senes Romani, urbe capta, expectant domi mortem, 5, 41. trucidantur Gallis, *ibid.*
 Seniores coacti nomina dare, ut agant urbis custodiam, 5, 10. *vid. et* 6, 2. *et* 6.
 Seniorum cohortes factæ, 10, 21.
 Seniorum triginta principes, apud Carthaginienses sanctius consilium, 8, 16.
 Senones Galli clusium et Romam veniunt, 5, 35. *vid.* Galli. Legionem Romanam circumveniunt, et delent, 10, 26.
 Sentinas ager, 10, 27. *et* 30.
 C. Sentius, Epit. 70.
 Sepinum in Samnio a L. Papirio, consule, expugnatur, 10, 44. *et* 45.
 Seppius Lesius summum Caputæ magistratum ultimus omnium Campanorum capit, 26, 6. *vid. et* 13.
 Septembribus idibus prætor maximus clavum pangere vetusta lege iussus, 7, 3.
 Septemdecim annos nati, qui non militarant, ærarii facti, 27, 11.
 Sepulcrum dirutum in ora Africæ pro malo omine vitatur ab Annibale, 30, 25.
 Sepulcra diruta Athenis a Philippo, 31, 24. super ea re Atheniensium querelæ, 30.
 Sequani, pop. Epit. 104.
 Sergia venefica, suo ipsa epoto medicamento, interit, 8, 18.
 C. Sergius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. tertium, 27.
 Cn. Sergius Plancus, prætor, 31, 4. sortitur jurisdictionem urbanam, 6. ei prorogatum imperium, 32, 1.
 L. Sergius, legatus, auream crateram donum Apollini Delphos fert, 5, 28. a Liparensium piratis exceptus, et dimissus, *ibid.*
 L. Sergius Fidenas, consul, 4, 17. tribunus militum consulari potestate, 25. iterum consul, 30. iterum tribunus militum consulari potestate, 35. tertium tribunus militum, 45.

- Fidenas**, tribunus militum, legatus, 30, 25.
decemvir creatur, 3, 35.
Fidenas, tribunus militum i potestate, 4, 61. iterum, 5, astra adoriuntur Falisci, *ibid.* rinci ab hoste, quam vincere m, *ibid.* accusatur a tribunis 11. denis millibus æris gravis natur, 12.
is, tribunus militum, 29, 6, leminii post gravissima tor- necatur, et insepultus projici-
Silus, prætor, 32, 27. sortitur tionem urbanam, 28. *vid. et* 3, 21. *et* 24.
Silus, legatus Æmilii consu- 40.
ius, Epit. 90. 96.
castellum, occupat Philippus,
Albanis principibus in colle- atrum lecti, 1, 30.
us Priscus (alii Structo cog- tradunt) dictator, 4, 21.
us, consul, 2, 49.
us, tribunus militum consulari te, contendens cum collegis aret, 4, 45.
us triumvir coloniae Placentiam ndæ, 21, 25. a Gallis compre- ire, *ibid.* a filio consuli sextum m post annum liberatus, Ro- vertitur, 30, 19.
us, legatus, frumento in Etru- nto instruit arcem Tarentinam, pontifex, 27, 6. ædilis plebis, gister equitum et ædilis curu- *vid. et* 36. prætor creatus, sor- iciliam, 28, 10. *vid. et* 46. con- , 38. 30, 1. patrem, ex servitute um, Romam reducit, 19. dic- 39. decemvir agris dividundis, pontifex maximus, 39, 46. pi- iræ Deûm conquirat, 40, 37. r, 42. *Ad eundem referri pos- sæ de C. Servilio habet Livius,* . 34, 58.
ius Ahala, magister equitum, cat Mælium, 4, 13. *et* 14. ejus defendit dictator Cincinnatus, natur consul, 30.
lius Ahala tribunus militum ari potestate creatur, 4, 56. er equitum, 57. iterum tribu- nitum consulari potestate, 57. n, 5, 8. senatui obtemperans, collegas ante diem abdicare se tratu, 9.
ius Ahala, magister equitum 6, 2.
C. Servilius Casca, tribunus plebis, 25, 3.
Cn. Servilius Cæpio, pontifex, 26, 2. ædilis curulis, 28, 10. creatus prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38. *vid. et* 46. consul, 29, 38. sortitur Etruriam, 30, 1. inde Romam redit cum patre C. Servilio et C. Lutatio patruo, ex servitute receptis, 19. An- nibalem persequens, in Siciliam tran- sit, 24. revocatur a dictatore ad id ip- sum creato, *ibid.* legatus in Græciam mittitur, 35, 28.
Cn. Servilius Cæpio, pontifex, pesti- lentia moritur, 41, 26.
Cn. Servilius Cæpio, ædilis curulis, 40, 59. prætor, sortitur Hispaniam ulte- riorem, 41, 26. legatus ad res repeten- das in Macedoniam missus, redit, 42, 25. creatur consul, 43, 13.
Cn. Servilius Geminus, consul, 21, 57. 22, 1. Sardiniae et Corsicae oram cir- cumvectus, Meningem insulam vastat, 31. Fabii artibus bellum gerit, 32. in consilio assentitur Paulo adversus Varronem, 48. occiditur ad Cannas, 49.
L. Servilius Structus, tribunus militum consulari potestate, 4, 47.
M. Servilius Geminus, augur, 26, 23. ædilis curulis, 29, 38. magister equi- tum, 30, 24. consul, 26. *et* 27. ei prorogatum imperium, 41. decemvir agris dividundis, 31, 4. triumvir co- loniis deducendis, 32, 29. *et* 34, 45. pro triumpho Pauli Æmilii orationem ad populum habet, 45, 36. *et seqq.* nudat corpus, et cicatrices vulnerum ostentat, 39.
M. Servilius, tribunus militum, 40, 27.
M. Servilius pontifex legitur, 43, 13.
P. Servilius, consul, 2, 21. ejus popu- lare edictum, 24. nec plebi nec Patri- bus gratus, abit magistratu, 27.
P. Servilius, consul, 3, 6. moritur, 7.
P. Servilius, decemvir agris dividundis, 31, 4.
Q. Servilius per Patres clientesque Pa- trum consul creatur, 2, 64. iterum consul, in Æquos mittitur, 3, 2.
Q. Servilius, quæstor, diem M. Volscio dicit, 3, 24.
Q. Servilius Priscus, dictator, 4, 21. fun- dit Etruscos, et Fidenas capit, 22. appellat tribunos, ut cogant consules dicere dictatorem, 26. cognoscit de rebellione Fidenatum, 30. filium tri- bunum militum jubet collegis belli gerendi curam concedere, et urbi præesse, 45. ex senatusconsulto dic- tator dicitur, 46. vincit Æquos, 47.
Q. Servilius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14. interrex, 17. tribunus militum ter-

- tium, 24. quartum, 36. quintum, 6, 4. sextum, 6.
- Q. Servilius, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. iterum, 31. tertium, 36.
- Q. Servilius Ahala, consul, 7, 1. secundum, 4. dicit consensu patriciorum Ap. Claudium dictatorem, 6. creatur dictator, 11. ex auctoritate Patrum ludos magnos voret, *ibid.* ejus res gesta, *ibid.* abdicat se dictatura, *ibid.* interrex creatur, 17.
- Q. Servilius, magister equitum, 7, 22. consul, 38.
- Sp. Servilius consul, cedit Veientes, 2, 51. mox pulsus ab iis, interventu collegæ servatur, *ibid.* reus factus ad populum, periculum audacia discutit, 52.
- Sp. Servilius Priscus, censor, 6, 31. tribunus militum consulari potestate, 38.
- Servius Tullius, 1, 18. captiva Corniculana natus, 1, 39. et 4, 3. ei caput in multorum conspectu arsit, 1, 39. de ejus natalibus variæ sententiæ, *ibid.* Servius fuit maximo honore apud regem et Patres, *ibid.* curam rerum cepisset, 41. a senatu jubetur regnare, *ibid.* filias Tarquiniis collocat, 42. Veientibus bellum infert, *ibid.* instituit censum, *ibid.* condit lustrum, 44. interficitur, 48. ejus laudes, *ibid.* commentarii, 60.
- Servus conjurationis index, *vid.* Vindicius.
- Servi vindicta liberati, in civitatem accepti videbantur, 2, 5.
- Servi Capitolium occupant, 3, 15. dant pœnas, 18.
- Servorum alia conjuratio, 4, 45.
- Servi publici, 9, 29.
- Servorum tyrannica dominatio Volsiniis, *vid.* Volsinii.
- Servus, interfecti domini ultor, occidit Asdrubalem, 21, 2. ejus in tormentis constantia, *ibid.*
- Servi quinque et viginti in crucem acti, quod in campo Martio conjurassent, 22, 33.
- Servi in militiam allecti Romæ, 22, 57. eorum octo millia armantur, *ibid.* *vid.* Volones.
- Servi vocati ad Pileum, 24, 32.
- Servus indicat auctores incendii, pluribus simul locis circa forum orti, 26, 27.
- Servi, indices conjurationis, 32, 26. iis vicina quina millia aris, et libertas data, *ibid.*
- Servorum conjuratio in Etruria, 33, 36. vincuntur a M'. Acilio, prætor, *ibid.* principes conjurationis adfiguntur crucibus, *ibid.*
- Servorum magnus motus in Apulia, 39, 29.
- Servitiis Achæorum fugitivis receptaculum Macedonia, 41, 28.
- Sescenaris bos, 41, 19.
- P. Sestius Capitolinus, consul, 3, 32. decemvir legibus scribendis, 38.
- P. Sestius, patriciæ gentis vir, a C. Julio decemviro ad populum accusatus, 3, 33.
- P. Sestius, quæstor, 4, 50.
- Sestos, Hellesponti urbs, 32, 33. deditur Romanis, 37, 9.
- Setia, colonia, 6, 30. 26, 8. 29, 14. eam depopulantur Privernates, 7, 42. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de ea re senatusconsultum, 29, 15. Setiæ magnus tumultus servorum opprimitur, 32, 26. *ibidem* Carthaginensium obsides custoditi, *ibid.*
- Setini nunciant defectionem Privernatium, 8, 1.
- Seuthes, Cotyis pater, regis Odrysarum, 42, 51.
- Sextantes, 2, 33.
- Sextarii vini, honoris ergo, militibus qui Decium secuti fuerant, a legionibus collati, 7, 37.
- Sextiles kalendæ olim anni principium, 8, 6.
- Sextiles kalendæ duplici clade insignes, 6, 1.
- Sextiles idus, 41, 20.
- nonæ, *ibid.*
- C. Sextilius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- M. Sextilius Fregellanus respondet pro duodeviginti coloniis, milites ex formula paratos esse, 27, 10.
- L. Sextius, tribunus plebis, rogationem fert, qua Volas coloni mitterentur, 4, 49.
- L. Sextius tribunus plebis promulgat leges de ære alieno, de modo agrorum, et de consulatu plebcio, 6, 35. reffectus tribunus plebis, non patitur creari curules magistratus, *ibid.* octarum tribunus plebis, 36. continuari sibi tribunatum recusat, 39. decimum tribunus reffectus, 42. primus de plebe consul factus, *ibid.* et 7, 1.
- M. Sextius Sabinus, ex ædilitate plebeia prætor, 30, 26. sortitur Galliam, 27.
- Sibaris, urbs, 36, 39.
- Sibylla, 1, 7.
- Sibyllæ carmina de termino fatali imperii Romani, 33, 45.
- Sibyllini libri aditi, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 22, 1. 9, 10. 36. et 57. 29, 10. 36, 37. 41, 26. *vid.* Libri.
- Siccitas ingens in urbe et agro Romano, 4, 30. 40, 29.

, vir fortissimus, fraude de-
um interfectus, 3, 33.

1. in Siciliam venit Æneas,
Sicilia frumentum emptum
caritatem annonæ, 2, 34. in
exercitum quando primum
int Carthaginenses, 4, 29. a
Siciliæ missam suspicatur
classem Græcorum, quæ mare
infestum habebat, 7, 25.

eritur a Pœnis, 26, 40. Siciliæ
ponit Scipio, 29, 1. Siciliæ ca-
ob motus serviles, *vid.* Servi,
i.

res a M. Marcello compositæ,
eorum querelæ de Marcello,
eorum oratio in senatu, 30.
ondet Marcellus, 31. de ea re
consultum, 32. Siculi legati
celli genua se projiciunt, 33.
retum, 1, 2.

curi percussus, 23, 37.

mons, 45, 12.

s, auctor secessionis in sacrum
a, 2, 32. inter primos tribunos
33. *vid.* et 3, 54.

is, tribunus plebis, 2, 58. diem
p. Claudio, 61.

is, tribunus plebis post seces-
in Aventinum, 3, 54.

as, legatus a senatu missus,

ius ædilis, petit præturam, 39,
anno sequente prætor, et sor-
ardiniam, 45.

ius, triumvir coloniae Lucan-
ndæ, 41, 17.

ius, prætor, 42, 9. in Apuliam
r ad colligendas locustas, 10.

: Macedoniam provinciam, pro-
in annum imperio, 27. paluda-
ficiscitur ex urbe, *ibid.*

us, tribunus plebis, 6, 6.

us, consul, 2, 40.

us, lator rogationis de migrando
5, 24.

urbs, 27, 31. 35, 25. Sicyone
aorum aliorumque populorum
datum Achæorum concilium,

.

s ager, 33, 15.

pidum, 35, 13. 37, 23.

populi, 35, 48.

a Samnitibus bello laces-
sibi parant Campanos, 7, 29.

ab iisdem impugnati, deditio-
facere volunt ad Romanos; a

s repudiati, dedunt se Latinis,
et 2. Sidicinos inter et Aurun-

ellum, 16. vincuntur Sidicini a
nis, 16. et 17.

Sidicinus ager, 10, 14. 26, 9.

Sidonii, populi, 35, 48.

Sidus Vergiliarum, 21, 35.

Sigeum, 44, 28.

Signatum argentum, *vid.* Argentum.

Signia, colonia, 1, 56. 2, 21. 8, 3. 32, 2.

Signini Romanis fidi, 27, 10.

Signifer omni vi moliens signum convel-
lere nequit, 22, 3.

Signiferum manu arreptum secum in
hostem rapit Camillus, 6, 8.

Signum emissum in hostium aciem, 6,
8. 34, 46. *vid.* Vexillum.

— secundi Hastati, ademptum signi-
fero, a Q. Navio in hostes inlatum,
26, 5.

Signa militaria ex ærario depromta, 4,
22. 7, 23.

Signa capta in prælio, 9, 44. 10, 14. et
alibi sæpius. ante Signa et post Signa
strages facta, 8, 11.

Signum pugnae datum, 6, 8.

— propositum, 22, 45.

Signum receptui datum, 6, 8.

Signum secundæ vigiliæ, 7, 36.

Signa bis canunt, ubi duo sunt consules,
27, 47.

Signum datum, id est, jussus imperato-
ris per totum exercitum perlatus, 5,
36, 21, 14.

Signum Jovis Imperatoris, Præneste de-
vectum, T. Quintius dictator in Ca-
pitolum infert, 6, 29.

— Junonis a matronis dedicatum in
Aventino, 21, 62.

— Martis, 22, 1.

Signa ænea Deorum facta ex argento
mulctatio, 27, 6.

— tria ad Cereris data, 36.

— duo cupresseæ in ædem Junonis Re-
ginæ inlata, 37.

— ænea quinque ex mulctatio ar-
gento in ærario posita, 31, 50.

— tria Cereri, Libero, Liberæque po-
sita, 33, 25.

— ænea in Capitolio dejecta, et in circo
maximo cum columnis eversa, 40, 2.

Signa tabulasque, quibus abundabant
Syracusæ, Marcellus Romam devehit,
atque inde primum initium mirandi
Græcarum artium opera factum, 25,
40. *vid.* et 26, 30. et 31. et 34, 3.

Signa tabulasque Tarentinis relinquit
Fabius, 27, 16.

Signa, tabulae priscæ artis, ornamenta-
que ejus generis plura Eretriæ reperta,
32, 16.

Sigovesus, filius sororis Ambigati, Cel-
tarum Regis, 5, 34. in Hercynios sal-
tus sorte missus, *ibid.*

Silana, oppidum, 36, 13.

M. Silanus, *vid.* Junius.

- Silenus, auctor Græcus, 26, 49.
 Q. Silius, primus quæstor plebeius, 4, 54.
 Silo Pompædus, dux Marsorum, Epit. 76.
 Silpia, urbs, 28, 12.
 Silva, *vide* Sylva.
 Silvanus, *vide* Sylvanus.
 Silvius, *vide* Sylvius.
 Similæ lucus, 39, 12.
 Simulacra Junonis Reginæ cupressæa circumlata, 27, 37.
 Simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus lupæ, ad Ficum Ruminalem posita, 10, 23.
 Simulacra luporum, 29, 1.
 Simulacrum Herculis in Capitolio positum, dedicatumque, 9, 44.
 Simulacrum pugne terrestri et navali editum a Scipione, 29, 22.
 Sindensis ager, 38, 15.
 Sinope urbs, postea Sinuessa, 10, 21.
 Sinope, urbs Pontica, 38, 18.
 Sinopensium clades, 40, 2.
 Sintii, 42, 51.
 Sintice, regio, 44, 46.
 Sintice Heraclea, 42, 51. 45, 29.
 Sinuessa, urbs, 8, 11. colonia, 10, 21. 22, 14.
 Sinuessæ colonie negatur vacatio, 27, 38. 36, 3.
 Sinuessanæ aquæ, 22, 13.
 Sinus Adriaticus, 10, 2.
 — Ænium, 28, 5.
 — Ambracius, 32, 14. 38, 4.
 — Bargylleticus, 37, 17.
 — Corinthiacus, 26, 26. 28, 7. 38, 7.
 — Demetriacus, 28, 5.
 — Euboicus, 31, 47.
 — Gallicus, 26, 19. 30, 19. 34, 8.
 — Maliacus, 27, 30. 31, 46. 35, 37. 36, 11. *et* 14.
 — Pamphylius, 37, 23.
 — Telmessicus, 37, 16.
 — Thesprotius, 8, 24.
 Sipontum, urbs capta ab Alexandro Epirorensi, 8, 24.
 Sipontum colonia civium Romanorum deducta, 34, 45. 39, 23.
 Sipylus, 36, 43. 37, 11.
 Sipyrrhicus Ætolus, 31, 46.
 Siræ, oppidum terræ Odontanticæ, 45, 4.
 Sitella ad sortiendum, 25, 3. *vid. et* 41, 22.
 Smyrna, urbs, 37, 35. usurpat libertatem, 33, 38. obsidetur ab Antiochi copiis, *ibid. vid. et* 35, 42.
 Smyrnæi, 37, 16. laudati a senatu Romano, 54. donantur agro, 38, 39.
 Socii Romanorum, sine duce aut exercitu Romano, propriis viribus bellum gerere non sinuntur, 2, 53. 8, 4.
 Sociis Romanorum in bello Annibalis constat fides, quia justo et moderato regebantur imperio, 22, 13.
 Sociorum defectio; Sociale bellum, *vid.* Italici.
 Socii navales, 21, 49. ex libertino ordine, 42, 27.
 Sol ruber per totum diem, *vid.* Prodigium.
 Solis collapsio, 37, 4.
 Soli aram consecrat Philippus in montibus, 40, 22.
 Sollemne Pani Lyceo ab Evandro institutum, 1, 5.
 — Fides a Numa, 1, 21.
 Soli, Ciliciæ urbs, 33, 20. 37, 56.
 Soliferrea, tela bellica, 34, 14.
 Solistimum tripudium, 10, 40.
 Solon, præfectus Pydnæ, 44, 45.
 Solonis leges a legatis Romanorum descriptæ, 3, 31.
 Solonius ager, 8, 12. in eum excursiones faciunt Antiates, *ibid.*
 Solovettius, dux Gallorum, 45, 34.
 Solstitium, 44, 36.
 Solstitialis orbis, 1, 19.
 Solstitiale tempus, 35, 49.
 Somnium T. Atinii, 2, 36. Annibalis, 21, 22.
 Sopater Syracusis prætor creatur, 24, 23. ejus oratio de Andranodori et Themisti cæde, 25.
 Sopater, dux Philippi regis, secum quatuor millia militum in Africam trajicit, 30, 26. eum captum a Romanis sibi restitui petunt legati Philippi, 42.
 Sopater Arcanan, præfectus Chalcidie, interficitur, 31, 23.
 Sopater, dux Persei, prælio interficitur a Romanis, 42, 66.
 Sophonisba, uxor Syphacis, filia Asdrubalis, 30, 12. ejus ad Masinissam oratio, *ibid.* nubit Masinissæ, *ibid.* venenum, sibi a Masinissa missum, haurit intrepide, 15.
 Sora, oppidum, capitur a Romanis, 7, 28. interfectis Romanorum colonis, deficit ad Samnites, 9, 23. obsidetur a Romanis, 24. capitur, *ibid.* expugnatur a Samnitibus, 43. recipitur, 44.
 Soram coloniam quatuor millia hominum missa, 10, 1.
 de Sora, quod milites pecuniamque Romanis negarat, senatusconsultum, 29, 15.
 Soranus ager, 10, 14. *et* 33.
 Sordidati rei et eorum cognati esse solent, 6, 20. *vid. et* 27, 34.
 Sororium tigillum, 1, 26.
 Sors in sitellam posita, 41, 22.
 Sortes Cære extenuatæ, 21, 62. 22, 1. *vid. et* Prodigium.
 — oraculi Pythici, 5, 15.
 — Dodonæi Jovis, 8, 24.

laus, 34, 30.

s et Theodotus, interfecto Hieronymo, regiis equis Syracusas continent, 24, 21. eos adloquitur Andraodorus, 22. Sosis, unus ex interfectibus tyranni, mittitur a Marcello ad Philodamum, praefectum arcis Eurali, 25, 25.

s, faber ærarius, Syracusas Marcello adit, 26, 21. *et* 30. cum corona aurea praecedit in triumpho Marcelli, 31, donatus civitate Romana, accipit quinquaginta jugera in agro Syracusano, 26, 21.

theus Magnes, legatus Philippi, 23, 9.

pita Juno, *vid.* Juno.

mus, minister ex regiis Alexandri Mpirensis pueris, 8, 24.

dones, regum, 35, 15.

rta, *vid.* Lacedæmon. oppugnatur corona a T. Quintio, 34, 3—40.

rta quondam sine muro, 34, 38. 39,

17. tyranni addiderant murum, 34, 38. Spartæ muri diruti, 38, 34.

rtana disciplina dura et horrida, 38, 17.

arti ad rem nauticam usus, 22, 20.

artacus, bellum excitat, Epit. 95. ipse cum millibus sexaginta caditur a M. Crasso, 97.

arus, agreste telum, 34, 15.

pectacula sibi Patres equitesque faciunt, alta duodenos pedes: fori appellabantur, 1, 35.

pectrum per quietem utrique consuli visum, 8, 6.

pecula in Tisæo monte, 28, 5.

peculator Poenus, Romæ deprehensus, præcis manibus dimissus, 22, 33.

— convivii male exceptus, 40, 7.

peculator, contemplatus regium agmen e specula, properat Athenas, 31, 24.

peculatores, 9, 23.

peculatores Annibalis, excepti a custodibus Romanis, jubentur a Scipione visere omnia, 30, 29. dimittuntur a Scipione, *ibid.*

pecus in foro Romano, *vid.* Vorago.

pei templum, 2, 51. 24, 47. reficitur, 25, 7.

pei aedes ad Tiberim, 40, 51.

pei aedes fulmine icta, *vid.* Prodigium.

peleum, prope Pellam locus, 45, 33.

pelunca in Umbria, in qua ad duo milia armatorum absumta fumo et vapore, 10, 1.

perchiæ, 32, 13.

perchius, amnis, 36, 14. 37, 4.

picæ metentibus visæ cruentæ, *vid.* Prodigium.

pinther, *vid.* P. Cornelius Lentulus.

VOL. IV.

Spoletium colonia deducta, 20, 2.

Spoletum frustra tentat Annibal, 22, 9. *de Spoletis vid. et* 24, 10. 45, 43.

Spoletani a Romanis laudati, 27, 10.

Spolia opinia Jovi Feretrio a Romulo lata, 1, 10. in æde Jovis Feretrii, prope Romuli spolia, ab A. Cornelio Cosso dono fixa, 4, 20. *et* 32. a Marcello, post Romulum et Cossum tertio et ultimo, 20, 56.

Spolia equestria, 8, 7.

Spolia cæsorum hostium lecta, 5, 36. *et* 39, 27, 42.

Spolia hostium Vulcano cremata, 1, 37.

— dicata Marti, Minervæ, Luæque Matri, et succensa, 45, 33. *vid. et* 8, 1.

— Jovi Victori vota, 10, 29.

Spolia vetera hostium templis porticibusque detracta armando militi, 22, 57. 23, 14.

Spoliorum simulacra, ex mille pondo argenti facta, Delphos mittuntur, 28, 45. *vid.* Præda.

Spongia pectori tegumentum, 9, 40.

Sponsionis foederisque discrimen, 9, 5.

Stagnum effusum Mincio amni, cruentum visum, *vid.* Prodigium.

Staius Minacius, dux Samnitium, 10, 20. eum captum ad consulem Romanum rapiunt, *ibid.*

Stans cibum potumque capere jussus miles ignominiae causa, 24, 16.

Statarius miles, 9, 19.

Statianus, *vid.* Oppius.

Statiellas ager, 42, 7.

Statiellates Ligures vincuntur a Romanis, 42, 7. venduntur a consule, sed a senatu jubentur redimi, 8. caduntur iterum ab M. Popillio, 21. de iis rogatio, *ibid.* in eorum gratiam senatusconsultum, 22.

Marius Statilius, *vid.* Marius.

Stationum ratio mutata a Paulo Emilio, 44, 33.

Staius Trebius pollicetur se traditurum Compsam Annibali, 23, 1.

Staius Gellius, imperator Samnitium, in prælio capitur a Romanis, 9, 44.

Staius Metius, praefectus praesidii Casilini, 24, 19.

T. Staius, tribunus plebis, diem dicit Sp. Servilio, 2, 52.

Stator Jupiter, *vid.* Jupiter.

Statorius ad Syphacem, Numidarum regem, a Scipionibus mittitur legatus, 24, 48. ex juventute regi pedites conscribit, et ad morem Romanorum ordinat et instruit, *ibid. vid. et* 30, 28.

Statua Accio Navio Romæ posita, 1, 36. — Antiochi in Minervæ Itoniæ templo, 36, 20.

E e

- Statua Camilli et Mæ nii, consulum, in foro, 8, 13.
 — Clœliæ in Sacra via, 2, 13.
 — Horatii Coclitis in Comitio, 2, 10.
 — Manicii, Prænestinorum præfecti, loricata, 23, 19.
 — Martii, consulis, in foro ante templum Castoris, 9, 43.
 — Philippi, regis Macedonum, 31, 23. *et* 44.
 — Ptolemæi, 23, 10.
 Statua aurata omnium in Italia prima Glabrioni posita, 40, 34.
 Statuæ publice in Rostris positæ legatis Romanis, a Fidenatibus occisis, 4, 17.
 Statuæ tres in monumento Scipionum, 38, 56.
 Stellates campi, 9, 44. 10, 31. *vid. et* 22, 18.
 Stellatina tribus nova, 6, 5.
 Stena Græcis, fauces Latinis, 32, 5.
 Stenius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuæ, 23, 8.
 C. Stertinus creatur prætor, et sortitur Sardiniam, 38, 35.
 L. Stertinus, proconsul, in Hispaniam mittitur, 31, 50. rediens quinquaginta millia pondo argenti in ærarium fert, et de manubiis duos fornices facit, 33, 27. legatus, 35.
 L. Stertinus, quæstor, cum muneribus mittitur ad Misagenem, Masinissæ filium, 45, 14.
 Stimon, oppidum, 32, 14.
 Stipendium de publico quando miles primum acceperit, 4, 59.
 — quando eques, 5, 7.
 Stipendium annuum, et trium mensium frumentum accipit exercitus Romanus a Samnitibus, mercedem induciarum, 8, 2.
 Stipendium impositum Carthaginensibus, 21, 1.
 Stobi Pœoniæ, 33, 19. 45, 29. Stobos exercitum indicit Philippus, 40, 21. haud procul Stobis, novam urbem Perseïda condit Philippus, 39, 59.
 Stœni, pop. Epit. 62.
 Stragulæ vestis pretiosæ usus quando primum Romæ cœperit, 39, 6.
 Strategema Annibalis, 21, 27. 22, 16. *et* 17.
 — Gallorum, 23, 24.
 — Philemeni proditoris, 25, 9.
 — Polyxenidæ, 37, 28.
 — M. Porcii Catonis, consulis, 34, 12. *et* 13.
 — T. Quintii, consulis, 2, 64.
 — C. Sulpicii, Dictatoris, 7, 14.
 — Stratii, 43, 24.
 Stratius, medicus, speculaturus, quæ ab Attalo agerentur, ab Eumene mittitur Romam, 45, 19. sapientibus monitis pravas Attali spes castigat, *ibid.*
 Strato M. Brutum rogatus occidit, Epit. 124.
 Stratonicea, urbs Cariæ, 33, 18. datur Rhodiis, 30.
 Stratonicensis ager, 33, 18.
 Stratonidas Thebis perfugit Tanagram, 33, 28.
 Stratus, urbs Ætolia, 36, 11. 38, 4. 43, 23.
 Strymo, fluvius, 44, 44. *et* 45. 45, 29.
 Stupra in Bacchanalibus per vim inlata, adhibito cymbalorum et tympanorum pulsu, ne vox quiritantis exaudiri possit, 39, 10.
 Stupra virorum inter sese plura, quam feminarum, 39, 13.
 Stupri damnatæ matronæ mulctantur pecunia. *vid.* Matrona.
 Stymphalia terra, 38, 14.
 Stymphalis, 45, 30.
 Subota, insula, interjecta Elææ et Atho, 44, 28.
 Subura, regio urbis Romæ, 3, 13.
 Subcenturio Romanus vincit Latinum centurionem, 8, 8.
 Sucro, oppidum, 28, 24.
 Sudertanum forum, 26, 23.
 Sudibus, et saxis, et omni genere telorum summoventur a vallo hostium Romani, 34, 15.
 Suessa Pometia, urbs Volscorum, 1, 41. vi capitur a Tarquinio Superbo, 53. *vid.* Pometia.
 Suessa Aurunca, 8, 15. eo colonia deducta, 9, 28. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatus consultum, 29, 15.
 Suessetani, Hispaniæ populus, 25, 34. deficiunt ad Romanos, 34, 20. iis operunt in expugnando Lacetanorum oppido, *ibid.* in Suessetanis A. Terentius oppidum Corbionem expugnat, 39, 42.
 Suessetanum agrum depopulatur Mandonius, 28, 24.
 Suessiones, Epit. 104.
 Suessula, urbs, 7, 37. 23, 14. 17. *et* 39. 24, 46. 25, 7. *et* 22. 26, 9. 28, 9.
 Suessulanis civitas sine suffragio data, 8, 14.
 Suffetes, summus apud Pœnos magistratus, 28, 37. 30, 7. 34, 61.
 Suffragia quomodo Romæ lata, 1, 43. *vid. et* 10, 13. *et* 21. 24, 7. *et* 9. 25, 3. 40, 51.
 Suffragii lationem impertiri, populi erat, non senatus, 38, 36.
 Suffragii latio per censores adimi non potest injussu populi, 45, 15.
 Suggestum in foro Romano adornatum rostris navium Antiatum, 8, 14.

um, mons Liguriæ, 39, 2. 40,

Athenas expugnat, Epit. 81. De

Epit. 82. 83. &c. crudelitas

in Campo Martio sepelitur, 90.

pidum, 26, 11.

gravis femina, socrus consulis

li, 39, 11. 12. et 13.

us, legatus, qui idem videtur

C. Sulpicius Peticus, de quo

incit Hernicos, 7, 7.

us prætor creatur, et sortitur

us, tribunus plebis, 43, 16.

us Camerinus censor creatur,

adicit se magistratu, *ibid.*

us Galba, pontifex, 30, 39. mo-

2, 7.

us Galba, creatur prætor, 42,

atur jurisdictionem urbanam,

us Gallus, nominatur patronus

anis, 43, 2. creatur prætor, 13.

n habet, 16. sortitur jurisdic-

urbanam, *ibid.* ab eo et collega

adio consul accipit legiones, 17.

allus, tribunus militum secun-

onis, prædicit eclipsin Lunæ,

præest castris Æmilii Paulli,

creatur consul, 44.

us Longus, consul, 8, 15. ite-

7. tertium, 9, 24. Samnites

27.

us Peticus, consul, 7, 2. *vid.*

icius, legatus. Iterum consul,

exercitum in Hernicos, et Fe-

m urbem capit, *ibid.* dictator

12. trahit bellum, ægre id fe-

s militibus, *ibid.* Sex. Tullii ad

itio, 13. ejus strategema, 14.

ballos, et triumphat, 15. auri

ciis spoliis magnum pondus,

radrato septum, in Capitolio

ibid. creatur interrex et ter-

mul, 17. et 18. quartum, 19.

interrex, et quintum consul, 22.

us, tribunus militum, 40, 27.

us, interrex, 10, 11.

ius, Galba, Servii filius, qui

antea curulem magistratum

t, consul creatur, 25, 41. ma-

im init, 26, 1. Apuliam pro-

obtinet, 22. in Macedoniam

r, *ibid.* ei imperium proroga-

8. etiam anno sequenti, 27, 7.

iterum anno sequenti, 22. ejus

ta, 31. 32. et 33. ejus res gestæ

quenti, 28, 5—7. ei succedit P.

onius, 29, 12. creatur dictator,

iterum consul, 31, 4. de bello

us Philippum refert ad senatum,

venit Macedonia provincia, 6.

rogationem promulgat de bello Mace-

donico, *ibid.* ejus oratio, 7. consulit

feciales de bello, Philippo regi indi-

cendo, 8. ei permissum, ut de exerci-

tu, quem P. Scipio ex Africa deportas-

set, voluntarios, quos posset, duceret;

ibid. paludatus cum lictoribus profi-

ciscitur in Macedoniam, 14. circa

Apolloniam hibernat, 29. *vid.* et 27.

ejus res gestæ, 33—40. legatus addi-

tur T. Quintio, 32, 28. legatus in

decem ad res Macedoniæ et Græciæ

componendas, 33, 24. legatus mittitur

ad Antiochum, 34, 59. venit ad Eu-

menem, 35, 13. et 14. ejus cum Mini-

one colloquium, 16.

P. Sulpicius Saverrio consul creatur, 9,

45. ob res bene adversus Æquos ges-

tas triumphat, *ibid.* censor, 10, 9.

Q. Sulpicius, legatus dictatoris A. Pos-

tumii, 4, 27.

Q. Sulpicius Camerinus, tribunus mili-

tum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14.

Q. Sulpicius Longus, tribunus militum

consulari potestate, 5, 36. et 47. pa-

ciscitur cum Brenno, 48.

Ser. Sulpicius, consul, nihil dignum me-

moria agit, 2, 19.

Ser. Sulpicius, curio maximus, moritur,

3, 7.

Ser. Sulpicius, consul, 3, 10. legatus

mittitur Athenas legum causa, 31.

decemvir, 33. legatus ad exercitum,

qui Aventinum insederat, 50. legatus

præest equitibus, 70.

Ser. Sulpicius Camerinus consul creatur,

5, 29. tribunus militum consulari po-

testate, 32. adversus Salpinates profi-

ciscitur, *ibid.* creatur interrex, 6, 5.

Ser. Sulpicius Camerinus, consul, 7, 28.

Ser. Sulpicius Galba, ædilis curulis, 27,

21. ad Attalum legatus mittitur, 29,

11. pontifex, 30, 26. moritur, 32, 7.

Ser. Sulpicius Galba, ædilis curulis, 38,

35. prætor, sortitur jurisdictionem ur-

banam, 42. et 39, 5. candidatus con-

sulatus, 32. idem videtur esse, qui

proxime sequitur.

Ser. Sulpicius Galba, tribunus militum

secundæ legionis, adversatur Æmilii

Paulli triumpho, 45, 35. et 36.

Ser. Sulpicius Rufus, tribunus militum

consulari potestate, 6, 4. iterum, 18.

tertium, 21.

Ser. Sulpicius, tribunus militum consu-

lari potestate, 6, 22. iterum, 32. reci-

pit Tusculum, 33. duxerat majorem

M. Fabii Ambusti filiam, 34. tribunus

militum consulari potestate tertium,

36. quartum, 38.

Sunium, 28, 8. 31, 22. Atticæ terræ pro-

montorium, 32, 17.

Suovetaurilia, 1, 44. 8, 10.
 Superbus cur dictus Tarquinius, 1, 49.
 Superstitio externa repressa, 4, 30. *vid.*
Religio.
 Supplicare coronati, et lauream in
 manu tenentes, jubentur omnes du-
 odecim annis majores, 40, 37.
 Supplicationes ad omnia delubra, 3, 7.
 — duorum consulum nomine in unum
 diem, 63.
 — in quatrduum, 5, 23.
 — ob rem bene gestam adversus Sam-
 nites, 10, 21.
 — in biduum, prodigiorum averrun-
 candorum causa, 23.
 Supplicatio per unum diem Æsculapio
 habita, 10, 47.
 — belli Carthaginensis causa, 21,
 17. 22, 10.
 — per triduum ad omnia pulvinaria,
 22, 1.
 — Fortunæ in Algido, 21, 62. ad æ-
 dem Herculis, *ibid.*
 Supplicationes omnibus Diis, quorum
 pulvinaria Romæ sunt, indietæ, 24,
 10.
 — ad omnia delubra, 24, 11.
 — ad omnia pulvinaria, 27, 4. *et* 11.
vid. et 25, 7.
 — in unum diem, 27, 7. *et* 37.
 — per compita, tota urbe, 27, 23.
 — in triduum celebratæ a viris femi-
 niæque, 27, 51.
 — in quatrduum, 29, 14. 30, 1. *et* 17.
 — per quinque dies, 30, 21.
 — in triduum ob victum Annibalem,
 30, 40.
 — ob bellum Philippo decretum, 31,
 8. *et* 9.
 — ob victoriam de Gallis reportatam,
 31, 22.
 — ob prodigium, 32, 1. *et* 9. 35, 21.
 — ob res bene gestas in Gallia in qua-
 triduum, 32, 31.
 — ob res in Thessalia bene gestas in
 dies quinque, 33, 24.
 — ob res bene gestas in Hispania in
 triduum, 34, 21. *vid. et* 34, 42.
 — ob terre motus, 34, 55.
 — ob res bene gestas adversus Antio-
 chum, 36, 21.
 — in triduum in omnibus compitis,
 38, 36.
 — pro valetudine populi in triduum,
 38, 44.
 — prodigiorum causa, 39, 56. 40, 2.
 — circa omnia pulvinaria in diem
 unum, 40, 19. *et* 28.
 — in biduum, 40, 37.
 — ob pestilentiam in unum diem, 41,
 26.
 — ob devictum Perseum, 45, 2. *et*
 Gentium, 3.
 Supplicationibus ordo statu us, 7, 28.

Supplicum insignia Infulæ, Velamen-
 ta, Rami oleæ, Vestis sordida, 2, 39.
 24, 30. 25, 25. 29, 16. 37, 28. 44, 19.
 45, 25. *vid. et* 35, 34.
 P. Sura, legatus, 22, 31.
 Surenas, dux Parthorum, Epit. 106.
 Surrentini populi deficiunt ad Pœnos,
 22, 61.
 Sus mansueta variis condimentis adsi-
 mulata ferinæ carni, 35, 49.
 Susus Phalararheus, dux Crētensium in
 exercitu Persei, 42, 51.
 Sutrinī, socii Romanorum, 6; 3. *de ob-
 sidione eorum urbis vid.* Sutrium.
 Sutrinus ager, 26, 34.
 Sutrium, oppidum, obsidetur et capitur
 a Tuscis, 6; 3. recipitur a Camillo,
ibid. obsidetur ab Etruscis, 9. libera-
 tur, *ibid.* Sutrium, claustrum Etru-
 riæ, ab Etruscis oppugnatum, 9, 32.
et 35. *vid. et* 10, 14. negat consulibus
 milites et pecuniam, 27, 9. de hac
 re senatusconsultum, 29, 15.
 Sycurium, urbs sub radicibus Ossæ, 42,
 54. 56. 57. 62. *et* 64.
 Syleum, urbs, 38, 14.
 Syllus Gnosius, dux Crētensium in ex-
 ercitu Persei, 42, 51.
 Sylva Asia, 2, 7.
 — Ciminia, 9, 36.
 — Litana, 23, 24. 34, 22.
 — Mæsia, 1, 33.
 — Malitiosa, 1, 30.
 — Pieria, 44, 43.
 Sylvanus ex sylva Arsia ingentem vo-
 cem noctis silentio edidisse creditur,
 2, 7.
 Sylvius, Aseanii filius, secundus Albæ
 rex, 1, 3. casu quodam in sylvis na-
 tus, *ibid.*
 Sylvius Æneas, tertius Albæ rex, *ibid.*
 Sylvius Latinus, quartus Albæ rex, *ibid.*
 Sylvius Romulus, fulmine ictus, *ibid.*
 Sylvius, cognomen omnium Albanorum
 regum, *ibid.*
 Synnada, urbs, 38, 15. 45, 34.
 Synedri, Macedonum senatores, 45, 32.
 Syphax, rex Numidarum, a Scipionibus
 appetitus, jungit amicitiam cum Ro-
 manis, 24, 48. vincitur a Masinissa,
 49. in Maurusios fugit, *ibid.* ejus ad
 Romanos legati, prospera cum Car-
 thaginiensibus prælia memorantes,
 27, 4. ad eum vicissim senatus lega-
 tos mittit, *ibid.* ad eum Scipio navi-
 gat, 28, 17. eodem tecto recipit Sci-
 pionem et Asdrubalem, 18. cum eo
 fœdus icit Scipio, *ibid.* docit Asdru-
 balis filiam, 29, 23. Scipioni amici-
 tiam renunciat, *ibid.* ejus adversus
 Masinissam bellum, 29—33. in ejus
 castra ignes conjiciunt Scipio et Ma-
 sinissa, 30, 5. Syphax adversus Ma-
 sinissam et Lathum cupias educit, 11.

ibid. in castra Romana ad-
l. ejus oratio ad Scipionem,
elio in Italiam abducitur,
moritur, et publico funere
5.

uttiorum oppidum, deficit
d Romanos, 30, 19.

post mortem Hieronymi
racusis turbæ, 24, 21. 27.
lomanis decreta, dein tur-
32. Syracusæ sub domina-
ippocratis et Epicydis ca-
erra marique oppugnantur
, 33. Archimede defenden-
pugnatione absistunt Ro-
obsidendo arcent commea-
Syracusæ captæ, 25, 23—
isarum spolia Romam de-

fidem clientelamque Mar-
n suam tradunt, 26, 32.

nullo mancipiorum melius,
itum, genus, 35, 49. leves
ti nati, 36, 17. Gallis sti-
pendere, 38, 16.

; 29, 33. 34, 62.

T.

Pisidiæ, 38, 13.

literæ laureatæ, 45, 1.

ibid. et 44, 44.

omæ a Tarquinio Prisco
e, 1, 35.

gravi periculo claudi jussæ,
31. in luctu, 9, 7. in pace
, 25.

gentariæ fori Romani ven-
Annibale, castra ad urbem
26, 11.

ptem Romæ incendio hau-
26, 27. reficiuntur, 27, 11.

ones cum magni pretii mer-
flagraverunt, 35, 40.

iatuor in publicum emtæ,

reum forum piscatorium in
venditæ, 40, 51.

ro circumdatæ, 41, 32.

lanienæ conjunctæ, in pub-
tæ, 44, 16.

ovæ, loci nomen Romæ, 3,

a in foro statuta, 39, 46.

a, muli, et omnia alia in-
a militaria, magistratibus
cias ituris subministrata de
42, 1.

la, militaremque supellecti-
alem consuli præberi mos
inissæ donant Romani, 30,

Tabernaculum Philippi in conspecto
maxime tumulo positum, 32, 5.

Tabula a T. Quintio dictatore in Capi-
tolio sub signo Jovis Imperatoris
fixa, 6, 29.

— templo adfixa voti index, 40, 52.

— victoriæ index in æde Matris Ma-
tutæ, 41, 33.

Tabulæ decem a decemviris latæ, 3, 34.

— duæ prioribus decem additæ, 37.

— duodecim, in æs incisæ, in publico
propositæ, 57.

Tabulæ publicæ, 4, 8. 26, 36.

— priscæ artis, inventæ Eretriæ, 32,
16.

— Ambracia avertæ, 38, 9.

Tabulis pictis fanum Æsculapii exor-
natum, 43, 4.

Tabulæ novæ, 32, 38.

Tabularium, 43, 38.

Tabulatorum quinque turris, 28, 6.

Tabulius ager, *vid.* Trientius.

Tagus, fluvius, 21, 5. 27, 19. 35, 22.
39, 30.

Talassio, vox nuptialis, 1, 9.

Talentum Atticum, 38, 24. *vid.* et 38.

— Euboicum, 37, 45. 38, 9.

Talenta argenti ducenta Philippo pol-
licentur Carthaginienses, ut in Sici-
liam aut Italiam cum exercitu traji-
ciat, 29, 4.

Talenta ducenta, semestre stipendium,
Cotyri appensa a Perseo, 42, 67.

Talenta quinquaginta in ripa exponit
Perseus, militi diripienda, 44, 45.

Tamiani, inter auxilia Rhodiorum, 33,
18.

Tanagra, 33, 28. 35, 51.

Tanais, amnis, 38, 38.

Tanaquil, femina summo loco nata,
nubit Lucumoni, 1, 34. cœlestium
prodigiorum perita, *ibid.* Tarquini-
um ad educandum summa cura Ser-
vium excitat, 39. interfecto Tarqui-
nio, eundem Servium, generum
suum, ad capeandam rerum curam
hortatur, 41. *vid.* et 47.

Tanetum, vicus, 21, 25. *vid.* et 30, 19.

Tarentum, urbs, 24, 13.

Tarentum proditur Annibali, 25, 8. et
9. oppugnatur, et capitur a Fabio
Maximo, 27, 15.

Tarentina arx oppugnatur ab Anni-
bale, 25, 11. Tarentinæ arci provi-
dent Romani, 15.

Tarentini, 8, 27. eorum indignatio in
Romanos, *ibid.* concitant Lucanos,
ibid.

eorum superba legatio, 9, 14. ri-
detur a consulibus Romanis, ad pug-
nam se parantibus, *ibid.*

defecere ad Pœnos bello Anniba-
lico, 22, 61.

- Tarentini legati Annibalem, 24, 13.
eorum obsides apud Romanos, quum fugissent ab urbe, retracti de saxo dejiciuntur, 25, 7. Tarentinorum defectio, 8. *et seqq.*
eorum classis cædit et mergit classem Romanorum, 26, 39. Tarentini cæduntur a C. Persio, *ibid.*
pacem petunt a Romanis cum libertate ac legibus suis, 27, 21. *vid. et 25.*
Tarentini equites, 35, 28. *et 29.*
Tarentinus ager, 27, 40.
Tarentinus portus, 23, 33.
Sp. Tarpeius præest arci Romanæ, 1, 11. ejus filia, a Tito Tatius, Sabinorum rege, auro corrupta, accipit armatos Sabinos in arcem, *ibid.*
Sp. Tarpeio, consuli, ut magistratu abiit, dies dicta, 31. legatus mittitur ad exercitum, Aventinum insidentem, 50. creatur tribunus plebis, 65.
Tarpela rupes, 7, 10.
Tarpeius mons, 1, 55.
Tarpeium saxum, *vid.* Saxum.
Tarquinii, urbs Etruriæ, 1, 34. 26, 3. 27, 4.
Tarquinienses ad Tarquinium Superbum in regni possessionem restitutum arma capiunt, 2, 6. pugna inter eos et Romanos, *ibid.* domum abeunt, 7.
Tarquinienses bellum inferunt Romanis, 5, 16. populantur agrum Romanum, *ibid.* vincuntur, *ibid.* populantur agrum Romanum, 7, 12. cædunt Romanos, et trecentos septem milites Romanorum captos immolant, 15. sacerdotes eorum, anguibus prælatis, furiali incessu Romanos terrent, 7, 17. vincuntur, *ibid.* in eos, quod milites Romanos immolassent, sævitum, 19. inducias quadraginta annorum impetrant, 22. pollicentur Scipioni lintea in vela, 28, 45.
Tarquiniensis ager, 6, 4.
L. Tarquinii Prisci genus et nomen, 1, 34. institutus tutor liberis regis, *ibid.* ambit regnum, 35. eligitur, *ibid.* centum in Patres legit, *ibid.* bellum gerit cum Latinis, *ibid.* Circo maximo designat locum, *ibid.* muro lapideo urbem circumdare parat, 36. Sabinis infert bellum, eosque fundit, *ibid. et 37.* bellum facit Latinis, 38. multa eorum oppida capit, *ibid.* ejus opera, *ibid.* occiditur, 40.
L. Tarquinius regnum adfectat, 1, 46. Tarquinii Prisci filium plures edidere auctores, *ibid.* instinctu conjugis regnum invadit, 47. quare Superbi nomen illi inditum, 49. Patrum primores interficit, *ibid.* circumsepit corpus armatis, *ibid.* primus morem consulendi senatum solvit, *ibid.* Latinos sibi conciliat, *ibid.* Octavio Mamilio Tusculano filiam nuptum dat, *ibid.* in eum invehitur Turnus Herdonius, 50. opprimit Herdonium, 51. ejus ad Latinos oratio, cum quibus foedus renovat, 52. Volscis bellum in fert, eorumque urbem Suesam Pometiam vi capit, 53. Gabios fraude capit, *ibid. et 54.* pacem facit cum Æquis, et cum Tuscis foedus renovat, 55. ædificat Jovis Capitolini ædem, *ibid.* alia ejus opera, *ibid.* Ardeam obsidet, 57. pellitur Roma, 60. regnavit annos quinque et viginti, *ibid.* bellum molitur, 2, 6. primo a Veientibus et Tarquiniensibus adjutus, *ibid.* deinde a Porsena, 9. relictus ab eodem, exsulatum abit Tusculum, 15. pugnans ad Regillum lacum vulneratur, 19. moritur Cumis, 21.
Aruns Tarquinius, Superbi filius, Delphos missus portenti causa, 1, 56. cum L. Junio Bruto pugnat, utriusque exitio, 2, 6.
Sex. Tarquinius, Superbi filius minimus, 1, 53. Gabios prodit patri, *ibid. et 54.* Lucretiæ vim infert, 58. Gabios exsul profectus, interficitur, 60.
T. Tarquinius, Superbi filius, 1, 56. pugnat ad Regillum lacum, 2, 19. *et 20.*
Aruns Tarquinius, Superbi frater, mitis ingenii juvenis, clam ab uxore tollitur, 1, 46.
L. Tarquinius Collatinus, Egerii filius, Lucretiam suam laudat, 1, 57. *vid.* Lucretia. Collatinus creatur consul, 60. abdicato consulatu, in exsilium abit, 2, 2.
Tarquiniolorum nominis odium apud Romanos, 2, 2. Tarquiniolorum bona repetunt legati, 4. eorum bona diripiuntur, aut consecrantur, 5.
L. Tarquiti, patriciæ gentis, magister equitum, 3, 27.
Tarracina, 22, 15. 27, 4. 28, 11. 40, 45. Tarracina colonia. *vid.* Anxur. si negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
Tarracinae flumen, 24, 44.
Tarraco, 21, 61. 26, 17. 40, 40.
Tarraconis portus, 22, 22.
Tarraconensis conventus, 26, 19.
Tartessii, Hispaniæ populi, 23, 26.
Tatius, *vid.* Titus Tatius.
Taulantiis populis immunitas data, 45, 26.
Taurasinorum ager, 40, 38.
Taurea, *vid.* Jubellius.
Taurilia ludi, per biduum facti religionis causa, 39, 22.

- Taurini, populi**, 21, 38. *et* 39.
Taurinorum urbem, caput gentis, expugnat Annibal, 21, 39.
Taurinus saltus, 5, 34.
Tauropolos Diana, 44, 44.
Taurus, mons, 35, 13. omni cis Taurum montem possessione Asiae cedere Antiochus jubetur, 37, 35. *et* 55. 38, 38.
Taurus, flumen, 38, 15.
Taygetus, 34, 28.
Teanenses Apuli veniunt in deditionem, 9, 20.
Teanum Apulum, 23, 24.
Teanum Sidicinum, 22, 57. 23, 24.
Teates Apuli foedus impetrant a Romanis, 9, 20.
Tecmon, oppidum, 45, 26.
Tectosagi, populi, occupant mediterranea Asiae, 38, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* eosque vincunt, 24. *et* seqq.
Tegea, urbs, 34, 26. 35, 27. 38, 34.
Tegeae theatrum magnificum e marmore facere instituit Antiochus Epiphanes, 41, 25.
Tegulae marmoreae ex aede Junonis Lacinae detractae, mox jussu senatus relatae, 42, 3.
Teii, vid. Teus.
Telesia, urbs in Samnio, capitur ab Annibale, 22, 13. vi capitur a Romanis, 24, 20.
Tellenae, urbs Latii, ab Anco Marcio capta, 1, 33.
Telmessicus sinus, 37, 16.
Telmissium castra, 37, 56.
Telmissus, ibid.
Telum, 1, 25. super telum se devovens stat consul P. Decius, 8, 9. Telo, super quod stans consul precatus est, hostem potiri, fas non est, 10.
Telorum nubes, 38, 26.
Tellus Dea, 10, 28.
Telluris aedes, 2, 41.
Sex. Tempanius, decurio equitum, jubet equites ex equis desilire, qui pugnam restitunt, 4, 38. a C. Junio tribuno interrogatur de Sempronio consule, 40. ejus prudens responsio, 41. absens creatur tribunus plebis, 42. cum eodem Sempronio se vestem mutaturum profitetur, *ibid.*
Temenis porta Tarenti, 25, 9.
Tempe Thessalica, 32, 15. 33, 10. 13. *et* 35. 36, 10. 39, 24. 42, 54. ejus loci descriptio, 44, 6.
Tempestas foeda prohibet castrorum hostilium oppugnationem, 2, 62. prohibet oppugnationem urbis Romae, 26, 11. obruit Bastarnas, 40, 58. *vid.* Imber.
Tempestas atrox multis sacris profanisque locis stragem facit, 40, 2.
Tempestas praetorum comitia dirimit, 40, 59.
**Templum primum a Romulo Jovi Fere-
trio dedicatum**, 1, 10.
— Aesculapii, 45, 28.
— Apollinis, 35, 51.
— Apollinis Zerynthii, 38, 41.
— Bellonae, 10, 19.
— Bendidium, 38, 41.
— Castoris, 9, 43.
— Cereris, 31, 14. 40, 2.
— Concordiae, 9, 45.
— Dianae, 1, 45. 31, 17. 36, 22. 40, 52. 45, 27.
— Feroniae, 26, 11.
— Fortunae, 24, 47. 42, 1.
— Fortunae muliebris, 2, 40.
— Herculis, 26, 10. 31, 24.
— Honoris et Virtutis, 27, 25.
— Jovis Acræi, 38, 2.
— Jovis Capitolini, 1, 38. *et* 55. 41, 25.
— Jovis Feretrii, 1, 10. 4, 32. in illud spolia opima inlata, *ibid.*
— Nicæi, 43, 23.
— Jovis Olympii, 24, 21. 41, 25.
— Jovis Statoris, 1, 12. 10, 36. *et* 37.
— Jovis Trophonii, 45, 27.
— Jovis Vicilini, 24, 44.
— Junonis Lacinae, 23, 23. 24, 3. 28, 46. 30, 20. 42, 3.
— Reginae, 40, 52.
— Junonis Sospitæ, 31, 12.
— Matutæ matris, 5, 19. *et* 28. 6, 33. 24, 47.
— Minervæ, 7, 8. æreum, 35, 36.
— Minervæ Itoniæ, 36, 20.
— Nortiae Etruscae Deæ, 7, 3.
— Pudicitiae, 10, 23.
— Spei, 2, 51. 24, 47.
Templum nemo dedicare potest, nisi consul aut imperator, 9, 46.
Templa suis crinibus matres in luctu et metu vcrebant, 8, 7.
— Diis in ipso discrimine rovari mos, 10, 42.
— Deum, quæ Athenienses pagatim habebant, dirui atque incendi jubet Philippus, 31, 26.
— Græcis asyla, 35, 51.
Templa duo in orbe sanctissima, Delphis et Samothracæ, 45, 5.
Templis insignibus etiam aliqua miracula affinguntur, 24, 8. 29, 8. *et* 18.
— Deum, Alba diruta, temperatum, 1, 29.
Tempsa, 34, 45. Tempsam colonia civium Romanorum deducta, *ibid.*
Tempsanus ager de Bruttiiis captus, 34, 45.
Tempyrorum angustiae, 38, 41.
Tencteri pop. Epit. 138.

- Tendeba**, locus in agro Stratonicensi, 38, 18.
- Tenedus**, 31, 16. 44, 28.
- Tentorium** suum cuique militi domus ac penates sunt, 44, 39.
- Tenus**, insula et urbs, 36, 21.
- C. Terentillus Arsa**, tribunus plebis, absentibus consulibus, in consulare imperium apud plebem invehitur, 8, 9. legem promulgat, ut quinque viri creentur legibus de imperio consulari scribendis, *ibid.*
- Terentina** tribus addita, 10, 9.
- A. Terentius Varro** ad custodiendum iter legatorum Ætolorum missus, 37. 49. creatur prætor, 39, 32. sortitur Hispaniam citeriorem, 38. ejus res gestæ, 41. *et* 56. *vid. et* 40, 2. ovans urbem ingreditur, 16.
- A. Terentius Varro**, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. in Macedoniam, 45, 17.
- C. Terentius Varro**, humili et sordido loco natus, suator legis de æquando magistri equitum et dictatoris jure, creatur consul, 22, 25 *et* 35. conciones multas ac feroces habet, 38. ejus et Æmilii collegæ discordia, 41—44. signum pugnæ ad Cannas proponit, 45. fugit Venusiam, 49. **C. Terentio Varroni**, redeunti a clade Cannensi, obviam itum ab omnibus ordinibus, 61. ejus ad legatos Campanos oratio, 23, 5. proconsul, jubetur Piceno agro præsidio esse, 32. ei per omnes annos post fugam ab Annis prorogatum imperium, 25, 6. proprætor in Etruriam mittitur, 27, 35. legatus mitti ut ad Philippum, 30, 26. legatus in Africam mittitur, 31, 11. triumvir creatur ad supplendum Venusinis colonorum numerum, 40.
- C. Terentius Istra** creatur prætor, 39, 56. sortitur Sardiniam, 40, 1. triumvir coloniarum Graviscae deducendæ, 29.
- L. Terentius**, legatus ad Antiochum missus, 38, 35.
- L. Terentius Massiliota**, ædilis plebis, 31, 50.
- L. Terentius Massiliota** creatur prætor et sortitur Sardiniam, 38, 42. tribunus militum, 40, 35.
- P. Terentius Tusciveicanus**, legatus in Illyricum, 45, 17.
- Q. Terentius**, legatus, 21, 63.
- Q. Terentius Culleo**, senator, apud Carthaginienses captivus, Romanis redditur, 30, 43. pileo capiti imposito, secutus est Scipionem triumphantem, 45, legatus, 33, 47. 42, 35. prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 38, 42. *et* 55. petit consulatum, frustra, 39, 32. legatus ad Masinissam et Carthaginienses, 42, 35.
- Terina**, urbs Bruttiorum, capta ab Alexandro Epirensi, 8, 24.
- Ternessus**, urbs, 38, 15.
- Termessenses** oppugnant arcem Isiondensium, 38, 15. mulctantur, *ibid.*
- Termestini** pop. Hispaniæ, Epit. 64.
- Terminalia** festa, 43, 13. 45, 44.
- Terminus** Deus, 1, 55. 5, 54.
- Termini** fanum, 1, 55.
- Terra Mater**, 8, 6.
- Terra Arpini** campestri agro in ingentem sinum consedit, 30, 2.
- Terra Velitris** trium jugerum spatio desedit, *vid.* Prodigium.
- Terræ** motus, qui multarum urbium Italiæ magnas partes prostravit, non animadversus a pugnantibus, 22, 5. *vid. et* 34, 55. 35, 40. 40, 58.
- Terror** nocturnus Romæ, 8, 37.
- Tessera**, 7, 35. 9, 32. vesperi per castra data, 27, 46. 28, 14.
- Tesserarum** ludus, 4, 17.
- Testudo** e sentis densatis, 10, 29. 41. *et* 43. 31, 39. 34, 39. ejus accurata descriptio, 44, 9.
- Testudines**, machinæ ad oppugnationem urbium, 5, 5.
- Testudini** assimilata Peloponnesus, 36, 32.
- Tetradrachmum**, 34, 52. 37, 46.
- Tetraphylia**, urbs Athamania, 38, 1. ibi custodia regiarum pecuniarum, *ibid.* Tetraphylia expelluntur Macedones, *ibid.*
- Teus**, sive Teos, insula et oppidum, 37, 27. Teii, 37, 12. oratores mittunt ad Romanos, 28. facturos se imperata pollicentur, *ibid.*
- Teuticus**, legatus Gentii, 44, 31.
- Teutomalius**, rex Salluviorum, Epit. 61.
- Teutoni**, pop. Epit. 67. 68.
- Thabusion** castellum, 38, 14.
- Thapsus**, urbs Africa, 29, 30. *vid. et* 33, 48.
- Thassus**, 33, 30. *et* 35.
- Thaumaci** ubi siti, et unde appellati, 32, 4.
- Thaumacos** frustra tentatos deserit Philippus, *ibid.* capiunt Romani, 36, 14.
- Theatrum**. in Theatro Græci concionem habere solent, 24, 39. 33, 28.
- Theatrum** et proscenium ad ædem Apollinis, 40, 51.
- Theatrum** magnificum Tegeæ Antiochus Epiphanes facere instituit, 41, 25.
- Thebæ** caput Bœotiarum, 33, 1. 42, 44. sunt in magno tumultu, *ibid.* recipiuntur a Romanis, 63. diruuntur, 9, 18.
- Thebæ Phthioticæ**, 28, 7. sive Phthiæ, 39, 25. a Philippo captæ, 28, 7. maritimum emporium, 39, 25. *vid. et* 32, 33. 33, 5.

campus, nobilitatus carmine Ho-
37, 19.
, oppidum Athamaniae, 38, 1.
us, Gelonis gener, ob sociata
Andranodoro consilia occiditur,
1. et 25.
, 5, 41. 9, 40.
us, unus ex conjuratis in Hie-
ni caedem, traditur Andranodoro
endus, 4, 5. celat conscios, et
ionem insontem consilii auctorem
itur, *ibid.*
us et Sosis, interfecto Hierony-
egiis equis Syracusas contendunt,
. eos adloquitur Andranodorus, 22.
us, praefectus classis Rhodiae,
5, legatus mittitur Romam cum
a viginti millium aureorum, *ibid.*
us, nobilis adolescens, Passaro-
bis portas aperit Romanis, 45, 26.
nes, dux Persei, 44, 32.
as, summus magistratus Samo-
ae, 45, 5.
ia sibi cum marito et liberis so-
suisque necem affert, 40, 4.
us, dux Achaeorum, Rhodiis mi-
nium, 33, 18.
pylae, 38, 3. et 35. Thermopy-
lae quens Graeciae statis diebus solet
conventus, *ibid.*
pylarum saltus et angustae fauces,
. et 7. 31, 23. 33, 3. iis nomen
um ab aquis calidis, 36, 15.
ri auri Gallici, 6, 14. et 15.
ri Proserpinæ, *vid.* Proserpina.
rus publicus Messenæ sub terra
quadrato septus, quo Philopæ-
vinctus demittitur, 39, 50.
e, 42, 43.
enses, 36, 21. eorum emporium
sa, *ibid.*
oti, 43, 21.
otius sinus, 8, 24.
iae campi, 31, 41. 42, 54.
i, populi, adscripti a Philippo
doniae rege foederi, cum Romanis
29, 12. Thessalos primos om-
liberandos Philippo nominat T.
tius, 32, 10. liberi pronuncian-
38, 32. iis, præter libertatem com-
m, Achæi Phthiotæ dati, 34.
sali gens inquieto ingenio, 34, 51.
untur a T. Quintio, et ex omni
vione et confusione in aliquam
abilem formam rediguntur, *ibid.*
n concilium Larissæ, 36, 8. 42,
impugnantur ab Antiocho, 36,
10. eorum querelæ de urbibus
a Philippo possessis, 39, 24. et
eorum discordiæ sopitæ ab Ap-
lio legato, 42, 5.
i equites, 9, 19.

Thessalici equitatus virtus, 42, 59.
Thessalonica urbs, 39, 27. 40, 4. urbs
celeberrima, 45, 30. ibidem erant na-
valia, 44, 10. et 32. frustra oppug-
natur a C. Marcio, 10. deditur Æmi-
lio Paullo, 45. *vid. etiam* 42, 67. 44,
12. 45, 29.
Thetidium Pharsaliæ terræ, 33, 6 et 7.
Theudoria, urbs Athamaniae, 38, 1. Theu-
doria expelluntur Macedones, *ibid.*
Theuma, vicus, expugnatur, 32, 13.
Thimarum, oppidum, 32, 14.
Thoas, prætor Ætolorum, conqueritur
injurias Romanorum, et reges ad bel-
lum concitat, 35, 12. mittitur ab
Ætolis ad Antiochum, 32. 36, 7. frus-
tra tentat Chalcidem, 35, 37. Anni-
balem Antiocho suspectum facit, 42.
ejus cum Phænea contentio, 45. mit-
titur iterum legatus ab Ætolis ad An-
tiochum, 36, 26. eum sibi dedi pos-
tulant Romani, 37, 45. 38, 38.
Thracæ invadunt Manlii exercitum, et
prædæ partem abigunt, 38, 40. *vid. et*
46. et 49. 39, 1. cur minus infesti
fuerint Scipioni, 38, 41. adsumuntur
in societatem a Romanis, 42, 19. eorum
rex Cotys, *vid.* Cotys.
Thracæ pugnant longis rhomphæis, 31,
39. cum cantu superfixa capita hos-
tium portant, 42, 60.
Thracia, 26, 25. in Thraciam exerci-
tum ducit Philippus, *ibid.* eam depopu-
lantur Galli, 44, 27.
Thrasippus Eulyesta, præfectus agema-
tis Macedonici, 42, 51.
Thraso, familiaris Hieronymo, Syracu-
sanorum regi, 24, 5. nominatur inter
conjuratos, *ibid.* traditur ad supplici-
um insons, *ibid.*
Thrausi, gens Thracum, 38, 41.
Thronium, 32, 36. 33, 8. 35, 37. 36, 20.
Thuriæ, sive Thurii, urbs in Sallentinis,
9, 19. 10, 2. 25, 15. 27, 1.
Thurini, in fidem Romanorum redeunt,
25, 1. deficient ad Annibalem, 15. *vid.*
et 27, 1.
in Thurinum agrum colonia deducta, 34,
53.
Thuribula ante januas posita, quum ma-
ter Deûm in urbem inferretur, 29, 14.
Thurruus, *vid.* Turrus.
Thus publice in sacrificiis præbitum, 10,
23.
Thyatira, oppidum, 37, 8. 21. et 37. se
dedit Romanis, 44.
Thymbris, fluvius Bithyniæ, 38, 18.
Thyrium, sive Tyrcum, oppidum Acar-
naniæ, 36, 11. et 12. 38, 9.
Thyrienses, 36, 12.
Thyrsis quidam Stuberæus intercludit
Demetrio spiritum, 40, 24.

- Tiberina insula**, 2, 6.
Tiberinus Sylvius, decimus rex Albæ, in Albula submersus, 1, 8.
Tiberinus amnis, 5, 37. 29, 14.
Tiberis, fluvius, olim Albula dictus, 1, 3. Tiberis dictus a rege Tiberino, qui in trajectu submersus est, *ibid.* Tiberis ab Hercule nando trajicitur, 7. est gelida hieme innavigabilis, 5, 13. ejus inundationes maximæ, 24, 9. 30, 38. 35, 9. *et* 21. 38, 28. trans Tiberim emoti Veliterni, 8, 14. senatores Privernatium, 20. Campani, 26, 34.
Tiberius, *vid.* Claudius.
Tiberius Nero, Epit. 136.
Tibicines et Cornicines in centurias distributi a Servio, 1, 43. eorum in ludis usus, 7, 2. Tibicines, vini avidum genus, 9, 30. prohibiti in æde Jovis vesci, uno agmine eunt Tibur, *ibid.* vino onerati, somnoque vincti, in plaustra conjiciuntur, et Romam revehuntur, *ibid.* iis restitutum jus vescendi in æde Jovis, *ibid.*
Tibur, 7, 11. 9, 30. 22, 11. 30, 45. 43, 2.
Tiburtes, populi, 7, 9. quare iis bellum indixerint Romani, *ibid.* Gallos benigne adjuvant commeatu, 11. vincuntur, *ibid.* infesto agmine, primo noctis silentio ad urbem Romam veniunt, 12. ad mœnia Romæ vincuntur, *ibid.* cum iis bellum geritur, 18. coguntur dedere se Romanis, 19. triumphus de Tiburtibus, *ibid.* tuentur Pedanos, 8, 12. eos vincit L. Furius, consul, 13. mulctantur agro, 14.
Tichius, cacumen montis Cætæ, 36, 16. *et* 17.
Ticinus, amnis, 5, 34. 21, 39. Romani ponte Ticinum jungunt, 21, 45. pugna equestris ad Ticinum, 46.
Tifata, mons, 7, 29. 23, 36. 26, 5.
Tifernum, oppidum, 9, 44. 10, 14.
Tifernus, mons, 10, 30.
Tigillum Sororium, 1, 26.
Timanora Dolopem jaculatoribus et funditoribus præficit Perseus, 42, 58.
Timasirates Rhodius, 37, 14.
Timasitheus Liparensis a legatis Romanis injuriam popularium arcet, 5, 28.
Timavi lacus, 41, 5.
Timocrates Pellenensis præest Argis, 34, 29. *et* 40.
Timon, princeps Thebarum Phthioticarum, 33, 5.
Timon præponitur ab Antiocho Lydiæ, 37, 44.
Timotheus, præfectus Persei, 42, 67.
Tirones ab decem et sex annis milites scribit Philippus, 33, 3.
Tisæum, mons, 28, 5.
Tisippi crudelitas in Ætolorum principes, 45, 28.
Tiso Patrensis, 35, 26.
Titenses, equitum centuria, et tribus antiqua, 1, 13. *et* 36. 10, 6.
C. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
L. Titinius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18. profectus adversus Faliscos, male rem gerit, *ibid.*
M. Titinius tribunus plebis creatur, 3, 54.
M. Titinius, magister equitum, 10, 1.
M. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
M. Titinius Curvus, prætor, 40, 59. sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 2. delectum Romæ habet, 9. dat senatum Sempronio et Postumio, 10.
M. Titinius, prætor, sortitur Hispaniam citeriorem, 41, 2. *vid.* *et* 19. *et* 31. accusatur ab Hispanis, 43, 2.
P. Titinius, legatus, 31, 21.
Sex. Titinius, tribunus plebis, queritur indignam mortem Mælii, 4, 16.
Titium atrium in Lautumiis, 39, 44.
Titurius, legatus Cæsaris, Epit. 106.
Titus Tatius, rex Sabinorum, 1, 10. ad eum congregantur raptarum virginum parentes, *ibid.* bellum parat, *ibid.* corrumpit aure filiam Tarpeii, quæ Sabines in arcem accipit, 11. pax convenit inter eum et Romulum, 13. ejus mors, 14.
Tota prætexta ab Etruscis sumpta, 1, 8. Togam prætextam sumunt, qui se pro populo devovent, 8, 9. Togæ prætextæ habendæ jus, ut pontificibus, ita datum triumviris epulonibus, 33, 42. prætextis Togis quinam uterentur, 34, 7.
— candida, 39, 39. *vid.* Album.
— picta, 10, 7. Togam pictam Masi-
nissæ donat Scipio, 30, 15.
— purpurea, 27, 4. 31, 11.
— virilis, 26, 19. 42, 34.
Toletum, urbs parva, sed loco munita, 35, 7. *et* 22. operibus Toletum capit M. Fulvius Nobilior, proconsul, *ibid.* *vid.* *et* 39, 30.
Tolistoboi Galli in Asia, 38, 15. quonam modo eas ceperint sedes, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* *et* seqq. fugiunt in Olympum montem, 18. *et* 19. vincuntur, 20. *et* seqq.
Lar, sive Lartes, Tolumnius, Veientium rex, 4, 17. ad eum deficiunt Fidenæ, *ibid.* interfici jubet legatos Romanos, *ibid.* in prælio occiditur a Cornelio Cosso, tribuno militum, 19.
Tonitru ineunti magistratum superveniens, vitio creatum arguebat, 23, 31.

a bellica, 24, 34.
 urbs, 28, 7. 44, 12. 45, 30.
 incolunt profugi ab Thebis
 oticis, 28, 7. capitur a Philip-
 id.
 promontorium, 31, 45.
 cum mare, 44, 11.
 us, cognomen T. Manlio da-
 , 10. *vid.* Manlius.
 aureus magni ponderis in Ca-
 o Jovi donum in æde positus,
 .
 aureos mille quadringentos
 aginta transtulit P. Cornelius
 , 36, 40.
 . Annibal ictus, 21, 7. etiam
 kipio, 24, 42.
 , sive Tralli, Illyriorum genus,
 . 33, 4. 37, 40.
 , urbs Asiæ, dedit se Romanis,
 5.
 ipini Galli, *vid.* Galli.
 igæ verberati, et securi percus-
 , 30. nominis Latini qui erant,
 i percussi, Romani in crucem
 ti, 30, 43.
 igæ nomen exsecrabile veteribus
 , novis suspectum, 27, 17.
 benanæ gentes, Epit. 139.
 enus lacus, 22, 4. ad eum An-
 is castra et insidiæ, *ibid.* ad
 imenum pugna, 6. *et* 7. *vid.* *et*
 3.
 bellius Fregellanus, 43, 23.
 bellius, centurio legionis quar-
 16, 48. eum inter et Sex. Digi-
 de murali corona certamen,
 , oppidum, 2, 49. Trebiam ca-
 Toriolanus, *ibid.*
 nus ager in Campania, 23, 14.
 , fluvius, 21, 48. ad eum pugna,
 56.
 s, nobilis Compsanus, 23, 1.
 bonius, tribunus plebis, 5, 11.
 bonius, legatus, 10, 40.
 bonius, tribunus plebis, insecta-
 Patres, unde Aspero inditum
 nomen, 3, 65. ejus rogatio, *ibid.*
 ebonius, tribunus militum con-
 ri potestate, 6, 21.
 la, urbs, 23, 39.
 lanus ager, 23, 14.
 lanis data civitas, 10, 1.
 emellius, decemvir agro dividun-
 42, 4.
 remellius Flaccus, quæstorius, in
 am ad Attalum legatus mittitur,
 11. ædilis plebis, 30, 26. crea-
 prætor, *ibid.* sortitur Siciliam,
 remellius, tribunus plebis, 45, 15.
 ri, a Cæsare victi, Epit. 107.

Triarii, milites, 2, 47. 7, 23. 8, 8. cur,
 et quo sensu dicatur res ad Triarios
 rediisse, *ibid.*
 C. Triarius, legatus, Epit. 98.
 Tribunal prætoris, 27, 50.
 Tribunal consulis Romani Macedoni-
 bus est terrori, 45, 29.
 Tribunalia a prætoribus ad Piscinam
 publicam posita, 23, 32.
 Tribunal in castris, 28, 27.
 Tribunus Celerum, 1, 59.
 Tribuni militum in secessione militum
 ab exercitibus creati, 3, 51.
 Tribuni militum primo ab imperatori-
 bus, dein populi suffragio ex parte
 facti, 7, 5. *vid.* *et* 9, 30.
 — legionis primæ, secundæ, tertiæ,
 22, 53.
 — alternis imperabant, 40, 41.
 — propter bellum Macedonicum, non
 suffragiis creati, sed a consulibus
 prætoribusque facti, 42, 31.
 — rursum a populo ex parte creati,
 43, 14. 44, 21.
 Tribuni militum consulari potestate
 tres numero primum creati, 4, 6. *et* 7.
 — abeunt honore, quasi vitio creati,
ibid.
 — quatuor creantur, 4, 31.
 — sex, 4, 61.
 — octo, 5, 1.
 Tribunos militum consulari potestate
 creari, evincunt tribuni plebis, 4, 25.
 mox vetat senatus, decernitque, ut
 consularia comitia habeantur, *ibid.*
 Tribuni militum consulari potestate
 patricii omnes creati per quatuor et
 quadraginta annos, 6, 37.
 Tribunus militum consulari potestate
 ex plebe primus, 5, 12.
 Tribuni plebis primum creati, 2, 33.
 — sacrosancti, *ibid.* *et* 3, 55.
 — non populi, sed plebis magistra-
 tus, 2, 56. *vid.* *et* 35.
 — tributis comitiis creari jubentur, 2,
 56—58. numeroque eorum tres ad-
 duntur, ex Pisone, *ibid.*
 — decem creantur, 3, 80.
 — tolluntur, decemviris institutis, 3, 32.
 — restituntur, iisdem sublatis, 3, 54.
 — per cooptationem duo adsciscuntur
 patricii et consulares, 3, 64. *et* 65. *vid.*
et 5, 10.
 — cooptari vetantur, 3, 65. 5, 11.
 — certant adversus Patres, 2, 42. *et*
passim.
 — diem dicunt C. Marcio, 2, 35.
 — M. Manlio, 6, 20.
 Tribunus plebis viatorem mittit ad con-
 sulem, 2, 56.
 Tribuni plebis minantur vincula con-
 sulibus, 4, 26.
 — tribunus militum, 5, 9.

- Tribuni plebis in ordinem cogunt dictatorem, ut quidam retulere parum probabiliter, 6, 38.
- Tribuni plebis vetant delectum haberi, 4, 1. *et alibi saepius.*
- vetant tributum conferri, 5, 12.
- vetant per quinquennium ullos magistratus curules creari, 6, 35.
- Tribunus plebis unus per intercessionem suam, unamque vocem *veto*, ceteros omnes morari potest, 2, 44. 4, 48. 6, 35.
- Tribunorum plebis potestas mœnibus urbis terminatur, 3, 20.
- Tribunus plebis a Patribus clam occisus, 2, 54.
- Tribuni plebis duo, quod gratificati fuerant Patribus, post depositum magistratum accusantur, et damnantur, 5, 29.
- Tribunus plebis usitatum semetipsos creare, 3, 35.
- Tribunus plebei esse non potest, cujus pater, qui sella curuli sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.
- Tributa comitia, 2, 56. *vid.* Comitia.
- Tributo plebs liberata Romæ, 2, 9.
- Tributum indictum, 4, 60.
- Tributum ægre collatum, 5, 16. conferri prohibetur, 12.
- Tributum in murum, saxo quadrato faciendum, 6, 32. in militum stipendium, 10, 46.
- Tributum duplex imperatum civibus Romanis, 23, 31.
- Tribus unde dictæ? 1, 43.
- Æmilia, 38, 36.
- Aniensis, 10, 9.
- Arniensis, *vid.* Narniensis.
- Claudia, 2, 16.
- Cornelia, 38, 36.
- Crustumina, 42, 34.
- Esquilina, 45, 15.
- Falerina, 9, 20.
- Galeria, 27, 6.
- Mæcia, 8, 17. 29, 37.
- Narniensis, sive Arniensis, 6, 5. 29, 37.
- Papiria, 8, 37.
- Pollia, 8, 37. 29, 37.
- Pomptina, 7, 15.
- Publilia, 7, 15.
- Pupinia, 26, 9.
- Sabatina, 6, 5.
- Scaptia, 8, 17.
- Stellatina, 6, 5.
- Terentina, 10, 9.
- Tromentina, 6, 5.
- Veturia, 26, 22.
- Ufentina, 9, 20.
- una et viginti factæ, 2, 21.
- Tribus urbanae quatuor, 1, 43. 9, 46.
- Tribu moti, 4, 24. 24, 18.
- Tribus bellum jubent, 6, 21. pacem, 8, 43. 33, 25. triumphum decernunt, 63. *vid.* et Comitia tributa, et Plebs.
- Tricca, urbs, 32, 13. 36, 13. 39, 25.
- Tricipitinus, *vid.* Lucretius Tricipitinus.
- Triclinia toto foro strata, 39, 46.
- Tricorii, populi, 21, 31.
- Trientius Tabuliusque ager, quare si dictus, 31, 13.
- Trifanum, locus, 8, 11.
- Trigemina porta, 4, 16. 35, 10, et 41. 40, 51. 41, 32.
- Triphylia, 32, 13. a Philippo Achæis redditur, 28, 8. 32, 5. 33, 34.
- Tripolis Thessaliæ, 42, 53.
- Tripolis Scea, 42, 55. *vid.* et 67.
- Tripolis Laconici agri, 35, 27.
- Tripolitanus ager, 36, 10.
- Tripudium solistimum, 10, 40.
- Tripudia Gallorum, praelium ineuntium, 38, 17.
- Triremes, 31, 22.
- Tritonon, Doridis oppidum, 28, 7.
- Triumphus origo, 1, 10.
- Triumphus Tarquini Prisci, primus a Livio memoratus, 1, 38. P. Valerii, 2, 7. Camilli, 5, 23. Scipionis Africani, 30, 45. L. Æmilii Paulli, 45, 39. et 40.
- Triumphus navalis primus, 45, 42.
- Triumphus descriptio, 3, 29. *vid.* et 45, 39. et 40.
- Triumphus tam est militum, quam ducum, 45, 38.
- Triphantium ornatus, 10, 7. 30, 15.
- Triphantium filii pueri curru cum patre vehi solebant, 45, 40.
- Triumphus primus acto honore reportavit Q. Publilius Philo, 8, 26.
- Triphantibus post exactum magistratum imperium ut esset, quo die urbem inituri essent, ad populum ferebatur, 45, 35.
- Triumphum concedere aut denegare senatus est, 3, 63.
- Triumphus sine auctoritate Patrum, populi jussu acti, 3, 63. 7, 17. sine auctoritate Patrum, sine populi jussu, 10, 37.
- Triumphare non poterat, qui sine magistratu res gessisset, 28, 38. 31, 20.
- Triumphum petens, quum sine magistratu res gessisset, L. Cornelius Lentulus ovationem impetrat, 31, 20. item L. Manlius, 39, 29.
- Triumphat in monte Albano, quum non potuisset triumphum impetrare, C. Papirius, 26, 21.
- Triumphus, in quo neque captivi ante currum ducti, neque spolia prælata, neque milites secuti, 31, 49.

us, nullo bello gesto, 40, 38.

i coloniae deducendae creati, 4, 21. 8, 16. 9, 28. 21, 25. 31, 29.

ri bini creari jussi, qui citra et quinquagesimum lapidem, in forisque et conciliabulis, omopiam ingenuorum inspicerent,

ri bini, uni sacris conquirendis, reficiendis aedibus sacris, creati,

ri capitales incusantur ab sena-
tore cœtus sacrificantium novo
non prohiberent, 25, 1. juben-
tentiorem custodiam Lautumia-
arceris habere, 32, 26. iis man-
u, ut per urbem vigilias dispo-
39, 14.

ri epulones quando primum cre-
3, 42. iis, ut pontificibus, datum
gæ prætextae habendae, *ibid.* *vid.*
42.

ri mensarii facti ob argenti pe-
n, 23, 21. 24, 18. 26, 36.

Galli, occupant Hellesponti
38, 16. *vid.* Gallograeci.

rum portus, 25, 23.

pta, et in Trojanos sævitum, 1, 1.
cem annis oppugnata ob unam
rem, 5, 4.

Euganeorum agro ab Antenore
ta, 1, 1.

Laurente agro ab Ænea con-
ibid.

s pagus, *ibid.*

, *ibid.*

n in Etruria a Sp. Carvilio con-
captum, 10, 46.

tina tribus addita, 6, 5.

iii specus, 45, 27.

ius Jupiter, *ibid.*

, *vid.* Ælius.

is, *vid.* Postumius.

cus, ædilis curulis, 35, 41. crea-
prætor, 36, 45. sortitur Apu-
et Bruttios, 37, 2. ei in Brutiis
pulia prorogatum imperium, 37,
8, 36. creatur triumvir coloniae
dendae, 39, 23.

regis Servii Tullii filiae duae, 1,
majoris Tulliae ambitio, *ibid.* am-
bunt Tarquiniis, *ibid.* minor
Arunti, *ibid.* majoris Tulliae vi-
a consilia, 47. Tulliae majoris
etas, 48. Tarquinio pulso et ipsa
, 59.

um, 29, 22.

lus, *vid.* Clælius.

ullius, consul, 2, 19.

lius Cicero, Epit. 102. 103. ab
o reducitur, 104. occisus, 104. ca-
um manu in rostris ponitur, *ibid.*

Serv. Tullius, *vid.* Servius.

Sex. Tullius septimum primum pilum
ducit, 7, 13. ejus ad C. Sulpicium, dic-
tatore, quod bellum traheret, oratio,
ibid. privatum dictatoris cum eo col-
loquium, 14. ejus in proelio virtus, 16,
Tullus Hostilius creatur rex Romano-
rum, 1, 22. ejus indoles, *ibid.* infert
Albanis bellum, 23. ejus cum Mettio
colloquium, *ibid.* favet Horatio reo,
26. in proelio adversus Veientes Fide-
natesque duodecim vovet Salios, fana-
que Pallori ac Pavori, 27. supplicio
afficit Mettium ob perfidiam, 28. di-
ruit Albam, 29. addit Coelium mon-
tem urbi, ibique deinde habitat, 30.
principes Albanorum in Patres, et
equitum decem turmas ex Albanis le-
git, *ibid.* infert Sabinis bellum, eos-
que vincit, *ibid.* longinquo morbo im-
plicatur, 31. fit superstitionibus ob-
noxius, *ibid.* fulmine ictus cum domo
conflagrat, *ibid.* regnavit annos duos
et triginta, *ibid.*

Att. Tullus, princeps Volscorum, infes-
tus Romanis, 2, 35. excipit hospitio
Marcium Coriolanum, *ibid.* de bello
Romanis inferendo cogitat, *ibid.* ejus
dolus, 37. Volsci, a Tullo concitati,
deficiunt, 38. *et* 39.

Tumultus Gallicus, 7, 9.

— Sabinus, 2, 26.

— Servilis, 32, 26.

Tunes, locus quum operibus, tum su-
apte natura tutus, 30, 9. abest ab
Carthagine quindecim millia ferme
passuum, *ibid.* Tuneta occupat Sci-
pio, *ibid.*

Tunica palmata, 10, 7. Tunica pal-
matam Masinissae donat Scipio, 30,
15. *vid.* *et* 31, 11.

— purpurea, regi Syphaci dono missa,
27, 4.

Tunicæ versicolores, 9, 40.

Tunicæ, militum præmia, 7, 37. 10, 30.

Turba, oppidum Hispaniae, 38, 44.

Turbæ ob nexos, 2, 23. *et* 27. *vid.* Se-
ditio.

Turdetania, 28, 39. 34, 16. in Turde-
tanium proficiscitur cum exercitu P.
Manlius, prætor, 34, 17. et M. Por-
cius Cato, consul, accitus a Manlio,
prætor, 19.

Turdetani, populi, 21, 6. lites inter eds
et Saguntinos, ab Annibale satæ,
ibid. iis ut Saguntini res reddant pos-
tulat Annibal, 12. in potestatem red-
acti, sub corona venduntur, 24, 42.
eorum urbs deleta, *ibid.* eorum regu-
lus Artanes, 28, 15. vectigal ex eo-
rum agro Saguntini capiunt, 39. om-
nium Hispanorum maxime imbelles
habentur, 34, 17.

Turduli iidem, qui Turdetani, 28, 39.
34, 17.
Turdulum bellum, 34, 20.
Turma equitum, 1, 30.
Turma equitum Placentina, 44, 40.
— *Æsernina, ibid.*
— Lucana, 22, 42.
Turnus, rex Rutulorum, *Æneæ* Latino-
que bellum infert, 1, 2. vincitur, et,
cum Mezentio junctis viribus, altero
proelio superatur, *ibid.*
Turnus Herdonius, *vid.* Herdonius.
Turres murorum, 21, 8.
Turres contabulatæ, 24, 34.
Turres impositæ tergo elephantorum,
37, 40.
Turres in operibus oppugnandarum
urbium, 5, 5. 21, 11. 32, 17. 33, 17.
Tarris Eudieru, 44, 3.
Tarris quinque tabulatorum, 28, 6.
Tarrus, *vel* Thurrus, regulus omnium
Hispanorum potentissimus, 40, 49.
ejus duo filii cum filia in potestatem
veniunt Romanorum, *ibid.* sequitur
Romanos, fortique ac fidei opera rem
Romanam adjuvat, *ibid.*
Tusci occupant Janiculum, 2, 51. eorum
imperium olim quam late patuerit, 1,
2. 5, 33. Tusci opprimuntur a Ro-
manis, 45. *vid.* Etrusci.
Tuscum mare, 5, 33. 26, 19.
Tusculus vicus Romæ, 2, 14. 27, 39. 33, 26.
Tusculum, 2, 15. *et* 16. 26, 9. capitur
a Latinis, 6, 38. recipitur cæsis Lati-
nis, *ibid.* oppugnatur a Veliternis,
36. liberatur obsidione, *ibid.*
Tusculana arx, 3, 23. *et* 42. 6, 33.
Tusculani colles, 3, 7. *et* 8.
Tusculani Romam suppetias mittunt, 3,
18. iis decretum bellum, 6, 25. quod
arcent constanti pace, *ibid.* pacem
impetrant, deinde et civitatem, 26.
vid. *et* 8, 14. de iis, rogatione Flavia,
judicium populi, 8, 37. populus Tus-
culanus mutata veste venit Romam,
impetratque veniam, *ibid.* in Papiria
tribu suffragium ferebant, *ibid.*
Tutia, fluvius, 26, 11.
Tutorum potestas contra matrem, in
virgine nuptum elocanda, 4, 9. tutoris
optio Hispalæ Fecenæ concessa, 39, 19.
Tycha, nomen partis Syracusanæ urbis,
24, 21. 25, 25.
Tyndarium, 36, 2.
Tyrannidem, pedibus tractus, non insi-
dens equo, relinquere debet, auctore
Dionysio tyranno, 24, 22.
Tyrrhenum mare, 5, 33.
Tyrrheum oppidum, 38, 9.
Tyrrus, 33, 46.
Tyrii, 35, 48. conditores Carthaginis,
33, 49.
Tyscos, vicus, 38, 18.

V.

Vacatio, 8, 20. sine ulla vacationis ve-
nia exercitus scriptus, *ibid.* *vid.* *et* 7,
28.
Vacatio rei navalis colonis maritimis ne-
gata, 36, 3.
Vacatio sacrosancta, 27, 38.
Vacca ænea Syracusis ab agresti tauro
inita, ac semine adpersa, *vid.* Prodi-
gium.
Vaccæi, Hispana gens, vincuntur ab
Annibale, 21, 5. funduntur, fugan-
turque ab M. Fulvio, 35, 7. *vid.* *et*
40, 47. *et* 50. obsessi, ipsi se inter-
imunt, Epit. 57.
Vacci prata, 8, 19. *vid.* Vitruvius Vaccus.
Vades publici a quo, et qua occasione,
primum dati, 8, 13.
Vadimonis lacus, 9, 39. ad hunc lacum
cum Etruscis acriter pugnatum, *ibid.*
vid. *et* 12, 4.
Valerius Antias, historiæ Romanæ scrip-
tor, 3, 5. nullum mentiendi modum
tenet, 26, 49. immodice omnium re-
rum numerum auget, 33, 10. citatus,
25, 39. 29, 35. 30, 19. *et* 29. 32, 6. 34,
15. 35, 2. 36, 19. *et* 38. 38, 50. 39,
22. 40, 29. 41, 32. 42, 11. 44, 13.
45, 40.
Valerius Flaccus, tribunus militum, 25,
14.
C. Valerius, tribunus militum consulari
potestate, 6, 36.
C. Valerius consul, 8, 18.
C. Valerius, flamen Dialis, 39, 39. crea-
tur prætor, et sortitur jurisdictionem
peregrinam, 45.
C. Valerius legatus mittitur Alexan-
driam, 42, 6. *et* 17.
C. Valerius Flaccus, flamen Dialis inau-
guratur invitus, 27, 8. jure sacerdotii
senatum ingreditur, *ibid.* ædilis cura-
lis, 31, 50. 32, 7.
C. Valerius Lævinus, prætor, sortitur
Sardiniam, 40, 44. consul subrogatur
in locum Cornelii Scipionis, 41, 21.
triumphat de Liguribus, 22. mittitur
legatus ad Ætolos, 30. petit censuram,
43, 16.
C. Valerius, Lævini filius, 38, 9.
C. Valerius Potitus, tribunus militum
consulari potestate, 4, 49. consul cre-
atur, 53. capit arcem Carventanam,
ibid. urbem ovans introit, *ibid.* tribu-
nus militum consulari potestate ite-
rum, 57. tertium, 61.
C. Valerius Tappo, tribunus plebis, 38,
36.
L. Valerius, quæstor, diem perduellio-
nis dicit Sp. Cassio, consuli, 2, 41.
consul creatur, 42. iterum, 61. bel-
lum gerit adversus Æquos, 62.

us, interrex, 5, 17.

us legatus, auream crateram

Apollini Delphos fert, 5, 28.

us a Liparensium piratis, dir-

it, *ibid.*

us, magister equitum, 5, 48.

us, magister equitum dictus, 8,

us in locum M. Cornelii Ce-

officitur pontifex, 33, 42.

us, tribunus plebis, ad popu-

lit de lege Oppia abroganda,

ejus contra Catonem consu-

atio, 5.

us Flaccus, magister equitum

9, 7.

us Flaccus, ædilis curulis, 31,

atur prætor, 49. sortitur Sici-

32, 1. consul, 38, 42. sortitur

1, 43. ejus res gestæ, 34, 21. et

atus consularis, sub M'. Acilio

rem gerit ad Thermopylas,

et 19. fit censor, 39, 40. ejus

acta, 42—44. princeps sena-

tum censor esset, lectus est, 52.

us moritur, 40, 42.

us Poplicola, tribunus militum

uri potestate, 5, 26. iterum, 6, 1.

1, 5. quartum, 21. quintum, 27.

us Potitus primus adversus de-

os movet certamen, 3, 39. et

n M. Horatio Appium expellit

9. cum eodem legatur ad ple-

0—53. et fit consul, 55. leges

gratiam plebis, *ibid.* ejus res

n bello, 60. et 61. triumphat

etoritate Patrum, populi jussu,

i consulatum continuari, nolle

fitetur, 64. *vid. et* 4, 6.

us Potitus, tribunus militum

uri potestate, 4, 49. iterum, 58.

1, 5, 1. quartum, 10. quintum,

Faleriis ingentes prædas agit,

us Potitus consul creatur, 5,

cit ludos magnos, *ibid.* cædit

1, *ibid.* triumphat, *ibid.*

us Potitus, interrex, 5, 31.

us Potitus, interrex, 6, 5.

us Tappo creatur prætor, 35,

rtitur Siciliam, 20.

us C. F. Tappo creatur trium-

oniæ deducendæ, 37, 46.

us P. F. Flaccus creatur trium-

oniæ deducendæ, 37, 46.

rius fecialis facit Sp. Fusium

1 patratum, 1, 24.

ius, Publicolæ frater, consul,

bat de Sabinis, 2, 16. in pug-

Regillum lacum, petens Tar-

m, ipse interficitur, 20.

rius, M. F. Volesi N. non fuit

1 dictator, 2, 18.

M'. Valerius, Volesi F. dictator crea-

tur, 2, 30. de Sabinis triumphat,

31. quum populo indulgeri cuperet,

aspernantibus Patribus ejus relatio-

nem, abdicat se dictatura, *ibid.*

M. Valerius augur moritur, 3, 7.

M. Valerius, quæstor, 3, 25. consul, 31.

M. Valerius, tribunus militum, cum

Gallo singulari certamine pugnans,

a corvo galeæ insidente adjutus, hos-

tem obtruncat, 7, 26. decem bobus

aureaque corona donatur, *ibid.* Cor-

vus vocatur, *ibid.* tres et viginti an-

nos natus consul creatur, *ibid.* se-

cundum consul, 27. vincit Volscos,

capit Satricum, et triumphat, *ibid.*

tertium consul, 28. adversus Samni-

tes proficiiscitur, 32. ejus ad milites

adhortatio, *ibid.* familiaris est militi

dux, 33. invadit primus omnium

hostes, et vincit, *ibid.* triumphat de

Samnitibus, 38. dictator creatur,

39. seditionem rebellantium mili-

tum componit, 40. et 41. quartum

consul, 8, 16. capit Cales Ausonum,

ibid. ex senatusconsulto triumphat,

ibid. interrex, 17. et 9, 7. dictator

secundum, 10, 3. triumphat, 5. con-

sul quintum, 6. legem fert de provo-

catione, tertio tum ab urbe condita

latam, semper a familia eadem, 9.

consul sextum, T. Manlio suffectus,

11.

M. Valerius Falto, quæstorius, in Asi-

am ad Attalum legatus mittitur, 29,

11. ædilis curulis, 30, 26. creatur

prætor, et Bruttios provinciam sor-

titur, 40. et 41. ei prorogatur im-

perium, ut in Sardiniam trajiciat,

31, 8.

M. Valerius Lævinus, prætor, sortitur ju-

risdictionem peregrinam, sed postea

bellum administrare jussus est, 23, 24.

30. 32. 37. et 38. pro prætore præesse

jubetur oræ maritimæ ad Brundusi-

um, 24, 10. mittit M. Livium, qui Ta-

rentum tueatur, 20. ad eum legati

ab Orico, 40. ejus res gestæ in Græ-

cia adversus Philippum, *ibid.* pro-

rogato imperio mandatur ei Græcia

et Macedonia, 44. iterum, 25, 3. res

gestæ, 26, 24—26. consul absens

creatur, 22. venit Romam, 27. Ita-

liam sortitus, provinciam permutat

cum Marcello collega, 29. suadet

Patribus, ut omne aurum, argentum,

æs signatum in publicum conferant,

36. Sicilia omni Pœnos expellit, 40.

Romam redit, et res in Sicilia gestas

narrat, 27, 5. ejus concertatio cum

Patribus de dictatore dicendo, *ibid.*

ei prorogatum Imperium, 22. pro-

consul, ex Sicilia in Africam profi-

ciscitur, 28, 4. legatus ad Attalum

- mittitur, 29, 11. refert de reddendis pecuniis, quæ a privatis collatæ erant, 16. proprætor, cum classe mittitur adversus Philippum in Macedoniam, 31, 3. mortis ejus causa a Publio et Marco filiis ludi funebres facti, 50.
- M. Valerius Lævinus creatur prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 1. *vid. et* 42, 58.
- M. Valerius Maximus, tribunus militum consulari potestate, 5, 14. iterum, 24.
- M. Valerius Maximus, consul, 9, 28. legatus dictatoris Papirii Cursoris, 40. prætor quartum, 41. censor, 9, 43. ab eo et collega viæ per agros publica impensa factæ, *ibid.*
- M. Valerius Messalla, præfectus classis, cum parte navium mittitur in Africam, 27, 5. populatur Africam, *ibid.* eum dictatorem dicere cupiens consul Lævinus prohibetur a senatu, *ibid.*
- M. Valerius Messalla creatur prætor, 34, 54. sortitur jurisdictionem peregrinam, 55. creatur consul, 38, 35. legatus in Macedoniam, 41, 27. in locum Æmilii Papi sufficitur decemvir sacrorum, 42, 28.
- M. Valerius, legatus Æmilii Paulli in bello adversus Ligures, 40, 27.
- M. Valerius Publicola, magister equitum, 7, 12. consul, 17. *et* 18. iterum, 19.
- P. Valerius, Volesi F. cum Sp. Lucretio venit ad Lucretiam, 1, 58. jurat in verba, quæ Brutus præiverat, 59. consul creatur in locum Collatini, 2, 2. pugnat cum Tarquiniis, 6. spolia legit, et triumphans Romam redit, 7. affectati regni insimulatur, *ibid.* submittit fasces populo, *ibid.* purgat se, *ibid.* Velie ædes subjicit, *ibid.* leges ab eo latæ, 8. cognomen Publicolæ ei datum, *ibid.* ad Veientium bellum proficiscitur, *ibid.* consul iterum creatur, *ibid.* cædit Etruscos, 11. creatur tertium consul, 15. quartum consul, 16. infesto exercitu in agrum Sabinum proficiscitur, hostes cædit, et Romam redit triumphans, *ibid.* moritur, copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeri sumtus deesset, *ibid.* de publico elatum luxere matronæ, ut Brutum, *ibid.*
- P. Valerius, consul, 2, 52.
- P. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6. socius imperii a Camillo lectus, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 18. tertium, 27. quartum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.* quintum, 36. sextum, 42.
- P. Valerius Flaccus, legatus ad Annibalem missus, 21, 6.
- P. Valerius Flaccus, legatus Marcellus in pugna ad Nolam, 23, 16. præfectus classis, 34. *et* 38. *vid. et* 26, 8.
- P. Valerius Lævinus creatur prætor et sortitur Galliam, 41, 12.
- P. Valerius Publicola, interrex, 3. consul creatur, 15. ejus ad tribunos et plebem oratio, 17. oppugnat Capitolium, ab Herdonio servisque occupatum, 18. interficitur, *ibid.*
- P. Valerius Publicola, consul, 7, 21. prætor, 23. dictator, 28.
- P. Valerius Publicola, magister equitum, 8, 17.
- T. Valerius, legatus, 24, 40.
- Valetudinis ergo supplicatio facta, 40, 37.
- Valetudinis populi causa supplicatio et feriæ, 42, 2.
- Valetudini excusandæ sollemnia fuere cum jurejurando verba, 6, 22.
- Vallar corona, *vid.* Corona.
- Vallum Macedonum, 33, 5. — Romanorum, *ibid.*
- Vardæi, pop. Illyrici, Epit. 56.
- P. Varenus, prætor, prælio vincitur, Epit. 95.
- Varro, *vid.* Terentius.
- Vasa argentea in cella Jovis ex multatitia pecunia posita, 10, 23.
- Vasa argentea et aurea Romani donant Attalo, Eumenis fratri, 35, 23.
- Vasa ænea et argentea Gallica, 36, 40.
- Vasa aurea quingentum pondo Romanis mittit Antiochus, 42, 6.
- Vasorum aureorum et argenteorum ingens numerus Asiatico triumpho traductorum, 37, 59.
- Vastetani, 37, 46.
- Vates ex alieno errore quæstum facientes, 25, 1.
- Vates Græcus Bacchanalia in Etruriam invehit, 39, 8.
- Vaticanus ager, 10, 26.
- Vaticini libri jubentur ad prætorem deferri, 25, 1.
- Vecilius mons, 3, 50.
- Vectigal novum statutum ex salaria annona, 29, 37.
- Vectigal annuum in opera publica censoribus decretum, 40, 46.
- Vectigal e metallis Macedonicis, 45, 18. *et* 29.
- Vectigalia populi Romani sub nutu arbitrioque censorum fuere, 4, 8.
- Vectigalia magna ex ferrariis et argentariis in Hispania instituit Cato, 34, 21.
- Vectigalia summis pretiis locata, 39, 44. multa instituta, 40, 51.
- Vectigalium annuorum dimidium ad opera publica facienda censoribus attributum, 44, 16.

la Carthaginensium prædæ
isui esse principibus, prohibet
al, 33, 46. et 47.

Messius, *vid.* Messius.

i funduntur et fugantur ab
lvio, prætore, 35, 7.

m magnus exercitus Toleta-
midio venit, 35, 22.

in fines Romanos excurrunt,
a Romulo vincuntur, *ibid.*
arte mulctatis in centum an-
ducia datæ, 15. vincuntur a
27. *vid.* et 30. et 42.

Tarquinius juvant ad repe-
n regnum, 2, 6. iis restituitur
14. Veientem agrum, foedere
iculum icto Romanis adem-
stituit Porsena, 15. populan-
manorum agrum, 43. mini-
se oppugnatos Romanos,
cessunt Romanos ad pugnam,
cuntur, 46. et 47. adsidui ma-
iam graves, hostes, 48. Fabii
unt bellum privato sumtu
eientibus, *ibid.* Veientes Fa-
i victores, 50. vincuntur a
iis, 51. denuo Romanis bel-
nferunt, 53. fugantur, *ibid.*
ant inducias quadraginta an-
, 54.

populantur extrema agri Ro-
4, 1. bellum renovant adver-
manos, interfectis etiam eo-
gatis, 17. vincuntur, 18. et
7. Tolumnius. iis bellum in-
i, 30. compellunt Romanos
ra, 31. vincuntur, 33. Veien-
ducia annorum viginti datæ,
iens senatus superbe respon-
satis Romanis, 58. iis indicium,
60.

regem creant, 5, 1. quod in-
ur ab Etruscis, *ibid.* septies
runt, 4.

essi a Romanis, 4, 61. hiber-
ad Veios, 5, 2. ea, quæ gesta
n obsidione Veiorum, narran-
pp. 7—21. Veii capiuntur a
o, dictatore, 21. post decenna-
sionem, 22. Veios migrare
Romana cupit, 24. inde turbæ,
5, 29. et 30. antiquatur lex de
ido Veios, 30. Veios fugiuntre-
Alliensis prælii, 37. multis co-
ntibus, fit jam valida manus,
Veii profecta, Camillo duce,
patriam, 46. et 48. rursus mo-
actio transmigrandi Veios, 49.
antiquatur ea rogatio, 55. qui
verant, revocantur senatuscon-
s, 4.

æ prædæ decimam partem vo-
ollini Camillus, 5, 21. quonam

.IV.

modo illa decima pars soluta fuerit,
23, 25. et 28.

Veientani agri septena jugera plebi di-
visa, 5, 30.

Velabrum, 27, 37.

Velamenta supplicum, 25, 25. 29, 16.
35, 34. 36, 20.

Velia, regio altissima in urbe Roma, 2,
7. ibi inædificare incipit P. Valerius,
ibid. Velia ædes subjicit, *ibid.*

Velia, urbs Lucaniae, 26, 39.

Velites ut in legionibus essent, institu-
tum, 26, 4. eorum armatura, 31, 35.
38, 21.

Velitræ in Volscis, 2, 30. eo colonia a
Romanis deducta, 31. numerus colo-
norum auctus, 34.

Veliterni deficient, 6, 13. et 21. vincun-
tur, 22. *vid.* et 29. incursant Romano-
rum agrum, 36. oppugnant Tuscu-
lum, *ibid.* obsidentur a Romanis, *ibid.*
et 37. 38. et 42. vastant Romanorum
agrum, 7, 15. rursum deficient, 8, 3.
et 12. in eos, quod toties rebellassent,
graviter sævitum, 14. jussi trans Ti-
berim habitare, ut ejus, qui cis Tibe-
rim deprehensus esset, usque ad mille
pondo clarigatio esset, *ibid.*

Veliternus ager, 2, 31. 30, 38.

Venaliū Portoria, *vid.* Portorium.

Venatio leonum et pantherarum data
Romæ ab M. Fulvio, 39, 22.

Venatio omnis generis ex sue mansueto,
35, 49.

Venationis prætextu occupatum et pro-
ditum Tarentum, 25, 9.

Veneficæ matronæ ad centum septua-
ginta damnatæ, 8, 18.

Veneficia, deque iis quæstiones, 39, 6.
38. et 41. veneficorum ad duo millia
damnata, *ibid.* *vid.* et 40, 37.

Venenum habent reges ad incerta for-
tunæ, 30, 15.

Venehi poculum Demetrio, Philippi filio,
datum, 40, 24.

Veneti in Italia ab Henetis et Trojanis
oriundi, 1, 1. sinum circumcolunt
maris Adriatici, 5, 33. *vid.* et 10, 2.
subiguntur a Cæsare, Epit. 104.

Venetia, 41, 32.

P. Ventidius, Epit. 127.

Ventorum atrox tempestas, 40, 2.

Ventris et ceterorum membrorum apo-
logus, 2, 32.

Venus, 10, 31. ejus ædes prope circum,
ibid. facta ex ære mulctatio matro-
narum stupri damnatarum, *ibid.*

Veneri et Marti pulvinar in lectisternio,
22, 10.

Venus Cloacina, 3, 48.

Venus Erycina, 22, 9. ejus ædes dedi-
catur a Q. Fabio Maximo, 23, 30. et

F f

31. ejus ædes extra portam Collinam, 30, 38. *vid. et* 40, 34.
- Veneris ædes sine ullo vestigio cremata, 41, 2.
- Venusia a Postumio consule capta: eo colonia deducta, quæ deinde suppleta, 31, 49.
- Venusiam fugit post cladem Cannensem consul Romanus, 22, 49. tum reliquæ exercitus, 54. *vid. et* 27, 2. 20. *et* 41.
- Venusini profugos a Cannensi pugna benigne et hospitaliter excipiunt, 22, 54. Romanis fidi, dum aliæ coloniae detrectant imperium, 27, 10.
- Ver sacrum vovetur, 22, 9. *et* 10. id ex pontificum jussu consules faciunt, 33, 44. instauratur, 34, 44.
- Ver procellosum, 40, 2.
- Veragri, 21, 38.
- Verbenæ, 30, 43.
- Verbis quibusdam in sollemni precatione omissis, instaurantur Latinæ feriæ, 41, 21.
- Vercellius, auctor defectionis Hirpinorum, securi percutitur, 23, 37.
- Vercingetorix, dux Arvernorum, Epit. 107.
- Vergæ, oppidum, a Pœnis deficit ad Romanos, 30, 19.
- Vergium castrum in Hispania capitur a Catone, consule, 34, 21.
- Vergestanus princeps venit ad Catonem, consulem, 34, 21. Vergestani venditi, *ibid.*
- Vergiliarum situs, 21, 35.
- Vermina, filius Syphacis, 30, 40. mittitur adversus Masinissam, eumque in fugam vertit, 29, 33. Carthaginensibus venit auxilio, 30, 36. ejus exercitus ceditur et fugatur, *ibid.* legati petunt a senatu, ut rex socius et amicus appelletur, 31, 11. legatis Romanis obviam progreditur, et ab iis leges pacis accipit, 19. ad confirmandam pacem jubetur legatos Romam mittere, *ibid.*
- Vernum æquinotium, 33, 3.
- Veromandui, Epit. 104.
- Verona, urbs, 5, 35.
- Verrugo, oppidum, 4, 1. recipitur, 55. præsidium Verrugine amittitur, 58. Verruginem præsidio obtinet C. Æmilius, tribunus militum, 5, 28.
- Versus Fescenninus, 7, 2.
- Verulanus, populus Hernicæ gentis, 9, 42. leges suas, quam civitatem Romanam, malunt, 43.
- Verutum, telum, 8, 18. 10, 29. 21, 56.
- Vescelia, oppidum Hispaniæ, expugnatur ab M. Fulvio Nobiliore, 35, 22.
- Vescia, urbs Ansonum, 8, 11. 9, 25. venit in potestatem Romanorum, *ibid.*
- Vescini, 10, 20.
- Vescinus ager, 10, 21. *et* 31. — saltus, 10, 21.
- Veseris, 8, 8. 10, 28.
- Vesparum ingens examen Capuæ in forum advolavit, et in Martis æde consedit, *vid.* Prodigium.
- Vesta, 1, 20. *et* 52. Vestæ æterni ignes, *ibid. et* 26, 27.
- Vestæ pulvinar in lectisternio, 22, 10. ejus ædes ab incendio servata opera servorum, 26, 27. in ædis penetrati conditum fatale pignus imperii Romani, *ibid.*
- Vestæ penetralis ignis exstinctus, 28, 11. 41, 2. supplicatio ad Vestæ, 28. 11.
- Vestalis Rhea Silvia, mater Romuli, 1, 3. *et* 4.
- Vestales virgines a Numa Pompilio lectæ, 1, 20. iis stipendium de publico statutum, *ibid.* virginitate aliisque cærimoniis sanctæ factæ, *ibid.*
- Vestales virgines sacraque in planstrum imponit L. Albinus, et Cære pervehit, 5, 40.
- Vestaliū hospitium a Cæritibus religiose cultum, 7, 20.
- Vestalis virgo incestus rea absolvitur, sed jubetur abstinere joci, colique sancte potius, quam scite, 4, 44.
- Vestalis virgo, incesti comperta, vira defoditur, 8, 15. 22, 57.
- Vestalis, cujus custodia ejus noctis fuerat, qua ignis in Vestæ æde exstinctus, jussu pontificis cæsa est flagro, 28, 11. 41, 2.
- Vestia Oppia, Attellana mulier, quæ quotidie sacrificarat pro salute et victoria populi Romani, in possessionem bonorum libertatemque restituitur, 26, 33. *et* 34.
- Vestimenta ad exercitus missa, 32, 27. 44, 16.
- in Vestimentum petitionis causa album addi vetitum, 4, 25.
- Vestem mutare solent rei et eorum propinqui, 2, 61. 6, 20.
- Vestes stragulæ pretiosæ ex Asia Romam advectæ, 39, 6.
- Vestina cohors, 44, 40.
- Vestinus populus conjungit se Samnitibus, 8, 29. iis bellum indictum, *ibid.* vincuntur uno prælio, *ibid.* cum iis foedus ictum, 10, 3.
- Vesuvius, mons, 8, 8.
- Veterani donantur agris, 31, 4.
- Veteres campi, 25, 16.
- Veto, vox tribunorum intercedentium, 6, 35.
- Vettii, gens Macedonica bellicosa, 45, 30.
- Veturia, mater Coriolani, proficiscitur in filicæ castra, ejusque flectit animum, 2, 40.

sturia, centuria juniorum, 26, 22.

— seniorum, *ibid.*

Veturius, consul, 3, 81. ei ab Alieno dies dicta, *ibid.* in locum C. Horatii Pulvilli augur legitur, 32.

Veturius, tribunus militum consulari potestate, 6, 82. secundum, 36.

Veturius, decemvir, 3, 88.

Veturius, tribunus militum consulari potestate, 6, 88.

Veturius Philo, dictator comitiorum habendorum causa, 22, 83. censor, 27, 6. moritur, *ibid.* *vid. et* 84.

Veturius Philo, ædilis curulis, 27, 6. prætor, *ibid.* sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 7. proprætor Gallie, 22. legatus, 28, 9. a M. Livio dictatore consul creatur, et Brutti, provincia, ipsi decernuntur, 10. ejus res gestæ, 11. habet comitia consularia, 88. magister equitum, 29, 11. a Scipione ex Africa mittitur Romam, 30, 88. exponit victoriam Scipionis, 40.

Veturius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.

Veturius Calvinus consul creatur, 8. 16. iterum, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. deditur Samnitibus, 10.

Veturius Geminus, consul, Volscos fundit fugatque, 3, 8. ovans urbem ingreditur, 10.

Veturius Gracchus Sempronianus augur, in locum Sempronii Gracchi, sufficitur, 41, 26.

Veturius Philo creatur flamen Martialis, in locum M. Æmilii Regilli, 29, 38.

Vetusius, consul, 2, 19.

Vetusius, consul, 2, 28. contra Æquos, qui agrum Romanum invaserant, proficiscitur, 30.

exillarius, 8, 8. 35, 5.

exillum, 8, 8.

exillum in hostes jactum, 25, 14. *vid.* Signum.

fentina tribus addita, 9, 20.

Fugum, oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.

a Æmilia, a M. Æmilio Lepido munita, 39, 2.

— Appia, 7, 39. quando munita, 9, 29. *vid. et* 22, 1. *et* 55.

— Flaminia, C. Flaminii censoris opus, 22, 11.

— a C. Flaminio consule perducta a Bononia ad Arretium, 39, 2.

— per Formianum montem, 39, 44.

— Gabina, 2, 11. 3, 6. 5, 49.

— Latina, 2, 39. 10, 36. 26, 8.

— Lavicana, 4, 41.

— a Martis silice ad Bovillas, perstrata, 10, 47.

Via Nomentana, eademque Ficulnensis, 3, 52.

— Salaria, 7, 9. 3, 32.

Via Fornicata Romæ, 22, 36.

— Sacra, 2, 18.

Via per agros a censoribus publica impensa factæ, 9, 43.

Vias sternendas silice in urbe, glarea extra urbem substernendas marginendasque censores locant, 41, 32.

Viator mittitur a tribuno ad consulem, 2, 56. a consulibus ad matronas, 8, 18.

Viatores ædilitii, 30, 39.

Vibius Accuæus, præfectus cohortis Pellignæ, arreptum vexillum trans vallum hostium trajicit, 25, 14. ob strenuum factum donatur, *ibid.*

Vibius Virrius, unus e legatis Campanis, ad Varronem consulem missis, suadet suis defectionem ab Romanis, 23, 6. desperatis Capuæ rebus, senatores Campanos ad mortem sibi consciscendam adhortatur, 26, 13. cum septena et viginti senatoribus Campanis venenum bibit, 14.

Vibius et Pactius fratres, *vid.* Pactius.

Vibonem colonia deducta, 35, 40.

Vibonensis ager, 21, 51.

Vibulanus, *vid.* Fabius.

Vicæpotæ ædes, 2, 7.

de Vicesima manumissorum lex in castris lata, 7, 16.

Vicesimarium aurum, *vid.* Aurum.

Vicilini Jovis templum in agro Compasano, 24, 44.

Victimæ caduntur ad averruncandam Deum iram, 8, 6.

Victimæ majores cæsæ, 30, 21. 36, 38.

Victimæ aliaque, quæ ad sacrificium pertinent, magistratibus e publico præbita, 45, 44.

Victimarius, 40, 29. 41, 19.

Victoria aurea pondo trecentum viginti, ab Hierone senatui Romano dono missa, in Capitolio locatur, 22, 37.

Victoria in culmine ædis Concordiæ fulmine icta, 26, 23.

Victoriæ ædes, facta ex mulctaticia pecunia, dedicatur a L. Postumio, consule, 10, 33.

Victoriæ ædes in Palatio, 29, 14.

Victoriæ Virginis ædícula prope ædem Victoriæ, 35, 9.

Victoriæ mons, 24, 41.

Victoriati nummi, 41, 17.

Q. Victorius, primipili centurio, signum ademptum signifero jact in hostem, 34, 46.

Victumviæ, emporium, 21, 45. Victumviæ captæ, fuis et trucidatis oppidanis, 57.

Vicus Cyprius, 1, 42.

Vicus Jugarius, 24, 47. 27, 37. 35, 21.
 — Longus, 10, 23.
 — Mælius, 33, 26.
 — Tuscus, 2, 14. 27, 37. 33, 26.
 Vicos cur non direxerint Romani, 5, 55.
 Viduæ equitibus, qui equos alerent, attributæ, 1, 43.
 Viduarum pecuniæ in ærarium collatæ, 24, 18.
 Vigil, quem Galli scandentes fefellerant, de saxo dejectus, 5, 47.
 Vigilibus scutum aufert Æmilius Paulus consul, 44, 33.
 Vigiliis quatuor distincta nox quælibet: hinc
 Vigilia prima, 5, 44. 9, 36. 10, 34. 21, 27. 23, 35. 27, 15. 30, 6. 35, 13.
 — secunda, 7, 35.
 — tertia, 9, 44. 10, 20. et 40. 25, 38. 27, 42. 28, 7. 35, 1. 36, 19. 40, 4.
 — quarta, 9, 37. 21, 47. 24, 46. 25, 13.
 Vigiliæ vicatim Romæ exactæ, 10, 4. 32, 26.
 Vigiliæ nocturnæ per urbem minoribus magistratibus mandatæ, 39, 14. et 16.
 Vigiliarum munus a senatoribus obitum, 3, 6.
 Vigiliæ militares, 44, 33.
 Vigiliæ ab exercitu Annibalis per quadriduam et tres noctes toleratæ, 22, 2.
 Villa publica in campo Martio ædificata, 4, 22. ibi primum census populi actus, *ibid.* reficitur et amplificatur, 34, 44. in ea hospitium legatis hostium præbetur, 30, 21. 33, 24.
 L. Villius, tribunus plebis, legem annariam fert, 40, 44. inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellarentur; *ibid.* creatur prætor, 42, 28. sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 31.
 L. Villius Tappulus, ædilis plebeius, aliquot matronas probri accusat, 25, 2.
 L. Villius Tappulus, prætor, 31, 49. ei evenit Sardinia, 32, 1.
 P. Villius, tribunus plebis, 3, 54.
 P. Villius Tappulus, ex ædilitate plebeia prætor, 29, 38. sortitur Siciliam, 30, 1. decemvir agris dividendis, 31, 4. consul, 49. proficiscitur in Macedoniam, 32, 3. nihil memorabile ab eo actum, 6. legatus sub T. Quintio, 28. jubetur esse in numero decem legatorum, ex quorum consilio pacis leges Philip-

po daret T. Quintius, 33, 24. it ad Antiochum, 35. ejus et collegarum congressus cum rege, 39. et 40. rursum mittitur ad Antiochum, 35, 59. Elæam venit, 35, 13. congregatur cum Annibale, 14. cum Antiocho, 15. legatus in Græciam mittitur, 23. tentat Magnetæ frustra, 39.
 Viminalis collis additus urbi a Ser. Tullio, 1, 44.
 Vincula demta Romæ vinctis in celebritate primi lectisternii, 5, 19.
 Vindanum, oppidum, Epit. 61.
 Vindicæ secundum libertatem, 3, 44.
 Vindicus, servus, conjurationem ad revocandos reges initam prodit, 2, 4. ei pecunia ex ærario, libertas et civitas datur, 5. quidam Vindicæ nomen ab illo tractum putant, *ibid.*
 Vineatum usus in oppugnationibus, 5, 7. 10, 34. 21, 61. 23, 18. 32, 4. 35, 22.
 Vinum publice in sacrificiis præbitum, 10, 23.
 — in Galliam invectum illiciendæ gentis causa, 5, 33.
 Vini avidi tibicines, *vid.* Tibicines.
 Vir factus ex muliere, *vid.* Prodigium.
 Vir virum legens, 9, 39. 10, 38.
 Viri majoris species, quam pro humano habitu, augustiorisque, in quiete visa utrique consuli, 8, 6.
 Virorum omne genus in insula Lemno conjuratione muliebri sublatum, 34, 2.
 Virorum inter sese plura stupra in Bacchanalibus, quam feminarum, 39, 13.
 Virbius chivus, 1, 48.
 Virdomarus, Insubrium Gallorum dux, Epit. 20.
 Virga circumscribitur Antiochus rex a Popillio, legato Romano, 45, 12.
 Virga lictor Sulpicii, tribuni militum domum intrantis, forem percutit, 6, 34.
 Virgis cædi civem Romanum, vetuit lex Porcia, 10, 9.
 Virgis cæsi, et securi percussi in medio foro trecenti quinquaginta octo delecti nobiles Tarquinienses, 7, 19.
 Virgis sese cædunt mutuo quidam Lucanorum in invidiam Romanorum, 8, 27.
 Virginia, Auli filia, patricia, nupta Volumnio, consuli plebeio, 10, 23. exclusa sacris Pudicitæ patriciæ a matronis patriciis, dedicat aram Pudicitæ plebeiæ, *ibid.*
 Virginis infelix forma, mors miserabilis, et ultio, 3, 44—48. et 58.

- Virginius**, consul, 2, 28. contra **Volscos** proficiascitur, eosque fundit, 30.
Virginius, consul, 2, 51.
Virginius, consul, 2, 63. contra **Equos** proficiscitur, *ibid.*
Virginius, triumvir agro dando, 3, 1.
Virginius, tribunus plebis, **Cæsoni Quintio** capitis diem dicit, unde magnæ contentiones, 3, 11—13.
Virginius, postquam tribunatu plebis abierat, accusatur; et denis millibus gravis æris condemnatur, 5, 29.
Virginius, **Virginie** pater, 3, 44. ejus de filia cum **Ap. Claudio** contentio, 47. filiam suam occidit, 48. orta inde certamina in urbe, 49. et motus in castris, 50. consilium ab eo militibus datum, de creandis decem tribunis militum, quorum in numero esse recusat, 51. creatur tribunus plebis, 54. **Appio** diem dicit, 56. et eum in carcerem duci jubet, 57. remittit ultimam pœnam **M. Claudio**, assertori **Virginie**, 58.
Virginius, consul, 4, 21. iterum, 23.
Virginius, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. invisus infestusque collegæ **Sergio**, ei non fert auxilium, *ibid.* ante diem ipse et collega abdicare coguntur, 9. accusatur a tribunis plebis, 11. decem millibus æris gravis condemnatur, 12.
Virginius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1.
Virginius, tribunus militum, 27, 43.
Opiter Virginius, consul, cum collega **Pometiam** primo vi, deinde operibus oppugnat, 2, 17. triumphat, *ibid.*
Opiter Virginius, consul, 2, 54.
Proc. Virginius, consul, 2, 41. ejus cum collega de lege agraria contentiones, *ibid.*
Sp. Virginius, consul, 3, 31.
G. Virginius, consul, 2, 21.
T. Virginius, consul, 2, 48.
T. Virginius Rutilus, augur, moritur, 3, 7.
T. Virginius Cœlimontanus, consul, 3, 65.
Virgines ter novenæ, per urbem euntes, carmen canunt in **Juonem Reginam**, 27, 37. 31, 12.
Virgines decem, et decem ingenui pueri, patrimi omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
- ob **Virginem** excitatum **Ardeæ** bellum, 4, 9.
Virginem captivam parentibus reddit **Scipio**, 26, 50.
Virginem Chalcidensem in medio ardore belli ducit uxorem **Antiochus**, 36, 11.
Virgo Vestalis incesti damnata, *vid. Vestalis.*
Virilis toga, 26, 19.
Virtute, non dolo, superare hostes, pulchrum ducebant **Romani** veteres, 42, 47.
Virtutis et Honoris ædes votæ a **M. Marcello**, et exstructæ, 27, 25. a filio ejus dedicata **Virtutis** ædes, 29, 11.
Visceratio populo data a **M. Flavio** in funere matris, 8, 22. *vid. et* 39, 46. 41, 33.
Visus nocturni, 2, 36. 8, 6.
Vitellia, oppidum, 2, 39. 5, 29.
Vitruvius Vaccus, **Fundanus**, vastat **Setinum Norbanumque** agrum, 8, 19. in potestatem venit **Romanorum**, 20. asservatur in carcere, *ibid.* verberatus necatur, *ibid.* ædes ejus diruuntur, et bona **Semoni Sanco** consecrantur, *ibid.*
Vitulus jam ictus e manibus sacrificantium sese proripuit, multosque circumstantes cruore respersit, 21, 6.
Ultro tributa, 39, 44. 43, 18.
Ulysses, 1, 49. ab eo et **Circe** **Idea** oriundus **Octavius Mamilius**, *ibid.*
Umbilicus orbis terrarum **Delphi**, *vid. Delphi.*
Umbilicum Græciæ incolunt **Ætoli**, 85, 18.
Umbo, 9, 41. 30, 34.
Umbri, populi, 5, 35. 9, 37. agro pulsati a **Boiis**, 5, 35. eorum exercitus funditur, 9, 39. deficient, 41. se oppugnaturom **Romam** jactant, *ibid.* adoriuntur **Romanos**, vincuntur, et defectionis auctores deduntur, *ibid.* instaurant bellum, juncti cum **Etruscis**, **Samnitibus**, **Gallis**, 10, 21. *vid. et* 27.
Umbria, 10, 1. 22, 9. 27, 43.
Umbriæ pars, plaga **Materina**, 9, 41. tribus **Sappinia**, 31, 2.
Unciarium fœnus, 7, 16. ex unciario semunciarium fœnus factum, 27.
Unimanus, *vid. Claudius.*
Vocanus ager in **Africa**, 33, 48.
Q. Voconius Saxa, tribunus plebis, legem fert de hæreditatibus mulierum, 41, 34.
Vocontii, 21, 31.
Volæ, urbs **Æquorum**, 4, 49. eadem quæ **Bolæ**, 6, 2.

- cum Volanis bellum, 4, 49.
 Volanus ager, 4, 51.
 ad Volaterras cum Etruscis incerta victoria pugnatum, 10, 12.
 Volaterrani interamenta navium et frumentum pollicentur Scipioni, 28, 45.
 Volcæ, 21, 26.
 Volcentes ab Annibale deficiunt ad Romanos, 27, 15.
 Volero Publilius, *vid.* Publilius.
 Volerones ab Ap. Claudio tribuni plebis vocati, 2, 57.
 Volones, id est, servi in militiam conscripti, 22, 57. 23, 32. 24, 11. libertatem tacitis votis expostulant, 24, 14. iis libertatem promittit Ti. Gracchus, referentibus capita hostium, *ibid.* capita hostium abscindunt, quæ abjicere jubentur, 15. iis datur libertas, 16. segniores ex iis notantur, *ibid.* Beneventi in publico pileati epulantur omnes, *ibid.* simulacrum celebrati ejus diei Gracchus Romæ pingi jubet in æd. libertatis, *ibid.* *vid.* et 25, 20. et 22.
 Volones in undevicesimam et vicesimam legiones scripti, 27, 38. *vid.* et 28, 46.
 Volsci petuntur bello a Tarquinio Superbo, 1, 53.
 in Volscos missi ad frumentum comparandum, 2, 9. Volsci comparant auxilia, quæ mittant Latinis, 22. obsides dant trecentos principum liberos, *ibid.* occultum parant bellum, *ibid.* veniunt ad oppugnandam urbem, 24. vincuntur, 25. Volsci Romanis bellum inferunt, 30. vincuntur, *ibid.* iis Veliternus ager ademptus, 31. Volsci Antiates victi, 33. ad ludos Magnos magna Volscorum vis Romam venit, 37. exacti urbe, *ibid.* concitati ab Att. Tullo, deficiunt a Romanis, 38. et 39. retro abducuntur a Coriolano, 40. redeunt in agrum Romanum, *ibid.* rebellant, 42. castra ponunt in Latino agro, sed vincuntur, et nullum genus calamitatis contumeliæque non editum in Volscos, 53. iis induciæ in annos quadraginta datæ, 54. Volsci instaurant bellum, 58. vincunt Romanos, 59. oppugnant castra Romanorum, 64. vincuntur, 65.
 prædantur agros Hernicorum, 3, 6. pergunt in agros Romanos, sed cæduntur magno numero, et nomen eorum prope deletur, 7. et 8. Volsci et Æqui bellum instaurant, 10. vincuntur, 22. *vid.* et 60.
 obsident Ardeam, 4, 9. a Romanis obsidentur, *ibid.* victi, dedito duce, sub jugum mittuntur, 10. cum Æquis denuo Romanis bellum inferunt, 26. oppugnant castra consulis, 27. castra Volscorum capiuntur, 29. captivi, præter senatores, venundantur, *ibid.* denuo bellum inferunt Romanis, 37, 55. et 56. vincuntur, 57. capiunt Verruginem, oppidum, 58. eorum agros depopulantur Romani, 59. vincuntur Volsci, 61.
 præsidium obsident ad Anxur, 5, 16. pacem impetrant, 23.
 iterum capiunt arma adversus Romanos, 6, 2. eorum castra capit Camillus, *ibid.* ad deditionem subiguntur, *ibid.* renovato bello, vincuntur, 6—8. rebellant, 11. unde Volscis et Æquis toties victis suffecerint milites, 12. vincuntur, 13. Prænestinis conjuncti, expugnant Satricum, 22. vincuntur, 23. et 24. populantur agrum Romanum, 31. eorum agri devastantur a Romanis, *ibid.* funduntur, 32.
 vincuntur, 7, 27.
 eorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. cum Volscis dubio Marte pugnatum, *ibid.* fugiunt nocte, *ibid.*
 Volsci Antiates, 2, 33.
 Volsci Ecetrani, 2, 25.
 Volscus ager, 10, 1.
 Volscus, *vid.* Publilius.
 Volsciani, Hispaniæ populi, 21, 19. eos contra Pœnos sollicitant legati Romani, *ibid.* eorum celebre per Hispaniam ad legatos Romanos responsum, *ibid.*
 M. Volscius Fictor, qui tribunus plebis fuerat, testis in Cæsonem Quintium existit, 3, 13. ei diem dicunt A. Cornelius et Q. Servilius, quæstores, quod falsum pro testimonio dixisset, 24. damnatus et in exilium ire jussus, 29.
 Volsinienses, vel Volsinii, gens Etrusca, incursant agros Romanos, 5, 31. vincuntur, 32. iis induciæ in viginti annos datæ, *ibid.* apud Volsinios clavi fuere indices annorum, fixi in templo Nortiæ, Etruscæ Deæ, 7, 3. Volsiniensium aliquot castella vi capit P. Decius, consul, 9, 41. eorum ager vastatur ab L. Postumio, consule, 10, 37.
 Volsinii, urbs, 10, 37. 27, 23.
 Voltumnæ fanum, 4, 23. 5, 17. ad Voltumnæ fanum concilium omni Etruriæ indictum, 4, 23. 25, 61. et 5, 17. fit ibi conjuratio adversus Romanos, 6, 2.

- Volacres** supervolantes ad terram delapsas clamore militum, Coelius ait, 29, 25.
- Volumnia**, uxor Coriolani, 2, 40.
- L. Volumnius**, consul, cum Sallentinis prospere bellum gerit, 9, 42. iterum consul, 10, 15. in Samnium profectus, relinquit provinciam, ut Ap. Claudio collegæ opem ferat, 18. et, post aliquam adversus eum altercationem, egregiam cum eo victoriam reportat, *ibid.* et 19. redit in Samnium, et opprimit Samnites prædatores Campaniæ, 20. prudentia ejus et moderatio in comitiis consularibus, 20. et 21. ex senatusconsulto et plebiscito ei pro rogatum in annum imperium, 22. in Samnio feliciter res gerit, 30. et 31. ejus uxor Virginia, *vid.* Virginia.
- P. Volumnius** creatur consul, 3, 10. legatus ab Æquorum duce Græcho Clælio spernitur, 25.
- Voluntaria** collatio senatorum ad levandam ærarii inopiam, 26, 36. *vid.* et 5, 60.
- Voluntariam** militiam professis jubentur ara procedere, 5, 7.
- Voluntarii** milites, 5, 16. 27, 46, 28, 45. 29, 1. 37, 4.
- Volustana**, jugum Cambuniorum montium vocant, 44, 2.
- Vorago** in foro Romano nequit conjectu terræ expleri, 7, 6. Curtius se devovet, et, equo insidens, armatus se in specum immittit, *ibid.*
- Vortumnus**, Deus, 44, 16.
- Vota** quinquennalia, 27, 33. 30, 27. 31, 9. decennalia, 42, 28.
- Vota** nuncupant consules in Capitolio, antequam in provincias profiscantur, 41, 32. 42, 49.
- Vota** valetudinis populi causa, 42, 2.
- Voti**, quo consul ludos magnos Jovi rovet, formula, 36, 2.
- Votum** præeunte pontifice factum, 4, 27.
- Votum** incertæ pecuniæ an possit suscipi? 31, 3.
- ad Votum**, inconsulto senatu conceptum, pecunia de publico negatur, 36, 36.
- Vox** noctu audita humana clarior de adventu Gallorum, 5, 32.
- Vox** noctu audita ex delubro Proserpinae Locris, 29, 18.
- Urbanæ** tribus, *vid.* Tribus.
- Urbanæ** legiones, *vid.* Legiones.
- Urbium** primordia, miscendo humana divinis, augustiora facta, *Pref.*
- Urbium** veteres conditores natam sibi e terra prolem ementiebantur, 1, 8.
- Urbes** dirutæ, ne venirent in hostium potestatem, 31, 28.
- Urbes** captæ diripi solent, non deditæ, 37, 32.
- Urbes** orbis terrarum maximæ Roma et Carthago, 38, 50.
- Urbibus** parcebant veteres Macedones, quo haberent imperium opulentius, 32, 33.
- Urbicua**, oppidum Hispaniæ, capitur a Q. Fulvio Flacco, 40, 16.
- Urinatores**, 44, 10.
- Urites**, Italiæ populus, 42, 48.
- C. Ursanius**, tribunus plebis, 33, 22.
- Ursi** et elephanti in ludis Circensibus, 44, 18.
- Uscana**, oppidum, 43, 12. 20, 21. et 23. ab Uscanensibus cæditur Ap. Claudius, 12.
- Utens** fluvius, 5, 35.
- Uticam** T. Otacilius cum classe trajicit, 25, 31. alia in Uticensem agrum exscensio, 27 5. circa ipsa moenia Uticæ prædas agunt Romani, 28, 4. Uticam mittit classem Scipio, 29, 28. Uticam frustra oppugnat Scipio, 35. rursus obsidet, 30, 8. 5 et 8. classem Scipionis ad Uticam invadunt Carthaginenses, 9. et 10.
- Utrarii**, 44, 33.
- Vulcanus**, 1, 37. 8, 18. ei sacrata arma et spolia hostium succenduntur, 1, 37. 30, 6. 41, 16. in lectisternio pulvinar Vulcano et Vestæ, 22, 10.
- Vulcani** caput ardet, *vid.* Prodigium.
— area, 9, 46. 39, 46. 40, 19.
— ædes in Campo, 24, 10.
— insulæ, 21, 49. et 51.
- Vulsinienses**, *vid.* Volsinienses.
- Vultures** sex, augurium Remo, duodecim Romulo, 1, 6.
- Vulturii** et canes intacta relinquunt cadavera absumtorum pestilentia hominum boumque, 41, 26.
- Volturnus**, urbs Etruscorum, capitur a Samnitibus dolo, et Capua appellatur, 4, 37.
- Volturnus**, fluvius, 8, 11. 10, 20. et 31. 22, 14. et 15. 23, 14. 19. et 36. 32, 29.
- ad Volturni** ostium castellum communitum, ubi postea urbs fuit, 25, 20. et 22. Volturnum colonia deducta, 34, 45. *vid.* etiam 36, 37.
- Volturnus** ventus, 22, 43. prospectum, in prælio cum Annibale, multo pulvere in ora volvendo, adimit Romanis, 46.
- Uxoris** corruptæ ira maritum stimulat, ut alienigenas in regionem inducat, sui ulciscendi causa, 5, 33.
- Uxores** suas liberosque cadunt viri, ne veniant in manus hostium, 28, 23.

X.

- Xanthippus** Lacedæmonius: ei insidias pro beneficio reddunt Pœni, 28, 43.
Xenarchus, prætor Achæorum, quærit privatæ gratiæ aditum apud Perseum, 41, 28.
Xenocles, Chalcidensis princeps, amicus Romanis, 35, 38. 50. *et* 51.
Xerophanes princeps legationis a Philippo missæ ad Annibalem, in præsidia Romana incidit, 23, 33. astu elapsus, fœdus facit cum Annibale, *ibid.* rursum captus a Romanis, ad consulem, ac deinde Romam deportatur, 34. *et* 38.
Xenophon, Achæus, 32, 32.
Xychus ordinem facinoris, quo Demetrius circumventus fuerat, aperit Philippo, 40, 55.
Xylene Come, 38, 15.
Xyniæ, oppidum, 32, 18. 33, 3. 39, 29.

Z.

- Zacynthus**, insula propinqua Ætolia, 21, 7. 26, 24. eam capit Lævinus, 26, 24. quum Philippi fuisset, mox Amyrandri, ac deinde Achæorum, ab Achæis eam repetit T. Quintius, et Romanis tradi jubet, 36, 32.
- Zama**, urbs, quinque dierum iter abest a Carthagine, 30, 29.
Zama, *sive fortasse* Same, insula, 32, 16.
Zelasium, promontorium, 31, 46.
Zeno, princeps Magnetum, vir magnæ auctoritatis, T. Quintium Magnetibus placat, 35, 31.
Zeno, Sardibus ab Antiocho præfectus, 37, 44.
Zeno, præfectus Philippi, cæditur ab Athamanibus, 38, 1. *et* 2.
Zephyrium, oppidum, 33, 20.
Zerynthii Apollinis templum, 38, 41.
Zeuxidas, Acarnanum prætor, 33, 16.
Zeuxippus, princeps Bœotorum, auctor Romanæ societatis, ob hanc causam non creatur Bœotarcha, 38, 27. Brachyllam Bœotarchen tollendum curat, 28. accusatur cædis, *ibid.* fugit Tannagram, deinde Athenas, *ibid.*
Zeuxis, præfectus Antiochi, præest mediæ aciei in pugna adversus Romanos, 37, 41. legatus mittitur ad Scipionem, 45. ejus oratio de pace, *ibid.*
Zoïppus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, 24, 4 *et* 5. legatus ad regem Ptolemæum, voluntarium sibi consciscit exsilium, 26. ejus uxor Heraclæa et filiæ a Syracusanis interficiuntur, *ibid.*
Zybœa devictus a Nicomede, 38, 16.

FINIS.

PRÆFATIO

IN LIVIUM.

DUM huic novæ T. Livii editioni adornandæ damus operam, quædam nobis inter legendum subiere mentem, vel ad Livium ipsum, vel ad ejus interpretes pertinentia, quæ non ingrata, aut omnino inutilia plerisque legentium fore sperabamus. Sed et ii qui ante nos in eadem palæstra multa cum laude sese exercuere doctissimi viri, non pauca annotavere, quibus instructior paratiorque ad Livium lector accederet. Hæc omnia, sive nostra, sive ab aliis mutuata huc conferre visum est. Primo de Livio; tum de ejus editoribus et interpretibus; denique de instituti nostri ratione agemus.

CAPUT PRIMUM.

DE LIVIO.

DE Livii vita juvaret aliquam multa disserere, si Artic. I.
DE VITA
LIVII. quæ via ad eam accuratius cognoscendam inquirentes ferret. Natura enim omnes cupimus illos celeberrimi nominis viros, quorum scripta manibus terimus, penitus pernoscere; et, quibuscum scribentibus amice familiariterque colloquimur, iis quoque adesse domesticas res civilesve, privatas publicasve gerentibus. Sed plerisque scriptorum hoc contigit, ut, dum ceterorum dicta factaque magna cura colli-

gunt et immortalitati commendant, ipsorum, præter nomen, reliqua fere omnia interire sinerentur : malo sane exemplo, nec satis grata posteritate adversus eos quibus tantum deberet.

Voss. de
Histor. Lat.
I. 59. Eu-
seb. Chron.

Quintil. In-
stit. X. 1.

Sen.
Proem. I.
V. Controv.

Sen. ep.
100.

Sueton. in
Claud. c. 41.
Plin: l. II.
ep. 3.

Hoc et Livii fatum fuit, ut fama ejus scriptaque toto orbe notissima, vita in obscuro esset. Ex qua hæc paucula ad notitiam nostram pervenerunt : illum Patavii ortum, Pisone et Gabinio Coss. anno a. C. 58. Romæ magnam egisse ætatis partem, sed in patria denique supremum diem obiisse, anno principatus Tiberii quarto, ætatis suæ sexto et septuagenimo ; filium ei fuisse, cui quadam in epistola hanc legendi brevissimam eandem sapientissimamque legem scripserat, *legendos Demosthenem atque Ciceronem, tum ita ut quisque esset Demostheni et Ciceroni simillimus* ; filiam ei itidem fuisse, nuptam L. Magio rhetori, quem declamantem homines aliquamdiu, non in ipsius honorem laudaverint, sed in soceri tulerint ; scripsisse eum, præter historias, etiam dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ, et ex professo philosophiam continentes libros ; eo auctore, Claudium, qui postea imperavit, ad historiam scribendam animum appulisse ; denique ipsi datum esse, ut vivus gloria sua perfrueretur, Gaditanumque quemdam, ejus nomine fama commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum Orbe venisse, statimque ut viderat abiisse*.

* Quæ de æmulatione inter T. Livium et Cornutum habet Suidas in voce Κορίνθος, ea nobis non videntur quadrare in hunc nostrum historiarum scriptorem, tum ob alia, tum vel maxime quod Cornutus ibidem dicitur sub Nerone floruisse, quum Livius noster initio principatus Tiberii sep-

tuagenario major obierit. Ratio temporum ad eam nos conjecturam deduceret magis, ut suspicaremur æmulationem Cornuto fuisse cum Livii nostri filio, et illum scriptorem a Suida exscriptum, errore non inusitato, ea de patre narrasse quæ ad filium pertinerint.

Quo tempore historias suas scripserit Livius, ex ipso opere apparet. Testatur ipse l. 1. cap. 19. bis omnino post Numæ regnum, Jani templum clausum fuisse: *semel*, inquit, *T. Manlio consule, post Punicum primum perfectum bellum: iterum, quod nostræ ætati dii dederunt ut videremus, post bellum Actiacum, ab Imperatore Cæsare Augusto, pace terra marique parta.* Artic. II. QUÆ SPEC- TANT AD HISTO- RIAM OPE- RIS LI- VIANI. At constat ex Dione, quinto post anno iterum ab Augusto clausum esse Jani templum devictis Canta- Quo tem- pore scrip- serit Livius. Dio, l. LIII. bris. Hinc recte colligetur, ut observavit Vossius, Voss. ibid. medio tempore inter bellum Actiacum perfectum, et Jani ædem iterum ab Augusto clausam, primos Li- vianæ historiæ libros in lucem prodiisse.

Dubitari non potest, quin multos annos in absol- vendo tantæ molis opere consumpserit. Et vero, quum ex epitome ultimi libri appareat memoratam fuisse eo libro Drusi mortem, quæ uno et vicesimo post Actiacum triumphum anno contigit, sequitur Livium ante id tempus ultimam suis historiis manum non imposuisse.

Quot libros dederit Livius, inter doctos ambigi- De numero librorum historiæ Li- vianæ. tur. Epitomas librorum CXL. habemus: sed duas, nempe librorum CXXXVI. et CXXXVII. deper- Sigon. not. ad Epit. lib. CXXXVI. ditas fuisse contendit Sigonius. Fuerint ergo vel CXL. vel CXLII. libri. Ut ut sit, magno litterarum damno, soli nunc quinque et triginta supersunt: ce- teri omnes interiere, aut certe ignoti adhuc in nocte ac tenebris jacent.

Quin etiam non universæ simul orbi litterato inno- Qui super- sunt, diver- sis tempori- bus detecti. tuere illæ pulcherrimi operis reliquiæ. Primæ Livii J. Frid. Gro- nov. Præf. in Liv. editiones exeunte XV. sæculo et ineunte XVI. ex- cussæ, exhibent tantummodo primam, tertiam, et quartam decades; quartam quidem non integram, sed hiulcam et mutilam, quum abesset totus triges-

mus tertius liber, et magna pars quadragesimi, qui finiebatur in his verbis cap. 37. *per omnia fora conciliabulaque edixerunt.* Anno MDXVIII. Magontiae ex membranis bibliothecae in aede ibidem maxima et Metropolitana, D. Martini appellata, addita est pars libri tertii et trigesimi ab his verbis cap. 17. *arctis faucibus cohærens Acarnaniae*, (etsi illic legitur, *iis partibus cohærens*) et quod deerat libro quadragesimo usque ad finem. Annus ejusdem seculi primus et trigesimus novo rursum nos proventu beavit. Tum in Helvetiis Simon Grynæus ultimos quinque libros repertos in membranis apud monasterium Laurissemum, vulgo Lorssense, e regione Borbetomagi trans Rhenum, per Joannem Frobenium publici juris fecit. Denique anno MDCXV. J. Horrion, societatis Jesu sacerdos, Bambergæ dum singulos bibliothecae publicae codices excutit, incidit in membranas, quæ complures T. Livii libros, in his partem priorem tertii et trigesimi adhuc desideratam servabant, quem duobus post annis Paderbornæ vulgavit.

Hæc ad nos ex Liviana historia pervenerunt, vix quarta pars totius operis: quæ animos quidem et fructu honestissimæ voluptatis perfundit, et utilissimorum documentorum bona fruge pascit, sed ita ut desiderium quoque et luctum incendat tot amissorum voluminum, quæ tempus edax absumpsit et præcedentium ætatum incuria. Nam quod aut Livium totum, aut certe magnam eorum quæ desideramus partem, alii Constantinopoli, alii apud extremos hominum in Hiona, sive Iona insula supra Scotiam delitescere jactitarunt, hæc, falsi utinam vates simus! somnia esse existimamus optantium. Nec meliore nos spe solatur id quod Colomesius ab homine candidioris pectoris, quam felicioris ingenii

Ceteros reperiri posse frustra speratum.

Dujat. Præfat. in Liv.

Morhof. de Patavin. Liv.

Colomiez, Recueil de particularités, p. 320.

Capellano sibi dictum in litteras retulit : quemdam Capellani amicum, virum non illiteratum, quum pila luderet, animadvertisse in ea palmula quæ sibi esset ad manum, fragmenta quorumdam Livii librorum qui hodie non exstent ; quumque rem sibi ulterius inquirendam putasset, comperisse eas esse reliquias aliquot similium membranarum, quæ a monialibus domus Fontebraldensis pharmacopolæ cuidam donatæ, ab hoc ignaro qualis sibi thesaurus obvenisset venditæ forent operario ignobili, qui iis abusus esset ad tegendas illas palmulas quibus pila luditur. Vanis hujusmodi sine certo auctore rumoribus fidem habeat, cui placuerit sese inani spe lactare.

Partitio operis in decades utrum a Livio sit, dubitavit Petrarcha, qui eam potius ortam esse putat a fastidiosa legentium ignavia. Idem adstruit Sigonius ex perpetuo veterum Grammaticorum, Prisciani, Diomedis, Censorini, denique auctoris epitomarum silentio, qui omnes librorum semper, nunquam decadum mentionem faciunt. Frustra quidam, ut contrariam opinionem tueantur, objiciunt Livium ei ipsum videri quodammodo suffragari, dum suas vigesimo primo et trigesimo primo libris præfationes præmittit. Etenim recte observat Dujatius Livium non absimilibus velut procæmiis extra decadum quoque principia identidem usum esse ad renovandam lectoris longo in opere attentionem, vel si quando scribenti major rerum ordo nasceretur, ut patet ex libri sexti ingressu, et cap. 29. lib. VII. Contendit ergo Sigonius germanam operis Liviani inscriptionem hanc fuisse : T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM AB URBE CONDITA LIBRI CXLII. Quæ nobis opinio etsi probabilior videtur, tamen non semper abhorruimus ab decadum appellatione, quæ et usu recepta

De partitione operis in decades.

Sigon. Procem. ad scholia in Liv.

Dujat. ibid.

est, nec sine circuitu verborum vitari interdum poterat.

De epitomis.

Epitomarum, quæ singulis libris præfiguntur, auctor ignoratur. Eas enim aut Livio ipsi, aut L. illi Floro, cujus exstant rerum Romanarum libri quatuor, adscribi non patitur dispar ab utroque styli color. Quisquis ille fuerit, quem nosse haud sane multum interest, ejus certe breviaria, tanquam exanguia quædam et leviter adumbrata pulcherrimi corporis simulacra, non omni prorsus cura indigna sunt; eo quidem magis, quod eorum aliqua est ad historiam, ubi Livius deficit, illustrandam utilitas.

Atque hæc sunt, quæ sive ad Livii vitam, sive ad ejus operis formam, descriptionem, casusque pertinentia, non ignorare operæ pretium sit.

Artic. III.
DE OPERIS
LIVIANI
VIRTUTIBUS
ET VITIIS.

Jam de ipso opere agamus, et ejus virtutes quæ sunt eximiæ, tum etiam vitia, si qua fuerint, ita expendamus, ut et quid clarissimi scriptoris famæ, et quid veritati debeatur, pariter meminerimus.

§. 1.
LIVII ELOQUENTIA.

Ac primo quidem eloquentiam tanti viri laudare supervacuæ operæ sit. Quem enim non statim legentem allicit inaffectedata illa narrandi jucunditas, et limpidus nitor, qui et claritati serviat, nec careat, ubi opus est, nervis; non inepto tumidæ orationis fastu inflatus, sed simul simplicitatis, simul munditiarum memor; qui æquabili velut filo deductus, res gestas ita naturali quodam ordine explicet paulatim et aperiat, ita exhibeat omnia locis temporibusque distincta, ita suos allinat rebus et personis colores, ut coram agi cernique, non describi res auribusque accipi videantur? Quid dicere opus est de incredibili illa concionum ejus et orationum eloquentia, in quibus eximius scriptor nullam non expressit dicendi laudem? In iis sententiæ, tum gravitate, tum acu-

mine commendatæ, egregio vestiuntur optimorum lectissimorumque splendore verborum. Jam pro argumentorum varietate, modo exultat audacius oratio, et grande aliquid ac sublime sonat, modo summissiore quodam et modestiore cursu, semper tamen cum quadam dignitate, fertur. Nihil vero mirabilius, quam quomodo versatile pariter ad omnia scriptoris ingenium, eorum omnium quos loquentes facit, senum ac juvenum, privatorum magistratuumve, Romanorum et hostium, sensus, animos, habitus ita induit, ut illi ipsi non melius modo aut venustius, sed ne aptius quidem decentiusque dicere potuerint. Itaque jamdiu docti omnes magno consensu iere in Quintiliani sententiam, qui Livium esse judicat, *quam in narrando miræ jucunditatis clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest eloquentem.* Lib. X. c. 1.

Ex illis tamen orationibus crimen in eum oritur, Livio crimini datæ orationes et conciones. tanquam in iis et fidem historiæ neglexerit, et excesserit modum. Nec levibus sane auctoribus hæc criminatio nititur, a Pompeio Trogo olim conjecta in Justin. 1. XXXVIII. c. 8. Livium, et hodie quoque a doctissimis ingeniosissimisque viris renovata, et, quod majus est, unanimi fere historicorum hujus ævi consensu comprobata, P. Daniel préf. Hist. de France. qui omnes ab ejusmodi concionibus, præsertim quas vocant directas, inserendis in narrationem suam abstinuere.

Neque ego receptum hodie morem reprehendere ausim, quem fortasse etiam historicæ gravitati convenientiorem esse non frustra jactatur. Attamen si auctores in utramque partem, si rationum momenta diligenter perpendantur, erit sane cur Livium præpropere damnare vereamur.

Si gravitate auctorum exemplorumque res dijudi-

Defenditur
Livius ex-
emplis.

cetur, tot se patronis tuebitur Livius, quot fere apud Græcos Latinosque in historia maxime claruere scriptores, Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Polybio, Sallustio, Tacito, Curtio. Dionysium Halicarnasæum omitto, apud quem non immerito fortasse reprehendi possit nimia orationum prolixitas, quæ et fatigat lectorem, et ingratham interdum narrationi moram injicit. Sed ceterorum quos modo nominavi eadem quæ Livii causa est. Apud omnes et crebræ orationes reperiuntur, et, si quando opus fuerit, longiusculæ, et omnibus dicendi virtutibus, omni cultu expolitæ, si tamen Polybianas excipias, quæ tinctæ sensu comptiorem ornatum neglexere. Omnibus igitur aut laus tribuenda est, aut venia deneganda. Durum sane in tot tam illustres reos gravem ferre sententiam, et in magna illa nomina, quæ omnis per tot retro secula mirata est vetustas, quæ qui carpere ausit, facilius sibi quam illis noceat, censorium stylum exerere.

Fidem his-
toriæ non
lædunt Li-
vii oratio-
nes.

Et quidem, si res ipsa inspiciatur, quid tandem deliquere summi scriptores, dum præter eam quæ debebatur, narrandarum jucunde, graviter, distincte, dilucideque rerum voluptatem, etiam alteram indubitam nobis ex luculentissimis orationibus paravere? Fides, inquiunt, historiæ violatur, dum ea nobis tanquam dicta obtruduntur, quæ tamen nunquam vera dicta sunt. Quasi vero cuiquam innocens ille dolus imponat, aut periculum sit, ne quis illas Livii tam diligenter elaboratas, tam severe castigatas, tantis verborum sententiarumque munditiis excultas orationes ab horridis illis primorum urbis Romæ temporum aratoribus esse existimet.

Unum excipio. Si scriptori licuit eorum quos dicentes facit referre verba, et orationes, quemad-

modum pronunciatæ sunt, alicunde nancisci, nihil dubium esse potest, quin illæ totidem verbis lectori reddendæ sint, neque in ipsarum locum ludentis ingenii fœtuſ supponendi. Itaque non negabimus peccasse Tacitum, qui in l. XI. Ann. c. 24. Claudio Imperatori alienam et fictitiam tribuerit orationem, quum vera exstaret, cujus etiamnum fragmenta habemus. Sed si verarum copia non sit, non video ^{Lips. comment. in Tac.} sane, cur vetetur is qui historiam scribit, suas et ad excolendum animum, et ad acuendum ingenium sæpe profuturas orationes offerre lectori, quum præsertim et in eas conjici commodè possint sapientissima quædam monita ac præcepta ex ipsis factorum visceribus nascentia, quæ tamen inter narrandum attexere minime decuerat; et ingenia, mores, animi ducum ac populorum propius ad naturæ veritatem exprimi; et vero causæ illæ quibus bellorum origo, et celeberrimi quique eventus continentur, atque etiam consilia ex quibus facta fluxere, liberius copiosiusque tractari. Ad hæc tot comoda illud quoque accedit, quod in iisdem velut in amœnis quibusdam diverticulis, perpetua narratione defatigatus interdum lectoris animus suavissime conquiescit.

Id tantum cavendum est lectori, ne ex orationibus facta se sincera et incorrupta haurire posse existimet, quæ in iis in majus aucta, vel extenuata verbis, ad invidiam gratiamve decurtata, depravata plerumque reperiuntur. Orationes non tanquam ex scriptoris persona accipi debent, sed ex ejus, quis ille est, quem scriptor loquentem facit. Ipse narrationi fidem, orationibus præstare debet eloquentiam. Si quando tamen hac libertate abuti visus est Livius, id observare in notis non negleximus.

At enim qui directas conciones operi suo inse-

Historiæ
modum non
magis direc-
tas orationes
egrediun-
tur, quam
obliquæ.
Trogus
apud Jus-
tin. l.
XXXVIII.
c. 8.
Justin. l.
XXXVIII.
c. 4. et seq.

runt, *historiæ modum*, id enim secundum erat, *exce-
dunt*: id est, si recte assequimur accusatoris mentem,
ultra terminos legibus præfinitos evagantur, nec jam
historicos se esse volunt, sed oratores. * Id quam
convenienter in Sallustio et Livio reprehendat Tro-
gus Pompeius, ipse viderit, qui obliquas orationes
historiæ suæ non dubitaverat intexere, quarum unam
nobis servavit Justinus, plerisque Livianis prolix-
iorem. Quis enim non videat eandem plane et
obliquarum, et directarum concionum esse rationem?
Præclarum vero commentum! mirum artificem! qui
pro *indicativis modis infinita* subjecerit, et loco *primæ
personæ tertiam*. Eos qui nihil omnino, ac ne ora-
tiones quidem ipsas in historiam inseri debere con-
tendunt, nisi ex vetustorum monumentorum fide,
etsi paulo severiores sunt, aliquid tamen secutos esse
video. Verum ii nos profecto ludibrio habent, qui
quum directas conciones reproben, jus sibi esse
existimant obliquas, quantumlibet prolixas, in opus
suum includendi. Nihil ergo videtur afferri, cur
Livio suas orationes vitio ac culpæ dari debere pro-
nuntiemus.

De Patavi-
nitate Livii.

Quintil. In-
stit. l. I. c.
5. et l. VIII.
c. 1.

At circa formam loquendi elegantiamque sermo-
nis litem ei dudum movit vir ingenio et eloquentia
clarissimus, Asinius Pollio, qui in eo putabat inesse
quamdam *Patavinitatem*, sive locutiones quasdam
quæ Patavinum, ut ita dicam, solum saperent, nec
essent quadam urbanitate coloratæ*. Hoc crimen

* Aliter multi docti viri inter-
pretati sunt illam *Patavinitatis*
criminationem, et intellexere alii
studium partium Pompeianarum,
alii odium in Gallos, aut similia
commenta: quæ quum satis vel
ipsis Quintiliani verbis evertan-
tur, in illis refellendis immorari

non operæ pretium esse visum
est. Si quis tamen eas interpre-
tationes operose excussas et re-
futatas videre voluerit, adeat Dan.
Morhofii libellum densa erudi-
tione refertissimum, de *Patavini-
tate Liviana*.

hodie, nec dilui, nec comprobari omnino posse facile crediderimus. Fieri sane potuit, ut homo Patavinus patriam plane dediscere non quiverit, et levia quædam retinuerit loquendi vitia, quæ principis inter Romanos viri teretes et religiosas aures offenderent. At nos, quibus Latina lingua peregrina est, qui eam ex libris tantummodo cognoscere possumus, quomodo tantum nobis arrogaremus, ut illos nævos, qui plerorumque Romanorum oculos fortasse fallabant, deprehendere et assignare auderemus? Id sane tentaverit Dujatius, homo non ita a Latinitate instructus, ut Livianæ orationis censuram ageret. Prop. in Liv. Nobis consultissimum videtur ea de re silere. Bene profecto nobiscum ageretur, qui Latinam linguam balbutire conamur, si Livii orationem cum sua quoque *Patavinitate* daretur effingere.

Nec vero eloquentia tantum claruit Livii, sed laudatur et fides, quæ prima virtus ab historiarum scriptore requiritur. Ausum esse eum vera etiam cum §. 2. LIVII FIDES: Gratiam aspernata. offensionis periculo dicere, veritatisque studiosiorem fuisse, quam gratiæ imperantis, ex eo patet quod, referente Tacito, ita Cn. Pompeium laudibus extulerat, ut Pompeianum eum Augustus appellaret. IV. Ann. 84. Sæpe Brutum, Cassium, Scipionem, Afranium, ut insignes viros nominaverat. Neque id, eodem teste Tacito, amicitiae ipsius cum Augusto offecit: quod quidem dubito utrum patientissimis Principis auribus, an scribentis libertati fuerit honorificentius.

Sed et in iis quæ hodie supersunt, nulla apparet assentationis erga eum qui rerum potiretur suspicio. Semel aut iterum in totis quinque et triginta libris Augustum appellat: sed ipsa re poscente, sed breviter et cursim, modicis cum laudibus et veris. Libro primo, cap. 19. templum Jani, occasione data,

Suet. Aug.
c. 29.
L. XXVII.
sub finem.

memorat ab eo clausum fuisse: quo quum Augustus magnopere gloriaretur, ipse tamen rem uno verbo tangit, gratulatus tantum ætati suæ raram felicitatem. Rursus, ubi de spoliis opimis Cossi disserit, l. IV. c. 20. testem allegat *Augustum Cæsarem, templorum omnium, inquit, conditorem, aut restitutorem*: quod quam vere, quam non ambitiose dictum sit, testimonio est illa ipsius Augusti notissima vox: *marmoream se relinquere urbem, quam lateritiam accepisset*. Jam vero in narranda insigni illa de Asdrubale victoria quam Livius et Nero reportavere, quam bella scse scriptori nostro materies offerebat demerendæ Liviæ Augusti uxoris, quæ ad alterum e victoribus originem referebat, in alterius domum fuerat adoptata? quam facile ibi sese jactare poterat adulatio? Livius rem quidem ipsam ornate, ut par erat, magnificeque describit; in victores ipsos plena manu laudes cumulat: de eorum posteris, de Livia, Tiberio, Druso, ne verbum quidem.

Amore in
patriam labefactata.

Verum, quoniam non laudationem Livii quamdam exornamus, sed ipsius imaginem suis expressam lineamentis conamur effingere, fateri cogimur ejus fidem, quæ adversus gratiam potentiorum inconcussa stetit, amore patriæ aliquoties fuisse labefactatam.

Nimia in eo
Romanæ
magnitudinis
admira-
tio.

Inprimis igitur ubique apud nostrum sese prodit nimia quædam Romanæ magnitudinis admiratio, nec satis cauta semper aut consulta, quæ et ipsi inscio fortasse et imprudenti fucum fecerit. Itaque de Roma tenui adhuc et cum finitimis colluctante magnifice tamen interdum loquitur. *Spes unica*, inquit lib. III. cap. 26. *imperii populi Romani L. Quintius*. Emphatice dictum. At tunc *imperii populi Romani* fines nondum ad vicesimum fortasse ab urbe lapidem promoti fuerant. Nec multis annis post Canuleius

L. IV. c. 4.

tribunus plebis *urbem in æternum conditam et in immensum crescentem* jactat. Ubi quis non videt obversatum esse scribentis animo superbum illum Romæ rerum dominæ splendorem, et ad obscura Romæ nascentis initia audacius quam verius esse translatum?

Sed et hostibus quoque populi Romani Livius eos venerationis in eum admirationisque sensus affingit, quibus ipse imbutus erat. Annibal ille Romam apud nostrum vocat *Orbis terrarum caput*, quum nondum L. XXI. c. 80. tota Italia, plane jugum accepisset, nec quidquam extra eam Romani tenerent, præter Siciliæ partem et Sardiniam; quum staret Carthago, atque etiam Hispaniæ majorem partem imperio amplecteretur. Rursus idem, dum milites ad bene pugnandum hor- XXI. 43. tatur, *dempto*, inquit, *hoc uno fulgore nominis Romani*. Quasi vero Carthaginem debere Romæ fasces summittere ultro agnovisset acerrimus ille Punicæ magnitudinis vindex, et Romanæ pene eversor, aut tunc temporis minus Punico nomini *fulgoris* quam Romano circumdari.

Idem impetus nimii amoris in patriam Livium abs- Falso laudati a Livio Romani. IX. 19. tulit, quum non dubitavit affirmare Romanos *nunquam ab equite hoste, nunquam a peditate, nunquam aperta acie laborasse*. De peditatu silemus. At nonne *ab equite hoste* laboraverunt Romani, quum adversus Annibalem bellum gererent, quem equitatu longe superiorem fuisse et ipse Livius passim fatetur, et prudentissimi XXI. 47. XXVI. 38. &c. Romanorum duces sensere, atque ob id magnopere cavere ne in campis patentibus ab eo deprehenderentur? Nonne *aperta acie* laboraverunt, quum ad Cannas ab eodem Annibale prope ad internecionem cæsi, quum ad Alliam ab Gallis fusi sunt?

Sed hæc quidem utcumque condonari possunt, in

Quædam
parum ho-
norifica Ro-
manis a Li-
vio dedita
opera omis-
sa.

quæ incogitantem Livium rapuit instinctus quidam studii in Romanam laudem vehementioris, ita ut ipsum scribentem falleret pietas in patriam, blanda conciliatrix sui. Illa non video quonam colore defendi possint, quæ sedulo et dedita opera silentio tramisit, propterea quod parum honorifica sive Romanæ genti, sive quibusdam celeberrimi nominis viris viderentur. Hujus generis aliquot exempla referre operæ pretium est.

Præterea ex-
emplum :
causæ se-
cundi Puni-
ci belli.

Polybius, acerrimo judicio et incorrupta fide commendatus scriptor, magna cura perpendit initio lib. III. quænam causæ belli Punici secundi fuerint, et uter populus violatæ amicitiae ruptique foederis culpam sustineat. Postquam multa de hoc argumento disputavit, et hinc atque inde momenta rationum diligenti trutina ponderavit, rem ita concludit, ut statuat, si origo belli a Sagunti tantum excidio repetatur, Poenos injuste omnino arma movisse ; sin ratio habeatur Sardiniae a Romanis, stipendio etiam superimposito, interceptæ, pia et justa fuisse Annibalis arma, quum Poeni data occasione eos ultum irent, qui per occasionem temporum ipsis nocuerant.

XXI. 18.

Quid Livius ? Nempe ille ex Polybiana disputatione ea eligit et accurate exponit quæ Romanorum causæ favebant : quæ pro Poenis dicta ab scriptore Græco fuere, de iis omnino silet : malo sane consilio, et cui apud lectorem veritatis studiosum nulla possit esse venia.

Neque enim hoc saltem dici posset, errasse eum, et imprudentem fecisse. Siquidem quisquis Polybium cum eo contulerit, non poterit dubitare quin ea omnia quæ disserit noster de Lutatii et Asdrubalis foedere, e scriptore Græco exscripserit, et verbum verbo pene reddiderit. Fugere igitur illum

non potuerunt ea quæ ad hujus ejusdem loci calcem a Polybio pro causa Pœnorum adjecta sunt.

Una defensio occurrit, si nempe Livius in lib. XX. qui intercidit, ita narraverat ea quæ ad subactam a Romanis Sardiniam pertinent, ut illos interceptæ per fraudem hujus insulæ culpa liberaret: unde sequeretur eum, quæ a Polybio in contrariam partem disputata sunt, non tanquam adversa Romanis, sed tanquam falsa, suppressisse. Verum eo elevaretur fortasse crimen, non plane purgaretur. Magna est enim Polybii auctoritas, qui et propior illis temporibus fuit, et diligentissimus talium rerum indagator, et Romanis sane amicus, quos passim laudibus cumulat. Quum igitur gravissimus judex, sine ulla cunctatione aut dubitatione, causa cognita, clare certumque pronuntiet Romanos contra jus, contra fœdera fecisse, dum Sardiniam invasere, minime profecto dubium est, quin Livius, si aliter senserat, aut scripserat, cæco in patriam amore præoccupatus a vero aberraverit.

Neque nos quisquam arguat severius agere cum Livio, et sequiore interpretatione ea illi vitio vertere, quæ clementius a benigno lectore accipi possint. Nemini concedimus, ut majore quam nos amore aut admiratione eximium scriptorem prosequatur: sed vincat veritas. Si uno tantum apud eum, aut altero in loco obscura aliqua delitesceret suspicio propensioris in Romanos animi, inhumane faceret, qui crimen urgeret, ac non potius rem mollire interpretando conaretur. At erumpentia undique hujus nimii affectus certissima argumenta nec nobis ipsi dissimulare, nec ceteris, possumus.

Velut in Scipione Africano manifeste tenetur Livius. Hunc inter eos omnes, quorum res gestæ ip- Secundum exemplum: in Scipione Africano.

iis qui supersunt libris memorantur, noster præcipua quadam et admiratione, et effusa velut caritate complexus esse videtur: unde minus mirum est, quod ejus amor plusculum, quam concedit veritas, largitus sit. Fuit sane Scipio non solum victoriis triumphisque clarus, sed et ob egregias animi virtutes plane amabilis, comitatem, munificentiam, moderationem. Quin et negari non potest eum voluptates, ubi usus reipublicæ postularet, aspernari solitum esse, et frenare libidines, ne rebus gerendis essent impedimento. Cujus animi insigne specimen edidit, quum ad eum post novam Carthaginem captam adducta a militibus est adulta virgo, eximia forma, quam statim parentibus et sponso reddidit. Sed Livius eum Stoica quadam continentia libidinum mirabilem efficere voluit, ne quis scilicet nævus egregium corpus deformaret. Itaque ubi agit de illa captiva, cujus modo mentionem fecimus, quædam omittit, quædam alio detorquet, quæ a Polybio simpliciter et ingenue memorata docent Scipionem non contempsisse plane voluptates, sed eas bono reipublicæ posthabuisse.

Juvenes quidam Romani, inquit Polybius lib. X. virginem ætatis flore et formæ bonitate præstantem ad Scipionem adducunt, quum observassent eum cupidum esse voluptatum, φιλογύνῃ ὄντα. hoc suppressit omnino Livius. Respondet illis juvenibus apud Polybium Scipio se, si privatus viveret, nullum aliud gratius accipere potuisse munus; nullum, quum imperator esset, minus gratum. Quod responsum, licet per se haud obscurum, explicat apertius tamen Polybius: et, dum explicat, satis testatur se ipsamet Scipionis verba attulisse. Hoc nimirum dicto, inquit, innuebat Scipio, ejusmodi res per quietis et

otii intervalla, suaves interdum juvenibus delectationes præbere, et levamenta curarum; easdem vero, si quis, ubi rem gerere opus est, iis utatur, et corpori, et animo magna afferre impedimenta.

Apud Livium Scipio in oratione ad Allucium hoc modo loquitur: *quia ipse, si frui liceret ludo ætatis, xxvi. so. præsertim recto et legitimo amore, et non respublica animum nostrum occupasset, veniam mihi dari sponsam impensius amanti vellem.* Ipsa sese prodit similitudo, sed detorta aliquantum et deflexa: ut dubium esse non possit, quin Livius hæc scribens Græcum scriptorem intuitus sit, sed ab eo prudens et sciens recesserit, et quibusdam additis lineamentis, quibusdam, quæ parum decora erant, in melius ac pulcrius mutatis, ei quem omni laude cumulandum susceperat viro mirandæ castimonie famam sartam tectamque voluerit asserere. Quæ quidem laus quam non ex vero in Scipionem conferatur, testimonio quoque est Valerius Max. qui l. VI. c. 7. laudat Æmiliæ ejus uxoris comitatem et patientiam, quod, *quum sciret viro suo ancillulam ex suis gratam esse, dissimulaverit, ne domitorem Orbis Africanum* femina impuditiæ reum ageret.*

Unum adhuc truncatæ a Livio ad gratificandum Romano nomini narrationis exemplum subjungemus: non criminandi prurigne, a qua longe absumus, sed ut nosmet impetiti temere tanti viri crimine absolvamus; simul quod non leve negotium agimus, aut in quo nobis sine plurimis firmissimisque argumentis vel debeat credi, vel possit.

Brachyllæ, Bœotarchæ, sive summi Bœotorum ma-

* In iis quas vidimus Valerii de Antiocho respicias, erit unde Max. editionibus legitur *Africani*: mendose. Et, si victoriam

Tertium exemplum: Brachyllæ mora.

gistratus, mors narratur a Livio lib. XXXIII. capp. 27. et 28. Eamdem narrationem apud Polybium habemus in Excerpt. Legat. n. 8. Bello Macedonico, Bœoti societatem cum T. Quintio Romanisque metu magis quam voluntate inierant. Itaque plerique veteres socios respectabant, et ne devicto quidem ad Cynoscephalas Philippo, destiterunt Macedonum rebus studere. Tunc temporis Brachyllas electus est Bœotarches, non aliam ob causam magis, quam quod propenso in Philippum animo esse crederetur. Hæc et alia quædam eodem pertinentia quum animadverterent principes eorum qui Romanis partibus studebant, Zeuxippus et Pisistratus, metum ceperunt, quum ad portas prope sedente exercitu Romano ea fierent, quidnam se futurum esset, profectis in Italiam Romanis. Itaque ut timore injecto adversarios comprimerent, Brachyllam e medio tollere statuerunt. Hucusque perbene inter utrumque scriptorem convenit: seu potius exscribit cum fide Polybium Livius.

At id reticuit quod apud Græcum historicum sequitur, Zeuxippum et Pisistratum de suo consilio cum T. Quintio collocutos esse; illum respondisse sese ad hoc facinus adiutorem quidem esse nolle, ceterum, si quis rem exequeretur, nihil in se moræ futurum: denique jussisse eos totam rem communicare cum Alexamene Ætolorum prætore, qui quidem revera sex illis sicarios subministraverit, a quibus Brachyllas interfectus est. Hæc, inquam, omnia, præter ipsam Brachyllæ necem, supprimit Livius. Quo consilio, nihil sane argumentari opus est. Ipsa res clamat eum noluisse infamiam Quintio, et per eum Romano nomini aspergere, si Romanus impera-

tor, cujus facinoris ultor esse debuisset, ejus conscius fuisse nosceretur, atque etiam viam ad id perpetrandum quodammodo aperuisse.

Ab eodem animi affectu eum iniquum fuisse in Romanorum hostes, ac præcipue Gallos, quidam arguunt. Inter quos Dujatius sese passim in notis Gallici decoris assertorem ac vindicem jactat: quasi vero quidquam ad splendidissimi hujus Francorum imperii laudem dedecusve pertineant priscorum illorum Gallorum virtutes ac vitia, bene aut secus facta; qui a Romanis primum, deinde a Francis, Burgundionibus, Gothis domiti, jam a multis seculis nulli sunt, et in victricium gentium nomen simul, et leges, instituta, moresque transierunt. Sed iis quoque Livius nusquam negat Martios animos fuisse, et ferores, et inter pericula impavidos. Eorum vim impetumque terribilem ubique verbis extollit. Quod eosdem parum firmos animis corporibusque, si diutius hostis resisteret, fuisse ait, et, quemadmodum prima eorum prælia plusquam virorum essent, ita postrema minus quam foeminarum esse, id quidem commune omnium Barbarorum, quales tum Galli fuere, vitium est, qui etiamsi impetu valent, mora certe languescunt. Nec absimilia Cæsar, eadem plane non uno loco Polybius de Gallis tradunt: prorsus ut immerito videatur suspicio malevolentiae in Gallos Livio affingi.

Non negaverimus tamen fieri potuisse, ut interdum ea mallet noster vera esse quæ Romanis laudi, quam quæ Gallis erant. Polybius Gallos capta urbe Romana avocatos ad sua tuenda, quod Veneti ipsorum fines cum infesto exercitu ingressi erant, pace cum Romanis quibus conditionibus voluere facta, urbeque reddita abiisse memorat: Livius, eos a Ca-

Suspicio malevolentiae in Gallos, haud satis ex vero, Livio afficta.

Dujat. in not. ad V. 87. et 49. VII. 11. &c.

v. 44.

x. 28.

Cæs. lib. III. de bello Gall.

Pol. libb. II. et III.

Propensior tamen fuit in Romanos, quam in Gallos. Libb. I. et II.

Lib. V. sub finem.

millo victos et ad internecionem cæsos esse. Hoc fictum esse a Livio nemo sanus dixerit. Sed nimirum, quum duplex fama esset, et auctores in utramque partem essent, suspicari sane licet illum maluisse ad illos accedere, qui Romani nominis laudi favebant. Quod quidem nec certum plane est, et etiamsi non suspicionibus, sed argumentis teneretur, ejusmodi peccatis esset annumerandum, quæ humana plerumque natura parum cavet. Ex eo sane non recte colligeretur præcipuum aliquod et iniquum in Gallos odium.

Voss. de
Histor. Lat.

Quod legitur in suppositio Antonini Itinerario, Fani Volturnæ, sive Voltumnæ, urbis Etruscæ, claris gestis invidisse Livium, ei crimini auctor fidem derogat. Nemo enim est qui ignoret spurium esse hoc opus, in quo illa criminatio reperitur, mendacem audacis nebulonis foetum, qui infirmi et perituro aliquin partui speciem antiquæ originis circumdare voluerit.

Oic. l. II.
de Or. n.
62.

Ex iis quæ diximus satis jam apparere arbitramur, Livium quod difficillimum videtur præstitisse, ut ab indecoro in potentiores obsequio liberum se integrumque servaret; sed non perinde firmum fuisse adversus amorem patriæ, cujus laudibus interdum servierit magis quam veritati. Unde fateri necesse est, eum culpam commeruisse, quæ ab honestissima quidem causa proficisceretur, sed culpam tamen, in eo negotio ac munere, cui hæc prima sit dicta lex, ne quid falsi dicere scriptor audeat, altera, ne quid veri non audeat.

Livius in
historia
negligens.
Suet. in
Cal. n. 34.

Minor est negligentiae culpa, sed eadem minus habet excusationis. Negligentem autem in historia fuisse Livium, utinam falso Caligula jactasset! furiosus princeps, sed quem non usquequaque spernendi

fuisse in litteris iudicii, documento est Seneca, cujus stylum et orationem ille ingeniose et vere descripserat, quum eum diceret arenam esse sine calce.

Id. ibid. n.

Nec vero illa leviuscula urgemus, quod in parvis interdum rebus Livium memoria fefellerit: ut quum in Pleminii morte narranda postquam lib. XXIX.

58.
Memoria
interdum
lapsus.

cap. 22. duas diversas opiniones exposuit, quarum quidem priorem videtur potiore habuisse, rursus lib. XXXIV. cap. 44. alteram, tanquam veram et indubitata, sine ulla prioris mentione refert; quum duobus diversis lib. XXXVI. locis, nempe capp. 21. et 38. M. Fulvii Nobilioris triumphum totidem fere utrobique verbis memorat. Hæc et similia multa annotavit et collegit vir eruditione, diligentia, ingenii sagacitate præstantissimus, Jac. Perizonius in Animadversionibus Historicis. Sed hi quidem minuti errores difficillime præcaveri possunt, et in eos recte cadit illa excusatio; *Operi longo fas est obrepere somnum.*

Illa graviora sunt, quod res quoque maximas, quas ab eo operis suscepti ratio, et lectoris utilitas postulabat, aut omnino prætermisit, aut verbo tetigisse satis habuit; quod in iis quæ ex aliis scriptoribus, ac præsertim ex Polybio exscripsit, auctorum illorum aliquoties mentem nec assecutus est, nec proinde accurate repræsentavit. Hæc duo nobis tractanda et probanda sunt.

Res sæpe
maximas
aut omit-
tit, aut ver-
bo tangit.

Ac primo quidem, quis non et miretur, et etiam stomachetur, quum videat leges Romuli et Numæ circa religionem ac cultum deorum, circa civilem militaremque reipublicæ administrationem, circa regis, senatus, populique jura, ita exiliter et jejune indicatas, ut Dionysium Halicarnasensem postea Plutarchumque in manus sumentibus nova fere omnia

Ut leges
Romuli et
Numæ:

et ignota occurrant? Atqui profecto cujuslibet populi historia, non res tantum bello gestas, sed leges institutaque gentis complectitur, quæ et delectationem habent, et pluribus sæpe lectoribus utilitati esse possunt quam præliorum victoriarumque narratio.

Sunt qui Livium eo colore defendant, quod illa omnia quæ in eo nunc requirimus, Romanis quibus scribebat notissima esse sciret: Græcos autem, quum suis ignota scriberent, necesse habuisse cuncta sigillatim recensere.

Sed ex priscis illis institutis multa sane vetustate exoleverant, multa novis legibus abrogata mutatae fuerant: quæ proinde parum nota vulgo Romanis essent. Jam vero Livius in tanto opere non suæ modo ætatis homines, sed et posteros intueri debebat, ad quos illa transmitti non poterant, nisi historicis monumentis consignarentur. Non ægre in eorum sententiam descendimus, qui existimant illum explicandæ eloquentiæ cupidum maluisse in præliis enarrandis tanquam libero campo exultare, quam legibus exponendis cum angusta et arida materia lucrari.

Contentiones de Coriolani judicio, de Aventino publicando, &c.
Plut. in Marcio.
Dion. lib. VII.
Liv. II. 35.

Sunt tamen quæ ille silentio tramiserit, in quibus magna sese aperiebat ostentandi ingenii facultas.

Quam fuse, quam luculenter contentiones de Marcii Coriolani judicio, tum apud Plutarchum, tum maxime apud Dionysium explicantur? Dionysius quidem etiam modum fortasse justæ narrationis egreditur: sed Livius in alteram partem peccat, dum ea quæ plus satis apud Græcum scriptorem dilatata occurrunt, ipse nimis in angustum cogit, et monstrata potius quam exposita lectori relinquere properat. Discordiæ de Aventino publicando, et anno sequenti de delectu ac de lege Agraria a Dionysio lib. X.

memoratae turbulentissimas in republica tempestatum moles excitavere. Legem Agrariam suavit, et postea egregiam in bello operam præstitit Siccus Dentatus, vir sane memorabilis, et inter Romanos quoque fortitudinis miraculum; cuius postea mors nefaria maximam Decemviris invidiam conflavit, et una e præcipuis causis fuit, cur illorum tyrannidi finis imponeretur. Tribunorum actiones de Aventino Livius vix uno verbulo dignatur attingere: de lege Agraria, de Sicii oratione ad populum, de ejusdem et egregio in rempublicam animo, et incredibili in bello virtute omnino silet. Quid? nonne in his omnibus sese jactare poterat eloquentia? Nonne multas harum similes discordias actionesque tribunorum pluribus interdum persecutus est Livius, et omnibus dicendi ornamentis excoluit? Non est profecto verisimile, ut ille hæc consulto omiserit. Meram hic agnoscimus oblivionem et incuriam, quæ et ubique fere in primis illis tenuis reipublicæ temporibus apud eum deprehenditur ex collatione Græcorum scriptorum qui eandem historiam scripsere: ut profecto videatur noster ad majora et illustriora festinans, origines urbis proximaque originibus, contra quam ipse professus in totius operis procæmio fuerat, quam citissime licuerit transcurrere.

Hinc ille, dum conditam urbem a Romulo narrat, L. I. c. 7. ne sustinuit quidem annotare, quot annos ab Romæ primordiis ad suam ætatem lapsos esse crederet: hinc quoque de secessione plebis agens, observare II. 32. neglexit plebem Romanam tres menses, et quidem eos in quibus agros conseri opus est, in monte Sacro II. 33. consedis; conditiones quibus illa secessio composita est, incuriose admodum, et indiligenter exposuit. Quid multa? Si hinc Livius, inde Plutarchus et Dio-

Plut. in
Romulo,
Numa, Pop-
lic. Marcio. nysius studiose et cum cura pervolvantur, plura
multo per se curiosus lector inveniet, quam nos hoc
loco dicere aut volumus, aut possumus.

Livius, quas
exscripsit
ex aliis auc-
toribus, non
semper intellexit. Quod spectat ad auctorum loca parum a Livio in-
tellecta, primum exemplum afferemus ex lib. IV. c.
34. ubi sic habet noster: *Classibus...ad Fidenas pug-*
natum cum Veientibus quidam annales retulere: rem

Primum ex-
emplum.
Classibus
pugnatum
ad Fidenas. *æque difficilem atque incredibilem, nec nunc satis lato*
ad hoc amne, et tum aliquanto, ut a veteribus accepi-
mus, arctiore. Nisi in trajectu forte fluminis prohi-
bendo aliquarum navium concursum in majus, ut fit, ce-
lebrantes, navalis victoriæ vanum titulum appetivere.

Magnæ sane ambages. Difficilis visus est Livio no-
dus: quem tamen facillime solvere potuerat, si at-
tendisset vocem *classis* antiquitus usurpatam esse pro
multitudine hominum: imo *vetustius fuisse*, ut ait Fes-
tus, *multitudinem hominum, quam navium, classem ap-*
pellari. Id notum Virgilio: unde apud eum *Hor-*
tiæ classes pro equestribus copiis, Servio interprete.

Festus in
hac ipsa
voce, et
Gell. l. I. c.
11. Sic et *procincta classis* sumitur pro *acie instructa*.
Hoc semel intellecto, nulla jam remanet difficultas,
nec aliud profecto veteres illi annales memorati a

In nota ad
hunc Livii
locum. Livio voluere, quam, exercitibus instructis, vel, ut
maluit Tan. Faber, cui debetur hujus nodi dissolu-
tio, equestribus copiis ad Fidenas cum Veientibus
pugnatum esse.

Secundum
exemplum.
Ἐστὶ τὴν τῶν
Θερμικῶν
σύνεδον. Nec minus in Polybio interdum vertendo Livius
hallucinatus est. Sic lib. XXXIII. c. 35. quum re-
periret apud Polybium, Cornelium legatum Roma-
num venisse ἐπὶ τὴν τῶν Θερμικῶν σύνεδον, id est, ut dubi-

Legat. 9. tanter quidem, sed vere exponit Henr. Valesius, ad
In nota ad
Liv.
XXXIII.
35. concilium Ætolorum, quod quotannis in urbe Æto-
liæ Thermo agebatur, ipse intellexit Thermopylas,
ubi, inquit, frequens Græciæ statis diebus solet esse

conventus : Pylaicum vocant. Quod quantum a vero abhorreat, ex ipsa narratione facile deprehenditur. Ibi enim Ætolos solos alloquitur Cornelius ; soli respondent Ætoli : et eorum responso audito Cornelius abit : quæ quidem omnia magis congruunt in concilium Ætolorum gentis, quam in totius Græciæ conventum. Idque optime sensit ipse Livius, qui, ut illi incommodo obviam iret, tradit Romanum cum Ætolis *præcipue* egisse. Sed illud *præcipue* apud Polybium nusquam est : atque adeo errorem Livii detegit, dum velat.

In illustri illa ad Cynoscephalas pugna, qua Philip-
pus debellatus a Quintio est, occurrit apud nostrum
aliquid quod lectorem attentum morari debeat. Phi-
lippus dum in hostem ducit, *Macedonum phalangem,*
hastis positis, quarum longitudo impedimento erat, gla-
diis rem gerere jubet. Norunt omnes præcipuum
phalangis Macedonicæ robur positum fuisse in saris-
sis ante ipsos porrectis, quæ et inexpugnabili velut
vallo illos sepirent, et multum valerent ad perrum-
pendos hostium ordines. Quis igitur crediderit,
jussos esse ab rege Macedonas suam ipsos vim sol-
vere et infringere ? Si Polybium adeas, ex quo ex-
scripta est a nostro tota hujus prælii narratio, non
modo nihil tale reperiēs, sed etiam facile agnosces
unde error Livii natus sit. Nempe hæc sunt Polybii
verba. Τοῖς μὲν φαλαγγίταις ἐδόθη παράγγελμα καταβαλοῦσι τὰς
σαρίσσας ἐπάγειν. Verbum καταβαλοῦσι videtur in fraudem
induxisse Livium. Græci καταβάλλειν dicunt, quod
Latine dicitur *abjicere*, itemque *demittere*. Priore
sensu accepit Livius, quum posteriore debuisset, ut
et vertit Casaubonus, qui in illo Thermici concilii
loco a Livio deceptus, hic cautior fuit. *Phalangitis*

III. Exem-
plum.
καταβαλοῦσι
τὰς σαρίσ-
σας.
XXXIII. 8.

L. XVII.

data est tessera, ut demissis sarissis, id est versis in hostem sarissarum cuspidibus, hostem invadant.

Frustra igitur Livius, ut narrationi suæ verisimilitudinem conciliaret aliquam, et quod in ea hiulcum et mancum erat expleret, duplicem ei assuit pannum, dum et *longitudinem sarissarum impedimento* ait futuram fuisse pugnantis, et Macedonas jussos esse *gladiis rem gerere*. Nimirum rationem reddere primo voluit, cur sarissas ponere juberentur: tum, postquam eis sarissas ademerat, ne scilicet inermes eorum dextræ essent, gladiis illas armavit. Sed nihil aliud indè colligi potest, nisi eum ex ingenio corrigere haud sane feliciter tentasse quod in Polybio minus intellexerat.

Quartum
exemplum.
Decretum
senatus de
legibus pa-
cis cum
Philippo.

Sed nusquam se manifestius ejus prodit incuria, quam in decreto senatus de legibus pacis cum Philippo, quod ita deformatum ab eo exhibetur, ut nec decretum ipsum intelligi, nec ea quæ postea narrantur, ullo modo queant: quum tamen apud Polybium plana omnia et liquida sint. Polybii locum primo afferemus ex interpretatione Casauboni, ut negotio semel clare percepto, facilius intelligat lector, quid in eo a Livio peccatum sit. *Senatusconsulti præcipua capita erant hæc: ut ceteri omnes Græci, et qui in Asia degunt, et qui in Europa, liberi sint suisque legibus utantur: ut qui in Philippi ditione sunt, et si quas ille urbes Græcorum præsidiis tenet, eas ante celebrationem ludicri Isthmiorum Romanis Philippus tradat: Euromum, Pedasa, Bargylia, Jassum, item Abydum, Thasum, Myrinam, Perinthum, deductis inde præsidiis, liberas esse sinat.* Cetera hujus decreti nihil huc attinent. Sed ex iis quæ attulimus apparet duplicem Græcarum civitatum a Romanis conditionem

Polyb. in
Excerpt.
Legat. 5.

distingui: unam earum quæ Philippo non parerent; alteram, earum quæ essent in ejus ditione. Prioris generis omnes liberæ jubentur esse. Quæ Philippo parerent, ex iis itidem omnibus præsidia deduci jubentur, sed ita ut aliæ, quæ non nominantur, tradantur Romanis; aliæ, quæ nominantur, liberæ sint. Nec vero sine causa decretum suum Romani Patres in hunc modum concinnaverant. Nondum enim eis certum erat Corinthum, et Chalcidem, et Demetriadem liberare, quas *compedes Græciæ non contumeliosius, quam verius* Philippus appellare solitus erat. ^{Liv. XXXII. 37.} Metuebant igitur invidiam, si eas urbes nominatim sibi tradi juberent, dum palam liberatæ Græciæ titulum affectabant.

Livium nunc audiamus. *Pax data Philippo in has* ^{XXXIII. 80.} *leges est: Omnes Græcorum civitates, quæ in Europa, quæque in Asia essent, libertatem ac suas leges haberent. Quæ earum sub ditione Philippi fuissent, præsidia ex his Philippus deduceret: his quæ in Asia essent, Euromo, Pedasisque, et Bargyliis, et Jasso, et Myrina, et Abydo, et Thasso, et Perintho. Eas quoque enim placere liberas esse.* In paucis his versibus quater peccasse Livium, sive detrahendo, sive addendo quæ opus non esset, facile animadverti potest.

Primo quidem, *omnes Græcorum civitates* in libertatem restitui ait, quum scribere debuisset *ceteras omnes Græcorum civitates*, τοὺς μὲν ἄλλοὺς Ἑλληνας πάντας. Vox enim illa *ceteras* otiosa non est, sed indicat exceptum iri postea quasdam civitates, quarum diversa ab iis quæ priores appellantur conditio futura sit, ac proinde quæ libertatem ac suas leges non sint habituræ.

2°. Nullam mentionem facit urbium quæ Romanis tradi jubeantur.

3°. Illud additamentum, *eas quoque enim placere liberas esse*, totius decreti sensum pervertit. Non enim illæ *quoque* urbes, sed solæ illæ ex iis quæ Philippo parerent, nominatim liberæ esse jubentur.

4°. Denique in illis urbibus, quas Asiæ Livius attribuit, duæ reperiuntur, quæ ad Europam pertinent, Thasus et Perinthus.

Quod si culpandos esse hoc loco librarios, non Livium, aliquis contenderet, nec nihil fortasse, nec tamen omnia dicere videretur. Fieri potuit, ut, quemadmodum sæpe alias, ita et hic quoque Livio nocuerit exscriptorum negligentia. Suspiciemur sane excidisse ea quæ de urbibus tradendis Romano scripserat, quarum mentio occurrit cap. sequenti, quanquam haud profecto quidquam satis firmum est, quo illa suspicio nitatur. Cetera quonam modo in librarios rejici possint, non videmus: quumque nulum in ipsa oratione vulnus, ac ne cicatrix quidem appareat, sed omnia rotunda, integra, sana, si liceat huic loco suspicionem affingere corruptionis, et eo argumento Livium defendere, nihil jam superest, quod non eodem possit colore purgari. Ne dubitemus igitur agnoscere illum hic aliquid humani passum esse, ut et quibusdam aliis in locis, quæ sedulo in notis nostris observata reperientur.

Quintil. Institut. l. X. c. 1.

Quod si tanto viro accidisse mirabimur, cogitemus etiam illos celeberrimi nominis scriptores, summos esse; homines tamen: Livium vero ad eloquentiam natum, et ad grandia impetu quodam abreptum, haud facile potuisse in iis immorari, quæ horridioris et jejunioris disputationis essent, et in auctore interpretando omnes syllabarum apices religiose dimetiri: denique id illi contigisse, quod omnibus. Semper

enim humana aliqua parte claudicant, nec ullum fere in quoquam homine eximium bonum est, quod non aliquo incommodo pensetur. Livius valuit ingenio, curam non semper præstitit: quemadmodum contra raro assurgunt ii quorum anxia diligentia est, propterea quod vim ingenii frangit caloremque restinguit operosa animi circa res minutas intentio. Sed pergamus ad reliqua.

Perutilis sane et ad gustum eruditi lectoris prorsus accommodatus hoc nostro ævo mos viget, ut qui historias scribunt, magna cura indicent eos fontes unde viridaria sua irrigavere, et acta, monumenta publica, scriptores eos quibus nituntur auctoribus in singula appellandos esse sibi existiment. Eo fit ut facta posteris semper ipsa primorum testium quodammodo voce tradantur, et, si quid a secunda manu interpolatum, additum, detractumve est, id illico, inspecta rei origine, possit deprehendi. Id a Livio factum non esse, mirari fortasse aut magnopere queri non debemus, quum hic mos a nullo fortasse veterum accurate servatus sit.

Verum ubi quis scriptor alium quemlibet auctorem non modo intuetur animo, sed plane vestigiis premit, nec paucula quædam excerpit ex eo, sed totas rerum maxime memorabilium narrationes et ingentes operis partes exscribit; tum vero eum cui tantum debeatur cum honore appellare, non moris cujusdam est, sed juris prope naturalis, quo jubemur suum cuique reddere. Hic quoque Livii diligentiam desiderari, negare omnino non licet. Multa ille in III. IV. et V. decadibus e Polybio ita mutuatus est, ut verbum pene verbo fidus interpretes reddat; transitum Alpium, Carthaginis novæ expugnationem, Scipionis in Africa de Syphace, de Asdrubale,

Livius auctores illos quibus usus est, diligenter indicare neglexit.

In Polybio non potest excusari.

de Annibale victorias, ejusdem Scipionis et Annibal-
lis alternas orationes, pugnam ad Cynoscephalas, et
innumerabilia alia, quæ sigillatim persequi longum
esset, et præterea supervacuum, quum unusquisque
nullo negotio possit ex utriusque scriptis rem per se
ipse inspicere. Nec dubium est, quin plurima a Li-
vio indidem desumpta nos ideo fallant, quod Poly-
bïani operis longe minima pars ad nos pervenerit.
Adeo ut vere dici possit Livius eam operis sui par-
tem quæ in eodem cum Polybii historia argumento
versabatur, totam pene ex solo illo auctore contexu-
isse. Ejus tamen raro admodum mentionem facit,
nec usquam fere, nisi in minutis rebus, et ubi va-
riant auctorum sententiæ. Nusquam profitetur se ei
permulta debere, se libros ejus integros vertere, iis-
que pro suis uti.

Addunt quidam, ut Livii causam onerent, id om-
nium minime ferendum esse, quod ubi Polybius ab
eo honorificentissime appellatur, vocetur tantummo-
do *haudquaquam spernendus auctor*; et alibi, *non in-
certus auctor, quum omnium Romanarum rerum, tum
præcipue in Græcia gestarum*. Sed optime a doctis-
simis viris repositum est has locutiones *haudquaquam
spernendus auctor, non incertus auctor*, intelligendas
esse κατὰ λιτότητα, id est, ita ut plus multo valeant sen-
su, quam quantum ipsa per se verba sonant; ut pro-
inde *non spernendus auctor* idem sit ac *gravissimus
auctor, non incertus* idem ac *certissimus*. Id quidem
frequentissimo optimorum scriptorum usu compro-
batum est: et perfacile consimilium exemplorum
ingens multitudo ad legentis fastidium hic congeri
posset. Hanc ergo defensionem libenter amplecti-
mur, et cupimus ingrati animi suspicionem a Livio
nostro amoliri.

XXX. 48.
XXXIII.
10.

Casanbon.
ad Frag-
menta
Polyb.
Voss. de
Hist. Lat.

Verum enimvero pertinax illud ejusdem de mutuatis a Polybio opibus silentium, non videmus quam excusationem habere possit. Atque ut id planum faciamus, fingamus non maximam Polybianæ historiæ partem, sed totam eam, quanta quanta fuit, intercidisse. Cui nostrum Livii scripta pervolventi veniret in mentem suspicari, eum tot ac tanta ex Polybio in suam rem vertisse, nec fere quidquam alicujus momenti in bello Annibalico, ac præcipue in bellis adversus reges Philippum, Antiochum, Persen, habere, quod non inde haustum sit? Per illum ergo non stetit, quominus Polybii in eum merita longa nocte urgerentur: atque adeo, etiamsi fraus abfuerit, nec eo consilio tacuerit Livius ut sese furtivis coloribus ornaret, videtur tamen non satis liberali in Polybium animo fuisse, nec obtemperasse illi quam omnes boni in cordibus insculptam gerunt beneficiorum legi, ut qui beneficium accepit, palam illud et ubique prædicet, et in ejus notitiam cupiat omnium mortalium, si fieri possit, et detur occasio, conscientiam advocare.

Erunt tamen fortasse qui potius quam Livium damnare hoc nomine sustineant, malint suspicari, eum, ubi primum Polybio uti duce potuerat, id est, circa tempora primi Punici belli, quæ pars Liviani operis intercidit, testificatum fuisse, se multa deinceps ab eo mutuaturum, et ex illo potissimum auctore deprompturum ea quæ in parte non poenitenda reliquæ jam historiæ persecuturus erat.

Sed observemus primo, Polybium belli Punici primi, et eorum quæ bellum Annibalicum præcessere, non justam historiam, sed breviarium quoddam contexuisse. Unde merito colligitur eam quæ a Livio adornata fuerat illorum temporum narrationem, Po-

lybiana plenior et uberior fuisse. Num igitur verisimile sit Livium, ubi parce et tenuiter a Polybio juvabatur, ibi effusissimum grati erga eum animi testimonium explicasse; ubi omnia fere illi debet, siluisse?

Deinde vero, etiamsi id semel fecisse Livium concederemus, tamen erat profecto tanti, hanc testificationem, non Polybio magis, quam ipsi honorificam, identidem renovari; præsertim quum in iis qui supersunt libris aliquoties Polybius appelletur, cujus vel nuda mentio hoc reposcere videbatur memoris erga tam benemeritum scriptorem animi benevolentiaque vectigal.

Si quis igitur hac excusatione Livium defendere conetur, non magnopere repugnabimus. Nobis tamen illa nec satis verisimilis, nec idonea videtur. Statuimus ergo duplici eum negligentiae crimine vix absolvi posse, tum circa res ipsas, tum circa fontem originemque rerum, quas in magna historiae parte memoravit.

§. 3.
LIVIVS
RECTI HO-
NESTIQUE
AMANS.

Sed minime miremur tamen, his maculis, quas cumque in Livio notavimus, non obsolectam fuisse gloriam ejus ad posterum. Etenim præter eximium illud perfectæ eloquentiæ decus, de quo initio diximus, hoc quanti est, quod vir bonus et recti honestique amans Livius, suam ubique virtuti laudem, suam vitio reddit ignominiam; neque nudam ac jejunam dictorum factorumque proponit seriem legentibus, sed iis instructam judiciis ac præceptis, quæ ad omnem vitæ officique rationem egregia possint esse documenta?

Pietas ejus
in numina.

Ac primo quidem pietatem in numina quæ apud suos colebantur, et quamdam religionis patriæ reverentiam ubique profitetur: infelix, qui temporum

vitio et communis exempli imperiosa lege abreptus
 futilem religionis umbram pro re amplecteretur;
 laudandus, qui umbram retineret tamen, seseque
 multum ab insanientis sapientiæ audacia et temeri-
 tate sejungeret, quæ bellum falsis indictum diis cum
 vero gerebat, et dum impios vulgi circa divina pro-
 fligaret errores, ipsam tollebat divinam vim, eadem-
 que opera maximum justitiæ et societatis humanæ
 vinculum dissolvebat. Sacrilegam hanc, quæ suo
 ævo Romæ vigeat, opinionum licentiam, non semel
 increpat, et cum intimi doloris sensu deflet Livius.
 Quam gravis, quantæ severitatis et sanctimonix ple-
 na est hæc quæ lib. III. cap. 20. occurrit novæ illius
 impietatis castigatio? *Nondum hæc, quæ nunc tenet
 seculum, negligentia deum venerat: nec interpretando
 sibi quisque jusjurandum et leges aptas faciebat, sed
 suos potius mores ad ea accommodabat.* Et alibi, de
 juvene eo qui consulem monendum sibi esse existi-
 mabat pullarium auspicia e mentito esse, *juvenis,*
inquit, ante doctrinam deos spernentem natus. Sed X. 40.
 quid plura opus est? Qui sedulo perpenderit, quo-
 nam modo Livius, si quid pie in deos factum est, id
 commemoret et prædicet; contra, si in aliquo con-
 temptor religionis animus appareat, quam is invidio-
 se describatur, et in odium vocetur, facile animad-
 vertet prioribus illis exemplis nostrum maximopere
 delectatum esse, hæc vere et ex animo detestatum.
 Sufficiat hic indicare lectori capp. 40. et 46. lib. V.
 ubi de Albinio, et Fabio Dorso agitur, et initia lib.
 XXII. ubi de consule Flaminio.

Neque vero crediderimus, id quod multi Livio ob-
 jecere, illam quam in eo laudamus coelestis numinis
 reverentiam, in anilem superstitionem degenerasse.
 Huic criminationi maxime ansam præbuere prodigia

Immerito ei
 objicitur
 superstitio.

Livii de
prodigiis
judicia.

illa, quæ plurima in singulos fere annos colligit, partim incredibilia et omnino vana, partim ab imperitis hominibus falso habita pro monstris, quum tamen nihil in iis esset, quod non ex vi ipsa rerum et naturæ legibus fluere. Sed non recte judicant de Livio, qui hæc omnia ab eo aut pro veris memorata, aut in religionem versa esse existimant. Ipse se multis locis defendit: ut quum lib. XXI. cap. 62. prodigiorum enarrationem sic orditur: *Romæ, aut circa urbem multa ea hieme prodigia facta, aut (quod evenire solet motis semel in religionem animis) multa nunciata et temere credita sunt.* Rursus lib. XXVII. c. 28. *Cumis (adeo minimis etiam rebus prava religio inserit deos) mures in æde Jovis aurum rosisse nunciatum est.* Ubi etsi rei prorsus incredibili fidem potius derogare debuerat, absurdæ certe superstitionis crimen a se repellit. Sed nusquam suum de his rebus iudicium aut apertius, aut fusius explicat, quam lib. XLIII. c. 13. *Non sum nescius, inquit, ab eadem negligentia qua nihil deos portendere vulgo nunc credant, neque nunciari admodum ulla prodigia in publicum, neque in annales referri. Ceterum et mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus sit animus: et quædam religio est, quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint, ea pro indignis habere quæ in meos annales referam.* Ex his profecto patet plura eum, quod

Curt. lib.
IX. c. 4.

Curtius de se testatur, transcribere, quam credere, et sola antiquitatis veneratione adductum ea in annales suos retulisse, quæ etsi futilia esse intelligeret, illis tamen prudentissimis viris gravissima visa esse, et, tanquam missa a diis, publice suscepta meminere.

Quin etiam illud affirmare non dubitabimus, pertinuisse ad historiæ fidem, ut prodigia illa, quemad-

modum in publicis monumentis tradita reperiebat, Livius ex
historiæ fide
prodigia
narrare de-
buit. ita ad nos scripto transmitteret. Quis negaverit historiæ cujuslibet populi non pœnitendam esse partem eam quæ ad ejus sacra ritusque religiosos et cultum numinis spectet? Quem nostrum non juvat nosse, quantopere mentes priscorum illorum Romanorum occæcaret stolidi, et multum, irridentane dicam, an deflenda, circa divina superstitio et credulitas? Quæ cognitio tantum abest ut veræ religioni officiat, ut contra hoc quoque nomine gratias Deo immortales et habere, et agere debeamus, quod nos veteribus illis neque prudentiores neque ingeniosiores, a tam supinis tamque exitialibus erroribus, per divinam Evangelii lucem, liberaverit. Non continuo igitur, si Livius perabsurda prodigia memoriæ mandavit, id ei in crimine ponendum, aut nota superstitionis injungenda est: ac proinde nihil jam obstat quominus eum multum amemus de sua in eos quos solos colere didicerat deos pietate. Multum ergo ab eo absumus, ut Gregorio Magno, acris ingenii, et eruditi in Religionem Christianam studii pontifici, tam lævam fuisse mentem putemus, ut, quod legitur in Antonini Summa, ob illam prodigiorum commemorationem infensus Livio, quoscunque Fabric. Bi-
blioth. Lat.
I. I. c. 11. nancisci potuisset ejus libros igni traderet. Id nec libet credere, et licet, ubi rei tam absurdæ tanto posterior ætate testis unus citari potest.

Sed et ceterarum virtutum, justitiæ, abstinentiæ, Livius vir-
tutum om-
nium præco
et hortator. comitatis, munificentæ, castimoniæ, amoris in patriam, summa ubique apud eum elucet admiratio, quæ in earum æmulationem ipsum quoque lectorem rapit. In re manifestissima non operæ est diutius immorari. Sed tamen quis non ardore quodam ca-

ritatis in patriam succendi se sentiat? sive audit Len-
 IX. 4. tulum consules ad Caudium hortantem, ut commu-
 nem salutem non morte tantum, sed et ignominia
 sua bene emptam putent; sive hanc velut ex oracu-
 XXVI. 36. lo missam vocem excipit: *Respublica incolumis et
 privatas res facile salvas præstat. Publica prodendo
 tua nequicquam serves.* Quem non ad temperantiam
 contemptumque voluptatum incitet et inflammet Sci-
 pio ille, qui dum Masinissæ intempestivum et præ-
 cipitem in Sophonisbæ amorem castigat, non du-
 bitat, et juvenis, et victor, omnibus triumphis ante-
 XXX. 14. ferre frenatarum libidinum decus?

Quod si a vitiis quoque dehortantur aliena oppro-
 bria, Tarquinii superbiam et crudelitatem, Appii de-
 cemviri libidinem et impotentiam, Manlii Capitolini
 spes ambitiosas et seditiosa consilia, Flamini Varro-
 nisque temeritatem iis coloribus depingit Livius, ut
 tantam foeditatem nemo non laudis cupidus exhor-
 rescat. Sic ergo ex ejus opere hic colligitur fructus,
 quem ipse ex historia uberrimum utilissimumque ca-
 Liv. Præf. pi posse existimarit. Sic *omnis exempli documenta in
 illustri posita monumento intueri datur. Inde tibi tuæ-
 que reipublicæ quod imitere capias: inde fœdum inceptu,
 fœdum exitu, quod vites.*

Livii histo-
 ria ad mores
 informan-
 dos utilior,
 quam om-
 nes philoso-
 phorum dis-
 putationes.

Fremant philosophi licet: audacter profitebimur
 animi nostri sententiam. Omnes illorum disputationes
 una nobis videtur Livii historia, si quis et honesti a-
 more sibi pectus imbui velit, et salubri quodam anti-
 doto adversus vitiorum contagia muniri, sive auctori-
 tatis pondere, sive utilitatis ubertate superare. Quid-
 quid apud illos præceptis adstruitur, hic firmatum
 videmus exemplis. Illi cassam sæpe et vacuam fin-
 gunt animo virtutis imaginem: hic ipsa sese virtus

præsentem sistit ob oculos, et vivam quodammodo ac spirantem exhibet. Illorum suspecta interdum est otiosa loquacitas: hic nos frangit auctoritas ineluctabilis onustorum triumphis ducum, et maximi post hominum memoriam imperii conditorum. Denique illorum præceptiones non modo aridæ ac jejunæ nihil habent lenocinii, nihil voluptatis, sed etiam ipsa præcipiendi professione absterrent ac fugant indociles plerumque hominum animos: Livius et omni eloquentiæ cultu salutaria monita vestit et exornat, et ita præcipit ut prorsus lateat præcipiendi voluntas. Nullum in eo magisterii supercilium; nulla doctoris persona: fallitque disciplina virtutis ante insinuata mentibus, quam ipsi qui discunt doceri sese intelligant.

Hoc artificium callide deprehendit vir exculti multa humanitate ingenii Corbinellus, qui sententias e Livio collectas contulit in libellum, editum Parisiis anno 1694. In monito quod huic libello præfixum est, observat editor, mirum quibusdam fortasse videri posse, quod qui tam non sententiose scripserit Livius, tam multas ex suo opere excerpendas sententias præbuerit. Sed nempe egregius dicendi artifex, non, Polybiana simplicitate, tanquam purpureos pannos, narrationi sententias assuit. Longe illi major est venustatis et æquabilitatis in scribendo cura. Dat itaque operam, *ne*, quod postea Petronius monuit, *sententiæ emineant extra corpus orationis expressæ, sed intexto vestibus colore niteant.*

Les Anciens
Historiens
reduits en
maximes.
Premier vo-
lume. Tite
Live.

Satyr. c.
118.

Jam igitur æquam de Livio videmur ferre posse sententiam. Tres præcipuæ sunt historiæ dotes, ut vera, ut jucunda, ut utilis sit. Atque adeo tria sunt historici officia, ut res gestas cum fide repræsentet, ut iis tractandis eloquentiam adhibeat, ut hausta ex

Judicium de
Livii histo-
ria.

iisdem morum informandorum monita et præcepta narrationi inspergat. Duo ita præstitit Livius, ut si minus ceteris omnibus dicendus est præripuisse palmam, certe nulli secundus haberi possit: ac si historiarum scriptori sufficeret utile dulci miscere, frustra quidquam perfectius quæreretur. Sed quum adversus fidem triplici modo peccare quis possit, nimirum vel sciens et volens, vel amoris aut odii cæcis insidiis deceptus, vel negligentia lapsus; harum culparum nullam esse a qua se semper immunem Livius servaverit, idoneis, ut putamus, argumentis probavimus.

Artic. IV.
CRIMINATIONES AD
ANIMUM
MORESQUE
LIVII PERTINENTES.

Antequam ad alteram institutæ disputationis partem transeamus, ne quid a nobis, quod alicujus sit momenti, prætermisum dicatur, duo nobis expendenda sunt, a Seneca patre et Plinio majore objecta Livio, non ad opus ipsius, sed ad mores animumque pertinentia.

Livium iniquum Sallustio fuisse Seneca arguit.

Seneca, lib. IV. Controv. 24. hanc Thucydidis sententiam refert. Δεινὰ γὰρ αἱ εὐπραξίαι συγκρύψαι καὶ συσχιᾶσαι τὰ ἐκάστων ἀμαρτήματα. Quam sic vertit Sallustius. “ Res secundæ mire sunt vitiis obtentui.” *T. autem Livius, inquit Seneca, tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc sententiam, et tanquam translata, et tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet, et facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur.* Si de ipsa re Senecæ credimus, cujus sanè testimonium haud facile quis aspernari possit, si Livius tam futili criminatione Sallustium insectatus est, profecto non videmus qui liceat ab ejusdem Senecæ judicio discedere: fatendum erit Livium Sallustio ejusdem gloriæ æmulatione iniquum fuisse. Quid enim corrupti deprehendi potest in sententia Sallustiana, quæ Thucydi-

deam et fideliter et elegantissima cum brevitate exprimit? Unam vero sententiam ex alio scriptore translata[m] objicere Sallustio, non ejus est qui totos Polybii libros exscribere solitus sit. Idem tamen Suor. 6. Seneca alibi agnoscit Livium natura candidissimum omnium magnorum ingeniorum æstimatorem fuisse. Sed nempe pravum laudis certamen etiam moderatissimi et æquissimi ingenii animique homines sæpe transversos rapit.

Plinius non ita probabili de causa videtur Livium Plinius ei gloriæ cupiditatem objicit: nimium severe. In præf. Hist. Nat, lacesse. Litem ei propterea intendit, quod in Tac. Hist. IV. 6. historiæ suarum quodam volumine sic orsus fuerit: “satis jam sibi gloriæ quæsitum, et potuisse se desinere, ni animus inquires pasceretur opere.” *Profecto enim*, inquit Plinius, *populi gentium victoris, et Romani nominis gloriæ, non suæ, composuisse illa decuit.* Fuisse eum Romani nominis gloriæ plus etiam quam satis sit studiosum supra probavimus. Quod vero et suæ quoque laudis aliquam rationem habuerit, quis ei crimini vertat, qui meminerit cupidinem gloriæ etiam sapienti novissimam exui?

Omnino, si mores ejus ex scriptis æstimaverimus, De Livii moribus conjectura. ut fere solent ii qui scribunt aliquid, animi sui effigiem etiam aliud agendo in libris suis exprimere, dubitare non possumus, quin candidissimum ei pectus fuerit amantissimumque virtutis. Eam ille ubique tantis laudibus, tam ab omni fuco et mendacii larva alienis extollit, ut intra otiosam ejus admirationem minime stetisse videatur. Scias eum qui virtutem in ceteris eximie laudet, in se quoque amare.

Tanti viri memoriam, quæ toti litterato Orbi Artic. V. HONORES EJUS MEMORIAM A PATAVINIS HABITI. venerationi esse debet, Patavini ejus cives præcipuo sibi honore colendam esse existimavere. Sed verentur docti, ne sua eos fefellerit pietas, dum ejus ossa

Vid. Voss. l. I. de Hist. Lat. c. 19. et Dujat. Præf. in Livium, et Morhof. de Patavinitate Liviana, c. 3. **Inventa apud se esse, male intellecta inscriptione decepti, nimium facile sibi persuadent. Quum enim anno post Christum natum 1413. apud ædem S. Justinæ Patavii, terra altius effossa, apparuisset vetustissimum pavimentum, eoque fracto capsula plumbea ossibus plena reperta esset, quidam recordati sunt, ibi jam antea veterem effossum lapidem cum hac inscriptione :**

V. F.
T. LIVIUS
LIVIAE T. F.
QUARTÆ L.
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI ET SUIS
OMNIBUS.

Nemo dubitavit, quin ipsum Livii corpus illo loco contineretur. Itaque celeberrimo urbis loco, in curia ubi jus dicitur, vulgo *Palazzo della ragione* vocant, ossa illa asservari voluere ; statuamque ibi Livio e marmore posuere, cum illa quam repererant inscriptione : quæ monumenta hodie quoque Patavii visuntur. Sed inscriptionem modo memoratam a liberto Liviae Titi filiae, non a Tito ipso positam fuisse docuit Marquardus Gudius. Est enim sic legenda : VIVENS FECIT TITUS LIVIUS LIVIAE TITI FILIAE QUARTÆ LIBERTUS HALYS CONCORDIALIS PATAVI SIBI ET SUIS OMNIBUS : quæ verba hanc habent interpretationem, ut Halys libertate donatus a Quarta Livia Titi filia, Concordiæ postea, cujus erat Patavii

templum, sacerdos factus, sibi ac suis hoc monumentum posuerit.

Est et alia Livii statua lapidea Patavii in porta quadam, non longe a curia, cum hac inscriptione :

O S S A

TITI LIVII PATAVINI, UNIUS OMNIUM MORTALIUM
JUDICIO DIGNI, CUJUS PROPE INVICTO CALAMO
INVICTI POPULI ROMANI RES GESTÆ
CONSCRIBERENTUR.

Sed hæc inscriptio et litteris Gothicis exarata est, et fastu ipso ampullisque verborum, quas in inscriptionibus sana ignoravit antiquitas, novitatem plane sapit.

Dujatius et Morhofius aliam adhuc inscriptionem afferunt, quam in ædibus Annibalis *Capo dilista* haberi aiunt, quæque et antiqua esse, et ad nostrum pertinere posse videtur. Ea sic habet.

T. LIVIUS C. F.
SIBI ET SUIS
T. LIVIO. T. F. PRISCO ET
T. LIVIO. T. F. LONGO ET
CASSIÆ SEX. F. PRIMÆ
UXORI.

Ut ut sit, præter conditorium illud Livii ossibus, ut tum existimabant, in curia positum, seorsim ostenduntur Patavii lingua et maxilla ejus, teste Vossio: sed brachium alterum non item, quod Alphonso V. Arragonum regi dono datum a Patavinis esse hæc ibidem inscriptio testatur: *Inclyto Alphonso Arragonum regi, studiorum fautori, Reipublicæ Venetæ fæderato, Antonio Panormita Poeta legato suo orante,*

Voss. ibid.
Brachium
ex ossibus
T. Livii, ut
tum puta-
batur, Al-
phonso Ar-
ragonum
regi a Pata-
vinis da-
tum.

et Matthæo Victurio hujus urbis prætore constantissimo intercedente, ex historiarum parentis T. Livii ossibus, quæ hoc tumulto conduntur, brachium Patavii cives in munus concessere anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, XIV. Kalendas Septembres. Ea tum erat principum quoque virorum ac regum in litteras earumque antistites pene religiosa veneratio: a qua tantum degeneravimus, ut talia hodie exempla memorantibus venia opus sit. Nimirum, quantum pecuniæ divitiarumque pretio et admirationi accessit, tantum de veræ laudis et doctrinæ honore decedere necesse est.

Expensis iis omnibus quæ ad Livium ipsum spectant, jam ad ejus editores interpretesque transeamus.

▪ Melius videretur, *Patavini.*

CAPUT SECUNDUM.

DE LIVII EDITORIBUS ET INTERPRETIBUS.

Artic. I.
DE IIS QUI
J. FRID.
GRONOVIVM AN-
TECESSERE
T. LIVII
EDITORIBUS.

DIGNUM sane erat Livii opus, cui illustrando, et mendis quæ per incuriam imperitiamque præcedentium seculorum in illud irrepserant liberando, studium et operam impenderent viri inter litteratos ingenio et doctrina clarissimi. Hoc itaque summa cum sua laude, et magno reipublicæ litterariæ bono pluri mi præstitere, quorum nomina, et quid quisque Livio contulerit, et quo anno suum laborem publici juris fecerit, recenset J. Frid. Gronovius in præfatione sua

ad Livium, quam ad hujus calcem subjungemus, ne aut bene meritos de hoc præstantissimo scriptore deque nobis homines gloria sua, aut cupidum lectorum illorum notitia fraudemus.

Nobis hic observare sufficiat, ex iis omnibus quos Gronovius enumeravit neminem esse cui plus debeat Livius, quam Car. Sigonio. Ille et scriptis aliquot exemplaribus adjutus, et magna Romanarum rerum peritia, multas Livio labes abstersit, locisque quamplurimis, vel obscuris lucem, vel sauciis et laceris sanitatem reddidit: ut vix quidquam abesse putaretur, quominus ejus opera eloquentissimus scriptor primævo nitori restitutus esset.

At secutus Sigonium post unius seculi ferme spatium J. Frid. Gronovius, longo illum intervallo superavit. Hunc vere dixerimus principem tenere locum inter eos omnes qui Livio castigando manum admove: virum in quo cum limatissimo judicio certat copia eruditionis et varietas; in quo mira ingenii acies et sagacitas minime officit diligentiae; sine timiditate cautum, audacem plerumque sine confidentia: qui denique omnibus jam Livium tractaturis fax esse debeat certusque dux, a quo raro discedi possit sine erroris periculo. Etenim ad ea quæ modo memoravimus naturæ doctrinæque præsidia, etiam optimorum librorum copia accesserat, quorum ope multas insignes maculas, partim inveteratas jamdudum, partim a pravis emendatoribus recens allitas, eluit: multa, quæ specie sanitatis imponebant, cæco aliquo laborare vitio ostendit: multa falso suspecta in integrum restituit: ut post tot doctissimorum virorum labores, novus tamen pene Livius, et velut rediviva juvena nitidus in lucem tum demum prodierit.

Sigonius
optime me-
ritus est de
Livio.

Artic. II.
DE GRONO-
VIO.
J. Frid.
Gronovius
principem
tenet locum
inter Livii
editores.

Vid. ejus
Præf. infra.

Gronovius
non tam in-
terpres Li-
vii, quam
restitutor.

Hæc singularis est Gronovii laus, quod ipsum Li-
vii contextum optime repurgarit. Ceterum locis sa-
nis quidem, sed paulo difficilioribus aliquam expla-
nationem adjungere; antiquitates, puta leges, mores,
instituta veterum parum vulgo cognita, breviter, ubi
daretur occasio, explicare; supplere ea quæ Livius
ab aliis tradita interdum omisit; paucula de Geogra-
phicis inserere, aliaque hujusmodi neglexit: sive
quod id a prioribus abunde præstitum crederet; sive
curam eam, tanquam fama sua parum dignam, asper-
natus est. Non quin talia multa in ejus notis occur-
rant: sed nimirum neque omnia persecutus est, et ubi
aliquid hujusmodi attingit, illuc non accessit consi-
lio, verum casu delatus est, dum veram alicui loco
asserit lectionem, aut emendationes suas firmare co-
natur, quod sine pleniore totius negotii tractatione
fieri non poterat. Alioquin, quidquid ad contextum
ipsum non pertinet, præterire solitus est. Uno verbo
restitutor Livii, quam interpretes audire maluit. Quod
si integrum laborem suscipere non gravatus esset, et
omnia quæ opus sunt adjumenta voluisset suppedi-
tare studioso Livii lectori, necdum plane in rebus
Romanis, et antiquitatis cognitione trito et subacto;
profecto ille, qua et doctrinæ ubertate, et felicitate
ingenii fuit, perpauca postfuturis interpretibus faci-
enda reliquisset.

Stylus Gro-
novii paulo
horridior.

Quanquam ea ipsa quæ dedit, non ita ad amussim
perfecta esse contendimus, ut nihil addi, detrahi,
mutarive queat. Nam præter styli scabritiem, qui
interdum locutionibus et vocabulis, Latinis quidem,
sed ex intimo artium minime vulgarium recessu de-
promptis, aut vetustate obsoletis, aut denique a com-
muni et populari usu remotis, scatet totus et horret,
est et quando vir doctissimus dormitaverit: ut quum

Dormitat
interdum.

deceptus una litterulâ per incuriam operarum prave immutata, desperatum esse pronuntiat, et variis conjecturis vexat et sollicitat eum Livii locum, quo nullus clarior fingi potest. Is locus reperitur lib. XXXIII. cap. 48. et a Clerico ex veteribus editis emendatus est. Sed id quidem perraro contingit; atque haud scio an huic ex omnibus iis qui unquam in simili opere versati sunt, rarissime.

At conjecturas audaciores in ejus notis sæpiuscule animadvertas, quibus haud facile fides habenda sit. Ipse quidem sedulo cavit, ne cuiquam ex ea re prudenti attentoque lectori fraus fieret. Quas enim certissimas esse emendationes duxit, eas in textum admisit; quæ sane ita plerumque, imo fere semper, severa trutina examinatæ et religiose perpensæ sunt, ut nulla de iis possit dubitatio superesse. In notis indulsit magis ingenio, et liberius conjecturas sivit excurrere: ita tamen ut multa in iis non ingeniosa solum, sed quam proxime ad veritatem accedentia, et plane etiam verissima reperiantur.

Illud plurimi sane laudi ei dare minime dubitabunt, quod operosa diligentia MSS. suorum lectiones in notas usque et usque congerat; et fidem quasi sub testibus agentis gratanter accipiendam esse arbitrabuntur. Erunt fortasse quibus molesta illa sedulitas et fastidiosa videatur. Quid sentiamus ipsi, aperire necesse habebimus in tertia hujus præfationis parte, ubi de interpretis et notarum concinnatoris officio disputabimus. Eodem rejicimus disceptationem de multitudine exemplorum, quæ locutioni alicui firmandæ vel illustrandæ aliquoties ab eo cumulata sunt. Sed quidquid tandem de minutis his leviusculisque rebus statuatur, illud constat, neminem, ex quo litteræ revixerunt, utiliorem operam scriptori nostro na-

Ejusdem
conjecturas
sæpe auda-
ciores.

Notæ variis
MSS. lec-
tionibus re-
fertissimæ.

Et copia ex-
emplorum.

vasse. Et sane labor ejus quum magno statim plausu exceptus sit, hodie quoque secundissima apud doctos omnes, et merito quidem, fama fruitur.

Jac. Gronovius patris opus perficit et ditat. Vid. Præf.

Jac. Gronov. in edit. an. 1679.

Post J. Fr. Gronovii mortem, Jacobus ejus filius in paternæ laudis consortium venire voluit, et diligenter inspectis veteribus quibusdam membranis, quarum copiam non habuerat pater, modica, nec tamen inutili accessione scholia ejus in Livium locupletavit. Sed et aliquot dissertationes epistolicas de quibusdam locis, præsertim Geographicis, ad calcem secundi tomi Liviani attexuit, in quibus nonnulla sunt felicissimæ audaciæ, et quæ faciant ad illustrandum interpretandumque Livium. Sed qui ad eas legendas se accinxerit, ei *animis opus et pectore firmo*. Nam quod supra diximus Gronovii patris orationem haud satis tersam ac perspicuam interdum videri, et reconditiore locutionibus vocabulisque paulo horridiorem, ludum jocumque paterni styli asperitatem esse dices, præut apud hunc quæ dumeta et senticeta reperiēs. Audaces, seu potius inverecundæ metaphoræ, et, velut captandæ obscuritatis causa, in allegoriam etiam productæ; salebrosæ locutiones; verba inusitata, inaudita, et remotissimæ sæpe vetustatis veterino inquinata; Græca passim admista Latinis; ex historiis, ex fabulis raptim et obscure indicatis, petita velut ænigmata: hic est orationis ejus cultus, hæc crepundia. Neque enim in illa incidit, sed appetit ultro, et in deliciis habet, et his contexit orationem. Quod ne quis fingere nos, aut certe in majus augere existimet, hic speciminis causa non pigebit inserere primam periodum epistolæ ejus nuncupatoriæ ad illustrissimum episcopum Paderbornensem, Ferdinandum Furstenbergium, quum amantissimo litterarum præsuli dis-

Styli ejus salebrosa scabrities.

sertationes suas epistolicas dicaret. Sic igitur orditur: *Naviculam hanc, in qua meditationum aliquot formas et tirocinii in Tito Livio mei partem oneravi, optimo sidere ituram, et ab omni procella tutam reipublicæ populi Romani oras circumerraturam censui, si in ejus acrostolio Reverendissimæ Celsitudinis tuæ nomen pro parasemo insculperem, et hanc ei Tutelam invocarem.* Cetera ad eandem normam exacta sunt. At tamen, quemadmodum Virgilius se de Ennii sterquilinio aurum colligere aiebat; ita in his Jac. Gronovii fruticetis, et velut aspero horridoque solo, opimam interdum prædam venari et excipere licet, et exhausti in legendis ejus dissertationibus molestia multa utilitate pensatur, ut in nostris notis identidem apparebit.

Eodem fere tempore quo apud Batavos prodibat sociatus utriusque Gronovii labor, Parisiis nova quoque Livii editio publice proposita est, adornata a J. Dujatio ad usum Ser. Delphini. Hujus operis universam formam nemo non æquus æstimator laudaverit. Notæ ejusmodi sunt, ut earum auctor, non ea tantum quæ gloriæ sibi, sed et quæ quam plurimis utilitati esse possent, spectavisse videatur; textus ipsius Liviani emendationem, difficiliorum locorum interpretationem, rituum, legum, etc. brevem explanationem, plurima de Geographicis, non pauca ad historiam ipsam pertinentia. Explevit etiam Dujatius ea quæ in ultimis qui exstant Livii libris exciderant. Denique magnum suæ editioni ornamentum adjecit, supplementa in locum librorum Livii deperditorum a J. Freinshemio concinnata, ut integrum Romanæ historiæ corpus a Romulo ad extrema fere principatus Augusti tempora perpetuo tenore perductum lectoris oculis exhiberetur.

Artic. III.
DE DUJATIO.

Ejus operis
universa
forma laudabilis.

Ipsæ, candi-
di admo-
dum inge-
nuique pec-
toris.

Dujatii laudi favemus sane ex animo, non solum patriæ causa, sed et quod ubique ille sese probat candidi animi virum, ingenuique, ac simplicis, nullo fastu, nulla arrogantia suspicione, ita mutuantem a ceteris, ut debitam ipsis laudem minime intercipiat; ita eos interdum refellentem, ut nulla in reprehensione insit acerbitas: denique vere Gallicum pectus, et ab omni simulationis, invidia, ostentationis labe alienum. Postulat tamen instituti nostri ratio, ut, quid in eo desiderari possit, non dubitemus exponere. Quod ita præstabimus, ut et veritati, et homini consultum velimus.

Clara qui-
dem ejus
oratio, sed
non incor-
rupta Lati-
nitas.

In primis etsi clara ejus est, et facilis, et perspicua oratio, non satis tamen sincera est et incorrupta Latinitas; sed multis inquinata vitiis, quæ vernaculum sermonem redolere, et ex eo fluxisse videantur. Initio statim, in nota ad præfationem Livii nona, *æstimata* sumit pro eo quod Latine diceretur *in præfatio habita*, et alibi, *principale judicium*, quod Gallice dicimus, *jugement au principal*, et *Camillus renuntiata patria*, et *dignitatis titulus*, et in genere pro hoc nostro *en général*: aliaque quamplurima, quæ etsi ipsam interpretationis fidem minime vitiant, tamen et ingrata accidunt iis qui puræ Latinitatis gustum ex limpidis antiquitatis fontibus haurire studuerunt, et aliquid detrahunt ex auctoritate interpretis per imperitiæ suspensionem, aut certe negligentia.

L. III. c. 40.
not. 6. V.
44. not. 1.
VIII. 82.
not. 5. VII.
21. not. 3.

In notis
multa pec-
cat.

Et sane, quisquis Dujatii notas sedulo perpende- rit, facile intelliget eum in multis sæpe negligentius se gessisse, nec vero parem suscepto muneri, aut doctrinæ copiam, aut Latini sermonis intelligentiam attulisse. Itaque et a mente auctoris non raro aberrat interpretatio, et de antiquitatibus disserenti haud facile credendum est. Pauca hic utriusque generis

exempla producemus, non accusatorio animo, non obtrectandi cupidine, sed quia ingenuam semel in judicando libertatem professis silere jam integrum non est.

Libro III. cap. 41. orto inter Appium Decemvirum Valeriumque certamine, narrat Livius ab Decemviro indictum esse Valerio silentium, *et ad Valerium*, inquit, *negantem se privato reticere, lictorem accedere jussit*. Sensus apertus est. Contendebat Valerius Appium anno jam ante abiisse magistratu, ac proinde eum pro privato habebat. Negat igitur se reticere debere ex jussu hominis privati. *Se referri debet ad Valerium: privato est in dandi casu: nihil clarius*. Quidnam igitur judicabimus de hac Dujatii nota: *Se ad Appium refer, non ad Valerium: quasi dicat Valerius, ipso Appio privato, non debere silentium ejus nutu servari*. Sensem quidem attigit: vim verborum et Latini sermonis proprietatem prorsus pervertit. Quis enim non videt $\tau\delta$ se referri nullo modo posse ad Appium? Quis autem unquam sic locutus est? *Nego reticere te privato*.

Libro VIII. cap. 23. Samnites postquam questi sunt Fregellas, quæ ab se captæ ex Volscis, et dirutæ fuerant, a Romanis restitutas, coloniamque eo missam esse, hæc adjiciunt: *Eam se contumeliam injuriamque, ni sibi ab iis qui fecerint dematur, ipsos omni vi depulsuros esse*. Quis in tam plano loco putaret posse quemquam offendere? Dujatius nodum in scirpo quærit, et suis se ipse irretit laqueis. *Redundare videtur*, inquit, *vel ipsos, vel se, nisi unica vox sit seipsos, in duas longiore paulo intervallo distracta*. Unica vox, *seipsos*! Nolumus quidquam gravius dicere. Sed qui id in mentem venerit optimo viro, sane miramur. Si quis pro Horatiano illo,

Græca quod ego ipse testa conditum levi, diceret Græca quod ego testa condidi ipse et levi, essetne aliquis, quem tam proclivis et plana locutio moraretur, aut qui τὰ ego ipse, pro unica voce haberet in duas paulo longiore intervallo distracta?

Inviti hanc velut censuram agimus: simul veremur, ne exilibus hujusmodi tricis lector defatigetur. Itaque unicum adhuc exemplum apponemus, ex quo intelligi possit, Dujatium in antiquitatis cognitione haud magnopere fuisse versatum. Livius lib. VIII. c. 26. de secundo Q. Publilii Philonis triumpho agens, *Duo singularia hæc, inquit, ei viro primum contingere: prorogatio imperii non ante in ullo facta, et acto honore triumphus.* Hic Livium reprehendit Dujatius: *Hoc, inquit, singulare non erat Romæ, ut post administratum honorem quis triumpharet.* Sed, dum Livium erroris arguit, ipse suam vel inscitiam prodit, vel incuriam. Constat enim, ut quod maxime, tum ex Livio, tum ex fastis Capitolinis, neminem ante Publilium triumphasse post actum honorem, sive magistratum; sed omnes qui antea triumphaverant, consules, aut dictatores, aut tribunos militum triumphasse. Cetera quæ ibidem occurrunt de proconsulatu, parum itidem accurata sunt. Sed hæc sufficere videntur de Dujatii notis, eo quidem magis, quod non ea illarum est apud homines fama, ut multis fraudi esse possit quidquid in eis peccatum est.

Supplemen-
ta ejus in
Livii lacu-
nas, non
satis dili-
genter con-
fecta.

Ex iis quæ diximus conjicere licet, quid de supplementis ab eodem in lacunas ultimorum qui exstant Livii librorum concinnatis judicandum sit. Nimirum optimam voluntatem, et naturalem quamdam ingenii facilitatem defecerunt præsidia doctrinæ, atque etiam otii copia. Ipse in nota ad librum XLI. prima profitetur se ea quæ interciderunt

lertiam. Stylus, in iis præcipue quæ castigare auctori licuit, facilis, perspicuus, qui nec serpat humi, nec nubes captet; paulo pinguior tamen, et in quo desideres florem quemdam Latinitatis elegantemque munditiam. Narratio dilucida, sententiis monitisque ad informandos mores accommodatis distincta. Quin et orationes ex æmulatione Livii identidem immistæ, quæ J. Clerico ita *disertæ ingeniosæque* visæ sunt, ut In Præf. ad Livium affirmare non dubitet, *ad res ipsas quod attinet, ordinemque et perspicuitatem, vix quidquam melius ab ipso Livio fieri potuisse.* Quo judicio quemadmodum plus videtur tribui Freinshemio, quam res et æquitas postulat; ita illud contendimus, nonnullas ex illis concionibus esse ejusmodi, ut iis aliquid præstantius efficere, non vulgaris aut ingenii sit, aut etiam eloquentiæ.

Denique sic statuere non verebimur, hæc supplementa pari voluptate fructuque tum ab indoctis, tum a doctis legi posse; ab his, ut quas velut per ingentia locorum spatia dissipatas hinc inde historiæ Romanæ particulas, et quasi concisa minutatim membra, magno labore consectati sunt, ea in unum coagmentata corpus, et sub uno conspectu posita intueantur; ab illis vero, ut plenam ejusdem historiæ notitiam nullo negotio sibi comparare queant, et habere quo referant quæcumque deinde ad hoc idem argumentum pertinentia lecturi sunt.

Digna est viri optime de litteris meriti memoria, quæ ad posteros cum honore propagetur; dignus ipse, cujus et vita, et litterarii labores quam plurimis innotescant: eo quidem magis, quod virtutis amorem, quem prætulit scriptis, moribus quoque præstitit; homo candidi pectoris, et ex iis omnibus, quos ad se Christina Suecorum regina conspicuos eruditio-

Vie de Des-
cartes, l.
VII. chap.
15. et 18.

nis laude vocaverat, unus qui magno illi Cartesio ex animo faverit, et inter obtrectantum summo philosopho et viro invidos tumultus, ipse fidelem ei amicitiam et plena benevolentiae officia exhibuerit. Itaque quum epitaphium ejus, quo tota hominis vita describitur, Dujatius, non indicato tamen auctoris nomine, edendum curaverit, idemque indicem operum ejus omnium confecerit, utrumque hic non pigebit exscribere.

EPITAPHIUM FREINSHEMI.

JOANNES FREINSHEMIUS

Lucem primum asperit ULMÆ

A. D. XVI. Kal. Decembris

Anno Christiano M. DC. VIII.

Academias invisere cæpit natus annos quindecim :

Maxime vero profecit ARGENTORATI,

Adjutus humanitate, consiliis, exemplo

Viri Optimi, atque Doctissimi,

MATTHIÆ BERNEGGERI.

Inde vocatus a Viro quodam Illustri in GALLIAM,

MICHAELIS MARESCOTTI usus contubernio,

Inter Regis Secretarios Interpretes locum tenuit

Anno Christiano M. DC. XXXIV.

Reversus inde ad BERNEGGERUM suum,

Ejusque filia ducta A. Ch. M. DC. XXXVII.

Commune cum eo tectum, mensam, Museum,

Bibliothecam, studia prope omnia habuit.

Hinc in SUECIAM accitus, UBSALIÆ

*Professorem Politices egit, et Eloquentiæ,
Anno Christiano M. DC. XLII.*

*Donec post quinquennium in Aulam adscitus Regiam
Incomparabilis illius CHRISTINÆ judicio,
Sub Regii Bibliothecarii et Historiographi titulis
A studiis Serenissimæ Reginae factus est.
Valetudine vero frigidioris cæli impatiente,
In Patriam se recepit Anno M. DC. LI.*

*Ubi tum Serenissimus ELECTOR
Palatinam instaurans Academiam,
Præsentiam illius operamque desiderare cæpit.
Huic ille vocationi lubens meritoque paruit,
Sed non ante consensum Serenissimæ Reginae :
Quæ A. M. DC. LV. per GERMANIAM transiens,
Consiliariorum numero eum addidit.
Igitur Anno sequenti profectus HEIDELBERGAM,
Serenissimi ELECTORIS Consiliarius,
Et novo nostris Academiis exemplo,
PROFESSOR HONORARIUS constitutus est.*

*Adeptus ista sine ambitu,
Functus sine lædio,
Reliquit sine mærore
HEIDELB. Ann. M. DC. LX. pr. Kal. Sept.
Unum memor esse necessarium.*

INDEX

OPERUM FREINSHEMII

A DUJATIO CONFECTUS.

LUCUBRATIONES Freinshemii exstant multæ, atque admodum utiles, publici jamdiu juris : quædam sunt typis nondum vulgatæ.

Versantur in hominum manibus,

Panegyricus Gustavi Adolphi Suecorum Regis.

L. Ann. Florus in Capita et Versiculos distinctus, Notisque illustratus.

Supplementa Curtiana, cum ipsius Curtii operis, qua exstat, Fragmentis, variantibus lectionibus, Indice locupletissimo, et Commentario : quod opus Joachimo Vico-Fortio Equiti dicatum prodiit Argentorati apud hæredes Lazari Zetzneri anno 1640.

Notæ in Tacitum.

Paraphrasis Corneliana, qua priores quatuor Libri Annalium Taciti exponuntur.

De S. Rom. Imperii Electorum, et Rom. Ecclesia Cardinalium præcedentia.

Supplementorum Livianorum Libri CV.

Syntagma de Vicariatu Palatino : quod prodiit sub nomine Phylœci,

Latent adhuc, ut audio, in eruditi Vormatiensis Advocati Bibliotheca, in quam post Freinshemii obitum emptione transierunt, præter varias in classicos aliquot Scriptores Notas,

Theses de Assessoribus.

Meditationes Politicæ de Officio boni Præsidis.

*Carthaginiensia et Numidica,
Achaica,
Pergamena.* { *seu* } Harum Rerumpubli-
carum et Regnorum
Formæ, Historiæ,
Instituta.

Anno 1708, Oxoniæ prodiit nova Livii editio, cu-
ris Thomæ Hearnii, non illa quidem apud nos mul-
tum celebrata; et quæ se tantummodo commendet
ingenti variarum lectionum multitudine, quas mag-
no labore ex aliquot MSS. collegit editor, et suo
quasque loco imis paginis subjecit. Ceterum notæ
quæ ad illustrandum Livii sensum faciant, paucissi-
mæ: textus ad Gronovianam emendationem exac-
tus.

Ultimus Livio admovit manum J. Clericus, fœ-
cundus immensorum voluminum parens, qui ingen-
tia Theologiæ, philosophiæ, sacræ profanæque eru-
ditionis, antiquæ et recentis historiæ spatia pervaga-
tus, demum hic quoque aliquid se posse testari vo-
luit. Sed rem molli, ut aiunt, brachio tractavit.
Quanquam et textus Livii emendatissimus apud
eum est, quippe ex Gronoviano descriptus, et exti-
ma operis velut facies concinna admodum et venus-
tula, sive typorum chartæque elegantiam attendas,
sive formam voluminis ad eum modum arctatam, ut
facile circumferri posset, sive addita singulis paginis
adjumenta ad expeditiorem jucundiolemque Livii
lectionem percommode excogitata, in summa ora
cum libri et capituli numero nomina consulum, aut
eorum magistratum a quibus annus nomen accipit,
ad latus annos tum ab urbe condita, tum ante Chris-
tum natum, et simul perexigua quædam rerum e re-
gione narratarum breviaria.

Notæ paucissimæ sunt: quo in genere etsi liben-
ter hoc ei concedimus, melius committi ut lector

Artic. V.
DE TH.
HEARNII,
ET J. CLERICI
EDITIONIBUS.
Hearnii.

Forma illius
editionis
elegans et
venusta.

Notæ pau-
cissimæ.

Vid. ejus
Præf.

queratur *pauca esse, quam ut æquo plura fastidiat*, tamen offendit quoque nimia paucitas et evilescit, nisi eximia rerum utilitate ac bonitate pensetur. An vero dignæ fuerint notæ illæ, quæ quasi gemmulæ quædam minime vulgarentur, sed non modica intervalla nitida luce distinguerent, nobis dubitare liceat.

Et raptim
scriptæ.
Ibid.

Ipse profitetur se, *quum semper Licium in deliciis habuisset, et nonnulla in adversariis suis ad eum scriptorem notavisset, ea huc transtulisse; nonnulla in ipso editionis decursu nata esse, nec diu aut procul quæsitâ*. Hoc quidem etiamsi monere supersedisset ipse, facile animadvertisset peritus lector et intelligens. Sunt enim ibi, ut in tanta notarum paucitate, plurima, quæ non satis accurate perpensa esse perspicuum est.

Unde non
panci in iis
errores.

Velut quum lib. II. c. 58. elegantissimum eundem et meridiana luce clariorem Livii locum, dum vult emendare, corrumpit. Loquitur ibi Livius de contumacia militum adversus Appium consulem indomitæ odiis certantium. *Si adhortator operis* (Appius) *adesset, omnes sua sponte motam remittere industriam*. Quid apertius? Ubi milites sua sponte manum operi admovissent, si Appius hortaturus supervenisset, omnes ab opere discedebant. Hæc tamen inani et improspera conjectura sollicitat Clericus. “*Rectius, inquit, ni fallor esset, notam industriam. Nam quum Ap. Claudius adhortator operis aderat, sponte sua non erat mota industria militum. Nec scio an moveri industria eo modo dici queat.*” Hæc refellere nec vacat, nec necesse est. Ipse se Livius defendit.

Nec felicior lib. XXI. c. 63. correctio occurrit, ubi Patres Romani inducuntur querentes de Flaminio consule, et ea quæ ab ipso in priore consulatu

peccata erant, in memoriam revocantes: *Consulem ante inauspicato factum, revocantibus ex ipsa acie diis atque hominibus non paruisse.* Nempe ad Flaminium primo consulem, quum jamjam adversus Gallos pugnaturus esset, litteræ ab senatu venerant, quibus dimicare vetabatur, propterea quod ipse et collega vitio creati consules essent. Quid sibi vult igitur hæc Clerici notula? *Ex ipsa acie: lego arce.*

Rursus lib. XXXIV. c. 2. loco itidem sano integroque, non intellecta, aut certe minus diligenter animadversa proprietate Latini sermonis, infaustam adhibet medicinam; nec sanat vulnus, quod nullum est, sed infert. Trux orator Cato pro lege Oppia adversus mulieres disserens, *Date*, inquit, *frenos impotenti naturæ, et indomito animali: et sperate ipsas modicum licentiæ facturas, nisi vos faciatis.* Hæc ironice accipienda sunt. Eodem plane modo dixit Cato, *date*, id est, *laxate, frenos impotenti naturæ, et sperate*; quo dicere potuisset, *si laxaveritis frenos, ne speretis.* Nunc Clerici notam inspiciamus, quæ cadit in hæc verba. *Et sperate ipsas.* “*Sensus, inquit, ostendit negatione hic opus esse, legendumque nec sperate*; aut in sequentibus pro nisi, *sublata negatione, si, quod dudum monuimus.*” Scilicet vix dubitari potest, quin *τὰ date frenos* ex usu Gallicæ linguæ intellexerit, *donnez un frein*, quod Latine diceretur *frenos injicite.* Atque hoc quidem semel admisso, opus hic esset alterutra earum quæ ab ipso afferuntur emendationum. Sed mirum sane est, virum multijugæ eruditionis, qui tam multa legerit, in tritæ ac vulgatæ locutionis intelligentia lapsum esse.

Finem hic animadversionibus nostris imponamus, postquam tamen joculari in re omnium facillima et notissima ejusdem errorem exhibuerimus lectori.

Libro X. c. 46. summa argenti ab Papirio consule in triumpho translata sic in omnibus editionibus notatur: *argenti P. M. CCCXXX*. Nemo est qui non videat has notas in hunc modum legendas esse: *argenti pondo mille trecenta triginta*: nec eam habemus de doctissimo viro opinionem, ut hoc ignoratum esse ab eo potius quam raptim et negligenter inspectum arbitremur. Sed ille interpretatus est, *Pecuniæ millia CCCXXX*. Quonam modo eum non remorata est hujus locutionis, *Pecuniæ millia trecenta*, carens omni sensu vitiositas? Nimirum properantem calamum et metuentem lituræ multa subeunt inconcinna, inconsulta, scribenti sæpe parum decorata. An aliter se res habere potest, ubi notæ *in decursu editionis natæ*, nec diu aut procul quæsitæ statim extruduntur in publicam lucem? Si diligenter et accurate interpretandi Livii munus haud satis dignum erat, in quod uberrima hominis doctrina impenderetur, at certe dignus orbis litteratus, cui nihil offerretur, nisi factum et limatum.

Pref. Cler.
ad Liv.

Supplemen-
ta Frein-
shemiana
non plane a
Clerico
mendis li-
berata.
Ibid.

Qui tam incuriose Livium tractaverit, eum in Freinshemio, ubi longe minus operæ pretium erat, diligentiam adhibuisse frustra sperares. Ipse quidem gloriatur, sese, quum ceteræ supplementorum Freinshemianorum editiones *innumerabilibus mendis scaterent, ex singulis ferme foliis aliquot sphalmata gravissima sustulisse*. Quod ut aliqua ex parte verum esse libenter concedimus, ita ex nostris sive notis ad supplementa, sive errorum a nobis correctorum indiculis apparebit, quantum ille laboris et molestiæ secuturis editoribus in repurgandis operis utilissimi deformibus maculis exhauriendum reliquerit.

Idem adjuncta marginibus editionis Parisiensis nomina scriptorum, quorum ex fontibus hortos suos

Freinshemius irrigavit, sibi omittenda arbitratus est. Auctorum, quos Freinshemius secutus est, nomina suppressa. Atque id quidem consilii capere necesse habuit, quum orarum angustiae, in ea voluminis forma quam elegerat, tantæ nominum multitudini pares omnino non essent. Quod vero contendit, *homines eruditos* Ibid. *satis nosse ubi singula inveniantur, ex veterum historicorum lectione*, id nobis, etiamsi *homines eruditos* non ex nostro modulo ac pede metimur, vix ac ne vix quidem persuaserimus. Sunt enim multa, non ex scriptoribus historiarum modo, sed et quibuscunque veterum monumentis, atque etiam ex reconditis interdum abstrusioribusque latebris a Freinshemio eruta, quæ statim cuivis *erudito homini* in promptu futura ac memoriæ occursura haud facile videantur.

Ex iis quæ in tota hac de editoribus interpretibusque Livii disputatione disseruimus, liquido apparere existimamus, præstantissimum scriptorem adhuc egere amica manu, quæ per omnes ejus operis Eget adhuc bono interprete Livius. oras et recessus lectorem circumducat. J. Fr. Gronovius noluit omnia complecti, quum egregie posset. De Jac. Gronovio silemus, qui et paternis institit vestigiis, et pauca de suo contulit. Voluit Dujatius, nec potuit. Et ipse negat voluisse Clericus, nec potuisset fortasse, si maxime voluisset. Hearnius materiam exædificando operi conguessit: opus ipsum vix attigit. Audimus novam apud Batavos Livii editionem adornari. Quæ quoniam hactenus ostentata tantum verbis est, necdum in manibus hominum versatur, judicare non possumus, utrum prioribus absolutior futura sit. Ideo nos illud opus, quod ceteri partim imperfectum reliquerant, partim frustra tentaverant, aggredi ausi sumus. Quid spectaverimus, quid voluerimus efficere, quænam fuerit instituti nostri ratio, jam declarandum nobis est.

CAPUT TERTIUM.

DE INSTITUTI NOSTRI RATIONE.

Artic. I.
DE LAUDE
DEBITA AN-
TIQUITATIS
INTERPRE-
TIBUS.
Interpre-
tandorum
veterum
scriptorum
labor mag-
næ olim
gloriæ fuit.

FUIT tempus illud, quum quidquid fere hominum doctorum erat, in interpretandis emendandisque veterum scriptis omne studium decusque ponerent. Post eam quæ per tot secula toti Europæ incubuerat barbariem, et bonarum artium ignorantiam, pretiosorum illorum doctæ antiquitatis monumentorum luce perfusi, et suavissimo quasi odore recreati eruditi omnes, in ea vehementissimo quodam amoris impetu ferebantur. Una cunctis voluptas, unus labor, una gloria, in iis exponendis ac præsertim ab deformi, qui per tot ætatum incuriam imperitiamque inoleverat, squallore abluendis cum doctrinæ et ingenii laude versari.

Hodie mi-
nore in pre-
tio, præsum-
brante poetarum et
oratorum
nostratum
gloria.

Hodie refrixit admodum res. Jam expoliendis vulgaribus linguis studium impensum est: jam iis conscripta sunt eximia opera et immortalitate digna: nec poetis, oratoribus, historicis veteribus afferre lucem, sed cum iis scribendi laude certare gestimus. Præclare sane. Quid enim proderat impallescere antiquitati, nisi et ad eam adspirare quoque licuisset? aut aliena admirari ingenia, nisi et nostra ipsi exacueremus? Frustra nobis a natura data mens erat, oculique, ac vires, si aliena tantum eruere et expiscari sensa, alienis credere oculis, alieno ductu ingredi necesse semper fuisset.

Sed hinc jam cœpit decrescere pretium interpretibus antiquitatis, et ad ejus æmulos principatus reipublicæ litterariæ merito delatus est: quumque re-

perirentur qui parem veteribus adepti lauream iis assiderent, in inferiore procul dubio consistere gradu debuerunt, qui se veteribus inferiores esse ultro profitebantur, et eorum procul adorare vestigia satis habuerant.

Nec vero intra eum modum res stetit. Nostri ^{Tum etiam exorta magna obtrectatorum antiquitatis manu.} homines, postquam suas experti vires, satis sibi placuere, magistros jam suos præmonstratoresque, eximios illos dico antiquitatis scriptores, quibus hoc debebatur, quod sepultus tamdiu et intermortuus litterarum honos tandem revixisset, insectari sustinuerunt, et illos premendo sese extollere conati sunt. Non omnes quidem, nec ii sane qui ambiguum veteribus palmam faciebant; sed ingeniosissimi tamen homines, et e philosophia toti, quæ quemadmodum salubri modo attemperata, magno et eloquentiæ et poesi ornamento ac præsidio esse potest, ita miras cieturbas, si ad ejus normam omnia exigantur, et liberissimos poetæ oratorisque impetus et quemdam quasi furoris afflatum, ex severæ argumentationis præscripto frenare quis velit. Horum ducum signa nomenque non poenitendus sequutus est gregariorum velut militum numerus, qui ab omni plerique doctrina destituti, eos quos vix ac ne vix quidem intelligunt, carpere, vellicare, allatrare sibi laudi esse ducunt: quumque eorum obtrectent gloriæ, quos omnis retro nigrata est vetustas, quos mirati sunt ii quoque qui apud nos in omni scribendi genere florere, tum vero dici non potest, quo contemptu prosequantur eos qui in scrutandis illustrandisque veterum monumentis industriam suam bene locatam existimant: adeo ut ipsum *eruditi* nomen apud eos in contumeliam verterit.

Ab istorum maledictis vindicare veteres nec hujus

est instituti, et supervacuum videri debet, quum id jam florentissimi et ingenio et doctrina viri egregie præstiterint. Sed ut id tantum, quod proprie nostrum est, tangamus, ipsum interpretandæ antiquitatis munus perutile esse, et in eo non memoriæ solum, quod isti jactitant, sed et ingenii ac judicii laudi locum esse contendimus.

Interpre-
tandæ anti-
quitatis
munus utile
est.

Primo quidem, si nocturna diurnaque manu Græcæ Latinaque exemplaria versanda sunt iis qui laureæ Apollinaris decus ambiunt; (quod nos pro certo sumere non vetabunt rabiosa indoctorum convicia) si sinceræ, nec fucis pigmentisque puerilibus adulteratæ eloquentiæ gustus inde hauriendus est; si illa salubribus monitis ad instituendos mores et incoquendum honesto pectus maxime idoneis foeta et gravida sunt; quis neget utilem esse eorum operam, qui hos omnibus aperire thesauros et explicare satagunt, et speciosa eademque bonæ frugis plenissima miracula facilius intelligenda proponere? Non in tenui labor, etiamsi tenuis futura gloria est.

Responde-
tur iis qui
leviter de-
gustari ve-
terum li-
bros satis
esse conten-
derent.

Nec quidquam attineat dicere, florem quemdam rerum, qui in summo plerumque hæret, facile colligi posse, quamvis non in intimam illorum auctorum cognitionem descendatur: ac proinde supervacaneam esse interpretis sedulitatem, qui in syllabarum apicibus dimetiendis immoretur, et ignotos rimetur antiquitatis recessus. Nescit omnino, qui accurate scire negligit; aut certe parum ab ignorantia abest levis illa perfunctoriaque extimi velut corticis inspectio; nec tam ditat mentem, quam confidentiam alit, invisæque frontem armat inverecundia. Sed et quum multa etiamnum a multis Latina lingua scribantur, quum tanta sit veterum scriptorum auctoritas, ut eorum verbis sententiisque sua insignire et

distinguere opera plerique ament, sane cavendum est ne aut parum Latinis vocabulis locutionibusque inquinemus orationem, aut sensum ejus auctoris ex quo aliquid mutuati sumus corrumpamus. Quum autem vix cuiquam tantum otii supersit, ut omnia per se unus investigare queat, quonam modo hæc incommoda vitari poterunt, nisi sint qui religiose perpendendi uniuscujusque auctoris, et explanandi si quæ obscura sunt, quæ parum nota illustrandi, curam in se recipiant?

Denique in depromendis ex veteris historiæ penu, quod sane frequentissimi usus est, omnis exempli documentis, errare, labi, ob unius sæpe verbuli, aut nominis alicujus, aut vetusti moris ignorationem, quam turpe, tam proclive est, nisi regat vestigia periti interpretis manus.

Sed et, quamvis multum jaceat infra laudem ejus qui proprio Marte aliquid condit egregium, operosa interpretis diligentia, sua tamen hunc quoque gloria manet, nec ad provinciam hanc recte procurandam solummodo labore et industria, sed perspicaci interdum ingenio, limatoque judicio opus esse confitendum est. Etenim, ut varios excutere codices et eos inter se conferre, laboriosæ patientiæ est; ut multa legisse, perseverantiæ et assiduitatis; multa fideliter animo continuisse, cujusdam memoriæ felicitatis: ita, qui auctoris mentem in magna sæpe difficultate assecutus sit, qui ipsos scribentis sensus induerit, ut ex eo quem ille intuebatur scopo, ex iis quæ præcedunt sequunturque, ex tota ratiocinatione, colligat quid dici debuerit, qui ex magno variarum lectionum acervo eam quæ ad præsens institutum accommodatissima est, prudenter elegerit, qui denique ex deformatæ nonnunquam scripturæ vestigiis latens ve-

Interpretem antiquitatis aliqua gloria manet.

rum eruerit, eum quis dubitet ingenio valuisse? Is profecto non bajuli aut operarii defendit vicem, sed boni judicis, qui, quid solidum crepet, quid mendosum tinniat, interdum ex certis argumentis liquido dignoverit, interdum ex conjecturis sit minime fallacibus sagaciter odoratus. Adeat lector cap. 11. l. IV. Observationum J. Fr. Gronovii, ubi luculentum exemplum occurrit insignis in Livio emendationis ex prodigiosa quæ libros quondam insederat depravatione; et dubitet, num ad illius vulneris sanationem prudentia et ingenio opus fuerit.

Artis II.
Locus in-
terpreti
servandus.

Non igitur sine causa tot olim doctissimi viri hoc interpretandum antiquorum munus susceperunt: et hodie quoque iis qui operam hac in parte litterarum reipublicæ navare student, gratia habenda est, si modo ad leges quasdam ab ipsa recta ratione hujusmodi operis tractationi positas sese composuerint. Quas quidem quoniam nemo hactenus, quod sciam, describere aggressus est, de iis pauca hoc loco summatim disserere operæ pretium videtur.

Interpreti
aliquis
scriptoria
hic finis pro-
positus est,
ut quæ locu-
tio facilius
reddatur.

Omnium primum, hic interpreti finis propositus est, hoc spectandum, huc omnia dirigenda, ut auctor ille quem illustrandum sumpsit, expeditius legi jucundiusque possit. Ex hoc uno capite semel percepto cetera omnia ejus officia derivantur.

Ergo stylus
sit simplex
et perspi-
cua.

Stylus itaque purus quidem sit et illinis, nec sermonis vitis sordidus et maculosus, sed subtilis et simplex, nullo fastu, nullo, pene dixerim, cultu, perspicuus, facilis, qui vel mediocriter doctos minime noceat, non abruptus, non archaismis horrens, non reconditiis et ab usu vulgari remotis vocabulis locutionibusque lectorem impediturus.

Brevitatem
sequetur.

Brevitatem quoque consecrabitur interpretes, si sui loci ordinisque satis meminerit. Ipse enim in suo

opere principem non tenet locum : totus ex auctore suo pendet, a quo nunquam ad se debet avocare lectorem. Quidquid non facit ad scriptorem emendandum illustrandumque, id ab officio interpretis ac munere alienum est. Captet igitur brevitatem : quam tamen in eo positam esse intelligat, non ut quam paucissima, sed ne supervacua dicantur, vite-turque pariter vel nimium, vel parum. Frustra enim brevitatem jactaverit, qui necessaria prætermisit. Contra qui emendationem aliquam, loci difficilis interpretationem, legum, institutorum explanationem, argumentis, exemplis firmaverit, is non prolixus habebitur, sed accuratus et diligens ; qui lectorem docere cupiat, non frustrari ; qui credi sibi non postulet, sed velut coram iudice arbitrove disceptet, ut allatis rationum momentis et causa cognita sententia feratur.

Sed magna hic adhibenda cautio est, ne, dum futili indulgemus loquacitati, aut inanem eruditionis gloriolam aucupamur, inutiles easdemque fastidiosas nectamus moras : qua culpa vix ulla major in ejusmodi opere admitti potest. Procul ergo verbosas argumentationes et ambitiosam doctrinæ ostentationem relegemus, semperque auctoris nostri premamus vestigia, et ab iis abscedere nefas esse ducamus.

Hinc temperandum quoque erit a refellendis priorum interpretum erroribus, nisi periculum sit ne aut magna errantium auctoritas, aut fallacia quidem, sed speciosa tamen et plausibilia argumenta, multis possint imponere. Alioquin ab his concertationibus omnino esse abstinendum videtur. Has quippe minime desiderat utilitas commoditasque lectoris, quam solam intueri debet interpres. Quid prodest

Vitet ambitiosam doctrinæ ostentationem.

Priorum interpretum errores raro refellat.

ei qui Livium evolvere cupit, nosse quid in eo interpretando hic aut ille peccaverit? Pascunt, hæc malevolentiam sæpe interpretis, qui crescere ex aliis in animo habet; lectorem retardant, vetantque ad destinatum finem recto cursu procedere.

Exemplis ea
tueatur quæ
affert, sed
et paucis, et
idoneis.

In iis sæpe
non tenet
modum
Gronovius.

Exemplis ea tueri, quæ quum alicujus momenti sint, non omnibus statim clara indubitataque videri debeant, perutile esse supra diximus. Sed hic quoque tamen tenendus modus est, nec odiosa eorum turba, ubi unum alterumve satis est, lector onerandus. Hoc non semper effugit doctissimus ille J. Fr. Gronovius, cui quum multiplex lectio, et felicissima memoria, numerosam in singulas prope voces locutionesque eruditionis et observationum supellectilem suppeditarent, in rebus sæpe, aut minutis, aut evidentissimis, ingentem usque et usque in notas congerit exemplorum copiam. In quo hoc etiam incommodi est, quod numerantur interdum ea, non ponderantur; dumque magna illorum cogitur manus, aliena sæpe obtruduntur, nec quidquam ad eam rem de qua agitur pertinentia. Quod ne immerito objicere summo viro videamur, aliquot hic ejus notas, quæ duplici hoc vitio laborant, liberet exscribere, nisi brevitati consultum vellemus. Sufficiat quasdam indicare, velut lib. Livii I. pag. 110. not. 3. et pag. 112. not. 2. l. XXIX. p. 868. n. 3. et l. XXXVIII. p. 498. n. 2. Earum quidem quæ etsi aptis exemplis, sine modo tamen cumulatis redundant, ingens se ubique numerus offert ob oculos. Ergo sobrius sit circa exempla interpretes, et in eligendis cautus, ut et pauca apponat, et ea quæ rem proprie tangant.

Variae lectiones a notis plerumque ablegentur.

De variis lectionibus, sive illæ ex antiquis editionibus, sive ex scriptis codicibus depromptæ fuerint; sive illæ planissime mendosæ sint, sive aliquam sani-

tatis speciem præ se ferant, veremur ne doctissimi quique a nobis dissentiant, si eas a notis plerumque ablegandas esse statuerimus. Liceat tamen nobis eas rationes quibus adducti ita censemus, ingenue ac simpliciter exponere.

Ac primo quidem, qui variantes illas lectiones in unum velut fasciculum conjectas ad totius libri calcem attexuere, eorum operam grato animo accipendam esse non negaverimus, si modo in ea sint cum fide iudicioque versati. Hac quippe inita ratione, nec perit ea utilitas quæ ex illis percipi potest, et occurritur fastidio, quum ad eas nemo recurrat, nisi cui libitum fuerit.

Deinde etiam ubi ex deformatæ, quod sæpe fit, antiquæ scripturæ vestigiis, per sagacem conjecturam vera lectio eruitur, hic quoque concedimus e fide esse interpretis lacinias illas, quibus velut gradibus ad verum perductus est, exhibere lectori, ut dignosci queat, quid vetus scriptura tulerit, quid ingenium emendatoris adstruxerit.

Sed in notas passim infercire denorum pluriumve codicum nomina, et trunca lacerarum vocum membra informesque reliquias subicere semper oculis, id vero ingrati fastidii plenissimum est, et animosissimo etiam lectori nauseam excitaturum. Intelligunt quid loquar ii qui Gronovium in manus sumpserunt. Si quibus minus notus est, legant hanc ejus notam lib. Livii I. c. 18. in hæc verba, *uti tu signa nobis certa adclarassis*, quorum loco olim legebatur, *ut tua signa nobis certa et clara sint*. “*Hærebam*, inquit ille, *am- biguus in Sigonii acclarassent, Modii, uti tu acclarassis, donec e Flor. notatum vidi*: uti tu signa nobis certa adclarassis: *et idem, quod voluit Modius, prorsus e suis annotasse Muretum. Vossianus*; uti

Simpl. collectæ ad totius operis calcem recte apponuntur.

In notis quoque fiat earum mentio ex quibus emendatio aliqua eruitur.

Sed si in notas usque et usque ingerantur, nihil fastidiosius.

Hoc tamen fecit Gronovius.

“ tu signa nobis certa acclaras sint. *Helm.* uti tu signa
 “ na nobis certa ac clara sis. *Chiff.* uti tu signa
 “ nobis certa adclarassis. *Rott.* uti tu signa nobis
 “ certa adclara sis, *sic ut satis appareat fuisse adcla-*
 “ rassis, *et priorem s erasam.* *Gud.* uti tu signa certa
 “ acclarasis. *Nihil igitur dubitandum ultra, &c.*”

Hæc, qualia multa apud Gronovium ubique occurrunt, injucunda, et invenusta esse, et ejusmodi quæ plurimorum corrugent nares, nemo, opinor, negaverit: atque adeo hoc illis alioquin eximiis notis incommodi accidit, quo nullum gravius esse potest, ut parum legantur; plerique eas tanquam vepribus spinisque obsitum solum fugiant et abhorreant. At si vir doctissimus allata ex Chiffletiano codice germana, quam amplectitur, scriptura, ceteros quoque suos codices solummodo testatus esset eodem alludere, nec deerat emendationi auctoritas, et aberat tædium.

Varie lectiones ad concinnandum commentarium adhibendæ sunt, absoluto removendæ.

Omnino in hanc coacervandarum variantium lectionum diligentiam id cadere existimamus, quod clarissimus prudentissimusque historiæ Ecclesiasticæ apud nos scriptor, cujus calamus sensu tinctus ipsa semper videtur rectæ rationis dictata reddere, in præfatione eximii operis verissime elegantissimeque disputavit, de minime inserendis in historiam criticis disceptationibus. “ Exstructo, inquit, ædificio, et ad culmen perducto, jam machinæ, tollenones, fulcra, et evectæ in altum temporariæ contabulationes tolluntur, quod scilicet hæc jam et usum operis impeditura sint, et adspectum deformatura.” Eadem plane harum discrepantium in variis codicibus lectionum ratio est, quæ ab interprete ad concinnandum commentarium adhibendæ sunt, absoluto removendæ.

Hanc tamen adhuc exceptionem apposuerimus, id

ita servandum, nisi ea mens interpretis fuerit, ut eorum qui postea novam ejusdem scriptoris editionem adornaturi sunt, allevetur labor. Qui enim tale munus suscepturi sunt, iis nunquam nimium cognita et perspecta esse possunt, quæ ad illud pertinent: et quandoquidem duram hanc provinciam cepere, cunctæ illis, quæ ad eam recte administrandam necessarie sunt, molestiæ devorandæ. Nos quidem mirum in modum illa Gronovii, et post eum Hearnii sedulitate adjutos esse libenti animo profitemur. Sed et tum quoque partitionem quamdam institui magis placeret, ut quæ lectoribus omnibus utilia futura sunt, ea in promptu essent, contextumque ipsum comitarentur; quæ ab iis tantum desiderarentur qui in intimam auctoris cognitionem descendere cupiunt, et omnia vel minutissima consecrari, ea alio, puta ad finem voluminis, rejicerentur.

Nunc ergo si quis ex nobis quærat, quid ita Gronovii notas, quas tanti facimus, non hac in editione exhibeamus integras, addituri si quid opus esse visum foret; respondebimus eas, quamvis et doctrina refertissimæ, et in explicanda Livii mente plerumque accuratissimæ, et proinde utilissimæ sint, non tamen ex iis legibus esse concinnatas, ad quas exigi debere nobis videtur interpretis labor. Etenim, præter illa quæ de nimia exemplorum multitudine, de congestis sine modo discrepantibus veterum codicum lectionibus supra observavimus; plurima in iis reperiuntur superflua prorsus et aliena, quædam tractata verbosius, audaciores interdum conjecturæ, falsoque afficta quibusdam Livii locis depravationis suspicio. Itaque, quanquam eas, quales a Gronovio profectæ sunt, hic rursum editas repræsentare, et facilioris operæ erat, et minoris procul dubio aleæ, potior nobis fuit lectoris utilitas, quem vana sæpe ingrataque

Nisi si quis postfuturis interpretibus subsidium parare velit.

Cur Gronovii notas integras hac in editione non repræsentemus.

mora defatigari noluimus. Quid enim attineat, aut ea illi obtrudere, quibus non egeat, quæque adeo respuat et aversetur; aut eum circa longas detinere verborum ambages, in iis rebus quas breviter indicari satis sit; aut vero ea ponere quæ mox evertas ac refellas?

Velut ab ipsis statim initiis, lib. Livii I. cap. 1. in hæc verba, *Ænean . . . in Siciliam delatum: ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse*, hæc occurrit Gronovii nota: “ *Sero positum hic videtur classe. Nam et in Macedoniam classe venit, et classe in Siciliam est delatus. Augent suspicionem scripti in quibus omnibus fere classe ad Laurentem, vel classe ac Laurentem. Vide num fuerit: ab Sicilia classem Laurentem agrum tenuisse. Sic lib. XXI. Novem quinqueres Liparas, octo insulam Vulcani tenuerunt. Lib. XXXII. Utrum Leucadem ac sinum Ambracium onerariæ tenuissent. Lib. XLIV. Postero die quam Sybota classis tenuit.*” Patrem deinde excipit filius, et prolixa horribilique disputatione, quam vitandi tædii causa exscribere supersedemus, probare nititur legendum esse, *ab Sicilia errasse, ac Laurentem agrum tenuisse.*

Si quis tamen paulum attenderit, facile animadvertet nihil hic mutatione ulla opus esse, nec sinceram modo esse scripturam, sed sensum perspicuum et expeditum. Quod quidem nos brevi hac notula demonstrasse confidimus, in qua cum levi Gronovianarum conjecturarum mentione, ut eas causa cognita rejectas a nobis esse lector moneretur, quid de ipsa re sentiamus, paucis verbis exponimus. *Ideo observat Livius Ænean ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse, ut indicet eum non ab Sicilia in proxima Italiæ transgressum pedestri deinde itinere ad Laurentem agrum pervenisse, sed recto cursu ab Sicilia ad Laurentis agri littora navibus delatum fuisse. Hunc*

locum vanis conjecturis sollicitant ambo Gronovii. Qui hæc legerit, num tandem aliud quid desideraturus videtur, aut merito conquesturus, quod sibi Gronoviorum notæ non exhibeantur, ex quibus nihil aliud didicisset, nisi eos Livii mentem assecutos non esse?

Hæc una nobis satis semper idonea causa visa est, Editiones cum notis variorum ad lectoris utilitatem parum accommodatæ. cur in illis, quæ magno labore, magnis impensis, apud Batavos Germanosque curatæ sunt cum notis variorum editionibus, parum utilitati commoditati-que lectoris consultum fuisse judicaremus. Quod enim in hoc Livii loco contingeret, si notulæ nostræ Gronoviorum disputationes præmitteremus, id illic sexcenties accidit, ut quinorum senorumve interpretum variæ hallucinationes, et verbosa eademque discordantia inter se commenta prius legenda sint, quam ad veram difficultatis explanationem devenias, brevemque aliquam notam, quæ pauculis verbis rem totam continet, eaque omnia quæ præcessere funditus evertit. Quanto satius erat excerpere ex singulis interpretibus, si quid boni apud eos occurrit; Satius erat ex singulis interpretibus excerpere quæ utilia sunt, et in unum corpus compingere. quæ inutilia aut falsa, suppressere; quæ verbosius disceptata, contrahere; sicque et tædio lectoris, et vero etiam tempori parcere?

Neque tamen ii sumus, qui priorum interpretum deletam memoriam, aut etiam obscuratam laudem velimus. Non ea nobis mens est, ut illos latronum more spoliemus, sed ut, tanquam a locupletibus amicis, quæ nobis usui possunt esse, cum grata accepti beneficii testificatione mutuemur. Hæc igitur sancta statuatur et inviolata lex, ne quid unquam ab ullo Expresso semper ejus nomine, cui quidque debeat. desumatur, quin sua auctori præmonstratorique laus sarta tectaque præstetur, expresso in singula ejus nomine. Deinde etiam multum reipublicæ litterariæ

interesse concedimus, integros illorum commentarios ad posteros transmitti, ut sit quo recurrat laboriosa eruditorum industria, si quando curiosius unamquamque rem scrutari et excutere cupiant. Illud tantum contendimus, si quis nihil aliud quam interpretem se esse velit, et hoc unice spectaverit, ut necessaria ad faciliorem jucundiolemque veterum monumentorum lectionem adjumenta subministret, ei non esse coacervandos indigestos illos multiplicis eruditionis thesauros, sed hoc potius faciendum, ut sedulæ apis more huc illuc vagatus libet ex omnibus id quod optimi saporis est, et eximium inde succum conficiat, quo ali mens lectoris cum voluptate aliqua possit, non ad nauseam distendi et onerari.

Artic. III.
DE NOSTRO
IN LIVIUM
COMMENTA-
RIO.

Eum concinnavimus
ex veteribus
recentioribusque
interpretibus:

Ex aliis
quoque doctissimorum
virosum
operibus:
Ex antiquis
scriptoribus.

Hanc nos viam iniimus, dedimusque operam, si modo id consequi potuimus, ut quidquid non apud Sigonium modo, Gronoviosque, Dujatium, Hearnium, atque etiam Clericum, sed et apud vetustiores interpretes, Rhenanum, Geleniumque, et Glareanum, et Franciscum Modium, etc. reperiretur idoneum ad emendandum, explanandum, illustrandum Livium, id omne huc transfunderetur, allatis semper eorum a quibus juvabamur nominibus, ne quid de cujusquam gloria detractum velle videremur. Sed et ex aliis quoque doctissimis operibus, quibus Romanæ antiquitates ab eruditis viris illustratæ sunt, non pauca mutuati sumus, quæ ad nostrum institutum faciebant. Veteres quoque scriptores, qui idem ac Livius argumentum tractavere, diligenter cum eo contulimus, Dionysium Halicarnasense, Plutarchum, Appianum, sed Polybium maxime, qui quum sæpe dux nostro fuerit, dici non potest, quam multa unus conferat ad lucem ei afferendam pertinentia.

Præter illa quæ e libris subsidia petebantur, viva

etiam voce, consiliisque ac monitis multum adjuti sumus summi viri, quo auctore et hortatore hoc negotii susceperamus, M. Caroli Rollin, cujus nomen non hominis alicujus magis, quam virtutis doctrinaeque proprium videtur; cujus famam in litteris, quæ jamdiu tanta apud nos erat, ut vix posset crescere, mox per omnem late Europam sparsere, et futurorum seculorum æternitati procul dubio commendabunt majora omni laude scripta: quibus in legendis voluptatem, quæ summa est, longe exsuperat utilitas; quæ quum et omni eloquentiæ ornatu splendent, et simul ingentem doctrinae ubertatem, simul limatum et ad purissima antiquitatis exemplaria elaboratum gustum præ se ferant, tum vero copia bonæ frugis, informandis ad omnem honestatem moribus idonea, ita gravida et referta sunt, ut nullum unquam opus omnibus quæ virtutem hominibus conciliare possunt lenociniis instructius litteræ protulerint, utque, quum ingenium scribentis maxima fueris admiratione prosecutus, animum et pectus longe acriore amoris et venerationis sensu amplectaris. Talis tantusque moderator, cujus sub disciplina studia olim mea adoleverant, qui mihi semper loco parentis fuit eritque, huic quoque in Livio interpretando labori præfuit. Ille, ut est impetu quodam animi instinctuque in id omne quod honestum est, et ad publicam utilitatem spectat, acer et erectus, per aliquot annos statis diebus domum ad me ventitavit, ut cum quibusdam aliis clarissimis ex Universitate Parisiensi, ac præsertim ex hocce Gymnasio Dormano-Bellovaco magistris Livio recensendo operam impenderet. Quos omnes si commemorare vellem, et meritas cuique impertire laudes, vereor ne in longum protraheretur oratio mea.

Viva etiam
voce moni-
tisque ad-
juti sumus
clarissimo-
rum Uni-
versitatis
Parisiensis
professo-
rum.

In primis
M. Caroli
Rollin.

M. Joannis
Heuzet.

Sed præterire non possum virum omnibus bonis doctisque flebilem, nobis, dum extremam huic operi manum admovebamus, luctuosa morte ereptum, M. Joannem Heuzet, eruditione, diligentia, indefessa in scrutandis et ad liquidum perducendis rebus patientia memorabilem: qui quidem nostra prædicatione non indiget, quum suæ eum litteræ et aurea opuscula, nimirum selectæ ex veteri Testamento, tum ex profanis scriptoribus historiæ, et breves in Curtium Sallustiumque notulæ, abunde commendent. Ex his ejus scriptis, quæ minime ambitiosæ doctrinæ ostentator studiosæ juventutis utilitati devoverat, notum erit omnibus qua ille antiquitatis notitia, quam acri et limato judicio, quam solerti in rebus ordine disponendis prudentia præditus fuerit. Nobis, quibus suavissimo illius convictu frui datum est, etiam perspectus fuit morum ejus candor, et digna litterarum ingenuitate simplicitas, et nullis unquam interturbatæ nubeculis frontis animique serenitas, et in magna gravitate vitæ comitas jucundissima, et obvia votis amicorum sedulitas, et omnes denique virtutes quæ animos hominum devincire possunt, sincera in Deum pietate consecratæ.

Sed longius nos abripuit acerba amissi talis amici recordatio. Jam ad propositum revertamur, et ad illos doctorum hominum conventus, quos apud me habitos esse memoravi. Ibi totus attente diligenterque Livius perlectus est, et de iis omnibus quæ difficilia occurrebant, itum in consilium: ibi notæ quas ego concinnaveram, ita sedulo expensæ, retractatæ, emendatæ, expolitæ sunt, ut eas consensus omnium non probasse scriptas magis, quam scripsisse videretur. Quid in eis intuiti, quid efficere conati fuerimus, lectori jam sigillatim debemus exponere.

Tria maxime noster spectavit labor, ut contextum Livii quam castigatissimum ederemus; ut difficultates eas quæ in verbis locutionibusve subobscuris, impeditioribus, parum usitatis, positæ erant, explanaremus; ut res ipsas illustraremus.

In contextus emendatione ita hæsimus Gronovio, ut alia adhuc nobis subsidia pararemus, et conquestis excussisque compluribus Livii codicibus MSS. ipsi quoque in repurgando accuratius Livio aliquod operæ pretium facere conaremur. Juvit hanc nostram voluntatem, imo votis occurrit effusa comitate et benevolentia Clar. Sallerius, bibliothecæ Regiæ custos, qui hunc sibi commissum esse thesaurum intellexit, non, sicut Hesperidum mala torvo illi draconi, ea lege servandum, ut omnes ab eo arceret; sed in eos qui de litteris bene mereri student, pari benignitate et prudentia dispensandum.

Ejus opera ac beneficio copia nobis facta est sex scriptorum codicum, quinque membranaceorum, unius chartacei, quorum plerique Gronovium fugerant. Illorum unus, qui litteris ad optimum modum formatis non spernendam vetustatem arguit, decem primos Livii libros complectitur. Is interdum in notis nostris ad primam decadem appellatur vetustissimus e regiis. Hunc ut non vetustate, ita fortasse bonitate superat, quem passim optimum e regiis vocitamus, primam et tertiam decades continens, ut et alter e Telleriana bibliotheca in regiam translatus, quem ideo Tellerianum aliquoties nominavimus, sed et ætate et pretio longe duobus iis quos primo indicavimus, inferior. Thuanæum quoque, quinque libros, a sexto nempe ad decimum, habentem, in manus sumpsimus, optimæ illum quidem notæ, sed a Gronovio jam excussum. Chartaceus, de-

Tria spectavimus in notis.

1°. Contextus emendationem: ad quam adhibuimus aliquot MSS.

sinente seculo 14°. scriptus, si de ingenio et fide exscriptoris constaret, aliquo posset in numero haberi. Ipse enim testatur sese ad transcribendum compluribus exemplaribus usum esse : *cum quibus, inquit, et ingeniolo parvo admodum nonnihil ad tergendum sordes omnimodas insudavi.* Mallemus eum sane omnia exemplaribus, nihil ingenio credidisse. Demus illi libro, ut aliquod pondus addat ceteris, ubi iis assentitur : per se ipse parum auctoritate valet. Primam decadem integram exhibet.

Prof. ad
Liv.

Librum Puteanorum fratrum, *quo nihil de T. Livio nec antiquius, Gronovio iudice, nec sanctius Europa custodit,* etsi eum diligenter versaverat, et ejus apices omnes religiose persecutus videbatur vir summus, ut immissa jam velut in opimam messem falce, collectisque manipulis, vix pauculas aristas consectandi nobis spes esset, tamen ob unicam venerandi codicis præstantiam magna cura perlegimus. Nec laboris poenituit, tum quia nonnulla quæ Gronovium, ut in tanta rerum multitudine, fefellerant, non inutilia deprehendimus ; tum quia didicimus experiundo, non esse librum, quod fecit Gronovius, ad superstitionem colendum, qui in eximia bonitate insignes tamen nævos inspersos habet. Quod si satis attendisset egregius ille Livii interpretes et pene sospitator, non quibusdam locis falsam mendi suspicionem affinxisset, nec etiam salebrosas interdum et abruptas loquendi figuras pro Livianis obtrusisset, et in contextum immisisset. Hæc, quæ probare non præsentis temporis nec loci est, idoneis argumentis demonstrata, ni fallimur, inveniet, qui notas nostras ad tertiam decadem perpenderit.

Debemus quoque humanissimorum virorum qui bibliothecis Sorbonicæ et Victorinæ præsunt benigni-

nitati, duo Livii exemplaria: quorum Sorbonicum, quod primos decem libros complectitur, etsi non remotæ vetustatis est, ex optimis certe exscriptum videtur: ita fideliter tenet plerumque, ubi codices in diversa abeunt, bonas verasque lectiones. Victorinum totas tres decadas habet, præter XXXIII^m librum, et finem XLⁱ, quibus et veterrimæ Livii editiones destituuntur, ut supra observavimus: novitium sane, et assutis sæpe ab audaci aut male sedula manu centonibus aut medicaminibus interstinctum; non spernendum tamen, et quod quibusdam in locis solum veram Livii scripturam servasse videatur. Ita certe judicavimus, tum alibi, tum l. XXIII. c. 30. et XXIV. 25.

Adhibuimus quoque ad textus castigationem principes omnium Livianarum editionum, ab Andrea et Campano curatas, utramque e ditissimo regiæ bibliothecæ penu nobis ab eodem, cujus jam impensam in nos, sive potius in litteras promovendas voluntatem laudavimus, Clar. Sallerio commodatam: utramque utilem Livii interpreti. Est tamen unde Campani levior apud nos fiat auctoritas, qui quum aliquot Laur. Vallæ conjecturas adsciscere non dubitaverit, per hunc allitum fucum vero quoque et genuino colori fidem demsit.

Sed et alias quoque non ita fama celebratas, paulo vetustiores tamen editiones inspicere non negleximus: nec sine aliquo fructu. Hoc enim sæpe contingit per eorum incuriam qui novam cujuslibet scriptoris editionem procurandam suscipiunt, ut quæ semel irrepsere menda nunquam eliminantur, sed per complures deinceps editiones, quasi locum eum quem semel possedere usu ceperint, perpetuo tenore propagentur: quin et veteres maculæ novis insuper

Cap. I. hujus præf. art. 2.

Tum etiam veteres editiones.

cumulantur. Unde fit ut corrupta omnino deformatæque exemplaria in manus hominum veniant. Sic quæ occurrunt in Gronoviana editione menda, eadem fere novorum quorundam accessione aucta in Dujatii, in Tillemonii, in Clerici editionibus exhibentur. Hoc ne nobis quoque usu veniret, antiquiores Gronoviana editiones nobis consulendas esse existimavimus, felicius adhuc fortasse rem gesturi, si plures nancisci et expendere licuisset.

His igitur instructi præsiidiis ad Livium accuratius emendandum nos accinximus, non ut certamen nobis adversus Gronovium prava æmulatione sumeremus, cujus sequi vestigia laudi ducimus, quem palam profitemur ubique fere nobis ducem ac facem fuisse. Sed si quæ ille aut tentarat audacius, aut contra per nimiam cautionem incurata reliquerat, quum certa ei et indubitata remedia libri offerrent; si qua denique eum, ut hominem multiplici variarum rerum cogitatione districtum, effugerant, ea ita explere et persanare conati sumus, ut confidamus hunc quem lectori tradimus Livii textum ipso Gronoviano emendatiorem ac defæcatiorem fore. Cujus tamen laudis magna pars ad Gronovium redit, quum ad ea quæ correximus, non illa tantum adhibuerimus quæ nobis parabamus ipsi, sed et optima et plurima quæ subministrabat ille documenta.

Hinc apparet facile nobis futurum fuisse cumulare in notas variantium lectionum sylvam, et diversorum MSS. et editorum nomina. Atque id fortasse magis illis placuisset, quibus reconditiorem, imo horridiorem doctrinam jactantibus nulla est amœnitatis mica. Non hic ea inculcamus quæ jam super illo plerisque legentium permolesto more disseruimus, ubi de notarum concinnatoris officio agebamus. Hoc

unum sufficiat, maluisse nos elegantiorum lectorum limato iudicio servire: a quibus ob hæc omissa, si minus laudem nobis, facilem certe veniam paratam esse speramus.

Quin et tantum abfuit, ut illa obscuræ diligentiae testimonia sine ulla necessitate ostentaremus, ut, si quando illa negligi res omnino non sineret, quidquid subtilioris disputationis esse visum est, id omne a perpetuo commentario nostro excretum rejiceremus in *notas posteriores ad emendationem contextus pertinentes*, quæ ad calcem singulorum voluminum attexentur*.

Magno quoque nobis usui fuit ad curanda aliquot Livii vulnera Polybius, Multa nobis contulit quoque Polybius. cujus ea omnia quæ cum scriptore Romano conveniunt, quanta maxima potuimus cura diligentiaque perpendimus, et ad Liviana contulimus. Quam multis in locis, præsertim quartæ et quintæ decadis ab eo adjuti fuerimus, ex notis nostris lector intelliget. Duo hic exempla apponere sufficiat.

Lib. XXXIII. cap. 35. olim edebatur: *Ætolorum principes alii questi sunt, quod non idem erga suam gentem Romanorum animus esset post victoriam, qui in bello fuisset.* Gelenius ex archetypo exemplari reposuit, *interquesti*, verbum rarissimum, et quod fortasse nusquam alibi a quoquam usurpatum reperitur. Hic præsto est nobis Polybius, quem exscribit hoc loco noster. τῶν μὲν πρῶτως καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς. His inspectis, quis dubitet legendum esse apud Livium? *alii leniter questi sunt.*

Alter locus occurrit lib. XXXIX. c. 36. qui quidem mire torsit Gronovium. Ibi Appius legatus Ro-

* In hac editione Notæ Posteriores infra contextum majore lectorum commodo subjiciuntur.

Animum
quoque ad-
vertimus ad
interpunc-
tionem, ac-
centus, &c.

quæ tamen ad commoditatem lectoris aliquatenus pertineat, curam impendere. Itaque et interpunctioni, ubi illa vitiosa erat, emendandæ sedulo invigilavimus, quæ quidem per se sola tantum valet, ut claritatem interdum perspicuitatemque iis reddat, quæ alioquin obscurissima videbantur: et circa eam quam vocant Orthographiam, Gronovium fere secuti sumus, qui minimum a vulgata recedit: et majusculas, ut loquuntur, litteras solis hominum locorumve, non munerum, aut honorum nominibus apposuimus: et neglectos jam a plerisque accentus ita revocavimus, ut nec densa eorum velut sylva oculi legentium impedirentur, et ex iis tamen aliqua ad sensum facilius celeriusque assequendum utilitas capi posset. Denique etiam aliquid operæ impertindum fuit distinctionibus capitum aptius interdum collocandis, circa quas ea fuerat quibusdam in locis editorum negligentia, ut iis non tantum unius facti narratio, sed media quoque periodus abrumperetur, velut lib. V. c. 25. Atque in iis quidem quæ ad contextum ipsum pertinent, hæc sunt quæ intueri et pro viribus præstare nostri officii erat.

II°. loco id
nobis pro-
positum fuit
in notis, ut
difficultates
in verbis
locutioni-
busque po-
sitas expla-
naremus.

Diximus id nobis secundo loco propositum fuisse, ut explanaremus ea quæ in verbis locutionibusve paulo impeditiora viderentur. Qua in re hic nos sollicitos habuit metus, ne in diversas plane reprehensiones incurreremus, et in ejusmodi notis vel nimium offenderet, vel parum: si multæ, ne docti inutili se mora retardatos; si paucæ, ne minus exercitati neglectos se esse quererentur. Et quidem in hoc negotio fieri omnino non posse existimamus, ut quis ad omnium se voluntates accommodet, omnibus satisfaciat. Etenim non pro doctrinæ solum, sed et pro ingeniorum varietate, quæ infinita est,

unus atque idem locus his subobscurus videbitur, et non indignum vindice habere nodum, illis perspicuus, et in quo illustrando operam ponere supervacaneum sit. Quin et idem sæpe lector diversis temporibus, prout hac vel illa cogitatione præoccupata mens ad rem inspiciendam accesserit, prout, dum eam inspicit, in hanc illamve partem conjecerit oculos, in iisdem verbis modo hærebit anceps, modo facilia omnia et expedita reperiet. Igitur, ne omnino tamen incerti fluctuaremus, eo decurrendum fuit, ut omnia et sola loca brevi interpretatione explicaremus, quæ aut nobis ipsis aliquid molestiæ exhibuerant, aut doctissimis illis viris, quibus nos ducibus et monitoribus usi sumus, videbantur nonnihil habere difficultatis, aut denique in quibus lapsi fuerant alicujus nominis interpretes. Hoc nobis tutissimum visum est: quod ita probabit æquus lector, si cogitaverit, vix aliter aliquid certi statui potuisse, quod sequeremur; nec tam consilio nos, quam necessitate ad hanc ineundam rationem impulsos fuisse.

Quod spectat ad rerum a Livio tractatarum illustrationem, hoc enim tertium est in quo versari debeat interpretis industria, eas in quinque genera distribui posse credimus. 1°. historiam ipsam, et rerum gestarum narrationem. 2°. leges, ritus, magistratuum jura, et alia hujusmodi. 3°. pondera, mensuras, pecuniam. 4°. Geographica. 5°. Chronologica. De his omnibus qui fuse disputare in notis vellet, ei in immensum cresceret labor, et multis partibus Livium exsuperatura mole volumina conficienda essent, inque immanis commentarii vasto gurgite apparerent rari nantes, et vix in summis paginis, tanquam tabulis, hærentes ipsius scriptoris versus: laboriosum interpreti opus, fastidiosum lectori, quod nimia inter-

III°. loco,
ut res ipsas
illustrare-
mus.
Quarum
quinque
sunt genera.

dum eruditio parit, seu potius inanis et intempestiva eruditionis ostentatio. Magnopere ergo cavimus, ne tali farragine defatigaremus lectorem.

1°. Historia ipsa. Quam omisit Livius, breviter, uti licuit, explavimus.

In historia, etsi primorum maxime temporum, ut supra diximus, narrationem nimium in breve spatium coarctavit Livius, et uberrima se explendi ea quæ ille prætermiserat ex Dionysio Plutarchoque materia ostendebat, satis habuimus ea quæ necessaria omnino erant, et breviter tractari poterant, in notis exponere : de ceteris, si levia erant, siluimus; si alicujus momenti, remisimus ad ipsos fontes. Non eadem ratio nobis esse visa est eorum, in quibus Livium a vero paulisper abduxerat, vel incuria, vel nimius in patriam amor. Hæc enim omnia, ubicumque deprehendimus, arguenda esse judicavimus: nec quidquam aut utilius, aut jucundius cordato lectori in notis nostris occurret, quam ea quæ emendandæ, refellendæ interdum Livianæ narrationis causa, in quarta maxime quintaque decadibus ex Polybio attulimus.

Quæ parum vera interdum memoravit, arguimus.

2°. Ritus, leges, &c. quod argumentum sobrie tractavimus.

Quæ pertinent ad ritus, leges, instituta militaria, sacra, sacerdotia, magistratus, sobrie quoque tractavimus, ne aut desiderarentur ea quæ ad Livium intelligendum necessaria esse possent, aut supervacua sine modo ingererentur. Itaque id quod maxime rem unamquamque continebat, quam brevissime licuit, attigimus: pleniorum hujusmodi rerum cognitionem studiosis large suppeditabunt. immensæ et numero, et mole, doctissimorum hominum disputationes.

3°. Pondera, pecunia, mensuræ.

In ponderibus, pecunia, mensuris, ad eorum, quæ apud nos sunt in usu, rationem exigendis non perfunctoriam operam adhibuimus, ut hæc omnia, quæ qui prorsus ignoraverit, hospes et peregrinus in

magna historiæ parte futurus est, et vacuos sensu pro rebus sonos sæpe captaturus, diligenter in notis nostris, non ambitiose tamen, explicarentur. Itaque nudam hujusmodi rerum æstimationem notæ exhibebunt. Momenta rationum, quibus illa nititur, et totam subducendi calculi viam, operosum argumentum, et quod nec perstringi omnino breviter debeat, nec fuse hic explicari satis commode possit, seorsim exponemus peculiari disputatione, quæ huic præfationi subjungetur.

Geographica illustrare quin utilissimæ operæ sit, ^{4^o. Geographica.} nemo sanè dubitabit, qui meminerit eam esse vel præcipuam historiæ facem, plane necessariam, si quis distinctas rerum gestarum imagines capere animo velit. Illa dubitatio fuit, utrum chartas Geographicas inculpendas curaremus, quæ nostram ^{Cur chartas Geographicas nostræ editioni non adjunxerimus.} Livii editionem comitarentur, an ea quæ ad Geographiam pertinent verbis explicare satis haberemus. Prius illud consilium multis fortasse arrideret, idque ab aliquot annis in plurimis jam libris factitatum esse non ignoramus. Sed in Livio veriti sumus, ne cum haud exigua sumptus accessione exigua tamen ad emptores rediret utilitas. Etenim manibus omnium teruntur tabulæ Geographicæ earum regionum quas historia Liviana complectitur, a doctissimis viris magna cura elaboratæ. Itaque actum agere videretur, qui ex illis vulgatissimis tabulis expressas tabulas Livio subjungeret.

Sed neque notas nostras Geographicas in ipsum ^{Cur notas Geographicas in ipsum commentarii corpus non inseruerimus.} commentarii corpus intexere consultum esse duximus, ne multitudine notarum onerarentur et impedirentur paginæ; ne sæpe lectorem, dum is alicujus nodi qui eum male habet solutionem quærit in notis, occurrens oculis Geographica disceptatio frustrare-

Index Geo-
graphicus
ad calcem
operis re-
jectus.

tur et cum tædio moraretur; ne in iis urbibus, locis, regionibus, quæ aliquoties a Livio appellantur, dubitaret sæpe lector ubinam de iis egissemus. Sati-
tius esse ducimus indicem Geographicum^b conficere, ad calcem totius operis rejiciendum, in quo ea omnia quæ ad Geographiam spectant ex ordine litterarum digesta reperiantur.

5°. Chrono-
logica.

Denique etiam ad Chronologica animum adjecimus, rati, id quod res est, orbam esse altero velut lumine historiam, nisi descriptionem locorum comitetur de-

Difficiles et
operosas dis-
quisitiones
vitæ.

scripta accurate temporum ratio. Sed difficiles et morosas disquisitiones, quarum hæc potissimum ars feracissima est, tanquam ab instituto nostro plane alienas, vitavimus. Etenim ex Livio ipso expedita plerumque res est, qui in annos et consules narrationem suam digessit. Et tota difficultas, omnisque doctorum dissensio per septingentorum et quinquaginta annorum spatium, in duobus, tribusve summum annis, versatur: quod discrimen ut ab iis qui rem ex professo tractant, negligi sane non debet, ita nobis in hujusmodi opere haud magni esse momenti visum est. Itaque relegatis ambagibus, eruditissimum et accuratissimum virum Henr. Dodwellum auctorem secuti sumus, atque ad ejus mentem, et ex Clerici exemplo, qui sibi eundem ducem fuisse profitetur, summis paginis annos ab urbe condita et ante Christum natum præfiximus. In notis, si quæ Livii loca circa temporum rationem impeditiora essent, aut parum accurata, ea vel explicare, vel emendare, quam brevissime et planissime licuit, conati sumus.

Anni ab
urbe condi-
ta et ante
Christum in
summis pa-
ginis notati.

Hanc igitur operam Livio ipsi præstitimus, tum in emendando contextu, tum in explicandis iis quæ

^b Indicem Geographicum non absolvit Crevierius.

aliquid obscuritatis habere viderentur, sive in verbis obscuritas illa, sive in rebus posita esset.

Epitomæ non indignæ erant, quibus aliquid curæ Epitomis aliquid curæ datum. impenderetur. Primus eas notis illustravit Sigonius. Postea Gronovius easdem ex aliquot MSS. accuratius repurgavit. Quod uterque attulerat, studiose pro more nostro perpendimus. Epitomas ipsas, sive cum Livio, sive cum ceteris historicis diligenter contulimus: adeo ut confidamus eas hodie emendatiores, quam unquam antea, prodire.

Hoc fine etsi noster fortasse poterat terminari la- Artic. IV. DE NOSTRO IN SUPPLEMENTA LIVIANA LABORE. bor, tamen, post Dujatii et Clerici exempla, imperfectum jam relinqui opus judicaretur, nisi pretiosas Livii reliquias, luctuosorum quæ eximio scriptori invida vetustas intulit damnorum supplementa comitantur. Ad ea itaque, adhortantibus amicis, Romanæ historiæ studiosis viris, et incitante nostra quoque demerendæ pro viribus reipublicæ litterariæ voluntate, animum adjecimus*.

Ac de expletis quidem nostra opera lacunis librorum XLI. XLIII. XLIV. XLV. nihil est quod addamus ad ea quæ supra monuimus, c. II. hujus Expletæ a nobis lacunæ ultimorum Livii librorum. præf. art. 3. nisi hoc tantum, nos ex imitatione Clerici ipsi narrationi Livianæ supplementa nostra intexuisse, ut uno tenore totam historiæ seriem lectoris oculus perlustrare posset, nec necesse haberet ultro citroque cursare, et a medio volumine ad calcem, mox a calce voluminis ad ipsum corpus se referre, concisæ membratim narrationis velut frusta consecrans. Ea uncis inclusimus, atque hac nota (suppl.) in margine exteriori, et, si ad summam paginam

* Supplementa in hac editione omittuntur.

pertingant, superius quoque apposita insignivimus, ut ab ipsius Livii verbis distinguerentur; iisdem tamen servatis typorum formis, ne varietate majorum minorumque litterarum sibi invicem permistarum periret primi aspectus decor, et nitida quædam, cui consulere juvit, blandientis frontis elegantia. Secus egimus in supplementis Freinsheimianis, quæ quum ab Livio sejuncta omnino sint, liberam nobis reliquerunt discriminis in formis typographicis servandi potestatem. Quid circa illa præstiterimus, dicendum jam nobis est.

Supplemen-
ta Frein-
shemiana a
nobis recog-
nita.

Supplementorum Freinsheimianorum novam et accuratam editionem, quod Th. Hearnius in præfatione ad Livium *opus* esse *spissæ diligentiae* judicabat, id nimium experti sensimus: nec semel nos poenituit conaminis animosius quam caute suscepti, cujus graves molestias vix ipsa, quæ magna est, satis digne pensaret utilitas.

Duo nobis præstanda erant, ut et ipsum opus recognosceremus, et testimonia auctorum, quorum ex membris suæ historiæ corpus coagmentavit Freinsheimius, restituenda et apte collocanda curaremus.

In quibus-
dam emen-
data.

Primus ille labor, qui major et operosior videri poterat, longe leviolem nobis molestiam exhibuit, ob singularem, quam meritis jam laudibus tulimus, scriptoris diligentiam. Si quæ tamen fuere, quæ ille aut negligentius, ut fit, tractasse, aut, quum alicujus momenti essent, inconsulte prætermisisset, aut etiam humano errore lapsus non satis accurata fide expressisset, et paulum a vero detorsisset videretur, ea in notis arguenda et emendanda duximus: nec indignum existimavimus Freinsheimium, cui hanc opem adhiberemus; imo dignum lectorem, cui ad verum

et genuinum nitorem expressa, abstersis, quantum fieri posset, maculis omnibus, historiæ Romanæ effigies exhiberetur.

Ipsam tamen Freinsheimiani operis textum nostris castigationibus refingere, et in aliena tantum nobis Appositis
plerumque
notis. juris arrogare, non nostri pudoris erat: nisi quod bis, vel summum ter, ubi ita perspicuus erat error, ut nullo colore defendi, ita molestus, ut nullo tolerari modo posset, in contextum id immisimus, quod auctor ipse, si potuisset admoneri, scriptum voluisset. Sed tum quoque lectorem edocuimus in notis, quid licentiæ sumeremus. Præterea omissam, profecto per oblivionem scribentis, libro CXXII. rem admodum claram et illustrem, nempe Hortensiæ pro matronis ad Tresviros querelam, suo loco inseruimus.

In ceteris eam fidem præstitimus, ut menda quoque illa quæ ab operis aut profecta erant, aut proficisci potuisse videbantur, si ea in omnibus editionibus reperirentur, non sustinuerimus ita eliminare pro imperio, ut nullam omnino eorum mentionem faceremus. Indiculos confecimus, in quibus vitiosæ illæ lectiones et emendationes nostræ exadversum collocatæ exhiberentur: non per puerilem et irridendam superiorum editionum obtrectationem, sed quia fidem vel superstitiose vereri maluimus, quam videri ulla in re parum diligenter coluisse. Et mendorum quoque
typographi-
corum indi-
culis.

Scriptorum in ora editionis Parisiensis allegatorum testimonia quam misere ibi tractata sint, credat lector Clerico, qui hanc sibi non minimam causam, cur illa omitteret, fuisse profitetur. *Tot, inquit, sunt menda in scriptorum nominibus, in libris, capitibusve, quæ indicantur, et adeo alieno loco sæpe adposita fuerunt, ut omnia ad sua loca referre,* Testimonia
auctorum
ab erroribus innum-
merabilibus
repurgata.
Pref. ad
Liv.

et querere non pateretur otii nostri ratio. Hoc tamen Augiæ stabulum purgandum aggressi sumus: ingratum supra quam dici possit laborem, et fastidii plenissimum, et ad operarios bajulosque relegandum. Quot ibi fixæ nobis cruce! quot molestiæ devorandæ! Fecimus tamen, quantum licuit per immānem rei difficultatem: nec otium nostrum, quod nullum est, sed bonas sæpe et diu horas contrivimus in uno aut altero verbulo undeunde investigando, in captandis obscura admodum divinatione vel scriptorum nominibus, vel librorum numeris, miserandum in modum deformatis, truncatis: mutilata absolvimus, depravata correximus, luxata et male collocata e tertia interdum ante postve pagina in locum suum revocavimus, quædam etiam omnino omissa addidimus, ut ubique, si fieri posset, sua rebus in contextu operis memoratis constaret auctoritas: cui adstruendæ si quando scriptores Freinshemio juniores idonei erant, eos citare testes non veriti sumus.

Si quid in ærumnoso illo labore nos fugit, ignoscendum.

Quod in ejusmodi negotio non omnia ad eam absolute perducta sunt, ut nihil omnino desiderari queat, facile condonabit æquus lector. In meliorem certe nitidioremque multo formam redactum esse facile ipso intuitu deprehendet, quisquis hanc editionem cum Dujatiana contulerit. Quin et ea quæ requiri possunt, non ita multa, et parva plerumque sunt: confidimusque hanc jam utilitatem, quam spectavit Freinshemius, ex ejus opere percommode capi posse, ut cum cognitione rerum adsit expedita ad fontes recurrendi facultas.

Cur nulli additi sint asterisci, qui remitterent ad auctorum nomina.

Erunt fortasse quibus placuisset insigniri insertis in ipsum operis corpus asteriscis, vel numeris, vel litteris, locos eos ad quos referenda sunt scriptorum in margine allegatorum nomina. Quibus si hoc pri-

num respondeamus, nos discedere noluisse ab ipsius auctoris exemplo et mente, quæ secundæ decadis supplementa nullis talibus notis distinctane dicam an confusa ipse ediderit, non videmus qui id nobis vitio verti possit. Sed et, si quaque in re id quod præcipuum est intueri maxime decet eique servire, nemo sane dubitabit quin textus potissima nobis cura esse debuerit: cui tamen tanta sæpe intermiscenda fuerat hujusmodi notarum multitudo et varietas, ut iis tota jam ejus facies asperata et horrens omnem esset nitorem amissura. Fatigant hæc et remorantur intentionem legentis, et deditam rebus mentem alio avocant. Denique doctos viros, quos fere hoc probationum et testimoniorum studium tangit, collata cum rebus auctorum nomina facile ad fontes ducent, etiamsi non in ipsos digitus intendatur.

Finem tandem huic præfationi imponamus, postquam tamen professi fuerimus, nos in notandis sive ^{CONCLUSIO.} Livii, sive interpretum ejus et editorum erroribus, et levibus etiam interdum nævis, ut magna libertate, sic nullo livore, nulla maledicendi prurigine, versatos esse, sed uni veritati litasse. Cujus quidem tam sancta sunt apud nos jura, ut eam, si quando nos quoque arguet et damnabit, summo simus gaudio et obvia gratulatione amplexuri.

Fieri omnino non potest, ut in tanto ac tam multiplici opere, cui magno animo incubuimus quidem, ^{Quæ peccavimus, moneri cupimus.} sed variis distracto curis, quas laboriosissimum apud nos publicæ professionis munus *per caput et circa latus salientes* undique advocat, non multa nos fefellerint, multi nobis exciderint errores, sive imprudentibus, sive per meram rerum ignorantiam. Quos adeo non moleste feremus nobis exhiberi, ut contra suppliciter oremus eos quicumque nostrum hunc la-

Emendatu-
ri, ut licu-
erit.

borem in manus sumpserint, ne graventur suas nobis animadversiones impertire. Non modo gratiam illis habituri sumus, sed et, quoniam hoc nostrum consilium est, ut non universum opus simul, sed carptim per partes emittamus, in sequentibus semper voluminibus ea quæ in prioribus peccata fuerint, corrigenda monebimus.

Faxit Deus O. M. cujus ad laudem omnia referri fas est, ut, quas litteris impendimus curas, iis non animus inquires tantummodo pasci amet; sed ita in humanis disciplinis immoremur, ut iis tanquam gradibus ad divina attingenda enitamur.

DISPUTATIO BREVIS

DE PONDERIBUS, PECUNIA, MENSURIS

A LIVIO IDENTIDEM MEMORATIS.

IMMENSA exstant de ponderibus, pecunia, mensuris apud veteres usitatis volumina: et, qui rem universam complecti disserendo velit, latissimus ei subjicietur explicandæ doctrinæ campus. Nos eam delibabimus tantum, et quatenus illa ad intelligendum Livium necessaria est.

Atque, ut a ponderibus incipiamus, caput rei totius, et certis-
simam ejus expediendæ viam aperuit vir magni in Philosophia
nominis, nec minus eruditione multiplici clarus, Petrus Gassen-
dus. Hic, quum impetratus esset a Peireskio illo, quem vere
dixerimus litterarum et litteratorum nutriculum, modulus^a accu-
rate expressus ex congio, qui hodie in ædibus Farnesianis Romæ
asservatur, positus olim in Capitolio Vespasiani temporibus, tan-
quam forma et exemplar omnium congiorum, non dubitavit
quin certo exploraturus esset Romanæ libræ pondus. Quum
enim constet, ut infra dicemus, congium decem pondo vini, vel
aquæ, (idem enim ferme utriusque liquoris pondus est) fuisse,
hic idem congius, si vino, vel aqua plenus ponderibus nostrati-
bus appendatur, necessario daturus est verum librarum Romanæ
nostratisque discrimen.

DE PONDE-
RIBUS.

Gassend. de
vita Peires-
kii, l. II.

Sed hac in re magnus primo versatus est error, quem nobis ingeniose deprehendisse, et, eruto ex ambagibus obscuræ vetustatis vero, feliciter correxisse visus est clarissimus Labarreus, e Regia inscriptionum et litterarum Academia, edita super hoc negotio doctissima disputatione, Tom. VIII. Commentariorum Academicorum, p. 372.

Nimirum, quum congius Farnesianus inscriptas præferat has
notas *P. X.* id est, *pondo decem*, et præterea constet ex Festo
lege sancitum esse, ut *congius vini decem pondo siet*, idemque
doceat vetus scriptor Fannius; quod primo venit in mentem,
id omnes statim pro certo arripuere, decem libras pondo vini
containeri congio, sive centum et viginti uncias pondo: duo-
decim enim unciis libra Romana censebatur. Nec cuiquam

Congius vi-
ni, decem
pondo.

Super ea re
error.

^a Hunc modulum e congio Farnesiano expressum possidet Bibliotheca Sange-
novesiana Parisiis.

facile suspicio oriretur, rem aliter se habere potuisse. Id tamen falsum esse evidenter probatur invictis veterum testimoniis. Atque hoc non minimum documentum esse potest, quam non temere primæ rerum fronti credendum sit, quamque facile sub dolosa veri specie fallere queat occultus error, cæcisque insidiis securas mentes subiturus. Sed ut illum arguere quis possit, prius quædam observanda sunt. Ducem sequemur eruditissimum virum, quem modo honoris causa nominavimus.

Duæ apud
Rom. libræ,
libra men-
soria, et li-
bra pondo.

1°. Duæ apud Romanos libræ in usu fuere, liquidorum altera, altera aridorum; illa præsertim ad molem^b, hæc ad pondus rerum definiendum usurpata. Illam appellabimus libram mensuriam, hanc libram pondo. Utraque in duodecim uncias dividebatur: utriusque unciae in octo drachmas^c. Hoc discrimen librarum quum ex Fannio clare adstruitur, tum præcipue ex Galeno, qui passim distinguit *λίτραν μετρικὴν*, et *λίτραν σταθμικὴν*, imo et eas inter se comparavit, ut modo exponemus.

Ex libra
mensoria,
non solum
moles, sed
et pondus
liquoris
noscebatur.

2°. Quum diversum sit diversorum liquorum pondus, vas idem eo majorem vim hujus illiusve liquoris capiet, quo hic illo gravius erit. Itaque mensura ejusmodi, ex qua sola liquoris in ea contenti moles, non etiam pondus, cognosceretur, facile posset in errorem inducere. Utrumque præstabat libra mensoria: atque hinc recte et *libra* dicebatur, quod illa pondus liquorum cognoscendum dabat, et *mensoria libra*, quod illud pondus exprimebat per rationem ad vas quoddam definitum, quo certi cujusdam liquoris certum pondus continebatur.

Oleum, pro-
prius libræ
mensoriæ
liquor.

3°. Ob eandem illam ponderis pro liquorum varietate varietatem, unum aliquem liquorem eligi oportuit, cujus in libra mensoria contenti cognitum semel pondus usui esset ad definienda ceterorum liquorum, quos illa libra metiretur, pondera. Vinum et aqua eo commodius viderentur eligenda fuisse, quod eorum et maximus est usus, et par fere in pari mole pondus. At Romanis oleum magis placuit, et libram mensuriam oleo plenam voluerunt normam esse ceteris liquoribus æstimandis propositam. Hinc sæpe Galenus nominat *τὴν τοῦ ἐλαίου καλουμένην λίτραν*, et *μέτρον ὃ τὸ ἐλαιον μετροῦσι*. Idem colligitur et ex Fannio.

Libræ olei
mensoriæ
ratio ad li-
bram pondo.

4°. Pondus olei libra mensoria contenti se habebat ad libram pondo, ut 10. ad 12. Hoc diserte docet Galenus, qui a se diligenter exploratum esse affirmat libralis mensuræ oleo plenæ pondus, et duodecim uncias mensurias olei inventas esse pares decem unciis pondo. Nec minus clare id probant Galeni et Fannii collata inter se de cyathis testimonia. Galeno auctore

^b *Molem* tota hac in disputatione intelligimus, non quam Physici dicunt *massam*, sed amplitudinem, magnitudinem, id denique quod Gallice dicimus *le volume d'un corps*.

^c *Drachma* Græcum ab origine nomen est, sed quod ex assiduo Græcorum cum Romanis commercio, in pervulgatum usum apud Romanos transierit.

cyathus capiebat duodecim olei drachmas: eundem cyathum æstimat decem drachmis pondo Fannius.

5°. Jam igitur si cognoscatur ratio ponderis olei ad vini ^{Pondus vini libra mensoria contentum.} *gravitatem specificam* Mechanici appellant, cognoscetur quoque quodnam vini pondus libra mensoria contineatur. Hanc rationem Romani statuerant esse^d ut 9. ad 10. quæ sane haud multum aberrat a vero, et ad publicum illum et forensem usum commode se habet. Quum ergo libra olei mensoria decem unciis pondo æqualis sit, hæc instituatur proportio: ut 9. quæ est gravitas specifica olei, ad 10. quæ est gravitas specifica vini, ita 10. numerus unciarum pondo libræ olei mensoriæ, ad 11 $\frac{1}{4}$. qui erit numerus unciarum pondo vini libra mensoria contenti.

6°. Ut jam ad congium accingamur, constat ex Fannio con- ^{Congius novem libras mensorias olei capiebat:} gium capacem fuisse novem librarum mensurarum olei. Etenim ille diserte docet sextarium, qui sexta pars est congii, cepisse libram olei cum semisse. Unde clare patet novem libras olei congiio contineri. Libras autem illas mensorias fuisse, non libras pondo, ex eo intelligitur, quod idem sextarius, qui a Fannio dicitur capere libram olei cum semisse, sive uncias 18. ex eodem Fannio quindecim unciis pondo æstimandus est. Hæc enim ipsa ratio est libræ mensoriæ oleo plenæ ad libram pondo. Illas libras diximus ad sese invicem ita se habere, ut 12. ad 10. Eodem autem modo se habent 18. ad 15. quo 12. ad 10. Ergo et ubi dicitur sextarius esse quindecim unciarum pondo, intelligendus est oleo plenus; et uncix decem et octo olei, quæ sextario continentur, sunt uncix mensoriæ, non uncix pondo. Ergo congius, qui sex capit sextarios, novem libras mensorias olei capere dicendus est.

Præterea idem Fannius comparans inter se vinum et oleum sextario contenta, eum dicit capacem fuisse olei quidem unciarum 18. vini vero 20. At viginti illæ vini uncix non possunt esse uncix pondo. Si quidem ex eodem Fannio sextarius æquat pondere uncias quindecim. Sive autem oleo plenus, sive vino, dicatur par esse quindecim unciis pondo, nunquam dare poterit viginti uncias vini pondo. Ergo uncix illæ vini viginti, quas capit, non sunt uncix pondo. Ergo nec 18. olei uncix, quas idem sextarius continet. Superest igitur, ut uncix illæ olei 18. sint uncix mensoriæ.

^d Apud Galenum Cotyle est unciarum olei 9. vini decem. Apud Dioscoridem et Fannium sextarius capit libram olei cum semisse, sive uncias 18. libram vini cum besse, sive uncias 20. Hæc ratio olei ad vinum non omnino accurate definita est. Pollex enim cubicus olei æquat pondere 331. grana: pollex autem cubicus vini, grana 365. quæ deberet habere 367 $\frac{7}{8}$, si oleum et vinum ad sese mu-

tuo se haberent, ut 9. ad 10. sed error levissimus est.

* Ex Fannio cyathus est decem drachmarum pondo. Cotyle autem capit sex cyathos: sextarius duas cotylas. Ergo sextarius capit duodecim cyathos, ac proinde æquat pondere drachmas centum et viginti, sive quindecim uncias. Octo enim drachmæ, ut jam observavimus, unciam constituunt.

Ex eorundem Budei et Gronovii mente distingui debent sestertius et sestertium. Sestertius nummus fuit argenteus, quarta pars denarii. Libra ergo argenti Romana censenda est quadringentis sestertiis nummis.

Sestertium, mille sestertii nummi. Sestertium nummus non fuit, sed summa quædam ad faciendas commodius rationes excogitata, quæ quidem summa par erat mille sestertiis nummis, sive ducentis quinquaginta denariis, sive denique duabus libris Romanis argenti cum dimidia.

Pondera Græca. Pondera Græca usitatissima, sunt drachma, mina, talentum. Drachina Attica ubique in veterum monumentis censetur par denario Romano. Sed centum drachmæ erant in mina Attica. Mina. Itaque minam Atticam parem facere debemus libræ Romanæ. Talentum. Talentum Atticum sexaginta minarum erat, ac proinde par sexaginta libris Romanis.

DE PECUNIA. Jam ad pecuniam transeamus, eamque, qualis stante republica fuit, perpendamus. Inferiora tempora nihil ad præsentem disputationem pertinent.

Pecunia triplicis generis apud Romanos fuit, ærea, argentea, aurea.

Æs rude. Primus Romæ signavit æs Servius Tullius. Antea rudi ære, id est, massis quibusdam æreis, non signatis, non unius formæ, non certæ figuræ, usos esse Plinius ex Timæo memorat. Asses a Servio signati fuere librales, et hoc initio fuit illud æs grave^s, de quo toties apud veteres scriptores mentio occurrit, quod appendi non annumerari solebat. Signatum est nota *pecudum*, bove, vel ove, vel sue, unde et *pecunia* appellata. Percussi quoque sunt semisses, et trientes, et quadrantes, ejus ponderis quod nomine ipso indicatur. Hac sola pecunia usi sunt Romani ad Q. sive C. Fabium, Q. Ogulniam consules, quinque annis ante primum Punicum bellum.

Argentum signatum Romæ. Denarii, quinarii, sestertii. Tum devicto Pyrrho et Tarentinis, quum Romani totam jam Italiam imperio amplecterentur, auctis successu rerum opibus, argentum signari coeptum, denarii, quinarii, sestertii, et placuit denarium pro decem libris æris, sive assibus libralibus ambulare; quinarium, qui postea et victoriatus dictus est, pro quinque; sestertium pro dupondio, sive duobus assibus, et semisse: quod et ipsa nomina testantur. Hinc apparet quanta primis illis temporibus argenti raritas Romæ, et quam immane pretium fuerit. Quum enim centum denarii, ut supra diximus, in libram argenti imputarentur, denarius autem decem libris æris æquipararetur, sequitur singulas argenti libras millenis æris libris primo æstimatas fuisse.

Sed non ita multo post mutata res est, et pretium æris dictum, non tam affluentibus divitiis, quam urgente inopia. Bello enim Punico primo, quum impensis respublica non sufficeret,

^s Vid. appendicem de ære gravi huic disputationi a nobis subjunctam.

institutum ut asses sextantario pondere ferirentur, manente le- Asses sex-
 vioribus his assibus eodem pretio, quod libralibus fuerat. Mu- tantarii.
 tato æreæ monetæ pondere, et mutata nota est. Nota æris tum
 fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis : in
 triente vero et quadrante, ratis, unde et *ratiti* interdum dicti
 sunt, teste Festo.

Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo dictatore, asses Asses un-
 unciales facti : sed mutata est eorum ad argentum proportio ; ciales.
 placuitque denarium sedecim assibus permutari, quinarium oc-
 tonis, sestertium quaternis. Postremo asses semunciales facti, Asses sem-
 quo tempore, quo ferente legem, incertum : nisi quod latorem unciales.
 legis Papirium vocitatum fuisse constat, quum ipsam legem
 Plinius Papiriam appellet. Sed tunc tamen servata est eadem
 quæ a bello Punico secundo invaluerat horum ad argentum
 ratio.

Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, et inde bigati qua-
 drigatique dicti.

Aureus nummus post annum secundum et sexagesimum Romæ Aureus
 percussus est, quam argenteus, id est, bello Punico secundo, C. nummus se-
 Claudio Nerone, M. Livio II. consulibus : tumque auri pro- cundo bello
 portionem ad argentum quindecuplam fuisse ex Plinio colli- Punico sig-
 gitur : sed brevi decupla effecta est ex imitatione Græcorum. nari cœp-
 Decimo tertio post bellum Annibalicum confectum anno juben- tus.
 tur Ætoli pro decem argenteis unum aureum nummum pen- Auri ad ar-
 dere, ut habet Livius l. XXXVIII. c. 11. sive, ut clarius Poly- gentum
 bius, pro decem argenti minis unam auri minam. proportio
quindecu-

Aureum nummum unius generis, unius formæ apud Roma- brevi postea
 nos fuisse censet Gronovius, atque ideo non reperiri apud decupla.
 scriptores varia aureorum Romanorum, quemadmodum argen- De Pec. vet.
 teorum, nomina, quia argenteorum tria genera erant, denarius, lib. III. c.
 quinaris, sestertius ; aureorum unum. 15.

Cujus ponderis aureus nummus primo Romæ percussus fue-
 rit, quum quindecupla auri ad argentum proportio in usu erat,
 non reperimus. Sed illud perbreve, ut modo diximus, interval-
 lum fuit : post quod *placuit*, inquit Plinius, *quadraginta num-* XL. nummi
mos signari ex auri libris. Sic enim legendum esse hunc ex auri li-
 Plinii locum credimus, ut et habent aliquot MSS. teste Cl. bra.
 Harduino, quamvis ipse aliam lectionem magis probaverit, et in Plin. ibid.
 contextum admiserit. Quum igitur quadraginta aurei ex libris
 aureis signarentur, si centum denarii in libram imputentur, se-
 quitur aureum nummum duum denariorum et quinaris pondus
 æquasse. Atque hoc quidem perbene convenit cum perpetua
 aurei Romani æstimatione, quem veteres magno consensu vi- Aureus Ro-
 ginti quinque denariis argenteis valuisse testantur. Si enim manus va-
 servetur decupla auri ad argentum proportio, duo denarii et luit 25. de-
 semis ex auro pares sunt viginti quinque denariis ex argento. nar.
 Talis ergo fuit aureus Romanus : et, si quando denariorum

aureorum mentio in scriptorum Romanorum libris occurrit, eos existimat Gronovius peregrinos esse, et aliunde advectos, non Romæ percussos.

Aureus Atticus duarum drachmarum.

Aureus Atticus minor Romano fuit, et duarum tantum drachmarum pondus æquabat. Hic vocabatur simpliciter χρυσῷς. Fuere et drachmales aurei, qui ἡμίχρυσος nominabantur.

Comparatio antiquorum nummorum cum nostris.

Cognito antiquorum nummorum pondere, et eorum inter se ratione, nunc eos cum nostris comparare opus est. Et, quoniam nos pecuniam non appendimus, sed annumeramus, et in quotidiana nummorum tractatione, non marcis aut unciiis eos, sed libellis et solidis Turonensibus æstimamus, id primo consultissime videbamus facturi, si veteres nummos ad libellarum solidorumque Turonensium normam exigeremus.

Cur eos non æstimaverimus in libellis et solidis Turonensibus.

Sed ab illo nos consilio duplex deterruit difficultas: una, quod sæpe apud nos ita jactatur nummus, tam varia æstimatione fluctuare jubetur, ut nihil de eo certi statui queat, aut quod vel in unum fortasse annum usui esse possit: altera, quod ex quo res nummaria apud nos ex diuturna agitatione aliquatenus constitit, eam sequimur Galli marcarum aureæ et argentæ æstimationem, quæ multum discrepet ab eo quod verum et genuinum apud plerasque Europæ gentes auri et argenti pretium habetur: adeo ut nomen illud libellarum Turonensium falsa blandiatur specie claritatis; re quidem vera errorem potius sit obscuritatemque paritum. Nobis ergo ad pondera confugiendum fuit, quæ et minime variant, nec quidquam habent ambigui. Itaque fecimus: et, quæcunque auri argentive, sive facti aut infecti, sive signati summa in Livio occurrit, eam marcis seu selibris, unciiis, etc. Parisiensibus æstimavimus ad eam rationem quæ supra demonstrata est.

Aurum argentumque ad pondus Parisiensium rationem exigimus.

Æs non debuit æstimari ex pondere.

Sed in ære alia nobis ineunda ratio erat, ne in eundem errorem incurreremus, qui Dujatio fraudi fuit. Quum enim æs apud Romanos longe vilius esset quam apud nos, ut patet ex eo quod, ubi primum moneta ex argento cudi coepta est, singulæ argenti libræ millenas æris libras pretio æquarent, asses Romanorum librales in libras æris nostrates redacti, quod a Dujatio factum est, fallaci nobis specie divitiarum imponerent, et haberentur a nobis pro longe maiore summa, quam quanti a Romanis illi taxabantur. Itaque faciendum visum est, ut æs non in se, sed habita argenti ratione æstimaremus; et, quod ei ad argentum collato pretium Romani statuerant, id in marcis, unciiis, etc. argenti Parisiensibus redderemus.

Sed habita argenti ratione.

Hic operæ pretium esse ducimus tabulam exhibere indicem ponderum nummorumque maxime usitatorum apud veteres cum ponderibus nostratibus collatorum. Fuere ergo nobis

Indiculus ponderum nummorumque ve-

Libra Romana et mina Attica, unciarum Parisiensium 12½.
Uncia Romana, granorum 600.

Denarius, si ad severam æstimationem exigeretur, granorum

esse debuerat 75. sed quia usu receptum fuerat, ut centum denarii in libram imputarentur, habitus est a nobis granorum tantummodo 72.

terum ex
nostris pon-
deribus æ-
stimato-
rum.

Drachma par censetur denario.

Quinarius, granorum 36.

Sestertius, granorum 18.

Sestertium, sive mille nummum, marcarum argenti 3. unciam 7. granorum 144.

Talentum Atticum, marcarum argenti 93. unciam 6.

As, quandiu deni denarium, bini cum semisse sestertium conficiebant, æstimatus a nobis est grani argenti $7\frac{1}{2}$: posteaquam senideni in denarium, quaterni in sestertium coniecti sunt, grani argenti $4\frac{1}{2}$.

Hæc nobis æstimatio ex ponderum ratione suffecit: in qua si qui ob insolentiam fortasse hærebunt, et aliquam obscuritatis nubeculam superesse querentur, Turonensesque libellas et solidos, notiora nomina, desiderabunt, iis facillimum erit, definito semel in libellis solidisque Turonensibus marcarum auri et argenti pretio, ad illud pondera quæ in notis nostris expressa repererint exigere.

Superest ut aliquid de mensuris longis et cavis breviter disseramus. Initium hic a pede, quemadmodum in ponderibus a li-
bra, faciendum videtur.

DE MEN-
SURIS.

Pes Romanus Capitolinus ab diligentissimis talium rerum indagatoribus, sed et Mathematicarum disciplinarum peritissimis viris, Picardo et Auzutio, magna cum cura observatus, inventus est partes habere 653. vel $653\frac{1}{2}$. quales pes noster Parisiensis habet 720: ac proinde non totos habere undecim pollices Parisienses, quamvis ab iis parum absit, nempe paulo plus una decima pollicis parte. Hoc discrimen inter Romanum nostratæque pedes haud sane parvum est. Tamen pedem Romanum, et ejus partes, et omnino mensuras longas, præter stadium et milliære, ad nostri pedis regii modum revocare in notis negleximus, propterea quod nec tanti esse visum est, et res facillima.

Pes Roma-
nus unde-
cim fere
pollicum
Paris.

Sed operæ pretium est nosse quam rationem haberent ad pedem ceteræ antiquorum mensuræ.

Pes Romanus dividitur in quatuor palmos, duodecim pollices, digitos sedecim.

Pedis Ro-
mani par-
tes.

Cubitus, in duas spithamas, sex palmos, decem et octo pollices, quatuor et viginti digitos. Itaque cubitus par erat sesqui-
pedi.

Cubitus par
sesquipedi.

Jugerum actus duos quadratos continebat, quorum quilibet centum et viginti pedes quaquaversum habebat. Itaque jugerum patebat ducentos quadraginta in longum pedes, in latum centum et viginti.

Jugerum.

- Stadium.** Stadium, mensura Græca, erat centum viginti quinque passuum, quorum quilibet quinque pedibus censebatur.
- Milliare.** Milliare Romanum par erat octo stadiis.
- Quot stadia et milliaria in leuca nostrate.** Hinc facile est stadia et milliaria ad leucarum nostrarum communium rationem exigere. Leuca, quales viginti quinque gradum unum meridiani terrestris explent, habet hexapedas 2282. Stadia igitur duo ferme et viginti, duo milliaria et septingenti quinquaginta passus, leucam conficerent, si pes Romanus pedi nostro par esset. Sed si discriminis, quod inter utrumque interest, ratio habeatur, stadia fere quatuor et viginti, tria milliaria in leucam imputanda erunt.
- Quod spectat ad mensuras cavas, eas omnes quæ in Livio identidem appellantur, ad nostrarum rationem exigere necessarium duximus.
- Amphora pes cubicus Romanus.** Amphora, sive quadrantal, erat ipse pes cubicus Romanus, teste Fannio. Sed quum in pede Romano undecim fere sint pollices Parisienses, (decimam pollicis partem, quæ abest pedi Romano, negligimus) pes cubicus Romanus solos habebat pollices cubicos mille trecentos triginta unum, quales habet mille septingentos viginti octo pes noster cubicus. Itaque pes cubicus Romanus est ad pedem cubicum nostratem, ut $3\frac{1}{7}$. ad 4. sive ut 37. ad 48.
- Modius, tertia pars amphoræ.** Modius apud Romanos pedis sui cubici tertia pars erat, quemadmodum apud nos, nostri. Itaque eadem est inter modios Romanum et nostratem, quæ inter pedes cubicos Romanum et Parisiensem ratio.
- Congius, semipes cubicus.** Congius est semipes Romanus cubicus, octava pars amphoræ. Sed quum congius ad metienda liquida adhiberetur, æstimabimus eum, ut et ceteras infra ipsum mensuras, in iis mensuris quas vocamus *pintas*, et earum partibus. Itaque congius centum, ut initio diximus, uncias Romanas pondo vini capiebat, quibus pares sunt $104\frac{1}{8}$. unciae Parisienses, sive libræ sex, unciae octo, cum una sexta unciae parte. At vini vel aquæ *pinta* (sic enim loqui necesse est, si verborum circuitus, et ambages vitare volumus) æquat duas libras pondere. Itaque congius capiebat tres vini vel aquæ *pintas* et paulo amplius quartam *pintæ* partem.
- Sextarius.** Sextarius, sexta pars congii, sexdecim uncias Romanas vini pondo cum quinque drachmis et una tertia drachmæ parte capiebat, libram Parisiensem cum uncia et semisse, ac proinde major erat ea mensura quam vocamus *chopine*.
- Hemina.** Hemina, pars dimidia erat sextarii, ac proinde superabat eam mensuram quæ apud nos dicitur *demi-septier*.
- Quartarius.** Quartarius, quarta pars sextarii, non multum excedebat eum modulum, quem dicimus *poisson*.
- Medimnum.** E mensuris cavis apud Græcos usitatis, solius medimni apud

Livium fit mentio, quod duabus amphoris sive sex modiis par erat.

Atque hæc sunt quæ de ponderibus, pecunia, mensuris antiquorum summatim disserenda esse duximus, ut, ubicumque lector hæc in notis nostris æstimata invenerit, sciat quid secuti fuerimus, et, si quid illic obscuri repererit, huc recurrat, ubi tota res pluribus verbis tractata facilius et planius intelligi potest.

APPENDIX

DE ÆRE GRAVI.

CIRCA æs grave hic nodus non facile solvendus occurrit, quod Difficultas ejus, etiam post imminutum assium pondus, mentio tamen fit circa æs interdum a scriptoribus, tanquam tunc quoque adhibiti ad con- grave non ficiendas æstimandasque pecuniæ summas. Etenim quum æris mediocris. gravis nomine intelligantur, ut diximus in Disputatione præcedenti, asses librales, quis ejus usus esse debuit post levatos asses, et ad unciam redactos.

Illa difficultas doctissimos viros, Salmasium, Gronovium, Kusterum, Perizonium, non mediocriter exercuit, et in varias scidit sententias: quas tractatas qui videre voluerit, adeat Dissertationem eruditissimi et acutissimi viri Jac. Perizonii de Ære gravi: in qua tota res accurate perpenditur, nec tamen nobis visa est plane ad liquidum perducere, non scribentis vitio, in quo ingenii sagacitas certat cum ubertate doctrinæ, sed ob densas tenebras rei quum vetustissimæ, tum nusquam ex professo a scriptoribus antiquis disceptatæ, et in transcurso tantum breviter ab iis raptimque indicatæ.

In hac obscuritate dispicere conemur primum, num quid pro claro haberi, et extra controversiam esse debeat, atque id teneamus, et ab eo quod ambigi et per malignam lucem vix dispici potest seponamus.

Constat 1°. quoties scriptores Romani de vetere illo ante im- Æs grave minutum assium pondus ævo loquentes mentionem faciunt æris antiquiore gravis, intelligendos esse asses librales. Hoc probant testimonia ævo asses Plinii, l. XXXIII. c. 3. et Festi in voce *Grave æs*. Plinium librales. audiamus. *Librales*, inquit, *appendebantur asses*. *Quare æris gravis pœna dicta*. Manifestum est a Plinio exponi *æs grave per librales asses*. Disertius adhuc Festus: *Grave æs dictum a*

pondere, quia deni asses singuli pondo libras, efficiebant dendrium, ab hoc ipso numero dictum. Hinc evertitur opinio Kusteri, qui grave æs de quocunque ære intelligendum putat, tam sextantario et unciali, quam librali: quasi in illa appellatione æs sumeretur pro nummo, ita ut *grave æs* esset nummus gravior, argenteo scilicet nummo, qui ob majus metalli pretium, minoris necessario ponderis esse debet. Hoc commentum, omni veterum auctoritate destitutum, imo cum ea aperte pugnans, merito explosum est a Perizonio.

Æris gravis
tamen ap-
pellatio na-
ta post im-
minutos as-
ses.

2°. Patet gravis æris appellationem tum natam esse, quum asses imminuti sunt, ut nempe grave æs opponeretur huic recenti leviori. Antea enim quum unius generis æs esset, minime necesse erat illud aliquo velut cognomine insigniri. Itaque in lege illa duodecim tabularum, quam memorat Gellius, l. XX. c. 1. legimus *viginti quinque æris pænæ sunt*. Non additur *gravis*, quia tunc unius modi æs erat, nec proinde ulla poterat esse ambiguitas. At scriptores lævato æris pondere recentiores, quales sunt ii omnes fere quorum monumenta ad nos pervenerunt, ubi loquendum illis fuit de assibus libralibus antiquiore ævo usitatis, appellationem *æris gravis* usurparunt, per comparisonem ad æs levius quod suo tempore in manibus hominum versari videbant.

Tunc quo-
que summas
in ære gravi
interdum
conceptas.

3°. Constat etiam post imminutos asses, summas nihilominus in ære gravi interdum conceptas fuisse. Testimonio sunt 1°. Livius, XXII. 33. et XXXII. 26. tum locus e libris linteis pontificum a Salmasio allatus, *de modo usurarum*, p. 237. ubi dicuntur *Ætolorum legatis lautia data, et ducenta*, sive potius *bina millia æris gravis in singulos*. Cum Ætolis enim bello demum Punico secundo rem habere Romani coeperunt. Denique idem adstruitur ex Seneca, qui l. I. Natur. Quæst. c. ult. et Consol. ad Helviam, c. 12. tradit Scipionis filias in dotem a senatu accepisse *æs grave*. Hunc Scipionem ex Val. Max. l. IV. c. 4. apparet fuisse Cn. Scipionem, qui in Hispania periit, patrum Africani prioris.

Fuit ali-
quod discrimen
pretii
inter æs
grave et as-
ses leviores.

4°. Necesse est ut tunc aliquod discrimen fuerit pretii et æstimationis inter grave æs, et asses leviores. Alioquin prorsus inutile fuisset ipsius appellationis discrimen. Itaque stare posse non videtur Gronovii sententia, qui l. III. de Pecun. vet. c. 15. censet gravis æris nomine venire potuisse massas æreas, quarum pretium exigeretur ad rationem nummi ærei: ita ut, cui donarentur decem millia æris gravis post levatum pondus nominatum, is acciperet decem millia assium in massis ejusmodi. Si id admitteretur, periret jam discrimen pretii: et decem millia gravis æris essent ipsa decem assium leviorum millia.

Pro certo itaque ponere posse videmur gravis æris appellatione, tam ante, quam post imminutos asses, libras æris intel-

ligi, sive in assibus vere libralibus priore ævo; sive postea nomine tenus, ad usurpandam vetustatis imaginem, cum aliqua tamen ratione discriminis ad nummos usu jam communi receptos: ita ut, cui decem millia gravis æris donata leguntur, is antiquitus decem millia librarum æris acceperit; posteriore ævo summam pecuniæ, quæ id nomen ex more antiquo retinuisset, et vere differret a decem millibus assium leviorum.

Huc usque nobis cum Perizonio convenit, qui et recte suspicatur civitatem patriorum institutorum retinentissimam, post mutatum æris nummarii pondus servasse tamen antiquam pecuniarum æstimandarum rationem, in iis certe quæ publice fierent, ut in æstimando civium censu, in muneribus donisque senatusconsulto decretis, in colligenda ratione pecuniæ quæ in triumphis ferretur: ita ut longe sæpius sit intelligendum æs grave in scriptis antiquorum, quam expressum reperitur.

Sed quodnam pretium finiendum sit libris illis æris post cu-
 sos asses leviores, id vero nobis ita perplexum et ambiguum vi-
 detur, ut lectis et multum pensitatis iis quæ doctissimi viri su-
 per hoc negotio scripserunt, usurpare possimus illud Comici
 poetæ: *Fecistis probe. Incertior sum, quam dudum.*

De illo æris
 gravis pre-
 tio multum
 ambigitur.

Distinguemus tamen pondera ipsa librarum æris, quæ mercis
 loco haberentur, et æs grave adhibitum ad concipiendas veteri
 more pecuniarum summas. Librarum æris pondo non dubita-
 mus quia pretium crescere, levato nomismatum pondere, debue-
 rit, idque pro ratione fere nummi: quod et Gronovio visum est.
 Hoc enim concoquere omnino non possumus, quod sumit Peri-
 zonius, librarum æris pondo rationem ad argentum post immi-
 nutos asses aliquantulum duntaxat fuisse mutatam: ita ut post
 cusos sextantarios asses duæ uncie signati æris tanti fere æsti-
 marentur in argento, quanti tota libra non signati foret. Et au-
 gescentibus jam imperii cum ditione divitiis, fieri omnino non
 potest quin argenti pretium ex copia paulum eviluerit, et ab-
 jecta sit immanis illa, quæ primo invaluerat, unius argenti libræ
 cum mille æris libris comparatio. Itaque libra æris non facti,
 nec signati, æstimari debet, post cusos sextantarios asses, sex
 fere assibus; post unciales, duodecim. Illud ergo unum in
 disceptationem vocatur, quonam pretio taxandum sit æs grave
 in conficiendis pecuniarum rationibus post percussos asses levio-
 res expressum, sive quam rationem illud æs et ad asses, et ad
 argentum habuerit.

Libra æris
 non signati
 debuit pre-
 tio augeri
 pro ratione
 fere æris
 signati.

E tribus unum factum esse oportuit, nempe ut vel æs grave
 par sit cum assibus pretii, ita ut decem æris gravis semper
 fuerit ipsi decem asses; vel æri gravi pretium creverit pro ra-
 tione nummi, ita ut decem æris gravis æstimentur sexaginta as-
 sibus sextantariis, centum et viginti uncialibus; vel denique æ-
 ris gravis eadem semper fuerit ad argentum ratio, quæ priscis
 temporibus fuerat, ita ut decem æris gravis semper ambulave-

rint pro denario uno, ac proinde paris cum sexdecim assibus uncialibus pretii fuerint.

Æs grave non potuit paris esse pretii cum assibus levioribus.

Primam opinionem jam ostendimus everti disertis antiquorum scriptorum testimoniis, quibus grave æs a leviori distinguitur: atque adeo in se absurdam esse, quum ipsa gravis æris appellatio arguat discrimen aliquod ab ære levi; discrimen autem illud, nisi in pretio positum sit, omnino inane et frustra observatum esse videatur.

Non crevit illi pretium pro ratione nummi.

Secunda quoque sententia prorsus stare non potest, propter ea quod ex illa æstimatione grandiores justo summæ futuræ sint, et omnem verisimilitudinis modum, imo et historiæ fidem, excessuræ. Unum apponere exemplum sat erit, sed ejusmodi quod rem conficiat. Livius l. XXIV. c. 11. quum jam unciales asses forent, edisserens quot quisque ex censu dare remiges deberet, sic illam enumerationem concludit: *qui supra decies æris, septem; senatores, octo nautas cum stipendio darent*. Ergo senatorius census tunc æstimabatur supra decies æris. Porro hoc loco æs grave intelligendum est, ex iis quæ supra dicta sunt, quia de census æstimatione agitur: *decies* autem hic idem est ac *decies centena millia*, ut ex ipsis numeris antecedentibus constat. At si hic una libra æris gravis æstimetur duodecim assibus uncialibus, *decies æris* erunt asses unciales 12000000. sestertii 3000000. quod evidenter falsum et absurdum est, non modo ob tenues tum res Romanorum et inopiam, sed quia florentissimis reipublicæ Romanæ temporibus census senatorius, teste Sueton. in Aug. c. 41. octingentis millibus sestertiûm definitus fuit, et ab Augusto demum ad decies, vel duodecies sestertium auctus.

Superest, ut idem æri gravi, quod antiquitus assibus libralibus, pretium manserit.

Reliquum est, ut æs grave priscam ad argentum proportionem retinuisse censeatur, quæ Perizonii opinio est. Firmat hanc sententiam non spernendus auctor Plutarchus, qui in Catonis censura eam pecuniæ summam, quæ apud Livium, l. XXXIX. c. 44. est *quindecim millium æris*, æstimat drachmis mille quingentis. Quum enim drachma par censeatur fuisse denario, liquido patet *decem æris* fuisse Plutarcho denarium unum. Æs autem grave hic intelligi debere non id solum argumento est, quod de censu agitur, sed illud etiam, quod asses leviores, qui tunc in usu erant, in unum denarium sedecim contribuebantur: ita ut quindecim millia illorum assium non 1500. denariis, seu drachmis, sed $937\frac{1}{2}$. paria futura essent.

Ergo decem æris gravis, ut initio, ita et per omne deinceps tempus, denarium æquaverint: quemadmodum contra *in militari stipendio semper denarius pro decem assibus* est *datus*, teste Plinio, l. XXXIII. c. 3. id est, prout interpretatur Lipsius ad Tac. Ann. l. I. c. 17. quanquam denarii pretio aucto, miles tamen nihil inde commodi sensit; quumque ei denarius deberetur, decem tantummodo asses, ex antiqua denarii æstimatione, non sexdecim, ex recentiore, dabantur.

Hæc sat belle se habent. Unus tamen etiamnum angit scrupulus, quod in hac opinione nullum sit pretii discrimen inter æs grave assesque leviores, quamdiu sextantariis assibus Romani usi sunt. Non enim his assibus percussis mutata memoratur assium ad denarium ratio, sed tum demum quum asses unciales facti sunt. Itaque decem sextantarii asses, ut et decem æris gravis, unum denarium æquabant: ac proinde a belli Punici primi temporibus usque ad alterum annum secundi, quodnam æri gravi pretium dicendum sit, haud facile definiri potest.

Unum nobis effugium superest, si dicamus toto illo tempore nullum usum fuisse æris gravis in conficiendis pecuniæ præsentis, id est, ejus quæ tunc solveretur numerareturve, rationibus; sed tantummodo ubi loquendum esset de antiquo ære quo utebatur civitas ante imminutum assium pondus: atque ad hoc notandum discrimen æris antiqui a recenti, illam æris gravis appellationem primo invectam esse. Postea quum assibus uncialibus factis mutata esset assium ad denarium ratio, tum demum dicemus advocatum esse æs grave ad exprimendas præsentis pecuniæ summas, ut mos priscus æstimandarum pecuniarum publice retineretur.

Quod hoc loco ponimus, quemadmodum fatemur nullis adstrui disertis veterum testimoniis, ita nullis quoque everti posse existimamus. Imo nonnihil favet nobis temporum ratio. Ex quo enim tempore constat asses sextantarios factos esse, id est, a primi Punici belli fine, prima mentio æris gravis occurrit apud Livium, l. XXII. c. 33. post depositam a Q. Fabio Maximo dictaturam, quo dictatore Plinius auctor est rursus imminutum esse assium pondus, et ad unciam redactum, simulque mutatam esse assium ad denarium rationem, ut sexdecim asses in denarium contribuerentur. Itaque prima mentio æris gravis in præsentis pecuniæ rationibus in unum idemque tempus congruit cum mutata assium ad denarium ratione.

Ut igitur paucis contrahamus ea quæ tota hac disputatione complexi sumus, tria haud improbabiler definiri posse credimus de ære gravi.

1°. Æs grave nullum dictum fuit, donec levatum est assium pondus.

2°. Assibus sextantariis factis, æris gravis appellatio invecta fuit ad designandos asses librales, qui antea in usu fuerant. Verum nullus tum ejus appellationis usus fuit in summis pecuniarum quæ tum conficerentur, sed tantum ubi sermo esset de ære vetere olim usitato.

3°. Assibus uncialibus factis, et mutata assium ad denarium ratione, cœperunt Romani uti appellatione gravis æris in præsentibus etiam pecuniarum rationibus, ut retinerent priscam æstimandarum pecuniarum consuetudinem; ejusque pretium idem, quod semper, esse voluerunt, ut decem æris gravis pro

uno denario ambulant. Tuncque æs grave, non fuit nummus, non pondus quoddam verum æris, sed merum nomen, mera appellatio, quemadmodum apud nos *denier*, *pistole*, *écu*, *livre Tournois*, quibus nominibus utimur in concipiendis pecuniarum rationibus, licet nullus eis examussim æreus, argenteus, aureus-ve nummus respondeat.

JOANNIS FREDERICI GRONOVII

P R Æ F A T I O

AD LECTOREM.

SI opus esset, amice lector, non graverer tibi longam de T. Livio fabulam serere: suppetit enim materia. sed tantum dictum est, ut quædam non esse dicta præstaret, et illorum aliunde gnarus in hoc certe schedio alia lectione mavis avocari. Hoc igitur exspectas potius, ut, qua fiducia sim aggressus rem minime vulgaris animi, quam me ausurum, ut sic dicam, ante tubas, et priusquam poscerer, ne ipse quidem credidi, ut perpetuis notis historiæ Romanæ principem emendatiorem reddere conarer, hic in limine edisseram. Ubi primum illud relictum a prioribus occupabo, ut grata commemoratione doctorum hominum, quos curæ aliquid huic scriptori vitæ restituendo post litteras renatas impertisse accepi, præsertim antiquiorum, et ipsorum pariter Manes et futurorum studia demerear. Illorum enim plerorumque intermortuam laudem renovavero: ex his, qui post nos eandem provinciam subituri sunt, adminiculum habebunt, quod mihi si fuisset a principio, et sollicitudine diu me vexante liber fuisset, et multis partibus meliorem tibi statim auctorem dedissem. Neque enim tantum mihi tribuo, eaque malignitate et in majores et in minores feror, fortuitis subjectus, et an audeam insonare illud, *δότε χρόνον* ambiguus, ut vel istorum Hieronicarum palmas et coronas olim certas abolere aut conterere desiderem, vel neminem posthac in eodem stadio exerceri velim: qui mos est quorundam, ut velut desponsos sibi, usu, coëmptione, farre, in manum convenisse veteres, quos recensendos susceperunt, haberi postulent; aut quasi ab censoribus ea lege publicum conduxissent, ne id præterea cuiquam agitare fas sit, alios ut inde omnes arceant, tentantibus opus novum nuntient, æmulamque industriam contumeliam suam interpretentur. Prima igitur, uti debebat, præconem suum in lucem reduxit urbs domina, adspirantibus, ut ornatiorem reduceret, disertis quibus et gravibus viris, Johanne Andrea Alerisiensi, et Johanne

Antonio Campano Interamniensi, Episcopis. Quos bene gnaros, quantum interesset ad historiæ fidem et apparatus, ad temporum notitiam, ad linguæ Latinæ omnisque eloquentiæ nitorem et copiam, ad prudentiam ac civilia et mores, hoc opus, sed quam purgatissimum, in manibus haberi, ambos eodem tempore quidam movit sacer instinctus, et incessit cupido tam utilem operam simul studiis præstandi, et personis ac dignitatibus suis ad posteros commendandi. Occupavit tamen, ni fallor, Andreas sub Paulo Secundo Pontifice Maximo, manibus, ex ea natione, quæ librorum typis et prælis describendorum nobilem et saluberrimam invenit artem, Conradi Sweinheimi et Arnoldi Panartii. Duo ejus editionis penes me sunt exempla, alterum dono Casp. Gevartii, cui deest frons et bellum Punicum secundum; alterum Bern. Rottendorffii, quod titulo pariter et Epitomis usque ad xxvii. caret. Annus appositus non est: sed mccccclxxi. eam antevertisse argumento est, quod hoc anno Paulus, cui dicatur, mortalitatem explevit. A Vendelino (hic est, puto, qui se Sweinheimum in calce voluminis appellat: ut solent Itali Germanica vocabula invertere) ex Victorini Feltrensis exemplari redditam fuisse. anno mccccclxx. testatur Franciscus Robortellus in Convenientia Livianæ supputationis cum marmoribus Capitolinis, et in Emendationibus. Hunc enim Victorinum Feltrensem præfatur Aleriensis, principem omnium Patavii, et mox Venetiis privatim, inde Mantuam Jo. Francisci Marchionis, ut liberorum ejus disciplinam susciperet, liberalitate traductum, T. Livii annales publico auditorio, cum ingenti hominum admiratione ac fama, commisisse. Quin etiam post multa de illo honorifica, quicquid auctore in tanto profecerit, præceptori, auctori, parenti Victorino, magnanima et grata pietate acceptum refert. Hunc brevi intervallo secutus est Interamniensis Præsul: cujus curam adhuc videre non potui: sed in Regiæ, quæ Parisiis est, bibliothecæ indice scriptum legi: *Titii Livii Historiarum decas ex emendatione Antonii Campani: adjecta sunt omnium librorum epitomata* (ut tum loquebatur) *fol. Romæ mccccclxxi: et Tertia et Quarta decas. ibidem mccccclxxii.* Exstant Opera ejus a Mich. Ferno collecta et Venetiis in vulgus data: in his nuncupatio hujus lucubrationis ad Jacobum Amanatum Lucensem Cardinalem Papiensem: unde digna visa sunt hæc, quæ exsignarem: *Genus est in eo scribendi proprium et suum, et idipsum splendidum atque magnificum, et tanquam ad spectaculum quoddam magnitudinis sublime et elevatum, ac per omnes circumductum amplitudinis gyros: ita ut eruditorum oculos late extendere atque extollere in altum possit, imperitis caliginem afferat. Inde librariorum coorti errores, dum, quod ipsi non capiunt, nimium esse, aut, quod non cernunt, obscurum, aut, quod est inversum studio auctoris, depravatum putant; et de librariis emendatores facti, ubi plus adhi-*

*bent iudicii, ibi minus intelligunt. Horum igitur depravationes, quas tanta diuturnitate temporis tantaque barbarie necesse fuit esse quamplurimas, multis fretus exemplaribus corrigere aggressus, feci, quod tu jussisti; etiam feci, quam potui, diligenter, ut huic novæ miræque industriæ impressorum ipse quoque pro virili auxiliarer. Deinde: Quod ad me attinuit, nusquam curiosus interpres aut divinator, nihil præter meum laborem et diligentiam attuli: quæ utinam tanta fuerit, ut libreriorum tollendis erroribus satisfecerit! Certe in hoc fuit maxima, ut Livii majestatem affectatione ingenii nusquam minuerem. Andreæ velut præscriptum una cum præfatione expresse-
rant (ita tamen, ut identidem ab eo recesserint) Mediolanensis, artem et impensas laudans Philippi Lavagnisæ MCCCCLXXVIII: Tarvisina utraque, referens has decades a Luca Porro diligentissime recensitas, prælo suppositas fuisse a Jo. Vercellensi MCCCCLXXXII; et iterum quinto; quæ duæ sunt editiones diversæ per omnia, non, ut nunc interdum illudunt, primum modo folium cum anno habent mutatum: duæque Venetæ, quæ per Bartholomæum de Zanis a Portesio summa industria se conditam cantat MCCCXCVIII, et quæ per Georgium de Rusconibus Mediolanensem MDI. Non multo serior, si non antiquior quibusdam, est Bechariana, charta ὀκταπύχων, (et primam ea forma contractam hanc censeo, nec vidi, nisi quod habeo ejus specimen a Tobia Andreæ donatum) dissimulato loco et tempore, unam præferens utriusque notam, Augustini Becharii sacerdotis ad studiosos alloquium, quod testimonio Quintiliani, Hieronymique ac Plinii narratiuncula de Gaditano Patavinum visente constat. Ab eodem Bechario Justinum M. Antonio Coccio Sabellico recognitum prodiisse testatur Matt. Berneggerus. Proxima mihi oblata est, quam Lutetiæ MDXIII. emisit Jodocus Badius Ascensius. is lectorem monet superiore conatu ante biennium operas suas deceptas codice, qui M. Sabellicum exactorem prædicaret, plusculas mendas non exemisse: quo serius comperto se curasse reliquias Livianas cum decem diversæ monetæ aut scripturæ exemplaribus conferri a Gerhardo Vercellensi Burgundo. Atque hæ omnes libro tertio et trigesimo magnaue parte quadragesimi, finitæ scilicet in his verbis cap. 37. *per omnia fora conciliabulaque edixerunt*, destituuntur. ego autem cunctis, præter Campanicam et priorem Tarvisinam, ut inciderat, quod, quemadmodum aliquando lectum esset, noscere animus ferret, usus sum. Præter has video laudari a Robortello Melchiori Suessæ elaboratam, et ab aliis, Antonio Zarotho ex recensione Petri Justini Philelphi impensis Jo. Legnani Mediolani MCCCCLXXX. confectam. sed hæ, et complures, opinor, aliæ oculos meos fugerunt. Anno proximi seculi octavo decimo provenit Magontiacensis apud Jo. Schefferum Jo. Fausti nepotem. hæc addidit ex membranis bibliothecæ in æde ibidem*

maxima et metropolitana, D. Martini appellata, partem libri tertii et trigesimi a capitis 17. his verbis: *Arctis faucibus Acarnaniæ cohærens*, (etsi legatur illic: *iis partibus cohærens*) et quod deerat libro quadragesimo usque ad finem. Ulrichus Huttenus ad Albertum Brandenburgensem Cardinalem et Episcopum Moguntinum, Erasmus Roterodamus ad Misobarbaros atque eosdem Philomusos præfixis epistolis eam honestarunt. Nicol. Carbachius et Wolfg. Augustus (quos imprimendis illic loci libris eandem operam præstare, quam post Aldum Venetiis Egnatium, Romæ doctos quosdam, Basileæ Beatum et Amorbachios, Argentinæ Gerbellium ait Huttenus) corrigendo præfuerunt: et quia in eodem volumine Langobardicis litteris scripto ultimi quoque septem libri de bello Macedonico reperiabantur, hoc negotio ipsis a Scheffero dato, eos cum vulgatis contulerunt. Eæ lectiones variæ, paucis in contextum admixtis, postremas operis paginas faciunt. Circa idem tempus Aldina minoris formæ incudi cœpta est tradi: curam ejus habuit Franciscus Asulanus, et quamplurima optima et antiqua et manuscripta exemplaria e bibliothecarum latebris collegisse, atque ex omnibus hoc tandem lucidum atque ab omni parte integrum conflavisse sese in præfatione tertii tomi ad Jo. Baptistam Turrianum profitetur. Primus est absolutus mense Decembri MDXVIII. alter mense Febuario MDXIX. tertius cum augmento Magontiacensi mense Novembri MDXX: et in septem, quos dixi, libris Asulanus ubique fere istius codicis (utique aliis præferendi, etsi nonnulla illi melius, et delectu opus fuerit) lectiones recepit. Hujus auctoritatem secutæ vulgares, quæ nunc habentur, tantopere in ea parte ab superioribus dissentiunt: in quo, priusquam ipsum Schefferi experimentum casus in auctione quidam ad me detulit, diu anxius et sollicitus pependi. Florentiæ hæredes Philippi Juntæ MDXXII. per Aldina vestigia incesserunt, præposito etiam carmine in laudem Asulani. Successit anno MDXXVIII. Eucharii Cervicorni Coloniae, ut puto, instituta. Multa ille ad lectorem gloriatur et imputat fiduciæ plena, quæ tamen in contrarium vertisse valde suspiceris, si verba consideres. Ait enim *integrum sanumque hic haberi, qui multis verborum sententiarumque vulneribus discerptus olim elanguent; lenem et nitidum, qui nuper fædis emplastris olidisque malagmatis margini impactis horridus, deformis, et obvolutus visus sit. Nam ubi lectio forte variaverit, et inter exemplaria non convenerit, ea delegisse se, idque judicio doctorum hominum, quæ auctoris genuinæ phrasi viciniora fuerint visa, et sententiarum verborumque commissuræ magis adfinia: ne scilicet imbecilliora ingenia et variæ lectioni non adsueta inter tot ambages hallucinarentur, fraudarenturque dulci intelligentiæ fructu, et ne quis lectionem Livianam aggressus, et mox inter tot opinionum scopulos et diversæ lectionis syrtes adhærens, velut angue*

conspecto, καλίνοςτος ἀφιστῶ. Hæc tam magnifica dicta utrum factis æquaverit, necne, ignoro: nam ipsius examinandæ nobis otium non fuit, et tantum quod his inde descriptis, oculis ablata est. Badianam, opinor, criminatur fœdis emplastris olidisque malagmatis oblitam: cujus in ora video asteriscis signata dubiæ scripturæ loca, et nonnunquam eorum emendationem tentatam; sed hæc potius laudanda et industria, et modestia erat. Itaque nihil hac insultatione deterritus, anno sequenti Lutetiæ ex officina Nicol. Saveterii Livium emisit Andreas Levescatus, sane cum eo quod Magontiaci accesserat, nec usquequaque adhærens per Badium in ipsum corpus receptis: de marginibus tamen easdem notas, tanquam haud inutiles, repetivit. Annus delapsi seculi primus et trigesimus novo rursum nos proventu beavit. tum enim in Helvetiis Simon Grynæus ultimos quinque libros, repertos in membranis apud Monasterium Laurissenum, vulgo Lorssense, e regione Borbetomagi trans Rhenum, per Jo. Frobenium, publice exhibuit. Dignatus est hanc quoque prologo Desiderius ad Car. Montjoium: et scribit archetypon fuisse admirandæ vetustatis, prisco more litterarum perpetua serie ita depictum, ut difficillimum foret verbum a verbo dirimere, nisi docto, et attento, et in hoc ipsum exercitato: unde non parum negotiū fuisse in parando exemplari, quod operis utendum traderetur: nec minore cura quam fide advigilatum esse, ne usquam in describendo ab archetypo recederetur. adjuncta est Henrici Glareani Chronologia. Hæredes Aldi Manutii et Andreæ Asulani biennio post ex hac tribus prioribus quartum tomum addiderunt. Beati Rhenani et Sigismundi Gelenii quando apparuisset sociatus labor, quum dubitarem, Contr. Gesneri Bibliothecam consului: etsi citra illos, quos recensui, tanquam remotiores, aciem intentionis abruptam habuisset, hos tamen obvios, tum utique, ac propinquiore subtilius persecutam ratus. At illa me a primo magis implicuit. nam sub Beati nomine, annotationes utriusque in exstantes Livii libros Lugduni seorsum narrat exiisse anno MDXLII; sub Sigismundi, Basileæ cum ipso Livio, et seorsum Lugduni MDXLI: quum interim Glareanus suas Carolo V. Imperatori inscriberet MDXL, et ibidem laudaret Frobenianam editionem opera et diligentia Rhenani et Gelenii fultam. Recurro ad ea, quæ sub Titi Livii nomine prius lecta parum satisfecerant: et ibi invenio Decades tres cum dimidiata una, cum emendationibus et annotationibus doctorum quorundam virorum prolatis a Frøbenio MDXXXV. Hanc igitur esse decrevi, quam quærebam: et nunc ipsum, dum hæc scribo, in auctione volumen nactus, præter expectationem video. Erasmus hic quoque in limine alloquitur Montjoium, et Gelenius Franciscum Delphum, ab Rhenano in consortium hujus provinciæ se ultro adscitum testatus. Decimo libro subjectum quod in scriptis nonnullis habetur: Ni-

comachus Dexter V. C. emendavi ad exemplum parentis mei Clementiani. Victorianus V. C. emendabam Domnis Symmachis. Hos excepit Glareanus, quo dixi, primum anno. Quid autem de his senserit P. Victorius, prodit ad quartum Rhetoricorum ad Herennium, scribens: *Germani autem nuper eum locum restituerunt, qui T. Livii libros, quos temporis vetustas et hominum incuria non absumpsit, summa cura et diligentia emendatos ediderunt.* Anno MDLIV. Sebastianus Gryphius charta *δωδεκάρυχα* et minuto caractere primus arctavit Livium, præposita Erasmi tantum ad Montjoium epistola, nihil ipse pollicitus: deprehendimus tamen quædam novasse. Insequente MDLV. Cælius Secundus Curio Hervagianæ auxilium præstitit, et super istorum, Vallæque Laurentii, et Sabellici Cocci mixtas animadversiones, sese ad ducentos emendasse locos et pristino nitore restituisse testatur. Eodemque ipso Paulus Manutius auctorem nostrum ab Car. Sigonio omnem serio castigatum, cum ejusdem locupletibus scholiis, etiam in Epitomas amissorum librorum, quas priores neglexerant, et nova Chronologia, publicavit. Quo plausu exceptum, dicat Adr. Turnebus XI. Adversariorum: *Erroribus Livii exhaustiendis bonam fidelemque navavit operam vir eruditissimus Carolus Sigonius: quem ego et antiquitatis peritissimum, et bonorum scriptorum intelligentissimum, et eruditissimum nominare meritissimo possum: ut, si quid reliquum sit in Livio, perexiguum videri debeat, in quo levi parvæque opera alii defungantur.* Scholia sequenti anno et Chronologiam octuplicata charta, tomo singulari dedit habenda Basileæ Nic. Episcopus. Paulus repetivit suam anno MDLXVI: in qua plus detraxit scholiis quam addidit Sigonius: eaque sic retractata, interpositis, quæ aut objectaverat Robortellus, aut suorum excusaverat Glareanus, in Francofurtensem MDLXXXVIII. transtulit Fr. Modius. Tertiam cum solis Sigonianis suppeditavit Aldus nepos MDXCII: cui accessere Car. Sigonii Livianorum scholiorum aliquot defensiones adversus Glareanum et Robortellum. Jani Gruteri tribus nomen est editionibus volentis præpositum Francofurti, bis octuplici, dein duplici charta; indignissime postremæ, quæ per absentiam auctoris et excessum, (cui primis præfationis verbis mirificum omen dederat) per operarum incuriam et correctoris impudentiam mendis scatet. Anno MDCXV. Bambergæ Hectore Cotzavio Imperialis Ecclesiæ Decano bibliothecam publicam recognoscente ac transferente, Jo. Horrion societatis Jesu sacerdos, dum singulos codices excutit, in membranas incidit, quæ complures T. Livii libros, in his partem priorem XXXIII. adhuc desideratam servabant. Unde exemplum factum Fran. Bartolino Urbinati non invidit: atque is id Venetiis cum Ant. Quærenghi notulis, multo correctius ipse inventor Paderbornæ MDCXVII. protulit; tacito ille quidem per modestiam nomine; sed illud me docuit, qui etiam ra-

rissimi et ad eum diem incogniti mihi libelli copiam fecit, Bern. Rottendorfius. Scio fuisse viros doctissimos, qui de hujus fragmenti veritate dubitaverint: sed hi passi sunt aliquid humanum, et quale modo ridebam in Fr. Asulano, qui in limine primi tomī Aldinæ, accusatis typographis Florentinis, queritur aliud genus sceleris commisisse Basileenses: historiam enim quamdam rerum Romanarum sub nomine Paterculi edidisse, in quo nihil fere Latinum legatur, quod Augusti tempora redo-
leat, quibus eum floruisse velint. Nimirum in similibus depre-
hensa fraus efficit, ut nondum bene perpensis etiam veris boni
diffidant. Hæ maxime conspectæ editiones, hæc incrementa, hi vindices sunt partis T. Livii, quæ Libitinam vitavit: quorum
in honorata turba, si vel imo loco me adhæsisse feret posteritas,
est cur me laboris exhausti, de quo ne summis quidem facile
concesserim, minime pœniteat. Quod autem persæpe opinio-
nibus illorum non subscribo, cave obtrectionis id factum in-
vidia suspiceris. Ego vero et præclaros fuisse viros omnes, et
egregie animatos optimeque de Livio meritos lubens confiteor.
Scio etiam nemini hæc studia curiosius tractanti tam præsen-
tem semper animum fuisse, ut nusquam impingeret: mihi que
nihilō majorem felicitatem spondeo: nec, si quid in quemquam
acrius dixisse videbor non tam in illos dictum dolentibus, quam
ne in se idem majori jure dicatur verentibus, id quominus ipse
similiter deprehensus patiar, intercedo. Nam qui levīa nonnun-
quam consecratum judicabunt, illud cogitent, non omnibus
idem, quod ipsis, leve censi: neque ullum tam leve erratum
hominibus tantæ existimationis excidere, ut non trahat impru-
dentes multos, nisi commonefiant: tum non se plus sapere Pa-
triarcha Aquileiensi Hermolao Barbaro, qui negat *in Plinio*
damnandos esse (sic loquitur modeste: vult autem dicere, eos
demum justa industria perfungi) *qui ne syllabam quidem pati*
possint male collocatam. Ceterum ut, quæ meis orsis præterea
fuerint auctoritates, ne ignores, fidemque meam explorare, si
libeat, possis, primos decem libros de meo oleo et sedulo con-
tendi cum scriptis Isaaci Vossii duobus, B. Rottendorffii, Gudia-
no, Thuaneo singulis, quorum Gudianus ab initio tres fere li-
bros et particulam quarti, Thuaneus cum sexto reliquos inte-
gros continebant. Obiter et vellicatim consului de quibusdam
locis Oxoniensem Collegii novi, regium Lutetiæ, aliquot Flo-
rentinos. Excerptas varietates optimi omnium partis hujus
Florentini, partim Lucas Langermannus, consobrinus meus,
(qui et Helmæstadiensis) partim Marquardus Gudius subminis-
trarunt: Buslidiani et Chifletiani Albertus Rubenius: trium
quondam Palatinorum codicum fide Jani Gebhardi Suffridus
Sixtinus. Puteani quoque fratres schedas parentis sui Claudii,
in quibus ex Ful. Ursini et Jac. Cujatii membranīs paucula
quædam properata erant, ultro ingesserunt. Ab iisdem in bello

Punico secundo Cynosura nobis fuit liber, quo de Tito Livio nihil nec antiquius nec sanctius Europa custodit, majusculis litteris, et plane qualibus clarus ille Florentinus ex Pisano Pandectes, exaratus. Hic solus largiorem bonarum rerum, quam quicquid est reliquorum, sese nobis præstitit: et inde judicium faciendum, quantum non in Livio tantum, sed in aliis quoque priscis auctoribus restituendum restet, si ad illud ævum pretiumque codices nanciscamur. Etsi autem sollicita cura nullum apicem tam fidæ manus non persecutum esse me credebam, tamen, quia tantum in uno ad omnia momenti erat, diffusus oculis meis, a Cl. Salmasio, ut libri, in cujus marginem plerasque minoris ponderis varias, cum chartis, in quas insigniores emendationes retulerat, quum forte in colloquio ostendisset, copiam mihi faceret, haud gravatim impetravi. Alexander Petavius Pauli F. Claudio Sarravio parario duos, unum pervetustum et isti primigenio fideliter, ut plurimum, adhærentem, aut sic ab eo deflectentem, ut causa appareat, alterum etiam non malæ notæ; Ismael Bullialdus ex bibliotheca regia, Claudius Menardus Andibus suum singulos, non nimis quidem antiquos, sed tamen non spernendos, quia ex probatis translato, præbuerunt: ex quibus tres solidos, meliorem Petavianum, quia serius nosse cœperam, aliquamdiu perpetuum, deinde illustrioribus locis, adhibui. Idem in compluribus Florentinis et Barberino, L. Holstenii apud Cardinalem Franciscum gratia, per temporis angustias mihi Romæ licuit. Accessere inter ipsum opus Vossianus et Gudii unus integer, alterius paucæ schedæ opifici, qui sorores earum jam corruerat, vix pretio subductæ. Per eundem nonnullis e Florentinorum præcipuo in Addendis * hujus tomi frueris. Belli Macedonici primi et Asiatici cum Antiocho exemplaria scripta ex Barberina, Gabrielis Naudæi, Petaviana, Vossiana, (hoc chartaceum, cetera omnia quorum memini, in membranis erant) singula accepi, et integra cum vulgaris relegi: Oxoniensis, Florentini, et Venetus cœnobii D. Antonii (cujus aditum Jac. Philippus Thomasinus mihi fecerat) aliquibus locis consulti servierunt: sed in nullo plus habebatur, quam in editis ante Magontiacensem fuisse diximus. Ex Buslidiano quoque ad utrumque posteriorem tomum communicavit quædam Rubenius. Quæ Muretus alia e veteribus libris notata, alia divinatione colligens, signis apposis, unde dignosci possent, ad Sigonianam primam conjecerat, ea Patrum societatis Jesu quæ Romæ est, voluminis dominorum, humanitati, et singulari officio Gudii debeo. Sed et Tanaquillus Faber Salmurio miniatulis suis missis munus nostrum insigniter ornavit.

* Quæ in prima editione ad calcem ejus curata in ipsum commentarii corpus voluminis dederat Addenda J. Frid. Gronovius, ea in editione anni 1679. a filio sunt.

Epitomas Barberinæ, Vossianæ, et binæ Gudii membranæ juverunt. Hæc fuere coeptis meis præsidia : quæ dum conquiro, vides, amice lector, quæ vincula subire, quantum æris alieni, quam difficulter atque ægre expungendi, contrahere me oportuerit. Sed adeo me stimulat, fodicat, vellicat infinita quædam cupiditas litterarum excolendarum, ut, unde T. Livii sinceritatem et dignitatem augeri, unde periculum hoc apparatius effici, et tuis studiis aliquid utilitatum afferri posse opinabar, nihil recusarim. Quare etiam libens ac prolixo animo, quotquot hoc beneficio me obnoxium tenere viros honoribus, virtutibus, eruditione ac scriptis eminentissimis merito prædicavi, iis hic publice eo nomine laudes gratesque ago : et, si quid ex sententia cessit, non tam labori meo, qui utcunque gnavus, non tamen pari ingenio doctrinaque sustentatus fuit, quam illorum copiis et benignitati adscribendum profiteor.

Vale, et nostris Musis, dum frueris, fave.

ELOGIA AUCTORUM
AC JUDICIA
DE TITO LIVIO,
CUM FRAGMENTIS ALIQUOT.

Seneca pater Suasoria 6.

QUOTIES magni alicujus mors ab historicis narrata est, toties fere totius consummatio vitæ, et quasi funebris laudatio redditur. Hoc semel atque iterum a Thucydide factum: idem in paucissimis personis usurpatum a Sallustio. Livius benignius, omnibus magnis viris præstitit. Sequentes historici multo id effusius fecerunt.

Mox eadem.

Ut est natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum æstimator T. Livius, plenissimum testimonium Ciceroni reddidit.

Proœmio lib. V. Controvers.

Pertinere ad rem non puto, quomodo Lucius Magius gener Titi Livii declamaverit, quamvis aliquo tempore suum populum habuit: quum illum homines non in ipsius honorem laudarent, sed in soceri ferrent.

Controvers. 24.

Titus Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam (*Res secundæ mire sunt vitiis obtentui*) et tanquam translatam, et tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet: et facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur.

Controvers. 25.

Titus Livius, de oratoribus, qui verba antiqua et sordida consectantur, et orationis obscuritatem, severitatem putant, aiebat Miltiadem rhetorem eleganter dixisse, Ἐπὶ τῷ πλεσίον μαίνονται.

Velleius Paterculus lib. I. c. 17.

Historicos, (ut et Livium quoque priorum ætati adstruas) præter Catonem, et quosdam veteres et obscuros, minus octoginta annis circumdatum ævum tulit.

Idem lib. II. c. 36.

Pene stulta est inhærentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime nostri ævi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque, et Naso.

Valerius Maximus lib. I. cap. ult.

Quia supra usitatam rationem excedentia attigimus, serpentis quoque a T. Livio curiose pariter ac facunde relatæ fiat mentio. Is enim ait in Africa apud Bagram flumen, tantæ magnitudinis anguem fuisse, ut Atilii Reguli exercitum usu amnis prohiberet: multisque militibus ingenti ore correptis, compluribus caudæ voluminibus elisis, quum telorum jactu perforari nequireret, ad ultimum ballistarum tormentis undique petitam, silicum crebris et ponderosis verberibus procubuisse: omnibusque et cohortibus et legionibus ipsa Carthagine visam terribiliorem: atque etiam cruore suo gurgitibus imbutis, corporisque jacentis pestifero afflatu vicina regione polluta, Romana inde submovisse castra. Dicit belluæ etiam corium centum viginti pedes longum, in urbem missum.

Seneca filius lib. I. de Ira, cap. 16.

Non est quod existimes verum esse, quod apud disertissimum virum Livium dicitur, *Vir ingenii magni magis quam boni*. Non potest illud separari: aut et bonum erit, aut nec magnum.

Idem lib. de Tranquillitate, cap. 9.

Quadringenta millia librorum Alexandriæ arserunt, pulcherrimum regiæ opulentiae monumentum. Alius laudaverit, sicut Livius, qui elegantiae regum curæque egregium id opus ait fuisse. Non fuit elegantia illud aut cura, sed studiosa luxuria.

Idem epistola 100.

Affer quem Fabiano possis præponere. Dic Ciceronem, cujus libri ad philosophiam pertinentes, pene totidem sunt, quot Fabiani. Cedam: sed non statim pusillum est, si quid maximo minus est. Dic Asinium Pollionem. Cedam, sed ut respondeam, In re tanta eminere est, et post duos esse. Nomina adhuc Livium. scripsit enim et dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ; et ex professo philosophiam continentes libros. huic quoque dabo locum. Vide tamen quam multos antecedit, qui a tribus vincitur, et tribus eloquentissimis.

Idem lib. V. Natur. quest. cap. 18.

Nunc quod de Cæsare olim majore vulgo dictitatum est, et a Tito Livio positum, *In incerto esse, utrum illum magis nasci reipublicæ profuerit, an non nasci*, dici etiam de ventis potest.

Idem epistola 46.

Librum tuum, quem mihi promiseras, accepi, et tanquam lecturus ex commodo, adaperui, ac tantum degustare volui. Deinde blanditus est ipse, ut procederem longius. Qui quam disertus fuerit, ex hoc intelligas licet: brevis mihi visus est, quum esset nec mei nec tui corporis, sed qui primo aspectu aut T. Livii, aut Epicuri posset videri.

Fabius Quintil. lib. I. Instit. Orat. c. 5.

Pollio deprehendit in Livio Patavinitatem.

Idem lib. VIII. cap. 1.

Attica anus Theophrastum, hominem alioqui disertissimum, annotata unius affectatione verbi, hospitem dixit: nec alio se id deprehendisse interrogata respondit, quam quod nimium Attice loqueretur. Et in T. Livio, miræ facundiæ viro, putat inesse Pollio Asinius quamdam Patavinitatem.

Lib. IX. cap. 2.

Apud Historicos reperiuntur obliquæ allocutiones: ut in T. Livii primo statim libro, *Urbes quoque, ut cetera, ex infimo nasci.*

Lib. IX. cap. 4.

T. Livius hexametri exordio cœpit: *Facturusne operæ pretium sim.* Nam ita edidit: estque melius quam quomodo emendatur.

Lib. II. Instit. cap. 4.

Sæpe etiam quæri solet, de tempore, de loco, quo gesta res dicitur, nonnunquam de persona quoque: sicut Livius frequentissime dubitat, et alii ab aliis historici dissentiunt.

Lib. II. cap. 6.

Ego optimos quidem, et statim, et semper (legi scriptores,) sed tamen eorum candidissimum quemque, et maxime expositum, velim: ut Livium a pueris magis quam Sallustium: et hic historiæ majoris est auctor: ad quem tamen intelligendum jam profectu opus sit. Cicero, ut mihi quidem videtur, et jucundus incipientibus quoque, et apertus est satis: nec prodesse tantum, sed etiam amari potest: tum (quemadmodum Livius præcipit) *ut quisque erit Ciceroni simillimus.*

Lib. X. cap. 1.

Fuerit igitur brevitās illa tutissima, quæ est apud Livium, in epistola ad filium scripta; *Legendos Demosthenem atque Ciceronem; tum ita ut quisque esset Demostheni et Ciceroni simillimus.*

Eodem capite.

Neque illa Sallustiana brevitās, qua nihil apud aures vacuas atque eruditās potest esse perfectius, apud occupatum variis cogitationibus iudicem, et sæpius ineruditum, captanda nobis est: neque illa Livii lactea ubertas satis docebit eum, qui non speciem expositionis, sed fidem quærit.

Post multa ibidem.

At non historia cesserit Græcis, nec opponere Thucydidi Sallustium verear: nec indignetur sibi Herodotus æquari T. Livium, quum in narrando miræ jucunditatis, clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest, eloquentem: ita dicuntur omnia quum rebus, tum personis accommodata. Sed affectus quidem, præcipue eos qui sunt dulciores, ut parcissime dicam, nemo historicorum commendavit magis; ideoque immortalem illam Sallustii velocitatem diversis virtutibus consecutus est. Nam mihi egregie dixisse videtur Servilius Nonianus, pares eos magis quam similes.

Plinius Præfat. Hist. Natur. ad Vespas. Imp.

Equidem ita sentio, peculiarem in studiis causam eorum esse, qui difficultatibus victis, utilitatem juvandi prætulerunt gratiæ placendi. idque jam et in aliis operibus ipse feci, et profiteor mirari me T. Livium, auctorem celeberrimum, in historiarum suarum, quas repetit ab origine urbis, quodam volumine sic orsum: *Satis jam sibi gloriæ quæsitum, et potuisse se desinere, ni animus inquires pasceretur opere.* Profecto enim populi gentium victoris, et Romani nominis gloriæ, non suæ, composuisse illa decuit. Majus meritum esset, operis amore, non animi causa perseverasse; et hoc populo Romano præstitisse, non sibi.

*Cornelius Tacitus, oratione Cremutii Cordi, lib. IV.**Annal. c. 34.*

Brutum et Cassium laudavisse dicor: quorum res gestas quum plurimi composuerint, nemo sine honore memoravit. T. Livius, eloquentiæ ac fidei præclarus inprimis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum cum Augustus appellaret: neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones et parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat.

Suetonius Tranquillus, Caligulæ c. 34.

Sed et Virgilii et T. Livii scripta et imagines, paulum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoverit: quorum alterum, ut nullius ingenii minimæque doctrinæ; alterum, ut verbosum in historia negligentemque, carpebat.

Idem Claudii cap. 41.

Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavio etiam adjuvante, scribere aggressus est.

Idem Domitiani cap. 10.

Metium Pomposianum, quod habere Imperatoriam genesin vulgo ferebatur, et quod depictum orbem terræ in membranis, concionesque regum ac ducum ex T. Livio circumferret, (interemit.)

Plutarchus.

Auctoritatem Livii adducit in vitis Camilli, Marcelli, Catonis

Majoris, Flaminini, Sullæ, Luculli, Cæsaris, item quæstione Romana 25. sed sine elogio.

Martialis lib. XIV. Epigr. 190. de Livio in membranis.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

Plinius Junior, lib. II. epist. 3.

Nunquamne legisti, Gaditanum quemdam, T. Livii nomine gloriaque commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque, ut viderat, abiisse?

Statius Papinius, lib. IV. Sylv. 7. ad Maximum Junium.

Sed tuas artes puer ante discat,
Omne quîs mundi senium remensus,
Orsa Sallustî brevis, et Timavi
Reddis alumnum.

Justinus, qui Trogum contraxit, lib. XXXVIII. Histor. cap. 3.

Pompeius Trogus in Livio et in Sallustio reprehendit, quod conciones directas pro sua oratione operi suo inserendo, historiæ modum excesserint.

Ausonius de Staphylio rhetore.

Grammaticæ ad Scaurum atque Probum, promptissime rhetor.
Historiam callens Livii et Herodoti.

Flavius Vopiscus in Aureliano.

• Salmasius
legit *jocando*.

Asserente Tiberiano, quod Pollio multa incuriose, multa breviter prodidisset; me contra dicente, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum; prodente quin etiam, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifestis testibus convincerentur, pedibus in sententiam transitum faciens, ac manum porrigens *jucundam præterea, *Scribe, inquit, ut libet: securus quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos historicæ eloquentiæ miramur auctores.*

Idem in Probo.

Cn. Pompeium tribus fulgentem triumphis, belli Piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum gestarum majestate sublimem, quis tandem nosset, nisi eum M. Tullius, et T. Livius in litteras retulissent?

Idem ibid.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, in vita Principum et temporibus dirigendis, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargilium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, ceterosque, qui hæc et talia, non tam diserte quam vere, memoriæ prodiderunt.

Censorinus lib. de die Natali cap. 17.

Titus Livius libro cxxxvi. *Eodem anno ludos seculares*

Cæsar ingenti apparatu fecit, quos centesimo quoque anno (is enim terminus seculi) fieri mos.

Eusebius in Chronico.

Ea quæ de Catilina, Cethego, Lentulo, et consule Cicerone, Sallustius scribit et Livius, hoc gesta sunt tempore.

Idem.

Messala Corvinus orator nascitur, et T. Livius Patavinus scriptor historicus.

Idem.

Livius Historicus Patavii moritur.

D. Hieronymus in Proæmio in Daniele.

Ad intelligendas extremas partes Danielis, multiplex historia Græcorum necessaria est . . . præcipueque nostri Livii, et Pompeii Trogi, atque Justini; qui omnem extremæ visionis narrant historiam, et post Alexandrum usque ad Cæsarem Augustum, Syriæ et Ægypti, id est, Seleuci, et Antiochi, et Ptolemæorum, bella describunt.

Idem Epistola ad Paullinum, tom. III.

Ad Titum Livium, lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: et quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus seculis celebrandumque miraculum, ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quæerent.

Sidonius Apollinaris Paneg. Anthemii.

—vel quidquid in ævum

Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis.

Cassiodorus.

C. Cæsar VI. et M. Agrippa III.

His consulibus Cæsar leges protulit, iudices ordinavit, provincias disposuit, et ideo Augustus cognominatus est: cujus temporibus floruerunt Virgilius, Horatius, et Livius.

FRAGMENTA DUO LIVII

DE CICERONE.

Ex Seneca patre, Suasoria sexta.

M. CICERO, sub adventum Triumvirorum cesserat urbe, pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi se, quam Cæsari Cassium et Brutum, posse. Primo in Tusculanum fugit, inde transversis itineribus in Formianum, ut ab Cajeta ~~navim~~ conscensurus, proficiscitur. Unde aliquoties in altum provectum, quum modo venti adversi retulissent, modo ipse jactationem navis, cæco volvente fluctu, pati non posset, tædium tandem eum et fugæ et vitæ cepit: regressusque ad superiorem villam, quæ paulo plus mille passibus a mari abest, *Moriar*, inquit, *in patria sæpe servata*. Satis constat servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum: ipsum deponi lecticam, et quietos pati, quod sors iniqua cogeret, jussisse. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præcisum est. Nec satis stolidæ crudelitati militum fuit: manus quoque, scripsisse in Antonium aliquid exprobrantes, præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, jussuque ejus inter duas manus in Rostris positum, ubi ille consul, ubi sæpe consularis, ubi eo ipso anno adversus Antonium, quanta nulla unquam humana vox cum admiratione eloquentiæ, auditus fuerat. Vix attollentes *lacrymis oculos homines, intueri trucidata membra ejus poterant.

* Gronov.
legit *pro*
lacrymis.

IBIDEM.

VIXIT tres et sexaginta annos: ut, si vis abfuisset, ne immatura quidem mors videri possit. Ingenium et operibus, et præmiis operum felix. Ipse fortunæ diu prosperæ, et in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium pro quibus steterat, filiæ morte, exitu tam tristi atque acerbo, omnium adversorum nihil, ut viro dignum erat, tulit, præter mortem: quæ, vere æstimanti, minus indigna videri potuit, quod a victore inimico nihil crudelius passurus erat, quam quod ejusdem fortunæ compos ipse fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, et in cujus laudes persequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

FRAGMENTUM LIVII

DE CATONE.

Ex Hieronym. Prol. l. II. in Oseam.

Cujus (Catonis) gloriæ neque profuit quisquam laudando,
nec vituperando quisquam nocuit; quum utrumque summis
præditi fecerint ingenius.

FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

TITI LIVII PATAVINI.

FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

'TITI LIVII PATAVINI,

SUPPLEMENTO ET ADNOTATIONIBUS

ILLUSTRATIVIT

GABRIEL BROTIER.

LIB. XCI.

TAMENINSEQUENTI
IPSOPERVIGILANTEIN
EODEMLOCOALIAEXCI
TATATVRRISPRIMALV
CEMIRACVLHOSTIB
FVITSIMVLETOPPIDI
TVRRISQVAEMAXIMV.
PROPVGNACVLVMFVE
RATSVBRTISFVNDA
MENTISDEHISCEREIN
GENTIBVSIRMISETTV
.
IVS IGNICOE
PITINCENDIIQ. SIML
ETRVINAEMETVTER
RITICONTREBIENSES
DEMVRTREPIDIEFFV
GERVNTETVTLEGATIMIT
TERENTVRADDEDENDA.
VRBEMABVNIVERSA
MVLTITVDINECONCLA
MATVMEST EADEMVR
TVSQVAEINBITANTE.

OPPVGNAVERATVICTO
REMPACABILIOREM
FECITOBSIDIBVSACCEP
TISPEOVNIAEMODICA
EXEGITSVMMAMARMA
QVEOMNIAADEMITTRAN
VGASLIBEROSVIVOS
ADSEADDVCHIVSSITETFVGI
TIVOSQVORVMMMAIOR
MVLTVDOERATIPSIS
IMPERAVITVFINTERFI
CERENTIVGVLATOSDH
MVRODEIECERVNT.CV
MAGNAIACTVRAMILI
TVMQVATTVORETQVA
DRAGINTADIEBVSCON
R
TEBRIAEXPVGNATARE
LICTOQVEIBI.LINSTELO
ADHIBERVNFLVME
COPIASADDVXITIBIHIBER
NACVLISSECVNDVMOV

PIDVMQVODCASTRAAE
LIAVOCATVRAEDI FICA
TISIPSEINCASTRISMA
NEBATINTERDIVCON
VENTVMSOCIARVMCI
VITATIVMINOPPIDOA

GEBATARMAVT FIERET
PROCOPIISCVIVSQ. POPV
LIPERTOTAMPROVINCI
AMEDIXERATQVIBVSI
SPECTISREFERRECETERA
ARMAMILITESIVSSITQVAE
AVTITINERIBVSCREBRIS
AVTOPPV.

FACTAERANTNOVA
MANEPERCENTVRIO
NESDIVISIT.
TVMQVOQ SIN
STRVXITARMISVESTI
MENTAQV

DIPE
DIVMDATVMFABROS
IN
DEQEXCIVERATQVIBVS

OFFICINABV. BITVMEN
RATIONEINITAQVIDINSIN
GVLOS DIESEFFICIPOSSET
ITAQOMNIASIMVLINSTRV
MENTABELLIPARABAN
TVRNEQVEMATERIAAR
TIFICI BVSPRAE PARATIS
ANTEOMNIBVSINIXO
GIVITIVM. VDIONE C
SVOQVISQOPERIARTI
FEXDEERATCONVO
CATISDEINDEOMNIVMPO
PVLORVMLEGATIONIB.

.
.
.
.

. QVAS IPSE RES
.
QVASQINOPPVGNAN
DISVRBIBVSHOSTIVM
GESSISSETEXPOSVITET
ADRELIQVABELLICOHOR
TATVSESTPAVCISEDOC
TOSQVA. TVMHISPANI
AEPROVINCIAEINTER
ESSETSVASPARTESSV
PERIORESESSSEDIMIS
SODEINDECONVENTV
IVSSISQVAEOMNIB'
.
IBI
RESVASPRINCIPIOVE
RIS. M. PERPERNAM
CVMVIGINTIMI LIB.
PEDITVMEQVITIBVS
MILLEQVINGENTIS
INILVRCAONVMGEN
TEMMISITADTVENDA
REGIONISEIVSMARI
TIMAMORAMDATIS
PRAECEPTISQVIBVSI
NERIBVSDVCERETAD
DEFENDENDASSOCIAS
VRBESQVASPONPEIVS
OPPVGNARETQVIB'
QVEIPSVMAGMEN
PONPEIEXINSIDIU'
ADGREDERETVR
EODEMTEMPOREET
ADHERENNVLIVM
QVIINISDEMLOCISE
RATLITTERASMISIT
ETINALTERAMPROVIN
CIAMAD. L. HERTVLEIV.
PRAECIPIENSQVEMAD
MODVMBELLVMAD
MINISTRAREVELLETANTE
OMNIAVTITASOCIASCI
VITATESTVERETVRNEA
CIECVMME TELLODIMI
CARETCVINEQAVCTORI
TATENEQVIRIBVSPARES

SET NEIPSEQVIDEM
 CONSILIVM
 . . . VERSVS
 NEQVEIN
 SVRVMEVMCREDEBAT
 SITRAHERETVRBELLV.—
 HOSTICVMMAREABTER
 GOPROVINCIASQOMNES
 INPOTESTATEHABERET
 NAVIBVSVNDIQCOM
 MEATVSVENTVROSIPSI
 AVTEMCONSVMP TISPRIO
 REAESTATEQVAEPRAEPA
 RATAFVISSENTOMNIV.—
 RERVMINOPIAMFORE
 PERPERNAMINMARITIMA.—
 REGIONEMSV
 VTEAQVAEINTEGRAAD
 HVCABHOSTIS
 RIPOSSETETSIQVAOCCA
 SIODETVRINCAVTOSPER
 TEMPVSADGRESSVRVM
 IPSECVMSVOEXERCITV
 HIBERONESETAVTALCO
 N
 RESPROGREDISTATVIT
 AQVIB.G
 MEMCVM OPPVG
 NARENTVRCELTIB.
 VRBESINPLOBATAME
 SEOPEM
 . . . MISSOSQQVIITI
 NERAEXERCITVIROMAN.—
 MONSTRARENT

.
 MARITIMAMNEORAM
 VTPONPEIVMABI LERCA
 ONIAETCONTESTANIA
 ARCEATVTRAQ.SOCIAGE
 TEANAN'ADMETELLVMET
 RVSTANIAMSECONVER
 TAT HAECSECV MAGI
 TANSSE RITORVSPRAE
 TERHIBERV MAMNEM
 R
 PERPACATOSAGOSQVIE
 TVMEXERCITVMSINE
 VLLIVSNOXADVXITPRO
 FECTVSINDEINBVRSAO
 NVMETCASVANTINORV.
 ETGRACCVRITANORVM
 FINESEVASTATISOMNIB.
 PROCVLCATISQVESEGITI
 BV SADCALAGVRIMNA
 SICAMSOCIORVMVRBE.
 BENITTRANSGRESSVS
 QAMNEMPROPINQVM
 VRBIPONTEFACTOCASTRA
 POSVIT POSTERODIE'M
 MASIVMQVAESTOREM
 INARVACOSETCERINDO
 NESMISITADCONSCRI
 BENDOSEXIIISGENTIBV
 MILITESFRUMENTVM
 QVEINDECONTREBIAM
 . . . LEVCADAAPPELLIA
 TVRCONPORTANDVMPRAE
 TERQVAMVRBEMOPPOR
 TVNISSIMVSEXBERO
 NIBVSTRANSITVSERAT
 INQVAMCVMQVEREGIO
 NEMDV CEREEEXERCITV.
 STATVISSETET.C.INSTE
 LVMPRAEFECTVMEQVI
 TVMSEGOVIAMETIN
 VACREORVMGENTEM
 ADEQVITVMCONQVISI
 TIONEMMISITIVSSV.
 CVMQVITIBVSCONTRE
 BIAESESEOPPERIBIDI

MISSISIPSEPROFEC
TVSPERVMA CONVMA
GRVMDVCTOEXERCI
TVINCONFINIOVIRO
NVMPOSVITCASTRAPOS
TERODIECVMEQVITIB.
PRAEGRESSVSADITINE
RAEXPŁORANDAIVSSO

PEDITEQVADRATOAGMI
NESEQVIADVAREIAM
VALIDISSIMAMREGIO
NISEIVSVRBEMVENIT
HAVDINOPINANTIB.
. . . ADVENERAT
VNDIQEQVITIBVSET
SVAEGENTISETAVTRIC

BREVIARIUM

FRAGMENTI LIBRI XCI.

TITI LIVII.

CONTREBIA a Sertorio expugnata. Is, in hiberna ducto exercitu, conventum sociarum civitatum agit, et ad reliqua belli cohortatur. Principio veris M. Perpernam in Ilurcaonum gentem mittit. Herennuleium et Hertuleium docet quemadmodum bellum sit administrandum. Ipse ad Calagurim Nasicam, sociorum urbem, venit: M. Masium mittit in Arvacos et Cerindones, C. Instelum Segoviam et in Vacreorum gentem: mox profectus per Umconum agrum, Vareiam validissimam urbem petit.

Hæc gesta

A. U. C.	A. C.	
DCLXXVIII.	76.	Coss. { CN. OCTAVIO, C. SCRIBONIO CURIONE.
DCLXXIX.	75.	Coss. { L. OCTAVIO, C. AURELIO COTTA.

¹ FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

· TITI LIVII PATAVINI.

1 *NOCTE* tamen insequenti, **2** ipso pervigilante, in eodem loco alia excitata turris prima luce miraculo hostibus fuit: simul et oppidi turris, quæ maximum propugnaculum fuerat, sub-

[illegible]

tem ejus adhuc accendebat, quod per
illa Livii in his membranis unciali, et
loquuntur. caractere, ac proinde anti-
quissimo, fuisse olim curata. Acien
ergo oculorum intendit, ut extritam il-
lum Livii partem, quanta posset perpi-
citate et diligetia, ingret et descri-
beret. Illam partem anno 1773 Ham-
burgi typis edita: copiosius non desere,
qui perstantissimum Roussseau et Hispa-
ne antiquitatis monumentum pro rei
curante illustrarent. Exemplar Hen-
ricusque cunctis, Ludovicus missum,
natus. Tunc statim et Supplemento ex-
plicet. et annotationes, quibus opus erat
mutare ad veterem Geographiam expli-
candum. mēse. Nec tamen necesse hanc
novam. Tunc il. Jacobi curat, quod satis
omnes illam cum altera hac Taciti
curatam coniungere.

1. *The Lion*. Tanta est apud Literatos et Antiquarios peritio T. Livii commentariorum, ut summum sit omnium desiderium, quod nuper scriptorum ejus pars innotuit. Superius saeculo quamvis nonnulli suffragati in attenta Johanne Stultio, Secretario Bero, cum librum istum, T. Livii, quoniam in Bibliotheca Electoris Palatinus Bamberge reperit, Valentinum suum anno 1617. Pars hinc ad hoc usque, quoniam CL Bruns nunc invenit in Bibliotheca Vaticana, universam continentiam animosque ad se trahit. In Bibliotheca sacra ipsius videtur paucissimi integerrime inservantur. Et nunc adhuc latent magni, cum summe et animis gratulatione venerantur. Ne videretur quidem Monasterii Bibliotheca antiquiorum vide-

rutis fundamentis dehiscere ingentibus rimis, et ³ *tum erumpente validius ardescere* igni cœpit: incendiique simul et ruinæ metu territi ⁴ Contrebienses de muro trepidi effugerunt; et, ut legati mitterentur ad dedendam urbem ab universa multitudine conclamatum est. Eadem virtus, quæ irritantes oppugnaverat, victorem placabiliorem fecit. Obsidibus acceptis, pecuniæ modicam exegit summam, armaque omnia ademit. Transfugas liberos vivos ad se adduci jussit; et fugitivos, quorum major multitudo erat ipsis, imperavit ut interficerent. Jugulatos de muro dejecerunt. Cum magna jactura militum, quatuor et quadraginta diebus Contrebia expugnata; relictoque ibi ⁵ L. (*forte potius* Caio) Instelo, *præfecto equitum*, ad ⁶ Hiberum

tur, cum feratur priore sæculo fuisse manu scriptos T. Livii codices in Abbatia Fontis-Evraldi, *Fontevrault*, qui propolæ turpiter sunt venundati. Is, quod turpius funestiusque fuit, eorum membranis usus est in ludicris palmulis, *des battoirs*, obtegendis; quibus passim divenditis, cum tum maxime lusoriarum pilarum exercitationes vigerent, compertum fuit in iis codicibus contentos fuisse T. Livii libros, qui decades octavam, decimam et undecimam conficiebant; ut videre est apud Colomiès, *Bibliothèque choisie*, pag. 88. Nondum forte tamen desperandum de integro Livio adinveniundo. Illum enim exstare in Bibliotheca Turcarum Imperatoris admonuit Petrus della Valle. Ut inderetur sæpe adlaboratum est sub regibus Ludovico XIII. Ludovico XIV. et Ludovico XV. munificis literarum patronis. At vanus cassusque hactenus recidit labor; responsumque semper est a Turcis, quibus eum quærendi cura imposita est, talem librum in Palatii, *le Serrail*, Bibliotheca non reperiri. Dolendum certe est quod illa inquisitio Turcis tantum fuerit commissa, Francis vero numquam permissa. Præterea audivi T. Livium non in Palatina, sed in sanctæ Sophiæ Bibliotheca delitescere: dictum quoque mihi est eum non exstare Latine, sed Græce. Magna quidem erit Latinitatis jactura, si Græca tantum Livii interpretatio maneat, at ingens adhuc foret ipsius interpretationis utilitas, cum, quod potissimum est, historiæ materiam, gestorum seriem, Livianamque narrationem sit allatura. Quod monitum volui, ut Principes, quibus literarum honor ac dignitas cordi sunt, videant quid per suos legatos hac in re tentare valeant. Operæ quoque pretium simul foret, si per Turcicam diffidentiam licet, Imperatorem exorare,

ut titulos veterum suorum librorum Latinorum ac Græcorum, Arabicarum etiam interpretationum, communicatos vellet. Eoque magis instandum, quod ejus Bibliotheca, jam passa incendia, iis sit obnoxia. Hæc paulo fusius sum prosecutus, ob publicam utilitatem, et ut T. Livii fata spesque notescerent. Nunc ad Fragmentum libri xci. illustrandum propero.

1 *Nocte insequenti.* Supplevi *nocte*; idque postulabat, quod mox sequitur *prima luce miraculo hostibus fuit*. *Nocte* erat sane scriptum in superiore pagina.

2 *Ipsa pervigilante.* Ipso Sertorio pervigilante.

3 *Tum erumpente validius ardescere igni.* Si quis attenderit quæ supersint literæ, vacuumque spatium, is haud diffitebitur hunc esse Livii sensum.

4 *Contrebienses.* Contrebia, urbs anterioris Hispaniæ, seu Tarraconensis, nunc *Santa-Fert, dans la Mancha*.

5 L. (*forte potius* Caio) Instelo, *præfecto equitum*. Is mihi videtur esse C. Instelus, præfectus equitum, qui infra memoratur. Proclivis autem fuit error, ut L. pro C. maxime in unciali character, ac detricto legeretur. Si L. Instelus legendus est, quæ sit ejus dignitas militaris ignoratur.

6 *Hiberum flumen.* Nunc *Elro* dicitur; de quo Plinius III. 3. *Iberus amnis navigabili commercio dives, ortus in Cantabris, haud procul oppido Juliobrica, nunc fuente d'Ivero, per CCCCL. m. pass. fluens: navium per CCLX. m. a Varia oppido, nunc Logroño, de quo infra adhuc dicitur, capax, quem propter universam Hispaniam Græci appellare Iberiam.* Videre est apud eruditum Florez, *Medallas de España*, Tab. LII. num. 12. rarissimum insignemque nummum, in quo caput hominis ex ore

flumen copias adduxit. Ibi hibernaculis secundum ⁷ oppidum, quod Castra Ælia vocatur, ædificatis, ipse in castris manebat, interdiu conventum sociarum civitatum in oppido agebat. Arma ut fierent, pro copiis cujusque populi per totam provinciam edixerat: quibus inspectis, referre cetera arma milites jussit, ⁸ quæ aut itineribus crebris, aut ⁹ oppugnationibus variisque præliis labefacta erant. Nova mane per centuriones ¹⁰ divisit militi: ¹¹ tum quoque ipsos instruxit armis, ¹² vestimenta quoque addita; ¹³ et operarum impendium datum. Fabros enim advocaverat, indeque exciverat quibus officinabus ¹⁴ bitumen excoqueretur, ratione inita quid in singulos dies effici posset.

Itaque omnia simul instrumenta belli parabantur. Neque materia artificibus, præparatis ante omnibus, ¹⁵ in ministerium

aquam projicientis: infra HIBERNVS. Inde constat tum antiqua orthographia, cui favet codex Vaticanus, tum Hispanum fluminis symbolum.

⁷ Oppidum, quod Castra Ælia vocatur. Oppidum illud uni Livio memoratum, propinquum fuit Hiberno flumini: ita sane dictum, ab Ælio aliquo qui castra ibi condiderit. In Oææ, nunc Huesca, nummis memoratur C. AELIVS IIIVIR, id est C. Ælius dumvir.

⁸ Quæ aut itineribus. Hæc Cl. Brunus sine ulla distinctione cum sequentibus nova mane etc. conjungebat. Quod quam vitiosum sit satis indicat rerum verborumque series.

⁹ Oppugnationibus variisque præliis labefacta. Ita supplendum monstrant et superstitēs literæ, et vacuum ipsum spatium. Arma autem itineribus, oppugnationibus, præliis deteri, labefieri motum ac compertum est. Nec de itineribus mirum videatur, cum in eis sæpe cadendæ essent materiæ, aliæque præstauda, quæ passim occurrunt in anaglyphis Columnæ Trajanæ.

¹⁰ Divisit militi. Supplendum, ut patet, militi, vel militibus. Placet magis militi, ne ambigua sint quæ sequuntur.

¹¹ Tum quoque ipsos. Ipsos quoque centuriones armis instruxit. Quæ maneat brevis, Supplémentum satis indicant.

¹² Vestimenta quoque addita. Nec difficile quoque tum Supplémentum, per se satis obvium.

¹³ Et operarum impendium. Fabros enim advocaverat. Id, ut opinor, et loco et materia. accommodatum videtur.

¹⁴ Bitumen excoqueretur. Aut excoqueretur, aut eliquaretur supplendum. Sertorius machinarum scientia et usu peritissimus, ut videre est apud Plutarchum in ejus vita, adversus hostes et bitumine et malleolis et falaricis utebatur, maxime cum incendendæ essent eorum turres. De his machinamentis Vegetius, de Re militari, IV. 18. Quod si oppidani exire non audeant, majores balistas, malleolos vel falaricas cum incendio destinant, ut perruptis coriis, vel centonibus, intrinsecus flamma condatur. Malleoli velut sagittæ sunt, et ubi adhererint, quia ardentes sunt, universa conflagrant. Falarica autem, ad modum hastæ, calido præfigitur ferro: inter tubum et hastile sulphure, resina, bitumine, stuppisque contulitur infuso oleo, quod incendiariam vocant, quæ balistæ impetu destinata, perrupto munimine ardens figitur ligno, turritaque machinam frequenter incendit. Falarica usus esse Saguntinos docet Livius XXI. 8. Falarica autem erat Saguntinis, missile telum, hostili oblongo, et cetera tereti: præterquam ad extremum, unde ferrum extabat id sicut in pilo, quadratum stappa circumligabant, lineæque pice. Ferrum autem tres in longum habebat pedes, ut cum armis transfigere corpus posset. Antiqua arma in Celtiberia reperta exhibet Serenissimus Princeps Hispaniæ, D. Gabriel, in egregio suo opere, Salustius, pag. 303.

¹⁵ In ministerium additur. Locus omnino corruptus ab ipso vetere librario, si quidem in codice Vaticano legitur macrobiotium-naio. Ni tamen mea fallit conjectura, ad Livium seorsum proxime accedunt, quæ reposita. Erunt

tardior; nec suo quisque operi artifex deerat. Convocatis deinde omnium populorum legationibus, ¹⁶ *summatim prioris belli eventus recensuit, laudatisque civitatum consensu et militum virtute*, quas ipse res ¹⁷ *consilio providisset*, quasque in oppugnandis urbibus hostium gessisset, exposuit; et ad reliqua belli cohortatus est paucis edoctos quantum Hispaniæ provinciæ interesset suas partes superiores esse. Dimisso deinde conventu, jussis, quæ ¹⁸ *omnibus conducerent, quibusque sibi possent res servare* suas, principio veris M. Perpernam cum ¹⁹ viginti milibus peditum, equitibus mille quingentis in ²⁰ Ilurcaonum gentem misit ad tuendam regionis ejus maritimam oram; datis præceptis, quibus itineribus duceret ad defendendas socias urbes, quas ²¹ Pompeius oppugnaret, quibusque ipsum agmen Pompeii ex insidiis adgrederetur.

Eodem tempore et ad Herennuleium, qui in iisdem locis erat, litteras misit, et ²² in alteram provinciam ad ²³ L. Hertuleium, præcipiens, quemadmodum bellum administrare vellet; ante omnia ut ita socias civitates tueretur, ne acie cum Metello dimicaret, cui neque auctoritate neque viribus par esset: ne ipse quidem consilium ²⁴ *inierat adversus eum eundi*, neque in *præsentiarum incursurum* eum credebat, si traheretur bellum: hosti, cum mare ab tergo provinciasque omnes in potestate haberet, navibus undique conmeatus venturos: ipsi autem, consumptis priora æstate, quæ præparata fuissent, omnium rerum inopiam fore: Perpernam in maritimam regionem ²⁵ *superven-*

forte qui conjiciant, in hoc *servitium tardior*. At displicet *servitium* hoc sensu usurpatum, nec Livianum est.

¹⁶ *Summatim prioris belli... militum virtute*. Hæc conveniunt iis quæ antecedunt, et loco, qui in codice legi non potest.

¹⁷ *Consilio providisset*. Hæc quoque satis indicantur rerum serie.

¹⁸ *Omnibus conducerent, quibusque sibi possent res servare*. Antecedentia et reliquæ literæ hæc indignant.

¹⁹ *Viginti milibus*. Libri veteres, Inscriptiones, ut et hic codex Vaticanus Livii sæpe habent *milibus, milia*. Sed et ipse quoque mox habet *mille*.

²⁰ *Ilurcaonum*. Ilurcaones oram maritimam ad ostia fluminis Iliberi, l' *Ebro*, habitabant: nunc *la partie méridionale de la Catalogne et la partie septentrionale du Royaume de Valence*. Forte melius scriberetur *Ilercaonum*. Ipse Livius XXII. 21. dixit in agro *Ilercaonensium*; et ipse mox infra in Fragmento memorat *Ilercaoniam*. In Plinio III. 3. legitur regio *Ilerguonum*. Multa est apud antiquos scriptores in scribendis nominibus varietas. Idem enim

Julio Casari, de Bello civili, I. 59. dicuntur *Illurgavonenses*. Ptolemæo II. 6. Ἰλουργάωνες.

²¹ *Pompeius*. In codice Vaticano librarius scripsit *Ponpeius, Ponpeiū, inploratam*. Vitia sunt pronuntiationis et scripturæ, quæ ex nummis et lapidibus corrigere pronum est.

²² *In alteram provinciam*. In Hispaniam ulteriorem; videturque Hertuleius fuisse in Lusitaniæ finibus, l' *Portugal*, quæ pars erat Hispaniæ ulterioris.

²³ *L. Hertuleium*. Perperam Epitome Liviana libr. XCI. habet, *Herculeius*; Fragmenta Sallustii, *Hirtuleius*. Verum nomen prodit antiquissimus hic Livii codex, ut recte observavit Cl. Bruns.

²⁴ *Inierat adversus eum eundi, neque in præsentiarum incursurum*. Quæ superant in MS. codice locusque ea suggerunt.

²⁵ *Superventurum*. Jam pars verbi occurrat in MS. codice. Id quoque innuit, quod mox sequitur, *incantur... adgressurum*.

turum, ut ea, quæ integra adhuc, ²⁶ ab hostis *vi tutari* posset, et, si qua occasio detur, incautos per tempus adgressurum. Ipse cum suo exercitu ²⁷ Hiberones et Autalcones progredi statuit, a quibus ²⁸ *gratiam querebatur infamem*: cum ²⁹ *nuper* oppugnarentur ³⁰ Celtiberorum urbes imploratam ³¹ esse opem ³² ab Metello, missosque qui itinera exercitui Romano monstrarent. ³³ *Quam perfidiam ultum iri volebat Sertorius, ut insigni exemplo ceterorum fidem retineret. Illos cum pro flagitii gravitate mulctasset, variis distrahitur curis, ambiguus quonam bellum vertat, utrum fidos Romanis populos incurset, maritima oram, ut Pompeium ab ³⁴ Ilercaonia et ³⁵ Contestania arceat, utraque socia gente, an ad Metellum et ³⁶ Lusitaniam se convertat.*

Hæc secum agitans Sertorius præter ³⁷ Hiberum amnem per pacatos agros quietum exercitum sine ullius noxa duxit. Pro-

²⁶ *Ab hostis vi tutari.* Supplevi quæ indicabant reliquæ literæ.

²⁷ *Hiberones et Autalcones.* Hi populi Citerioris Hispaniæ veteribus scriptoribus non memorantur. At cum Metello ad Celtiberos tendenti iter monstraverint, manifestum est eos habitasse in ea parte Hispaniæ, quam nunc dicimus *la partie orientale de la Castille vielle, et partie d'Alava et de Navarre.* Et ut videtur ex nominibus Hiberones Hiberno flumini propiores, Autalcones Celtiberis. Opinor Livium scripsisse *ad Hiberones et Autalcones progredi.* Ad exciderit aut vitio librarii, aut extrita scriptura. Immo suspicor non fuisse scriptum *Hiberones*, sed *ad Beronas*. In extritis enim literis falli potuit Cl. Bruns. Manet forte veteris nominis memoria in oppido quod nunc dicitur *Briones*, et Hiberno flumini vicinum est, supra *Logroño*.

²⁸ *Gratiam querebatur infamem.* Id et loco et veteris scripturæ vestigiis convenire mihi videtur. Pro *querebatur*, si quis malit, *reposebat*, haud repugnabo.

²⁹ *Nuper oppugnarentur.* Supplevi *nuper*; quod cum historia consentit.

³⁰ *Celtiberorum urbes.* Non difficile fuit Supplementum, cum maxima pars in codice MS. exstaret. Celtiberi autem, Celtis, seu Gallis, et Hiberis mixti, unde iis nomen, illudque apud Hispanos bellorum studiis celebratissimum. Laudantur a Silio Italico III. 340.

Venere et Celtæ sociati nomen Hiberis. His pugna cecidisse decus.

Eam Hispaniæ partem tenuere, quam

nunc dicimus *la partie occidentale de la Castille nouvelle, et une grande partie de l'Aragon.*

³¹ *Esse opem.* In MS. *ese*; ut jam alias monui, aut librarii vitio, aut extrita scriptura.

³² *Ab Metello.* Id necessario fuit supplendum. Metellus enim Occidentalem Hispaniæ partem tenebat. Pompeius autem Orientalem. Unde unus Metellus implorare opem poterat, ut subveniret Celtiberis.

³³ *Quam perfidiam ultum ire.... populos incurset.* Magnus hic ob extritam scripturam hiatus, quem convenienter loco et tempori explevisse mihi videor.

³⁴ *Ilercaonia.* Ilercaonia, seu regio Ilercaonum, erat, ut jam dixi, prope ostia fluminis Hebri, *l'Ebro*; et oram maritimam Hispaniæ, Orientem versus, obtinebat, ubi nunc *la partie méridionale de la Catalogne et la partie septentrionale du Royaume de Valence.*

³⁵ *Contestania.* Contestania, seu Contestanorum regio, erat infra Ilercaoniam; et oram maritimam Hispaniæ, Orientem versus occupabat, ubi nunc *la plus grande partie du Royaume de Valence, et partie du Royaume de Murcie.*

³⁶ *Lusitaniam.* Perperam aut librarius scripsit, aut Cl. Bruns legit *Rusitaniam*. Certo certius legendum *Lusitaniam*, cujus pars magna nunc *le Portugal*.

³⁷ *Hiberum amnem.* De Hiberno amne jam dictum sæpe supra.

fectus inde in ³⁸ Bursaonum et ³⁹ Casuantinorum et ⁴⁰ Graccuritanorum fines, evastatis omnibus proculcatisque segetibus, ad ⁴¹ Calagurim Nasicam sociorum urbem ⁴² venit, transgressusque ⁴³ amnem propinquum urbi, ponte facto, castra posuit. Postero die M. Masium quæstorem in ⁴⁴ Arvacos et ⁴⁵ Cerindones misit ad conscribendos ex iis gentibus milites, frumentumque inde ⁴⁶ Contrebiam, quæ Leucada appellatur, comportandum, præter quam urbem opportunissimus ex ⁴⁷ Beronibus transitus erat, in quamcumque regionem ducere exercitum sta-

³⁸ *Bursaonum.* Bursaones Plinio III. 8. dicuntur *Bursaonenses*. Erant e centum quinquaginta duobus populis, qui Cæsaraugustam, nunc *Sarragosse*, juris causa, conveniebant. Principem eorum urbem *Búrpadā* Ptolemæus II. 6. Celtiberorum urbibus accenset. Videntur habitasse Hispaniæ partem, quam nunc dicimus *la Mancha*.

³⁹ *Casuantinorum.* Cum Plinius III. 8. in hoc populorum tractu memoret *Cascantenses*; et Ptolemæus II. 6. urbem *Káenavros*, nunc *Cascante*, dans le *Royaume de Navarre*, trans Hiberum fluvium; crediderim Casuantinos a Livio memoratos eosdem esse ac Cascantenses: aut incompertum qui sint illi *Casuantini*.

⁴⁰ *Graccuritanorum.* Urbs princeps Graccuritanorum erat Graccuris, nunc *Agreda*, dans la *Castille vieille*. De hac urbe Festus: *Gracchuris urbs Hiberæ regionis, dictæ a Graccho Sempronio, quæ antea Illurcis nominabatur.* Nec aliter Epitome Livii, libr. XLI. Tib. *Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit: montimentumque operum suorum, Gracchurim oppidum in Hispania constituit.* Veterem nominis orthographiam retinuit MS. codex Vaticanus, ut constat ex nummis inscriptis MVNICIP. GRACCVRIS, id est *municipium Graccuris*.

⁴¹ *Calagurim Nasicam*] Calaguris Nasica, nunc *Calahorra* dans la *Castille vieille*. Hujus urbis nummus ex ære mediocri perrarus exstat apud eruditum Florez, *Medallas de España*, Tab. XI. num. 9. pag. 259. Ex una parte caput hominis nudum; ex altera parte, bos. Supra CALAGVRRRI. Infra, IVLIA. Nempe Calagurris Julia Nassica municipium erat, forte ita dictum a Cornelio Scipione Nasica. Plinius III. 3. memorat *Calaguritinos*, qui *Nassici cognominantur*. Fuit et Calaguris Fibularia; unde Plinius loc. cit. appellat *Calaguritinos*, qui *Fibularenses cognominantur*. Illa

Calaguris debet esse *Loharre dans la Royaume de Navarre*.

⁴² *Venit.* In MS. *benit*. Nempe ex vitiosa pronuntiatione librarii, quæ adhuc frequens est in Hispania, Aquitania, &c. Inde similis error frequens occurrit in veteribus Inscriptionibus.

⁴³ *Amnem propinquum urbi.* Amnis ille est Hiberus, l'*Ebro*, sæpe nobis memoratus.

⁴⁴ *Arvacos.* Plinio III. 8. et IV. 20. appellantur *Arenaci*. Celtiberis vicini erant, Occidentem versus; immo et pars Celtiberorum: unde dicebantur Arevaci Celtiberi, nunc *la partie orientale de la Castille vieille*. Nomen ducebant ab Arevæ fluvio, nunc *la riviere Arlencon*, qui urbem *Burgos* alluit. *Arevacis nomen dedit fluvius Arevæ.* Plinius III. 8.

⁴⁵ *Cerindones.* Populus soli Livio nominatus; et certe Arevacis vicinus. In hoc situ Plinius memorat Pelendones, partem quoque Celtiberorum. Quatuor populis constabant Pelendones, quorum unus videntur fuisse Cerindones. Plinius III. 8. *Pelendones Celtiberorum, quatuor populis: quorum Numantini*, nunc *les ruines de Numance dans le Castille vieille, près de la ville de Soria*. In vetere Inscriptione apud Gruterum CXI. 5. PELLENDONES. AREVACON.

⁴⁶ *Contrebiam.* Urbs illa diversa est a Contrebia, quam a Sertorio expugnatam initio Fragmenti vidimus. Contrebia, quæ appellabatur Leucada, debuit esse Calaguri Nasicæ vicina, Occidentem versus, si quidem præter hanc urbem opportunissimus erat ex Beronibus transitus.

⁴⁷ *Beronibus.* Ptolemæo II. 6. Βήρωνς. Hiberum fluvium accolebant. Inter eorum oppida erat Tritium, nunc *Tricio, près de Najera, dans le pays de Rioja*. Jam monui Beronum nomen manere in oppido *Briones*.

tuisset; et C. Instelum, præfectum equitum⁴⁸ Segoviam et in⁴⁹ Vacreorum gentem ad equitum conquisitionem misit, jussu-
que cum equitibus⁵⁰ Contrebiæ sese opperiri. Dimissis iis,
ipse profectus⁵¹ per Umconum agrum, ducto exercitu in confi-
nio⁵² Vironum posuit castra. Postero die cum equitibus præ-
gressus ad itinera exploranda, jusso pedite quadrato agmine se-
qui ad⁵³ Vareiam validissimam regionis ejus urbem venit.
⁵⁴ Haud inopinantibus *Vareianis* advenerat, undique equitibus
et⁵⁵ suæ gentis⁵⁶ et *Autrigonum accitis*.

48 *Segoviam*. Nunc quoque *Ségovie*, dans la *Castille vicille*.

49 *Vacreorum*. Pponum est divinare emendandum esse *Vaccæorum*. At cum Plinius III. 5. memoret Vaccæos, quorum XVIII erant civitates, quas inter appellat Intercatienses, Pallantinos, Lacobricenses, Caucenses: earum quoque e numero potuerunt esse Vacrei. Vaccæi autem, quorum pars certe fuere Vacrei, cum Hispaniæ partem tenebant, quam nunc dicimus *partie de la Castille vicille et du Royaume de Léon*, ubi urbes *Pallentia, Valladolid, Simancas*.

50 *Contrebia*. Contrebin, nunc *Santaver*, quam Sertorius expugnaverat, ut dictum est initio Fragmenti.

51 *Per Umconum agrum*. Umcones, ut patet ex ipso Sertorii itinere, fuere cis Hiberum flumen, supra urbem Calagurim Nasicam, ubi nunc *la partie Méridionale de la Navarre*, Orientem versus.

52 *Vironum*. Umconibus vicini e-

rant Virones, et Hiberum flumen accolebant; nunc *la partie méridionale de la Navarre*, Occidentem versus.

53 *Vareiam*. Vareia, urbs erat Vironum nunc *Logroño*, dans la *Navarre*, Hiberno flumini apposita.

54 *Haud inopinantibus Vareianis*. Supplevi *Vareianis*, ut locus ipse postulabat.

55 *Suæ gentis*. Gentis Vironum, quorum urbs validissima erat Vareia. Ptolemæus II. 6. Virones omisit; et Vareiam Beronibus attribuit.

56 *Et Autrigonum accitis*. In MS. codice et *Autric*. Supplevi, et Autrigonum *accitis*. Licet Cl. Bruns legerit *AVTRIC*. Certe fuit scriptum *AVTRIG*. Ptolemæo II. 6. dicuntur *Aurégiens*; et juxta Plinium III. 3. Autrigonum decem erant civitates. Habebant Hispaniæ partem quam appellamus *la partie septentrionale de la Castille vicille*. Decem civitatum una fuit Virovesca, nunc *Birbicsca*.

Cl. Bruns, cum hoc Titi Livii Fragmentum edidit, Inscriptionem de bello Sertoriano protulit, quam Barcinone repertam fert MS. codex Marcanae, qui Venetis in Bibliotheca ILL. Cornaro adservatur.

D. M. S.

BELLO SERTORIANO

VVLNERE SVSCEPTO

A KALAGVRITANO NITIA

QVEM MANV EXTEMPLO

FODI. ACQVIRENDAE

VALITVDINIS GRATIA

BARCINONAM PECIL.

ESCVLAPIO VOTA VOV.

TEMPLVM INGRATO VT

FIERET STATVI. MORTE

INMATVRA ME INTERCI

PIENTE. ET AB VALITVDI

NE. ET AB AVRA ADVLE

SCENTEM MISERABILI

TER DESTITVTVM VIDES

EQVITVM. MAGISTER. SP. POMPEANVS.

Licet Marcanova curiosus fuerit veterum monumentorum accumulator, illa Inscriptio, nescio quid recens et adulterinum spirare mihi videtur. Suspecta quoque visa est, Scaligero Inscriptio altera, quam tamen ex erudito Resendio, ut inventam apud Exarramam fluvium in Lusitania, habet Gruterus, pag. xvi. num. 2.

I. O. M.

OB PULSOS A Q. SER

TORIO METELLVM

ADQ. POMP.

IVN. DONACE

CORON. ET SCEPTRVM

EX ARG. MVNVS

ADTVLIT

FLAMINICAE PHIA

LAM CAELATAM

HIERODVLIS COE

NAM DEDIT.

Certæ et indubitatae fidei monumentis illustratur ac commendatur
antiquitas : suspectis spuriisque obscuratur et deteritur.

Ex edit. Tacit. à Brotier in 12mo. Ann. 1776.

FINIS.

